

משניות

עם פירוש

תפארת ישראל

מאת הרה״ג האמיתי המפורסם

רבינו ישראל ליפשיץ זצ״ל

ווילנא

דפוס „ר א ם״—תרצ״ו

Sp. Akc. Wydawniczo-Druk. „ROM"
Wilno, ul. Cerkiewna, 2.

1937

MADE IN POLAND

משניות

סדר נשים

עם פירוש

רבינו עובדיה מברטנורה

ועם עיקר **תוספות יום טוב** בשלמותו

ועם פירוש

תפארת ישראל

תוא

פירוש מספיק לששה סדרי משנה קשורות, מבאר כל קלות וחמורות, בלשון של זהורות, ובפנים מסבירות, וכל משניות סתומות ואסורות, אשר עד הנה היו צרורות, פה הם מפורשות ומבוארות, בעזרת אוזר ישראל בגבורות, וגם שאבתי מבארות, ומחוסן אוצרות, אשר למוכתרי העטרות; והלפידים בוערות, והיו למאורות, כאספקלריא המאירות, ולכן לעין כהה נסתרות, ואוחז שמורות, ורסיסי מנהרות, מאשר יריקו הצנתרות, ואביאם לטלאי הגדירות, והיו גם להם לברות, במלות קצרות, ובאמרות טהורות, והרוצה לדעת הנותרות, בהקדמה ראשונה נצורות, במסכת טהרות, אחת מהנה לא נעדרות, ואכרע ואשתחוה בזמירות, ליוצר המאורות, עוטר ישראל בתפארות, נאום המשתוקק בעתירות, לעבדו שכם אחד בכשרות, להבין ולהורות, החקים והתורות.

חברו

הרב הגאון האמתי המפורסם עד קצוי ארץ מופת הדור והדרו רכב ישראל ופרשיו

בוצינא קדישא חסידא ופרישא גדול מרבן שמו

רבינו ישראל ליפשיטץ בן רבינו גדליהו זצוק"ל

שהיה אב"ד בבמה קהלות קדושות ובסוף ימיו אב"ד בק"ק שאטטלאנד, וויינבערג, לאנגפוהר, והמדינה בראנציג.

ווילנא

בדפוס והוצאת ר"ם

מפתחות פרקי המשנה על סדר א"ב

חמש

עשרה [א] נשים א) פוטרות [ב] צרותיהן ב) [ג] וצרות צרותיהן ג), מן החליצה [ה]
ומן היבום [ו] עד סוף העולם ד), ואלו הן, בתו ובת בתו ובת בנו ה) בת
אשתו

תפארת ישראל

פ"א א) *דכ"א עריות אסורות מדאורייתא, ו' מהן אי אפשר שינשאו לאחיו מאביו, דאסורות לו, והן המוזכרים להלן במ"ג; וט"ו שנשארות הן שנשנו כאן: ב) דבנשאת א' מהן לאחיו, ולו נ"כ אשה אחרת, ומת בלא בנים, ואין לו אח אלא זה שאחת עליו ערוה, שתיהן פטורות מחליצה ומיבום ממנו: ג) *שאם היה לו עוד אח אחר שאינן קרובות לו, ונתיבמה לו צרת הערוה, ולו עוד אשה אחרת, ומת גם הוא בלי בנים, פטורות שתיהן מחליצה ומיבום מהאח הג' שהיה לו קורבה בבית אח הראשון: ד) ר"ל אפילו צרת צרת צרתה וכו': ה) *הנך ג', בבתו ובנו מאנוסתו או מפותתו מיירי, דאלו מאשתו, היינו בת אשתו ובת בנה דתני להלן [והנא קורבה קורבה נקט נקיטא, בתו ובת בתו וכו', הן ג' דורות למטה דידיה; והדר נקט נמי ג' דורות למטה דאשתו; והדר נקט נמי ג' דורות למעלה דאשתו, חמותו ואם וכו'. דלמעלה דידיה אי אפשר דלנקט, דהרי כולן אסורות לאחיו, דתתני' אחיה כמ"ד אנוסת אביו אסורה. כר"ב מ"ג; והדר תנא ב' דורות באמצע דידיה, כאחות אמו ואחותו מאמו; והדר נקט חד אחות האשה מקורבה דאשתו; והדר תנא ב' דורות באישות דקורבה דיליה, כאשת אחיו מאמו ואשת אחיו מאביו שלא היה בעולמו; ולבתר כולהו תנא כלתו, שהיא אישות של קורבה למטה דידיה]:

הקדים

ר"ע מברטנורה

פ"א חמש עשרה נשים פוטרות צרותיהן. שאם היתה אחת מהם נשואה לאחיו ולו שתי נשים ומת בלא בנים שתיהן פטורות שנאמר (ויקרא י"ח) ואשה אל אחותה לא תקח לצרור לגלות ערותה עליה שאין תלמוד לומר עליה אלא ללמדך שאפילו יבמתו שנאמר (דברים כ"ה) יבמה יבא עליה אם היא אשה אל אחותה לא תקח והוא הדין לשאר עריות (ד) שיש בהן כרת ואין לי אלא היא צרתה מנין ת"ל לצור. צרת צרתה מנין ת"ל לצרור דמשמע לא תקח לא היא ולא צרתה ולא צרת צרתה: בתו ובת בתו וכו'. בבתו מאנוסתו וכן בת בתו ובת בנו דאלו בתו מאשתו היינו בת אשתו דכיון דכתיב (ויקרא י"ח) ערות אשה ובתה לא שנא הימנו ולא שנא מאיש אחר אבל בתו מאנוסתו לא נפיק מהאי קרא דאשה על ידי קדושין משמע אלא נפקא מערות בת

בנך

עיקר תוי"ט

א) חמש עשרה כו'. מיירא דהכא וכן דסיפא סרי אלו כו' למעוטי צרת איילונית שסביר בה או צרת קטנה ממאנת ביבם גזירה משום צרת בתו ממאנת. או צרת מחזיר גרושתו. גמ': ב) פוטרות. לא תני אוסרות אע"ג דודאי איסורא איכא ליבם ולחלוץ נמי שייך למיסר שאם אתה אומר חולצת אתי למיסר דהתייבם אלא משום שכיון דבמקום מצוה היא דאסורה ושלא במקום מצוה כגון נכרי שנעשה אחיו ולו אשה אחרת ומת מותרת אשתו לאחיו כדתנן במ"ג מש"ה תני פוטרות דאי תני אוסרות משמע שבכת אוסרתה עליו ליקח וכ"ש שלא במקום מצוה (גמ'): ג) פוטרות צרותיהן. דאלו הן עצמן דפטורות מלתא דפשיטא היא ולא איצטריך למתני דהאי דלא אתי עשה דיבום ודוחה ל"ת שיש בו כרת והא דכתיב עליה בדמפרש בר"ב משום דרשה דלצור דאיצטריך ליה. גמ': (ד) דה"ק כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתה הוקשו כל העריות כולן להדדי. גמ': ה) מן החליצה. שנאמר ועלתה יבמתו השערה כו' מאן יבמי וגו' והתלמוד כל הפולה ליבום עולה לחליצה וכל שאינה עולה ליבום אינה עולה לחליצה אלא תפטור: ו) ומן היבום איצטריך לא הוי ליה למתני מן החליצה לחודיה לאשמעינן דמצות חליצה קודמת. גמרא:

היינו

אלף

אשתו ובת בנה ובת בתה(ו) חמותו(ז)(ח) ואם חמותו ואם חמיו. אחותו מאמו ואחות אמו ואחות אשתו. ואשת אחיו מאמו ואשת אחיו שלא היה בעולמו(ח) וכלתו(ט) הרי אלו פוטרות צרותיהן וצרות צרותיהן מן החליצה ומן היבום עד סוף העולם. וכלן(ט) אם מתו(י) או מיאנו(יא) או נתגרשו, או שנמצאו אילוניות(יב) צרותיהן מותרות. ואי אתה יכול לומר בחמותו ובאם חמותו

חמותו

ר"ע מברטנורה

בת בנו ובת בתו(ז) (שם): חמותו ואם חמותו ואם חמיו. כל אלו האסורות לו משום ערות אשה ובתה לא תגלה את בת בנה ואת בת בתה ויש בכלל זה חמותו ואם חמותו ואם חמיו: אחותו מאמו. שנשאת לאחיו מאביו ומת וכן אחות אמו שאין יבום אלא באחיו מן האב דילפינן אחוה אחוה מבני יעקב (ט) מה להלן מן האב אע"פ שאין מן האם הכא נמי לא שנא: ואשת אחיו מאמו. שמת ונשאה אחיו מאביו שהיתה נכרית אצלו ומת בלא בנים ונפלה לפניו ליבום ואסורה לו לפי שהיתה תחלה אשת אחיו מאמו ואסורה לו עולמית דכתיב (שם) ערות אשת אחיך ודרשינן אחיך בין מן האב בין מן האם: ואשת אחיו שלא היה בעולמו. כגון ראובן שמת בלא בנים ונולד לו אח לאחר מיתה ושמו לוי(י) ויבם שמעון את אשתו ולו אשה אחרת ומת בלא בנים ונפלו שתיהן לפני לוי שתיהן פטורות לפי שאשת ראובן שנשאת לשמעון אסורה ללוי בכרת לפי שמעטה הכתוב מיבום שנאמר (דברים כ"ה) כי ישבו אחים יחדיו שהיתה להם ישיב' אחת בעולם(יא) הלכ' כשמת ראובן נאסרה על לוי איסור עולם כאשת אח שיש לו בנים ואע"פ שעתה נפלה מכח נשואי שמעון שהיה בעולמו אסורה מחמת ראובן וכשם שהיא אסורה כך צרתה אסורה: וכלתו. שמת בנו ונשא' אחיו וכלתו אסורה עליו איסור עולם ואפילו אחר שמת בנו: וכולן אם מתו. כגון שמתה בתו קודם מיתת אחיו או שמאנה בו ואע"פ שאין מיאון אלא ביתומה קטנה שהשיאוה אמה ואחיה משכחת לה שמיאנה בחיי אביה כגון שהשיאה אביה לאחר ונתגרשה בעודה קטנה ששוב אין לאביה רשות בה ונשאת לאחי אביה בעודה קטנה או יתומה במיאון דקרינן לה לקמן יתומה בחיי האב ואם מיאנה באחיו או נתגרשה ממנו או נמצאה אילוני' שמקחו מקח טעות וכאלו לא היתה אשת אחיו מעולם(יב) צרתה מתיבמת: אילונית. לשון איל הזכר מן האלה וסימניה מפורשים שאין לה שדים כנשים ואין לה שמנים יקולה עבה כאיש ואין לה שיפולי מעים כנשים כלומר שאותו מקום אינו בולט מגופה כערוה שאר הנשים: ואי אתה יכול לומר וכו'. שכבר ילדו מאחר קודם שנשאו לאחיו

תפארת ישראל

ו) *הקדים בת בנה לבת בתה, מדמוקדמין בקרא סוף פרשת אחרי; משא"כ ברישא מדאיירי בבת, הקדים נמי בת הבת לבת הבן: ז) שמת בעלה ונשא' אחיו מאביו [כך כתב רש"י; מיהו אפשר נמי לומר דמיירי שנשא בתה מאחיו, ומתה, ואח"כ מת אחיו]: ח) *שמעון שייבם אשת ראובן, ומת גם שמעון בלי בנים, אסור' האשה שייבם שמעון, ללוי שנולד אחר מיתת ראובן, בין שייבמה שמעון ואח"כ נולד, או איפכא: ט) כל העריות הנ"ל: י) בחיי אחיו: יא) *בחיי אחיו. ואף דאין מיאון רק ביתומה קטנה שקדשה אמה או אחיה, שקדושיה מד"ס, והכא בבאו ע"כ אביה קיים? משכחת לה בקידש' אביה לאחר, ונתגרשה בעודה קטנה, דשוב אין לאביה רשות בה, ונשאת שוב כקטנה לאח אביה, שגם זאת קדושיה מד"ס ויוכל למאן. וזו היא יתומה בחיי אב: יב) *שאינה יולדת. וסימניה,

שאין

עיקר תוי"ט

(ז) בקש מי' ואף דאין שונין מן הדין הכא גלוי מלתא היא. א"נ אתיא הנה הנה ואתיא זימה זימה. וטעם הסדר דלא ככתוב. עיין בגמ': ח) חמותו. שמת בעלה ונשאה אחיו ומת בלא בנים. רש"י: (ט) דכתיב הכא כי ישבו אחים והתם כתיב שנים עשר עבדיך אחים ולא ילפינן מלוט דכתיב כי אנשים אחים אנחנו דלהכי כתיב יחדיו (במיוחדים בנחלה) ואי כתב יחדיו לחוד ה"א עד דמיחדו באבא ובאימא. גמ': (י) ולא נקטה בדיוקא אלא דבעי לפרושי לד"ה ומיהו איכא דהלכתא קיי"ל כרבנן דפ"ב מ"ב. דאסורה עליו בין שנולד ואח"כ יבם. ובין שיבם ואח"כ נולד. נ"י: (יא) מישבו ילפינן. דיחדיו הא איצטריך ליה לעיל. וא"ל דלמה איצטריך דרבא דישבו. הא גבי בני יעקב לא מצינו אחים אלא כשהיו בעולם כאחד. דפשיטא דאפ"ה אחין מיקרו. תוי': (יב) משום דליכא דנמצאו הכי דייק. וכן מפ' ר"א בגמ' די"ב. אבל רבא פסק הלכתא אפי' הכיר בה אחיו

וקיימה

ח וכולןלא) שהיו בהןלב) קדושין או גירושין בספק, הרי אלו צרות חולצותלג) ולא מתייבמותלד) כיצד ספק קדושין, זרק לה קדושין ספק קרוב לו ספק קרוב להלה) זהו ספק קדושיןלו) כה), ספק גירושיןכו) כתב בכתב ידו ואין עליו עדים, יש עליו עדים, ואין בו זמן, יש בו זמן ואין בו אלא עד אחד, זהו ספק גירושיןלז): **ט** שלשה אחין נשואיןכז) שלש נכריותלח), ומת אחד מהן ועשה בה השני מאמר, ומת, הרי אלו חולצות ולא מתייבמות, שנאמר ומת אחד מהן יבמה יבא עליה, שעליה זיקת יבם אחד, ולא שעליה זיקת שני יבמיןלט) רבי שמעון אומר מייבם לאיזו שירצה וחולץ לשנייהמ) שני אחים

נשואים

ר"ע מברטנורה

ח וכולן. ט"ו עריות שהיו בהם לאחיו קדושי ספק או גירושי ספק דהויא ספק צרת ערוה: חולצת. ולא מפטרה בלא כלום דדילמא לאו צרת ערוה הוא: ספק קרוב לו. שהיו ח' אמו' מצומצמו' ביניהן בר"ה (כד) וד' אמו' של אדם קונות לו שם וזרקו ספק בד' אמותיו ספק בארבע אמותיה: **ט** זיקת שני יבמין. דכל זמן שלא כנסה זה עדין זיקת' ראשון עליי וניתוספ' עליו זיקת שני בשביל המאמר וכשמת נותרו עליה זיקת שני יבמין: רש"א וכו'. דקסבר מספקא לן אי מאמר קונה לגמרי או לא קני כלל לכך מיבם לאיזה שירצה דאי מאמר קני לא הוי עלה אלא זיקת שני ואי מאמר לא קני לא הוי עלה אלא זיקת הראשון: וחולץ לשנייה. דהדא מפטרא בביאה אידך דדלמא מאמר

לא

תפארת ישראל

נכרית באיסו' זיקה נפלה קמי'. מיהו בלא כנסה, ונפלו שתיהן לפניו, מותרת הנכרית מחמת זיקת אחיו הראשון: לא) כל ט"ו העריות: לב) מאח שמת: לג) לצרותיהן: לד) ונקט תנא הך בבא הכא והפסיק בין הבבות של הג' אחין? היינו משום דהנך בבות דלעיל בנשאו אחיות איירי וקמ"ל דגם בכה"ג בהי' בהאח שנשא האחות תחלה וחי, רק ספק קידושין וכנס נשוי נכרית האחות ואח"כ מת גם הוא, הרי גם נכרית ספק צרת ערוה וחולצת ולא מתיבמת. ולא אמרי' אין ספק קידושין של חי מוציא מידי וודאי זיק' של אח שמת, דא"כ אחות גופה תשתרי מה"ט: לה) שזרק לה קדושין או גט, במקום שאינן יכולין לשמרו או שלא לשמרו. או שהיה ספק אם מונח בד' אמות שלו או שלה, בצידי ר"ה בשימט': דבר"ה לא קנו ד"א [ח"מ רס"ח], לו) *וה"ה בגירושין. וזהו, למעוטי זמן דבשיפא דלא תקנוהו בקידושין: לז) לאו דוקא, דהרי וודאי פסול מדרבנן וכל הנהו פסולים רק מדרבנן דקיימא לן עדי מסירה כרתי, ומדאורייתא אפי' ליכא כל הנהו, כשר [עי' בפתיחה לגיטין] ואפ"ה נקרא ספק גירושין, וכ"ש בשזרק לה גט ספק קרוב וכו' [כפרק ה' דגיטין מ"ב], אע"ג דספק ממש הוא לא אמרינן נוקי אחזק' ולא תתנסב כמגורשת: לח) *הומ"ל וא' מופנה אלא שרצה לקצר בלשון: לט) *מאמר זקוק' במקצת לשני, ואסור' מדרבנן, גזירה שמא יאמרו ב' יבמות מבית א' יתיבמו שתיהן או חולץ לא' וייבם לאחרת, דאסו': מ) דמספקא לי' אי מאמר

קני

עיקר תוי"ט

והלכך אסורה עליו עולמית. ותי' הרי"ף דהתם גבי ערוה כיון דגרשה מקמי דנפלה לה קמי יבם מהני בה גירושין דכי נפלה צרה קמי יבם בהתירא נפלה קמיה אבל הכא גבי נכרית כיון דבשעת נפילה באיסור זיקה נפלה קמיה לא מהני בה גירושין ולא מידי. וכתב התו' וא"ת והאיך כנסה המגרש והא הו"ל צרת אחות אשה בזיקה וי"ל דלא חשיב צרת אחות אשה בזיקה אלא כשמת אחיו ונפלו שתיהן לפניו אבל כשחי לא ועתוי"ט שהביא דעות הפוסקים אי בעינן כנסה דוקא או אפי' לא כנסה: (כד) למאי דפי' הר"ב במ"ד פ"א דב"מ דד' אמות ברה"ר (ועפ"ד דפאה מ"ג בהר"ב) לא תקינו הא דקאמר הכא ברה"ר לאו דוקא אלא בסימטא או בצדי רה"ר וקרי ליה רה"ר לפי שאינו רה"י. הר"נ: (כה) זהו כו'. למעוטי זמן דליכא בקדושין כמבואר בגמרא ומספקא לר"י כתב בכתב ידו ואין עליו עדים אי מהני בקדושין או לא. דכיון דאין צריך זמן מה לנו אם אין עליו עדים. תו': (כו) גירושין כו'. הני גיטין פסולים הם ואם נשאת הולד כשר כדתנן במ"ד פ"ט דגיטין והיינו טעמא דחולצת צרתה דכיון דגיטה הוא דאם נשאת הולד כשר. ולא מתייבמת. כיון דלאו גיטא מעלי' הוא הלכך אי שרית לי' אמרי אינשי צרת ערוה מתיבמת וספק גירושין דקנה לאו דוקא דהא ודאי כשר מדאורייתא ופסול ודאי מדרבנן. נ"י. וזהו דגירושין לאו דוקא דלא אתי למעוטי מידי דכל שיש בקדושין יש בגירושין אלא אגב קדושין נקטיה. גמ': כז) נשואין ה"מ למנקט וא' מופנה. תו':

נשואים לשתי אחיות, ומת אחד מהן, ואח"כ מתה אשתו של שני, הרי זו אסורה עליו עולמית, הואיל ונאסרה עליו שעה אחת: י שנים שקידשו שתי נשים, ובשעת כניסתן לחופה החליפו(מט) את של זה לזה ואת של זה לזה(מא) הרי אלו חייבים(מג) משום אשת איש, ואם היו אחין משום אשת אח(מג), ואם היו אחיות משום ואשה אל אחותה. ואם היו נדות משום נדה, ומפרישין אותן(מד) ג' חדשים, שמא מעוברות הן ואם היו קטנות, שאינן ראויות לילד, מחזירין אותן מיד, ואם היו כהנות(מה) נפסלו מן התרומה(מו):

פ"ד

ר"ע מברטנורה

לא קני והוי שתי יבמות הבאות מב' בתים. ויבומי תרווייהו לא דדלמא מאמר קני והוו ב' יבמות הבאות מבית אחד ואין הלכה כר"ש ואף על גב דאמרינן במתניתן דזיקת שני יבמין דאורייתא מקרא דיבמ' יבא עליה בש"ס מוכח דזיקת שני יבמין דרבנן היא גזירה שמא יאמרו שתי יבמות הבאות מבית אחד מתיבמות(כח): י היו אחין אף משום אשת אח וכו'. אע"ג דקי"ל אין איסור חל על איסו' אית ליה להאי תנא דבאיסו' כולל ואיסו' מוסיף ואיסו' בת אחת כי הכא(ל') איסו' חל על איסור וחייב להביא קרבן על כל איסור ואיסור: ומפרישין אותן. שלא לחזור לבעליהן. שמא מעוברות הן והולדות ממזרים ובעינן הבחנה בין זרע כשר לזרע פסול שלא יתלו העוברים בבעליהן: ואם היו כהנות בנות כהנים (לא): נפסלו מתרומה. מלאכול בתרומה בית אביה אפילו אחר מיתת בעלה ואע"פ שנאנסה:

פ"ד

תפארת ישראל

קני לגמרי או לא קנה כלל, להכי חולץ לאידך מספק. ואסו' נמי ליבם שתיהן, דשמא מאמר קונה, והו"ל כב' יבמות מבית א': מא) שהוחלפו בשוגג. דאי במזיד היכא קאמ' בסיפא שאחר ג' חדשים שריא לבעלה: מב) חטאת. ומכאן משמע דלא לבד אונס שרי באשת ישראל רק גם שוגג דהרי הכא פל כרחך לאו כאונס מהשב' דא"כ לא היתה חייבת קרבן ורק בחשב' שמותר לזנות אסור' כמהרי"ק שהביא רע"ז [בי"ד סי' ל"ט]. והכ"מ בחשבה שאינה מקודשת לו, וכמיכל בת שאול [סנהדרין י"ט ב'] היתה מותרת לדוד דבין אונס הגוף או אונס מהשבה' מחשב אונס. והיינו דקמ"ל מתני' וקמ"ל נמי דחיילי אסורי' רבים זע"ז כשחלו בב"א או בכולל או מוסיף. עוד קמ"ל אע"פ שהוחלפו בשעת כניסתן לחופ' שלא נכנסו לחופה עדיין אפ"ה חייב' אכולהו, מדנתקדשו כבר: מג) *ר"ל חייבי' כל א' ב' חטאת. דבאיסו' כולל או מוסיף או בת אחת, איסו' חל על איסו', וה"נ כשנכנסא' חל איסו' אשת אח וא"א בבת אחת, חזר אחיו וקדש אחותה, מגו דנאסר ע"י הנך קדושין בכל שאר אחיותא, נאסר נמי באשת אחיו זו משום אחות אשה, והיינו כולל. פירסה נדה, מגו דאתוסף איסו' עלה לגבי בעל', איתוסף נמי איסור נדה לאחרינ', הרי איסו' מוסיף: מד) קודם שתחזור לבעלה: מה) ר"ל בנות כהן נשואות לישראל: מו) *אחר מיתת בעליהן בלי זרע. וכן אסורות לכהן:

פ"ד

עיקר תוי"ט

(כח) דתנן במי"ח פ"ד דאחת פוטרת כולן ואי שרית ליה הכא לחלוץ לבעלת זיקת ב' יבמין וליבם לאידך חיישינן דלמא בשתי יבמות הבאות מבית א' אתי נמי לחלוץ ברישא והדר ליבומי והא קאי עלה בלא יבנה כיון שלא בנה שוב לא יבנה. גמ': כט) החליפו. בגמ' תני הוחלפו דאלת"ה הא דתנן שמא מעוברת הן הא לא"ה סריין. אי במזיד מי שריא: (ל) ל' רש"י כשקידש ראובן את רחל תחלה נאסרה על שמעון משום אשת אח ואשת איש דהיינו גם אחת. חזר שמעון וקידש לאה מגו דאסרי ליה הנך קדושין בכולהו שאר אחוותא משום אחות אשה. אסרי ליה נמי באשת אחיו משום אחות אשה ואע"ג דאסורא עליה וקיימא היינו איסור כולל. ועדיין רחל זו מותרת לראובן בעלה פירשה נדה מגו דאתוסף איסור עלה לגבי בעלה משום נדה איתוסף בה נמי איסור לגבי שמעון הרי איסור מוסיף ע"כ, וכן נאסרה לאה על ראובן כשקידשה שמעון באיסור אשת אח ואשת איש אע"ג דאסורא עליה וקיימא משום אחות אשה מגו דאתוסף בה איסור א"א לכ"ע ואיסור אשת אח לגבי שאר אחיה אתוסף בה נמי לגבי ראובן: (לא) כלומר ונשואות לישראל דהשתא לא מהני זנות דאונס לאוסרה על בעלה אפ"ה נפסלו מן התרומה לאחר מיתת בעלה וכן לינשא לכהן:

פ"ד

חמותו ובאם חמיו שנמצאו אילוניות או שמיאנו[יב]: **ב** כיצד פוטרות צרותיהן? היתה בתו או אחת מכל העריות האלו נשואה לאחיו[יג] ולו אשה אחרת, ומת[יד] כשם שבתו פטורה כך צרתה פטורה. הלכה צרת בתו ונשאת לאחיו הב'[טו], ולו אשה אחרת, ומת, כשם שצרת בתו פטורה כך צרת צרתה, פטורה, אפילו הן מאה[טז] כיצד אם מתו צרותיהן מותרות? היתה בתו או אחת מכל העריות האלו נשואה לאחיו, ולו אשה אחרת, מתה בתו[יז] או נתגרשה[יח], ואחר כך מת אחיו, צרתה מותרת[יט] וכל היכולה למאן[כ] ולא מיאנה[כא] צרתה חולצת[כב] ולא מתיבמת[כג]:

תפארת ישראל

שאין לה דדי', ואותו מקום אין גבוה, ושמים קשה לה, וקולה עבה כאיש. וי"א דבחד מהנהו סגי [אה"ע קע"ב]; וכ"כ בת ל"ה שנים ויש א' שאין לה עדיין ב' שערות עומדות שכופים במקום ערוה, וגדולות כדי להכפל בפי הזוג, או אף בלי שאר סימני' דינה כאיילונית. ונשים נאמנות בכל בדיקות אלו [שם קנ"ה]. וכל ערוה שהיא איילוני', אפי' הכיר בה אחיו כשנשא' ולא הי' מקחו בטעות, אפ"ה מדלא חזיא ליבום, לא מצטרפא לאגמו' בית: יג) *שהרי ילדה קודם שנשא' אחיו, ואיילונית לא ילדה; וכ"כ אי אפשר שתמאן באחיו, דהרי מדילדה קודם שנפלה לאחיו אסורה למאן עוד; ואף דמשכחת לה שמיאנה באחיו ונשאת אח"כ לאחר? עכ"פ זאת פשיטא שצרתה מותרת, מדלא היתה צרתה בשעה שהיתה ערוה: יד) ואין שם אח רק זה: טו) שייבמה את האחר שהרי כל אחת משתיהן היתה מותרת לו, שמייבם אחת ונפטרה השנייה: טז) אחים; שחזר אח הג' וייבם צרת צרת הערוה, ומת גם זה, כל נשים פטורות; וכן לעולם: יז) *וכ"ש במיאנה או נמצאת איילונית, דהו"ל כלא נתקדשה: יח) *דבשעת נפילה לא היתה צרתה; וכ"ש בנעשת ערוה ליבם, אחר שנתגרש': יט) שהערוה קטנה: כ) ומת בעלה: כא) דקדושי קטנה

ג ששׁ

ר"ע מברטנורה

לאחיו הלכך לאו אילונית נינהו ומיאון נמי ליכא שהרי גדולות הן ואין ממאנת אלא קטנה. ותנא דידן דלא חשיב אמו בכלל הנשים שפוטרות צרותיהן סבר לה כמ"ד שאין אדם נושא אנוסת אביו ומפותת אביו אבל לדברי האומר נושא אדם אנוסת אביו ומפותת אביו והיא הלכה. אפשר שתכנס אמו לאחיו מאביו וכשימות בלא בנים נמצאת אמו נופלת לפני בנה ליבום ונמצאו ט"ז נשי' פוטרות צרותיהן ואמו אחת מהן וכן הלכה: **ב** כשם שבתו פטורה. שהרי אסורה לו ואין שם אח אלא הוא כך צרתה פטורה: הלכה צרת בתו ונשאת לאחיו השני. היכא דיש אח אחר שצרותיהן מותרות לו ואינן פוטרות שהרי יש כאן מצות יבום ומתיבמת האחת והשניה פטורה דכתיב (שם) את בית אחיו בית אחד הוא בונה ואינו בונה שתי בתים ואם יבם אחיו השני את צרת בתו ולו אשה אחרת ומת בלא בנים וחזרו ונפלו לפניו: כשם שצרת בתו פטורה. שנאסרה עליו משעת נפילת אחיו הראשון כך צרת צרתה אשת אחיו השני האחרת פטורה שזו פוטרתה שצרת ערוה פוטרת צרתה: ואפי' הם מאה. אחים. והלכה צרת צרתה של בתו ונתיבמה לאחיו השלישי ולו אשה אחרת ומת בלא בני' שתיהן אסורות על זה וכן לעולם: צרתה מותרת. להתיבם שהרי בשעת זיקת יבום אינה צרה: וכל היכולה למאן. שהיא קטנה (הערוה) ויתומה למאן ולא מאנה ומת אחיו הואיל וקידושיה אינן אלא מדרבנן וזיקה שלה אינה אלא מדרבנן

עיקר תוי"ט

וקיימא והו"א אבתו לא מתסרא צרתה משום צרת הבת. ופרש"י **דהי** אסר רחמנא צרת ערוה במקום מצוה הוא דאסרה והא כיון דאילונית היא דבלאו ערוה נמי לא חזיא ליבום כדתנן במ"ס פ"ח. הויא צרתה צרת ערוה שלא במקום מצוה. והלא הא דקתני שנמצאו תני שהיו: יג) **מתה כו'**. הא דלא נקט מיאנה או שנמצאת אילונית משום דמתני' אתא לאשמעינן אפי' כנס ולבסוף גירש ובמיאנה ואילונית אין שום חידוש דבטלי להו **קידושי** קמאי כו' א"נ משום דקאי אא' מכל העריות האלו. ומיאנה ואילונית לא שייך בכל העריות האלו. תוס': יד) **חולצת כו'**. ובריש פי"ג תנן בה"א ממאנת ביבם. ושם מ"ז אר"א מלמדין שתמאן וכ"ש הר"ב שם. ולכ"ע אם מיאנה מיאנה. אפ"ה תנן הכא דלעולם צרתה חולצת ולא מתיבמת ואין לה תקנה במיאון כדתס' בגמ'. משום דמשעת נפילה נראית **כצרת בתו** והלכך גזרו שלא תמאן ליבומי צרתה דלא לזלזולי בצרת

ג שש עריות חמורות מאלו כב), מפני שנשואות לאחרים כג) צרותיהן מותרות כד) אמו כה), ואשת אביו, ואחות אביו, ואחותו מאביו, ואשת אחי אביו, ואשת אחיו מאביו כו): ד ב"ש מתירין הצרות כז) לאחין, וב"ה אוסרין כח), חלצו כט) ב"ש פוסלין מן הכהונה ל) וב"ה מכשירין לא) טז) נתייבמו יז), ב"ש מכשירין לב) וב"ה פוסלין לג) אע"פ שאלו פוסלין ואלו מכשירין, לא נמנעו יח) בית שמאי מלישא נשים מבית הלל לד) ולא ב"ה מב"ש לה) כל

ר"ע מברטנורה

מדרבנן אינה פוסלת צרתה מהאחין ולהתיבם אסורה שנראית כצרת ערוה: ג שש עריות חמורות מאלו. ומה היא חומרא שלהן שנשואות לאחרים. ואינן יכולות להנשא לאחיו של זה מאביו ואם מתו בעליהן שהן נכריות אצל זה צרותיהן מותרות לינשא לזה שאין צרת ערוה אסורה אלא בנופלת לפניו ליבום מאחיו (טו). ורבינו משה בר מיימון פירש אם נישאו בעבירה לאחיו ומת בלא בנים ונפלו ליבם לפניו צרותיהן מותרות שאין אלו צרות ערוה הואיל ולא היו קדושין תופסין לאחיו באותן עריות: אמו. אינה יכולה להנשא לאחיו מאביו שהרי היא לו אשת האב לדברי האומר שאנוסת אביו אסור'. ולעיל פירשתי שאין כן הלכה אלא אמו פוסלת צרתה שהיא יכולה להנשא לאחיו מאביו: אשת אביו אשת אחיו מאביו. שהיה לו בני' ואחות אביו כלן אסורות לאחיו כמו שאסורות עליו ואין בהם לא יבום על זה לעולם ואם נשאום אחרי' ולהם נשי' אחרות ומתו צרותיהן מותרות לינשא לזה וכן אם נשא אותם אחיו בעבירה ומת בלא בנים צרותיהן מותרות: ד בית שמאי מתירין צרת ערוה. להתיבם לאחיו דלית להו דרשה דלצרור: חלצו. לאחת מן האחין: בית שמאי פוסלין. הצרות מן הכהונה שחליצתן חליצה: ובית הלל מכשירין. שחליצתן שלא לצורך היתה והרי היא כחלוצ' מן נכרי: נתייבמו. לאחיו: בית שמאי מכשירין. אותן לכהני' אם נתאלמנו מיבמיהם: ובית הלל פוסלים. שנבעלו לאסור להם והנבעלה לאסור לה עשאה זונה וזונה אסורה לכהן: לא נמנעו. ואע"פ שבני הצרות שנתיבמו כדברי בית שמאי

ממזרים

תפארת ישראל

קטנה איק רק מד"ב: כב) מס"ו סג"נ: כג) *ר"ל חומרתן היא שא"א שינשאו כ"א לאחרי', ולא לאחיו של זה מאביו ולפיכך צרותיהן מותרות, מדלא תני קדושי אחיו בהן כלל, וכ"ש בנשאו לאחרי' דהרי איסור צרה לא כי' רק במקום יבום מג"ש דעליה עליה: כד) *בין שהיו נשואות שתיהן לאחרים. או לאחיו באיסור, צרותיהן מותרות להנשא או להתיבם אחר מיתת הבעל; אבל ט"ז עריות הנ"ל, דוקא בנשואו' לאחרי' צרותיהן מותרות [וצ"ל דלהכי קאמ' „מפני שנשואות לאחרי'" ולא קאמ' מפני שאסורו' לאחיו? דרצה לאשמעי' דגם בנשואות לאחרים בהיתר, אפ"ה צרותיהן מותרות] כה) *אפי' היא אנוסת אביו אסור' להנשא לאחיו מאביו. ואנן קיי"ל דאנוסת אב מותרת לבן [אה"ע ס"ו ה']: כו) *שהי' לו בנים ומת, ונשאת לאחר ומת גם הוא, צרתה דהיינו אשתו האחר' מותרת לאחי הבעל הראשון: כז) של ט"ו הנשים הנ"ל: כח) היינו פלוגתייהו רק לאותו אח שהיא לו צרת ערוה: אבל לשאר האחין שאינה לו צרת ערוה פשיטא דהו חולצת או מתייבמת, וכלעיל סי' ג': כט) הצרות: ל) אוסרין החלוצ' מלהנשא לכהן לא) מותרת לכהן, מדה"ל חליצ': לב) לכהני' כשנתאלמני' מיבמה: לג) *מלהנשא לכהן ומלאכל תרומ', דמדנבעלה לפסולה נעשה זונה: לד) ל"ל אלא נראה עלמ' דב"ה שרו לה לשוק, ולב"ש אסור', הודיעו ב"ה לב"ש, דאיט בני צרות שנולדו משוק, לא היו צריכי' להודיע להם, דאף לב"ש שרו בקהל, דהרי גם לדידהו רק חייבי לאוין הנהו, ככל יבמה לשוק: לה) אף שבני הצרות שנתיבמו כדבר,

ב"ש

עיקר תוי"ט

גזרת פרוס דלמא אתי למשרי: (טו) והני ט"ז דלעיל נמי כשניסאו לאחרים צרותיהן מותרות. ואע"ג דאסורות וצרותיהן מותרות: (טז) וב"ה מכשירין. פשיטא לאפוקי דריב"ג דאמר באו ונתקן לכם לצרות שיהו חולצות ולא מתיבמות קמ"ל דב"ה מכשירין דאפילו תקנתא דרבנן לית להו בצרות דלחלוץ. גמ': (יז) נתייבמו כו'. כא תו ל"ל איידי דתני חלצו תני נמי נתייבמו גמ': (יח) לא נמנעו ב"ש כו'. לא מצרכא אלא לגרס טעמא דלדידהו אסורה לשוק בלא חליצה וגו'. דהלא בני הצרות לא צריך לאשמועי' דהני חייבי

לאוין

כל יט) הטהרות והטומאות שהיו אלו מטהרין ואלו מטמאין, לא נמנעו עושין כא) טהרות אלו על גבי אלו ט):

פ"ב כיצד אשת אחיו שלא היה בעולמו א) שני אחים, ומת אחד מהם, ונולד להם אח, ואח"כ ייבם השני את אשת אחיו ב), ומת ג), הראשונה יוצאה משום אשת אחיו שלא היה בעולמו, והשנייה משום צרתה. עשה בה ד) מאמר ה) א) ומת ו) שנייה חולצת ולא מתייבמת ז): **ב** שני אחים, ומת אחד מהן ויבם השני את אשת אחיו ואחר כך נולד ג) להן אח, ומת ח), הראשונה יוצאת משום אשת אחיו שלא היה בעולמו והשנייה משום צרתה

תפארת ישראל

ב"ה, ממזרי' הם לב"ש, דבני חייבי כריתות נינהו, אפ"ה נשאו ז"מז, מדהיו מודיעי' ז"לז: ט) להשאיל כליהן ז"מז, מדהיו מודיעין ז"לז כלי שהקילו בו לפי סברתם:

פ"ב א) ר"ל כיצד אשת אחיו שלא וכו' פוטרת צרתה: ב) ולו ג"כ אשה אחרת וקיי"ל במ"ב דה"ה בשיבם ואח"כ נולד, כך דינו: ג) גם השני בלי בנים: ד) האח השני: ה) *מדאו' יבמה נקנית בביאה בלי שום אמירה, רק חכמי', תקנו שיקדשנה בכסף או בשטר ויאמ' לה בב' עדים „הרי את מקודשת לי בזה"; זה נקרא מאמ' בכל מקום: ו) קודם שבעלה: ז) דמאמר קונה קצת מד"ס, וה"ל איכא מקצת צרה לאשת אחיו שלא הי' בעלמו ולהכי דקיי"ל דמשעה שהקדשה לו דינה כנתארס' א"כ אפי' בלי מאמר אסור לייבם השניי', רק נקט מאמר לרבותא דה"ד שע"י המאמר דינה כנשואה וכב"ה והפטור שנייה גם מחליצה קמ"ל: ח) המיבם:

קף

ר"ע מברטנורה

ממזרים הם לב"ה שהרי באיסור אשת אח הם עליהם ואשת אח בכרת ובני חייבי כריתות ממזרים הם אעפ"כ לא נמנעו ב"ש מלישא נשים מב"ה לפי שהיו מודיעים לכן אותן הבאות מן הצרות ופורשים מהן: אלו ע"ג אלו. משאילי' כליהם אלו לאלו ובגמ' פריך אמאי דתנן ב"ש מתירין את הצרות לאחים וב"ה אוסרי' קרי כאן לא תתגודדו לא תעשו אגודות אגודות (כ) ומשני כגון ב"ד אחד בעיר אחד פלג מורים כב"ש ופלג מורים כב"ה אבל שני בתי דינים בעיר אחת וכל שכן שני בתי דינין בב' עיירות לית לן בה:

פ"ב **כיצד** אשת אחיו וכו'. פוטרת צרתה: ונולד להן אח. ונמצאת זקוקה ליבם ועליו אסורה משום אשת אחיו שלא היה בעולמו: ואחר כך יבם השני את אשת אחיו. ולו אשה אחרת: ומת. בלא בני': הראשונה. היא אשת הראשון שנפלה לפניו כבר פעם אחת יוצאה משום אשת אחיו שלא היה בעולמו: עשה בה. מאמר. פירוש שקדש' בכסף (ב) וביבמה קדושין של כסף אינם קדושין גמורים אלא מדברי סופרים שאין היבמה נקנית ליבם להיות כאשתו איש גמורה עד שיבא עליה וזה לא הספיק לכנסה עד שמת: שנייה חולצת. ולא מפטרה משום צרת ערוה דלאו צרה ממש היא: ולא מתיבמת. משום דמאמר קונה מקצת והויא לה צרת ערוה במקצת וכל מקום שאין שם קדושין גמורים חולצת ולא מתיבמת: **ב** ומת. המיבם:

תיבם

עיקר תוי"ט

אין נינהו וכשרים: יט) כל כו'. מסכת שמעינן דמודעי להו דאי מריבא איכא למימר דלא מודעי והא דלא נמנעו דגרה קלא אית לה והוי ידעי. גמ': (כ) לאו אפלוגתייהו פרכינן דעד כאן לא שנית פלוגתא ואמאי לא ערכת עלה אלא כי פריך על לא נמנעו וכו' דאלו ואלו עשו כדבריהם. ועתוי"ט: כא) עושין כו'. לב"ה נמי איצטריך דאשכחן נמי דמחמרי בטומאה כדתנן במסכת עדיות. תוי"ט:

א) מאמר כו'. לאו דפסקינן כריב"ג דמ"ש פ"ד דיש זיקה. כלו' דמשעה שמת בעלה נעשית שומרת יבם וזקוקה לו ותשובה כארוסתו. מפ' הכי בגמרא דמתני' ב"ש אע"ג דלא עביד בה מאמר שניה מיחלץ חלצה יבומי לא מיבמה. והא דקתני מאמר לאפוקי מדב"ש דמ"ה פ"ג דמאמר קונה קנין גמור ותפטר אף בלא חליצה. קמ"ל דאינו אלא מדרבנן: (ב) ונקרא מאמר לפי שאין קדושין אלא באמירה ולא בשתיקה כו'. אבל יבום אפילו בשוגג דכסבור אשה אחרת היא קניה. והא דנקט בכסף ה"ה בשטר. ועיין תוי"ט: ג) ואח"כ כו'. דאפ"ה קרא קאמר ויבמה עדיין יבומי כראשונים עליה:

מסה

צרתה(ט) עשה(י) בה מאמר ומת, השנייה חולצת ולא מתייבמת(יא). רבי שמעון אומר(יב) מייבם לאיזו מהן שירצה, או חולץ(יג) לאיזו מהן שירצה: ג כלל אמרו ביבמה, כל שהיא אסורה איסור ערוה(יד) לא חולצת ולא מתיבמת(טו) איסור מצוה. ואיסור קדושה(טז), חולצת ולא מתייבמת, אחותה(יז) שהיא יבמתה(יח), חולצת או מתיבמת(יט): ד איסור מצוה שניות מדברי סופרים(יט)

ר"ע מברטנורה

מיבם לאיזו שירצה. ופוטרת חברתה ולאו אעשה בה מאמר קאי אלא ארישא קאי דקתני שהראשונה אסורה וכו' וקאמר ר' שמעון כיון שהשנולד כבר נתיבמה ולא היתה על זה בזיקת נשואי אחיו הראשון מעולם. מותרת לו(ה) ואין הלכה כרבי שמעון: ג לא חולצת ולא מתיבמת. ערוה וכ"ש היא וכן איילונית(ז) דכתיב (דברים כ"ה) אשר ילד פרט לאיילונית וכן אשת סריס חמה ואנדרוגינוס לא חולצת ולא מתיבמת שנאמר (שם) ובן אין לו פרט לאלו שאין ראוי להיות להם בנים ואשת גר ואשת עבד משוחרר לא חולצת ולא מתיבמת שאין אחוה לגרים ולא לעבדים אבל עקרה וזקנה או חולצת או מתיבמת: אחותה. של ערוה שהיא יבמתה. כגון שנפלו לו שתי אחיות משני אחיו והאחת אסורה עליו משום ערוה כגון שהיא חמותו או כלתו(ח) חולצת או מתיבמת דשניה לא פגע באחות זקוקתו משום דערוה להו זקוקתו היא: ד שניות. לעריות. שגזרו סופרים עליהם ונקראו איסור מצוה שמצוה לשמוע דברי חכמים והוא כגון אם אמו ואין לה הפסק(ט) ואם אבי אמו בלבד ואם אביו ואין לה הפסק(י) ואם אבי אביו ואשת אבי אביו ואין לה הפסק(יא) ואשת אבי אמו בלבד(יב) ואשת אחי האב מן האם ואשת אחי האם בין מן האם בין מן האב(יג) וכלת בנו ואין לה הפסק(יד) וכלת בתו(טו) ובת בת בנו ובת בת בתו ובת בן בנו ובת בן בתו ובת בת בן אשתו(טז) ובת בת בת אשתו ואם אם אבי אשתו ואם אם אם אשתו ואם אב אם אשתו ואם אב אבי

תפארת ישראל

איסור

ט) אף שהשנולד כבר נתיבמה: י) אף שהבר השני בנה זו, נקט לה הכא אידי רישא: יא) דר"ש מתיר בנתיבמ' ואח"כ נולד: יב) אף שהאשה חולצת ולא האיש, עכ"פ מדצריך שיתכוין האיש להתיר בחליצה, להכי נקט שפיר חולץ בשלה מכילתן: יג) *כע"ו נשים [רפ"א]: יד) *כמו כלתה; וה"ה איילונית ואשת גר. אבל עקרה או זקנה, שרי ליבום וחליצה [אה"ע קע"ב]: טו) מפורש במ"ד: טז) של ערוה: יז) כגון שנפלו לו ב' אחיות מב' אחין, ואחת מהן ערוה עליו: יח) דלא פגע באחות זקוקתו, דערוה הינה זקוקה לו: יט) *עריות באסרום הסופרים, וה"ה עשרים (א) אם אביו, (ב) אם אמו, (ג) אם אבי אביו, (ד) אם אבי אמו, (ה) אשת אבי אביו, (ו) אשת אבי אמו, (ז) אשת אחי האב מהאם, (ח) אשת אחי האמו מהאם או מהאב, (ט) בת בת בנו, (י) בת בת בתו, (יא) בת בן בנו, (יב) בת בן בתו, (יג) בת בת אשתו, (יד) בת בן בן אשתו, (טו) אם אם אם אשתו, (טז) אם אם אבי אשתו, (יז) אם אב אם אשתו, (יח) אם אב אבי אשתו, (יט) כלת בנו, (כ) כלת בתו; וי"א שגם (כא) אשת אבי אם אביו, (כב) ואשת אחי אבי אביו מהאב, (כג) ואחות אבי אביו, מהאב או מהאם, (כד) ואחות אם האם, אסורין; נמצא דלי"א כ"ד נשים אסורי' מד"ס. ולא[illegible]אשת חמיו ואשת חתנו ג"כ אסורים והע[illegible] יקרים י"א דהשכנם א"צ להוציא'. אמנם א, ב, ה, יט, אין להם הפסק לכ"ע; ט, י, יא, וכו' עד יח. לרמב"ם יש להן הפסק

עיקר תוי"ט

ד) עשה בה כו'. לא איצטריך דמרישא שמעי' לה אלא דאיידי דמתני לה ברישא מתני לה נמי בסיפא. תו': (ה) ותרישא לא פליג ולא קאי א"כ רישא לא איצטריך. דמסיפא שמעת לה דכ"ש הוא דלא"ז קתני. גמ': ו) חולץ. לפי שהיבם מסייע בחליצה שצריך שיתכוין להכוון תני שפיר חולץ בשלא מכוין לבד מע"ד פי"ב וע"ש: (ז) כ"ל לפרש דהסיפא קאי ולא אלרתה ועתוי"ט: (ח) ולאף בבתו מאכוסתו משכחת לה אלא דבנשואין קמיירי: (ט) גמ'. משום דשייפא בהרושיה עלוה דאורייתא שהיא אמו: (י) טעמא דגזרו משום אם אמו כו' משום דקרייהו אימא רבתא קרי להו: (יא) משום דיש בנוכותיה עלוה דאו' דהיינו אשת אב: (יב) דלא חיישינן דמחלפה באשת אבי האב דהדם רגיל ושכיח דאזיל למשפחת אביו. וידע שיש שם קורבה יותר מאשר הלכך לא מחלפי: (יג) כילה בלבד שמעא: (יד) הואיל ושייכי בדורותיה איסור כלה דאורי' שהיא אשת בנו: (טו) היינו בלבד דאין חורשים אבל דאור'; (טז) כלשה משוגל גם בזה דיש להם הפסק (וכן נבוכא עד האפן) וכ"ד הר"מ. ורבינו חולשים

איסור קדושה כ) יז), אלמנה לכהן גדול כא), גרושה יח) וחלוצה יט) לכהן הדיוט כב), ממזרת כג) ונתינה כד) לישראל, ובת ישראל לנתין וממזר כה): ה מי שיש לו אח מכל מקום כו) זוקק כז) את אשת אחיו ליבום כח), ואחיו לכל דבר כט), חוץ ממי שיש לו מן השפחה ומן הנכרית ל), מי שיש לו בן מכל מקום לא) פוטר לב) כד) אשת אביו מן הייבום, וחייב על מכתו כה) ועל קללתו לג) ובנו לכל דבר כט) חוץ ממי שיש לו מן השפחה ומן הנכרית: ו מי שקדש אחת משתי אחיות לד) כו) ואינו יודע כז) איזה מהן קדש

תפארת ישראל

הפסק, ולא לב"י [אה"ע טו], והשאר לכ"ע יש נהס הפסק (שס): כ) *היינו כל אשה שאינה אסורה מקורבה, רק משום קדושת יחוס זה מזה: כא) *שהיא יבמה שנפלה לפני כהן גדול: כב) *שנשאה אחיו בעבירה, או שהיה אחיו חלל, דגם חלוצה אסורה לכהן מד"ס: כג) עי' פ"ד מי"ג: כד) הם הנבעונים, ועי' פ"ח מ"ג: כה) כל אלו אינן מתיבמין, דאין עשה דוחה ל"ת, דגזירה ביאה ראשונה אטו שניי'; ואעפ"כ חולצות, מדתפסו קדושין בחייבי לאוין מיהו מותר ליבם צרתה [כ"י]: כו) *אפי' ממזר או מומר [אה"ע קנ"ז]: כז) האח ההוא: כח) או לחליצה: כט) ליורשו ולטמא לו: ל) דולדן אינן נחשבין זרעו: לא) *אפילו ממזר או מומר או נוסס; ואפילו זרע זרען עד עולם [קנ"ו]: לב) הבן ההוא: לג) בעשה אביו תשובה דאל"כ פטור מדאינו עושה מעשה עמך: לד) *וה"ה אשה ובתה וכדומה, רק אורחא דמלתא נקט דאחיות מחלפן טפי: ואפי'

ר"ע מברטנורה

אבי אשתו: אלמנה לכהן גדול. שמת אחיו ההדיוט ונפלה אשתו לפניו: גרושה וחלוצה לכהן הדיוט. כגון שעבר אחיו המת ונשא גרושה וחלוצה וכשמת צריכה חליצה שהרי תפסו לו בה קדושין משום דקדושין תופסים בחייבי לאוין אבל יבומי לא שהרי היא אסורה לו ולפטרה בלא כלום אי אפשר דלא אלים לאו למפטרה דילפינן לה מאחות אשה שהיא בכרת: ה אח מכל מקום. ואפי' ממזר (כ): אחיו לכל דבר. ליורשו ולהטמא לו (כא): שפחה ונכרית. ולדה כתרה אזיל דכתיב בשפחה (שמות כ"א) האשה וילדיה תהיה לאדוניה ובנכרית כתיב (דברים ז') כי יסיר (כב) את בנך מאחרי ומדלא כתיב כי תסיר שמע מינה הכי קאמר בתך לא תתן לבנו כי יסיר בעל בתך את בנך שתלד לו בתך מאחרי. אבל אשתו לא תקח לבנך לא מהדר שאין הבן הבא מן הנכרית קרוי בנך אלא בנה (כג): ו ואינו יודע איזו קדש. אסור בשתיהן. משום דכל

עיקר תוי"ט

אלקים: יז) קדושה כו'. וקרי להו איסור קדושה דכתיב קדושים יהיו לאלהיהם. גמ'. ובאלמנה לכה"ג כתיב כי אני ה' מקדשו והוא"ל ואינן אלא איסורי, לאוין כליל לגבייהו ממזרת ונתינה שאינן ג"כ אלא בלאו ואע"פ שלא נמנה בכלל קדושה: יח) אלמנה לכה"ג וגרושה כו'. דאע"ג דאתי עשה ודחי ל"ת. דמשום יבום גדולה מחליצה. גזירה ביאה ראשונה אטו ביאה שניה דכבר קיים העשה. גמ'. וכ' התוס' דלאו דוקא נקט דהא אפי' גמר ביאה ראשונה אסור דיבמה נקנית בהעראה. והוא"ל אטו גמר ביאה. ת"ח: יט) וחלוצה. פירש הר"ב במ"ג פ"ט דמד"ס היא. והא דשני' בכל מקומות עם הגרושה בדברים שכן מד"ת לא נדוקא אלא אסיגרת לישנא היא. תוס' [illegible] ב"י: [illegible] מתני' דלעיל בבת ישראל לנתין ולממזר דחולצת לא משמע דה"א כשביניהם ממזרים אבל כשאחיו [illegible] אין אחיו ממזר זוקק את אשתו קמ"ל תוס'. וטעמא מאי הואיל והוא בני לפוטרו מן היבום כדלקמן הלכך מזקק נמי זקיק. גמ': (כא) גמ'. וקאמרינן דס"ד הואיל ואינו מטמא לאשתו פסולה ה"נ לא ליטמא לאח פסול קמ"ל דשאני התם דלאפוקי קיימא. הכא אחיו הוא: (כב) ופריך בגמ' האי בז' אומות כתיב. ומשני כי יסיר לרבות כל המסירים דלגופיה לא איצטריך טעמא דמתוי"ט: (כג) והלכך בנה ליכא ביה משום הסרה. וכל האיסור בשעה ראשונה נעשה שהוא מוציא זרעו מכנפי שכינה אבל אחר שנולד אין הסרתו כלום דעכו"ם גמור הוא הר"נ. וצריכי הרי קראי חד לשפחה וחד לעכו"ם דאי משפחה ה"א דאין לה חייס כלל ואלו עכו"ם יש לו חייס דכתיב בלאדן בן בלאדן כו' ואי מעכו"ם ה"א משום דלא שייכא במצות אבל שפחה אתקיש לאשה גמ': כד) פוטר כו'. דאמר קרא ובן אין לו עיין עליו דהוא מאי למהב אן בלא יו"ד כמו מאן יבמי מאן בלעם. גמ' ועתוי"ט: כה) מכתו כו'. אם הכה או קלל את אביו חייב מיתה. רש"י. בגמ' מוקי לה כשעשה תשובה. דאל"כ הא כתיב ונשיא בעמך לא תאור בעושה מעשה עמך. ואף דהוי מעוות לא יוכל לתקן (ספ"ק דחגיגה מ"ז) היינו דעונו נזכר הואיל והממזר קיים אבל עושה מעשה עמך מקרי כיון ששב: כו) משתי אחיות. וה"ה בשתים אחרות שאחת ערוה עם האחרת. אלא דהספק שכיח יותר בשתי אחיות שבקל אינן נכרות משא"כ אשה ובתה וכ"ש בת בתה וכו' יב"ב נקט להיות: כז) וא"י כו'. אפילו לא הוכרו בשעת הקדושין, בנמצא שאי אפשר שיבא על אחת מהן

קדש לה) נותן גט לזו וגט לזו לו) מת ולו אח אחד חולץ לשתיהן לז), היו לו שנים אחד חולץ ואחד מייבם לח) קדמו וכנסו לט) [כט] אין מוציאין מידם מ): ז שנים שקדשו שתי אחיות מא) זה אינו יודע איזו קדש, וזה אינו יודע איזו קדש זה נותן שני גיטין וזה נותן שני גיטין לו), מתו, לזה אח, ולזה אח, זה חולץ לשתיהן וזה חולץ לשתיהן לז), לזה אחד ולזה שנים, היחיד חולץ לשתיהן לז) והשנים אחד חולץ ואחד מייבם לח) [ל], קדמו וכנסו אין מוציאין [לא], מידם מג), לזה שנים [לב] ולזה שנים, אחיו של זה חולץ לאחת ואחיו של זה חולץ לאחת, אחיו של זה מייבם חלוצתו של זה, ואחיו של זה מייבם חלוצתו של זה מג).

קדמו

ר"ע מברטנורה

דכל חדא וחדא איכא למימר זו אחות אשה: חולץ לשתיהן. דלא ידע איזו היא יבמתו ומחלץ לחדא וליבומי לאידך לא אפשר דאחות חלוצתו היא ואסורה לו מדרבנן בחייה ויבומי בדיעבד נמי לא דדלמא׳ לאו זו היא יבמתו וקפגע באחות זקוקתו דהויא כאשתו: היו לו שנים אחד חולץ. תחלה לאחת והשני אם רצה ליבם לשניה מיבם שאם זו יבמתו שפיר ואם אחותה היא לא פגע באחות זקוקתו משום דהליצה דהך אפקעתה לזיקה: קדמו וכנסו. קודם שנמלכו בבית דין(כח) אין מוציאין אותן מידם משום דכל חד וחד אמר אנא שפיר נסבי ואי נמי הוי הפכא שהראשון שכנס ליבום כנס אחות זקוקתו ההיא שעתא הוא דעבד איסורא ומשבא אחיו ויבם את השנייה שהיא יבמתו פקעא זיקתה למפרע מאידך: ז שנים שקדשו שתי אחיות והם נכרים: זה חולץ לשתיהן כו׳. משום דכל חד מנייהו אסור ליבומי דדלמא׳ כל חד וחד פגע באחות זקוקתו: היחיד חולץ לשתיהן. שאי אפשר לו לייבם לא קודם חליצה של שנייה משום אחות זקוקה ולא לאחר חליצה משום אחות חלוצה לפיכך הואיל ואסור ליבם יחלוץ תחלה לשתיהן כדי להוציא אותה שהיא יבמתו מאיסור יבמה לשוק: והשנים אחד חולץ. לאפקועי זיקה מאחיו אם זו יבמתו ותשתרי אחותה לשני ממה נפשך אי יבמתו היא שפיר ואי אחותה היא הא פקעה זיקת היבמה מניה בחליצת אחיו: אחיו של זה מייבם חלוצתו של זה. ממה נפשך אם זו יבמתו שפיר נסיב שהרי אחיו לא חלץ לזו אלא לאחותה שלא היתה יבמתו והיינה כלום ואי לאו יבמתו היא שפיר נסיב דנכרית היא דאי משום אחות זקוקה

אינה

תפארת ישראל

לה) *ואפי׳ לא הוכרו בשעת קידושין; דהאי קדושין שאינן מסורין לביאה הוה קידושין לחומרא [אה"ע מ"א]: לו) אסור בכל אחת מספק אחות אשה: לז) *דיבומי בדיעבד לא, שמא פגע באחות זקוקתו, ולחלוצי לא׳ וליבומי לב׳ נמי לא, דאחות חלוצה אסור מד"ס. אבל אי"ל בכה"ג מדאינה עולה ליבום אינה עולה לחליצה כיון דרק מכח ספק אינה מתיבמת: לח) ר"ל אם ירצה, ייבם אחר שחלץ אחיו לאחותה, דאם זו יבמתו, שפיר, ואם אחות יבמתו, מדחלץ אחיו להיבמה פקע הזיקה, ולא פגע באחות זקוקה: לט) *בלא נמלכו בב"ד, אבל בנמלכו ועברו יוציאו: מ) ואפי׳ מאותו שכנס ראשון באיסו׳ ופגע באחות זקוקתו. עכ"פ השתא דנכנס אחיו פקע זיק׳ למפרע, וכ"ש אם רק קדשו קודם שנמלכו, דלא עשו איסור, לא מפקינן מנייהו מיהו אחר שכנס הראשון מותר השני לכנס לכתחלה ממ"נ, ואילה"ק עכ"פ למה אין מוציאין מידן, כימ׳ מדנאסר׳ עליו בשעה א׳ תאסר עליו עולמית כלקמן פ"ג מ"ז ומ"ט ורפ"ג? י"ל הכא שאני, דרק משום ספק נאסרה: מא) *והם נכרים: מב) *אף בקן כהני׳, חלוצ׳ מד"ס, והו"ל ספק דרבנן: מג) דממ"נ אם זו יבמתו שפיר, ואם יבמת

כאחר

עיקר תוי"ט

מבן לאסיה שתיהן צריכות גט. כמפורש במ"ז פ"ב דקדושין דהיינו יודע מצמפ נמי אינו יודע ונ"ב המוס׳ ; (כח) שאם נמלכו בב"ד ועברו יוציאו כיון שעברו על דברי ב"ד הרא"ש: כט) קדמו וכנסו. אפי׳ מקחשין דזיקה דרבנן היא ואפי׳ קדושין באחותה אלא שאומרים לו המתן עד שיעשה אחיך הגדול מעשה כדתנן במ"ט פ"ד ועי׳ תוי"ט: ל) וא׳ מייבם. צריכא דמ"ד לגזור דבני תרי לא ייבם חד מנייהו אטו אח יחידי קמ"ל. וחזקא מחלץ והדר יבומי אבל יבומי בדיעבד לא דהא פגע ביבמה לשוק. גמ׳: לא) אין מוציאין. אפי׳ בם כהנים דהא שתמא ודאי קתני וטעמא דחלוצה לכהן דרבנן היא וספק לא גזרו גמ׳: לב) שנים. צריכא דמ"ד כיון דלכסוף תרוייהו מתיבמין הך לבאי ניתא והך לבאי ניתא אתו למימר זה לנו ולחליצה

ידלמא

קדמו שנים וחלצו. לא ייבמו השנים מד) אלא אחד חולץ ואחר מייבם מה) קדמו וכנסו אין מוציאין מידם מו): ח מצות · גדול ליבם מז) ואם קדם הקטן, זכה. הנטען מח) על השפחה ונשתחררה, או על הנכרית ונתגיירה הרי זה לא יכניס ואם כנס מט) ל) אין מוציאין נ) מידו נא) הנטען על אשת איש, והוציאוה מתחת ידו נב). אף על פי שכנס יוציא נג): ט המביא

תפארת ישראל

שאחר היא, הרי חלצה כבר מאחי בעלה; ואחות זקוקתו לא הוה, דהרי משחלץ אחיו לאחותה פקע הזיקה: מד) דהראשון אסור ליבם, שמא פגע באחות זקוקתו: מה) דאע"ג דבכל התורה אין מקרא יוצא מידי פשוטו, הכא גמרינן דה"פ, והיה הבכור אשר תלד, ר"ל אם שאחין [וכתיב עתיד במקום עבר] יקום על שם אחיו, לירשו, כשייבם אשתו. ובכור לאו דוקא, דאפי' אח אחר יכול ליבם, אלא דהמיבם דינו כבכור, שהוא נוטל בראוי כבמוחזק. מיהו מדכתיב אשר תלד בלשון עתיד דרשינן לקרא נמי איבמה, דהיינו פרט לאיילונית שאינה יולדת, דאינה מתייבמת [והגה גרסא דאם כנס אינו מוציא, נקט לשון שפני' הכא, ועיקר מקומו לקמן בהחולץ]: מו) *ר"ל שנחשד בבעלה: מז) *אפי' רק קדשה [וי"א]: מח) *אפילו וודאי בא עליה: מט) *קאי אלה יתו על אלה אים שנזכר לעיל, ור"ל שגרשה בעלה ע"י חשד הנ"ל: נ) *וקיי"ל דיש בזה ז' חלוקי דינים; (א) כשיש ב' עדי קנוי וסתירה, וכ"ש ב' עדי טומ', או אפילו בלא אחר שניסת לנחשד ויש לו בנים ממנה, כופין שיוציאה הבעל והחשוד [אה"ע י"א ס"א]; ואפי' אותו שזנתה עמו ועד אחר מצטרפין לאסרה על בעלי' [קט"ו ב"ש סקכ"א]. (ב) וכשיש רק ב' עדי יחוד, אין כופין לבעל להוציא, וכ"כ להחשוד [י"א ב"ש שם סקי"א]. (ג) וכשיש ב' עדי כעור, שמנשקה או חבקה האשה [עה"ג כ"ז וכ"ח], או עומדת לפניו ערומה, או שוכבי' זע"ז בלי קירוב בשר, אפי' לא ראו ב' העדים
ביחד

ר"ע מברטנורה

ליפא שהרי חלץ אחיו את אחותה ופקעה זיקה. והאי משום יבמה לשוק הרי חלצה זו מאחי בעלה: קדמו שני אחין. של אחד וחלצו לשתיהן תחלה דלא ידעי איזה היא יבמתו: לא ייבמו. שני אחים האחרים זה את זו וזה את זו משום דקמא דנסיב איכא למימר זו היא אחות זקוקתו אלא אחד חולץ שחלצה לאחת ואחד מייבם לשניה ממה נפשך אי יבמתו היא שפיר ואי לאו באחות זקוקה לא פגע שהרי חלץ אחיו ליבמתו ויבמה לשוק לא הוי שהרי חלצה מאחי בעלה: ואם קדמו. אלו ב' אחרונים ולא באו לימלך בבית דין אין מוציאין מידן כדפרישית שהרי אין כאן אלא ספק איסור אחות זקוקה בנשואי ראשונה ואיכא למימר קמא דנסיב יבמתו היא ושפיר נסיב ובתרא נמי שפיר נסיב נכרית ואי נמי הוה איפכא איפכא וקמא פגע באחות זקוקה כיון שבא שני ויבם פקעה זיקתה מאחיו והותרה לו אחותו ואיסורא לעבד עבד: ח מצוה בגדול ליבם. דדרשינן ולקחה לו לאשה ויבמה והיה הבכור המיבם יהא בכור (לג) אשר תלד ואשה יבמה שהיא ראויה לילד פרט לאיילונית יקום הבכור (לד) היבם על שם אחיו לנחול הונו ולא יחלקו אחיו עמו: הנטען על א"א. שחשוד על א"א (לה) והוציאוה ב"ד מתחת בעלה בשביל זה שאסרה עליו והלך זה ונשאה: יוציא. דמדאורייתא אסורה נמי לו כמו שאסורה לבעל כדדרשינן ונטמאה נטמאה ב' פעמים אחד לבעל ואחד לבועל ודוקא הנטען על א"א אבל נטען על הפנויה נראה דתגוה לכנוס. כדאמרינן גבי אונס (דברים כ"ב) ולו תהיה
לאשה

עיקר תוי"ט

דלמא מייתמו בלא חליצה קמ"ל גו': (לג) וילפינן בגמ' מדכתי' כי ישבו אחים יחדיו הוקשו ישיבו' אחים בה"ז לענין יבום ואם קדם הקטן זכה. ומש"ה בכור נמי לאו דוקא ואם אין שם בכור הגדול שבאחין הוי והיינו דתנן מצוה בגדול וקאי לי' בכור שאינו נוטל בראוי כבכור ועתוי"ט: (לד) מש' בגמ' מגזרה שוה דנאמר כאן יקום על שם אחיו ונאמר להלן על שם אחיהם יקראו בנחלתם אע"ג דבכל התורה אין מקרא יוצא מידי פשוטו הכא אתי ג"ש ואפקתיה לגמרי ואין צריך לקרות לבנו בשם אחיו כלל. עתוי"ט: (לה) מש' שמוציאין עליו דבר לעז. רע"ב: לו) ואם כנס. ועם הרשב"ם שאפילו לא כנס בנשואין אלא בקידש אין מוציאין שמחה ידו בכל הנכריה גם מוציאין קריך ביה ואין מוציאין בדיעבד. ויש חולקין: לז) אין מוציאין. דבנגלא לא מפקי אבא מתותי בעלה דכתיב דכיה דרב טעם כו' ולא דוקא כנכנה אלא אפי' גו על המשמש
ואל

מי המביא גט ממדינת הים, ואמר בפני נכתב ובפני נחתם נא) לא ישא את אשתו נב) מת, הרגתיו נג), והרגנוהו לא ישא את אשתו נד) ר' יהודה אומר הרגתיו לא תנשא אשתו נה) הרגנוהו

ר"ע מברטנורה

נחתם: מי המביא גט ממדינת הים. צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם. וטעמא מפורש בגיטין לפי שאין בקיאין לשמה ואמר שאין עדים מצויים לקיימו: לא ישא את אשתו. משום דאדבוריה סמכינן(לח): מת הרגתיו וכו'. הואיל ועל עדותו נשאת איכא לחוש משום שמא עיניו נתן בה והעיד עדות שקר עליה אבל הנשא לאחר דאשה נשאת בעד אחד(לט): ר' יהודה אומר הרגתיו לא תנשא אשתו. בעדותו אפי' לאחר מפני שהוא רשע והתורה אמרה אל תשת רשע עד ואין הלכה כר' יהודה דקי"ל אין אדם משים עצמו רשע דאדם קרוב אצל עצמו ומהימנינן לי' שנהרג

תפארת ישראל

ביחד, יש חלוק, אם יש ג"פ קול בעיר יוצא ומהלך שלא מחמת עדי הכיעור, שונאה עם הנחשד, ולא היו שם אויבי' לבם או לבעל או לאבותיהן, שנאמר שהאויבי' הוציאו הקול, אז לבעל אין כופין להוציא ואין מוציאין מקיימה, אבל לנחשד אסורה לכתחלה, ואם כנסה ויש לה בני' מנחשד, לא יוציא; ובאין קלא כנ"ל אפי' אין לה בני' מנחשד, כשנשאת לא יצא. וי"א דבעדי כיעור עם קלא כנ"ל, כופין אפי' לבעל שיוציא' כשאין לה בני' ממנו. ובחדא לריעותא, אין כופין לבעל, אבל לחשוד כופין להוציא' אפי' בחדא לריעותא כשאין לה בני' מחשוד [שם ס"א ואחרוני']. (ד) וביש ע"א אטומ' ולא קדמ' קנוי וסתירה, לאו כלום הוא, והרבה קרובי כע"א דמו; מיהו במסימן ע"א לבעל כב' עדי, או חייב להוציא' אבל אין כופין אותו [קט"ו ס"ו וקע"ח ס"ט], אבל לנחשד בין כך וכך אסור, דלא גרע מלעז בעלמא דאסורה לו [ב"ש י"א סק"ז]. מיהו ע"א אכיעור אפי' מהימן ליה לבעל כב' עדי', אפ"ה מותרת לו וגם לנחשד [ב"ש י"א סקי"ד וקט"ו סקכ"א. ומ"מ י"א סק"ס יש פ"ס כדמוכח מגוף ספר' נמצא חכ"ה אחר הכי שוטה. והעיקר דלח"מ בע"א בכיעור ומלאהים, עכ"פ כאחי' לגמרי']. (ה) אם רואה הבעל בעצמו שזנתה, או שאמר' לו אפי' השה קרובה לו או לה שזנתה והוא מאמינה, אסור' לבעל ולחשוד [קט"ו ס"ז]. מיהו בשיש לו קטט עמה, אינו נאמן לומר שמאמין לדברי העד. וי"א דבזה"ז שיש חדר"ג שלא לגרש בע"כ, אינו נאמן לומר שמאמינה או שמאמין לדברי העד. וכופין אותו לשמש עמה [קע"ח ס"ט]. (ו) ואם השה בעצמ' אמרה שזנתה, אם רגלים שזנתה, וגם אין סברא כנגדה שלא זנתה, אסורה גם לבעל; אבל במסתבר בשום צד שלא זנתה, אף שגם רגלים לדבר להיפך, אינה נאמנת. מיהו אפי' אין רגלי' לדבר שזנתה, והוא מאמינ' חייב להוציא', אבל אין כופין אותו, דאין ב"ד כופין רק ע"פ ב' עדי' [קט"ו ס"ו ואחרוני' שם]. אבל בגועל בכל האופני' אסור', דלא שייך כפס' לגבי' חזקה דאיסור'. (ז) ובנטען אפנויה וידע שבא עליה מצוה לכנסה, אבל אין כופין [קע"ז]. ובהבטיח לה בישאנה, כ"ל דחייב לנשאה, דהו"ל כהבטיח לה דבר בהאנה [ססקע"ז]; ולא דמי לנוטל דינר והעבירו דאין לו רק שכרו [כח"מ רס"ד ס"ז]? דהתם בשבטיח לו יותר ננכראי, משא"כ הכא דאוי לה שישאנה עקב בשתה גם בלי שבטח' [בש"י קע"ז], לפיכך הדר הו"ל כרפוא' דחייב ליתן לו כמו שהבטיח, כמבואר בח"מ [שם]. ואף דלא קנו מידו, שכירות א"צ קניין [כח"מ קפ"ב, ועי' תוס' שב יעקב אה"ע סי' ג']. וכ"ל דבמכחיש' אף דא"צ שבוע' [כאה"ע כ"ב ב"ש סק"ס], היינו רק לענין מזון הולד, אבל לענין ליתן משום חייב לשבע; והדרבה ראוי לדון להחמיר, בטכסיסי שבועתו, מדמסתבר שלא יודה כ"כ בקלות מחמת בושה [כח"מ פ"ז ס"כ]. ואם הוא כהן, עי' לקמן בפירושינו פ"ז: (נא) דרק צריך שיאמר כרפ"ק דגיטין: (נב) מדסמכו אעדותו: (נג) או או: (נד) אפי' לאחר אסור

מדבוה

עיקר תוי"ט

אבל מהכרית בידי. ותוספתא קתני לה בהדיא. נ"י: (לח) וא"ת מ"ש מאותן נשים שאין נאמנות לומר מת בעלה. ואעפ"כ נאמנות להביא לה גיטה כו' משום דאיכ' כתבא. וי"ל דהתם כיון דמשום איבה בלאחר הכי חיישינן גם מעיילא נפשה לספקי כיון דהגט דיחי בה לה ומכחיש לה חיישה ומרתתה אבל הכא דחיישינן שמא יבנו האשה בשקר ודאי כיון דעליה סמכינן נ"י: (לט) לק' נכ"ש"י. יבם מעו' בעדם:

יבם

הרגנוהו תנשא אשתו נה): י החכם שאסר את האשה בנדר על בעלה נו) הרי זה לא ישאנה נז) מיאנה או שחלצה בפניו, ישאנה, מפני שהוא ב"ד נח), וכולם נט) שהיו מב) להם נשים ס) ומתו מג), מותרות לינשא להם, וכולן סא) שנישאו לאחרים, ונתגרשו או שנתאלמנו מותרות לינשא להן סב), וכולן מותרות לבניהם מה) או לאחיהם סג):

פ"ג

תפארת ישראל

מדהוא רשע: נה) *דנעשה כאומר אני הייתי עם הורגיו, ואנן קי"ל דאין אדם משים עצמו רשע, ופלגינן דבורי' [י"ו ז']: נו) שנדרה הנאה מבעלה ולא הפיר לה, והחכם לא מצא פתח לנדרה: נז) דיחשדוהו: נח) ר"ל אע"ג דמיאון סגי בב', רגילות להיות בב"ד ואפילו רק בב' ליכא חשדא [וגם הם נקראים ב"ד (כתובות כ"ב א')]. מיהו אע"ג דשרי, בעל נפש ירחיק מזה [אה"ע י"ב]: נט) המביא גט, והמעיד לאשה, וחכם הנ"ל: ס) בשעת מעשה, אע"ג דבזמן המשנה ליכא איסור לישא על אשתו אפ"ה אין רגילין בכך: סא) הנשים הללו: סב) להמביא גט וחביריו הנ"ל: סג) *דאין אדם חוטא בשביל קרוביו; וכ"ש דמותרות לאביהן, שהבן בוש מלזנות עם אשת אביו. וכל אלו האסורים לכנוס, אם כנסו לא יוציאו:

פ"ג

ר"ע מברטנורה

שנהרג: אבל לא מהימנין ליה במאי דאמר שהוא הרגו והילכך אפילו כי אמר הרגתיו תנשא אשתו: הרגנוהו תנשא אשתו. מפרש בגמ"ס כאומר אני הייתי עם הורגיו (מ) אבל אני לא הרגתיו: י בנדר. שנדרה הנאה מבעלה ולא היפר לה ובאת לחכם להתיר לה ולא מצא פתח לחרטה: לא ישאנה. משום חשד. שהוא ב"ד. כלומר מיאון או חליצה לא עשה חכם זה ביחידי משום דקי"ל חליצה ומיאונין בג' וג' (מא) לא חשידי אבל היתר נדרים ביחיד מומחה: וכולן. החכם והמביא גט והמעיד על האשה להשיאה דתנן בהו לא יכנוס אם היו להן נשים בשעת מעשה. ומתו לאח"כ מותרות להנשא להם דהשתא ליכא חשד: וכולן. הנשים הללו. שנישאו לאחרים. כשאסרה החכם או כשהעיד העד שמת בעלה ומתו הבעלים השניים: מותרות לינשא. לחכם ולעד (מד) ולמביא גט. וכולן מותרות לבניהן ולאחיהן. כל אלו המתירים אותן והיינן אסורות אלא להם לבדם דאין אדם חוטא בשביל בנו או בשביל אחיו. וכל הני דאמרינן לא יכנוס. אם כנס אינו מוציא (מו) חוץ מהנטען על אשת איש שאם הוציאוה בית דין מתחת בעלה בעדים וראיה ברורה (מז) אפילו אם כנס יוציא. ואם באו עדי דבר מכוער בלבד כגון שראו אדם יוצא והיא חוגרת בסינר או אדם יוצא והיא עומדת מעל המטה וכיוצא בזה אם כנס אל יוציא ואם לאחר שבאו עדי דבר מכוער יצא קלא ולא פסיק שעמד הקול יום וחצי. אם כנס יוציא. אלא אם כן היו לו בנים ממנה (מח) שאז אינו מוציא כדי שלא להוציא לעז על בניו:

פ"ג

עיקר תוי"ט

(מ) דאף על גב דאמר הרגנוהו נעשה כאומר אני הייתי עם הורגיו. תוס': (מא) בגמרא מפרש דהא דקתני מפני שהוא בית דין לא דסלקא מסיימי כא תרי לא. דתרי נמי מסיימי. אלא לאשמעינן דאין מיאון בפחות מבשלשה לאפוקי מ"ד בפרק קמא דסנהדרין מיאון בשנים ולפי זה צריך לומר בהר"ב דקיימא לן כו' בג' ועתוי"ט. מב) שהיו כו'. דלא לישא את זו נתכוין. רש"י: מג) ומתו. דאילו נתגרשו והבעלים גרמו הגירושין אסורות כדאיתא בגמ': (מד) מפרש בגמ"ס דלעד המעיד על בעלה שמת לא הנשא אלא כשנתגרשה אבל כי נתאלמנה קי"ל דהוית קטלנית ואסורה לינשא: מה) לבניהם. כ"ש לאביהן דמותרין דלא חיישינן שמא יזנה מתיר זה עמה משום שהבן בוש מאביו: (מו) ובעד אחד שאמר מת נ"ל בהיא אומרת גרי לי שמא דאלת"ה היא קיימת בהאם תלוי שהרי ספק הוא לה. גמ' כתובות ד' כ"ב ולקמן פט"ו מ"ס: (מז) דהא נאסרה על בועל מדאורייתא. מבא"כ בכולהו וכ"ט דאם באו עידי כיעור בלבד שאם כנס לא יוציא שלא נאסרה לבועל ואפילו בהדי קלא דלא פסיק: (מח) נראין דבריו כדברי הרי"ף והר"ב דבנטען קאמרי ולא כפרש"י דמפרשה שיש לה בנים מבעלה הראשון:

פ"ג **ארבעה** אחיםא) שנים מהם נשואים שתי אחיותב), ומתו הנשואים את האחיותג) הרי אלו חולצות ולא מתייבמותג. ואם קדמו וכנסו יוציאוד), ר' אליעזר אומר בית שמאי אומרים יקיימו ובית הלל אומרים יוציאוה): ב היתה אחתו) מהן אסורה על אחד איסור ערוהו) אסור בה ומותר באחותה והב', אסור בשתיהןח), איסור מצוהט) ואיסור קדושהי) חולצותי) ולא מתייבמותיא):

והיתה

ר"ע מברטנורה

פ"ג ארבעה אחין: חולצות ולא מתיבמות. דכיון דתרוייהו זקוקין להאי ולהאי. קמא דמיבם פגע באחות זקוקתו דהויא כאשתו(ג): ב"ש אומ' יקיימו ובה"א יוציאו. בש"ס מפכינן לה בש"א יוציאו ובה"א יקיימו דבכל מקום ב"ש לחומרא וב"ה לקולא חוץ מהמקומות הידועים מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה והכי אמרינן בעלמא ב"ש במקום ב"ה אינה משנה כלומר כל היכא דאשכחן במשנה ב"ש מקילין וב"ה הוא בדרכן להקל ונמצאו עתה בית שמאי עומדים במקום בית הלל אינה משנה ומשבשתא היא וצריך להפכה אלא אם כן היא מהמשניות הידועות שהם מקולי בית שמאי ומחומרי ב"ה. ובמסכת עדיות מני לה בהם רבי אליעזר מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל: ב איסור ערוה. כגון חמותו ואם חמותו: ומותר באחותה. דלאו אחות זקוקתו היא דערוה לא רמיא קמיה ליבומי: איסור מצוה. רמיא קמיה מדאורייתא הילכך אסור באחותה דאחות

זקוקתו

תפארת ישראל

פ"ג א) ה"ה אשה ובתה וכדומה רק נקט הנך, משום דמוקשה אל אחותה ילפינן לאחת, וג' אחין מפורש במ"ד: ב) ודוקא שמתו ברגע א' אבל בזא"ז דוקא בשניהן חיין אסור בשניהן, וה"ה במתה או נתגרשה [או נתייבמה] הראשונה מאח האחר אסור זה אעפ"כ בהשנייה הואיל שהשנייה תיכף כשנפלה נאסרה, אבל במתה או נחלצ' השניי' מאח האחר, מותר זה ליבם הראשונה, שהרי בשעת נפילתה מותרת היתה, ורק כשנתאלמנה אחותה נאסרה ולהכי כשפקע זה האיסור, חזרה להיתיר' תחלה [אה"ע קע"ה]: ג) דא"א ליבם אחר שחלץ אחיו לאחותה, מדפכ"פ נאסרה עליו שעה א', פגע באחות זקוקתו: ד) *דזיק' אוסרת מדרבנן ומשום דשתיהן יבמות להכי לא דמי להך דפ"ב מ"ז: ה) *ולרבנן ב"ה לקולא, והכי קיי"ל: ו) כגון חמותו וכדומה: ז) *דמשתיהן מותרם לו, ה"ל כל אחת אחות זקוקתו. מיהו בנפלה חמות תחלה ואח"כ נפלה אחותה, כשייבם שהכן לה אחותה, הו"ל חמות לגבי אידך כיבמ' שהותרה ונאסרה והותרה. דהחזר להיתיר' הראשון: ח) שניות פד"ס: ט) *ר"ל ערוה שאסיר' מצד יחוס כפ"ב מ"ג: י) שתיהן: יא) דמדאו' רמיא קמי':

לעיל

עיקר תוי"ט

א) **ארבעה אחין.** לא נקט ג' אחין ב' מהן נשואי' ב' אחיות ומתו דתרוייהו עליה רמיא וזימנין דמייתי ט' הלא אפי' ד' דנפלי קמי תרי אחי ולא אלימא זיקתו דקמא דמיבם דמצינו למימר האיך כיון דרמיא עליה ואחותה על אחיו אפ"ה אסירי. רע"ב: **ב) ב' אחיות.** או אשה ובתה או אשה ובת בתה וכיוצא בו. פנוק הדברים שהן ב' נשים שאחת מהן ערוה על האחרת וא"א ליבם שתיהן משום ערוה. הר"מ. ונקט אחיות משום דמינייהו ילפינן (ערפ"ק בהר"ב): (ג) וא"ל דכי חלין חד לחד דליבם אידך לאידך. דכל יבמה שנאסרה שעה אחת על יבמה הרי היא כאשת אח שיש לו בנים ואסורה לעולם ולא דמי למ"ז פ"ב דהתם לאו יבמה היא ועתוי"ט: ד) **אחת כו'** בגמ' הא תני חדא זימנא במ"ג פ"ב אחותה שהיא יבמתה כו' ומשני צריכא דאי מהתם משום דליכא למיגזר משום שני דהתם ליכא אלא חד אחא אבל הכא דאיכא למיגזר דלמ' שמי אתא ליבומי כאחיו אימא נגזו' קמ"ל ואי מהכא משום דאיכא שני ולא מיבם קא מוכח דאחות זקוקתו אסורה ולא אתי למסרי בעלמא אלא ידעינן מדהאי מיבם והאי לא מיבם דטעמא משום דערוה לא רמיא קמיה אבל היכא דליכא אלא חד אחי אימא נגזו' דלמא אתי למסרי אחות זקוק' בעלמא. צריכא: ה) **אסור בשתיהן.** מוקי בגמ' כגון דנפלה הך דאינה חמות ברישא דכי נפלה החמות ברישא ואזל אחן ויבם הך דאינה חמות הויא חמות לגבי אידך יבמה שהותרה ונאסרה וחזרה והותרה דתחזור להתירה הראשון ועתוי"ט: ו) **איסור מצוה.** בגמ' הא תנינא חדא זימנא במ"ג פ"ב איסור מצוה כו'. ומשני התם איסור מצוה לחוד. הכא איסור מצוה ואחותה סד"א מבים מצוה עבוד רבנן שתתקיים מצות יבום. ולא העמידו איסורא ויקם דבריהם לאסור את אחותה היכא דהויא עליו איסור מצוה קמ"ל:

אחת

ג היתה אחתיו) מהן אסורה על זה איסור ערוה. והשניה אסורה על זה איסור ערוה. האסורה לזה מותרת לזה והאסורה לזה מותרת לזה, וזויא) היא שאמרויב) אחותהיג) כשהיא יבמתה או חולצת או מתייבמתיד): ד שלשה אחין, שנים מהן נשואין שתי אחיות, או אשה ובתהטו) או אשה ובת בתה או אשה ובת בנהטז) הרי י) אלו חולצת ולא מתייבמתיא) ור"ש פוטר. היתה אחתיב) מהן אסורה עליו איסור ערוה. אסור בה ומותר באחותה, איסור מצוה ואיסור קדושה, חולצת ולא מתייבמתיג) ה ג' אחין שנים מהן נשואים שתי אחיות ואחד מופנהיז) מת אחד מבעלי אחיות, ועשה בה מופנה מאמריח), ואחר כך מת אחיו השני, בית שמאי אומרים אשתו עמויט). והלה תצא משום אחות אשהכ). ובית הלל אומרים מוציא את אשתו בגטכא)

ובחליצה

תפארת ישראל

יב) לעיל פ"ב מ"ג: יג) של ערוה: יד) דלאו אחות זקוקתו קנסינן: טו) *הכא נקט לכולהו דקמ"ל דאפי' הכא דלא מפרשין בהורה פטיר ר"ש בנפלו לפני יבם א': טז) *אע"ג דר"ש הוא ממשנה א' בד' אחין? וכן שאלני תלמידי הבח' ר' ברוך יצחק וואריב, נ"ל דנקט ד' אחין לרבותא דאינה מתיבמת, ונקט ג' אחין לרבות' דאפ"ה חולצת והלא כר"ש דפטר לתרווייהו גם מחליצה, וא"ק: יז) בלא אשה, וה"ה בנשוי נכרית: יח) מפורש רפ"ב: יט) מדעשה בה כבר מאמר: כ) *דס"ל ע"י מאמר הוה ככנוס' דאו', שאחותה שפוי' מחליצ': כא) *משום מאמר דס"ל דאין כח במאמר לשווי ככנוסה

נשואה

ר"ע מברטנורה

זקוקתו היא: ג' אחותה כשהיא יבמתה. אחותה של ערוה כשהיא יבמתה אשת אחי בעלה כשנופלת עמה ליבום: או חולצת או מתיבמת. דלאו אחות זקוקתו היא. שאינה לא רמיא קמיה: ד' ורבי שמעון פוטר. טעמא דר"ש דכתיב (ויקרא י"ח) ואשה אל אחותה לא תקח לצרור. בשעה שנעשו צרות זו לזו(יח) אפי' בשעה שאינן זקוקות לו ליבום. לא יהא לך לקוחין לא בזו ולא בזו. ואין הלכה כרבי שמעון: ה' ואחד מופנה. בלא אשה(יד): אשתו עמו. דקסברי בית שמאי בעלת מאמר היא חשובה ככנוסה(טו) וכשנפלה אחותה לאחר כן לא מתסרה משום אחות זקוקתו. והלה תצא. אף מן החליצה(טז) משום אחות אשה: מוציא אשתו בגט. דלא אלים מאמר לשווי' ככנוסה וזו אוסרת' משום אחות זקוקה וצריכה

גט

עיקר תוי"ט

ז) אחתה. בגמ' הא זו לימ"ל כיון הך מה לי לחד מה לי לתרי. צריכא דאי אשמעינן התם משום דאיכא שני דמוכח. אבל הכא דליכא שני דקמוכח אמרי שתיהן מתייבמות. ואתו למשרי אחות זקוקה ואימא לא ליבמן קמ"ל ואי אשמעינן הכא אדרבא תרווייהו מוכחי אהדדי שזה לא יוכל ליבא את האחרת. וכן זה. מוכח מלתא שזו אסורה על זה וזו ע"ז. לפיכך ליכא אחות זקוקתו. אבל אידך לא צריכא: ח) וזו כו' גמ' זו למעוטי איסור מצוה לזה וא"מ לזה. וצריכא דמ"ד כי לא אמרי' אוקי א"מ במקום איסור ערוה להתיבם אחותה היכא דאין איסור מצוה אלא באחת ולשני שתיהן זקוקות דאיכא למיגזר משום שני אימא נמי אוקמיה א"מ במקום א"ע וכן לכאי וליבמו קמ"ל. ואיתא נמי שפיר דלא תני וזו כו' למתני' דלעיל דא"כ לא הוי למעוטי מידי דאיסור מצוה בהדיא קתני לה התם תוי"ט: ט) אשה ובתה. דהני אכיית שפי שיהיו נשואות לשני אחין מכמו ובת בתו השוויות בתחלה ברים [illegible] לנקטינהו וה"ה לכל עריות והא דפריש לאו פנה הכא כ"ל דמשום ר"ש נקטיה דלא סיפא דוקא ואשה אל אחותה פליג דמנה יליף ובשאר עריות מודה דכולה מתני' משום דר"ש נקטה: י) הרי כו' דס"ל יש זיקה. לפיכך חולצת מדאו' ולא מתייבמת מדרב' כ"מ: (יא) פי' כשנפלו לפני אח אחד דנעשו צרות דכשנפלו לפני ב' יבמין לא פליג וה"ם דלא פליגי בד' אחין לעיל. תוי' וכר"מ: יב) אחתה כו' פי' בגמ' דמשום ר"ש קתני לה דת"ד כו' וס"ל דזיקה דאו' לגזור בא' מהן ערוה משום אחות דעלמא ולא ליכנס לאחותה של הערוה קמ"ל: יג) חולצת. פריך בגמ' הא אמר ר"ש דזיקה דאו' ולפטור בלא חליצה כו' ומשני גזירה משום כאי דאיסור מצוה דעלמא שאינה אחות ערוה דאתו למיגזר נמי בלא חליצה שיאמרו דא"מ הוי כערוה ויוצאת בלא חליצה ובאחותה דא"מ נמי גזרו לחלוץ. ואע"ג דבערוה לא גזרו משום אחותה שאני ערוה דכ"ע גמירי לה וידעו דלא רמיא קמיה ואחותה לאו אחות זקוקתו היא ולא אתי למשרי בעלמא. אבל ערוה דנעשות צרות לר"ש לא כ"ע גמירי לה ואי אתית ומפקא בלא חליצה אתי נמי למיפק אחותה שהיא א"מ בלא חליצה ונפיק מנה חורבא לאיסור מצוה דעלמא: (יד) וה"ה בנשוי נכרית אלא להשמיעין דאפי' ליה נמי במופנה דאלו במתני' אחרינא לא הוי ליה במופנה. כ"מ: (טו) ול' רש"י כנוסה דמיא. ול' התוס' דלב"ש אשו' מדאורייתא: (טז) לפי שהמאמר

דוחה

ובחליצה, ואשת אחיו בחליצה. זו היא(יז) שאמרו(כב). אוי לו(יח) על אשתו ואוי לו על אשת אחיו: ו שלשה אחין, שנים מהם נשואים שתי אחיות ואחד נשוי נכרית(כד) מת אחד מבעלי אחיות, וכנס נשוי נכרית את אשתו, ומת. הראשונה(כה)(יט) יוצאת משום אחות אשה, ושנייה משום צרתה, עשה בה מאמר ומת, נכרית חולצת ולא מתייבמת(כו). ג' אחים, שנים מהם נשואים שתי אחיות, ואחד נשוי נכרית, מת הנשוי נכרית, וכנס אחד מבעלי אחיות את אשתו, ומת. הראשונה(כא) יוצאה משום אחות אשה ושנייה משום צרתה, עשה בה מאמר ומת, נכרית חולצת ולא מתייבמת: ז ג' אחים, שנים מהם נשואים שתי אחיות, ואחד נשוי נכרית. מת אחד מבעלי אחיות, וכנס נשוי נכרית את אשתו, ומתה אשתו של שני, ואחר כך מת נשוי נכרית. הרי זו(כז) אסורה עליו עולמית. הואיל ונאסרה עליו שעה אחת(כח), שלשה אחים. שנים מהם נשואים שתי אחיות ואחד נשוי נכרית, גירש אחד מבעלי אחיות את אשתו(כט), ומת(כג) נשוי נכרית, וכנסה המגרש, ומת, זו היא שאמרו וכולן שמתו או נתגרשו צרותיהן מותרות(ל):

וכולן

ר"ע מברטנורה

גם מפני שהמאמר דהוי קדושין במקצת ולא פקעי קדושיה בלא גט וצריכה חליצה. דהואיל ולא הוי מאמר קדושין גמורין עדין זקוקתו היא וצריכה חליצה לזיקתה ובריש' יהיב לה גיטא והדר חליץ לה וכן הלכה: ו נכרית. שאינה קרובה לא לזו ולא לזו: נכרית חולצת ולא מתיבמת. ה"ה אע"ג דלא עשה בה מאמר ומת. נכרית מחלץ חלצה יבומי לא מיבמה דהויא לה צרת אחות אשה בזיקה והאי דקתני מאמר לאפוקי מדבית שמאי דאמרי מאמר קונה קנין גמור ואפילו חליצה נמי לא תבעי קא משמע לן דצריכה חליצה(כ): ז שעה אחת. בנפילה ראשונה כשנפלה מאחיו הראשון שאז היתה אשתו קיימת והיתה זאת אסורה עליו כאשת אח שיש לו בנים. והאשה הנכרית לא אפרש דינה ומסתברא דחולצת ולא מתיבמת(כב):

תפארת ישראל

גמורה: כב) *זוהי למעוטי הך דפ"ג מ"ב: כג) שהפסיד' בלא פשיעתו: כד) *שאינה קרובה להאחים ולהאחיות: כה) לנשואין, ולתוס' גרסינן השניי': כו) ובלא עשה בה מאמר אף ב"ש מודו דחולצת ולא מתיבמת: כז) כל אחת: כח) *וצרותיהן פטורו' מחליצ': כט) ה"ה במתה א' מהאחיות וכלעיל בריש' רק רבותא קמ"ל אע"ג שהיא עדיין בעולם, וכ"כ נקט רישא רבותא: ל) *אבל מת נשוי נכרית ואח"כ גירש זה, וייבם הנכרית ומת, לא הותרה לשני, מדקודם גירושין היתה צרת אחות אשה בזיקה, ובשעת נפילה ראשונה של

נכרית

ויטען

עיקר תוי"ט

אתא לאתוספה דהויא גמורה. וס"מ ביבמה דחזי' לכולהו מילי דיבמה להתייבם ולחלוץ כי הכא, הלכך הויא למקנתייהו למאמר לדחות התוספה דהיא גמורה. אבל בר"פ דקודם שיעשה מאמר כבר נפלו שתיהן ולא חזיין לכולהו מילי דיבמה דהא לא מצי ליבומי הלכך למקנתה למאמר נמי לא חזיא בתדחה את אחותה דהויי גמורה ותפ"ס תנן התם בש"א יקיימו דוקא בדיעבד אבל לכתחילה לא מצי חד לעשות מאמר ותדחה אחותה וכלה יכניסנה. משום דלא חזיא לכולהו לא חזיא למקנתה כתפו' בגמ': יז) זו היא כו'. למעט הך דרבי יהושע דבמ"ג פ"ג דקאמר נמי אוי לו כו' אלא אי כר"ג אי כר"א דפליגי התם. גמ': יח) אוי לו כו'. כלומר ראוי לו להצטער שהפסיד אשתו בלא פשיעתו. ומ"ה בשאר דוכתי בפ"ד ובפי"ד דתני נמי הצלא אשתו כו' לא קתני אוי לו משום דהכנסו איהו דאפסיד אנפשיה דפשע שהכניס עצמו בספק. תוי': יט) הראשונה. לנפילה. רע"ב: (כ) (גמ') ותמהו התו' דהכי כבר תני לאפוקי מב"ש. וי"ל דאי לאו משנה יתירה הוה דייקינן מתניתין כפשטה דמשמע דוקא עשה בה מאמר. כא) הראשונה. לנשואין. רע"ב. והתו' גרסו השנייה: (כב) ומהר"מ למד כן שכ' לפי שאני מסופק אם אסורה משום ערוה ותהיה צרתה פטורה מן החליצה כו' או אסורה עליו מדרבנן כו' והיא כמו שנייה וצרת שנייה או חולצת או מתייבמת ולפיכך תחלוץ לסתמיה תוי"ט. ובתבוכו הר בו ופסק בפשיטות דהיא וצרתה פטורה מן החליצה כו' והוא מבואר בגמ' דכל יבמה שאינו קורא בה בשעת נפילה כו' הרי היא כאשת אח שיש לה בנים. וכ"כ כל הפוסקים להלכה מרווחת. ת"ח: כג) גירש כו' ומת. וק' דבריש פ"א תנן וכולן שגירשו מותרין והלא הכא טעמא שגירש והה"כ מת נשוי נכרית אבל אם מת ואח"כ גירש לא הותרה לפי שקודם שגירשה היתה זקוקה לב' אחין נשואין ב' אחיות וה"ל צרת אחות אשה בזיקה

וכלכ

פ״ד החולץ ליבמתו. ונמצאת מעוברת[א] וילדה, בזמן שהולד של קיימא[ב] הוא מותר בקרובותיה, והיא מותרת בקרוביו[ג] ולא פסלה מן הכהונה, אין הולד של קיימא[ד]. הוא אסור[ה] בקרובותיה והיא אסורה בקרוביו. ופסלה מן הכהונה[ו]: ב הכונס את יבמתו. ונמצאת מעוברת וילדה. בזמן שהולד של קיימא, יוציא, וחייבין בקרבן[ז] ואם אין הולד של קיימא, יקיים, ספק בן תשעה לראשון ספק בן שבעה לאחרון, יוציא, והולד כשר[ח]. וחייבין באשם תלוי[ט]: ג שומרת יבם[י] שנפלו לה נכסים[יא] מודים בית שמאי ובית הלל שמוכרת ונותנת וקיים, מתה, מה יעשו בכתובתה[יב], ובנכסים הנכנסין ויוצאין עמה[יג] בש״א יחלוקו יורשי[יד] הבעל עם יורשי האב[טו]

ובית

תפארת ישראל

פ״ד א) יהא דלא נקט בקיצור החולץ ליבמתו מעוברת, הא קא משמע לן: דאע״ג שנמצאת מעוברת ור״ל שלא הוכר עוברה אפ״ה לא נזריכן לה חליצה אחרת אלא הו״ל כלא חליצה וכ״ש בהוכר עוברה בשחלצה, דליכא למגזר משום חליצה אחרת: ב) דאז לאו חליצה היא: ג) *במפורשין במשנה ז׳: ד) שהי׳ נפל: ה) מיהו אעפ״כ צריך שוב לחלוץ לה, אחר שהתברר שהוא נפל, דחליצת [או ביאת] מעוברת לא מהני לקולא, רק לפסלה לכהן ושתאסר להתיבם [קס״ד] מיהו בבעלה היבם ונמצא׳ מעובר׳, מפרישין אותן ואם תלד נפל, אם לא הוכר עוברה כשיבמה מותר׳ להזור לו, ואם בשעה שיבמ׳ כבר הוכר עוברה אסורה לחזור לו, אלא צריכה חליצה [אה״ע קס״ד]: ו) חטאת: ז) ממ״נ: ח) משו׳ ספק כרת דבלאתחזיק אסור׳ לא בעינן חתיכה א׳ מב׳ חתיכות שיתחייב אשם תלוי. ואי״ל הרי רוב נשים יולדת לט׳ ויביאו חטאת? [וכן הקשה י״נ מהו׳ אברהם ראטהענשטיין שליט״א לקמפי״א מ״ו] י״ל מדלא הוכר עוברה לג׳ חדשי׳ איתרע לה רובא: ט) אשה שממתנת להתיבם: י) *מביא אביה בעודה שומרת יבם: יא) *ק׳ ור׳ ותוספת ונדוני׳ שהכניס׳ שקבל בעל אחריותן, ונקראין צאן ברזל כתובה, מדכולן כתובין בכתובת׳: יב) *נכסי מלוג, כמלבושיה וירושתה מאביה, וכדומה, שאין הבעל חייב באחריותן רק מולג ואוכל פירות מנכסי׳ האם ובשנכנס׳ נכנסין עמה וכשמגרשה ניטלתן [ועי׳ רפ״ו]: יג) בנכסי מלוג. ומיירי

סיפא

ר״ע מברטנורה

פ״ד החולץ ליבמתו. הוא מות׳ בקרובותי׳. דלאו חליצה היא דהא לא בעיא חליצ׳ וקרובו׳ וקרובים דמתניתין היינו הנך דנאסרות על האיש מחמת אשתו וקרובים הנאסרים על האשה מחמת בעלה: אם אין הולד של קיימא. שהוא נפל: ב וחייבין בקרבן. שבעל אשת אח שלא במקום מצוה והולד. כבר ממה כשפק: וחייבין אשם תלוי. שכל דבר שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת חייבין על לא הודע שלו אשם תלוי: ג שומרת יבם. שהיא ממתנת ומצפה (ד) ליבם: שנפלו לה נכסים. מבית אביה: מה יעשו בכתובתה. מנה ומאתים ותוספת ונדוניא שהכניסה לו וקבל עליו אחריות (ה): ובנכסים הנכנסים ויוצאים. נכסי מלוג שכשהיא נכנסת נכנסין עמה וכשיוצאת מבעלה יוצאין עמה: בש״א יחלוקו. יורשי הבעל עם יורשי האב. דספק נשואה היא(ו)

וזוכם

עיקר תוי״ט

א) ונמצאת. לא בעי למימר החולץ ליבמתו מעוברת משום דלאו אורח ארעא וכ״ש בסיפא דהכונס שאשה רשע אי מכניס לאשת אחיו מעוברת דרובן יולדות ולד של קיימא כ״י: ב) אסור. לע״ג דתנן נקמן פ״י דלא תחלוץ עד שיהא לה ג״ח והכא בתוך ג״ח כיון שנמצאת מעוברת קתני מ״מ בדיעבד הוי חליצה תוי״ט: ג) וחייבין כו׳. ואע״ג דלא איקבע איסורא ואפשר שאין כאן איסור כלל אבל בס״ד דכריתות מס׳ הרב דבעינן דוקא דאיקבע איסורא: (ד) כמו ואביו שמר את הדבר: (ה) והן נכסי צאן ברזל ונקראין כתובה מפני שהן כתובין בה כ״י: (ו) מוקי בגמ׳ דסיפא מיירי בעשה בה מאמר ולא אמרי ב״ש במ״ה לעיל אשתו עמו כו׳ אלא משום דסברי דמאמר עושה ודאי ארוסה לדחות בצרה ומיהו לא כודאי נשואה משוי לה למקני יפה ירושה אלא כספק נשואה ויחלוקו. דדוקא מתה אבל מחיים לא אע״ג דעביד בה מאמר משום דמחיים אית ודאי ואיכא ספק. ומ״מ ריבא לא מוקי בעביד מאמר דלא אליש ודאי שלה למכור לכתחילה תוי׳, וש״מ לב״ה לא נ״מ מידי בין עבד מאמר או לא עבד: ז) יורשי כו׳. דייקינן בגמ׳ דלא אמרו ב״ש יחלוקו אלא בנכסים הנכנסים ויוצאים עמה מדקתני יורשי הבעל עם יורשי האב ולא קתני להיפך וה״ק מה יעשו בכתובתה ושבקה עד שסירה דיגא בדברי ב״ה וה״ה לב״ש דל״פ ב״ש וב״ה אלא בנכסי מלוג בלבד: ח) יורשי האב. שאלים

ריוח

ובית הלל אומרים נכסים(יד) בחזקתן(טו) כתובה(טז) בחזקת יורשי הבעל(יז) נכסים הנכנסים ויוצאים עמה(יג) בחזקת יורשי האב: ד כנסה(יז) הרי היא כאשתו לכל דבר(יח) ובלבד(יא) שתהא כתובתה על נכסי בעלה הראשון(יט): ה מצוה בגדול לייבם(כ). לא רצה(כא)(יג) מהלכין על כל האחין(כב). לא רצו. חוזרין אצל גדול, ואומרי׳ לו עליך מצוה, או חלוץ או יבם: ו תלה(יד) בקטן עד שיגדיל(כג) או בגדול עד שיבא ממדינת הים, או בחרש או בשוטה(כד), אין שומעין לו אלא אומרים לו עליך מצוה, או חלוץ או ייבם(כה): ז החולץ ליבמתו הרי הוא כאחד מן האחין לנחלה(כו), ואם יש שם אב(טו), הנכסי׳ של אב, הכונס את יבמתו זוכה בנכסים של אחיו(כז), רבי יהודה אומר בין

ק

ר״ע מברטנורה

זוכה היבם בחלי ירושתה מספק שהבעל יורש את אשתו וזה שספק נשואה היא אלו זוכה בפלגא: נכסים בחזקתן. נכסי צאן ברזל בחזקתן. ולא פירשו בית הלל אי בחזקת יורשי האשה (ט) שהיו הנכסי׳ שלה אי בחזקת יורשי הבעל שאחריותם עליו ולענין דינא יחלוקו אפי׳ לדברי ב״ה: ד כאשתו לכל דבר. שמגרשה בגט ולא בעיא חליצה ומחזירה כשירצה ולא מתסרא עליה: על נכסי בעלה הראשון. שיהיו קרקעות של בעלה הראשון אחראין וערבאין על כתובתה ואי לית לה כתובה מבעלה הראשון כותב לה היבם כתובה על נכסיו והיא מנה בלבד (יב): ה מצוה בגדול ליבם. כדילפינן מוהיה הבכור: ו ובגדול שהיה גדול האחים במדינת הים ותלה גדול האחין שלפנינו בו לומר המתינו לו שהוא גדול ממני [יבחרש ובשוטה עד שיבריאו אין שומעין לו]: עליך מצוה. אף על פי שאחיך שבמדינת הים הוא גדול ממך כיון שאתה גדול האחין שלפנינו עליך מצוה דשהויי מצוה לא משהינן: ז הרי הוא כא׳ מן האחין. ולא הפסיד חלקו בשביל שחלץ דסד״א נקנסיה הואיל והפסידה מיבום נפסלה על האחין: זכה בנכסי אחיו. ואפילו גרשה למחר דיקום על שם אחיו אמר רחמנא והרי קם

תפא״ת ישראל

היפא בעשה בה מאמר, דאז לב״ש כספק נשואה היא, וזוכה היבם בחלי הירושה מיהו מחייב לה, אע״ג דעבד בה מאמר, משום דמחייב איהי וודאי ואינהו ספק: יד) נכסי צאן ברזל: טו) *בחזקת ב״הלדדי׳, וזה לכ״ע, דלא פליגי רק בנכסי מלוג: טז) *ק׳ ור׳ ותוספת: יז) שבא עליה: יח) שמגרשה ומחזירה: יט) *ר״ל רק לדבר זה אינה כאשתו שאין נכסיו משועבדי׳ לכתובתה רק נכסי בעל הראשון, ויוכל למכור נכסיו, ואם ישתדפו אח״כ נכסי המת, אינה מוציא׳ מהלקוחו׳. מיהו אם אין נכסי׳ מבעל ראשון, כותב לה יבם כתוב׳ על ק׳, והנדוני׳ שהכניסה למת הפסיד׳ כשאין כאן מנכסי מת: כ) כפ״ב מ״ח: כא) *ליבם אלא לחלוץ: כב) *דרך גדילתן זא״ז, והקטן קודם ביבום לחליצת הגדול: כג) *שאם אז לא ירצה אני איבם או אחלוץ: כד) עד שיתרפאו׳ כה) דהמצוה רמיא על הגדול בבנים שלפניו, אף שאחיו שבמד״הי גדול ממנו: כו) בנכסי מת, אף שרצו הם ליבם וקדם וחלץ, שהפסיד להאחין שלא יוכלו תו ליבם: כז) אף שיש

שם

וכ״ס

עיקר תוי״ט

באו לה והא דלא קתני יורשי האשה כדקתני בפ׳ מי שמת משום דהכא אין ידוע אם היבם יורשה או בני משפחתה. ר״ע: (ט) ולא קשיא א״כ לתני להו בהדי נכסי מלוג דלא שוו להו ממש דנכסי צ״ב אחריותן על הבעל משא״כ נכסי מלוג ומש״ה נמי לא ידעי אי בחזקת יורשי הבעל קאמ׳ ול״ק דא״כ ליתני בהדי כתובה. דלא שוו לכתובה דנצ״ב היא הביאתם מביתה אבל מנה ומאתים הוא נותן. תוי׳: י) כנסה. שבא עליה כדכתיב יבמה יבא עליה. ר״ע: יא ובלבד כו׳. כלומר ובלבד לענין הזה אינה כאשתו שאין כתובתה על נכסיו אלא על נכסי בעלה הראשון. ובגמ׳ מ״ט אשה הקנו לו מן השמים: (יב) וכ״כ הטור והר״מ. ובזה נסתלק מ״ש התוי׳ מה מרויח היבם בכך כיון דאי לית לה מראשון תקינו לה משני. ולפירושם ל״ק דמתני׳ סתמא קתני. ומן הכתם היא אלמנה מן הנשואין אבל ודאי היכא דהוה שומרת יבם מן האירוסין והאי דאית לה מאתים. כדתנן מ״ב פ״א דכתובות ועי׳ תוי״ט: יג) לא רצה. מפרש בגמ׳ לא רצה ליבם אלא לחלוץ הולכים על האחין כו׳ דנוח לנו ביבום של הקטן מחליצת הגדול. וקטן היינו קטן שבאחים ואינו פחות מי״ג שנים ויום א׳ והביא ב׳ שערות ר״ע: יד) תלה כו׳ ונמלך בו. ואם לא ירצה אני איבם או אחלוץ הר״מ: טו) אב. דא״מ והאי

קודם

כך ובין כך, אם יש שם אב הנכסים של אב(כח), החולץ ליבמתו, הוא אסור בקרובותיה(כט), והיא אסורה בקרוביו(כט) הוא אסור באמה, ובאם אמה, ובאם אביה, ובבתה, ובבת בתה, ובבת בנה, ובאחותה, בזמן שהיא קיימת(ל), והאחין מותרין, והיא אסור' באביו, ובאבי אביו(לא) ובאבי אמו, ובבנו ובבן בנו, באחיו ובבן אחיו(לא). מותר אדם בקרובת צרת חלוצתו, ואסור בצרת קרובת חלוצתו(לב): ח החולץ ליבמתו, ונשא אחיו את אחותה, ומת, חולצת ולא מתייבמת, וכן המגרש את אשתו, ונשא אחיו את אחותה, ומת, הרי זו פטורה מן החליצה ומן היבום(לג): ט שומרת יבם(לה) שקידש(לו) אחיו(לד) את אחותה(לו), משום רבי יהודה בן בתירא אמרו, אומרים לו(לו) המתן(לז) עד שיעשה אחיך

הגדול

תפארת ישראל

שם אב: כח) וקי"ל כת"ק: כט) מדרבנן: ל) שהיבמה קיימת, והאחותה לחוד קאי: לא) ותנא ושייר בן בתו: לב) *בשנשאת קרובת חלוצתו לאחי האחר ומת האח, אסו' בהקרוב' וגם בצרתה, אע"ג דצרת שניי' מותרת לייבם [כלעיל פ"ב סי' כ"ה] (אה"ע קע"ד) דאין אסו' אלא צרת חיוב כרת, הכא צריך לחלוץ לזו או לזו, דשאני הכא משום דרגילה החלו' להוליך עמה קרובת' לב"ד בשעת חליצה, ויטעו' הרואה לומר שלקרובת' חלץ, וכשירא' שאח"כ נושא לצרתה, יאמרו שצרת חלוצתו מותרת לו: לג) דאחות גרושה מד"ת, ואחות חלוצה מד"ס ותרווי' מיירי בעוד הראשונה קיימת: לד) א' מהאחין: לה) אחר שהוזקק' ש ליבום: לו) להמקדש: לז) *מלכנס' שלא תפגע באחות זקוקתך. מיהו בכנסה לחופה ולא בעלה, לתוס' ורא"ש א"צ להמתין מלבעלה

ולג"י

ר"ע מברטנורה

נכסים של אב. דכתיב והיה הבכור מה בכור אין לו בחיי האב אף יבם אין לו בחיי האב ואין כן הלכה אלא הכונס את יבמתו זכה בנכסי אחיו ואפילו במקום אב: אסור בקרובותיה. כאלו היא אשתו וכל קרובות הנאסרות מחמת אשה גמורה. אסורות מדרבנן בחלוצה: בזמן שהיא קיימת. האחות' קאי ולא אשאר עריות: מותר אדם בקרובת צרת חלוצתו. ולא אמרינן צרה כחלוצה שיהא אסור באחות צרת חלוצתו כמו שהוא אסור באחות חלוצתו: ואסור בצרת קרובת חלוצתו: ראובן חלץ ללאה ורחל נשואה לנכרי(יז) ולה צרה ומת הנכרי אסורה אותה צרה לראובן. וטעמא הוי שבזמן שלאה חולצת מוליכה רחל אחותה עמה לב"ד וכולי עלמא לא ידעי להי מינייהו חליץ ואיכא דסברי דלרחל חליץ וכי נסיב לצרת רחל דהיינו צרת קרובת חלוצתו אמרי צרת חלוצתו נסיב דהנהו סברי שרחל ולאה נשי אחיו היו שהרי חלץ לרחל. אבל אין היבמה מוליכה צרתה עמה בזמן שחולצת הילכך כי נסיב אחות הצרה לא אמרי אחות חלוצה נסיב: ח וכן המגרש את אשתו וכו'. בגמרא פריך וכי ס"ד אלא אימא אבל המגרש וכו' שאחות גרושה מדברי תורה ולכך פטורה מן החליצה ומן היבום. ואחות חלוצה מדברי סופרים ולכך חולצת ולא מתיבמת: ט שומרת יבם. ממתנת ליבם: שקדש. אחד מן האחים את אחותה אחר שנפלה זו לפניהן והוזקקה לכולן: המתן. מלכנוס דקא פגעת באחות זקוקה: עד שיעשה אחיך מעשה.

שיכנוס

עיקר תוי"ט

קודם לכל יוצאי יריכו. גמ': ט"ז) ובאבי אביו. משום כלת בנו אע"ג דבאשתו גמורה אינו אלא מד"ס דהא כלת בנו מהשניות דרבנן היא אפ"ה גזרוה רבנן נמי בחלוצה והיינו למסקנא דגמרא דגזרו שניות בחלוצה וכ' התוס', והא דלא תני במתני' אבי אמו ובן בתו משום דתנא ושייר: (יז) ותמהו בתוס' דהא תני במתני' ובאחות', בזמן שהיא קיימת הא מתה שריא. ותנן נמי לק' חלץ לה ומהה מותר באחותה ואמאי הא סברי שחלץ לאחותה דאפי' צרת אחות הנשואה לנכרי אסרינן מהאי טעמא ועוד דתנן האחין מותרים אע"ג דאזלי בהדי' לבי דינא. אלא נראה דמיירי דוקא כשנשואה לאחין. וה"ט האי דאתעביד בה מעשה שנחלצה דמיא טפי לגרושה אסרו גם צרת קרובתה כשנשואה לאחין דומיא לצרת ערוה אבל צרת חלוצתו דלא אתעביד בה מעשה לא דמיא לגרושה הלכך קרובתה שריא תוי"ט. וז"ל התו', אבל כשחולצת צרת לאה ולא נאה לא דמיא לאם לגרושה דלא אתעביד בה מעשה ואפי' (ולפיכך) רחל שהיא קרובת צרת חלוצה שריא. ת"ת: ה) שקידש כו'. דעם הג"י דדוקא במעשה אחיו ביבמתו הוא דפקעה זיקתה מיניה אבל משום נשואין דאחותה (לחופה) לא פקעה

ולפיכך

הגדול[יט]) מעשה לח), הלץ לה אחיו או כנסה, יכנוס את אשתו, מתה היבמה יכנוס את אשתו, מת יבם, יוציא את אשתו בגט לט) ואשת אחיו בחליצה מ)[כ]): י היבמה לא תחלוץ ולא תתיבם עד שיהיו לה שלשה הדשים מא), וכן שאר כל הנשים לא יתארסו ולא ינשאו עד שיהו להן ג' חדשים מב), אחד בתולות[כג]) ואחד בעולות, אחד גרושות ואחד אלמנות, אחד נשואות ואחד ארוסות מג), רבי יהודה אומר הנשואות יתארסו, והארוסות ינשאו מד), חוץ מן הארוסות שביהודה מה) מפני שלבו גס בה, רבי יוסי אומר כל הנשים יתארסו
חוץ

ר"ע מברטנורה

שיכנוס אחיך את היבמה או יחלוץ לה ויעקור את זיקתה מעליך: מתה היבמה יכנוס את אשתו. דאפילו כנסה ומתה מותר באחותה: מת היבם. ולא נותר אח אלא זה שקדש את אחותה: מוציא את אשתו בגט ואת אשת אחיו בחליצה. אבל יבומי לא משום דאחות גרושתו היא ובגמרא פסיק הלכה כרבי יהודה בן בתירא: י לא תחלוץ וכו'. מפרש בגמרא טעמא דכתיב (דברים כ"ה) ואם לא יחפוץ האיש לקחת את יבמתו וכו' הא אם יחפוץ ייבם. כל העולה ליבום עולה לחליצה וכל שאינו עולה ליבום אינו עולה לחליצה (כא): בתולות. גזרינן אטו בעולות. וארוסות אטו נשואות וכן הלכה. והנך שלשה חדשים הם תשעים יום חוץ מיום שמת בו בעלה או שנתגרשה בו וחוץ מיום שנתארסה בו: הנשואות יתארסו. דטעמא דאשורה כדי להבחין בין זרע ראשון לזרע שני (כב) שלא תלד בן. ספק בן תשעה לראשון ספק בן שבעה לאחרון. ובארוסות ליכא למימר הכי: והארוסות ינשאו. דהא לא איעבור מראשון: חוץ מארוסות שביהודה. שהיו מיחדין את הכלה ואת החתן ביהודה קודם כניסתן לחופה כדי שיהיה רגיל ומשחק עמה ולא יהיו בושים זה מזה בבעילת מצוה הלכך חיישינן שמא בעל: כל הנשים יתארסו. משום
דרבי

תפארת ישראל

ולנ"י צריך: לח) שייבמ' או יחלוץ לה: לט) דאחות זקוקתו היא: מ) *דאחות גרושתו היא. ואפ"ה צריכה חליצה, הואיל וזיקתה קדום לקדושי אחותה והכא לא קאמר אוי לו וכו' כלעיל [פ"ג מ"ה] דהכא הוא גרם לעצמו כך; ואע"ג דלקמן [פי"ג מ"ז] נמי קתני אי לו, התם נמי גרם לעצמו שנשא קטנה, משא"כ שם [פי"ד מ"ד ומ"ו] מה הו"ל להחרש למעבד: מא) *דאע"ג דבחלצ' בדיעבד מהני עכ"פ מדאפשר להמתין, אמרי' כל שאינה עולה ליבום אינ' עולה לחליצה. וכל ג' חדשים דתני, היינו צ' יום חוץ מיום המיתה ויום שנתארסה, וכן בגירושין; ובגרשה ע"י שליח, מונין חוץ מיום שקבלה הגט. ואפי' זקינה או שבעלה הי' במדה"י, דלא פלוג רבנן. מיהו שדוכין מותר רק שישבע המשדך שלא יבוא אל ביתה [אה"ע י"ג]: מב) כדי להבחין בן מי הוא כשתתעבר: מג) *ר"ל בתולות או בעולות שנתארמלו או שנתגרשו, בין מאירוסין דהיינו בתולות, או מן הנשואין דהיינו בעולות. מיהו מותרי' להשתדך רק ישבע שלא יכנס לביתה ולא יתיחד עמה. וכן הדין במעוברת ומינקת חבירו [אה"ע סי' י"ג]. ונ"ל דבדור פרוץ שבזמנינו לא ישתדכי ואפי' שבועה לא מהני, ובפרט בעת שהיא מעוברת שודאי יזנה עמה בנדתה, ואין אפוטרופוס לעריות: מד) דהא לא איעבר מראשון: מה) דשם מיחדין החתן וכלה, כדי שירגילו אהדדי, ושמא בא עליה. מיהו שלא ברצון חכמים עשו כן, דהרי כלה בלא ברכה
אסורה

עיקר תוי"ט

ולפיכך ימתין וכ"נ סברת רש"י והר"ב פ"ב מ"ז. ודעת התוס' והרא"ש דדוקא קידש ועתוי"ט: יט) הגדול. אמר גדול על שעיקר הנקדם מצוה בגדול ליבם. הר"מ. כלומר וגדול דנקט לאו דוקא: כ) בחליצה. שאינה נאסרה מחמת שהיא אחות גרושתו הואיל וזיקתה קדמה לקידושי הגרושה: (כא) וכל הנך דחולצות ולא מתיבמות כגון אחות חלוצתו ואחות זקוקתו וספק ערוה. התם משום דלא אפשר הוא דא"כ לעולם תאסר. הלכך כיון דמדאורייתא בת יבום היא חולצה אבל הכא דאפשר לשהויי מהדרינן וילא הדבר כביאור רש"י. וקידש א' מב' אחיות דמדאורייתא חולצות ולא מתייבמות. אמרי' טעמא בגמ' משום דבת יבום היא אם יבא אליהו כו' משא"כ בג' חדשים אפי' אם יבא אליהו ויאמר זאת אינה מעוברת לא התיב' דלא פלוג. ואלמנה מן הנשואין לכ"ע דחולצת מדאורייתא התם רביי' קרא. גמ' ד"ך ועתוי"ט: (כב) ופירש"י באין השכינה שורה אלא על כודאי מזרע מיוחס אחריו: כג) א' בתולות כו'. ס"ק אחד בתולות ואחד בעולות שנתארמלו או שנתגרשו בין
בין

חוץ מן האלמנה מפני האיבול (מו): **יא** ארבעה אחין (מז) נשואין ארבע נשים ומתו[כד] אם רצה הגדול שבהם (מח) ליבם את כולן הרשות בידו, מי שהי' נשוי שתי נשים, ומת, ביאתה או חליצתה של אחת מהן פוטרת צרתה, היתה אחת כשרה ואחת פסולה (מט) אם היה חולץ, חולץ לפסולה (נ), ואם היה מייבם מייבם לכשרה (נא)[כז]: **יב** המחזיר גרושתו (נב) והנושא חלוצתו (נג), והנושא קרובת חלוצתו (נד) יוציא והולד ממזר (נה) דר"ע, וחכמים אומרים אין הולד ממזר, ומודים[ל] בנושא קרובת גרושתו שהולד ממזר (נו): **יג** איזהו ממזר כל שאר בשר שהוא בלא יבא (נז)[לב] דר"ע שמעון התימני אומר כל

תפארת ישראל

אסורה לבעלה כנדה [אה"ע כ"ה]; וכל זה בזמן המשנה שהיו רגילין גם פנויות לטבול משום טהרות שעסקו בהן [כריב"ש] אבל בזמנינו שאין טובלין לנדתן, יש לחוש טפי, ואסור ליחדם ובל"ז יחוד פנויה אסורה: מו) שהוא ל' יום: מז) *ר"ל ד' מהאחין, דאל"כ מאן מיבם, הרי מתו כולם. וה"ה טפי, רק נקט גוונא בת"ח דעונתו מע"ש לע"ש, וכשהן ד' יתרמי לכל אחת עונה בכל חודש: מח) מהנשארים חיים: מט) לכהונה: נ) דלא ישפוך אדם מי בורו ואחרים צריכין להם: נא) *ר"ל רשאי ליבם הכשר': נב) *משנתקדשה לאחר [אה"ע ס"י]: נג) דאסורה לו בלאו דלא יבנה כתיב, מדלא בנה שוב לא יבנה: נד) דס"ל חלוצ' כאשתו דמי מדאור': נה) דס"ל יש ממזר מחייבי לאוין: נו) *דבחייבי כריתות מודו, וכ"ש בחייבי מיתת ב"ד, והכי קיי"ל; חוץ מנולד מנדה או סוטה, מדתפסו בהו קדושין, הולד רק פגום הוה, וראוי להתרחק ממנו [שם ד']: נז) *ר"ל שנולד מביאת קורבה

ר"ע מברטנורה

דרבי יהודה לא מפליג בין אלמנה לגרושה ומתני' לאלמנה ליארס אפי' תוך שלשים יום של ימי אבלה אתא רבי יוסי לאפלוגי עליה בהא ואסר לאלמנה ליארס תוך שלשים של ימי אבלה: **יא** ארבעה אחים וכו'. הוא הדין אפי' נשי טובא נמי אם אפשר בסיפוקייהו הרשות בידו לכנוס את כלן והאי דנקט ארבע עצה טובה קמשמע לן ארבע אין טפי לא כי היכי דלמטייהו עונה בחדש (כה): ביאתה או חליצתה של אחת מהן פוטרת צרתה. ולא מיבם לתרוייהו. דכתיב (דברים כ"ה) אשר לא יבנה את בית אחיו בית אחד הוא בונה ואינו בונה שני בתים. ולא חליץ לתרוייהו שכל שאינו עולה ליבום. אינו עולה לחליצה (כו). והואיל ותרוייהו כי הדדי לא סלקי ליבום. כדאמרינן בית א' הוא בונה. הכי נמי לא סלקי לחליצה: חולץ לפסולה. ולא יפסול את הכשרה לכהונה. שהחלוצה פסולה לכהונה. ולא ישפוך אדם מי בורו ואחרים צריכין להן: **יב** המחזיר את גרושתו. משנשאת (כח): והנושא את חלוצתו. דקיימא עליה בלאו דלא יבנה כיון שלא בנה שוב לא יבנה: והנושא קרובת חלוצתו. דקסבר רבי עקיבא דחלוצתו כאשתו. שהכתוב קראה ביתו (כט). דכתיב (שם) בית חלוץ הנעל. וקסבר נמי ר"ע יש ממזר מחייבי לאוין ואינה הלכה: קרובת גרושתו. דגרושתו כאשתו. ואמה ואחותה חייבי כריתות נינהו: **יג** כל שאר בשר שהוא בלא יבא. כל קורבה שהיא בלאו (לא) ואפילו אין בה

עיקר תוי"ט

מן האירוסין דהיינו בתולות בין מן הנשואין דהיינו בעולות. גמ': כד) **ומתו**. ה"ק ארבעה אחין כו' דאלת"ה ומתו כי מתו כולן מאן מיבם. גמ': (כה) פרש"י עונת ת"ח מערב שבת לע"ש. וכ' נ"י דאע"ג דמשתמא בכל אדם מיירי ולא סגי לכל חדא וחדא עונה בחודש הכא כיבמה שאני שחשש קנו לו מן השמים ואפילו בפחות מזה סגי לה אלא דמשום עצה טובה אמרינן דלית לה לגרועי בפחות מעונה בחודש (וטעמא נ"ל שלא יצטרך כשישהנה בלא בעילה יותר מחודש וכמו שמצינו פי"ג מי"ב באיש) אבל בנושא נשים דעלמא חייב לעשות עונה עם כל א' וא' כדין המפורש בכתובות דס"ה: (כו) ומה"ט לא מיבם לחד וחליץ לאידך ולחלוץ לחד וליבי' לחד נמי לא כיון דחליץ לחדא א"א ליבם לבתרה כיון דאינה עולה לחליצה דהרי אינו חולץ ב' בתים תו': כז) **לכשרה**. כלו' רשאי ליבם לכשרה ולהר"מ מיבם לאיזה שירצה: (כח) כפרש"י וכפשטיה דקרא כו'. ובפ"ב דסוטה כתב הר"ב דבקדושין תלה רחמנא: (כט) גמ'. ולית ליה סתמא דמ"ה החולץ ליבמתו ובא אחיו את אחותה ומת חולצת ולר"ע פטורה לגמרי. רש"י: ל) **ומודים כו'**. וקמ"ל דל"פ אלא בחייבי לאוין. אבל בחייבי כריתות מודו ולא בעי חייבי מיתות בית דין: (לא) רש"י. וק"ל דהא מחזיר גרושתו דלאו קורבה היא. ואמר ר"ע לעיל דהולד ממזר. ול' הר"מ שיעור דברי ר"ע כל שאר בשר וכל שהוא בלא יבא: לב) **בלא יבא כו'**. כולהו

כל שחייבין עליו כרת בידי שמים, והלכה כדבריו, רבי יהושע אומר כל שחייבין עליו מיתת בית דין. אמר רבי שמעון בן עזאי מצאתי מגלת יוחסין בירושלים, וכתוב בה איש פלוני ממזר מאשת איש(לד), לקיים דברי רבי יהושע(נח)(לה). אשתו שמתה מותר באחותה, גרשה ומתה, מותר באחותה, נשאת לאחר ומתה, מותר באחותה, יבמתו שמתה מותר באחותה(לו) חלץ לה ומתה מותר באחותה (נשאת לאחר ומתה מותר באחותה):

פ"ה רבן גמליאל אומר אין גט אחר גט(א) ולא מאמר אחר מאמר(ב) ולא בעילה אחר בעילה(ג) ולא חליצה אחר חליצה(ד) *וחכמים אומרים יש גט אחר גט, ויש מאמר(א) אחר מאמר, אבל לא אחר בעילה ולא אחר חליצה כלום: ב כיצד(ה) עשה מאמר ביבמתו ונתן לה גט צריכה הימנו חליצה(ו) עשה מאמר והלץ,

צריכה

ר"ע מברטנורה

בה כרת: כל חייבי כרת. אבל לא חייבי לאוין וכן הלכה(לג). שכל שאסורים א' כרת הולד ממזר. חוץ מן הנדה. אבל מחייבי לאוין אין הולד ממזר:

פ"ה רבן גמליאל. אין גט אחר גט. שתי יבמות ליבם אחד מאח אחד ונתן גט לראשונה וחזר ונתן גט לשניה לא נאסרו קרובות השניה עליו למהוי כגרושתו. דמכי יהיב גט לראשונה פקעה זיקת שתיהן מעליו דגט מהני ביבמה למיקם עלה בלא יבנה ושוב לא ייבם לא הוא ולא שאר האחים לא ליבמה שקבלה הגט ולא לצרתה. הילכך כי הדר ויהיב גט בבי לשניה אין במעשיו כלום והוי כנותן גט לאשה נכרית דעלמא. וכן ב' יבמין ליבמה אחת ונתן זה גט וזה גט. האחרון אינו כלום ומותר בקרובותיה: ולא מאמר אחר מאמר. בין שני יבמין ויבמה אחת בין ביבם אחד ושתי יבמות. האחרון אינו כלום ואינה צריכה ממנו גט ומותר בקרובותיה יש גט אחר גט דקמא לא דחה זיקתה לגמרי דהא בעי חליצה הילכך אכתי איכא פלגא זיקא ואהני גט שני לבני' למהוי גרושתו ואסור בקרובותיה וכן הלכה(ב):

ב כיצד. לאו אפלוגתא קאי אלא מילתא באנפי נפשה ואיבם אחד ואיבמה אחת קאי והכי קאמר כיצד דין יבם אחד ויבמה אחת: צריכה הימנו חליצה. ואם רצה לכנוס לא יכנוס דכיון דהתחיל בגרושין קיימא עליה

בלא

תפארת ישראל

קורבה אסור', או משאר חייבי לאוין: נח)*ר"ל מדכתוב במגילה „מאש' איש" ש"מ דלאשמעי' דהלכה כר"י כתוב כן, דאף דענשו רק בחנק הקל שבד' מיתות אפ"ה כיון דעכ"פ מיתת ב"ד הוא הוה ממזר וכ"ש שאר עריו' שחייב עליהן סקילה או שריפה:

פ"ה א) דבנתן גט ליבמ', אסור ליבם אותה או צרתה בין הוא בין אחיו, וגם נאסר המגרש בקרובת המגורשת: ואם נתן אח"כ גט גם לצרתה. לא נאסר בקרובותיה, מדלא מהני הך גט ב'. וכ"כ מה"ט בנתן אחיו ג"כ גט לראשונה וכ"ש לשנייה, לא נאסר בקרובותיה: ב) דבעשה מאמר ביבמתו, צריך ליבם זאת, ואם רצה לחלוץ לה אח"כ צריכ' ג"כ גט; וקאמר הכא דבעשה מאמר בב' צרו', או בעשו ב' אחין ב' מאמרי' ביבמה א', א"צ גט למאמר ב': ג) דבעילה קונה ביבמ', ובבעל ב' צרות, או שנתבעלו מב' אחין, א"צ גט לבעילה שנייה: ד) דחליצה ב' אינה כלום לפסל' לכהונ' ולאסו' בקרובותיה: ה) ר"ל כיצד הדין ביבם ויבמה א' דמודו בה כ"ע: ו) לזיקתו ואסור ליבמה, מדהתחיל בגירושין, קיימי עלי' בלא יבנה:

למאמרו

עיקר תוי"ט

כולהו ילפי' להו בגמ' מקראי: (לג) דתנן סתמא כוותי' בכ"פ ג' דקידושין. ועמ"ש מ"ו פ"ג דפיאה: לד) מא"א. תימה דלא נקט חייבי מיתות ב"ד שהם ואי משום דמעשה שהי' כך הי' א"כ מגלן דהוי כר"י וי"ל דנקט א"א לרבותא דאע"פ שהיא בחנק וקיל משאר חייבי מיתות ויש לה היתר בחיי אוסרה תו': לה) לקיים כו'. לא הי' כתוב במגילה אלא הריפא קאי אמר רשב"ע לקיים דברי ר"י. רש"י: ל) יבמתו כו'. אמרי' בגמ' דמשנה שאינה צריכה היא ופי' התוס' דאתי במכ"ש דאשתו:

(א) יש גט כו' מדרבנן וטעמא דגזרו מפרש בגמ': (ב) לא קאי הלא אגט ומאמר ולא אבעילה וחליצה כמ"ש

צריכה הימנו גט) עשה מאמר ובעל, הרי זו כמצותה(ג: ג נתן גט ועשה מאמר צריכה גט) וחליצה) נתן גט ובעל, צריכה גט) וחליצה) נתן גט וחלץ, אין אחר חליצה כלום, חלץ ועשה מאמר, נתן גט) ובעל, או בעל) ועשה מאמר. נתן גט) וחלץ אין אחריו) חליצה כלום) אחת יבמה אחת ליבם אחד, ואחת שתי יבמות ליבם אחד(יג: ד כיצד(יד) עשה מאמר בזו ומאמר בזו, צריכות שני גיטין(טו) א),

וחליצה

תפארת ישראל

ו)למאמרו דלע"ג דאמר דלי, אחר חליצ'ובעיל' כלום וה"מ בלא קדים להחליצה מאמר שהונד' בו, אבל בעשה בה מאמר קודם חליצ' הרי צריכ' להתיר איסור' לעלמ' מה שנאסר'ע"י המאמר שמקודם אף שאח"כ חלץ או בעל: ח) דהכי תקנו חכמי' שאם יבוא עליה קודם שיקדשה בפני ב' עדי' בשוה פרוטה הייב מכת מרדות: ט) לבעילתו הפסולה: י) ר"ל או שאחר חליצה נתן גט או בעל: יא) או נתן גט או הלך אחר בעילתו: יב) *וה"ה בסיפא אין אחר ביאה כלום כלומר כל מה שעשה אחר בבעלה לא הועיל כלום, רק היא כאשתו וצריכ' גט. ומתני' ר"ע היא דס"ל אין קדושין תופסין בחייבי לאוין, להכי אין מאמר מועיל אחר חליצה. ואנן קיי"ל דקד שין תופסין בחייבי לאוין [א"הע י"ח]: יג) *בוין כן שיש אחר גט ראשון או אחר מאמר ראשון כלום ואין אחר חליצה או אחר ביא' כלום. ולדידן אחר חליצה, אפילו בה מהני קדושין או ביא', וצריכ' גט, מדקיי"ל קדושין תופסין בחייבי לאוין, אבל אחר ביא' נהי דבה אין אחרים כלום, בצרתה מהני קדושין או ביא', בין מהיבם בין מאחיו, דמדאין הצרה אסורה רק מלאו הבא מכלל עשה, דבית א' הוא בונה ולא ב' בתים, הו"ל עשה והפס בה קדושין [אה"ע ק"ע יב י"ג]: יד) *כילד הדין בב' יבמות ויבם א': טו) *גט לכל א' כרבנן דיש מאמ' אחר מאמר, דא"א ליבם א' מהן, כיון דנש

אב רתה

ר"ע מברטנורה

בלא יבנה: לריכה הימנו גט. דחלי' אפקעה לזיקה וגט בעי לאפקועי קדושין דיליה דחליצה לא מפקע' קדושין: ג נתן גט ועשה בה מאמר לריכה גט וחליצה. דגט דחי קלה ובייר קלת (ד) ומאמ' קני שיורא דגט הילכך לריכה גט למאמרו וחלי' לזיקתו: נתן גט ובעל אסור לקיימה שמבעה שנתן גט קיימא עליה בלא יבנה (ה)ולריכה גט לביאתו וחליצה לזיקתו: אין לאחר חליצה כלום. הא מתניתין רבי עקיבא היא דאמר אין קדושין תופסין בחייבי לאוין והיכה הלכה. אלא הלכה כחכמי' באומרים יש אחר חליצה כלום ואם קדשה אחר חלי' (ט) לריכה הימנו גט: אחד יבמה אחת ליבם אחד וא' שתי יבמות ליבם א', בוין כן שיש אחר גט ראשון או אחר מאמר ראשון כלום ואין אחר ביאה שבתחלה כלום ואין אחר חליצה כלום: ד לריכו' שני גיטין. לשתי יבמות כרבנן דיש מאמר אחר מאמר:

ותלילה

עיקר תוי"ט

במ"ש במ"ג: ג) במצותה. דהכי תקינו רבנן שלא יבא עליה עד שקידשה קידושין גמורי' ואם בעל ולא קידש קנה ולוקה מכות מרדות על שנהג קלות ראש בעצמו כדאיתא בגמ': (ד) ומה"ט אפי' ר"ג מודה דיש מאמר אחר גט ויש גט אחר מאמר וכן ביאה יש אחר מאמר וכן אחר גט כדאיתא בגמ': (ה) ומ"מ לא הוה גט כחליצה לאפקועי כולה זיקה הלכך לא עמדה עלי' בלאו גמור ואפילו לר"ע דמתניתין כוותי' מודה דקדושין תפסי בה: ו) חלץ כו'. או או קתני ועשה מאמר או נתן גט או בעל. וגט דלאחר חליצה לא הוה לריך למתני' לאשמעינן דלאו כלום דלמאי אהני. לתסור בקרובותיה הא מתסר וקאי מחמת חליצה אלא איידי דבעי למתני גט דאחר בעילה לאשמעינן דאין לאחר ביאה כלום תנא נמי גט דאחר חליצה והכי מפרש בגמ'. רש"י: ז) או בעל כו'. [ה"ג או או קתני] ומאמר דאחר ביאה לא הוה לריך למתני דאפי מאמר אחר מאמ"ר ביבמה א' מאי מהני אלא איידי דתנא ריבא תלן ועשה מאמר דאילטריך לאשמעינן כר"מ דאין קדושין תופסין כו' וה"מ בגמ'. רש"י: ח) א"א חליצה כו'. אריבא אתלן ועשה מאמר כו' קאי ואליסנא דסיפא או בעל כו'. טוב טייך למתני אין אחר ביאה כל ס. וליבנא קלילא כו' למתני חדא ותרית יבמה לבוק עדיפא ליה למתני. גמ': (ט) וכן בהא דאין אחר ביאה כלום לרבנן נמי משכחת לה דיש אחריס. בב' יבמות ויבם א', א"נ בב' יבמים שאם בעל האחת וקידש הוא או אחיו השנייה תפיס כמסקי הרי"ף והרא"ש דלא הוה נרס אחר בעילה אלא עשה דבית אחד כו' ולאו הבא מכלל עשה ולגי' התוס' די"א בלאו. ועתוי"ט: י) כיצד. בשתי יבמום ויבם א'. רש"י: יא) ב' גיטין. ויבומי לא דסיכי ליעבד אי ליבומי להרווייהו ה"ל ב' בתים ואי להדא הוויל

ותגדתה

וחליצה(טו) **מאמר** בזו וגט בזו(יז) צריכה גט(יח) וחליצה(יט) **מאמר** בזו **ובעל** **את** זו צריכות שני גיטין(כ). וחליצה(יט)(יב) מאמר בזו והלץ לזו, הראשונה צריכה גט. גט לזו וגט לזו, צריכו' הימנו חליצה(יג) גט לזו ובעל את זו צריכה גט וחליצה(יט) גט לזו ומאמר לזו, צריכה גט(יח) **וחליצה**(יט) גט לזו והלץ לזו, אין אהר חליצה כלום: **ה** חלץ והלץ, או חלץ **ועשה** מאמר, נתן גט(כא), ובעל(כח), או בעל ובעל, או בעל ועשה מאמר. נתן גט וחלץ(כג), אין אחר חליצה כלום(כג). בין יבם אחד לשתי יבמות, בין שני יבמין(טו) ליבמה אחת(כד): **ו** חלץ(כה) ועשה מאמר, נתן גט ובעל(י) או בעל ועשה מאמר ונתן גט וחלץ(יא) אין אהר חליצה כלום(כו) בין בתחלה(כו) בין באמצע(כז) בין

בסוף

ר"ע מברטנורה

והלילה. לאחת מהן ופוטרת לרתה: **מאמר** לזו וגט לזו. פסל גט של אחרונה את הראשונה דקס ליה בלא יבנה ולריכה גט למאמרו והלילה לזיקתו: מאמר לזו ובעל לזו לריכות שני גיטין. זו גט למאמרו וזו גט לביאתו: וחלילה. לאחת מהן ופוטרת לרתה: גט לזו ובעל לזו לריכות גט וחלילה. ואסור לקיימה דקס עליה בלא יבנה משום גט ראשון. ובגט להודיה לא נפקא בעלת ביאה דביאה פסולה היא: אין לאחר חלילה כלום. ואי הדר מקדש לה (יד) או ללרתה לא תפסו בה קדושין כרבי עקיבא דאמר אין קדושין תופסין בחייבי לאוין ואינה הלכה: ה חלץ וחלץ. מותר בקרובות שניה שאין אחר חלילה ראשונה שום זיקת יבמין וחלילה בתרייתא לאו כלום היא אפי' לכהונה אינה פסולה. וכן חלץ לזו ומאמר לזו וכן נתן גט לזו אחר החלילה של זו או אם בעל לזו אחר החלילה של זו אין מעשה האחרון **כלום**. או אם בעל תחלה וחזר ובעל לשניה או בעל תחלה ועשה מאמר בשניה או נתן **גט** לשניה או חלץ לשניה אין אחר ביאה כלום ומעשה אחרון לא הבוב ומותר בקרובות השניה: אין אחר חלילה כלום. אריכא קאי ואסיפא נריך למימר אין אחר ביאה כלום: ו חלץ ועשה מאמר נתן גט ובעל. אי יבם אחד ויבמה אחת קאי (טז). ואף על גב דתניא לעיל הדר תנא הכא משום סיפא דבעי לאפלוגי בין ביאה לחלילה. דחלילה בין בתחלה בין באמצע בין בסוף אין אחריה כלום. והביאה דוקא בזמן שהיא בתחלה. ולאשמעינן נמי פלוגתא דרבי נחמיה ורבנן: בין בתחלה **בין** באמצע. כגון גט לזו וחלץ לזו וחזר ועשה בה מאמר או בעלת הגט. לא מהני המאמר (יז)

ולא

תפארת ישראל

חבירתה אגידא בי' ע"י מאמר, הו"ל **בונה** ב' בתים, ואפי' לאחר שגירש אחת אסור ליבם השניי', דאז קם לי' בלא יבנה, מדהתחיל בגירושין: טז) לאחת, ופוטרת לרתה. יז) דגט של הב' פסל את הראשונה, מדהתחיל בגירושין: יח) לבעלת המאמר: יט) לאיזה שירלה ופוטרת לרתה: כ) *זו למאמרו וזו לבעילה, ובגט לחוד לא נפקא בעלת ביאה, דביאה פסולה היתה: כא) שעשה א' מאלו ללרת אותה שנחללה תחלה: כב) שעשה א' מאלו השלש להלרה אחר שבעל חבירתה תחלה, כג) דמותר בקרובת שניי' ולא פסלה מכהונה כשחלץ לה [ועי' סי' י"ב], וה"ה דכבעל בתחל', אין אחר ביאה כלום: כד) *וכ"ש ב' יבמין בב' יבמו', די"א דלרה על האחין בכרת: כה) משנה זאת הוא כמו אמר מר, ור"ל הא דתנינן לעיל [מ"ג] חלץ ועשה מאמר וכו', אין אחר חלילה כלום קך הוא הדין בין בתחיל' וכו': כו) שקדם חליל' ומאמ' וגט: כז) כגון גט חליל' ומאמ':

כגון

עיקר תוי"ט

וחברתה יש אגידה ה"ל בונה ב' בתים. רש"י. ומכיון דיהיב גיטא לחדא קם עליה בלא יבנה אף לשנייה: יב) ב' גיטין וחליצה. דבגט לחודא לא נפקא בעלת ביאה דביאה פסולה היא. וכמ"ש הר"ב בסמוך ופסולה לא סגי לה בגט וטעמייהו מפ' בגמ': יג) וחליצה. היינו חלילה לאחת ופוטרת לרתה מאי לריכות דעלמא. גמ': יד) דליכא למגזור בחלילה פסולה כמו בביאה פסולה כדמפ' בגמ'. ועתוי"ט: טו) ב' יבמין. כו' ואנ"ל בב' יבמין לב' יבמות דהיכי' למ"ד בגמ' דלרה על האחין בכרת דכדקיימא' קיימא: (טז) משום דהאי ליסני' מתניא במ"ג ביבם א' ויבמה א' קא מפ' הכי אבל לקיבעת דגלתא קא מהדרי אכולהו דכולהו שוים בין יבם א' ויבמה ל' בין ב' יבמות וה"ט דהדר הסברי' להו בב' יבמות כגון גט לזו כו' ולא בא לומר אלא דאין זה דין חדש. יז) ולעיל במ"ב בעשה מאמר וחלילה לא תנן אין אחריו כלום כיון שלריכה מעשה דגט אחריו

על

בסוף(כח) והבעילה בזמן שהיא בתחלה אין אחריה כלום(כט)א באמצע ובסוף יש אחריה כלום(ל) רבי נחמיה אומר אחת בעילה(יט) ואחת חליצה בין בתחלה בין באמצע בין בסוף אין אחריה כלום:

פ"ו הבא על יבמתו בין בשוגג(א) בין במזיד(ב) בין באונס(ג) בין ברצון(ד)א אפילו הוא שוגג והיא מזידה, הוא מזיד והיא שוגגת, הוא אנוס והיא לא אנוסה(ה), היא אנוסה והוא לא אנוס אחד המערה(ו) ואחד הגומר קנה(ז) ולא חלק בין ביאה לביאה(ח): ב וכן הבא על אחת מכל העריות שבתורה(ט), או פסולות, כגון אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, ממזרת ונתינה לישראל(י) בת ישראל לממזר ולנתין(יא)

משנה

תפארת ישראל

כח) כגון מאמר גט וחלץ, דכולן מאמר באחר חלוץ א"צ גט, וכר"ע לעיל סי' י"ב: כט) דלא נשאר זיקת יבמין עוד: ל) דמדהו"ל ביאה פסולה, עדיין נשאר זיקת יבמין:

פ"ו א) שסבר אשה אחרת היא: ב) *שנתכוון לזנות עמה: ג) שאנסוהו לבעלה: ד) בהתכוון למצוה: ה) *רק מזידה או שוגגת: וה"ה שניהן אנוסין: ו) *שלא הכניס כל האבר רק העטרה: ז) *והרי היא כאשתו לכל דבר: ח) אפי' בעלה שלא כדרכה, בדחק האבר בנקב האחורי [סנהדרין נ"ד ב']. ט) באחת מביאות הנ"ל: י) הי"ל דמיירי

כשיה

ר"ע מברטנורה

ולא בעיק גם למאמרו: בסוף. אחר מאמר וגט חלץ. אין אחריה כלום וחליצה גמורה היא ואי הדר ועביד מאמר לא בעי גט משום דחליצה גרושין גמורים נינהו ואף על גב דהויא חליצה פסולה: הביאה באמצע. כגון גט לזו ובעל לזו וחזר ועשה מאמר בשלישית אסור בקרובותיה(יח): בסוף. גט לזו ומאמר לזו וחזר ובא (עליה) על [האחת] יש אחר ביאה זו זיקת יבמין וכי מפיק לה בעי חליצה ולא סגי לה בגט: אין אחריה כלום. ונפקא בגט בלא חליצה ואי הדר וקדש להידך אחר ביאה אין במעשיו כלום:

פ"ו הבא על יבמתו: שוגג. כסבור אשה אחרת היא(א): מזיד. לשם זנות ולא למצות יבום: אפילו הוא שוגג והיא מזידה. לא מבעי' היכא דהיא מכוונה למצוה אלא אפי' היכא דתרוייהו לא מכווני למצוה כגון שהוא מכוין לאשה אחרת והיא נתכוונה לשם זנות קנה דאמר קרא (דברים כ"ה) יבמה יבא עליה מ"מ: המערה. שלא גמר ביאתו(ה) אלא הכניס עטרה בלבד ופגיעת עטרה בלא הכנסה קרויה נשיקה: קנה. וזכה בנחלה ויוצאת בגט אם בא להוציאה: לא חלק בין ביאה לביאה, בין ביאה כדרכה לביאה שלא כדרכה דכתיב (ויקרא כ') משכבי אשה מגיד הכתוב ששתי משכבות יש באשה(ז): ב וכן הבא על אחת מכל העריות. באחת מכל הביאות האלו: או על הפסולות. כגון אלמנה לכהן גדול וכו'. פסלה לכהונה משום זונה(ט) ואף על פי באשת ישראל כשאנסה מותרת לבעלה פסולה היא לכהונה. וגרושה נמי אי בת כהן היא מפסלה בכך בזה מתרומה דבי כהא(י): ממזרת ונתינה לישראל. לאו אפסולה לכהונה קאי דהא פסולה

וקיימא

עיקר תוי"ט

גל המאמר שקדמו פי': (יח) וה"מ למימר ועשה מאמר בבעלת הגט דהא תנן לעיל גט ומאמ' באח' שצריכה גט וחליצה אלא משום איסור קרובות נקט בשלישית דאלו בעלת גט בלא"ה משום גיטא נאסרו הקרובות:

יט) א' בעילה כו'. טעמים מפרש בגמרא:

(א) ואפילו אינה אשתו. שכוונה שנתכוון ג"כ לזנות אלא מיהו אינו מזיד ביבמתו ושוגג בה מיקרי יתדע דכרי לגבה לא משכחת בענין אחר: ב) באונס. מפרש בגמ' כגון שנתכוון להשתו ונתקשה ותקפתו יבמתו א"נ פכומ"ז הדביקוהו ביבמתו בע"כ: ג) ברצון. היינו למצות יבום ואע"ג דפשיטא היא קתני לה דהכי אורחיה בכל דוכתא תו': ד) לא אניסה. הה"ל במזיד' או שוגגת. הו': (ה) שהוא הכנסת האבר כולו אלא הכניס העטרה: ו) קנה. בגמ' ילפינן ליה מקראי וכ"כ הר"מ. והוא מגמ' סנהדרין דנ"ד. וצ"ע דהתם לא יעמין מנוס דקניית יבמה נשניה. ובגמ' דהכא למדום מולקתה: (ז) וכ"כ הר"מ. וברייתי' היא סנהד' נ"ד ובזכר הוא דכתיב והר"י הרי בא ללמד וכו' למשכב זכר לא אצטרי' קרא וכו' אלא אתא לאשמועינ' דהבא על אשה בין כדרכה בין שלא כדרכה הייב. ועתוי"ט: ח) העריות כו'. כולהו ילפינן להו בגמ' מקראי: (ט) דברי תימה הן שלא מצאנו מי שסובר כן ויבואר במ"ה. והר"מ כ' דנעשית הללה: (י) וטעמא. דכיון דאשכחן באשת כהן דאפילו באונס אסורה אין לנו לחלק בין אונס לרצון לענין תרומה ובהונה אפילו לאשת ישראל

פסלי(יא) ולא חלק בין ביאה לביאה(יב): **ג** אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט מן הארוסין לא יאכלו בתרומה(יג) רבי אליעזר ור"ש מכשירין(יד) נתארמלו או נתגרשו, מן הנשואין, פסולות(טו), מן האירוסין, כשרות(טז): **ד** כהן גדול לא ישא אלמנה, בין אלמנה מן האירוסין(יז) בין אלמנה מן הנשואין, ולא ישא את הבוגרת(יח) רבי אליעזר ורבי שמעון מכשירין(טו) בבוגרת, לא ישא את מוכת עץ(יט). אירס את האלמנה ונתמנה להיות כהן גדול, יכנוס(טז). ומעשה ביהושע בן גמלא, שקידש את מרתא בת ביתוס. ומינהו המלך להיות כהן גדול, וכנסה. שומרת יבם שנפלה לפני כהן הדיוט. ונתמנה להיות כהן גדול אף על פי שעשה בה מאמר, הרי זה לא יכנוס(יז) כהן גדול שמת אחיו. חולץ(יח) ולא מייבם: **ה** כהן הדיוט לא ישא אילונית(כ), אלא אם כן יש לו אשה ובנים(כא). רבי יהודה אומר אף על פי שיש לו אשה ובני' לא ישא אילונית, שהיא זונה(כא) האמור' בתור'. והכמים אומרים

אין

ר"ע מברטנורה

וקיימא אלא לענין העראה נקט ליה למלקי עלה בהערא' כגמר ביאה: **ג** מן הארוסין לא יאכלו בתרומה. מפני שנתקדשה קדושי עבירה נפסלת מתרומה דבית אביה אם בת כהן היא: רבי אליעזר ור"ש מכשירין. עד שתבעל ותעשה חללה שנאמר (ויקרא כ"א) ולא יחלל(יא) שני חלולין אחד לה ואחד לזרעו. ולית הלכתא כותייהו אלא אף מן הארוסין לא יאכלו בתרומה: נתארמלו או נתגרשו. מן הכהנים הללו מן הנשואין פסולות דהויא חללה בביאתו: מן הארוסין כשירות. דאפילו ת"ק לא פסל מן הארוסין אלא בחייהן שהיא משתמרת לביא' פסולה אבל מתו לא: **ד** לא ישא את הבוגרת. דכתיב (שם) והוא אשה בבתולי' יקח פרט לבוגרת שכלו בתוליה(יג): ר"א ור"ש מכשירין. ולית הלכתא כותיהו: **ה** כהן הדיוט לא ישא אילונית וכו'. והוא הדין לישראל(יט) ולא נקט כהן אלא משום פלוגתא דרבי יהודה דאמר דכהן אפילו יש לו אשה

ובנים

תפארת ישראל

כשהיא בת כהן ונבעלה מישראל דהיו בכה"ג חללים הם ובל"ז פסולי' מתרומה ומלהנשא לכהן; אלא ר"ל שילקה בהערי' בה. יא) *שנפסלו מלהנשא לכהן משום חללה או זונה, ונאסרו נמי מלאכל תרומת בית אביה: וממזרת ונתינה דנקט לאו משום לפסלה לכהונה ע"י שנבעלה מישראל נקט לה, דהרי פסולה וקאי, אלא לענין שהמערה בה ילקה כגמר ביאה: יב) וגם אשת ישראל שנאנסה. אע"ג שמותרת לבעל', אפ"ה מדנבעלה באיסו', אסורה לכהן ואסורה גם בתרומת בית אביה מדנעשת זונה: יג) של בית אביה, מדנתקדש' קדושי עבירה: יד) עד שתבעל; וקיי"ל כת"ק: טו) מדנעשת חללה: טז) *דאפי' ת"ק לא פסל רק בעודה אשתו, דמשתמרת לביאה פסולה: יז) *קטנה בת י"ב שנים שהביאה ב' שערות, נקראת נערה ששה חדשים; ואח"כ נקראת בוגרת: יח) שהוכתה בעץ או בשום דבר באותו מקום ואבדה בתוליה: יט) הא קמ"ל דלא חיישי' לבזיונו דכה"ג: כ) *סימנים מפורשין פ"א ש' י"ב. וה"ה לישראל רק נקט כהן משום ר"י דס"ל דכהן אפי' יש לו בנים לא ישאנה: כא) או או [וברש"י ליתא השה]:

מחדש

עיקר תוי"ט

ישראל: (יא) מדלא כתיב ולא יחל: יב) מן האירוסין כו'. הבוגרת בגמ' ילפי' להו מקראי: (יג) ל"ד כלו אלא כלומר נתמעטו קצת. הר': יד) בוגרת. נקראת הבתולה כשיהיה לה ששה חדשים אחר הבאת סימני נערות והסימנים הם שתביא ב' שערות אחר שנשלמו לה י"ב שנה לפי שקודם י"ב אינם סימנים אלא שומא. וכן כ"ז שלא תביא ב' שערות אפי' אחר הי"ב היא קטנה עד שתשלים כ' שנה. הר"ב: טו) מכשירין. בגמ' מפרש טעמייהו: טז) יכנוס. דכתיב בתולה מעמיו יקח אשה והאי אשה לא אצטריך רלא להכי. גמרא: יז) לא יכנוס. דאשה א"ק ולא יבמה, גמ': יח) חולץ כו'. וא"ת מרישא שמעינן לה דקתני שומרת יבם כו'. ואומר ר"י דתולץ אתא לאשמעינן דס"ד משום בזיון דכ"ג שרוקקת בפניו לא תחלוץ אע"ג דהבן לה לעיל, הו': (יט) דמידי הוא טעמא אלא משום שאינה בת בנים ישראל לא מפקדו אפריה ורביה. גמ'. וה"ה זקנה שאינה ראויה לילד: כ) אשה כו'. או אשה לפרות ולרבות עמה או בנים שקיים בהם פו"ר. הר"מ: כא) זונה. דכתיב הזנו ולא יפרוצו כל ביאה שאין בה פירצה פי' גידול בנים אינה אלא בעילת זנות וכו' התוס' קטנה אתיא לכלל פירצה לכשתגדל ולא ממעט אלא היכא דלא אתיא לעולם לכלל פרצה.

גיורת

אין זונה אלא גיורת ומשוחררת(כב) ושנבעלה בעילת זנות(כג): ו לא יִבָּטֵל אדם מפריה ורביה אלא אם כן יש לו בנים. בש"א שני זכרים

וב"א

ר"ע מברטנורה

ובנים לא ישא איילונית מה שאין כן בישראל ואין הלכה כרבי יהודה: ושנבעלה בעילת זנות. כגון חייבי לאוין או חייבי עשה(כג) וכ"ש חייבי כריתות ומיתות בית דין אבל הבא על הפנויה לא עשאה זונה: ו ב"ש אומרים שני זכרים. דילפינן ממשה שפירש מן האשה לאחר שנולדו לו שני זכרים:

וכ"פ

תפארת ישראל

כב) מאדם שאסור' להנשא לו באיסור השוה בכל, או שנבעלת מחלל או מעכו"ם. וכן הגיורת אסורה לכהן. אבל נדה שבעל' לא נעשית זונה [אה"ע ו' ח']. ופנויה שנבעלה, אף דנבעלה לכשר לא נעשית זונה [ולרע"ו אה"ע כ"ו ס"א בנבעלה ב"פ נעשית זונה; וה כוונת ב"ש ס"ו סקי"ט, שהם לאורה כאגרתא דלא מפרשי, ועי' יבמ ת ד ס"א ב']; עכ"פ הדין יפרד לה' דאשיה (א) בים ע"א, אפי' אשה או קרוב שאומר שנבעלה לכשר לא מותרת לכהן, דע"א נאמן באיסורי' בלא אתחזק אסור [כיבמות דפ"ח א]; ובפסולי כהונה אין אומרים אין דבר שבערו' פחות משנים [ככתובו' פ"ט מ"ב]. ולא חיישי' שמא גם לפסול נבעלה, אפי' היכא רוב פסולי' כעכו"ם וכדומה, דעכ"פ הו"ל ס"ס, שמא לא נבעלה רק מזה, ואת"ל גם מאחר, שמא כשר היה [כ"ב כ"ז]. (ב) אפי' מודה בועל בעצמו, מותרת לכהן אחר מטעם הנ"ל; ואי"ל אין אדם משים עצמו רשע [כסנהדרי' ד"ט ב'], והרי הכא בעל אותה נדה? עכ"פ הרי בארוס וארוסה נמי שריא כה"ג [ככתובו' די"ג ב'] והמאי, הרי כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה [כריש מסכת כלה]? ואי"ל דדרבנן, ככלה בלא ברכה אדם משים עצמו רשע, ליתא, דהרי הא דאין אדם משים וכו' הוא משום דאדם קרוב אצל עצמו, ואינו נאמן על עצמו מה"ט, א"כ מ"ש דאורייתא או דרבנן? ועי' כתובו' די"ח ב' רש"י ד"ה הפה שהתיר] אע"כ דדוקא בהרגתיו ופלוני רבעני, שאומר בפירוש בחטא, אמרי' אין אדם כו', משא"כ בארוס, אינו אומר בפירוש שבעלה בלא ברכה, ושמא בירך אף שאינו ידוע לנו; א"כ מה התם שברכת חתנים בעשרה [ככתובו' ד"ח א'], וכל בי עשרה איכא פרסום [כב"ב קמ"ב], אפ"ה תלינן שבירך במקום שאינו ידוע לנו, מכ"ש הכא שאינו אומר בפירוש שבעלה נדה, והרי נהרות מלויות, ודלמא טבלה. ואת"ל בארוס מה"ט מהימן אף דמשים עצמו רשע, מדמתכוין לתשובה שלא לפסול אותה ואת הולד בחנם [יעי' תוס' ב"מ ד"ג ב'], ה"נ בבעולה לכהן י"ל דמתכוין לתשובה שלא יפסילוה בחנם ואי"ל הרי באיסור דאורייתא חיישי' כמו דאיתו אל לגבה אינם אחרינה אזל לגבה, ומה"ט במודה שהוא בנו אינו פוטר' מחליצה [וכב"ש אה"ע קנ"ו]? התם שאני דליכא ס"ס, וכ"ש באמר שהוא בנו מא"ה ליכא חזקת כשרות', משא"כ הכא: תדע, דאי לא תימי' חילוק זה, א"כ בארוס וארוס' הנ"ל נמי לתסר, אע"כ כדאמרן דגם בארוסה איכא ס"ס שמא רק מארוס ושמא נאנסה. ואע"ג דבארוס רק בדיעבד שרי"א [ככתובו' י"ד א'], התם שאני דאיכ"ל עיניו נתן בה, כשבוי' דהמעיד בה לא ישאנה מה"ט [כאה"ע ס"ז ס"נ], משא"כ הכא אין אדם חוטא ולא לו [כקדושין דס"ג ב'], בקדשתי בתי ובא א' ואמר אני קדשתיה, נאמן להתירה לאחר לכתחלה מה"ט לכ"ע. ואילה"ק הרי בהיא וממזר מודי' שנבעל' לו אפ"ה ולד אסור בממזרת [כאה"ע ד' כ"ו] וע"כ דחיישי' שמא גם כשר בעלה והרי התם נמי איכא ס"ס כי הכא, דשמא לא נבעלה מאחר, ואת"ל שנבעלה מאחר שמא גם הוא ממזר הי'? התם אין הספק שקיל, דאין ממזרין מצויי', משא"כ הכא שכיחי פרילי כתיבו'

נ"ו

עיקר תוי"ט

כב) גיורת ומשוחררת. לפי שהעכומ"ז שטופי זמה הן ובניהם ילדי זנונים שמה ולפיכך שתב תנן אע"פ שלא נבעלה אפי' פחותה מבת ג"ש ויום אחד. הר"מ והרא"ש. והא דהוצרכו ב"ד של חשמונאי לגזור משום זנות כמ"ש בפ"ק דשבת היינו קודם שנתגיירה דלא שייך בה קיחה וחילול: (כג) פי' חייבי עשה כ' הן מצרי ואדומי ראשון ושני דאתיין מכלל עשה. דדור שלישי יבא. וכן בעולה לכ"ג אתיא מכלל עשה דבבתוליה יקח ולאו הבא מכלל עשה עשה אבל הר"מ כיאר שאין חייבי לאוין ועשין עושין זונה אלא השוים בכל ותשיב נמי תל"ל ויש תמוה על הר"מ והר"ב ממ"ב דלא חשיב אלא חייבי כריתות ופסולי כהונה (ועפ"ז מ"ה) והר"א ותו' והרא"ש סוברים דאין זונה אלא מחייבי כריתות או עכומ"ז ועבד שאין בהן קדושין. ועתוי"ט:

וכר

תפארת ישראל

ל"ז ב') ואפי' בכשרי' [כקדושין ד"פ]. כך נ"ל וכך הסכימו שלשה רועי ישראל ה"ה הא"ז הגאון דמשק אליעזר זצוק"ל, ובנו הא"ז הגאון אור ישראל זצוק"ל, ונכדו הא"מ"ו ע"ר הגאון במרגנית' זצוק"ל, ודלא כב"ש דמצריך חד רוב אפי' יש עדים שנבעלה לכשר. (ג) מיהו במודה כהן שהוא בעל הוהה ורולה לנשאה, לכהורה י"ל דא"נ, דשמא עיניו נתן בה [כאה"ע ל"ז סכ"ה], ואי"ל הרי באיסור דרבנן לא אמרי' שמא עיניו נתן בה, דהרי במעוברת ומינקת, מהימן לומר שהוא הבועל ומותר לנשא' [כאה"ע ד', וב"ש י"ג ס"ק כ"ג], וה"נ רק איסור דרבנן הוא, דהרי אם נשאה לא תצא מדטוענת ברי לכשר נבעלתי, ואי דאו' לא הוה מחלקינן בין לכתחלה לדיעבד [כתוס' גיטין ד"נ ב']? י"ל דהתם כיון שמותרת אחר ימי הנקה, לא תקיף יצרי', דלא בעי היתירא ואכל איסור' [כח"מ סי' ס"ז], משא"כ הכא, תדע דהרי בשבוי' המעיד בה לא ישאנה [ככתובו' ל"ו ב'], אף דשבוייה נמי מדרבנן, עכ"פ כיון דתהא אסור' לעולם עליו, חיישי' שמא עיניו נתן בה, וה"נ הכא. אמנם לא דמי לשבויי', דבשבויי' שאני שהחמירו בה כעין דאורייתא, דאפי' אם נשאת תצא, משא"כ הכא הרי בנישאת לא תצא, להכי י"ל דמקלינן בה נמי בהא, דלא ניחוש שמא עיניו נתן בה, ואילה"ק הרי בקדש' א"ע ובא א' ואמר אני קדשתיה לעיל, נמי בנישאת לא תצא [כאה"ע ל"ז כ"ד], ובפ"ה לכתחלה חיישי' שמא עיניו נתן בה, וכ"כ בעד שמעיד להשה שמת בעל', אסורה לו שמא עיניו נתן בה [כלקמן פ"ב מ"ט] ואפ"ה בנשאת לא תצא [כאה"ע י"ב]? ליתא, דבהנך תרתי, בלא עדותו וודאי אם נשאת תצא, משא"כ הכא בלא עדותו בטוענת ברי לי, שלכשר נבעלתי, אפי' ברוב פסולין אזלה, אם נשאת לא תצא כלקמן אות ד' ואדרבה נ"ל ראי' דבמודה כהן שבעל' מותרת לו דהרי בפדה שבוי' מהימן לנשא', דלא שדי איניש זוזי בכדי עדיף משמא עיניו נתן בה, וה"נ במודה שממנו נתעברה מתחייב לפרנס הולד, דהרי כמו דבשבוי' מדרבנן, ה"נ מדרבנן כיון דאפי' נשאת לא תצא. ואי"ל דוקא בפודה שבויי' שנתן הממון קודם שבא לפנינו, אמרי' אי לא דבריר' לי' דטהור' היא לא הוה שדי זוזי בכדי, משא"כ הכא הפסד ישתמט אח"כ ולא יפרנסו? ליתא, דא"כ באירוס והרוסה [כתובו' די"ג ב'] נמי נימא' שמא עיניו נתן בה, דמה שמתחייב לפרנס הולד ישתמט לבסוף; אע"כ או דאין חילוק, או כיון דזנתה מאוס' בעיניו [כסי' קי"ז ס"א], וה"נ כן; ואף דיש לחלק בין זנות דפנויי' דלא מאיסה כזנתה תחתיו אפי' באונס, עכ"פ מי גרע מה שספך קיקלון על כבודו שזנה עמה. מהאי דבדי זוזי בכדי, והרי אדרבה שמעי' דלער' דממונ' מחיל איניש משא"כ לער גופו [כב"ק נ"ב א']; ומה"ט נ"ל דאפי' מת הילד בשעת הודאתו מהימן מה"ט. וכל זה נ"ל להלכה ולא למעשה, דכבר הורה הזקן [רבינו נב"י], דלא תנשא לכהן שמודה שנבעלה לו, ובנשאת לא תצא. וכל מה שאמרנו לעיל היינו אפי' בנבעל' בעיר, ואפי' ברוב פסולין אזלה; אבל ברוב כשרין יבואר לקמן. (ד) אמנם במכתים' וליכא עד שנבעלה לכשר, יש חלוק, דבנבעלה בשדה דהיינו במקום דניידי, לרמב"ם בעינן תרי רובא, שיהא רוב העוברי' שם כשרי', ורוב העיר שפורשי' משם אותן העוברי' ג"כ כשרים, אז מותרת לכהן אפילו לכתחלה, אפי' לא אמרה ברי לי שלכשר נבעלתי, [ולב"י נ"ל ברי לי]; ובדיעבד אפי' ברוב פסולין לא תצא, ודוקא בהומרת ברי לי. ולרמב"ן ורשב"א ור"ן ורא"ש וטור, בטוענת ברי לי אפי' לכתחלה סגי ברוב א', ובאינה טוענת ברי לי אפילו בדיעבד צריך ב' רובא. ולבעל המאור אפי' בלא ברי סגי ברוב א' אפי' לכתחלה. ובש"ע [סס"י ו'] פסק כרמב"ם. מיהו בנאנסה אפי' ב' רובא וברי לא מהני' דליכא סברא דבודקת ומזנה, רק באית לה מגו. (ה) כל זה בנבעלה בשדה, אבל בנבעלה בעיר, דהיינו במקום קביע, דאפי' איכא רוב כשרים הו"ל כמחצה על מחצה, להכי לרמב"ם, אפי' איכא ב' רובא כשרי', אפ"ה לא תנשא לכתחלה, ובנשאת לא תצא; ודוקא בטוענת ברי שלכשר נבעלה, דאל"כ אפי' בנשאת תצא, רק בדאיכא ב' רובא. ולטור דוקא בידוע שהלכה למקום הבועל, אבל בסתמ' הו"ל כהלך בועל אצל', ומותרת לכתחלה בדאיכא ב' רובא. וקיי"ל כרמב"ם. מיהו בנבעל' בשכונה של ישראל שאין שם מי שפסול לה, פסק הא"ז הגאון אור ישראל זצוק"ל דלא בעינן רוב שכונה למיזל בתר רובא דעלמא, וכ"כ הפ"י [כתובו' די"ג ב'] וכ"כ בספרי חדש י"ד [סי' ס"ג] וכן כתב אאמ"ו זצוק"ל דשכונה עדיף מרוב [כ"ב ב' כ"נ ב].

ולי

ובה"א זכר ונקבה כג), שנאמר זכר ונקבה בראם כד), נשא אשה, ושהה עמה עשרה שנים ולא ילדה, אינו רשאי ליבטל כה), גירש, מותרת לינשא לאחר כט), ורשאי השני לשהות עמה עשרה שנים כט). ואם הפילה מונה משעה שהפילה, האיש מצווה על פריה ורביה אבל לא האשה ל), רבי יוחנן בן ברוקא אומר על שניהם הוא אומר ויברך אותם אלהים ויאמר להם אלהים פרו ורבו:

ר"ע מברטנורה

וב"ה אומרים זכר ונקבה. שנאמר זכר ונקבה בראם. וממשה אין ראיה שעל פי הדיבור עשה(כה): ושהה עמה עשר שנים וכו'. כדאשכחן באברהם לאחר ששהה עשר שנים עם שרה ולא ילדה נשא הגר(כו) וימי' שישב עמה בחו"ל לארץ לא עלו מן המנין דדלמא ישיבת חוץ לארץ גרמה וכל הימים שהאיש או האשה חולים או חבושים בבית האסורי' וכיוצא בזה מדברים שמונעים התשמיש אין עולים למנין עשר שנים: גרשה מותרת לינשא לאחר. דשמא לאו מינה הוי אלא מיניה. וכשהוא מגרשה נותן לה כתובתה אם טוענת דמיניה הוא שאינו יורה כחץ(כז) ומטילין חרם עליה אם יודעת שהוא יורה כחץ וטוענת עליו טענת שקר(כח) האיש מצווה על פריה ורביה ולא האשה. דכתיב (בראשית א') פרו ורבו וכו' וכבשוה וכבשה כתיב חסר וי"ו האיש שדרכו לכבוש את האשה הוא מצווה על פריה ורביה: רבי יוחנן בן ברוקא אומר וכו', ולית הלכתא כוותיה:

תפארת ישראל

ולי אני בו"ת נ"ל דג' בתים הו"ל כשכונה[כע"ז דכ"א, ותוס' כתובו' דכ"ח], ולפיכך בנמלאת מעוברת, ובשכונה זאת כשיש לה אין פסול, אין חוששין שמא נתעברה בשכונה אחרת, ורא"יתי מב"ש [ס"ו ס"ק ל"ה]. עוד נ"ל דאפי' מלוי בשכונתה קרובי' חייבי' כריתות ומיתת ב"ד, לא חלינן בהו, מיהו דוקא באב ואח דלא תקיף יצרייהו [כיומא דס"ט ב'] אבל בבעל אחות וכדומה, תלינן; ולא אמרי' אחזוקי אינשי ברשיע לא מחזקינן, [כשבועות דמ"ו ב'] וודאי עכו"ם הוה? ליתא, דהכא ילדא דמבירה שאני דאלים טובא, וכדאמרי' [במכות דכ"ג ב'] השתא דם שנפשו של אדם קצה בהן כתיב ביה והארכת ימים, גזל ועריות שנפשו מחמדתן עאכ"ו; תדע דהרי יחוד אסור לגבייהו [כקדושין דפ"א]. ותו נ"ל דאפילו בשאר מילי הרי אמרו לעולם יהי' כל אדם בעיניך כלסטין [פ"ב מס' ד"ה וכ"כ אמרו כשבעלי דינין עומדין לפניך יהיו בעיניך כרשעים[אבות פ"א], והמאי הרי אחזוקי אינשי ברשיעי לא מחזקינן, אע"כ שמא עשה לא חיישי', אבל שמא יעשה חיישי', כדאמרי' נמי [גיטין כ"ח ב'] שמא מת לא חיישי'. שמא ימות חיישי', וה"נ לענין יחוד; אפ"ה בעריות דתקיף יצרא גם בשלעבר חיישי' וכן הורה רבינו [נב"י כ"ה].וב"ה המאיר עיני המחכים לו: כג)*ובמתה והניחו זכר ונקיב' ביחד מבין שניהן, ילא ואפ"ה אסור מדרבנן ליבש בלא אשה, ובאפשר יפאבת בנים [אה"ע א']: כד) *כשלא קיים פו"ר. ובהיה הוא או היא בדרך או חולה, אינו עולה למניין [בס קנ"ד]: כה) אבל לנ' לא תגבה: כו)* והכי קיי"ל [סי' א']. מיהו באין לה בן ובת וטוענת בהוא גורם מדאינו יורה כחץ, וטוענת ברולה בן בהשען עליו מטילין חרם שהם אם טוענת שקר ואז לריך לגרשה [בס קנ"ד ס"ו]:

עיקר תוי"ט

כד) זכר כו'. וב"ה אין דנין אפשר משאי אפשר דאי לא אברהי' חוה לא הוה נקבה אחריתי אבל הכא מי שיש לו שני זכרים. נקבות הרבה בעולם (גמ' ורש"י): (כה) שנ'. לך אמור להם שובו לכם לאהליכם ואתה פה עמוד עמדי גמ': (כו) ויצחק ששהה י' שהרי בן מ' היה בקחתו את רבקה ובן ס' בלדת אותה. תי' בגמ' דיצחק עקר היה ויודע שמהמת עצמו הוא. ורש"י בהומש על פי הברייתא. דבת ג' נשאה וששה י' עד שתהי' ראויה לילד ואח"כ עוד י' כמו שעשה אביו: (כז) לפי שהיא נאמנת בזה שהיא יודעת ומרגשת אם יורה כחץ אם לאו והוא אינו מרגיש. גמ': (כח) לפי שבכל שאין טוען ברי אין משביעין אפילו נקית אבל מתקנות הגאונים לסתרים שהם ועתוי"ט: כט) לאחר. נשני אין לשלישי לא ומתני' מני רבי היא:

פ"ז אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצ' לכהן הדיוט הכניסה לו עבדי מלוג(א) ועבדי צאן ברזל עבדי מלוג לא יאכלו בתרומה(ב) עבדי צאן ברזל יאכלו, ואלו הן עבדי מלוג, אם מתו מתו לה ואם הותירו הותירו לה(ג), אף על פי שהוא חייב במזונותיהן(ד), הרי אלו לא יאכלו בתרומה ואלו הן עבדי צאן ברזל, אם מתו מתו לו ואם הותירו הותירו לו(ה), הואיל והוא חייב באחריותן, הרי אלו יאכלו בתרומה(ו): ב בת ישראל שניסת(ז) לכהן, והכניס' לו עבדי' בין עבדי מלוג בין עבדי צאן ברזל, הרי אלו יאכלו בתרומה, ובת כהן שניס' לישראל והכניסה לו בין עבדי מלוג בין עבדי צאן ברזל, הרי אלו לא יאכלו בתרומה: ג בת ישראל שניסת לכהן, ומת והניחה מעוברת, לא יאכלו עבדיה בתרומה(ח), מפני חלקו של עובר(ט), שהעובר פוסל(י) ואינו מאכיל(יא) דברי רבי יוסי אמרו לו, מאחר שהעדת לנו על בת ישראל

לכהן

ר"ע מברטנורה

פ"ז אלמנה לכהן גדול: עבדי מלוג. מה שהאשה מיירת לעצמה ואינה כותבת בכתובתה נקראים נכסי מלוג שהבעל מולג אותם נכסים כמליגת התרנגולת מפני שהוא אוכל פירות אותן נכסים ואם פחתו פחתו לה ואם הותירו הותירו לה. ונכסי צאן ברזל הם הנכסים שהכניסה לו ומה שהוסיף הוא לה וכתבו בכתובה סך הכל קבל עליו פלו' חת וכך בכתובתה ולכך נקראים צאן ברזל שהקרן קיים כברזל שאם מתו כלן חייב הבעל לשלם ולפי שהיו רגילים לשום הצאן בשומת כך וכך והיה הרועה חייב באחריותן כפי השומא אפילו אם מתו כל הצאן לכך נקראו הנכסים שהבעל מקבל עליו אחריותן נכסי צאן ברזל: עבדי מלוג לא יאכלו. לפי שהן שלה והיא חללה(א): ב בת ישראל שנשאת לכהן. אפי' עבדי מלוג יאכלו משום דהוי קנין כהן שקנה קנין כלומ' האשה שהיא קנינו של כהן קנתה אלו העבדים וכתיב (ויקרא כ"ב) וכהן כי יקנה נפש קנין כספו שאין ת"ל קנין כספו אלא למדרש הכי וכהן כי יקנה קנין כספו נפש שעבדו של כהן קנה נפש הוא יאכל בו(ב): ג והניחה מעוברת. אע"פ שיש לה בנים ממנו והיא אוכלת בתרומה לא יאכלו עבדי צאן ברזל בתרומה לפי שהן של יורשין ויש לעובר חלק בהן ואין לעובר כח להאכילם בתרומה אי משום דקסבר עובר במעי זרה זר הוא אי משום דקסבר ילוד מאכיל שאינו ילוד אינו מאכיל דכתיב (ויקרא כ"ב) ויליד ביתו הם יאכלו וקרי ביה הם יאכילו: שהעובר פוסל. אם בת כהן לישראל היא והניחה מעוברת ואין לה בן אחר פוסלה מלשוב לבית אביה: ואינו מאכיל. שאם היתה בת ישראל לכהן והניחה מעוברת אין לעובר כח להאכילה

וזאת

תפארת ישראל

פ"ז א) מפרש לקמן: ב) *רק מדרבנן אסורים: ג) *שלא קבל הבעל אחריותן עליו. ונקראו מלוג, שהבעל מולג ואוכל הפירות, והגוף כעוף פורח ממנו: ד) מדאוכל עכ"פ הפירות: ה) *ונקראו צאן ברזל, דאף שהבעל ניזון תמיד, אעפ"ה שיכלה הקרן, מדחייב באחריותן: ו)[ועי' תרומו' פי"א מ"ט]; ז) *נ"ל לפעמים נקט שנשאת ופעמים שניסת, ע"ש ב' בחינות שבאשה, לעזר וכנגדו, בזמן שהיא לו לעזר, היא לו כמתנה, כמו וישא משאות מאת פניו, ובזמן שכנגדו היא לנסיון, או איפכא בזמן שלעזר היא כנס מתנוסס לבעלה, ואם לאו, היא כמשא עליו. או נ"ל דנישאת הוא ע"ש לא תשא שם ד"א לשוא, ובל"א "הנגעשווארען ווארדען", כמ"ד כי ה' העיד בינך ובין אשת נעוריך, וניסת הוא לשון למען ענותך לנסותך— שגם היא מורגלת ע"י הנשואין בדברים קשים, וגם אעפ"כ להטיב באחרית, כדכתיב הרבה ארבה עצבונך, ואח"כ תגל האם בפרי בטנה]: ח) אפילו הניח בנים ממנה, והיא אוכלת על ידיהן: ט) דס"ל עובר במעי זרה זר הוא, וס"ל דיש לעובר זכייה: י) אם בת כהן מעוברת מישראל שמת בלי בנים, אינה שבה לתרומת אביה: יא) אם ישראלית מעוברת מכהן שמת בלי בנים אין

בעובר

עיקר תוי"ט

(א) דאי לאו שהיא חללה היו אוכלין אע"פ שהן שלה כדמפרש במתני' דלקמן: (ב) אע"ג דבהאי בנכסים איירינן מיהו עבד שקנה נמי ילפינן בברייתא דמאי שנא הך דאיתא קנינו והך עבד קנינו. וכ' רש"י וא"ת מה שקנה עבד קנה רבו ולמאי איצטריך קרא י"ל כגון שנתנו לעבד מתנה ע"מ שאין לרבו רשות בה רבנו:

כהן אף בת כהן לכהן ומתי״) והניחה מעוברת, לא יאכלו עבדי״ בתרומה מפני חלקו של עובר״ב): ד העובר, והיבם״ד), והארוסין״ט), וההרש״ט״) ובן תשע שנים ויום אחד״ז) פוסלין ולא מאכילין, ספק שהוא״) בן תשע שנים ויום אחד ספק שאינו״ח)

ספק

ר״ע מברטנורה

והוא הדין לעבדיו: אף בת כהן לכהן כו'. כיון דאמרת שאינו ילוד אינו מאכיל(ג) אף בת כהן לכהן אין העבדים אוכלים בתרומה מפני חלקו של עובר שהרי עבדיו הן ואינן אוכלים אלא בשבילו(ד) והוא אין בו כח להאכיל ואין הלכה כר' יוסי: ד העובר והיבם וכו'. האי עובר אי בת כהן לישראל היא. פוסל דכתיב בנעוריה פרט למעוברת(ה) אי בת ישראל לכהן היא לא מאכיל דשאינו ילוד אינו מאכיל: והיבם. אי בת כהן לישראל היא פוסל לה ושבה אל בית אביה כתיב (שם) פרט לשומרת יבם שאינה יכולה לשוב שהיא אגודה ביבמה ואי בת ישראל לכהן לא מאכיל לה. קנין כספו אמר רחמנא וזו קנין אחיו היא(ו): והארוסין. אי בת כהן לישראל היא פוסל לה דקני לה בהויה ומשעת הויה אפסיל' לה כדכתיב (שם) ובת כהן כי תהיה לאיש זר. אי בת ישראל לכהן לא מאכיל לה גזירה שמא ימזגו לה כוס יין של תרומה בבית אביה ותשקה לאחיה ולאחיותיה: והחרש. אי בת כהן לישראל היא פסל לה דהא קנאה בתקנת' דרבנן ואי בת ישראל לכהן היא לא מאכיל לה דקנין כספו אמר רחמנא וחרש מדאורייתא לא קני: ובן תשע שנים ויום אחד וכו'. אחד מן הפסולים לכהונה שהוא בן תשע שנים ויום אחד ובא על הכהנת או על הלויה או על בת ישראל פסלה מלאכול בתרומה(ז) שבן תשע שנים ויום אחד ביאתו ביאה ונתחללה בבעילתו(ח). ואי בת ישראל נשאת לכהן בן ט' שנים ויום אחד אינו מאכילה בתרומה שאין קנינו קנין גמור(ט): וכן ספק בן ט' שנים וכו'. דינו כבן ט' ודאי

ופוסל

תפארת ישראל

בעובר כח להאכילה, וה״ה להעבדים: יב) בלי בנים: יג) דהוה סברי טעמ' דר״י משום שאינו ילוד אינו מאכיל, א״כ בת כהן נמי? ואינהו ס״ל אפי' אין לעובר אחין, אין לעובר קנין, ואוכלין בשביל המשפחה, ומכ״ש ביש לו אחין שאין לעובר קנין: וד) *אי כהנת לישראל היא, לא קרינן בה ושבה לבית אביה, דאגידה ביבם והיא ישראלית לכהן היא, ג״כ אינו מאכיל דאכתי לאו כקנין כספו היא: טו) אי כהנת לישראל היא פוסל' מדקני לה בקדושין, ואי ישראלי' לכהן היא, אסורה בתרומה מדרבנן, שמא תאכיל התרומה בבית אביה לאחיותיה: טז)שנתקדשה לחרש, או אפי' גם נשאה, פסלה מדקנאה' מדרבנן, ואינו מאכיל' מדלא קנה' מדאו': יז) *שבעלה, אי פסיל לכהונה הוא, פסלה בביאתו מלהנשא לכהן ומלאכל בתרומה, ואי כהן הוא וקדשה בביאתו אפי' כבר הוא בן ט' ויום אחד, אין קדושי קטן כלום [אה״ע מ״ג]: יח) *כ״ל דלהכי כפל ספק ספק? ותו מלת „שהוא" מיותר? אמנם ה״ק ל״ב אדם שהיה „ספק" בן ט' בשעת קדושין, „שהוא" השתא בן ט' שנים וודאי, ול״ש ספק בשעת קדושין, שהוא גם השתא „אינו" וודאי בן ט', דינם כוודאי דפוסל [ועי' תוס'], ולא אפשר דקאי אסיפ', ור״ל בקדשה קטן כזה, דהרי קדושי קטן אינן כלום, אלא

ארישא

עיקר תוי״ט

(ג) דרבנן הוו סברי דטעמא דילוד מאכיל ולא סברי דטעמיה משום עובר במעי זרה כו', תוי': (ד) רש״י ומשמע דר״ל דלאו דוקא מפני חלקו של עובר ומיירי ביש לו אחים ובהא הוא דפליגי עליה רבנן לומר דודאי אין לו זכים היכא דאיכא אחי אבל כי ליכא אחי כלל מודו רבנן דיש לו זכייה ושאינו ילוד אינו מאכיל. אלא רבנן אפילו באין לו אחים שאין אוכלים בשביל אחים סברי דאין לעובר קנין בעבדים ואוכלים יתולקים על ר״י ותמהו עליו שא״כ אף בת כהן לכהן כו' ואין כאן אלא עובר לדבריך לא יאכלו אלא אוכלים הם לפי שאין לעובר קנין בהם ואוכלים בשביל המשפחה שכ״ז שלא נולד העובר זוכה הקרוב לירושת כהן אוכלי' בגינו כדאי' בגמ' וזהו דעת הרי״ף. אבל במ״ג פ״ה דנדה ומפ' הר״ב דהא דעובר אין לו זכייה ביש לו אחים ומשמע דאי אין לו אחים יש לו זכייה וזהו דעת הרא״ש ועתוי״ט: (ה) דבנעוריה משמע בזמן שהיא דומה לנעוריה, רש״י: (ו) ומיהו דוקא כשומרת ליבם אבל אחר שיבמה הרי היא כאשתו לכל דבר: (ז) בגמ' ילפינן להו מקראי: (ח) כלו' ופסילה להנשא לכהונה וק״ו מגרושה מה גרושה שמותרת בתרומה אסורה לכהונה זו שאסורה בתרומה אינו דין שפסולה לכהונה: (ט) דנשואי קטן אינו כלום כ״י: י) ספק כו'. ולא מוקמינן לי' אחזקה כו' אפילו לתרומה. דמיירי כגון דהשתא דאתא קמן הוי ודאי בן ט' אע״פ שהיה ספק כשבא עליה לא

מוקמינן

ספק הביא שתי שערות יט) ספק שלא הביא כ) נפל הבית עליו ועל בת אחיו כא) ואין ידוע איזה מהן מת ראשון כב) צרתה חולצת כג) ולא מתייבמת כד): ה האונס, והמפתה והשוטה כה) לא פוסלים כו) ולא מאכילים כז) ואם אינם ראוין לבא בישראל הרי אלו פוסלין כח) כיצד, ישראל שבא על בת כהן כט) תאכל בתרומה ל, עיברה לא)

לה

ר"ע מברטנורה

ופוסל (יא): ספק הביא ב' שערות ספק לא הביא. קטן שקידש את האשה ספק הביא שתי שערות ספק לא הביא וקדושיה קדושי ספק. הלכו חולצ' ולא מתיבמת (יא): נפל הבית עליו ועל בת אחיו. שהיא אשתו. ספק הוא מת ראשון ונפלו שתיהן ליבום לפני אחיו ופטורה צרתה משום צרת הבת ספק היא מתה ראשונה ובשעת נפילה לא הואי צרתה צרת ערוה כדתנן וכן אם מתו או מיאנו וכו' צרותיהן מותרות צרתה חולצת ולא מתיבמת ואיידי דאיירי בספקי לחומרא תנייה להא בהדייהו. ה והשוטה. אפי' ע"י חופה וקדושין

לא

תפארת ישראל

הרישא קאי, ור"ל בעילת קטן שאמרנו שפוסל היינו אפי' כשפק בן ט' וכו': יט) ספק הביא ב' שערות בשעת קדושין, אף דהשתא וודאי יש לו, אפ"ה אם כהן הוא אינו מאכיל: כ) *ר"ל ספק אם היה לו ב' שערו' בשעת קדושין, והשתא אי אפשר לבודקו, אפ"ה פוסל אם ישראל הוא: כא) שהיא אשתו: כב) שמא הוא מת תחלה ונפלה בתו וצרתה לפני האח, ונפטרו שתיהן, כדיש מכילתן, או שמא היא מתה תחלה ונפלה רק הצרה לפני אחיו. כג) שמא הבת מתה תחלה: כד) שמא הוא מת תחילה. ואיידי דנקט לעיל כמה ספיקות, נקט נמי הך הכא. או נראה לי, דכולה חדא בבא היא, דספק שהביא ב' שערות בשעת קדושיה, שקידש בת אחיו, ונפל אחר כך הבית עליו ועליה, צרתה חולצת וכו', אע"ג דהו"ל ספק ספיקא שמא לא היו לו ב"ש בשעת קדושין, ושמא מתה היא תחלה, אפ"ה אינה מתיבמת [כש"ך י"ד ק"י]: כה) אפי' קדשה השוטה: כו) אם הוא ישראל בבעל כהנת: כז) בכהן שבעל ישראלית: כח) *תנא סיפא זאת לגלויי דריתא בן ט' לעיל במ"ד שפוסל, מיירי אף בפסול רק לכהונה, ולא בפסול לקהל דוקא, וא"כ הכא נמי פסול לקהל דקתני ל"ד, רק פסול לכהונה סגי [ועי' רש"י ותוס' ד' ס"ח א'] ונקט פסול לקהל נרבותי' דאפ"ה דוקא בבעלם שבלה ולא בקידשה [עי' פ"ו מ"ג]: כט) *באונס או פתוי: ל) עד מ' יום דעד אז מים בעלמא הוא אבל אח"כ אסורה עד ג' חדשים דמ"ש מלעיל ספ"ג דחיישינן שמא נתעברה [עי' ש"ס [ס"ט ב'] דאמרי' דאם אעפ"כ אכלי' אחר מ' יום ונמצאת מעוברת, הר"ז מקולקלת למפרע עד ארבעים יום, ופרש"י שתשלם על כל תרומה שאכלה למפרע קרן וחומש. וק' מדאמרינן [כריתות ד"ז א'] בת כהן שנשאת לישראל ואכלה תרומה פטורה מן החומש, ופירש רש"י התם אי משום שבשימות בעלה תחזור לבית אביה, ואפי' יש לה נם בנים מישראל, והרי למיתת ב' לא חיישי' כריש יומא, עכ"פ שמא אח"כ תנשא לכהן, וא"כ במעוברת מישראל נמי נימא הכי ואמאי תשלם חומש? וא"ל דהכא שאני דליכא טעמא דהתם שתנשא לכהן דהרי כל הג' חדשים משנבעלה אסורה לכהן משום הבחנה, ליתא דהרי ב"ש [אה"ע סי' י"ג] כתב דהבחנה היינו רק מדרבנן, ואף לפי פרזים שכתב דמרמב"ם וסמ"ג משמע שהוא דאורייתא עכ"פ קשה כרי הכא שאין לא

גמ'

עיקר תוי"ט

מוקמינן אחזקה קמייתא אלא אזלינן בתר השתא שהוא ודאי בן ט' דחזקה קמייתא איתרע לה תו':(יא) ותימה דממ"נ משיב' אי קדושיו קדושין הרי מצוה ליבמה ואי לא הוו קדושין לא היתה אשת אחיו מעולם ורש"י פי' למנין שפוסל בת כהן כמאורסת לו מלאכול בתרומה. והר"מ פי' בחולץ ליבמתו ונפל הספק אם הביא ב' שערות כו' חולצת. כו'. והקרוב אלי שבדברי הר"ב יש ט"ס: יב) והשוטה. הא דלא תנן קטן בהדייהו דלא סקיט ליה רבנן נשואין שינו מפיס דבעי למתני סיפא וילדה לא מתני ליה לקטן. תו': יג) ר"פ ול"מ. לא איצטריך לאשמעינן באונס ומפתה דאין מאכילין ומשום לא פוסלין נקטי' תוס': יד) ואם כו' תנא סיפא דהכא לגלויי רישא דלעיל בן ט' ויום א' דמוקמינן לה לפסולי כהונה שלא האמר רישא פסולי קהל דוקא. תו': טו) עיברה כו' אבל ספק לא אמרינן שמא עיברה דבזנות לא תשבו גמ'. ופרש"י דקי"ל אשה מזנה מתהפכת

כדי

לא תאכל בתרומה(לא) נחתך העובר במעי' תאכל, כהן שבא על בת ישראל לא תאכל בתרומה עיברה לא תאכל(לב) ילדה תאכל(טז), נמצא כחו של בן גדול מש"ל אביו(לג) עבד פוסל(יז) משום ביאה(לד) ואינו פוסל משום זרע(לה) כיצד. בת ישראל לכהן, בת כהן לישראל. וילד' הימנו בן, והלך הבן ונכבש על השפחה(לו) וילד' הימנו בן הרי זה עבד(לז) היתה אם אביו בת ישראל לכהן(יט) לא תאכל בתרומה(לח), בת כהן לישראל תאכל בתרומ(לט), ממזר פוסל(כ) ומאכיל. כיצד, בת ישראל לכהן ובת כהן לישראל, וילד' הימנו בת, והלכה הבת ונישאת לעבד או לנכרי, וילדה הימנו בן(מ), הרי זה ממזר(מא)(כא), היתה אם אמו בת ישראל לכהן, תאכל(מב) בתרומ', בת כהן לישראל לא תאכל בתרומ':

ו כהן גדול פעמים שהוא פוסל, כיצד. בת כהן לישראל, וילדה הימנו בת והלכה הבת וניסת, לכהן, וילדה הימנו בן, הרי זה ראוי להיות כהן גדול עומד ומשמש על גבי המזבח, מאכיל את אמו(מג)(כב) ופוסל את אמו,

ואת

ר"ע מברטנורה

לא פוסל ולא מאכיל שאין קנינו קנין: נחתך העובר במעיה. תאכל מיד. והוא הדין אם ילדתו ומת: עיברה לא תאכל. שהעובר אינו מאכיל: גדול משל אב. שהבועל אינו מאכיל לפי שלא בא עליה לשם קדושין ולאו קניה היא ובנו מאכיל: העבד פוסל משום ביאה. אם בא על הכהנת פסלה מלאכול בתרומה: ואינו פוסל משום זרע. אם יש לה זרע לבת כהן(יח) מישראל כשר: נכבש. נדחק ובא עליה: הרי זה עבד. שולד שפחה כמוה: היתה אם אביו בת כהן לישראל תאכל בתרומה. אם מת אביו אף על גב דהולד קיים ובעלמא ולד פוסל האי לא פוסל דלאו בתר אבוה שדיק ליה דלאו זרעו הוא: ופוסל את אם אמו. דאי לאו הוא. היתה אם אמו חוזרת לתרומה דבית אביה לאחר מיתת בתה וכל

זמן

תפארת ישראל

בני' אחרי' כשימות זה העובר תשוב לבית אביה? אלא כ"ל דמעוברת שאני דרביי' קרא [יבמות ס"ז ב'] בנעוריה לרבות מעוברת; דק' למה צריך קרא, הרי קיי"ל עובר ירך אמו [כתמור' ד"ל ע"ב], וא"כ מי גרע אשה זו מעבד של שני שותפי' א' כהן וא' ישראל [ירושלמי סוף תרומה] וכ"כ עבד ששייך לאחין ולעובר (לעיל מ"ג) שאסור בתרומ', וא"כ הרי אשה זו העובר שבמעיה הוא חלק מגופה שאסו' בתרומה ותאסר כולה, ולמה לי קרא? אלא על כרחך דמהכך ליכא למילף רק איסור, אבל דנחייבה בחומש לא, דממ"נ אי בשהאכילו רבו פטור מחומש [כפ"ז דתרומ' מ"ג], ואי בשאכל העבד מעצמו הרי אין קנוס, אבל מנ"ל באלמנה מעוברת מכהן שתתחייב בחומש, ע"כ דלהכי קאמר קרא בנעוריה, דכל שאינה שתשוב לאביה כנעוריה הרי היא כרס גמורה לתשלומי חומש: לא) *שהעובר פוסל: לב) שהעובר אינו מאכיל: לג) שהבועל לא האכיל, והבן שמאותו ביאה מאכיל: לד) *בבעל אשת פסלה מכהונה ומתרומה: לה) *דקיי"ל דאפילו נכד מאכיל ופוסל, ואם היה הנכד עבד, אינו פוסל ואינו מאכיל דאי בבנה ממש, הרי נפסלה בביאת העבד: לו) *לשון גנאי, דרך האיש לכבוש כמ"ש לעיל, וזה דרך נשים לו, שנכבש והושפל שאין זרעו מיוחס אחריו [ומתורץ קו' תוס' ד"ה וניסת לעבד]: לז) דולד שפחה כמותה: לח) *במת בנה הבועל: לט) דלאו זרעו של בנה הוא: מ) ומתה הבת: מא) וקיי"ל דהולד כשר, אפילו מנכרי שבא על ה"ה בת"ש רק שפגום לכהונה (הר"ש ד' פ"ט): מב) בנתה

כשלם

עיקר תוי"ט

כדי שלא תתעבר הלכך ליכא ספק וכו' תוס' ד"ה בשוטה: טז) תאכל. כדמרבינן לקמן אפילו ממזר: יז) פוסל כו'. בגמ' ילפינן ליה מקרא: יח) שהוא עבד מישראל כשר ומת בעלה ישראל ונשאר זה כו' לא רש"י: יט) ב"י לכהן ומת בנה מכהן ובעו בן בנה קיים שהוא עבד. רש"י: כ) ממזר פוסל. בגמ' יליף ליה מקרא וה"ה נותן זרעה בבת ישראל מכהן שמאכיל: כא) ממזר. זאת הלכה על דעת מי שאומר עכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר והרמב"ם בגמ' נותן בה ופסקו דהולד כשר בין בפנויה בין בא"א בין נהוגים בין ברצון הר"מ: כב) את אבו. לאחר מיתת אבת רש"י:

אבל

וזאת(מג) אומרת לא כבני כהן גדול(מד) שהוא פוסלני מן התרומה.

פ״ח הערל(א) וכל הטמאים(ב). לא יאכלו בתרומה, נשיהן ועבדיהן יאכלו בתרומה(ג). פצוע דכא וכרות שפכה(ג) הן ועבדיהן, יאכלו. ונשיהן לא יאכלו(ד). ואם לא ידעה(ה) משנעשה פצוע דכא וכרות שפכה(ו), הרי אלו(ד) יאכלו: ב איזהו פצוע דכא, כל שנפצעו הבצים שלו, ואפילו אחת מהן(ז) וכרות שפכה. כל שניכרת הגיד(ח), ואם נשתייר מהעטרה אפילו כחוט השער(ט) כשר, פצוע דכא וכרות שפכה מותרין בגיורת(ה) ומשוחררת, ואינן אסורין אלא מלבא בקהל, שנאמר לא יבא פצוע דכא וכרות שפכה בקהל ה׳(י): ג עמוני ומואבי אסורים, ואיסורן(ו) איסור עולם(יא) אבל נקבותיהם מותרות מיד, מצרי ואדומי אינם אסורים אלא עד שלשה דורות, אחד זכרים ואחד נקבות(ז), רבי שמעון מתיר את הנקבות מיד, אמר רבי שמעון

קל

ר״ע מברטנורה

זמן שזה קיים אינה חוזרת לתרומה דכתיב (ויקרא כ״ב) וזרע אין לה עיין עליה או בת בת הבת או בן בן הבן או בת בת הבן עד סוף כל הדורות: לא כבני כ״ג. כלומר לא ירבו כמותו בישראל שהוא פוסלני מן התרומה:

פ״ח הערל. כהן ערל שמתו אחיו מחמת מילה(א). אינו אוכל בתרומה דילפינן מפסח דכתיב ביה (שמות י״ב) וכל ערל לא יאכל בו: ונשיהם ועבדיהם יאכלו. דהא משום ערלה וטומאה לא נפקי מכלל כהנים אלא דאינהו גופייהו מחוסרי׳ תקנה: נשיהם לא יאכלו. דשוייה חללה בביאתו דנבעלה לפסול לה: ואם לא ידעה. שהיתה נשואה לו קודם לכן ולא בא עליה(ג) אחר שנעשה פצוע דכא: ב ואם נשתייר מהעטרה. שנחתך מהעטרה ואילך כשר שאין גיד אלא מהעטרה ולמעלה לצד הגוף. עטרה היא שורת בשר המקפת במקום המילה ובין שנפצע הגיד כמין מכת חרב וסכין בין שנתמעך והוא קטן מאליו בין שנכרת בין בגיד בין בבצים בין בחוטי הבצים כולם פסולים וה״מ בידי אדם אבל מחמת חולי הכל כשר:

ואם

תפארת ישראל

בעלה: מג) *זקינתו: מד) ר״ל לא ינהגו כמותו:

פ״ח א) *כהן ערל, אבל תינוק קודם ח׳ ימים מסתפק בש״ס אי הוה כערל אבל כל ערל מותר ליגע תרומ׳, דרק עכו״ם שמל דינו כפורש מקבר [כספ״ח פסחי׳] ופצוע דבנו מותר בתרומ׳ דלא גרע מאשתו ועבדו: ב) *דבעליהן כהני׳ הן רק שלא נתקנו: ג) מפורשי׳ לקמן: ד) דשוי׳ חללי׳ בביאתו: ה) ר״ל שלא בעלה: ו) שנשאת לו קודם שנפצע דאל״כ הרי משתמרת לביאה פסולה אבל בניסאת מקודם הואיל ואכלי׳ מקודם אכלה נמי השתא דלא דמי לבת ישראל שנשאת לכהן ומת, דהתם פקע קניינו: ז) אפי׳ רק חוטי הבצי׳, שע״כ אינו מוליד: ח) *למעלה עטרה לצד הגוף ובניקב ויוצא ש״ז דרך הנקב, יש תקנה כשיסתם הנקב [אה״ע ה׳]: ט) *סביב להגיד: י) *וה״מ בידי אדם או ע״י קוץ, אבל בנולד כך, או שנתמסמסו ע״י חולי או מכה או רעם, כשר: ולרא״ם ע״י חולי או מכה הו״ל כבידי אדם [שם]: יא) *ר״ל גם תולדותיה׳ עד עולם

אסורים

עיקר תוי״ט

(א) אבל ערלה שלא בזמנה. מיבעי לן בגמ׳ אי הוה ערלה: ב) וכל הטמאים. בגמ׳ ילין לנו מקרא (ג) הוא מל׳ וידע אדם: ד) הרי אלו כו׳. וכנשואה לו קודם שנעשה פצוע דכא דהואיל וכבר אכלה ואפי׳ לת״ק דמ״ג פ״ו דס״ל משתמרת לביאה פסולה לא תאכל. הכא שאני שכבר אכלה ולא דמי נמי לבת ישראל שניסת לכהן ומת דהתם פקע קניני׳ הכא לא פקע קנינו גמ׳: ה) בגיורת. הא בנתינה אסורין אימא סיפא אינן אסורין כו׳ הא בנתינה שרי אלא מהא ליכא למשמע מינה גמ׳ ולעיל מזה בברייתא דשרו בנתינה: ו) אסורים כו׳. כ״ל דתנא ליפנא דקרא נקט לא יבא עמוני כו׳ לא יבוא להם כו׳ וכן לק׳ גבי ממזר נמי קתני כפל לשון שכן גם הוא בכתוב תרי זימני לא יבא: ז) ואי׳ נקבות תניא א״ר׳ בנים אשר שלדו להם הכתוב תלאן בלידה פרט״י כל הנולדים להם אפי׳ נקבה ל״א תלה הבנים באם שילדם אותם שהלא ראבונה והבו שני ואי לאו דנקבות אסורות לאחי הלכתא תלאן בלידה:

דהיא

קל וחומר הדברים, ומה אם במקום שאסר את הזכרים איסור עולם, התיר את הנקבות מיד מקום שלא אסר את הזכרים אלא עד שלשה דורות אינו דין שנתיר את הנקבות מיד. אמרו לו אם הלכה(יג) נקבל, ואם לדין יש תשובה(יד). אמר להם לא כי הלכה אני אומר(טו). ממזרין) ונתינין(טו) אסורין ואיסורן איסור עולם, אחד זכרים ואחד נקבות: ד אמר רבי יהושע שמעתי שהסרים חולץ וחולצין לאשתו. והסרים לא חולץ ולא חולצין לאשתו ואין לי לפרש(יח), אמר רבי עקיבא אני אפרש סרים אדם(כ) חולץ(יט) וחולצין לאשתו(יט), מפני שהיתה לו שעת הכושר, סרים חמה(כ)

לא

תפארת ישראל

אמרי': יב) אם כך קבלת מרבך: יג) *דאם כך דנת ק"ו מעליך יש תשוב', דאמרי' עריות יוכיחו, שלא אסרן הכתוב רק עד ג' דורות, דרק עד בת בתו אסור' לו דהו"ל דור שלישי, ואסורי' זכרי' ונקיבו', דבת בתו כבת בנו; וא"ת מה לעריות שכן כרת? הלל בנולד מחייבי עשה יוכיחו דהו"ל חללי' אחד זכרי' או נקבות [והא דר"ג בדותא היא דלא כש"ס שלה. ודבריו דברי הגדה כן כעיל פ"ב]: יד) *כך קבלתי מרבי, וק"ו רק לדבריכם קאמינא, ופרכתם אינה פרכה, דס"ל אין חלל מחייבי עשה. ואפ"ה פליג עלה ר' יודא בברייתא' והלכה כת"ק: טו) *גבעונים שנתגיירו בימי יהושע, ומדהטעוהו נתנן חוטבי עצים למזבח; ולכן נקראו נתינ'. ודהמע"ה גזר שלא להתחתן עמהן לעולם, מדמלאן אכזריי' ולתוס' כתוב' [כ"ט א'] אסו' מדאו' להתחתן בם: טז) איזהו בר הלילה: יז) שנסתרס ונהק כלי ההולדה ע"י אדם או ע"י עצמו שנחבל בקוץ: יח) *אבל מיבם לא מדאסו' לבא בקהל, ורק קהל גרים לא אקרי קהל: יט) וכ"ש שמיבמין דמלוה עפי: כ) *לרש"י ר"ל מיום בראה חמ' הוי סרים. ולערוך ר"ל שנסתרס ע"י חולי חמה [ועי' לעיל סי' י]; ול"מ נ"ל דר"ל שנסתרס רק המימותו, שכל כלי תשמישו שלמין, ואעפ"כ כח אין ללידה וכן מוכח דאל"כ אמאי אמרינן הכא דסריס חמה פסול והרי זה פצוע דכא מלידה דאמרי' לעיל פ' ו' דכשר? הלא

ע"כ

ר"ע מברטנורה

ג ואם לדין. שאתה דורש ק"ו מעצמך יש תשובה להשיב מה לעמון ומואב שכן נתפרש טעמן על דבר אשר לא קדמו והאשה אין דרכה לקדם תאמר במצרי ואדומי שלא נתפרש טעמן: לא כי. אפילו אם הייתי דן ק"ו אין לכם תשובה(ח) ומ"מ הלכה אני אומר. ואין הלכה כרבי שמעון: נתינים. גבעונים שנתגיירו בימי יהושע ונתונים לחוטבי עצים ושואבי מים(יב): ד' שהסרים. יש סרים שחולץ וחולצין לאשתו: והסרים לא חולץ וכו'. דכתיב (דברים כ"ה) ולא ימחה שמו פרט לזה ששמו מחוי: ואין לי לפרש. איני יודע לפרש איזה סרים בן חליצה ואיזה פטור: סרים אדם. שנסתרס לאחר שנולד: סרים חמה. ממעי אמו שלא ראה חמה אלא כשהוא סריס וסימניו מפורשין כל שאין לו זקן ושערו לקוי ובשרו מחליק ושאין מימי רגליו מעלין רתיחה וכשמטיל מים אינו עושה כיפה שאין קלות השתן הולך למרחוק עד שיעשה עגול כמין כיפה ושכבת זרעו דיהה ואין מימי רגליו מחמיצין ורוחץ בימות הגשמים ואין בשרו מעלה הבל(יג) וקולו לקוי ואינו ניכר בין איש לאשה והלכה כר"ע שאומר סרים אדם חולץ וחולצין לאשתו

ומיבמין

עיקר תוי"ט

(ח) דשיה להם להקדים נשיה ליקראת נשים וחכמים סוברים כל כבודה בת מלך פנימה א"נ דל דאמרת אליו איה שרה; אפתך גמ': ט) הלכה כו'. לאו הל"מ קאמר דא"כ אמאי פליג עליה אלא ה"ק הלכה אני אומר כך קבלתי מרבותי. הר': י) ממזרין. בגמ' יליף ליה: (יא) זהו פי' השם דמקרי נתינים ולא בא לומר באסורייהו דמיאוסא הוא דהא סובר הר"ב דנתינים דאו' אסירי. וכ"כ ל"י וקראם נתינים על שם ויתנם יהושע וגו' ואפי' נתגיירו כתיב בהו לא תתחתן בם וכיון דלא כתיב בהו דורות ילפי' להו ממזרים אבל יש חולקין בזה כמ"ש בר"פ דמכות: יב) סרים כו'. מסקי' בגמרא דתנאי נינהו אליבא דר"ע והאי תנא סבר אליבי' דמחייבי לאוין דשאר הוי ממזר מחייבי לאוין גרידא לא הוי ממזר דאי לתנא דאליביה בסנ"ד הא ס"ל דאפילו מלאו גרידא הוי ממזר כמו מחייבי כריתות וחייבי כריתות לאו בני חליצה ויבום נינהו: (יג) פרש"י לקוי רך. מח"ק. חלק כבשר אשה דרך בשר אינו להיות שעיר. כיפה קילוח הרוך למרחוק. דיהה שאינה קבורה אלא נגולה כמים. מחמצין

מסריחין

לא חולץ ולא חולצין לאשתו טו) מפני שלא יד) היתה לו שעת הכושר. רבי אליעזר אומר לא כי, אלא סריס חמה חולץ וחולצין לאשתו, מפני שיש לו רפואה, סריס אדם לא חולץ ולא חולצין לאשתו מפני שאין לו רפואה כג), העיד רבי יהושע בן בתירא על בן מגוסת שהיה בירושלים סריס אדם, ויבמו את אשתו לקיים טז) דר"ע: **ה** הסריס כג), לא חולץ ולא מייבם וכן אילונית לא חולצת ולא מתייבמת, הסריס שחלץ ליבמתו, לא פסלה כד) יח), בעלה, פסלה מפני שהיא בעילת זנות כה) יט) וכן אילונית שחלצו לה אחין לא פסלוה, בעלוה פסלוה מפני שבעילתה בעילת זנות: **ו** סריס חמה כהן שנשא בת ישראל, מאכילה בתרומה כו) כא), ר' יוסי ור"ש אומרים אנדרוגינוס כז) כב) כהן שנשא בת ישראל, מאכילה בתרומה, רבי יהודה אומר טומטום כח) שנקרע ונמצא זכר לא יחלוץ, מפני שהוא כסריס כט),

אנדרוגינוס

ר"ע מברטנורה

ומיבמין לאשתו (טו) אבל הוא אינו מיבם שהרי פסול לבא בקהל: **ה** סריס חמה (יז). (אינו) לא חולץ ולא מיבם. ולא חולצין ומיבמין לאשתו: אילונית. סימניה פירשנו בפ"ק: בעלה פסלה. שהואיל והיא פטורה מן היבום עומדת עליהם באסור אשת אח (כ): **ו** רבי יוסי ור"ש אומרים כו'. דסבירא להו אנדרוגינוס כזכר והדר ביה ר"י ואמר בברייתא שאנדרוגינוס בריה בפני עצמו ולא הכריעו בו חכמים אם זכר אם נקבה הילכך אינו מאכיל בתרומה: ר' יהודה אומר כו'. ולית הלכתא כותיה דהא ק"ל לעיל סריס אדם חולץ וחולצים לאשתו וטומטום

תפארת ישראל

ע"כ דסריס שלם באבריו, רק שנסתרס חמימותו והוא מותר לבוא בקהל, רק שכשלא יתרפא אינו בר הקמת זרע לאחיו, ואסור ליבם, כזקן שתש כחו [אה"ע קע"ב ס"י]; וכן מוכח מש"ס [דע"ע ב'] דקאמר דכל אדם נסתרס קודם מותו, והיינו ע"כ שהוחלש כחו מלבעול; והיינו דקאמר בש"ס סימניו, שאין לו ב' שערות בזקנו, ושערו לקוי ורך; ובשרו רך וחלק בלי שערות כאשה, וכשרוחץ בצונן אין בשרו מעלה הבל; וכשמטיל מים אינו עושה כיפה, ואין מימי רגליו מעלין קצף [שוים בל"א], גם אינן מחמיצין כשיעמדו זמן מה; ושכבת זרעו דיהה [ר"ל נדחה, והיינו שאינו קשור]; וקולו לקוי כשל אשה, ואי בשנשחת אברו כל סימנין הללו למה, נבדק אברו. מיהו ביש לו ב' שערות, צריך כל הסימנין שלנו; ובאין לו ב' שערות, אז בחד מהנך סגי; ובנתמלא זקנו וודאי אינו סריס אמנם בז"הז אין דנין דין סריס וודאי, דחיישי' שהיה לו ב' שערות ונשרו [ק"ע ב']: כא) ר"ל חליצתו אינו כלום ומותר בקרובותיה ולא פסלה מכהונה: אבל ליבמה אסור דכתיב ולא ימחה שמו מישראל פרט לזה שמו מחוי א"כ פוגע באשת אחיו שלא במקום מצוה: כב) *וקי"ל כר"ע מחבירו [שם]: כג) סריס חמה: כד) *לכהונה מדאין חליצתה חליצה: כה) *מדפטורה מיבום, הו"ל כבועל אשת אח: כו) *מדמותר בקהל: כז) *שיש לו זכרות ונקבות: כח) *שעור מכסה ערותו ומטומטם, רק שיש לו כמין גומא מנוקבת להטיל בו מים: כט) כסריס אדם מדקרעו בו השור ע"י

עיקר תוי"ט

מסריחין כששוהין בכלים. הבל המימות כעין עשן: יד) **שלא כו'**. ולא חיישינן שמא הבריא בינתים כדחיישינן לענין מום במ"ג פ"ו דבכורות דשא"ה דלאחר אבר הלכך חיישינן אבל הכא דמתמת חולי כל הגוף הוא לא חיישינן. גמ': (טו) ואמנם אר"ע חולץ תשובה לר"י שלא דבר אלא בחליצה כר"מ. ותימה מאי קשי' דהא א"א לו שיאמר אלא חולץ כיון שאינו מיבם כו' והכי הול"ל דלא קתני מיבמין איידי דנקט בדידיה חולץ וכ"פ הר"י: טז) **לקיים** כו' עדות זו של ריב"ב לקיים הדברי ר"ע העיד. רש"י: (יז) דדומיא דאילונית דבידי שמים. ספמא כר"ע. גמ': יח) **לא פסלה**. מן הכהונה שאין חליצתה חליצה. רב"י: יט) **זנות**. שהרי הוא עליה באיסור אשת אח שלא במקום מצוה וכר"ע לא פי' כן אלא בסיפא לביאתים נפ"ו מ"ה דהיכי לאוין שוין עגה ויפות ליה משום להו דלא יבא: (כ) דלא כר"י דמ"ה פ"ו ומיירי בנכיר בה כלא דאל"כ הוי קדושי ששות ולא היתה אשת אח מעולם: כא) **מאכילה** ט'. דסריס חמה כשר לבא בקהל כדילפינן בגמ' דע"ש אלא פתיב כשעת דכוי ממשמע מעיקרו משמע אמו ובברייתא יליף לה בג"ב ועתוי"ט: כב) **אנדרוגינוס** הוא מלה יוונית אנדר"י איש גינ"ס אשה. תפני:

דכתיב

אנדרוגינוס נושא אבל לא נישא, רבי אליעזר אומר אנדרוגינוס חייבין עליו סקילה כזכר:

פ"ט יש מותרות לבעליהן ואסורות ליבמיהן, מותרות ליבמיהן ואסורות לבעליהן, מותרות לאלו ולאלו, ואסורות לאלו ולאלו. אלו מותרות לבעליהן ואסורות ליבמיהן, כהן הדיוט שנשא את האלמנה א) ויש לו אח כהן גדול, חלל (נ"א כשר) שנשא כשרה ג) א) ויש לו אח כשר, (נ"א חלל), ישראל שנשא בת ישראל, ויש לו אח ממזר. ממזר שנשא ממזרת ויש לו אח ישראל, מותרות לבעליהן ואסורות ליבמיהן: ב ואלו מותרות ליבמיהן ואסורות לבעליהן, כה' גדול שקידש ב) את האלמנה ד) ויש לו אח כהן הדיוט. כשר שנשא חללה, ויש לו אח חלל, ישראל שנשא ממזרת, ויש לו אח ממזר, ממזר שנשא בת ישראל, ויש לו אח ישראל, מותרות ליבמיהן ואסורות לבעליהן. אסורות לאלו ולאלו, כהן גדול שנשא את האלמנה, ויש לו אח כהן גדול או כהן הדיוט, כשר ג) שנשא חללה, ויש לו אח כשר. ישראל שנשא ממזרת, ויש לו אח ישראל, ממזר שנשא בת ישראל, ויש לו אח ממזר, אסורות לאלו ולאלו. ושאר ג) כל הנשים מותרות לבעליהן וליבמיהן ה): ג שניות מדברי סופרים ו) שניה לבעל ולא שניה ליבם,

אסורת

תפארת ישראל

ע"י מעשה אדם. מהר"ם כתב דלא קיי"ל כוותי', מדקיי"ל כר"ע לעיל דסרים אדם חולץ; ול"מ היה כ"ל דבטומטם שנקרע גם ר"ע מוד' שלא יחלוץ, דהרי ר"ע טעמא קאמר מדהי' לו שעת הכושר, משא"כ טומטם: ל) דהו"ל כבא על הזכר: לא) ודוקא בבעל בזכרותו:

פ"ט א) *ה"ה בתולה, דהרי כשמת נעשית אלמנה? רק קמ"ל דאף אלמנה מותרת לו: ב) *קמ"ל דאפי' כשיר' מותרת לו: ג) *כהן כשר; דאסור ביבמתו מדנתחללה בביאת חלל, ולא אמרי' דעשה דיבום דוחי' לא תעשה גרידא דחלל, דגזיר' ביא' ראשונה אטו ביאה ב' [יבמו' ד"כ ע"ב]: ד) אבל נשאה, נחלל' בביאתו, ואסו' לבעל וליבם:

ה) *לאו דוקא, דהא ט"ו עריות, ויבם פצוע דכא מותרות לבעליהן ואסורו' ליבמיהן; וכ"כ באם הבעל מחייבי לאוין או פצוע דכא, הו"ל להיפך: ו) שהיא שניי' וכו':

ר"ע מברטנורה

וטומטום שנקרע הוי כסרים אדם: אנדרוגינוס נושא אבל לא נישא. מפני שהוא כזכר והשוכב עמו הוי בא על הזכור בין בזכרות שלו בין בנקבות שלו(כג): ר"א אומר חייבין עליו סקילה כזכר. דוקא במקום זכרות(כד) שלו ולא בנקבות שלו. והלכה כר"א:

פ"ט יש מותרות: כהן הדיוט שנשא אלמנה. והוא הדין בתולה שהרי כשמת נעשית אלמנה. ונקט אלמנה משום דבעי למתני סיפא כהן גדול שנשא אלמנה: ב כהן גדול שקדש את האלמנה. אבל נשא נתחללה בביאתו ואסורה לבעל וליבם: ג שניה לבעל ולא שניה ליבם. אם אמו(ד) של בעל ולא של יבם. כגון אחים מן האב ולא מן האם:

אין

לכל

עיקר תוי"ט

(כג) דכתיב ואת זכר לא תשכב משכבי אשה איזהו זכר שיש לו שני משכבות הוי אומר זה אנדרוגי' כלומר זכר של זכרים במשמע משכבי לרבות משכב שני של אנדרוגי' ועבפ"ו והתם מאשה יליף גמ': (כד) כלומר מאחריו ע"י. ובגמ' דס"ל דה"ק קרא את זכר כו' את זכרות של מי שיש בו שני משכבות לא תשכב. וזכר גרידא נפקא ליה מואת ועתוי"ט:

א) חלל כו'. כך גי' רב"י ז"ל. והחלל מותר בה והיא מותרת בו מ"מ כיון שבא עליה נתחללה לכהונה. והר"מ גר' כגי' הירו' ופשט נוסח דהוזהרה כשרה להנשא לפסולים ולפי גמ' דידן א"א לגרוס כן דדייקינן דלא הוזהרו כ"י: ב) שקידש. כאן שנה רבי שדין יבום מן האירוסין ג) ושאר כו'. לאו דוקא דהאיכא פצוע דכא וט"ו עריות שמותרות לבעליהן ואסורות ליבמיהן. (וכן בריש ת"א ושייך גמ') נ"י. (ד) רב"י ונקטו קמייתא דמתני בבריי'. ומשכחת טפי ואפי' בתולות דמותרות לבעל ואסורות ליבם:

ימתנה

אסורה לבעל ומותרת ליבם, שניה ליבם, ולא שניה לבעל, אסורה ליבם ומותרת לבעל, שניה לזה ולזה, אסורה לזה ולזה, אין לה ז) לא כתובה ח), ולא פירות ט) ולא מזונות י), ולא בלאות יא) והולד כשר יב) י), וכופין יא) אותו להוציא. אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, ממזרת ונתינה לישראל, בת ישראל לנתין ולממזר, יש להן כתובה יג):

בת

ר"ע מברטנורה

אין לה כתובה. מנה ומאתים שהם עיקר כתובה הוא דלית לה לשניה, אבל תוספת יש לה (ה): **ולא פירות**. אין משלם לה פירות נ"מ שאכל (ו) משלה ואע"ג דפירות תקינו רבנן תחת פרקונה וזו אין חייב לפדותה דלא קרינן בה ואותבינך לי לאינתו. ולפיכך היה ראוי שישלם לה מה שאכל מפירות נכסי מלוג שלה. אפ"ה קנסוה רבנן דלא תגבי מניה פירות שאכל בתנאי כתובה. כי היכי דקנסוה דלא תגבי מניה עיקר כתובה. דתנאי כתובה ככתובה דמי (ז): **ולא מזונות**. אין צריך לומר שאינו חייב לזון אותה בעודה תחתיו. דהא בעמוד והוצא קאי. אלא אפילו הלך למדינת הים ולותה ואכלה לא משלם (ח) דאלו באשה כשרה אם לותה ואכלה חייב הבעל לשלם. שהמלוה תובע אותה מה שהלוה לה והיא תובעה לבעלה דדוקא במי שפרנסה שלא בדרך הלואה אמרינן בכתובות הלכה כחנן. דאמר מי שהלך למדינת הים ועמד א' ופרנס את אשתו הניח מעותיו על קרן הצבי דכיון שבשביל בעלה פרנסה. ולא הלוה לה כלום למאן קא תבע. היא לא לותה. והבעל לא בקש ממנו שיפרנסה הילכך מלוה הוא דעבד. אבל אם הלוה לה חייב הבעל לשלם אם היא כשרה. ואם היא מן השניות אינו חייב לשלם: **ולא בלאות**. אם נשתמש הבעל בנכסי מלוג שלה (ט) עד שבלו אינו חייב לשלם. דסד"א הואיל ואין לה כתובה אם אכל הבעל נכסי מלוג שלה. חייב לשלם מה שאבד ובלה מהם קמ"ל דקנסוה רבנן שלא ישלם הבעל הבלאות. אבל מה שימצא מהן קיימים שסלתן: **אלמנה לכהן גדול וכו'**. **יש להן כתובה ופירות**. דמשלם לבן הבעל פירות שאכל מנכסי

מלוג

תפארת ישראל

ז) לכל שניה: ח) *ק' ור'; אבל תוספת יש לה, משום חיבת ביאה [רש"י כתובות ד"ק א']: ט) *אע"ג דפירות נכסי מלוג תקנו לבעל משום פרקונה, וזו א"צ לפדותה, אפ"ה בגטלן א"צ להחזיר לה [לי"א]; ואפי' פירות שלקטן בעל ועדיין בעין [אה"ע קט"ז ועי' כתובות פי"א סי' כ"ח]: י) *לאו בעודה תחתיו, דבכה"ג גם אלמנה לכה"ג אינה נזונת, ואפי' הלך הכה"ג למדה"י, דוקא בכשירה, אמרי' דבפרנסה אחר סתם פטור הבעל מלשלם, ובהלוה לה חייב לשלם, אבל בפסולה אפי' הלוה לה אחר פטור הבעל לשלם, אלא קמ"ל הכא דאפי' מת הבעל, דבכה"ג אלמנה לכה"ג נזונת, הכא פטור: יא) *מה שנגנב או נאבד מנ"מ, או מה שבלה ע"י תשמישו, פטור מלשלם, דדינ' כשאר נשים, אף דהיה ראוי לקנסו כבחייבי לאוין; אבל מה שבעין או מה שמכר, חייב ליתן לה (כך שיטת הרמב"ם, ויש שיטות אחרות בזה כב"ש סי' קט"ז סק"ה): יב) *לכתחילה לכהן: יג) *וכל תנאיה, רק מזונות אין לה רק אחר מותו. ודוקא שהכיר בה, אבל בשלא הכיר בה אין לה כתובה ולא שום תנאי כתובה, ואפי' מזונות אחר מותו, ואפ"ה אינו משלם הפירות שנטל מנ"מ שלה, אפי' הן בעין אלו. ומה שאבד או נגנב או כלה בתשמישו בנ"מ, חייב לשלם, והנאבד או כלה בנצ"ב פטור מלשלם, ומה שבעין מנצ"ב או נ"מ נוטלת. אבל שניה אפי' הכירה אין לה כלום, דחמירי' שניה מחייבי לאוין, דבדאו' א"צ הזוק:

או

עיקר תוי"ט

(ה) דמתנה בעלמא יהיב לה משום חיבת ביאה. רש"י: (ו) כ"כ רש"י והקשו בתו' דמאי קמ"ל בפירות דהא קרן גופיה אם אכלו אין לה כדתנן ולא בלאות אלא אין לה פירות שליקט והם עדיין בעין כו'. ול"נ דמ"מ נקטה התנא בהדיא משום סיפא דאלמנה לכה"ג דהוי רבותא דאפי' פירות שאכל יש לה (וערש"י ספי"א דכתובות): (ז) ומש"ה ה"ה לכל תנאי כתובה אלא דפירות איצטריך דסד"א דמשום פרקונה וכו' וכן מזונות איצטריך דסד"א דא"א לה בלא מזונות ואחייב בה. ומ"מ קשה דלא תני לאידך דיני דרפ"י וצ"י דהיא לא זכאין במציאתה כו' בשם תוספתא: (ח) ותימה דהא בכי הא אפילו אלמנה לכ"ג לית לה כדפי' הר"ב בסמוך כו' והתו' מפ' דלאחר מיתה איירינן: (ט) ודין נכסי צ"ב פי' בספי"א דכתובות: י) **כשר**. ואפי' מזוהם לכהונה לא הוי מדאמרינן בגמ' דהיא מרגילתו אלמא לא פסיל ולא לזרעה כלל. נ"י: יא) וכופין ט' אע"פ שיש

לה

ד בת ישראל מאורסת לכהן(יד) מעוברת מכהן(יד) שומרת יבם לכהן, וכן בת כהן לישראל(טו), לא תאכל בתרומה, בת ישראל מאורסת ללוי(יד) מעוברת מלוי(יד), שומרת יבם ללוי וכן בת לוי לישראל, לא תאכל במעשר(טז) בת לוי: מאורסת לכהן(יד) מעוברת מכהן(יד), שומרת יבם לכהן, וכן בת כהן ללוי, לא תאכל לא בתרומה ולא במעשר(יז): ה בת ישראל שנישאת לכהן, תאכל בתרומה מת ולה הימנו בן, תאכל בתרומה, נישאת ללוי(יח) תאכל במעשר(יט), מת ולה הימנו בן, תאכל במעשר, נישאת לישראל לא תאכל לא בתרומה ולא במעשר, מת ולה הימנו בן, לא תאכל לא בתרומה ולא במעשר, מת בנה מישראל, תאכל(יד) במעשר, מת בנה מלוי תאכל בתרומה, מת בנה מכהן, לא תאכל לא בתרומה ולא במעשר: ו בת כהן שנישאת

לישראל

תפארת ישראל

יד) או או: טו) מאורסת או וכו': טז) ר"מ היא דס"ל מעשר אסור לזר; וקיי"ל דמותר; יז) *ר"ל אין חולקין תרומ' ומעשר בגורן לשום אשה פנוי' או נשואה או ארוס', גזיר' בת ישראל לכהן ונתגרשה: יח) אחר שילדה מכהן: יט) ולא בתרומ' אף שבנה מכהן קיים:

פ"י

ר"ע מברטנורה

מלוג שלהן ומזונות יש להן שמזונות מנכסיו ודווקא לאחר מיתה. אבל בחייו אין כופין אותו לזון דהא קיימא עליה בעמוד והוצא. ואם לותה אחת מהן למזונותיה בחיי בעלה אין חייב הבעל לשלם למלוה. ובלאות נמי יש להן. שחייב להחזיר מה שבלה ואבד מנכסי מלוג שלהן. וה"מ כשהכיר בהן. אבל לא הכיר בהן. אין להן לא כתובה. ולא פירות. ולא מזונות. ולא בלאות. אבל יש להן תוספת. ובלאות דאיתנהו בעינייהו. והאי דשניות אין להן כתובה ולא פירות ולא בלאות. ואלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט וכו' יש להן כתובה ופירות ומזונות ובלאות לפי שהללו מדברי סופרים. וצריכות חזוק. והללו מדברי תורה ואין צריכים חזוק. ובפרק אלו הן הלוקין מוכח דחלוצה לכהן גדול דאורייתא היא(יב) ואף על גב דחלוצה לכהן הדיוט היא מדברי סופרים עשאוה כשל תורה לדין זה: ד לא תאכל בתרומה. כדתנן בפ' אלמנה לכ"ג העובר והיבם והארוסין פוסלין ולא מאכילין: לא תאכל במעשר. כולה מתניתין ר' מאיר היא דאמר מעשר ראשון אסור לזרים ואינה הלכה: בת כהן ללוי לא תאכל לא בתרומה ולא במעשר. הכי קאמר אין חולקין תרומה ולא מעשר בבית הגרנות לא לבת כהן ולא לבת לוי גזירה משום גרושה בת ישראל שהיא אסורה לאכול במעשר ואם יחלקו לאשה מעשר בבית הגרנות יבואו לחלוק לבת ישראל אחר שנתגרשה מלוי שאין הכל יודעין שבשביל בעלה היו מחלקין לה לפיכך גזר ר"מ שלא תחלוק אשה בבית הגרנות אפילו בת כהן ובת לוי והא דתנן בת לוי המאורסת לכהן וכו' לא תאכל לא בתרומה ולא במעשר הוא הדין אפילו נשואה ומשום רישא דתני בת ישראל המאורסת לכהן דהתם דוקא מאורסת שאם היתה נשואה תאכל. תנא נמי סיפ' גבי בת לוי מאורסת: ה מת ולה ממנו בן תאכל בתרומה. דכתיב (ויקרא כ"ב) ויליד ביתו הם יאכלו בלחמו קרי ביה יאכילו. וכל זמן שבנה קיים מאכילה בתרומה: נשאת ללוי. אחר שילדה מכהן אוכלת במעשר ולא בתרומה ואף על גב דיש לה בן מכהן דהדרא הויא לה זרה: מת ולה ממנו בן אוכלת במעשר. בשביל בנה מלוי אבל לא בתרומה בשביל בנה מכהן שהרי יש לה זרע מן הזר(יג):

עיקר תוי"ט

לא בניס ואוכלת לעז עליהם ביאתה הכא לא חיישינן. ל"י: (יב) פתוי"ט שהר"ב סותר דבריו. ובהדיא אמרינן בגמ' דהכא ודפ"ב דמ. יל"ה דרבנן אלא דאסמכוה אקרא והכא טעמא כדמסיק בגמ' זה הוא מרגילה וזו היא מרגילתו: (יג) ואע"ג דקרא וזרע אין לה ושבה בבת כהן כתיב מרבינן מיניה לקמן בת ישראל שאוכלת בשביל בנה כהן ונישאת לזר. רש"י: יד) תאכל. דהדרא אכלה ילפינן מוכח כהן גו' דכולא ובת יתירתא

אט"ג

לישראל, לא תאכל בתרומה, מת ולה הימנו בן, לא תאכל בתרומה. נישאת ללוי, תאכל במעשר, מת ולה הימנו בן, תאכל במעשר, ניסאת לכהן, תאכל בתרומה, מת ולה הימנו בן, תאכל בתרומה, מת בנה מכהן. לא תאכל בתרומה, מת בנה מלוי לא תאכל במעשר, מת בנה מישראל חוזרת לבית אביה. ועל זו נאמר, ושבה אל בית אביה כנעוריה מלחם אביה תאכל:

פ"י האשה שהלך בעלה למדינת הים(א) ובאו ואמרו לה(ב) מת בעליך, ונישאת(ג) ואחר כך בא בעלה, תצא מזה ומזה(ד) וצריכה גט מזה ומזה(ה) ואין לה כתובה(ו) ולא פירות(ז)(ד) ולא מזונות(ח)(ה) ולא בלאות(ט) לא על זה ולא על זה, אם נטלה מזה ומזה תחזיר(י)

ר"ע מברטנורה

פ"י האשה. ואמרו לה(א) מת בעליך שאמר לה עד אחד מת בעליך ונשאת על פי עד אחד ולפיכך תלא מזה ומזה כדין אשת איש שזנתה שאסור' לבעל ואסורה לבועל דלאו אנוסה היא ואף על גב דהמנוהו רבנן לעד אחד באשה משום עגונה טעמא מאי משום דהיא גופה דייקא ומנסבא(ב) והך דלא דייקא קנסינן לה אבל נשאת ע"פ שני עדים שאמרו לה מת בעליך הא אמרינן בסיפא נשאת שלא על פי ב"ד כלומר שלא היתה צריכה להיתר ב"ד כיון שהיו שני עדי' מעידין **בדבר.** מותרת לחזור לבעלה הראשון דאנוסה היא דמאי הוה לה למעבד. ובגמרא מוכח דלית הלכתא הכי אלא לא שנא נשאת ע"פ ב"ד בעד אחד ולא שנא שנשאת ע"פ שני עדי' אם בא בעלה הראשון תלא מזה ומזה וכל הדרכי' האלו בה: וצריכה גט מזה ומזה. טעמא דבעיא גט משני שכשרואי' את הראשון חי סבורי' שגרשה וע"י כן נשאה שני ואשתו גמורה היא ואם מוליאה בלא גט נמלאת אשת איש יולאה בלא גט: ולא בלאות. בגדיו

אבל

תפארת ישראל

פ"י א) *איידי דאיירי לעיל בים מותרות בפסול תרומה, נקט נמי הך דתני בה נמי פסול תרומה: ב) *לאו דוקא. דהא בעד א' מיירי, וכ"ל דנקט „אמרו", דקמ"ל אפי' היו ב' פסולי עדות, כל שלריכי' לב"ד קנסי' לה. מיהו אנן קיי"ל דאפי' נשאת בב' עדים קנסוה [אה"ע י"ז]: ג) *שנכנסה לחופה אפי' לא נבעלה, או בנתיחד' אחר קדושין [אה"ע י"ז כ"ו]: ד) *דהא דדנו חכמי' בעגונה כדין תורה, שיהא ע"א נאמן במלתא דעבידא לגלויי, היינו משום דאשה דייק' ומנסב', מירלאת הומר שנחמיר עליה בסופה, וזו שלא דייקא כראוי, קנסוה רבנן [ולתוס' כאמנת ע"א כאשה מדרבנן היא]: ה) *ולריכה גט גם מהשני, דהייני' שיטעו הרואים לומר שנתגרש' מראשון ונשא' ב', ויאמ' ממנו בלא גט, ואף דהאשה רחיק' היא, קנסוה מדלא דייקא קודם שניסת. וכ"ל דאמגס בנתקדשה ולא נכנס' לחופה [במ"ג], אמרי' עוד תדייק: ו) *ק' ור' ותוס', אבל נדוניא, דהו"ל לאן ברזל, אית לה כשהוא בעין: ז) *שאכלן השני קודם בבא הראשון: ח) *אפילו מה שלותה ואכלה התתיו: ט) *מה שבלה מלאן ברזל או מלוג, אבל מה שבעין מפתיקן, נוטלת: י) *ר"ל

כתובה

עיקר תוי"ט

(א) אע"ג דקתני ואמרו לה לי רבים מינו דנשנה אפי' בשביל תד ברים פ"ג דכריתות כ"י. ואפשר דהשמעינן דאפי' שתה האמירה ע"י רבים כגון עד מפי עד אפ"ה תנשא כדתנן בסוף מכילתין: (ב) ואין זה עיקר דבר מן התורה כו' וטעמא דמלתא דעבידא לגלויי ושהחמרת עליה בסופה כל כך ודאי קושטא קא מסהיד וכי דייקא ומנסבא שפיר מנסבא ואנן סהדי במלתא ופרסום כזה נחשב בכ"ת כעדות גמורה אפי' תדאו' וככתוב מסרו לחכמים לדעת איזה דבר מפורסם ונכרים דברי אמת שיהיה חשוב כעדות. והא דקאמר משום עגונה ה"ק חכמים שהם מחמירין בכ"מ הקילו בזה וחשבו פרסום ולדונו כעדות ברור. כ"י בשם הרא"ש אבל התוס' כתבו דתקנת חכמים היא ולא הוה עוקר דבר מן התורה כיון שיש בדבר קצת טעם וסמך: ג) ואין כו' כתובה מנה ומאתים ותוספת ונדוניא דהא עוברת על דת היא ובעוברת על דת וחברותיה אמרינן בכתובו' שאין לה תוספת וזו ודאי אף נדוניא אין לה. כ"י בשם הריטב"א. ועתוי"ט: ד) פירות. משני מה שאכל קודם שבא ראשון. כ"י: ה) מזונות. ואפי' מה שלותה והכלה תחתיו רש"י: ו) תחזיר. גמ' פשיטא מהו דתימא כיון דתפסה לא מפקינן מינה קמ"ל ואפי' תפסה שלא בעדים דלא מהני לה שום מגו. ופי' בירו' דדוקא מה שנטלה לאחר שבא הראשון אבל מה שתפסה קודם לכן לא תחזיר ואפי' תפסה בעדים ומסיי' בירו' כמו דלא מפקא מיני' כך לא מפקא מינה ע"כ כלו' השוו כמדות דלפי הסברא היתה מחוייבת להחזיר כשתפס

תוי"ט

והולד ממזר מזה ומזה[יא] ולא זה וזה[יב] מטמאין לה[יב], ולא זה וזה זכאים לא במציאתה[יג] ולא במעשה ידיה[יד] ולא בהפרת נדריה[טו] היתה בת ישראל נפסלה מן הכהונה[טז], ובת לוי מן המעשר[יז], ובת כהן מן התרומה[יח]. ואין יורשיה של זה ויורשים של זה יורשים את כתובתה[יט] ואם מתו, אחיו של זה ואחיו של זה חולצין ולא מיבמין[כ]. רבי יוסי אומר[כא] כתובתה על נכסי בעלה הראשון[כב] ר״א הראשון זכאי במציאתה ובמעשה ידיה ובהפרת נדריה[כג] רבי שמעון אומר ביאתה או חליצת' מאחיו של ראשון פוטרת צרתה[כג] ואין הולד ממנו ממזר

תפארת ישראל

כתובי' או פירות שנטלה מהן אחר שבא הראשון, ואפי' נטל' שלא בעדים לא מהני מגו; אבל מה שנטלה מהשני קודם שבא הראשון אפי' בעדים, אינה צריכ' להחזיר, דבדין נטלה אז, דהרי בחזקת אשתו היתה אז: יא) *מפני קודם שנגרשה הראשון, הוא ממזר דאורייתא, אבל אחר גירושי הראשון, וכ״ש מראשון בין קודם או אחר גירושי השני, הוא ממזר דרבנן ואסור בממזרת דאוריית': יב) *אם כהנים הם, מדפסולה להן: יג) *שנתקנה לבעל משום איבה, והכא לא כ״מ שישנאנה, מיהו לבני מדינה לית לי': יד) שנתקן לבעל משום מזונות, והרי פטורי' מלזונה: טו) *דלהכי מיפר מן התורי' שלא תתנונה, והכא תתנונה ותתנונה. מיהו במתה יורשה הראשון: טז) *במתו קודם גירושין, עכ״פ זונה היא אפי' נאנסה: יז) אף דזונה מותרת במעשר, לזו קנסו: יח) אפי' תרומ' דרבנן: יט) *אף כתובת בנין דיכרין [עי' כתובו' פ״ד מ״י]: כ) מהא של ראשון צריכ' חליצ' מדאורייתא, ומהב' מד״ס כדנט לעיל פי' ה': כא) ס״ל דבמת ראשון יש לה כתובה: כב) ס״ל דמדידי' לדידי' לא קנסו: כג) *ר״ל אפי' צרתה שודאי זקוקה נפטרת ע״י זו, דס״ל

ר״ע מברטנורה

אבל בנכסים הקיימים לא הפסידה: והולד ממזר מזה ומזה. אם ילדה מן השני ממזר גמור ואם החזירה הראשון(ז) וילדה הוי ממזר מדבריהם(ח)׳ לא זה וזה זכאין במציאתה(י). דטעמא מאי אמור רבנן מציאת אשה לבעלה משום איבה הכא תהוי לה איבה ואיבה: ולא במעשה ידיה. דטעמא מאי אמור רבנן מעשה ידיה לבעלה משום מזוני והכא דמזוני לית לה מעשה ידיה לאו דיליה: ולא בהפרת נדריה. דטעמא מאי בעל מפר נדרי אשתו כי היכי דלא תתנוה על בעלה הכא תתנוה ותתנוה: נפסלה מן הכהונה. דזונה היא(יא): מן המעשר. קנסא הוא. דבת לוי שזנתה לא נפסלה מן המעשר(יב): מן התרומה. אפילו תרומה דרבנן(יג): יורשים כתובתה. כתובת בנין דכרין(יד): חולצין ולא מתיבמין. אחיו של ראשון חולצין מדאורייתא ורבנן גזרו דלא ליבם ואחיו של שני חולצין מדרבנן כי היכי דבעיא גט משני מדרבנן: ביאתה או חליצתה. הר״ש פליג דקתני ולא מייבמין(טז): ואין הולד ממנו ממזר. אם החזירה ראשון

לית

עיקר תוי״ט

קודם שבא ראשון דלא ידעה שאסורה לו: (ז) קודם שגירשה השני. הר״מ. וטעמא דהתר שגירשה השני. אפילו היה כמותרי' גרושתו אחר שנשאת הא קיי״ל שאין ממזר מחייבי לאוין ולא קנסוהו בו חכמים הר״מ: (ח) לומר שאוסר בממזרת: ט) זה וזה כו׳ דכתיב לא יטמא בעל בעמיו להחלו ללמד שאינו מטמא על אשתו פסולה גמ׳. וזו פסולה לו דאשת כהן אפי׳ שנאנסה אסורה לבעלה: (י) והיינו הראשון אבל השני מדינ׳ לית ליה: (יא) דאע״פ שהיא אשת ישראל ומותרת לבעלה כשנאנסה פסולה מיהת לכהונה: (יב) ונסתפקו בתו׳ אי מתני׳ ר״מ כדלעיל אבל לרבנן לא גרע׳ מזרה אחרת א״נ אפילו כרבנן וקנסוה שלא ליתן לה מעשר אע״פ שמותרת לאכלו. ולהר״מ מפשט פשיטא ליה דקנסוה: (יג) דהלו בתרו׳ דאו לא איצטריך למתני דכיון דקנסו׳ אמעשר כ״ש התרומה: (יד) וצריכא לאשמעינן דאפי׳ לזרעה קנסו׳ רבנן. גמ׳: (טו) ר״י כו׳. ר״ש. בגמ׳ פליגי. איכא מ״ד דבתרא׳ מודו לקמאי ר״ש מודה לר״א דאי לא קיים בביאה דעיקר איסורא כ״ש בממונא ור״א לא מודה לר״ש באיסורא ותרוייהו מודו לר״י דביתבה תותיה לא קנסי כ״ש בכתובה דלמסקי ומיפק ור״י לא מודה להו ביתבה תותיה. ור׳ יוחנן אמר קמאי מודו לבתראי ר״י מודה לר״א כתובה דמדידיה לדידה לא קניס כ״ש במדידה לדידי׳ ור״א לא מודה לר״י במדידיה לדידה ותרוייהו מודו לר״ש דבמחיים לא קנסי כ״ש לאחר מיתה ור״ש לא מודה במחיים: (טז) וכ״ה לי רפ״י וכ״ל כר״ל דפליג וסבר דאפי׳ בתחלה מייבם והא דתנן פוטרת צרתה מבוס דאשכחן בפ״ג דיש נשים שאין פוטרו׳ צרותיהן קמ״ל דזו פוטרת:

דס״ל

יעטמא

ואם נישאת שלא ברשות(כד) מותרת לחזור לו(כה): **ב** נישאת על פי ב"ד, תצא ופטורה מן הקרבן(כו) שלא על פי בית דין(כז) **תצא וחייבת** בקרבן, יפה כח בית דין שפוטרת מן הקרבן(כח), **הורוה** ב"ד לינשא והלכה וקלקלה(כט)(יח) חייבת בקרבן שלא התירוה אלא לינשא: **ג** האשה שהלך בעלה ובנה(יט) למדינת הים. ובאו ואמרו לה מת בעליך ואחר כך מת בנך(ל), ונשאת, ואחר כך אמרו לה(כ) הילוף היו הדברים(לא), תצא, והולד ראשון ואחרון ממזר(לב) אמרו לה מת בנך ואחר כך מת בעליך, ונתייבמה, ואחר כך אמרו לה חלוף היו הדברים, תצא והולד ראשון ואחרון(כא) ממזר(לג)(כב), אמרו לה מת בעליך ונישאת, ואחר כך אמרו לה קיים היה, ומת, תצא(לד)(כג), והולד ראשון(לה)(כד) ממזר, והאחרון(לו)(כה), אינו ממזר(לז), אמרו לה מת בעליך ונתקדשה ואחר כך בא בעלה מותרת לחזור לו(לח) אף על פי(כו) שנתן לה אחרון גט, לא פסלה מן הכהונה(לט), את זו דרש ר"א בן מתיא. ואשה גרושה מאשה, ולא מאיש שאינו אשה:

ס

ר"ע מברטנורה

לית הלכתא לא כר"י ולא כר"ח ולא כר"ש: נשאת שלא ברשות. ב"ד. כגון שאמרו לה שני עדים מת בעליך שאינה צריכה להיתר ב"ד: **ב** ופטורה מן הקרבן. דיחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור מן הקרבן: שלא על פי ב"ד. אלא בשני עדים חייבת בקרבן דשוגגת היא ולית הלכתא כי הא מתניתין אלא בין נשאת על פי בית דין בעד אחד בין על פי שני עדים חייבין בקרבן היא ובעלה השני(יז): **ג** ואחר כך מת בנך. ולא הוזקקה ליבום: ונשאת. לשוק: ראשון ואחרון. ראשון שלפני השמועה. ואחרון שלאחר השמועה. וכר"ע מתוקמא דאמר יש ממזר מחייבי לאוין ואין הלכה

תפארת ישראל

דס"ל מותר ליבמ': כד) *ר"ל בב' עדי' דאז א"צ רשות ב"ד: כה) *לראשון, דאנוסה גמורה היא. וקיי"ל דאפילו בב' עדי' קנסוה בכל החומרו': כו) דיחיד שחטא בהוראת ב"ד פטור מקרבן. וקיי"ל דחייבת בקרבן, **דטעו'** היא ולא הוראה: **כז)** רק ע"פ ב' **עדים**: כח) *כ"ל דה"ק אע"ג דלעיל במ"א מחמרינן בנשאת ע"פ ב"ד, בהא יפה כח ב"ד להקל: כט) *בנשאת אלמנה לכה"ג, אבל בזנתה. פטור', דאמרי' אתון שוויתן פנויי': ל) ולא נזקקת ליבום: לא) *שהוזמו הראשונים [עד כ' הנ"י. וכ"ל דלהכי לא פי' אמרו לה בע"א כריש פרקן, ואח"כ באו ב' והכחישוהו, דס"ל כרא"ש שהביא ב"ש (אה"ע קנ"ח) דאמיתת בן אין עד אחד נאמן]: לב) הנולד לפני מיתת הבעל הו אח"כ. וקיי"ל דאין ממזר מחייבי לאוין: לג) *אליבא דכ"ע, דאשת אח בכרת: לד) משום קנסא וכל חומרות הנ"ל בה: לה) שנתעברה בחיי הראשון: לו) שנתעברה אחר מיתת הראשון: לז) מיהו ממזר מדרבנן הוא [וי"ח]: לח) *ולא קנסוה, די"ל דעוד תדייק קודם הופתה: לט) מדה"ל גט:

בפ

עיקר תוי"ט

(יז) וטעמא שאין זו הוראת ב"ד אלא טעות: יח) וקלקלה. מפ' **בגמ' כגון** אלמנה לכה"ג גרושה כו' דלהכי לא שריא אבל זינתה לא. מ"ט אתון הוא דשויתין פנויה: יט) ובנה. י"ל דאו בנה קאמר דכיון שזה שהוא בכאן אנו יודעים אימתי מת וכשאו' אח"כ שאותו שבמ"ה מת ביום פלוני, ממילא ידעינן על מי שהעידו שמת ראשון: כ) **א"ל.** בנים אחרים הזימו לראשונים והתורה האמינה **למזומי** יותר מן **הראשונים** נ"י: **כא)** ראשון כו'. וקו"ל למתני סתם והולד ממזר אלא משום סיפא דמחלק בין ראשון לאחרון תני נמי הכי ברישא. גמ': **כב)** ממזר. אליבא דכ"ע שהרי פוגע הוא באשת אחיו כיון שהיה לו בן כשמת ואשת אחיו בכרת נ"י: **כג)** תצא. דקנסינן לה אע"פ שבשר מת משום דאיבעי לה לאמתוני ולחקור האמת ולית לה כתוב' ולא שאר כתובה: **כד)** ראשון. דלפני השמועה שנולד **בעוד** שבעלה **חי** וממזר: **כה)** והאחרון דלאחר השמועה כלומר שלא רצה הי"ש לגרסה אינו ממזר מן התורה אלא מדרבנן דקנסוה. נ"י. ומ"ש שלא רצה שלא בדקדוק כ' כן דאטו ברביעי מיירי: **כו)** אע"פ כו'. **לפי** שה"ל גט ואין חוששין שמא יאמרו א"א יוצאה בלא גט כדאמרינן בנשאת דתלו **למימר** דבטעות הוו קדושין שהיתה סבורה שמת בעלה **ולא** היה האמת והואיל ולא עבדא אסורא לא קנסינן לה **אבל** בנשאת **דעבדא** איסורא קנסינן **לה. גמ'** וגיות שיכנסה **לחופה** אע"ס

בלא

ד מי שהלכה אשתו למדינת הים, ובאו ואמרו לו[מז] מתה אשתך, ונשא את אחותה, ואח"כ באת אשתו, מותרת לחזור לו[מח], הוא מותר בקרובות שניה[מב], ושנייה מותרת[ל] בקרוביו[מג], ואם מתה ראשונה, מותר[לא] בשנייה[מד] אמרו לו מתה אשתך, ונשא את אחותה, ואח"כ אמרו לו, קיימת היתה, ומתה, הולד ראשון ממזר, והאחרון אינו ממזר. רבי יוסי אומר כל שפוסל ע"י אחרים פוסל ע"י עצמו[מה] וכל שאינו פוסל ע"י אחרים אינו

פוסל

תפארת ישראל

מז) *שני עדים, דבים חזקת איסור אין עד אחד נאמן להוציא מחזקה. וה"ה לענין הרס דר"ג, אין עד אחד נאמן מה"ט לומר שמתה אשתו [ב"ש ט"ו ב'. וקנ"ח א']: מח) *דאין זנות האחות אוסרת אשתו עליו: מב) *דנושאין קרובת אנוסה ומפותה ופילגש. וקיי"ל דבחיים רק בדיעבד שרי, ולאח' מיתה אפילו לכתחלה [ט"ו י"ג]: מג) *דקיי"ל נושא אדם אנוסת אביו ומפותת אביו [ט"ו ה]: מד) *וה"ה דבמתה ב' מותר בקרובותיה לדידן [בס]:מה)*דמדסתם ת"ק ואמ' אשתו מותרת לחזור לו, משמע בכל גווני, בין ששמע על אשתו או על ארוסתו שמתה, ואפי' היתה האחות שנשא זה נשואה לאחר, ואמר לה ע"א שמת בעלה שהוא גיסו של זה, ונשא זה, ואח"כ הזרו בעלה וארוסתו של זה, בכל גווני ארוסתו שרי' לו, והאחות שלא הזהיר הנא דינה, ע"כ משום דדינה כלעיל במשנה א', דבנשאת בע"א אסורה לבעלה, משום קנסא דלא דייקא, ואפ"ה אין ארוס' נאסרת על בעלה מה"ט, להכי פליג עלי' ר' יוסי בתרתי, דבארוסה שהלכה עם גיסו דאיכ"ל תנאי הי' בקדושיה, ושפיר נסיב זה לאחות', וצריכ' האחות גט מזה, דלא לימרו א"א יוצא' בלי גט, להכי פסל להאחות שנתגרשה, ע"י אחרים. ר"ל אם יש לה בעל נאסר' עליו, דמדנפקא מזה בגט, יאמרו בגיסו מחזיר גרושתו מבנשאת ונתגרשה, להכי נמי נפסלה הארוסה בחזרה עם גיסו, על זה,

בלא

ר"ע מברטנורה

הלכה: ד מותרת לחזור לו. דקדושי שניה אינן כלום ובזנות בא עליה ואמרינן בגמ' ושכב איש אותה (במדבר ה') שכיבתה אוסרתה ואין שכיבת אחותה אוסרתה(כח): ומותר בקרובו' השניה. לישא בתה (כט) דקי"ל נושאי' על האנוסה ועל המפותה: רבי יוסי אומר כל שפוסל ע"י אחרי' פוסל ע"י עצמו. רבי יוסי שמעיה לתנא קמא דקאמר ל"ש דאזלי אשתו וגיסו שהוא בעל אחות אשתו למדינת הים ול"ש דאזלי ארוסתו וגיסו ובאו ואמרו לו מתה אשתך ומת גיסך ונשא את אחותה ואח"כ באו אשתו וגיסו אשת גיסו אסורה על גיסו ואשתו מותרת לו. ואמ"ל ר"י ארוסתו וגיסו דאיכא למימר תנאי הוו בקדושין והאי דנסיב לאחותה שפיר קנסיב ובעיא גט מיניה דלא לימרו אשת איש יוצאת בלא גט דפסיל לה על ידי אחרים דהיינו גיסו דכיון דנפקא מיניה בגיטא אפסלה לה מבעלה פוסל נמי על ידי עצמו ואתסרה ליה אתתיה עליה דהויא אחות גרושתו אבל היכא דאזלי אשתו וגיסו למדינת הים וקא נסיב לה לאחותה דליכא למימר תנאי הוה ליה בנשואין(לב) ושפיר קנסיב לה להאי כדאיכא למימר בארוסין ולא בעי' גט מניה ולא קפסל ע"י אחרים דהא לא פסלה [אשת] גיסו אגיסו. אינו פוסל ע"י עצמו ושריא ליה

אתתיה

עיקר תוי"ט

בלא נבעלה עבדא אסורה קרינן לה דהא לא שרינן אלא בנתקדשה לבד. נ"י ותוי"ט: כז) וא"ל כו'. היינו דוקא כשא"ל ב' עדים שמתה אשתו אבל כשא"ל ע"א על מיתת אשתו אין יכול לישא אחותה תוי': (כח) דה"א דק"ו הוא ומה במקום שלא על א"א דיש היתר בחייו ע"י גט נאסר בעלה האוסרה מקום שבא על איסור חמור כגון אחות אשתו שאשתו אוסר' אחותה כל ימיה אינו דין שנאסר אשתו שאוסרת אחותה קמ"ל ושכב ומזיד לא אסרה הלכך בשוגג כי מתני' לא גזרו בה רבנן גמ': (כט) וה"ה בכל הקרובות: ל) מותרת כו' דנושא אדם אנוסת אביו כו' ומתני' דלא כר"י דר"פ דלק': לא) מותר. דפקע לה איסור אחות אשה וכ"ש דאם מתה השניה דמותר בראשונה. ב"י: (לב) פירש"י דהא כולי עלמא ידעי דאין אדם משים בעילתו בעילת זנות הלכך קים לתו דנשואי שניה אינה כלום ולא בעי' גט כו'. ולת"ק טעמא דנשאת בע"א אסור לחזור לא משום דלא יאמרו זה מחזיר גרושתו אלא משום דלא דייקא שפיר הלכך מאן דנסבה פסל לה אקמא:

צ"י

פוסל ע"י עצמו(מו): **ה** אמרו לו מתה אשתך, ונשא אחותה מאביה(מז). מתה, ונשא אחותה מאמה(מח) מתה ונשא אחותה(מט) מאביה(נ) מתה, ונשא אחותה(נא) מאמה(נב) ונמצאו(נג) כולן קיימות, מותר בראשונה בשלישית ובחמישית(נד) ופוטרות צרותיהן(נה). ואסור בשנייה(נו) וברביעית(נז). ואין ביאת אחת מהן פוטרת צרתה, ואם בא על השנייה לאחר מיתת הראשונה(נח) מותר בשנייה וברביעיה(נט) ופוטרות צרותיהן(ס), ואסור בשלישית(סא) ובחמישית(סב) ואין ביאת אחת מהן פוטרת צרתה: **ו** בן תשע שנים ויום אחד הוא פוסל על ידי אחין(סג)(לג),

ותשחי

ר"ע מברטנורה

אחותה שהרי אינה אחות גרושתו: **ה** אמרו לו מתה אשתך ונשא אחותה מאביה. שלא מאמה וחזרו ואמרו לו מתה השניה ונשא אחותה של השניה מאמה ולא מאביה. ונמצאת זו השלישית נכרית אצל הראשונה וחזרו ואמרו לו מתה זו הג'. ונשא אחותה של שלישית זו מאביה ולא מאמה. נמצאת רביעית רחוקה מן השניה וכ"ש מן הראשונה. וחזרו ואמרו לו מתה זאת הרביעית. ונשא אחותה מאמה. והיא רחוקה מן השלישית. וכן מן הראשונה. ומן השניה. ואחר כך אמרו לו כלן קיימות: מותר בראשונה ובשלישית ובחמישית. שאינן קרובות זו לזו. ואע"פ שהשלישית אחות השניה בריא דקדושי שניה לא תפסי דאחות אשה היא לראשונה שלקח מקודם והויא לה כאנוסה ומפותה ותניא אנס אשה מותר לישא בתה דלא אסרה תורה אלא אחות אשה בלבד והיכא דלא תפסי קדושין לאו אחות אשה היא וכן החמישית אע"פ שהיא אחות הד' מותרת דהואיל ותפסי קדושין בג' נמצאת ביאת ד' שהיא אחות שלישית ביאת זנות ולא אסרה חמישית עליו: ופוטרת צרותיהן. אם מת ובא יבם ויבם א' מהן פוטרת צרתה: ואסור בשניה. מפני הראשונה ובד' מפני הג': ואם בא על השניה לאחר מיתת הראשונה. שאמת היו הדברים של ראשונה ושאר הדברי' שקר היו אסור בג' מפני הב' ובה' מפני הד': **ו** בן ט' שנים ויום א'. פוסל את היבמה לאחין. אם בא עליה דביאתו ביאה (לד). או אם נתן גט או עשה בה מאמר שיש לו גט ויש לו מאמר (לה) אבל אינו גט גמור ולא

מאמר

תפארת ישראל

שלא יאמרו שנשא אחות גרושתו: מו) *ר"ל אבל בנשואה השמע שמתה ונשא אחותה, דליכא למימר תנאי היה בנשואי הראשונה דהרי אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות, ולפיכך כ"ע ידעי דקדושי שניי' קדושי טעות היו וא"צ גט, להכי מותרת השניי' לבעלה שחזר, דס"ל לר"י דהא דנשאת בע"א אסורי' לבעלה שחזר, לאו משום דייקא, רק שלא יאמרו שהחזיר גרושתו משנשאת ונתגרשה, וזו שאי אפשר לומר בה כן, דהרי אפילו גרשה ניסו להאחות, אסורה לזה מדהיא אחות אשתו, להכי לא פסל לאחות על גיסו, א"כ גם אשתו של זה לא נפסלה עליו, מדא"א לטעות בנושא אחות גרושתו, דהרי כ"ע ידעי בקדושי האחות בטעות היא מיהו אכן קיי"ל כר"ע [יבמות צ"ד ב'] דבראשונ' נשואה'סרי', ובארוסה הסורות שתיהן, אבל האחות בין כך וכך אסורה על ניסו [אה"ע ט"ו]: מז) שלא מאמה; וחזרו וא"ל מתה וכו': מח) נמצאת השלישית היא נכריי' אצל ראשונ': חזרו וא"ל וכו': מט) של שלישית: נ) נמצאת רביעי' נכריי', לראשונה ושנייה, חזרו וא"ל וכו': נא) של רביעי': נב) נמצאת החמישי' נכרייה לראשונה ולשנייה ושלישית: נג) שנודע לו אח"כ שכולן וכו' נד) שאינן קרובו' זו"לז: ואף דשלישית אחות שנייה, שרי', דקדושי שנייה לא תפסו דאחות אשה היא לראשונה שלקח תחלה, והו"ל שנייה כאנוסה ומפותה שמותר ליקח קרובת'. וכן החמישית אף שהיא אחות רביעי', עכ"פ מדתפסו קדושין בשלישית, הו"ל ביאת רביעי' ביאת זנות, ולא אסרה עלי' החמישית, נה) דמת, וייבם היבם א'

עיקר תוי"ט

(לג) ע"י עליהן נ"י. (לד) דוקא לענין יבום: (לה) כ"כ הר"מ וחלינה לא כדאיתא לקמן משנה ד' ז'.

והאחין פוסלין על ידו, אלא שהוא פוסל תחילה (סב), והאחים פוסלין תחלה וסוף, כיצד (סג), בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו פסל על ידי אחין (סד) (לו), באו עליה אחין (סה) ועשו בה מאמר (סו) נתנו גט, או חלצו פסלו על ידו (סז): **ז** בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו ואחר כך בא עליה אחיו שהוא בן תשע שנים ויום אחד, פסל על ידו (סח) רבי שמעון אומר לא פסל (סט): **ח** בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו ואחר כך בא על צרתה פסל על ידי עצמו (סט), רבי שמעון אומר לא פסל (ע) (לז), בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו ומת, חולצת ולא מתייבמת (עא) נשא אשה ומת, הרי זו פטורה (עב):

ט בן

תפארת ישראל

על היבמה או עשה בה מאמר פסלה מהאחין [והאי על ידי, ר"ל על כח], אף שאין מאמרו גמור כשל גדול. ויש אומרים דגם חליצה וגם יש לו לקטן [אה"ע ק"ע]: סב) *ר"ל דוקא במאמר פוסל רק בתחלה, דבעשה מאמר קודם למאמר של אחין, נפסלה מאחין, ובעשה מאמרו אחריהן, לא פסלה מהראשון, אבל בביאה פוסל גם אחר מאמר אחין: סג) מפרש ביאת בן ט'. סד) *שעשו בה מאמר תחלה: סה) *או או: סו) ואסור לקיימה: סז) *אע"ג דאין ביאה אחר ביאה [כפ"ה]? הכא בביאת בן ט', רק כמאמר אחר מאמר הוא: סח) דר"ש מסופק במאמר ובביאת בן ט' אי קני אי לא, להכי אי קנה, כבר קנה קנאה לגמרי ולא פסלה אחיו, ואי לא קנה, גם בתרא לא קנה ולא פסלה מאחיו ומיירי שהיתה אנוסה בביאת השני, והראשון לא היה כהן, דאל"כ יש לחוש שמא ביאת בן ט' קנה, והו"ל תו פא"א של הראשון, ולכ"ע נאסר על הראשון, דהרי גם נהרגת על ביאתו, כשהיה ברצון [כנדה דמ"ה א']: סט) *ואסור בשתיהן, דביאת כ"א קנה במקצת והו"ל ב' בתים וצריך לגרש א', וקס ליה אח"כ בשניה בלא יבנה: ע) ממ"נ כלעיל. אבל שנייה לא מקיים דלמא קנה הראשונה: עא) דביאתו הו"ל כמאמר של גדול, והו"ל זיקת ב' יבמין עליה [פ"ג מ"ס]: עב) *דאין בקדושי קטן כלום, ורק בקטנה שמת אביה תקנו קידושין ע"י אחיה ואמה מד"ס, שלא תהיה הפקר:

ר"ע מברטנורה

מאמר גמור: אלא שהוא פוסל תחלה. בגמרא מפרש דבמאמר הוא פוסל תחלה ולא בסוף. שאם אחיו הגדול עשה מאמר ואחר כך עשה מאמר זה שהוא בן ט' שנים ויום אחד לא פסלה מאחיו אבל בביאה פוסל בן תשע שנים ויום אחד בין בתחלה בין בסוף ומתניתין חסורי מחסרא והכי קתני אלא הוא פוסל תחלה וכן פוסלין תחלה וסוף בד"א במאמר אבל ביאה אפי' בסוף נמי פוסל כיצד בן ט' שנים ויום אחד שבא על יבמתו וכו': **ז** פסל על ידו. דה"ל כמאמר אחר מאמר דשניהם תופסין בה: ר"ש אומר לא פסל. דביאת בן ט' לר"ש ספק קניא ספק לא קניא אי קניא קני לגמרי ולא מהניא ביאת אחיו ואי לא קניא הוה ליה כמי שלא בעל לא הוא ולא אחיו הילכך לא פסל ואין הלכה כר' שמעון: **ח** בן ט' שנים ויום אחד שבא על יבמתו ומת חולצת ולא מתייבמת. שיש עליה זיקת שני יבמין שבביאתו של זה הקטן שהוא כמאמר בגדול. לא יצאת מידי זיקת נפילה ראשונה. וחלה עליה זיקת נפילה שניה. ותנן בפרק ד' אחיה מי שעליה זיקת יבם אחד ולא שעליה זיקת שני יבמין: נשא אשה. שאינה יבמתו ומת. ולו אחים הרי זו פטורה. דאע"ג דביאתו ביאה. אין קנינו קנין כלום (לח) עד שיביא שתי שערות אבל ביבמה הואיל וזקוקה

היבמה

עיקר תוי"ט

פי"ב דגרסינן אין בחליצת קטן כלום וקשיא דאם חליצה ביבמה לית ליה כל שכן גט דלית ליה דהא מגדול לא אתי גט אלא מכח חליצה וכן אזר הר"מ בתשובה דאין לו גט. ועתוי"ט: לו) על ידי אחין. שעשו גם מאמר תחלה. דהא כיצד אבסוף קאי. רש"י: לז) לא פסל. דלר"ש ספק קניה בן ט' ומותר לקיים הראשונה. אבל שנייה לא מקיים דדילמא ביאתו קייס בראשונה וקיימא שנייה עליה כאיסור שני בתים. רש"י: (לח) כלומר ואפי' מדרבנן דלא תקנו לו נשואין כדאי' בגמ' רפי"ד כיון דאתי לכלל נשואין ואע"ג דבקטנה אקס משום שלא

ט בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו/ומשהגדיל נשא אשה אחרת/ ומת, אם לא ידע את הראשונה(עג) **משהגדיל/ הראשונה חולצת ולא מתייבמת**(עד) **והשניה או חולצת או מתייבמת**(לט)**,רבי שמעון אומר מייבם לאיזו שירצה**(עה)**. וחולץ לשנייה**(עו) **אחד שהוא בן תשע שנים ויום אחד ואחד שהוא בן עשרים**(מג) **שנה שלא הביא ב' שערות**(עז)**:**

פ"יא נושאין(א) **על האנוסה ועל המפותה**(ג) **האונס והמפת' על הנשואה/ חייב, נושא אדם אנוסת אביו ומפותת אביו/ אנוסת בנו ומפותת בנו רבי יהודה אוסר באנוסת אביו ומפותת אביו**(ג)**:**

ב הנירות

ר"ע מברטנורה

וזקוקה לו עשו אותה רבנן כמאמר: **ט** אם לא ידע הראשונה משהגדיל. ראשונה חולצת ולא מתיבמת. דזיקת שני יבמין עליה. הואיל ולא ידעה משהגדיל לא יצאת ידי נפילה ראשונה: רבי שמעון אומר מיבם לאיזו שירצה. דלית ליה לר' שמעון זיקת ב' יבמין (מ) וה"נ אמרינן בפרק ד' אחים (מא): וחולץ לשניה. דהא לאו צרות נינהו לאפטורי חדא ביבום חברתה. ויבומי תרווייהו לא. הואיל והויא צרתה במקצת מאמר דרבנן מהוו כשתי יבמות הבאות מבית אחד (מב): אחד בן תשע ואחד בן כ'. שניהן שוין לכל האמור למעלה דכל כמה דלא אייתי שתי שערות קטן הוא. עד שיהיה בן ל"ה שנה [ויום א'] ואם הגיע לחמשה ושלשים שנה ולא הביא שתי שערות אף על פי שלא נראו בו סימני סרים המפורשים למעלה (מד). הרי זה סרים חמה:

פ"יא נושאין על האנוס'. לאחר שאנס או פתה אשה. מותר לישא בתה. או אמה או אחותה(א). דכתיב (ויקרא כ') ואיש אשר יקח את אשה ואת אמה. בכלן נאמר' שכיבה וכאן נאמרה לקיחה לומר לך דרך לקיחה אסרה תורה (ב): רבי יהודה אוסר. דכתיב (דברים כ"ג) לא יקח איש את אשת אביו ולא יגלה כנף אביו. כנף שראה אביו לא יגלה (ג). ואין הלכה כר' יהודה. אבל חכמים אמרו (ד) לנטען מן האשה. לישא בתה או אחותה או אמה או אחת מקרובותיה (ה). מפני שהיא מלויה אצלם תמיד. ואתו לידי הרגל

תפארת ישראל

מג) היבמ' עד) דזיקת ב' יבמין עליה: עה) *דמדספק אי מאמר קנה, א"כ ממ"נ לא משכח"ל זיקת ב' יבמין [ועפ"נ סי' מ']: עו) *השתא לאו צרות נינהו. מיהו יבומי תרוויי' לא, דלמא מאמר קני, והו"ל ב' יבמו' מבית א' עז) דינא שוה לכל הנ"ל עד שיהא בן ל"ה' שנה ויום א' שלא הביא ב' שערו', דאז דינו כסרים חמ':

פ"יא א) *איידי דפ"י מ"ד נקט נמי הא. ב) *שאחר שהנשא מותר בקרובותיה. וקיי"ל דלאחר מיתתה מותר לכתחי', ובחיים בדיעבד [ט"ו י"ג: ג) *וקיי"ל כת"ק. ולא

עיקר תוי"ט

שלא ינהגו בה מנהג הפקר: **לט) או** מתיבמת. ופליגא אמ"ש דפ"ג דתנן חולצת ולא כו' משום דמאמר דוחה אפילו לצרת בעלת זיקת ב' יבמין. וה"נ הרי עשו ביאת קטן כמאמר בגדול. אלא השות תנא גזר משום ב' יבמות הבאות מבית א' ואיירי בגדול וה"ה לקטן. ותנא דהכא לא גזר ואיירי בקטן וה"ה לגדול. וה"ה דתנא דהכא פליג אמתני' ה': (מ) וכ"כ רש"י ור"ל דלא משכח אליביה דר"ש זיקת ב' יבמין משום דמספקא לי' אי קני לגמרי אי לא קני כלל: (מא) כלו' במאמר בגדול דפליג ר"ש התם ונ"ע דלא איכפל ר' לאשמעינן נמי בסיפא דמ"מ כי היכי דאיכפל לאשמעינן דר"ש לא פלג: (מב) וכן ל' רש"י. וכל' אינו מדוקדק ובפ' ד"א כתבו ויבומי תרווייהו לא דדלמא מאמר קני וה"ו כ' יבמות הבאות מבית א': מג) ואחד כו'. ולא נראו בו סימני סריס: (מד) בפ"ח מ"ד:

(א) ה"ה וכ"ש בשאר קרובות דשרי: (ב) פרש"י שהיתה הראשונה לקיחתו חייב על השנית כשבא עליה. דבאיי ליכא למימר לקוחין דהא לא תפסי בה קדושין. וכו' כ"י ומיהו ק' דלמא כל היכא דאית בה לקוחין אסרה תורה ובין בשניה בין בראשונה. וי"ל דמשמעות קרא הכי הוא שלקיחה היא בראשונה דהכי אסרה תורה לשכב עמה אחר שיש לו האחרת. ואם הראשונה אנוסה לבד. בשביל זה אינו שלו. ועתוי"ט: (ג) ומגלן דבאנוסה מעלויי דקרא דכתיב ונתן האיש כו' לאבי הנערה כו' ורבנן הא לא סמיך ליה אלא כי אתא קרא לשומרת יבם של אביו וכנף שראוי לאביו הוא. אע"ג דה"ל דודתו ויבמה לשוק ולעבור ליה בב' לאוין כו' גמרא: (ד) קאי ארישא דמתני' נושאין על האנוסה כו' והא דאמרו לנטען ולא אמרי לנזיכן של המהירין דספ"ב. נשי עבדי' נשי שכיחין גברי לגבי נגברי לא שכיחין א"נ נשי דלא מתסרא משכיבת המזנה בקרובותיה לא קפדי אהדדי. גברי דמתסר עליו אשתו כמזנה קפדי אהדדי גמ': (ה) שנאסרה ביאתה פעמים אם היתה אשתו. הר"ש והר

ב הגיורת שנתגיירו בניה עמה(ז). לא חולצין ולא מייבמין(ו) אפילו הורתו(ח) של ראשון שלא בקדושה ולידתו בקדושה, והשני הורתו ולידתו בקדושה(ט). וכן שפחה שנשתחררו בניה עמה(ז): ג חמש נשים שנתערבו ולדותיהן(ח), הגדילו התערובות, ונשאו נשים, ומתו, ד'(ט) חולצין לאחת, וא' מייבם אותה(י) הוא(יא) ושלשה חולצין לאחת, ואחד מייבם(יב), נמצאו ארבע חליצות וייבום לכל א' ואחת(יג): ד האשה שנתערב ולדה בולד כלתה, הגדילו התערובות ונשאו נשים ומתו, בני הכלה(יד) חולצין ולא מייבמין, שהוא ספק אשת אחיו ספק אשת אחי אביו, ובני הזקנה, או חולצין או מייבמין(טו)(י), שהוא ספק אשת אחיו ואשת בן אחיו, מתו הכשרים(טז) בני התערובות לבני הזקנה, חולצין ולא מייבמין, שהוא ספק אשת אחיו ואשת אחי אביו (ס"א לבני) ובני

חכלה

תפארת ישראל

ד) *ולא היתה הורתן בקדושה, [ונקט גיורת? דאורחא דמלתא נקט שרגילין הבנים להתגייר עם אמן ועוד מדבעי למנקט סיפא אפי' א' נולד בקדושה. ומיירי נמי שהיו ג"כ אחין מאב, דאל"כ פשיטא דאין כאן יבום]: ה) פטורים מחליצה דאין לגרים אחוה, ומותר אפי' באמו מדאורייתא, ורק מד"ס אסור בכל שאר אם [י"ד רס"ה]; וליבם אסורים מדרבנן, למנסב נשי דהדדי [אה"ע קנ"ז]: ו) אפ"ה אסו' ליבם מד"ס, ולא אמרי' כב' אמהות דמיין [ולא נקט רבותא טפי, דאפי' הורתו ולידתו של ראשון שלא בקדושה? דקמ"ל דאף שלידת הראשון נמי בקדושה, אפ"ה לא מחליף בישראל וא"צ חליצה]: ז) שד"א עבד אין לו חיים [כיבמות ס"ב א'] וליבם קמ"ל: ח) *ולכל אחת בן שלא נתערב. ונקט חמש, דכך היה מעשה שנתחלפו מהריגה ונתערבו ילדיהן: ט) מן הוודאין: י) ממ"נ אם יבמתו היא, שפיר, ואם לאו, הרי כבר נחלצ' מיבמתה: יא) זה שייבם: יב) וה"ה שב' הראשוני' שחלצו לראשונ' יחלצו לכל הד' והד' ייבם לכל הד', רק בגוונא דמתני' עדיף טפי כדי שיקיים כל א' מצות יבום: יג) מיהו החליצות קודמו' לייבום שלא יפגעו ביבמה לשוק. וה"ה דא' יכול ליבם ב' או כולן בכה"ג, רק דהכי שפיר טפי, דלמא מתרמי ליה יבמ' דידיה לקיים מצות יבום וה"ה במתו הוודאין ד' מעורבין חולצין ואחד מיבם: יד) הוודאין: טו) *אחר חליצת בני הכלה: טז) ר"ל הוודאין.

ר"ע מברטנורה

עבירה(ו). ואם עבר ונשא אחת מקרובות אנוסתו ומפותתו או מקרובות האשה שנחשד עליה אין מוציאין אותה מידו ומתניתין דקתני נושאין על האנוסה דמשמע אפילו לכתחלה. מיירי לאחר מיתת האנוסה ומפותה דהשתא ליכא למיחש שמא לאחר שנשא בתה יזנה עם הראשונה: לא חולצין. דאחוה מן האב בעינן. וגרים אין להם שאר מן האב(ז): ג שנתערבו ולדותיהן. ויש לכל אחת מהן בן ודאי שלא נתערב: ארבע חולצים לאחת. בן ודאי של כל אחת מן הארבעה חולץ לאחת מהן דכל אחת מספקא לה לאשת אח. ובן החמישית ישאנה ממה נפשך אם אשת אחיו היא הרי מיבם לה ואם לאו הרי חלץ לה יבמה: הוא ושלשה. זה שיבם חולץ לאחרת ושלשה עמו והחמישי מיבם ממה נפשך וחוזרי' השנים הללו וחולצין לשלישית ושנים עמהם והחמישי מיבם וכן כולם: ארבעה חליצות. תחלה לפי שאין אחד מהם רשאי ליבם עד שיחלצו לה הארבעה כי היכי דלא לפגע ביבמה לשוק והוא הדין דמצו הארבעה למחלץ כלהו והאחד כונס את כולן אלא דהכי שפיר טפי דילמא לכל חד וחד מתרמי דיליה(ט) ומתקיימה מצות יבום: ד מתו הכשרים.

הודאין

ולבני

עיקר תוי"ט

י) והוי אונס ומפתה על השבועה. רש"י: (ז) דרחמנא אפקריה לזרעם כזרע בהמה דכתיב וזרמת סוסים זרמתם. גמ'. והא דתנן הגיורת משום סיפא דלידתו בקדושה והא דתנן לא חולצין ותנהו לאו אין נכנו כלל אלא קמ"ל אפילו מדרבנן אינן בתורת יבום וחליצה. ואי בעי למינסב נשי דהדדי לאחר מיתה אפילו יש להם בנים נסבי ובגמ' שקלי וטרו בה כ"י ומסקנת הפוסקים דכשנשאו לאחר שנתגיירו דאורה מדרבנן למינסב כו': ח) אפילו כו'. דאע"ג דהורתו של ראשון שלא בקדושה וכשתי אמהות דמיא והיכא למימר דתהוי עליה ככרית ואי בעי ליבומי מיבם אפ"ה אסירי יקימני עליה באשת אח. גמ'. ואי גם לידתו של ראשון שלא בקדושה יכול להיות דשרי ש"י: (ט) דאי משום דלא מתרמיא לכל חד עוגה כהודש כדלעיל כא לא הוי אלא עלה טובה וה"ה דשפי גמי: י) או מיבמין. ר"ל אחר שבני הכלה חלצו תחלה. הר"מ:

כלו'

הכלה יז) אחד חולץ ואחד מיבם יח): ה כהנת יט), שנתערב ולדה בולד שפחתה, הרי אלו אוכלים בתרומה כ) וחולקים חלק אחד בגורן כא) ואינן מיטמאין למתים כב) ואין נושאין נשים בין כשרות בין פסולות כג) הגדילו התערובות, ושחררו יב) זה את זה כד), נושאין נשים ראויות לכהונה, ואינן מיטמאין למתים, ואם נטמאו אינן סופגין את הארבעים כה), ואינן אוכלין בתרומה ואם אכלו אינן משלמים יג) קרן והומש כו), ואינן חולקין על הגורן כז) ומוכרין את התרומה כח) והדמים שלהם, ואינן חולקים יד) בקדשי המקדש כט) ואין נותנים להם קדשים ל), ואין מוציאים שלהם מידם לא), ופטורין מן הזרוע ומן

ר"ע מברטנורה

סודאין: אחד חולץ. תחלה והדר מיבם אידך ממה נפשך אי האי דחלץ הוא בן הכלה וחלץ לאשת אחיו הא אסתריא לה בהך חליצה ושפיר נסיב לה אידך שהוא בן הזקנה. דאשת בן אחיו מותרת לו ואי האי דחלץ הוא בן הזקנה ואשת בן אחיו חלץ. הויא לה כחולצת מן הנכרי ובן הכלה כי מיבם לה שפיר קמיבם: ה אוכלים בתרומה. דאחד כהן ואחד עבד כהן אוכלין בתרומה: וחולקים חלק אחד. מפרש בגמרא דהכי קאמר וחולקים חלק כאחד אם באו שניהם על הגורן כאחד נותנים להם אבל זה בלא זה אין חולקין להם דקסבר האי תנא (יא) אין חולקים תרומה לעבד אלא אם כן רבו עמו: בין כשרות בין פסולות. דכל א' מהם ספק כהן ספק עבד. כשרות אסורות לעבד ופסולות אסורות לכהן. וספק אסורה לחומרא: אין סופגין את המ'. דכל חד אמר הנא לאו כהן הנא: אין משלמין. דכל חד אמר כהן הנא ולא מפקינן ממונא מספיקא: ומוכרין התרומה. תרומת תבואתן אין נותנין אותה לכהן כשמפרישין אותה דכל חד אמר הייתי ראויה דלאו כהן הנא ות"מ א"א לכן לאכלה אלא מוכרין אותה לכהן והדמים שלהן: ואין חולקים בקדשי המקדש. כגון עורות קדשים דלכל חד מינייהו אמרי' אייתי ראיה דכהן את ושקול: ואין נותנין להם קדשים. להקריב (טו): ואין מוציאין שלהם. כגון אם נולד להם בכור (טז) אין מוציאין אותו מידן וירעה עד שיסתאב

תפארת ישראל

יז) ולבני הכלה כנ"ל: יח) לאחר שחלץ האחד מייבם האחר ממ"נ, אי אשת אחיו היא שפיר, ואם לא, אשת בן אחיו היא, וכבר נחלצה: יט) *אשת כהן: כ) דהרי גם עבד כהן מותר בתרומה: כא) ה"ק חולקין חלק כאחד בגורן, שאין חולקין תרומה לעבד בלא רבו, שלא יעלוהו ליוחסין [עי' כתובות פ"ב מ"ח]: כב) *מיהו לטמא הכהן מטמא ממ"נ: כג) דכל א' ספק כהן ס' עבד: כד) *דכופין על כך: כה) *דרק ספק כהן הוא. וק"ל דקמ"ל הכא, הע"ג דפוטר א"ע ממלקות בטמאה מטענה שאינו כהן, אפ"ה באכל תרומה בוב שטר א"ע בטענה שהוא כהן; מסא"כ בריטא לא סתרי טענותיו אהדדי, דהרי אפי' אינו כהן מותר בתרומה, מדלא נשתחרר עדיין [ולמהרש"א בריטא בל"ז לא לקי, דקטנים הם]: כו) *אבל מפרישין התשלומין וימכרום לכהן [עי' רמב"ם פ"י הט"ו מתרומות] משום כפרה: כז) *אפילו יבואו יחד וישאלו עכ"פ חלק א', חיישינן שמא יאכלוהו: כח) מתבואתן: כט) *אפי' מעורות קדשים והרמי מקדש: ל) *אפי' בתנאי שיכבדו לכהן אחר שאינו במשמר השבוע להקריבן; גם אין נותנין להם בכור: לא) *קרבנות שלהן אין כופין אותן לתתן לאנשי

עיקר תוי"ט

(יא) כלו' ולא קי"ל כוותיה דהאי סתם ר' יהודה הוא ולטעמיה דס"ל מעלין מתרומה ליוחסין ולא קי"ל הכי כמ"ש במ"ח פ"ב דכתובות: יב) ושחררו. בגמ' אימא כופין אותם ומשחררין אע"ג דליכא שהרי אינו יכול בת חורין אינו יכול: יג) א"ם כו'. אבל צריכין להפריש משום כפרה. תוי': יד) וא"ח כו'. שמשתחרר ישראל הוא רש"י ואפילו יבואו שניהם על הגורן ויהיו מתנין אם כהן אני תנו לי בשבילי ואם עבד כהן תנו לי בשבילו אפ"ה אין חולקין כיון דאין אוכלין דילמא אתי לידי תקלה. תוי': (טו) ומלתא דפשיטא היא שאסורים להקריב. אלא נ"ל דס"ק שאין נותנים כו' ושהם יתנו אח"כ לכל כהן שירצו אפילו שאינו במשמר: (טז) כן פירש"י בלי אחר ולאותו פי' מפ' נמי ואין נותנים בבכור. אבל לפי' קמא שפי' הר"ב להקריב מפ' ואין מוציאין כו' אם היו חייבים חטאת הי' אין כופין אותם לתתם לאנשי משמר ולהיות עבודתם ועורם לאנשי משמר דכל חד אמר הנא כהן וכהן מקריב בכל עת שירצה ואפילו במשמר שאינו שלו אלא לא יקריבו להם קרבנותיהן ויחזרו להם הבשר והעור ויתנם לכל

ומן הלחיים ומן הקיבה, ובכורו[י׳] יהא רועה[י״ח] עד שיסתאב נג) ונותנין עליהם חומרי כהנים וחומרי ישראלים נג): ך מי שלא שהתה אחר בעלה שלשה חדשים, ונשאת וילדה, ואין ידוע אם בן תשעה לראשון, אם בן שבעה לאחרון, היו לה בנים מן הראשון ובנים מן השני, חולצין ולא מייבמין נד), וכן הוא להם חולץ ולא מייבם נד), היו לו נה) אחים מן הראשון ואחים מן השני שלא מאותה האם, הוא נו), חולץ ומייבם נז), והם אחד חולץ ואחד מייבם נח): ז היה אחד נט) ישראל ואחד נט) כהן, נושא ני) אשה ראויה לכהן, ואינו מיטמא למתים, ואם נטמא אינו סופג את הארבעים כה), ואינו אוכל בתרומה

תפארת ישראל

לאנשי משמר, רק יוכלו לכבד לכל שירצו: נג) *שיומם; ואפי׳ ביהמ״ק קיים ירעה, שיומם ויאכלו דלמכרו לכהן א״א, דהרי בכור אינו נמכר כשהוא תם [כתמורה ד״ח א׳] וכשיקריבו יאכלו הכהנים ולא יהיה בו כלום, דגם בכור של בהמת כהן חייב להקריבו [כרפ״ב דבכורות]. אמנם תמהני מאד וכי משום חשש הפסד ממונו נתיר לו לעבור על בל תאחר? דאי״ל דמתני׳ מיירי בבכור בח״ל דאינו רשאי להקריבו [כתמורה כ״א א׳]; זה דוחק, דהרי בכל דוכתא אמרינן דתנא בא״י קאי, ונרס לפי מקומו [כשבת דע״ג ב׳ וגיטין ס״ה ב׳]? והן אמת [דבתמורה ד״ח ב׳] מוקי למתני׳ בבכור תם בזמה״ז; אבל שני׳ דהתם תמוה ספי, דמקשה למאי דקיי״ל דבכור תם בזמן הבית אינו ממון כהן, א״כ משנתינו היכי מוקי לה, דבשלמא אי נימא אית ליה לכהן זכייה בגווי׳ שפיר אמרינן במשנתינו דמחזיק ליה בעליו עד שיומם; אלא אי נימא דלית ליה לבעליו זכייה בגווי׳ ליתי גזבר ולשקלה? ומשני דמתני׳ מיירי בבכור תם בזמה״ז. אמנם ק׳ דהיכי קאמר דאי אית ליה לכהן זכיי׳ שפיר, והיכי הוה שפיר והרי אפי׳ אית לכהן זכייה בגווי׳ אינו רשאי לקיימו עד שיסתאב דהרי עבר על בל תאחר ביני ביני? וצ״ע: נג) *מנחתן נקמצת וקרב בפ״ע, כשל ישראל, והשיריים אינן נאכלין, דמנחת כהן כולו כליל על המזבח, וזו מספיקא נשרפת בבית הדשן: נד) דבכל פ׳ איכא לספוקי שמא רק אחיו מאם הוא, ואשתו עליו בכרת: נה) להספק: נו) הספק: נז) ר״ל או חולץ או מייבם לאשת בן הראשון ולאשת בן השני, דממ״נ אי אחיו הוא, שפיר, ואם לאו, נכרי׳ היא אצלו; וכגון שאין שם אח אלא הוא, דאז ליכא לספוקי ביבמ׳ לשוק. [וקא דנקט אחים? בזה אחר זה מיירי. דכשייבם אשת זה לא טולד האחר עדיין. כך נ״ל ומתורץ הנ״ע של רתוי״ט]: נח) בן הראשון או האחרון חולץ והשני מיבם: נט) מהבעלים דאסור

ר״ע מברטנורה

שיסתאב: חומרי ישראל וחומרי כהנים. מפרש בגמרא שמנחתן נקמצת כמנחת ישראל וקרב בפני עצמו ואין שיריה נאכלין כמנחת ישראל אלא נשרפת (יט) כמנחת כהנים שהיא כליל: ך הן חולצין ולא מיבמין. לאשתו של ספק. ואחד מבני הראשון חולץ שמא בן אביהן היה ולא מיבמין שמא בן האחרון הוא והרי הוא אחיהן מן האם ולא מן האב ואשתו עליהם בכרת וכן בני האחרון וכן הוא חולץ לנשותיהן ולא מיבם: היו לו אחים מן הראשון ומן האחרון. שלא מאותה האם: הוא או חולץ או מיבם. לאשת בן הראשון אם אחיו הוא הרי טוב ואם לאו נכרית היא אצלו וכגון שאין שם אח אלא הוא דליכא לספוקי ביבמה לשוק וכן לאשת בן האחרון: והם אחד חולץ ואחד מיבם. או בן הראשון או בן האחרון חולץ לה וחבירו מיבם. אם יבמתו היא הרי טוב ואם לא נכרית היא ומשום יבמה לשוק ליכא למיחש שהרי חלץ לה יבמה: ז היה אחד ישראל. אחד מן הבעלים ישראל ואחד כהן

עיקר תוי״ט

לכל מי שירצה או אלו יעשו שליח לכל כהן שירצו להקריב כו׳ והכי ס״ל להר״ב לפ׳ [ועיין בתוס׳] רישא וסיפא בחדא מחתא: יז) ובבורו כו׳. השתא אורי לה מאי עביד בבכור שלו. רש״י: יח) יהא רועה. אפילו בזמן הבית. דהא לא מצי למכייפינהו למיתן לכהנים לאקרובי ולאכול את בשרו ואינהו נמי לא מצי למתביה לכהן ולהחזיר לכן הבשר דבכור תם אינו נאכל אלא לכהנים הלכך ירעה כו׳ ומותר לשוחטו כשיומם דאכלוהו הם דבכור בעל מום אין בו משום זרות אלא משום גזל דמתנה כהונה. והכא גזל ליכא דכמפ״ס, רש״י: (יט) ואפ״ה צריך קמיצה דמנחה שלא נקמצה פסולה כזונח שלא נשחט. רש״י:

בתרומה, ואם אכל אינו משלם קרן וחומש, ואינו חולק על הגורן, ומוכר התרומה(לד), והדמים שלו. ואינו חולק בקדשי המקדש(לה), ואין נותנין לו קדשים(לו) ואין מוציאין את שלו מידו(לז), ופטור מן הזרוע והלחיים והקיבה, ובכורו יהא רועה עד שיסתאב(לח) ונותנין עליו חומרי כהנים וחומרי ישראלים(לט) היו שניהם כהנים הוא אונן עליהם(מ) והם אוננים עליו, הוא אינו מיטמא להם(מא), והם אינן מיטמאין לו הוא אינו יורש אותן(מב), אבל הם יורשין אותו(מג)(כב) ופטור(כג) על מכתו ועל קללתו של זה ושל זה(מד), ועולה במשמר של זה ושל זה(מה) ואינו חולק(מו) אם היו שניהם במשמר א'(מז)(כה) נוטל חלק אחד:

פי"ב

ר"ע מברטנורה

כהן: הוא אונן עליהם. שמא זה אביו וביום מיתתו אסור לאכול בקדשים(כ): והם אוננים עליו. וביום מותו אסורים שניהם בקדשים. ומשכחת לה דרואה במיתת שניהם וכהן כשר הוא(כא) דהא אינו מיטמא להן כגון שנתקדשה קדושי טעות על תנאי ולא נתקיים דנפקא מניה בלא גיטא וניסאת תוך שלשה ובכהאי גונא משכחת לה דרואה במיתת שניהם וכהן כשר הוא לפיכך אינו מיטמא להן: הוא לא יורש אותן. דיורשים מדחין אותו את אבל אלו: והן יורשין אותו. דמי מעכב על ידן וחולקים הממון בין שניהן: ועולה במשמרו. לעבוד ואין בני משמר מעכבין עליו(כד) אבל אינו חולק דכל בני משמר דחו ליה גבי חבריה:

פי"ב

תפארת ישראל

מ) *דאסור בעבוד' ובאכילת קדשים ביום מיתתו: מא) *כשימות א' מהן אסו' הספק לאכול קדשים. ומשכח"ל דרוא' במיתת שניהן ואעפ"כ יהי' כהן כשר? כגון שנתקדשה קדושי טעות על תנאי, דאז א"ל גט, ונשאת תוך ג' חדשים. אבל אי"ל שנבעלה מראשון בזנות, ותוך ג' חדשים נשאה ב', ליתא, דא"כ אף דגם בזנות אם מודה שהוא בנו הו"ל כהן, עכ"פ בזנות ומסופק אם הוא בנו אינו כהן, אע"ג דממ"נ בן כהן הוא [אה"ע ג']. גם אי"ל דמיירי בנתגרשה מראשון, דא"כ יטמ' לראשון ממ"נ, דגם אם משני הוא הו"ל הלל דמותר לטמ' למתים. ונ"ל דלפי דאוקימנ' לה בקדשה על תנאי א"ל לומר דמיירי נמי שכנסה על תנאי אלא אפילו כנסה אח"כ סתם דהו"ל ספק מקודשת [כאה"ע סל"ח] לא אמרי דהו"ל ס"ס ספק שביטל תנאו כשבעל והוא בן ז' לאחרון, נמלא אינו כהן, ואת"ל שלא ביטל תנאו כשבעל, עכ"פ שמא הוא בנו של הראשון, וא"כ לא יהא אונן על השני ויהיה מותר לאכול קדשים אז: מב) דיורשין וודאין של כל א' יאמרו לו איתי ראי' דאחינו את: מג) *כשמת בלי זרע, דמי מעכבן, הרי האב קודם לכל יוצאי יריכו, לפיכך יחלוקו שניהן: מד) *מיהו בהכה או קלל כאחת, חייב [והקשה י"ג מהו' אברהם ראטרענשטיין שליט"א, למה הפסיק התנא בהך בבא ובבבא דירושה דשייכי אפילו בשניהן ישראלים, בין בבא דאינו מטמ' לבבא דמשמרו, דמיירי שניהן בכהנים? ונ"ל דסמיך בבא דירוש' לטומ' לרבות', דאע"ג שירשוהו אפ"ה אין מטמאי' לו, ולא נימא דהא בהא תלי', דהוה כמת מצוה, וכדאמרי' גבי יתומה קטנה שנתקדשה ומתה (יבמות דפ"ט ב' ועי' תוס' שם); ואיידי דתני ירושה דשייך נמי בישראל, סמיך ליה קללתו ומכתו דנמי שייך גם אצל ישראל, ואיידי דתנא במכתו זה וזה, תנא נמי זה וזה אצל עולה במשמרו]: מה) *כשירצו בני משמרו למחול חלק עבודתן, יכלו לכופו שיקריב, שלא יאמרו שיש פסול במשפחתן: מו) בקרבנו', שיאמרו איתי ראי' דממשמרינו את: מז) *ובבית אב

עיקר תוי"ט

(ו) וכן אסור בעבודה כדאיתא רפ"ב דזבחים: (כא) דאלו חלל אינו מוזהר על הטומאה. ומהוא אונן עליהם לא מלינן למידק דמלינו למימר במיתתו דשני ולקוט עלמו' דקמא עספ"ת דפסחים ולא מוקים לה שבאו עליה שניהם בזנות דלא נעשה זרעה חלל בכך משום דחכמים גזרו שמשתקין אותו מדין כהונה הואיל ואינו יודע אביו הודאי שנאמר והיתה לו ולזרעו אחריו עד שיהיה זרעו מיוחס אחריו. גמ': כב) יורשים. ובלא הניח זרע. הר"מ: כג) ופטור כו'. כשהכה זה בזמן א' וזה בזמן אחר דאיכא ב' התראות וכל חדא וחדא הית התראת ספק אבל שניהם ביחד או שקלל הותם בדיבור א' חייב. הר"מ: (כד) ותימה למה לא יוכלו לעכב ולדחותו מן העבודה כמו מן החלוקה ובגמ' דייקינן עולה בעל כרחם דאף על גב דאינו חולק עם כהו"א. ב' משפחות כייפין ליה לעבוד משום פגמא ט': כה) במשמר א' וכיון אב א' גמ' במ"ז פ"ב דתעניות:

פי"ב

פ"ב מצות חליצה בשלשה דיינין, ואפילו שלשתן הדיוטות א)* חלצה במנעל ג) חליצתה כשרה, באנפליא ג) חליצתה פסולה ד) בסנדל ס) שיש לו עקב[ב] כשר ו) ושאין לו עקב פסול, מן הארכובה ולמטה[ג] חליצתה כשרה, מן הארכובה ולמעלה חליצתה פסולה ז): **ב** חלצה בסנדל שאינו שלו ח)[ד], או בסנדל של עץ ט), או בשל שמאל בימין חליצתה כשרה, חלצה בגדול י). שהוא יכול להלוך בו או בקטן יא) שהוא חופה את רוב רגלו, חליצתה כשרה, חלצה בלילה[ה], חליצתה כשרה, ור"א פוסל יב) בשמאל[ו] חליצתה פסולה, ור"א מכשיר יג):

חלצה

תפארת ישראל

אב א'; דאל"כ כיון דבכל מאמר ו' בתי אבות [כתענית פ"ב מ"ו], הוה יאמרו אייתי ראיה:

פ"ב א) *ועכ"פ לכתחלה צריך שידעו להקרות הפסוקים [המגה בקרובים זל"ז או ליבם או ליבמה, החליצה פסולה]. ומצוה להוסיף עוד ב' אפילו ע"ה, כדי לפרסם החליצה, ואלו הב' כשרים בדיעבד בקרובים [אה"ע קס"ט]: ב) *הוא מעור רך, ופסול לכתחילה שמא תחלוץ אותו קרוע דפסול אפילו בדיעבד מדאינו מגין; משא"כ בקשה ליכא למגזר בקרוע, דלא מיתיב אכרעי' [שם סס"ו]: ג) מנעל של בגד: ד) מדאינו מגין; וה"ה של עץ או שעם [ב"ש שם סקכ"ב]. וצריך שיהיו אפי' התפירות של עור ותכופות זל"ז. ונוהגין שיהיו גם הרצועות מבהמה כשרה [שם סס"ו]. וי"א שיהיו הרצועות לבנות [שם סי"ח]: ה) [פאנטאפעל]: ו) והא דלא ערבי' להך בבא עם רישא ה"ט דהכא כשר לכתחילה, [וזה ראיה לרש"י ועי' תוי"ט ד"ה בסנדל]: ז) *שהיו הרצועות קשורות למעלה מברכיו [הרע"ב]. ולרש"י ר"ל שחלצה המנעל מהברך, וכגון לנחתך הרגל [עי' רא"ש אות ז']: ח) ולכתחילה צריך שיהיה שלו, ואפי' שניתן לו רק במתנה להחזיר: ט) מחופה עור, דאל"כ פסול אפי' בדיעבד ונקט עץ לרבותא אע"ג שמפסיק עץ אין העור שע"ג מגין כלל על הרגל אפ"ה בדיעבד כשר; וכ"ש בשמפסיק אנפילית שהוא בגד שאינו מגין כלל בלי העור: י) סנדל ממדת רגלו, אבל יכול להלוך בו: יא) ממדת רגלו: יב) *וקיי"ל כוותיה [שם ס"ו]: יג) *וקיי"ל ברגל כת"ק [שם כ"א וכ"ב

ר"ע מברטנורה

פ"ב מצות חליצה · ואפילו שלשתן הדיוטות. והא דקרי להו דיינים שצריך שיהיו יודעים להקרות הפסוקים כעין דיינים ואע"ג דתנן מצות חליצה בשלשה צריכין לצרף עמהן שנים אחרים שתהיה חליצה בחמשה לפרסומי מילתא והשנים הללו שמוסיפים על השלשה אפילו אין יודעים להקרות: מנעל. של עור רך: חליצתו כשרה. אבל לכתחלה לא גזירה שמא יחלוץ במנעל קרוע מלמעלה דאפי' כי קרוע מייתב אכרעיה הואיל והוא רך ואין מידי דמגין בעינן והא ליכא אבל סנדל שהוא של עור קשה וכי קרוע לא מייתב אכרעיה ליכא למגזר שמא יחלוץ בסנדל קרוע הלכך עיקר חליצה בסנדל הוא: באנפליאות. כמין בתי רגלים של בגד: חליצתו פסולה. דמידי דמגין בעינן כתיב הכא (דברים כ"ה) נעלו וכתיב התם (יחזקאל י"ז) ואנעלך תחש והוא עור: מן הארכובה ולמעלה חליצתה פסולה. שהיו רצועות המנעל קשורות למעלה מן הארכובה: **ב** בסנדל של עץ כשרה. והוא שיהיה מחופה עור: בגדול. שהיה הסנדל גדול ממדת רגלו אם יכול להלוך בו חליצתו כשרה: או בקטן. ממדת רגלו אם חופה את רוב רגלו חליצתו כשרה. והלכה כרבי אליעזר (ו) במה שפוסל חליצה בלילה ואין הלכה כמותו

במה

עיקר תוי"ט

א) **הדיוטות**. יליף בגמרא מזקני דמיותר: ב) **עקב**. פי' הר"ב במ"ד פכ"ו דכלים עור של בגדל כמכסה את גובה הרגל שכנגד שוקו מאחוריו. ומיירי שאין לו שולי"ו ואפ"ה כשר הואיל ויש לו עקב הוא מסבב הרגל שלא יצא חוצה אבל לכתחילה בעינן שיהא לו ג"כ שולי"ו אבל לפרש"י דעקב היינו שולי"א טו' ק' דכשר משמע דיעבד אבל לכתחלה לא והלא איזהו שחולצין בו לכתחלה: ג) **ולמטה** ט'. בגמרא יליף ליה מקרא: ד) **שאי שלו**. בגמרא יליף להו מקרא: ה) **בלילה**. מר סבר חליצה כתחילת דין דמיא ומר סבר כגמר דין דמיא וחליצה דיני ממונות הוי דגובה כתובתה ודיני ממונות דנין ביום וגומרין בלילה. ל"י: (ו) כ"כ הר"ם. וטעמיה משום דבגמרא מסיק בתר ליבמא דחליצת לילה דכשרה יחידאה היא: ז) **בשמאל**. הס' יליף

ג חלצה ורקקה אבל לא קראה, חליצתה כשר יג), קראה ורקקה אבל לא חלצה חליצתה פסולה יד), חלצה וקראה אבל לא רקקה רבי אליעזר אומר חליצתה פסולה, רבי עקיבא אומר חליצתה כשירה, אמר רבי אליעזר ככה יעשה, כל דבר שהוא מעשה מעכב, אמר לו רבי עקיבא משם ראיה, ככה יעשה לאיש, כל דבר שהיא מעשה באיש: ד החרש שנחלץ טו) ט) והחרשת שחלצה טז), והחולצת לקטן יז) חליצתה פסולה, קטנה שחלצה יא), תחלוץ משתגדל, ואם לא חלצה חליצתה פסולה יט): ה חלצה בשנים, או בשלשה ונמצא אחד מהן קרוב או פסול, חליצתה פסולה, רבי שמעון ורבי יוחנן הסנדלר מכשירין יב), ומעשה באחד שחלץ בינו לבינה בבית האסורים, ובא מעשה לפני רבי עקיבא, והכשיר כ):

מצות

ר"ע מברטנורה

במה שמכשיר חליצה במאל: ג חלצה ולא קראה חליצתה כשרה. דכי כתב רחמנא ככה דמשמע עיכובא אמעשה הוא דכתיב (דברים כ"ה) ככה יעשה לאיש וקריאה דבור בעלמא הוא: דבר שהוא מעשה באיש. כגון חליצה שהאשה עושה מעשה בגופו של איש לאפוקי רקיקה דלאו מעשה בגופו של איש הוא: ד החרש שנחלץ חליצתו פסולה. שאינו פוטרה במקום שיש אח אחר כשר (ח): והחרשת שחלצה פסולה. שהיא עצמה אינה נפטרת בחליצתה ואין לה תקנה אלא ביבום ואם רצה אחר כך להוציאה יוציא בגט: והחולצת לקטן חליצתה פסולה. כל היכא דתנינן בפרקין חליצה פסולה אינה יכולה להתיבם אחר אותה חליצה וצריכה חליצה אחרת מעלייתא להתירה לעלמא והאי תנא דקרי לחליצת קטן חליצה פסולה דמשמע שפסולה מלהתיבם רבי מאיר היא דאלו רבנן אמרי אין בחליצת קטן כלום ולא נפסלה מלהתיבם (י) והלכה כחכמים: ה חלצה בשנים. כשרים: או בשלשה. והי' אחד מהם קרוב או פסול דלא נשתיירו כי

אם

תפארת ישראל

וכ"ה], וביד בדיעבד כר"א [שם ס"ל]: יד) *דרק מעשה מעכב. [ואע"ג דבחוסם בקול לבהמה מחשב דבור ג"כ מעשה? כהם לא שהדיבור מחשב מעשה, רק מדנעשה מעשה ע"י הקול חייב [עי' תוס' דק"ה]: טו) א"ל דחליצה שתחלוץ אח"כ פסולה, ליתא דהרי קיי"ל דסדרן אין מעכב [כס"ם ק"ה א'] אלא ר"ל דיו לא מקרי חליצה מזיקת היבם: טז) *בכל דוכת' נקט „החולץ", מדצריך שיתכוון גם הוא לחלוץ; והכא נקט „בדיוק" שנחלץ, לרמוז לנו גם טעם פסול החרש, מדלא התכוון להתיר' בחליצה [רכ"י]: יז) *י"א שאינה כלום, וי"א שחליצה פסולה היא, דאע"ג דקריאה לא מעכב, היינו בראויי' לקריאה [שם סמ"ג]: יח) *דהיבם צריך שיהיה בן י"ג שנה ויום א', והיבמה בת י"ב שנה ויום א' והביאו ב' שערות; ובדיקת השערות באשה שני ע"י נשים, כיון שהוחזקה גדולה. וכשהיבם נתמלא זקנו, סגי [שם ס"ו ועי' ח"מ רסל"ה]: יט) *וכל חליצה פסולה, צריך שתחלוץ אח"כ מכל האחין וי"א שא"צ [סי' ק"ע ס"ה]. מיהו הכא מדנקט תקנתא שתחלוץ כשתגדיל, ש"מ דרק מדרבנן פסול [עי' ריש סוכה] וא"צ שתחזיר על האחין [שם מ"ט]: כ) *דאע"ג דכתב בפירוש ונגשה יבמתו לעיני

הזקנים

עיקר תוי"ט

יליף רגל רגל ממצורע. ור"א קאמר דאין מופנה אלא מצד א' ומשיבין כו' גמרא: (ח) משמע דאלו אין כאן אח אלא הוא דנתרת לשוק וליתא דהא דין יבום יש לו כדתנן ספי"ד וא"כ אינה נפטרת אלא ביבום הל"ל כמו שכתבו בחרשת: ט) שנחלץ. לא נאמר הלשון מזה בדקדוק בכולה מכילתין. דבכל דוכתא אמרים החולץ גבי יבם. ונראה טעם הדבר מפני שהיבם מסייע בחליצה כיון שצריך שיתכוין לחלוץ כדאיתא בגמרא דקע. וגבי חרש דלאו בר כוונה נקרא שנחלץ כ"י: (י) גמרא ומשמע דלענין חרש וחרשת חליצה פסולה היא מופרש קטן וזה דעת הרמב"ן והרשב"א אבל הר"מ פוסק דשוין לקטן ואין בחליצתן כלום ועתוי"ט: יא) קטנה ט'. בגמרא דמקשינן אשה לאיש דאיש כתיב בפ' ולא ערבינה בהדי אינך משום דבקטנה פליג ר' יוסי בגמ' וא"ת כיון דהכי פסולה אמאי תני שתחלוץ משתגדיל וי"ל דה"א דחליצתה פסולה רק מדרבנן דהסיקא היינו מן התורה להכי תני יתור לשון לאשמעינן דחליצת קטנה אינו כלום כמו קטן ומיהו לגי' הירו' משמע דלר"מ מדרבנן הוא ולר"י תחלוץ לכתחלה ט' ועפוי"ט: יב) מכשירין. ועכ"פ בשנים דבעינן עדים ושהיא מעשה

מוקמינן

ז מצות חליצה, בא הוא ויבמתו לבית דין(כא), והן משיאין לו עצה ההוגנת לו(כב). שנאמר וקראו לו זקני עירו, ודברו אליו, והיא אומרת מאן יבמי להקים לאחיו שם בישראל, לא אבה יבמי, והוא אומר לא חפצתי לקחתה, ובלשון הקודש היו אומרים. ונגשה יבמתו אליו לעיני הזקנים, וחלצה נעלו מעל רגלו, וירקה בפניו, רוק הנראה לדיינים, וענתה ואמרה, ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה את בית אחיו. עד כאן היו מקרין, וכשהקרא רבי הורקנוס תחת האלה בכפר עיטם, וגמר את כל הפרשה(כג) הוחזקו להיות גומרין כל הפרשה, ונקרא(טו) שמו בישראל בית חלוץ הנעל. מצוה בדיינין, ולא מצוה בתלמידים(כד)(טז), רבי יהודה אומר מצוה על כל העומדים(יח) שם לומר, חלוץ(יט) הנעל חלוץ הנעל(כה):

פי״ג בש״א(א) אין ממאנין אלא ארוסות(ג)(א) וב״ה אומרי׳ ארוסות ונשואות(ב). בש״א בבעל ולא ביבם(ד) ובה״א בבעל וביבם. ב״ש אומרים בפניו(ה) ובה״א בפניו ושלא בפניו(ו). בש״א בבית דין(ז), ובה״א בב״ד ושלא בב״ד(ח), אמרו להן(ב) בית הלל לבית שמאי ממאנת והיא קטנה אפילו

ארבעה

ר״ע מברטנורה

אם שניהם כשרים. חליצה פסולה וכן הלכה שאין חליצה כשרה בפחות משלשה: עצה ההוגנת לו: אם הוא ילד והיא זקנה (יג) הוא זקן והיא ילדה אומרי׳ לו מה לך אצל ילדה מה לך אצל זקנה כלך אצל שכמותך. קוראה מאן יבמי וקורא לא חפצתי לקחתה. חולצת ורוקקת וקוראה ככה יעשה לאיש (יד) והלכה כר״י (יז) דאמר מצוה על כל העומדים שם לומר חלוץ הנעל חלוץ הנעל חלוץ הנעל:

פי״ג **בית** שמאי אומרי׳ אין ממאנין אלא ארוסות. יתומה שהשיאוה אמה ואחיה אינה ממאנת אלא מן הארוסין: בבעל. אבל אם מת ולא מאנה בו ונפלה לפני יבם אינה יוצאה במיאון. אלא תמתין עד שתגדיל ותחלוץ:

אין

תפארת ישראל

הזקנים? ס״ל דלא עדיף מרקיק׳ לעיל [מ״ג] דלר״ע רק לכתחלה ולא קיי״ל כן: כא) ובדיעב׳ אפי׳ הלכו ב״ד אליהן: כב) כשהוא ילד והיא זקינה או איפכא, מיעצין אותן לחליצה: כג) *ר״ל „ונקרא שמו בישראל״ וגו׳, כמפירש לקמן: כד) ביושבים שם לפני רבן: כה) *דמהמרד במצות יבום, יהיה כאבל ומנודה, להכי נקרא משפחתו בית חלוץ הנעל, לגנאי, והכי קיי״ל:

פי״ג א) יתומה קטנה תקנו חכמים שאמה או אחיה יוכל לקדשה ולהשיא׳ [ולרמב״ם אפילו היא לבד יכולה זאת], וכשתגדיל תוכל למאן ולומר א״א בפלוני בעלי, ויוצאת בלי גט: ב) דאי גם נשואה, בשביל כך ממנעי ולא נסבי, מהפסד סעודת נשואין: ג) דס״ל לא ממנעי בשביל כך: ד) כשלא מיאנה בבעלה אינה ממאנת ביבם, רק כשתגדיל תחלוץ: ה) דאפשר שלא תעיז למאן בפניו: ו) מומחין. וקיי״ל דסגי בב׳ עדי׳:

עיקר תוי״ט

כשהור׳

ומוקמינן בגמרא דעדים רואין אותן מבחוץ. וטעמא דאף דמידים ויהיו נאמנים אצלינו אין זה כלום דאין דבר שבערוה פחות משנים. כ״י: (יג) רש״י. ומסיים אל תכניס קטטה לתוך ביתך והר״מ כ׳ ואם היתה הוגנת לו מצד שנותם יועצים לו שייבם יותר משיחלוץ: (יד) גי׳ מוטעת נזדמנה לו בפירש״י שלא נרשם תיבת גמרא קודם קוראה והיה סבור הר״ב לפום ריהטא שכן גרס רש״י במשנה ולא כן הוא אלא שהוא קאי אדרב יהודה בגמרא ע״ש: טו) ונקרא. זהו גומרין הפרשה דאמרן: טז) בתלמידים. היושבים שם לפני רבן בשעת החליצה. רש״י. (יז) וטעמא שכן עשה ר״ע מעשה ומעשה רב: יח) העומדים. ר״ל כל הנמצאים שם ובין עומדים בין יושבים טור: יט) חלוץ כו׳ כתב רבינו בגור אריה פ׳ תצא למה לא תהיה הקריאה בית חלוץ הנעל ככתוב וי״ל דאי הכי ה״ל למכתב ויקראו בית חלוץ הנעל ומדכתיב ונקרא פירשו כי הקריאה היתה חלוץ הנעל וכאשר יקראו חלוץ הנעל א״כ נקרא הבית בית חלוץ הנעל מעצמו ושייך בזה ונקרא כיון שלא היתה הקריאה רק חלוץ הנעל ונקרא הבית מעצמו בית חלוץ הנעל:

(א) ארוסות. מפ׳ בגמרא משום שאין אדם טורח בסעודה ומפסידה ואי אמרת תמאן ממנעי ולא נסבי וב״ה הרווייהו ניחא להו דליפוק עליהו קלא דאיכות כו׳ ולכך לא ממנעי: ב) אמרו כו׳ משום

וכ״ש

ארבעה וחמשה פעמים[ז]. אמרו להן בית שמאי אין בנות ישראל הפקר, אלא ממאנת וממתנת עד שתגדיל ותמאן ותנשא[ח]: **ב** איזו היא קטנה שצריכה למאן[ג], כל שהשיאוה[ד] אמה ואחיה[ה] לדעתה[ט][ו] השיאוה שלא לדעתה, אינה צריכה למאן, רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר כל תינוקת שאינה יכולה לשמור[ז] קידושיה[י], אינה צריכה[ח] למאן, רבי אליעזר אומר אין מעשה קטנה כלום אלא כמפותה[יא], בת ישראל לכהן לא תאכל בתרומה, בת כהן לישראל תאכל בתרומה[יא]: **ג** רבי אליעזר בן יעקב אומר, כל עכבה שהיא מן האיש כאלו היא אשתו, וכל עכבה שאינה מן האיש

ר"ע מברטנורה

אין בנות ישראל הפקר. ואפילו מן הארוסין לא תמאן ותארס לאחר. ותחזור ותמאן אלא ממאנת בזה ותמתין מלארס לאחר עד שתגדיל. ותמאן ותנשא. לאו למהדר ולמאן זימנא אחריתי. אלא הכי קאמר ממאנת וממתנת מלארס לאחר עד שתגדיל או אם רוצה להנשא ממאנת בבעלה ותנשא מיד דתו לא ממאנת לב"ש דנשואה היא: **ב** אין מעשה קטנה אלא כמפותה. דכמי שלא נשאת דמי ואין הלכה כר"א. והלכה כר' חנינא בן אנטיגנוס. ופחותה מבת שש בחזקת שאינה יודעת לשמור קדושיה ואינה צריכה למאן ויותר מבת עשר בחזקת שיודעת לשמור קדושיה ואף ע"פ שהיא סכלה ביותר (ח). ומבת שש ועד בת עשר צריכה בדיקה אם יודעת לשמור קדושיה אם לאו. וממאנת הבת והולכת עד שתהא בת י"ב שנה ויום אחד ותביא סימנים. לאחר מכאן אינה ממאנת אפי' לא בא עליה ואם בא עליה לאחר שתים עשרה שנה ויום אחד. אע"פ שלא הביאה סימנים חיישינן שמא נשרו הסימנים וקנאה (ט): **ג** כל עכבה שהיא מן האיש. נתן לה גט זו היא עכבה שהיא מן האיש

תפארת ישראל

ז) *כשחזרה ונשאת: ח) ה"ק או ממאנת וממתנת מלהתארס, עד שתגדל, או ממאנת ותנשא מיד שאז אינה יכולה למאן עוד לב"ש: ט) יתומה דנקט תנא לאו דוקא שמת אבי' אלא אפי' אבי' קיים כגון שנתקדשה ונתגרשה בעודה קטנה, דהיינו יתומה בחיי האב, כיון שיצאה כבר מרשו' האב לפיכך כשמתרצת להתקדש, מקודשת מד"ס. וכ"כ הא דנקט שהשיאוה אמה או אחיה אורח' דמלתא נקט, אלא בין שהתרצו אלו, או שנתקדשה מעצמה אם היא פחותה מבת ו' אינה מקודשת כלל, ומבת ו' עד שתהיה בת י' ויודעת חומר ענין הקדושין, או שהיא מבת י' ולמעלה עד שתביא ב' שערות אחר שתהיה בת י"ב אף שהיא סכלה ביותר, הר"ז מקודשת מדברי סופרים; ובכל גוונא צריך שתהיה היא מרוצה להתקדש אפילו התרצו קרוביה לא מהני [רמב"ם פ"ד מאישות ה"ז]; מיהו בין בהתרצו קרוביה או לא אינה מתקדשת מד"ס עד שתקבל היא עצמה כסף או שטר קידושיה, ולא בקבלו הם הקדושין מדאין שליחות לקטן: י) *עד בת ו' היא בחזקת שאינה יודעת לשמור, ולמעלה מי' בחזקת שיודעת, מו' עד י' צריכה בדיקה. וממאנת עד י"ב שנים ויום א'; ואח"כ, בלא בעלה כשגדלה, דוקא כשהביאה ב' שערות א"י למאן, אבל כשבעלה כשגדלה, א"צ ב' שערות, דע"י ביאתו הו"ל קדושי דאורייתא, והו"ל ספק דאורייתא שמא נשרו השערות: יא) *נ"ל מדנקט

עיקר תוי"ט

דב"ש יהבי טעמא למלתייהו נקט נמי בלשון אמרו להן: ג) **למאן**. ואיזהו מיאון אמרה אי אפשי בפלוני בעלי או אי אפשי בקדושין שקדשוני אמי ואחי אפילו היו אורחין מסובין בבית בעלה והיא עומדת ומשקה עליהן ואמרה אי אפשי בפלוני בעלי הרי זה מיאון. גמ': ד) **שהשיאוה כו'**. שהכניסוה לחופה אע"פ שקבלו הם הקידושין אבל קדשוה אמה ואחיה אפי' לדעתה אינה מקודשת כלל וא"צ מיאון לפי שלא תיקנו חכמים שליחות לקטן וכל הני דמוכחן דארוסה צריכה למאן דוקא כשקבלה היא קדושיה. ופי' אי אפשי בקדושין שקדשוני אמי ואחי כלומר הם פתוני לקבל הקדושין. נ"י בשם הרמב"ן ז"ל: ה) **ואחיה**. או אביה. טור: ו) **לדעתה**. עבדין לה גננא ומלבשין לה קוזמרין ומדכרין לה גבר. שלא לדעתה עבדין לה גננא כו' ולא מדכרין לה גבר. ירו': ז) **לשמור כו'**. שהן קדושין לא שתשמור אותן כדרך שמשמרת האגוז ותמרים. הר"מ: (ח) ולאו למימרא שעושה מעשה שטות דא"כ הויא כשוטה ואין קדושיה קדושין כלל אלא היינו לומר שאינה חריפה כלל ומ"מ כיון שהיא בת י' חזקה על הרוב שהיא יודעת לשמור קדושיה. כ"מ: (ט) לפי שהבעל יתכוין בקדושין דאורי' ר"ל בביאה. הר"מ: י) **א"צ**. בפני שנים אלא תלך ותעשה רצונה. הר"מ: יא) **כמפותה**. כדקתני

האיש כאלו אינה אשתו יב): ד הממאנת באיש, הוא מותר בקרובותיה, והיא מותרת בקרוביו, ולא פסלה מן הכהונה, נתן לה גט, הוא אסור בקרובותיה, והיא אסורה בקרוביו, ופסלה מן הכהונה, נתן לה גט, והחזירה, מיאנה בו ונשאת לאחר ונתארמלה או נתגרשה, מותרת לחזור לו, מיאנה בו והחזירה, נתן לה גט ונשאת לאחר, ונתארמלה או נתגרשה אסורה לחזור לו, זה הכלל יג) גט אחר מיאון אסורה לחזור לו, מיאון אחר גט מותרת לחזור לו: ה הממאנת באיש, נשאת לאחר וגירשה, לאחר ומיאנה בו, לאחר וגירשה, (לאחר ומיאנה בו), כל שיצאה הימנו בגט, אסורת לחזור לו. במיאון, מותרת לחזור לו יד): ו המגרש את האשה, והחזירה, מותרת ליבם טו), ורבי אליעזר אוסר, וכן המגרש את היתומה טז), והחזירה, מותרת ליבם יז), רבי אליעזר אוסר יח). קטנה שהשיאה אביה ונתגרשה, כיתומה בחיי האב יט),

תפארה

ר"ע מברטנורה

האיש דכיון דלא מאנה גלתה דעתה שכל מה שהיתה מתעכבת אצלו היה בשבילו. מאנה בו. זו היא עכבה שאינה מן האיש שלא נתעכבה אצלו מפום איסות ומתני' מפרש לה ואזיל: ד מותרת לחזור לו. אף על גב דאם לא החזירה ונשאת לאחר מתוך הגרושין ונתארמלה אסורה לראשון. אפי' הכי כי החזירה ומאנה בו אתא מיאון וגלי עלה דקטנה היא ובטליה לגט ולא הוי בחזרה שניה כמחזיר גרושתו משנשאת לאחר: זה הכלל. כלומר אפי' פעמי' הרבה נרשה והחזירה ומאנה בו אם נשאת לאחר מתוך גט אסור' לחזור לו ומתוך מיאון מותרת לחזור לו: ה לאחר ומאנה בו. כלומר הזרה ונשאת לשלישי ומאנה בו: כל שיצאה ממנו בגט אסורה לחזור לו. אעפ"י שיצאה משל אחריו במיאון לא בטליה לגיטא דידיה (יבמ': ו מותרת ליבם. ולא אמרינן נשואים הראשונים מפילין היבמה לפני היבם ומשעה שגרשה אחיו קיימת עלי' באיסור אשת אח דהויא לה גרושת אחיו: רבי אליעזר אוסר. דגזר כל הני אטו יתומה בחיי האב דאמרינן לקמן במתניתין דלאחר חזרתה הרי היא כגרושה אפי' לרבנן ואין הלכה כרבי אליעזר: כיתומה בחיי האב.

תפארת ישראל

מדנקט רק הא, ש"מ דלאו אגיב' דר"א לחוד נקט לה, רק לכ"ע, דאף רבנן מודו דאסורה בתרומה דאו' [ביבמות ד"ל ע"א], מיהו יורשה לרבנן וזוכה במעש' ידי' ומציאת'. דהפקר ב"ד הפקר, ומטמ' לה, דמדיורש' לא יתעסקו עמ' בקבורת' קרוביה, והו"ל כמת מצוה, ומפר נדריה, דכל אשה על דעת בעלה נודרת: יב) במשנה ד' מפורשת קך משנה, דבמגרשה הו"ל עכב' שמהאיש, דאגלאי למפרע במה שנתעכבה אצלו, רק בו היה תלוי, אבל בממאנת, אגלאי נמפרע דרק בה היה תלוי העכב' אצלו: יג) לאתויי אפילו גירושין ומיאון ק' פעמי': יד) *דדוקא מיאון דידיה מבטל גיט' דידיה [כמ"ד] אבל מיאון דחברי' לא מבטל גיט' דידי'. ופליג אמשנה ד' בגרשה ונשאת לאחר וגרס' דאסור' לקמא, דמשמע דבמיאנה בבתרא מותרת לקמא, הע"ג דגרשה קמא א"כ הכא מיירי בשלשה בגיטין דמחזי כגדולה: טו) *דלא אמרינן נשואין ראשונים הפילוה לפני יבם, ומבגרשה הו"ל גרושת אחיו, אלא מיתה מפלת: טז) קטנה שקדושיה מד"ס: יז) *נקט ריבתא לרבותא דת"ק דאף גרושה גדולה מותרת, וסיפא לרבותא דר"א דאף גרושה קטנה אוסר: יח) דגזר בהך אטו מחזיר גרושתו והיא אז יתומה בחיי אב, כשיפא, זנקט ריבה לרבותא דרבנן וסיפא לרבותא דר"א: יט) דאף באביה חי אין בו כח

לקבל

עיקר תוי"ט

כדתני בת ישראל לכהן כו'. רש"י. ולא שסובר ר"א א"צ מיאון שהרי מצינו בו מלמדין את הקטנה שתמאן בו לקמן ובמ"ז. אלא כדמפ' בגמרא דר"א כו' ואין בעלה זכאי במציאתה כו' ואינו מיטמא לה כללו של דבר אינה כאשתו לכל דבר אלא שצריכה מיאון. והא רבנן בעלה זכאי בכולהו מפ' רש"י דרבנן אפקרוהו גבים והפקר ב"ד הפקר והא דמטמא לה אם כן הוא והע"ג דנשואיה דרבנן. כיון דירית לה הויא כמת מצוה שאין לה מי שיקברנה גמ': (יג) כדמסיק בגמרא דמיאון דחבריה לא מבטל גיטא דידיה ושנא דהכא פליג אדלעיל

החזירה דברי הכל אסורה ליבם כ): ז שני אחין נשואין לשתי אחיות יתומות קטנות, ומת בעלה של אחת מהן, תצא משום אחות אשה כא), וכן שתי חרשות כב)[ד]. גדולה וקטנה, מת בעלה של קטנה, תצא הקטנה משום אחות אשה, מת בעלה של גדולה, רבי אליעזר אומר מלמדין את הקטנה שתמאן בו כג), רבן גמליאל אומר אם מיאנה מיאנה, ואם לאו תמתין עד שתגדיל כד), ותצא הלזו משום אחות אשה כה), רבי יהושע אומר אי[ז] לו כו) על אשתו ואי לו על אשת אחיו, מוציא את אשתו בגט ואשת אחיו בחליצה כז): ח מי שהיה נשוי לשתי יתומות קטנות, ומת, ביאתה או חליצתה כח) של אחת מהן, פוטרת צרתה. וכן שתי חרשות כט), קטנה וחרשת אין ביאת אחת מהן פוטרת צרתה ל), פקחת וחרשת, ביאת[ו] הפקחת לא) פוטרת החרשת, ואין ביאת החרשת פוטרת את הפקחת לב).

גדולה

ר"ע מברטנורה

אף על פי שהאב חי הרי היא כיתומה לענין קדושין דשוב אין לאב כח לקבל קדושין: ואם החזירה. בקטנותה (יג): אסורה ליבם. אם מת בקטנותה. דקדושי תורה אינן כלום הואיל ופקע רשות אב מינה והיא אין לה יד והויא כגרושה ועומדת: ז תצא משום אחות אשה. ופטורה מן החליצה ומן היבום: מת בעלה של גדולה. ונפלה לפני בעל הקטנה זיקתה של גדולה שהיא מן התורה אוסרת קטנה עליו. משום דנשואי' דרבנן והויא לה אחות זקוקתו. מה יעשו: רבי אליעזר אומר מלמדי' הקטנה שתמאן בו. ותעקור נשואיה. ויהא מיבם את הגדולה והלכתא כותיה: רבן גמליאל אומר. אין זיקת גדולה אוסרת את הקטנה דסבר רבן גמליאל דלא אלימא זיקה לאסור את אשתו עליו. הילכך אם מאנה מוטב ותתיבם הגדולה ואם לאו תמתין הקטנה אצלו עד שתגדיל ויהיו נשואיה דאורייתא (טו). ואח"כ תצא הגדולה משום אחות אשה. אבל לחלוץ לגדולה לא. דפסל את הראשונה עליו משום אחות חלוצה: אי לו. אוי לו שמוציא את אשתו בגט ואין מלמדין אותה למאן. דאמרינן שיתרחק אדם מן המיאונים (יז): ח לשתי יתומות. נכריות: או חליצתה. לאחר שתגדיל: וכן שתי חרשות. כלומר כשם ששתי קטנות ביאת אחת מהן פוטרת צרתה. כך בשתי חרשות אבל חליצה ליכא למימר בחרשת דלאו בת חליצה היא: אחת קטנה ואחת חרשת. אע"ג דשתיהן אין נשואיהן נשואין גמורין. מכל מקום לא ידעינן בהי מניהו ניחא ליה (יח) והיא חשיבא

אשתו

תפארת ישראל

לקבל קדושיה: כ) במת בעלה בקטנתה, דלא אלימא קדושי קטנה דרבנן למיעקר גירושין דאורייתא: כא) דפטורה מחליצה ומייבום: כב) דג"כ נשואיה רק מד"ס: כג) דזיקת גדולה שהיא דאורייתא אוסרת הקטנה עליו כאחות זקוקתו: כד) *וכשיבא עליה אז, הו"ל קדושיה דאורייתא: כה) אבל לא יחלוץ לגדולה שלא תאסר קטנה עליו כאחות חלוצתו: כו) אוי לו: כז) *אבל נלמד' שתמאן לא, דצריך להרחיק ממיאון שפי מגירושין, דקטנה לאו בת דעת היא, וכשתתחרט אח"כ עברנו אלפני עור וגו'; משא"כ גירושין בפ"כ וקיי"ל כר"א: כח) *כשתגדיל. דאע"ג דנשואים רק מד"ס, משום לא פלוג דינה כקדושי קטנה דאורייתא [פי"ב מ"ד] כך נ"ל: כט) ביאתה פוטרת צרתה, אבל אינה בת חליצה כלל: ל) *דלא ידעינן בהי ניחא לי' שתחשב ספי כאשתו, אי בקטנה דאתי לכלל דעת, אי בחרשת דבת ביאה גמורה היא: לא) ה"ה חליצת': לב) דאין ביאת אשה שנשואים

מד"ס

עיקר תוי"ט

אדלעיל ועתוי"ט: (יג) דאו נתגדלה אצלו שהם ביאה ראשונה משגדלה קדושין הן וכדלעיל בפי' מ"ב ועתוי"ט: יד) חרשות. דאין לחרשת נשואין מדאורייתא דלאו בת דעת היא אלא רבנן תקינו להו כדי שלא תשאר פטורה לעולם. גמ': (טו) לעיל מ"ב פי' אם בא עליה ומיהו בגמ' דהכא איפלגי אמוראי אי בעינן שבעל או לא. ולא אפסיק הלכתא וספיקא לחומרא. הרע"ב: טז) אי. כדכתיב ואי לו האחד שיפול: (יז) ומיתב נמי לא יתבא תותיה דקסבר יש זיקה. וטעמא דיתרחק כו'. בגמ' דלמא גדלה ומיתרצה בה ור"א א"ל מיאון דמעשה אחי: (יח) אי בקטנה דאתיא לכלל דעת אי בחרשת דגדולה ובת ביאה היא. גמ': יט) ביאת. והיה

חליצה

גדולה וקטנה. ביאת הגדולה פוטרת את הקטנה, ואין ביאת הקטנה פוטרת את הגדולה לב): **ט** מי שהיו נשוי לשתי יתומות קטנות, ומת, בא יבם על הראשונה, וחזר ובא על השנייה, או שבא אחיו על השנייה, לא פסל את הראשונה לג), וכן שתי חרשות, קטנה וחרשת, בא יבם על הקטנה, וחזר ובא על החרשת, או שבא אחיו על החרשת, לא פסל את הקטנה לג), בא יבם על החרש וחזר ובא על הקטנה, או שבא אחיו על הקטנה, פסל את החרשת לד): **י** פקחת וחרשת, בא יבם על הפקחת, וחזר ובא על החרשת או שבא אחיו על החרשת, לא פסל את הפקחת, בא יבם על החרשת, וחזר ובא על הפקחת, או שבא אחיו על הפקחת, פסל את החרשת לה): **יא** גדולה וקטנה, בא יבם על הגדולה וחזר ובא על הקטנה, או שבא אחיו על הקטנה, לא פסל את הגדולה, בא יבם על הקטנה, וחזר ובא על הגדולה, או שבא אחיו על הגדולה, פסל את הקטנה, רבי אליעזר כא) אומר מלמדים הקטנה כב) שתמאן בו לו): **יב** יבם

תפארת ישראל

ת"ם פוטרת אחת הנשואים דאו': לג) דממ"נ אי ביאתה קנה, הרי קנה הראשונה, והו"ל השנייה בעילת זנות; ואי לא קנה, הו"ל כנכריות, אבל אינו מקיים האחרונה דלמ' קנה הראשונה: לד) דקטנה ביאתו ספק אי קני לגמרי או לא קני כלל; משא"כ חרשת ודאי קנויה במקצת. להכי אי בעל קטנ' תחלה, איכא ספיר ממ"נ כלעיל הי' ל"ג; משא"כ בבעל חרשת תחלה, שמא אח"כ ביאת קטנה קניא לגמרי, ופסל קנין חרשת שהוא רק במקצת: לה) *הא מתני' כ"ם תהך דלעיל; רק הנא נקט טלה גוונא: לו) *כדי לקיים מצות

ר"ע מברטנורה

האמי עפי: ביאת הגדול' פוטרת את הקטנה. דביאת מי שנשואיה נשואין גמורין פוטרת אותה שאין נשואיה נשואין גמורין אבל אפכ' לא: **ט** לא פסל את הראשונה. שהרי ביאתן שוה. ואי הראשונה קנויה היא הרי [היא] אשתו וביאת האחרונה בעילת זנות. ואי לא קנויה היא הרי שתיהן נכריות אלא שלא היו קנויות לאחיו ומקיי' את הראשונה שלא נפסל' עליו אבל אחרונה לא דילמא קנויות הוו ומשבא על הראשונה קיימא האיך עליה באיסור שני בתים: פסל את החרשת. דשמא קטנה קנויה כלה. וקנין החרשת משויירת. והוה ליה שני בתים דהכי מסקינן בגמ' קטנה ספק אם היא קנויה לגמרי הואיל וראויה לביאה לאחר זמן וספק אם אינה קנויה כלל (כ). וחרשת קנויה ומשויירת כלומר קנויה במקצת ואינה קנויה קנין גמור ואפילו הכי אם בא על החרשת אחר שבא על הקטנה לא פסל את הקטנה. ממה נפשך אי קטנה קנויה לגמרי הרי קנאה וביאת החרשת שאחר כך לאו כלום היא ואי אינה קנויה כלל אף לאחיו לא היתה קנויה ונכרית היא אבל אם בא תחלה על החרשת ואחר כך על הקטנה פסל את החרשת דשמא קנין הקטנה קנין גמור הוא ופסל קנין החרשת שהוא קנין משויר ואית ספרים דגרסי אם בא על הקטנה וחזר ובא על החרשת פסל את הקטנה דגריך אטו כשבא על החרשת. וחזר ובא על הקטנה: **יא** רבי אליעזר אומר בכולן (ד) תלמדין

עיקר תוי"ט

הביאה אלא משום דלא תלי למנקט ולין חליצת החרשת דלאו בת חליצה כלל היא: (כ) ואפילו נתנה דר"ם דמ"ן פ"י דבזמן לא תקנו נשואין כלל כו' אבל קטנה תקנו לה נשואין כדי שלא ינהגו בה מנהג הפקר כדאיתא בגמרא: כא) ר' אליעזר. כ"נ בלא יו"ד והוא בן שמוע הכהן ולעיל מ"ז גרי' בי"ד הוא בן הורקנוס: (כב) וכבר נחלקו בזה לבות העולם הראב"ד סובר דלא אמר ר"א דמלמדין אלא בגדולה וקטנה כדי לקיים יבום דאו' אבל בחרשת וקטנה דתרווייהו מדרבנן והא קיים לה בביאה ראשונה לא אמר. אלא לעולם יפרש אדם מן האיסורין וכתב דבטעותו ל"ג בכולן. והרמב"ן כ' שמצא בנוסחאות בכולן וכ"ה בתוספתא וקאי אף אחרשת וקטנה. דוודי הוא טעות דמתרחקין מן האיסורים דדלמא גדלה ומחרש' בה. תו ילא' עכ"פ למה תאנגן ותמתין עד שתגדיל ותחלוץ ותפסול מן הכהונה. שופך מי בורו ואחרים צריכין לו ואלמר חרשת על ענלה הכנסת בהיתר ועתוי"ט: כג) הקטנה. אבל חרשת לא לפי שלא תקנו לחרשת שום מיאון כלל. כדאיתא בגמרא. משום דמתנאי לא נסבי לה הואיל ולעולם ירווה לא תספי הגשתה אבל קטנה בגדל יש לה תקנה

יב יבם קטן־כד) שבא על יבמה קטנה, יגדלו זה עם זה לו) בא על יבמה גדולה תגדלנו לז), היבמה שאמרה בתוך שלשים יום לח), לא נבעלתי לט) כופין אותו שיחלוץ לה מ), לאחר שלשים יום, מבקשים הימנו שיחלוץ לה מא), ובזמן שהוא מודה, אפילו לאחר י"ב חדש כופין אותו שיחלוץ לה: **יג** הנודרת הנאה מיבמה בחיי בעלה כופין אותו שיחלוץ לה מב), לאחר מיתת בעלה, מבקשין הימנו שיחלוץ לה מג), ואם נתכוונה לכך מד), אפילו בחיי בעלה מבקשין הימנו שיחלוץ לה מה):

פי"ד

ר"ע מברטנורה

שלמדין והלכה כרבי אליעזר: **יב** יגדלו זה עם זה. ואינו יכול לגרשה עד שיגדיל דגט קטן אינו גט: היבמה שאמרה בתוך שלשים יום. שכנסה היבם. לא נבעלתי ליבם והוא אומר בעלתיך ודייך בגט כופין אותו לחלוץ דהיא נאמנת דעד תלתין יומין מוקי איניש נפשי' ולא בעיל: לאחר שלשים יום. הוא נאמן דלא מוקי איניש נפשיה מלבעול יותר משלשים יום. ומיהו איהי לא מהימנא ושויתה אנפשה חתיכה דאיסורא ובעיא חליצה ומבקשים ממנו שיחלוץ אבל לא כופין דהא הוא אומר שבעל. והא דכופין אותו לחלוץ תוך ל' יום ומבקשין אותו לחלוץ לאחר שלשים יום ואין כופין ומבקשים ליבם. מוקי בגמ' כגון שגט יוצא מתחת ידה (כה). שכיון שנתן גט לזיקתו נפסלה עליו (כו) ומיהו בעיא חליצה למשריה לעלמא. ואי אמרה היא נבעלתי. והוא אומר לא בעלתי. אין חוששים לדבריו (כז) ולא בעיא חליצה: **יג** הנודרת הנאה מיבמה בחיי בעלה כופין אותו שיחלוץ לה. דלא אסקא דעתה שימות בעלה ותפול לפניו ליבום ונוטלת כתובתה. אבל לאחר מיתת בעלה הויא מורדת. וקיימא לן כותבין אגרת מרד על שומרת יבם: מבקשים ממנו לחלוץ. ויתן כתובתה. אם ירצה ואם לא רצה לחלוץ והיא מורדת בו ובאה להפסיד כתובתה כופין אותו לחלוץ:

פי"ד

תפארת ישראל

מצות יבום דאורייתא: משא"כ בחרשת וקטנה לעיל [מ"ס] ליכא יבום דאורייתא: לז) *ר"ל אינו מגרשה עד שיגדיל, ועד שתדע היא לשמור גיטה: לח) משכנסה היבם: לט) *והיבם אומר בעלתיך ודייך בגט שנתתי לך, ואינו רוצה לחלוץ לה שלא תהא אסורה לחזור לו; גם מתביים שתרוק לפניו בב"ד: מ) *שלא תאסור אכ"ע, מדשויא אנפשה חתיכה דאיסור'; אבל אינו מיבם דמדגט בידה, ולפי דבריה שלא בעלה וקבלה גט, אסורה ליבם [כפ"ה]: מא) *דלבתר ל' יום לא מוקי אנפשיה, וחזקה שבעל אותה, להכי אין כופין. מיהו אם אומרת נבעלתי והוא אומר לא בעלתיה, א"צ חליצה, שא"כ לאסרה, אפילו הוא תוך ל' [וי"ח תוך ל']: מב) דלא אסקה אדעתא שימות בעלה ותיאסר ליבם: מג) וכשיתרצ' לחלוץ יתן לה כתובה: מד) כשנדרה הנאה היה כוונתה רק כדי שיאסר ליבמה מה) דדינה כמורדת. מיהו אם מוחלת כתובתה, גם בכה"ג כופין שיחלוץ לה:

פי"ד

עיקר תוי"ט

וסבר תפייסנה לה כל שעתא עד שיעבור זמן מיאונה: כד) יבם קטן. גמרא קרי כאן להקים לאחיו שם וכא לאו בר הכי הוא. ומסיק אמר קרא כי ישבו אחים יחדיו הא אחיו שלא היה בעולמו לא. מכלל שהא היה בעולמו אפי' בן יום א': (כה) וא"ת כיון דלדבריו כבר נפטרה ממנו שהרי אמר שבעל ופטורה ממנו בגט מאי איכפת ליה בחליצה שיצטרך כפייה וי"ל שהוא מתביים בב"ד לחלוץ לה שתרוק בפניו תו' והג"י תי' מפני שהוא יכול לטעון אע"פ שנתתי לה גט אינה אסורה עלי בחזרה ואולי תתפייס ותחזור לי משא"כ בחליצה: (כו) וא"ת דכיון שנפסלה עליו א"כ לאחר ל' היאך אמרינן דלא מוקי אנפשיה והרי היא באיסור עליו. וי"ל דהגט בזה נתן מפניו דאי קודם כניסה אפילו לאחר ל' היתה היא נאמנת לומר שלא נבעלתי. דכיון דאיכא איסורא מוקי נפשיה מלבעול המגיד. ועתוי"ט: (כז) שאין זה נאמן לאוסרה על כל אדם אחר שכנס. הר"מ. נראה שהוא מפרש' אפילו תוך ל'. וז"ב אחר שכנסה ולא כתב אחר ל' אבל רש"י ז"ל פי' דוקא לאחר ל' ודברי רבינו נ"ל עיקר. המגיד:

פי"ד חרש שנשא פקחת א) ופקח שנשא חרשת ב) אם רצה יוציא ואם רצה יקיים ג)[א], כשם שהוא כונס ברמיזה כך הוא מוציא ברמיזה. פקח שנשא פקחת ונתחרשה, (אם רצה יוציא ואם) רצה יקיים ג), נשתטית, לא יוציא ד), נתחרש הוא או נשתטה, אינו מוציא עולמית ה), אמר רבי יוחנן בן נורי מפני מה[ד] האשה שנתחרשה יוצאת, והאיש שנתחרש אינו מוציא ו), אמרו לו אינו דומה האיש המגרש לאשה המתגרשת, שהאשה יוצאת לרצונה ושלא לרצונה, והאיש אינו מוציא אלא לרצונו: **ב** העיד[ה] רבי יוחנן בן גודגדה על החרשת שהשיאה אביה ז) שהיא יוצאה בגט ח) אמרו לו ט) אף זו י) כיוצא בה: **ג** שני אחים חרשים נשואים לשתי אחיות חרשות או לשתי אחיות פקחות, או לשתי אחיות אחת חרשת ואחת פקחת, או שתי אחיות חרשות נשואות לשני אחים פקחים, או לשני אחין חרשין יא)[ו] או לשני אחין אחד חרש ואחד פקח, הרי אלו פטורות מן החליצה ומן היבום יב) ואם היו נבריות יכנסו ואם רצה להוציא יוציאו יג):

שני

תפארת ישראל

פי"ד א) *דאינו קדושין דאורייתא: ב) *קמ"ל דעכ"פ הו"ל קדושין מד"ס, ולא כשוטה וקטן דלא תקנו להו רבנן קדושין כלל: ג) דאף דהוה קדושין דאורייתא, עכ"פ א"צ דעת אשה בגירושין: ד) *אף דיודעת לשמור גיטה, חיישינן שתזנה. מיהו אם גרשה מותרת להנשא לכתחלה: ה) *להכי נקט עולמית, דבנשאת בגט זה יוצא, מדהוה קדושין דאורייתא ואין בו דעת לגרש: ו) דס"ל דבשניהן לא יוציא: ז) *בקטנותה: ח) *ומקבלת היא עצמה גיטה אף שקדושיה היו מדאורייתא. ורבנן הביאו עדותו לראיה לדבריהם נגד רבי יוחנן בן נורי: ט) *לר"י בן נורי דפליג עליה במשנה א': י) פקחת שנתחרשה: יא) *היינו רישא, אלא בעי למנקט כולהו גווני בדידיה ובדידה: יב) דמפני שקדושי ש מד"ס, וזיקה של זו מד"ס, מפקעי אהדדי שתצא משום אחות אשה: יג) את"כ בגט. אבל

ר"ע מברטנורה

פי"ד חרש. כשם שכונס ברמיזה. כלומר בקידושין. כך גרושין (ב). וכן פקח בחרשת ברמיזה כנס שרמז לה עד שנתרצית לו וברמיזה יוציא אם רצה להוציא: ונתחרשה. אף על פי שקדושין גמורים היו שפקחת היתה באותו זמן: אם רצה להוציא יוציא. דלא בעינן דעת האשה: נשתטית לא יוציא. אע"פ שיודעת לשמור גיטה ומתגרשת מן התורה (ג). תקנו חכמים שלא יגרשנה כדי שלא ינהגו בה מנהג הפקר: נתחרש הוא. לאחר קדושין. הואיל והיו קדושיו קדושין גמורים לא יוציא עולמית שאין גרושין שאינן גמורים מפקיעי' קדושין גמורים: **ב** שהשיאה אביה. בקטנותה (ו) וקבל קדושין והיו קדושין גמורים אף על פי שהיא חרשת. שעל דעת אביה נתקדשה. ולא על דעתה. יוצאה בגט אפילו לאחר שגדלה ופקע כח אב. מקבלה היא את גיטה: אף זו. פקחת שנתחרשה כיוצא בה: **ג** הרי אלו פטורות. דהואיל ושניהן חרשים או שתיהן חרשות כקדושי זו כך קדושי זו ואתו קדושין דאשתו אף על פי שאינן גמורים ומפקיעים זיקת יבמתו שהרי אינה זיקה גמורה: יכנסו. שאין חליצה בחרש וחרשת שאינן בואמר ואמרה

עיקר תוי"ט

א) **יקיים**. לא פשיטא אלא אגב דתני יוציא תנא יקיים. תוי': (ב) מה טעם קאמר כלומר כקדושין. רש"י ונ"י: (ג) וה"ט דהכא לא קתני עולמית כמו בנשתטה הוא דקתני עולמית. גמ'. וכ' נ"י לפי שאין גרושיו כלום מן התורה קתני האי לישנא שאין לגירושין תקנה עולמית שאפילו נשאת בגט זה ויש לה בנים תצא. משא"כ בחרשת דבדיעבד אם נשאת לא תצא ואע"פ שאין לה בנים. ואפשר שאם נתגרשה תנשא אפילו לכתחלה. הריטב"א ונ"י: ד) **מפני מה כו'**. מפרש בגמרא דלדבריהם קאמר לדידי כי היכי דאיש לא מצי מגרש אשה לא מצי מגרשה. אלא לדידכו מ"ש אשה ומ"ש איש: ה) **העיד כו'**. רבנן הביאוה לבית המדרש להביא ראיה לדבריהם מא"ל אף זו כיוצא בה. תוי': (ו) ור"ל כשעדיין לא בגרה דהא אף בנערותה יכול אביה לקדשה: ו) **לשני כו'**. הייט רישא ב' אחים חרשים כו' לב' אחיות חרשות כו'. אלא דתני כולי גווני בדידים ובדידה.
ואע"ג

ד שני אחים אחד חרש ואחד פקח נשואים לשתי אחיות פקחות, מת חרש בעל הפקחת מה יעשה פקח בעל הפקחת, תצא משום אחות אשה, מת פקח בעל הפקחת מה יעשה חרש בעל פקחת, מוציא אשתו בגט יד) ואשת אחיו אסורה לעולם: ה שני אחים פקחים נשואים לשתי אחיות אחת חרשת ואחת פקחת מת פקח בעל חרשת מה יעשה פקח בעל פקחת תצא משום אחות אשה, מת פקח בעל פקחת מה יעשה פקח בעל החרשת מוציא את אשתו בגט, ואת אשת אחיו בחליצה: ו שני אחים אחד חרש ואחד פקח, נשואים לשתי אחיות אחת חרשת ואחת פקחת, מת חרש בעל חרשת מה יעשה פקח בעל פקחת, תצא משום אחות אשה, מת פקח בעל פקחת מה יעשה) חרש בעל חרשת מוציא אשתו בגט טו) ואשת אחיו אסורה לעולם טז): ז שני אחים אחד חרש ואחד פקח, נשואים לשתי נכריות פקחות, מת חרש בעל פקחת מה יעשה פקח בעל פקחת, או חולץ או מייבם, מת פקח בעל פקחת, מה יעשה חרש בעל פקחת, כונס ואינו מוציא לעולם יז): ח שני אחים פקחים נשואים לשתי נכריות, אחת פקחת ואחת חרשת, מת פקח בעל חרשת מה יעשה פקח בעל פקחת, כונס ואם רצה להוציא יוציא יג), מת פקח בעל הפקחת מה יעשה פקח בעל חרשת או חולץ או מייבם: ט שני אחים אחד חרש ואחד פקח, נשואים לשתי נכריות אחת חרשת ואחת פקחת, מת חרש בעל חרשת, מה יעשה פקח בעל פקחת, כונס ואם רצה להוציא יוציא יג), מת פקח בעל פקחת מה יעשה חרש בעל חרשת כונס ואינו מוציא לעולם יז):

פמ״ש

ר״ע מברטנורה

ואמרה (ח) ואח"כ אם רצה להוציא יוציא בגט. דאתי גט ברמיזה. ומפקע נשואין דידיה וזיקת אחיו דהואי ברמיזה (ט): ד מוציא את אשתו בגט. דזיקת אחותה הבאה מכח קדושין גמורים אוסרתה עליו ואין כח בקדושין דידיה לדחות היבמה משום אחות אשתו: ואשת אחיו אסורה לעולם. דחרש לא חליץ. ולכנוס א"א משום אחות אשה: כונס ואינו מוציא לעולם. דלא אתי גט דידיה. ומפקע זיקת יבומי אחיו כראשון (יא):

פמ״ע

תפארת ישראל

אבל לא בחליצה, מדאינן באומר ואמרה אע"ג דבדיעבד בל"ז כשר כלעיל [פי"ב מ"ג]? התם שאני דכל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו: יד) *דזיקת אחותה דאורייתא, אוסרת עליו זו שקדושיה רק מד"ס: טו) *מטעם שבסי' י"ד. ואף דקטן אוכל נבילות אין ב"ד מצווין להפרישו וחרש גרע מקטן? אפ"ה מוציא אשתו בגט, גזירה שמא יטעו לומר דמשו"ה יושבת אשת חרש גביה, משום דקדושיה דידה דחו לזיקה דאורייתא של אחותה, ויתירוה לשוק: טז) דליבמה אסור, מדהוה באחותה קדושין מד"ס, וחרש א"א שיחלוץ: יז) דגם של חרש לא מפקע זיקה דאורייתא של אחיו שכנסה החרש על ידה, ולפיכך הו"ל כאילו קידש פקח אשה ונתחרש שאינו יכול לגרשה לעולם:

פמ״ש

עיקר תוי״ט

(ח) ואע"ג דקריאה אינה מעכבת כדתנן בפי"ב מ"ג. כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו. וכל שאין ראוי לבילה בילה מעכבת בו: (ט) רש"י. וה"ק דמפקע נשואין דידיה שהיו מכח זיקת אחיו דהויא ברמיזה אבל זיקת עצמה אין גט דוחה: י) מה יעשה חרש כו'. ופרכינן בגמרא ותיתב גביה. קטן אוכל נבילות הוא ואין ב"ד מצווין להפרישו. ומשני גזירה משום פקחת יבמה לשוק שיאמרו נפסרה משום אחות אשה ולא ידעי אינשי דטעמא משום קטן אוכל נבילות הוא: (יא) רש"י. ור"ל דלא מפקע נשואיו. שהיו מכח זיקת כו':

כט״ע

פט"ו האשה שהלכה היא ובעלה למדינת הים, שלום בינו לבינה[א] ושלום בעולם[א] ובאתה ואמרה מת בעלי תנשא[ב] מת בעלי תתייבם[ד] שלום בינו לבינה ומלחמה בעולם[ה] קטטה[ו] בינו לבינה ושלום בעולם[ו], ובאתה ואמרה מת בעלי, אינה נאמנת רבי יהודה אומר לעולם אינה נאמנת אלא אם כן באתה בוכה ובגדיה קרועין, אמרו לו[ד] אחת זו ואחת זו תנשא[ז]: **ב** בית הלל אומרים לא שמענו אלא בבאה מן הקציר[ח] בלבד, ובאותה המדינה[ט] וכמעשה שהיה[י] אמרו להן בית שמאי

אחת

תפארת ישראל

פט"ו א) דאם קטטה ביניהן, י"ל דמתכוונת לאסור א"ע עליו: ב) ר"ל משהמא אמרינן שיש שלום בינו לבינה, וגם שיש שלום בעולם, הא בידוע שיש מלחמה בעולם, שמא באומדנ' אמר' שנהרג, מדנהרגו רבים, או מדשהה לבוא, או מדראתה פצעו וסברה שודאי ימות בה: ג) דמדמהירא שתתקלקל אח"כ [כפ"י מ"א], דייק ומנסב'. מיהו, באמרה התירוני אף שתבע' ג"כ כתובה, נאמנת על שתיהן, אבל בהקדימה תביעת כתובה להתירוני, נאמנת להנשא ולא לכתובה, ובתבע' הכתובה ול"א התירוני אינה נאמנת כלל, רק דנשאת מעצמה מקבלת כתובה. וי"א דכל שהזכירה כתובה, אין מתירין אותה [עיין סמ"ג ומ"ד]: ד) ונכנס היבם לנחל' ע"פ פיה: ה) מלחמה לאו דוקא, רק כל מקום שיש שם בהלות. שה"א שתדייק היטב שמת, אז אפילו "אמר' קברתיו לא מהני, שמא משקרת בזה להחזיק מה שאמר' בדדמי [וי"א דקברתיו מהני]. ובע"א שאמר מת במלחמה, בנפלת לא תלא [וי"ח], ובאמר קברתיו מהני אפילו לכתחילה, וקברתיו לאו דוקא, רק שראהו אחר שמת והכירו היטב בישוב הדעת, ובב' עדים כשרים לא אמרי' דאמרו בדדמי, ואפילו באמר ע"א בשם שני עדים, מהני אפילו בלא קברנוהו. ודוקא באמרה מת במלחמה ממש, אבל באמר' מת סמוך לשדה מלחמה, נאמנת. וכל זה בידוע מלחמה, אבל באינו ידוע, והיא אומרת שמת במלחמה, מדאית לה מגו מהני בדיעב' ולא לכתחלה, וי"א דגם בדיעבד לא מהני [שם מ"א מ"ה נ']: ו) *קטטה, הייט שאמרה בפניו גרשתני בפני ב' עדים, והעדים הכחישוה, אז אפילו קברתיו לא מהני, ואפילו איכא נמי ע"א שמת, מדאיכא קטטה חיישי' שמכרתו. מיהו בדיעבד מהני ע"א [שם מ"א]. וי"א דלהכי נקט "בינו לבינה", ולא ביניהם, דקמ"ל כרמב"ם דאפילו הרגיל הוא הקטט', דינה כהרגילה היא: ז) וקיי"ל כת"ק. ח) שאז בימי קציר חטין שהוא בשלהי קיץ דקשה בחמימות יותר מקיץ [כיומא דכ"ט א'] שכיח שימות מנחשים או מחמ' שקודחתו אז והיה בכל ימי קיץ שהאויר חם: ט) *שב"ד שם יראה לשקר: י) שבאה לב"ד ואמרה שמת

נכשית

ר"ע מברטנורה

פט"ו האשה. ושלום בינו לבינה. שאם היתה קטטה בינו לבינה דילמא מחמת שנאה מכוונה לאסור עצמה עליו: ושלום בעולם. שאם היה שעת חרום דילמא כשראתה שעבר זמן הרבה ולא חזר. אמרה ודאי לסטים הרגוהו. א"נ ראתה אותו מוכה במלחמה וסברה ודאי ימות: אבל כששלום בעולם אי לא חזיתיה דמית ודאי, חיישא לקלקולתה. שמא יבא לאחר שתנשא ותהא מקולקלת: ר"י אומר כו'. ולית הלכה כוותיה: א"ל לר"י. פקחת תנשא שוטה לא תנשא(ה) אלא אחת זו ואחת זו תנשא: **ב** בבאה מן הקציר. וכמעשה שהיה. שהלכו בני אדם לקצור חטים ונשכו נחש לאחד מהם ומת ובאה והודיעה בבית דין ושלחו ומצאו כדבריהן. ולא התירו

חכמים

עיקר תוי"ט

א) שלום כו'. גמ' תנא שלום כו' משום סיפא קטטה בינו לבינה. מלחמה בעולם. ופי' התוס' דהשתא דמלתא הכי הוא דשלום בינו לבינה ושלום בעולם וא"ל הכ"מ פי' שאין אנו צריכין לידע בבירור שיש שלום בינו ובינה ושיש שלום בעולם. אלא סתמא דמלתא הכי הוא: ב) תנשא. כמ"ש הרפ"י בטעם שמנשאת ע"פ עד אחד: ג) קטטה כו' מפרשים בגמרא באומרת לבעלה גרשתני בפני פלוני ופלוני ואמרו להד"מ: ד) א"ל. אין להקשות היינו ת"ק דהא מעיקרא לא פירש אי איירי אפילו בלא בוכה ובכה מפ' ליה. פי': (ה) בגמ'. וכ"ל דה"ש פקחת יודעת שיש לבא לב"ד באמית' דברים ולכך תתחכם לאמת את דברים ותבא בבכי וקריעת בגדים אבל השוטה אע"פ שתבכה על מיתת בעלה כי רע לה מ"מ בבואה לב"ד אינה נותנת לב לאמת

דברים

אחת הבאה מן הקציר ואחת הבאה מן הזיתים ואחת הבאה מן הבציר ואחת הבאה ממדינה למדינה, לא דברו חכמים בקציר אלא בהווה, חזרו בית הלל להורות כדברי בית שמאי: ג בית שמאי אומרים תנשא ותטול כתובה בית הלל אומרים תנשא ולא תטול כתובה, אמרו להן בית שמאי התרתם ערוה חמורה לא תתירו את הממון הקל, אמרו להן בית הלל, מצינו שאין האחים נכנסים לנחלה על פיה יא), אמרו להם בית שמאי והלא מספר כתובתה יב) נלמד, שהוא כותב לה שאם תנשאי לאחר תטלי מה שכתוב ליכי יג) וחזרו בית הלל להורות כדברי ב"ש: ד הכל נאמנין להעידה, חוץ מהמותה יד) ובת חמותה טו), וצרתה, ויבמתה, ובת בעלה טז), מה בין גט למיתה יז), שהכתב מוכיח יח) עד אומר מת, ונשאת יט) ובא אחר ואמר לא מת, הרי זו לא תצא כ), עד אומר מת ושנים אומרים לא מת כא)

אף

ר"ע מברטנורה

חכמים אלא דוגמתו שיהא הדבר קרוב. אבל ממדינת הים (ו) אינה נאמנת: אלא בהוה. מעשה שהיה כך היה. והוא הדין לשאר מקומות: ג שאין האחים נכנסים. לנחלת בעלה דרחמנא אמר (דברים י"ז) על פי שנים עדים וגבי נשואין דידה הוא דאקילו רבנן משום עגונא: מספר כתובתה. מנוסח הכתוב בשטר כתובה. כשתנשאי לאחר והרי היא נשאת. וא"כ תטול כתובתה: ד חוץ מהמותה. טעמא דכולהו מפני ששונאות אותה ומתכוונות לקלקלה. חמותה שונאתה. שאומרת בלבה זאת תאכל כל עמלי: בת חמותה. אומרת זאת תירש כל עמל אבי (ז) ואמי: יבמתה. יראה שמא סופה להיות צרתה (ח): בת בעלה. אומר' זאת באה במקום אמי ותאכל כל עמלה: מה בין גט למיתה. דאמרינן אף הנשים שאינן נאמנות לומר מת בעלה נאמנות להביא גיטה: שהכתב מוכיח. דסמכינן עיקרא על הגט. ואע"ג דעלייהו נמי סמכינן שצריכות לומר בפני נכתב ובפני נחתם: עד אחד אומר מת ונשאת לאו דוקא נשאת. אלא התירוה להנשא (ט) אע"פ שלא נשאת. ואח"כ בא עד אחד ואומר לא מת. לא תצא מהתירה הראשון: עד אחד אומר מת. ושנים אומרים לא מת. כגון שהם פסולי עדות (י). ואשמועינן הואיל והאמינה תורה עד אחד אין כאן הורת עדות וכי היכי דחד השיב. פסולי עדות נמי חשיבי הילכך הלך אחר רוב דעות. בין כשרים (יא) בין פסולים

תפארת ישראל

בשיירת נהם כשקצר חטין, ומצאו חכמים כדבריה, לכן לא התירו רק דוגמתו: יא) דצריך ב' עדים: יב) מנוסח שטר כתובתה: יג) והרי התירוה להנשא: יד) *ואפילו שאינה אם המת רק אם היבם; אבל אם מת הבן ונשאת לאחר נאמנת לומר שמת האחר ואינה נפסלת להעיד מדהית' פ"א חמות': טו) *ה"ה בת חמיה: טז) וכן היא אינה נאמנת להן, דמדשונאות זא"ז מתכוונת לקלקל': יז) דאעפ"כ נאמנות להביא גטה: יח) דסמיכתינו אגט, רק שצריכ' לומר בפני נכתב וכו': יט) לאו דוקא, דאפי' רק התרוה להנשא קודם שהוכחש העד: כ) *מדכבר האמינו לקמא כב', אין דבריו של א' כנגד ב'. מיהו לכתחילה לא תנשא, משום לזות שפתים. ובבא האוסר מקודם, אפילו נשאת תצא [שם סל"ז]: כא) *אפילו הב' פסולי עדות; וי"א דבכה"ג ובא עד הכשר

עיקר תוי"ט

דבריה ע"י בניה: (ו) רש"י. ומשמע דלא קפדי ב"ה אלא שיהיה ממקום קרוב. ופתו' כביאו ירו' למה קציר. ומשני דאורחא דשכיח הוא משמע דבדוקא נקטי קציר ודדמי ליה שהוא שכיח, ובת"ח מפרש דהתוס' מפרשי דהירו' אסיפא קאי וה"פ דמתני' דברו חכמים בהוה ורגיל ושכיח. וב"ה קודם חזרה הוו ס"ל דוקא קציר וכמעשה שהיה ולא בדדמי ליה: (ז) לומר דל"ד בת חמותה אלא ה"ה בת חמיה שאינה בת חמותה: (ח) וא"ת והלא כשמעידה על יבמה שמת שמא ייבמנה בעלה ותהא צרתה לאחר. וי"ל שאינה חוששת בכך כיון שיודעת שבעלה חי ויחזור ולבסוף יקלקלנה. תו': (ט) דכל מקום שהאמינה תורה עד א' הרי כאן שנים ואין דבריו של א' במקום שנים גמ'. ומ"מ התירוה בעינן דאל"ה כיון שעדיין לא סמיכנא עליה לא חשבינן ליה כתרי וכפרש"י: (י) דאל"ה פשיטא דאין דבריו של א' במקום שנים. ועוד דהוקי תרי לגבדי תרי. אלא מיירי בפסולי עדות ובין העד הבא ראשון ובין כב' הבאים אחר שהתירוה כולם פסולים ואשמעינן הואיל והאמינה תורה כו': (יא) בחגם נקטיה. אבל עד כשר הבא בתחלה והתירוה ואח"כ באו הפסולים לא תצא. דשתי נשים באי"

אף על פי שנשאת[יב] תצא שנים אומרים מת ועד אומר לא מת, אף על פי שלא נשאת תנשא[יג]: ה אחת אומרת מת ואחת אומרת לא מת[יד], זו שאומרת מת, תנשא ותטול כתובתה, וזו שאומרת לא מת, לא תנשא[יז] ולא תטול כתובתה[יח]. אחת אומרת מת ואחת אומרת נהרג, רבי מאיר אומר[טו] הואיל ומכחישות זו את זו הרי אלו לא ינשאו. ר"י ור"ש אומרים הואיל וזו וזו מודות שאינו קיים, הרי אלו ינשאו. עד אומר מת ועד אומר לא מת אשה אומרת מת ואשה אומרת[טז] לא מת, הרי זו לא תנשא[יח]: ו האשה שהלכה היא ובעלה למדינת הים, ובאה ואמרה מת בעלי תנשא, ותטול כתובתה, וצרתה אסורה, היתה[כ] בת ישראל לכהן תאכל בתרומה, דברי רבי טרפון רבי עקיבא אומר אין זו דרך מוציאתה מידי עבירה, עד שתהא אסורה לינשא ואסורה מלאכול תרומה: ז אמרה מת בעלי ואחר כך מת חמי, תנשא ותטול כתובתה, וחמותה אסורה[ט] היתה בת ישראל לכהן תאכל בתרומה, דר' טרפון, ר"ע אומר אין זו דרך מוציאתה מידי עבירה, עד שתהא אסורה לינשא ואסורה מלאכול בתרומה[כ] קידש אחת[כא]

מחמש

ר"ע מברטנורה

פסולים: שנים אומרים מת ואחד אומר לא מת וכו'. הא קמ"ל דאזלינן אחר רוב דעות בפסולי עדות בין לקולא (יג) ובין לחומרא: ה אחת אומרת מת. שתי צרות שבאות ממדינ' הים אחת אומרת מת בעלי ואחת אומרת לא מת: רבי מאיר אומר הואיל ומכחישות כו' ולית הלכתא כוותיה: ו היתה בת ישראל לכהן אם היתה צרתה בת ישראל לכהן תאכ'. בתרומה בחזקת שבעלה קיים ואינה חוששת לעדות צרתה שהואיל ואינה נאמנת להשיאה אינה נאמנת לפסלה וכן הלכה: ז אמרה מת בעלי ואח"כ מת חמי. חמותה אסורה שאין כלה מעידה על חמותה (יט) ואף על גב דאמרה ברישא מת בעלי דהו אינה כלתה והויא נכרית אפילו הכי לא מהימנה (כ):

תפארת ישראל

שכבר המתיר תחלה והתירוה, לא אלא [שם]: כב) *ואפילו בא הע"א האוסר קודם לשני המתירין ובהיו שני הראשונים נשים והתירוה, ואח"כ בא עד כשר ואמר לא מת, שריא [שם]: כג) *שני צרות בלא ממד"הי, ומכחישות זא"ז במיתתו: כד) קמ"ל דאפילו חזרה בה ונותנת אמתלא לדבריה דרק לצעורה לחברתה מכוונת אפ"ה אסור': כה) הצרה: כו) אף דהשתא אינה חמותה: כז) וקתני מ"ו לרבותא דר"ט, דאע"ג דרק דיבור הוא אפ"ה נאמנת רק על עצמה שהנשא, ולא על חברתה אפי' לחומר' ורשאי לאכול תרומה; ושו הני משנה ז' לרבותא דרע"ק אע"ג דב' דיבורי' נינהו, ואם אינה נאמנת שמת חמיה להתיר' להנשא, למה היתה בת ישראל לכהן תאכל בתרומה. ובהא נמי הלכה כר' טרפון. אבל בקידש אחת

מחמש

עיקר תוי"ט

בד"ש אחד כפלגא ופלגי דמי כהאי' בגמ'. תוי"ט: יב) שנשאת. כיון שנשאת ונעשה אסורה אע"פ שלא שבעלה חלא. כ"מ: (יג) גמ'. וכ' הרא"ש דאפילו שלא התירוה עדיין לינשא תנשא: יד) לא תנשא. פשיטא פי' הא קמ"ל דמ"ד כיון דאתאי ומערערה גליא דעתה דלצעורי לצרה קא עבדה. ותמות נפשה עם פלשתים פי' הלכך אם חזרה בה ונתנה אמתלא לדבריה אפילו הי תשתרי. ולא אמרינן לעיל דאין צרה מעידה לחברתה אלא כי שתקה השני' קמ"ל. גמ'. טו) רמ"א כו'. וקאמרינן בגמרא דר"מ פליג נמי ברישא ומשום דה"ש דבסיפא מודה נקט פלוגתייהו בסיפא תוס': טז) ואשה. ואפילו צרתה במשמע וסתמא כר"מ. גמרא: יז) ואשה. אבל עד פסול ועד כשר אע"ג דבבת אח כי היכי דהורע כח ב' נשים לגבי עד כשר כדלעיל ה"נ הורע כח אשה א' לגבי עד כשר. דאלת"ה לאתי רבותא עד אומר מת ואשה אומרת לא מת. הר"מ. אבל בירו' אמרו תני דבי רבי כן. ויש פוסקים כוותיה: יח) לא תנשא. ומדלא קתני אם נשאת תצא כדקתני לעיל אע"פ שנשאת תצא. דקדק הר"מ שאם נשאת לאותו שאמר מת לא תצא: (יט) דכמו דחמותה אינה מעידה לכלה וטעמא שבוגאה ה"נ כלה שונאה לחמותה דכמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם. גמ': (כ) משום דאמרינן לא בעלה מיית ולא חמוה מיית והא דקאמר' הכי לקלקולא לחמותה הוא דקא מכוונת סברה לבתר שעתה כשיבוא בעלי ובעלה דידה לתרפוס ולא תיהי למרדן ואיצטריך לאשמעינן צרה וחמותה הי' דתניא בגמרא: כא) קידש ה' גזל. אוקימנא בגמרא וק' קי"ש בביאה דאסורה דכהן עבד בזה שבג

כ"ט

מחמש נשים ואינו יודע איזו קידש, כל אחת אומרת אותי קידש, נותן גט לכל אחת וא׳, ומניח כתובה ביניהן ומסתלק דברי רבי טרפון, רבי עקיבא אומר אין זו דרך מוציאתו מידי עבירה, עד שיתן גט וכתובה לכל אחת וא׳, גזל אחד מחמשה ואינו יודע מאיזה גזל כל א׳ אומר אותי גזל מניח גזילה ביניהן(כח) ומסתלק(כב). דברי רבי טרפון רבי עקיבא אומר אין זו דרך מוציאתו מידי עבירה, עד שישלם גזילה לכל אחד ואחד(כט): ח האשה שהלכה היא ובעלה ובנה למדינת הים, ובאה ואמרה מת בעלי ואחר כך מת בני נאמנת(ל), מת בני ואחר כך מת בעלי(לא) אינה נאמנת(לב) וחוששים לדבריה(לג), וחולצת ולא מתייבמת: ט ניתן לי בן במדינת הים ואמרה מת בני ואחר כך מת בעלי נאמנת(לד), מת בעלי ואחר כך מת בני(לה), אינה(כג) נאמנת(לו), וחוששים לדבריה(לז), וחולצת(כד) ולא מתייבמת(לח): י ניתן לי יבם במדינת הים(לט) ואמרה

ר"ע מברטנורה

מחמש נשים ואינו יודע איזה מהן קדש. וכן גזל אחד מחמשה ואינו יודע איזה מהן גזל. ובתרוייהו הלכה כר"ע: ח מת בעלי ואח"כ מת בני נאמנת. שהאשה והיה לה בן ולא היתה בחזקת זקוקה ליבם כשיצאה השתא נמי כי אמרה מת בעלי ואח"כ מת בני שאין בה זיקת יבם מהימנא. אבל כי אמרה מת בני. ואח"כ מת בעלי. ורוצה להתיבם לא מהימנה ואם באת להנשא לשוק חוששים לדבריה דשויתה לנפשה חתיכה דאיסורא לעלמא. וחולצת ולא מתיבמת: ט ניתן לי בן במדינת הים. ומת בני ואחר כך מת בעלי דלא מפקא נפשה מחזקה קמייתא שאומרת עדין היא צריכה ליבם נאמנת ומותרת להתיבם: אינה נאמנת. להנשא לשוק בלא חליצה. דכי הימנוה רבנן לאשה. גבי בעלה השתא. משום דדייקא ומנסבא אבל לאפוקי נפשה מיבם לא הימנוה משום דזמנין דסניא ליה. וחוששין לדבריה דאפקא נפשה מיבם וחולצת ולא מתיבמת: י ניתן לי יבם במדינת הים. שילדה חמותה במדינת הים. והיא הלכה בחזקת שאין לה יבם

תפארת ישראל

למה נאמינה לאוסרה בתרומה, קמ"ל: כח) *לא דוקא, רק מניח בב"ד עד שיתברר: כט) ובכולהו הלכ' כר"ע מחבירו; וקם רישא ברבותא דר"ט דאע"ג דלא עשה חטא, וגם בשעה שקידש עדיין לא חייב כלום, אפ"ה יתן כתובה לכל א' וא'. וקם בבא דגזל ברבותא דר"ט אע"ג דעשה חטא, ותיכף כשגזל חייב להשיב, אפ"ה סגי כמניח גזלה ומסתלק: ל) *דכשהלכה ג"כ היתה בחזקת לשוק: לא) ורוצה להתיבם: לב) מדמפקיעה א"ע מחזקה הראשונה: לג) שלא תנשא לשוק עד שתחלוץ: לד) ומותרת להתיבם דכשהלכ' ג"כ היתה בחזקת ליבם: לה) ורוצ' להנשא לשוק: לו) *והטעם בסימן ל"ב. ואף על גב דחזקת דייקי ומנסבי מפקיע חזקת אשת איש, מכ"ש חזקה ראשונה שליבם דליכא רק לאו, לא תהיה אשת המת בחוץ? י"ל אפקעתא דיבם שאני, דזמנין דסניא ליה וגם ולא מהימנא במגו דילדה בן ועדיין קיים, דהרי רוב נשים מתעברות ויולדות? י"ל דאפילו שתהא טוענת כך לא מהימנה, דסמוך מעוט דמצי לחזקת ליבם, ואיתרע לה רובא: לז) שלא תתייבם: לח) *ומיירי שהית' בנ"ז פסול' לכהו'; דאל"כ לא תנשא ולא תחלוץ ולא תתיבם, שלא תצריכנה כרוז לכהונה כשאח"כ יבואו עדים ויעידו שאמת אמרה שמת בעלה ואח"כ בנה [אה"ע קנ"ו סי"ב]; אולם ברי"ף והרמב"ם השמיטו אוקימתא זו שבגמ' [דקי"ט ב'] כפמ"ז ה' ב': לט) שהלכה בחזקת לשוק, ובאה ואמרה ילדה חמותי בן:

עיקר תוי"ט

ר"ט דקנסינן רבנן אבל קידש שלא בביאה מודה וגזל נמי דוקא שאיל ואיסורא דהוי אבל לקח מקח מודה והאי קידש להודיעך כחו דר"ע טו' וגזל להודיעך כחו דר"ט דאע"ג דאיסורא דאורייתא לא קנים: כב) ומסתלק. לאו דוקא דנימכן דשקלי להו כולהו ואזלי דהא לדידן מספקא לן למי הוא הכתובה והוי כספק גיוח דלא יששל אלא יניח עד שיתברר מי הם הבעלים. גמ': כג) א"נ. ולא מהימנא במגו דעדיין קיים דהא רוב נשים מתעברות ויולדות משום דהיכא מישום דמסיעת וחזקה דקיימא ליבום כנגד הרוב: כד) וחולצת. ופר"ש דלעיל:

דאמרת מת בעלי ואחר כך מת יבמי, יבמי ואחר כך מת בעלי, נאמנת, הלכה היא ובעלה ויבמה למדינת הים אמרה מת בעלי ואחר כך מת יבמי, יבמי ואחר כך בעלי, אינה נאמנת לג) שאין [כה] האשה נאמנת לומר מת יבמי שתנשא, ולא מתה אחותי שתכנס לביתו, ואין האיש נאמן לומר מת אחי, שייבם אשתו, ולא מתה אשתי שישא אחותה:

פט"ז האשה שהלך בעלה וצרתה למדינת הים, ובאו ואמרו לה מת בעליך, לא תנשא א) [א] ולא תתייבם עד שתדע שמא מעוברת היא צרתה ב) [ב], היתה לה חמות ג) אינה חוששת ד), יצתה מלאה ה) [ג] חוששת ו),

רבי

תפארת ישראל

פט"ז א) *לשוק, מדילא בלא בנים. ואע"ג דרוב נשים מתעברות ויולדות? עכ"פ מדהיתה השתא בחזקת איסור לשוק, סמוך מעוט למפלת לחזקה, ואיתרע לה רובא. ואע"ג דרק ר"מ ס"ל סמוך? על כל פנים הכא דאיכא נמי מיעוטא דמיעוטא שאין מתעברות כלל, ובתרי מיעוטי כ"ע מודו דאמרינן סמוך וכו': ב) כשצרתה מעוברת לא מהני חליצה לזו, וגם לא הותרה לשוק עד שתלד צרתה ולד של קיימא. ואת"ל תמתין ט' חדשים ותחלוץ ותנשא לשוק ממ"נ? דאי נתעברה, כבר ילדה, ואי לא הא חלצה? י"ל שמא יודע אחר חליצה שילדה צרתה, וצריכה הכרזה שכשירה לכהונה; ומי שלא שמע ההכרזה ויראה שנשואה לכהן, יאמר שחלוצה כשירה לכהן, מיהו בהיתה בל"ז פסולה לכהן, באמת תוכל לעשות כן [ססקנ"ו] ואף על גב דאיכא ס"ס שמא לא ילדה צרתה ושמא לא תנשא לכהן? ועוד דהו"ל למגזר דאפילו יתברר שחלצ' שלא לצורך תאסרה לכהן ואז תו ליכא למיחש למידי אפ"ה כיון דסוף כל סוף יתברר הדבר לא רצו להתירה בחליצה מיד: ג) *ומת בעלה בלי בנים ואחים: ד) *לשמא נולד לה יבם, דאיכא ספק ספיקא, ספק הפילה ספק ילדה נקיבה, והו"ל זכרים מיעוטא דמיעוטא, דאפי' ר"מ לא חייש לה: ה) מעוברת: ו) למדוודאי נתעברה, הו"ל כחזקת חי דלא חיישינן שמא

מת

ר"ע מברטנורה

יבם: מת בעלי ואחר כך מת יבמי וכו'. דתרוייהו קא שריא נפשה לשוק נאמנת ומותרת לשוק בחזקתה הראשונה שהפה שאסר הוא הפה שהתיר:

פט"ז האשה. לא תנשא. הואיל ובלא בנים יצא בעלה: ולא תתיבם. שמא ילדה צרתה וא"ת תחלוץ ואח"כ תנשא לשוק ממה נפשך. תרצו בגמרא משום דחלוצה פסולה לכהונה ואם תחלוץ וימצא אחר כך שילדה צרתה ולד של קיימא וחליצתה אינה כלום צריכים להכריז עליה שהיא כשרה לכהונה ולא נפסלה מחמת אותה חליצה. ומי שנמצא בשעת חליצה. ולא נמצא בשעה שהכריזו על החליצה דלאו כלום היא ולא פסלה לכהונה על ידה כשיראה אותה נשואה אחר כך לכהן יאמר שחלוצה מותרת לכהן: היתה לה חמות. במדינת הים: אינה חוששת. שמא ניתן לה יבם אף על גב דחיישינן לעיל שמא ילדה צרה התם הוא דכל מה דילדה צרה בין זכר בין נקבה מפיק לה לגמרי מיבם אבל חמות דאי נמי ילדה לא זקיק לה לגמרי אלא אם כן ילדה זכר איכא למימר שמא הפילה ואם תמצא לומר לא הפילה. שמא נקבה היתה: יצתה מלאה, מעוברת:

חוששת

עיקר תוי"ט

דלקמן בגמ' מוקמינן למתני' בגרושה דפסולה לכהונה א"כ באמרה אני וצרתי נתגרשנו במערה ואין אנו עמה לגמרי ולהעיד דאל"כ לא תחלוץ אלא תתיבם: כה) שאין כו'. כדפי' הר"ב במשנה דלעיל ולא מתה אחותי כו' דלא מקלקלה בהכי הלכך לא דייקא ומינסבא וכתב הר"מ שלא האמינו עד אחד אלא משום התרת עגונה ע"כ. וטעמא דאיתתא דייקא הוא:

א) **לא תנשא.** דאע"ג דרוב נשים מתעברות ויולדות וא"כ שילדה צרתה ולד של קיימא מותרת אשה זו לשוק מ"מ איכא מיעוט דמפילות וחזקה שאסורה לשוק דבחזקת יבום קיימא כיון דאית לה יבם וסמוך מיעוטא לחזקה וה"ל פלגא ופלגא דחזקה לא עדיף כי רובא. וא"ל לומר דאתיא כר"מ דחייש למיעוטא. כ"כ וכ"נ דעת הר"ב: ב) **היא צרתה.** צרתה מיותר הוא ומפרש בגמרא הא קמ"ל נהי צרתה הוא דחיישינן לצרתה אחריתי לא חיישינן. ופרש"י אינה חוששת שמא אשה אחרת נשא: ג) **מלאה.** דכיון שיצתה מלאה ועבר זמן לידתה אין אומרים שמא הפילה דה"ל כמיתה. ואסקינא בפרק כל הגט דלשמא מת לא חיישינן

יכיון

ר' יהושע אומר אינה חוששת: ב שתי יבמות ו) זו אומרת מת בעלי וזו אומרת מת בעלי. זו אסורה מפני בעלה של זו, וזו אסורה מפני בעלה של זו ח) לזו עדים ט) ד) ולזו אין עדים, את שיש לה עדים אסורה י) ואת שאין לה עדים מותרת יא) לזו בנים ולזו אין בנים יב) את שיש לה בנים מותרת ואת שאין לה בנים אסורה. נתייבמו יג) ה) ומתו ו) היבמין יד) אסורות להנשא טו) רבי אליעזר אומר הואיל ז) והותרו ליבמין הותרו לכל אדם טז): ג אין מעידין יז) אלא על פרצוף פנים ח) עם החוטם יח) אף על פי ט) שיש סימנין בגופו יט) ובבליו י) כ)

אין

ר"ע מברטנורה

חוששת. שמא ניתן לה יבם. ואין הלכה כרבי יהושע דאמר אינה חוששת: ב שתי יבמות. נשי שני אחים: מפני בעלה של זו. שמא הוא חי וזקוקה לו ואע"פ שאשתו אומרת מת. אינה נאמנת להתיר זו לשוק על פיה שאין יבמה מעידה לחברתה: לזו עדים. שמת בעלה ולזו אין לה עדים: זו שיש לה עדים אסורה. להנשא לשוק. מפני יבמה שאין עדים שמת: וזו שאין לה עדים מותרת. שהרי בשביל בעלה אינה נאסרת שהיא נאמנת לומר מת בעלי ובשביל יבמה נמי לא מתסרא שהרי באו עדים שמת: לזו בנים ולזו אין בנים. ואין עדים לא לזו ולא לזו את שיש לה בנים מותרת ואת שאין לה בנים אסורה: נתיבמו. שהיו להן כאן שני יבמין ונתיבמו ומתו היבמין אסורות להנשא לשוק זו מפני בעלה הראשון של זו וזו מפני בעלה הראשון של זו אע"פ שהיו שתיהן נשואות ליבמיהן בחזקת שמתו בעליהן. על פי עצמן נשאו. והיו נאמנות שהאשה שאמרה מת בעלי תתיבם. אבל עכשיו שתהיינה נשואות לשוק לא. דאם ינשאו לשוק נמצא עדותה של זו מועיל לזו ועדותה של זו מועיל לזו ואין היבמות מעידות זו לזו: הואיל והותרו ליבמין. בחזקת שמתו בעליהן הותרו לינשא לשוק דהו לא חיישי' שמא הם בחיים ואין הלכה כר' אליעזר: ג פרצוף פנים עם החוטם. אם לא ראוהו

בפרצוף

תפארת ישראל

מה [כפ"ג דגיטין מ"ג] ה"נ לא חיישי' שמא הפילה. או י"ל דבילא' מעוברת איתרע חזקתה לשוק, ואדרבה הוחזק' טפי לייבום: ז) כשי ב' אחין: ח) דאין יבמה מעידה לחברתה, ושמא חי הוא וזקוק' לו [פט"ו מ"ז]: ט) *לרמב"ם אפילו עד אחד, ולרא"ש צריך ב' עדים למיתת יבם [קכ"ח]: י) דשמא יבמ' חי ואסור' לשוק: יא) *דאמיתת בעלה היא עצמה נאמנת, ואמיתת יבם הרי עדים: יב) ואין להם עדי': יג) מב' יבמין שהיו כאן: יד) בלי בני': טו) לשוק, דשמא ב' יבמין שבמד"הי חיים. מיהו בנתגרשה או נתאלמנו והיו להן בנים, מותרות לשוק, דמדנאסר' כבר לבעל יבמתה, תו לא מקלקלה לה, טז) *דמדנשאת הצרה, לא תקלקל את עצמה: יז) *בטביעת עין של הגוף, לאשה שמת בעלה, רק בטביעת עין דפרצוף וכו': יח) *היינו הפדחת והלחיים והוטם, ואין מכניסין בעין ופה: יט) *סימן שאינו מובהק, כקטן או ארוך. לבן או אדום, או רושם בגופו. אבל סימן מובהק כחסר או יתר אבר או צואר עקום, או רושם במקום ידוע בגוף מהני אף בלי פרצוף, ואפי' לא מצאו רק אבר שהנשמה תלויה בו שבו הסימן מובהק מהני, והוקא באומדנא דמוכח שממנו הוא [י"ז ל"ב]: כ) *אפי' סימן מובהק, דחיישי' לשאלה. מיהו בראוהו שטבע במים שאין להם סוף בבגדים אלו, ומצאוהו אחר כך באותן

בבגדים

עיקר תוי"ט

דכיון שנסתלק מעוט המפילות וחזקה דשוקא לא נשאר כאן אלא ספק דמחצה זכרים ומחצה נקבות ולפיכך חוששת כו': ד) עדים. פי' בעדות המועיל לה והיינו אפי' עד א': ה) נתיבמו. אריכא קאי שאין לבב לא עדים ולא בנים רש"י: ו) ומתו. דאלו נתגרשה מותרת לזר. הר"מ. שאפילו היה בעל חברתה קיים אסורה לו מפני שהיא גרושת אחיו ומיירי שמתו בלא בנים דאל"כ מותרת לעלמא מס"ט גופיה. סמ"ג: ז) הואיל כו'. דהואיל והנסיבא לא מקלקלא נפשה ולא פליג בפ' דלעיל מ"ז. דהתם נמי לכעיד על חברתה אבל הכא עיקר עדותה על עצמה וממילא נאמנת לצרתה. פי': ח) פרצוף. הם הלחיים עמהם. ואין מגביהים לא על הפנים ולא על הפה. ר' ירוחם: ט) אע"פ כו'. פי' שאינו סימן מובהק ביותר כגון קטן או ארוך או שחור וסומק ואפילו שומא. אבל בסימן המובהק ביותר כגון שהיה לו חסר או יתר בא' מאבריו מעידין. מגיד. פוסקים: י) ובבליו. אפילו סימן מובהק לא. דחיישינן לשאלה:

ואפי'

אין מעידין אלא עד שתצא נפשו ואפילו ראוהו מגוייד(כא), וצלוב(כב), והחיה אוכלת בו(כג), אין מעידין אלא עד ג' ימים(כד) ר' יהודה בן בבא אומר, לא כל האדם(כה), ולא כל המקומות(כו) ולא כל השעות(כז) שוין: ד נפל למים בין שיש להן סוף(כח) בין שאין להן סוף אשתו אסורה, אמר רבי מאיר, מעשה באחד שנפל לבור הגדול ועלה לאחר שלשה ימים(כט), אמר רבי יוסי מעשה בסומא שירד לטבול במערה וירד מושכו אחריו, ושהו כדי שתצא נפשם(ל), והשיאו נשותיהם(לא) ושוב מעשה בעסיא באחד ששלשלוהו לים ולא עלה בידם אלא רגלו(לב), אמרו חכמים מן הארכובה ולמעלה תנשא(לג)(טו),

טן

תפארת ישראל

הבגדים, מהני סימן מובהק בבגדים [נ"א י"ז ל"ב]: כא) מחותך; ואפי' במקום שאינו יכול לחיות, שמא נחתך בסכין מלובן, שמתדבק ומתרפא: כב) תלוי: כג) דדוקא במקום שאין נפשו יוצא', אבל במקום שנפשו יוצא' מהני: כד) *דאחר ג"י הפנים משתני' ובספק ג"י, יש מתירין ויש אוסרים. נניהו במת ונקרש בחורף, אפי' אחר ג"י מעידין עליו; וכ"כ בנהרג והושלך מיד למים, אם ראוהו תוך שעה משהועל' מהמים, וכשנטבע לא הי' מכה בפניו [וי"א בכל מקום בגופו], אז אפי' אחר ג"י מעידין אט"ע של פרצוף, ואי שהה משהועלה קודם שראוהו, אפילו תוך ג"י אין מעידין; ובספק אם ראוהו תוך שעה משהועל', אזלינן לחומרא [שם כ"ו]: כה) אדם שמן מסריח גם תוך ג' ימים: כו) וכ"כ במקום חם: כז) וכ"כ בקיץ: כח) *שנראה כל גדותיו סביב כאחת. ובנפל לחור שבגליד שעל הנהר שסתום מכל צד, דינו כיש להן סוף ושהי בההוא שם אצל החור ג' שעות ורואה שלא עלה, והוא השיעור כדי שתצא נפשו [ב"ש בשם סקל"ה], ונ"ל דשני בשנהר סתום עד כדי הלוך ג' שעות, מהחור לכל צד, אף במשם ולהלן הוא לגמרי פתוח, והוא י' מיל, דהיינו כ' אלף אמה לכל צד, והוא פרסה אשכנזית בקירוב שהיא כ"ד אלף אמה: כט) ס"ל אפילו יש להן סוף אסור: ל) *ג' שעות [כבתו של נחוניא חופר שיחין]: לא) *דס"ל דבמים שיש להם סוף שאני בהכי, והכי קיי"ל [שם]: לב) *לאחר

י"ב

ר"ע מברטנורה

בפרצוף פניו. או שניטל חוטמו אין מעידין להשיא את אשתו. שמא אינו הוא: מגוייד. מנותח(יא) כמו גודו אילנא. [דניאל ד' י"א] או חיה אוכלת בו. דוקא במקום שאין נפשו יוצאה. אבל במקום שנפשו יוצאה מעיד עליו שהוא מת: אין מעידין אלא עד ג' ימים. אם לא ראוהו עד לאחר שלשה ימים למיתתו אין מעידין עליו. דחיישינן שמא נשתנו מראית פניו ואינו זה שהם סבורים: רבי יהודה בן בבא אומר לא כל אדם וכו'. יש לך אדם שממהר להנפח. כגון אדם שמן. ויש מקום שאדם ממהר להסריח ולהשתנות בו כגון מקום חמה. ויש לך שעה שהעולם חם ואדם ממהר להסריח ולהשתנות. והכל לפי האדם והמקום והשעה בין לקולא בין לחומרא ואין הלכה כרבי יהודה: ד מים שיש להם סוף. שנראים כל ארבע רוחות שסביב המים ומים שאין להן סוף שאין אדם יכול לראות כל סביביו. ורבי מאיר לא מפליג בין מים שאין להם סוף למים שיש להם סוף אבל חכמים פליגי בברייתא ואמרי מים שיש להם סוף אשתו מותרת אם שהה שם שיעור שאי אפשר שיחיה כשיעור זה בתוך המים ומים שאין להם סוף אשתו אסורה דשמא לאחר שעלה משם יצא והלך לו כדאמר רבי יוסי במתניתין והלכה כחכמים(יב): ועלה לאחר שלשה ימים. דס"ל לר"מ אדם חי בתוך המים ימים רבים ות"ק אפי' במים שיש להם סוף דאי נפיק הוו חזי ליה. חיישינן דלמא נפיק בתר ימים רבים ולא חזו

ליה

עיקר תוי"ט

(יא) ואפי' במקום שאינו יכול לחיות דחיישינן שמא בסכין מלובנת היה שמהדק המכוה מתרפא. גמ': (יב) וצלוב. ותלית אותו על עץ. תרגום ותליב יתיה על צליבא: (יג) וא"ל לר"מ אין מזכירין מעשה נסים דגדלא נייס תוך ימים אי אפשי' לו להיות. ור"מ אפשר דמיכך באבנים שבמים ונייס פורתא. גמ': (יד) רגלו פי' שקברוהו ברגלו ובלבי', דאל"כ חוששין זה הלך לו ממקום זה ורגל זה מאדם אחר. הרשב"א. ואי מיירי בשיש להן סימן מובהק ברגלו לא בעינן קברוהו ברגלו ועתוי"ט: (טו) תנשא. לפי שנעשה טריפה בכך ואינו יכול לחיות

ולא

מן הארכובה ולמטה לא תנשא לג): ה אפילו שמע מן הנשים אומרות מת איש פלוני לד) דיו ר' יהודה אומר אפילו שמע מן התנוקות אומרים הרי אנו הולכין לספוד ולקבור את איש פלוני דיו לה), בין שהוא מתכוין לו) [יז] ובין שאינו מתכוין, רבי יהודה בן בבא אומר, בישראל אף על פי שהוא מתכוין (נ"א עד שיהא) ובע"א אם היה מתכוין [יח] אין עדותו עדות: ו מעידין לאור הנר [יט] ולאור הלבנה לז), ומשיאין ע"פ בת קול לח) מעשה באחד שעמד על ראש ההר ואמר איש פלוני בן פלוני ממקום פלוני מת הלכו ולא מצאו שם אדם והשיאו את אשתו לט) ושוב מעשה בצלמון מ) בא' שאמר אני איש פלוני [כא] בן איש פלוני מא) נשכני נחש והרי אני מת והלכו ולא הכירוהו והשיאו את אשתו: ז אמר רבי עקיבא כשירדתי לנהרדעא לעבר השנה מצאני (ס"א מצאתי) נחמיה איש בית דלי, ואמר לי שמעתי שאין משיאין את האשה בארץ ישראל על פי עד אחד, אלא רבי יהודה בן בבא, ונומיתי מב) לו כן הדברים מג), אמר לי אמור להם משמי, אתם יודעים שהמדינה

ר"ע מברטנורה

ליה. ורבי יוסי פליג עליה ואמר מעשה בסומא שירד לטבול במערה וכו' ומערה מים שיש להם סוף ושהו עד שתצא נפשם והשיאו את נשותיהן: מן הארכובה ולמטה. הואיל ויכול לחיות לא תנשא שמא יצא ולא ראוהו. דמים שאין להם סוף הן: ה אפי' שמע מן הנשים. שאין מתכוונות להעיד יכול לילך להעיד להשיא את אשתו: הרי אנו הולכים לספוד ולקבור את איש פלוני. בגמר' מוקי שצריך שיאמרו אנו באים מלספוד ולקבור את איש פלוני(טז). וצריך נמי שישמע אותם מספרים מעניני ההספד. כך וכך רבנן הוו התם. כך וכך ספדני הוו התם מפני שדרך תינוקות לשחק ולהעלות שמות ושמא נמלה או חגב קברו ומכנים אותו בשם איש פלוני: ו משיאים על פי בת קול. אם שמע קול צווחת (כ) פלוני מת: בצלמין. שם מקום: ז ונומיתי לו. אמרתי לו (כב): כן הדברים שכל חבריו
חולקים

תפארת ישראל

י"ב חודש, דמצטרף אינו חי יב"ח: לג) *וכל זה בהי' הרגל קשור כששלשלוהו, אבל בנפל למים, והשליכו מצודה והעלו רגל, אפילו מארכוב' ולמעלה, לא מהני, רק בי"ש בו סי' מובהק [כסימן י"ט]: לד) אפילו לא התכוונו להעיד: לה) *והוא שיאמרו שעכשו באו מהספד של פלוני, ויספרו ענייני ההספד, מי הי' שם ומי הספיד וכדומה, דאם לא כן דלמא בשחוק אמרו כן: לו) לעדות: לז) אפי' ראהו העד שמת לאור הלבנה: לח) *נראה לי שהוא הנקרא בל"א (עכא), ור"ל אף שלא שמעו הקול עצמו, רק ההברה שיוצא מהקול כמדבר ביער או בעמק, ששומע הד הרים, כאילו המלות נשמעות בכפל: לט) *דאמרינן הלך לו המדבר ולא חיישי' שמא א' מהשדים היה המדבר, או עכו"ם, דאין מחזיקין כך אם אין ידוע החשש (עי' רמב"ם פי"ג מגירושין הכ"ג, ודו"ק) דהרי לא חיישינן שמא שד הוא, ומטעמא דאמרן: מ) שם מקום: מא) וממקום פלוני: מב) כאומתי ורצונו לומר אמרתי: מג) שכל חבריו חלוקים עליו:
ואיש

עיקר תוי"ט

ולא שתיהה אלא לאחר י"ב חודש לפי שטריפה אינ' חיה יב"ח הרמב"ן והרשב"א ועתוי"ט: (טז) ומתני' ה"פ הרי אנו הולכים לביתינו שבאנו מלספוד. הר': יז) מתכוין. ל' רפ"י לעדות וכ"כ ל"י ומשמע דאלו נתכוין להתיר לא ול"ע: יח) מתכוין. בין להתיר שאמר איש פלוני מת השיאו את אשתו ובין להעיד שאמר מת סתם אלא היכא מסכתת לה דנאמן דשא קתני אם כו' במסל"ת כי שהוא דהוא קאמר והזיל מאן איכא ביה תואי שכיב חיואי. גמ': יט) לאור כו' שלא ראוהו אלא לאור הנר או לאור הלבנה ל"י: (כ) רפ"י. ונ"ל שהיא שם מושאל מבת קול שנזכר הרבה פעמים בדברי רז"ל שהוא קול שנשתמשו בו לאחר שפסקה הנבואה ול"נ שנקרא ב"ק לפי שאינו קול לו קול אליו והיא במדרגה למטה ממנה ולכך קראוה ב"ק שהיא כבת לאביה ולפי שהלכו ולא מצאו אדם שם הבאילו לו שם זה אבל לפי האמת אנו דנין שהיה שם אדם והלך לו ועתוי"ט: כא) אני כו'. נ"ל דה"נ בעינן שיאמר ג"כ ממקום פלוני כמו רישא ועתוי"ט: (כב) ונ"ל שהוא מל' נאום כמו ונאומתי
וכאל"ף

שהמדינה (הזאת) משובשת בגייסות[מד]. מקובלני מרבן גמליאל הזקן, שמשיאין את האשה על פי עד אחד, וכשבאתי והרציתי[כג] הדברים לפני רבן גמליאל, שמח לדברי ואמר מצאנו חבר לרבי יהודה בן בבא מתוך הדברים נזכר רבן גמליאל[מה] שנהרגו הרוגים בתל ארזא, והשיא רבן גמליאל (הזקן) נשותיהן על פי עד אחד (והוחזקו להיות משיאין על פי עד אחד) והוחזקו להיות משיאין עד מפי עד, מפי עבד, מפי אשה, מפי שפחה[מו]' רבי אליעזר ורבי יהושע אומרים אין משיאין את האשה ע"פ עד אחד ר' עקיבא אומר לא ע"פ אשה (ולא ע"פ עבד ולא ע"פ שפחה) ולא על פי קרובים[מז], אמרו לו מעשה בבני לוי שהלכו לצוער עיר התמרים, וחלה א' מהם בדרך והביאוהו בפונדק, ובחזרתם אמרו לפונדקית[מח] איה חבירנו אמרה להם מת וקברתיו והשיאו את אשתו. אמרו לו ולא תהא כהנת כפונדקית[מט] אמר להן לכשתהא פונדקית נאמנת[נ], הפונדקית הוציאה להם מקלו ותרמילו[נא] וספר תורה[כה] שהיה בידו[נג]:

נשלמה מסכת יבמות

תפארת ישראל

מד) *ואיני יכול לילך להעיד לפניהם: מה) נ"ג הזקן. דרבן גמליאל זה היה בן ר' שמעון בן גמליאל שנהרג בזמן החורבן, ונכד רבן גמליאל הזקן: מו) *והכי קיי"ל [שם]: מז) וקיי"ל דאפילו ע"פ קרובים: מח) עכו"ם מט) *ר"ל והרי אתה לא האמנת גם לכהנת, שאמרת שאין אשה נאמנת, וכי תהיה גרועה יותר מפונדקית עכו"ם שנאמנת?: נ) שגם היא אינה נאמנה: נא) [רייזע טאשע]: נג) ובמשיחה לפי תומה האמינוה:

נשלמה מסכת יבמות

ר"ע מברטנורה

חולקים עליו: משובשת בגייסות. ואינו יכול לילך אצלכם להעיד מה ששמעתי אלא אמור להם אתה. זה העדות בשמי: רבי אליעזר ורבי יהושע אומרים כו' ורבי עקיבא אומר כו'. ולית הלכתא כחד מנייהו אלא הלכה משיאים על פי אשה ועל פי קרובים חוץ מחמש נשים דתנן במתניתין. ועד מפי עד מפי אשה מפי עבד מפי שפחה כשר לעדות אשה: לא תהא כהנת כפונדקית. כלומר מיוחסת לא תהא נאמנת כפונדקית בתמיה ואם האמינו הפונדקית משיחה לפי תומה (כד) כ"ש שיאמינו באשה ישראלית: לכשתהא פונדקית נאמנת. כלומר שגם הפונדקית אינה נאמנת:

נשלמה מסכת יבמות

עיקר תוי"ט

והאל"ף נבלע כדין אותיות יהו"א: כג) והרצתי. ל' הרצה דברים לפני ריב"ז וג"ל שהמלה ארמית. מלשון והקילות היא תשיתך תרגום היא תהוי רליך: (כד) דעכו"ם היתה ושהיתה בוכה כשראתה אותם קודם שאמרו לה איה חברנו דאל"ה לא הוה לפי תומה. גמ': כה) מקלו כו'. הרי שלא עליה סמכו אלא לפו תומה שסיתה והביאה להם מקלו ותרמילו. רש"י:

מסכת כתובות.

פ"א בתולה נשאת ליום ד' א), ואלמנה ליום ה', שפעמים א) בשבת ב), בתי דינין יושבין בעיירות, ביום ב' ג) וביום ה' ע) שאם היה לו טענת בתולים ד) היה משכים לב"ד ה):

בתולה

תפארת ישראל

פ"א א) יר"ל הנשואין יתחיל ביום, מדטריד בתגרא דרמי בכתוב' [שבת דקי"ל ע"א] ובעסק הסעודה, ולא יהי' יכול לבעול בלילה: ב) אבתולה קאי: ג) דאז כל אדם בעיר לשמוע קריאת התורה: ד) שלא מצא לה בתולים [וסוא סדם שבותת בסוף ביאה ראשונה של בתולה], אוֹ שמצא פתח פתוח [שלא מצא דוחק בביאה ראשונה] מיהו בבוגרת ליכא טענת פתח פתוח [אה"ע סס"ח]: ה) בעוד כעסו עליו, דאם היה ביום אחר, אז קודם שישבו הב"ד תתקרר דעתו ויתפייס; ושמא כשיערער יבואו עדים שמשנתארסה זנתה, ונאסרה עליו. ואף על גב דזנות לא שכיח [כפ"ב דגיטין], זהו רק בעדים והתראה. וא"ל ישא ביום א' וישכים לב"ד ביום ב'? י"ל שקדו והשתדלו חז"ל לתקנתה, שיהיה לו זמן ג' ימים להכין סעודת נשואין. ולאלמנה תקנו יום ה', ג"כ מטעם שקדו, שהשתדלו חז"ל לתקנתה, שישמח בעלה עמה ג' ימים הראשוני' דאם הי' ביום אחר, היה מניח' מיד והולך למלאכתו. ולדידן שב"ד יושבין בכל יום, בתולה נשאת בכל יום [שם סס"ד ס"ג]; וגם בל"ז השתא שאין מארסין, אין הששׁ שזנתה תחתיו ואסור. ואף על גב שעכ"פ יהיה מקח טעות אפ"ה אם יתפייס וימחול אין בכך כלום, להכי לא תקנו לה זמן. ואלמנה גם כן נשאת בכל יום, דכיון דעיקר התקנה בשביל דידה שישמח עמה, מחלה השתא. ואעפ"כ בשוא בחור או היא בתולה, אסור כל ז' ימים מהנשואין במלאכה ובמו"מ ומלאכת יחידי, ובאלמנה שנשאת לאלמן, אסו' ג"י, דרק השמחה שישמח עמה יכולה היא למחול, ולא האיסור מלאכה ומו"מ [שם

וכמו

ר"ע מברטנורה

פ"א בתולה נשאת ליום רביעי. ולא בליל חמישי דאיכא למיחש שמא יהיה טרוד בנשואים ולא מלי בעיל: שאם יש לו טענת בתולים. כגון שיאמר בעלתי ולא מצאתי דם ל"ש אם היא קטנה או נערה או בוגרת או פתח פתוח מצאתי אם היא קטנה או נערה אבל בוגרת אין לה טענת פתח פתוח: ישכים ויבא לב"ד. **בעוד כעסו עליו** שמא יתפייס **ותתקרר דעתו** ויקיימנ' ושמ' זנת' התתיוו ג) והרי היא אסורה עליו ובגמרא פריך ותנשא באחד בשבת ואם יש לו טענת בתולים ישכים ביום שני לבית דין ומשני שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל שיהא טורח בסעודה ג' ימים אחד בשבת ושני בשבת ושלישי בשבת ורביעי כונסה. ובזמן שאין בתי דינין יושבים בב' וה' אשה נשאת בכל יום(ד). והוא שטרח בסעודה שלשה ימים. ומפני תקנת עניים נוהגים בקצת מקומות לישא בערב שבת. וטעמא דאלמנה ליום חמישי שקדו חכמי' על תקנת בנות ישראל שיהא שמח עמה שלשה ימים(ה) חמישי בשבת וששי בשבת ושבת. והנושא את האלמנה אסור בעשיית מלאכה שלשה ימים והנושא את הבתולה כל שבעה. ולענין ברכת חתנים בין בחור שנשא אלמנה בין אלמן שנשא בתולה מברכין ברכת חתנים כל שבעה ואלמן שנשא אלמנה יום

אחד

עיקר תוי"ט

א) שפעמים כו' אבתולה קאי רש"י. וכו' כר"נ דמקשו הכא דלתני נמי טעמא דשקדו למעוטי יום א' בשבת וטעמא דאלמנה ביום ה' כו'. עי"ל דמשום שקדו לא הוו מתקני רבנן לעכובי מצוה דנשואין אלא משום טעמא דבתולים דמילתא דאיסורא היא כולרכו ליחד לבתולה ימים וכיון שהוצרכו ליחד יחדו לבתולה רביעי דמעלי ספי מא' בשבת משום שקדו. ואגב יחדו לאלמנה גם כן. דאי לא. אתו למימר דנשואי אלמנה אלי לרבנן ולא מתקני בהו מלתא. ומש"ה תני טעמא דבתולים לומר דעיקר התקנה הית' בשבילה. וע"ע: **ב) הב'** כו' דשכיחי דאתו נמקרי בכפרא. גמ': (ג) פי' לאחר שנתארסה והרי היא אסורה עליו כגון אשת כהן או שקיבל בה אביה קדושין פחותה מבת ג' דליכא אלא חד ספיקא בכהן שמא קודם שנתארסה ובפחותה מבת ג' שמא באונס. ומש"ה אף בשאר נשים דאיכא ספק ספיקא ואינה אסורה עליו לא פלוג רבנן בתקנתא הו': (ד) גמ'. וה"ק מגד תקנה זו דמשנתינו נשאת בכל יום אבל ודאי יש ימים דאיסור אחר תלי עלייהו כגון שבת ויו"ט ותשה"מ: (ה) ואי נשאת ביום אחד לא מקיימא התקנתא אלא משכים למחר למלאכתו והולך לו:

גואלים

ב בתולה כתובתה מאתים ו) ואלמנה ז) מנה ז), בתולה ח) אלמנה גרושה וחלוצה ז) מן האירוסין, כתובתן מאתים, ויש להן טענת בתולים, הגיורת והשבויה והשפחה ט), שנפדו ח) ושנתגיירו ושנשתחררו י) פחותות ט) מבנות שלש שנים ויום אחד יא), כתובתן מאתים ויש להן טענת בתולים: ג הגדול שבא על הקטנה יב) והקטן יג) שבא על הגדולה יד), ומוכת עץ טו) כתובתן מאתים דברי רבי מאיר, וחכמים אומרים מוכת עץ כתובתה מנה: ד בתולה ח) אלמנה גרושה וחלוצה טז), מן הנשואין יז) יא), כתובתן מנה

ר"ע מברטנורה

אחד: ב בתולה אלמנה גרושה. כלומר בתולה שהיא אלמנה או גרושה או חלוצה מן האירוסין וחזרה ונשאת. כתובתה מן הדין מאתים: ויש לה טענת בתולים. אם לא מצא לה הדין בתולים אבדה כתובתה דמקח טעות הוא שהרי בחזקת בתולה נשאת: ג שבא על הקטנה. פחותה מבת שלש שנים ויום אחד שאין ביאתו ביאה: וקטן. פחות מבן תשע שאין ביאתו ביאה ובא על הגדולה(י) ומוכת עץ. שנתקע לה עץ באותו מקום: כתובתן מאתים. אם נשאו סתם: וחכמים אומרים מוכת עץ כתובתה מנה. והלכת' כותייהו ואפי' לא הכיר בה כתובתה מנה. ולא הוי מקח טעות: ד בתולה שהיא אלמנה או גרושה או חלוצה מן הנשואים. אם חזרה ונשאת סתם

כתובתה

תפארת ישראל

וכמו שיש חלוק בשמחה בין בחור ובתולה לאלמן ואלמנה, כ"כ בברכת חתנים, דהיינו ז' ברכות [מלבד ברכת הכוס] שמברכין אחר בהמ"ז, דבבחור או בתולה, מברכין אותן כל ז' ימים בכל סעודה שהיו באים בה פנים חדשות מבני אדם החשובין. ובאלמן שנשא אלמנה אין מברכין רק בסעודה קמא שביום קמא [ולא באכלושו בלילה]. מיהו שהשמחה במעונו ואשר ברא מברכין לבחור או בתולה כל ז"י אפי' ליכא פנים חדשות, ובאלמנה כל ג' [טור שם]. ודוקא במזמן אחרי' ולא באוכל החתן עם בני ביתו בלבד. וברכת חתני' ל"ריך י', ואשר ברא ג' [שם סס"ב]: ו) *למנהגינו הוא כ"נ ר"ט וי' ז"ג: ז) *היא חצי הנ"ל. וכל זה בלא הכניסה כלל; אבל בהכניס' נדן, אז כתוב' ר' וק' בכלל תוס' שלים שעל הנדן [ס"ז ב"ש סקכ"ג]: ח) שהיא אלמנה או וכו' [כגיטין ד"א]: ט) *נ"ל דמשום שכל הנ' בחזקת שנבעלו, להכי נקט להו כסדר הזה, דלא מבעיי' גיורת, אלא אפי' שבוייה שיד אחר שליט עליה ואפילו שפחה דעבדא בהפקירא ניחא ליה, ושטופים בזנות יותר: י) *כאן היפך הסדר? דמצוה לפדות יותר מלגייר, ולגייר מלשחרר, דאע"ג דקשין גרים לישראל [כקדושין ד"ע ע"ב] עכ"פ לא עבר בעשה כמשחרר [כגיטין ל"ח ב']: יא) *דאז אפי' נבעלו, בתוליהן חוזרין. ומשכחת לה „קטן" שנתגייר, דאף שאינו בן דעת, של כל פנים זכות הוא לו וזכין לאדם שלא בפניו; ואף על גב דזכייה הוא מטעם שליחות, ואין שליחות לקטן, ולעכו"ם? י"ל דמיירי בנתגייר אביו נ"כ, דמדאיכא ב' זכותין להכניסו בברית ולהיות כאביו, גם קטן מוס' שליח: יב) פחו' מג' שנים ויום א': יג) פחות מבן ט' ויום א': יד) ולא הכיר בתוליה דאל"כ לא עדיף ממוכת עץ: ומה"ט בהנך ב' מודו רבנן מדלא הוסרו בתוליה, דגם בביאה הרי בתוליה חוזרין: טו) שהוכתה בעץ באותו מקום ונסרו בתוליה: טז) אע"ג דפשיטא דהא כבר היא אלמנה? אפ"ה נקט לה הכא אגב מבנה ב' דהתם קמ"ל אע"ג דאיכא תרתי שהיא אלמנה וחלוצה אפ"ה כתובתה ר': יז) אחר שנכנסה

לחופה

עיקר תוי"ט

ו) מאתים. בכ"מ י"ג פסק הל"כ דכתובת אשה דרבנן והשתא הני מאתים בכסף מדינה הם. שכן כל של דבריהם ויש בכל דינר ז' חלקים נחושת ושמינית כסף נמצא מאתים כ"ב של כסף טהור זו דעת הר"מ. והרא"ש סובר דבכתובה תקנו בסלע של תורה שכולו כסף טהור דזה הכלל לא נאמר אלא בסלע ולא בזוזי ומנה ז) והלוצה. לרבותא נקט דסד"א כיון דשומרת יבם לא מהסרה כניסה לחופה שהרי יבמה יבוא עליה בעל כרחה וה"א דכנשואה דמיא קמ"ל. תוי': ח) שנפדו כו'. בשם רבינו מהר"ר ליוואי ז"ל שמפתי טעם שבויה שנפדו כו' שכן מצות פדיון שבוים קודמת. ולהתגייר אע"פ שדוחין אותו בתחלה אין מרבין עליו ואין מדקדקין עליו אבל להשתחרר עובר בעשה דולעולם בהם תעבודו: ט) פחותות כו'. באפילו נבעלו בתוליהן חוזרין ר"נ: (י) ומ"מ לא דמי לקטנה שנבעלת דהתם בתוליה חוזרין אבל קטן והכיר הבתולין לא עדיפא ממוכת עץ אלא הכא בלא הכיר בתולים איירי. תוי' והרא"ש: יא) הנשואין. שנכנסה לחופה ויש

לה

מנה, ואין להם טענת בתולים. הגיורת והשבויה והשפחה, שנפדו ושנתגיירו ושנשתחררו יתרות על בנות שלש שנים ויום אחד, כתובתן מנה, ואין [יב] להן טענת בתולים יח): **ה** האוכל [יג] אצל חמיו ביהודה שלא בעדים, אינו יכול לטעון טענת בתולים, מפני שמתייחד עמה יט), אחת אלמנת ישראל ואחת אלמנת כהן [יד] כתובתה מנה, בית דין של כהנים היו גובין לבתולה [טו] ד' מאות זוז ולא מיחו [טז] בידם חכמים כ): **ו** הנושא את האשה, ולא מצא לה בתולים, היא אומרת משארסתני נאנסתי, ונסתחפה שדך כא), והלה אומר לא כי [יז], אלא עד שלא ארסתיך והיה מקחי מקח טעות כב), רבן גמליאל ורבי אליעזר אומרים נאמנת כג) [יט], רבי יהושע אומר לא מפיה אנו חיין כד) [כג], אלא הרי זו בחזקת בעולה עד שלא התארס והטעתו

ר"ע מברטנורה

כתובתה מנה דבחזקת בעולה קיימת משנכנסה לחופה: **ה** האוכל אצל חמיו ביהודה. כשהיו עושין סעודת ארוסין בבית אבי הכלה ביהודה היו נוהגים שהארוס מתייחד עם ארוסתו כדי שיהא לבו גס בה לפיכך כשנשאת אחר כך אין לו טענת בתולין: **ו** ונסתחפה שדך. מטר סוחף בא על שדך והפסידו כלומר מזלך גרם ותן לי כתובתי: והיה מקחו מקח טעות. ואין לך כתובה ממני (יח): נאמנת. ומשביעין אותה שבועת היסת (כ) שכן הוא כדבריה. ותטול כתובתה. וכן הלכה. ואי אמרה בתולה מנאאי אינה נאמנת. (כא) דהמנוהו רבנן לבעל ואפי' בלא שבועה. דחזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה (כב):

דרוסת

תפארת ישראל

לחופה קודם שנבעל'; ואח"כ נשאת לאחר: יח) לומר מקח טעות הוא שתפסיד גם הק': יט) *ושמא בעלה וא"כ לומר שלא בעלה דכן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה [כגיטין פ"ח ב']: כ) *ולא גזרו שלא לבייש שאר נשים: כא) *כמטר סוחף בא על שדך שזרעת; ור"ע מזלך גרם שנתקלקלתי, ויש לי כתובה [מנאהים]: כב) ואין לך כתובה כלל: כג) *דאע"ג דברי ושמא לאו ברי עדיף להוציא, הכא שאני דאיכא נמי לה מגו דמוכת עץ אני, דלא היתה נפסלת מכהונה. ואף דהו"ל מגו להוציא, בברי ושמא אמרי' מגו להוציא [ס"ח ב"ש סקכ"ב]. מיהו באמרה בתולה אני, אינה נאמנת; אף על גב דאית לה מגו דנאנסתי או מוכת עץ אני, עכ"פ בברי וברי לא אמרי' מגו להוציא. ואי"ל אם כן מה הועילו חכמים שתקנו כתובה שלא תהא קלה בעיניו להוציאה, הרי יכול להפקיע עצמו בטענה זו מתקנת חכמים, שהרי א"א לה להביא ראיה שהיתה בתולה, ויפטר מכתובתה? י"ל דהכא מהימן מכח חזקה דאין אדם טורח בסעודה ומפסידה ומהאי טעמא פטור גם משבועה: כד) *דהמע"ה [וצ"ל דנקט הך ליסנא ע"פ

עיקר תוי"ט

לה עדים שלא נסתרה. א"נ נסתרה ולא שהתה כדי ביאה. גמ': יב) **ואין** כו' אין יכול להפסידה אותה מנה ולומר בחזקת בתולה נשאתיך והרי מקחי מקח טעות. רש"י: יג) **האוכל.** מדקתני האוכל מכלל דאיכא דוכתא ביהודה עצמו דלא אכיל ונ"מ דהיכי דלא נהיגי לייחד יכול לטעון. גמ' ורש"י: יד) **אלמנת כהן.** אלמנה בת כהן. רש"י: טו) **לבתולה.** בת כהן כשנשאת לכהן וכ"ש כשנשאת לישראל: טז) **ולא מיחו** כו'. אע"פ שלא כתב בלשון תוספת אלא ד' מאות דחזו ליכי וקס"ד דלא תגבה דלא חזו ליכי ובלשון תוספת לא כתב. קמ"ל דמנהג טוב הוא ורצוי להיות בכהונה ושייך בהו דחזו ליכי. תו': יז) **לא כי.** א"א לפרש במכתישה בברי דמהיכא ידע. ועוד למה כנסה ובעלה אלא ה"ק שמא לא כי: (יח) אפי' מנה דלא דמי למוכת עץ דלעיל. גמרא: יט) **נאמנת.** דמוקמינן אתתא אחזקה דמספקינן בשעת אירוסין אי בתולה הואי והעמד האשה בחזקתה ובתולה נולדה והך שעה הוא דאיתניסא לאחר אירוסין. גמ': (כ) אבל בחיבור הר"מ כ' ויש לו להחרים סתם על מי שבועה שקר כו' וזה עיקר דכיון שאינו טוען עליה בברי אין כאן מקום לשבועה אפילו היסת שלא מצאנוה אלא בברי: (כא) גמ'. וכ' הרא"ש ואין להאמינה במגו דנאנסתי דלא בעיא למפסלה נפשה מכהונה. ואין להאמין במגו דמוכת עץ דלא שכיח. א"נ לא אמרינן מגו לאפוקי ממונא: (כב) פירש"י ואין לחוש שמא יטען אדם כך אלא באמת שאם היה בתולה מתחלה לא היה טורח בסעודה בחנם אלא היה מגרשה תחלה. וכ' הר"ן דא"ל דתיפוק ליה דהואיל ואיהו טוען נמי ברי מהיכי תיתי שתהא היא נאמנת לאפוקי ממונא. דלאו קושיא היא כלל דכיון דטעמא דכתובה כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה. אם אתה אומר נאמן ועליה דידה רמי לברורי וא"א לה להביא ראיה. הרי היא קלה בעיניו להוציאה הלכך צריך לטעמא דחזקה וכו': כג) **לא ט'.** דהכא נמי אוקי ממונא בחזקת מריה כדפי'

והפסעתו כה) עד שתביא ראיה לדבריה: ז היא אומרת מוכת עץ אני כו), והוא אומר לא כי אלא דרוסת איש את כז), רבן גמליאל ורבי אליעזר אומרים נאמנת כח), ורבי יהושע אומר לא מפיה אנו חיין, אלא הרי זו בחזקת דרוסת איש, עד שתביא ראיה לדבריה כט): ח ראוה מדברת ל) עם אחד בשוק לא), אמרו לה מה טיבו לב)[כז] של זה, איש פלוני לג) וכהן הוא, רבן גמליאל ור"א אומרים נאמנת לד)[כח], ורבי יהושע אומר לא מפיה אנו חיין לה), אלא הרי זו בחזקת בעולה לנתין ולממזר לו) עד שתביא ראיה לדבריה לז): ט היתה מעוברת לח)[כט] ואמרו לה מה טיבו של עובר זה, מאיש פלוני וכהן הוא, רבן גמליאל ורבי אליעזר אומרים נאמנת לט), רבי יהושע אומר לא מפיה

ר"ע מברטנורה

ז דרוסת איש. בעולת איש: נאמנת. ולא הפסידה כתובתה (כד) ומכל מקום אי אשת כהן היא ולאחר זמן האירוסין כשנשאה טען דרוסת איש את מפקינן לה מיניה דשמא לאחר שארס אותה נבעלה ומכי אמר דרוסת איש את שויתה אנפשיה חתיכה דאיסורא (כה) ואפי' נבעלה באונס הא קיימא לן אשת כהן שנאנסה אסורה לבעלה ומגרש לה ויהיב לה כתובתה: ח מדברת. מתייחדת (כו): וכהן הוא. מיוחס: נאמנת. כשרה לכהונה: ט מה טיבו של עובר זה וכו' רבן גמליאל אומר נאמנת. וכשרה לכהונה

תפארת ישראל

פ"פ ת"ד (כסנהדרין דצ"ז) דאית קרתא דשמה קושטא, ויושביה מאריכים ימים מדאין אומרים שקר. להכי קאמר הכא דלא משום דבור' של זאת נאריך ימים, דשקר אמרה]: כה) *דס"ל חזקת ממון עדיף, ואפי' ק' אין לה: כו) קודם הכנוסין ויש לי כתובה ק'. ואמשנה ו' דלא מצא לה בתולים קאי: כז) *ר"ל נבעלת והרי זה מקח טעות ואין לך כלום. [ונקט "איש" לאפוקי ביאת קטן, דדינה נ"כ כמוכת עץ (כמ"ג). והא דלא נקט לשון נקייה בעולת איש את? נ"ל משום דהך לישנא משמע אנוסה, כמו ארי דורס ואוכל, וקמ"ל רבותא לר"ג, דלא מבעיי' באין לו פגם להגל רק שתחתיו זנתה, וכיון שנתקדשה פחותה מבת ג' שנים, וודאי נאמנת לר"ג. מדטען איהו כפק [כתוס'] אתזוקי היכי ברשיעי לא מחזקינן, אלא אפילו אפשר שיתגלגל בטענה שנאנסה קודם שנתארסה [כרש"י], דלא מחזיק לה ברשיעא, אפ"ה נאמנת. — ולא נקט אנוסה את? דזה לא הי' הסיפור מטענתה מוכת עץ אני — אבל דרוסת איש משמע בעולה ומשמע נמי אנוסה —] כח) *מדאית לה מגו דמוכת עץ אני תחתיך, דאית לה כתובה ר', בכה"ג ברי ושמא ברי עדיף: כט) ונקט פלוגתייהו בב' בבי? דברישא בנאנסתי קמ"ל דבהודית מודה ר"ג לר"י דלית לה כלום דמקח טעות לגמרי משמע; ובסיפא במוכת עץ קמ"ל דלר"ג כתובתה עכ"פ ק', אפי' לא הכיר בה: ל) *כמו דבר אחד לדור, דר"ל מנהיג; כ"כ ה"נ רצונו לומר היתה נוהגה מא' בשוק, כלומר שנבעלה [והוא לישנא דקרא, ויקרב אל אחיו את המדינית לעיני משה. ובש"ס קאמר דלהכי לא נקט שנבעלה, דלישנא מעליא נקט. ואע"ג דבכמה דוכתי נקט לשון שנבעלה, הכא מדנקט מקמי הכי ע"פ ההכרח דרוסת איש את קפיד הכא טפי למנקט לישנא מעליא, לאשמעי' דלעולם יספר אדם בל' נקייה [כפסחים ד"ג א']: לא) *דר"ל א' שהי' בשוק, [ובגמרא ל"ג "בשוק"]: לב) *מה עסקו: לג) *לרבותא דרבי יהושע נקט איש פלוני, דאף דנאמנת לאסור הולד בקרובות של אותו פלוני [כרמב"ם א"ב פט"ו י"ד], אפילו הכי להכשיר א"ע והולד אינה נאמנת. או דקמ"ל אף שאותו פלוני ידוע בכשרות, וגם מדהזכירה שמו הו"א דהוה כמסיחת לפי תומה שכהן הוא שבעלה, ונהמנינה, קא משמע לן: לד) *להכשיר עצמה לכהן, מדיש לה חזקת כשרות: לה) *דמדנתייחדה הורע חזקתה, דיצאה מגדר הצניעות: לו) *ונפסלה מכהן ומתרומה: לז) *שנבעלה לאותו פלוני, ושהוא כשר: לח) *נקט מדברת להכשיר בה, ומעוברת להכשיר בתה: לט) וכשרות לכהונה היא ובתה:

קוועלע

עיקר תוי"ט

(כד) כדפי' במ"ג דאית לה מנה אפילו לא הכיר בה ומש"ה איצטריך למתני פלוגתייהו במ"ע אע"ג דשמעינן בנאנסתי לאשמעינן הא דמנה יש לה. ונאנסתי אצטריך לאשמעינן דאם הודית מקחה מקח טעות ואין לה כלום. גמ': (כה) וה"נ בהאשת ישראל וקבל בה אביה קידושין בפחות מג' וטעמא דליכא אלא חד ספיקא. וכ' הר"מ וספק דשמא מוכת עץ היא אינו מצוי ואין חוששין לו. ועתוי"ט: (כו) והני לה לאודיעך כחו דר"י דאע"ג דלא רוב שנבעלה פסולה. גמ': (כז) טיבו. טיב היא סיבה כמו טיב גיטין וקדושין. הר"מ: (כח) נאמנת. לפי שהיא בחזקת כשרות: (כט) מעוברת. לאודיעך כחו דר"ג ועוד דאפילו בתה מכשירין:

ספיה: אנו חיין, אלא הרי זו בחזקת מעוברת לנתין ולממזר, עד שתביא ראיה לדבריה: י אמר רבי יוסי, מעשה בתינוקת שירדה למלאות מים מן העין(לב) ונאנסה, אמר רבי יוחנן בן נורי, אם רוב אנשי העיר משיאין(לג) לכהונה הרי זו תנשא לכהונה(לד):

פ"ב האשה שנתארמלה או שנתגרשה(א) היא אומרת בתולה נשאתני והוא אומר לא כי אלא אלמנה נשאתיך(ב), אם יש עדים שיצאת(ג) בהינומ'(ד) וראשה פרועה(ה) כתובתה מאתים(ו), רבי יוחנן בן ברוקא אומר אף חלוק קלי(ז) ראיה(ז): ב ומודה

ר"ע מברטנורה

לכהונה היא ובתה אבל לענין ירושה לא אמר רבן גמליאל שזה העובר ירשנו והלכה כרבן גמליאל בכל הני דמתניתין ואפי' הכי לכתחלה לא תנשא לכהונה (ל) לא שמדברת עם אחד ולא שמעוברת אא"כ היו רוב אנשי העיר מיוחסי' ונבעלה זאת שהשה מאחד מהם שפירש חוץ לעיר ובעל דאמרינן כל דפריש מרובא פריש (לא) ואז תנש' לכתחלה לכהונה בין היא בין בתה: י אם רוב אנשי העיר משיאין לכהונה. אע"ג דרוב' הך סגי בעלמ'. מעלה עשו ביוחסין והכי אצרכוה רבנן תרי רובי (לד) רוב סיעה (לה) שעוברת שם ורוב העיר ואין משיאין לכתחלה לכהונה אלא בתרי רובי וכן הלכה:

פ"ב האשה שנתארמלה או שנתגרשה. ותובעת כתובתה: והוא אומר. קאי אנתגרשה ואי אנתארמלה היורשים אומרים אלמנה נשאך אבינו ואין לך אלא מנה: הינומא. איכא מ"ד חופה של הדס שעושי' לבתולות ואיכא מ"ד צעיף שמניחי' על העינים ומתנמנמת בו (א): וראשה פרוע. שערה על כתיפה כך היו נוהגים להוציא הבתולות מבית אביהן לבית החתונה: אף חלוק קליות. במקומו של רבי יוחנן בן ברוקא היו נוהגים לחלק קליות בנשואי הבתולות ואי ליכא סהדי שעשו בנשואיה כמנהג נשואי הבתולו' ושטר הכתובה אבד בעל מהימן (ב) ואינה גובה אלא מנה: ג ומודה

תפארת ישראל

מ) [קוועללע]: מא) *ואף דבמ"ח א"ל חב, זהו מדעתה ברי. מיהו קיי"ל גם הכא דצריך ב' רובא, רוב עיר ורוב סיעה כנ"ל [אה"ע ו' י"ז, ועי' יבמות פ"ב י"ח]:

פ"ב א) *תובעת כתוב' ר', ושטר כתובה אמרה שנאבד, או דמיירי במקום שאין כותבין כתובה [וצ"ל לפמ"ש במשנה י' דלקמן עמוד קמן מאי בזה; א"כ שפיר נקט מאי' לא צ אלמנה, דהו"ל לגבי יורשים כברי ושמא מהני עדים קמן נסייעה, אלא אפי' בנתגרשה דהו"ל כברי וברי וב"ה מסייע לה כ"ש הקטן]: ב) ובנתארמלה היורשי' טוענו': ג) מבית אביה לבית בעלה: ד) *הומענאם' בלשון יון הוא צעיף [שלייער] לכסות עינים; וחז"ל הסיבו המלה ופרשוהו כפי הנאות בלשון קודש, דע"י שעינים מכוסים היא מנמנמת תחתיו, ולכן קראוהו הנומא [ועמ"ש פסחים פ"י]. ויש עושין הנומא זה מבגד ויש מהדסים: ה) שערותיה תלוי' סביב כתפיה: ו) *ואין לחוש שהגבה שוב בשטר כתוב' שטמנתו? דהא קיי"ל כותבין שובר: ז) *שבלי' רטובי' שנתיבשו בתנור, שרגילין לחלק לתנוקין בנשואי בתולה ולא"ק

עיקר תוי"ט

עיקר תוי"ט

(ל) ר"ל היא. אבל בתה הא פסקינן הלכה כאבא שאול פ"ד דקדושין דלכתחילה הכילו. ועיין לפי שאפשר דאפי' לקהל פסולה. ואם היו מחמירין בה שלא לבוא בקהל לא היה לה תקנה הלכך לא החמירו שלא תנשא לכתחילה. ב"י והמגיד ועתוי"ט: (לא) אבל בעיל אפי' פירש הבועל ואזיל לגבה לא אמרי' כל דפריש כו' אלא מנבין ליה בקבוע דכמחצה על מחצה דמי גזירה אטו היכא דאזלא איהי לגבייהו. גמ': לב) העין. מבפנים על העין בדרך הולך: לג) משיאין. בכהונה ולאנוסיהן שאין רוב בני העיר פוסלין אשה לכהונה בביאתן רש"י: (לד) ומתמי' דלעיל הלכה כר"ג ולא פירש דבעינן תרי רובא מחלקים הרא"ש והר"ן דלעיל בטוענת והכא באינה טוענת דאמרא דמלתא הכי איתא דתינוקת הוה ולא ידעה לטעון וכיון דהוה ליה שמא אפילו לר"ג בעי תרי רובא. ובתוי"ט בפי' אחר: (לה) רש"י פי' רוב סיעה של כשרים הבאים ממקום אחר עוברים שם. והר"ת מפ' דהוא סיעה הם שפרשו מן המקום הזה ועוברים שם ובפרשת דרכים או בקרנות ועתוי"ט פי' סיעה ירושל'. מלבון ולתחות מרעהו. ת"ס וסיעת מההמוהי:

(א) ולכך נקרא הינומא ע"ש תנומה. והערוך פי' הינומא ל' יון הוא הור' כלומר הוך הבתולות: (ב) דהע"ג דהא"ו פ"ק איהי מהימנא התם ברי וברי ואמא אבל הכא ברי וברי ואין לה עליו אלא שבועה. וכ"מ וכי ליכא עדים נמי כהימנים כבעל במגו דבבעסי. הכא בהו' דמגו במקום עדים הוא: ג) קליות. כשהשבולים נמש

ב ומודה רבי יהושע ח) באומר לחבירו שדה זו של אביך היתה, ולקחתיה הימנו, שהוא נאמן, שהפה שאסר הוא הפה שהתיר ט) ואם יש עדים שהיא של אביו, והוא אומר לקחתיה הימנו, אינו נאמן י): ג העדים שאמרו יא) כתב ידינו הוא זה אבל אנוסים היינו יב) קטנים

תפארת ישראל

רק שמא בל"ז חלקות, מה שאין כן ראשה פרוע. — ותו"ט שנשאת בד' ג"כ אין ראיה. ובאין עדים אין לה רק ק', אף לר"ג [פ"א מ"ו] דהיא נאמנת, התם ברי ושמא, משא"כ הכא ברי וברי, דאף ביורשים טענינן כל דתלי' אבוהון למטען, וכברי וברי דמי [רא"ש]. ואף דרוב נשים בתולות נשאת, עכ"פ רובן יש להן קול, וזו שאין לה קול אתרע רובא. והמע"ה. משא"כ ביש עדים, יש הוכח' שהיא מהמיעוט בתולו' שנשאת ואין לה קול; ובכה"ג אין הבעל נאמן במגו דפרעתי, דמדהאמינו חכמים לעדות קטן [כמשנה י'], הו"ל כמגו במקום עדים, ומכ"ש בהיכא עדים ממש. או י"ל דאינו נאמן לטעון פרעתי, מדהו"ל כטוען שקר מעשה ב"ד בלא אמר כלום [וע"רן וריב"ן כ"ב ח"ג סי' כ"ב]: ח) *מדנקט משנה דלעיל דמודה ר"ג כשי' ז', נקט נמי הכא דמודה ר"י לר"ג: ט) *דדוקא במשארסתני נאנסתי [פ"א מ"ו] דליכא מגו דשתקה, דהרי הבעל טוען עד שלא ארסתיך [רש"י], וגם היא בעצמה מודה שנמצא בה ריעות', שלא מצא לה בתולים [כתוס'], להכי לא אמרינן מגו, דלמא לא אסקי אדעתה למטען מוכת עץ אני, או דלמא ערומי קמערמה, [כב"מ ד"ד ב' וד"ח א', וכתובות ד"פ ע"א ודפ"ז ב']; מה שאין כן הכא דאין אדם תובעו, ואי נמי תובעו, אין רעות' בפניו, מודה ר"י דמהימן מגו דשתק, או לא היה של אביך מעולם.

ר"ע מברטנורה

ב ומודה רבי יהושע. אף על גב דלעיל בפ"ק גבי היא אומרת משארסתני נאנסתי. פליג רבי יהושע ארבן גמליאל. ואמר דלא מהמנינן לה. במאי דאמרה משארסתני נאנסתי ופסלה עצמה מן הכהונה במגו דאי בעיא אמרה מוכת עץ אני והיתה כשרה לכהונה. הני מילי היכא דאיכא איסור והיתר לפסול לכהונה או להכשיר בהא פליג רבי יהושע ארבן גמליאל ואמר דלא מהמנינן לה במגו (ד) אבל היכא דליכא אסור והיתר אלא דררא דממונ' כגון שהאומר לחבירו שדה זו של אביך היתה ולקחתיה ממנו. מודה ר' יהושע לרבי גמליאל דבכהאי גונא מהימנינן ליה במגו דאי בעי אמר שלי היא ואמר של אביך היתה ולקחתיה ממנו נאמן: ואם יש עדים שהיא של אביו אינו נאמן. בגמר' מפרש דהא מתניתין אתיא לאשמועינן (ה) כגון שלא אכלה אלא שתי שנים בפני האב ושנה אחת בפני הבן כיון דלא שלמו לו שלשה שני חזקה בחיי האב השנה שאכלה בפני הבן אינו עולה למנין שני חזקה: ג אנוסים היינו. אונס נפשות שמא יהרגנו אבל אונס ממון שמא יקח ממונו וכ"ש אם אמרו בשביל רוב ממון שנתן לנו אינן נאמנין דאין אדם משים עצמו רשע דאדם קרוב אצל עצמו ואינו נאמן על עצמו לא לזכות ולא לחובה (ו) וכן פסולי עדות היינו מחמת קורבה (ז) אבל מחמת עבירה אינן

אבל אי"ל דטעמא דר"י הכא דנאמן, משום דמשני חזקת ממון כמו במשארסתני נאנסתי? די"ל דבמודה של אביך היתה, לא הו"ל חזקת ממון שפיר דקרקע בחזקת בעליה עומדת: י) *והא דלא נקט שדה זו שלך היתה וכו'? היינו משום דבעי למתני סיפא ואם יש עדי' וכו', דק' ממ"נ אי דאכלה שנות חזק' אמאי לא מהימן? ואי דלא אכל שנות חזקה פשיט' דלא מהימן? אע"כ דאכל ב' שנים בחיי אב וא' לפני הבן, וקמ"ל דבדאיכא עדים, לא מהני: יא) כשבאו לקיים השטר: יב) *מפחדינו שיהרגנו העדנו שקר. אבל אם מפחד הפסד או הרווחת ממון, אין נאמנים, דאין אדם משים עצמו רשע, לחוב א"ע או לפסול א"ע

אבל

עיקר תוי"ט

לשין מייבשין אותן בתנור והן קליות ומשומרות לעולם. רש"י: (ד) וכ"כ הר"ן כלום מכיון דלענין איכא איסור והיתר לא מהימנא במגו. ה"נ לענין הכתובה דלא שייך לומר בההיא נאמנת לכתובה ולענין איסור והיתר לא ור"ג סובר דלענין איסור והיתר נמי נאמנת משום דאוקי אחזקה כשרות כדלעיל ועתוי"ט: (ה) דלהכי בלשון איתני בדידיה באומר לחבירו שדה זו שלך היתה כו' (ו) מקיים רש"י בדיני נפשות. כלו' דודאי נאמן על עצמו בדיני ממונות דהודאת בע"ד כמאה עדים דמי: (ז) ודקה אונסו היינו. מבכמת לא כשהיו קרובים בנשותיהם

קטנים היינו יג), פסולי עדות היינו יד), הרי אלו נאמנים טו) ח) ואם יש עדים שהוא כתב ידם או שהיה כתב ידם יוצא ממקום אחר טז) אינן נאמנין יז) י): ד זה אומר זה כתב ידי וזה כתב ידו של חברי וזה אומר זה כתב ידי וזה כתב ידו של חברי הרי אלו נאמנין יח) זה אומר זה כתב ידי וזה אומר זה כתב ידי, צריכים לצרף עמהם אחר יט) דברי רבי, וחכ"א אינם צריכים לצרף עמהם אחר, אלא נאמן אדם לומר זה כתב ידי כ): ה האשה שאמרה אשת איש הייתי, וגרושה אני נאמנת יב) שהפה שאסר הוא הפה שהתיר כא), ואם יש עדים שהיתה אשת איש, והיא אומרת גרושה אני אינה נאמנת, אמרה נשבתי יג) וטהורה אני כב), נאמנת, שהפה שאסר הוא הפה שהתיר, ואם יש עדים שנשבית והיא אומרת טהורה אני אינה נאמנת, ואם משנשאת באו עדים

ר"ע מברטנורה

אין נאמני': יוצא ממקום אחר. חתומים בשטר אחר שהוחזק בבית דין(ט) ובא אותו שטר לפנינו עם זה וכתב חותמיהן דומים זה לזה: ד הרי אלו נאמנים. דהא איכא תרי סהדי על כל כתב וכתב: צריכי' לצרף עמהם אחר. שעל כתב ידן הן מעידין ולא על מנה שבשטר וצריך תרי סהדי על כל כתב וכתב: וחכמים אומרים אינם צריכין לצרף עמהם אחר. שעל מנה שבשטר הם מעידי'(יא) וכשזה אומר זה כתב ידי וזה אומר זה כתב ידי נמצאו שני עדים על מנה שבשטר והלכה כחכמים: ה אם משנשאת. לא נשאת ממש אלא אם משהתירוה לינשא באו עדים שנשבית.

נא

תפארת ישראל

[אבל חייבים לשלם ללוה, מדמודו שהפסידוהו בחתימתן; ח"מ ס"ו סל"ז]; ולא אמרינן פלגינן דבוריה [כיבמות פ"ב מ"ט] ובנפשות נאנס? דהתם מה שצריך להעיד, הוא שנהרג, וזה מהמנינן ליה, ומה שהוסיף שלא לורך שהוא הרגו, בזה לא מהמנינהו, דא"צ לנו כלל לידע מי הרגו, משא"כ הכא וודאי צריך לידע במה נאנס, ומדהוא אמר שנאנס בממון, איך נעקור דבורו לומר שבנפשות נאנס: יג) *אף שהעי... אמת, וכ"כ בפסולי עדות: יד) *מחמת קור... שהשתא נתרחקו, ואי אפשר לברר הב... אלו' עבירי' אין אדם משים וכו' כלעיל סי' ...טו) *ודוקא תוך כדי דבור, דאל"כ מ... כתב ידינו הוא, הו"ל כיוצא ממקום אחר... פא: טז) *שחתומי' גם אשטר אחר, שכבר נתקיים בב"ד, וראו עתה בחתימו' ב' השט... שוין: יז) דעדים שחתומים בשטר, הו"ל כנחקר עדותן בב"ד, דלא חציף אינש לזייופי ...רש"י גיטין ד"ג], וכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד, ואף דאית להו מגו דאמרי פרוע הוא, בב' עדים א"א מגו, דירא כל א' שחבירו לא יסכים אדעתיה למטען גם כן כמותו: יח) *ודינו כשטר מקויים, מדאיכא ב' על כל חתימ': יט) שיעיד שמכיר ב' החתימות, דס"ל אכתב ידן ולא אמנה שבשטר הן מעידים: כ) דס"ל אמנה שבשטר מעידי', וכשמעיד כ"א אכתב ידו, הרי יש ב' עדים אענין שבשטר: כא) *י"א דוקא תוך כדי דבור, הלא אף כן נותנת אמתלא לדבריה [אה"ע קנ"ב], והא דנקט בסיפא בים עדים, ולא נקט ר... אפי', בשלא תוך כדי דבור? נ"ל משום דבעדים אפילו בנשאת הלא, משא"כ שלא ...ב"ד, תמיד מהני אמתלא: כב) לא

שנפלתי

עיקר תוי"ט

בנשותיהם ונתרחקו. פר"ע: ח) נאמנין. כשאמרו בתוך כדי ...י דאל"ס לא הוי ככ"י יוצא ממ"א הואיל וסודו שזה: כ"י: (ט) וכתוב בו הנפק רש"י: י) א"נ. גמ' ד... החתומים על השטר כמו שנתקרה עדותן בב"ד דמי וכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד. וכ' התוס' ימש"כ ...תי ליכא לאקשויי דלהימנו במגו דפרוע הוא דהוו כחוזרים ומגידים ועוד דשוב מגו במקום עדים. ועוד דבב' עדים לא אמרינן מיגו. דהאיך נאמר שזה נאמן במגו שגם חבירו הי' יכול לומר כך וכך: (יא) שהרי שנ...אלו אומרים אנחנו ראינו המלוה והתמנו רש"י: יב) נאמנת. פליגי הפוסקים י"א דאפילו לאחר כ"ד ...מנת כיון שעומדת בדבריה הראשונים אלא שפוטרת עצמה מגד אחד והכל אפשר שהוא אמת דאל"כ אדתני ...פא ואם יש עדים לאשמעינן רבותא שפי בלאחר כ"ד. וי"א דוקא בתכ"ד והכי משמע לישנא דבבת אחת ...ורת כן ותמי ואם יש עדים משום סיפא דסיפא: נשבתי. לבין העכו"ם וטהורה אני שלא נבעלה לעכו"ם נאמנת ומותרת לכהן. רש"י:

אפי'

עדים כג), הרי זו לא תצא כד) : ו שתי נשים שנשבו כה) זאת אומרת נשבתי וטהורה אני כו), וזאת אומרת נשבתי וטהורה אני, אינן נאמנות, ובזמן שהן מעידות זו את זו כז), הרי אלו נאמנות כח) : ז וכן שני אנשים י"ז) זה אומר כהן אני וזה אומר כהן אני, אינן נאמנין כט), ובזמן

ר"ע מברטנורה

לא תלא מהתירה הראשון. ותנשא לכתחלה אבל אם באו עדים שנטמאת אפי' היו לה שמה בנים (יד) תלא : ו שתי נשים שנשבו. שיש עדים שנשבו (טו) : שמעידות זו את זו. כל אחת אומרת חברתי טהורה : הרי אלו נאמנות. דבשבויה הקלו להכשיר (טז) עד אחד ואפילו עבד ואפילו אשה ואפילו קטן מסיח לפי תומו ובלבד שיעיד העד שלא פירש ממנה משעה שנשבית עד שילאה מרשות העכו"ם : ז אינן נאמנים. ניתן

תפארת ישראל

נבעלתי לעכו"ס : כג) *אפי' לא נשאת עדיין, רק התירוה להנשא : כד) *ותנשא לכתחלה. ודוקא בשבויה, אבל בא"א אפי' נשאת קודם ביאת עדים תלא ואפילו אין העדים אלו יודעים אם נתגרשה או לא [שם] : כה) שיש עדים שנשבו : כו) *קמ"ל אפי' אינה יודעת שיש עדים שנשבת, ואומרת נשבתי : כז) שכל א' אומרת חברתי טהורה, אף שאותקת מלהעיד על עלמה : כח) *דבשבויה דמגוולא נפשה לגבי שבאי, לא חיישינן לגומלין ; ומה"ט הכשירו גם כן גבה עדות אשה וקטן, אבל בעכו"ס מסל"ת יש פלוגתא [אה"ע ז'] : כט) דאפילו לתרומה דרבנן לריך על כל פנים עד אחד וכדמסיק. וקשה ל"ע עד אחד, תסגי במעיד על עלמו, דהרי אפילו בכהנה על ידי עדותו ע"א נאמן באיסורי' כל דלא אתחזק איסור' ? ואת"ל דאפ"ה על גוף עלמו אינו נאמן, ואף על גב דהא דעד אחד נאמן באיסורי' רק מגדה גמרינן [כתוס' גיטין דף ב' ב' ד"ה ע"א] והרי גם נדה בספירתה מעידה על גוף עלמה, ואפילו הכי נאמנת ; י"ל התם כתוס' שם, דהיינו מדבידה לטבול את עלמה, אבל כל שאין תקנתו בידו, רק במעיד על דבר שחוץ מגופו נאמן ; על כל פנים קשה הרי כל המשפחות בחזקת כשרות הן, ומי שבא ואמר כ... אני נאמן [כקדושין ע"ו ב'] ולא חיישינן שמא ממזר הוא, הרי דנאמן גם על גוף ע... כל דלא אתחזק איסורא אף דאין תקנו בידו ; וא"כ אם התם נאמן בחששא דאו', ...ז דהול"ל הכא דנאמן בתרומה דרבנן ? ואת"ל התם רוב ישראל כשרים הן ואינן ממ... אבל הכא, הרי יש רוב נגד עדותו, דרוב ישראל אינן כהנים, ובכה"ג במעיד ע' ...אינו נאמן ; ליתא, דהרי מעשים בכל יום כל מי שבא ואמר ישראל כשר אני נאמן ...ליה אפילו בקדשים קלים כהאי ארמאה דסליק לירושלים והאכילוהו פסח [כפסחים דף ג' ב ...י' דלא חשדינן לכל אדם זר שמעיד על עלמו שהוא ישראל, שמא עכומ"ז הוא, א... עדותו הוא נגד רובא דעלמא? נ"ל דהתם כיון ע"י שיאמר שישראל הוא יתחייב ע... בתרי"ג מלות שבהן כמה וכמה חמורות שבחמורות והרי עכומ"ז וודאי בהפקירא ניי... ה, אלא וודאי קושטא קאמר ; דאע"ג דגם כהן אוסר את עלמו בגרושה ומלהטמא למתים, ...א רק מלתא זוטרתא היא לגבי חיובי דישראל טפי שמעכומ"ז ; ותו דמי גרע הך גברא שבא ואמר שהוא ישראל מאדם דידעינן ביה בוודאי שהיה עכומ"ז, ובא ואמר נתגיירתי בב"ד פלוני, הרי אם נראהו נוהג במנהג ישראל ומקיים מלות כישראל הרי הוא בחזקת גרי לדק ; א"כ מכ"ש במי דלא ידעינן ביה שהיה עכו"ס ומחזיק עלמו כישראל, [ועי' יבמות מ"ז א', י"ד רס"ח ס"י] ; ואע"ג דהתם אין מוליאין לו אשה עד שיביא ראיה, וכמבואר [שם] ? שאני שכבר הי' מוחזק וידוע שהוא עכומ"ז. מיהו בזמן הזה שאין תרומה, להרמב"פ"כ מאיסורי ביאה הי"ג] גם לעלות לתורה ראשון אינו נאמן

עיקר תוי"ט

(יד) אפילו היו לה כמה בנים מן הכה' טהורה אני ומיהו י"ל דאיירי דאינהו ל... אסורה לכהן מפני שהיא ספק זונה שנ... יז) וכן כו'. ולריכי דאי תני מודה ר' שלקח מאביו לא היה אומר של אביך וג... מוחזק בשדה. אבל עדים דליכא דרד"... ואי תני הכי הרתי' משום דממונא אבל א...

זה שנשאה רש"י : (טו) אור"י דל"ג זאת אומרת נשביתי כו' אלא דא... עי' דאיכא עדים ואשמעינן דאפ"ה לא מהימני : (טז) דהא דשבוים נבעלה לעכומ"ז והואיל והאיסור הספק מד"ס לפיכך הקילו. הר"מ : ...שום דאיכא דררא דממונא. פרש"י הלכך אי לאו דפשיטא דמלתא ... לעלמו הפסד ממון ור"ת פי' דאיכא דררא דממונא שהאומר הוא ...ימא לא. ואי תני עדים משום דלעלמא אבל איהו דלנפשים אימא לא. ...דאיסורא אימא לא. ונשבתי כו' משום שיהא ואם משנשאת כו' ושתי נשים

ובזמן שהן מעידין זה את זה(ט) הרי אלו נאמנין(יז): ח רבי יהודה אומר אין מעלין לכהונה על פי עד אחד(יח) אמר רבי אלעזר אימתי במקום שיש עוררין(יט) אבל במקום שאין עוררין מעלין לכהונה על פי עד אחד(כ) רבן שמעון בן גמליאל אומר משום רבי שמעון בן הסגן מעלין לכהונה ע"פ עד אחד(כא)(כג): ט האשה שנחבשה בידי עכו"ם על ידי ממון(ל), מותרת לבעלה(לא)

על

ר"ע מברטנורה

ליתן להם תרומה(יח): ובזמן שהן מעידין זה על זה. שכל אחד אומר אני וחברי כהן: ח ר"י אומר אין מעלין לכהונה ע"פ עד אחד. אפילו היכא דליכא למיחש לגומלין וכ"ש הכא דאיכא למיחש לגומלין. העד אתה עלי ואני עליך(יט): עוררין. שקורין עליו שם פסול ואין ערעור פחות משנים(כ): מעלין. היכא דליכא גומלים והיינו דאיכא בין רבי אליעזר להנא קמא דרבי יהודה: רבי שמעון בן גמליאל אומר מעלין לכהונה. בגמרא פריך רבי שמעון בן גמליאל היינו רבי אליעזר ומסיק דמצטרפין לעדו' קמפלגי כגון דמוחזק לן באבוה דהאי דכהן הוא ונפק עליה קלא(כא) דבן גרושה או בן חלוצה הוא ואחתיניה ואתא עד אחד ואמר ידענא בי' דכהן הוא ואסקיניה(כב) ואתו בי תרי ואמרי בן גרושה או בן חלוצה הוא ואחתיניה ואתא עד אחד ואמר ידענא ביה דכהן הוא רבי שמעון בן גמליאל אומר מעלין לכהונה על פי זה העד האחרון מפני שמצטרפין אותו עם העד הראשון שבטל הקול ואמר ידענא ביה דכהן הוא ואף על פי שלא העידו עדותן בבת אחת עדותן מצטרפת ואמרינן אוקי הני תרי דאמרי כהן הוא להדי תרי דאמרי דבן גרושה הוא ואוקי גברא אחזקתיה(כג) ולרבי אליעזר לא מסקינן ליה עד שיעידו שני עדים בזמן אחד דכהן הוא והלכה כרבי שמעון בן גמליאל שהעדים מצטרפין אף על פי שלא העידו עדותן כאחד: ט ע"י ממון מותרת לבעלה. שמפחדין להפסיד

מזונם

תפארת ישראל

נאמן, ולרמ"א נאמן השתא בח"ל לכל דבר בכהונה [אה"ע ס"ג]: ל) אני וחבירי כהן: לא) *ובח"ל שאין תרומה נוהג, הבא ואומר כהן אני, נאמן לעלות לתורה ראשון ולישא כפיו [אה"ע ג'], ואף דאיכא למיחש שיפדו בכורים על ידו? בזה לא נעשה איסו', דממון היתה בחזרה, ותו דגם באר כהני בזה"ז רק כהני חזקה נינהו. וכל הני הפה שאסר התיר דפרקן, צריכי, דבשדה זו של אביך, קמ"ל אף שנהנה עי"ז, ובעדים שאמרו, אף שאין מוחזקים כשדה זו של אביך, וקמ"ל אף בא"ת, להשמעי' דאף באיסורא אמרי' הפה שאסר וכו', וקמ"ל שבוייה, משום סיפא, דאם משנשאת באו עדים וכו', ובב' נשים שנשבו קמ"ל דלא חיישינן לגומלין, ובשתי אנשים קמ"ל פלוגתא דר"י ורבנן: לב) אפי' ליכא חשש גומלין, דס"ל מעלין מתרומה ליוחסין, ויש להוש שיעלוהו ליוחסין ורבנן ס"ל אין מעלין: לג) *קול, או ב' שאמרו שהוא חלל: לד) בליכא חשש גומלין: לה) *אפי' על ידי צרוף, כגון שאביו מוחזק כהן, ונפק קול שהוא חלל, ונפסל, ושוב העיד ע"א שכהן הוא, והכשרנוהו, ושוב העידו ב' שהוא חלל ופסלנוהו, ושוב העיד ע"א שכשר הוא, לר"ג מצטרף עד זה עם עד קמא, ואוקי תרי לגבי תרי, ונדחה גם הקול, דתרי כמאה, ואוקי גברא אחזקתיה: ולר"א אין מצטרפין: לו) *בשביל ממון שחייבת: לז) *אפילו הוא כהן, ואפי' פנויי' מותרת לכהן, דהעכו"ם

בפחד

עיקר תוי"ט

נשים כו' להשמעינן דלא חיישינן לגומלין. וכן ב' אנשים משום פלוגתא דר' יודה. גמרא: (יח) דהוריי' דכל ח' נאמן באיכורא וכ"ש במילתא דעבידא לגלויי הר"ב: (יט) ובגמ' רמינן דר"י אדר"י ורבנן אדרבנן מדתנן בסס"ד דדמאי החמרים שנכנסו לעיר ואמר אחד מהן שלי חדש כו' אינו נאמן ר"א נאמן, ומשני דר"י אדר"י ל"ק בדמאי הקילו ורבנן אדרבנן ל"ק ט' אב"א במעלין מתרומה ליוחסין קמפלגי ועיין בגמ' ובתוי"ט: (כ) גמ'. ופי' כתו' לאפוקי חד דלא הוי ערעור אבל קול נמי פוסל בתחלה בתרומה קידם שבא עד המכשיר כדלק': (כא) פרש"י קול בעלמא ולא עדות. ואחתיניה עד שיבדקו את הדבר דמעלה הוא לכהונה: (כב) דבמקום קול הוי חד מהימן: (כג) דהזקת אבוה מסייא ליה לאצטרופי גבי סהדי הר"ג. וז"ל הר"מ והרי שנים מעידים שהוא כשר ושנים מעידין שהוא פסול ידחו אלו ואלו וידחה הקול בשנים המאה וישאר הכהן בחזקת

אביו

על ידי נפשות לח), אסורה לבעלה לט) עיר שכבשוה כרכום מ) כל כהנות מא) שנמצאו בתוכה פסולות מב) כז) ואם יש להן עדים, אפילו עבד אפילו שפחה כט), הרי אלו נאמנין, ואין אדם נאמן על ידי עצמו, אמר רבי זכריה ל) בן הקצב מג), המעון הזה מד) לא זזה ידה מתוך ידי משעה שנכנסו עכו"ם לירושלים עד שיצאו, אמרו לו אין אדם מעיד על ידי עצמו מה):
ואלו

תפארת ישראל

מפחד שיפסיד ממונו בדין ערכאות כשיבעלנה [אה"ע ז']. ואף דבפ"ב דע"ז [דכ"ג א'] אמרי' דלבעל תקיף יגרו אף במקום פסידא? תירץ אאמ"ו הגאון זצוק"ל דהתם רק בהפסד רווח' שתפסל לקרבן אינו כהפסד קרנא [כמג"א תקל"ג סק"ה]. ונ"ל ראיה לדברי ע"ר אאמ"ו הגאון זצוק"ל מדברי רמ"א [אה"ע סימן ז' סי"א]: לח) שעומדת ליהרג: לט) *אפי' לישראל, דשמא הרגלתה להבעל לאחד שהבטיח להצילה [שם]: מ) חיל הגרים: מא) *הבתולות והנשואות שהיו מותרות לכהן: מב) *לכהן, וא"ת אם כן אפילו אשת ישראל נמי דמ"ש מנכיל סי' ל"ט? י"ל התם א"א לה להנצל רק ע"י שתתרצה לו, אבל הכא אינה כבושה תחת ידו, ואין מעצור לה' להושיע ואפ"ה חיישינן שמא נאנסה. [ועי' ב"ש] מיהו בית מחבוא בעיר שיכולה רק אחת להסתר שם, כל אחת נאמנת לומר אני נחבאתי שם, ובהך מגו יכולה לומר לא נחבאתי ולא נטמאתי; ואינו כמגו במקום עדים, מדאינו רק חשש שנטמאת:

מג) *כהן היה, והוא ואשתו היו בירושלים כשנכבשה מהאויב: מד) נשבע היה בשם מקדש שהוא מעון אלהי קדם; ואע"ג דאיכא שבועה [כי"ד רל"ז] נכ"פ הבטחה היה וכך נהגו ואסכהן דכוותיה טובא: מה) *דילמא שלא נשאר שום מחבואה שלא גלה הקב"ה לעיני האויב, כמ"ש חז"ל יומא [כ"ד א'] וילא מצת ניון כל הדרה, חדרה; והרי אפילו חיגרת לדקי' מלאו ואע"ג דבכל דוכתי ע"א נאמן באיסור', וא"ל דזה בליכא חזקת איסור, אבל הכא כיש חזקת איסור דמי וכ"כ בעל [ועי' הרא"ש ניזקין דנ"ד ב' בי"ד כלליו]; ליתא דא"כ אפילו אחר נמי והכי לא א"ל רק דאינו נאמן ע"י עצמו, והרי עבד ושפחה נאמנים? ותו קשה טובא מהרמ"א [בתשובה סי' ב'] באיש ואשה שהסכימו להעלים עיבור שלה ושיאמרו לכל שפרסה נדה ואפ"ה מותר לבעלה, מדשניהם יודעין שטהורה היא [ועירטו"ז י"ד קפ"ה]; וא"כ מ"ש הך חזקה דהכא מחזקת נדה דהתם, דכשהוחזקה נדה בשכנותיה בעלה לוקה עליה משום נדה [ככתובות ע"א ב'] וכיון דהכא ובהא שניהן יודעין דטהורה, למה תהי' אסורה לו? ואפי' תימא לחלק בין הכא להתם, דהתם הן בעצמן עשו החזקת איסור, שאמרו לכל שפרסה נדה, לפיכך כשידעו בעצמן שרק בערמה אמרו כן, והחזיקו האיסור בשקר להכי מתרין זל"ז, מגא"כ הכא החזקת איסור שבוי' שבה מעצמה אתא
ואין

ר"ע מברטנורה

ממונם ולא מפקרי לה ודוקא כשיד ישראל תקיפה על העכו"ם אז מותרת לבעלה אפילו בעלה כהן ולא דמי לשבויה משום דמרתתי להפסיד ממונן אבל כשיד העכו"ם תקיפה אפילו על ידי ממון אסורה לבעלה אם בעלה כהן ואם בעלה ישראל מותרת בכל ענין דאשת ישראל שנאנסה מותרת לבעלה: על ידי נפשות. שהיתה נידונת למות אסורה (כד) אפילו לבעלה ישראל דחיישינן שמא נבעלה ברצון (כה) לאחד מהן: כרכום. תרגום מצור כרכומא: פסולות. אסורות לכהן דאשת כהן אסורה בשנאנסה (כו) ואם יש בעיר מחבואה אחת שיכולה אשה אחת להחבא שם כל אחת ואחת מנשי העיר נאמנות לומר במחבואה נחבאתי ולא נטמאתי (כח) ומתוך שיכולה לומר נחבאתי נאמנת נ"כ כשאמרה לא נחבאתי ולא נטמאתי: המעון הזה. שבועה היא (לא): אין אדם מעיד ע"י עצמו. ואם העיד אדם על שבויה שהיא טהורה הרי זה לא ישאנה
אם

עיקר תוי"ט

חבית ותוי"ט: (כד) אא"כ העיד נה כד ...: כשבויה. הר"ב: (כה) כדי נמלטה תן בפיניו שלא יהרגנה תוס'; (ט) כדילפינן ביבמות דנ"ו: כז) פסולות. דלבעל יש פנאי דתקיף לא ילרייהו ולא דמי לכא דתם במ"ה פ"ס דע"ז שאין פנאי לנכך גמ': (כח) דמי יימר דאיטמי משא"כ גשני פבילין דמ"ה פ"ח דטהרות דהתם וודאי איכא טומאה ומהאי טעמא נמי נאמנת כמגו דכיון דאין כאן אלא חששא לא הוי כמגו במקום עדים. גמ': כט) שפחה. ואך מבספחתה מפני שלבה גס בה ובמכל"ת נאמנת. גמ': ל) ר"ז. והיה כהן. רש"י: (לא) ר"ל כמקדש ועתוי"ט:

דתניא'

י ואלו נאמנין להעיד בגודלן, מה שראו בקטנן. נאמן אדם לומר זה כתב ידו של אבא(מו), וזה כתב ידו של רבי(לג), וזה כתב ידו של אחי(מז), זכור אני בפלונית שיצתה בהינומא וראשה פרוע(מח) ושהיה איש פלוני יוצא מבית הספר(מט) לטבול

ר"ע מברטנורה

אם הוא כהן מפני החשד ואם פדה אותה מן השבי בממונו הרי זה מעיד עליה ונושאה דלא שדי איניש זוזי בכדי ואם לא ידע שהיא טהורה לא נתן ממונו עליה: י זה כתב ידו של אבא. ומקיימין השטר על פיו שקיום שטרות דרבנן(לב) והימנוהו רבנן בדרבנן: שיצתה בהינומא וראשה פרוע. ונוטלת כתובתה מאתים ואע"ג דלא מפקינן ממונא אלא בעדות ברורה הכא שאני הואיל ורוב נשים בתולות נשאות גלוי מלתא(לד) בעלמא הוא: ושהיה איש פלוני יוצא מבית הספר. כשהיינו לומדין תינוקות בבית רבן. לאכול בתרומה וע"פ עדות זו מאכילין ליה תרומה דרבנן כגון תרומה במוציאין מעציץ שאינו נקוב וכיוצא בזה אבל תרומה דאורייתא אין מאכילין ע"פ עדות כזה ולא

תפארת ישראל

ואין כח בידן להתיר א"ע נגד החזקה, עכ"פ הרי נראה פשוט דכמו כשב' עדים אומרים על חתיכה שהיא היתר, והוא יודע שוודאי אסור', אפי' לאכלה מדשווי' אנפשיה חתיכה דאיסור', [כש"ך י"ד סס"א], כ"כ בשיעידו ב' שחתיכ' זו אסורה, והוא יודע ברור כשמש שמותרת, ואף דאכל בפרהסיא בהתראה ענוש יענש, [כמ"ש בס"ד בפירושינו סנהדי' פ"ט בכללי התרא' ספק סי' ג'], אפ"ה בשיש לו עד המסייעו ואף ששני עדים מכחישין אותו והעד אפ"ה מותר לעשות כדברי' גם בפרהסיא [רמב"ם פי"ב מגירושין ה"ז], וגם כשאין לו עד המסייע כדבריו, אפ"ה עכ"פ בצנעה מותר לעשות כדבריו. דאי"ל מי גרע הא מדבר שאסרו חכמים מפני מראית עין גם בחדרי חדרים אסור [כביצ' דל"ה ב'], וכ"ש הכא שאסיר ממש בפרהסיא מדאיכא ב' עדים כנגדו? י"ל הרי כבר כתבו תוס' [ע"ז די"ב א' ד"ה כל ורמג"א ש"א סקנ"ו, וסי' תקי"ח סק"ז] דלא קיי"ל כן. ותו דאפילו נימא דקיי"ל כן, י"ל דהא דאסור גם בחדרי חדרים היינו משום שמא לא יהיה נזהר יפה, ויראהו אחד, ויחשדוהו טפי מדעושה בצנעה, וזהו דוקא בשהדבר אסור רק מפני מ"ע שאין בו עונש כשיעשה בגלוי, אבל בדבר שכשיעשה בפרהסיא ענוש יענש, אין לחוש בזה, דמעצמו נשמר יפה שלא יראהו אז אדם ויחזיקוהו רשע מדיש ב' עדים, לפיכך מדידע בבירור שמותר שרי בצנע', וה"נ אם כך בב' עדים, כ"ש בחזקת שבויי' דאסורה רק מדרבנן? מיהו י"ל דשאני עובדא דרמ"א ודב' עדים הנ"ל, דרק בצנע' שרי, אבל הכא דלה ר' זכרי' לקיימ' בפרהסי' כמפיק, וזה אסרו לו חכמי', דהרי סוקלין ושורפין על החזקות [כקידושין ד"פ א'], ועוד כ"ל אע"ג דבכל איסור אדם נאמן על עצמו, הכא לא האמינו לר' זכרי', מדקשה לאדם לפרוש מאשת נעוריו [ועי' תשובת חו"י סי' קכ"ה, והרא"ש יבמות ר"פ האשה רבה. והר"ש כפ"ב דנגעים], מיהו לא דמי כלל לת"ח שמורה הלכה ובא דדוקא אם אמר כך קודם מעשה שומעין לו ולא בשעת מעשה [כיבמות ע"ז א']? ואמאי הרי ע"א נאמן באיסורי'? די"ל התם בהוראה לא מקרי עדות רק במה שקרה: **מו)** *דעדי קיום מותרי' להיות קרובי' לעדי השטר: **מז)** *לקיים השטר על פיו בצירוף עד אחד עמו, דקיום שטרו' דרבנן ומדאורייתא א"צ קיום כלל, דלא שליף איניש לזיופא, וכל שלא יאמרו העדים שאין זה חתימתן, אין המערער נאמן [ומתורץ קו' שתו']: **מח)** *וכתובי' ר', דרוב נשים בתולות נשאות, ואף דאין הולכין בממון אחר רוב, הכא מדמפורסם, גלוי מלתא בעלמ' הוא. דכשיחקרו ימצאו עדים כשרים, ואף דזאת אין לה קול, אפ"ה מדמסייע עדות דהכא, אזלינן בתר רובא: **מט)** מלמד התינוק: תרומה

עיקר תוי"ט

(לב) דמדאו' לא בעינן קיום דאר"ל עדים החתומים על השטר נעשו כמי שנחקרה עדותן בב"ד דלא שליף איניש לזיופא רש"י ולכך אין זה עוקר דבר מן התורה שהם אמרו צריך קיום והם אמרו שאלו כשרים לקיים: (לג) של רבי. וצריכא דאי אשמעינן אביו משום דשכיח גביה ונתן עיניו בקטנותו בכתב ידו. ואי תני רבו דאית ליה אימתיה דרביה אבל אחיו דלית ליה לא הא ולא הא אימא לא קמשמע לן גמ'. וכתב הרא"ש דוקא אלו דשכיח גבייהו אבל על אחר לא: (לד) גמ' כלומר ואע"ג דקי"ל דאין הולכין בממון

לטבול לאכול בתרומה נ) ושהיה חולק עמנו על הגורן נא) ושהמקום הזה [לו] בית הפרס נב) ועד כאן היינו באין בשבת נג) [לז] אבל אין אדם נאמן לומר דרך [לח] היה לפלוני במקום הזה נד) מעמד (ומושב) ומספד נה) היה לפלוני במקום הזה נו) :

יום י"א

פ"ג **אלו** נערות א) שיש להן קנס ב) הבא על הממזרת, ועל הנתינה ג) ועל הכותית ד) הבא על הגיורת, ועל השבויה ועל השפחה, שנפדו ושנתגיירו ושנשתחררו ה), פחותות מבנות שלש שנים ויום אחד ו), הבא על אחותו ועל אחות אביו, ועל אחות אמו, ועל אחות אשתו, ועל אשת אחיו ז), ועל אשת אחי אביו ח), ועל

תפארת ישראל

נ) *תרומ' דהו', ונאמן לאכילו תרומה דרבנן, ולא חיישי' שמא עבד היה אז, דעבד אסור ללמדו תור': נא) ולא חיישינן שמא עבד היה אז, דהרי אין חולקין תרומה לעבד אלא אם כן רבו עמו: נב) *דהחורש ע"ג קבר, ק' אמ' לכל צד סביבו טמ' מדרבנן, דכך שיערו חז"ל, שעד שם תוכל המחרישה להוליך עצם כשעור' מהקבר [כרפי"ז דאהלו'], והיינו משום דספקי' איזהו מקום בבקעה של ביה"פ, ובא זה והודיענו כדי נטהר השאר סביב: נג) דתחומין דרבנן: נד) *בשדה חבירו: נה) *עמ"ש במגילה [פ"ד ס' י"ח] נו) *אף דהנהו מפרסמי טפי סד"א לא משקר, קמ"ל דבממון צריך ב' עדי' כשרי': פ"ג א) אף שהן פסולות: ב) דבאונס נער' בתולה נותן לאביה נ' כסף: ג) עי' יבמות [פ"ח מ"ג סי' ט"ו]: ד) כשהחריב סנחריב שומרון הביא עכו"ם מעיר כותה ומספרוים ומבבל וכדומה והושיבם שם [כמלכים ב' י"ז פכ"ד]: וכשטרפום אריות היער, נתגיירו מירא' [ומפני שהרוב היו מכותה, נקראו כולם כותיים]. וקמ"ל דאפ"ה גרי אמת הן. ה) עפ"ק מ"ב: ו) דאפי' נבעלו אז בתולין חוזרי': ז) *מאמו, שנתקדשה ונתגרשה או נתאלמנה; או באשת אחיו מאביו שנתקדשה ונתגרשה, או בנתאלמנה והניח בנים מאחרת, דאילו עדיין אשתו הרי הוא בחנק וקלב"ס: ח) *שנתקדשה לו ונתגרשה

ע' ברטנורה

ולא חיישי' שמא עבד כהן היה (לה) שאסור ללמוד את העבד תורה: ושהיה חולק עמו על הגורן. ולא חיישינן שמא עבד כהן היה שאין חולקים תרומה לעבד אלא א"כ רבו עמו: ושהמקום הזה בית הפרס. החורש את הקבר ה"ז עושה בית הפרס מלא אמה בבקר שיערו שהמחרישה מולכת עצמות המת וטומאת בית הפרס דרבנן: ועד כאן היינו באין בשבת. דתחומים דרבנן: מעמד ומספד. מקום היה לו כאן להספיד מתיו ולעשות מעמדות ומושבות שהיו עושין למת בהא לא מהימן דהוה דבר שבממון וצריך עדות גמורה:

פ"ג אלו נערות. שאע"פ שהן פסולות (א) יש להן קנס (ב). אם אנס אדם אחת מהן נותן לאביה חמשי' כסף: הנתינה. מן הגבעוני' וע"פ שנתנם יהושע חוטבי עצי' ושואבי מים נקראים נתינים והם אסורים לבוא בקהל: ועל הכותית. האי תנא סבר כותים גרי אריות הם וכעכו"ם [illegible] (ג): פחותות מבת ג' שנים. דבחזקת בתולה הן שאע"פ שנבעלו בשביה או בגיותן בתולין חוזרים: ועל אשת אחיו ועל אשת אחי אביו. שנתקדשה לאחד מהן ונתגרשה מן האירוסין ועדיין

עיקר תוי"ט

שממון אחר שהוא כיון דאיכא רובא והוא דבר של פרסום גילוי מלתא בעלמא הוא. הר"ב: (לה) פי' [illegible] משתחרר ונוטל שלא כדין. תוי': לו) הזה כו'. ולא יותר ובא לטהר. תוי': לז) בשבת. שאמנם שהוא עד אלפיים אמה בלבד מדבריהם. הר"מ: לח) דרך כו'. וסד"א דהני מפרסמי טפי ולא משקרי בהו אינשי ויהא נאמן להעיד על מה שראה בקטנותו קמ"ל דלא. הר"ן:

(א) דרבינן לה מיקראי בגמרא: (ב) כלומר וכ"ש כשרות: (ג) ותימה דא"כ עכומ"ש נמי ולתני לה דהוי רבותא טפי טפי'. אלא תע"ג דגירי אמת הן איצטריך דסלקא דעתך אמינא דלקנסינהו שלא יהא להם קנס שלא

ועל הנדה, יש להן קנס, אף על פי שהן בהכרת, אין בהן מיתת בית דין ט): **ב** ואלו שאין להם קנס, הבא על הגיורת ועל השבויה י) ועל השפחה, שנפדו ושנתגיירו ושנשתחררו יתירות על בנות שלש שנים ויום אחד י), רבי יהודה אומר שבויה שנפדית הרי היא בקדושתה, אף על פי שגדולה יא), הבא על בתו יב), על בת בתו, על בת בנו, על בת אשתו ח) על בת בנה על בת בתה אין להן קנס, מפני שמתחייב בנפשו שמיתתו בידי בית דין, וכל המתחייב בנפשו אינו משלם ממון יג), שנאמר אם לא יהיה אסון ענוש יענש יד):

ר"ע מברטנורה

ועדין בתולה היא (ד): שאע"פ שהן בהכרת אין בהן מיתת ב"ד. וכרת אינו פוטר מן התשלומין וה"מ שלא היתה שם התראה אבל אם היתה שם התראה פטור מן הקנס דקי"ל כל חייבי כריתות שהתרו בהן לוקין ואין אדם לוקה ומשלם (ה): **ב** יתרות על בנות שלש שנים. דכיון דראויות לביאה בחזקת הפקר הן ונבעלות בגיותן והשבויה בשבייתה (ז): הרי היא בקדושתה. ואינה בחזקת בעולה אעפ"י שנשבית כשהיא גדול' ואין הלכ' כר' יהודה: ולא יהיה אסון ענוש יענש. הא אם יהיה אסון באחד משני אלו האנשים המריבין שנהרג אחד מהן לא יענש ההורג בממון שהרי הוא חייב מיתת ב"ד כיון שהרגו לזה ואין הפרש בעבירה שחייבין עליה מיתת ב"ד בין שוגג למזיד לעולם פטור מתשלומין (ט) אבל בעבירה שחייבין עליה כרת או מלקו' (י) אינו פטור מן התשלומין עד שיהיה שם עדים והתראה וילקה

ואז

נערה

תפארת ישראל

או נתאלמנה: ט) דחיוב כרת אינו פוטר מתשלומין. מיהו בהתרו בו, דאז חייב מלקות, אז פוטר מתשלומין. [ובש"ס ד"ל ע"א אמרינן, ולאפוקי מדר"נ בן הקנה דס"ל כרת פוטר מתשלומין. ולפי' רש"י אמתני' קאי; והקשו בתוס' (ד"ה הכל) מנ"ל, לעולם מתני' כר"נ בן הקנה, ומודה ר"נ לגבי קנס דחייב כרת בתשלומין, מדרביי' קרא? ותי' יע"ש הרב מהו' משה יצחק שליט"א הגאבד"ק קראטינגא, דע"כ מתני' לא ס"ל כר"נ מדמסיים במתני' אע"פ שהן בהכרת אין בהן מיתת בית דין הרי לר"נ א"צ מיתת ב"ד דגם כרת להוד פוטר לדידיה, אלא הול"ל אע"פ שהן בהכרת, הכא ריבו הכתוב? אלא ש"מ דכרבנן אתי', דלדידהו רק מיתת ב"ד פוטר. וטהורי' אמרי נועם]: י) *דודאי נבעלה. ואף דשבויי' רק מדרבנן בחזקת בעולה, אפ"ה מדרבנן אין לה קנס, גזיר' שמא תנשא שבויי' לכהן: יא) אע"ג דאסורה לכהן, אפ"ה לענין ממונא לא מלי בועל פטר נפשי' ולא קיי"ל כן: יב) *מיירי בנתארסה ונתגרשה דאז קנסה לעצמה [כר"ע במ"ג]. או מיירי בבא עליה ואח"כ נגרה [כרפ"ד] דנ"כ קנס' לעצמה ולא לאביה: יג) אפילו בשוגג; אבל בכרת ומלקות, רק במזיד והתראה פטו' מתשלומין; ומה"ט צריך לכולה מתני', אע"ג דכולה כבר מדיוקא דרישא שמעינן לה; אלא משום למשנה א' רק בלא התרו בו, והכא בין בהתרו או לא התרו בו; וגיורת דנקט היינו לאשמועינן דיוקא דסתמא דכל שמסופק אם היא בת ג' הוה כוודאי אינה בת ג' ופטור: יד) לשלם דמי וולדות לבעל; הא אם יש אסון באשה שהרגה, פטור מממון. ותנא ושייר ברישא בחייבי לאוין אלמנה לכה"ג, ותנא ושייר דסיפא בחייבי מיתות אשת אביו וכלתו; ואע"ג דהיכא דתנא „אלו" לא תנא ושייר? הכא דתני נמי בסיפא ואלו, גם בכה"ג תני ושייר [עי' פ"ק דקידושין]:

דלא

עיקר תוי"ט

שמעו בבן ישראל אבל עכומ"ז אין לקנוס תוס': (ד) משום אשת אחיו צריך לפרש ונתגרשה דאי נתאלמנה יבמה היא לו וזקוקה לו. וכתוס' כתבו דמיירי ביש לו בנים ובנתאלמנה. או דמיירי באשת אחיו מאמו. ת"ח: (ה) בגמרא ילפינן לי' מקרא: ו) השבויה. אע"ג דמדאורייתא שבויה לא הויא בחזקת בעולה כדאיתא בכל דוכתי בשבויה הקילו. מ"מ אין לה קנס דמשום גזירה שלא תנשא לכהן עשאוה כבעולה לכל דברים תוספות: (ז) וה"ה לשפחה כשעדם שפחה שגם היא כהפקר כדאיתא בגמרא די"א. ח) על ב"א. ה"מ למיתני אשת אביו וכלתו דהא חשיב נמי ערוות דעיי' קדושין אלא תני ושייר. תוס': (ט) עיקר דרשא ממכה נפש בהמה ישלמנה ומכה אדם יומת [ויקרא כ"ד] הקישן הכ' מה מכה בהמה לא חילק הכתוב בין שוגג למזיד כו' גמרא תלי"ם ותוי"ט: (י) פי' מלקות בלא כרת אבל כרת בלא מלקות לא משכחת דכל חייבי כריתות לוקין:

והגרסה

ג נערה שנתארסה ונתגרשה טו) יא), רבי יוסי הגלילי אומר אין לה קנס יב) רבי עקיבא אומר יש לה קנס וקנסה לעצמה טז) יג): ד המפתה נותן שלשה דברים, והאונס ארבעה, המפתה נותן בושת ופגם וקנס, מוסיף עליו אונס, שנותן את הצער יז), מה בין אונס למפתה, האונס נותן את הצער והמפתה אינו נותן את הצער יח) יד), האונס נותן מיד יט) טו), והמפתה לכשיוציא כ), האונס שותה בעציצו כא) טז) והמפתה אם רצה להוציא מוציא: ה כיצד שותה בעציצו, אפילו היא חיגרת אפילו היא סומא, ואפילו היתה מוכת שחין, נמצא יז) בה דבר ערוה כב) או שאינה ראויה לבא בישראל אינו רשאי לקיימה, שנאמר ולו תהיה לאשה אשה הראויה לו כג): ו יתומה שנתארסה ונתגרשה יח) רבי אלעזר אומר המפתה פטור כד) והאונס חייב: ז איזהו בושת הכל לפי המבייש כה) והמתבייש כו) פגם, רואין אותה כאלו היא שפחה נמכרת, כמה היתה יפה וכמה היא יפה כז), קנס שוה בכל

תפארת ישראל

טו) דבלא נתגרש חייב מיתה ואין לה קנס: טז) אבל צער ובושת ופגם משלם לאביה: יז) מה שאין כן מפותה אין לה צער: יח) *קמ"ל אפי' היה לה צער: יט) *ר"ל [אפי'] נשאה: כ) ר"ל כשלא יכנס: כא) בכלי מאוס שבחר בו, דאף שמאוסה מוכרח לנשאה: כב) *שזנתה אחר שכנסה: כג) ולא דחי העשה להלא תעשה? דכיון דתליא ברצונה מלמדין אותה שתאמר מחלתי לו; או דעשה כי הך דתליא ברצונה, אפילו מחילה א"צ: כד) *הכי קאמ' היתומה או הנתארסת ונתגרשה, דאלו קנסן לעצמן [כמ"ג]: כה) דמחלה: כו) *דלפי קלות המבייש, בשתו מרובה [ח"מ ת"כ]: כז) דלפי חשיבותו בשתו מרובה: כח) כמה יתן אדם בעד שפחה בתולה לעבדו שאוהבו וכמה יתן לו

ר"ע מברטנורה

ואז אינו משלם: ג רבי יוסי הגלילי אומר אין לה קנס. דאמר קרא (דברים כ"ב) אשר לא אורשה הא אורשה פעם אחת שוב אין לה קנס: רבי עקיבא אומר יש לה קנס וקנסה לעצמה. דדרשינן אשר לא אורשה לאביה הא אורשה לעצמה. והלכה כרבי עקיבא: ד האונס נותן את הצער. שאינו דומה נבעל באונס לנבעלת ברצון והמפותה אין לה צער (יד) שהרי נאמר עינוי בתורה אצל אונס ולא נאמר עינוי אצל מפותה: האונס נותן מיד. לאביה אעפ"י שכונסה: לכשיוציאה. כלומר לכשלא יכנוס שאם יכנוס אינו נותן קנס (טו) כדכתיב (שמות כ"ב) מהר ימהרנה ואם מאן ימאן כסף ישקול אבל גבי אונס כתיב (דברים כ"ב) ונתן חמשים כסף ולו תהיה לאשה: שותה בעציצו. בכלי מאוס שבחר בו כלומר על כרחו ישאנה (טז): ה מוכת שחין. מצורעת: ו יתומה שנתארסה ונתגרשה האונס חייב והמפת' פטור. דכיון דיתומה היא וקנסה שלה היא הא אחילתיה נביה דמדעתה נתפתתה לו ופטור ולא יתומה בלבד אלא כל נערה שנתארסה ונתגרשה אונס חייב. ומפתה פטור כיתומה (יח) דהא קנסה לעצמה כדקאמר ר' עקיבא לעיל וכן הלכה: ז הכל לפי המבייש. אדם בינוני המבייש בשתו קשה מאדם בזוי ומאדם חשוב כך מצאתי בפירושי רבותי. ובפרק החובל מצאתי דאדם קל שבייש בשתו מרובה וכן עיקר: והמתבייש. לפי חשיבתו בשתו: כאלו היא שפחה. אומדין כמה אדם רוצה ליתן

עיקר תוי"ט

יא) ונתגרשה. דאלו לא נתגרשה חייב מיתה ואין שם קנס. רש"י. ודוקא נתארסה אבל נשאת שנכנסה לחופה אע"פ שלא נבעלה אין לה קנס עוד. ונתגרשה לאו דוקא וה"ה נתאלמנה: יב) אין כו'. ז"ל דקתני אפי' אחיו כו' יש לה קנס ר"ע היא. רש"י: יג) לעצמה. משמע אבל צער ובושת ופגם לאביה הר"מ. וטעמא דבקרא לא כתיב בהדיא אלא קנס. ועתוי"ט: (יד) ה"ק שאינו דומה כו' והמפותה אין לה צער. והכי איתא בגמרא אין דומה כו' לפי בפקחות שבהן אומרות מפותה אין לה צער: (טו) דהלא בושת ופגם נותן מיד. גמ': (טז) כדכתיב לא יוכל לשלחה. רש"י: יז) נמצא כו'. אחר שכנסה. הר"מ. דהלא זנתה קודם שכנסה עדיין אינה הראויה לו היא שהרי כל שלא כנסה לאו אשתו היא: (יח) ומכאן הוכיח הרא"ש דלא כהר"מ שכ' בפ"צ דקנסה דוקא לעצמה הא בושת ופגם לאביה. דא"כ לא ה"ל למתני דמפתה פטור בסתם כיון דחייב בושת ופגם

בכל אדם כט) וכל שיש לו קצבה מן התורה שוה לכל אדם: ח כל מקום שיש מכר ל), אין קנס לא), וכל מקום שיש קנס לב), אין מכר, קטנה יש לה מכר ואין לה קנס לג), נערה לד) יש לה קנס ואין לה מכר כג), הבוגרת אין לה לא כח) מכר ולא קנס: ט האומר פתיתי את בתו של פלוני, משלם בושת ופגם על פי עצמו לה), ואינו משלם קנס לו), האומר גנבתי וטבחתי ומכרתי, משלם את הקרן על פי עצמו, ואינו משלם תשלומי כפל ותשלומי ד' וה' לז). המית שורי את פלוני לח) או שורו של פלוני לט) הרי זה משלם ע"פ עצמו.

המית

ר"ע מברטנורה

ליתן בין שפחה (יט) בתולה לשפחה בעולה להשיאה לעבדו שיש לרבו קורת רוח הימנו (כ) ובגמרא פריך מנלן דנותן בשת ופגם וצער אימא חמשים כסף אמר רחמנא מכל מילי ומתרץ אמר קרא (דברים כ"ב) ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה חמשים כסף הנאת שכיבה נגד היא חמשים כסף (כא) חוץ מהבשת והפגם והצער: ח כל מקום שיש מכר. לאב בבתו דהיינו בקטנותה אין לו בה קנס דאין קנס לקטנה ולית הלכתא כהא מתניתין דהא מתניתין רבי מאיר היא דאמר קטנה אין לה קנס אבל חכמים אומרים קטנה יש לה קנס (כב) והלכה כחכמים. וקטנה לענין זה היא מבת ג' עד י"ב שנה ויום אחד ותביא שתי שערות: וכל מקום שיש קנס. משהיא נערה והיא משתהיה בת י"ב שנה ויום אחד והביאה שתי שערות שאז יש לה קנס: אין מכר. שאין אדם מוכר את בתו כשהיא נערה: הבוגרת. מבת שתים עשרה שנה וששה חדשים ויום אחד והביאה שתי שערות היא הנקראת בוגרת (כד) ואין אביה יכול למכרה ואין לה קנס: ט האומר פתיתי את בתו של פלוני. לא מבעיא האומר אנסתי שאינו פוגם אותה כל כך שאין לשם של אנוסה גדול כל כך דפשיטא דמשלם בשת ופגם על פי עצמו אלא אפילו האומר פתיתי דפגים לה טפי שלעז של מפותה גדול וסד"א דלא מהמנינן ליה להחזיק הלעז קמשמע לן דניחא לה לדידה להחזיק הלעז כדי להשתכר הממון (כו): ואינו משלם קנס. דמודה בקנס פטור דאמר קרא (שמות כ"ב) אשר ירשיעון אלהים פרט למרשיע את עצמו: המית שורי את פלוני. והריני חייב בכופר משלם על פי עצמו דקסבר כופרא ממונא (כז). עבדו של

פלוני

תפארת ישראל

לו בעל בעולה: כט) נ' כסף: ל) לאב בבתו, דהיינו בקטנותה: לא) הבועלה אין צריך לשלם קנס: לב) דהיינו בנערותה: לג) וקיימא לן כחכמים דיש קנס לקטנה כל שהיא למעלה מג' שנים ויום א': לד) *בת י"ב שנים ויום א' שהביאה ב' שערות, היא נערה ו' חדשים, ואח"כ היא בוגרת [פירוש המלה בל"א [האאריגע], דתרגום איש שעיר גבר בגר (ב"ר רל"ד ס"א) ע"ש הכ' שדין כונו ושערך צמח יחזקאל פ"ז ז']: לה) *קא משמע לן דבשתקה לא חיישי' לכבוד משפחתה שנחזיק הלעז עליה שנתפתית; וכ"ש באומר אנסתי דמהמנינן ליה, דלא פגם לה כל כך כמו בפתיתי: לו) דמודה בקנס פטור: לז) *קמ"ל אף דגם הקרן כלול בד' וה', אפ"ה פטור מהקנס: לח) *ואי חייב כופר; וקמ"ל כופרא ממונא: לט) *ושורי היה מועד:

ואי

עיקר תוי"ט

ופגם וכו': (יט) תימה דמה שונה היא וכי אשה חשובה ממשפחה גדולה אינה נפסדת בפגמה אלא שם שפחה כשהיא לעבד וי"ל דכל אשה שמין לפי מה שהיא בענין זה כמה אדם רוצה ליתן בין בתולה לבעולה להשיא לעבדו אשה שהיא כפגמתה והא דנקט שפחה אורחא דמלתא נקט דאין דרך להשיא לעבדו בת מלכים. תוס': (כ) פרש"י שהכיר בעבודתו ואף שהוא רוצה לעשות לו נחת רוח להשיאו שפחה בתולה: (כא) הא קרא באונס כתיב מפתה מנלן וי"ל דכיון דאשכחן דבושת ופגם לאו בכלל קנס דאונס נינהו והני שקלים דכתיבי במפתה ילפינן ע"ש מהני דגבי אונס א"כ הנהו דמפתה נמי לאו בכלל קנס נינהו: (כב) בגמרא מפ' טעמייהו מקרא: (כג) מכר. דתניא יכול ימכור אדם בתו כשהיא נערה אמרת מכורה כבר יוצאה עכשיו שאינה מכורה אינו דין שלא תמכר. רש"י: (כד) איש שעיר תרגום ירו' גבר נער: (כה) אין לה ט'. דייקינן מינה הא בושת ופגם אית לה ודוקא אנוסה אבל מפותה אין לה כלום. הרי"ף. דהא בוגרת אין לאביה כלום ואי מפותה מחלה: (כו) ותמיהני כשיטה במקום בהבושת ופגם לעצמה אבל משנה סתמא תנן וכי הוי לאביה מאי נייחא איכא לה ט' ובגמ' ליתא אלא קמ"ל וכ"ל דה"ק קמ"ל דלא איכפ' לן בהחזקת הלעז אלא כל שהוא מודה בממון מחייבין ליה לשלם: (כז) והאומר גנבתי קמ"ל דאע"ג דבכלל הכפל יש בו קרן וה"א דהגב דחייב בקרן ישלם ג"כ הקנס

קמ"ל

המית שורי עבדו של פלוני מ) אינו משלם על פי עצמו, זה הכלל כח) כל המשלם יתר כט) על מה שהזיק אינו משלם על פי עצמו מא) :

פ"ד נערה שנתפתתה, בושתה ופגמה וקנסה של אביה א), והצער בתפוסה ב) א) עמדה בדין עד שלא מת האב, הרי הן של אב, מת האב ג) הרי הן של אחין, לא הספיקה לעמוד בדין עד שמת האב, הרי הן של עצמה ד) ב) (נוסחא אחרינא רבי שמעון אומר אם לא הספיקה לגבות עד שמת האב, הרי הן של עצמה ה)) עמדה בדין עד שלא בגרה, הרי הן של אב, מת האב הרי הן של אחין, לא הספיקה לעמוד בדין עד שבגרה, הרי הן של עצמה, רבי שמעון אומר אם לא הספיקה לגבות עד שמת האב (נוסחא אחרינא שבגרה) הרי הן של עצמה, מעשה ידיה ו) ומציאתה ז) אף על פי שלא גבתה מת האב הרי הן של אחין :

תפארת ישראל

מ) *ואני חייב ל' סלע, וקמ"ל דנ"כ קנס הוה: מא) *וה"ה במשלם פחות ממה שהזיק, כתם שנגח, דמשלם חצי נזק קנס. ולא תני כל המשלם כמה שהזיק? דאתי למעוטי חצי נזק צרורו' דהו"ל ממון. וזה הכלל, לאתויי מוציא ש"ר, והיוצא בשן ועין:

פ"ד א) *ה"ה באנוסה, רק קמ"ל דאף במפותה, כשמת האב הן של עצמה, דבשעת בעיל' לא הי' מתחילתה כלוס [וזה נכלל בתי' הש"ס עמדה בדין אצטריכ' ליה ידו"ק]: ב) *ר"ל באנוס', נמי שייך לאב: ג) משעמדה בדין בנערותיה: ד) דכיון דאי מודה מפטר, אינו ממון שיורישו אב לבניו, ובושת ופגם אע"ג דממונ' הוא אתקשו אהדדי בקראי, עם קנס. וי"א דבושת ופגם באמת לאחין: ה) אף שעמדה בדין: ו) שעשתה בחיי אב: ז) *מציאת' ממאן נביא? רק ה"ק מעשה ידיה דינה כמציאת', מה מציאת', לאחר מיתת אב כשיט' דלעצמה, דהרי גם בחייו אינו זוכה רק בסמוכה על שולחנו, כדי שלא ימנע מלפרנס' משא"כ אחין הרי מחוייבין לפרנס' מתנאי כתובה [כמ"ד], ה"נ

ר"ע מברטנורה

פלוני. והריני חייב שלשים סלע פטור דקנס ניהו שאפי' אינו שוה סלע נותן שלשים: פ"ד נערה. והצער בתפוסה. והצער נמי לאביה באנוסה: מת האב. משעמדה בדין בנערותה בין בגרה קודם מיתה בין לא בגרה הרי הן של אחין דכיון דעמד' בדין זכה בהן אב: לא הספיקה לעמוד בדין וכו'. כיון דלא עמד בדין לאו ממון הוא להורישו לבניו(ב): רבי שמעון אומר. אע"פ שעמד בדין לא הוי ממון דאב להורישו לבניו עד דממטי לידיה דכתיב (דברים כ"ב) ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה חמשים כסף לא זכתה תורה לאב אלא משעת נתינה ואין הלכה כרבי שמעון: מעשה ידיה. שעשתה בחיי אביה אע"פ שלא גבתה כגון שכר פעולה: ומציאתה. בגמרא פריך מציאתה ממאן גביא ומשני הכי קאמר מעשה ידיה כמציאתה מה מציאתה בחיי האב לאב אחר מיתת האב לעצמה(ד) כלומר שאין האחים זוכים במה שמוצאה הבת לאחר מיתת האב כך מעשה ידיה בחיי האב לאב וזכו בהן האחים אף על פי שלא גבתה שכר פעולתה אבל מעשה ידיה שלאחר מיתת

עיקר תוי"ט

קמ"ל דלא ורישא אשמעינן דלא חיישינן להחזקת לעז דס"א אפילו מקרן ליספר : כח) הכלל. מוציא שם רע ויוצא בשן ועין הא תני איכא למימר דאתיא בזה כלל : כט) יתר כו' פחות נמי משכחת לה דקי"ל פלגא נזקא קנסא ועיין בגמרא :

א) בתפוסה. בגמרא מאי קמ"ל תנינא המפתה נותן ג' דברים (ומידי הוא טעמא דלאביה משום דאי בעי מסר לה למנוול כו' מהילא ידעינן נמי דהצער בתפוסה לאביה מה"ט גופיה דאי בעי כו' שנבעלה לו בע"כ ומצערה) עמדה בדין איצטריכא לי' פלוגתא דר"ש ורבנן . ועתוי"ט . וכל' בתפוסה לישנא דקרא ותפשה ושכב עמה : (ב) דאין אדם מוריש לבנו זכות שזכתה לו התורה בבתו ויליף לה בגמרא מקרא : ג) של עצמה . תימה תינח קנס אלא בושת ופגם דממונא הוא דאחין בעי למהוי ושמא מקראי דלעיל דנפקי בושת ופגם אתקיש אהדדי . תוס' ועתוי"ט : (ד) דפשיטא לן דלעצמה דהא אפי' בחיי האב לא זכה בהן אב אא"כ שמוכה על שלחנו משום איבה . דאי אמרת מציאתה לעצמה לא יהיב לה מזונות . אבל אחין על כרחייהו מיתזן מנכסי אב :

ב המארס את בתו ח) וגירשה ט), אירסה ונתארמלה כתובתה (ס) שלו י), השיאה וגירשה השיאה ונתארמלה כתובתה שלה יא) רבי יהודה אומר הראשונה של אביו יב) אמרו לו, משהשיאה אין לאביה רשות בה יג):
ג הגיורת שנתגיירה בתה יד) עמה, וזנתה טו) הרי זו בחנק טז) אין לה ט) לא פתח בית האב יז) ולא מאה סלע יח) היתה הורתה שלא בקדושה, ולידתה בקדושה הרי זו בסקילה, אין לה לא פתח בית האב, ולא מאה סלע, היתה הורתה ולידתה בקדושה, הרי היא כבת ישראל לכל דבר, יש לה אב ואין לה פתח בית האב יט) יש לה פתח בית האב ואין לה אב, הרי זו בסקילה

לא

ר"ע מברטנורה

האב לעצמה (ה) ואין לאחין זכות במעשה ידי הבת שעושה לאחר מיתת האב: **ב** כתובתה של אב. כתובה שהיא גובה משני ארוסין הללו וקסבר יש כתובה לארוסה: [illegible] נערות [illegible] קאמר: כתובתה שלה. דמשהשיאה פקע רשותו ובתר גובייתא אזלינן וגובייתא בתר הכי הוא ולא אזלינן בתר כתיבה לומר הואיל והראשונה נכתבה בעודה ברשות האב תהוי דאב: הראשונה של אב. דקסבר רבי יהודה בתר כתיבה אזלינן והואיל וכתובה ראשונה נכתבה לפני הנשואים בעוד שהבת ברשות האב הוית דאב ואין הלכה כר' יהודה: **ג** וזנתה. מן האירוסין והיא נערה: הרי זו בחנק. ואפילו נתגיירה פחותה מבת ג' שנים דבחזקת בתולה היא דכי כתיבא סקילה בנערה מאורסה בבת ישראל כתיבא דכתיב (דברים כ"ב) כי עשתה נבלה בישראל: ולא מאה סלע. אם נמצא הבעל שקרן דטלה פרשה בישראל כתיבה: ולידת' בקדוש' הרי זו בסקילה. דאמר קרא (שם) וסקלוה באבנים ומתה שאין צריך לומר ומתה אלא לרבות הורתה שלא בקדושה (י) ומיהו לקנס לא מרבינן לה דלמיתה אתרבית ולא לקנס: יש לה אב. בישראלית קא מיירי: ואין לה פתח בית אב. כגון שאין לאב בית:

כאב

תפארת ישראל

במעשה ידיה לאחר מיתת אב לעצמ' [הכי מוקי לה בש"ס, ותמהני למאי דקיי"ל ח"מ סס' הל"ה דבתקפ' [illegible] מוציאין מיד' מה תקפו הש"ס הרי אפשר בכה"ג, ותו דגם לאידך דעה י"ל דס"ל דבתקפ' א' מהן ואמר אדוי הודה לי נאמן, הכא כשבאו לפני ב"ד אמרי' להו דהכא כיון דהמציא' של אב לא מהני הודא' בלה ומפקינן מהתופס, וא"כ שפיר שייך גם במציאה לשון גבתה? וי"ל דכיון דלא מהימן התופס א"כ כבר זכה בה האב למפרע משבא לידה ומה הע"ג שלא גבתה? תדע דאל"כ בל"ז הוה מצי לאוקמה שגזל א' המציאה מידה, אע"כ כדאמרן: ח) נערה או קטנה: ט) *מב' הירוסין הללו זה"ז: י) *ולא נקט נתארמל' ב' פעמים? דלא רצה למנקט דרך פורעניות, דבכה"ג הו"ל קטלנית, שמוחזקת שימותו בעליה, שאסור' להנשא אח"כ אפי' מהו מאירוסין, ומה"ט לא נקט נמי נתגרש' ב"פ? דמתוך שסינה התנה בלבונו, קמ"ל קך דינא. וי"א משום דגם בנתגרשה ב"פ אסור להנשא. ולא נקט נתארמל' קודם לנתגרש', דלא רצה לפתוח בפורענו'. מיהו בכונס קטלנית לא תלא. ולרא"ב כופין להוציא. וי"א דדוקא במת בחולי וקודם זמנו, אבל במת בדבר או בהרג או שהי' זקן, אינה קטלני' [אה"ע]: יא) אפי' כתוב' הראשונה:

יב) מנכתב' בעוד ברשותו: יג) *אפי' נדוניא שהכניס לה אביה, דהו"א דלמיפק לא יהיב לה, קמ"ל [וג"ל דהיינו דאיכא בין ת"ק לאמרו לו]: יד) *הא דלא נקט גיורת שזנתה? דרצה לאשמעינן דמיירי אפילו בנתגייר' פחותה מבת ג' שנים, שאין דרכה להתגייר רק עם אמה. טו) כשהי' נערה מאורס'. טז) אפי' נתגייר' פחותה מבת ג"ש, שהיא בחזקת בתולי': יז) להרגה על פתח בית אביה: יח) בהוציא עליה בעלה שם רע ונמצא שקרן: יט) כגון

שאין

עיקר תוי"ט

(ס) ושמא יליף בגמ' מקרא. ו) וגרשה כו'. ולא קתני ונתארמלה כתרווייהו דלגבי אורחיה דקא במלתיה דלא נקט בדרך פורעניות ושתם לן כרבי דאמר נשאת לאחד ומת לבלישי לא תנשא דבתרי הוי חזקה למהוי קטלנית ול"ד נפלת אלא כ"ש נתארסה ונתארמל' כ"פ עתוי"ט: (ז) רש"י א"נ כשכתב לה כר"[illegible] ח) בתה. הא דלא נקט בנתגיירה סתמא. משום דאיירי בפחות מבת ג' דאין דרכה להתגייר אלא עם אמה כו' ועוד משום דבעי למתני הורתה שלא בקדושתה כו' תוי"ט: ט) אין לה כו'. א"נ להוציאה אל' פתח בית אביה רש"י: (י) והיתה לרבות הורתה ולידתה בקדושה הויא ישראלית מעליתא היא ולימא

לך וכ[illegible]

לא נאמר פתח בית אביה אלא למצוה: ד האב זכאי בבתו(יא) בקידושיה בכסף(כ) בשטר(כא) ובביאה(כב)(יב) וזכאי במציאתה(יג) ובמעשה ידיה(יד) ובהפרת נדריה(כג), ומקבל את גיטה(כה)(טו), ואינו אוכל פירות בחייה(טז) נשאת יתר עליו הבעל שאוכל פירות(יז) בחייה(כו), וחייב במזונותיה(כח)(יט), ובפרקונה(כט)(כ) ובקבורתה, ר' יהודה אומר אפילו עני שבישראל לא יפחות(כא) מב' חלילים ומקוננת(ל) ה לעולם(לא) היא ברשות האב(לב)

יד

תפארת ישראל

שאין לאביה בית: כ) בכסף קדושין שלה: כא) שהוא מקבל שטר קידושין שלה, וזוכה בה לגור ע"פ גלוהתו: כב) שמוסר' לביאה למי שירלה, וטובת הנאה שלו. מיהו במקדש בביאה לריכ' שתהי' בת ג' שנים ויום א': כג) משום איבה, שלא ימנע מלפרנס': כד) הנך תרתי זכי להו מן התורה: כה) *כשנתגרש' נערה מאורס': כו) בירשה קרקע מאבי אמה: כז) *כדי שיפדנה כשנשבית, משא"כ אב בלא"ה יפדנה. כח) והא דלא נקט נמי עונת' היינו משום דעונה לא שייך לגבי אב, ומדשייר עונה שייר נמי כסות; ואפשר עוד דכסות ומדור בכלל מזונות וכלקמן מי"א] דקאמר מתזנן, וכסית בכלל: כט) כשנשבית: ל) *כשדרך משפחתו כן, אף שמשפחתה אינן חשובין כך. ולת"ק דוקא בחייו עולה עמו ואינה יורדת עמו, משא"כ לאחר מיתה: לא) אפי' הגיע זמן הנישואין ולא נשאת: לב) *לכל זכיות הנ"ל ושלא תאכל תרומה

אם

ר"ע מברטנורה

ד האב זכאי בבתו. בקטנותה ובנערותה(יא): בקידושיה בכסף. שכסף קדושים שלו דכתיב באמה העבריה (שמות כ"א) ויצאה חנם אין כסף ודרשינן אין כסף לאדון זה כלומר לאדון בקנאה שיצאה מאתו חנם בסימני נערות אבל יש כסף לאדון אחר (יב) ומנו אב שכסף קדושיה שלו אפילו כשהיא נערה עד שתבגר: בשטר ובביאה. שמקבל שטר קדושין עליה ומוסרה לביאה לשם קדושין למי שירצה דכתיב והיתה אתקיש הויות להדדי מה כסף שהוא אחד מן הויות ברשות אביה אף קדושי שטר וביאה ברשות אביה. במציאתה. משום איבה: ובמעשה ידיה. דכתיב (שמות כ"א) וכי ימכור איש את בתו לאמה מה אמה מעשה ידי' לרבה אף בת מעש' ידי' לאבי'(יד): ובהפרת נדריה. דכתיב (במדבר ל') בנעוריה בית אביה(טו): ומקבל גיטה. דכתי' (דברים כ"ד) ויצאה והיתה אתקש יציאה להויה כשם שהאב מקבל קדושיה בקטנותה ונערותה כך מקבל גיטה: ואינו אוכל פירות בחייה. אם נפלו לה קרקעות מבית אבי אמה אין אבי' אוכל פירותיהן בחייה (יז) אלא א"כ מתה הוא יורשה: יתר עליו הבעל. שהוא זוכה בכל הדברים למעלה שהאב זכאי בבתו. ואוכל פירות הנכסים שנפלו לה בירושה משנשאת לו: ובפרקונה. אם נשבית חייב לפדותה: ובקבורתה. בחכמים תקנו קבורתה תחת ירושתה שהוא יורשה אם מתה: מב' חלילים. להספד: ה לעולם היא ברשות האב. אם בת ישראל מאורסה לכהן היא אינה אוכלת בתרומה (כב). ואפילו הגיע הזמן שקבעו לנשואין ולא נשאת

שהבעל

עיקר תוי"ט

לרבות סורתה וליתה שלא בקדושיהא כתיב גמ': (יא) ולענין ביאה אינה מתקדשת עד שתהי' בת ג' שנים ויום א' כדתנן פ"ה דנדה מ"ד ולענין כסף ושטר עמ"ש פ"ג דקדושין: (יב) כשיוצאה מרשותו ומנו האב שאין אדון לבת ישראל אלא אביה הון מזה שנמכרה לו. רש"י: יג) ובביאה. ירושלמי ניחא בכסף ובשטר דזכות הוא לו כשמקבל הכסף והשטר לעצמו לגור ע"פ גלותיהו. בביאה מאי זכאי שייך בזה. הפתר שאמר לו' לכשתקנס לי בתך יהיה לך כסף זה: (יד) גמרא. ומשיק דלקטנה לא צריכא קרא דהשתא זבוני מזבן לה מעשה ידים מבעיא. כי איצטריך קרא לנער' דלא מצי מזבין לה. ועתוי"ט: (טו) גמרא. פרש"י דה"ק בנעוריה ברשות אביה שות. דכי הניא אביה אותה ה"א דבקטנ' משתעי: טז) את גיטה. וזכות יש לו בגט כמו בשטר הקדושין לגור כו' וכתב רש"י מן האירוסין כדתנן לעיל מ"ב. והמ"ל דזכאי בכתובתה ואולי ס"ל להאי תנא דאין כתובה לארוסה. ועתוי"ט: (יז) אלא עוב' לה סגולה: יח) פירות. טעמא כי היכי דלפרקה והאב אינו אוכל פירות דגליא שכי פריק לה. גמ'. ומזה כ"ש שהבעל יורש את אשתו. ועתוי"ט: יט) במזונותיה. דתניא שאמרו הני מזונות רה"א עונתה זו מזונות וכה"א ויענך וירעיבך ושייר עונה וכסותה. ותנאי כתוב' תמי להו לק' ועתוי"ס: כ) בפרקונה. תקנו תחת פירות. גמרא: כא) לא יפחות. מפרש בגמרא דפלוגתייהו כגון דאורחייהו דבני משפחתו לנספיד בחלילין ולא אורחייהו דבני משפחתה ת"ק סבר כי אמרינן עולה עמו ה"מ מחיים אבל לאחר מיתה לא. ור"י סבר אפילו לאחר מית' והפסיק' הלכתא כר"י: (כב) וזכאי בה בכל זכות

עד שתכנס לרשות הבעל לנישואין[כד] (נ״א לחופה) מסר האב לשלוחי הבעל[לג] הרי היא ברשות הבעל, הלך האב עם שלוחי הבעל, או שהלכו שלוחי האב עם שלוחי הבעל הרי היא ברשות האב[לד]. מסרו שלוחי אב לשלוחי הבעל[לה] הרי היא ברשות הבעל: ו האב אינו חייב במזונות בתו[לו] זה מדרש דרש ר״א בן עזריה לפני חכמים בכרם ביבנה[לז]. הבנים יירשו והבנו' יזונו[לח] מה הבנים אינן יורשין אלא לאחר מיתת אביהן, אף הבנות אינן ניזונות אלא לאחר מיתת אביהן: ז לא כתב לה כתובה בתולה גובה מאתים אלמנה מנה מפני שהוא תנאי בית דין, כתב לה שדה שוה מנה תחת
מאתים

ר״ע מברטנורה

שהבעל חייב במזונותי' אינ' אוכלת בתרומ' (כג): **עד שתכנס לחופה.** לשם נשואין שהיא מסור' לרשות הבעל: **מסרו שלוחי האב.** שפגעו שלוחי האב בשלוחי הבעל ומסרוה להם: **ו האב אינו חייב במזונות בתו.** בחייו. דאלו לאחר מיתה זונות הבנות מנכסיו מתנאי כתוב' ובתו לאו דוקא דה״ה בנו שאין האב חייב לזון לא בניו ולא בנותיו כשהם קטנים אלא אם הוא גברא דאמיד כלומר שהוא איש עשיר ב״ד מטילי' ממנו בעל כרחו כדרך שכופין כל שאר בני העיר על הצדקה ומפרנסי' בה בניו ובנותיו הקטנים ואם אינו גברא דאמיד ב״ד מחרפי' אותו ומודיעי' אותו שאכזריות היא לו אם לא יפרנס את בניו ושהוא פחות מן החיות שמדבריות שהם מרחמין על בניהם אבל אין יכולין לכופו על זה בין שהבנים זכרים בין נקבות ודוקא שהבנים קטנים אבל קטני קטנים והם שפחותים מבני שש בית דין כופין את האב ומוציאים מידו בעל כרחו (כה) כדי לפרנס בניו שהם קטני קטנים אחד זכרים ואחד נקבות: **בכרם.** על שם שהיו יושבי' שורות שורות ככרם (כו): **הבנים יירשו והבנו' יזונו.** מתנאי כתובה שהבנים זכרים ירשו כתובת אמן והבנות נקבות יזונו מנכסיו: **מה הבנים** זכרים אין יורשין כתובת אמן אלא לאחר מיתת אביהן. כך הבנות אינן זונות מנכסי האב מכח תנאי כתובה אלא לאחר מיתת אביהן: **ז ולא כתב לה כל נכסים כו' חייב.** להיות
כל

תפארת ישראל

אם בת ישראל לכהן היא: לג) מסרה לשם להוליכ' לבעל; וכ״ש במסרה לבעל עצמו: לד) *מיהו בהלך האב עם הבעל עצמו כשמסרה לו, י״ל דהיא ברשות הבעל: לה) אף שפגעו שלוחי אב בשלוחי בעל ומסרוה להן, סד״א לא הויינהו אב שליח רק למסר לבעל עצמו, קמ״ל דשליח של אדם כמותו: לו) *ולא להלבישה ולתת צרכי חייה; וכ״כ אינו חייב בקבורת' כשלא יירש ממנה כלום. וה״ה לבנו, והא דנקט בתו לרבותא, דבתו בחייו אינ' זונת מנכסיו, רק לאחר מיתתו אפי' יתיר' מבת שש, דכך תנאי כתוב' [כמשנה י״א]; אבל בנים לאחר מיתתו, אפי' פחותין מבני שש חולקין בשוה עם שאר אחין; מיהו כשהאב חי', עד שש מוציאין ממנו צרכי בניו ובנותיו [אבל לא כדי עשרו], אפי' יש להם נכסי' מאבי אמן; ומהני' לאחר שש מיירי, דאז אין מוציאין ממנו בע״כ, ואפ״ה כשאין להם נכסי' גוערין ומכלימין אותו עד שיפרנסם עד שיגדלו. וכשהאב עשיר אפילו יתרין מבני שש מוציאין ממנו בע״כ בתורת צדקה. ולאחר שהגדילו אפילו האב עשיר אינו חייב לפרנסן, כשיש כח בידם להתפרנס ממעשה ידיהן כדי חיותן [אה״ע ע״א וע״ג]: לז) *הבית שמדרש שם נקרא כרם, מדהיו יושבים שם חכמי ישראל בקביעות, כגפני' נטועין שורות שורות, ומביאים יוצא יין התורה משמח הלב: לח) *כך כ'
בכתובה

עיקר תוי״ט

אב בבתו. רש״י: (כג) והיינו דתני לעולם וכמשנה לחבר' כפ״ק ח״נ במלא. (כד) לנישואין. פי' רש״י ומפרש בגמר' שתכנס לחופ' ונ״א גרים בהדיא עד שתכנס לחופ' וכתב דאמר אסיפא מקיימה לכל תוך האריס' אבל ברישא תנן עד שתכנס כו'. וכ״כ גי' הר״ב בכ״א ואעפ״כ מפרש לה ככב אבי דאמר גם ברישא אף בתרומ' ומסירתה היינו כניסת' ונכא' בעיני שיש ט״ס בד' הר״ב ושל״ל כגי' רש״י ופירושו. ובחיי״כ: (כה) ול״ש ודאי אינו אמיד את מוציאים מידו וי״ל כמו בחיוב האב' דאפילו לית לי' אלא האי דמי יומא חייב למיזנ... גבייהו או למיכל בהדה במאי דאכיל כמ״ש בטור סימן ע' אבל ודאי אינו חייב להשכיר עצמו בפועל לפרנסם אפילו לעסן דפבל ודאפה חייב כ״ע דהדבר כתוב' גלמו אגא אצלה: (כו) והש״י קבל כנסת יבנאל כרם של...
מכס

מאתים, ולא כתב לה כל נכסים דאי׳ לי אחראין לכתובתיך חייב(לט). שהוא תנאי בית דין: ח לא כתב לה אם תשתבאי אפרקינך ואותבינך לי לאינתו, ובכהנ׳(מ) אהדרינך למדינתיך, חייב, שהוא תנאי ב״ד: ט נשבית חייב לפדותה, ואם אמר הרי גיטה וכתובתה תפדה את עצמה, אינו רשאי(מא). לקתה חייב לרפאותה אמר הרי גיטה וכתובתה תרפא את עצמה, רשאי(מב): י לא כתב לה בנין דיכרין דיהוו ליכי מינאי אינון ירתון כסף כתובתיך יתר על חולקיהון דעם אחוהון(מג) חייב(כט) שהוא תנאי בית דין(מד):

בנן

תפארת ישראל

בכתוב׳, כלקמן משנה י׳ וי״א, ודרש ראב״ע, מה וכו׳: לט) ר״ל אפ״ה הכל משועבד: מ) שאסור׳ לו כשנשבית: מא) כלו׳ מחזירה לו לאשה כמו שהיתה, וכשירצה יגרשנה אח״כ. ואף דבדעתו לגרשה אסור לבא אליה [כיבמות ל״ז ב׳]? נ״ל דהכא באשי׳ לגרשה מקודם מותר: מב) *דרפואה היא בכלל מזונות שחייב לה, ומזונות הוא תחת מעשה ידיה של עכשיו. משא״כ פרקונה הוא תחת פירות שקבל עד עכשיו, שלא נתן לה עדיין תמורתן שום דבר. מיהו קיי״ל דאפי׳ ברפואה אינו מן הראוי לגרשה [ע״ח]. ולדידן דאיכא חדר״ג, אפילו בחולי ארוך אינו יכול לגרשה [ב״ש שם]: מג) דכך היתה התקנה, שאם תמות בחייו, ויבואו לאחר מותו בני אשה אחת לחלק נכסי אביהן עם בני אשה אחרת, יקדימו כל בני אם אחת ליקח קודם חלוקת הירוש׳, כתוב׳ ותוספת של אמן, ואח״כ יחלקו הנשאר לפי הגלגלות: מד) *והאידנ׳ אין נוהגין בכתובת בנין דכרין, מדעיקר התקנה היה רק כדי שירבו לתת נדוניא לבנות, ועכשיו כבר נוהגין יותר ויותר מהראוי [קי״א ע״ז]:

לא

ר״ע מברטנורה.

כל נכסים אחראין נה(כז) ולא יכול למימר אין ליך אלא שדה הכתוב׳ ליך בכתובתך: ח ובכהנת. שאינו יכול לקיימה משנשבית באשת כהן אסור׳ לבעלה משנאנסה כותב לה אפרקינך ואהדרינך למדינתך וחייב לתת לה כתובתה ואף על פי שבע״כ צריך לגרשה: ט אינו רשאי. שכבר נתחייב בפרקונה משנשבית: חייב לרפאות׳. שהרפואה כמזונות: רשאי. שאין חייב לזון גרושתו(כח): י יתר על חולקיהן דעם אחוהון אם תמותי בחיי ואירשך יטלו בניך כתובתיך אחרי מותי כשיבאו לחלוק בנכסי עם בנים שיהיו לי מאשה אחרת ונפקא מינה כגון שכתובה של זו מרובה משל אחרת או שבני האשה האחרת מרובים מבניה של זאת וטוב לאלו שיטלו כתובת אמן ואפי׳ הכתובות שוות ואין כתובת בנין דכרין נגבית אפי׳ בזמן הזה(ל) אלא ממקרקעי אבל לא ממטלטלי ודוקא כשהניח האב שיעור שתי הכתובות ודינר יותר אז יורשין הבנים כתובת בנין דכרין הואיל ונשאר מקום לירושה של תורה שאחר שיטול כל אחד מהבנים כתובת אמו נשאר דינר לחלוק ולירש בנכסי אביהן אבל אם לא הניח האב אלא כשיעור שתי הכתובות או פחות מזה חולקים הנכסים בשוה ואין כתובת בנין דכרין נוהגת בהם:

פד

עיקר תוי״ט

פרש הי׳ לידידי. הר״ב: (כז) והיא הטרוף כל מה שימכור או יתן. הר״ב ופתוי״ט: (כח) וקי׳ לי אב בן פדיונה נמי כו׳ והרי אפילו מת קודם שנפדית אין היורשים חייבין לפדותה כדמסיק בגמרא וי״ל דהתם כדמפרש בברייתא שאין אני קורא בה ואותבינך לי לאנתו אבל הכא אע״פ שגירשה יכול לקיי׳ בה ואותבינך לי לאנתו ועתוי״ט: כט) חייב כו׳. טעמא בגמ׳ כדי שיקפוץ אדם ויכתוב לבתו כבנו שכן הוא אומר קחו נשים וגו׳ ואת בנותיכם תנו לאנשים בשלמא בנים בדידי׳ קיימא כו׳. אלא בנות מי קיימין בידיה וכי דכך אבא להזור אחר אינ אלא הא קמ״ל דנילבשה ונכסה וניסב לה מידי כי היכי דקפצי עלה ונסבי לה ואי לא תיקנו דלירות אלא הנדוניא אבל מנה ומאתים ותוספות לא לירות. אכתי ממנע אב ולא כתב אחרי שזה מקפיד על שלא מלהורים להם דוניא שילך הולך לתקן לירת כסף כתובת׳. ולא פלוג רבנן בין יהיב האב נדוניא בין שלא יהיב. ולא תקנו אלא בנין דכרין אבל בת אפילו בין הבנות לה: (ל) דכתובי׳ עלמ׳ נגבית ממטלטלי וטעמא דכתובת בנין דכרין אינו פשוט בכל היפיבות לפיכך העמידוה על דין הגמרא. הר״ב:

בנין

יא בנן[מה] נוקבן[לא] דיהוויין ליכי מינאי יהווין יתבן בביתי[מו] ומתזנן[מז][לב] מנכסי עד דתנסבן[מח] לגוברין[מט], חייב[לג], שהוא תנאי ב"ד[ט]: **יב** את[מס] תהא יתב' בביתי ומיתזנ' מנכסי כל ימי מיגר[נא] אלמנותיך בביתי[לה] חייב שהוא תנאי בית דין, כך היו אנשי ירושלים כותבין, ואנשי גליל היו כותבין כאנשי ירושלים, אנשי יהודה היו כותבין עד שירצו היורשין ליתן ליך כתובתיך, לפיכך אם רצו יורשין, נותנין לה כתובתה ופוטרין אותה[נג]:

פ"ה א אף על פי שאמרו בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה, אם רצה להוסיף[א] אפילו מאה מנה יוסיף[א] נתארמלה או נתגרשה, בין מן הארוסין בין מן הנישואין, גובה את הכל[ב], רבי אלעזר בן עזריה[ב] אומר, מן הנשואין גובה את הכל מן הארוסין בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה, שלא כתב לה אלא על מנת לכונסה[ג], רבי יהודה אומר אם רצה כותב לבתולה שטר של מאתים. והיא כותבת[ג] התקבלתי ממך מנה[ד], ולאלמנה

מנה

ר"ע מברטנורה

יא עד דתתנסבן. עד שיתארסו ואם בגרו אף על פי שלא נתארסו אין להם מזונות דקיימא לן בוגרת אין לה מזונות: **יב** מיגר אלמנותיך. משך אלמנותיך(לד): אנשי יהודה כותבין כו'. ואין הלכה כאנשי יהודה אלא כל זמן שלא נשאת ושלא תבעה כתובתה בבית דין נזונית משל בעלה ודרה בבית שהיתה דרה בחיי בעלה ומשתמשת בכל הכלים שהיתה משתמשת בהן בחיי בעלה:

פ"ה אף על פי. אם רצה להוסיף אפי' מאה מנה יוסיף. ולא אמרינן שאינו רשאי כדי שלא לבייש את מי שאין לו: שלא כתב לה. תוספת מדעתו. אלא על

מנת

תפארת ישראל

מה) לא כתב לה בנן וכו': מו) *לאחר מותו: מז) ה"ה כל צרכן: מח) שיתארסו: מט) *אפי' בקטנות. וי"א דוקא כשנתארסו בנערותה, אבל כשבגרה אפי' לא נתארסה, נכ"ע לית לה מזונות: נ) ובזה"ז נגבית אף ממטלטלין [קי"א]: נא) *י"ג מינד, ור"ל מכך, וי"ג מינר ור"ל לשון מגור ומדור: נב) *ולדידן תלי' במנהג; ואפ"ה ג' חדשי' ראשונים שאסורי' להנשא מחמת הבעל, חייבים לזונה מכל מקום. וכל מקום שחייבי' לזונה, מעשה ידיה של יורשין, משא"כ בת הנזונת מעש' ידי' שלה [שם ל"ג וקי"א]:

פ"ה א) *ולא קתני אם רצה לכתוב אפילו וכו', קמ"ל דאפילו מוסיף, דכולל

הכל בכתוב' וכותב לבסוף ויהיבנא לכי מהר בתולייכי סך כך דחזי לכי, אפ"ה לא אמרינן שאסור מדמביים העניות ואף על גב דכבר שמעינן כן [בפ"א מ"ה] דשרי? סלקא דעתך אמינא כהנים שאני דכתיב וקדשתו שחייבים לכבדו [בגיטין נ"ט ב']: ב) אפי' מה שהוסיף לה: ג) *והלכה כדבריו: ד) ואף שלא קבלה דס"ל

כיון

עיקר תוי"ט

לא) **בנן.** תרגום ויולד בנים ובנות בנין ובנן ואפ"ה תנן נוקבין אע"ג דלא צריכא. איידי דתנא בנין דיכרין דהתם צריך למתני דכרין דבנין שם ליוצאי חלצי שהיה בין זכרים בין נקבות כמ"ש בנים אתם וגו: **לב) ומתזנן** כו'. אחר מותו. הר"מ. דאי בחייו התנן במ"ו שהאב אינו חייב במזונות בתו: **לג) חייב.** פי' אפילו לא כתב לה. ועל לא כתב דלעיל קאי: (לד) והגי' בדל"ת וימשכו ויעלו את יוסף תרגומו ויגידו: **לה) בביתו.** יתירה היא. אמרי' בגמרא למדרש בביתי ולא בביקתי (פי' בית צר וקטן) דיכולין היורשים לדחותה מהם כשאין לאב אלא ביקתא ולא קאי דיוקא דבביתי אמזוני דלפי ברכת הבית מיהא יש לה כמ"ש במ"ג פי"ב:

א) להוסיף. משמע נוסף על הכתוב' שתקנו חכמים ושם כתוב' עליו גם הוא למוכרת ולמוחלת כו' בגמ':

ב) ראב"ע כו'. מסקינן בגמרא הלכה למעט' כראב"ע: ג) כותבת. מפרש בגמרא דאלו באמירה בעלמא הוי כהתנה על מה שכתוב בתורה דתנאו בטל. ור"י ס"ל נמי דכתוב' דרבנן כדקי"ל בסוף מכילתא אלא

דחכמים

חידושים

פ"ד מ"א כ' רבינו אאמ"ו הגאון זצוק"ל וז"ל נסתפק הרע"ב במפותה שמת האב קודם שפ"ד דקנסא לעצמה, אם מהני מחילתה? וק"ל מ"ש מהאומר מה שאירש מאבא מכור לך [בח"מ רי"א], דאינו אלא למפרע, וכיתום שלא מדעת [ח"מ רס"ב]? ואת"ל התם להחזיק למאן קאי ולא להוציא, עכ"פ מ"ש ממחילה בטעות [ח"מ רי"ז י"ב כ"כ], וצ"ל התם רק בטעות ממפרע ולא בטעות ע"י נולד, וכמו דאין פותחין בנולד [כי"ד רכ"ח], דאל"כ ה"א שזנתה, להוי כקדושי טעות למפרע, ודו"ק. עכלה"ט.

מנה ותיא כותבת התקבלתי ממך חמשים זוזד) רבי מאיר אומר כל הפוחת לבתולה ממאתים ולאלמנה ממנה הרי זו בעילת זנותה): **ב** נותנין לבתולה שנים עשר חדש משתבעה הבעל לפרנס את עצמהו) וכשם שנותנין לאשה כך נותנין לאישה) לפרנס את עצמוז). ולאלמנהו) ל' יום. הגיע זמן ולא נשאוח) אוכלות משלו ואוכלות בתרומהט) ר"ט אומר נותניןי) לה הכל תרומהי) ר"ע אומר מחצה חוליןיא) ומחצה תרומה: **ג** היבם. אינו מאכיל בתרומהיב.

עשתת

תפארת ישראל

כיון שלא תקנו כתובה רק כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציא' [כתובות י"א א'] וכיון דרק לתקנתה תקנו רבנן לומר אי אפשי בתקנת חכמים [כתובות פ"ג א'] מיהו בשלא יכתוב כלל ע"י מחילתה, הינה רשאי מדמבטל תקנת חכמים מכל וכל ואע"ג דקי"ל דיכול לכתוב שאני חייב אף שאינו חייב [כח"מ ס"מ] הכא קיימא לן דלא, מדמבטל תקנת הכמים ולא קיי"ל כן: ה) *ולא קתני כל שאינו נותן לבתול' וכו'? דקמ"ל דעכ"פ צריך ניתן, ואפ"ה הו"ל בעילת זנות, והכי קיי"ל. ובנאבד' או נשרפה אסור לבוא עליה עד שיכתוב אחרת; ויש אוסרים גם היחוד עמה, ואף דכתוב' אתקני רק כדי שלא יגרשנ' בקלות, ועכשיו הרי בל"ז יש חדר"ג, אפ"ה נהגו איסור [אה"ע ס"ו]: ו) *משהזהירה הארוס להכין א"ע בבגדים ותכשיטים לחופה: ז) *דבבתולה נותנין לו י"ב חודש, ובאלמנה ל' יום, אפילו הוא אלמן: ח) בהארוס עיכב: ט) כשהארוס כהן; דמדאו' משקדשה אוכלת, דקניין כספו היא, רק חכמים גזרו שמא תאכילה לאחיותיה; אבל כשהגיע נשואיה נותן לה דירה מיוחדת, וליכא למגזר: י) *כשירנה ארוס, וכשתטמ' תמכרה ותקנה חולין. ודוקא בבת כהן שבקיא' בדיני טהר', ובארוס' שאבי' טירה במכירת התרומ'; אבל בבת ישראל, או בנשואה דכבוד' בת מלך פנימה לבלי לסבב למכרה, לא: יא) לימי טומאת נדתה מיהו בנשואה כ"ע מודו דנותן לה מחלה חולין [ש"ס] והיינו מדאינה אז אלל משפחתה שיטרחו למכור התרומה בימי טומאת' וכבוד' בת מלך פנימ'; מיהו מדחייב לזונה מעשה ידיה שלו, וכלקמן [רפי"א]: יב) בעודה

שומרת

ר"ע מברטנורה

מנה לכונסה: והיא כותבת. אע"פ שלא נתקבלה מוחלת וכותבת שנתקבלה: ר' מאיר אומר כו'. והלכה כר' מאיר בגזרותיו: **ב** נותנין לבתולה. זמן לכנסה לחופה מיום שתבעה הבעל לאחר שקדשה להזהירה על עסקי חופה להכין תכשיטיה: לפרנס עצמה. בתכשיטיה י"ב חדש דכתיב (בראשית כ"ד) תשב הנערה אתנו ימים(ד) ומאי ימים שנה דכתיב (ויקרא כ"ה) ימים תהיה גאולתו: לפרנס עצמו. בצרכי סעודה והופה: ולאלמנה שלשים יום. שאינה טורחת כ"כ בתכשיטיה שכבר יש בידה: ולא נשאו. שהבעלים מעכבים ואיידי דתנא רישא בדדהו תנא סיפא נמי בדדהו: ואוכלת בתרומה. אם כהן הוא והיא ישראלית משעה שקדשה אוכלת בתרומה מן התורה דכתיב (שם ה"ב) וכהן כי יקנה נפש קנין כספו והאי קנין כספו הוא אלא דרבנן גזור על בת ישראל המאורסת לכהן שלא תאכל בתרומה גזרה שמא ימזגו לה כוס בבי' אביה ותשקה לאחיה ולאחותיה וכשהגיע הזמן ולא נשאת שאוכלת משלו ואינה אוכלת בבית אביה. אלא בעלה כהן מיחד לה מקום ומאכילה שם וליכא למגזר תו שמא תשקה מכוס של תרומה לאחיה ולאחותיה: נותנין לה הכל תרומה. אם ירצה וכשיגיעו ימי טומאתה תמכרנה ותקח חולין: רבי עקיבא אומר מחצה חולין לאכול בימי טומאתה: **ג** היבם אינו מאכיל בתרומה. בעודה שומרת יבם דכתיב (ויקרא כ"ב) וכהן כי יקנה נפש

קנין

עיקר תוי"ט

דתכמים עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה: (ד) או עשור ולא משתעי אינש מעיקרא תרי יומא וה"נ לא. והדר לישתעי או עשור. אלא מאי ימים שנה כו'. גמ': ה) לאיש. כמה שנותנין לה אם יב"ח ואם ל' יום ל' יום ואין משגיחין בו אם הוא בחור או אלמן הר"מ: ו) ולאלמנה. פי' הפוסקים מן הנשואין: ט) נותנין כו'. בד"א בבת כהן לכהן (בקיאה במכירת הרומ' ולמוכר' בימי טומא') אבל בת ישראל לכהן ד"ס מחלה חולין ומחלה תרומ' בד"א בארוס' (ובת כהן) דהואי' והיא בבית אביה טרח אביה למוכרה בימי טומאה למי שהוא רגיל בכך. אבל בנשואה (שנותן לה בעל' מזונות בביתה) ד"ס מחצה חולין ומחצה תרומ'. דכל

כבודה

עשתה ששת חדשים בפני הבעל וששה חדשים בפני היבם, ואפילו כולן בפני הבעל חסר יום אחד בפני היבם[יג] או כולן בפני היבם חסר יום א' בפני הבעל, אינה אוכלת בתרומה[יד] זו משנה ראשונה. ב"ד של אחריהן אמרו אין האשה אוכלת בתרומה עד שתכנס[ט] לחופה[טו]: **ד** המקדיש מעשה ידי אשתו הרי זו עושה ואוכלת[טז] המותר[יז] רבי מאיר אומר הקדש[יח], רבי יוחנן הסנדלר אומר חולין[יט]: **ה** אלו מלאכות שהאשה[כ] עושה לבעלה, טוחנת[כא] ואופה[יב] ומכבסת, מבשלת, ומניקת את

ר"ע מברטנורה

קנין כספו והאי קנין אחיו הוא: **עברה ששה** חדשי' בפני הבעל. מתוך שנים עשר חדש הקבועי' לה משתבעה הבעל: **או אפי' כולן** בפני הבעל ואחד בפני היבם. אע"ג דרובא בפני הבעל סוף סוף לא נתחייב במזונותיה בחייו וה"ה נמי אם נתחייב בחייו לא אכלה משמת (ח) דקנין כספו פקע אלא דאי כולם בפני הבעל הוה אכלה מיהא בחייו: **או כולן** בפני היבם. [וא"צ היו כולן בפני היבם]: **זו משנה ראשונה**. דמשהגיע זמן אוכלת בתרומה: **אין האשה אוכלת**. דחיישינן שמא ימצא בה מום ונמצאת זרה למפרע שהיה מקחו מקח טעות. ולמשנה ראשונה שמא ימצא בה מום לא חיישינן וליכא למיחש נמי שמא תשקה לאחיה ולאחותיה דהא מיחד לה חכשא הילכך הרו לה לאכול בתרומה משהגיע זמן: **ד הרי זו עושה ואוכלת**. שתקנו מזונות תחת מעשה ידיה לפיכך עושה ואוכלת לדברי הכל: **המותר**. הקדיש את מותר מעשה ידי אשתו מה שהיא עושה יותר על הראוי למזונותיה (י) ולא הקדיש מעשה ידיה עצמן: **רבי מאיר אומר הקדש**. דסבר אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם ואין כן הלכה אלא הלכה כרבי יוחנן הסנדלר דאמר חולין שאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם: **ה טוחנת**. ברחים של יד שהם קטנים ואם רחים גדולים הם מכינה כל צרכי הטחינה כגון נותנת באפרכס' (יא) וקולטת הקמח:

תפארת ישראל

שומרת יבם: יג) והוא הדין בשהתה איזה זמן משי"ב חדשים לפני הבעל ואחר כך י"ב חדשי' בפני היבם אינה אוכלת; רק מדנקט רישא חסר יום א' נקט גבי יבם נמי בכה"ג: יד) מדלא אכלה בחיי הבעל: טו) *שמא ימצא בה מום, משא"כ משנכנסה לחופה, כבר בדקה בקרוביו: טז) ר"ל יכולה לומר הריני עושה ואוכלת ולא תזונני; דעיקר תקנה היה שיזונה הבעל, ומעשה ידי' הוא תשלומין, להכי תליא למימר כן: יז) *ר"ל אם הקדיש רק מה שתדחק עצמה לעשות מותר על הראוי לה, שגם המותר תקנו לו חכמים, בעד מעה כסף שיתן לה בכל שבוע: יח) אף דגם במותר יכולה אשה שתאמ' איני רוצה מעה שלך ויהי' המותר שלי? הכא מיירי שלא אמר', ולאחר מיתתה כשירשנה, ואפי' לא העלה לה המעה; וה"ה במעשה ידיה עצמן, רק רישא רבותא קמ"ל דבחייה אפי' מעשה ידיה עצמן דשכיח, ואפי' רוצה לזונה, אפ"ה אם אינה רוצה לא קדיש; וסיפא רבותא קמ"ל, דלאחר מיתתה אפי' מותר דלא שכיח, ואפי' לא נתן לה המעה שכנגד המותר, אפ"ה קדיש: יט) דס"ל אין אדם מקדיש דבר שלב"לע, וכן הלכ': כ) *עיי': כא) *ברחיים דיד; וברחיים גדולים מטחנת, לתת

את

הכניסה

עיקר תוי"ט

בחייה גם הלך פמית' ולהדיה ולחייה אין אלא שיטעם קו בהלכיה גמ': (ח) כ"כ רש"י והק' ר"ם דא"כ אפילו אכלה כמה שנים בפני הבעל אינה אוכלת בפני היבם והיכי קתני חסר יום א' בפני היבם ועוד דהא"כ היתה אינה אוכלת ה' לפיכך פי' ר"ם דהוא הדין שלא אכלה בחיי הבעל הוא דלא אכלה בפני היבם דהיבם אינו מתחיל הבל אכלה בפני הבעל אוכלת נמי בפני היבם ומעתה עיין בתוס' ובהר"מ: (ט) **שתכנס**. שמייחד עמה דמפרנסה לו. הר"מ. והר"ב פי' דחופה לאו היינו יחוד אלא כל שהביאה הבעל מבית אביה לביתו לשם נשואין: (י) והמותר קמי לו במעה כסף שתקנו לו חכמים שיתן לה בכל שבת מעה כסף לצרכיה לבד המזונות'. ולהכי דקי"ל דיכולה לומר איני ניזונת ואיני עושה ה"ה וכ"ש שיכולה לומר איני נוטלת המעה ואיני נותנת המותר. פי' והא דקדיש מוקי רב ושמואל דהיינו לאחר מיתה כשירשנה ואפילו אינו מעל' לה מעה ונקט מותר דהע"צ ולא שכיח דמקדיש דבר שלא בא לעולם וכ"ש מעש' ידי עצמן. הר"ן. ומ"ש הר"ב ולא הקדיש כו' ר"ל ואפי' גם דקדיש ס' דהוו הקדיש כ"ש אם דקדיש נסתר מיסה: (יא) ופי' טעמו לשון חבר שמחנים: (יב) **ואופה**.

ומדשי'

את בנה כב), ומצעת לו המטה, ועושה בצמר כג)[יג] הכניסה לו שפחה אחת כד) לא טוחנת[יד]) ולא אופה ולא מכבסת, שתים אינה מבשלת ואינה מניקה את בנה, שלש, אינה מצעת לו המטה כה) ואינה עושה בצמר, ארבע יושבת בקתדרא כו), רבי אליעזר אומר אפילו הכניסה לו מאה שפחות כופה לעשות בצמר כז), שהבטלה מביאה לידי זימה, רבן שמעון בן גמליאל אומר אף[יז]) המדיר[יח]) את אשתו מלעשות מלאכה כח), יוציא[יט]) ויתן כתובה כט) שהבטלה מביאה לידי שיעמום ל): ו המדיר את אשתו מתשמיש המטה לא) בית שמאי אומרים שתי שבתות לב) בית הלל אומרים שבת אחת לג)

התלמידים

תפארת ישראל

לתת לאפרכס [רומפף בל"א], ולקלוט הקמח: כב) *אבל לא בנו מאשה אחרת; וכ"ש בן אחר בשכר דלא. ובילדה תאומים פטורה מלהניק א': כג) *וחייבת ג"כ ליתן מספוא לבהמתו נקיבה. וגשי דידן א"צ לטחון ולכבס [ב"ש פ' ח']: כד) *או נדוניא כדי לקנות שפחה, או שהוא עשיר כדי לקנות': כה) *י"א דרק ממצות הבית פטורה, אבל מצעת מטתו. וי"א דגם במטתו אינה חייבת רק לפרוס עליו סדינין, מדהוא מילי דחיבה [שם]: כו) *בלשון יון כסא שריס, ואפי' להביא לו דבר ממקום למקום בהבית, פטורה. מיהו אפ"ה מוזגת לו הכוס ומשמשת לפניו בשאר מילי חבה: כז) *ומעשה ידיה לבעל, רק באמרה איני נזונית וכו' [שם]: כח) *שאמר הנאת תשמישך עלי אם תעשה מלאכה דאל"כ אינו יכול לאסור עליה: כט) *אם היה המשך הנדר ז' ימים: ל) בטול הדעת ושממה; ולפ"ז במתעסקת במיני שחוק סגי; ולר"א עכ"פ איכא חשש זימה, והכי קיי"ל [שם]. ונ"ל דמה"ט נמי נקט ר"א בעשירה דדרכה להתעסק במיני שחוק ואפ"ה כופה מחשש זימה; ורשב"ג נקט דוקא שדר דמדשנאה ודאי אסר עליה גם השחוק אז דוקא מחוייב לגרשה אבל בעשירה א"צ לגרש, דלזימה לא חיישינן: לא) שאמר הנאת תשמישך עלי, דבאמר שבועה שלא אשמשך, לא מתסר, דמשועבד לה: לב) *תמתין; ואח"כ או יתיר נדרו או יגרשנה. וטעמיה דיליף מיולדת נקבה שטמאה שבועיים, דיולדת דמי לנדר שהוא גרם לה: לג) דיליף מנדה דאוריי' שטמאה ז"י·

דס"ל

ר"ע מברטנורה

הכניסה לו שפחה אחת. מעות או נכסים כדי לקנות בהם שפחה א': יושבת בקתדרא. על כסא מנוחה ואינה הולכת בשליחותו לכאן ולכאן (ס:) ואעפ"י כן מוזגת לו את הכוס ומצעת לו את המטה (עז) ורוחצת לו פניו ידיו ורגליו שמלאכות אלו אין משתמשים בהם באשה אלא באשתו בלבד: שיעמום. בהלה. תרגום ובתמהון לבב (דברים כ"ח) ובשעמימות לבא. ופלוגתייהו דרבי אליעזר ור' שמעון בן גמליאל הוי באשה שאינה בטלה אלא משחקת במיני השחוק דלידי זימה איכא. לידי שעמום ליכא שאין שעמום אלא ביושב ותוהה ובטל לגמרי והלכה כר' אליעזר: ו המדיר את אשתו מתשמיש המטה. כגון שאמר יאסר הנאת תשמישך עלי אבל הנאת תשמישי אסור עליך לא מתסרא דהא משועבד לה דכתיב (שמות כ"א) ועונתה לא יגרע: בית שמאי אומרים שתי שבתות. אם הדירה שתי שבתות תמתין שכן מצינו ביולדת נקבה שטמאה שבועיים: ובית הלל אומרים שבת אחת. שכן מצינו בנדה שטמאה שבעה וגמרינן מדי דשכיח.

הכעס

עיקר תוי"ט

פס. רש"י: יג) בצמר. דאלו בפשתן לא פסיקא ליה דהיינו כיתנא רומיתא שאינו כופה לעשות בו לפי שמסרית את הפה ומשרבט את השפתים פרש"י פוסעין כמין שרבים שנעשים גדולות ע"י שהיא צריכה לשרות החוט תמיד ברוק. גמרא: יד) לא טוחנת. גמרא הא שארא עבדא. ותימא ליה עיילית לך אשה אחרם במקומי. משום דא"ל הא טרחי לדידי ולדידם. קמי דידך מאן טרח ועתוי"ט: (טו) ל' רש"י לילך בשליחות להביא לו מבית לעליה: (טז) בגמרא ופרש"י לפרוש לו סדין ולבדין דבר שאינו טורח ובכפיה הני לא כפי לה אלא חכמים השיאוה עצה טובה להנהיג זאת בישראל ועתוי"ט: יז) אף כו'. כלומר אע"פ שברצונו אינה עושה מלאכה יוציא כו' וא"ל שאם אין רצונו שלא תעשה מלאכה שיכול לכופה אבל לענין הטעם לא קאי עליה אף דטעמו של רשב"ג פוחת מטעמו של ר"א: יח) המדיר. ודע שבכל מקום שהראה המדיר את אשתו ר"ל שהוא אוסר הנאתו עליה אם תעשה כך אבל אם אומר לה הריני אוסר עליך שלא תעשה כך אין נדריו כלום. המגיד: יט) יוציא. לא נזכר בגמרא כמה זמן ההדרה ובטור כתב ז' ימים והייט בהדירה בהנאת

תשמיש

התלמידים יוצאין לתלמוד תורה שלא ברשות שלשים יום(לג) (כא), הפועלים(לד) שבת אחת(לו). העונה האמורה בתורה(כב), הטיילין(לז) בכל יום, הפועלים שתים בשבת(לח), החמרים(לט) אחד בשבת(מ), הגמלים(מא) אחת לשלשים יום, הספנים אחת לששה חדשים, דברי ר"א(מב): ז המורדת על בעלה(מג) פוחתין לה מכתובתה שבעה דינרין בשבת(מד), רבי יהודה אומר שבעה טרפעיקין(מה). עד מתי הוא פוחת עד כנגד כתובתה(מו) רבי יוסי אומר לעולם הוא פוחת והולך שמא תפול לה ירושה ממקום אחר ויחזור ויגבה הימנה(מז) תנן

ר"ע מברטנורה

הכונס שכועס אדם על אשתו ונדירה דהוא מידי דשכיח. מנד' שהוא מידי דשכיח לאפוקי ליד' דלא שכיח שליחא. וביתשמאי סברי גמרינן מדי דהוא גרם לה נדר האיש שהו' גורם לה לשהות. מלידה שעל ידו באה לה לאפוקי נדה דממילא קאתי לה. ויותר על שבת אחת לבית הלל. או שתי שבתות לבית שמאי. יוציא ויתן כתובה ואפי' היה גמל שעונתו לשלשים יום(כ) או ספן שעונתו לששה חדשים: התלמידי' וכו' שלשים יום. ומתניתין רבי אליעזר היא ופליגי רבנן עליה ואומרים אפילו שתים ושלש שנים והלכה כחכמים: הטיילים. שאין להם מלאכה ולא כתורה(כג): החמרים שיולאים לכפרים להביא תבואה: הגמלים. מביאין חבילות על הגמלים ממקום רחוק: הספנים. המפרשים לים הגדול. ואי שהיה מתחלתו בעל אומנות שעונתו קרובה ובקש לעשות בעל אומנות שעונתו רחוקה אשתו מעכבת עליו חוץ מתלמוד תורה שאין האשה יכולה לעכב על בעלה שהי' טייל או פועל שלא יעשה תלמיד חכם: ז המורדת. מתשמיש. אבל ממלאכה כופין אותה לעשות מלאכה (כד) ולא דיינין לה כמורדת: טרפעיקין. כל טרפעיק הוא משקל ארבעים ושמונה שעורות של כסף לרוף כמשקל שלש דרכמוני' שקורין בערבי דרא"ס שכל דרכמון שש עשרה שעורו' ביעניו' של כסף: עד כנ' כתובתה. ואח"כ נותן לה גט ויוצאה בלא

תפארת ישראל

דס"ל דנדה דמי לנדר, דשניהן שכיחי' ואפי' ספן שעונתו לו' חדשים, אינו דומה מי שפת בסלו למי שאין לו: לד) *וקיי"ל אפי' ג' שנים [ט"ו]: לה) *אפי' דרכן ללון בביתם שעונתן ב' בשבוע כלקמן: לו) יוצא שלא ברשות: לז) הבטלין ממלאכ' הנראי' ומעונגי': לח) כשעושים מלאכתן בעירן: לט) *מוליכי תבוא' לעיירות על המורי': מ) *כשהן בעירן בכל לילה: מא) *מוליכי סחורות למרחוק: מב)*והכי קיי"ל [שם]: מג) *מתשמיש; אבל מז' מלאכו' שחייבת לו [כמ"ה], כופין בהעט': מד) *כל שבוע וסתמ' משמע אפי' הוא ספן שאינו בא עליה רק אחר ו' חדשים, דאינו דומה מי שיש לו פת בסלו, למי שאין לו. וכל דינר של דבריהם הוא כסף לרוף במשקל י"ב שעורות שהוא שמינית שבדינר תורה: מה)*טרעפיק הוא חצי דינר דבריה': מו) ואח' כך מגרשה בלי כתובה: מז)*וקיי"ל דבאומרת מאים עלי והפלה נט, יש ב' חלוקים (א) אם אמרה יתן לי גט וכתובה, אז דינה כמורדת שאמרה בעינא ליה ומצערנא ליה במניעת תשמיש מחמת קטט שיש לי עמו, דהמק לה בדינ' דמתיבתא, דמהריקבה שתפסיד כתובת', ומכריזין בבי"הכ ד' שבתות פלוני' מרדה בבעלה, ואח"כ חוזרין ומתרין בה כנ"ל, ואם תחזור בה, י"א שמנכין מכתובה ז' דינרין לכל שבוע שעמדה במרדה, אפילו חזרה תוך ד' שבועות רלבושת

עיקר תוי"ט

תשמיש אבל מנכסיו ערפ"ז. ועתוי"ט (כ) גמרא ויהיב טעמא דאינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו פת בסלו. ופרש"י אף כאן בלא נדר דעיסה נוחה לבעלה שמא יבוא בתוך הזמן אבל זו משהדירה הרי היא כמי שאינה מצפה ליבעול: בא) ל' יום. אע"פ שמבטלין בזה עונתן כדמוכח מתני'. ובגמרא שעונת ת"ח מע"ש לע"ש לפרש"י שהוא ליל תענוג ושמחה ושביתה והנאת הגוף ודעת הר"ן דלכך לא הוזכר במתני' עונת ת"ח לפי דעונתן משתנים כפי מה שהם צריכים בעסק למודם לנדד שינה מעיניהם ואין כל האמרים שוים בזה. ועתוי"ט: כב) האמורה כו'. כלומר מצות עונה שהיא אמורה בתורה כך היא המדה. אבל אין מצות האמורי' מוסבת על זמנה של כל א' וא' שזה לא מקרי אמור' בתור' אע"פ שיש להם סמך מן המקראות ועתוי"ט: (כג) וז"ל התוס' ע"ש שדרכם לישב בטילה דאפדנייהו: (כד) הר"מ ואע"פ דס"ל דיכול' אשה לומר איני ניזונת ואיני עושה י"ל שבוכר דלא אמרינן הימנו' לומר כן אלא כדי שיספר מטוות שמר שעשה סידי דקן כו' אבל כל שאר מלאכות

וכן המורד על אשתו(מז) מוסיפין(כה)(כו) לה על כתובתה שלשה(מח) דינרין בשבת(מט) רבי יהודה אומר שלשה טרפעיקין:

המשרת

תפארת ישראל

דאשוה; ואם עמדה במרדה עד אחר שני׳ שבועות, י״א שאבדה כל בתה מיד רק מבקשין שאל יגרשנה תוך יב״ח שאין זה כבוד בנות ישראל שמתגרשות מתוך קטטה: ויש אומרים שאין מפסדת כתובתה עד שעמדה במרדה כל היב״ת. מיהו לכ״ע תוך יב״ח אין לה מזונות ומעש״י שלה, רק אוכל פירות נכסי מלוג שלה, וחייב בקבורת׳. אבל אם ירלה יכול לגרשה תוך יב״ח בע״כ; מיהו בכה״ג לי״א דתרא הנ״ל יש לה כתוב׳, ורק לאחר יב״ח מגרשה בלי כתובה. וכשמגרשה, לי״א קמא אפי׳ תוך יב״ח ולי״א בתרא לאחר יב״ח, אין לה נל״ב רק בתפסה, ודוקא בקרקעות מהני תפיסה, אבל במעות נדוניא לא מהני תפיסה, ורק נ״מ מחזיר לה מה שנשאר בעין. ובאינה רולה להתגרש מתירין לו ליסא אחרת אחר י״ב חודש, ואפילו תוך יב״ח כשלא רלתה להתגרש וכנה אחרת, לא יוליא. (ב) מיהו באינה תובעת כתובתה ומבקשת רק גט, יש ג׳ חלוקים (א) בטוענת מאיס עלי מחמת שמבררת בב׳ עדי׳ שאינו נוהג כשורה ומכלה ממונו, אז דיינין דינא דמתיבתא, דאע״ג דאין כופין אותו שיגרשנ׳, אין כופין אותה שתשאר אללו, רק כשהרלה פורשת ממנו, ואין להם זע״ז שום תנאי כתוב׳ רק אם מתה ירשנה וחייב בקבורתה. מיהו כשנתרלו לגירושין, מחזיר לה כל הנ״ב ומה שנשאר בעין מהנ״מ, וגם הנדוניא לריך להחזיר לה, אבל כל מה שנתן לה, היא מחזרת לו. (ב) ובאינה יכולה לברר ע״פ עדים, אבל אין נרא׳ רמאות בטענתה, ג״כ דינא כנ״ל, רק דבנל״ב יש חלוק, דדוקא בתפסה אותן או כנגדן, מהני, אבל אין מוליאין אותן מידו, מיהו קרקעות נכסי מלוג, ברשותה עומדין והוי כאילו תפסה אותן, וגם הנדוני׳ לריך להחזיר לה. ובמתה קודם שנתגרשה, אם תפסה הנ״ב, כיון שיורשה חייב לקברה, ואם לא תפסה יש ספק אם חייב לקברה. (ג) ואם נרא׳ דטענותה שקר, כגון שהתקוטט׳ עמו עבור מלבושי׳ ותכשיטי׳ ואח״כ אמר׳ מאיס עלי, או שהנשואין היו ע״ד שהוא עשיר, וכשמלאתו עני אמר׳ מאיס עלי, אז דינה כשי׳ א׳, דבנל״ב לא מהני התפיסה, ונכסי מלוג נותן לה [ועי׳ שי׳ע״ז]: מח) *מהשמים, אבל אשאר וכסות, כופין [וי״ח]: מט) *חלי דינר ליום, חוץ משבת דהוי׳ שכר שבת. ובירושל׳ אמרי׳ דז׳ דנרין לדידיה, נגד ז׳ מלאכות שחייבת לו. וג׳ דינרין לדידה בעד שאר כסות ועונה: נ) *ובמתרלת להתגרש מגרש׳ מיד ואינו מוסיף על כתובה׳, וי״א

דגם

ר״ע מברטנורה

בלא כתובה אבל אינו משהה אותה כדי לפחות על הנכסי׳ שנפלו לה מבית אביה ולהפסידם ממנה: מוסיפין על כתובתה שלשה דינרים. משום דלערא דגברא קשה כשהוא נמנע מן התשמיש יותר מלערא דאתתא לפיכך כשהיא מורדת ומלערתו פוחתין לה שבעה דינרין וכשהוא מורד ומלערה אין מוסיפין לה אלא ג׳ דינרים והיכא דמורדת אמרינן בגמ׳ הזרו ונמנו שיהיו מכריזין עליה ארבע שבתות(כח) זו אחר זו בבתי כנסיו׳ ובתי מדרשו׳ ואומר פלונית מרדה בבעלה ושולחין לה מב״ד הוי יודעת שאפילו כתובתך מאה מנה הפסדת את כלן אחת ארוסה ואחת נשואה ואפילו נדה(כט) ואפילו חולה ואפילו שומרת יבם. וקודם הכרזה מודיעים לה שרולים להכריז עליה ואחר הכרזה מודיעין אותה שכבר שלמה ההכרזה ואם עמדה

נ״רד׳

עיקר תוי״ט

מלאכות נריכה לעשות אפילו אומר׳ איני זונית: כה) מוסיפין. ולא דמי למדיר לפי שהמורד כל שעה עומד במרדו וכדי שיחזור ממרדו מוסיפין. אבל מדיר כיון שאינו מולא פתח לנדרו מה בידו לעשות ולפיכך אין מוסיפין אלא יוליא: ויתן כתוב׳ לסוף שבוע א׳. הר״נ ופתוי״ט: כו) מוסיפין כו׳. וילפד כאיסור שהוא עושה שעובר בל״ת שני לא יגרע. שאם שנאה ישלח אבל לענות אסור. הר״מ. כז) **שלשה.** בגמרא דלכך לא אמרו ג׳ ותלי שיהא מתלית שיעורא דאתתא לגלין אי אפשר דהאי דפוחתין לאשה ז׳ דינרין היינו דינר ליום. אבל באיש דמוסיפין לה אי יהיב לה עוד חלי דינר כעד יום השבת מחזי כשכר שבת שהרי אי מוסיפין לכל השבוע ביחד שיהא שכר שבת מובלע בכלל אלא מה שפולה בכל יום ויום שית יתפיים באמלע השבוע. ובירו׳ אמר כנגד ז׳ מלאכות שהאשה עושה לבעלה. וגבי המורד דמוסיפין ג׳ כנגד שארה כסותה ועונתה. ת״ת: (כח) פרש״י שבתות ממש שהם ימים שאינה של מלאכה ושכל מצוים בבה״כ ובבמ״ד: (כט) דאיט דומה מי שיש לו פת בו׳:

מהני

ח המשרה(נא) את אשתו על ידי שליש(נב) לא יפחות לה משני קבין(ל) חטין(נג), או מארבעה קבין שעורים, אמר רבי יוסי לא פסק לה שעורים(נד) אלא רבי ישמעאל שהיה סמוך לאדום(נה) ונותן לה חצי קב קטנית(לא) והצי לוג שמן, וקב גרוגרות, או מנה דבילה(נו) ואם אין לו, פוסק לעומתן פירות ממקום אחר. ונותן לה מטה(נז), ומפץ(נח), ואם אין לו מפץ נותן לה מחצלת(לב), ונותן לה כפה(נט) לראשה וחגור למתניה, ומנעלים, ממועד למועד(ס) (לג) וכלים של חמשים זוז(סא) משנה לשנה, ואינו נותן לה לא חדשים בימות החמה(סב) ולא שחקים בימות הגשמים. אלא נותן לה כלים של חמשים זוז בימות הגשמים, והיא מתכסה בבלאותיהן בימות החמה והשחקים(לה) שלה(סג): **ט** נותן לה מעה כסף(סד) לצרכיה(סה) ואוכל׳ עמי

ר"ע מברטנורה

במרדי׳ הלא בלא כתובה: **ח** המשרה את אשתו על ידי שליש. שנותן מזונותיה על ידי אפטרופס ואינו אוכלת עמו תרגום ויכרה להם כרה גדול׳ (מלאכים ב׳ ו׳) סעודה: לא יפחות לה. בשבוע: לא פסק לה שעורי׳. כפלים מן החטים. אלא ר׳ ישמעאל שהיה סמוך לאדום ששם השעורים רעות ביותר. דבלה. תאנים דרוסות בעגול ונמכרות במשקל ולא במדה: מפץ. רך ממחצלת: כפה. לציף: ומנעלים ממועד למועד. מנעלי׳ חדשים לכל שלשה רגלים(לג): חדשים. קשים לה בימות החמה לפי שהם חמים. ויפים לה בימות הגשמים: והשחקי׳ שלה אף כשיקנה לה חדשים. מפני שתתכסה בהן בימי נדתה: **ט** נותן לה מעה כסף. בכל שבת לצורך דברים קטנים(לו). אוכלת עמו לילי שבת. אע"ג דבכל שאר הימים יכול לתת מזונותיה על ידי שליש אם ירצה. בליל שבת שהוא ליל עונה(לז) חייב לאכול עמה:

משנה

תפארת ישראל

דנה כשרולה רק הוא לגרש׳ מיד, דינא הכי אבל חייב במזונות וכסות בינו ובכל כופין להתגרש, אם מתה יורשה [בס]: נא) הזן: נב) וגתרלית קן: נג) *לכל שבוע והם כגודל מ"ח בלי׳, שהן ט"ז סעודו׳, שבכל סעודה כדי ג׳ ביצים; וי"ד צריכ׳ לשבוע, ב׳ לכל יום, אף דשבת צריכה ג׳ סעודו׳? עכ"פ בליל שבת תאכל עמו [כמ"ט]; וב׳ סעודות יתרים, צריכ׳ לעניי׳. ואף דבעל יכול למחות באשתו מלתת לצדק׳ [כי"ד רמ"ח]? הכא במשרה שאני: או י"ל דוקא במעות לצדקה מעכב: נד) כפליים מחטין: ששם השעורים רעות: נו) *תאנים דרוסים, במשקל ק׳ דינרין. וכולן ללפת הפת: נז) [בעטטבעטעלן]: נח) רך ממחללת: ואית דגרסי מפץ ומחללת. וצ"ל דמחללת לשכב עליו, ומפץ להתכסות בה [וקוי׳ כש"כ ותסגי לה בהכי, רק אמחללת קאי]: נט) [הויבע]: ס) בכל רגל מג׳ רגלי׳ יתן חדשי׳ ואפי׳ מפסח לעצרת שאינו רק ז׳ שבועות, דלא בעו עדיין הראשונים, אפ"ה נותן רק לשמחה ברגל. וצ"ל דממועד למועד אכפה וחגור נמי קאי: סא) כל זוז שבש"ס הוא דינר מדינה, שהוא שמינית שבכסף צורי, והוא כסף נקי במשקל י"ב שעורו׳: סב) דחדשים מחממי טפי: סג) שתתכס׳ בהן בימי נדתה: ולא הזכיר התנא מכשירי אכילה, כעלי׳ כר וכלים שנותן לה כל פעם ככל הצורך [אה"ע ע׳], סד) *הוא ששית דינר והוא כסף במשקל ב׳ שעורו׳: סה) בכל שבוע לצרכות

עיקר תוי"ט

ל) משני קבים. הם ס"ז סעודות וב׳ סעודות יתירים לצרכי ופרתי. גמ׳: לא) קטנית. וכן גמגרות או דבילה לאכול בהן את הפת ושמן לאכילה ולהדלקת הנר: לב) מטה כו׳ לי׳ הר"מ מטה מוצעת. וכן לי׳ רש"י בגמרא עור שטוח על מטה. ופריך בגמרא ותסגי לה בהך. וכתב התוס׳ דממפץ לא פריך דנהי דלשכיבה א"צ דאית לה מטה לסמיכה מיהא צריכה ע"כ. ולגי׳ שפרוך פריך גם ממפץ. גם הר"מ העתיק מפץ או מחצלת: (לג) דממועד למועד לא קאי אלא אמנעלים דתנא במקום הרים קאי דלא סגי בלא תלתא זוגי מבאני ואגב אורחיה קמ"ל דנתביכנהו ניכלה במועד כי היכי דנהוי לה שמחה בגווייהו. גמרא. ומה"ם דבמקום הרים קאי לא פנן דיהיב לה ניכי לבשל לפי שים לה. א"כ האי תנא לא חשיב אכשורי אכילה. הר"ן: לד) בני זוז. בשל מדינה קאמר והיינו פולין אלא כ"ה צורי. גמ׳ ומתור"ם: לה) והשחקים. והם פותר שכשות. הר"מ: (לו) כגון פרוסה לכבוש או למרחץ וכיוצ׳ בהן. הר"מ. (לז) ושאם לן תנא כמדת תלמיד חכם. ולאפשר ימי שמגד עונה שבר

עמו מלילי שבת ללילי שבת(סו)/ ואם אינו(לח) נותן לה מעה כסף לצרכיה(סז) מעשה ידיה(סח) שלה, ומה היא(לט) עושה לו(סט). משקל חמש סלעים שתי(ע) ביהודה, שהן עשר סלעים בגליל, ואם היתה מניקה פוחתין לה ממעשה ידיה ומוסיפין(מא) לה על מזונותיה. במה דברים אמורים(עג) בעני שבישראל, אבל במכובד הכל לפי כבודו(עד)(מב):

פ"ו מציאת(א) האשה ומעשה ידיה לבעלה, וירושתה(א) הוא אוכל פירות בחייה(ב) בושתה ופגמה(ב) שלה(ג) רבי יהודה בן בתירא אומר בזמן שבסתר(ד) לה שני חלקים ולו חלק אחד ובזמן שבגלוי(ה) לו שני חלקים ולה אחד. שלו ינתן מיד, ושלה ילקח בהן קרקע(ד) והוא אוכל פירותיו(ו):

ב הפוסק מעות לחתנו, ומת חתנו(ז) אמרו חכמים, יכול הוא שיאמר

לאחיך

ר"ע מברטנורה

לכבוס ולמרחץ: סו) מדהוא ליל עונה לרוב בני אדם, ואע"ג דבנתרלת מיירי וכלעיל כי' כ"ב, א"כ אפי' בליל שבת א"ל, כ"ל דקמ"ל דבנתרלת שהם מיירי: סז) *ר"ל שמתקה ולא תבעה המעה, ל"א דמוחלה, וה"ה במזונות ומע"י: סח) ר"ל מותר מע"י: סט) *דעי"ז נדע מותר מע"י כמה הוה: ע) * [הויפלינג], שהוא דק כחלי חוט הערב [והוא כשיעור כנגד קשן נפרק כאשית הגז], וע"י דקותו קשה לטוות. ולפי מ"ש רפ"ו דשבועות יהיה משקל ה' סלעים כמשקל ה' לאטה לכל שבוע שלריכה לטוות ט' שתי: עא) דמשקל של יהודה כפל משל גליל: עב) *[דורכוואורף], שעב כפליים מהשתי, מדמתניעע תמיד בין חוטי השתי בשעת הארוגה: עג) שנותן לה רק כשיעורי הנ"ל: עד) *דעולה עמו:

תפארת ישראל

מעשה ידיה. מותר מעש' ידיה כלו' מה שעוש' יותר על מזונותיה: שתי. קשה לטוות כפלים כשל ערב(מ) ומשקל של יהודה כפלים כשל גליל: הכל לפי כבודו. וכפי מנהג המדינה נמי: פ"ו מציאת האשה: וירושתה. אם נפלה לה ירושה: הוא אוכל פירות בחייה. והקרן שלה: ופגמה. חבלה שיש בה פחת דמים ששמין אותה כמה היתה יפה לימכר בשוק וכמה היא שוה עכשיו: ובזמן שבגלוי: שהבושת שלו ועוד שנמאסת עליו והוא שיבלה: ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות. בחיים והקרן שלה לכשימו' או יגרשנה ואם תמות היא יורשה והלכה כרבי יהודה: ב ומת חתנו. ונפלה לפני יבם: יכול הוא שיאמר. או אלוך או יבם ואלו לאחיו או יתן מה שפסק אז

תפנ

פ"ו א) מה שירשה: ב) והקרן תקח כשימות או כשיגרשנ': ג) *כשחבלה אחר, שמשלם נזק [פוא פגם, מה שנפגם דמיה שהיתה שוה קודם שנחבלה] ולער ורפוי ושבת ובושת, הלער פשיטא דהידה, ושבת ורפוי פשיטא דלבעל, אבל בושת ונזק קמ"ל דלאשה [אה"ע פ"ג]: ד) *נזק, שפלעה במקום סתר שבגוף, ובושת שבייסה בינו לבינה: ה) *דכשהזיקה במקום גלוי שבגוף, או שבייש' בפרהסיא, נמאסת בעיניו וגם הבושת שלו: ו) בחייה כשאר נכסי מלוג, דכשתמות ירשנה. וקיי"ל כר"י [שם]: ז) *קודם שנתן

עיקר תוי"ט

שבת מתחייבת העונה בו לכל אדם: לח) ואם אין כו'. לא למימרא דבדידיה תליא כו' אלא ה"ק שאם שתקה היא ולא תבעה מעה כסף לצרכיה ועשתה מותר הוא לעצמה ואין הבעל יוכל לומר ויתרה וה"ה וכ"ש במזונות ומעשה ידיה דא"י לו' ויתרה ר"ן: לט) ומה היא כו'. ה"ק מעש' ידיה כמה הוי דלידע מותר דידה כמה נמרת: (מ) דבלמר איירינן כדתנן לעיל. אבל בפשתן אין חילוק וכמ"ש הר"ב במ"א פ"א דנגעים:

מא) ומוסיפין כו'. יין ודברים שיפים לחלב. הר"מ: מב) כבודו. דעולה עמו:

א) מציאת כו'. מאי קמ"ל תנינא כו'. בשתה ופגמ' איצטריכא לי' פלוגתא דריב"ב ורבנן גמ': ב) ופגמה. ושבת מלאה דפשיטא היא דהוי דבעל שהרי מתבטלת ממעש' ידיה. ולער פשיטא דהוי דיד' כדאמ' בפ' החובל לערא דגופא לא תקינו לי' רבנן. וריפוי נותן לרופא לרפאותה הרא"ש ועתוי"ט: ג) שבסתר. פגם שבסתר במקום שאין בני אדם יכולין לראות. שבגלוי שפגמ' במקום שרואה לכל. בשת שבסתר שביישה בינו לבינה, שבגלוי שביישה בפני כל אדם. תוס': ד) קרקע. שהרי זה כשאר נכסים הנופלים לה שהן מלוג. רש"י

רש"י

לאחיך הייתי רוצה ליתן, ולך אי אפשי ליתן ח): ג פסקה להכניס לו אלף דינר הוא פוסק כנגדן חמש עשרה מנה ט) וכנגד השום י) הוא פוסק פחות חומש יא) שום במנה ושוה מנה יב) אין לו אלא מנה יג) שום במנה יד) היא נותנת שלשים ואחד סלע ודינר טו). ובד' מאות טז), היא נותנת חמש מאות יז) מה שחתן פוסק הוא פוסק פחות חומש יח): ד פסקה להכניס לו כספים יט) (וס"א סלעים) סלע כסף נעשה ששה דינרים כ) החתן מקבל עליו עשרה דינרין

ר"ע מברטנורה

שלש עד שתלבין ראשה(ה) ואע"ג דאחיו עם הארץ והוא ת"ח יכול הוא לומר לאחיך הייתי רוצה ליתן ולך איני רוצה ליתן: ג הוא פוסק כנגדן ט"ו מנה. אלף דינר הן עשרה מנה וכשבא החתן לקבל עליו ולכתוב בכתובה כותב שליש יותר שהן ט"ו מנה אם הכניסה לו הכלה דינרין בעין מפני שהוא משתכר בהן(ו): וכנגד השום. ואם הכניסה לו בגדים והכשיטים שצריכים שומא הוא פוסק פחות חומש שאם הכניסה שום של אלף זוז אינו מקבל עליו אלא ח' מאות שדרך השמאים לשום הבגדים ונכסים של הכלה לשומא יותר משוויים לכבוד הכלה ולחבבה על בעלה: שום במנה ושוה מנה. כלו' אם לא שמו נכסי הכלה והכשיטים אלא כמו ששוו שויים בשוק(ז): אין לו אלא מנה. לא יכתבו בשטר הכתובה אלא מנה כמו ששמו: שום במנה היא נותנת שלשים ואחד סלע ודינר. שום שהוא מקבלה במנה שאמרו לו כתוב מנה בכתובה והיא תכנוס לך שום של מנה. צריך שישומו אותו בבית בתמוכ' שלשים ואחד סלע ודינר שהוא מנה וחומשו: ובארבע מאות. שוב כשיקבל עליו החתן לכתוב ארבע מאות היא נותנת חמש מאות לפי שומת הנועדים: וכשחתן פוסק וכו'. ואם שמו הם התלה והכניסה לו בין שום קטן בין שום גדול הוא כותב בשטר פחות חומש: ד פסקה להכניס לו כספים. דינרים בעין שמוכנין להשתכר בהן מיד: סלע. שהוא ארבע דינרין נעשה ליכתב בשטר הכתובה

תפארת ישראל

שנתן, ונפלה לפני יבם: ח) *וחולץ, או מיבם בחנם, והילו אחיו, היה מוציא ממנו בדיינים [כ"א]: ט) *מדמרוית בנדוניא. ואינו כרבית, דהרי גם במגרשה מיד נמי יוסיף שליש, ותו דלא קבלה בתורת הלואה, רק בתנאי שכשתמות ירשנה: י) ר"ל בהכניס' לו מטלטלין שצריך לשום אותן: יא) חומש מלגיו שהוא שליש מלבר מדרך לשום כך טפי משויין מפני הכבוד: יב) *ר"ל אם פסק לכתוב לה שהכניסה לו שום במנה. ועתה מכנסת לו שום ששוה מנה בשוק: יג) *ואינו יכול לומר תנו לי עוד חמישיתו, שהרי אמרו לפחות חומש, דהיינו רק באינו שוה כמו ששמו [והיינו שומא דידה דקאמר בש"ס] אבל א"צ להוסיף שליש מדלא קבל מעות בעין: יד) רצה לומר ואם תרצה שיכתבו בכתובתה שהכניסה לו שום במנה: טו) שהן קכ"ה דנרין, דהיינו מנה וחומשו: טז) *ר"ל ואם תרצה שיכתוב בכתובת' ת'. וכ"ל דקמ"ל בין בהיותר קטני' שבכתובות שהיא ק', ובין בהיותר גדולה שבכתובו', שהי' מורגל להיות ת' [כפ"ק מ"ה] בכולן פוחת חומש: יז) *ולהתוס' ה"פ דבפסקו לו בזה"ל, שתכניס לו „שוה במנה ושוה מנה", אז א"צ שתכניס לו מטלטלין שיהיו נשומין חומש יותר, אבל כשפסקה „להכניס לו שום במנה", אז צריכ' להכניס השיעור קכ"ה דינר, וכ"כ בהתחייב' „בשום ת'", צריכה שתכניס שום ת"ק: יח) *ר"ל וכ"כ מה שהחתן מתחייב לייחד לה כלים לכתובת', שרגילין ג"כ לשומן יותר משוויין, כותב בכתוב' שקבלתן בפחות חומש שבשומא: יט) מעות בעין: כ) *קמ"ל בין באלף דינרין [כמ"ש] אף דנפיש אדיוקן, בין במועט

עיקר תוי"ט

(ה) רפ"י וסוף פירשו דהא קי"ל כאדמון במ"ס פי"ג יכולה היא שתאמר או כנוס או פטור אלא ס"פ שאלו פי' אחיו קיים הי' כונס ומוציא ממנו בדיינים דדברים הנקנים באמירה הן אבל יבם לא שלא פסק אלא ע"מ שיכנוס אחת הר"ב: (ו) טעמא דמתני' בירו'. מה ראו לומר בכספים ט' דמדינא כל מה שהאשה מכנסת בין כספים בין כלים אין הבעל רשאי להשתמש בהם אלא שיהיו מיוחדים לה וכן היא אינה רשאה להשתמש בכלים אבל עשו חכמים תקנה ביניהם שישתמש הוא בכספים וירויח בהן ויוסיף שליש וכשהכניסה לו שום דהיינו בגדים וכלים הנשומין שמו דעתה שרוצה היא להשתמש בכלים ושיפחות הבעל בכתובתה חומש משויין ועתוי"ט: (ז) ור"ח פי' דמיירי כגון שפסקה להכניס לו בזה הלשון דכשאמרה שום במנה שוה מנה משמע שאע"פ שלא יהא שוה אלא מנה

דינרין לקופה(כא) לכל מנה ומנה(כב) ר"ש בן גמליאל אומר הכל כמנהג המדינה(כג): ה המשיא את בתו סתם, לא יפחתו לה מחמשים זוז(כד)יא). פסק להכניסה ערומה, לא יאמר הבעל כשתבא לביתי אכסנה בכסותי, אלא מכסה ועודה בבית אביה. וכן המשיא את היתומה לא יפחתו לה(כה) מחמשים זוז(כו). אם יש בכיס(כז) מפרנסין אותה לפי כבודה(כח): ו יתומה שהשיאוה אמה או אחיה מדעתה(כט)יג) וכתבו לה במאה או בחמשים זוז(ל)יד), יכולה היא משתגדיל להוציא מידן מה שראוי להנתן לה(לא) רבי יהודה אומר אם השיא(לב) את הבת הראשונה ינתן לשניה

בין

תפארת ישראל

במועט כשלא, דלא נפיש רווחי' דבעל, בכולן מוסיף שליש: כא) של בשמי' שתתקשט בהן: כב) *שהכניסה לו [ונס"ס מסתפק אם בכל יום או בכל שבת או בכל שנה. והקשו בתוס' אם בכל יום שהרי יכלה הנדוניא? ותו' הקשו בכתו של נקדימון שהי' כתובת' אלף אלפים, ופסקו לה ת' דנרין, והרי אין החשבון מכוון? ולפענ"ד דמדל"ק שהתן פוסק י' דנרין, ש"מ דלאו דנותן לה י' דנרין, רק כהך דאמרי' מקבל עליו י' קוססות לק' [ב"ב פ"ו מ"ב], דנ"כ אין ר"ל שיתן אלא מקבל, וה"נ ר"ל שמקבל עליו שקבל י' דנרין מהמנה לתת לה תמורתן בשמים להתקשט לפי כבודם, ובהא בעי הש"ס, אם נותן תמורתן רק ביום החתונה, או בכל שבוע המשתה, או כל ל' יום של כלה או כל שנה ראשונה שהוא נקי לביתו או בכל שנה; ולעולם אין נותן כל פעם רק בשמים מעט לפי כבודם]: כג) *אכולהו קאי, והכי קיי"ל [אה"ע סס"ז] ואי"ל היק דוכי ס"ד דנפליג ת"ק בהא שיצטרך ליתן לה טפי ממנהג? דנ"ל דה"ק ר"ג דאין צריך ליתן לה בשמים להתקשט לפי שיעור נדוניא שהכניסה, אלא נותן לה כפי שיעור הבשמים שמתקשטות בהן הנשי' שאינן נשואות או כשלא הכניסה כלום לבית בעלה: כד) כסף מדינה, שכל דינר כסף משקלו י"ב שעורו': כה) *הגבאים: כו) של צדק': כז) *ר"ל אפי' נתרצית: כח) *קמ"ל ק' אף שהוסיפו לה יותר מהראוי כנ"ל; וקמ"ל נ' דאפ"ה אינה מוחלת עד שתגדיל: כט) דהיינו עישור נכסי של הירושה, ואפי' מראוי ניטלת. וי"א רק עישור קרקעות [קי"ג]: ל) שהב:

ר"ע מברטנורה

הכתוב בשטר דינרין בתוספת שליש. והא מועיט תנא דבדינרין בעין בין שהן מרובים כגון אלף דינר דקתני ברישא, בין שהם מועטי'(ח) כגון סלע דקתני בסיפא לעולם נכתבים בשטר הכתובה בשליש יותר מפני שעומדין להשתכר בהן מיד ובדברים שצריכין שומא כגון בגדים ותכשיטים בין שהם מרובין כגון וכנגד השום דקתני דקאי האלף זוז דאמר ברישא. בין שהם מועט'(ט) כגון הא דקתני שום במנה. היא נותנת שלשים ואחד סלע ודינר לעולם פוחתין חומש בשטר הכתובה ממה ששמו אותה בבית החתונה. לא שנא אם שמו אותם תחלה ואח"כ באין לכתוב הכתובה שאז צריך לפחות בשטר הכתובה החומש מן השומא ששמו בבית הכלה כדקתני וכשהחתן פוסק וכו'. ולא שנא אם הוא כתב תחלה הכתובה שאז צריך שתהיה השומא בתוס' חומש ממה שכתוב בכתובה כדקתני ובארבע מאות שום. היא נותנת חמש מאות: לקופה. שיתן לה עשרה זוז על כל מנה ומנה שהיא מביאה לו כדי לקנות לה מהם בשמים ותמרוקי הנשי' ולא אתפרש במתניתין אם לכל שבוע אם לכל שנה(י): ה וכן המשיא את היתומה. גבאי צדקה: אם יש בכיס. של צדקה: ו מה שראוי ליתן לה. עישור נכסי': אם השיא. האב בחייו את הבת הראשונה יתן וכו'. בין שהיא פחות

מעישור

עיקר תוי"ט

מנה יכתוב לה בכתובתה מנה ולפיכך אין לו אלא מנה בלבד וה"ל שישוה ל"א סלעים ודינר אבל שום במנה סתם היא שתנת ל"א סלע ודינר דהכי קאמרה ני' שתכניס לו שום במנה שיכתוב לה בכתובתה שלכך צריכה לוסיף חומש: (ח) פרש"י דלא תימא שומא רבה הוא דדרך השמאים להעלותו על שויו א"כ שומא זוטא אימא דמעלו לה טפי שלא תתבז' בעיני הנועדים: (ט) דלא תימא מרובה דנפיש רווחא לפיכך רצו להוסיף שליש א"נ במועטים משום דזוטר זיונא, פי' הוצאות ואחריות גמרא: (י) אבעיא בגמרא. ופי' התוס' דודאי נראה דעשר דינר יתן לה לכל מנה להתקשט לעולם דאל"ה במהרה יכלה הממון והכי מבעיא להו אם יתן לה בבת אחת והיא תשמרם להתקשט בו עד שתכלה ומשם ואילך אין קצבה לתכשיטין ויתן לפי כבודה או לא יתן לה בבת אחת אלא כדי קשוטה ליום: יא) מנ' זוז. מפרש בגמרא ככסף מדינה מדתנן אם יש בכיס כו' ואי אמרת צורי כמה יספיקו לה. ועתוי"ט: יב) לפ"כ. ואפשר שני' זוז נותנין לה אפילו אינה בכיס שמחייבין את הגבאים ללוות דאי בישנן בכיס דוקא מאי איריא נ' אפי' טובא נמי לפ"כ. כר"ן. ועתוי"ט: יג) מדעתה. רבותא קמ"ל דאע"פ שנתרצית אין מחילתה מחילה. רע"ב: יד) בק' או בנ'. אצטריך למתני בק'

דל"ה

כדרך שנתן לראשונה נא), וחכמים אומרים פעמים[י] שאדם עני והעשיר או עשיר והעני אלא שמין[יח] את הנכסים ונותנין לה נב): ז המשליש מעות לבתו נג) והיא אומרת נאמן[ט] בעלי נד) עלי, יעשה השליש מה שהושלש בידו נה) דברי רבי מאיר רבי יוסי אומר וכי אינה אלא שדה נו), והיא רוצה למוכרה הרי היא מכורה[כא] מעכשיו נז), במה דברים אמורים בגדולה נח) אבל בקטנה אין מעשה קטנה כלום

פ"ז

ר"ע מברטנורה

מעישור בין שהוא יותר והלכה כרבי יהודה דאזלינן בתר אומדן דעתיה דאב. ואם א"א לעמוד על אומדן דעתו של אב (טו) יהבינן לה עישור נכסים דמשתכחי השתא בשעת נשואים ממקרקעי אבל ממטלטלי אין לה עישור ואיכא למ"ד דבזמן הזה ממטלטלי נמי אית לה עישור ואם נשאת ולא תבעתה מן היורשים תובעת לאחר שנשאת ולא אמרינן אחולי אחל' גבייהו ודוקא כשהיתה נזונית מנכסי אביה אבל אם פסקו היורשים מלתת לה מזונות [אחולי אחלה (טז) אלא אם כן מחאתה] ואם היתה בוגרת שאין לה מזונות ושתקה ונשאת ולא תבעה מה שראוי לה לנדוניתה מנכסי אביה אחולי אחלה גבי יורשים ואינה יכולה לתבוע עוד ואפילו היתה נזונית מנכסיהם: ז המשליש מעות לבתו. מסר מעות ביד שליש לצורך בתו לקנות לה שדה או נדוניא לכשתנשא: נאמן בעלי עלי. ותנם לו: יעשה שליש כו'. יקנה השדה ואין שומעין לה דמצוה לקיים דברי המת (כ): וכי אינה אלא שדה. כלומר אפילו כבר נקנה השדה והיא רוצה למכרה יכולה למכור הילכך שומעין לה ופלוגתא דרבי יוסי ורבי מאיר דוקא בגדולה מן הארוסין דאלו לאחר שנשאת דברי הכל שומעין לה (כב). ובקטנה נמי מודה רבי יוסי. דאין במעשה הקטנה כלום ואין שומעין לה והלכה כר' מאיר:

פ"ז

תפארת ישראל

נא) ורק בלא ידעינן דעתיה דאב יהבינון עישור נכסי: נב) *כפי שיתן אדם שהוא קמצן או וותרן ובלא ידעינן דעתיה, נותנין לה עישור נכסי, וקיי"ל כר"י. ודוקא בסתם אבל בידעינן שנשתנה דעתיה או עשרו, אזלינן בתר דעתו האחרונה [בס]: נג) לקנות לה שדה, או לנדוניא כשתנשא ומת: נד) ר"ל ארוסי, שלא יעכבם לעצמו, תנם לו: נה) *אפי' אם רצונה ג"כ שיקנה הבעל שדה כדברי אביה, אפ"ה לא יתנו עד שתנשא, דמצוה לקיים דברי המת, אפי' נוח כשהיה בריא; ובצוה שכיב מרע, דבריו ככתובים ומסורין, אפי' לא השליש מתחלה לכך: נו) ר"ל ולו יהא שכבר קנו לה: נז) *להכי שומעין לה אפי' אינה רוצה לקנות שדה, ור"מ ס"ל שאינה יכולה למכור: נח) *בש"ס קאמר חסורי מחסרא וה"ק, מן הנשואין לכ"ע הרשות בידה, כי פליגי בארוסין; במה דברים אמורים בגדולה וכו':

פ"ז

עיקר תוי"ט

דל"ס שפסקו עלמן בהוספה זו סותיר ושסיפו מבזמן על שיעור הראוי ואיצטריך נמי נכי למימר דאס"ס אינס יכונס לפוניא אידן אלא כשתגדיל ולא קודם לכן אע"פ שהביאוה ולא נסס לה אלא הפחות שבבשורין אפ"ה אין לס אליפס דין הפרנסה אלא לאחר שתגדיל. נ"ל: (טו) ולא כתב בקלרה ואם לא כשיא כו' משום דלא תליא מידי בהשיא אלא בשיא אלא באומדנא אי וותרן או קמצן אע"ג דלא השיא ולא גילה דעתו בהשא' בת. והא דנקט השיא לאודיעך כחן דרבנן דפליגי עלי' אפי' בהשיא כדאיתא בגמרא והכי מפרש לשון הר"ב: (טז) כ"ז איירי בגדולה הנשאת נ"ל כשהיא נערה אבל קטנה לאו בת מחילה היא ואפילו לא מחתה ולא מחאה' אפ"ה כשתגדיל יכולה לגבויה. ופתוי"ט: יז) פעמים כו'. מפרש בגמרא דליכא למימר עני ועשיר בנכסים דא"כ היינו קאמר ת"ק כדמעיקרא ועשיר והעני כא לית ליה אלא עני בדעת שאין בדעתו ליתן לה נדונית שוי אלא נדונית עני וכן עשיר בדעת: יח) שמין. כלומר רואין שכנגדו האיך מתפרנסים מנכסים כאלו. הר"ב: יט) נאמן כו'. שלא יעכב לעצמו [...] או ואת יקנה לי שדה לכשתרצה רש"י ולרבותא לר"מ מפרש כך ומתוי"ט: (כ) והאפילו נוח כשהוא בריא ואלת"ס מה מלוה דקאמר הרי דברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמי ולא צריך מצוה כו' אלא דבריו שרירין וקיימין. וכ"מ דל"ה מצוה הי' אלא כשהשליש מתחלה לכך אי נמי דוקא במה נותן בחיי מקבל. ופתוי"ט: כא) מכורה. ור"מ סבר דאינה יכולה למוכרה. תוס'. כלומר וכהא הוא דפליגי אבל במצוה לקיים אף ר"י מודה אלא דבהא הא שאני כיון שיכולה למוכרה. הר"ב: (כב) גמרא ופרש"י שאף האב לא עלה בדעתו למוסרה ביד שליש אלא עד שתנשא דמשנשאת הבעל זכאי לאכול פירות:

פ"ז **המדיר** את אשתו מליהנות לו א), עד ל׳ יום ב) יעמיד פרנס ג), יותר מכן יוציא ויתן כתובה ג), רבי יהודה אומר בישראל חדש אחד ד) יקיים, ושנים יוציא ויתן כתובה ה), ובכהנת ו) שנים יקיים וג׳ יוציא ויתן כתובה: **ב** המדיר את אשתו שלא תטעום אחד מכל הפירות ז) יוציא ויתן כתובה ח) רבי יהודה אומר, בישראל יום אחד יקיים שנים יוציא ויתן כתובה, ובכהנת ב׳ יקיים שלשה יוציא ויתן כתובה: **י** המדיר את אשתו שלא תתקשט בא׳ מכל המינין ז) יוציא

תפארת ישראל

פ"ז א) *לעיל (פ"ה מ"ו) מיירי בהדירה מתשמיש, והכא מיירי שהדירה ממזונה, ואף דמשועבד לה, עכ"פ מיירי דאמר לאו מעשה ידיך למזונותיך, ושתקה, ומספיקין מעה"י למזונות, אבל אין מספיק לדברים קטנים שרגילה בבית אביה, שאין חייב הבעל ליתן מדאין רגילין בכן בני משפחתה רק אביה ויותר לה: ב) לא שיעמיד שליח לפרנסה, דאם כן שלוחו כמותו ואסור, אלא ר"ל שיאמר כל המפרנס אינו מפסיד. מיהו באומר כל השומע יזון [כגיטין פ"ו מ"ו], או שאומר לחבירו אם תפרנסה לא תפסיד [כסוף פ"ד דנדרים], אסור, דהו"ל נמי שלוחו: ג) *אם אינו יכול להתיר נדרו, דטפי מל׳ יום, אם לא נתרצית שיפרנסה אחר, אית לה זילותא, משא"כ לעיל [פ"ה מ"ח], מיירי שנתרצית: ד) *אפי׳ חודש חסר: ה) לאו דוקא שנים, אלא ר"ל גם ביום א׳ בחדש השני מחשב כבר כב׳ חדשים [כר"ה ד"י א׳]: ו) *אשת כהן, שכשיגרשנה א"א שיחזירה דבשלמא ישראל אם לא יתחרט על נדרו קודם גירושין, אולי יתחרט ויתשול על נדרו אחר שגרשה ויהיה יכול לנשאה שוב; משא"כ כהן אסור שוב בגרושה: ז) פי׳ אינו יכול להדירה, דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו על חבירו; ואי דהלאו בתשמיש, דכשתטעם פירות יאסר הנאת תשמישך עלי, הרי דינה שמתנין ז׳ ימים [כפ"ה סי׳ נ"ב]? אלא מיירי בנדרה איהי לכל זמן שתהיה תחתיו, וקיים לה הוא: ח) *דדוקא בהדירה

ר ע מברטנורה

פ"ז **המדיר** את אשתו מליהנות לו. על הנאת תשמיש אין הנדר חל (א) משום דמשועבד לה ולאו כל כמיניה להפקיע שעבודו ועל הנאת מזונות (ב) אע"ג דמשועבד לה אשכחן דחל הנדר כגון שמספיקין מעשה ידיה למזונותיה. ובגמרא פריך אם כן למה יעמיד פרנס ומשני כגון שאין מספיקין לדברים שהיתה רגילה בהם בבית אביה ועל זה בלבד יעמיד פרנס שיפרנסנה ולא שיעמיד שליח לפרנסה שהרי שלוחו של אדם כמותו אלא שאומר כל המפרנס אינו מפסיד (ד): יותר מכן יוציא ויתן כתובה. דעד שלשים יום לא שמעי אינשי וליכא זילותא. טפי מתלתים יום שמעי אינשי ואיכא זילותא (ה): בישראל. אם ישראל הוא שיכול להחזיר את גרושתו: ובכהנת. שאם יגרשנה לא יוכל להחזירה יהבו ליה רבנן זימנא טפי ואין הלכה כרבי יהודה: **ב** אחד מכל הפירות. כגון שאמרה היא קונם פרי פלוני עלי והוא קיים לה (ח): רבי יהודה אומר כו׳. ולית הלכתא כוותיה: **ג** שלא תתקשט באחד מכל המינים. [שאמרה היא] קונם בושם פלוני עלי והוא קיים לה: בעניות

עיקר תוי"ט

(א) כיון שהוא מדיר אותה בלשון הזה ליהנות משלו כו׳ דאלו בתשמיש לאו כל כמיניה אלא באו׳ הנאת תשמישך עלי לפי שאין מאכילין לאדם דבר האסור לו. הר"ב: (ב) ותימה דאפי׳ אם מספיקים איך יחול הנדר הא קי"ל דעיקר תקנתא מזונות וכמ"ש בפ"ה מ"ד. ונמצא שהוא משועבד לה למזונות אלא שחכמים תקנו לו כנגד זה שיהיה מעשה ידיה שלו וכיון שהוא משועבד לה אין כח בנדר להפקיע אע"פ שיהיה מעשה ידיה מספיקין לה כו׳. הלכך קיצור לשון אני רואה בכאן שה"ל להר"ב להתנות עוד כדאתני בגמרא באומר לה צאי מעשה ידיך למזונותיך וכיון דמספיקין לה יכול להדירה והנדר חל כו׳ ומיירי בשתקה (דאל"כ אינו מפסר בכך דא"כ מה הועילו חכמים בתקנתן) דאלו לא רצתה בדיבר הזה ולא סמכה דעתה ה"ל להודעו או לומר אין מעשה ידי מספיקין לי: (ג) ל׳ יום כו׳. כלומר עד ל׳ יום ממתינין בין אם פי׳ נדרו וזמנו או לא פירש וסתים נדרו דהלכה כשמואל דאמר אפי׳ בסתם כו׳: (ד) כיון שאינו אומר כל השומע יזון לא עביד שליח משא"כ במ"ו פ"ו דגיטין בהו׳ כל השומע קולי יכתוב גט דעבדינהו שלוחים. גמ׳. ודיקא נמי דאומר כל המפרנס דלעלמא קאמר אבל אם אומר ליחיד אם תזון לא תפסיד הוי שלוחו כדמוכח בספ"ד דנדרים ועמ"ש ושרי נמי ע"י חנוני. תוי׳: (ה) והא דהמשרה במ"ח פ"ה. שלא ע"י נדר הוא. הר"מ. ובירו׳ דלעיל דוקא בשקבלה עליה: (ו) חדש. אביי אמר בכהנת לחוד פליג וחדש היינו ל׳ יום כדאמר ת"ק ורבא אמר חדש מלא וחדש חסר איכא בינייהו. גמ׳: (ז) ובכהנת. ר"ל אשת כהן. הר"מ: (ח) גמרא דאלת"ה מ"ש לעיל דהכן עד ל׳ יום ומיירי אפי׳ בסתם

רמ"ה

יוציא ויתן כתובה(ט), ר"א בעניות שלא נתן קצבה(י) ובעשירות שלשים יום: ד המדיר את אשתו שלא תלך(ט) לבית אביה(יא) בזמן שהוא עמה בעיר חדש אחת(יב) יקיים, שנים יוציא ויתן כתובה(יג) ובזמן שהוא בעיר אחרת(יא) רגל אחד יקיים שלשה יוציא ויתן כתובה(יד): ה המדיר את אשתו שלא תלך לבית האבל(יב) או לבית המשתה(טו) יוציא ויתן כתובה, מפני שנועל בפניה(טז), ואם היה טוען משום דבר אחר(יז) רשאי. אמר לה ע"מ(יג) שתאמרי לפלוני מה שאמרת לי(יח) או מה שאמרתי לך, או שתהא ממלא' ומערה לאשפה(יט) יוציא ויתן כתובה: ו ואלו יוצאות שלא בכתובה העוברת על דת משה ויהודית(יד)' ואיזו היא דת משה, מאכילתו שאינו מעושר(כ)(יח) ומשמשתו

ר"ע מברטנורה

בעניות שלא נתן קצבה. לדבר. עד מתי אסר עליה הוא דיוציא ויתן כתובה אבל אם נתן קצבה תמתין עד אותו זמן וכמה קצבה י"ב חדש: ובעשירו' שלשים יום. שכן אשה חשובה נשנית מריח קשוטיה שלשים יום וזאת תהנה מריח הקשוטים שנתקשטה לפני הנדר שלשים יום והלכה כרבי יוסי: ד רגל אחד יקיים שלשה יוציא ויתן כתובה. הא מתניתין מפרשה לה בגמר' הכי רגל אחד יקיים במה דברים אמורים באשת ישראל אבל בכהנת שנים יקיים שלשה יוצי' ויתן כתובה ומתניתין רבי יהודה היא דמפליג בין ישראל לכהנת ולית הלכתא כוותיה: ה שנועל בפניה. דלת של שמחה והכרת יגון בבית האבל נועל בפניה שלמחר היא מתה ואין סופדה: מחמת דבר אחר. כגון דאתחזק שבני אדם פריצים מצויין שם: שתאמרי לפלוני וכו'. דברים של קלות: שתהא ממלאה ומערה לאשפה. אית דמפרשי לאחר שתשמש ותנער שכבת זרע תנפלנו כדי שלא יקלוט הזרע ותתעבר. ואית דמפרשי שתמלא עשר' כדי מים ותער' לאשפה מפני שנראי' כשוטה: ו מאכילתו שאינו מעושר. ולא נודע לו אלא אחר שאכלו(טו) כגון דאמרה ליה פלוני כהן(טז) תיקן לי את הפירי ואזל שייליה ואשתכח שיקרא (יז):

ומשמשתו

תפארת ישראל

בהדירה הוא תמתין ז"י, דמיתבא דעתה, דאמר' שעת כעס היה לו, אבל בנדר' היא וקיים הוא, סברא משנא סני לי, וקש' עליה לגור אצלו כלל, ונפיקך בהי אפשר להתיר יגרש מיד: ט) ור"י כמו דפליג לעיל במ"ב פליג נמי הכא לחלק בין כהן לישראל ואפשר דמחלק בינייהו ברגל א' או ב' כדמחלק בינייהו בסוף משנה ד': י) עד מתי תאס', אבל בנתן קצב', ת[...]ין עד י"ב חודש: יא)*מיירי בתלא בתשמי[...] שאמרה תשמישך עלי אם אלך וכו', וקיים [...] דבלא תלה בתשמיש, הרי אינו דברי[...]נה לבינו שיפר לה: יב)*בנד' על חוד[...]יג) וכ"ש בלא נתנה קצבה כלל: יד) מ[...]ר"י וה"ק, רגל א' יקיים, ב' יוציא, ובכ[...]ב' יקיים ג' יוציא וכו': טו) מיירי נמי [...]' בתשמיש כנ"ל, וי"א דהכא והתם ט"ל נ[...]נפש[י"ד רל"ה וא"הע ע"ד]: טז) פתח של שמ[...] ונחמה שלא ישמח גם עמה שום אדם, ולא יצטתף בצער': יז) שבכיהם שם פריצים: יח) דברי קלות: יט) י"א בתמלא מים ותחזור ותשפוך, דנרא' כשוט'. וי"א בתנער השכ[...]רע מרחמ' אחר תשמיש: כז)*דמלוה לגר[...] י"א דרק רשות בידו לגרשה. מ"מ בעש[...]תשיבה, צריך לכתוב לה כתוב' אחרת על ק[...]הם קט"ו בח"מ סקי"ח]: כא) *אפי'

מעשר

עיקר תוי"ט

כמב"ם וטעמא דשאני היכא דנדר איהו דסברה מרחת רתה עלי ו[...] מותיב דעתיה אבל הכא דנדרה איהי ושתק לה סברה מיסנא הוא דסני לי הואיל ואישתוק ולא הפר ואי[...] יכולה לגור אצלו כל כו': ט) שלא תלך. שאמרה קונם תשמישך עלי דאם לא כן אלא אמרה קונם בית[...] עלי אינו יכול להפר. טור: י) חדש. פ"כ במפרשה חדש איירי דאי בסתם הא קי"ל לעיל נדרה איהי ו[...]ם איהו יוציא מיד. ב"י: יא) אחרת. דרך בתם ללכת אצלם ברגלים רגל א' מאי מוקמא אנפשה ולא יותר. רש"י: יב) האבל בנדרה היא ותלאה בתשמיש נמטה וקיים לה הוא. טור: יג) ע"מ. בנדרה היא נדר של עינוי נפש או מדבריה שביעו לבינה פעמיו להפר ואמר לה אני מיפר לך ע"מ כו' וזה אינה יכולה לעשות ואין נדרה מופר והאי דנדרה היא וקיים לה הוא. טור: יד) ויהודית. שנהגו בנות ישראל ואע"ג דלא כתיבא. רש"י. (טו) דאי רצתה לאכילו ולא אכל מאי אמרה משתקת הייתי לך ובשהיית בא לאכול הייתי מודעת. תוכ' והר"ם: וה"ה גאינך דמתניתין דוקא לאחר שעבר הוא: טז) וכ"ה בגמרא ויש לגמגם למה נקט כהן וגבר' כ"ב ליתא כהן וכן בירו': (יז) וכגון דההו סהדי ואמרו עמנו הי' במקום פלוני באותה שעה שאמרת שתיקן לך או לא זזה ידו מתוך ידינו ולא ת[...] אבל פ"ס הכחשה הכהן עצמו אינה מפסדת כתובתה דעד א' הוא. פוסקים ועתוי"ט יח) מעושר.

וכ"ם

ומשמשתו נדה כב), ולא קוצה לה חלה כג), ונודרת ואינה מקיימת כד)[ט] ואיזו היא דת יהודית, יוצאה כה) וראשה פרוע כו)[כ] וטווה בשוק כז), ומדברת עם כל אדם כח), אבא שאול אומר אף המקללת יולדיו בפניו כט), רבי טרפון אומר אף הקולנית, ואיזו היא קולנית כל שהיא מדברת בתוך ביתה, ושכיניה שומעין קולה ל): ז המקדש את האשה על מנת שאין עליה נדרים, ונמצאו עליה נדרים, אינה מקודשת לא), כנסה סתם לב)[כב] ונמצאו עליה נדרים לג) תצא שלא בכתובה לד)[כג], ע"מ שאין בה מומין[כד] ונמצאו בה מומין אינה מקודשת, כנסה סתם ונמצאו בה מומין לה) תצא שלא בכתובה. כל המומין הפוסלין בכהנים לו) פוסלין

ר"ע מברטנורה

ומשמשתו נדה. כגון שהוחזקה נדה בשכנותי' שראוה לובשת בגדי נדות ולבעלה אמרה טהורה אני: ולא קוצה לה חלה. דאמרה ליה פלוני תיקן לי את העיסה ואזל שייליה ואשתכח שיקרא; וטווה בשוק. ומראה זרועותיה לבני אדם: ומדברת עם כל בני אדם. משחקת עם הבחורים: ומקללת יולדיו בפניו. מקללת ומחרפת אבי בעלה בפני בעלה: הקולנית. תובעת תשמיש בקול רם עד ששכנותיה שומעות אותה וכל הני צריכות עדים והתראה להפסידן כתובתן ואין להן לא כתובה ולא תוספת ואינן נוטלות אלא בלאותיהן הקיימים בלבד: ז שאין עליה נדרים ונמצאו עליה נדרים. באלו נדרים אמרו שלא תאכל בשר ולא תשתה יין ולא תתקשט בבגדי צבעונים אבל בשאר נדרים מקודשת (כא): כל המומין הפוסלין בכהנים. בבכורות קא מני להו. והוסיפו עליהן

תפארת ישראל

מעשר דרבנן, ואף שיוכל להשמר לבלי לסמוך על הפרשת'; ומכ"ש בהאכילתו שאר איסור: כב) *אפי' מודת מעצמ' שהכשילתו, דאף דאין אדם משים עצמו רשע, לענין ממון נאמן [ר"ן]. מיהו בנגעה בו בנדתה, לא קנסוה: כג) *אע"ג דכבר תנא מעשר, וכ"ש חלה דטבל שלה במיתה? ותו דהול"ל ולא קוצה חלה? וצ"ל נ"מ, דבחלה אפילו לא האכילתו עדיין; ולא דמי למעשר, דבחלה דעליה רמיא להפריש בשעת לישה, א"א שיזהר, דישכח להפריש אח"כ; משא"כ במעשר, אף שחשוד [illegible], והחשוד על דבר לא דנו ולא מעידו [כי[illegible] ק"ס], עכ"פ יזהר להפריש הוא: כד) ש[illegible] עי"ז, שבניו מתים בעון זה: כה) לשוק. *בפרוע לגמרי, הוא דת משה, דהיינו דא[illegible]; והכא איירי בפרוע קצת: כז) בזרוע[illegible] מגולות: כח) מרבה שיחה עמהן: כט) *ל[illegible]ה או זקנו, בפניהן או בפני בעלה; ומ[illegible] המקללת בעלה בפניו. אבל המקללת אם [illegible]לה, לא החמירו עליה, מדשונאות זו את [illegible]: ל) כשתובעת תשמיש בקול; או כשתבעה הוא לתשמיש, מריבה עמו בקול ומתביישים עי"ז. ובכולן צריכה התראה שתפסיד כתובתה; וי"א דבדת משה א"צ התראה [ב"ש קט"ו סקי"ז]: לא) *וא"צ גט; וי"א שצריכה גט. ודוקא בפירש איזה נדר לא יפיס בה, שהקפיד; או שהתנה סתם, והיא נדרה מבשר ויין או מלהתקשט; או שנדרה יסולה אני מהיהודים דבאלו אדם [illegible]ד [נ"ם]: (לב) *אפילו קדשה ג"כ סתם, וכשנודע לו או ראה, מיד נוח, נמי דינא הכי [illegible] מסקנת הש"ס, ודלא כהתוי"ט. ועי' רא"ש כאן]: לג) *הכ"ל: לד) *דרק שמא מחל, והמע"ה [illegible]יהו גם צריכה מספק: לה) *אפילו קדשה ג"כ סתם: *מפורשין פ"ז דבכורות:

והוסיפו

עיקר תוי"ט

וכ"ש שקלים ורתבים. הר"מ ועתוי"ט: ט) ואינה כו'. דבעון נדרים בניה מתים. גמרא. ומזה דקדק הרא"ש דבשביל בעצמה אוכלת דבר איסור לא הפסידה כתובתה ודת יהודית משום הניפותא וחשד זנות היא: כ) פרוע. דמדאורייתא בהמכוסה במטפחת שפיר דמי ואפילו בהכ"ר כו'. ומדת יהודית שלא תצא לכל אלו אלא אם כן שיש על ראשה רדיד: (כא) דמידי דקפדי ביה אינשי הוא קפידיה קפידא מידי דלא קפדי אינשי לא הוה קפידיה קפידא. גמ'. ואי פירש אפילו לא קפדי. תוס'. וכ' הר"ן וה"ה בדברים שבינו לבינה אף על גב דלא פירש: כב) סתם. איבעיא קאי דקדשה ע"מ וכנסה סתם דדלמא אתולי אתליה לתנאה כיון שכנסה בסתם כדרב בגמ': כג) שלא כו'. וגם מיהא בעיא דמספקא לן אי אתולי אתליה לתנאה ולאיסורא לחומרא. ולממונא שמ"ס. הר"ן: כד) ע"מ כו'. אפילו בסתם נמי דהא בפ"ב מ"ג גרסינן דארוסה בת ישראל לכהן לא תאכל בתרומה

פוסלין בנשים[לז]: ח היו בה מומין ועודה בבית אביה[לח], האב צריך להביא ראי' שמשנתארסה נולדו בה מומין (נ"א היו בה מומין) הללו ונסתפחה שדהו[לט] נכנסה לרשות הבעל[מ] הבעל צריך להביא ראיה שעד שלא[כח] נתארסה היו בה מומין אלו והיה מקחו מקח טעות[מא] דר"מ וחכמים אומרים בד"א[מב] במומין שבסתר אבל במומין שבגלוי[כט] אינו יכול לטעון[מג] ואם יש מרחץ באותה העיר אף מומין שבסתר אינו יכול לטעון מפני שהוא

בודקה

ר"ע מברטנורה

פליקן בנשים זיעה וריח הפה[כה] או ריח רע. במקום אחר בגופה בומא[כו] שיש בה שער בין קטנה בין גדולה כשהוא כנגד פניה וכגון שהיא תחת כפה שבראשה דזמנין מתחזי' וזמנין דלא מתחזיא שאם היא במקום המגולה תמיד הרי ראה ונתפייס ואם השומא אין בה שער אינה מום עד שתהא גדולה כאיסר. וקולה עבה ומשונה מקול שאר הנשים ונשכה כלב ונעשה במקום הנשיכה צלקת כלומר כווץ כמו מכות אש. ודדיה גסים מחברותיה טפח. ודדיה רחוקים זה מזה עד שיש טפח בין דד לדד אלו מומין בנשים ואף על פי שאינם מומין בכהנים: ח האב צריך להביא ראיה. אם באה לתבוע כתובתה מן האירוסין מזה שממאן לקחתה צריך שיביא ראיה שלאחר שנתארסה היו בה מומין הללו. ואע"פ שיש להשה חזקה דגופה[כז] הואיל ונמצאו המומין ברשות האב ואיכא למימר כאן היו קודם אירוסין ולפיכך אם לא הביא ראיה. בעל מהימן: נכנסה לרשות הבעל. כבאה ועתה בא להוציאה' בלא כתובה על מומין שבה. עליו להביא ראיה. שקודם שנתארסה' היו בה מומין הללו דכיון דלא נמצאו מומין הללו אלא ברשותו אמרי' כאן נמצאו כאן היו ונאחר שנשאת באו לה ונסתפח' שדהו: אינו יכול לטעון. דידע

ונתפייס

תפארת ישראל

לז) *והוסיפו עליהן ריח רע במגופה, וזיע מסרחת וריח הפה [ויש אומרים אף מתוטס] וקול עבה, ודדים גסים מאד, וצלקת שמנשיכת כלב, ובומא שבעל השער בגרמה לפעמים, דבגרמה תמיד הרי ראה ונתפייס. ובמבהגה במטה תמיד, אף דבדידיה לא הוה מום, בדידה כופה להתגרש, אבל יש לה כתובה: וה"ה במלורעת, וי"א דאין לה כתובה [ב"ש בס ט']. וצ"ל דלהכי לא כלל התנא מומין ונדרים בחד בבא, משום דבנדרים בהתיר לה החכם קודם שנודעו לבעל מקודשת, משא"כ במומין אף שנתרפאת בכה"ג נמאסת בעיניו כשיזכור שהיה בה מום כזה [שם] וכל המפנה כפול' במס' [פ"ב דקידושין מ"ה]: לח) *ורוצה לגרשה, והאב תובע שכתובה. לט) *אף דיש לה חזקת הגוף שנולדה בלי מומין, והרי קיי"ל כר"ג [פ"א מ"ו] דחזקת הגוף עדיף מחזקת ממון? שאני הכא, דברשות האב נמצאו, משא"כ התם מיירי באפשר שנאנסה תחתיו. ולר"ן הכא מיירי בטוענת שמא נולדו ברשות הבעל, ולעיל טוענת ברי. ולרא"ש הכא מיירי בנערה, דברשות אביה היא, אבל בבוגרת משנתארס' היא ברשו' הבעל: מ) *שנכנסה' ומצא בה אז מומין ובא להוציאה' בלי כתובה: מא) *אבל במייתי ראיה שמשנתארס' היו בה, לא אמרינן כאן נמצאו כאן היו, מדים לה ב' חזקות, חזקת הגוף וחזק' שבדקה קודם שכנס', והוא אין לו רק חזק' א' שאין אדם מתפייס במומין, דחזקת ממון לא נחשב כלל נגד חזקת הגוף, משא"כ ברישא, מדנמצאו בבית אביה, ליכא חזקת הגוף והו"ל לדידי' ב' חזקות, חזקת ממון וחזקה שאין אדם מתפייס במומין. ולה רק חזק' א': מב) *ר"ל במה אמרת דצריך, במומין וכו': מג) דבכה"ג גם האב

שדם

עיקר תוי"ט

בפירו"ה שמא ימצא בה מום כו' ומשום שיפא דכנסה בתם נקט קדשה ע"מ לאשמעינן דאע"ג דקדשה ע"מ בעי גם תוס': (כה) דאף דלגבי כהנים אפשר דנקט פלפלת בפומיה ושביד עבודה אבל לגבי אשה מדבר עמה בכל שעה לא אפשר: (כו) רש"י פי' בומא ורוא"ה בלע"ז. ובמעתי שהוא בל"א וורר"ן ועתוי"ט: (כז) כלומר דהא קיי"ל כר"ג במ"ו פ"ק דהעמד אשה על חזקתה וס"ג יש לה חזקה דבלא מומין נולדה הכא שאני הואיל ס'. ובפ"ק פלוגתייהו בנכנסה לרשות הבעל הוא ובה אתר ר"ג דלא הורע חזקת אביה. בכך רש"י וכתב שתוס' ואיירי בענין שיכול להיות שנאנסה תחת בעלה כו' ועתוי"ט בשם הר"ן: כח) יש א כו'. אבל אם שביא ראיה שמשנתארסה לא סגי ולא אמרינן כאן נמצאו בבית אביה כאן היו משום דאיכא תרתי העמד הגוף בו' וחזקה אין אדם שותה בכוס אלא אם כן בודקו ורואה ונתפייס גמרת. ועתוי"ט: כט) בנילדי כו'. שאף

ש"ל

בודקה בקרובותיו מד): מן האיש שנולדו ל) בו מומין מה) אין כופין אותו להוציא מו), אמר רשב"ג בד"א במומין הקטנים, אבל במומין הגדולים מז) כופין לב) אותו להוציא מח): י ואלו שכופין אותן להוציא מט), מוכה שחין נ), ובעל פוליפוס נא) והמקמץ נב) והמצרף נחושת נג) והבורסי נד) בין שהיו בם עד שלא נישאו נה) ובין משנישאו נולדו. ועל כולן אר"מ אע"פ שהתנה עמה יכולה היא שתאמר סבורה לג) הייתי שאני יכולה לקבל ועכשיו איני יכולה לקבל וחכמים אומרים מקבלת היא על כרחה, חוץ ממוכה שחין, מפני שממקתו נו) לד), מעשה בצידון בבורסי אחד שמת והיה לו אח בורסי, אמרו חכמים יכולה היא שתאמר, לאחיך הייתי יכולה לקבל, ולך איני יכולה לה) לקבל נז):

פ"ח

תפארת ישראל

בודק דרא"ה ונתפיים, א"כ גם אם יש מרחץ וכו', ובהא פליגי: מד) ולא התכוון כשהתנה, רק על מומין שאין נבדקין ע"י מרחץ, כריח כפה, אבל באינך אפי' בביא בבעל רואיה אינו כלום [קי"ז]: מה) *מבכבא', וכ"ש מקודם, אבל בנמצאו משנתארסה, אין כופין אותו להוציא ולא אותה בתכנה: מו) ודינה כמורדת: מז) *כנשברה ידו או רגלו או נסמית עינו: מח) *ולא קיי"ל כן. מיהו בב' ידיו או רגליו או עיניו, י"א דכופין [קנ"ד]: מט) *וליתן כתוב': נ) *שחין רע, כצרפתים וכדומ' שמסריח: נא) ריח החוטם. ול"מ הי' נ"ל בהא החולי שנקרא בל"ר עפילעפסיא דהיינו חולי נופל: נב) מקבץ צואת כלבים: נג) מקום מהגבי מסריח: נד) [גערבער]: נה) *ולא ידעה, אבל בידע' אין כופין בינרם': נו) *בשרו נמס ע"י תשמיש, וסכנה היא לו [כס]. וה"ה חולי נופל וכדומה שהחכמים קשה להן, אף שהיא רוצה כופין בינרשה [רמ"ע ח"ב רי"ב]. ומכאן נ"ל ראי' דכשיש ח"ו חולי המתדבקת, ואפי' ספק מתדבקת כהלנע"ה וכדומה, אסור לשכור ישראלים לשמשו או לקבר מתיו, וכן נ"ל ראי' מב"ק [פ"ח מ"ו] דקאמר בזה בחבל בעצמו אעפ"י שאינו רשאי. וכן כתב הרח"ב פרק נערה שנתפתתה דב"ד מחוייבי' להפריש למי שרוצה להסתכן בעצמו. ונ"ל עוד דלאו דוקא סכנה, אלא כל מילי דמזיק לאדם אינו רשאי לגרום לעצמו, ודאי' ברור' לזה מדקאמרי' [שבת קי"ג ב'] בשאני אומר אף בחול אסור מפני שמזיק' ור"ל גורם יסורין. מיהו אפי' בסכנה לא מחשב מושבע ועומד אף דמדאו' אסור מדעכ"פ אינו מפורש בתורה [כהר"ן שבועות רי"ש א']: נז) עי' כדומה לזה לעיל (פ"ו מ"ב):

פ"ח

ר"ע מברטנורה.

ונתפיים: מן שנולדו בו מומין. משנשאת (גמ'): מומין גדולים. נסמית עינו נקטעה ידו נשברה רגלו. ואין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל ואפילו במומין גדולים אין כופין אותו להוציא: י מוכה שחין. מצורע: בעל פוליפוס. ריח החוטם: והמקמץ. מקבץ צואת כלבים: והמצרף נחשת. המחתך הנחשת ממקום מוצאו מן הארץ ומסריח הוא: והבורסי. מעבד עורות: מפני שממקתו. ממסמסתו. לשון המק בשרו (זכריה י"ד). והלכה כחכמים:

פ"ח

עיקר תוי"ט

על פי שהתנה. דאמתניי' דלעיל קאי. לא על מומין שבגלוי נתכוין דהוא ראה ונתפייס אלא על מומין שלא ראה נתכוין וכבים נמי מרחץ נמי לא נתכוין אלא על מומין שא"א לבודקן ע"י מרחץ כגון ריח כפה תוס': ל) שנולדו. וכ"ש היו. גמ': (לא) וכ"כ הר"מ אחר שנשאה. ונר' דר"ל דאי לאחר שארסה אע"ג דאין כופין להוציא. ה"נ אין כופין אותה שתכנס. מה שאין כן משנשאה דאם אינה רוצה כתבה ע"י דנין אותה דין מורדת כמ"ש הר"מ שם: לב) כופין כו'. דגבי איש ליכא למימר נתפיסה שדה של אשה דהיש אינו שדה של אשתו. תוס': לג) סבורה. כו'. וקשיא בתוס' דא"כ כל אשה תערים ותאמר כדי שיתן לה כתוב' ובמת כשים תטה עצמה אין לה כתוב' ולו נ"ק כלל דכיון שהוא יודע מומו איהו דאפסיד אנפשי' שלקחה ויודע שיכולה לטעון כו': לד) שממקתו. ולפיכך אפילו מדעתה שלא בעל כרחה אין מניחין אותה שתשב עמו כיון שסכנה היא לו: לה) איני יכולה כו'. ויוציא ויתן כתוב'. הר"מ:

פ"ח האשה שנפלו(א) לה נכסים(ב) עד שלא תתארס(ג) מודים ב"ש וב"ה שמוכרת ונותנת וקיים נפלו לה משנתארסה, ב"ש אומרים תמכור(ג) ובה"א לא תמכור(ג). אלו ואלו מודים שאם מכרה ונתנה קיים. א"ר יהודה, אמרו לפני ר"ג הואיל וזכה באשה(ד) לא יזכה בנכסים(ה) א"ל על החדשים(ו) אנו בושין(ז) אלא שאתם מגלגלין עלינו את הישנים(ח) נפלו לה משנשאת אלו ואלו מודים, שאם מכרה ונתנה שהבעל מוציא מיד הלקוחות. עד שלא(ט) נישאת ונישאת, רבן גמליאל אומר אם מכרה ונתנה קיים(י) אמר רבי חנינא בן עקיבא אמרו לפני רבן גמליאל הואיל וזכה באשה(ד) לא יזכה בנכסים(ה) אמר להם על החדשים(ו) אנו בושין. אלא שאתם מגלגלים עלינו את הישנים(ח): ב רבי שמעון חולק בין נכסים לנכסים, נכסים הידועים לבעל(יא) לא תמכור(יב) ואם מכרה ונתנה(יג) בטל. שאינן ידועים לבעל, לא תמכור, ואם מכרה(יד) ונתנה(יד) קיים(טו): ג נפלו לה כספים, ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות. פירות התלושין מן הקרקע, ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות, והמחוברין בקרקע(טז), אמר ר"מ שמין אותן(יז), כמה הן יפין בפירות, וכמה הן יפין בלא פירות והמותר ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות(יח):

ר"ע מברטנורה

פ"ח האשה. עד שלא תתארס. ונתארסה: ב"ש אומרים תמכור. בעודה ארוסה אבל משנשאת לא: הואיל וזכה באשה. שהיא ארוסתו: לא יזכה בנכסים. בתמיה: על החדשים שנפלו לה משנשאת: אנו בושין. מה ראו חכמים לומר אם מכרה ונתנה. הבעל מוציא מיד הלקוחות אלא שאתם מגלגלים עלינו נכסים שנפלו לה בעודה ארוסה לומר. שאם מכרה מכרה בטל לפי שזכה בהם הבעל: ב נכסים הידועים לבעל ונכסים שאינן ידועים. איכא דמפרשים נכסים ידועים מקרקעי (ד) ושאינן ידועים מטלטלי ואיכא דאמרי אילו ואילו ידועים הם ואילו הם שאינם ידועים כל שהיא יושבת כאן ונפלו לה נכסים במדינת הים. ופסק הלכה בין נכסים שנפלו לה עד שלא תתארס ובין שנפלו לה משנתארסה אם מכרה אותם אחר שנשאת הבעל מוציא מיד הלקוחות פירות בחייה וגוף הקרקע לאחר מיתתה והלכה כר' שמעון שחולק בין נכסים הידועים לבעלה לנכסים שאינם ידועים: ג שמין אותן. דקסבר מה שגדל

תפארת ישראל

פ"ח א) *בירושה, מתנה או מציאה; דהה"נ ה"ל נכסי מלוג: ב) ונתארסה: ג) בעוד ארוסה אבל משנשאת לא: ד) משנתארסה: ה) בתמיה? ולמ' מכרה קיים: ו) שנפלו לה משנשאת. דאמרי' בסיפא דמכרה בטל: ז) *מה ראו חכמי' לומר שיהיו לו פירות תחת פרקונ', ולהכי מוציא מלקוחות הרי כיון דרק לטובתה תקנו כך הול"ל שתוכל לומר אי אפשי בתקנת חכמים ויהיו הפירות שלה ותפרוק את עצמה, ח) שנפלו לה קודם שנשאת: ט) *וכ"ש קודם שנתארס' ונשאת, דמכרה קיים: י) שנשאה. יא) שידע שנפלו לה, ולר"אש במלפ' עליהן שני יב) *משנשאת, אפילו נפלו קודם אירוסין: יג) להרא"ש אפילו קודם שידע בהן: יד) קודם שידע בהן: טו) *אפילו נפלו משנשאת, מיהו משנתארסה בידועי' לא תמכר, ואם מכרה קיים. וקיי"ל כר"ש [ל' סי"א]: טז) *ומשביאן עדיין בקרקע: יז) *שמין הקרקעות כמה הן יפין עם הגדולין שבהן, בשעת הנפיל': יח) ס"ל מה שלא גדל ברשותו ה"ל כקרקע, ומה שגדל ברשותו

עיקר תוי"ט

א) שנפלו כו'. כלומר בירוש' ולאו דוקא אלא ס"ה אפילו נתנו לה במתנה או שמצאה מציאה כל שבייד הבעל לזכות בהן מדין נכסי מלוג רשב"א בב"י וה"ה בכ"מ בשונה שנפלו: ב) לא תמכור. דאירוסין עוש' ספק נשואין שמא תבוא לידי נשואין שמא לא תבוא ולפיכך לכתחי' לא תמכור ואם מכרה ונתנה קיים גמרא והקבו בתוס' דכיון דהיא מוחזקת הוי ספק וודאי ואין ספק מוציא כו' כדאשכחן בשומרת יבם בפ"ו ותירצו דהכא וודאי קיימת ליגשא משא"כ התם דכך עומדת לחליצ' כמו ליבום ופתוי"ט: ג) עד כו'. משמע שנפלו לפני נשואין ואין דבר מפסיק בין נשואת נכסים לנשואין וה"ה אפילו נפלו לה קודם אירוסין ולא תתגזר מאניסת והא דנקט עד שלא ניסת דמשמע דמשנתארכ' לאשמעינן דאפ"ה מכרה ונתנה קיים תוס': (ד) בעל מנת אותם נכסים נשאה לפיכך מכרה בטל שהי' מנלפא שתפול לה אותם ירוש'. רש"י: ה) ואם כו'. גר' ותהולהו

והכמים אומרים המחוברין לקרקע שלויט) והתלושין מן הקרקע שלה, וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות: ד רבי שמעון אומר מקום שיפה כחו בכניסתהכ) הורע כחו ביציאתהכא) מקום שהורע כחו בכניסתה, יפה כחו ביציאתהכב). פירות המחוברין לקרקע בכניסתה שלוכג) וביציאתה שלה, והתלושין מן הקרקע, בכניסתה שלה, וביציאתה שלוכד): ה נפלו לה עבדים ושפחות זקנים ימכרוכה) וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות, רשב״ג אומר לא תמכורכו) מפני שהן שבחכז) בית אביהכח). נפלו לה זתים וגפנים זקניםכט), ימכרו לעצים, וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירותל) רבי יהודה אומרלא) לא תמכור מפני שהן שבח בית אביהלב) המוציא הוצאות על נכסי אשתולג) הוציא הרבה ואכל קימעאלד), קימעא ואכל הרבה. מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכללה), הוציא ולא אכל, ישבע כמה הוציא ויטוללו): ו שומרת יבםלז) שנפלו לה נכסיםלח) מודיםלט) בית שמאי ובית הלל שמוכרת

ונותנת

תפארת ישראל

ברשותו ה״ל פירות ושלו הן: יט) *אף שלא גדל ברשותו, ואפילו עומדין ליקצור בנגמרו, דאע״ג דקיי״ל כל העומד לקצור כקצו׳ דמי, הכא כך תקנו חז״ל שיהיו שלו: כ) כשנכנסא׳: כא) כשמגרשה: כב) *כילד? פירות וכו׳, כג) כחכמים לעיל: כד) *ולחכמים המחוברים ביציאת׳ שלו [ועי׳ פ״ט מ״ג]. וקיי״ל כר״ש [פ״ה]: כה) רק כשתרצ׳: כו) ר״ל כבוד בית אבי׳: כז) דומיא דעבדים קתני שעושין רק מעט כדי טיפולן: כח) *אבל בנתיבשו לגמרי, לכ״ע ימכרו: כט) *[נ״ל כגי׳ הרא״ש דגרים בסיפא נמי רשב״ג, מדמקשי הש״ס לס״ד דעשדה שלה דוקא פליגי, ומקשה והרי עבדים דכשדה שאינה של׳ דמי ופליגי ואם איתא דגרים בסיפא ר״י. גברא אגברא קרמית? ועי׳ תוי״ט]: ל) על נכסי מלוג: לא) מעט: לב) ואין לו או לה תביעה זע״ז (אלא) מה שאחד הוא יותר מחבירו: לג) *מה שהוציא נגד השבח ולא מה שהוציא יותר: לד) המתנהגת להתיבם: לה) *מבית

ר״ע מברטנורה

שגדל ברשותו הוי פירות ומה שלא גדל ברשותו הוי קרן לפיכך מה שדמי הקרקע יקרים בשביל התבואה זו הוי קרן וצריך ליתן לה דמים וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירותיה: וחכמים אומרים. אף אלו שלא גדלו ברשותו הורת פירות נהנו בהם הואיל והקרקע קיימא לה והלכה כחכמים: ד ביציאתה. הכי גרסה: פירות המחוברים לקרקע בכניסתה שלו. כלומר בשעת נפילתן שלו כדברי חכמים והיכא בין חכמים לר״ש פירות המחוברין בשעת יציאה דלא איירי בהו חכמים ולית להו הא דאמר ר״ש ביציאתה שלה דקסברי מה שגדל ברשותו שלו(ו). והלכה כר״ש: ה רשב״ג אומר לא תמכור. יכולה היא לעכב והלכתא כותיה: רבי יהודה אומר לא תמכור. והלכתא כותיה: קימעא. דבר מועט ואפילו כל שהוא: ישבע כמה הוציא ויטול. ושבועה זו כעין של תורה היא(י) והני מילי שהיה השבח כנגד ההוצאה או יותר אבל אם ההוצאה יתירה על השבח ישבע שבועת התורה(יא) שהוציא כנגד השבח ויטול כנגד השבח בלבד והשאר יפסיד. וכל זה כשגירשה הבעל אבל אם מרדה היא בין אכל הבעל. בין לא אכל. ישבע כמה הוציא ויטול(יב) כנגד השבח ובנכסי צאן ברזל כל השבח של בעל דאמרי׳ אם הוסיפו הוסיפו לו: ו שנפלו לה נכסים. מבית אביה בעודה שומרת יבם:

עיקר תוי״ט

דאכולהו בעי דלעיל מהדר ואפילו משניסת דמדתלינן באין ידועין לבעל דכיון שאינן ידועים לו לא זכה בהן א״כ מה לי שנפלו לה קודם שניסת או לאחר שניסת כיון שלא ידע בהן לא זכה בהו: (ו) והלוש בשעת יציאה ניכא למימר דפליגי עלי׳ ונימכו שלה דכיון דתלושן הכל מודים שזכ׳ בהן. רש״י: ז) ימכרו כו׳. כלומר שאם ירצו אחד מהם׳ למכור אין יכולין לעכב זע״ז הרמ״ה. והרא״ש חולק וסובר דהכל ברשות הבעל ועתוי״ט: ח) שבח כו׳. הויא לה ולבית אבי׳ לשם ולתפארת. רש״י: ט) ר״י א כו׳ דרשב״ג אמר למילתיה ברישא ור״י אמר בסיפא כו׳ וקבען רבי במשנתינו כשמועתן. ועתוי״ט: (י) שכן כל שבועות המשנ׳ כעין של תור׳ תקנוה: (יא) לאו למימרא שהוא שבועה מן התור׳ דהא כל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין אלא כעין של תור׳ קאמר: (יב) דאדעתא למיכל ולאיפוק לא אקני לה. הרי״ף יג) מודים כו׳. שמוכרת בהלכ׳

ונותנת וקיים(לו) מתה מה יעשה בכתובתה(לז) ובנכסי' הנכנסין והיוצאין עמה(לח) בש"א יחלוקו יורשי הבעל עם יורשי האב(לט) ובה"א נכסים(מ) בחזקתן(מא), כתובה(מב) בחזקת יורשי הבעל, נכסים הנכנסים והיוצאים עמה בחזקת יורשי האב: ג הניח אחיו מעות, ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות, פירות התלושין מן הקרקע ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות. המחוברין בקרקע(מג) אר"מ שמין אותן(מד) כמה הן יפין בפירות וכמה הן יפין בלא פירות והמותר ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות(מה) וחכמים אומרים פירות המחוברין בקרקע שלו(מו) התלושין מן הקרקע כל הקודם בהן זכה קדם הוא זכה(מז) קדמה היא, ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות. כנסה(מח) הרי היא כאשתו לכל דבר(מט) ובלבד שתהא כתובתה על נכסי בעלה הראשון(נ):

לא

ר"ע מברטנורה

מה יעשה בכתובתה. מנה, מאתים. והוספות. ונדוניא. שהכניסה לו וקבל עליו אחריות: בנכסים הנכנסין ויוצאין. נכסי מלוג שכשהיתה נכנסת נכנסי' עמה וכשיוצאת מבעל' יוצאי' עמה: בש"א יחלוקו יורשי הבעל עם יורשי האב. דספק נשואה ליבם היא וזוכה בחלי ירושתה מספק: נכסים בחזקתן. נכסי צאן ברזל בחזקתן ולא איתפרש בחזקת מי אי בחזקת יורשי הבעל הואיל והאחריות עליו אי בחזק' יורשי האשה שהיו שלה ובפ"ד מיבמו' תמצא משנה זאת: ג ילקח בהן קרקע. לפי שכתובתה על נכסי בעלה הראשון ואיכא נכסי המת אחראין לכתובה אלא שהיבם אוכל פירות אם מיבם אותה וסבר מטלטלי משעבדי לכתובה: שמין אותם דכל מה שגדל ברשות המת אחראין לכתובה: וחכמים אומרים פירות המחוברים לקרקע שלו. בגמרא פריך והא כל נכסיו אחראין וערבאין לכתובתה(יד) ומשני תני שלה: כל הקודם זכה. קסברי מטלטלי לכתובה לא משעבדי אא"כ תפסה מחיים דבעל בעינן תפיסה וה"ה נמי דפליגי אכספים דמ"ש כספים מפירות תלושין והלכה כחכמים: הרי היא כאשתו. שמגרשה בגט ומחזירה ולא אמרינן ויבמה אמר רחמנא ועדיין יבומין ראשונים עליה ולא תסגי לה בגט והכי נמי כשגרשה הוה אמרינן מלוה דרמיא רחמנא עליה הא קעבד והיקו עליה באיסור אשת אח אלא מלי להחזירה(טו) קמ"ל דאמר רחמנא (דברים כה) ולקחה לו לאשה כיון שלקחה

הרי

תפארת ישראל

אביה בעודה שומרת יבם: לו) *דדוקא בהנוס' פליגי בריש פרקן, דקנויי' גמורה דהבא עלי' בשקילה: משא"כ יבמה לפוק רק בלאו, וגם קדושין תופסין בה; ותו דארוסה וודאי להנשא קיימא, מה שאין כן זאת שמא תחלוץ לז) *ק' ור' ותוס', ונדוני' שהכניסה שאחריותן אבעל, וקרויין צאן כתובתה, מדנכתבין בכתובתה: לח) *נכסי מלוג כמלבושיה ומה שירש', שאינן באחריות הבעל: לט) רק בנכסי מלוג. ומיירי בעשה בה מאמר, דלב"ש ספק נשואה היא: מ) *נכסי צאן ברזל: מא) *בחזקת ב' היורשים; וזה לכ"ע, דלא פליגי רק בנכס מלוג: מב) *ק' ור' והוס' [עיי' פ"ד דיבמו'] מג) דכתובתה רק על נכסי המת, וסבירא ליה מטלטלי משתעבדי לכתובה: מד) *בש"ס מקשי, והרי משועבדים לכתובה', ומשני תני שלה וילקח בהן קרקע ויאכל פירות: מה) דס"ל מטלטלי לא משתעבדי לכתובת' רק בתפס מחיים דבעל. וה"ה דפליגי בכספים: מו) *שבעל: מז) *שמגרשה ומחזירה: מח) *ר"ל רק לדבר זה הינה כאשתו, שאין נכסים משועבד' לכתובת', רק בלא הניח המת כלום, אז כתובתה ק'

מסשני

עיקר תוי"ט

ולא דמי לארוסה דר"ש לפי שארוסי קני' עד שנתחייב הבא עלי' סקילה הלכך כל כך זכה בה שאין לה למכור לכתחיל' אבל שומרת יבם שהבא עלי' לא נתחייב אלא מלקות לאיסור ודאי דבזבות' נפלו הלכך מוכרת לכתחיל' כ"י ועמ"ש (אות ב') בשם התוס': (יד) פרש"י מחובר לקרקע כקרקע ולא דמי למחוברים דנכסי מלוג כמ"ג דהתם פיר' תקינו לי' רבנן היכא דאיכא קרן קיי' והכי נמי פירי ניהו דגמרו ברשותי' אבל הכא קרנא ופירי דידי' ושעבודא הוא דאית לה עלייהו מלי דאשתעבד לה מחיים דבעל לא אמרינן פירי הוא לאפקועי משעבודא ומשני תני שלה (ותנו לי' הכא איידי דמ"ג ולהכי לא הוכיח) ולא פליגי רבנן אלא אתלושין וכספי' למימר דלא מבעדי לכתוב': (טו) אפ"ה דכשיבמו' מות' לגוה עלי' ביאות ברב' בכל עת שירצ' כו'

דשבר'

ח לא יאמר לה הרי כתובתיך מונחת על השלחן(מט)(יז), אלא כל נכסיו(נ) אחראין לכתובתה (ס"א וכן לא(יח)), יאמר אדם לאשתו הרי כתובתך מונחת על השלחן, אלא כל נכסיו אחראין לכתובתה, גירשה(נא) אין לה אלא כתובתה החזירה, הרי היא ככל הנשים(נג) ואין לה אלא כתובתה בלבד(כא):

פ"ט הכותב לאשתו(א) דין ודברים(ה) אין לי(ו) בנכסיך(ב) הרי זה אוכל פירות בחייה ואם מתה יורש' אם כן למה כתב לה דין ודברים אין לי בנכסיך. שאם(ז) מכרה ונתנ' קיים(ג), כתב לה דין ודברים אין לי בנכסיך

ובפירות הן

תפארת ישראל

מהשני[עי' יבמות פ"ד סי' י"ט]: מט)*והשאר שירשתי מאחי המכר: נ) שירש מאחיו: נא) *לאחר שיבמה: נב) אף שלא נתן לה כתובת' עדיין, כל נכסיו משועבדי' לכתובת': נג)*דסד"א שיהי' לה ב' כתו' מבעלה א' ומהב': פ"ט א)בעודה ארוסה, וה"ה דאומר מהני, מדלא קנה עדיין הנכסים. אבל בנשואה צריך קניין, וקודם שנתארסה לא מהני סילוק אפי' בקנין: ב) לכשתכנס: ג)*דמדיד בעהש"ט על התחתונה, תלינן דנתכוון למכיר', מדאינה רגילה למכור מפני שבח בית אביה. מיהו מוכרת אפי' לכתחילה, דבדיעבד בלא אמירתו מהני, כרפ"ח, אבל אין לומר דמהני הנאי לנכסי' שירש' אחר שנשאה? דלהנהו אין מועיל תנאי שמקודם שנשאת, וי"א דמהני [אה"ע ל"ב]:

שימכור

ר"ע מברטנורה

פרי היא כאשתו(טז): ח כל נכסיו. שירש מאחיו אחראין לכתובתה: גירשה אין לה אלא כתובתה. אבל כל זמן שלא גרשה הוו כל הנכסים משועבדים לה(יט): הרי היא ככל הנשים. שהמגרש את אשתו ומחזירה על מנת כתובה הראשונה החזירה ואיצטריך לאשמועי' הא ביבמה(כ) דלא תימא אשתו הוא דאיהו כתב לה כתובה ממונו אבל יבמתו דלאו איהו כתב לה אלא נכסי בעלה הראשון הוא דהוו אחראין וערבאין. היכא דגרשה ואהדרה. אימא כתובתה מיניה. קמל"ן(כא):

פ"ט הכותב לאשתו דין ודברים אין לי בנכסיך. בעודה ארוסה כותב לה לכשתכנסי לי דין ודברים אין לי בנכסיך אע"ג דלא קנו מיניה(א) מוכרת ונותנת ומכר' קיים שנחלה הבאה לאדם ממקום אחר(ב) אדם מתנה עליה שלא יירשנה(ג) ואי קנו מיניה אפי' לאחר שנשאת(ד) מכרה קיים אבל פירות אוכל ואם מתה יורשה דהכי משמע בנכסיך אין לי דין אבל בפירותיהן יש לי דין וכל זמן שהן נכסיך שאת בחיים הא אין לי דין ודברים בהם הא לאחר מיתה יש לי בהם

דין

עיקר תוי"ט

דסברא הוא דלא אמר רחמנא ויבמה כדי לגרשה לאלתר תוס': (טז) הכי ויבמה דרשינן לי' ביבמות ד"ך. ועתוי"ט: יז) על השולחן. כן מעות שהוא משתמש בהן אם הוא שלחני רש"י: יח) וכן לא כו'. דמ"ד דטעמא דלא ייחד לה ליבמה כדי למכור שאר נכסים דאינו יכול למוכרם כיון דלא כ' לה דקנאי אבל באשתו לא שייך לומר שלא יוכל למכור מהאי טעמא דהא כ' לה דקנאי וכמלא דעתה כשמייחד קמ"ל. גמרא כפי' התוס': (יט) כלומר והיינו רשאי למכור כלום. גמ'. דאי משום גופה פשיטא דאין לה אלא כתובתה אלא ודאי לדיוקא דילי' תנייה למידק הא לא גירשה לא. ורישא דתנן כל נכסיו אחראין עלה טובא קמ"ל דהא באשתו דיכול למכור ותנן דלא. ועתוי"ט: (כ) כלומר ואע"ג דבשאר הנשים תנן לה בס"פ דלקמן: (כא) כלו' שלבד מה שיש לה על הראשון לפי שנכסיו כשלקחה בנשואי עצמו יהי' מחוייב לעשות לה כתובה ממש והראשונה במקומה עומדת קמ"ל דאין לה אלא כתובתה פי' האחת שהי' לה כבר ועתוי"ט:

(א) וה"ה לאומר בלבד דמהני כדתני רבי חייא האומר. גמ': (ב) פירש"י כיון שאינה ירושת אבותיו אלא ע"י מעשיו תבא לו כגון נחלת אשתו הבאה לו ע"י נשואין שלו דהואיל ומשום תקנתא דידי' תקון רבנן והוא בא למחול עלי' מחול. ומקשה בגמרא א"ה אפילו נשואה נמי ומשני דכיון שנשאה הרי הוא כשותף בנכסים וכיון שבנכסים שלו צריך לשון מתנה ואין מועיל לשון דין ודברים: (ג) וה"ה נמי לשאר תנאים שיכול להתנות דמהני: (ד) דמגופה של קרקע קנו מידו ומתנה גמורה היא. גמרא: ה) דין ודברים. כ"ל דבלשון דין אין לי בלחוד הוי סגי שהרי מסלק עצמו שלא יהי' לו דין על אלו הנכסים ומה לי עוד ולא נקט ודברים אלא לשופרא בעלמא תוי"ט. ול"נ דהדין אין לי לחוד י"ל דלא רוצה לתבעה לדין בשביל הנכסים אם לא תתן לו מדעתה. אבל לא סילק מעיקר הנכסים מכ"ש שאם הוא יהא מוחזק כגון גבי פירות שאכל שלא יחזיר דבעל השטר ידו על התחתונה כדאיתא בגמרא לכך צריך לכתוב ג"כ ודברים. ת"ה: ו) אין לי. לשון חכמים לומר אין לי במקום לא יהא לי. רשב"ם: ז) שאם כו'. והקשה הר"ן דהא בלאו תנאי נמי דינא הכי כדתנן ר"פ דלעיל

עד

ובפירותיהן, הרי זה אינו אוכל פירות בחייה. ואם מתה יורשה. רבי יהודה אומר לעולם אוכל פירי פירות(ד) עד שיכתוב לה דין ודברים אין לי בנכסיך ובפירותיהן ובפרי פירותיהן עד עולם(ה) כת' לה דין ודברים אין לי בנכסי' ובפירותיהן (נ"א ובפרי פירותיהן) בחייך ובמותיך' אינו אוכל פירות בחייה, ואם מתה אינו יורשה, רבן שמעון בן גמליאל אומר אם מתה יירשנה. מפני שהתנה על מה שכתוב בתורה וכל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל(ו): ב מי שמת, והניח אשה ובעל חוב ויורשין. והיה לו פקדון או מלוה(ז) ביד אחרים, רבי טרפון אומר ינתנו לכושל שבהן(ח) רבי עקיבא אומר אין מרחמין בדין, אלא ינתנו ליורשין שכולן צריכין שבועה(ט) ואין

היורשין

ר"ע מברטנורה

דין ודברים. רבי יהודה אומר לעולם הוא אוכל פרי פירות. בגמרא מפרש אלו הן פירות ואלו הן פירי פירות הכניסה לו קרקע ועשתה פירות אלו הן פירות מכר אלו הפירות ולקח בהן קרקע ועשתה פירות הרי הן פירי פירות וכשאמר לה דין ודברים אין לי בנכסיך ובפירותיהן בלבד אוכל פירי פירות לדברי רבי יהודה דהא לא סליק נפשיה אלא מן הפירות בלבד והלכה כרבי יהודה: רשב"ג אומר אם מתה יירשנה מפני שמתנה על מה שכתוב בתורה. דכתיב (במדבר כ"ז) וירש אותה מכאן שהבעל יורש את אשתו. אבל מסקנא דמלתא שירושת הבעל את אשתו אינה מן התורה אלא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא ואף על פי כן הלכה כרשב"ג לא מפני שמתנה על מה שכתוב בתורה אלא שחכמים עשו לה חיזוק כשל תורה: ב ינתנו לכושל שבהן. איכא דמפרשי למי שטערו מאוחר שהוא כושל וחלש שבכולן שאינו יכול לטרוף לקוחות הקודמים לו(יא) ואיכא דמפרשי אשה(יב) והיא קרויה כושל שאין דרכה לחזור אחר נכסי המת ולבקש היכן יש לו קרקע כמו האיש. ואף על גב דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבעל חוב ולא לכתובת אשה הכא דלאו ברשותייהו מנחי סבירא לרבי טרפון דמוציאין מיד הלוה או מיד שהפקדון אצלו ונותנין לבעל חוב ולכתובה (יג): ינתנו ליורשים. ולא מהניא תפיסה (יד): שכולן צריכין שבועה. שהבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה וכל זמן שלא נשבע אין אנו יודעים

אם

תפארת ישראל

ד) שימכור הפירות ויקח קרקע ויאכל ממנה הפירות: ה) *והכי קיימא לן [שם]: ו) *וקיימא לן דבממון תנאו קיים אפילו בשל תורה, וקיי"ל נמי ירושת הבעל מדרבנן, ואפי' הכי קיי"ל כרשב"ג, דאלמוה רבנן לירושת הבעל כירושה דאו', והרי בן אינו מסתלק מירושת אביו בדיבור בעלמא, ואפילו בקנין, מדעדיין אין הירושה בידו. מיהו בהתנה הבעל אחר הירושין לפני הנשואין, שלא ירשנה אח' נשואין, מהני [שם]: ז) *נקט פקדו' לרבותא דר"ט, אף דבעין הוא, וס"ד דהו"ל כאילו הן ברשות יורשין. ונקט מלוה לרבות' דר"ע, אף דלהולא' נתנה, ינתן ליורשי', מיהו בהי' ביד יורשי' לכ"ע זכו הן בהם, דהרי קיי"ל מטלטלי דיתמי לא משתעבדי לב"ח וכמבואר במ"ג. ח) יש אומרי' להיות: אלם בזכותו, ששטרו מאוחר מכולן שאינו יכול לגבות ממשועבדים, לו ינתן בני חורין אלו. וי"א ינתן לאשה שחלשה בגופה לחפש אחר נכסים אחרים לגבות מהן, תטול מטלטלי' אלו. ואף דמטלטלי' לא משתעבדו לכתובתה ולב"ח? באני הכא שהן ביד אחרי': ט) ככל

שבועה

עיקר תוי"ט

עד שלא נשאת ונשאת אם מכר' ונתנה קיים כו'. וי"ל דמהא שמעינן דהאי תנאי מהני אפי' לנכסים שנפלו לה אחר שנשאת דלכ"ע מכר' בטל ואם כתב לה דין ודברים בעודה ארוס' מכרה קיים. ועתוי"ט ה) עד עולם דאי לא כתב עד עולם ה"א פירי דפירי פירות אכיל להכי אצטריך ע"ע. ואי כתב לה ע"ע ולא כתב לה פירי פירות ה"א לעולם אפירותיהן קאי גמרא: ט) בטל. מסקי הפוסקים דהכא דבממון אפי' בשל תורה תנאו קיים: י) פקדון או מלוה. צריכא דאי תנא מלוה בהא קאמר ר"ע משום דמלוה להוצאה ניתנה ואינה קיימא בעין דאיכרא גוביינא מש"ה אר"ט דלא מנחי ברשותא דיתמי אבל פקדון דאיתא בעינא אימא מודה לי' לר"ע דכל היכי דאיכא ברשותא דיתמי איתא. ואי תנא הא בהא קאמר ר"ע כו'. גמ'. (יא) מסיים בגמרא והוא כשר פי' שי"י נדבר כשר והגון לעשות כן: (יב) משום חינא ופי' התוס' כדי שימצאו הנשים חן בעיני האנשים ויהי' להן קופצים יותר: (יג) וא"ל דס"ל דמטלטלי משתעבדי לכתובה ועתוי"ט. (יד) אלא אם כ

מחיים

היורשין צריכין שבועה י): ג הניח פירות תלושין מן הקרקע יא) כל הקודם טו) בהן זכה בהן, זכתה אשה יותר על כתובתה, וב״ח יותר על חובו, המותר יז), רבי טרפון אומר ינתנו לכושל שבהן יב) רבי עקיבא אומר אין מרחמין בדין אלא ינתנו ליורשים יג) שכולם צריכים שבועה ואין היורשים צריכי׳ שבועה: ד המושיב את אשתו יח) חנונית יד) או שמינ׳ אפוטרופא טו) הרי זה משביעה יט) כל זמן שירצה טז) רבי אליעזר אומ׳ אפילו על פלכה יז)

ועל

תפארת ישראל

השבועה מיורשים: י) *כ״ל דר״ל כיון שצריכי׳ שבועה ולא היורשי׳, הו״ל כאילו המטלטלים ביד היורשים, ולא משתעבדי לב״ח, וגם תפיס׳ לא מהני רק בתפסו הן עצמן בחיי הבעל, דאז א״צ שבועה. וקיי״ל כר״ע. מיהו לדידן דמטלטלי משתעבדי לכתובתה וב״ח, ינתן לב״ח המפסיד בעין, ולא לאשה שלא נתנה כלום, ובתפס׳ יש פלוגת׳ אי מהני [ק״ב]: יא) *דאילו מחוברין דינן כקרק׳, דהמחובר לקרקע כקרקע, וכל בשטרו קודם זכה בהן וה״ה שאר מטלטלין. ומיירי במונחין בר״ה, וי״א אפילו בסימט׳, דאלו ברשות יורשי׳ כבר זכו בהן: יב) *לבעל שטר הכתוב׳ או השט״ח, דיד בעהש״ט תמיד על התחתונה. ול״מ הי׳ כ״ל דשניהן נקראו כושל נגד יורשים שלא הפסידו משלהן כלום, מה שאין כן כתוב׳ וכ״ש מלוה הרי הפסידו ממה שראוי להם, ומיירי בשלא נודע לו קרקע, וה״ק ינתנו לאלו הכושלים דהרי אפילו אם יעריתו וימלאו שמכר קרקע, הרי אעפ״כ יהי׳ יד בעהש״ט בענין הגביה׳ על התחתונ׳: יג) *כל מה שתפס דס״ל דתפיס׳ לאחר מית׳ לא מהני כלל. וכ״ל דקמ״ל בפקדון ומלוה, לרבותא, דר״ע, דאף דהאב בעצמו נתנו לאחרי׳, אפ״ה ברשות יתמי קיימי דלא להני תפיס׳, וקמ״ל סיפא במותר לרבותא דר״ט, דאף שלא מסרן האב, רק שהן בעצמן תפסו, אפ״ה לא מוקמינן להו לר״ט ברשו׳ יורשים למימר מטלטלי דיתמי לא משתעבדי לב״ח: יד) *להסתחר בחנות: טו) *להתעסק בכל נכסיו: טז) *שהתעסקה באמונה, ואף שאינה תובעת כתובתה משביע׳, וה״ה כל אפיטרופס, נשבע [ל״ז], רק קמ״ל אשה אף דאפשר דבל״ז תשבע בסוף כשתגב׳ כתובתה, אפ״ה משביעה גם השתא, או קא משמע לן דסלקא דעתך אמינא דה״ל כיון דדייקת בתרתאי כולי האי, לא מלינה למיגר בהדך, כבסיפא קמ״ל: יז) [שפינגראד]:

שלא

ר״ע מברטנורה

אם יש להם עליו כלום הילך משמת המת זכו בהן היורשים וברשותן הן: ג כל הקודם בהם זכה. קדמו יורשים זכו ואין מוציאין מידם דמטלטלי דיתמי לא משעבדי לבעל חוב ולכתובה. קדם האחד מהם האשה או המלוה זכה הוא דרבי טרפון אית ליה תפיסה דלאחר מיתה מהניא: זכתה אשה יותר על כתובתה. אם קדמה ותפסה ויש יותר מן הכתובה או קדם בעל חוב ותפס ויש יותר על חובו: המותר. ינתנו לכושל. זה בעל השטר (עז) שיחו על התחתונה ואם בא ליד היתומים שוב לא יוציאו מהם לא אשה ולא בעל חוב. והאידנא דנהיגי בכל בתי דינים שבישראל דמטלטלי דיתמי משעבדי לבעל חוב. מי שמת ומניח מטלטלין והיה עליו ב״ח וכתובת אשה כל הקודם זכה בין בעל חוב מוקדם בין ב״ח מאוחר שאין דין קדימה במטלטלין ואם לא קדם אחד מהם יחלקו המטלטלין ביניהם כדאמ׳ לקמן בפרק מי שהיה נשוי: ד חנונית. למכור ולקנות בחנות: אפוטרופא. להתעסק בממונו ולישא וליתן: משביעה כל זמן שירצה. שבועה כעין של תורה על טענת שמא. ויכול לגלגל עליה שלא עשתה אונאה (כ) על פלכה ועל עיסתה: ר״א אומר. אפי׳ לכתחלה שלא על ידי גלגול יכול להשביעה על פלכה ועל

עיסתה

עיקר תוי״ט

מחייס דבעל דהשיא שעתא לא שייכא שבועה ולא קרינא בי׳ הבא ליפרע מנכסי יתומים כו׳. וכיון דאין צריכין שבועה זכו במה שבידם. גמ׳: טו) הקודם. ובגמרא איפליגי אמוראי הי בעי דוקא שתפסו מרה״ר אינו מקום קנייה וליכא למימר וזכו בהן יורשים או אפילו תפסו מסימטא ולא אמרינן דכיון שסימטא מקום ראוי לקנין זכו בהן יורשים משעת מיתה: (עז) ר״ל שט״ח או שטר כתובה דשניהן כושל הן כנגד היתומים: יז) המותר כו׳. מפרש בגמרא דלר״ע אפילו כולהו נמי דיתמי ואי תפס לא מהני ומפקינן מיניה ואידי כו׳: יח) אשתו כו׳. לאו דינא לאו דוקא באשתו דכל אדם נמי שמינה אותו אפוטרופוס משביעו כל זמן שירצה כדתנן בפ׳ כל הנשבעים כו׳ והאפוטרופסין. ונקט אשתו לרבותא כיון שיש לו להשביעה לבסוף כשתתבע כתובתה. הר״ן: יט) משביעה כו׳, שלא שיכבה משלו כלום. רש״י: (כ) כלומר שהונית אותו שלא נתנה לו הכל ולא שייך

בזה

ועל עיסתה(יח): ה כתב לה(יט)(כא) נדר ושבועה אין לי עליך אינו יכול להשביע(כ), אבל משביע הוא את יורשיה ואת הבאים ברשותה(כא). נדר ושבועה אין לי עליך ועל יורשיך ועל הבאי' ברשותיך, אינו יכול להשביע' לא היא ולא יורשיה ולא את הבאים ברשותה, אבל יורשיו(כב) משביעין אותה(כד) ואת יורשיה(כה) ואת הבאים ברשותה, נדר ושבועה אין לי ולא ליורשי ולא לבאים ברשותי(כג) עליך ועל יורשיך ועל הבאים ברשותיך, אינו יכול להשביעה לא הוא ולא יורשיו ולא הבאים ברשותו, לא אותה ולא יורשיה ולא הבאים ברשותה: ו הלכה מקבר בעלה לבית אביה(כה) או שחזרה לבית חמיה, ולא נעשית אפוטרופא אין היורשים משביעין אותה(כו), ואם נעשית אפוטרופא(כז) היורשים משביעין אותה על העתיד לבא(כח) ואין משביעין אותה על מה שעבר(כט)(כו):

הפתחת

ר"ע מברטנורה

עיסתה. ואין הלכה כר"א: ה משביע הוא את יורשיה. אם נרשה ומתה ויורשים תובעין דמי כתובתה נשבעים שבועת היורשים שלא פקדתנו בשעת מיתה ולא אמרה לנו קודם לכן ולא מצינו בין שטרותיה ששטר כתובתה פרוע(כב): ואת הבאים ברשותה. אם מכרה כתובתה לאחרי' ונתגרשה ומתה(כג) והלקוחו' תובעים כתובתה נשבעים אף הן שבועת היורשים: אבל יורשיו משביעין אותה. אם נתאלמנה והיא או יורשיה נפרעין מן היתומים צריכים שבועה(כה) שהרי לא פטרן אלא ממנו אם הגבה כתובתה בחייו: לבאין ברשותי. אם אמכור נכסי ואת באה ליפרע מן הלקוחות: ו הלכה מקבר בעלה. זו שפטרה בעלה מן השבועה: לבית אביה. שלא נתעסקה שוב בנכסים: אין היורשים משביעין אותה. במה שנתעסקה בין מיתה לקבורה שאם היו יורשים יכולים להשביעה על כך מתוך שהיא צריכה להביא עדים במה שהיא מוכרת וקונה לצורך קבורת המת ישהה המת ויתגנה: על העתיד לבוא. שלא עכבה בידיה כלום מן העסק שנעשית אפוטרופא עליו לאחר קבורת בעלה דלא מהניא ביה פטור דידיה שהרי בנכסים של יתומים הם(כו): על שעבר. על

עסק

תפארת ישראל

יח) *שלא נותרה באיש. ור"ל אף שלא הושיב' בשום עסק, משביע': יט) *ה"ה אמ': כ) *בין שבוע' אפטרופסת או פוגמת או בש"ע ע"ת: כא) בנרש' ומת', ובאי' יורשיה או אותן שקנו ממנה כתובתה, לגבות מהבעל, נשבעי' שלא פקדתנו בשעת מית' ולא אמר' לנו כן מקודם, ולא מצאנו כתב ידה שהכתובה פרוע, ואם היא בחיים, תשבע היא קודם שיגבו הלקוחות: כב) *וכ"ש בבאה לגבות מלקוחות שקנו נכסיו או אותו שקבל נכסיו במתנת שכיב מרע דדינו כיורש: כג) *במתנה בחיין, דאי במתנה אחר מיתת הבעל, הרי כבר נתחייב' שבועה ליורשי', ואין אדם מוריש לבניו ממון שאינו יכול לגבות רק בשבוע': כד) *אפטרופ' שימנה על נכסיו, או הלקוחות שלקחום: כה) *אמשנה ה' קאי, ור"ל הא דאמרן דכשנפטר' גם יורשי' לא ישביעוה, דוקא בהלכה מקבר וכו'. וי"א דהכא מיירי בלא פטרה, ואפ"ה בהלכ' מקבר וכו' לא ישביעוה יורשים על אפטרופסת שבחיי בעל': כו) *אפילו' התעסק' בנכסים בין מיתה לקבורה, לא תשבע על אותו עסק, דמטרודה אז היכה יכולה להזהר שלא תהנה [רא"ש]: כז) *שהתעסקה בנכסים אחר קבורה: כח) על עסק שלאחר קבורה: כט) *על עסק שבחיי הבעל.

מ"מ י"א

עיקר תוי"ט

אם כדין שבועת האונאה: כא) כתב לה. וכ"ה באמירה כל שהוא ספרים דמתחלה באמירה בעלמא ספי'. נ"י: (כב) ובגמרא שהוא טוען שפרע ומבקש שבועה ועתוי"ט: (כג) לך פרש"י ומשמע אם היא בחיים אף שבעו הלקוחות בשטר זה שיש פרוע ולא למחר תאמר שהוא פרוע ומהימנא שגו שיכולה לחזור. נ"י: כד) יורשיו כו'. ושא דלא תנן אבל יורשיו והבאים ברשותו משביעין אותה כו' דכ"ש הוא שהבאים ברשותו יכולין להשביעה ועתוי"ט: (כה) ותימה דפר"ש דלקמן נפ' הכ"ב דבשביל איבת שבועה ומתה קודם שנשבעה אין ליורשיה כלום. והסור כ' כגון אם נתגרשה ומתה אבל נתאלמנה ומתה קודם שנשבעה אין יורשיה יורשים כתובתה: (כו) ונשבעת שבועת האפוטרופסין: כז) שעבר. הא כבר תנא מדלעיל אלא גלגול שבועה אתה לאשמעי'

ז הפוגמת (כח) כתובתה (ל) לא תפרע אלא בשבועה (לא) עד אחד מעידה שהיא פרועה, לא תפרע אלא בשבועה, מנכסי יתומים (לג), ומנכסים משועבדין, ושלא בפניו (ל), לא תפרע אלא בשבועה: **ח** הפוגמת כתובתה כיצד, היתה כתובתה אלף זוז, ואמר לה התקבלת כתובתיך, והיא אומרת לא התקבלתי אלא מנה, לא תפרע אלא בשבועה (לג). עד אחד מעידה שהיא פרועה כיצד (לד), היתה כתובתה אלף זוז ואמר לה התקבלת כתובתיך והיא אומרת לא התקבלתי, ועד אחד מעידה שהיא פרועה לא תפרע אלא בשבועה (לה). מנכסים משועבדים כיצד, מכר נכסיו לאחרים והיא נפרעת מן הלקוחות, לא תפרע אלא בשבועה (לו), מנכסי יתומים כיצד, מת והניח נכסיו ליתומים והיא נפרעת מן היתומים לא תפרע אלא בשבועה (לו), ושלא בפניו כיצד, הלך לו למדינת הים (לז) והיא נפרעת שלא בפניו (לח), אינה נפרעת אלא בשבועה (לט), רבי שמעון אומר כל זמן שהיא תובעת כתובתה היורשין משביעין אותה (מ), ואם

תפארת ישראל

י"א דלמסקנת הש"ס דכל הבא לפרע מיתומי' לא יפרע רק בשבוע' א"כ אפי' פטר' בפירוש ובקנין, מהיורשין, משביעין אותה יורשי' אף על עסק שבחיי הבעל, רק במתה גובין יורשים בלי שבועה, ומלקוחו' לכ"ע אין מועיל פטור שלו, ונשבעת קודם גביי' [ל"ח ס"ז]: ל) מפרש לקמן: לא) *אפילו לא טען השבע לי, אבל בלא פגם צריך לטעון השבע לי: לב) בלא פטרה בעלה כמ"ש: לג) דרגילה שלא לדייק כמה קבלה מבעל', וע"י שבועה תדייק: לד) נקט כיצד דלא תימא אפילו אין הבעל טוען ברי כנגדה, קמ"ל, וכן בהינך בבי נקט בכל א' כיצד, דלא תימא דדוקא בשהבעל או ב"כ טוענין ברי כנגדה, קמ"ל: לה) להפיס דעת הבעל תקנו שתשבע דשד"א אין כאן, דהרי נשבעת ונוטלת ותו דהרי הו"ל כפירות שיעבוד קרקעות מדגוב' ממשעבדי: לו) *דלמא אם היה הבעל כאן, היה טוען השבע לי: לז) ברחוק כל כך שלא יכול שליח ב"ד עם אזהרתם לילך ולשוב תוך למד יום: לח) *עי' שמואל' גט וכתובה: לט) *אפילו פטרה מיורשי':

פל

ר"ע מברטנורה

עסק שבחיי בעלה: **ז** לא תפרע אלא בשבועה. הנפרע מחבירו אינו מדקדק לשום לב על כל מה שפרעו וזו הואיל ונפרעת במקצת אפשר שנפרעה הכל ורמו רבנן שבועה עלה כי היכי דתידוק: עד אחד מעידה שהיא פרועה לא תפרע אלא בשבועה. תקנת חכמים היא כדי להפיס דעתו של בעל ושבועות הללו אע"פ שתקנת חכמים הן אינן אלא כעין של תורה בנקיטת חפץ שכל שבועות שתקנו במשנה כעין של תורה הן: מנכסים משועבדים. משום דאי הוה גבי מן הלוה גופיה. והוה טעין לוה אשתבע לי דלא פרעתיך משבעינן ליה והכא טענינן בשביל לקוחות דלמא אי הוה גבית מן הבעל(כט) הוה טעין לך אשתבע לי דלא פרעתיך ובעית אשתבעי השתא נמי אשתבע: **ח** רבי שמעון. קאי לעיל ארבנן דאמרי המושיב את אשתו חנונית או אפוטרופא משביעה כל זמן שירצה ואם כתב לה נדר ושבועה אין לי ולא ליורשי עליך אין יורשיו משביעין אותה. והאתא הוא לאפלוגי ואמר דכל זמן שהיא תובעת כתובתה יורשין משביעין אותה ואפילו כתב לה נדר ושבועה אין לי ולא ליורשי עליך (לא) ואם אינה תובעת כתובתה אין יורשין משביעין אותה על אפוטרופא שבחיי בעלה (לב) ואפילו לא פטרה מן השבועה דלית ליה דרבי אליעזר ומחלוקת

דאמר

עיקר תוי"ט

לאשמעינן. הרא"ש: כח) הפוגמת כו'. ואפילו לא טוען השבע לי אבל כי לא פגום צריך שיטעון השבע לי אי לא טעין לא. הואיל ונקט שטרא. רש"י: (כט) והך דינא איתמר בגמרא דשבועות גבי שט"ח דעלמא מש"ה אסברא להו בלוה ולא בבעל כטוען כך כנגד הכתובה אף על גב דמשנתנו בה קיימא תוי"ט: ל) ושלא בפניו. כשהיא מוציאה כתובה וגט והוי בעלה במקום רחוק דאי אפשר להודיעו. אבל אם הלך בעלה ולא גרשה לא תפרע מן הכתובה לפי שבעיקר אלמנו לא ניתנה כתובה לגבות מחיים אבל יש לה מזונות. הר"מ: (לא) מפרש בגמרא דר"ש ס"ל כאבא שאול בן מריס דאמר בין דלא נדר בין נקי נדר כו' אין משביעין אותה אבל מה אעשה שהרי אמרו חכמים הבא ליפרע מנכסי יתומים לא תפרע אלא בשבועה. ופרש"י דלעולם יורשים משביעין אותה אם מת הוא והא נפרעת מהם: (לב) ולית לן למימר דהאי דנקט אין יורשים כו' לאו דוקא

ר"ס

ה"י

ואם אינה תובעת כתובתה אין היורשין משביעין אותה (מ): **ט הוציאה גט ואין** [לד] **עמו כתובה** (מא) **גובה כתובתה** (מב) **כתובה ואין עמה גט, היא אומרת אבד גיטי, והוא אומר אבד** [לו] **שוברי** (מג) **וכן בעל חוב שהוציא שטר חוב ואין עמו פרוזבול** (מד) **הרי אלו לא** [לז] **יפרעו** (מה)

רבי

ר"ע מברטנורה

דאמר לעיל במתניתין משביעה כל זמן שירצה ואין הלכה כרבי שמעון(לג): **ט הוציאה גט ואין עמה כתובה.** במקום שאין כותבים כתובה וסומכים על תנאי בית דין(לה): **גובה כתובתה.** דתנאי כתובה מעשה בית דין הוא וכל מעשה בית דין כמאן דנקיט שטרא דמי. ודוקא מנה מאתים הוא דגבייה אבל תוספת אין לה עד שתוציא שטר כתובה: **פרוזבול.** הלל תיקן פרוזבול כדי שלא תשמט שביעית שמוסר שטרותיו לבית דין שיגבו מן הלוה חובו כל זמן שיתבענו דהשתא לא קרינא ביה לא יגוש שאינו תובעו כלום אלא בית דין תובעין: **הרי אלו לא יפרעו.** חיישינן שמא כבר גבתה

כתובתה

תפארת ישראל

מ) *על עסקי נכסי' בחיי בעל', אבי' לא פטרה משבועה וה"ה הוא עצמו א"י להשביעה כשאינה תובעת כתובתה: מא) *במקום שאין כותבין כתובה או שיש עדים שנשרפה, דאל"כ אינה גובה בלי כתובה, דאף דקיי"ל כותבין שובר, הכא מסתבר שכבר גבתה, והחזירה הכתוב': מב) *מתנאי ב"ד, וקודם שמחזירין לה הגט שתגבה בו, קרעינן ליה, וכתבינן עליו שנקרע רק כדי שלא תגבה בו עוד. מיהו תוס' לא תגבה עד שתוציא הכתובה שהוסיף לה: מג) *כשגבית ע"י הגט: מד) *שנתקן שלא תשמיט שביעית[שביעי' פ"י מ"ד], וטוען שנאבד לו: מה) *ודוקא כשאין עדים שנתגרש', דאית לי' מגו דלא גרשתיך [ואף דאשה שאמרה לבעלה גרשתני נאמנת? לענין ממונ' א"נ [כהתוס' הכא ואה"ע י"ז ב']. ואף דכשאמר לא גרשתיך יתחייב בשאר וכסות י"ל דפטור, מדהו"ל כטענו חטין והודה בשעורין [תוס'], אמנם ק"ל לטעם שטענו חטין והנ"ב פטור, דמדלא תבע שניהן ש"מ דמחיל שעורין [כה"מ פ"ד], והרי הכא הרי לא הית' יכולה לטעון שניהן יחד ואת"ל דלטעם מחילה אין הטעם דמדלא תבע שניהן, מחל האחרת שלא טען, דאם כן בשי' עליו ב' מלוות ותבע רק א' הכי ס"ד דמדלא תבעם מחלה, רק הטעם דמדפטרתו תורה לכופר הכל א"כ מחזקינן ליה להתובע לשקרן, ושקורי משקר בתביעתו, והאי בהאי הנאה דתבע חטין שהן שקר מחל תביעת שעורין: ואפילו תימא כיון דכפר לו החטין הו"ל מחילה בטעות, עכ"פ כל שאינו דרך הלואה וכבר בא ליד מקבל לא מפקינן יתי' [כה"מ ר"ז סמ"ע ס"ק כ"ב], וה"נ אמרינן בהאי הנאה דהגבעה הכתובה מחלה שאר וכסות. עכ"פ ק"ל לרמב"ם [פ"ג מטוען] בכי' התביע' וההודא' ממין א' וב' שמות, שטוענו הלוא' והודה פקדון, אינו כחטין ושעורים, א"כ ה"נ טוענה רק מעות, ויהי' מכתוב' או משאר וכסות, ולהוי כמין הטענ'? ואפ"ל למאי דקיי"ל כר"ן [שבועות פ"ה ב'] דבטענו שוה ומודה דוקא, הו"ל ממין הטענ', ולא איפכא [כה"מ פ"ח ה'], א"כ ה"נ, בשלמא בהלואה ופקדון, אף דב' מיני טענות הן, עכ"פ טוענו שוה ומודה דוקא—ואפשר דעדיף טפי, דהרי רמב"ם מיירי בטוענו מעות ומודה מעות, ומה לו אם נקראו פקדון או הלואה, משא"כ הכא היא טוענת כתובתה דמדינא דגמרא אינה נגבית רק מקרקעי [כתובות דס"ט ב'], והוא מודה שאר וכסות, דשא מטלטלי, והו"ל כמינאגתי חטה ומודה שוה; ליתא, דדוקא שכ' הר"ן, היינו דתלי בדעת התובע שלא ליקח אלא דוקא, משא"כ הכא לאו בדעת האשה תליא לגבות דוקא קרקע, דהרי אם ירצה בעל מסלק' במעות, אם כן הו"ל כשטענה והודה' שניהן שוה? ואת"ל דבאמת מזה ראי' לראב"ד, דאף הלוא' ופקדון הו"ל כחטין ושעורין: עי"ש ק"ל נ"מ [ח"מ רמ"א] דאפילו במחל בפירוש לא הו"ל רק מילי בעלמא כשהשטר בידו, ה"נ לא עדיף הך מחיל' דשאר וכסות שלא מחלה בפירוש, והרי כתובה בידה, וכדמסיק הש"ס דבמקום שכותבין כתוב' מיירי ואת"ל דאף לי"א הנ"ל דוקא באין חוב אחר בשטר רק אותו דבר שמחל, משא"כ הכא אף דמחל שאר וכסות, עכבתה לשטר משום סך הכתובה, עכ"פ ק"ל לרמ"ה דס"ל דטעם כשב"ר חטין ושעורין דמדלא הודה לו מה שתבע, הו"ל כופר הכל, ומשום בו בהודאת מין אחר שלא תבע, והרי הכא ליכא למימר הכי דהרי כתוב' בידה, ומש"ע חייב א', או כתובה או שאר וכסות? ואף אי נימא כרא"ש דבטענו חטין והדל"ש, ויש עדים במסופקים אם הי' חטין או שעורין דפטור, ושטר כתוב' נמי לעדים דמיא, ליתא, דהרי כש"ך [בח"מ פ"ז ס"ז]

עיקר תוי"ט

וס"ס שלא פגמו כו' ואיידי דרישא דמלתא תובעת כתובתה. דהתם יורשים דוקא. תני נמי סיפא יורשים הר"ב: (לג) ור"ת פוסק הלכה כמותו: **לד) גט ואין כו'.** בגמרא מפרש דקרעינן לגיטא וכותבין אגביה גיטא דין דקרענוהו לאו משום דגיטא פסולא הוא אלא דלא תהדר ותגבה ביה זימנא אחרינא והלכך הואיל והוציאה הגט ולא נקרע גובה כתובתה: (לה) אף על גב דקי"ל כותבין שובר משום דריעא טענתה שהדבר מוכיח שפרעה והחזירה לו הכתובה הר"ן: **לו) אבד שוברי.** ולא מבעיא למ"ד כותבין שובר שהוצרך לפרוע ע"י שובר. אלא אפילו למ"ד אין כותבין אתיא מתניתין דכיון דבמקום שא"כ איירינן הלכך כשהוציאה גט אף על גב דטען דאיהו כתב לה כתובה איהו נאמן אלא אם כן הביא עדים שכתב וכיון דלא אייתי סהדי אמרינן לי' זיל פרע. וכיון שפרע ביקש לכתוב לו שובר. תוי"ט: **לז) לא יפרעו.** ולענין תוספת מפקינן בגמרא הכ"ע כשאין שם

עדי

רבן שמעון בן גמליאל אומר, מן הסכנה ואילך מו) אשה גובה כתובתה שלא בגט. ובעל חוב גובה שלא בפרוזבול. שנים מז) גיטין מח) וב' כתובות מט) גובה שתי כתובות, שתי כתובות נ) וגט אחד נא), או כתובה ושתי גיטין נב), או כתובה וגט ומיתה נג) אינה גובה אלא כתובה אחת, שהמגרש את אשתו והחזירה נד), על מנת כתובתה הראשונה החזירה. קטן שהשיאו אביו נה) כתובתה קיימת נו) שעל מנת כן קיימה נז), גר שנתגייר ואשתו עמו. כתובתה קיימת נח) שעל מנת כן קיימה:

פ"י מי שהיה נשוי שתי נשים ומת הראשונה קודמת לשניה א) ויורשי הראשונה קודמין ליורשי שניה ב) נשא את הראשונה ומתה נשא

שניה ג)

ר"ע מברטנורה

כתובתה וזה השמיטתו שביעית: מן הסכנה. שגזרו עכו"ם על המצות והיו יראים לשמור גיטיהם ומשקבלתו שורפהו וכן פרוזבוליהן:

פ"י מי שהיה: יורשי הראשונה קודמין ליורשי השניה. אם מתו נשיו אחריו עד

שלא

תפארת ישראל

דהה זה בב' ידיה אמנם נ"מ כ"נ לתרץ קושיות התוס', דאפילו הכי אית לה מגו, דהודאת בעל וכבות דבר שעם הוא, דיש לו מעב' ידיה כנגדן, וניתן פסקי פסקי, גם מאי לדתוי לה נדרי התפסיק, עד שתשבע [כחלקת מחוקק ס' כ"ב] לשכי שפיר מחשב מגו נגד תשלומי כתוב' סך מרובה כפ"ת, והודאה במקצת לא הוה, מדהו"ל כפירת בעבוד קרקעות [כרא"ש רפ"ב דכתובו'], ותו דאמר דמודה לה יותר מתביעת', כשהאריך ימים אללו, והו דלהכי לא מחשב הודאה במקצת, מדהו"ל דבר שאינו קצוב [כח"מ ס"ח כ"ג], אבל בזה עדיה שנתגרשה גובה התוספת, דמדכתובה בידה מוכח שלא פרע התוספת, מה שאין כן ק' ור' הפסר שגבתה ע"י גטן. מו) *שגזרו עכו"ם שלא לקיים המצות ושלא יגרש אשתו בגט כדת משה וישראל, ומחמת יראה תיכף כשקבל' הגט, שרפוהו, וכן הפרוזבול: מז) *הוליאה שני וכו'. דאלישנא דברים המשנה קאי: מח) שגרשה ב' פעמים, ויש לה ב' כתובות, מכשוהין א' וב': מט) *וב' הכתובות קדמו לגט, ובכתובה ב' כתב טפי מבראשונה, רק שלא נכתבה בלשון תוספת, וזמן ב' הכתובו' אינן שוין, ומדאינ' כתוב' בלשון תוספת מסהבר דכוונתו הי' שבאם תרצה למחול שעבוד שמזמן ראשונה, תגבה השניה המרובה מהראשונה, נ) שלא כ' לה כתוב' כשנשאת שנית נא) *עדי מיתה, שחזר ונשאה ולא כתב כתובתה ומת: נב) *קידש שגבתה כתובתה, ולא כתב כתובי' מחדש: נג) *והגדיל: נד) *וגובה ר', אף שכשהגדיל כבר היא בעולה, מיהו אינ' גובה מלקוחות, דהרי שטר מוקדם הוא, דקטן אינו בר שעבוד: נה) שתגבה ר': נו) *כפי שכתב לה בגיותה:

פ"י א) *בגביית כתובתה: ב) בגביית כתיבת אמן, כשמתו נשיו אחריו אחר שנשבעו; דבלא נשבעו אין אדם מוריש מעות שאינו גובה רק בשבועה, והיו חולקין בשוה [והא דלא כלל לכו, ראשונה ויורשי' קודמין לשניי' ויורשיה, כדכלל להו בסיפא, נ"ל משום דבריבא לא הזכיר תנא מתי מתו הנשי', להכי נקט פרטי פרטי דדוקא בקדמ' ראשונה לשניי' בגביית' דהיינו כשחיו הן כשמת, אז קודמין יורשי ראשונה ליורשי שניי', אבל בלא קדמ' ראשונה גופה לשניי' בזכות גבייתה תחלה, דהיינו שמתו שתיהן בחייו, אז אין יורשי ראשונה קודמין ליורשי שניי' דאינון ירתון תנן, ואין דין קדימ' ביורשי'. משא"כ בסיפא, דמוכח מנה דשניי' קיימת כשמת הוא, מצי למכלל לשניי' ויורשיה כי הדדי. או נ"ל דמדלא הזכיר תנא כלל מהשבועה שצריכה לישבע, ש"מ דמיירי שמתו לכן הבעל שבועה שחייבת ליורשין [כפ"ט מ"ה], ואף שעכ"פ צריכה ראשונה לשבע לשניי', רגילי שניי' למחול השבועה להראשונה כדי שלא תאמר לה הראשונה השבע את, ואקח אני המותר בלי שבועה, להכי לפעמים ניחא לה לשניה להפסיד קצת מכתובתה וליטול בלי שבועה, משתשבע ותטול הכל. ולפיכך לא מצי תנא למכלל בריבא ראשונה ויורשיה קודמין לשניי', דסד"א

עיקר תוי"ט

עדי גירושין מהו דיכול לומר לא גרשתיה יכול לומר גרשתיה ונתתי לה כתובה. ועתוי"ט: לה) ב' גיטין וב"ב. פרש"י זמן כתובה ראשונה קדמה לזמן גט ראשון וזמן כתובה שניה קודם לגט שני גובה ב' כתובות שהרי גירשה והחזירה וכתב לה כתובה שניה אבל קדמו ב' הכתובות לגט ראשון לא שהרי כשהחזירה לא כתב לה כתובה ותנן בסיפא ב' כתובות אינה גובה אלא אחת כו': לט) ב' כתובות וגט. תקדמו שתיהן לגט ועיין בגמרא. כתובה וב' גיטין. כתובה בנשואין הראשונה וגירשה והחזירה ולא כ' לה כתובה וחזר וגירשה. ומיתה ועידי מיתה ובאה לגבות שתי כתובות אחת בתורת גירושין ואחת בתורת אלמנות רש"י: מ) שע"מ כן כו' ולא לכולי מילתא קיימא דאי אפשר שתטרוף מן הלקוחות דשטר מוקדם הוא דקטן אינו יכול לשעבד ושלא לטרוף בו מהלקוחות ובגמרא כמי דלא שנו אלא מנה ומאתים אבל תוספת אין לה. ועתוי"ט:

שנייה ומת הוא, שנייה ויורשיה קודמין ליורשי הראשונה(ג): ב מי שהיה נשוי שתי נשים ומתו, ואח״כ מת הוא, ויתומים מבקשים כתובת אמן(ד) ואין שם אלא כדי שתי כתובות, חולקין בשוה(ה), היה שם מותר דינר(ו), אלו נוטלין כתובת אמן, ואלו נוטלין כתובת אמן. אם אמרו יתומים אנחנו מעלין על נכסי אבינו יתר דינר(ז), כדי שיטלו כתובת אמן, אין שומעין להן, אלא שמין את הנכסים בבית דין: ג היו שם נכסים בראוי(ח) אינן כבמוחזק(ט) רבי שמעון אומר אפילו יש שם נכסים שאין להם אחריות(י) אינו כלום, עד שיהיו שם נכסים שיש להן אחריות(יא) יותר על שתי הכתובות דינר(יב):

מי

ר״ע מברטנורה

שלא הספיקו לגבות: שניה ויורשיה קודמין שהיא בעלת חוב ויורשי ראשונה באים לירש מאביהן כתובת בנין דכרין דהא אין ירתון תנן לפיכך פורעין את החוב תחלה ומה שנשאר ירשו(א) ודוקא כשנשבעה השניה על כתובתה אז היא או יורשיה נוטלים כתובתה אבל אם מתה היא לאחר שמת בעלה ולא נשבעה על כתובתה אין יורשיה נוטלים כלום מכתובתה דקיימא לן אין אדם מוריש שבוע׳ לבניו כלומר ממון שאין אדם זוכה אלא בשבועה ומת קודם שנשבע אותו ממון אין אדם מורישו לבניו: ב ויתומים מבקשים כתובת אמן. שכתובה של אחת מרובה משל חברתה ואומרי׳ בניה כתובת בנין דכרין נטול וכן אתם והשאר נחלוק: חולקים בשוה. כשאר כל הירושות ואין נוטלים כתובת בנין דכרין: אם אמרו יתומים. בני הכתובה הגדול׳: הרי אנו מעלין על נכסי אבינו. מעלין דמיהן לקבלה עלים ביוקר כדי שיהיה שם מותר דינר ויטלו כתובת אמן: ג היו שם נכסים בראוי. שעדיין עסקא ביד אחרים או הלואה: אינן כבמוחזק. אינן נחשבי׳ להיות כאלו הן מוחזקים בידו ויש כאן מותר דינר: שאין להם אחריות. מטלטלים: שיש להם אחריות קרקעות. והלכה כרבי שמעון ואף בזמן הזה דנהיגי דמטלטלי דיתמי משעבדי לבעל חוב אין כתובת בנין דכרין נוהגת במטלטלין אלא בקרקעות

תפארת ישראל

דס״ל דיורשי ראשונה קודמין לשניי׳ בכל גווני ׳ותף שלא נשבע׳ אמן, ועל כרחך שמהל׳ שניי׳ לבני ראשונה השבועה שנתחייב׳ אמן, והא ליתא דאטו בשופטני עסקינן שתמחול השבועה, שהרי ע״י שנתחייבה ראשונה שבועה יפסידו יורשיה הכל, דאין אדם מוריש וכו׳ כלעיל א׳, ועי״ז תגבה היא בלא שבועה, דנגד יורשים הרי כבר פטר׳ בעלה! וה״ה לריך שתנא לאשמעינן דמיירי במתלה שניי׳ לראשונה בעודה בחיים, להכי ניח׳ ליה לתנא טפי למנקט בקיצור, נשי, לאודא ויורשי׳ לאודא: משא״כ בסיפא, בני ראשונה רק יורשין הן, דאינון ירתון תנן, ואפילו לא נשבע׳ שניי׳ אין יכולין בני ראשונה לומר לה השבע לנו דכבר פטרה בעלה מהן: ג) *דשניי׳ בעלת חוב, וראשונים בכתובה בנין דכרין שלהן, רק יורשי׳ הן, לפיכך חוב קודם לירושה. ודוקא בנשבע׳ שני׳ קודם שמתה, דאם לא כן, גובין בני ראשונה כתובת אמן, ובני שניי׳ הפסידו כסי׳ ב׳: ד) *מדכתוב בכתובה שכשתמות בחיין וישא אחרת וימות הוא, יטלו בני כל אחת כתובת אמן ותוספ׳ ונדוניא, אף כשזה יתירה על חברת׳, ואח״כ יחלקו מותר הירוש׳ בשוה: ה) ואין נוטלין כתוב׳ אמן, מדמיעקר עי״ז ירוש׳ דאו׳, ולהכי לרי׳ מותר דינר. מיהו במשנ׳ א׳ א״ל מותר דינר, מדמתקיי׳ בל״ז ירוש׳ דאורייתא בפריעת חוב הכתובה, דמתמת בחייה, הו״ל חוב, ומלוה לשניהן לפרוע חוב אביהן [קי״א]: ו) *אבל פחות לא: ז) לקבל הנכסי׳ בדינר יותר יוקר משויין: ח) *בראויין לבוא להם, כעיסקא והלואה או ירוש׳ מאבי אביהן שמת קודם חלוק׳: ט) כאילו מוחזקי׳ בידן: י) דהיינו מטלטלין: יא) דהיינו מקרקע: יב) וקיי״ל

ס״ס מיהו האידנא כתיב׳ וכל תנאיה נגבית ממטלטלין. וי״א דגם השתא עכ״פ כתוב׳ בנין דכרין נגבת רק ממקרקע. אבל המותר דינר סגי במטלטלין [קי״א]:

דכפאגד

עיקר תוי״ט

(א) וא״נ שיהא שם מותר דינר דתנן לקמן. דמידי הוא טעמא לשתקיים נחלה דאו׳. והכא נפרעין כתוב׳ משניה מתקיים נחלה דאו׳ שכשמת נפלו נכסים לפני יורשים וכשיוצא שט״ח על אביהן אלו ואלו עושין מצוה לפרוע חובת אביהם והיא היא ירושתן גמרא: ב) דינר. משמע בגמרא דדוקא מותר דינר בעינן אבל פחות מדינר לא הוי מותר: ג) אחריות. ורבנן לא פליגי עליה בשיעור שתי כתובות עצמן דבעינן שיהא במקרקעי כשיעור דתנאי כתיבה ככתוב׳. ולא פליגי אלא במותר משום דסברי דאף במטלטלי מתקיימא נחלה דאו׳.
הרא״ש

ד מי שהיה נשוי שלש נשים ומת, כתובתה של זו מנה, ושל זו מאתים ושל זו שלש מאות, ואין שם אלא מנה, חולקות בשוה יג) היו שם מאתים יד) של מנה נוטלת חמשים טו) של מאתים ושל שלש מאות שלשה של זהב טז), היו שם שלש מאות יז) של מנה נוטלת חמשים ושל מאתים מנה יח) ושל

תפארת ישראל

יג) *דבשעבוד מנה כולן שוין, ומיירי בנכתבו כולן ביום א' דאל"כ הקודמת בזמן קודמת בגבייה; או מיירי בתפסו מטלטלין מחיים דבעל דאין דין קדימה במטלטלין; אבל בלא תפסו, אין כתובה נגבית ממטלטלין לדינא דמשנה [כפ"ח מ"ז]: יד) דבמנה שני אין לבעלת מנה שום שעבוד: טו) ממנה קמא. ואף על גב דרק שלישית המנה היתה ראוי' נטול? י"ל דמיירי בכתנה בעלת ר' [או בעלת ש'] לבעלת ק' דין ודברים אין לי עמך במנה, ולא יתמעט חלקך במנה בשבילי, וקנו מידה על זה; הלכך בעלת ק' ובעלת ש' חולקות מנה קמא. והא דנקט תנא כה"נ? היינו כדי לאשמעינן דאע"פ שכתבה דו"ד אין לי וכו', אפ"ה כ' שתגבה בעלת ש' ממנה קמא, מחוייבת שוב לחלוק עם בעלת ר', כסי' ט"ז: טז) *דינר זהב הוא כ"ה דינרי כסף; נמצא שג' הן ע"ה דנרי כסף, דהיינו החצי מק"ן דנרין הנשארים. [אמנם לכאורה המשנה חמורה, דמי כני לתנא נמנקט ע"ס דנרי כסף, כדנקט ברישא חמשים? ותו דבשלמא ק' השניים שפיר חולקין בעלת ר' וש' שבניהן שעבודן עליהם; אבל איך יחלקו הנ' בממנה קמא, תימא לה בעלת ש' לר', אפילו תאמר שרק מדו"ד סלקת נפשך מבעלת ק' שלא יתמעט חלקה בשבילך, אבל לא מחלת את המגיע לך מק' קמא; עכ"פ למה אפסיד חלקי בבמנה קמא, אני אקח ל"ג ושליש הראויים לי ממנה קמא, ואת שטול את הע"ז וב' שלישים הנותרים שהם מחלקך? ובאמת כתבו רבעתו"ם דלא אתפרים טעמי דמתניתן. ול"מ נ"ל ע"פ מ"ש תוס' [דנ"ה א' ד"ה התם], דנכתבתה כאשה דו"ד אין וכו', לא נקראת מפסידה, דמי יודע אם יבוא לידי גוביינ' דלמא היא מייתא ברישא א"כ משו"ה נמי מצי אמרה לה בעלת ר' לש' מה שנפלה בעלת ק' יותר מהראוי לה, באמת אני גרמתי ההפסד לי ולך, דע"י זה גברה ידה ליטול החצי ממנה קמא, ואעפ"כ איני חייב לשלם לך דגרמא בעלמא הוא, והו"ל כאילו נטלו לסטין החצי מק' קמא, ואני ואתה נחלוק הנותר. — ולהכי נקט נמי שפיר ג' ג' של זהב, דאי הוה נקט ע"ה, הד"א שהע"ה שנוטלת בעלת ר' הן ממנה שנייה, אבל מק' קמא לא תטול כלל, מדכתב' דו"ד אין וכו', וכ"מ, בלא הנית רק ק', וכתבה בעלת ר' לק' דו"ד וכו' הד"א שיחלקו בעלת ק' וש' אותן ק' ובעלת ר' לא תטול כלום, להכי נקט ליש:א דדנרי זהב לרמוזי שנוטלת החצי מנ' בממנה קמא, שהוא דינר זהב ומה"ט נקט תנא בכה"ג שכתב' ול"ז דו"ד אין לי עמך, היינו כדי לאשמעינן דינייהו דלא כס"ד הנ"ל]: יז) *דאז מנה קמא משועבד לכולן, ושנייה לבעלת ר' וש', ושלישית לבעלת ש' לבד: יח) הכא מיירי בכתבה בעלת ש' לבעלת

ר"ע מברטנורה

בקרקעות: ד של זו מנה ושל זו מאתים כו'. ושלשתן נהתמי ביום אחד דאי בשלשה ימים. הקודמת בשטר קודמת בגבוי. או שלא הניח אלא מטלטלין שאין דין קדימה במטלטלין (ד): חולקות בשוה. שהרי כח שלשתן שוה בשעבוד מנה דבכלהו איכא מנה: היו שם מאתים. אין לבעלת מנה שעבוד אלא במנה אבל במנה שני אין שעבוד לשטרא של בעלת מנה: של מנה נוטלת חמשים. בגמרא פריך שלישית מנה היה ראוי שתטול והיאך נוטלת חמשים שהוא חצי מנה ומשני דמתניתין איירי דאמרה לה בעלת מאתים לבעלת מנה דין ודברים אין לי עמך (ה) במנה המשועבד לך ולא יתמעט חלקך בשבילי הילכך היא ובעלת שלש מאות חולקות אותו ומפני שלא נתנה בעלת המאתים לבעלת המנה חלקה במתנה (ו) אלא אמרה לה שלא תריב עמה ובשבילה לא יתמעט חלקה לאחר שלקחה בעלת המנה המשים נשאר זכות בעלת המאתים שוה עם זכות בעלת הג' מאות במנה וחצי הנשאר וכל אחת מהן נוטלת שלשה דינרי זהב שהן ע"ה דינרים של כסף שכל דינר זהב הוא כ"ה דינרים של כסף: היו שם ג' מאות. מנה ראשון משועבד לכולן והשני לבעלת מאתים ולבעלת נ' מאות והשלישי לבעלת ג' מאות בלבד: של מנה נוטלת חמשים ושל מאתים מנה. כגון דאמרה להו בעלת ג' מאות לבעלת מנה

עיקר תוי"ט

פרח"ב ועתוי"ט: (ד) כ"כ הר"מ וכשתפסו מחיים דאלת"ה מתניתין דלא כהלכתא. ועתוי"ט פלפול נאה לאומרו: (ה) ונראה בעיני דמיירי נמי בשקנו מידה כדלקמן ריש מ"ו דמאי שנא. תוי"ט: (ו) וזי"ל רש"י מדין ודברים סליקית נפשאי לא נתתי חלקי במתנה ומה שגבת לא בשליחותי גבת שתאמר לי נטלה א חלקך אני סלקתי עצמי מלריב לה ומלמעט חלקה במנה וגבר ידה לגבות חצי המנה בשעבוד שטרה עכשיו אני באה לחלוק עמך בנותר

ושל שלש מאות, ששה של זהב(יט) וכן שלשה(ח) שהטילו לכיס(כ) פיחתו או הותירו כך הן וזולקין(כא): ה מי שהיה נשוי ד' נשים(י), ומת, הראשונה(כב) קודמת לשנייה(כג), ושנייה לשלישית ושלישית לרביעית. הראשונה נשבעת לשנייה(כד) ושנייה לשלישית ושלישית לרביעית, והרביעית נפרעת שלא

בשבועה

ר"ע מברטנורה

מנה ולבעלת מאתים דין ודברים אין לי עמכם במנה(ז) הילכך מנה הראשון חולקות בעלת מאתים ובעלת מנה נמצאת בעלת מנה נוטלת חמשים ומנה השני חולקות בעלת מאתים ובעלת ג' מאות נמצאת בעלת מאתים נוטלת מנה חמשים שחלקה מהמנה הראשון עם בעלת המנה והחמשים מהמנה השני שחלקה עם בעלת הג' מאות והמנה הג' נוטלת כולו בעלת הג' מאות נמצאת נוטלת ו' דינרי זהב שהם מנה ומחצה המנה השלישי כולו שנשאר לה וחצי המנה שחלקה עם בעלת המאתים ובגמרא מסיק דמתניתין רבי נתן היא ואינה הלכה דאמר רבי אין אני רואה דבריו של רבי נתן בזה אלא חולקות בשוה דהואיל וכל נכסיו אחראין לכתובה כל שעבוד המנים משועבדים לבעלת המנה כשאר חברותיה עד שתגבה כל כתובתה הלכך חולקות בשוה וכך נוטלת בעלת המנה כמו בעלת המאתים וג' מאות אבל בשלשה שהטילו מעות לכיס זה מנה וזה מאתים וזה שלשה מאות דהתם בשבח שהשביחו מעותיה' קא שקלי. דינא הוא שכל אחד יטול לפי מעותיו ודוקא כשהשביחו מחמת המעות עצמן כגון שנשתנה המטבע או הוסיפו עליו או פחתו (ט) אז חולקים השבח והפסד לפי הממון אבל אם קנו סחורה מן המעות שהטילו לכיס והרויחו בסחורה או הפסידו אין מחלקים הריוח וההפסד אלא לפי מספר השותפין ולא לפי הממון וכך נוטל בהפסד ובשבח מי שנתן בכיס מעות מועטים. כמו הוא שנתן מעות מרובים אם לא התנו תחלה שיחלקו לפי הממון. וכן דנים בכל בתי דינים: ה הראשונה קודמת לשניה. אותה שזמן כתובתה מוקדם קודמת לשניה שזמנה מאוחר וכן כולם: הראשונה נשבעת לשניה. אם שניה טוענת השבעי לי (יא) שלא גבית מכל בעלי כלום דלמא לא ישאר לי ממה שאגבה' כתובתי ואף שלישית תאמר כן לשניה ורביעית לשלישית אבל הרביעית נפרעת

שלא

תפארת ישראל

לבעלת ק' ור', דו"ד אין לי עמכם במנה, להכי ק' קמא חולקין בעלת ק' ור'. ומנה ב' חולקין בעלת ר' וש', ומנה ג' תטול בעלת ש' לבד, נמצא לבעלת ק' יגיע נ', ולבעלת ר' ק', ולבעלת ש' ק"ן: יט) *איידי דריש' נקט נמי הכא דינרי זהב. מיהו אנן קיי"ל דיד כולן שוה בכל השעבוד, וגובות בשוה עד כדי כתובתן [ל"ו י"ח]: כ) *זה ק' וזה ר' וזה ש' להסתחר בהן: כא) *דשהפסידו או הרויחו חולקין לפי מעותיהן. ואנן קיי"ל, דבלא התנו חולקין בשוה הרווח או ההפסד, רק אם מעותיהן עדיין בעין ונשתנה המטבע בעלוי' או ירידי' אז חולקין הרווח או ההפסד לפי מעותיהן [ח"מ קע"ו ה']: כב) שזמנה ראשון: כג) שזמנה מאוחר: כד) דע"י שתגבה ראשונה

תפסיד

עיקר תוי"ט

נעוהר שלא סלקתי עצמי מלריב עמך ובעבורי ישעבידך שוים. וגתוי"ט: (ז) ולשמעינן. דלא תימא בכלמא רישא כיון דהסתלק בעלת מנה לגמרי ודאי דעת בעלת מאתים הוי' בתטיל בעלת מנה כ' שהרי אין לה לחלוק עמה עוד אבל בסיפא דמצי' אמר' בעלת ש' לבעלת ר' לא להוסיף על חלקך נסתלקתי ממנה ראשון אלא לא רציתי לטרוח כ"כ בחלוקות ושמכתי שתבא לחשבון עליך במנה שני שיש לנו לחלוק קמ"ל. בר"נ: ח) ובן ג'. כלומר כך אתרמי כבבא דסיפא דמתני'. הרי"ף. דודאי שאין דיניהם שוין דבכתיבי' דוקא כשנתנה כו' אלא כלומר כך איתרמי כו' תוי"ט: (ט) מסיים הר"מ או הוסיפו עליו בתוך או פחתו על דרך זה. ודעתו כדעת רש"י שמפרש שנשאו ונתנו במעות ואפ"ה חולקין לפי המעות וכל חד מה דיהיב שקיל. ופי' הטור הואיל ואין להם אלא סכום הראשון. וז"ל התוספת שלדעת כן נשתתפו יחד שאם לא ירויחו אלא חלוף המעות בשביל ריוח מועט כזה לא יקפידו הלא כל א' וא' יקח חשבון מעותיו ועתוי"ט: י) ד' נשים. אף על גב דפלוגתא דה"ק וכן נמי שייכים בב' נשים נקט טפי לאשמעי' דשבועה לא' שבועה לא' וכי נשבעה ראשונה לשניה אינה צריכה לישבע לשלישית. והוצריך לאשמעי' בד' דלא תימא משום דשלישית אינה נשבעת עוד כיון שהיא אחרונה. שמא כבר נתקבלה כתובתה ולכך אמרו שהראשונה אינ' נשבעת עוד לשלישית אבל אם היתה נשבעת אותה שלישית כגון שיש רביעית. דהשתא ידעי' דלא נתקבלה כתובת' ה"א דנחמיר טפי ותשבע גם לשלישית אף על פי שכבר נשבע' לשני' להכי תנינן ד' נשים. תוס': (יא) וצ"ע דמידי הוא טעמא דנשבעת בטענת שמא אלא לפי שזהו בכל נכסים משועבדים דלא כו' ואם כן אפילו בלא טענת תהא נשבעת דאנן טענינן שתשבע. תוי"ט ועי' בפני

יהושע

בשבועה, בן ננס אומר וכי מפני שהיא אחרונה נשכרת, אף היא לא תפרע אלא בשבועה[כה] היו יוצאות כולן ביום אחד[כו], כל הקודמת לחברתה אפילו שעה אחת, זכתה, וכך היו כותבין בירושלים שעות, היו כולן יוצאות בשעה אחת, ואין שם אלא מנה[טו], חולקות בשוה[טז]: ן מי שהיה נשוי שתי נשים, ומכר את שדהו, וכתבה ראשונה ללוקח דין ודברים אין לי עמך[כז], השנייה מוציאה מהלוקח וראשונה מן השנייה, והלוקח מן הראשונה, וחוזרות חלילה[כח]

עד

ר"ע מברטנורה

שלא בשבועה וכגון שאין שם יורש (יב) אלא בעל חוב אחר שיפרענה: בן ננס אומר כו'. פלוגתייהו דת"ק ובן ננס מפרש בגמרא כגון שנמצאת שדה אחת מאלו השדות שגבו השלש נשים הראשונות שאינה שלו שנודע שגזלה (יג) וסוף שיבואו בעלים ויטלוה וכשבאה הרביעית לגבות כתובתה משדה רביעית באה זאת ואומרת לה למחר יבא הנגזל ויטול שדהו מידי. רצוני שתשבעי לי שלא גבית כתובתך בחיי הבעל. תנא קמא סבר בעל חוב מאוחר שקדם וגבה מה שגבה לא גבה לכך למה תשבע. אם יבא הנגזל ויטרוף מזו. תחזור היא על הרביעית ותטול ממנה מה שגבתה. דהויא לה רביעית בעל חוב מאוחר. ובן ננס סבר ב"ח מאוחר שקדם וגבה מה שגבה גבה ואם תחזיק זאת אין השלישית יכולה לחזור עליה ולכך תשבע לה שלא גבתה מנכסי בעלה כלום והלכה כתנא קמא וממילא שמעינן שאם תפסה מטלטלין שצריכה לישבע לדברי הכל כיון שאין דין קדימה במטלטלין ומה שגבה גבה: ן וכתבה ראשונה ללוקח וכו'. וכגון שקנו מידה (טז) ובגמר' פריך ותימא נחת רוח עשיתי לבעלי (יז) ומשני כגון שמכר הבעל שדה זו לאיש אחר קודם לזה ולא רצתה האשה לחתום לו ולזה חתמה דאם איתא דנחת רוח עושה לבעלה

היתה

תפארת ישראל

הפסיד שנייה שלא גבתה עדיין, וי"א דוקא בטוענת השבע לי: כה) *פלוגתייהו בנודע שהשדה א' משדותיו גזול מאחר, ואין ידוע איזהו דלת"ק בע"ח מאוחר שקדם וגבה לא מהני, להכי גם בכה"ג א"צ רביעית לשבע, דאף אם יטרפו שדה שגבו הראשונו', תחזיר לה הרביעית מה שגבתה, ולבן ננס בע"ח מאוחר שקדם וגבה, קנה לה, להכי צריכה גם היא שבועה, דהרי לא יטרפו הראשונות ממנה, ויפסדו ע"י שכבר גבתה הרביעית. והא דנקט פלוגתייהו בד' נשים, הרי גם בג' נשים הוה מצי מנקט פלוגתייהו היינו מדבעי לאשמעינן דשבועה שנשבעה ראשונה לשנייה עלתה גם נגד שלישית, וא"צ לשבע שוב גם נגדה, ולא מבעיי' בשלוקחת השלישית מה שנשאר מהעזבון בלי שבועה, וכגון שהיא אחרונה, אלא אפילו צריכ' גם היא לשבע נגד הרביעית, אפ"ה לא מציא שלישית לומר כמו שאני צריכ' לשבע לרביעית, השבע לי ג"כ הראשונ', אפ"ה נפטרה הראשונ' בהשבוע' שנשבע' להשנייה, דשבועה לאחד שבועה לכ' [תוס'], ועי' עוד תו' לזה ממ"ש בס"ד [יבמות פ"ד סי' מ"ז]. ואכן קיי"ל דכל הנפרע מיתומים צריך לשבע, ולפיכך כולן נשבעין בכל גוני [אה"ע ל"ו]: כו) ר"ל דקמ"ל אף דא' קודמת לחברת' באותה שעה: כז) *וקנו מידה. ואי"ל עכ"פ תוכל לומר נחת רוח עשיתי לבעלי, דמדקדם בעלי ומכר לא רציתי להקניטו? י"ל דמיירי שמכר הבעל שדה זאת לאיש אחר ולא כתב לו, לשני וכתבה לו, דאי ס"ד שדעתה היה לעשות נ"ר לבעל, כבר היתה עושה נחת רוח לו במכירה ראשונה: כח) ר"ל סביב: שחוזרת שניה

ומוציאה

עיקר תוי"ט

יהושע: (יב) פי' אפילו גדול דהא תנן במ"ז פ' דלעיל מנכסי יתומים היינו אף גדולים: (יג) וקשה לרבי דמסתמא כשמשביעין הרביעית משמע שעדיין לא גבתה כו' והוא"ל וכן הקודמת לה למה אינה לוקחה אותה שדה דבבירור שלו תוס' ונראה כפר"ח דאפילו לא נמצאת פליגי דקאמר בן ננס שנשבעת הד' משום חשש שמא תמצא אחת מהן שדה שאינה שלו ולא יוכלו אחר כך לחזור עליה דמה שגבתה גבתה: **יד) ביום א'.** כלו' יוצאות לפנינו ומלמדות שכולן נכתבו ביום א'. רש"י: **טו) מנה.** שה"א הכתובה הפחותה בתורתנו. הר"ב (טז) פירש כתוס' דדמיא לנכסיה דר"פ דלעיל שאין הבעל מסתלק אלא ע"י קנין וה"נ היא אינה מסתלקת אלא ע"י קנין: (יז) דמתני' משמע דלאחר מכירת השדה כתבה ללוקח דהרי קתני ומכר שדהו וכתבה:

וכן

עד שיעשו פשרה כט) ביניהם, וכן בעל חוב ל)[יח] וכן אשה בעלת חוב לא) :

פי"א אלמנה נזונת מנכסי יתומים א) מעשה[א] ידיה שלהן ואין חייבין בקבורתה ב)[ב] יורשיה יורשי כתובתה ג) חייבין בקבורתה ד):

ב אלמנה בין מן האירוסין ה) בין מן הנשואין ו) מוכרת שלא בבית דין ז). רבי שמעון אומר מן הנשואין מוכרת שלא בבית דין ח), מן האירוסין ט) לא תמכור.

ר"ע מברטנורה

היתה חוזרת לראשון: פשרה. בלוע. לא כולו לזה ולא כולו לזה ולשון פושרין הוא לא חמים ולא קרים: וכן ב"ח. ושני לקוחות. ראובן לוה משמעון מנה ולו שתי שדות ומכרן לשנים זו בחמשים וזו בחמשים וכתב ב"ח ללוקח שני דין ודברים אין לי עמך ב"ח נוטל מיד הראשון שהרי אינו יכול לומר לו הנחתי לך מקום שתגבה ממנו שחובו כנגד שניהם ולוקח ראשון מוציא מיד השני וב"ח חוזר ומוציא אף זו מן הראשון ולוקח שני מב"ח וחוזרין חלילה עד שיעשו פשרה: וכן אשה בעלת חוב. שהיה לה כתובתה על בעלה ומכר שתי שדותיו לשנים ואין בשניהם אלא כדי כתובתה וכתבה לשני דין ודברים אין לי עמך האשה מוציאה מיד לוקח ראשון והוא מן השני והשני מן האשה [והאשה מן הראשון] ולוקח ראשון מיד השני וחוזרים חלילה:

פי"א אלמנה נזונת מנכסי יתומין. בין קרקעות בין מטלטלין (ב) דתנאי כתובה הוא. ואת תהא יתבא בביתי ומתזנא מנכסי: ואין חייבים בקבורתה. שהבעל חייב בקבורתה תחת ירושתה ועכשיו שיורשים נוטלין כתובתה מיורשי הבעל הם יקברוה וממילא שמעינן שאם מתה ולא נשבעה על כתובתה שעכשיו אין יורשיה נוטלין כתובתה. על יורשי הבעל מוטל לקברה (ד): **ב** בין מן הארוסין. שאין לה מזונות ומוכרת לכתובתה: בין מן הנשואין. שהיא מוכרת למזונות מוכרת שלא בבית דין כלומר שלא בבית דין מומחין ומ"מ צריכה למכור בפני שלשה שיהיו בקיאין בשומת קרקע: רבי שמעון אומר מן הנשואין. שהיא מוכרת למזונות מוכרת שלא בבית דין שאי אפשר לה להיות יושבת ומתענה עד שיזדקקו לה בית דין. אבל מן הארוסין שאין מכירתה אלא לכתובתה אינה מוכרת אלא בבית דין ואין הלכה

תפארת ישראל

ומוציאה מלוקח וכו': כט) [פערגלייך]:
ל) שהשאיל להלוה ב' שדות שוין כדי החוב, ומכרן לב' בני אדם, וכתב המלוה ללוקח ב' דו"ד אין וכו'; מלוה טורף מלוקח א', והוא מלוקח ב', והמלוה חוזר וגובה גם זו ממנו, ולוקח ב' ממלוה, וחוזרין חלילה עד וכו':
לא) שיש לה כתובה על בעלה, ומכר ב' שדות שוין יחד כדי כתובתה, וכתבה לשני דו"ד אין וכו'; האשה מוציאה מלוקח ראשון, וראשון משני, ושני מאשה, ואשה מראשון, וחוזר חלילה עד וכו', וקמ"ל דאף באשה שלא הלותה מעות בעין אפ"ה יש לה כח לטריפת חלילה כבעל ב"ח:

פי"א א) *לדידן אפי' ממטלטלי, דתנאי כתובה דינא ככתובה עצמה. ונזונת כל זמן שלא תתבע הכתובה; מיהו מנהגינו שיכולים יורשים לסלקה אחר ל' יום [נ"ג ג']: ב) *קמ"ל אף בלא קבלה כתובתה, כגון שהניח רק מטלטלין, דלא משתעבדי לה, וא"כ הו"ל כיורשי כתובתה אפ"ה פטירי: ג) *נקט יורשיה יורשי וכו', ש"מ דאיירי באשה שיש לה ב' מיני יורשין, והיינו יורשי שומרת יבם [פ"ח מ"ו] אין חייבים בקבורתה רק אותן ביורשין כתובתה: ד) *ובמתה ולא נשבעה, כולן פטורין מלקברה, ונקברת מהצדקה [אה"ע פ"ס]: ה) שאינה נזונת, ומוכרת רק לכתובתה: ו) *שמוכרת למזונות: ז) מומחין, אבל צריכין ג' בקיאין בשומת קרקע: ח) שלא תרעב:

ק'

עיקר תוי"ט

יח) וכן בע"ח כו'. צריכי דאי מקמייתא ה"א בראשונה מוציאה מיד השניה כיון דאין לשניה כל כך פסידא שתוכל לגבות מבעלה ושעבודא של ראשונה קודם ובדין שמוציאה אבל בע"ח מלקוחות לא. ואי אשמעינן ב"ח מלוקח כדי שלא תנעול דלת בפני לווין אבל אשה בית מלוקח לא. להכי צריכי כולהו. תוס':

א) מעשה. ס"ג התוס'. ול"ג ומעשה ידיה בוי"ו ועתוי"ט: (ב) היינו אחר תקנת הגאונים דכתובה נגבית ממטלטלי ותנאי כתובה ככתובה דמי אבל לא מדין הגמ': ג) **ואח"ב.** מסקי התוס' דאיצטריך לאשמעי' אפילו היכא דלא שקלא אלמנה כתובתה כגון דליכא אלא מטלטלי אינן חייבין בקבורתה ואע"ג דהשתא הוו ביורשי כתובתה כיון שאינה גובה אותה מהם. ועתוי"ט: (ד) הר"מ. כדאשכחן בשומרת יבם דיורשי כתובתה וש'

יורשי

תמכור אלא בבית דין מפני שאין לה מזונות וכל שאין לה מזונות לא תמכור אלא בבית דין: ג מכרה כתובתה ט) או מקצתה, משכנה כתובתה או מקצתה, נתנה כתובתה לאחרי ה) או מקצתה, לא תמכור את השאר יא) אלא בבית דין יב) וחכמים אומרים מוכרת היא אפילו ארבעה וחמשה פעמים יג) ומוכרת למזונות שלא בבית דין יד) ו), וכותבת טו) למזונות מכרתי טז) ז), וגרושה לא תמכור אלא בב"ד ס): ד אלמנה שהיתה כתובתה מאתים, ומכרה שוה ח) מנה במאתים, או שוה מאתים במנה נתקבלה כתובתה יז), היתה כתובתה מנה, ומכרה שוה מנה ודינר ט) במנה, מכרה בטל, אפילו היא אומרת אחזיר דינר ליורשים מכרה בטל יח) רבי שמעון בן גמליאל אומר לעולם מכרה קיים,
עד

תפארת ישראל

ט) ק' ור': י) *ה"ה מחלה ליתומים, דבכל הנהו נזונת בעשתה כן אפילו בחיי בעל, אין לה מזונות מיורשים [ל"ג ח']: יא) *רצונו לומר לא תמכר בנכסי בעלה לגבות השאר, דהיינו לגבות התוספת: יב) מדאין לה מזונו'. ור"ש היא דס"ל דלכתובה לא תמכר: יג) ר"ל פסקי פסקי, ואעפ"כ מוכרת וכו': יד) דס"ל אף שגבת' קצת כתובת', אפ"ה מוכת: טו) בשטר מכירה באופן שתמכ' למזונות: טז) שלא יאמר שהיא רעבתנית, שמכרה כולן למזונו' ובאופן שתמכר לכתוב' תכתוב לכתובה מכרתי, רק שתנא קיצר בלשון: יז) *ואין המכר בטל, דאין אונאה לקרקעות כלל: וי"א דיותר מפלגא יש אונאה לקרקעות [ח"מ רכ"ז]: יח) אבל במכרה בשויה. מכרה קיים ותחזי' המותר
א:ם פ

ר"ע מברטנורה

הלכה כרבי שמעון: ג מכרה כתובתה. מנה ומאתים: לא תמכור את השאר. התוספת אלא בב"ד ומתניתין ר"ש היא דאמר אין מוכרת שלא בב"ד אלא למזונות וזו הואיל וגבתה מקצת כתובתה אין לה מזונו': וחכמים אומרים מוכרת היא לכתובה אפילו לפרקים ואף על פי כן מוכרת היא בכתים למזונו' שלא אבדה מזונותיה ואף על פי שגבתה קצת כתובתה: וכותבת. בשטר המכירה למזונות מכרתי: וגרושה לא תמכור. לכתובה אלא בב"ד דטעמא מאי אמור רבנן אלמנה בין מן האירוסין בין מן הנשואין מוכרת שלא בב"ד לפי שאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד וזו הואיל וגרושה היא לא אכפת ליה והלכה כחכמים שאשה מוכרת בין לכתובתה בין למזונות שלא בבית דין מומחים ואפילו התקבלה מקצת כתובתה מוכרת למזונות עד שתתקבל כל כתובתה וכשמוכרת בין לכתובה בין למזונות צריכה שבועה ואינה צריכה הכרזה: ד שוה מאתים במנה נתקבלה כתובתה. דאמרינן לה את אפסדת ושוה מנה במאתים אף ע"ג דהיא הרויחה לא מצית למימר הנא הרווחי שהפולח שלוחו לשוק לסחורה ולקח בזול הכל לבעל המעות ולא שמעינן מהכא אלא בדבר שאין לו קצבה כגון קרקע שדרכו להמכר באומד זה בפחות וזה ביותר אבל דבר שיש לו קצבה וקנה השליח בפחות לא איתבירא לן דינא מהכא ותזינא לרבוותא דאפליגו בה ומסקנא לפום מאי דחזי לן שחולקין השליח והמשלח(ט): מכרה בטל. באותו דינר אין לה רשות למכור נמלא שכל המכר טעות שהרי בבת אחת היה: לעולם מכרה קיים והיא תחזיר את הדינר
ליורשין

עיקר תוי"ט

יורשי הבעל חייבין בקבורתה אבל הר"א הפיג עליו דשאני שומרת יבם דיורשי הבעל הן יורשי הכתובה ממש אבל זו שמפני שלא נשבעה הוא שאין יורשים נוטלים הכתובה לא מפני כן נוכל לקרות ליורשי הבעל יורשי כתובתה והלא הם אומרים שהכל נפרעה ונטלה נדרי והורישה אלא ודאי יורשי נדוניתה וכ"מ שלא קוברים אותה ואף על פי שלא ירשו כלום: ה) לאחר. וכ"ש כשמחלתה ליתומים דכיון שאין עליהן כתובה הא אסתלקא מביתייהו לגמרי ואין לה עליהם מזונות. הר"ב: ו) שלא בב"ד. אשמעינן שמוכרה למזונות ולא חיבדם ועתוי"ט: ז) למזונות. בגמרא מפרשים דעלה טובה קמ"ל דלא לקרו לה רעבתנותא בהרואה שמוכרת כל קרקעות ראלי סבר שמוכרתן למזונות מוציא עליה שם רעבתנות ועתוי"ט: ח) שוה כו'. מחלוקת הפוסקים. איכא דסברי דאין אונאה לקרקעות כלל ולדידהו מתניתין דהכא כפשטה. ואיכא דסברי דאין אונאה עד פלג אבל בפלג איתא אונאה ומפרש בירו' דהכא שוה ק' בר' מיירי שהוקר ועמד בר' והלוקח רוצה לקיים המקח. הכי מאתים במנה כשהוזל ועומד על מנה. ועתוי"ט: (ס) דהמותר מתנה היא וי"ל לשליח נתנה וי"ל למשלח רש"י: ט) ודינר. יש מפרשים דינר דוקא. ולא נהירא כיון דאפילו פחות מכדי אונאה בטל אין חילוק בי
דינר

עד שיהא שם כדי שתשייר בשדה בת תשעה קבין[יט] ובגינה בת חצי קב[כ], וכדברי רבי עקיבא[יב] בית רובע, היתה כתובתה ארבע מאות זוז[יג], ומכרה לזה במנה, ולזה במנה, ולאחרון יפה מנה ודינר במנה, של אחרון בטל, ושל כולן מכרן קיים: ה שום[יד] הדיינין[כא] שפיחתו שתות[טו] או הוסיפו שתות, מכרן בטל[כב][טז], רשב"ג אומר מכרן קיים[יז], אם כן מה כח ב"ד יפה, אבל אם עשו איגרת[יח] בקורת[כג] אפילו מכרו שוה מנה במאתים[יט] או שוה מאתים במנה, מכרן קיים[כד]: ו הממאנת והשנייה[כה][כ] והאילונית[כו], אין לה כתובה[כז] ולא פירות[כח] ולא מזונות[כט]

ולא

ר"ע מברטנורה

ניזונין דמה הפסידן: עד שיהא. באונאה כדי שאלו לא היתה האונאה היה משתייר שדה בת תשעה קבין שהוא שיעור שדה(יא): ובגינה חצי קב. שהוא שיעור גינה ואין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל: ה איגרת בקורת. הכרזה שעל ידי הכרזה בני אדם מבקרי' בה ובהא מודה תנא קמא לר' שמעון בן גמליאל והלכה כתנא קמא: ו השניה. שניות לעריות שהן מדברי סופרים: אין להם כתובה. מנה מאתים. ממאנת משום דמעצמה יוצאה. שניה קנסיה רבנן מפני שהיא מרגילתו לנשאה(כא) שאינה נפסדת כלום בנשואין שהרי אינה נפסלת בכך וולדה כשר. אילונית משום דמקח טעות הוא: ולא פירות. הפירות שאכל הבעל אין מוציאין ממנו(כב): ולא מזונות. כגון אם לותה ואכלה בעודה תחתיו ואחר כך מאנה אין הבעל חייב לשלם אבל חייב במזונותיה בעודה תחתיו והשניה והאילוני' אין להם מזונות בעודן תחתיו (כג) וכל שכן אם לוו

ואכלו

תפארת ישראל

[אה"ע קי"ג ז']: יט) ר"ל שמקולת שדה שמכר' שלא כדין, או מה שנשאר מהשדה ביד יתומי', או שניהן יחד, היה כדי בית ט' קבין והוא ע"ה אמה אורך על רוחב נ' אמה, וזהו שיעור שדה: כ) זהו שיעור גנה והוא נ' אמה אורך על רוחב ד' אמות וטפח: כא) *ששמו ומכרו לשלם לאלמנה כתובתה: כב) *אפי' בקרקעו'. אבל בפחות משתות מכרן קיים: כג) *שכתבו לאלמנה שיכריזו לה שלוחי ב"ד שיבקרו בנ"א לקנות השדה: כד) בהא מודה ת"ק, ודוקא עד פלגא, והכי קיי"ל [שם]: כה) *שניות לעריות [כפ"ב דיבמות מ"ד] אפי' הכיר בה: כו) שלא הכיר בה: כז) ק' ור', ממאנת מדילא' מעלמ', שניי', קנסוה רבנן מדמרגילתו שישאנ' דאש' רוצה בנשואין יותר מאיש, וזאת אינה מפסדת מהנשואין, דהיא וולדה כשרים, ואילונת מדמקח טעות. מיהו תוס' יש לה: כח) *בלקטן הבעל. וי"א אפ לו הן בעין [ועפ"ט דיבמות מ"ג ואה"ע קפ"ז]: כט) *אפילו לאחר מותו

אה"ע

עיקר תוי"ט

דינר לפחות. הרא"ש: (יא) מסיים רש"י או האונאה עצמ' ט' קבין וה"ה אם נשאר ליתומים שם לבד האונאה תשעה קבין דכיון דיש ליתומים קרקע שם כשיעור שדה יאמרו אין רצונינו למכור קרקע שראוי לנו אבל אם אין האונא' ראוי להצטרף לכדי שדה לא הפסידתן כלל: יב) ר"ע. כשמעתו ממנו בסוף פ"ק דב"ב בית רובע שוא שיעור גינה. רש"י: יג) ד' אמות. אצטריך דלא תימא דוקא ברישא דכי מכרה מנה במאתים דאסתלק' שאני ביתא לגמרי אבל הכא נימא דאם טעתה במנה ראשון יהא מכר' בטל אטו מנה אחרון דלא ניתי למימר מכר' קיים קמ"ל. גמרא ועתוי"ט: יד) שום. בשי"ן ימני"ת כמו ושם דרך אראנו בישע אלהים דשיים אורחי' כגי שוה. ערוך: טו) שתות. הכא ביתמי תקון שיהא בטל אף על גב דקי"ל בשתות קנה ומחזיר אונאה. כ"ד מהר"ר פאלק כהן בח"מ סי' ק"ט: טז) בטל. היינו בדברים שאין צריך הכרזה ואלו הם עבדים שמא ישמחו ויברחו מטלטלים ושטרות שמא יגנבו. גמרא ועתוי"ט: יז) קיים. עד פלגא ותניא נמי הכי. גמרא: יח) אגרת. שטר. לפי שכל הקונה ניחא לי' דלקרייה אינשי להאי שטרא כי היכא דלידעו כולי עלמא שעל ידי הב"ד ובדיקדוק היתה הקניה כו' ולפיכך נוח לו ביותר שזה השטר יהא גלוי לכל לכך קראוהו אגרת שכן דרך אגרת לפשוט ולא לסתמה וכמ"ש הפוסקים גבי המגילה. תוי"ט: יט) ק' ור'. דוקא מאתים במנה אבל בפחות ממנה לא. הרמב"ן. והסבר פנה כדעת הסוברים דהא דקרקעות אין להם אונאה היינו עד מחצה דוקא. כ"מ. ועתוי"ט פלפול נאה: כ) השנייה. בין הכיר בה בין לא הכיר בה: (כא) דאשה רוצה להנשא יותר מהאיש. רש"י: (כב) וממאנת היינו טעמא משום דכיון דתקון רבנן נשואין לקנות משום תקנתא כדי שלא ינהגו בה מנהג הפקר זיכו פירות נכסיה לבעל. ובשנייה משום קנסא. ובאילונית היינו טעמא משום דאף על גב דנשואי טעות הוא כיון שלא הכיר בה אפ"ה כיון שראתה האשה בעלי' אוכל פירות ושתקה מחלה. הר"ן: (כג) אילונית כשניה. הר"מ. ואי ביושבת תחתיו לאחר שנמצאת אילונית אמאי לית לה. והרי היא

כנ"ל

ולא בלאותי(כד) ואם מתחלה נשאת לשם אילונית, יש לה כתובה(כה)(כו) אלמנה לכהן גדול(כז), גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, ממזרת ונתינה לישראל, בת ישראל לנתין ולממזר, יש להן כתובה(כח):

פי"ב הנושא את האשה, ופסקה עמו(א) כדי שיזון את בתה(ב) חמש שנים(ג) חייב לזונה חמש שנים(ד). נשאת לאחר(ה) ופסקה עמו כדי שיזון את בתה חמש שנים, חייב לזונה חמש שנים, לא יאמר הראשון לכשתבא אצלי אזונה(ו), אלא מוליך לה מזונותיה למקום (שהיא) אמה, וכן לא יאמרו שניהם הרי אנו זנין אותה כאחד, אלא אחד זנה ואחד נותן לה דמי מזונותיו(ז):

נישאת

תפארת ישראל

[לה"ע קט"ו]: ל) *כל חד כדאית לי', ממאני, נרי"ף בין נכמ"ל או נל"ב שבלו לגמרי ע"י השתישו פטור הבעל לשלם, אבל מה שמכר מנכמ"ל חייב לשלם, ולרש"י גם במכרן הבעל פטור מלשלמן. ובשנייה, לרי"ף נכ"מ שבלה אותן הבעל ע"י השמישו פטור, ולרב"י ותוס' ורא"ש אפילו מכרן פטור מלשלמן, וכ"ש מה דשנה או נאבד מהן דפטור, אבל מה שבלה מנל"ב או שנאבד מהן חייב לשלם לכולי עלמא בשנייה. ובאילונית כשלא הכיר בה, דינה כחייבי לאוין דבלאות של נל"ב פטור' ובלאות של נ"מ חייב. מיהו בכולן מה שהוא בעין מנכ"מ ונל"ב נוטלת [שם: לא) וכל תנאיה: לב) *וכל תנאיה. ודוקא בהכיר בה, ואפ"ה אין לה מזונות בחייו [שם]:

פי"ב א) *שהתנה כן עמה בשעת נשואין, דאז משתעבד באמירה' [כאה"ע כ'], או שנתן לה אהר כך שטר על זה [כה"מ מ']: ב) שמאיש אחר: ג) *אף שלא קנו מידה. או נ"ל דקמ"ל דאין האשה' יכולה לחזור ולפטרו, או דקמ"ל דעכ"פ אינו חייב להלבישם, כמו שחייבי' יורשי' לבהר בנות אחר מיתת אביהן: ד) שנתגרשה תוך זמן הנ"ל: ה) *ולא אתן דמי מזונות: ו) *והזון אלל מי שתרצה היא, אבל אינה יכולה לכופו שיתנו נה שיהן דמי

מזונות

ר"ע מברטנורה

והכלו שאין הבעל חייב לשלם: ולא בלאות. שנאבדו ובלו לגמרי בין מנכסי מלוג בין מנכסי צאן ברזל (כד) אין הממאנת יכולה להוליא מיד בעלה אבל בלאותיה הקיימים נוטלת לעולם בין הממאנת בין השניה בין האילונית ואפי' זינתה לא הפסידה בלאותיה הקיימים והשניה אין לה בלאות של נכסי מלוג אבל בלאות של נכסי צאן ברזל יש לה (כה):

פי"ב הנושא את האשה ופסקה עמו. בשטר וקנין או שאמר לעדים אתם עדי (א) שאני מחייב עלמי לזון את בתה שיש לה מאיש אחר: לכשתבוא אצלי. כלו' אם הייתי מקיים את אמה הייתי זנה: מוליך לה מזונותיה למקום שאמה שם. דקי"ל בת אצל אמה בין גדולה בין קטנה כל זמן שהאם רוצה. והבן עד שש שנים אצל אמו וחייב האב לפרנסו (והוא) אצל אמו אם האם

רוצה

עיקר תוי"ט

ונשאת מתחלה לשם אילונית שיש לה מזונות. הר"ב: (כד) דנל"ב יכול לומר שלי הונאתי שהרי ברשות ב"ד נשאתים וכשאולאתה מדעתי אחזור מה שקבלתי ונ"מ קיי"ל דעיילא גלימא פירי הוה ומכסי בי' עד דבלי ולפיכך כשהוליאם ברשות הוליאם. הר"ב: (כה) שזה הדין אמנם קנס הוא לשניה על שעבירה לפי שהדעת נוטה אחרי שאין לה כתובה שלא יהי' לבעל חקי הנשואין ולא יהנה מנ"מ אבל מצד הקנס עשינו נ"מ שלה כנכסי שאר הנשים שהעיקר אצלינו עיילא גלימא פירי הוה. הר"מ: כו) כתובה. וה"ה לכל תנאים דתנאי כתובה ככתובה. ועתוי"ט: כז) רכה"ג. אהכיר בה דאילונית קאי וקאמר דאלמנה כו' נמי כי הכיר בה יש לה כתובה. גמ': (א) דאי לא אמר אתם עדי פטור מטעם שלא להשביע את עצמו כדפירש הר"ב במ"ו פ"ג דסנהדרין והתוס' כ' דפטור ג"כ מטעם משטה אני בך. אבל בטור סי' פ"א כ' בלא שום חילוק דליתא טענה זו אלא כשהיתה ההודאה ע"י תביעה ובנדון דידן לא משמע שהיתה שום תביעה. ומכי אמר מיהת מתחייב אף על פי שמעולם לא היה חייב לה כלום. שיכול אדם להתחייב בהודאת אתם עדי אע"פ שמעולם לא הו' חייב. הר"ב: ב) ה' שנים. דברו בהווה שכן מקפדת שתהא ניזונת עד שתהא בת ז' שנים ואין האשה מתקדשת עד אחר זמן יניקה דהיינו כ"ד חודש כדאיתא בא"ה סי' י"ג [ולעיל פי' הר"ב] דקטני קטנים נקראת בת שש שנים ומקפדת עוד על שנה. תוי"ט: ג) לאחר. שגירשה הראשון. רב"י:

בבעל

ב נישאת, הבעל‎ד) נותן לה מזונות והןה) נותנין לה דמי מזונותו) מתוז) בנותיהן נזונות מנכסים בני חוריןט), והיא נזונת מנכסים משועבדים, מפני שהיא כבעלת חובח) הפקחים היו כותבין על מנת שאזון בת בתך חמש שנים כל זמן שאת עמייא): ג אלמנהיב) שאמרה אי אפשי לזוז מבית בעלי, אין היורשין יכולין לומר לה לכי לבית אביך ואנו זנין אותך, אלא זנין אותה בבית בעלה, ונותנין לה מדור לפי כבודהיג), אמרה אי אפשי לזוז מבית אבא, יכולים היורשים לומר לה אם את אצלנו יש ליך מזונות ואם אין את אצלינו אין ליךיא) מזונותיד) אם היתה טוענת מפני שהיא ילדה והן ילדיםטו), זנין אותה והיא בבית אביה: ד כל זמן שהיא בבית אביהטז) גובה כתובתה לעולםיז) כל זמן שהיא בבית בעלהטז) גובה

כתובתה

ר"ע מברטנורה

רוצה: ב בנותיהן נזונות מנכסים בני חורין. ולא ממשועבדים שאין מוציאין למזון האשה והבנות מנכסי' משועבדי' מפני תקון העולם שאין הלקוחות יודעים כמה יעלו המזונות כי היכי דליזהרו להניח להם מקום לגבות: והיא נזונת. אותה הבת: שהיא כבעלת חוב. שיש לה עליהן שטר מזונות (ז): כל זמן שאת עמי. ולא אם אמות או המותי או אגרשך: ג ושתנין לה מדור. וכן כלי תשמיש ועבדים ושפחות שהיתה משתמשת בהם בחיי בעלה. ואם נפל הבית אין חייבי' לבנות לה בית אחר. דאת תהא יתבא בביתי תנן (ט) ואפי' רצה לבנותו מממונה אין שומעין לה: אם את אצלינו יש ליך מזונות. שברכת הבית מרובה (י): ד כל זמן שהיא בבית אביה. והיורשים נתנו לה מזונותיה שם. גובה כתובתה.

כשתרצה:

תפארת ישראל

מזונות [קיד ו']: ז) *וה"ה בחלתה נותנין לה דמי מזונות בריא: ח) בעלי אמה: ט) *אפי' נשתעבד בקנין לזונן, אפ"ה אינן גובו' ממשעבדי דמדאורב בהו וודאי לררה אהפסה, ואפילו הכי מבני חורין יגבו: י) *כשנשתעבד בשטר [ועי' אה"ע רס"י כ"א]. מיהו לאו בע"ח ממש היא, דכשמת' הבת, פטו' מלשלם ליורשי': יא) *דמשמע ולא כשיפרידנו מיתה או גירושין. וג"ר דקרי להו פקחין, מדאין מן הראוי שיזכיר בשעת נשואין במיתה או גרושין, דלא מקדים איניש פרענות' אנפשיה [כגיטין י"ח א'], לכן מזכירין ברמז: יב) בנשונו' מיורשי' [כרפי"א]: יג) *אפי' נפל הבית או שאין לה בית, נותנין לה שכר דירה [ל"ד ה'. ודלא כר"ב]. וה"ה במשתמשת בכלים לפי כבודה כבחיי בעלה [בכ]: יד) *רק כפי ברכת הבית דלא דמי לדלעיל במשנ' א' בהאף על גב שיש לה מזונות מן הבני, צריך ליתן לה האחר דמי מזונות משלם ולא כפי ברכת הבית, דהתם קבל עליו לזונה סתם, ולא על שולחנו, משא"כ הכא, סתם מזונות של האשה על שולחן בעלה הוא [ועי' ב"ש קי"ד ס"ק י"ב]. וצ"ל דהכי נקט הך בבא הכא, ולא בפרקין דלעיל בדיני אלמנה נזונת? דקמ"ל הכא דאין דין אלמנה כדין בת אשתו, דהתם בעלת חוב' היא, משא"כ מזון האלמנה רק מתנאי ב"ד: טו) ר"ל בבית אביה ונוח לה טפי ליטב אצל הדומין לה. א"נ דאבית בעלה קא דמדכולן ילדי' חוששת שיתגרו בה: טז) *ומזונת. מיורשי': יז) לכשתרצה:

עיקר תוי"ט

במתנה

ד) הבעל כו'. ס"ד דלא מחייב דכיון דיש לה מזונות מאחר כהגו התנה עמה על מנת שאין לה עלי מזונות קמ"ל. תוס': ה) והן כו'. איצטריך ס"ד דלא פסקו אלא כל זמן שלא נישאת. תוס': ו) מתו משום בנותיהן דאין להם מזונות אלא לאחר מיתה איצטריך למתני אם מתו ולאשמעינן דאין להם אלא מבעל חוב ואפילו קנו מידו. אבל בבת אשתו כ"ה דאפילו בחייהם היה יכול להשמיענו שהיא נזונית ממשועבדין. המגיד: (ז) היינו כמסקנא בגמרא דמוקי למתני' בקנו מידו או שחייב עצמו בשטר. כלומר אם לוה לכתוב שטר אבל בהואה גוונא שכתב הר"ב לעיל שאמר לעדים אתם עידי. נא. דמלוה ע"פ בעדים לא גבי ממשעבדי. ועתוי"ט: ח) כבעלת חוב. ומיהו לאו ב"ח ממש קאמר שאם מתה אין לה מזונות ולא דמיא לנפלת דכבלת בת מזונות היא וזו אינה כן: (ט) ודבר תימה הוא לדייק הכי וכי הני בי' לכתוב את תהא יתבא אלא לא הני ני' בלאו הכי וליכא למידק מיניה כו'. אבל בגמרא הכי א"ת' נקטי' מדור אלמנה שנפל כו' ש"מ דלא דייק כלל אלא דהכי נקטינן מתמלי. תוי"ט וע"ע: (י) פרש"י בני אדם שעוזרין זה את זה ומשתכרין ומזל דרבים עדיף. ול' הר"מ ה' שהי' מזונות כ"א מהו קב כשיאכל נבדו. אם היו תמשתו בבית א' ואוכלין בעירוב מספיק לכן ד' קבין. וה"ה לשאר צרכי הבית: יא) אין ליך כו'

כי

כתובתה עד כ"ה שנים, שיש בכ"ה שנים שתעשה טובה כנגד כתובתהיח) דברי רבי מאיר שאמר משום ר"ג, וחכ"א כל זמן שהיא בבית בעלה גובה כתובתה לעולםיט) כל זמן שהיא בבית אביה גובה כתובתה עד כ"ה שניםכ)יג) מתה, יורשיה מוכרין (ס"א מזכירין)יד) כתובתה עד עשרים וחמש שניםכא):

פי"ג שני דייני גזירותא) (נ"א גזילות) היו בירושלים אדמון וחנן בן אבישלום, חנן אומר שני דבריםב) אדמון אמר שבעה. מי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונות, חנן אומר תשבע בסוףג) ולא תשבע בתחלהד) נחלקו עליו בני כהנים גדולים, ואמרו תשבע בתחלה ובסוף. אמר רבי דוסא בן הרכינס כדבריהם. אמר רבי יוחנן בן זכאי יפה אמר חנן לא תשבע אלא בסוףה): ב מי

ר"ע מברטנורה

כשתרצה: שתעשה טובה. מנכסי יתומים, נותנת לחם ומלח לשכנותיה כדי כתובתה(יב): וחכמים אומרים. לא הוזכרו חמשה ועשרים שנה להפסידה כתובתה בשביל הטובה שתעשה מנכסי היתומים אלא לענין המחילה הוזכרו דהואיל ושתקה ולא תבעה כל השנים הללו מחלה הילכך כל זמן שהיא בבית בעלה אין שתיקתה מחילה שמפני שמכבדים אותה היא בושה לתבוע כתובתה. אבל בבית אביה משתתקה כ"ה שנים מחילה היא: מתה יורשיה מזכירין כתובתה. כלומר צריכין לתבוע כתובתה בתוך כ"ה שנה. ודוקא כשנשבעה על כתובתה קודם שמתה. הוא דיורשיה יכולים לתבוע כתובתה. אבל אם לא נשבעה על כתובתה. אין יורשיה יורשים מכתובתה כלום שאין אדם מוריש שבועה לבניו:

פי"ג שני דייני גזילות. שהיו גוזרין גזירות על הגזלנים (א) וקונסין עליהם קנסות: שני דברים. שאין חכמים מודים לו: תשבע בסוף. כשישמעו בו שמת ותבא לגבות כתובתה תשבע שלא עכבה בידה משל בעלה כלום (ב) ולא תשבע בתחלה. בשעת גביית מזונות. ורמב"ם פירש תשבע בסוף כשיבא בעלה ויכחישנה ויאמר הנחתי לך מזונות תשבע שלא הניח לה כלום: אמר רבי יוחנן בן זכאי כו'. והלכה כמותו ודוקא אחר שלשה חדשים ליציאת הבעל פוסקין מזונות לאשה אם תבעה מזונות אבל קודם זמן זה לא. אחזקה

תפארת ישראל

יח) בכתב' לפעמי' דבר מועט לשכנותי': יט) ואין שתיקות' מחיל', דרק מדמכבדין אותה בוש' לתבע: כ) ואח"כ שתיקותה כמחילה, והכי קיימא לן [ק"ה]. מיהו אם שטר כתובה בידה, בכל אופני' גובה לעולם, מדלא החזירה כתובה' לא הוה שתיקה מחיל' [שם] ורק במחל בפירוש י"א דאף דנקט שטר או משכן בידו הפ"ה הוה מחילה [חו"מ רמ"א ס"ב]: כא) ואז יש להן מזמן התביעה שוב כ"ה שני'; וכמו כן באלמנה גופה. ואפילו רק גלתה דעתה תוך כ"ה שנים שלא מחלה מהני [הר"ן]:

פי"ג א) דיינים שנתמנו לגזור קנסות על הגזלנים ועושי עול: ב) שחלקו עליו חבריו: ג) כשיבא בעלה ויטען שהנחתי לך מזונות, או שימות ותתבע הכתובה, תשבע שאין בידה כלום משל בעלה: ד) *דלגבות מזונות א"צ שבועה: ה) *והכי קיי"ל. מיהו תוך

עיקר תוי"ט

כי אם לפי ברכת הבית. אבל בפוסק לבת אשתו דלעיל תנן דמוליך לה מזונותיה. כלומר כל המזונות משלם. וה"ט דהתם מחייב עצמו בחוב. משא"כ הכא דבין כ' ובין לא כ' מתחייב מכח תנאי ב"ד ומעיקרא כי אתקין הכי תקיני. תוי"ט: (יב) ואפילו מרתא בת בייתוס דכתובתה מרובה דלפום גמלא שיחנא כלומר לפי העושר היו מתנותיה מרובות גמרא: (יג) כל זמן כו'. בגמרא פריך אהאי קודם שקיעת החמה גובה כתובתה לאחר שקיעת החמה לא גביא בההיא פורתא אחילתא. ומשני כל מדת חכמים כך הוא כו'. ומסקינן בגמרא דמחלוקת כשאין כתובה יוצאה מתחת ידיה כגון במקום שאין כותבין. דאי כתובה בידה ד"ה דגובה לעולם בין שהיא בבית אביה בין שהיא בבית בעלה והלכה כחכמים: (יד) מזכירין. הכא ודאי איבעי למתני מזכירין. דאי תני זוכרין הוה משמע אפילו בינם לבין עצמם וליתא. אלא שיתבעו. תוי"ט:

(א) חלופי גרסאות יש אי תני גזירות או גזילות: (ב) וא"ע דהכא אמרינן. דמזונות גביא בלא שבועה משא"כ כתובה. ולענין משעבדי חיישינן במזונות טפי לצררי מדבכתובה דכתובה נפרעת בשבועה מנכסים משועבדין ומזוני- אי

ב מי שהלך למדינת הים(ו) ועמד אחד ופרנס את אשתו(ז) חנן אמר אבד את מעותיו(ח), נחלקו עליו בני כהנים גדולים, ואמרו ישבע כמה הוציא ויטול אמר רבי דוסא בן הרכינס כדבריהם, אמר רבי יוחנן בן זכאי יפה אמר חנן הניח מעותיו על קרן הצבי(ט): ג אדמון אומר שבעה, מי שמת והניח בנים ובנות, בזמן שהנכסים מרובין, הבנים יורשין והבנות נזונות(י) ובנכסים מועטים(יא) הבנות יזונו והבנים יחזרו על הפתחים(יב) אדמון אומר בשביל שאני זכר הפסדתי. אמר רבן גמליאל רואה אני את דברי אדמון: ד הטוען את חבירו כדי שמן, והודה בקנקנים(יג)(ט) אדמון אומר הואיל והודה במקצת הטענה ישבע(יד) וחכ"א אין הודאה ממין הטענה,

אר"נ

ר"ע מברטנורה

שתקה אין אדם מניח ביתו ריקן ויוצא: ב אבד מעותיו. דאמר לא אמרתי לך הלויני ואני אפרע אבל אם הלוה את האשה מעות למזונותי' על מנת שתשלם לו. הוא תובעה והיא תובעת את הבעל וישלם. ואם הבעל טוען הנחתי לה מזונות והיא אומרת לא הניח ורוצה להוציא ממנו. נשבע הבעל שבועת היסת ונפטר ויהיו המעות חוב עליה לכשתתאלמן או תתגרש. ובהא מתניתין נמי הלכה כרבי יוחנן בן זכאי: ג ובנכסים מועטין. שאין בהם פרנסה (ו) שנים עשר חדש לזכרים ולנקבות (ז). ורמב"ם פירש כל שאין בהם לפרנס הבנים והבנות עד שיבגרו הבנות. קרי נכסים מועטים (ח): בשביל שאני זכר הפסדתי. כלומר בשביל שאני זכר וראוי לירש בנכסים מרובים הפסדתי בנכסים מועטים ואין הלכה כאדמון: ד והודה בקנקנים. רקים בלא שמן וכגון שטענו חבירו עשרה כדי שמן יש לי אצלך(י): אדמון אומר. יש במשמעות טענה זו שמן וכדים. וכשהודו' לו בכדים רקים הויא הודאה במקצת וחייב שבועה: וחכמים אומרים. אין במשמעות טענה זו אלא שמן בלבד

תפארת ישראל

תוך ג' חדשים מההלך, אין פוסקין לה מזונו' דאין אדם מניח ביתו ריקן, רק בהלך בקטט י"א דמניח ביתו ריקן [ע']: ו) *ה"ה שישנו כאן: ז) *וה"ה שפרנסה אביה: ח) אפי' אמר שזנה להם חיוב הבעל, עכ"פ לה לא הלוה רק לבעל שלא בידיעתו, והרי לא עשה לו תועלת כ"א מניעת הנזק, משא"כ ביורד לשד' חבירו ושבחה שלא ברשות, חייב [כח"מ שע"ה]: ט) *כ"ל דלשון זה טעמו' דחנן קמ"ל: דדרך הצבי להפיך קרניו למט' לאחוריו כשירוץ, והמניח מעות על קרניו בחשבו שכשיתהפכו במרוצתו יפלו על הגב, טועה, דטפי מלוי שיפלו למטה מדלא הניחם על הגב, וכ"כ זה לא הלוה להאיש, רק חשב שכשיניחו חובו של האשה שישוב ויפול חוב התשלומין על הבעל מדר' נתן, וטעה, דהא"ה הבעל פטור. והכי קיי"ל, מיהו בלותה בעדי' לצורך מזונו', חייב בעל לשלם בשעבודא דר' נתן, ורק בחזרי' אשה ומחלי' לבעל' חיוב מזונותי', פטור [שם]: י) *וה"ה שנוטלית כל צרכיהן עד שיבגרו או שיתארסו, ומעפ"ידיהן לעצמן מיהו אין מוציאין המזונות מהיורשים בפ"ה, רק כפי שנצטרכות: יא) *שאינן כפיתו' שיזונו הבנים והבנות עד שיבגרו כל הבנות [ולצרכי כסות ומדור יש פלוגתא אם צריך ג"כ כדי כן]: יב) *ודוקא כשלא נשאר כלום אחר שמסרו כדי מזונות הבנות ביד אפטרופוס, אבל בנשאר קצת, יטלו יורשים הנשאר, והכי קיימא לן [קי"ב]: יג) *כדים רקים [וקושיא התרי"ט מ"ש קנקן חדש מלא ישן? י"ל דר"ל דנראה כריקן]: יד) *דהו"ל כטוען חטין ושעורין והודה באחד מהן, דחייב [ח"מ פ"ח]: וקיי"ל

עיקר תוי"ט

לא גביא כלל אפילו בשבועה. תוס' גיטין דנ"א: ג) איבד כו'. כמ"ש הר"ב במ"ב פ"ד דנדרים שאין זה אלא מניעת הגיעה וכיון שאין מביא לו תועלת אלא מסלק ממנו נזק חיובי אין זה חייב לו כלום ועתוי"ט: ד) קרן הצבי. שהצבי קל לרוץ כדתנן פ"ה דאבות. ונמצא בזה שמניח מעותיו על קרן הצבי הוא מזומן להפסד: ה) יורשים כו'. פי' הבנות ניזונות תחת יד אחיהן וכל הנכסים עומדים ברשותם. המגיד: (ו) רוצה לרבות גם כסות ומלבוש. כ"י: (ז) והקשו בגמרא רפ"ט דב"ב. ואי ליכא לכולהו יקחו הבנות את הכל דודאי מה שהוא עודף על מזון הבנות לא יטלוהו הבנות. ומתרץ מוציאין מהם מזונות לבנות עד שיבגרו והשאר לבנים ואי ליכא שאר ישאלו על הפתחים: (ח) הכי כתיב לה ברים פ"ט דב"ב ועתוי"ט: ט) בקנקנים. כ"ל לפרש דכד וקנקן שני מינים הם ולא בטענות שניהם הי' זה טוען כד וזה משיב קנקן דא"כ פשיטא דלא הוי ממין הטענה. תוי"ט וע"ש: (י) כלומר לאפוקי אם אמר עשרה כדים מלאים דלכ"ע טענו שמן וכדים.

בגמרא

אר"ג רואה אני את דברי אדמון(טו): ה הפוסק מעות לחתנו, ופשט לו את הרגל(טז) תשב עד שתלבין ראשה, אדמון אומר יכולה היא שתאמר אילו אני פסקתי לעצמי אשב עד שילבין ראשי, עכשיו שאבא פסק עלי, מה אני יכולה לעשות, או כנוס או פטור. אמר ר"ג רואה אני את דברי אדמון(יז): ו העורר על השדה(יח) והוא חתום עליה בעד(יט) אדמון אומר יכול הוא שיאמר(כ) הב' נוח לי והראשון קשה הימנו(כא) וחכ"א אבד את זכותו(כב) עשא' סימן לאחר(כג) איבד את זכותו(כד): ז מי שהלך למדינת הים ואבדה דרך שדהו(כה) אדמון אומר ילך בקצרה(כו) וחכמים אומרים יקנה לו דרך במאה מנה או יפרח באויר(כז):

ד הסוציא

תפארת ישראל

טו) *וקיי"ל כן. ודוקא בהזכיר התובע מלאים. אבל באמר י' כדי שמן לי בידך, אינו תובע רק שמן והוא מודה קנקני' ופטור [ח"מ פ"ח י"ח]: טז) *דרך בזיון, שאינו רוצה ליתן לו; או ר"ל תלוי ברגלי עד שאתן מדאין לי: או ר"ל שפשט רגלו וברח: יז) *והכי קיי"ל. מיהו אחר כשואין אינו יכול לבגוד באשתו כשלא נתנה לו כפי שפסקה על עצמה [אה"ע כ"ב]: יח) *שאומר ללוקח שהמוכר גזלה ממנו: יט) באותו שטר מכיר': כ) המערער: כא) ולהכי חתמתי בשטרך, שממך יהיה נקל לי יותר להוציא, ממה שיכולתי להוציא מהגזלן: כב) *דאפילו מביא ראי' שלו היא, אמרינן דמחל ע"י שחתם בהשטר; והכי קיי"ל. מיהו בחתם רק הוא לבדו, מצי אמר העדאת ע"א לא מהני, ולהכי חתמתי. וכ"כ בחתמו ב' עדים אחרים תחילה, אמרינן דחתם א"ע רק לכבוד [ח"מ קמ"ז]: כג) שחתם בשטר אחר שנזכ' בו שדה זו לסימן המצר, וכתב שם שהוא של פלוני בין בעודה ביד הגזלן או ביד הקונה ועכשיו מערער שהיא שלו: כד) אף לת"ק, וקיי"ל כחכמים [שם]: כה) שנטלה א' מבעלי מצריו ואינו יודע מי: כו) על כרחם יטול דרך רק ילמלס בדרכו: כז) *היכא שהרבה מקיפין שדהו, כ"ע מודים דהמע"ה, ואם רק ה' מקיפי סביב, כ"ע מודים דא"ל ממ"נ דרכי גבך הוא, כי פליגי במקיפו א' בבא מכח ד', לאדמון א"ל ממ"נ וכו', ולחכמים מצי לוקח לומר לו הרי כשאחזיר שטרותי

לפרייסו

ר"ע מברטנורה

בלבד שיעור י' כדים וכשהודה לו בכדים רקים מה שטענו לא הודה לו ומה שהודה לו לא טענו ואין כאן הודאה במקצת ממין הטענה ואינו חייב שבועה והלכה כאדמון: ה ופשט לו את הרגל. לשון בזיון כלומר טול טיט והדבק שתחת רגלי. פ"א תלה אותי ברגלי על העץ שאין לי מה ליתן לך. ורמב"ם פירש ופשט לו את הרגל שהלך בדרך מרחוק (יא): עד שתלבין ראשה. עד שתזקין ואין כופין אותו לא לכנוס ולא לפטור. אדמון אומר כו' והלכה כאדמון: ו העורר על השדה וכו'. ראובן מערער על שדה שביד שמעון. ואומר לו לוי שמכר לך גזלה ממני והוא חתום על שטר המכירה שכתב לוי לשמעון שמכר לו: אדמון אומר יכול הוא שיאמר. מה שלא ערערתי בשעה שלקחת שדה זו מלוי והחתמתי עד בתוך השטר לפי שלוי אדם חזק וקשה להוציאה מידו ונוח לי שתהא בידך שאוציאנה ממך בדין: אבד את זכותו. דהואיל וחתם הודה שאין לו עסק בה. ואין הלכה כאדמון. ודוקא כשחתם בה בעד הוא דפליגי אדמון וחכמים. אבל אם הוא חתום בדיין לקיים את השטר הכל מודים שלא אבד את זכותו מפני שיכול לומר לא הייתי יודע מה שכתוב בשטר שהדיין החותם על ההנפק לקיים את השטר אין צריך שידע מה שכתוב בשטר אלא שיכיר חתימת העדים בלבד: ז ואבדה דרך שדהו. שהחזיקו בה בעלי השדות שבמצריו: ילך לו בקצרה. על כרחם יטול לו דרך לשדהו

אבל

עיקר תוי"ט

בגמרא: (יא) לכל הפירושים איירי שלא הניח כאן נכסים לפי דמיירי שהפסיקה היתה בפנין שקנה ומחויב לשלם ואלו הי' לו נכסים הי' החתן מוציא ממנו בדין. תוי"ט: יב) זכותו. פי' אפילו יש לו עידי זכות או עידי גזילה ואין לחבירו עידי מקח. כ"י: יג) עשאה כו'. פירש"י עשאה כמוחזק בה סימן לאחר לא לראובן זה העורר עליו אלא לאיש אחר הי' מוכר שדה בצד זה ומצר לו ד' מצרי השדה וכתב לו מצרים מצר פלוני בזה שלי וזה חתם על השטר ולא ערער איבד את זכותו אפילו לאדמון דאין לומר כאן השני נוח לי והתוס' מפרש

ח המוציא שטר חוב על חברו, והלה כח) מוציא שמכר לו את השדה כט) אדמון אומר יכול הוא שיאמר, אלו הייתי חייב לך היה לך להפרע את שלך כשמכרת לי את השדה ל), וחכמים אומרים זה היה פקח שמכר לו את הקרקע מפני שהוא יכול למשכנו לא): ט ב' שהוציאו שטר חוב זה על זה יז), אדמון אומר יכול שיאמר לב) אלו הייתי חייב לך כיצד אתה לוה ממני, וחכמים אומרים זה גובה שטר חובו וזה גובה שטר חובו לג):

שלש

ר"ע מברטנורה

אבל יברור לו דרך קצרה שלא ירבה ליטול. ובזמן שד' בני אדם מקיפים אותו מד' רוחות מודה אדמון לחכמים שכל אחד יכול לומר אייתי ראיה דדרכך גבאי ושקול. ואם אדם אחד הקיפו מד' רוחות מודים חכמי' לאדמון דממה נפשך ארחיה גביה הוא. לא נחלקו אלא כשהקיפוהו אדם א' בצא מכח ארבעה בני אדם. אדמון אומר מצי אמר ליה ממה נפשך אורחי גבך וחכמים אומרים מצי אמר ליה האיך אי שתקת שתקת (יד). ואי לא מהדרנא בטרא למרייהו ולא מצית לאשתעויי דינא בהדייהו. והלכה כחכמים: ח והלה מוציא שמכר לו את השדה: הלוה מוציא עליו שטר מכירה מאוחרת לשטר הלואה ואמר שטרך מזוייף או פרוע שאם הייתי חייב לך לא היית מוכר לי את השדה שהיה לך לגבות חובך: זה היה פקח שמכר לו את השדה. לפי שהיה זה מבריח מטלטליו. ולא היה לו מהיכן למשכנו על חובו ועכשיו יטול את הקרקע. ובאתרא דהלוקח יהיב זוזי והדר כתבי שטר מכירה כ"ע לא פליגי שהיה למוכר לעכב בחובו המעו' שקבל ולא יכתוב לו השטר (טו) וכיון שכתבו הוכיח שאין לו עליו חוב. כי פליגי באתרא דכתבי שטרא והדר יהיב הלוקח זוזי. אדמון סבר אבעי ליה למימסר מודעא איכי מוכר לו אלא כדי שאוכל למשכנו. וחכמים אומרים האי דלא מסר מודעא כי ירא שמא ישמע הדבר וימנע מלקנות את השדה (טז). והלכה כחכמים: ט וחכמים אומרים זה גובה שטר חובו

והלכה:

תפארת ישראל

למרייהו, לא תוכל להוציא מהן, לפיכך גם ממני לא תוציא. ותמהני וכי כשיחזיר שטרי מכירה להמוכר יתבטלו המכירות הרי עכ"פ כיון שחתמו העדים על השטרי מכיר' אפילו יחזיר השטרות להמוכרי' ישארו השדות שלו, ושפיר יטען הלא דרכי גבך הוא? וא"ל שכוונת הש"ס שביד הלוקח למוכרו לד' מדאתא מכח ד'; ליתא דא"כ ל"ל שימכרם למרייהו, הו"ל אמכרם לד' בעלמא? ויש לדחוק, דאחרי' לא ירצו לקנות רק לחלוטין, ועי"ז יפסיד הלוקח; אבל ד' מוכרי' שלו, וודאי כדי להחזיק השדות ביד הלוקח ירצו לקנותן עד שיתרצה ויתפייס הלוקח בדבר מועט]. מיהו במתו המוכרים, נותן לו דרך. וקיי"ל כחכמים [ח"מ קמ"ח]: כח) הלוה: כט) *אחר הזמן פרעון שנזכר בשטר: ל) *אלא וודאי ששטרך פרוע ונאבד בודרי, וי"א דאף מזוייף מצי טעין, אף בהשטר מקויים: לא) דמעות היה יכול להבריח. מיהו באתרא דיהבי זוזי ואח"כ כותבין שטר מודים הכמים דהדין עם הלוה, דכשקבל המעות היה לו להחזיקם בחובו, ולא היה לו לכתוב השט' כי פליגי במקום שכותבין שטר תחילה, לאדמון היה לו למסור מודעא במכירה, ולחכמים מצי למימר שהיה ירא שתתפרסם המודעא. ואי"ל א"כ בכל מסירת מודעא נימ' הכי, י"ל הכא שאני, דיש לו ג"כ טענה שלהבטיח לעצמו משכון נתכוון, וקיי"ל כחכמים [ח"מ פ"ה]: לב) אותו שבשטר שבידו מאוחר לזמן פרעון שבראשון: לג) פלוגתייהו כשזמן שטר השני הוא ביומא דמשלם זמן פרעון

שבראשון

עיקר תוי"ט

מפרש עבאה המערער סימן לאהר כגון שכתב במגרים מגר פלוני שדה של שמעון : (יד) פרש"י והאיל גבך כשתקנה הדרך ממני ועתוי"ט : (טו) וכשהגיע זמן פרעון החוב קודם. הר"נ : (טז) דאף שצריך זה למכור. סי' מולא הרבה דקונים מצויים הם דאמרי איכבי זבין קנית זבינתא אפסדת : יז) ע"ז . ראובן על שמעון ושמעון על ראובן ושטר שהוציא ראובן מוקדם ושל שמעון מאוחר . אדמון אומר יכול לומר אלו כו' כיצד כו' הי' לך לתבוע חובך ממני ותכ"א זה גובה כו' שאף הראשון גובה . ופרכינן בגמרא אי דמטא זימניה של חוב הראשון . מ"ש דרבנן שהראשון גובה חובו . ואי לא מטי זימנא מ"ט דאדמון דהא לא מצי א"ל אלו כו' דמשום דלא הגיע זמנו הוצרך ללות ממנו ומוקמינן לה בגמרא כגון שלוה ממנו ביום דמשלים זימניה ופליגי אי עביד איניש דיזיף

ליומא

שלש ארצות[יח] לנשואין[לז], יהודה ועבר הירדן והגליל[לח] אין מוציאין[לט] מעיר לעיר ומכרך לכרך[מ] אבל באותה הארץ, מוציאין מעיר לעיר ומכרך לכרך אבל לא מעיר לכרך[לז] ולא מכרך לעיר[לח] מוציאין מנוה הרעה לנוה היפה אבל לא מנוה היפה לנוה הרעה, ורשב"ג אומר אף מנוה הרעה לנוה היפה מפני שהנוה היפה בודק[מ]: יא הכל מעלין לא"י[מא] ואין הכל[כ] מוציאין, הכל מעלין לירושלים ואין הכל מוציאין. א' אנשי' ואחד נשים[מב] (נ"א ואחד עבדים)[מג]. נשא אשה בא"י וגרשה בארץ ישראל, נותן לה ממעות א"י[כא], נשא אשה בארץ ישראל וגרשה בקפוטקיא[מד] נותן לה ממעות ארץ ישראל, נשא

אשת

תפארת ישראל

שבראשון, דלרבנן כיון דא"ל לפרוע רק בסוף היום, עביד אינש דזיף ליומא, והכי קיי"ל [שם]: לד) חלוקות בדינן בא"י: לה) *דכנסא אשה בזו, והוא והיא משם, אינו יכול לכופ' לדור עמה באחרת [ונקט הנא להארצות בסדר זה, משום דתנא בירושלים קאי [כב"ק ד"ו ב'], שמשם הנא הורה מהסנהדרין, לככי נקט תחלה יהודה, שבו ירושלים; ואח"כ נקט עבר הירדן, שהוא בצד ימין מארץ יהודה, שעבר הירדן מזרחית דרומית מיהודה; ואח"כ נקט גליל, שהוא בצפון, משמאל יהודה, דכל פינות שאדם פונה יהיה דרך ימין [כיומא י"ז ב']. ומה"ט נמנו ג"כ בכה' זה בפ"ט דשביעית]. ובשאר ארצות, כשחלוקות בלשונם או כשכל אחת במלכות אחרת, אין מוציאין מזו לזו. הזוקא בשניהן מארץ מושבם; אבל אם הוא מארץ אחרת, כופה לילך אחריו, ואם לאו תצא בלא כתובה [א"הע ע"ס]. והא דקאמר הכא דגם ביהודה אינו מעלה מארץ אחרת, היינו בכל יהודה חוץ מירושלים [וכמ"א]. לו) *למדינה אחרת. אפילו מעיר וכו': לז) כרך הוא מקום שווקים, וגדול מעיר: לח) שישבת כרכים השם לבריאות וגם לרבוי סוכאות: לט) דבעיר לא שכיח כל מילי כבכרך: מ) *אף שנוה זה טוב יותר מכ"ע לבריאות, אפ"ה מי שמורגל בנוה רע, שמי שהרגל בודק אחר חזקת הגוף ואם אינו חזק כראוי, שנוי האויר מחליאו. והכי קיי"ל [שם]: מא) ר"ל כל אדם יכול להכריח כל בני ביתו לעלות לא"י אפי' מנוה יפה לרעה, או מעיר שרובה לישראל לרוב עכו"ם: מב) איש ואשתו יוכלו להכריח ז"לז לעלות לדור בא"י שכשימאן הוא יוכרח ליתן לה הכתובה, וכשתמאן היא תפסיד הכתובה: מג) *דאפי' לעבד עברי יוכל להכריח לעלות, ואפילו לעבד כנעני לא יוכל להכריח סילא: מד) נקט למשל עיר שסמוכה לא"י, שמעותיה גדולות מא"י:

ר"ע מברטנורה

והלכה כחכמים: י ג' הרצות לנשואין. שאם נשא אשה באחת מהן (יט) אינו יכול לכופה לצאת אחריו מארץ אל ארץ: כרך. גדול מעיר והוא מקום שווקים ומכל סביביו באין שם לסחורה וכל דבר מצוי בו: אבל לא מעיר לכרך. שישיבת הכרכין קשה מפני שהכל מתיישבים שם ודוחקים ומקרבים הבתים זה לזו ואין שם אויר: ולא מכרך לעיר. דבכרך בביתי כל מילי. בעיר לא שכיחא כל מילי: מפני שהנוה היפה בודק. את הגוף ומחליאו. ששנוי וסת אפילו לטובה תחלת חולי מעים. והלכה כרשב"ג. ואם איש מארץ הגליל נשא אשה מארץ יהודה או אפכא כופין אותה לצאת עמו שע"מ כן נשאה. ובכל מקום מוציאים מעיר שרובה עכו"ם לעיר שרובה ישראל אבל לא מעיר שרובה ישראל לעיר שרובה עכו"ם: יא הכל מעלין. את כל ביתו אדם כופה לעלות עמו לירושלים ואפילו אם קנה עבד עברי ילך העבד אחריו על כרחו ואפילו מנוה היפה לנוה הרעה אפילו מעיר שרובה ישראל לעיר שרובה עכו"ם: ואין הכל מוציאין. ואין מוציאין שום אדם: א' האנשים ואחד הנשים. אם הוא אומר לעלות והיא אומרת שלא לעלות תצא בלא כתובה ואם היא אומרת לעלות והוא אומר שלא לעלו' יוציא ויתן כתוב': קפוטקי'. היא כפתור

וקורין

עיקר תוי"ט

דמכתובה

ליימא או לא הכ"ג: יח) ג' ארצות כו'. הן בא"י חלוקות לענין נשואי אשה רש"י: (יט) והוא מארץ אחרת אינן בכלל: כ) ואין הכל כו'. לאתויי עבד שברח מחוצה לארץ דאמרינן ליה זבניה הכא וזיל גמרא: כא) א"י. תגלגל שלא יהא זמוה תקנות חכמים לבתולה מאתים ולאלמנה מנה שכל הפוסק כו': כב) בקפוטקיא. ויישב סוכה על דבר אבל מפני שהיא קרובה לא"י כו"מ:

ילנו

אשה בקפוטקיא וגירשה בא"י נותן לה ממעות ארץ ישראל מה), רשב"ג אומר נותן לה ממעות קפוטקיא מו), נשא[כד]) אשה בקפוטקיא וגירשה בקפוטקיא נותן לה ממעות קפוטקיא:

נשלמה מסכת כתובות:

ר"ע מברטנורה

וקורין לה בערבי דמא"ת ומעותיה גדולות ושוקלות יותר משל ארץ ישראל ומשום דכתובת אשה מדברי סופרים הקלו בה לפרוע אותה בפחות שבמטבע. ורבי שמעון בן גמליאל סבר כתובה דאורייתא ומש"ה אזיל בה לחומרא (כג). ולית הלכתא כותיה:

נשלמה מסכת כתובות:

תפארת ישראל

מה) דמדכתוב' מד"ס הקילו בתשלומין: מו) *ס"ל כתובה דאורייתא ואזלינן בתר מקום השיעבוד, ולא קיי"ל כן; ואע"ג שכתב בכתובה דחזי ליכי מדאורייתא? הייט שאתן לך מאתיים דחזי ליכי, בכסף דאוריי', וקאי מלת דאוריי' אמטבע ולא על דחזי ליכי [ב"ש ס"ו י"ד]:

נשלמה מסכת כתובות·

עיקר תוי"ט

(כג) הלך בתר שעבודא אזלינן כדין שס"ת. רש"י. וכתב ע"ז הר"ב ואי תימא א"כ היכי מודה ברישא דנשא בא"י דמתן לה ממעות א"י וא"כ לעולם יהא לה [ר'] דצורי כמו באונס ומפתה דהן של צורי כו'. אלא י"ל דרשב"ג סבר [illegible] מן התורה אך איזו כתובה שיסכימו בה שניהן משתעבד לה [מה"ת] ולפיכך חל שעבודו במקום [illegible] ועתוי"ט: כד) נשא. אתאן לכולי עלמא:

נשלמה מסכת כתובות:

פ"א כל כנויי נדרים כנדרים, וחרמים א)[א] כחרמים ושבועות ב) כשבועות, ונזירות כנזירות ג), האומר לחבירו מודרני ממך ד) מופרשני ממך ד) מרוחקני ממך, שאיני אוכל[ג] לך ה)[ד] שאיני טועם לך ו) אסור. מנודה[ה]
אני

פתיחה.

החילוק בין נדר לשבועה, דבנדר אסר חפצא עליה, שאמר יאסר דבר זה עלי; ובשבועה אסר נפשיה אחפצא, שאמר שבועה שלא אוכל דבר זה. ויש ב' מיני נדר, א' נדרי הקדש, למזבח או לבדק הבית; והב' נדרי איסור, שאסר על עצמו דברים המותרי'. אמנם נדרי איסור אפשר בג' דרכים. (א) עיקר הנדר, שאמר דבר זה עלי אסור; ואם התפיסו, צריך שיתפי' בדבר הנדור ולא בדבר האסור, שיאמר דבר זה יאסר עלי כקרבן, או שאמר יאסר ככר זה עלי, ואמר גם על מאכל אחר, וזה כזה; אבל באמר יאסר דבר זה עלי כחלב ודם כנבילות וטריפות, לא חל הנדר, מדהתפיסו בדבר האסור. (ב) כנויי נדרים, ר"ל כמכנה שם לחבירו [בייאנאמע], דהיינו שיאמר, דבר זה עלי קונם, קונח, קונס, שכולם הן [בייאנאמען] לקרבן בלשונות העמים. (ג) ידות נדרים, דהיינו שלא גמר דבורו, והוא כאוחז בית [יד] של כלי, וכולו אחוז בידו, כ"כ ה"נ, אף שלא גמר דבורו, שאמר מודרני ממך ממה שאוכל לך, ולא גמר דבורו שיהיה כקרבן, ואפ"ה אסור:

תפארת ישראל

פ"א א) וכנוי חרמי': ב) וכנוי שבועות וכו': ג) *חסורי מחסרא וה"ק, וכנוי נזירות כנזירות, וכל ידות נדרים כנדרים וכו'; ואלו הן ידות, האומר וכו': ד) או: ה) הך שאני אוכל, שאני טועם דנקט קאי ארישא, וה"ק מודרני ממך מופרשני וכו' שאני אוכל לך שאני וכו'; אבל מודרני ממך ולא פירש שאני אוכל וכו' הו"ל ידים שאינן מוכיחו' דלמא שלא אדבר עמך קאמר; מיהו אע"ג דפי' שלא אוכל, אפ"ה מקרי יד מדלא קאמר עלת אסור: ו) שאמר מודרני ממך ממה
שאני

ר"ע מברטנורה

פ"א כל כנויי נדרים. בגמ' מוקמינן לרישא דמתני' חסורי מחסרא והכי קתני כל ידות נדרים כנדרים כל כנויי נדרים כנדרים אלו הן ידות נדרים האומר לחבירו מודר אני ממך מופרש אני ממך וכו'. אלו הן כנויי נדרים קונם קונח קונס וכו'. ידות נדרים כמו בית יד של כלי שאוחזין אותו בו. כך ידות נדרים שבהם הנדרים נאחזים. כנויי נדרים כמו המכנה שם לחבירו שאינו עקרו של שם: מודר אני ממך. אם אמר אחד מלשונות הללו מודר אני ממך שאיני אוכל לך ושאיני טועם לך או מופרש אני ממך שאיני אוכל לך ושאיני טועם לך או מרוחק אני ממך שאיני אוכל לך ואיני טועם לך הוא ידות נדרים ואסור לאכול ולטעום עמו אבל אם אמר לו מודר אני ממך בלבד אין במשמעות דבריו אלא שלא ידבר עמו ומופרש אני ממך בלבד משמע שלא ישא ויתן עמו ומרוחק אני ממך בלבד משמע שלא ישב בארבע אמותיו ואינו אסור לאכול עמו אא"כ פירש ואמר עם כל אחד מלשונות הללו שאיני אוכל לך ושאיני טועם לך (ג):

רני

עיקר תוי"ט

א) **וחרמים** כו'. משום דנדר ושבועה גבי הדדי כתיב כל נדר וכל שבועת כו'. תני להו לשבועות נמי הכא (משא"כ בריש נזיר) ואיידי תני נמי לאידך כולהו. ונדרים דמתסר חפצא עליה דאומר קונם ככר זה עלי. שעשה הככר הקדש עליו וגבי חרמים נמי אסר חפצא עליה תני להו גבי הדדי משא"כ שבועה דקאסר נפשיה מחפצא כו': (ב) וטעמא בגמ' דידים שאינן מוכיחות לא הוי ידים כו'. וה"ת א"כ אמאי איקרי יד כ' הר"ן משום דלא מסיק דבוריה למימר כקרבן. א"נ דלא אמר אסור בהדיא. הר"נ: ג) **שאיני אוכל**. ולא דמי לשאיני ישן שאיני מדבר ריש פ' דלקמן דתנן דמותר מדאור' דהוי דבר שאין בו ממש דהתם אין בו ממש לא בדיבור ולא בשינה. אבל הכא מ"מ במאכל שהוא מזכיר יש בו ממש והוא קונם המאכל עצמו ענין זה שאיני אוכל. תו' ועתוי"ט: ד) **לך**. פי' משלך. כפירש"י למי אתה. של מי אתה: ה) **מנודה** כו'. לשון הר"מ מי שיאמר מנודה כו' שאיני אוכל לך כו'. אבל כתו' כ' דהכא א"צ לסיים שאיני אוכל דאין לספק בהרחקת ד"א.
דא"ל

אני לך, ר"ע היה חוכך בזה ז) להחמיר ח)*. כנדרי רשעים ט) נדר בנזיר ובקרבן ובשבוע' י) כנדרי כשרים ט) לא אמר כלום יא). כנדבותם ט) נדר*) בנזיר ובקרבן יב):

האומר

ר"ע מברטנורה

רבי עקיבא היה חוכך וכו'. כלומר מחכך שפתיו זו בזו. ולא רצה לאסור בפירוש · אבל היה נראה מדעתו שהיה אוסר: כנדרי רשעים נדר בנזיר ובקרבן ובשבועה. אם אמר הרי עלי כנדרי רשעים שנדריהם נזיר וקרבן ושבועה (ז) אם אוכל ככר זו ועבר ואכלה חייב להיות נזיר ל' יום ולהביא קרבן עולה וחייב מלקות כעובר על שבועת בטוי שהרי הזכיר בנדרו נזיר וקרבן ושבועה. ומה שאמר כנדרי רשעים. לפי שהרשעים הם שנודרים ונשבעים ולא הכשרים שהכשרים יראים שלא לעבור על בל תאחר (ח) ונזהרים שלא להוציא שבועה מפיהם (ט) ולפיכך כנדרי כשרים לא אמר כלום: כנדבות' נדר בנזיר ובקרבן. אם אמר כנדבות כשרים הריני נזיר והרי זה קרבן אם אוכל ככר זו ואכלה חייב בנזיר ובקרבן שהכשרים פעמים נודרים בנזיר לאפרושי מאיסור. ומתנדבים בקרבן שמביאים קרבנם לפתח העזרה ומקדישין אותם שם כדי שלא יבואו גם לידי מכשול. ונדבה היא כשיאמר הרי זו. ונדר הרי עלי לפיכך הכשרים מתנדבים אבל אינם נודרים כי היכי דלא ליתו לידי

הקלה

תפארת ישראל

שאני אוכל לך או ממה שאני טועם לך, או מופרשני ממך שאני אוכל לך או טועם לך: ז) *מחכך ונדחק להחמיר, מדהיה דעתו נוטה שפי לאסור הנאה מחבירו; ולרבנן במלת מנודה אין נכלל הנאה מחבירו: ח) *וקיי"ע דבאמר מנודה אני לך אסור לעמוד בד' אמותיו; ובסיים שאני אוכל לך, אינו כלום [י"ד ר"ז ג']: ט) *בידות קמיירי. שהיה ככר מונח לפניו, ונזיר עובר לפניו, ואמר כנדרי רשעים הריני, ויהא הוא עלי, והוא ממני, שלא אוכלנו: י) *שכשאכלו חייב להיות נזיר, ולהביא קרבן מעילה [דיש מעילה בקונמות היכא דפי' לסדיא [כלקמן דל"ה א'], והכא מדקאמר כנדרי רשעים, ה"ל כאילו פי' להביא קרבן מעילה כשיאכלנו], וחייב נמי קרבן שבועה, מדקאמר והוא ממני שהוא שבועה: יא) אף שאמר הריני, ועלי, והימנו, והיה נזיר עובר לפניו, אפ"ה פטור כשאכלו, דכשרים אינן נודרין ואינן נשבעי' והו"ל כאומר שלא יאסר עליו: יב) *דדוקא מלנדור בנזיר וקרבן זהירי, דיראי' שיעברו בבל תאחר, משא"כ בנדבה אינן נזהרין, דנדבה היינו שאמר הרי זו, ומדמפרישו מיד ומוכן בידו, לא משהי יתי' גביה וליכא למיחש לבל תאחר [אף דגם בנדבה שייך בל תאחר [כר"ה ד"ו]; עכ"פ מדמוכן בידו לא ישהינו. וזה כוונת רש"י תמוה בש"ס [ד"ט ב' ד"ה נדבה נמי]. ואף דעכ"פ איכא למיחש לתקלת גיזה ועבודה? הכשרים הקדישו נדבותם בעזרה והקריבום מיד. ולפיכך זה שאמר כנדבת כשרים, אם אכל הככר חייב להיות נזיר, וחייב נמי קרבן מעילה דיש מעילה בקונמות [כנדרים דל"ב א'] דהאי נברא הוה כקדשי ד', וכשנהנה חייב קרבן מעילה; אבל קרבן שבועה לא, דכשרים אינן נשבעין כלל:

השתא

עיקר תוי"ט

דא"ע בל' נידוי לפי באין אדם רגיל להזכיר ל' נידוי לעצמו כו' וא"כ ודאי ל' נדר הוא ל' נע ונד ומרוחק מהנאתו: ז) להחמיר. פי' לאכול בד' אמותיו. הר"א. משמע אבל לא לענין לאכול משלו. ועתוי"ט: (ז) וכן פי' לקמן בנדבות אם אמר כנדבות כשרים הריני נזיר והרי זה קרבן ולפי זה ריבא פשיטא ועקרא משום סיפא דכשרים. אבל בגמ' מפ' בהו' כנדרי רשעים הריני עלי וסימט כלומר אם אמר כנדרי רשעים הריני והיה נזיר עובר לפניו. וכ' הר"ן ולא איצטריך אלא משום סיפא כו' דכשאומר כנדרי כשרים בטל לי'. אבל כשאומר הריני אפי' דלא אמר כנדרי רשעים מהני כדתנן בריש נזיר באומר אהא. ועתוי"ט: (ח) פי' שבנדר הוא הרי עלי כדמסיק וכיון שכן אפי' כשהיא בפתח העזרה אין נודרין דהא איכא השתא שמא תמות והוא חייב באחריות ואתי לידי תקלה בבל תאחר. תו': (ט) והא דכ' נשבעתי ואקיימה לשמור משפטי צדקך ההיא לזרזי נפשיה בעלמא שהרי הם מחויבים לקיים את המצוה או שלא לעבור על ל"ת הרי ליה למנדר ועל זה שנו חכמים נדרים סייג לפרישות. הר"מ והרא"ש: י) נדר. בגמ' והא אמרת אין נודרין. תני נדב. ומ"ש הר"ב נודרים בנזיר בדוקא נקט לפי שלא שייך בנזירות אלא נדר. ופי' הר"ן דנדר פי' דבר שאינו בא לגמרי בנדבת הלב. ונדבה מה שאדם מדר יותר בנדבת נפשו ושמעשיו יותר רצויי' ומש"ה אמרינן דנדר הוא הרי עלי לפי שאינו מתנדב לגמרי כיון שלא הפרישו עכשיו ונדבה היא באומר הרי זו לפי שהוא מתנדב ונדרו יותר רצוי. ולפי זה בנזיר אע"פ שאין ...דר של נזירות אלא בל' נדר מי שכוונתו רצויה יותר הרוי נזירתו נדבה ומי שאין כוונתו רצויה כ"כ קרוי נדר

ושל

ב יג) האומר לחבירו קונם ד) יא) קונח יד) קונס יד), הרי אלו כנויין לקרבן טו) יב). חרק ד) יד) חרך חרף טז) הרי אלו כנויין לחרם, נזיק ד) טו) נזיח ד) פזיח טז) הרי אלו כנויין לנזירות. שבותה ד) שקוקה ד) נדר במותא יז) טז) הרי אלו כנויין לשבועה: ג האומר לא חולין לא אוכל יז) יח) לך (נ"א לחולין שאוכל לך) יח) לא כשר יט) ולא דכי כ) טהור כא) וטמא יט) נותר ופיגול כב) כ) אסור כג) כא).

כאימרא

תפארת ישראל

יג) השתא מפרש כנויי נדרים מה הן: יד) ככר זה עליך או עלי: טו) בלשונות עמים: טז) *ר"ל שאמר הריני נזיק או וכו' אם אוכל ככר זה: יז) *ר"ל או שנשבע בלשון מותא. ומשום דלשון שבותא ושקיקה נגזר ממלת שבועה; משא"כ מותא קאור לשון ארמי, שנקרי' שבועה מומתא, להכי הפסיק תנא ביניהן במלת נדר, ומה"ט נמי אקדי' תנא למתני הכא כנויי נזירות קודם כנויי שבועה דלא כמשנ' א'? ה"ט משום דבמשנ' א' תנא נדר שבועה וחרם גבי אהדדי, מדדמו, דאוסר אנפשי' שום דבר בחד מהנך ג': משא"כ נזירו' אסר אנפשי' ג' דברי' מיוחדי', גלוח טומאה' ויין, אבל במשנתינו דבעי לפרש הכנוי של כל א', בעי למסמך כנויי נזירות לכנויי קרבן וחרם, משום דכל כנויי ג' אלו נגזרי' מלשון הקדש, משא"כ כנויי שבוע'. ובהשתא ממשנה ג' ולהלן מפרש תנא מה הם ידי נדר: יח) *בכולהו הלמד בפתח, ור"ל לא חולין יהיה ככר זה עלי רק קודש, לפיכך לא אוכל לך: יט) רק פסול, והיינו קרבן דשייך ביה פסול: כ) ר"ל לא מותר רק אסור: וכיון דשייך אסור ומותר גם גבי קרבן, הרי קיי"ל סתם נדרים להחמיר: כא) *ר"ל לא טהור יהיה מה שאוכל לך, דהך ליכא שייך נמי בקרבן [כ"כ הר"ן דגריס באמר „לא"], וכן מוכח מסי' ל"ח]: כב) יהיה מה שאוכל לך, דכל אלו שייכי' בקרבן: כג) *דהוי כאילו פירש בנדרו קרבן [ולולא מסתפינא ה"ל, מדקאמר לקמן במתניתין כר"ז נדר, ולא קאמר

ר"ע מברטנורה

הקלה: ב קונם קונח קונס הרי אלו כנויין לקרבן. לשונות של עכו"ם הם ויש מהם מי שקורא לקרבן כך ויש מי שקורא כך ובכל לשון שיאמר מאלו הוא מתפיס בקרבן (יב). נדר במותא. כלומר נשבע והוא כנוי של מומתא שהיא שבועה בלשון תרגום: ג לחולין שאוכל לך. הלמ"ד נקודה פתח ומשמע לא חולין יהיה מה שאוכל לך אלא קדש: לא כשר. יהיה. אלא פסול והיינו קדשים דשייך בהו כשרות ופסלות: לא דכי. לא מותר כמו איל קמלא דכן. במסכת עכו"ם [דף ל"ז] ואע"ג דלשון מותר ואסור שייך נמי גבי נבלה וטרפה ואנן קיי"ל שאין מתפיסין אלא בדבר הנדור והנידב. הואיל ויש במשמעות מותר גם בקדשים התנן סתם נדרי' להחמיר דכיון דדעתו להתפיס בנדר אמרינן על דבר הנידר נתכוין: טהור. אם אמר לא טהור מה שאוכל לך: טמא נותר פגול. אם אמר טמא מה שאוכל לך וכן כלם אסור שכל אלו דברים הטעונים

בקדשים

עיקר תוי"ט

ובל הכשרים נקרא נדבה כי אין בנזירתם שום נדנוד עבירה: יא) קונם. שאמר קונם ככר זה עלי. רש"י. (יב) וה"ה. בכל לשון שנידר אדם מיחייב והא דקא מני הני לשונות משום דבהני בקילין. רש"י. והר"ן כתב דרבותא אשמעינן דלא מבעיא בלשונות עכומ"ז שהם לשונות גמורים שהנודר בהן נדרו נדר אלא אפילו בלשונות שאינם גמורים שברי לשון הקודש הוא אלא שנשתבש וסד"א שלא יהא נדר כיון שאינו לשון גמור נפ"ע. קמ"ל: יג) לקרבן. להתפיס בקרבן דאכנויים דרישא קאי לפרושי. הרא"ש: יד) חרק. האומר ככר זה עלי חרק רש"י: טו) נזיק. שאומר הריני נזיק אם אוכל ככר זה. ושבותה שלא איכל רש"י: טז) במותא. גי' הר"מ במוהא ומפרש נמי שהוא כינוי בלשון תרגום ועתוי"ט: יז) לא חולין לא כו'. ה"ג הר"מ ותפ' שכל מה שאוכל לך לא יהיה חולין והוא כאלו אמר כל שאוכל לך יהיה קרבן אבל גי' הר"ב לחולין שאוכל וכ' הרא"ש שכ"מ בגמ' כו' וגם מסקי' מוכחת דכל הני דמתני' אשאני אוכל דרישא קיימא. ע"כ: יח) לא חולין. טעמא משום דמכלל לאו אתה שומע הן כו' וא"כ לית הלכתא כוותיה ואפשר דמתני' לאו משום דמכלל כו' אלא דכיון שאומר לחולין במשמעו לא חולין ממילא משמע דקרבן יהא דהאומר דבר זה אינו מותר משמע שהוא אסור. ועתוי"ט: יט) וטמא כו'. ובהני לא שייך למ"ד פתוחה בתחלתן דאדרבה אי אמר לשון בלמ"ד איכא למימר דלהיתרא קא מכוין ובהני נמי אע"ג דלא אמר בהו כ"ף הדמיון מתפרי שכיון ששמו מורה אסור. בלא כ"ף נמי מתסר לכ"ע. הר"ן: כ) נותר כו'. אע"ג דהוו דבר האסור. דמתפיס בעיקר קרבן שקרבן בנעשה נותר ופגול גמ': כא) אסור. לפי שהתחיל בכ"ף ספסיק באיסורא. הרא"ש:

כאימרא כד)[כג] כדירין כה) כעצים כו) כאשים כז) כמזבח כח) כהיכל כט) כירושלים ל) נדר באחד מכל משמשי המזבח לא) אף על פי שלא הזכיר קרבן, הרי זה נדר בקרבן לב)[כח], רבי יהודה אומר האומר ירושלים לג) לא אמר כלום: ד האומר קרבן עולה לד) מנחה, חטאת, תודה לה) שלמים לו) שאני אוכל לך, אסור לז), רבי יהודה מתיר לח) הקרבן, כקרבן, קרבן, שאוכל לך לט), אסור לקרבן

ר"ע מברטנורה

בקדשים הם: כאימרא. כשה של קרבן (כג): כדירים. כלשכת העצים או כלשכת הטלאים: כעצים. כגזרי עצים של מערכה: כאשים. כקרבנות שעל האש (כד): כמזבח. כקרבנות שעל גבי המזבח: כהיכל. כקרבנות שבהיכל: כירושלים. כקרבנות שבירושלים. פ"א כחומות ירושלים דקסבר שחומות ירושלים משירי הלשכה קא אתו: באחד מכל משמשי המזבח. כגון מזלגות מזרקות ומחתות. אם אמר כמזלגות שאוכל לך או כמזרקות שאוכל לך וכן כולם אף ע"פ שלא הזכיר קרבן הרי זה כנודר בקרבן: רבי יהודה אומר האומר ירושלים. בלא כ"ף לא אמר כלום ות"ק פליג עליה ואין הלכה כרבי יהודה: ד האומר קרבן עולה מנחה חטאת תודה ושלמים. כל הני קרבנות חובה הם (כו) ותודה נמי דמיא לחובה דד' צריכין להודות הס"ד דאין זה נודר בדבר הנדור (כז): ורבי יהודה מתיר. משום דאמרן בלא כ"ף דמי לנשבע בחיי הקרבן ובחיי העולה (כח) ואין כאן לא נדר ולא שבועה ורישא אשמועינן דפליג ת"ק עליה דר' יהודה אפילו בירושלים אם הזכירה בלא כ"ף ואמרי דהוי נדר. וסיפא אשמועינן דפליג ר' יהודה עליה דת"ק אפילו בקרבן עולה ומנחה וכו' כשהזכירן בלא כ"ף דלא הוי נדר: קרבן הקרבן כקרבן שאוכל לך אסור. אע"ג דכל הני שמעינן להו כבר הקרבן אצטריכא ליה דסלקא דעתך אמינא בחיי הקרבן קאמר והא דתנן לקמן בפרק ב' הקרבן שאוכל לך שהוא מותר התם לא קרבן קאמר דמשמע חיי קרבן

תפארת ישראל

הכא לאי לשנא, ש"מ דכוונת התנא הכא שאמר הסדר מלת אסור; דאלת"ה מלת אסור מיותר לגמרי —]: כד) כשה קרבן התמיד: כה) *כדיר קרבן או עלים: כו) עצי מערכה: כז) כקרבן אשה ריח ניחוח: כח) כקרבנות שבמזבח, עולה ואמורי קרבנות: כט) *קרבנות שנזרק דמן בהיכל פרים ושעירים הנשרפים: ל) *קרבנות שנאכלות בירושלים, דהיינו קדשים קלים; דאף שלאחר זריקת דם מותרים; הרי קיי"ל בעיקרן מתפיס, שמקודם היו אסורים [כרמב"ם פ"א מהל' נדרים הט"ו, ודלא כר"ן הכא [די"ג א'] ד"ה ולענין, שכ' דמסקינן דבהתירא קמתפיס: דאי כדבריו ק"ל, אדבעי הש"ס בהתפיס בשלמים אחר זריקת דמים מאי [נדרים די"א ב'] דע"כ לרבותא נקט אחר זריקת דמים, דאפ"ה אי נימא בעקרו מתפיס אית לן למימר שנאסר, וכ"כ הר"ן שבועות [דכ"ד א']; ואי נימא דדברי הש"ס מטין במסקנא דבהתירא מתפיס, הו"ל למנקט בהבעייא רבותא איפכא בהתפיס בשלמים קודם זריקת דמים? ואי"ל דה"פ דש"ס, התפיס בשלמים, ור"ל קודם זריקת דמים, אחר זריקת דמים מאי, ר"ל אולי כשנזרק דם השלמים הותר גם הוא דבר שהתפיס; דא"כ מה מדחי הש"ס לבסוף דמיירי במתפיס בלחמי תודה שהופרשו קודם זריקה, הכ"ס יהיו מותרים לבסוף אחר זריקה, ע"ש?]: לא) כמחתות ומזלגות יהיה מה שאוכל לך: לב) דאע"ג דהכולן לא פי' כן, הרי סתם נדרים להחמיר [כפ"ב מ"ד]: לג) בלא כ"ף: לד) *קמ"ל דאפילו עולת תמיד ומוספים דחובה נינהו, אפילו הכי הו"ל דבר הנדור: לה) *דחובה הוא דד' צריכין להודות [כברכות דנ"ד]: לו) אפילו שלמי צבור בעצרת ושלמי נזיר דחובה נינהו: לז) *אף דכולהו חובה, אפ"ה מחשבו דבר הנדור מדאינו מחוייב בהם רק אחר שנדר אותם: לח) *מדלא אמר בכ"ף; משא"כ פגול ונותר לעיל, אף בלא כ"ף, אסור, שסמן מורה איסור: לט) *לתוס' ד"ה כקרבן הא שאיני

עיקר תוי"ט

(כב) דסתם נדרים להחמיר ועוד דמשמע דמשה הידוע קאמר. הר"ן: (כג) **כאימרא.** בכ"ף דהני כולהו אין שמן מורה על שם איסור א"נ בלא כ"ף משמע דנשבע בחיי אימרא וכן אשארא הר"ן וק' עלים ועי' אות כא: (כד) בנקראים אשה ריח ניחוח. תוס': (כה) **בקרבן.** משום דסתם נודר בקרבן הוא מתפיס. הרא"ש: (כו) דעולה ומנחה משכחת לה בתמידין ובמוספים. ושלמים משכחת להו שלמי צבור דעצרת א"נ שלמי נזיר: (כז) כלו' קמ"ל דהוי דבר הנדור וטעמא פי' רמ"ב. ומסתבר לפ' קרבן עולה כו' דקרבן לאו מלתא באנפי נפשיה הוא דבי' לא שייך חובה כו' ואיכא למידק עולה ודדמי ליה למה איצטריך הא משתמעי לתרי אנפי ואזלי' לחומרא וי"ל דסד"א דמשמ"כ הרם נאלו לכתפים במילי דהוכה. ועתוי"ט: (כח) ואיכא למידק מנחה באיכה בהא מבעלי חיים מאי נשבע:

לקרבן לא אוכל ל) לך מ), רבי מאיר אוסר מא), האומר להבירו קונם לא) פי מדבר עמך ידי עושה עמך רגלי מהלכת עמך אסור מג):

פ"ב ואלו מותרין ח)א), חולין שאוכל לך ב), כבשר חזיר ג), כע"ז, כעורות לבובין ג), כנבלות, כטרפות, כשקצים, כרמשים ד), כחלת ה) אהרן ו) וכתרומתו

תפארת ישראל

שאיני אוכל לך ור"ל כקרבן יהיה ככר זה עלי, משום שאיני אוכל לך: מ) *לקרבן יהיה בכרך זה, לפיכך לא אוכל לך: מא) *נר"ן ה"ה אם אמר הקרבן, כקרבן, קרבן, דוקא בסיים שאוכל לך, אסור; אבל באמר לקרבן, אפילו סיים לא אוכל לך אסור, דה"ק לקרבן יהא לפיכך לא אוכל לך: אבל בקאמר לחולין שאוכל לך, מותר לר"מ [כר"ן די"א ב']. מיהו לרבנן גם באמר לחולין שאוכל לך אסור, דס"ל מכלל לאו משמע הן, והי"ל כאומר לא חולין יהא, רק קרבן מה שאוכל לך [משא"כ בסי' י"ה. בפרושינו נע"ל לא פליגי, דהתם כיון שהזכיר הדבר שאוסר על עצמי, דמחייב ככרך זה עלי. ואמר לא חולין יהיה, המילא נשמע שאסור הוא, ואינו מכלל לאו נשמע הן]: מג) *דאע"ג דדבור עשייה והלוך אין בהן ממש, ונדר מדאסר חפצא עלי לא חל אלא בו ממש? אפ"ה כיון דקונם שהזכיר, יש לפרשו דקאי נמי אפה, שיש בו ממש, וכהפ נדריה להחמיר, אסור מדאורייתא. מיהו מדרבנן נדר חל אפילו אאין בו ממש [י"ד רי"ג]:

ר"ע מברטנורה

קרבן (כט): לקרבן לא אוכל לך. רבי מאיר אוסר. דנעשה כאומר לקרבן יהא לפיכך לא אוכל לך ואין הלכה כרבי מאיר: קונם פי מדבר עמך. ואף ע"ג דאין נדרים חלים על דבר שאין בו ממש ודבור אין בו ממש מ"מ כשאמר קונם פי מדבר עמך אסר הפה מלדבר (לג) והפה דבר שיש בו ממש הוא וכן יאסרו ידי למעשיהם ורגלי להלוכן וכל כיוצא בזה:

פ"ב ואלו מותרין: חולין שאוכל לך. לשון בעלמא נקטיה כשם שחולין שאוכל לך אי"נ שאלה לחכם. כך כל הני דאמרינן במתני' ברישא אין צריכין שאלת חכם (ב): כעורות לבובין. היו נוקבים מחיים הבהמה כנגד הלב ומוציאים הלב ומקריבין אותו לעכו"ם ותקרובת עכו"ם אסור בהנאה: כחלת אהרן. שהיה ראשון לכהנים ולא הוי דבר הנדור שאין

פ"ב א) כ"ל דר"ל ואלו נדרים מותרין ועומדין, שא"צ התרה [ערתוי"ט שנתקשה בזה]: ב) *כדי נסבה: ג) *שעכו"ם היו מנקבין הבהמה בחייה כנגד לבה, ומוציאין משם הלב והם להקריבו לע"ז, דאז הבהמה אסורה בהנאה: ד) *ר"ל כחלה שמפרישין מעיסה לתנה לכהן. ונקט אהרן שהיה ראשון לכהנים. ואע"ג דחלה דבר הנדור הוא, דע"י פיו נאסרה? אפ"ה אין כוונת המפרים לאסור, אלא להתיר שריים מטבל. ונקט מתני' כל מיני אסורים; חזיר אסור רק באכילה, וע"ז אף בהנאה, ולבובין חמירי טפי מע"ז, דמלבן תקרובת אין מועיל להם שיבטלום עכו"ם [כי"ד קמ"ו]; ונבילות חמירי טפי מכל הנך לענין טומאה, דכזית ממנה מטמא מדאורייתא. ושקצים חמירי טפי דבעורן לטמא מדאורייתא בכעדשה

עיקר תוי"ט

גבנא נחיין שייך ביה. ובל' הגה"ם מבמע דהיי דאמרינן נאו הי מרגים אמרי' אלא כל דבר ממשי קורא לה הו בלשון בני אדם: (כט) ז"ל כהו' הא קרבן בבתי תיבות בהיי הקרבן קאמר ובכי מבמע כא הנה בקרבן אני נשבע והקרבן שאמר בתיבי' א' אסור דלא שייך לומר שהוא לי כבועה כיון דאמר ליה בתיבה א' ועתוי"ט: ל) לא כו'. וה"ה דהי אמר לקרבן שאוכל לך דמשמע שפיר לקרבן יהא מה שאוכל לך כר"נ ועתוי"ט: לא) קונם. ר"י נמי פליג בהא כו' דר"ה בלשון קונם בלא כ"ף דמותר דקונם פי לא מדיף מל' קרבן עצמו. וע"ש תו': (לב) וז"ל הר"ג משמע דקונם קאי אדיבור ומשמע נמי דקאי אפה הלכך כיון דהתם נדרים להחמיר אמרינן דאפה קאי וכ"ז מדאור' אבל מדרבנן אפי' על דבר שאין בו ממש חל הנדר. ועתוי"ט:

א) מותרין. הלשון אינו פולה בשיר דאטו הנהו דפ"ק אסורין הן שלא ידור בהן ואפשר לי לומר דהתם לא תנא כר"מ דדניים טוב אשר לא תדור. טוב מזה ומזה שאינו נודר כל עיקר. ואע"ג דהתם לענין נדר דאמר עלי ולחיובי בקרבן קאי. ה"נ איכא למיתם בכולהו נדרים שמא יעבור על אסורו שאסר על נפשו: (ג) הר"ג ל"נ בגמ' ומי איכא לאסוקי בו' אלא מהוורתא. וכן הר"מ והרא"ש ל"נ ני': ג) כבי"ח. כל מיני אסורין קתני. אסורין באכילה כבשר חזיר והסורים בהנאה כעכומ"ז; ואסור' בהנאה שאין להן נפלה כעורות לבובין שהן תקרובת לעכומ"ז ואין להם ביטול ותנא נמי שאסורים באכילה בלבד ויש בהן טומאה כנבילות. ושטומאתן חמורה בכעדשה כשקצים. הר"ג: ד) כרמשים. כדכתיב ולא תטמאו את נפשותיכם בכל השרץ הרומש על הארץ: ה) כחלת כו'. שאע"פ בהל' איסור ע"י קריאת שם לא מיקרי דבר כנדור דהא מעקרא נמי אסור משום

וכתרומתו מותר(ו). האומר לאשתו הרי את עלי כאמא(ח). פותחין לו פתח ממקום אחר(ו) שלא יקל ראשו לכך(ז). קונם שאיני ישן. שאיני מדבר שאיני מהלך(ח) האומר לאשתו קונם שאיני משמשך(ט) הרי זה בלא יחל דברו(י) שבועה(יד) שאיני ישן(יא)

שאיני

ר"ע מברטנורה

דאין חלה ותרומה באין בנדר ונדבה: הרי זה מותר. דאמר קרא (במדבר ל') איש כי יחור נדר. עד שידור בדבר הנדור(ו) והטאת שאיני אוכל לך דאמרינן בפ"ק דהסור ואע"פ שאינו דבר הנדור הוי טעמא דאפשר שיביא חטאת על ידי נדר כגון שנדר בנזיר ומתחייב להביא חטאת: הרי את עלי כאמא. אף על גב דלאו דבר הנדור הוא חמור מכל הני דלעיל דצריך התירא מדרבנן אם הוא עם הארץ: פותחין לו פתח ממקום אחר. כלומר מבקשים לו פתח וטעם להתירו ולא סגי בכדו התית(ט) או נכך עליך(י) וכל זה שלא יקל ראשו ולא ירגיל לאסור אשתו עליו: קונם שאיני ישן כו'. הרי זה בבל יחל מדרבנן(יא) אבל מן התורה אין הנדר חל דנדרים אין חלים אלא על דבר שיש בו ממש: קונם שאיני משמשך. בגמרא מקשה והא משועבד לה והאיך יכול להפקיע שעבודה בנדרו והא הוי כאוסר פירות חברו על חברו ומשני כגון דאמר הנאת תשמישך עלי קונם(יב) שאסר ההנאה עליו ואין מאכילין לו לאדם דבר האסור לו(יג): שבועה שאיני ישן וכו'. אסור

מן

תפארת ישראל

בכעדסה, וחלה ותרומה חמירי טפי, מדדמי בקדוש' כמתפיס בקרבן: ה) *מדאינן דבר הנדור [ואף דככר תנא בריבא ואלו מותרין? נקט מותר מדקא בעי למתני האומר וכו' דצריך פתח, להכי אפסיק במלת מותר, דלא תימא דגם הנך דריבא צריכין פתח]: ו) *ולא סגי בחרטה, או לפתוח בכבוד אמו, לומר לו, אלו היית יודע שאין זה כבוד אמך לדור בה לא היית נודר אלא צריך פתח ממקום אחר [ר"ה ס"ה] דמזלזל כבוד אמו החמירו עליו טפי מלקמן סוף פרקן דסגי ליה התם בחרטה: ז) *שלא ירגיל א"ע בכעס לאסור ע"ע כרי' ורבי' [ולרמב"ם גם בשאר מילי הדין כן]. והחמירו מדרבנן דוקא בע"ה? וי"א דבזה"ז הכל כע"ה [י"ד ר"ס א']: ח) מדאו' אינן נדר כלל, דאין נדר חל בדבר שאין בו ממש: ט) *אף דמשועבד לה והו"ל כאוסר פירו' חבירו על חבירו? י"ל דמיירי באמר הנאת תשמישך עלי, שאין מאכילין לאדם דבר האסור לו, ואע"ג דמצות לאו ליהנות נתנו, היינו דקיום המצוה לא הוה כהנאה, אבל במהני גם גופו, שפי' מחשב הנאה [ר"ן]. ואע"ג דאסור רק מדרבנן, דהרי בהנאה אין בה ממש, והיכי מצי להפקיע ע"י איסור דרבנן מצוה פו"ר דאו'? הרי יש כח לחכמים לעקור דבר תורה בשב ואל תעשה [יבמות ד"ף פ"ט ע"ב]: י) ר"ל אסור מדרבנן: יא) *זמן מה, אבל בנדר שלא יישן ג' ימים, לוקה ויישן להלתר

עיקר תוי"ט

כ"ה

משום טבל ופיו לא אסר אלא התיר בבולית השירים מידי טבל. הרא"ש: (ו) ולכך אינו אוסר עליו האכילה באמרו הרי הוא ככבשר חזיר וכעכומ"ז ואסר עליו כשאומר בקרבן לפי שהוא יכול לדור קרבן ולומר על מה שירצה הרי זה קרבן ויהיה קרבן ואי אפשר שידור ויאמר על שום דבר הרי זה כבשר חזיר או עכומ"ז. הר"מ: ו) מותר. משום דקא בעי למתני האו' לאשתו כו' דצריך פתח ואי לא הדר ותני הרי זה מותר. לא ידענו ואלו מותרין דרישא כלו' שהן מותרים בלא פתח אהי מנייהו קאי אי אכולהו אי אתרתי מנייהו. הד"נ: ח) כאביא. הה"נ במתפיס בשאר איסורי הנאה בעכומ"ז וערלה כו' ובגמ' נמי תניא הכי אלא האי דנקט כאמא. הדא דאית בה תרתי אשמעינן הדא דאע"ג דמתפיס בדבר האסור בעם הארץ מדרבנן צריך פתח ואשמעינן תו שצריך שיהא ממקום אחר אבל אין פותחין לו בכבוד אמו כלו' אלו היה יודע שלא יהא כבוד לאמו בכך לא היה נודר. דלא תימא נמי דאין פותחין לאדם בכבוד אביו ואמו ה"מ בנדרים דאו' אבל הא דליתא אלא מדרבנן פותחין קמ"ל דלא ודוקא במדיר אשתו ומתפיס בדבר האסור גזרו אטו מתפיס בדבר הנדור אבל שאר נדרים שאינן מצויין לא גזרו. הר"נ: (ט) כלום אתה מתחרט הרטה דמעיקרא מלבון תוסה על הראשונות: הר"נ: (י) כלו' עומד אתה על דעתך הראשונה ברצונך עדיין בהותו הנדר: (יא) משום דנדרים מתפיס תפלא אנפשיה תני להו בלשון שאיני כלומר מה שאני. ומשום דשבועות אסר נפשיה תני להו בלשון שאיני ביו"ד. הר"ן: (יב) וא"ת אמאי מתסר והא מצות לאו ליהנות נתנו וי"ל דהיינו לומר שאין קיום המצוה חשוב הנאה. אבל מ"מ אי מתהני גופיה בהדי דמקיים מצוה הנאה מקרית. ומש"ה אמרינן בפ' ראוהו ב"ד כנודר הנאה מן המעין טובל בו בימות הגשמים אבל לא בימות החמה הר"ן ועתוי"ט: (יג) גמרא דתניא דברים המותרים ואחרים נהגו בהם איסור אי אתה רשאי להתירן בפניהם שנא' לא יחל דברו וכו' התוי' תימה מה ענין זה לנהגו בו היסור וי"ל דהאי נמי שנדר ונתכוין לאסור עצמו גם בדבר שאין בו ממש אין לך נהגו גדול מזה: יד) שבועה כו'. מתמה התוי"ט אמאי לא תני שבועה שאיני מכמבך.

משום

שאיני מדבר שאיני מהלך אסורין: ב קרבן לא אוכל לךיג) קרבן שאוכל לךיד) לא קרבן לא אוכל לךטו) מותר. שבועה לא אוכל לך שבועה שאוכל לךטז) לא שבועה לא אוכל לךיז) אסורין:

תפארת ישראל

[כ"ה לפני' דש"ס [נדרים דט"ו א'], וכ"ל דקך לאלתר אתרווייהו קאי דלוקה לאלתר אף שלא יישן עדיין. דרק משום שבועת שוא הוא דלוקה, ומותר לישן לאלתר אף שלא לקה עדיין, דאין השבועה חלה כלל, ואיסור דשבועת שוא דעביד עביד]: יב) *דשבוע' חלה על דבר שאין בו ממש, מדאסר את גופו [כמ"ש בפתיחה], והרי הגוף יש בו ממש, ומה"ט נמי לא נקט בבועה שאיני מהלך כבריתא, משום דבשבוע' אסר הגוף, והרי גופו משועבד למצוה, ואפילו שבועה בלשון נדר, דינו כשבוע', ולא חל המצוה [י"ד רל"ט ד'. ודברי רתוי"ט תמוהין]: יג) לא דמי ללא חולין לא אוכל לך דאסור [כפ"א מ"ג]? הכא משמע טפי דנשבע בחיי קרבן שלא יאכל, ומה"ט נמי לא הוה כסתם נדרים ונחמיר [כמשנה ד'] דהכא מסתבר טפי לקולא [עי' פ"ג סי' ל"ו]: יד) *באמר כן הרי אסור [כפ"א מ"ד]? רק ה"נ הא קרבן באוכל לך, דמשמע נמי שנשבע בחיי הקרבן, וכ"ה בש"ס: טו) *בש"ס מוכח הגרסי' לקרבן לא אוכל לך, ור"ל בפתח תחת הלמד, וה"ק לא קרבן יהיה רק חולין מה שלא אוכל לך דמשמע אבל מה שאוכל לך יהיה קרבן, ומתניתין ר"מ היא, דלית ליה מכלל לאו נשמע הן, רק בפרט הדבר שאסר ע"ע [כפ"א סי' מ"א]: טז) *מיירי במסרבין בו לאכל, ואמר לא אכילנא לא אכילנ', וחזר ואמר שבוע' שאוכל לך, אז משמע בשבועה יהיה מה שאוכל לך. [ואף דכל"ז במאמר לא אוכל כ"פ הוה שבועה [כי"ד רל"ז], הייט במתכוון לשבועה, והכא מיירי בלא נתכוון לשבועה, עד לבסו'. או דמיירי באמר כן בהפסק]: יז) *אף דמתניתין ר"מ היא דלא ס"ל מכלל לאו נשמע הן? עכ"פ הרי טעמי' דר"מ מדאצטריך בתורה למכפל בתנאי של בני גד ובני ראובן אם יעברו ואם לא יעברו; א"כ זה דוקא בממונא או באסורא דאית ביה ממונא, דהתנאי בני גד ובני ראובן אסור דאית ביה ממונא הוה, וה"נ בנדרים נחשב אסורא בממונא, מדאסר חפצא עליה, משא"כ בשבועה משכחת לה אסורא בלי ממונא, באסר עליה דבר שאין בו ממש, בכה"ג גם ר"מ מודה דמכלל לאו נשמע הן [וק"ל פרי בשבועת ספדות נמי אסורי דאית ביה ממונא הוא, ואפ"ה ס"ל לר"מ מכלל לאו נשמע הן [כשבועות ל"ו א'], ומי גרע שבועת עדות מגטין וקידושין דמהשב' אסורה דאית ביה ממונא ומש"ה לא אמרינן גבייהו מכלל לאו נשמע הן [כר"ן שם שב"א]? ואי"ל שאני הנהו, דלהמדבר דהיינו בעל, אית ליה ע"י תנאו הפסד ממונא, משא"כ הכא, הרי לעדים ליכא דררא דממונא כלל, ומה"ט לא דמי נמי לנודר, או למדיר שלו על חבירו, דהתם או שהממון הוא שלו אף שאינו מפסיד ע"י שנדר, אי שמפסיד אף שאין הממון שלו, משא"כ בעדות שאין הממון שלו וגם אין לו הפסד ע"י דבורו, ליתי' דהרי בעדות נמי מפסיד קרבן ע"י דבורו: ואף שלא הזכיר הקרבן בשבועתו, הרי בגט וקידושין נמי לא הזכיר הממון בדבורו, ואפ"ה מדמתגלגל ע"י דבורו, מחשב ממונא א"כ בעדים נמי נימ' הכי וכ"ל דדוקא במעשה צריך דררא דממונא, אבל בתנאי אינו מועיל להכי

תנאי

ר"ע מברטנורה

מן התורה דשבועות חלין בין על דבר שיש בו ממש בין על דבר שאין בו ממש ואם נשבע שלא ייש' שלשה ימים רצופין לילה ויום לוקה(טו) ויישן מיד מפני שנשבע על דבר שאי אפשר לקיימו: ב קרבן לא אוכל לך כו'. מותר דהוי כנשבע בקרבן(טז) ונעשה כאומר בחיי הקרבן אם אוכל לך שום דבר: שבועה שלא אוכל. ולא אמרינן בחיי שבועה קאמר כדאמרינן בקרבן דשבועה לית בה ממשא. ולא שייך למימר בה בחיי שבועה: שבועה שאוכל לך. זמנין דשבועה שאוכל לך דלא אכילנא משמע כגון שהיה חברו מסרב בו לאכול ואמר לא אכילנא לא אכילנא ושוב אמר שבועה שאוכל לך דלא אכילנא משמע

ופ"ק

עיקר תוי"ט

(טו) משום שבועת שוא. הר"מ: (טז) וקרבן לאו בר אשתבועי הוא ואי אמרינן דקרבן יהא מה שלא אוכל לך נמי שרי דלא הויה איסור קרבן אלא מה שלא יאכל הר"ן. וא"ת כיון דבאומר לא חולין לא אוכל לך אסור משום דהוי כאומר מה שאוכל לך לא יהא חולין אלא קרבן לפיכך לא אוכל לך כשאומר קרבן לא אוכל לך נמי נימא הכי ואסור וי"ל דהתם שאני. דליכא לפרושי ביה שנשבע בקרבן שלא יאכל ליה. אבל לישנא דהכא כיון דאיכא לפרשינהו הכי אע"ג דסתם נדרים להחמיר מאחר דפירושא דלקולא מתמעי טפי בלישנא הכי מפרשינן להו ולא לחומרא. כ"מ: יז) אסור. ואע"ג דמתני' ר"מ היא דלית ליה מכלל לאו כו'. אפ"ה בשבועה אסור. ונראה דה"ט דמוקים בש"ס שבועת העדות כו' דבאסורא גרידא אית לי' כו' שבועות אינן אלא איסור גרידא שהוא חל בגופו אבל

נדרי

זה חומר בשבועות מבנדרים יח), וחומר יט) בנדרים מבשבועות, כיצד? אמר קונם סוכה כ) שאני עושה יט), לולב שאני נוטל, תפילין שאני מניח, בנדרים אסור כ), בשבועות מותר כא), שאין נשבעין לעבור כג) על המצות כא):
ג יש נדר בתוך נדר, ואין שבועה בתוך שבועה, כיצד? אמר הריני נזיר כד) אם אוכל, כה) הריני נזיר אם אוכל כב), ואכל, חייב על כל אחת ואחת כג).

שבועה

ר"ע מברטנורה

וה"ק בשבועה יהא עלי אי אכילנא לך: **זה חומר בשבועות.** לא מצינן לאוקמא אשבועה שלא אוכל לך וכו' דמדקתני זה חומר משמע דנדר הוי אלא דאינו חמור כשבועה וגבי קרבן לא אוכל לך תנן מותר דלא הוי נדר כלל משום הכי צריך לאוקמא אדלעיל דתנינא קונם שאיני ישן שאיני מדבר הרי זה בבל יחל ואוקימנא מדרבנן דמדאורייתא אין הנדר חל אלא על דבר שיש בו ממש. **וזה חומר בשבועות מבנדרים.** שהשבועה חלה אפילו על דבר שאין בו ממש (יח): **תפילין שאני מניח.** משום דאסר חפצא עליה ואין נראה כנודר לבטל את המצוה שהרי לא קבל על עצמו אלא אסר החפץ עליו. ואם יקיים המצוה הויא מצוה הבאה בעבירה ודמי למי שחייב לאכול מצה בלילי הפסח ולא מצא אלא מצה של טבל או של הקדש שאסור לאכלה. אבל כל לשון שבועה הוא אוסר את עצמו מלעשות בדבר (כא) וכיון שהוא מחוייב לעשות המצוה לאו כל כמיניה להפקיע עצמו מחיוב המצוה ואם אמר הרי עלי קרבן אם אניח תפילין חל הנדר וחייב להביא קרבן אם הניח תפילין (כב): **ג** חייב על כל א' וא'. ויהיה
נזיר

תפארת ישראל

בגט וקידושין שאומר אם תעשה יהא גט, **במלת יהא** גט, שהוא המעשה, יש בו ממונא, משא"כ בעדות שאומר אם תעידני יברכך, הא יברכך הוא המעשה, וגו ליכא דררא דממונא אף דבהתנאי אם תעידני יש בו דררא דממונא, לא מהני. ודו"ק]: יח) אי"ל דקאי אדסמך לה, דבשבועה אמרינן מכלל לאו נשמע הן משא"כ בנדרים, ליתא, דזה חומר משמע דעכ"פ נדר הוה, רק שאינו חמור כשבועה, והכא בנדר מותר לגמרי. רק קאי אמשנה א', קונם שאיני ישן, דבנדר אינו אסור רק מדרבנן משא"כ שבועה חלה על דבר שאין בו ממש: יט) *אפילו אמר ישיבת סוכה עלי, לא מחשב נודר מהישיבה שאין בה ממש, דמדהזכיר החפץ, דהיינו סוכה, כיש בו ממש דמי: כ) דנדר, שאסר על עצמו החפץ, חל על **דבר** מצוה: כא) *משום דבשבועה אסר הגוף, והגוף משועבד למצוה. מיהו עכ"פ לקי משו' שבועת שוא; והיינו דמסיים תנא שאין נשבעין, ר"ל שאסור לישבע לעבור וכו' וזהו החומר שבנדרים טפי מבשבועה וה"ה בנשבע לקיים מצוה, דלא חייל; והא דכתיב נשבעתי ואקיימ' לשמור משפטי צדקך? זאת עשה לזרוזי נפשיה; ולא מחשב שבועת שוא, דהרי צריך לזרוזי נפשיה למצוה. ועוד יש חומר בנדר טפי מבשבועה, דיש נדר וכו':

כב) *נזירות נמי נקרא נדר [והא דלא נקט בנדר, וכדפתח, דאע"ג דבאמר ב"פ קונס, לא אסר דחייל קונס ב', דהרי אין איסור חל על איסור, עכ"פ משכח"ל בנדר תוך נדר. כגון שאמר הרי עלי קרבן אם אוכל הרי עלי קרבן אם אוכל, דבאכלו חייב ב' קרבנות [כרמב"ם פ"ג דנדרים]? ה"ט, משום דנזירות חל אנזירות ילפינן מקרא, מדכתיב נזיר להזיר, ומנה ילפינן לשאר נדרים, להכי פתח תנא בנדר, לאשמעי' דגם בנדר משכח"ל, ומסיים בנזיר, משום דמנה ילפינן כך דינא [לח"מ]: כג) ומדהתם נזירות ל' יום
חייב

עיקר תוי"ט

נדרים אינן חלים על דבר שאין בו ממש. הר"ב: (יח) והטעם בזה שהשבועה חלה על גוף האדם והגוף יש בו ממש. טור: יט) וחומר כו'. לא דייקינן מכלל דשבועה מיהא איתא משום דהה"נ דליתא ולקי בה משו' שבועת שוא אלא שאינה הלה לבטל את המצוה. הר"ב: כ) סוכה. והה"נ כי אמ' ישיבת סוכה עלי דהואיל והזכיר החפץ אע"ג דישיבה אין בה ממש. הר"ב: (כא) אפי' כי אמר ישיבת סוכה עלי שבועה כו' והוי כאלו אמר שבועה שלא אשב בסוכה והשבינן ליה כיד שטפה. ועתוי"ט: (כב) ומלתא דפשיטא היא דלמה יגרע נדרו שחייב עצמו בקרבן משום שתלאו בעשיית המצוה. והרי אפי' בתלאו בדבר שאין בו ממש שאין הנדר חל עליו. חייב בקרבן שחייב עצמו בו בנדר. כדאי' בר"מ: כג) לעבור. ולקיים נמי לא. כדתנן לק': כד) נזיר. דנזירות נמי איקרי נדר דכתיב נדר נזיר ולא סיים במאי דפתח דאי אמר ככר זה עלי קונם ב"פ אין איסור חל על איסור אבל נזירות מקרא יליף לי'. תו': כה) אם אוכל. הה"נ אם אמר ב"פ הריני נזיר דחייב על כל א' וא' ואיידי
יקאי

שבועה שלא אוכל שבועה שלא אוכל ואכל, אינו חייב אלא אחת כד)(כ״ז) :
ד סתם נדרים להחמיר כה) ופירושם להקל כו) כיצד, אמר הרי עלי כבשר מליח, כיין נסך, אם של שמים נדר כז) אסור, אם של ע״ז(ל) נדר, מותר כח) ואם סתם כט) אסור, הרי עלי כחרם, אם כחרם של שמים ל) אסור לא), ואם כחרם של כהנים לב) מותר לג), ואם סתם כט) אסור. הרי עלי
כמעשר

תפארת ישראל

חייב ב׳ נזירות של ל׳ יום: כד) קרבן א׳ באכלו בשוגג, ומלקות א׳ במזיד. מיהו מדלא קאמר הרי זה שבועה א׳, ש״מ דעכ״פ בנשאל על ראשונה, חייל שנייה; אבל יכול לשאול על שניהן בבת אחת [י״ד רכ״ט ג׳]: כה) *בנדר סתם ולא פי׳ כוונתו, רק אמר שמתכוון שכמו שיפרשו חכמים לשונו כן יהיה, נפרשו להחמיר [ואילה״ק דקמ״ל הכי בנדר, הרי בכל דוכתא אמרינן ספק דאורייתא לחומרא? נ״ל דקמ״ל דלוקה, דלא הוה תיובו ספק אלא ודאי. דאסר על עצמו כל מה שיפרשו חכמים לשונו]: כו) ר״ל ופירושן של סתם נדרים, שנדר סתם, ואח״כ מפרש שכוונתו לקולא היה, אז מותר [ועי׳ ברא״ש בסוף המסכת ר״ל לא בפירושו שבש״ס רק בכללי פסקיו, שהביא ב׳ פירושים במשנה זו]: כז) *שאמר שנתכוון למליח של קרבן, שנאמר בו על כל קרבנך תקריב מלח [והא דקאמר אם של שמים נדר. הרי אפילו בסתם נדרו אסור? נ״ל דרבותא קמ״ל, דלא מבעי׳ אמר כמו שיפרשו חכמים, נדרו, דודאי אסור, דהרי ודאי יפרשוהו לחומרא״ אלא אפילו תלה כפי שיפרשו הוא בעצמו, והרי בידו לפרשו לקולא או לחומרא, אפ״ה בדאורייתא אין ברירה והו״ל כסתם נדרים דלהחמיר. ובש״ס גרסינן אם של שלמים נדר. ולהאורה נ״ל דהך גי׳ נכונה, דדרך שלמים למלחו הרבה מדנאכל לב׳ ימים, וכן משמע לשון נדרו, מדקאמר „מליח״, ולא „מלוח״, דמליח משמע הרבה, כמ״ש הרד״ק בשרשיו. ואתני מו״ה יוסף שליט״א הביא ראיה לרד״ק מדקאמרינן [שבת ע״ט א׳] גבי עבוד עורות, דלא מליח ולא קמיח, ש״מ דלשון עבוד הוא, והיינו שמלות הרבה. ולהכי שפיר נקט „שלמים״ שדרך למלחן הרבה אבל לגי׳ דגרס של שמים, דהיינו שאר קרבנות כשמקריבן א״צ למלחן הרבה [כמנחות דכ״א א׳ וכרש״י ותוס׳ שם], והאיך יפרש שנתכוון להקרבנות בלבנא דמליח? ואפילו לרמב״ם [פ״ג מאסורי מזבח] ולערוך, דס״ל דגם בקרבנות צריך למלחן יפה, וגרס התם לבשוף וכן לגלי, ול״ג וכן לקדירה, עכ״פ הרי מודה דבדיעבד בקורט א׳ סגי, וכיון שכן, האיך נפרש שלקרבנות נתכוון, ולא לשלמים, שבודאי מלחן הרבה שלא יסריחו? ועי׳ ברמב״ם [פ״א דנדרים הט״ו ובכ״מ שם]. אמנם ק״ל אדמבעי׳ לעיל [די״א ב׳] אי בעיקרא מתפיס או בסוף׳, לפשוט מכאן דבעיקרו מתפיס, וי״ל]: כח) *דהו״ל כמתפיס בחלב ודם, דאינו דבר הנדור [עי׳ פתיחה]: כט) *שאמר נתכוונתי כמו שיפרשו חכמים: ל) *חרמי בדק הבית: לא) אפילו ביהודה דמסתמא להיתר כסוף משנה: לב) חרמים שפירש שיהיו לכהנים: לג) *דאף דגם חרמי כהנים מועלין בהן עד שיבואו ליד הכהנים? מ״מ חרמי כהנים משמע שכבר בא לידן, ואז חולין גמורין הם [כרמב״ם פ״א מערכין]. מ״מ ק״ל דעכ״פ
נפשב

ר״ע מברטנורה

נזיר ל׳ יום ואם אמר הריני נזיר סתם [מונה ל׳ יום] ויביא קרבן נזיר ויחזור להיות נזיר (כו) כמספר הפעמים שאמר שיהיה נזיר ובשבועות אינו חייב אלא אחת שאינו לוקה אלא מלקות אחת אבל אם נשאל על השבועה הראשונה. חלה השבועה שנייה. וכן אם נשאל על השנייה חלה השלישית. ואסור לאכול עד שיותרו כולם מדלא תנן הרי זו שבועה אחת אלא אינו חייב אלא אחת: ד ופירושן להקל. אע״ג דכשפי׳ דבריו אזלינן בתר פירושו (כח). כי סתם ולא פירש אזלינן להחמיר דסתם נודר דעתו לאסור (כט): כבשר מליח. היינו קרבן דכתיב (ויקרא ב׳) על כל קרבנך תקריב מלח: כחרם של כהנים מותר. אע״ג דחרמי כהנים מועלים בהם עד שיבואו לידי כהנים והוי דבר הנדור מ״מ סתם חרמי כהנים משמע
שכבר

עיקר תוי״ט

דקתני גבי שבועה שלא אוכל תני נמי גבי נזיר אם אוכל. הר״ן: (כו) וקרי ליה נדר בתוך נדר לפי שהנזירות שניה שיא חלה בתוך הזמן הראשונה אלא שא״א שימנה אותה עד שימנה את הראשונה. הר״ן וע״ע: כז) אלא א׳. דאין שבועה חלה על שבועה דאין נשבעין לקיים המצוה דליתא בלאו והן. הרא״ש. ועתוי״ט: (כח) קשה דמה הולך לשנות ופירושן להקל ועוד כו׳ וי״מ אע״פ שסתם נדרים להחמיר הייט כשלא פירש מה היה בלבו אלא אמר כך נדרתי כמו שפירשוה חכמים אנו מפרשים לחומרא אבל אם אמר הרי עלי כבשר מליח וחזר ואמר בלבי היה כשל ע״ז אזלינן בתר פירושו להקל הרא״ש וע״ע: (כט) מדלא שתק. הרא״ש: ל) ע״ז. דגם לע״ז רגילות הוא למלות ולהכי לא קתני של חולין משום דאין רגילות לקרות בשר מליח אלא אט
דקתני

כמעשר, אם כמעשר בהמה נדר אסור לד) ואם של גורן, מותר. ואם סתם אסור. הרי עלי כתרומה אם כתרומת הלשכה נדר לה) אסור. ואם של גורן, מותר ואם סתם לו) אסור לז) דברי ר"מ, רבי יהודה אומר סתם תרומה ביהודה אסורה לג), ובגליל מותרת, שאין אנשי גליל מכירין את תרומת הלשכה לח), סתם חרמים ביהודה מותרין לט) ובגליל אסורין, שאין אנשי גליל מכירין את חרמי הכהנים מ): ד נדר בחרם מא) לא) ואמר לא נדרתי אלא בחרמו של ים מב), בקרבן, ואמר לא נדרתי אלא בקרבנות של מלכים מג) לה) הרי עצמי קרבן מד) ואמר לא נדרתי אלא בעצם שהנחתי לי מה) להיות נודר לו) בו מו) קונם אשתי נהנית לי, ואמר לא נדרתי אלא מאשתי הראשונה שגרשתי. על כולן אין נשאלין להם מז) ואם נשאלו מח) עונשין אותן מט) ומחמירין עליהן נ)

ר"ע מברטנורה

שנדר בלא יד כאן: אם כמעשר בהמה אסור. דהוי דבר הנדור. שצריך להקדישו (לה) ואין מעשר בהמה אוסר הדיר. כמו שמעשר דגן אוסר הגורן: שאין אנשי גליל מכירין תרומת הלשכה. לפי שהיו רחוקים מירושלים (לב): שאין אנשי גליל מכירין חרמי כהנים. וכל מה שהיו מחרימין היו מפרישין לבדק הבית (לג) והלכה כרבי יהודה: ד בחרמו של ים. לשון מצודה כמו אשר היא מצודים וחרמים (קהלת ז'): הרי עצמי קרבן. אסר עצמו כקרבן על חבירו: אין נשאלים עליהם. אין צריכין שאלת חכם שאינן חלין: ואם נשאלו. ואם עם הארץ הוא זה (לז) שנדר כהאי גוונא. ובא לישאל על נדרו אין פותחין לו פתח לחרטה ואין מתירין לו ואם עבר על נדרו זה. מלקין אותו

דר"ם

תפארת ישראל

נפשט מהכי דבשבת מתפיס? וי"ל]: לד) דהו"ל דבר הנדור, דצריך להקדישו: לה) עיין שקלים [פ"ג מ"א]: לו) אפילו בגליל דמשמע לשם היתר: לז) *ואף דגם תרומת גורן מצוי התם, עכ"פ סתם נדרים להחמיר. מיהו במפרש שטוענו לקולא גם ביהודה שרי: לח) מדרחוקים מירושלים: לט) *אף דגם חרמי בדק הבית מצויי' שם, אתיא למ"ד סתם נדרים לקולא ונקט ברישא רבותא דלמ"ד סתם נדרים להחמיר ולא מבעיי' בחרם, דמצוי חרם גבוה כמו חרמי כהנים, תלינן להחמיר, אלא אפי' בתרומה דטפי מצוי תרומת דגן מתרומת לשכה, אפ"ה אסור, ובסיפא נקט רבותא איפכא למ"ד סתם נדרים להקל, דאפי' בחרם שמצוי חרם גבוה כמו חרמי כהנים, והו"ל ספק שקול אפ"ה תלינן לקולא ודו"ק: מ) *דלא היו כהנים שם והחרימו לבדק הבית: מא) *שאמר הפך זה עלי חרם: מב) [נעטלע], ורבותא קמ"ל אף שאין דרך לקרות לנעטלע חרם סתם, אפ"ה שרי וכמ"ש באמר שנתכוון לחרם כהנים: מג) *דורן של מלך: מד) שאמר הרי עצמי קרבן עליך: מה) בביתי: מו) *להטעות השומע כאילו נדרתי נדר גמור: מז) ר"ל א"צ שאלה, ולא אמרינן בכה"ג סתם נדרים להחמיר דהרי לכך נתכוון באמת: מח) *שהוא ע"ה וסבור שזה נדר הוא ונשאל עליו [עתים']: מט) *דשעבר על נדרו צריך לנהוג איסור כימים שנהג היתר, כאילו עבר על נדר גמור, והיינו נאמן שלכך נתכוון כשנדר [ר"ח ב']: נ) *שלא להתיר לו בפתח חרטה.

רק

עיקר תוי"ט

דקתני של שמים ושל עכומ"ז ולא של חולין תו': (לא) וא"ת והגא עשירי מאליו הוי קדוש. וי"ל דבעינן העברת מנין ואם היו י' ונטל א' שלא מנין אינו קדוש כדאמר פ"ט דבכורות. תו'. (לב) ולא היו תלין בתרומת הלשכה לא קרי לה תרומה סתמא אלא תרומה שבלשכה קרי לה שלכך כי נדרו בתרומה סתם ליכא לספוקי כלל בתרומת הלשכה. הר"ן: (לג) פרש"י שלא היו כהנים ביניהם. ומסיים הר"ן ולחרמי כהנים לא קרי להו חרם סתם שלכך כי נדרו בחרם ליכא לספוקי במידי דוהאי חרם גבוה קאמרי ובגמ' כא מכירין מותרין אתי' כר"א כ"ל דפליג ארישא וס"ל ספיקא לקולא: (לד) בחרם. דאמר הפך זה חרם עלי ושוב אמר לא נדרתי. רש"י: (לה) בקרבנות כו'. דורונות שמקריבין לפני מלכים. רש"י: (לו) נודר. דרך שחוק. הר"מ. והתוי' פי' להטעות העולם שיאמינו דברי שיהיו סוברים כי אני נודר נדר גמור: (לז) ולפיכך צריך שאלה. הר"ן. והתוספות נסתפקו אי אמרינן דוקא בבא לשאול אבל אי לא בא לשאול אסרינן ליה ועתוי"ט:

דר"מ וחכ"א פותחין להן פתח ממקום אחרנח) ומלמדיןנט) אותןנג) כדי שלא ינהגו קלות ראש בנדריםנג):

פ"ג ארבעה נדרים התירו חכמיםא) נדרי זירוזיןב), ונדרי הבאי ג) ונדרי שגגותד), ונדרי אונסיםה), נדרי זירוזין כיצד, היה מוכר חפץו ואמר קונםו) שאיני פוחת לך מן הסלע, והלה אומר קונםו) שאיני מוסיף לך על השקלז), שניהן רוצין בשלשה דינריןח), רבי אליעזר בן יעקב אומר אף הרוצה להדיר את חבירו שיאכל אצלוט) אומר כל נדרב) שאני

תפארת ישראל

רק בפתח ממש: נא) *ר"ל שלא יפתחו לו בהרתו לומר לו, כיון שלא נדרת רק בקרבנות מלכי', מותר אתה; רק יפתחו לו מצד אחר, אדעתא דהכי והכי לא נדרת; ואפילו בפתח חרטה סגי [ר"ח ס"ב]: נב) *שאינו רשאי לעשות נחוק מנדרים כמו שעשה הוא, מלבד שמביא עצמו לידי חסד כשיראוהו עובר, יחשבו שעובר על נדר גמור: נג) אבל אין מחמירין לענשו כשעבר על נדרו [ולר"ן [די"ת ב'] ה"פ מלמדין אותו דאפילו בנדר כזה כשנדרו צריך לנהוג איסור; ולהכי אומרים לו כך, כדי שלא ינהג קלות ראש בנדרים, דאם נתיר לו לאכול ולשתות, הרואים אותו שנדר ואפ"ה אוכל ושותה יחשדוהו שמקיל ראש בנדרים, אמנם ק"ל לר"ן למה צריך לנמדו שצריך לקיים נדר זה, הרי כיון דמצרכינן ליה לפתוח פתח, כבר ידע שצריך לנהוג איסור בנדר זה? ותו דלשון מלמדין משמע שמלמדין אותו אמיתת הדין? ול"מ היה נ"ל הפכא, דהרי לרבנן אף שעבר אין מענשין אותו, וכמ"ש הר"ן, א"כ יש לחוש שעי"ז יקל ראש בנדרים שיראה שעבר ולא ענשוהו, לפיכך מלמדין אותו האמת, שאין זה נדר ולפיכך לא יענשוהו, ואפ"ה הי' צריך פתח, ועי"ז יראה כמה חומר הנדרים, דאף בדבר הדומה רק לנדר היה צריך פתח]:

פ"ג א) *ר"ל א"ל התרה, מדכולן אין פיו ולבו שוין, מיהו לכתחילה אסור לידר בהן, אם לא שרוצה לקיימן. אבל בשבועו' אף דליכא מלקות כשעבר עליהו, עכ"פ צריך התרה [רל"ט א']: ב) שהתכוון בנדרו כדי לזרז אדם אחר לעשות דבר ע"י נדרו: ג) שהיה נודר על דבר שהוא גוזמא: ד) שנדר בטעות שסבר שכך הוא: ה) שנאנס אח"כ מלקיים נדרו, ומהשתא מפרש תנא לכולהו ד': ו) ככר זה, עלי: ז) הוא חצי סלע: ח) ר"ל לכך נתכוונו כשנדרו, ולא נדרו רק לזרוזי זה לזה, וכיון דדברים שבלב אינן דברים, להכי נס בפחות או ביותר מג' דינרין, מותר. אבל בסלע או בשקל אסור למכור, מדעיקר משמעות נדרן כך הי': וי"א שגם בכהאי גוונא מותר. מיהו בהעמידו שניהן דבריהן ונתבטל המקח, או באומר בפירוש שהתכוון לנדר גמור, הוה נדר [י"ד רל"ב]: ט) *חסורי מחסרא וה"ק אף המסרב ומדיר חבירו שיאכל אצלו, נדרי זרוזין הוא, אבל הרוצה שלא יתקיימו נדריו, יאמר

ר"ע מברטנורה

אותו(לח): פותחין לו פתח ממקום אחר. מראים לו שהדבר קיים ופותחין לו פתח מטעם אחר ומתירין לו נדרו אבל לא עונשין ולא מחמירין. וכן הלכה:

פ"ג ארבעה נדרי'. כולהו מפרש להו ואזיל: קונם שאני פוחת לך מן הסלע. קונם ככר זה עלי אם אני פוחת לך מן הסלע והסלע הוא ארבעה דינרים: על השקל. הוא חצי סלע: שניהם רוצים בשלשה דינרים. ולא הי' בלבם לשם נדר אלא המוכר נדר לזרז הלוקח שיוסיף דמים וכן הלוקח כדי שיפחות המוכר בדמי המקח הילכך לא הוי נדר ואף על גב דדברים שבלב אינם דברים הכא דמוכחא דמלתא כי הכא שכן דרך כל מוכרין ולוקחין לעשות כן אזלינן בתר דברים שבלב: רבי אליעזר בן יעקב אומר אף הרוצה להדיר את חבירו כו'. מפרש בגמרא דחסורי מחסרא והכי קתני הרוצה שיאכל חבירו אצלו ומסרב בו ומדירו(א). נדרי זרוזין הוא. והרוצה שלא יתקיימו נדריו כל השנה יעמוד בראש השנה ויאמר כל נדר שאני עתיד לדור יהא

עיקר תוי"ט

(לח) הא דכ' אין פותחין הוא פירושא דמחמירין עליו. ומ"ש מלמדין אותו הוא פי' דמוכיחים אותו. ועתוי"ט: (לט) ומלמדין. פרש"י מוכיחין אותו והא דלא תנן הכי ברים פרקן גבי אם אלי כאמת. לפי שבכאן הרי הוא כעושה חוכא ואטלולא מהנדרים. משא"כ באומר כאמת דאע"ג שאינו נדר מכום דלא אל מ"מ לא משוי כחוכא ואטלולא ולכך אין אנו מחוייבים להוכיחם:

(א) מי שאסר עליו הנאתו: (ב) כל נדר. כפי' דנדרנא. שאומרים כל נדרי. משמע מזי להבא ועתוי"ט:

עתיד לידור, הוא בטל, ובלבד שיהא זכור בשעת הנדר י): ב נדרי הבאי יא) אמר קונם ו) אם לא ראיתי בדרך הזה כיוצאי מצרים, אם לא ראיתי נחש כקורת בית הבד יב) ד). נדרי שגגות יג), אם אכלתי ואם שתיתי, ונזכר שאכל ושתה יד) שאיני אוכל ושאיני שותה, ושכח ואכל ושתה, אמר קונם אשתי נהנית ה) לי, שגנבה את כיסי ושהכתה את בני, ונודע שלא הכתו ונודע שלא גנבתו טו), ראה אותן אוכלין תאנים ואמר הרי הן עליכם קרבן, ונמצאו ז) אביו ואחיו והיו עמהן אחרים, ב"ש אומרים הן מותרין ומה שעמהם אסורין וב"ה אומרים אלו ואלו מותרין טז): ג נדרי אונסים, הדירו

חבירו

ר"ע מברטנורה

בטל. ויעמוד ברא"ש השנה לאו דוקא אלא ה"ה בכל עת שירצה ולכל זמן שיקבע: ובלבד שיהיה זכור. מן התנאי בשעת הנדר. ודעתו על התנאי שיהיה קיים אז הנדר בטל. אבל אם לא נזכר מן התנאי בשעת הנדר ולא בתוך כדי דבור משעה שנדר. הנדר קיים ואין צ"ל אם נזכר מן התנאי בשעת הנדר ודעתו שיהיה התנאי בטל והנדר קיים דפשיטא שהנדר קיים. ומשפטי השבועות והנדרים שוין לדין זה. והלכה כרשב"י: ב נדרי הבאי. גוזמא ושפת יתר(ג) והוא בעצמו יודע שלא היה כך: קונם אם לא ראיתי. קונם עלי ככר זו אם לא ראיתי וכו': נדרי שגגות. אמר קונם עלי ככר זו אם אכלתי אם שתיתי ונזכר שאכל ושתה. ובשעת הנדר היה סבור שלא אכל ולא שתה לא הוי נדר: קונם שאיני אוכל לך ואיני שותה. ושכח ואכל ושתה דבשעה שהנדר חל שהוא בשעת האכילה והשתייה שכח את הנדר מותר דילפינן משבועה דכתיב (ויקרא ה') האדם בשבועה דבעינן שיהיה אדם בשעה שהשבועה חלה עליו כלומר שיהיה זכור מן השבועה(ה) וה"ה בנדר: קונם אשתי נהנית לי שגנבה את כיסי. היינו נדרי שגגות דכיון שנודע שלא גנבה לו נמצא שלא היה נדר: אלו ואלו מותרין. דנדר שהותר מקצתו הותר כולו דאינו רוצה שיחול נדרו אלא כעין שנדר אותו וכיון שמקצתו שם שוגג נתבטל כולו: ג נדרי אונסין. דמעקרא לא היה בדעתו שיחול הנדר אם

יתכנו

תפארת ישראל

כל נדר וכו'. מיהו בנדר הוא שיאכל אצל חבירו, הינו זרוזין. ואין למדין מזרוזין רק מה שאמרו חכמים: י) *בש"ס אמרי', תני ובלבד שלא יהא זכור בשעת הנדר מביטולו שביטל. מיהו נ"ל דדוקא בלא התנה על נדר פרטי, רק כדקאמר כל נדר וכו', אז אומרי' דבזכור לתנאו, ואפ"ה נדר, עקרו לתנאו, אבל בהתנה על נדר פרטי שיהא בטל, אז אדרבה, בזכר לתנאו, עקר לנדרו שנודר בהכרח, ובלא זכרו נדרו קיים. [ועי' י"ד רי"א]. מיהו בהדירו חבירו או השביעו, לא מהני בטולו [שם]: יא) גוזמא: יב) *בנחש שגנבו מנומר, שאינו בנמלא שיהיה מנומר כקורה. ונ' מיני גוזמא נקט הנא ברבוי ובדמות: יג) *אמר קונם ככר זה עלי אם וכו': יד) או שאמר ככר זה עלי קונם שאיני אוכל וכו': טו) נרא' לי דתלהו צריכי, לא מבעיא אם אכלתי, שהיה הנדר בטעות, אלא אפילו בשלא אוכל שהי' הטעות אח"כ במעשה, ואפי' בשגנב' ושהכת' את בני, שלא הי' הטעות בפעולתו רק בפעולות של אחרים, סד"א, אם לא נתכוון שבין כך או כך יחול הנדר, לא הוה נודר. קמ"ל.

[מיהו בפעולות אחרים להבא, כגון אם תגנוב ואם תכה, וודאי חייל כשתגנוב וכשתכה, ומש"ה לא קשיא ממשנה סוף פ"ה דנזיר יע"ש? דהתם מדיודע שאפשר בטועה הוא ואפ"ה נדר, ש"מ דבכל גוונא נדר, מה שאין כן הכא בשגנבה ושהכתה דומיא נכן דשבועות [דכ"ו ה'] שבועי' דהכי אמר רבי, דקסבר שיה בא"א שיטעה]. אי נמי קמ"ל בבא שגנבה ושהכתה, לאשמעי' דוק' כשפירש הטעם שנודר, משגנבה וכו': אבל בנדר סתם מאביהו, אף שהי' בטעו אסור, כסי' ט"ז. ובבא דתאני' קמ"ל לאשמעי' פלוגתא דב"ש וב"ה: טז) *מדהיה מוטעה בעיקר הנדר, שלא התכוין מעולם על אביו.

תרי

עיקר תוי"ט

(ג) ופרש"י כ' מר שאינו כלום. שמיר ושית מתרגמינן הבאי ושוא. וכתב שתשבי שגוזמא הוא ל' יון: ד) בית הבד. פרי גוונא נקט חד דשייך ביה גוזמא דשייט כעולי מצרים דעביד אינש דכי תזי אינשי טובא גזים ואומר כעולי מצרים וחד לא שייך ביה גוזמא דשייט נחש כקורת בית הבד דמפרשים נגמ' שרוף ואין שום נחש שרוף כלל. וכי שלא איסור פירות כחד מהני נדרו בטל וכל א' וא' טעמים לחוד טו' סר"נ: (ה) שיהא שם עליו. רש"י: ו) נהנית. מידי דלא משתעבד לה. טו': ז) ונמצאו ט'. וטעמא דכיון

שאנו

חבירו שיאכל אצלו יז)**, וחלה**[ח] **הוא או שחלה בנו**[ט] **או שעכבו**[י] **נהר** יח) **הרי אלו נדרי אונסין** יט)**: ד נודרין להרגין** כ) **ולחרמין**[כא] **ולמוכסין** כב) **שהיא**[יא] **תרומה** כג) **אף על פי שאינה תרומה, שהן של בית המלך אף על פי שאינן של בית המלך** כד)**, בית שמאי אומרים בכל נודרין חוץ מבשבועה**[יד] **ובית הלל**

תפארת ישראל

הרי אין פיו ולבו שוין; משא"כ באשתו, כיון שנתכוון לאסרה ולא היה הטעות רק בטעם הנדר, להכי אם לא פירש הטע' שגנבה ושהכתה, היה אסור. וקיי"ל כב"ה; ודוקא נאמר תחלה כולכם אסורים, ואח"כ אמר אלו הייתי יודע שאבא ביניהן, הייתי אומר פלוני ופלוני אסורי' ואבא מותר, או שאמר תחלה שיהיו כתאנים אסורים לזה ולזה, ואח"כ אמר, אלו הייתי יודע שאבא ביניהן, הייתי אומר כולכם אסורים חוץ מאבא; אבל בלא החליף לשון הנדר כשהתיר בו, מהלשון שאמר תחלה, כגון שאמר בתחלה ובסוף כולכם אסורים או שהיה אומר בתחלה ובסוף זה וזה אסורים רק שבסוף אמר חוץ מאבא, אסורים האחרים, מדלא הורע כח הנדר בלשונו [שם]: יז) *באופן שלא היה נדרי זרוזין: יח) *שטטף גדותיו דכל זה אונס שאינו מצוי: יט) *וה"ה בכל אונס שאינו מצוי; ואפי' יכול לסלק האונס ע"י ממון הרב' שיתן, מקרי אונס; ומכ"ש כשנשבע באונס דאינו נדר או שבועה. מיהו דוקא באונס נזק, אבל בירא ממניע' טובה, לא מקרי אונס [רל"ב סי"א]: כ) רצחנין; ופשיטא שמותר לידר ואפי' לשבע שקר כדי להציל נפשו? רק קמ"ל שאין הנדר והשבועה חלין: כא) *ר"ל אפילו רק אונס גזלנים: כב) *אפילו רק אונס מוכס העומד מאליו, או שאין לו קצבה; אבל מכס הקצוב ממלך, אפי' רק מלך עכו"ם, אסור להבריח, וכ"ש שאסור לשבע לו לשקר: כג) *דאפילו גזלנים ישראלים אין אוכלין איסור, וגם אין לוקחין מכס ממוליכי תרומה לכהנים מדסתמן עניים הן: כד) *ואף שאוסר על עצמו כל הפירות אם אין כדבריו, יתכוון בלבו שיאסרו עליו רק היום. ואף דקיי"ל דברים שבלב אינן דברים, נבי אנס אגב אונסא גמר בלבו שיהיה כאילו הוציא בשפתיו; ובלבד שלא יוציא מפיו ההפך מכוונתו [והקשו תוספת שבועות (דכ"ו ב) אדקאמר התם גמר בלבו להוציא פת חטין והוציא פת סתם, אינו אסור רק בפת חטין, דאזלינן בתר דברים שבלב, ומ"ש מהכא דל"א דדברים שבלב הוה דברים רק באנס? ונדחקו רבותינו לחלק דהתם איירי בת"ת והכא בע"ס. ולפעד"נ ל"מ, דהתם התכוון רק אפת חטין מבת"כ הכא בנודרין להורגין, הרי מתכוון שיבין האנס מדבריו שיאסרו עליו לעולם, להכי רק באונס הרי

ר"ע מברטנורה

יעכבנו אונס ובכה"ג שהדברים מוכיחים דברים שבלב הוו דברים: ד להרגין. לסטים שהורגין האדם ונוטלין את ממונו: ולחרמין. גזלנים שאינם הורגים ולא זו אף זו קתני: ולמוכסין. במוכס העומד מאליו אבל מוכס שהעמידו המלך בין מלך ישראל בין מלך עכו"ם ולוקח דבר קצוב בחוק המלכות (יב) דינא דמלכותא דינא ואסור לברוח מן המכס וכל שכן שאסור לדור ולשבע לו לשקר: שהן של תרומה. אף על פי שהורגין וגוזלין אין אוכלין דבר האסור (יג) אי נמי תרומה לא חשיבא להו מתוך שאינה נאכלת אלא לכהנים טהורים. נמכרת

עיקר תוי"ט

שאלו היה יודע כו' היה מוציאן מן הכלל הי"ז מוטעה בעיקר הנדר שלא היה דעתו מעולם על אביו וכל שיש בעיקר הנדר טעות אין פיו ולבו שוין ובטל מעצמו ומש"ה בקונם אשתי נהנית לי בענין שיאמר בפי' שגנבה את כיסי דאי לא אע"פ שהיה דעתו בשביל כך מ"מ כיון דלהדיר את אשתו נתכוון ליכא טעות בעיקר הנדר אבל כאן שלא נתכוין להדיר את זה מעולם הרי הנדר בטל מאליו. הר"ן: ח) וחלה כו'. בגמ' פריך הנ"ה לא. והא הוי נדרי זרוזין לרשב"י דר"פ. ומוקמינן למתני' דהכא כשביקש המזומן מהמזמן שידירהו מנכסיו אם לא יאכל אצלו כגון שהיו מזמנים אותו גם במקום אחר וחפץ יותר לאכול עמו הילכך ליכא למימר דלזרוזי קא מכוין כו': ט) בנו. וצריך לשומרו. הר"ן: י) שעכבו כו'. שגדל הנהר מהפשרת שלגים. דלא שכיח. ולא ה"ל לאסוקי אדעתיה להתנות. הרא"ש: יא) שהיא כו'. כאומר יאסרו פירות עולם עלי אם אינם תרומה ומפ' בגמרא שצריך שיחשוב בלבו יאסרו עלי רק היום והוי דברים שבלב דברים. כיון דאונס הוא: (יב) דאלו אין לו קצבה ניקה לא. גמ'. ופי' הרא"ש דהאי לאו דינא. ודוקא בדבר שהוא שוה לכל בני המדינה יש לו רשות למלך לעשות אבל לא בדבר שאינו שוה למעט לזה ולרבות לזה: א"נ כיון שאין לו קצבה מרבה ליקח יותר ממה שהמלך חפץ הלכך כולו גזל: (יג) והקשו התוס' דתינח הורגים וחרמים דאינם מתכוונים כ"א לגזל. אבל מוכסים מאי אהני לשום ישאל המכס. וי"ל שלא היו רגילים ליקח מכס ממוליכי תרומה לכהנים: יד) חוץ כו'. דשמיטה דכ' בה לא ינקה [כ"כ הר"ן] ופרש"י שלא יאמר יאסרו פירות שבעולם עלי בשבועה אם אינן של תרומה

הלל אומרים אף בשבועה(כה) בית שמאי אומרים לא יפתח לו בנדר(כו) ובית הלל אומרים אף יפתח לו. בית שמאי אומרים במה שהוא מדירו, ובית הלל אומרים אף במה שאינו מדירו. כיצד אמרו לו אמור קונם אשתי נהנת לי ואמר קונם אשתי ובני נהנין לי, בית שמאי אומרים אשתו מותרת ובניו אסורין, ובית הלל אומרים אלו ואלו מותרין(כז): ה הרי נטיעות(*) האלו קרבן אם אינן נקצצות(כח) טלית זו קרבן אם אינה נשרפת(כט) יש להן פדיון(ל) הרי נטיעות האלו קרבן עד שיקצצו טלית זו קרבן עד שתשרף אין להם פדיון(לא). ו הנודר מיורדי הים, מותר ביושבי היבשה(לב) מיושבי היבשה, אסור ביורדי הים(לג) שיורדי הים בכלל יושבי היבשה.

לא

ר"ע מברטנורה

מתהרת בש"א הרבה: לא יפתח לו בנדר. אם לא שאל ממנו האדם שידור לא יתחיל הוא בנדר: במה שהוא מדירו. אם שאל ממנו האדם לדור לא ידור לו אלא במה ששאל בלבד ולא ידור לו נדר בדבר אחר. וכל הני ד' מדרים דב"ה במתניתין דין הנדרים והשבועות שוים ומה שמותר בנדר מותר בשבועה ואין צריכים התרה חוץ מנדרי זרוזין בלבד שצריכים התרה מדברי סופרים לפיכך השבועה אסורה בהם: ה הרי נטיעות האלו קרבן אם אינן נקצצות. ראה רוח סערה (טז) באה וירא שמא יקצצו נטיעותיו ואמר הרי אלו קרבן אם אינן נקצצות או שראה דליקה נפלה בעיר וירא על טליתו שמא תשרף ואמר הרי זו קרבן אם לא תשרף: יש להם פדיון. כשאר הקדשות ויפדו ויקנה בדמיהן קרבן דכיון דלא אמר יהרי הן עלי כקרבן (יח) לאו לאסרינהו עליה כקרבן איכוין אלא שיהיו לקנות בדמיהן קרבן: אין להם פדיון. אלא כשעות נתפסין בקדושה והנטיעות חוזרות להיות קדושות דכיון דאמר עד שיקצצו הכי קאמר לכשאפדה חזרו ויקדשו עד שיקצצו: ו מותר ביושבי יבשה. שאין דרכה לרדת בים (יט): בכלל יושבי יבשה (כ). שסופה לרדת ולישב ביבשה:

לא

רגילין לישא באניות כלל אפילו לרייול:

תפארת ישראל

הרי כה"נ. וצ"ל דהתם בדיעבד משא"כ הכא לכתחלה לא הרי רק במקום קונם]: כה) שרשאי לומר יאסרו עלי כל הפירות בשבוע' אם אין אלו תרומה ואף דשבוע' חמיר מנדר. וי"א דגם לשבע לכליא. לומר הנני נשבע שפירות אלו תרומה הן, הרי; ורק כמו בנדר ושבועה צריך להעריס בלבו לחשוב שיאסרו רק היום, כ"כ בנשבע שהן תרומה צריך להעריס בלבו על דבר מה [רשב"ץ]; ונ"ל דר"ל שיחשוב בלבו שהן תרומה שהרמתי אותן על כתפי [עי' י"ד רל"ב]: כו) אם לא שאל ממנו האדם שידר: כז) *ובכולהו קיימא לן כב"ה [שם]: כח) שראה סערה, ומתדמה שיקצץ נטיעותיו, ואמר הרי וכו': כט) שהיה שריפה, ומתדמה שישרף טליתו, ואמר הרי וכו': ל) *ר"ל לא אמרינן כנדרי זרוזין הן שרוצה לזרז השומעין להאמין שבוודאי יקצצו, קמ"ל דלמא הי' כוונתו שבזכות זה ינצלו, וספק נדרים להחמיר. מיהו יש להן פדיון כשאר הקדשות להביא בדמים קרבן, והן גופן מותרין לו, דלא אסרן על עצמו, מדלא אמר עלי: לא) *דהכי קאמר כל עוד שלא יקצצו, יאסרו עלי דאף לאחר שאפדם יחזרו ויקדשו. מיהו לאחר שנקצצו מותרים מיד בלי פדיון [רמב"ם סוף פרק ד' מעילה]: לב) *אותן שהית לג) אפילו במפליגין בים הרבה, מדסופן לירד

עיקר תוי"ט

תרומה והיינו דהכן בשבועה דהוה משמע דמיירי ינשבע שכדבריו כן הוא ובהכי לא איירי ועתוי"ט: טו) נטיע'. מהו דתימא דהוי כמו נדרי שגגות דלהעצה · דהי אקדשינהו שהיה סבור שא"א שינצלו ולא גמר בלבו להקדישן קמ"ל דהנדרים שבלב כי הני דלא תוכח לא הוין נדרים. כרא"ש: (טז) גמ'. דלא"ה אימת קדשי: יז) יש פ'. בדין הוא דהו"ל למיתני קדושי' כו' אלא איידי דרישא דתני אין להם פ': גמ': (יח) ז"ל הרא"ש ולא אמר שאסרן עליו כקרבן כיון דלא אמר ועלי ע"כ. אבל אי אמר עלי קרבן אע"ג דלא אמר כקרבן הוי נדר שאסור איסר על נפשו ולא להקדישו: (יט) ל' הר"ן באותן שאין רגילין להיות יורדי הים באניות: (כ) ל' הר"ן אפי' הם עכשיו בים שסופם לעלות ליבשה:

ומפרשי

לא כאלו שהולכין מעכו ליפו(לד) אלא במי שדרכו לפרש(לה)(כב): ז הנודר מרואי החמה אסור אף בסומין, שלא נתכוין זה אלא למי שהחמה רואה אותו(לו): ח הנודר משחורי הראש, אסור בקרחין ובעלי שיבות(לז) ומותר בנשים(לז) ובקטנים(לח), שאין נקראין שחורי הראש אלא אנשים(לט): ט הנודר מן הילודים(מ) מותר בנולדים(מא) (מן הנולדים(כו)) אסור בילודים(מב) רבי מאיר מתיר אף בילודים(מג) וחכמים אומרים לא נתכוון(כז) זה

אלא

ר"ע מברטנורה

לא כאלו ההולכים מעכו ליפו. איכא דמפרשי לה הכי הא דתנן ברישא דמתניתין הנודר מיורדי הים מותר ביושבי יבשה דמשמע הא ביורדי הים אסור. לא כאלו שהולכים מעכו ליפו שהנודר מיורדי הים אינו אסור בהם דמשום דרך מועט כזה לא מקרו יורדי הים ואית דמפרשי לא כאלו ההולכים מעכו ליפו בלבד דבכלל יורדי הים הם ליאסר(כא) וגם יושבי יבשה מקרו אלא אף במי שדרכו לפרש לפי שסופו לירד ליבשה: ז מי שהחמה רואה אותו. מדלא קאמר מן הרואים(כג): ח אסור בקרחי' ובבעלי השיבות. מדלא קאמר בבעלי השער(כד): שאין נקראים שחורי הראש אלא אנשים. לפי שהאנשים פעמים מכסים ראשם ופעמים מגלים ומשחרות ראשם ניכר שהם אנשים אבל נשים לעולם הולכות וראשם מכוסה והקטנים בין זכרים בין נקיבות הולכין בגלוי הראש ואינם ניכרים בין זכר לנקבה ומ"ה לא מקרי שחורי הראש אלא האנשים הגדולים: ט מן הילודים. משמע שנולדו כבר(כה). מן הנולדים משמע העתידין להוולד: מן הנולדים. רבי מאיר מתיר אף בילודים בגמרא מפרש חסורי מחסרא והכי קתני מן הנולדים אסור בילודים: רבי מאיר אומר אף הנודר מן הנולדים מותר בילודים. כי היכי דהנודר מן הילודים מותר בנולדים:

אלא

תפארת ישראל

לירד ליבשה: לד) *ר"ל לא לבד באלו שהולכין וכו', שהוא דרך קלרה, אסור, אלא אפילו במפליגין: לה) *מדלא קאמר מן הרואין ואין להקשות א"כ אסר עצמו מכל אדם, והו"ל שבועת שוא, דבכה"ג א"א לעמוד בו [כר"ן דל"א א' ד"ה שאיני]? כ"ל דהכא מיירי באסרן ע"ע רק לזמן, או רק במקום, או רק בהומס מיוחדת]: לו) *דמדלא קאמ' מבעלי שער. ע"כ לא מיעט קרח, ומה שאמ' שחורי ראש, היה כוונתו שהיו שחורי ראש א"כ לא מיעט נמי שב. ואי"ל אם כן מדמשתמע שב וקריח בכלל שחורי ראש, גם בלי הוכח' שלא אמר בעלי שער להכי בשב וקריח, דסתם נדרי' להחמיר [כפ"ב סי' כ"ה]? נרא' לי דבלי הוכחה זאת הוה משמע קך ליסנא טפי להיתר מלאיסור, ובכהאי גוונא לא אמרי' סתם נדרים להחמיר [כש"ך י"ד ר"ח סקי"ד], ודוקא בהמ' שנתכוון להיתר, דאל"כ אפילו מסתבר טפי להיתר אמרי' סתם נדרים להחמיר [רי"ז ב']: לז) *דנקראים מכוסי ראש, אפי' נשי עכו"ם דרכן לכסות ראשן [כרש"י דנ"ח ב'], ובנדרי' הלך אחר לשון בני אדם: לח) *דנקראים מגולי ראש, דרק זהירות הוא לכסות ראשן [כשבת קנ"ו ב']: לט) *דא"א לתאר אותן מגולי או מכוסי ראש, דזמנין מגלו וזמנין מכסי רישייהו, ולהכי נקראים שחורי ראש: מ) *דמשמע בלשון בני אדם, שנולדו כבר: מא)*ר"ל בעתידין להוולד: מב)*דנולדי משמע שנולדו כבר או העתידין להוולד, דאף דאין אדם מקדים דבר שלא בא לעולם, על כל פנים אוסר ע"ע דבר שלבל"ע [כי"ד כסר"ד]. ובש"ס ל"נ קך בפא: מג) *ס"ל דכמו באוסר עצמו בילודי' מותר בנולדי', ה"נ באוסר עצמו בנולדי'

שבו

עיקר תוי"ט

(כא) ומסתברא דדוקא במי שרגיל בזה תדיר אי נמי במי שהיה יורד בשעת נדרו מעכו ליפו הרשב"א: (כב) לפרש. נקרא היורד בים באניות גדולות מתרחק מן הארץ ריחוק גדול אבל מעכו ליפו הולכים על תוף הים וקרוב ליבשה. הר"מ: (כג) גמ'. ומשום לאפוקי דגים שבים ועוברין שבמעי אמן שאין חמה רואה אותן שמותר בהן כו' והעיקר בכל זה בנדרים הלך אחר לשון בני אדם. הר"מ: (כד) גמ'. ומפרש הר"ן אלמא אפילו קרחין בכלל וכיון דשחורי הראש לגבי קרחין לאו דוקא לבעלי שיבות נמי לאו דוקא. ולאותן שאדם מתאר אותם בשחורי הראש נתכוין דהיינו אנשים כו': (כה) משום דבלשון בני אדם כך הוא. דאלו בל' תורה משמע נמי בעתידים להוולד כדכתיב כל הבן הילוד. הר"מ: (כו) הנולדים. דלשון הנולדים כולל שניהם אותם שנולדו ואותם שעתידים להוולד. ור"ל בלשון בני אדם: (כז) רא כו'. לפרושי טעמיה דת"ק משום שלא נתכוין זה אלא מי שדרכו להוליד בין לנקבה בין לשעבר ור"מ סבר דבלשון בני אדם

לא

אלא במי שדרכו להוליד[מד]: י הנודר משובתי שבת אסור בישראל ואסור בכותים[מה](כח) מאוכלי שום[מו] אסור בישראל ומותר בכותים[מז] מעולי ירושלים אסור בישראל ומותר בכותים[מח]: יא קונם שאני נהנה לבני נח[מט], מותר בישראל[נ] ואסור באומות, שאיני נהנה לזרע אברהם אסור בישראל[נא] ומותר באומות[נב]. שאיני נהנה לישראל[נג](ל) לוקח(לא) ביותר ומוכר בפחות[נג] שישראל נהנין לי[נד] לוקח בפחות ומוכר ביותר, אם שומעין לו[נה](לב) שאיני נהנה להן והן לי, יהנה לאומות(לג) קונם שאיני נהנה לערלים, מותר בערלי ישראל[נז]:

ואפי'

ר"ע מברטנורה

אלא במי שדרכו להוליד. כגון אדם ובהמה לאפוקי עופות ודגים שאין מולידים אלא מטילים בצים: י מאוכלי שום. אחד מעשר תקנות שתקן עזרא שיהיו אוכלים שום בלילי שבת מפני שמרבה הזרע וליל שבת הוא זמן עונה של תלמידי חכמים: ומותר בכותים. שאינן עולים לרגל ואע"ג דמדאורייתא הוא מפני שהם שונאי' ירושלי' ובחרו להם הר גריזי': יא מותר בישראל. שיצאו מכלל בני נח(כט): ואסור בעכו"ם. ואפילו באותם שהם מזרע אברהם: אסור בישראל. וגרים נמי בכלל זרע אברהם נינהו דכתיב (בראשית י"ז) כי אב המון גוים נתתיך: ומותר בעכו"ם. ואפי' באותם שהם מזרע אברהם דלא אקרי זרע אברהם אלא בני יעקב בלבד דכתיב (שם כ"א) כי ביצחק יקרא לך זרע. ביצחק ולא כל יצחק: שאיני נהנה לישראל. משל ישראל: שאין ישראל נהנים לי. משלי: ומוכר ביותר. אם שומעין לו גרסינן. כלומר ימכור הדבר ביותר מכדי שויו אם ירצה חבירו לשמוע לו ולקנות ממנו החפץ ביותר ממה ששוה: לערלים. דעתו על מי שאינו מאמין בברית מילה: למולים. המאמינים בברית מילה: מותר בערלי ישראל. כגון מי שמתו אחיו מחמת

מילה

תפארת ישראל

מותר מילודי', והייט דקאמ' „אף", דארישא קאי, וס"ל לר"מ דגם „נולדי'" לא משמע רק העתידין להוולד: מד) *טעמא דת"ק קאמרי דלהכי באמר נולדי' אסור בכל ולאפוקי רק דגים ועופות: מה) מדמצווין לשבות [ועי' כתובות פ"ג סי' ד']: מו) *עזרא תיקן שיאכלו שום בע"ש, מדהוא זמן עונה לרוב בני אדם, והשום מרבה הזרע: מז) *אית דגרסי ואסו' בכותיים, ותליא באי נהגו או לא נהגו כותי' כך. אמנם מצאתי בספר כרמי שומרן שהכותיי' חושבין לחטא לבעול נשותיהן בשבת וכוללין זה בהלאו לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת. [ע"ש לד כ"ז ובהערה שם]: מח) *שאין עולין לירושלים רק להר גריזים: מט) ר"ל ממה ששייך לבני נח: נ) אף בגרים: נא) ר"ל ממה ששייך לישראל אפי' מומר דאעפ"י שחטא ישראל הוא [סנהד' מ"ב]: נב) אפי' מישמעאל ובני קטורה שנאמר כי ביצחק יקרא לך זרע: נג) מיהו באסר ע"ע נכסיהם, אפי' לוקח שוה ק' בר' אסו': נד) *ר"ל ממה ששייך לי: נה) *ר"ל אם ירצו לעשות לו טובה זאת. וכ"ל דקמ"ל דאסו' להונותם, דסד"א דאם מצוה הוא, שרי להונותם, דומי' דחולה עני שצריך ליין [שבת קכ"ט א'], קמ"ל דהכא הוא גרם לעצמו, ואסו'. ובש"ס גרסי' ואין שומעין לו: וכ"ל דר"ל דהוי שיקנסוהו בכך, מדנדר כך: נו) *כ"ל דלהכי לא נקט יקנה וימכר לעכו"ם, דקמ"ל דאפילו כשהעכו"ם לא ירצו להנותו, והוא יצטרך להנות להם לקנות ביוקר, אפ"ה לא חיישינן לכדי חייו. א"נ קמ"ל דלא חיישינן לצלהו דלא תחנם. [ע"ז ד"כ א']: נז) *שמתו

אחיו

עיקר תוי"ט

לא מיקרי נולדים אלא עתידים להוולד הר"ב ועתוי"ט: כח) ואסור כו'. שאין בכלל דבריו אלא מצווין ועושין הרי כותים שהם גרים הם מצווין ועושין משא"כ עכומ"ז דאע"ג דמשכח' דעושין. אינן מצווין הר"ב: (כט) כיון דאקדש אברהם אתקרו על שמיה. גמ': ל) לישראל. דוקא נקט אומה שלימה דאלו מחבירו תנן בפ"ב דלקמן דלא ימכור ופי' הר"ב גזירה שמא יקח כו' אבל אומה שלימה לא גזרו שא"א לו שיפרוש מכולם. כ"כ הר"מ: לא) לוקח כו'. מוקמינן בגמ' בזבינא מציעתא. כלו' שאינו חריף בקופצים הרבה. ואינו מוצא גם כן דלא קפיץ עליה כלל דאיכא הנאת לוקח ומוכר על שהוא נמכר שוה בשוה וכ"ז דוקא בשאסר על עצמו שלא יהנה מישראל דבהכ"ג לא מתהני מנייהו אבל אי אסר על עצמו נכסיהם אפי' לקח שוה ק' בר' אסור להנות ממקחו שנדרו כבר חל על נכסיהם. הר"ב: לב) אם שומעין כו'. כי היכי דלא למהפס תנא בליבבי' ושימר ליה אסו בשותפני עסקינן שלכן האמר שנא גופא אם שומעין לו: לג) לעכומ"ז קמ"ל דלא תימא

אלא

אסור במולי עכו"ם, קונם שאיני נהנה למולים, אסור בערלי ישראל(נח) ומותר במולי אומות העולם, שאין הערלה קרויה אלא לשם עכו"ם, שנאמר כי כל הגוים ערלים וכל בית ישראל ערלי לב(נט), ואומר והיה(לד) הפלשתי הערל הזה(ס) ואומר פן תשמחנה בנות פלשתים פן תעלוזנה בנות הערלים(סא) רבי אלעזר בן עזריה אומר, מאוסה הערלה שנתגנו בה הרשעים, שנאמר כי כל הגוים ערלים. רבי ישמעאל אומר גדולה מילה שנכרתו עליה שלש עשרה בריתות(סב)(לה) רבי יוסי אומר גדולה מילה שדוחה את השבת החמורה(סג) רבי יהושע בן קרחה אומר גדולה מילה שלא נתלה לו למשה הצדיק(לו) עליה מלא שעה(סד)(לז) רבי נחמיה אומר גדולה מילה שדוחה את הנגעים(סה) רבי אומר גדולה מילה שכל המצות שעשה אברהם אבינו לא נקרא שלם עד שמל שנאמר התהלך לפני והיה תמים(סו)(לח) דבר אחר גדולה מילה שאלמלא היא לא ברא הקב"ה

את

ר"ע מברטנורה

מילה: ואסור במולי אומות. כגון ערבי מהול וגבעוני מהול: שלש עשרה בריתות. נאמרו בפרשת מילה שנאמרה לאברהם: שהיא דוחה את השבת. דכתיב (ויקרא י"ב) וביום השמיני ימול בשר ערלתו ואפילו בשבת: שהיא דוחה את הנגעים. דדרשינן ימול ואפילו במקום בהרת. ואין כאן משום קוצץ בהרתו שהוא בלאו דהשמר בנגע הצרעת (דברים כ"ד):

פ"ד

תפארת ישראל

אחיו מחמת מילה: נח) *וכ"ש בנשים דכמאן דמהילי דמי [כע"ז דכ"ז א']: נט) *ואת"ל דעכו"ם לא נקראו ערלים סתם, וערלי לב דסיפא גם אעכו"ם קאי, ור"ל שכולן ערלי לב הם? להכי קאמ' ואומר: ס) *ואת"ל להכי קרא ליה דור ערל סתם דנולד מהול לא שכיח? ואומר וכו': סא) ובעם גדול שכיחי נולד מהול, ואפי' הכי נקראו כולן ערלים: סב) *שנזכרו בפרשת מילה, וכענין י"ג מדות שכרת הקב"ה ברית עליהן עם משרע"ה, גם י"ג מדות כמנין אחר, שע"י ברית המילה יהיה אחדות גמור בין יחידי סגולה, שיכירו זא"ז, ואחדות ביניהן לאביהן שבשמי', שנושאי' סימן זה שהן עבדיו עד תום הגוף — לנצח לא יפרדו —: סג) *נקט החמור', דר"ל אפי' הל גם יו"כ בשבת: סד) *דנענש כשנתעסק במלון תחלה שעה מועטת קודם שמל בנו: ואף דבכל דבר זכות תולה [כסוט' פ"ג מ"ד], על כל פנים מילה מצוה שבגופו, וכל זכות חוץ מגופו. ומה"ט לא אמרי' בכה"ג העוסק במצוה פטור ממצוה, ואפי' בעידנ' דלא עסיק בהמצוה [כסוכה כ"ה ב'], ואפי' אפשר לקיים שניהן [כר"ן שם רמ"א ב'], אפ"ה מצוה שבגופו שאני: סה) דאף דיש בבהרת יקוץ, ואי"ל אהך מאי קמ"ל, הרי אפי' שבת דחמירי נדחה מכ"ש קלישא נגע דרק לאו הוא? י"ל דקמ"ל הכא אפי' במילה שלא בזמנה: סו) *וכתיב אחריו

ואתנה

עיקר תוי"ט

דלא תימא כיון דא"א לו לעמוד בנדרו וה"ל כהאי דפ"ג שבועה שלא אישן ג"י לוקה ויישן לאלתר. וה"נ נימא דיהנה לאלתר דדבר שא"א לעמוד בו הוא. קמ"ל דלא כיון דאיכא תקנתא בעכו"ם אע"פ שהיא תקנה רחוקה לו. הר"ב: **לד) והיה כו'.** אי מקרא קמא איכא לדחויי. דערלי לב קאמר כו' מש"ה אמר ואו' ואע"ג דאפשר שנולד מהול וכ"ש נולד מהול לא שכיח ואו' פן וגו' ובאומה ודאי שכיח הר"ב. ואפ"ה נקט קרא דכל הגוים משום דהשתא קרא נביא מפי הקב"ה אמרו. ומה"ט אקדמיה אע"ג דירמיה בתר דוד הוה: **לה) שלש עשרה בריתות.** כלומר שלכך באו במספר י"ג לומר לך שזאת המצוה שקולה וגדולה וברית כרותה עליה כמו שנכרתת ברית על הי"ג מדות שנאמרו למרע"ה ושם נאמר הנה אנכי כורת ברית שאין שום אחת מהן חוזרת ריקם. תוי"ט וע"ע וייטב לב: **לו) למשה כו'.** דיש זכות תולה כדתנן במ"ד פ"ג דסוטה וצ"ל דש"ס דכל המצות כולן הן חוץ לגופו וזו מצוה שבגופו היא ולפיכך אין כח בשום מצוה לתלות עונש עוונה: **לז) מלא שעה.** כדאי' רבי בברייתא שלא נתרשל מרע"ה אלא כך אמר אמול ואצא סכנה כו' אמול ואשהה ג"י הקב"ה אמר לי לך שוב מצרימה. אלא מפני שנתעסק במלון תחלה כו' וש"מ דמילא בשעה של התעסקות במלון תחלה לא נתלה לו ואותו מלון פי' רש"י שסמוך למצרים היה: **לח) תמים.** עי' פרש"י ול"נ דמקרא גופיה דייק דמאי התהלך לפני אלא שעד שלא היה נמול היה נופל על פניו כשנראה לו הקב"ה וטעמא לפי שהוא בעל מום ואין ראוי להקרב לפני הקב"ה אלא בנפילת אפים כמכסה מומו ועל זה אמר לו הקב"ה

התהלך

את עולמו שנאמר כה אמר ה' אם לא בריתי יומם ולילה(סז)(לט) חוקות שמים וארץ לא שמתי:

פ"ד אין בין המודר הנאה מחבירו למודר הימנו מאכל, אלא דריסת הרגל(א) וכלים שאין עושין בהן אוכל נפש(ב). המודר מאכל מחבירו(ג) לא ישאילנו נפה(ד) וכברה ורחיים ותנור(ה) אבל משאיל לו חלוק וטבעת וטלית ונזמים(ו) וכל דבר שאין עושין בו אוכל נפש, מקום שמשכירין כיוצא בהן אסור(ז): ב המודר הנאה מחבירו. שוקל את שקלו(ח)

ופורע

ר"ע מברטנורה

פ"ד אין בין המודר: אלא דריסת הרגל. לעבור דרך ארצו או להשאיל כלים שאין עושין בהם אוכל נפש. שמותרין במודר הימנו מאכל ואסורין במודר הימנו הנאה: נפה וכברה רחים ותנור. שמתקני' בהם (א)אוכל נפש וכל שכן קדרה ושפוד שהאוכל עומד בתוכו. ומודר מאכל דתנן במתניתין הוא שיאמ' לו הנאת מאכלך עלי קונם: מקום שמשכירין כיוצ' בהם. דכיון דדרך להשכיר כיוצ' בזה והוא מוחל לו השכירות באותם הדמים יכול לקנות אוכל נפש והוא הדירו מהנאה המביאה לידי מאכל (ב). **ב** שוקל לו שקלו. מחצית השקל שחייב כל אחד מישראל בכל שנה לצורך קרבנות צבור והמדיר יכול לשקלו

בשבילו

תפארת ישראל

ואתנה בריתי ביני ובינך: סז) שמרומז בה הגוף ביום ובלילה, אף שכשישן בטל משא"מ מצות:

פ"ד א) *לעבור בגבולו, אף שאינו מקצר דרכו ע"י זה; דאפילו דבר שאין אדם מקפיד עליו, אסור במודר הנאה: ב) דשניהן אסורים במודר הנאה ומותרים במודר מאכל: ג) *שאמר דבר המהנה אותך לאכל מאכלך יאסר עלי: ד) *נ"ל שאינה אותה שמניפין בה קמח, רק אותו שמפריחין בו המוץ מהגורן כב"מ [דפ"ו א'] הניפי לי במניפא, דהיינו [פעכער] בל"א, שעשוי לנשב הרוח; וכ"כ כברה דמתני', היינו אותה שכוברין הדגן, לנקות האבק מהתבוא' אחר שנתנקה מהמוץ, ולפ"ז נקט הנא הכלי' כסדר הכא [וכן כתוב פ"ה דשביעי' מ"ט, ופ"א דבילה מ"ח. ועי' ברתוי"ט בשביעי' וברמב"ם שם, ועי' מ"ש תוס' גיטין דס"א א' בשם הירושלמי, דמדברי רבותינו הנ"ל לא משמע כדבריו]. ה) *שמעמידין עליו קדרות לבשל: דאף דלפ"ז כל אלו גורם דגורם לאכילה הן, אסור להשאילן, וכ"ש שפוד וקדירה שהאוכל עומד בתוכו ממש: ו) *מיהו בשאלן להתנאות בהן בסעודה, שיתנו לו חלק יפה עי"ז, אסור: ז) *דמדמוחל לו השכירות, הרי נהנה לקנות בהמעות אוכל נפש: ח) מחצית השקל שחייב כל א' מישראל. ונ"ל דלא מבעיי' בנדר ראובן שלא להנות משמעון, מותר שמעון לשקול בעד ראובן, דאיהו לא נדר, אלא אפי' נדר ראובן שלא להנות לשמעון, מות' ראובן לשקול עבורו, דמצות לאו ליהנות ניתנו, ואע"ג דמתני' לבסוף שאין ממשכנין אותו, גרמא בעלמא הוא ושרי [וה"ה כשביעית כפ"ח לקמן, נ"ל דשרי בכה"ג, ועי' ר"ן בסוגיין [דפ"ו א', ד"ה שלכה]. ולא דמי למשאיל כלי במקום שמשכירין כיוצא בו אסור כסוף מ"א וכ"כ במחזיר אבידתו במקום שמשכירין עי"ז דאסור כלקמן במשנה? דהתם ההנאה הוא עצמו האסור, דמי טפי כאלו פוטרו להאסו' מחוב שחייב להנאסר, דבאמת אסו', משא"כ הכא שנותן השקל להקדש, הו"ל כפוטרו מחוב של אחר שפיר הו"ל גרמא, ודו"ק. וי"א דדוקא בשכבר נתן הנאסר השקל ונאבד, באופן שאין ממשכנין אותו ולא נהנה מידי, אז שרי ואע"ג דאפ"ה עכ"פ צריך ליתן והרי נהנה, והרי בכל כה"ג לא אמרי' מצות לאו ליהנות ניתנו [כתוס' ר"ה דכ"ח א'], י"ל דהיינו רק ביש הנאת הגוף ממש, ולא כי הכא שאינו

רק

עיקר תוי"ט

שתפלין כו' ואינך צריך לנ"א כי תהיה תמים בלא מום: לט) ולילה. ואף על גב דתנן בפ"ב דמגילה דאין מלין אלא ביום. מ"מ הרי משעה שנימול הנה המצוה קיימת בגופו יומם ולילה תוי"ט:

(א) ואע"ג דהוא רק גורם דגורם. הרא"ש. ונ"ל דתנור דקתני לא שאופין בו אלא שעומדים קדירות ושפודים בתוכו להתבשל ולצלות ועתוי"ט: (ב) בגמ' פריך אימא שלא ילעוס חטין ויתן ע"ג מכתו. א"ר באומר

הנאה

ופורע את חובו(ט) ומחזיר לו את אבידתו(י) מקום שנוטלין עליה שכר(יא) תפול הנאה להקדש(יב):

ותורם

תפארת ישראל

רק מניעת הצער בעלמא: ט) ?אפי' הי' לו משכן על החוב, וזה פרע ונטל המשכן, מותר להחזירו ללוה הנאסר; דלא הנאהו מידי, דאפשר שהיה הנאסר מפייס להמלוה שימחל לו החוב. וי"א דדוקא מלוה ע"פ שרי לפרוע, ולא בשטר או במשכן, רק כשאין יכול לכוף ללוה לפרוע [ש"ך שם ס"ק ו']: י) אפילו בנכסי בעל אבידה אסורי' אמחזיר, דמהני שמחזיר כפרוט' דר' יוסף, דאין צריך ליתן לעני בשעה שמחזיר, אפ"ה שרי, דלא שכיח שיזדמן לו עני באותה שעה, ולא מקרי הנאה [ר"ן]. יא) ושניהן מודרין זמ"ז, דאם יטול שכר הרי נהנה, ואם לאו הרי מהנהו. וא"ת איך יהי' תקנה לתת שכר למשיב אבידה לעבור עד"ת והרי מחוייב להשיב בחנם [כח"מ רס"ה]? יש לומר דכמו בפרוזבול שבראו חכמים שע"י קיום המצוה באיסור בנ"א לחטא בענין ממון היו רשאין לתקן פרוזבול [גיטין ל"ו א'] והיינו משום דכל דבר שבממון הפקר ב"ד הפקר [יבמו' פ"ט ב'] ה"נ כשראו ב"ד שרוב בנ"א היו מתעצלים מלהטריח מאד בהשבת אבדה ומה גם בעניי' דאע"ג דבשעת ההשבה לא היה מזומן לפניהם דבר אחר להשתכר אפ"ה חששו אולי בימי כשיתעסקו בהשבה יזדמן להם עסק להרויח ולא יהי' כאן ולהכי לא עסקו בהשבה ועברו על לאו דלא תוכל להתעלם, וודאי יש כח ביד חכמים לתקן שיתנו להמשיב שכר טרחתו בההשבה, ולא שיהי' כשכר רק שהפקירו ממונו של בעל אבדה לגבי משיב וכן נוטין דברי רמב"ם [רפ"ק מנדרי']. אולם להר"ן הכא מלת מקום הכא לאו אעיר קאי ורק אמקרה, ור"ל אם בשעת השבה קרה דבר שמותר עי"ז ליקח שכר עבור ההשבה, כגון שהזדמן להרויח בדבר אחר, שאז מותר ליקח שכר ההשבה [כח"מ רס"ה]: יב) *ולא לים המלח, מדאסר הנאתן כהקדש. מיהו אם המחזיר לבד מודר אסור לקבל שכר, ואם בעל אבידה לבד מודר, אסו' להחזיר בחנם [שם]. ואילה"ק, לפי'

במשנה א' בשאל כלי, אמרינן במקום שמשכירין כי"ב אסו', והנאי, נימא שישאל ותפול הנאה להקדש? ואי"ל דרק בהשבת אביד' דאיכא מצוה אמרי' הכי, ליתא, דא"כ ק' למ"ד בש"ס [דל"ג ב'] דבנכסי בעל אבידה אסורי' אמחזיר, אסור להחזיר, מדמהני לי' פרוט' דר' יוסף, ק' דליהדר ויתן הפרוטה להקדש? או דהו"ל דבאמת יתן הפרוטה לעני [וכן פי' רש"י בהמת בד"ה פרוט' דר"י לא שכיח דהיינו דלא שכיח שלא יתננה] כ"ל דבשלמא בשאל כלים כיון שאסור להנות מכליו, א"כ כששואל ממנו, הרי נהנה מגוף הכלים של המודר, והמעות שנותן לצדקה, דבר אחר הוא—: וכ"כ בפרוט' דר' יוסף כיון דמן הדין פטור מלתנה, משום שעוסק מצוה ומחזיר אבידי', א"כ אותה פרוטה שאעפ"כ נותן לעני או להקדש, פרוטה אחרת היא, ופרוט' שהרויח הרויח, משא"כ הכא במקום שנוטלין שכר על השבת אבידה, ממ"נ, אי נכסי בעל אבידה אסורי' אמחזיר, א"כ כשבעל האבידה אינו חפץ בהשכר ההוא ונותנו להקדש, לא יהנה המחזיר כלל, ואי בנכסי מחזיר אסורי' על בעל

אבידה

ר"ע מברטנורה

בשביל דמצוה בעלמא קעביד(ג): ופורע לו חובו. אית דמוקמי לה דוקא בחוב שהתנה לוה עם המלוה שלא יפרענו אלא לכשירצה ולא יוכל המלוה לנגשו והשתא לא אהני ליה מידי במה שפורע חובו(ד) ואית דמוקמי לה בכל חוב שבעולם שאינו אלא מונע את בעל חובו שלא יתבענו ומניעת תביעה אינה בכלל הנאה(ד): ומחזיר לו אבידה. בין שהיו נכסי מחזיר אסורי' על בעל אבידה בין שהיו נכסי בעל אבידה אסורים על המחזיר(ה) משום דמצוה קעביד: ובמקום שנוטלין עליה שכר תפול הנאה להקדש. כששניהם מודרים הנאה זה מזה אם הוא נוטל שכר נמצא נהנה ואם אינו נוטל שכר נמצא מהנה לפיכך תפול הנאה להקדש ולא אמרינן יוליך הנאה לים המלח. לפי שאסר עליו הנאתו כהקדש(ז) שילך כל הנאה הבאה לידו ממנה. הקדש

בוא

עיקר תוי"ט

שנאה כמביאה שי' וכמ"ש הר"ב בסמוך: (ג) וק"ל דהרי מ"מ נמצא שזה נהנה ונצל מתביעות ממון והרי מהנהו כו' הלכך נראה כפירוש הר"ב כגון בשקל את שקלו ונגנב או אבד משנתרמה תרומה דפטור מלשלם כדתנן רפ"ב דשקלים. וקמ"ל שאע"פ שהיה דרכו לפרוע אותו שרי. כיון שאין הגזברים יכולים לכופו וכפרש"י: (ד) ואתיא מתני' כחנן דרפ"ב דכתובות מ"ב דאלו לרבנן גזירה בחוב שהתנה אטו חוב שלא התנה. גמ' ועתוי"ט: (ה) ואע"ג דמתהני בפרוטה דרב יוסף דעוסק במצוה כו' ולא בעי למיתב פרוטה לעני כו'. דלא שכיח. דלאו שכיח ולא יהיב פרוטה לעני בשביל אותה מצוה רש"י. והרא"ש והר"ן פי' דלא שכיח שיזדמן לו עני באותה שעה: ו) שכר. דהיינו אם היה מחזיר בטל מן הסלע דבכה"ג מחייב בעל אבידה דיתן לו שכר כדאי' בפ' א"מ ועתוי"ט: (ז) ומודר שיינו קונם כלו' ויש מעילה בקונמות שהוא כינוי לקרבן רב"י:

ותורם

ג ותורם ח) את תרומתו ומעשרותיו לדעתו יג) ומקריב י) עליו יד) קיני זבין יא) קיני זבות קיני יולדות טו) חטאות ואשמות טז) ומלמדו

ר"ע מברטנורה

הוא: ג ותורם תרומתו ומעשרותיו לדעתו. כגון שאמר כל הרוצה לתרום יבוא ויתרום (ט) אבל לא יאמר לו לתרום שהרי עושהו שליח והנאה היא לו שעושה שליחותו: ומקריב עליו קיני זבין וזבות. כהן שהדיר את ישראל הנאה ממנו

תפארת ישראל

אבידה הרי המחזיר רשאי ליטול שכר מהבעל אבידה, רק דמיירי שאינו הפך בו, א"כ יכול הבעל אבידה לזרקה לאיבוד או להניה לצדקה, כדי שלא יהנה משל מחזיר מידי, דהרי רק מדעת דנפשי' החזיר לו; וה"ה בשניהן מודרין זמ"ז, כשנותן הבעל אבידה השכר להקדש לא נהנה לא זה ולא זה, דהרי קי"ל דפרוט' דר"י לא שכיח]: יג) שאומר כל הרוצה לתרום יתרום: יד) הכהן שנדר הישראל הנאה ממנו מקריב קרבנות שחייב הנודר: טו) *קן הוא ב' תורים או ב' בני יונה שחייב; אע"ג דכל אלו ע"י שיקריבו קרבנן מתיר אותו או אשתו בקדשי', אפ"ה שרי דאין זה אפילו גרמא להנאה, דאינו רק מסלק דבר המעכב: טז) *נ"ל דקמ"ל קינין, אף דאיכא הנאת הגוף דמתירן באכילת קדשים; ולא מבעיי' הני שא"צ בהקרבתן דעת בעלי', אלא אפי' חטאות ואשמות שצריך שיתרצו הבעלים שיקריבום [כרמב"ם פ"א ממחוסרי כפרה ה"ה] אפ"ה כיון שלא שלחו להדיא, והנהו כהני שלוחי דרחמנא נינהו, לאו שליחותיה דנודר קעביד, ואינו רק מבריח ארי מנכסי חבירו; ונקט הנך שעכ"פ חייב בהן, ומכ"ש עולה ושלמים שמקריבן בעדו, שהרי אין חייב בהן כלל [עי' רמב"ם פרק ו' מנדרים ה"ה. ובש"ס מוכיח דהכי שלוחי דרחמנא נינהו מדתנן שהכהנים שפגלו מזידין חייבים שוגגין פטורים ופיגולן פיגול, דכתיב לא יחשב לו, מכל מקום. ע"כ לשון הש"ס [נדרים דל"ו א']. וק"ל ממ"נ אי בפיגול אמרי' שלוחי דרחמנא נינהו, נגמור מנה דנימא בכל דוכתא שלוחי דרחמנא נינהו; ואי בפיגול שלוחי דידן נינהו ואפ"ה גלי קרא דפגולן פגול, על כל פנים נגמור דנימא בכל דוכתא דלא מצי אמר לשליח לתקוני שדרתיך ולא לעוותי? ואי"ל דלא אמרי' לגמר מנה רק היכא דמסתבר למימר כן גבי עלמא; ליתא, ממ"ש תוס' פסחים [דכ"ו א' ד"ה תרי] דהיכא דאיכא ב' מעוטי לא גמרי' מהדדי אפי' מלתא דמסתבר למגמר מנה, והיכא דליכא רק חד מיעוטא גמרי' מנה עכ"פ מלתא דמסתבר למגמר; ש"מ דעכ"פ היכא דליכא שום מיעוט, גמרי' אפי' מלתא דלא מסתבר למגמר? ואפי' נדחק לומר דשליחות הכהן שיקריבו קרבנותיו לא שייך ולא דמי לשליחות דעלמא, והרי הר"ן דנדרים [דפ"ח א'] כ' דהיכא דלא שייכא אהדדי לא גמרי' מנה, ולהכי אע"ג דבכהנים לא מצי אמר לתקוני שדרתיך, אפ"ה בעלמא מצי אמר הכי לשליח; עכ"פ גם על רבינו הר"ן תמהני מפסחים [דע"ה א'], דקאמר בחד לישנא דגמרי' מנה, ובאידך לישנא קאמר שאני הכא דגלי קרא, וק' לר"נ ממ"נ אי שייכי אהדדי ק' לישנא בתרא, ואי לא שייכי ק' לישנא קמא? ועי' תוס' חולין [דק"א ב'] ד"ה תלמוד. ואת"ל ממונא מאיסורא לא ילפינן [כב"מ ד"כ ע"ב], ואפילו בשליחות של גיטין וקדושין, משום איסורא דאית ביה ממונא [כסוף פ"ד דשבועות]; או נימא חולין מקדשים לא גמרי' [כשבועות דכ"ו ב']; או דווקא בשלוחי דידן להודא אמרי' דמצי אמר לתקוני שדרתיך ולא לעוותי, אבל הכא הא דמסיק הא דשלוחי דידן נינהו, היינו שלוחי דידן, ודרחמנא, ודהכ"ג לא מצי אמר לתקוני שדרתיך ולא לעוותי [ועי' תוס' קדושין דכ"ג ב' ד"ה דאמר]; עכ"פ ק"ל במאי דקאמר בגמ', ואי שלוחי דידן נינהו אמאי פגולן פגול: וק"ל ומ"ש מזורק חלב לקדירת חבירו דנאסר? ואת"ל הרי תוס' הקשו [יבמות דפ"ג ב'] אמאי דאמרי' התם במסכך גפנו על תבואת חבירו א"א אוסר דבר שאינו שלו; והקשו מ"ש מזרק חלב ודם לקדירת חבירו? ותרצו דבזורק חלב קעביד מעשה, משא"כ כלאים במחשבה תליא; א"כ ה"נ כ"ש פגול, דמה כלאים, דעכ"פ גם המעשה גופי' נאסר לזורע כלאים, אפ"ה חשבינן לה לתוס' כמחשבה, ומכ"ש פגול דהמעשה גופה, דהיינו א' מד' עבודות שמפגלין בה, מצוה היא. ורק במחשבה אסורה, מכ"ש דהו"ל כאיסור התלוי במחשבה דאע"ג דפגול צריך נמי דבור [כתוספ' ב"מ מ"ג ב' ועי' רש"י קדושין [דמ"ב ב'] ד"ה נחייב שכתב דבמחשבה לחוד סגי; וכן משמע מתוס' חולין [דל"ט א'] ד"ה אלא זביחה. ובני הרב המשכיל מהו' משה מרדכי שליט"א הביא ראיה להתוס' ב"מ הנ"ל ממשנה פ"ב חגה"ט מ"ד ע"ש], עכ"פ הרי דבור לא מחשב מעשה [ככתובות דל"ב א']; עכ"פ ק"ל מגיטין [דנ"ג א'] בעושה מלאכה במי חטאת של חבירו, דהיינו ששקל כנגדן משקולת פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים; וק' הרי מדחייב ב"ש דנפסלו כמים, ואמאי והרי במלאכה במי חטאת אינו פוסל רק ע"י מחשבה דעבד דומי' דעובד דניחא ליה [פסחים כ"ו א' ותוס' שם], וכל שהזיק ע"י מחשבה אין אדם אוסר דבר שאינו שלו? וא"ל הרי בל"ז קשה אמאי דמשיק התם דנפסלו בהיסח הדעת, אמאי יהיה חייב בדיני שמים וכי מחוייב לשמור מי חטאת של חבירו, אע"כ דמיירי במסרן לו לשמרן; אם כן כיון דשומר הוא הו"ל כבעלים גופייהו לאסור גם במחשבה, דשומר כבעלים, דלא מצי נטען למימר ליה לאו בעל דברים דידי את [כב"ק דק"ח ב', ועי' סמ"ע ח"מ סשכ"ד]. ליתא

עיקר תוי"ט

ח) ותורם. לא משמע אלא משל בעל הפירות: (ט) דכשאומר כל הרוצה לאו שליחות גמור הוא ולא הוי כמו כל השומע דהוי שליחות כמ"ש רפ"ז דכתובות דלשון כל השומע שליחות מעליא הוי. הר"נ: י) ומקריב כו': שהכהנים שלוחי שמים הם ואינם שלוחי בעל הקרבן. הר"מ. ונקט הני קרבנות לרבותא דאע"ג דמתיר למחוסרי כפורים לאכול בקדשים. אפ"ה שרי דאין זה אלא גרמת הנאה בעלמא. הר"נ: יא) קיני כו'. לפי שכל אלו מביאים

ומלמדו מדרשיז) **הלכות**יח) **והגדות**יט) **אבל לא ילמדנו מקרא**כ) **אבל מלמד הוא את בניו** (י"ג **ואת בנותיו**) **מקרא**כא)יב) **וזן את אשתו ואת בניו**יד) **אע"פ שהוא חייב במזונותן**כב) **ולא יזון את בהמתו בין טמאה בין טהורה**כג) **רבי אליעזר אומר זן את הטהורה ואינו זן את הטמאה**טו) **אמרו לו מה בין טמאה**

למשנה

ר"ע מברטנורה

ממנו. יכול להקריב קרבנותיו שמביא על זב וזבה ויולדת: ומלמדו מדרש. ספרא וספרי שהוא מדרש הפסוקים: הלכות. הלכה למשה מסיני: הגדות. דברי חכמים שהסמיכום על הפסוקי' וטעמא דשרי ללמדו כל הני. שאין אדם רשאי ליקח שכר ללמד את חבירו את כל אלה. ואין כאן הנאה דמצוה קעביד: אבל לא ילמדנו מקרא. שמותר ליטול שכר על למוד המקרא שאינו נוטל אלא שכר פסוק טעמי'. לנגן מקראות כהלכתן ולאו דאורייתא הוא ושרי ליטול שכר עליו ואם אינו נוטל נמצא מהנה. ואם נוטל נמצא נהנה. ודוקא במקום שנהגו ליטול שכר על המקרא. אבל במקום שאין נוטלי' שכר על המקרא. אף מקרא שרי ללמדו: אבל מלמד הוא את בניו. ואע"ג דמצוה על האב ללמד את בנו וזה מוליאו מידי חובתו. לא מקרא הנאה. דמצות לאו להנות נתנו(יג) וגם אפשר שהיה מוצא אחר שהיה מלמדו חנם: ולא יזון את בהמתו. דניחא ליה בפטומה וקא מהני ליה:

שאלה

תפארת ישראל

ליתא, דעכ"פ מי עדיף שומר מכהן המקריב שהוא שלוחא דידן, ומה שומר, שלא הרשהו הבעלים אפי' להמעשה בעשה, דהיינו לשקל בה משקולת אפ"ה מצי לפסלו במחשבתו, ומכ"ש כהן שבשלוחא דידן נינהו, שעשינוהו שליח לעשות המעשה של ד' העבודות, מכ"ש שיכול לפסלו במחשבתו, דהרי שלוחו של אדם כמותו[קדושין מ"א ב'] אמנם נ"ל דאע"ג דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו, היינו בהמעשה שעושה לא תועיל לאסור הדבר, ומה"ט המפגל קרבן במחשבתו, אמרי' דלא הועילה מחשבתו לפסול הקרבן, משא"כ במי חטאת שצריך לשמרן, וזה הסיח דעתו משמירתן, אף שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו, עכ"פ הרי לא נעשה בהמים הראוי לעשות בהן, שהרי כשהסיח דעתו לא נשמרו, להכי שפיר נפסלו מעצמן, ולא ע"י זה האדם. אמנם ק"ל לר"ן הכא שכ' דלא מקפי הש"ס ממזיד, דאפי' נימא שלוחא דידן נינהו, אפ"ה כיון דשינה במזיד יתבטליתו, תו אינו שלוחו, ששפיר אוסר, שכל"ה. וק"ל מ"ש מזורע כלאים שאינו אוסר כלעיל? ומה שהביא ראיה מפ"ב דחולין[ד"מ ע"א] בשחט בהמת חבירו לע"ז דאוסר שאינו שלו ע"י מעשה. ול"מ יש לחלק, דהתם בשחט לע"ז, אע"ג דהשחיטה גופה אין בה איסור, עכ"פ כל צורך השחיטה לע"ז היתה, ונעשה באיסור, משא"כ הכא במפגל, המעשה גופה מצוה היא ורק המחשבה באיסור הי', א"כ ממ"נ אי מחשבה הפיגול כמעשה אפי' בשוגג לאסר כהלב בקדיר'. ואי לא מחשב מעשה, אפי' במזיד נמי לשתרי, כזורע כלאים בכל חבירו, ול"ע]: יז) המפרש הפסוקי';

יח) הלממ"ס: יט) *דברי חז"ל שהסמיכום על הפסוקים. וטעם כולהו מדאסו' ליקח שכר ללמדן, לא מהניהו מלמד להתלמיד. מיהו האידנא דמותר ליקח שכר ללמדן, דמדאין להם במה להתפרנס, שכר בטיל' הוא השקיל [כי"ד רמ"ו ה'], א"כ במודר, הכל אסו' [שם רכ"ח ב']: כ) *שמלמדו לקרות הפסוקים בניגון ופסקי טעמים, שמותר ליקח שכר בעד זה, מדאיק דאורייי', נמצא מהניהו: כא)*אע"ג דמהניהו לאב, שהיה חייב בעצמו ללמד בנו, מצות לאו להנות נתנו, ולא מחשבו הנא' כשאין עמו הנאה אחרת. ואע"ג דה"נ יש הנאה אחרת, שמונע האב מהטרח', נרמא בעלמא הוא [כן נרא' לי]. מיהו בכל דוכתא דשרי, דוקא בלא א"ל למדני או למד בני, דאל"כ מהניהו בעושה שליחותי'. וי"א דבמצוה אפי' עשאו שליח שרי; ורק בדבר שצריך שליחות כשעשאו ע"י אחר, כתרומה וכדומה, אסור [שם]: כב) *אפי' לי"א לעיל סי' ס' דוקא שאינו יכול לכופו שישלם אז מותר המודר לפרוע חובו והכא הרי מהוייב לזון? נ"ל דהתם שאני, דאם לא שילם המדיר היה המודר חייב לשלם, משא"כ הכא אם לא הי' המדיר מפרנסן והתענו, לא היה הבעל חייב לשלם להם למפרע. מיהו אפ"ה אף למ"ד התם דשרי אף שיכול לכוף לפרוע, קמ"ל הכא מתני', דאף דהכא מתהני גופי' כשאין אשתו ובניו שלא יתענו, אפ"ה שרי לזונן: כג) *מדמהפטמת עי"ז:

עיקר תוי"ט

דברים

שבילים שאי תורים קראה כן הר"ן: יב) מקרא. והפי' במקום דנוטלים שכר עליה מ"מ לא היה המודר חייב שכר מלמד לבניו תו'. (יג) זה כלל לכ"מ שאמרנו מצוה קא עביד דהיינו אע"פ שזה נהנה כשיוצא בזה ידי מצותו שא"ל עוד לעשותה לא מקרי' הנאה דלאו כו' ומיהו הנאה אחרת הבאה לו ע"י מצוה מקריא הנאה כמ"ש בשם הר"נ ברפ"ב גבי קונם שאני משמש: יד) אשתו כו'. לפי' הא' שפי' הר"ב מ"ב. דאתיא אפי' כרבנן דתנן. ה"נ איכא לאוקמי מתני' דהכא אפי' כרבנן. וכדפרש"י שהוא מענגה במזונות יתרים והבעל נותן לה קצבה. והר"ב לא פירש כלום משום דבלאפ כתנן ובכל גווני מיירי ועתוי"ט טו) הטמאה. היינו יזונה

תזונות

לטהורה, אמר להן שהטהורה נפשה לשמים וגופה שלו(כד), וטמאה נפשה וגופה לשמים(כה) אמרו לו אף הטמאה נפשה לשמים וגופה שלו, שאם ירצה הרי הוא מוכרה לעכו"ם או מאכילה לכלבים(כו): ד המודר הנאה מחבירו ונכנס(כז) לבקרו(כח) עומד(כט) אבל לא יושב(ל) ומרפאהו רפואת נפש(לא) אבל לא רפואת ממון(לב) ורוחץ עמו באמבטי(לג) גדולה אבל לא בקטנה(לד) וישן עמו במטה(לה), רבי יהודה אומר(כב) בימות החמה

אבל

ר"ע מברטנורה

טמא' נפשה וגופה לשמים. דלמלאכ' קיימא ואינו חושש על פטומה: שאם ירצה מוכרה לעכו"ם. לאכילה ונוטל דמים יתרים בשביל פטומה: ד עומד אבל לא יושב. מתניתין איירי כשנכסי המבקר אסורים על החולה(יז) ובמקום שנוטלין שכר על הישיבה(יח) עם החולה שאם יושב עמו ואינו נוטל שכרו הנהו. הרי מהנהו. אבל עמידה זמן מועט הוא ואין רגילין ליטול עליה שכר: רפואת הנפש. רפואת גופו: רפואת ממון. רפואת בהמתו לפי שחייב אדם לרפאות את חבירו כשחלה שנאמר (דברים כ"ב) והשבותו לו לרבו' אבדת גופו ומצוה קעביד לפיכך אף על פי שהדירו הנא' ממנו מרפאו בידיו(יט) כשחלה בגופו ואם חלתה בהמתו אינו יכול לרפאה בידים מפני שמהנהו אבל אומר לו סם פלוני יפה לה(כא) סם פלוני רע לה: אבל לא בקטנה. מפני שמהנהו

כשמגביה

תפארת ישראל

כד) רצונו לומר אף שנפלה לשמים, דהיינו כשהשחט יהיה עכ"פ גופה שלו לאכלה, ואחר כך נהנה כשהתפטם. כה) דכשתמות אין לו הנאה מגופה, ורק למלאכה קבעי לה, ופטומ' מכבידה למלאכה; אבל לזונה כדי חיותה לכ"ע אסור כ"כ הר"ן וש"ך שם סק"ט. וא"ת היכא שרי לזונה יותר מהצריך לחיותה, והרי קודם שיעדיף כבר זנה כדי חיותה י"ל דמיירי שכבר זנה אחר כדי חיותה, ואח"כ העדיף לה הוא יותר מהצריך לה. וי"ל דאע"ג דבאשתו ובניו שרי לזונן אף בכדי חיותן, היינו משום דמאי למימר מצוה קעבידנא, אבל בבהמ' שאינה שלו, אפי' משום צער בעלי חיים פטור מלפרנסה, דאף דצעבה"ח דאו' [כח"מ רכ"ע ט'], היינו שלא יצערה הוא עצמו, ולא שכשתרעב בהמה שאינה שלו, ולא גרם לה הצער, יאכילה. אמנם נ"מ הני כ"ל דג' מדריגות יש, בנותן לה לאכל רק כדי חיותה לכ"ע שרי, דאע"ג דאינו מצוה כל כך כמזונות אשתו ובניו, עכ"פ קצת מצוה איכא, משום צעב"ח, ובנותן לה ביותר, דהיינו כדי לחזקה, לכ"ע אסו', דמהני למלאכתו, כי פליגי בנותן לה יותר מדאי, שמתפטמת עי"ז, לר"א סתמי' אינה עומדת לאכיל', ולחכמים מדאפשר כך הרי מתהני דוגמת המפקיד אצל חבירו מעות מותרין דהו"ל ש"ב, מדאפשר להנות מהן, האפשר הוא ההנא' [כב"מ פ"ג מי"א]: כו) *ולר"א הרי אינה עומדת לכך, ולחכמים עכ"פ מדאפשר בכך, האפשר הוא הנאה: כז) חבירו: כח) להנאסר והרי נכסי החולה אין אסורי' על המבקר רק איפכ' נכסי המבקר אסור' על החולה: כט) זמן מועט · ל) ר"ל זמן מרובה, ומיירי במקום שנוכרין מי שישב אצל החולה, ולהכי בעושה בחנם אסור שמהנהו: לא) ר"ל רפואת הגוף, ואפי' אפשר באחר. ואם המנהג ליתן שכר עבור רפואה כזו, אסור בחנם: לב) *ר"ל רפואת בהמתו, כשיש רופא אחר, ואפילו דרך לרפאות רק בחנם, דעכ"פ מהנהו. מיהו מותר להודיע סם שירפאנה, וכ"כ באין רופא אחר, ירפאנה ממש דהו"ל כמשיב אבידה [כמשנה ב']: לג) [באדעוואננע]: לד) דמהניהו שמגביה עליו המים: לה) שאינו של נאסר:

ר"י

עיקר תוי"ט

מזונות יתרים כדי לפטמה משום דס"ל כיון דאינה עומדת לאכילה אלא למלאכה אין נהנין בעלים בפטום דאדרבה מפנקה טפי ולא עבדה שפיר אבל במזונות הצריכין לכדי חייה לא שרי ר"א דבכה"ג ודאי מהנהו כר"נ ומדר"א נשמע לת"ק דג"כ בהכי איירי ומזה מוכרח פירש"י דכמוך לעיל. ועתוי"ט: כה) וגופה כו' שאינו יכול להנות אלא בעוד נפשה בה הילכך לאו הנאה היא אבל טהורה אע"פ שנפשה לשמים גופה של נשחוט. תוי': (יז) דאי נכסי חולה אסורים על המבקר סברה מתני' דנכנס ומבקרו אפי' יושב. דמדבר שתיותו תלוי בו לא אסריה שלא יהנה ממנו וישיבה נמי חיותה הוא: (יח) שהוא מותר משום דמצות בקור דיה בעמידה. הר"נ: (יט) ומיהו דוקא שיהא משל מודר אבל משל מדיר לא. דאפי' היכא דאין לו למודר ממה שיתרפא דמצוה קא עביד אפ"ה כיון דיהיב ליה מיד ליד אסור (וכדלק' ס"פ כו' הר"ן) ומיירי במקום שאין שכר על הרפואה דאל"ה פשיטא דאסור לרפיאתו בחנם הרא"ש: כ) לא כו'. נפי' הר"ן בשיש שם רופא אחר דאי לא שרי לרפאות. דהתנן מחזיר אבידתו ואין לך השבה גדולה מזו ואפ"ה מרפאהו רפואת גופו לפי שלאו מכל אדם זוכה להתרפאות: (כא) וה"ט כיון דאיהו לא יהיב הבות כם עליה שרי דהנאה דממילא אתיא. הר"נ ודוקא במקום שאין נוטלין עליה שכר ט' נ"י: כב) רבי יהודה אומר פירושא קמפרש ובברייתא

פליג

אבל לא בימות הגשמים (לו) מפני שהוא מהנהו (לז), ומיסב עמו על המטה (לח)[כג] ואוכל עמו על השולחן (לט)[כד] אבל לא מן התמחוי (מ) אבל אוכל הוא עמו מן התמחוי החוזר (מא). לא יאכל עמו מן האבוס [כה] שלפני הפועלים (מב) ולא יעשה עמו באומן (מג) דברי רבי מאיר וחכמים אומרים עושה הוא ברחוק [כו] ממנו (מד): **ה** המודר הנאה מחבירו לפני [כז] שביעית לא יורד לתוך שדהו (מה) ואינו אוכל מן הנוטות (מו) ובשביעית (מז) [כח] אינו יורד לתוך שדהו (מח) אבל אוכל הוא מן הנוטות (מט), נדר הימנו מאכל לפני שביעית, יורד לתוך שדהו ואינו אוכל מן הפירות, ובשביעית (מז) יורד ואוכל: **ו** המודר הנאה מחבירו לא ישאילנו (נ) ולא ישאל ממנו, לא ילונו (נא) ולא

תפארת ישראל

לו) רבי יהודה לא פליג, רק מפרש דברי ת"ק: לז) נ"ל דטעמ' דת"ק, דלא דמי לאמבטי, דהתם בשעה שעושה המעשה בא הנאה למודר, משא"כ במטה הנאת החמום למודר ממילא אתא. וקי"ל כר"י [שם]: לח) אפילו מטה קטנה בימות הגשמים, לא חיישי' שישן: לט) ולא חיישי' שיאכילו זל"ז: מ) [שישבעו] פי', שכשיאכל א' מעט, יוכל האחר לאכול יותר עי"ז: מא) שחוזרין וממלאין אותה כשמתרוקן, וא"כ לא מתהנה כשיפסק האחד מלאכול קודם שיפסק חבירו; או ר"ל שיש בהקערה כ"כ מאכל הרבה, דבין כך או כך יחזירו המותר לבעה"ב: מב) *הוא קערה ארוכה כאבוס. ונ"ל דקמ"ל דאפילו בארוכה חיישי' שיאכל משל חבירו: מג) *שיקצרו שניהן בשורה א' בתלמי השדה, שמהנהו שמפנה לו מקום להתנועע: מד) *ור"מ גזר רחוק אטו קרוב: מה) *דשביעית מדאסור לעבור בארצו [ספ"ה מ"ב]: מו) *הנוטו' חוץ לשדה ואפילו נשרו שם, דאע"ג דהן הפקר בשביעית, עכ"פ מדנדר קודם שביעית, יוכל לאסור דבר שברשותו לכשיצא מרשותו. ונ"ל דרק מדרבנן אסור, מדשרי כה"ג באין לו מה יאכל [כמ"ח]: מז) *ר"ל ואם נדר בשביעית: מח) דהקרקע לא אפקר רחמנא רק ליכנס לאכול הפירות ושמא ישהה יותר. מט) כיון דבשביעית נדר, הרי לא היו הפירות של מודר מעולם: נ) גזירה שמא ישאל ממנו: נא) *שמא ילוה ממנו. שאלה שייך בכלים, דהדרא

ר"ע מברטנורה

כשמגביה עליו את המים: אבל לא בימות הגשמים. מפני שמחממו והלכה כר' יהודה: אבל לא מן התמחוי. לא יאכל עמו בכלי אחד שמא יניח מלאכול מנה יפה שבו כדי שיאכל זה המודר הנאה ממנו או שמא יקרב לפניו חתיכה שיאכל ונמצא מהנהו: אבל אוכל הוא [עמו] מן התמחוי החוזר. לבעל הבית. ראובן אוכל בקערה שיודע שכשיחזירנה לבעל הבית יחזור בעל הבית וישלחנה לשמעון שמודר הנאה ממנו ולא חיישינן שמא ישייר בקערה כדי שיאכל ממנה שמעון ונמצא מהנהו: האבוס שלפני הפועלים. כלי גדול שממלאים אותו ואוכלים בו כל הפועלים ביחד: לא יעשה עמו באומן. לא יקצור עמו באותה שורה שהוא קוצר שגורם לו שממהר לעשות מלאכתו כשמוצא המקום פנוי ונמצא מהנהו ואין הלכה כר"מ: **ה** מן הנוטות. פירות אילן הנוטין חוץ מן הפרדס: ובשביעית לא ירד לתוך שדהו. אע"ג דפירות שביעית רחמנא אפקרינהו. גוף הקרקע לא אפקר רחמנא וחיישינן שמא בשעה שאינו (כט) אוכל מן הפירות ישהה בשדה ויתעכב שם ויהנה מגוף הקרקע שאינו הפקר: **ו** המודר הנאה מחבירו לא ישאילנו. גזירה שמא ישאל ממנו והוא אסר הנאת אותו פלוני עליו (ל) וכן לא ילונו גזירה שמא ילוה ממנו

עיקר תוי"ט

פליג עליה ר"מ: כג) **המטה**. ולא חיישי' שמא יישן אצלו. כרא"ש: כד) **השולחן**. ולא חיישינן שמא יהנה עמו דכיון שהדירו מסתמא בודאין זה את זה כמו שני האכסנאים על שלחן אחד זה בשר וזה גבינה. כרא"ש: כה) **האבוס**. שמתוך שהם עמלים אוכלין הרבה ואובסין אותן כבהמות ומש"ה נקרא אבוס. ואם א' מהן אוכל מעט נמצא מהנה את חבירו והאבוס החוזר לא שייך בהו. הר"נ: כו) **ברחוק**. בקרוב כ"ע ל"פ דאסור כי פליגי ברחוק אי גזרינן רחוק אטו קרוב. גמ': כז) **לפני**. שהדירו חבירו קודם שנכנס שביעית אין יורד כו' דאסור בדריסת הרגל ואין אוכל מן הנוטים כו' שיכול ליקח מהן וא"צ ליכנס בתוך השדה ואע"ג דהן שביעית לא יאכל מהן דאדם אוסר דבר שברשותו אפילו לכשיצא מרשותו כו'. רש"י: כח) **ובשביעית**. אבל אם הדירו בשביעית. רש"י: (כט) דאלו בשעה שאוכל ארעא נמי הפקירא הוא. גמ': (ל) ונ"ל דלרבותא נקטה מתני' במודר

ולא ילוה ממנו[נ], ולא ימכור לו ולא יקח ממנו[נ]. אמר לו[נ]: השאילני פרתך[לב] אמר לו אינה פנויה[נ][לג] אמר קונם שדי שאיני חורש בה לעולם[נ] אם היה דרכו לחרוש, הוא אסור וכל אדם מותרין[לד], ואם אין דרכו לחרוש, הוא וכל אדם אסורין[נ]: ז המודר הנאה מחבירו, ואין לו מה יאכל[נ] הולך אצל החנוני לה ואומר איש פלוני מודר ממני הנאה ואני יודע מה אעשה, והוא נותן לו, ובא ונוטל מזה[נ]. היה ביתו[לז] לבנות, גדרו לגדור, שדהו לקצור, הולך אצל הפועלים ואומר איש פלוני מודר ממני הנאה ואיני יודע מה אעשה הם עושים עמו, ובאין ונוטלין שכר מזה[נ]: ח היו מהלכין בדרך ואין לו מה יאכל[נ] נותן לאחר לשם מתנה[לח], והלה מותר בה. אם אין עם אחר, מניח על הסלע או על הגדר ואומר

ר"ע מברטנורה

ממנו: ולא ימכור לו בפחות משויו (לא) גזירה שמא יקח ממנו כמי בפחות משויו ונמצא נהנה: אם היה דרכו לחרוש הוא אסור. דלא איכוין אלא שלא יחרוש הוא עצמו כמו שהיה רגיל אבל אחרים יחרשו: ואם אין דרכו לחרוש. דעתו היה שלא יחרשו בה לא הוא ולא אחרים: ז ואין לו מה יאכל. אורחא דמלתא נקט וה"ה אפילו יש לו מה יאכל: ובא זה ונוטל מזה. אם ירצה ליתן לו ואינו עובר על נדרו (לו) אבל אינו יכול לכופו לשלם לו דהא לא אמר לו תן לו ואני אפרע והם אמר לו כן אסור דהא שליח שויה:

ה ור"י

תפארת ישראל

דהדרא בעינא, והלוא' במעות: נב) *אם המקח כשוה, יש הנאה לשניהן; ואם הוא בזול, גזרי' מכירה אטו לקיחה; ואם הוא ביוקר גזרינן לקיחה אטו מכירה [ט"ז רכ"א סקכ"ח]; אבל לעיל [בפ"ג סי' כ"ה] דנאסר על רבים, לא גזרו, משום כדי חייו, כך נ"ל: נג) *אדם לחבירו: נד) דבמלאכתי היא: נה) *שכעס השואל על סרובו, ונדר לבלי לחרוש עוד בה, וחזר המשאיל והשאילה לו; ולרבותא נקט הכי, דאף דבכה"ג וודאי מסתבר שמדכועס אינו רוצה בפרתו כלל גם ע"י אחרים, אף שדרכו לחרוש בעצמו: נו) *מדהסכוון לכל החורשים בשבילו: נז) *ה"ה ביש לו, רק הכי אורח':

נח) *אם ירצה המדיר; דהרי לא צוה ליה והוה ליה כאילו שהחנוני נתן להמודר פירו' במתנה, והוה קבל מהמדיר המעות במתנה מדאסור לצוות; וכן אסור לומר כל השומע יזון, בלשון צווי, או אם הזן לא יפסיד, בדרך פתוי, דאז נראה כשלוחו; אבל מותר לומר כל הזן אינו מפסיד, ואפילו אין שם אדם אחר; כדתנינן כה"ג בשבת לומר כל המכבה אינו מפסיד [שבת קכ"א א']; מיהו בכה"ג חייב לשלם לו [ש"ך שכ"א סק"כ]: נט) *הכא איירי דזוקא באין לו, מדנותן לו הדבר בעצמו שקבל מהמדיר; וה"ה דרשאי לומר כל הזן אינו מפסיד וכלעיל סי' נ"ח רק הרי ע"כ מיירי שאין לו לחבירו רק מה שצריך לעצמו בדרך וקמ"ל הגא דאפ"ה משכה היתרא [וזה דלא כרמאי"ט]:

עיקר תוי"ט

במודר מחבירו דהיינו שחבירו הדירו דלא תימא כיון שהוא לא פשע שלא נהמיר עליו לגזור שלא ישאיל משום שמא ישאל ול' הר"ב שלא בדקדוק הוא. ועתוי"ט: (לא) דאלו בזה בשוה איכא הנאה למוכר וללוקח בזבינא מליעתא: לב) פרתך. לאו במודר ומדיר ע קיין: לג) אינה כו'. דבמלאכתי היא והעלב השואל כנגד המשאיל ואמר הואיל וסרבת להשאילה לי קונם שדי שאני חורש בה שלא אחרוש שדי בפרתך עולמית ואח"כ השאילה לו רש"י: לד) מותרין. לחרוש לו שדהו בלוקה פרה ואם אין דרכו כו'. שיש לו אריסין שחורשין בשבילו רש"י: לה) החנוני. דלאו שליה שויה וה"ה אם אומר כל המפרנס אינו מפסיד דלא עבדיה שליח. כמ"ש רפ"ו דכתובות. וה"ק לא מבעיא כל הזן כו' דלעלמא קאמר. אבל חנוני כיון דרגיל גביה וקאזיל קאמר לי' כמאן דא"ל זיל הב ליה את דמי קמ"ל גמ': (לו) שהחנונים והפועלים הם מע"ח והוא מה שנתן להם שהרם פרע להם חובו וזה מותר כדלעי' במ"ב. הר"מ. ולפי' א' של הר"ב גם הכא הרי מתנה היא והרי. תו': לז) ביתו. לא זו"ז קתני ג"א דללורך מזונות הרי אלא אפי' לצורך בנין ביתו שכיחו. הר"ן: לח) מתנה. הכא ליכא תקנה שיאמר אם תיזון לא תפסיד כיון דליסיד הוא אומר הרי כשלוחו. ולא אמרי' ברפ"ז דכתובות דלא הוי כלוחו שלא בשו' כל הזן בל' רבים. תוס' ועתוי"ט:

כ"ט שב

ואומר הרי הן מופקרים לכל מי שיחפוץ והלה נוטל ואוכל ס), ור' יוסי אוסר סא):

פ"ה השותפין א) שנדרו הנאה זה מזה ב) אסורין ליכנס בחצר ג) רבי אליעזר בן יעקב אומר זה נכנס לתוך שלו וזה נכנס לתוך שלו ד)

ושניהן

ר"ע מברטנורה

ח) ור"י אוסר. דכיון שאין שם אחר שיכול לזכות א"ז הוא הוי כמתנה (לט) ואין הלכה כר' יוסי ודוקא באין לו מה יאכל (מ) הוא דשרו רבנן אבל באינש אחרינא לא:

פ"ה השותפין שיש לכל אחד מהם בית בחצר. והחצר שלפני הבתים שניהם שותפין בה ובזמן שיש בחצר דין חלוקה והוא שיהיה לכל בית ובית ארבעה אמות בחצר לפני הבית וישאר עוד מן החצר ארבעה אמות לזה וארבעה אמות לזה בהא מודו כולי עלמא דשניהם אסורים לכנס בחצר עד שיחלקו הואיל ויש בה דין חלוקה. ולא אפליגו רבי אליעזר ורבנן אלא בחצר שאין בה דין חלוקה רבנן אמרי כל אחד מהם בשל חברו הוא נכנס. ורבי אליעזר בן יעקב סבר יש ברירה (א) והאי בדידיה קאזיל:

ושניהם

תפארת ישראל

ס) *אף דמד"ס צריך הפקר בפני ג' [כח"מ רע"ג]? היינו רק שלא יהיה יכול לחזור בו, או דמסלסלי גם מד"ס מהני הפקר ביחיד; או דאשעת הדחק העמידו על ד"ת [ש"ך סקנ"ג]: סא) מדאין שם אחר הוה כמתנה, וקיי"ל כת"ק [שם]:

פ"ה א) *שמשותפין בחצר שאין בו כדי חלוקה דהיינו ד' אמות על ד' אמות ועוד ד' אמות לכל פתח [כח"מ קע"א]; במשותפין במקום שסביב"כ, או במסלסל שאין בו כדי חלוקה: ב) וה"ה הדירו: ג) *בדריסת הרגל, דוויתר אסור במודר הנאה [כפ"ד סי' א'], והוי אין ברירה בדאורייתא, ואע"ג דכל חלק משועבד לכל חד לכשישתמש, ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו; קונמות מפקיעין מידי שעבוד: ד) *ס"ל דאין זה שעבוד, רק דכשמשתמש בו, באותו זמן גוף הקרקע קנוי לו. וקיי"ל כוותי' [י"ד רכ"ו. ואע"ג דעכ"פ קיי"ל בדאורייתא אין ברירה? תירץ הרמב"ן דהכא דמשתמש בכולה פעם בזה ופעם בזה, לא שייך הוברר. ור"ן תירץ, דאע"ג דאין לחלק בין ברירה בגוף לברירה בזמן, דהרי בעירובין [דל"ז ב'] אמרינן דבאמר הריני מערב לשבת שארצה אלך, דהו"ל נמי ברירה בזמן, ואפ"ה יש מ"ד דאין ברירה; וכ"כ אין לחלק בין בירר מעיקרא או לא דהרי בחבית שקנו בשותפות [בילה דל"ז ב'] דהו"ל נמי כבירר מעיקרא שיטול זה חלקו וזה חלקו, ואפ"ה יש מ"ד התם דאין ברירה; עכ"פ הכא דהו"ל תרוייהו טעמי, דהוא ברירה בזמן, ובורר מקודם, בכה"ג אמרינן יש ברירה זהו תוכן דברי הר"ן. וכן מוכח לענ"ד, דאל"כ כשיש בו דין חלוקה וחלקוהו יהיה אסור להשתמש כל אחד בחלקו, דוגמת האין שחלקו שמחזירין וכו' אע"כ דהכא שאני כהר"ן ועי' לקמן סי' ע"ז ודו"ק. אמנם נ"ל דאי"ל דמש"ה אמרינן הכא יש ברירה משום דטעמא דויתור אסור במודר הנא', היינו רק מדרבנן [עי' ר"ן הכא], ובדרבנן קיי"ל יש ברירה? ליתא דכבר כתבו תוס' [עירובין דל"ז ב' ד"ה מאן] דאפילו בדרבנן כל שעיקרו דאורייתא כדאורייתא דמי; וכ"ל ראי' דהרי כוף טומ' נגאת נמי הו"ל מדרבנן [כרש"י בילה ד"ט ב'], ואפ"ה אמרינן התם [דל"ח א'] דאין בו ברירה? אע"כ כתוס' [עירובין דל"ז א' ד"ה מאן] דכל שעיקרו דאורייתא כאו' דמי, והרי עיקר טומאה בסופה לצאת באותו פתח שיוציאוה' בו מת, הלמ"מ היא [כרש"י שם דל"ז א' בבילה], ולפי' גם בפתחים האחרים נ"כ כדאורייתא דמי; וה"נ עיקר איסור נדר דאו'. וכן מוכח מר"ן הכא, שהקשה אהא דאמרינן [תמורה ד"ל ע"א] דניפוק חד לגבי כלבא ואיך נשתרי, והקשה הרי בדאורייתא אין ברירה? והוכרח לתרץ דלמ"ד יש ברירה אפילו בדאו' מקשי הכי, וכ"כ תוס' גם בתמור', ומאי קו' הרי התם נתבטל ברוב, ואינו רק איסור דרבנן, ובדרבנן יש ברירה? אע"כ דכיון דעיקר האיסור דאורייתא, אף שנתבטל ברוב הו"ל כדאורייתא. רק שיש לדחות, דכיון שלא היה האיסור מבורר מעיקרא מעולם, לא שייך גבי' בטול ברוב וכמ"ש המרדכי סוף חולין, דכל דבר שלא לעולם בתערובות לא בטל ואפילו לקולא, וכיבמה שרקקה דם דלא בטל נתלי רוק בדם, וכשירה שרקקה נחלינה [כיבמות דק"ס א']. ועמ"ש בזה בפירושי בפ"ג דחגיגה. ומה"ט נמי אין להביא ראי' מנ' לוגין שאני פתיך להפריש, דלבטל ברובה, וכדומה והמוסיף דברי התוי"ט שם בתמורה שכלל ב' קו' של תוס' שם בתמורה. הא' דמה מקשי הש"ס וליפק חד לגבי כלבא, הרי בדאורייתא אין ברירה? ותו בכל איסור שנתערב בהיתר, נפריש א' ונימא שוברר האיסור? ותירץ בחדא מחתא, דכיון שלא נתברר האיסור מקודם, אמרינן ברירה,

עכת"ד

עיקר תוי"ט

(לט) כלומר דגזרי' משום מתנה דבית חורון דס"פ דלקמן. גמ': (מ) וטעמא משום דהכא מוכח' קצת שערמה הלכך לא שרי אלא דוקא באין לו מה יאכל:

(א) ובמתני' דלקמן פסק הר"ב כרהב"י וכ"ה בגמרא וקשיא הא קיי"ל דבדאורייתא אין ברירה וי"ל דהכא גבי חצר שזה משתמש בכל החצר אין אפשר לומר הוברר הדבר שזה בחלקו משתמש דהרי אנו מתירין לו להשתמש בכולה. אלא ברירה כהמורה כאן ר"ל כ"א בשביל זכות שיש לו משתמש כלשון שאומר זה בחלקו

משתמש

ושניהן אסורין להעמיד שם ריחים ותנור ולגדל תרנגולים(ג) היה אחד מהם מודר הנאה מחבירו לא יכנס לחצר(ד) ר"א בן יעקב אומר יכול הוא לומר לו לתוך שלי אני נכנס ואיני נכנס לתוך שלך. וכופין את הנודר למכור את חלקו(ה): ב היה אחד מן השוק מודר מאחד מהם הנאה(ח) לא יכנס לחצר(ט) רבי אליעזר בן יעקב אומר, יכול הוא לומר לו לתוך של חברך אני נכנס ואיני נכנס בתוך שלך(י):

הסידר

ר"ע מברטנורה

ושניהם אסורים להעמיד שם רחים וכו'. ומודה רבי אליעזר בן יעקב בכל הני דשותפים מעכבי' זה על זה דלא שייך להתיר מטעם ברירה. דכיון דבידו לעכב עליו והינו מעכב נמלא מהנהו(ב): וכופין את הנודר למכור את חלקו. דחיישינן מאחר שרואה את חברו נכנס. יפתה ויכנס גם הוא אבל כששניהם אסורים לא חיישינן(ג) ודוקא שנדר עלמו שלא יהנה בשל חבירו הוא דכופין אותו למכור חלקו אבל אם חברו הדירו שלא יהנה ממני אנוס הוא ואין כופין אותו למכור(ד) דמאי הוה ליה למעבד. ואם אמרת כן כל שותף ידור את חברו שלא יהנה ממנו. כדי שיכופו אותו למכור לו חלקו: ב היה אחד מן השוק וכו'. להודיעך כחו דרבי אליעזר בן יעקב נקט לה דאפי' אחד מן השוק שאין לו חלק בחלר

שרי

תפארת ישראל

עכת"ד: משמע דבהא גם קו' קמא מתורץ. והן אמת דאין להקשות לזה מהאין שחלקו דאין ברירה [בגיטין דכ"ה א'] אף דלא הוברר מעיקרא? די"ל דכיון דשניהן לריכין להחזיר, הרי כולה נאסרה מעיקרא, וא"ל כנברר האיסור תחילה, אבל נא ופרנס כל סוגיות של ברירה דבכולן לא נברר האיסור תחילה? וי"ל כיון שבכולן בתחילה תלה בספק, כשתי לוגין שאני עתיד להפריש, ולאיזה שתרלה אגרש, וכדומה הו"ל כהוברר מבא"כ בט' וכלב, לא נתברר מעיקרא כלל, ובאחין שחלקו אף שלא בירר מעיקרא, הו"ל כבירורו, מטעמא' דאמרינן לעיל, מדכולה אסורה, ויהיה זה כעין מ"ש תוס' בגיטין [דכ"ה א' ד"ה דברי] ע"ש. ולפי זה יהיה כוונת תי' התוס', דג' מדריגות יש, כשהיה האיסור מבורר ממש מעיקרא כתלב שנתערב בשומן, לכ"ע אין ברירה, וכשלא היה מבורר מעיקרא, רק שבררו בדיבורו מעיקרא, בהא"ג פליגי תנאי אי אמרינן יש או אין ברירה, וכשלא הובדר כלל מעיקרא אפילו בדיבור, לכ"ע יש ברירה. עכ"פ לשון התוס' שם לא משמע כן].
מיהו ביש בחלר דין חלוקה, חל הנדר, ולא סמכינן אברירה, מדאפשר לתקן, [שם]:
ה) *כ"ל דלהכי נקט הכי בתר פלוגתא דראב"י, מדקיי"ל דבהך אפי' ראב"י מודה דדוקא דריסת רגל דאין השותף יכול למחות, להכי שפיר משום ברירה מתחב כשלו, אבל בהך, שהשותף יכול למחות [ח"מ קנ"ד וקנ"ה], להכי כשלא מחה הו"ל כנהנו לו השתא, והסו': ו) היינו רישא רק משום סיפא קמ"ל, לאשמעי' דסופך: ז) *לת"ק אפילו באין בו דין חלוק', דחיישינן שיתקנא בחבירו ויסתמש כמותו באיסור, משא"כ בהדירו שניהן זל"ז לא חיישי', וכן באוסר נכסיו על עלמו, מה"ט נופא אין כופין למכרן. [ר"ן]: ח) *ואין בחלר דין חלוקה: ט) *אפי' לנוכח השותף הב': י) *והכי קיי"ל. מיהו ביש בו דין חלוקה מודו דאסר [שם]. וכ"ל דקמ"ל רישא שותפין שנדרו זמ"ז, לרבותא דרבנן, דאע"ג דאיכא למימר דמסתמא לא היה דעתו אהך הנר, דאל"כ הרי גם הוא אסור לרבנן, ומילעת' ביה א' מודר מחבירו, קמ"ל מה"ט לרבותא דראב"י וסיפא בהיה א' מהשוק מודר מהשותפין, קמ"ל לרבותא לראב"י, דאפילו באין לו חלק בחלר, שרי, ולרבותא דרבנן, דאפילו בא"א לומר דקונס הפקיע שעבוד המשתמש, דהכא מדלא הדיר להבירי בחלר הרי שעבודו קיים, אפ"ה לא מלי הנאסר לומר לבעל חבירך אני נכנס:

לחבירו

עיקר תוי"ט

משתמש וברירה דנקט זה א' מן הלשונות בגמרא שהלשון אחד ופי' מתחלף. הרמב"ן. ועתוי"ט: (ב) דאע"ג דאמרינן בפ' ח"ה דשותפין אהעמדה כדי לא קפדי מ"מ אי קפדי יכולין לעכב זע"ז. ואע"ג שדרכן לוותר ויתור אסור במודר הנאה. הר"ן: (ג) דכל א' וא' מוזהר באיסוריה וכן באוסר נכסיו על עלמו מה"ט גופיה אין כופין אותו למכור דדוקא בשותפין כו' ואפילו לראב"י כופין אותו דאיכא למיחש שמתוך שרואה את חבירו מעמיד רחים ותנור יתקנא בו ויבא לעשות כן ועתוי"ט: (ד) ומשמע נמי דחברו המדיר נמי לא כייפינן למכור כדי משום שאסר נכסיו על חבירו הרמב"ן וכ' הר"נ טעמא שאינו בדין לכוף אדם למכור את שלו מפני שאסר נכסיו על חבירו. אבל לנודר עלמו ראוי לכוף דמה הנאה יש לו לאסור על עלמו נכסיו ואיכא למיחש שמא

יכנס

ג המודר הנאה מחברו ויש לו יא) מרחץ ובית הבד מושכרים [ה] בעיר יב), אם יש לו בהן תפיסת יד יג) אסור אין לו בהן תפיסת יד מותר יד)[ו]. האומר לחברו קונם לביתך שאני נכנס [ז], ושדך שאני לוקח, מת או שמכרן [ח] לאחר טו) מותר טז). קונם לבית זה שאני נכנס, שדה זו שאני לוקח, מת או שמכרן לאחר אסור: ד הריני יז) עליך חרם יח) [ט], המודר [יא] אסור יט) [יב]. הרי את עלי חרם, הנודר אסור, הריני עליך ואת עלי שניהם אסורים כ) ושניהם מותרין בדבר של עולי בבל כא), ואסורין בדבר של אותה העיר כב)[יד]:

ואיזהו

תפארת ישראל

יא) *לחבירו: יב) *מקודם שנדר; אבל במושכרין אחר כך, אז דוקא במכירה מותר, כסיפא: יג) *שיש לו להמשכיר שום זכות או שעבוד במרחץ או ברווחו, מלבד דמי השכירות שיקבל: יד) *אף דקונם מפקיע משעבוד והכי נמי יופקע השכירות? זה דוקא במשועבד באותו שעה גם לנודר, או ביכול להפקיע השעבוד כשירצה, משא"כ הכא מסולק לגמרי כל זמן השכירות. מיהו באסר' בפירוש, מהני אפילו השוכר [רכ"א ו']: טו) ה"ה במתנה; טז) ואע"ג דאדם יכול לאסור דבר שברשותו, לכשיצא מרשותו [כפ"ד סי' מ"ו] שאני התם, דכיון דאסר כל הנאת חבירו עליו הו"ל כאלו אמר בית זה ודו"ק: יז) *הרי הנאתי: יח) בגליל איירי [כפ"ב מ"ד]: יט) *וא"צ שיענה המודר אמן, כאלו אסר עליו נכסי אחר, דהכא יכול לאסור את שלו. ובעבר ונהנה לוקה ולרמב"ם לוקה המודר בהניהו [עי' ר"ן נדרים דט"ו א']: כ) *לאשמעינן סיפא נקט לה: כא) *דבירה שעשו עולי גולה בימי עזרא, מדאי אפשר שימכרם הו"ל כהפקר [כבילה פ"ה סי' מ"ה]: כב) *שדרין בה: מדאפשר שימכרום בז' טובי עיר

ר"ע מברטנורה

שרי ליה רבי אליעזר בן יעקב לכנס משום ברירה והלכה כר' אליעזר בן יעקב: ג המודר הנאה מחבירו ויש לו מרחץ ובית הבד וכו'. ראובן שנאסר עליו ליהנות בנכסי שמעון ויש לשמעון בעיר מרחץ ובית הבד שהשכירן לאחרים ובא ראובן להשתמש בהן. רואים אם נשאר לשמעון מקום בזה המרחץ ובית הבד שלא השכירו כגון בור בבית המרחץ וכיוצא בזה. אסור לראובן להשתמש בהם ואם לאו מותר: ומת או שמכרם לאחר מותר. דכיון שאמר ביתך שדך לא נתכוין אלא בזמן שהם שלו אבל אם אמר בית זה או שדה זו אסרם עליו לעולם: ד הריני עליך חרם. הנאתי תהיה אסורה עליך בחרם שלא תוכל ליהנות ממני (ט): המודר אסור. אע"פ שלא ענה אמן. שאדם יכול לאסור על חברו שלא יהנה ממנו: הרי את עלי חרם. אסר על עצמו כל הנאה שתבא לו מחברו הנודר אסור: בדבר של עולי בבל. כגון בור של עולי רגלים. שהיו עולים מבבל לארץ ישראל לרגל. והיה אותו הבור באמצע הדרך וידן של כל ישראל שוה בו. והוי כהפקר (יג). ולא כדבר שהוא

של

עיקר תוי"ט

יכשל: ה) מושכרים. פי' שהיו מושכרים כבר אבל השכירן אחר מכן לא ודוקא במכירה תנן בסמוך דשרי אבל בשכירות לא. הרשב"א והר"נ: ו) מותר. ואע"ג דקי"ל דקונמות מפקיעין מידי שעבוד כמ"ש הר"ב במ"ד פ"א. כיון דשכירות ליומא ממכר הוא הרי מכר הנאתו. ואין איסור קונם שהוא איסור הנאה שאינו אלא על גוף הקרקע אלא על הנאה יכול לאסור הנאתו המושכר ביד אחרים. הרא"ש. ועתוי"ט: ז) שאני כו'. כ"ג בגמרא בכולהו. ופי' שאני נכנס כלומר למה שאני נכנס בו. שאני לוקח כלו' אם אקחנו. הר"ן: ח) שמכרן. וה"ה אם נתנן לאחר נמי שרי ונקט מכרן לאשמועינן דדוקא מכרן לאחר אבל מכרו לו אסור. הר"נ: (ט) וא"ל שיאמר כן בפי' דכיון דא' הנאתי כו' א"ל להתפיסו בחרם כו' אבל כוונתו לפרש הריני דקאמר שרצה לומר הנאתי: י) חרם. ובגליל איירי דסתם חרמים לבדק הבית. הר"נ: יא) המודר כו'. שהשבועה והנדרים אדם מחויב לקיים ואפילו שהוא אינו הנשבע והנודר אבל נשבע עליו זולתו. ור"ל בדבר שהוא של שמדיר. אבל בדבר שאינו שלו ודאי לא אא"כ ענה אמן. הר"מ: יב) אסור. אבל מדיר לא וא"ת אמאי לא מתסר משום גזירה כדלעיל פ"ד מ"ו וכ"ש הוא דהכא כמדיר פשע בנדרו וכ"ש שנגזור עליו. וי"ל דוקא בהני דסתם דאית בהו דרך השאלה ומקח וממכר דלא משמע לאינשי דלתסרו במודר הנאה איכא למגזר. אבל בהנאה גמורה כאכילת פירות וכיוצא בו ליכא למגזר. הר"נ: (יג) אע"פ שהוצאה והבנין שלהם מממון כל ישראל וכל אחד מהן יש בהן זכות אין זה כי אם זכות מעט מאד שאין לא' מהם שום רשות. הר"מ וע"ע: יד) העיר. שהם דרים בו מפני שאין לאנשי עיר אחרת חלק בהן שהם יכולים למוכרן ז' טובי העיר במעמד אנשי העיר

הכי

ה ואיזהו דבר של עולי בבל, כגון הר הבית והעזרות כג) [טו] והבור שבאמצע הדרך כד), ואיזהו דבר של אותה העיר, כגון הרחבה כה) והמרחץ ובית הכנסת כו) [טז] והתיבה והספרים כז), והכותב חלקו לנשיא כח) [יז], רבי יהודה אומר אחד כותב לנשיא ואחד כותב להדיוט, מה בין כותב לנשיא לכותב להדיוט שהכותב לנשיא אינו צריך לזכות כט) [והכותב להדיוט צריך לזכות] והחכמים אומרים ל) אחד זה ואחד זה צריכין לזכות לא) לא דברו בנשיא אלא בהווה לב) [יח] רבי יהודה אומר אין אנשי גליל צריכין לכתוב שכבר [יט] כתבו אבותיהם על ידיהם לג):

המודר

ר״ע מברטנורה

של שותפים: **ה** הרחבה. השווקין שבעיר: והתיבה. שמניחין בה ספרים: והספרים. שקונים בני העיר ללמוד בהם: והכותב חלקו לנשיא. מפרש בגמרא דהכי קתני. ומה תקנתן יכתבו חלקן לנשיא. כלומר אלו שנדרו הנאה זה מזה ואסורים להשתמש ברחובה של עיר. ובתיבה. ובספרים. יכתוב כל אחד מהם חלקו שיש לו ברחבה. ובתיבה. ובספרים. לנשיא. ואחר כך יוכל כל אחד מהם להשתמש בהם. שבממון של נשיא הם משתמשים ואין אחד מהם נהנה משל חבירו: רבי יהודה אומר. אם ירצו יכתבו חלקם להדיוט. אלא שאם כתבו לנשיא אין צריך לזכות לו על ידי אחר דמשום חשיבותו של נשיא קונה אע״פ שלא זיכה לו על ידי אחר. ובהדיוט לא קנה עד שיזכה לו על ידי אחר: אנשי גליל אין צריכין לזכות. אנשי גליל קנטרנים היו ובכעסן היו נודרים הנאה זה מזה עמדו אבותיהן וכתבו חלקיהן

תפארת ישראל

עיר, כדידהו דמי: כג) וביהמ״ק, אבל ירושלים ס״ל דנתחלק לשבטים [כמגילה כ״ו א׳], ואנן קי״ל דלא נתחלקה [כתובה דמ״ה ב׳ ורמב״ם פ״ט מרוצח ה״ד]: כד) העשוי לעולי רגלים: כה) השוק: כו) *אע״ג דביהכ״נ חצר שאין בו דין חלוקה, ובהא קי״ל כראב״י לעיל סי׳ ד׳? הכא מדאיכא תקנתא לכתוב לנשיא, כאפשר בחלוקה דמי, ולרא״מ חצר שאין בו דין חלוקה דשרי, דוקא בא״א שישתמשו שניהן כאחת, משא״כ ביהכ״נ [עי׳ רס״ז רכ״ד]: כז) *ר״ל דרישא וסיפא לא זו אף זו קתני; דרישא לא זו הר הבית ועזרות דמותרות, דמלות לאו ליהנות ניתנו, אלא אפילו בור דנהנה, מותר; וסיפא איפכא לא זו רחבה ומרחץ דאסור אלא אפילו ביהכ״נ וס׳ דמצוה נינהו, אפ״ה אסורים, מדאיכא גבייהו נמי הנאת הגוף: כח) *ה״ק מה תקנתו? יכתוב המדיר חלקו שבכל אלו, לנשיא, ואז משתמש המודר בשל הנשיא. מיהו לעיל בחצר לא מהני הך תקנתא, מדמיוחד רק לנודר ולמודר: כט) *הוא או אחר בשבילו בדרכי הקנייה, דכך תקנו הכמים מפני כבוד הנשיא, דלמגדר מלתא מלו הכמים לעקור דבר תורה אפילו בקום ועשה [כיבמות ד״צ], וה״נ א״א להזהר מאלו. יתו דהפקר ב״ד הפקר [יבמות פ״ט ב׳]: ל) *חכמים ור״י מפרשי דברי הת״ק. וקיי״ל כחכמים [רכ״א]: לא) ואע״ג דכבר תני לעיל דבמכרן לאחר מותר? קמ״ל הכא דאע״ג דאסר ע״ע כל הנייתו, אפ״ה לא הוה כבית זה [עי׳ סי׳ ס״ז]. אבל ק׳ מ״ש הכא מלעיל [פ״ד סי׳ מ״ו] דנאסר גם לאחר שילא מרשותו? י״ל התם הדיר בשעה שהיה כולו שלו; ומה״ש גם לעיל סי׳ ז׳ מהני שימכור חלקו: לב) *דאיכו רגיל לאסור הנאתו על הבריות; משא״כ באחר חושש שמא כשיכתוב לו יאסרנה עליו: לג) *כעסנים היו, וכתבו אבותיהן חלקן לנשיא שלא

עיקר תוי״ט

הר״ע: טו) העזרות. וכל המקדש אלא שבאלו כל ישראל שוין ורשאים לכנוס שם. ועתוי״ט: טז) ובהכ״נ. כ׳ הר״ע רבנן היא ולא ראב״י דבהכ״נ כחצר שאין בה דין חלוקה דמי הלכך כיון דהפסק הלכתא כראב״י ליתא למתני׳. ועתוי״ט שהאריך ליישב דכ״ע מודים בזה דאסורים. דכיון שאפשר לכתוב חלקו לנשיא לא המכינן אברירה וכ״כ הרא״ש בר״פ האגר שיש בה דין חלוקה דכ״ע מודו: יז) לנשיא. והא דלעיל גבי חצר לא קאמר הך תקנתא דחצר בהיא מיוחד׳ להם ממש אין תקנה לתת אותה לנשיא אבל הכא דמעיקרא נמי אין כל הדברים הללו מיוחדים להם לא יפסידו אם יכתבו חלקם לנשיא שגם אח״כ יכולים ליכנס ולהמת שהנשיא לא יקפיד עליהם כיון שגם לו אינה מיוחדת שהרי היא לכל בני העיר: יח) בהווה. פרש״י שכן דרך לחלוק כבוד לנשיאים והר״נ פי׳ שאין אדם סומך להקנות לאדם אחר דמסתפי שמא יאסרנו עליו ולפיכך נהגו לכתוב לנשיא שאין דרכו לאסור הנאתו על הבריות: יט) שכבר כ׳. כלומר מדורות הראשונים עמדו ראשי בית אבות שלהם

ך המודר כ) הנאה מחבירו ואין לו מה יאכל (נד) נותן לאחר לשם מתנה והלה מותר בה (נה) מעשה באחד בבית חורין שהיה אביו מודר הימנו הנאה, והיה (נו) משיא את בנו, ואמר לחבירו חצר וסעודה נתונים לך במתנה, ואינן לפניך אלא כדי שיבא אבא ויאכל עמנו בסעודה, אמר לו אם שלי הם הרי מוקדשים לשמים, אמר לו לא נתתי לך את שלי שתקדישם לשמים, אמר לו לא נתת לי את שלך אלא שתהא אתה ואביך אוכלים ושותין ומתרצים זה לזה ויהא עון תלוי בראשו כא), וכשבא דבר לפני חכמים אמרו כל מתנה שאינה כב) שאם הקדישה תהא מקודשת אינה מתנה (נז) :

פ"ו הנודר מן המבושל מותר בצלי (א) ובשלוק

תפארת ישראל

שלא יוכלו בניהם לסדר ז"לז באלו: לד) לעיל [פ"ד מ"ז] קמ"ל בדרך, והכא קמ"ל דאפי' בעיר נ"מ שיחזור על הפתחים: לה) *חמו"ק ובהיה שם הערמ' אסור, ומעש' וכו'. [ואי"להק מלעיל [פ"ד מ"ז] דמקלינן בחנווני אף דמוכיח סופו על תחילתו שכוונתו להערים? וי"ל דהתם רק מדלא הקדים ליתן לחנווני פרי; דהרי [במ"ח התם] בהי' שלך בדרך הקדים ליתן לחבירו, ואפ"ה שרי? וכ"כ בנישא במשנתינו הקדים ליתן לחבירו, וחבירו מבין בכוונתו להערים ואפ"ה לא אמרינן מוכיח סופו על תחילתו? וי"ל בהכך שאני, דלא אמר המדר לחבירו מידי, רק שמענתו מבין שלפך נתכוון שיתנו לזה; ניסא, דהרי בסיפא התם בחנווני אמר להחנווני איני יודע מה אעשה, ואפ"ה שרי? וי"ל דכל שלא אמר בהדי' כי הכא יבא אבא ויאכל עמנו, לא מחשב דבור כלל; דא"כ למה לריך בחנווני ובאינך דהכו, דוקא באין לו מה יאכל, אי לא מחשב דבור כלל, בלא"ה שרו? ולפעד"נ דהכא שאני מחנווני ודכוותייהו, דהכא אין דרך שיכין אדם סעודה מתוכ' ויתנה לחבירו, כמו"ש הר"ן ולפיכך כיון דאיכא הערמה דמוכח' טובא, דהוכיח סופו על תחלתו ותחלתו על סופו, אסור מדאורייתא משום בל יחל, מדאינו יכול המקבל המתנה לשנות מדעת הנותן, ולפיכך אפילו היה בגוונא דאין לו מה יאכל, נמי היה אסור; אבל התם דהי' המתנה רק דבר מועט, דליכא הערמ' דמוכח רק הערמ' כל דהו, ומוכיח רק סופו אתחילתו אבל לא תחילתו אסופו, אסור רק מדרבנן ובמקום צער ל"ג רבנן [ככתובות ד"פ ע"א]: לו) הכן: לז) *משא"כ מתנה ע"מ להחזיר יכול להקדיש דמי הסתים זמן שהיא מתונה לו. [ואמנם בירושלמי מקשי וכי אין אדם נותן מתנה לחבירו ע"מ שלא יקדישנה? ומפרש דה"ק כל מתנה שהיא בהערמה, דבכה"ג אינה מתנה, א"כ כשהקדישה אינה קדוש'. אינה מתנה. מכאן נראה דגי' ירושלמי במשנה כל מתנה שאינה, שאם הקדישה אינה מקודשת, אינה מתנה, וכן גרס נ"כ הר"ן]:

ר"ע מברטנורה

חלקיהן לנשיא שאם בניהם אחריהם ידרו הנאה זה מזה לא יהיו אסורים ברחבה של עיר או בתיבה או בספרים דממון נשיא הם: ך ומעשה בבית חורון וכו'. בגמרא מפרש דמתניתין חסורי מחסרא והכי קתני ואם הוכיח סופו על תחלתו אסור ומעשה נמי בבית חורון באחד שהוכיח סופו על תחלתו וכו': ואינן לפניך אלא שיבא אבא ויאכל. אלמא לא נתנה אלא כדי שיבא אביו ויאכל ואסור אבל אם אמר הרי הן לפניך ואם רצונך יבא אבא ויאכל מותר ואם הסעודה מוכחת עליו שהרבה בסעודה יותר ממה שהוא צריך ונכרין הדברים שבשביל אביו עשה כדי שיבא ויאכל. אסור:

פ"ו הנודר מן המבושל. שאמר קונם מבושל עלי: מותר בצלי ובשלוק. כל שנתבשל יותר

פ"ו א) קמ"ל אף דבלשון תורה צלי נקרא נמי מבושל, כדכתיב ויבשלו הפסח, בנדרים הלך אחר לשון בנ"א [ובש"ס כאן אמרינן דלר' יאשי' באמת אסור בצלי, ומייתי ראי' מהך קרא; והקשה הגאון מו"ה עקיבא זצוק"ל למה לא מייתי קרא של תורה דכתיב במפרש ראה בפסח ובשלת ואכלת? והניח בצ"ע. ולפעד"נ דהתם לא מפורש בקרא דובשלת קאי אפסח. י"ל דקאי אחגיגת י"ד שנאכלת עם הפסח, והפסח אחריו על השובע, דלא

עדיף

עיקר תוי"ט

שלהם והכריזום שיכתבו חלקיהם לנשיא. פו': כ) המודר כו'. לעיל קתני שיהא מהלך בדרך והכא קמ"ל דאפי' בעיר אם אין לו מה יאכל מותר הרא"ש: כא) בראשו. שיהא אביו מודר שנהנה אוכל על ידו. רש"י: כב) שאינה כו'. כלומר נהי דמתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה שאני זו דבי"ת דאפי' לשעתה אינה אלא נתכוין לקנותה כלל אלא שתקרא על שמו כדי שיהא אביו מותר בה. וה"ק מתנה שאינה כלום כגון שהיא בערמה שאם הקדישה כו' אינה מתנה. הר"ן:

דבאי

ובשלוק) אמר קונם תבשיל שאיני טועם, אסור במעשה קדירה) רך)
ומותר בעבה), ומותר בביצת טרמיטא) ובדלעת הרמוצה): ב הנודר
ממעשה קדרה אינו אסור אלא ממעשה רתחתה). אמר קונם היורד לקדירה
שאיני טועם, אסור בכל המתבשלין בקדרה: ג מן הכבוש, אינו אסור אלא
מן הכבוש של ירק, כבוש שאיני טועם, אסור בכל הכבושים. מן השלוק,
אינו אסור אלא מן השלוק של בשר. שלוק שאיני טועם, אסור בכל השלוקים.
מן הצלי, אינו אסור אלא מן הצלי של בשר, דר"י. צלי שאיני טועם, אסור
בכל הצלויין. מן המליח, אינו אסור אלא מן המליח של דג. מליח שאיני
טועם, אסור בכל המלוחים: ד דג דגים שאיני טועם, אסור בהן בין
גדולים בין קטנים), בין מלוחין בין טפלין), בין חיין בין מבושלין) ומותר
בטרית טרופה) ובציר)

הנודר

ר"ע מברטנורה

אשר מבשלו כראוי נקרא שלוק: מעשה קדרה רך. שנאכל עם הפת (א): עבה. שנאכל בלא פת: ביצה טרמיטא. מבושלת במים חמים ומשמרים אותה שלא תקפה (ד): ובדלעת הרמוצה. דלעת שטומני' אותה ברמץ. הוא חם ומתמתק בכך: ב מעשה רתחה'. אוכל עשוי מקמח שהורתח בקדר' (ה). וכללא דמלתא בנדרים הלך אחר לשון בני אדם לפי הזמן והמקום והאי איכ' דוכתא דקרו צלי מבושל ולמבושל צלי הנודר מן המבושל אסור בצלי וכן כל כיוצא בזה והי רובא קרי ליה הכי ומיעוטא קרי ליה הכי לא אמרי' זיל בתר רובא אלא הוי ספק נדרים וכל ספק נדרים להחמיר: ג אינו אסור אלא מן הכבוש של ירק. דסתם כבוש של ירק הוא: כבוש שאינו טועם. משמע כל מיני כבוש. וכן שלוק: צלי. מליח. בלא ה"א משמע כל מינים של שלוק. ושל צלי. ושל מליח (ו): ד דג דגים שאיני טועם. לא דג ולא דגים והכל במשמע (ז): טפלין. מבלי מלח (ח): בטרית טרופה. דג שחותכים קודם שנדר, אבל לאחר שנדר אסור;

תפארת ישראל

עדיף הך קרא מקר' דלעיל מנה דכתיב וזבחת פסח צאן ובקר ודרשינן צאן לפסח ובקר לחגיגה [כפסחים ד"ע] וא"כ הכא הרי וודאי קרא דמקמי הכא לא יכול לזבוח הפסח, לאו דוקא פסח, אלא פסח וכל דדמי ני' [כמגיל' ד"ט ב'] וא"כ י"ל דעלה קאמר קרא ובשלת ואכלת ופנית בבקר והלכת, דהאי בבקר וודאי יום ט"ו, דבי"ט אסור לילך, א"כ האי ואכלת היינו כל יום ט"ו, דהיינו חגיגת י"ד שנאכלת לב' ימים ולילה א' [כפסחי' דע"א ב']; משא"כ ובשלו הפסח מפורש דמיירי בפסח]: ב) *שאינו מבושל כראוי; אבל במבושל יותר מדאי אסור [רי"ז]: ג) [זופפע]: ד) *ביצה שמחממין אותה באופן שלא תקפה בבישול: ה) שטומני' באפר חם שמתמתק: ו) *[זופפע] מתאכלים שצריך לרתחן הרבה: ז) *דג משמע גדול, ודגים משמע קטנים: ח) ר"ל אינן מלוחין: ט) *ה"ה באסר ע"ע דג משמע בין חי ובין מבושל: י) *מין דג טרוף ומעוך כדייסא: יא) מי דגים מלוחים, [לויגע]. ודוקא בזה מכן וכן קוס ודבש לקמן [רי"א ורע"ז ס"קעו]:

הערובות

עיקר תוי"ט

(א) דהאי שנא כל מידי דמתאכלי ביה ריפתא תבשיל קרי ליה. ואסור בצלי ושלוק דהא מתאכלי ביה ריפתא. גמרא ועתוי"ט. דהא הדין בנודר מן התבשיל בלא שאיני טועם: ב) קדירה. הריפות וגרס כרמל: ג) בעבה. וה"ה דנודר מן המבושל מותר בעבה יתר' הר"ב: (ד) ול"ל שאין אוכלין עמה פת. ונעשית לרפואה בתוי"ט: (ה) מפרש בירו' איזהו נעשה רתחתה כגון חולקא כו' טולא ואורז. כו'. על שם שצריך להרתיח כבשל הרבה. ולפ"ז מתני' הכא מפרשה הנודר כו' מן שם הרתחתה דהיינו חולק' כו' שהן דברים אלו נקראים מק"ד. אמר היורד לקדרה אסור בכל ס' דכולהו בכלל היורד לקדירה הם. ב"י. ושאני טועם ל"ד ומדלעיל: (ו) ושאיני טועם ל"ד אלא לרבותא נקטי' דאפי' או' שאיני טועם. אי אמר כבוש אין אי לא לא. והאי' מפרש דעיקר השילוק הוא בשאיני טועם וכן בהנך דלעיל. המתבשלים בקדרה. הר"ב ובתוי"ט: (ז) משום דאכל הכי לשני. דג. דגים. דדג משמע גדול משום דנמכר פ"ע ודגים משמע קטנים לפי שאין נמכרים אלא ביחד. הר"ב והר"ש ל' דע כי בלשונינו כשיתחבר שם הא' עם הרבים הוא מורה על הכלל ועל הפלגה ברבוי מינו שגל הבלים. ר"י הרבים. וכן דג דגים כלל המין שלו בשיעור מין היהיה: (ח) כמ"ש השל בלי מלח והתוי"ט מגלגם

הנודר מן הצחנה(יב) אסור בטרית טרופה, ומותר בציר ובמורייס(יג). הנודר מטרית טרופה, אסור (נ"א מותר) בציר ובמוריים: ה הנודר מן החלב מותר בקום(יד) ורבי יוסי אוסר(יא), מן הקום מותר בחלב(יב) אבא שאול אומר הנודר מן הגבינה אסור בה בין מלוחה בין טפילה(טו): ו הנודר מן הבשר, מותר ברוטב ובקיפה(טז) ורבי יהודה אוסר(יז), אמר רבי יהודה מעשה ואסר עלי רבי טרפון בציר שנתבשלו עמו, אמרו לו וכן הדבר, אימתי בזמן שאמר בשר זה עלי, שהנודר מן הדבר ונתערב באחר אם יש בו בנותן טעם(יח) אסור(יט): ז הנודר מן היין, מותר בתבשיל שיש בו טעם יין(כ) אמר קונם יין זה(טו) שאיני טועם, ונפל לתבשיל, אם יש בו בנותן טעם הרי זה אסור, הנודר מן ענבים. מותר ביין, מן הזיתים, מותר בשמן. אמר קונם זתים וענבים אלו(טז) שאיני טועם, אסור בהן וביוצא

בהן

ר"ע מברטנורה

הצחנה. דגים קטנים שמולחים אותם. ויש לו שם בפני עצמו. ואינו בכלל דג וגו'(ט): ציר. מים היוצאים מן הדגים המלוחים: ומורייס. שומן היוצא מדגים מלוחים: צחנה. תערובת מיני דגים טרופים נקראים צחנה. ודוגמתו במסכת ע"ז. שהוא הרבה דצחנה: ומותר בציר ובמורייס. הואיל ואין עיקר ממשות הדג נבלע בהם: הנודר מטרית טרופה אסור בציר ובמורייס. דכיון דהזכיר טרופה מכל דבר שמעורב בו מין דג(י) משמע: ה קום. הוא נסיובי דחלבא מים היוצאים מן הגבינה: אבא שאול אומר כו' בין מלוחה בין טפלה. דלא תימא הגבינה. המיוחדת שבגבינות משמע(יג) ואין דרך לאכלה בלא מלח. והלכה כאבא שאול: ו מותר ברוטב ובקיפה. רוטב הנקפא בשולי הקדרה נקרא קיפה(יד): רבי יהודה אוסר. הואיל ויש בו טעם בשר. ואין הלכה כרבי יהודה: אימתי בזמן שאמר בשר זה עלי. דכיון דאמר בשר זה. הוייה עליה חתיכה דאיסורא ואסור בטעמו אבל אם אמר קונם בשר עלי לא אסר עצמו. אלא בדבר הנקרא בשר: ז מותר בתבשיל שיש בו טעם יין. כרבנן

תפארת ישראל

יב) תערובו' דגים נמועכים: יג) שומן דגים: יד) [מאלקען]: טו) דלא שייאה דבאיכא מלוחה אינה נקראת גבינה רק חלב קפוי: טז) *רק רק שבשולי קדירה: יז) *נ"ל דר' יוסי ור' יודה פליגי, דלר' יודה דוקא רוטב אסור, מפני שהוא טעם גוף הבשר שאסר עליו, אבל קום שהוא רק בעינו מעורב בחלב, לא אסרו עליו מעולם; ולר' יוסי אדרבה, קום כבר הי' בו ממש בהתערובות שאסר עליו, ובעודו שם נקרא חלב, משא"כ רוטב לא היה בעין בשעת הנדר ולא אסרו עליו מעול', ולר"ן דגרס ר' יוסי בתרווייהו, צריך מה"ע ריבא וסיפא להשמעינן דבתרווי' מחמיר ר' יוסי: יח) שאין ס' כנגדו: יט) *ובמינו במינו אינו בטל, ככל דשי"לת, אבל לא באסר עליו רק בשר סתם כפלוגתתך עליהו. וקיי"ל כחכמים [רע"ו י']: כ) *נ"ל דרישא קמ"ל, אף דעדיף מרוטב, דהכא יש ממשות היין שאסרו ע"ע שם אפ"ה דוקא באסר ע"ע גוף ידוע, אז אפילו רק טעמו אסור; אבל באסר ע"ע מין ידוע, אפילו מעורב וממשו מותר; וסיפא בנודר מענבים וזתים דמותר ביין ושמן, קמ"ל אף דגרע מקום וחלב, דמפקין מפקד פקידי, ולא בהענבים והזתים דבר הראוי למאכיל רק היין והשמן, לכסי סד"א דכשאסר הגרגרין הו"ל כאילו אסר בפירוש המשקין עליו, קמ"ל:

וכ"ם

עיקר תוי"ט

מסתלפת בתי"ו שביהם מתולא הלשון: (ט) שכן הוא נקרא טרית: (י) ול' הרא"ש ממין הדג בציר ומוריים כ' טרית הוא שנאסר. ועתוי"ט: יא) אוסר. דקסבר יש בו לחלות חלב והוא בכלל חלב רש"י והיינו לספרי"ם דתגונלא תסיק דל"ע אלא דכל חד כי אמרי' דבאתרא דכ"י קרו לקומא קומא דחלבא ועתוי"ט: יב) מותר ס'. דתרי הכל דחלב אינו בכלל קום. רש"י: (יג) וא"כ דוקא היכא דנקט בה"א איצטריך לאשמועי' והר"נ כ' דכ"ם מפני שרוב הגבינו' מלוחות הן סתמא מלוחה משמע קמ"ל: (יד) וקשיא דא"ה הייתו רוטב עצמו ש' דהתוס' פירש דקיפה הייתו בשר שנקפה בשולי קדירה. ומותר משום דלא קרו אינשי בשר אלא חתיכות שהן תמצ גבין: טו) טז) זה ואלו. תסיק בגמרא דזה ואלו ודלי חקא ובלא שאיני טועם מהני לאסור בנ"ם יו ביוצא

מהן כא) : ח הנודר מן התמרים , מותר בדבש תמרים [יז] , מסתווניות כב) מותר בחומץ סתווניות, רבי יהודה בן בתירה אומר, כל ששם תולדתו קרויה עליו כג) ונדר הימנו כד) אסור אף ביוצא הימנו וחכמים מתירים כה) : ט הנודר מן היין , מותר ביין תפוחים . מן השמן כו) [יט] מותר בשמן שומשמין כז), מן הדבש כח) [כ] מותר בדבש תמרים . מן החומץ כט) מותר בחומץ סתווניות. מן הכרשין ל) מותר בקפלוטית לא) , מן הירק , מותר בירקות השדה לב) מפני שהוא שם לווי לג) : י הנודר מן הכרוב לד) אסור באיספרגוס לה) מן האיספרגוס מותר בכרוב, מן הגריסין לו) [כג] אסור במקפה לז) ורבי

ר"ע מברטנורה

כרבנן דר' יהודה: ח סתווניות. ענבים רעים שנשארים בגפנים. בימות הסתיו. ואינם ראוים ליין, ועושים מהם חומץ: כל ששם תולדתו קרויה עליו. ואע"פ שנשתנה נקרא על שם עקרו. כמו דבש תמרים חומץ סתווניות: וחכמים מתירין. איכא בין ת"ק לחכמים דת"ק סבר הנודר בסתווניות מותר בחומץ היוצא מהן ואסור בסתוניות וחכמים מתירין בסתווניות עצמן דכיון דסתוניות לאו בני אכילה נינהו כי נדר מסתוניות דעתו על החומץ היוצא מהן לא על הסתוניות עצמן והלכה כחכמים. פ"א וחכמים מתירין חומץ הסתוניות כמו דבש תמרים דס"ל לחכמים דבין בדברים הראוים לאכילה בין שאינן ראויין לאכילה האוסר דבר אחד על עצמו מותר ביוצא ממנו (יח) : ט קפלוטות. מין ממיני הכרתין הגדלים בא"י : שהוא שם לווי. הכא לומר ירקות שדה צריך לחבר (כא) שם לירק ולומר ירקות שדה וכן כולם אבל בשביעית לפי שאין ירקות גינה מצויין שאין גדלין בלא עבודה ואוכלים ירקות שדה לפיכך ירקות סתם בשביעית הוו ירקות שדה משא"כ בשאר שני השבוע : י אספרגוס . מין כרוב הוא אלא שאין כרוב נקרא בשם אספרגוס . פי' אחר אספרגוס המים ששלקו בהם הכרוב (כב) : מן הגריסין אסור במקפה . שאע"פ שהם נתונים

תפארת ישראל

כא) *וכל שכן במעורב ממשותו מדקאמר זה או אלו : כב) ענבים שאינן נגמרים עד הסתיו , ואין עושין מהן יין רק חומץ : כג) כדבש תמרים , חומץ סתווניות : כד) מהמין עצמו : כה) *אף מסתווניות עצמן דמדאינן ראויין לאכילה , מסתמא כוונתו לחומץ , וקיי"ל כת"ק [שם] : כו) סתמו שמן זית : כז) [ליימאאמען] : כח) סתמו דבש דבורים בלשון בנ"א ; משא"כ בתורה סתמו דבש תמרים : כט) סתמו מיין : ל) [קרעססע] : לא) מין כרישין שאין נכללים בשם כרישין סתם : לב) *שגדלין בלי זריעה : לג) ואיך נכללים בשם ירקות סתם : לד) [קרויט] : לה) כשפארגעל בל"א [כך כ' באור אסתר , שהיה בקי בלשונות המזרחיות וכ"כ רש"י הכא שהוא מין כרוב ; וכן כ' הערוך בשם רבינו האי גאון שהוא ממיני הכרוב , ששורין אותו ביין ; ולפ"ז הא דקאמרינן (ברכות נ"א א') ו' דברים נאמרו באספרגוס , אין שותין אותו וכו' , דמשמע שהוא משקה ? י"ל דהיין ששורין בו אותו מין כרוב , נ"כ נקרא על שמו , מיהו הכא שפיר מצינן לומר דמיירי בהעשב הזה בעצמו ואזלא ליה תמיהת רתוי"ט , אלא דמיירי בב' מינין דומין דכרישין וקפלוטות לעיל] ומין זה הוא שנכלל בשם כרוב : לו) [ערבסען] או [באהנען] פתונין : לז) מרק קפוי שלהן :

הנאבעל

עיקר תוי"ט

ביוצא מהן . אבל שאיני טועם מבפיא אי מהני נמי בלא זה ואלו ועתוי"ט : יז) בדבש כו' . פי' דהאמר קונם תמרים עלי מותר בדבש היוצא מהם . דדבש מיקרי תמרים לא מיקרי . ואף דאמרי' לעיל דאפי' רבנן מודו היכא דקרו לקומא קומא דחלבא אסור . ודבש תמרים וחומץ סתוניות ליתסר מה"ט . וי"ל דלא דמי . דהאי גבי קום לא נשתנה מצורה לצורה . אלא מעורב היה בחלב באותה צורה עצמה . אבל הכא הרי נשתנה הגוף . הרשב"א ועתוי"ט : (יח) ז"ל התוס' איכא בינייהו דת"ק נקט מן התמרים מותר בדבש משמע דדוקא בתמרים וסתוניות שהם ראוין אסור בהן ומותר ביוצא מהן הא נדר מדברים שאינם ראוים לאכול אסור בין בהם בין ביוצא מהם : יט) מן השמן . משמע שמן זית רש"י : כ) הדבש . סתם אינו אלא דבש דבורים . טור : (כא) כמו הפעם ילוה אישי אלי : (כב) וצריך לחלק בין אספרגוס שהם מי שליקה לציר שהיא מליחה דבדג דגים אפ"ה באומר שאיני טועם טעם דמותר בציר . ואפשר דבלשון בנ"א כשאו' כרוב ר"ל אספרגוס ובנדרים הלך אחר לשון בני אדם : כג) הגריסים . שם טפל על הפולים הטחונים כר"ע :

ורבי יוסי מתיר. מן המקפה מותר בגריסין(לח), מן המקפה אסור בשום(לט) ורבי יוסי מתיר. מן השום מותר במקפה. מן העדשים אסור באשישים(מ) ורבי יוסי מתיר. מן האשישים מותר בעדשים. חטה חטים שאיני טועם אסור בהן בין קמח בין פת. גריס גריסין שאיני טועם, אסור בהן בין חיין בין מבושלים. רבי יהודה אומר, קונם גריס או חיטה שאיני טועם מותר לכוס חיין(מ):

פ"ז הנודר מן הירק מותר בדלועין. ור"ע אוסר(א) אמרו לו לרבי עקיבא והלא אומר אדם לשלוחו, קח לי ירק, והוא אומר לא מצאתי אלא דלועין אמר להם כן הדבר(ב) או שמא אומר הוא לו לא מצאתי אלא קטנית, אלא שהדלועים בכלל ירק(ג), וקטנית אינו בכלל ירק, ואסור בפול המצרי לח(ד) ומותר ביבש: ב הנודר מן הדגן(ה) אסור בפול המצרי יבש דברי ר"מ וחכמים אומרים אינו אסור אלא בחמשת המינין(ו) ר"מ אומר הנודר מן התבואה(ז), אינו אסור אלא מחמשת המינין אבל הנודר מן הדגן אסור בכל(ח) ומותר בפירות האילן ובירק:

הנודר

תפארת ישראל

לח) [קנאבעל] רגילין לתתו במקפ': לט) פסולת עדשי': מ) *כל אכילה אי נקרא כוסס ולא פליג את"ק, והלכה כת"ק [פס. מיהו בכל פרקין, אם אין המנהג לקרותן כך, הולכין אחר לשון בנ"א, ואם קצת קורין כך וקצת כך, ספק נדרים להחמיר, אפילו נגד רוב בקיאין דאוקי אחר אם לא באמר שנתכוון כמו הרוב [רי"ז ס"א]:

פ"ז א)*והוקא באמ' ירק המתבשל עלי, דאל"כ ירק משמע חי, ודלועין אין נאכלין חי: ב) ומשם ראיותי: ג) *והא דלא זבני' שלית, ה"ט מדלא ידע אם רוצ' ירק המתבשל: ד) *דאז עדיין נקראי' ירק: ה) [געטריידע]: ו) חטין שעורין כוסמין שבולת שועל שיפון, ואף דבתור' לא נזכר רק חטין ושעורין? ה"ט משום דכוסמין מין חטין, ושבולת שועל ושיפון מין שעורין: ז) והא דנקט בריסא רק פול, לרבותא

ר"ע מברטנורה

נתונים לתוך המקפה עדין שם גריסין עליהם: ורבי יוסי מתיר. דקסבר מקפה של גריסין מקרי. גריסין גרידא לא מקרי: מקפה. תבשיל עב של קטנית או של ליקי קדרה (כד): הנודר מן המקפה אסור בשום. רגילים היו לתת שום בכל מקפה כדי שיתן טעם והשום הוא המקפה: אסור באשישין. פסולת של עדשים ואין הלכה כרבי יוסי בתלתא בבי דמתניתין: חטה חטים שאיני טועם. חטה משמע פת אפויה. וחטים משמע לכוס (כו):

פ"ז הנודר מן הירק: לא מצאתי אלא דלועין. ואם מין ירק הוא אמאי לא זבין ליה: כן הדבר. ומשם אני מביא ראיה שמא אומר לא מצאתי אלא קטנית ומדקא אתי נמלך על הדלועין. אלמא מין ירק הוא והלכה כחכמים: ב אסור בפול המצרי יבש. דגן. כל מידי דמדגן משמע. כל דבר שעושין

ממנו פרי. והא נמי מדגן הוא: הנודר מן הדגן אסור בכל מיני קטניות. שעושין מהן

פרי

עיקר תוי"ט

(כד) וז"ל הר"מ מקפה שם התבשיל א"כ תבשיל שיהא כלא הלאה שהם קוראים תבשיל הפולים מקפה של גריסין: כה) בגריסין. וכן מן האשישים מותר בעדשים דברי הכל. רש"י: (כו) דפת חטה מקרי דהא גופא נמי נכנו כו' חטים משמע לכוס שאדם כוסס הטים חלוקים יחד: כז) ר"י אומר. ול"פ את"ק וצל תתמה על לי רי"א דמשמע דפליג דהרבה שנוים כזו ול"פ:

א) אוסר. מפרש בגמרא דלא אסור אלא באומר ירק המתבשל בקדירה עלי. אז אסור בכל ירקות המתבשלים אף בדלעת. ועתוי"ט. ב) ל"ח. דכיון שאין עושין ממנו פרי אלא כשהוא יבש ומקמי הכי לא. עד השתא ירק הוא: ג) רמ"א כו' בהא והאי מודינא לך שהנודר מן התבואה אינו אסור אלא מה' המינין אבל

הנודר

ג הנודר מן הכסות, מותר בשק ובירית ובחמילה. אמר קונם צמר עולה עלי, מותר להתכסות בגיזי צמר. פשתן עולה עלי, מותר להתכסות באניצי פשתן. ר״י אומר הכל לפי הנודר, טען והזיע, והיה ריחו קשה, אמר קונם צמר ופשתים עולים עלי, מותר להתכסות ואסור להפשיל לאחוריו: ד הנודר מן הבית, מותר בעלייה, דברי רבי מאיר וחכמים אומרים עלייה בכלל הבית, הנודר מן העלייה מותר בבית: ה הנודר מן המטה, מותר בדרגש דברי ר״מ וחכמים אומרים דרגש בכלל מטה, הנודר מדרגש, מותר במטה, הנודר מן העיר, מותר ליכנס לתחומה של עיר, ואסור ליכנס לעיבורה. אבל הנודר מן הבית אסור מן האגף ולפנים: ו קונם פירות האלו עלי, קונם הן על פי, קונם הן לפי,

אסר

ר״ע מברטנורה

סרי. ואין הלכה כר״מ: ג בשק. ביריעה. ובחמילה. מיני בגדים גסים. ועבים ביותר ואין בני אדם רגילים להתכסות בהם: מותר בגזי צמר. שלא נתכוין אלא לבגד צמר: הכל לפי הנודר. לפי שעת הנדר. כיון שניכר שמחמת כובד משאו נדר: מותר להתכסות והלכה כרבי יהודה: ד הנודר מן הבית. שלא יכנס לבית. מותר לכנוס לעליה דלאו בכלל בית הוא: ה דרגש. מטה קטנה. שנותנין אותה לפני מטה גדולה וממנה עולין למטה הגדולה: לתחומ׳ של עיר. אלפים אמה לכל רוח סביבותיה: עבורה של עיר. שבתים היוצאים ממנה בתוך שבעים אמה ושירים. כאשה מעוברת שכריסה בולט לחוץ. האגף. מקום נעילת הדלת. ודוגמתו ויגיפו הדלתות בספר עזרא [נ׳ ז׳ ג׳] ואין הלכה כר״מ בכולה מתניתי׳:

אסור

תפארת ישראל

לרבותא נקטי׳, דאע״ג דבנדר מירק נמי כבל[illegible] פול לא על כל פנים כלעיל מ״א: ח)* מלבוש בגדים: ט) *ארוג משער: י) *בגד גס ועב שאינו תפור: יא) גס זה מסך עב מאד להגן ממטר, וכולן אינן ראויים לבגד: יב) שלא התכוון רק למלבושי׳: יג) [פלאכס בטענגעל], וכן גבעולין של פשתן דדייקי ולא נפיץ, ומותרים דלא התכוין רק לבגדים: יד) *משא נמי או פשתן: טו) *הכא אין פרושו כלעיל שפירושו להתכסות, והכא ר״ל לעשות לו מהן מלבוש וכסות מיהו בנודר שהם לא פליג ר״י [וי״ה]: טז) וכ״ש לנשאו לפניו שריחו קשה לי׳ טפי: יז) מלהכנס בו: יח) לכנוס בה: יט) *אבל לחדר שבבית מותר לכ״ע [י״ד רי״ז כ״ח] שאינו בכלל בית [כח״מ רי״ד]: כ) *מטה קטנה לקבע הבית: כא) *בבתים שבאלפים אמה לכל רוח סביב: כב) בבתים שבתוך ע׳ אמות וד׳ טפחים סביב לכל רוח: כג) *מקום נקישת הדלת במפתן, אבל מנקישה ולחוץ אפי׳ על המפתן מותר, אף דדומה לעיבור הבית כעיבור העיר הנ״ל: כד) *בהגהה, ואפי׳ לא אמר „אלו" או „הן" נמי אסו׳ בחילופיהן, אלא רבותא קמ״ל דאפילו אמר אלו או הן, אפי׳ הכי אסור בגידולין, דבלא אמר אלו או הן פשיטא דאסור בגידולין דהרי נאסר בכל הפירות. ולר״ן מיירי דוקא באמר אלו או הן [illegible] שיעור הפירות, כה) באכילה: כו) *נ״ל דכולהו לו זו אף זו קתני, לא מבעי קונם פירות

פלו

עיקר תוי״ט

שהנודר מן הדגן אסור בכל מין דמדגן. רע״ב: ד) בשק. שק ארוג במטוה שער. ויריעה בגד גס ועבה שאינו תפור. וחמילה מסך והוא אהל במי אדם בספינת ספוני. שמגין בה אדם ראשו מהמטר. וכמו כן יריעה המוכרת כאן. הר״מ: ה) באניצי כו׳. דדיק ולא נפיץ. רע״ב: ו) ריחו קשה כו׳. אבל בנודר סתם דרישא לא משמע אלא ללבוש וכהא לא קאמר ר״י. הרא״ש ותוי״ט: ז) לאחוריו. וכ״ש לפשת לפניו שהוא בכלל הנדר שהוא טעינה מעולה שנשמרת יותר א״נ אורחא דמלתא נקט: ח) בכלל כו׳ ונראה דהחכמים מודים בנודר מניח דלא הוו בכלל בית דכשנכר אם הבית לא מכר חדר ויציע. אלמא בלי ב״ש לא הוו בכלל בית. הרא״ש: ט) לתחומה כו׳. בגמרא יליף להו מקרא: (י) אבל מן האגף ולחוץ על עובי המפתן אינו אסור. רע״ב: יא) האלו. והכ״נ אם לא אמר האלו ודתנן אבל כלו׳ אע״ג דעובי המפתן דומה לעבורו של בית: יב) [illegible] דכיון דאמר קונם ולא הזכיר אכילה אסר עצמו בחילופיהן ובגידוליהן והא דקאמר הא״ט משום דבעי למימר ובגידוליהן

אסור בחלופיהן ובגדוליהן(כו)(יג), שאיני אוכל ושאיני טועם, מותר בחלופיהן ובגדוליהן(כח), בדבר שזרעו כלה(כט)(יד) אבל בדבר שאין זרעו כלה(ל) אפילו גידולי גידולין אסורין(לא):

חאוסר

תפארת ישראל

עליו, כא אסיר ההנאה, שבאה ע"י הפירות עליו, אלא אפילו אמר על פי נמי אסור, ודהו סד"א דוקא באמר על פי, דנמי לא משמע אכילה, רק משמע לגרכי, כמו על פי אבא [פי"א מי"א] אבל לפי, דוודאי משמע אכיל', סד"א דשרי בהי ופין ובגדולין, [דאף דכל הנודר מאכל תבידו אסור מבניו שעושין בהן אוכל נפש כמגילה ד"ח א'], והחלופיהן וגדולין לא גרעו מכלים שעושין בהן אוכל נפש, עכ"פ סד"א התם בשעה שנעש' בהן כאוכל נפש, אכתי כלי האסו' קיים מה שאין כן הכא בשפה שגדל כבר כלה הזרע] קמ"ל דעכ"פ כיון שפרט הדברים הנאסרים עליו, הוה לי' כהקדש [כר"ן], והו"ל כאלו הסר גם גדולין וחילופיהן בפירוש: כז) *אף דשניהן לא היו בעולם בשעה שנדר. ודוקא בהחליפן הנודר קנסוהו, אבל בהחליפן אחר מותר, דאין שום איסור הנאה תופס דמיו, רק יי"נ, שביעית, ע"ז, הקדש [ישעיה סי'] וא"ת הרי כל זוז"ג רק לכתחילה אסור, והכא בגידולין איכא נמי קריפ היתר, ותה"ל דגידולין לא גרע משבה עלים בפת, דהו"ל כיש בו ממש בהאיסור, ולא מחשב זוז"ג [כי"ד קמ"ב ס"ד], והכי נמי כיון דבכל זוז"ג אין שם נורת האיסור, מה שאין כן בגדולין הרי נורת האיסור ניכר בגידולין וזהו כעין מ"ש תוס' כאן דדמי גדולין לבילת סריפ' דספרי מארעא, דלא מחשב זוז"ג: עכ"פ ק"ל גם לר"תוס' מי"ד [רל"ד סי"ב] דבנטע פירות ערלה, הגדולין מותרין דהו"ל זוז"ג? כ"ל לפמ"ש לעיל בשם הר"ן דהכא בנדר כו"ל כהקדש, והרי בהקדש זוז"ג אסור [כפסחי' כ"ז ב']. א"נ י"ל מדהו"ל נדר דשיל"מ דמצוה לאתשולי עליה, להכי התגירו בו גם בזוז"ג, מבא"ב גדולי תרומה מותרים מדאורייתא [כרמב"ם תרומות פי"א הכ"א], הע"ג דמצי לאתשולי עלה לאו מצוה לאתשולי עלה, ואף על גב דגידולי טבל מותרים [כתרומות פ"ט מ"ד], והרי טבל נמי הו"ל דשיל"מ [כנדרים דנ"ח א' וכפ"ג דחלה]. ואע"ג דבפ"ס [ע"ז ע"ג ב'] קאמר דלהכי טבל במשהו משום דבהיתירו כך איסורו? הרי מתוס' שם ד"ה טבל מוכח דטעם דשיל"מ עיקר, וכ"כ בירושלמי ודק נמי להטעם דבהיתירו וכו' דלתסיר אף שאין הבעלים כאן, וא"כ מ"ש דבר שיש לו מתירין דטבל מדבר שיש לו מתירין דנדרי התם מדרוב הטבל שנזרע היתר הי' לא התגירו בו בזוז"ג. א"נ לפעד"נ דבל"ז ק' מה מקשה הש"ס בבלוי פרקן, [ד"ס ע"א] מ"ש בתרומה דאמרינן גדולי גדולין מותרין, ובטבל גדולי גדולין אסורין. ומאי קושיא דלמא טבל שאני דהו"ל דשיל"מ, אע"כ דדוקא טבל שנתערב בחולין הו"ל דשיל"מ, מדאפשר לסלק האיסור במהתמו נתקן, בשיעשר עליה ממקום אחר, אבל בנתערב בגידולין בנתערב טבל בטבל, רק דמשום שבל השני הי' מותר אכילת ארעי מדלא ראה עדיין פני הבית, ורק מדנתערב בי טבל הראשון שראה כבר פני הבית, נאסר הכל מלאכול ארעי, והרי זה האיסור לא יסולק לעולם, מה אמרת, הי בידו לסלק האיסור בשיעשר הכל, הרי לא משום מעשר טבל השני הי' נאסר מלאכול ארעי ולא נחשב רק בשי' אפשר למצות היתר לאכל ממנו ארעי כעוד שלא יעשר. ודו"ק] כח) דלא אסר על עצמו רק הן עצמן: כט) *ר"ל רישא וסיפא מיירי בדבר שזרעו כלה, כקטנית וכדומה, להכי מותרי' גדולי הגדולין: ל) כבצלים וכדומ': לא) ברישא וסיפא, דמדאין זרען כלה הרי האיסור הראשון מעורב בהן [ולא הו"ל זוז"ג, כמש"ל] וכיון שכן א"א ביתבטל מדהוה ליה דשיל"מ. וגם בלא זה י"ל דדוקא כשקדם ההיתר לאיסור שייך ביטול, אבל שהילי האיסור שנטען הרי קדם האיסור להיתר, להכי אפי' הוסיף אלף לא בטל, וחילי מבצל שנטע בכרם ונעקר דלא אמרי' שיתבטל בר' [כנדרי' נ"ז ב] ועי' י"ד רל"ו סט"ז י"ז וי"ח]. ולכאורה היה כ"ל דה"ט דבל שקדם האיסור אמרינן קמא קמא דמטא לתוכו מההיתר בטל [כפ"ז ע"ג ה'], אבל א"א לומר כן, דאם כן גם בקדם ההיתר למה בהוסיף ר' אסור? אע"כ

נ"נ

ר"ע מברטנורה

ך אסור בחלופיהן ובגדוליהן. אם החליפו לכתחלה(יב) אסור המחליף בדמיהן. ורבנן גזרו על דמי אסורי הנאה וגדולי קונם אסורי' כגדולי הקדש: שאיני אוכל ושאיני טועם. לא אסר עליו אלא אכילה וטעימה מהם בלבד: אבל בדבר שאין זרעו כלה. כגון בצלים. וכיוצא בהן. אפילו גדולי גדולים הוי כמו גוף האיסור. כיון שאין

הזרע

עיקר תוי"ט

ובגדוליהן דאי אסר עצמו בכל הפירות מאי כ"מ בגידולין בל אלו בנא"ם אסר עצמו בכל הפירות שבעולם הי לאו דאמרי' בגידולין קודם שהגיעו לכלל פירות: (יב) שלא קנסו אלא כשהנודר עצמו החליפן לכתחילה כ"י: יג) בחלופיהן ובגדוליהן. אע"פ דשניהם לא היו בשעה שאסרן עליו וכ"ש ביוצא מהן: יד) כלה. והכולה מתניתין קאי וה"ק מאי דאמרי' ברישא אסור בגדוליהן משמע אבל בגדולי גדולין מותר וכן בסיפא מותר כי' דוקא בדבר שזרעו כלה אבל בדבר שאין זרעו כלה בין ברישא בין בסיפא אפילו גידולי גידולין אסורים משום דכיון דאין זרעו כלה הרי בגידולי גדולין הללו מעורב מהאיסור וגדרי' כוו דשל"מ אסי' באלף

לא

ז האומר לאשתו קונם מעשה ידיך עלי, קונם הן על פי קונם הן לפי, אסור [טו] בחלופיהן ובגדוליהן כז) שאיני אוכל שאיני טועם, מותר בחלופיהן ובגדוליהן כח), בדבר שזרעו כלה כט) אבל בדבר שאין זרעו כלה, אפילו גידולי גידולין אסורים לא): ח שאת עושה איני אוכל עד הפסח לג) שאת עושה איני מתכסה עד הפסח לג) עשתה לפני הפסח, מותר לאכול ולהתכסות אחר הפסח לד). שאת עושה עד הפסח איני אוכל שאת עושה עד הפסח איני מתכסה עשתה לפני הפסח אסור לאכול ולהתכסות אחר הפסח לה): ט שאת נהנית לי לו) עד הפסח אם תלכי לבית אביך עד החג, הלכה לפני הפסח אסורה בהנאתו עד הפסח לז) [יז] אחר הפסח לח) בלא יחל דברו לט) שאת נהנית לי עד החג אם תלכי לבית אביך עד הפסח, והלכה לפני הפסח, אסורה בהנאתו עד החג, ומותרת לילך אחר הפסח מ) [יט]:

ר"ע מברטנורה

הזרע כלה: ז קונם מעשה ידיך עלי. אסר כל מה שהיא עושה ומכינה לו ואם נטעה אילן גדוליו אסורין: ח שאת עושה איני אוכל עד הפסח. הכי משמע שאת עושה עכשיו (טז) איני אוכל עד הפסח אבל לאחר הפסח אני אוכל. אבל כל מה שאת עושה עד הפסח איני אוכל משמע כל מה שאת עושה מהיום עד שיבא הפסח איני אוכל אותו לעולם אפילו לאחר הפסח: ט שאת נהנית לי עד הפסח אם תלכי לבית אביך עד החג. מי שהיה עומד אחר החג ואסר הנאתו עליה עד הפסח אם תלך לבית אביה עד החג: לאחר הפסח בלא יחל דברו. כלומר אם הלכה לאחר הפסח עוברת בבל יחל למפרע (יח) על מה שנהנית ממנו קודם הפסח:

תפארת ישראל

נ"ל כתוס' ב"ק [ק"א ב'] דבמערה בלי הפסק לא אמרי' קמי קמי וכו', וכ"ל ראי' לדבריהם מאהלות [פ"ג מ"ה] דדם מת שנטף לתוך דם חי טהור, דקמי קמי וכו' אבל בשתת לתוכו טהור, ול"א קמי קמי וכו'; וא"כ הכא בשתילי' דמתגדלי' כל שעה ורגע, הו"ל שפיר כלא נפסק הקלוח, ולא אמרי' בכה"ג קמי קמי וכו' אלא נ"ל דה"ט דכל שקדם האיסור, הוא עיקרו של הגידול, ואין על הצומח מעיקר האיסור הפס של היתר. וטפי הו"ל האיסור כמעמיד ולא בטל [ועי' ברמ"ל פי"א מתרומות]: לב) בנטעה אילן: לג) הכי משמע מה שאת עוש' קודם הפסח אינו אוכל עד הפסח: לד) ולא אמרינן דמה שאמר עד הפסח, אלפני פניו קאי, ר"ל על שאת עוש', דאין כן לשון בנ"א: לה) ולא אמרינן דעד הפסח אלאחריו קאי, ר"ל על איני אוכל: לו) *ר"ל משלי: לז) *ובנהנית, לוקה מדאורייתא [ולכ"פ לרמב"ם, גם הוא לוקה, וללא"מ לרמב"ם רק הוא לוקה] אבל בלא הלכה מותר לה ליהנות קודם פסח ולא חיישי' שמא תלך אחר פסח: לח) אם הלכה אחר פסח: לט) ולוקה היא מדרבנן את נהנית קודם הפסח אבל מדאוריי' לא מדלא הלכה באיסו'. מיהו לכתחילה בכל תנאי שבזמן, כגון או כקונם דבר זה היום אם אעשה דבר פלוני למחר, אסור בדבר זה היום שמא יעשה דבר פלוני למחר, דבתנאי לא מזדהר אינש [ששר"כ]: מ) *ולא אמרינן שתאסר לילך אז כדי שתזכיר א"ע אם הלכה קודם פסח [ר"ן], וכאן לא אמרינן באסורה לילך לפני פסח, שמא תהנה אחר הפסח, דבנדר מזהיר זהיר (שם):

עיקר תוי"ט

לא בשיל ופתוי"ם: טו) אסור כו'. הא קמ"ל דא"נ שיאמר האלו ודתנן במתני' דלעיל האלו ל"ד ואידי דנסיב לי' רישא נסיב ליה נמי לכולה מתני' כן נ"ל לפי' הרא"ש דלעיל. ועתוי"ט: (טז) לאו דוקא עכשיו. אלא כלומר קודם הפסח ולאפוקי לעולם וכל מכאן עד הפסח בכלל עכשיו דמכאן להקל ולומר דעד הפסח לא קאי נמי אאת עושה וכ"מ בהרא"ש: יז) אסורה כו'. מפו' בגמרא דכשהלכה אסורה ולוקה על הנאתו שלמפרע ולעולם אסורה ליהנות קודם הפסח גזירה שמא תלך וכמ"ש בסמוך: (יח) דרחמנא אמר איש כי ידור נדר לא יחל דברו לא יתכשלו דבריו ומה שאסר בנדר חל עליו איסור בלא יחל כאלו הקדישו אם על עצמו הבריא שהר בל יחל ואם אסרו על אחר הנהנה ממנו עובר בבל יחל. הרא"ש. ועתוי"ט: יט) אחר הפסח.

ולא

פ"ח קונם יין שאיני טועם היום א) אינו אסו' אלא עד שתחשך ב) שבת זו ג) אסו' בכל השבת ד), ושבת שעברה ה) (נ"א לשעבר). חדש זה ו) אסור בכל החדש, ור"ח להבא ז) שנה זו ח) אסור בכל השנה, ור"ה לעתיד לבא ט) שבוע זה ט), אסור בכל השבוע, ושביעית שעברה (נ"א לשעבר), ואם אמר יום אחד, שבת אחת, חדש אחד, שנה אחת, שבוע אחד, אסור מיום ליום י): **ב** עד הפסח, אסור יא) עד שיגיע יב) עד

תפארת ישראל

פ"ח א) *ה"ה אמר יום זה ויין לדוגמא בעלמא נקט: ב) *ולא צריך שאלה לחכם, גזיר' שמא יאסר ע"ע יום א', דהא אסור לשתות בלי שאלה, ממעת לעת שנדר. וי"א דה"ה בשבת, וחודש, ושמיט', באמר זה צריך שאלה משום גזיר'; מיהו סגי בלי פתח [ר"כ]: ג) *בעמד תוך השבוע, או ביום ה' דהיינו בשבת עצמו, ואמר קונם וכו' שבת זו, או שבוע א; או שעמד קודם להשבוע שאוסר, ואמר קונם וכו' שבת או שבוע הבא': ד) השבוע, דהיינו עד שתחשך במוצאי שבת: ה) *ר"ל ויום שבת הבא, בכלל שבוע שעברה, ואסו' בו. מיהו מותר אח"כ בלא שאלת חכם. ובאמר שבוע א' או שבוע סתם, אסו' ז' ימים מעת"לע משעה שנדר: ו) *ומיירי בעמד תוך החודש או קודם לו: ז) *הו"ל כלהבא ומותר, ואפי' בר"ח ב' ימים; ואף דר"ח א' הוא לתשלום חודש שעבר, בנדרים הלך אחר לשון בנ"א, ומותר גם בא'. וכ"ש לחומרא, בנדר ביום א' דר"ח, לא בנדר לעשות דבר קודם ר"ח, ר"ח א' בכלל ר"ח הוא [שם]: ח) *בעמד תוך או קודם וסמוך להשנה: ט) *בעמד תוך או קודם וסמוך שנות השמיט': י) *ומעת לעת משעה שנדר: יא) *דבלשון בנ"א עד ולא עד בכלל [כח"מ מ"ג כ"ז, וי"ד ר"כ י"ב]; מיהו צריך שאלה לחכם משום גזיר' שיאמר עד היכא

ר"ע מברטנורה

פ"ח קונם יין: עד שתחשך. שכן דרך לשון בני אדם כשאומרים היום. רוצים לומר עד השלמת היום: שבת זו. היה עומד באמצע השבוע. ואמר שבת זו. אסור בכל השבוע: ושבת שעברה. ואסור נמי ביום השבת כי הוא בכלל השבוע שעבר: חדש זה אסור בכל החדש. אם עומד באמצע החדש ואמר חדש זה. אסור עד תשלום החדש ויום ר"ח להבא. ומותר ביום ר"ח. כי הוא נמנה עם החדש הבא ואפילו היה ר"ח ביום שלשים לחדש שעבר (א). וכן שנה זו אם עמד באמצע השנה ואמר שנה זו אסור עד תשלום השנה ומותר בר"ה שהוא נמנה עם השנה העתידה לבא: שבוע זה. היה עומד באמצע השמיטה. ואמר שבוע זה. אסור עד תשלום השמיטה והשביעית בכלל שמיטה שעברה: אם אמר יום אחד שבת אחת חדש אחד שנה אחת שבוע אחד. אסור מיום ליום. אם עומד באמצע היום ואומר יום אחד. אסור עד למחר כעת הזאת וכן אם עומד בשמנה לחדש ואמר חדש עלי אסור עד ח' לחדש הבא. וכן בשנה. וכן בשמיטה. וכן אם אמר קונם עלי יין יום סתם (ג). או שבת. או חדש. או שנה סתם אע"פ שלא אמר יום אחד. שבת אחת. חדש אחד. דינו מעת לעת (ד). והאומר קונם עלי יין היום אע"פ שהוא מותר כשתחשך צריך שאלה לחכם גזירה כשאמר היום שמא יבא להתיר כשיאמר יום סתם דמיחלף ליה בין יום להיום או בין שבת זו לשבת סתם וכן כולם: **ב** עד הפסח אסור עד שיגיע. דבלשון בני אדם עד ולא עד בכלל:

עד

עיקר תוי"ט

תלי' מיהו' שמא לא תזכור בעברה על תנאה קודם פסח ולי מניחה לה לילך אתיא לאתהני סד"א תתסר בהליכה מדרבנן כדי שתזכור באסורה להנות קמ"ל. הר"נ. אבל בתוס' משמע שאם הלכה לבית אביה קודם הפסח אסורה גם אחר פסח כדי שתזכור באסורה להנות:

(א) וכלו' שהם ב' ימים ר"ח ונמצא שהיום הראשון נמנה לחודש הזה שעליו נדר אפ"ה מותר בו דאינשי קרו ליה ריש ירחא ובנדרים הלך אחר לשון בנ"א: (ב) לע"ל. ולהכי קרו ליה לע"ל לפי שהוא נמנה לימים ולחדשים הנכנסים שהוא זמן אחר ולה"ק לעתיד ולא אמר להבא. רש"י: (ג) הוא אבעיא בגמ' ולא איפשטא ופי': (ד) היינו לאיסורא לאחר משום דספיקא לחומרא אבל ללקות לא דאין מלקין על הספק: (ה) אסור כו'. כשיגיע הוה מצי למיתני אלא משום דבסיפא בעי למתני סבור נקט ברישא נמי אסור עד שיגיע:

ריש

עד שיהא, אסור עד שיצא, עד לפני הפסח יב) רמ"א אסור עד שיגיע יג), ר' יוסי אומר, אסור עד שיצא: ג עד הקציר יד), עד הבציר טו), עד המסיק טז), אינו אסור אלא עד שיגיע, זה הכלל כל שזמנה קבוע [ח] ואמר עד (שיגיע) אסור עד שיגיע, אמר עד שיהא, אסור עד שיצא, וכל שאין זמנו קבוע יז) בין אמר עד שיהא בין אמר עד שיגיע, אינו אסור אלא עד שיגיע: ד עד הקיץ יח) [ט] עד שיהא הקיץ יט) עד שיתחילו העם להכנים בכלכלות כ). עד שיעבור הקיץ, עד שיקפלו [י] המקצועות כא). עד הקציר [יא], עד שיתחילו העם לקצור, קציר חטין כב) אבל לא קציר שעורים כג), הכל לפי מקום נדרו כד), אם היה בהר בהר, ואם היה בבקעה בבקעה כה): ה עד הגשמים כו) עד שיהיו הגשמים, עד שתרד רביעה שנייה כז) [יב], רבן שמעון בן גמליאל אומר עד שיגיע

ר"ע מברטנורה

עד שיהא אסור עד שיצא. דמשמע כל זמן שהוא הוא: עד לפני הפסח. ר"מ אומר אסור עד שיגיע. דלא מעייל איניש נפשיה אספיקא (ו) ודבר המגורר לקרות פני הפסח קאמר. והיינו עד שיגיע: ורבי יוסי סבר מעייל איניש נפשיה לאסור בכל מה שיוכל להסתפק. והלכה כרבי יוסי: ג עד הקציר. של חטים ושעורים: עד הבציר. של ענבים: עד המסיק. של זיתים: אינו אסור אלא עד שיגיע. הואיל ואין לקציר ובציר זמן קבוע כדמפרש ואזיל לא שנא אמר עד שיהא לא שנא אמר עד שיגיע. אינו אסור אלא עד שיגיע (ז) שכל דבר שאין זמנו קבוע אין בדעת הנודר להכניס עצמו באיסור. זמן שאין ידוע לו ולפיכך אמרינן דודאי עד שיגיע קאמר: ד עד הקיץ עד שיהא הקיץ. בין אמר עד הקיץ בין אמר עד שיהא הקיץ אינו אסור אלא עד שיתחילו העם להכניס בכלכלות כלומר שקוצצים תאנים הרבה ומכניסים אותם בסלים: עד שיקפלו המקצועות. המחצלאות שמייבשים עליהם התאנים לאחר שנתייבשו. מקפלין אותן מחצלאות ומניחין אותן לשנה הבאה: הכל לפי מקום נדרו. אם רוב תבואות המקום חטין עד קציר חטים. ואם שעורים עד קציר שעורים וכן אם היה בהר בשעת הנדר (יב) עד שיגיע זמן הקציר והבציר בהר. ואם בבקעה. עד שיגיע זמן הקציר והבציר של בקעה: ה עד הגשמים עד שיהיו גשמים. באיזה לשון משתי לשונות הללו שהוציא מפיו מותר כיון שהתחילו הגשמים לירד ברביעה שניה

תפארת ישראל

שיהא [שם]: יב) בש"ס הכא [ובקדושין דס"ד] גרסי' „פני" וכ"כ בי"ד [ר"כ]: יג) *דמספקינן שמא נתכוון לפנים שלפניו או לפנים שלאחריו, אמרי' דלא מחית איניש נפשיה לספיקא, וטועתו לדבר שהוא וודאי, דהיינו בפנים שלפניו, וזהו משיגיע [ועי' לעיל פ"ב מ"ד ובש"ס שם וכאן]: יד) של תבואה: טו) לענבים: טז) לזיתים: יז) כקציר וכדומה: יח) כך קורין לגרב; אבל יותר נקרא כן זמן בישול התאנים: יט) ר"ל או שאמר עד שיהא וכו': כ) ר"ל בסלים, שכבר נתבשלו הרבה סלים מלאים: כא) ר"ל שיקפלו ויכריעו הסכיני' להכניסן בתיקן להטמינן לשנה הבאה: כב) דמאוחר לקציר שעורים: כג) נראה לי משום דשעורים אינן מאכל אדם [כפסחים ד"ג ב'], חוץ מבאלדוס [ככתובות ס"ד ב']: כד) *ר"ל אם רוב קציר מקום הנודר הוא שעורים, הולכים אחריו, דבנדרים הולכים אחר הרוב, אם אומר שלכך נתכוון. ודוקא באין רוב אחר כנגדו [ש"ך שם סקכ"ד וסי' ר"ח סק"ג]: כה) כל מקום לפי קצירו: כו) או: כז) *דהיינו בא"י מי"ז חשון ואילך ובח"ל

עיקר תוי"ט

(ו) ויש במשמעות זה הל' ג' ענינים איכא למימר עד פני ימים הראשונים דהיינו עד שיגיע. ואיכא למימר עד פני ימים האחרונים ויהיה מותר בימים האחרונים. ואיכא למימר עד פני פסח והיינו עד שיצא. הרא"ש: (ז) דכיון דתנא אינו אסור אלא עד שיגיע. הוה כאלו תנא עד שיהא דהכי משמע ליבנא באיזהו לבון שיאמר אינו אסור אלא עד שיגיע. הרא"ש: ח) קבוע. כלו' שיש לפסחים זמן קבוע כגון פסח שקבעה בו תורה ז' ימים כי אמר שיהא אסור עד שיצא דכיון דידע זמן המשך איסורו אוסר עצמו בו. הר"נ: ט) הקיץ. שם לימות הבציר אבל היה מפורסם זה כשם אצלם על זמן בישול התאנים. הר"מ: י) שיקפלו. תנא רוב המקצועות. גמ': יא) הקציר. ובמקום שיש קציר חטים וקציר שעורים. עד שיתחיל קציר חטים. דקציר המיוחד קאמר. תוס'. (יב) כלומר שאע"פ שאח"כ ירד לבקעה ובגיע קציר של בקעה כיון שעדיין לא הגיע קציר של הר אסור עד שיגיע קציר של הר. בגמרא: יג) שניה. דגשמים משמע לתרי ירידת גשמים וגם משמע ל' רבים. ומיעוט רבים

שיגיע זמנה של רביעה(כח), עד שיפסקו גשמים, עד שיצא ניסן כולו, דר"מ רבי יהודה אומר עד שיעבור הפסח, קונם יין שאיני טועם השנה(טו) נתעברה השנה אסור בה ובעיבורה, עד ראש אדר עד ראש אדר הא'(טז), עד סוף אדר עד סוף אדר הא'(כט) ר' יהודה אומר אמר קונם יין שאיני טועם עד שיהא הפסח, אינו אסור אלא עד לילי הפסח(ל), שלא נתכוון זה אלא עד שעה שדרך(יז) בני אדם לשתות יין: ך אמר קונם בשר שאיני טועם עד שיהא הצום(לא), אינו אסור אלא עד לילי הצום(לב), שלא נתכוון זה אלא עד שעה שדרך בני אדם לאכול בשר(לג) רבי יוסי בנו אומר אמר קונם שום שאיני טועם עד שתהא שבת, אינו אסור אלא עד לילי שבת, שלא נתכוון זה אלא עד שעה שדרך בני אדם לאכול שום(לד):

ר"ע מברטנורה

שניה שהוא בשנה המאוחרת בר"ח כסליו. הילכך הנודר עד הגשמים(יד) אסור עד ראש חדש כסליו. אלא א"כ ירדו גשמים בתחלת זמנן שהוא בשנה המבכרת בי"ז במרחשון ובשנה הבינונית בכ"ג בו. וכן הלכ'. ולא כרשב"ג. שאומר עד שיגיע זמנה של רביעה: רבי יהודה אומר עד שיעבור הפסח. והלכה כרבי יהודה: ך לילי הצום. ליל יום כפור שמצוה להרבות בסעודה בערב יום כפור(יח): קונם שום שאיני טועם וכו'. שעזרא תיקן שיהו אוכלים שום בליל שבת מפני שמרבה הזרע(יט). ואין הלכה לא כר' יהודה. ולא כרבי יוסי בנו. אלא כדאמרינן לעיל במתניתין. כל שזמנו קבוע. אמר עד שיגיע. אסור עד שיגיע. עד שיהא. אסור עד

תפארת ישראל

ובח"ל ע' ימים אחר תקופת תשרי [כך נר' לי כוונת רמ"א [ר"כ י"א], רק שלא לפרש משום דרמ"א בח"ל קאי ומתורץ קו' כס"ן]: כח) *אפי' לא ירדו כט) *וי"נ עד סוף אדר שני, דב' אדרין כחד חשיבי; והכי קיי"ל [שם ח']: ל) *ס"ל, דאע"ג דבכל עד שיהא אסור עד שיצא כלעיל [מ"ב], מכל מקום בהאסר לעצמו יין, אף שאמר עד שיהא מותר בליל פסח, דאזלינן בתר אומדנא: לא) יו"כ: לב) *היינו אף דהו"ל למימר ליל הצום אסור דהרי זמנו קבוע ואמר עד שיהא, וכלעיל מ"ג אפ"ה בכה"ג אזלינן בתר אומדנא. מיהו לר"ן ר"ל סעודה שאוכל בעיו"כ קודם הלילה לסעודת הלילה. ולולא מסתאפינ' גם ליל' שלפני עיו"כ נקרא ליל צום מדצריך ביו"כ להוסיף מחול על הקודש, להכי נקרא גם הוא צום, גם משום דכל אוכל בט' הו"ל כלם [כיומ' פ"ה ב'] והכי קיימא לן דגם ליל של עיו"כ מצוה להרבות [כמג"א תר"ד]. ואפ"ה קיי"ל דבנדר אסור בו בבשר [כמג"א שם וי"ד ר"כ]: לג) *דמצוה ממוהר להרבות בבשר בעיו"כ [חולין פ"ה מ"ד]: לד) *שמרבה זרע, ואז בעת בעילה [כפ"נ עי' מ"ו]. וכולהו ג' לא

עיקר תוי"ט

דגשם שנים. ולפיכך עד שתרד רביעה שניה ואפי' אמר עד שיהיו לפי שאין זמן קבוע למשוך ירידתו ורמב"ם מיקל טפי ואמר עד זמן רביעה ואע"פ שלא ירדו גשמים. הרא"ש: (יד) נ"ל שיש ט"ס וצ"ל עד הגשם וכ"ה בפי' הר"מ. וכדאיתא בגמרא מחלוקת דא' עד הגשמים אבל אמר עד הגשם עד זמן גשמים קאמר כלומ' אף ת"ק מודה שאין נודר עד שתרד אלא עד שיגיע ומיהו לא בעי עד זמן אחרון שהוא ר"ח כסליו אבל כשירדו אפי' בזמן הראשון סגי. וכ"פ הכ"מ לדעת הר"מ. אבל בעיקר דין מתניתין לא ביאר הר"ב אימתי זמן ירידת גשמים שכשירדו עבר זמן נדרו. והר"מ כתב' כ' כשירדו מכ"ג במרחשון שהיא הבינונית והר"ב סמך על המסתבר דמסתמא בלו' ב"א כוא על דבר המצוי ועתוי"ט: (טו) השנה. נ"ל דרבותא דמתניתין דמתסר בעיבורא לנודר מתחלת השנה אצטריכא דאי בנודר מר"ח שבט פשיטא דהשנה עד ר"ה משמע אלא ודאי בנודר מתחלת השנה אתא לאשמעינן דמתסר בעבורה כו' ואפשר דאפי' בנדר שנה אחת סתם אסור בעיבורה כל שקדם נדר לחודש העיבור ומסתמא שנה זו משמע. הר"ן. והרא"ש כ' דהיינו לומר שאם אמר שנה אחת אסור יג"ח ולא אמרי' לא היתה דעתו על שנה מעוברת אלא כסתם השנים שהן יב"ח אלא בנדרים הלך אחר לשון ב"א וכין כשיפה ובין מעוברת קרוי שנה: (טז) עד וכו'. וכן עיקר דלשני האדרים חשיב חד ירחא. דלאידך גרסא ראש וסוף לא הוה סגי הרא"ש: (יז) שדרך. דודאי רוצה לשתות ד' כוסות של יין בלילי פסח שכל אדם שותין. רב"י: (יח) והא עדיפא מקמייהא שהרי אינו מגיע איסורו עד הצום דלילי הצום ל"ד שהרי אוכל הוא מבערב אלא עד סעודה של לילי הצום קאמר הר"ן: (יט) לפי מאכלם וארצם וככר ידעת שמונת ה"ח מלילי שבת עד

[בעיקר תוי"ט אות ט"ז נ"ל וכו' עד סוף אדר השני]

ז האומר לחבירו, קונם שאיני(כא) נהנה לך אם אין אתה בא ונוטל לבניך(כב) כור אחד של חטין ושתי חביות של יין(לה), הרי זה יכול להפר(כג) נדרו שלא על פי חכם, ויאמר לו(לו) כלום אמרת אלא מפני כבודי(כד), זהו כבודי(לז). וכן האומר לחבירו, קונם שאתה נהנה לי(כה) אם אין אתה בא ונותן לבני כור אחד של חיטין ושתי חביות של יין, ר' מאיר אומר אסור עד שיתן, וחכמים אומרים אף זה(לח) יכול להפר את נדרו שלא על פי חכם, ויאמר לו הרי אני(כו) כאלו התקבלתי(לט). היו מסרבין בו לישא בת אחותו(כט), ואמר קונם שהיא נהנית לי לעולם, וכן המגרש את אשתו ואמר קונם אשתי נהנית לי לעולם. הרי אלו מותרות ליהנות לו(ל), שלא נתכוון זה אלא לשם אישות(לא). היה מסרב בחבירו שיאכל אצלו אמר קונם לביתך שאיני נכנס, טיפת צונן שאיני טועם לך.

שותי

ר"ע מברטנורה

עד שילא(כא): **ז** זהו כבודי. שאפרנס בני מבלי: היו מסרבין בו לשאת את בת אחותו. מפצירין בו(כח) שישא את בת אחותו מפני שהיא בת גילו. ואמרינן הנושא את בת אחותו. עליו הכתוב אומר (ישעיה נ"ח) ומבשרך לא תתעלם. אז תקרא וה' יענה(כט): בלא

תפארת ישראל

א אף זו נקט, חיוב, מצוה, רשות, דד' טוסות חיוב; אכילת בשר בעיו"כ מצוה, שוס בליל שבת מנהג שהנהיגו עזרא' [כב"ק דפ"ב א'] והיינו רשות, מלבד שאינו שוה בכל, קך נ"ל: לה) נקט הנך לרבותא דאף שרק קן מפסידין אפי' הכי מצי למימר הריני כקבלתי, ודוקא בסמוכי' בשולחן אביהן [רל"ג], וגם נקט כור והבית לרבותא אף שמרובי' מצי מחל: לו) ר"ל מודר להנודר: לז) *ואפילו לא אמר הנודר שהתכוון לכבודו. מיהו באמר שהתכוון לכבוד והנאת עצמו, אסו'. וי"א דבנדר בביטול מעס', כגון שאמר אם תלך למקום פלוני יאסרו פירותי עליך, והלך והיה מניעת ההליכה להנאת המדיר, אינו יכול למחול, וי"א דל"ש [רל"ב] (ועי' לעיל ספ"ז ודו"ק): לח) *צ"ל דר"ל, לא מבעיי' לעיל דמקבל אמי' הריני כאילו התקבלתי, אלא אפילו הכא דהנודר קאמר הכי, והרי איהו וודאי הקבלה ממש קאמי', אפ"ה מצי אמר כן, והכי קיי"ל [שם]: לט) צ"ל דקמ"ל דלא נימא מדמטיה לנבאה [כיבמות דס"ב ב'] והפ"ה נדר, וודאי שני לה ספי ואפי' הנהה אסר

עיקר תוי"ט

ניל' שבת מוסף עד היות השבת בעצמו מחויב בו העונג מכל מה מגדי שהנאה לבני אדם כולם. הר"מ: (כ) וצריך לחלק בין לא נתכוין דהכא. לשלא נתטין דס"פ דהכא לא מוכח כמו לק' הר"נ ופתוי"ע בשם הרא"ש והרא"ס דהלכה כמותם. וא"נ לחלק: כא) **שאני** כו' קונם מה שאני נהנה משלך. הר"ן: כב) **לבניך.** דרך כבוד הוא שיקח מתנה לבניו. ולא לעצמו הר"ש: כג) **להפר.** נ"ע דלישנא דהפרה לא שייך אלא בין איש לאשתו ובין אב לבתו. ול"נ דברישא ובסיפא כאן שייך דוקא לי הפרה משום דהנדר אינו נעקר מעיקרו כנדר גבי חכם משום דמה שאמר הריני כמו שהתקבלתי או זהו כבודי מתקיים הנדר וא"כ עד אוהו שעה קם הנדר דומיא דבעל דמיפר לה בא. ה"ת: כד) **כבודי.** שאתכבד על ידיך בפני הבריות שיראו שאני תשוב בעיניך שאתה רוצה ליתן לי מתנה. זהו כבודי. שאתכבד יותר כשיראו שאתה רוצה ליתן ואני איני רוצה לקבל. הר"נ: כה) **נהנה** כו'. כלומר משלי וכן דרך ב"א שנודרין ואוסרין הנאתן על מי שלא יהנה אותם וכריבא שרוצה שהלה יקבל הנאה ממנו הרי הוא נודר שלא יהנה הוא ממנו. אם לא יקבל ההנאה: כו) **הרי אני.** הריני מחזיק לך טובה כאלו התקבלתי ממך. רש"י: כז) **באלו** כו'. מפרש בגמרא דה"ט משום דלהרווחה דידי' מכוין והא לא איצטרך ודוקא כשהבנים סמוכים על שולחנו דבהכ"ג אכוין שלא יצטרך להוציא משלו לצרכן והא לא איצטרך ויכול לומר כן. אבל אין הבנים סמוכים כו' הוי איפכא דלהרווחה דידהו מכוין וכל שאמרו הם הריני כו' שתידו הנדר ואלו אמר האב אין בדבריו כלום. הר"נ: (כח) ונקרא סירוב שהוא תרגום מיאון. לפי שגם המפציר הוא מכרב וממאן במה שחבירו רוצה. כגון הכא שחבירו רוצה שלא ישא בת אחותו: אם המפציר הוא ממאן ברצון זה ויגלה בישבנה: (כט) וכ"ה בת אחיו אבל אחותו נקט ספי לפי שמשדלתו בדברים ובכיה שנושא בתה רש"ב"ס: ל) **להנות.** לו שאר הנאה: לא) **אישות.** שנדר שלא תהנה ממנו דרך

מותר ליכנס לביתו ולשתות ממנו צונן שלא נתכוין זה[לפ] אלא לשם אכילה ושתיה[מ]:

פ"ט רבי אליעזר אומר פותחין לאדם בכבוד אביו ואמו[א] וחכמים אוסרים[ב] א"ר צדוק עד שפותחי' לו בכבוד אביו ואמו יפתחו לו בכבוד המקום[ג] א"כ אין נדרים[ד]. ומודים חכמים לר"א בדבר שבינו בין אביו ואמו[ה] שפותחין לו בכבוד אביו ואמו[ו]: **ב** ועוד אמר ר' אליעזר פותחין בנולד[ז], וחכמים אוסרין[ח]. כיצד אמר קונם שאיני נהנה לאיש

פלוני

תפארת ישראל

הכר פי"ט, קמ"ל: מ) *ורק בכהודה זלת [רי"ח ד']:

פ"ט א) לומר אילו ידעת שיבזו אבותיך שגידלו בן קל בנדרי' כלום נדרת: ב) *דיתבושם מלומר שאעפ"כ הי' נודר, ומדיתבושם יסקר, והכי קיי"ל [רכ"ח י"א]: ג) לומר לו, אילו ידעת שהנודר רע בעיני המקום, כלום נדרת? ד) *א"א לומר דה"פ, דהרי אי נימא הכי יכול להתיר כל נדר, ליתא דמה הוה, הרי נוכל לומר וכי אחריות נדרי' עלי [כזבחים פ"ב מ"ב] ותו הרי בל"ז יכול להתיר כל נדר ע"י חרטה? אלא ר"ל א"כ גם „נדר גמור שלא התחרט בו, נ"כ יהי'" אין: ה) בהדירן מנכסיו, אומרי' לו אילו ידעת שתוכך לפרנסן כלום נדרת? ו) דמדהי' חלוף בתחילה להדירן, גם עתה לא יתבושם לשקר שמתחרט: ז) *ר"ל בדבר שאינו מצוי שיתהוה, דהתרת הנדר הוא בב' אופנים, או שיתחרט מעיקרא, טומר אילו ידעת שתתחרט לא היית נודר, ואם יודע בעצמו שאעפ"כ היה נודר, לא מהני לו התרה וצריך לבקש לו פתח, לומר אילו ידעת שיתהוו' כך לא היית נודר [שם ז'] וקאמי' ר"א דהדבר שמתהווה א"צ שיהי' מצוי, ואפ"ה פותחין בו: ח) *דעיקר התרת חרטה, הוא

שפ"י

ר"ע מברטנורה

שלא נתכוין זה. אלא לשם אכילה ושתיה. ומיהו גם באכילה ושתיה. מותר. הואיל ולא הוציא מפיו אכילה ושתיה. דבנדרים בעינן שיוציא בשפתיו. כדכתיב (במדבר ל') ככל היוצא מפיו יעשה. ולא דמי לרישא. דאיסור בכלל הנאות איתיה:

פ"ט רבי אליעזר אומר. פותחין לאדם בכבוד אביו ואמו. כגון שיאמרו לו אלו היית יודע שיאמרו העולם לאביך ולאמך ראו גדולים שגדלהם כמה בנכם קל בנדרים(א) ונמצאת מזלזל בכבודם. כלום היית נודר: וחכמים אוסרין. דחיישינן שמא משקר כי הוא בוש לומר שלא היה מניח מלידור בשביל כבודם ונמצא שחכם מתיר נדר זה בלא חרטה ומיירי שהוא אינו מתחרט מעיקרא מעצמו דק"ל פותחין בחרטה ואין צריך למצוא לו פתח בשעה שהוא מתחרט מעצמו מעיקרא: יפתחו לו בכבוד המקום. על מלתיה דר"א קא פריך כי היכי דפותחין בכבוד אביו ואמו ולא חיישינן שמא ישקר יפתחו לו נמי בכבוד המקום ויאמרו לו אלו היית יודע שתקרא רע לפני המקום כלום היית נודר ואמרו לו חכמים דר"א מהא לא תסייען דאף ר"א מודה בהא דודאי ישקר דלא חציף איניש כולי האי(ב) דיאמר שלא הי' מניח בשביל כבוד המקום ולא דמי לרבב"נ (נ"ל ר"נ דפתח להההוא גברא יפ בוטה כמדקרות חרב כו') דהתם אומר לו מן הפסוקים ככך דתנן במתני' בעובר על לא תשנא. ולא תקום ולא תטור. אבל כשמזכירין לו כבוד המקום אז ודאי משקר והלכה כחכמים: שבינו לבין אביו ואמו. כגון שהדיר את אביו מנכסיו(ג): **ב** ועוד אמר ר"א. קולא אחרת בנדרים. פותחין בנדרים בנולד כגון דבר שאינו מצוי ונולד ונתחדש אחר שנדר ואלו ידע בשעת הנדר שיתחדש דבר זה לא היה נודר: וחכמים אוסרין. דטעמא דחרטה משום שעל ידי חרטה נעקר

סמך

עיקר תוי"ט

דדך איסור. רש"י: לב) זה. המשרב בו אלא לאכילה ובתיה המרובה וכי אמר זה קונם לביתך כו' לא נתכוין לדור הנאה ממנו אלא לאכילה ובתיה מרובה נתכוין. רש"י:

(א) וזה דבר קל ופריצות שבן רשעים דרכן לנדור. ואם אמר לאו דאלו הייתי יודע לא הייתי נודר מתירין לו. רש"י: (ב) זהו פי' דא"כ אין נדרים וכאביי בגמרא דפי' אם כן אין נדרים נתרים יפה ועתוי"ט: (ג) דכיון דאחציף כולי האי מעיקרא דאדריה לאביו ואמו מנכסיו הא אחציף לי' ואם אין לו חרטה גמורה יחציף פניו ויאמר שלא הי' מניח בשביל כבודם. גמרא ופי' הרא"ש: ד) בנולד. גמרא מ"ט דר"א (דאלו

רבנן

פלוני ונעשה סופר[ט] או שהיה משיא את בנו בקרוב[י] ואמר אלו הייתי יודע שהוא נעשה סופר או שיהיה משיא את בנו בקרוב לא הייתי נודר, קונם לבית זה שאיני נכנס ונעשה בית הכנסת אמר אלו הייתי יודע שהוא נעשה בית הכנסת לא הייתי נודר, רבי אליעזר מתיר[ה] וחכמים אוסרין[יא]: ג ר"מ אומר יש דברים שהן כנולדין[יב] ואינן כנולדין[יג] וחכמים מודים לו (נ"א ואין חכמים מודים לו). כיצד אמר קונם שאיני נושא את פלונית שאביה רע, אמרו לו מת או שעשה תשובה. קונם לבית זה שאיני נכנס שהכלב רע בתוכו, אמרו לו מת הכלב[יד] או שנהרג הנחש הרי הן כנולד ואינן כנולדין[ז] וחכמים מודים לו (נ"א ואין חכמים מודים לו): ד ועוד אמר רבי מאיר[ח] פותחים לו מן הכתוב שבתורה. ואומרים לו אלו היית יודע שאתה עובר על לא תקום[ט] ועל לא תטור, ועל לא תשנא את אחיך בלבבך. ואהבת לרעך כמוך, וחי אחיך עמך. שמא

יעני

ר"ע מברטנורה

שנדר מעיקרו ובדבר שאינו מצוי אינו נעשה נדר עקור מעיקרו כי בשביל זה לא הי' מניח מלידור כי היה סבור שלא יבא לעולם: ונעשה סופר. ת"ח והכל צריכים לו: או שהיה משיא את בנו בקרוב לא הייתי נודר. וכגון שנדר לזמן ולא היה סבר שישיא את בנו בתוך אותו זמן ויזדמן לילך לחופת בנו והלכה כחכמים: ג יש דברים שהם כנולד. נראין כנולד ואינם כנולד ופותחין בהם(ו): אמרו לו מת וכו' ואף ע"ג דמיתה נולד הוא הואיל ופירש בשעת נדרו בשביל מה היה נודר נעשה כתולה נדרו בדבר כאלו פירש כל זמן שאביה קיים הלכך לא הוי נולד אבל תנאי גמור לא הוי הילכך צריך התר' וירושלמי מוכח כא"ל התר' וכן פי' רמב"ם: ד אלו הייתי יודע שכן הוא לא הייתי נודר הרי זה מותר. אחר שיתירנו החכם וכל המודר הנאה מחבירו כשמתירין לו אין מתירין אלא בפני חבירו דכתיב (שמות ד') ויאמר ה' אל משה במדין לך שוב אמר לו הקב"ה למשה במדין נדרת למדין לך והתר את נדרך. לפי שנשבע משה ליתרו שלא יזוז ממדין בלא

רשותו

תפארת ישראל

שע"י חרטה נעקר הנדר מעיקרא, ובדבר שאינו מצוי, לא חשב הנודר שיתהווה, ולא היה מניח מלידר בשביל חשש שיתהווה, והכי קיי"ל. מיהו במתחרט מעיקרא מפני גם בנולד [שם]: ט) ת"ח מורה הוראה: י) תוך זמן קרוב משנדר, והוא צריך לילך לחופתו: יא)*מדנקט גוונא טובא, הדר תנא דבשלהו ר"א מתיר וחכמים אוסרים. וה"ל דנקט סופר וביה"כ, דלר"א אפילו ביה"כ דוודאי נשתנה לפנים חדשות, לא הוה נולד, ולחכמי' אפי' סופר הוה נולד. וקיי"ל כחכמים וה"ה מיתה הוה ליה לא שכיח. אפילו היה חולה מסוכן כשנדר, ואע"ג דאמרינן [גיטין ד"ל ע"ב], דחזקך מת, אבר, אהעשר אל תאחרו היינו דמיתה נגד עשירות שכיח טפי, אבל עניות ג"כ מצוי [שם], אבל במאי ימות תנאי הוא [גיטין דכ"ח ב']: יב) שנראין כנולד: יג)*מדפי' טעמו בנדרו, הו"ל כאומר כל זמן שחששתו קיים: יד)*ואע"ג שרק אח"כ נתבטל חששתו. וקמ"ל ג' גווני, אב, כלב, ונחש, שלהו לא זו אף זו, דלא מבעייא אב, מדהוא אדם, מצוי שייטיב א"ע, ולהכי לא מחשב נולד, ולא מבעיי' כלב, אף שאינו מצוי שייטיב א"ע, עכ"פ מצוי שירחיקהו מביתו מדהוא רע, אלא אפי' נחש שא"א שירחיקהו מדשב לחורו, אפ"ה

פדסוכן

עיקר תוי"ט

רבנן מסתבר טעמייהו כמ"ש הר"ב) א"ר חסדא דא"ק כי מתו כל האנשים שהי' נשבע ליתרו שלא לשוב למצרים בשביל אותן האנשים המבקשים את נפשו ופתח לו המקום בנולד דמיתה. ורבנן קאמרי דמתו דקרא היינו עוני כי' ושאלי עניות השכיח ולא הוי נולד ועתוי"ט: ה) ר"א כו'. משום דנקט גוני טובא כדר ותני דבכולהו ר"א מתיר והכמים אוסרין הר"ן: (ו) ואומרים אלו הייתי יודע כו' והוא אומר לאו. רש"י: ז) מת כו'. וה"ה איפכא אלא נקט מלתא דשכיחא דגבי כלב לא שכיחא הריגה ולגבי נחש שכיחא טפי הריגה. ועי' תוי"ט: ח) ועוד אר"מ. קולא אחרת. תוי' ולגי' דלעיל וחכמים מודים לו ה"נ מודים לו מדקתני ועוד: ט) לא תקום שאם נקמה ממנו הוי ולא השאילך והדרתו הנאתך או שעבר לך שלא כהוגן ומתוך שנאה הדחתי

והאורב

יעני ואין אתה) יכול לפרנסו טו), אמר אילו הייתי יודע שהוא כן לא הייתי נודר, הרי זה מותר טז): **ה** פותחין לאדם בכתובת אשתו, ומעשה באחד שנדר מאשתו הנאה, והיתה כתובתה ארבע מאות דינרים, ובאת לפני ר"ע וחייבו ליתן לה כתובתה, אמר לו רבי שמונה מאות דינרין הניח אבא ונטל אחי ארבע מאות ואני ד' מאות יז), לא דיה שתטול היא מאתים ואני מאתים, אמר לו ר' עקיבא אפילו אתה מוכר שער ראשך יח) [יב] אתה נותן לה כתובתה אמר לו אלו הייתי יודע שהוא כן, לא הייתי נודר, והתירו רבי עקיבא: **ו** פותחין בימים טובים ובשבתות יט), בראשונה היו אומרים אותן הימים כ) מותרים ושאר כל הימים אסורים עד שבא רבי עקיבא ולימד שהנדר שהותר מקצתו [טו] הותר כולו כא): **ז** כיצד כב) אמר קונם שאיני נהנה לכולכם כג), הותר אחד מהן הותרו כולן כד), שאיני נהנה לזה ולזה הותר הראשון

תפארת ישראל

מדמסוכן יותר, מלוי סיהרנהו, ולפיכך אינן כנולד, והכי קיי"ל [רל"ב י"ט]: ט"ו) *ויתבושש לבקש מאחרים או מגבאי, אלא סומך על קרוביו: טז) *ולא הוה כפותחין בכבוד המקום? מדרק מלוה א' היא לא ישקר; משא"כ התם בכל דין נדר חוטא הוא. אבל לומר לו בכה"ג בנדר גופא אילו ידעת שהנודר חוטא לא היית נודר, אסור ודמי הכא לדעיל סי' ה' [שם י"]: יז) *מקרקעי היו, דאלו מטלטלי לא משתעבדי לכתובה אפי' כשתגבה מבעל עצמו: יח) *ר"ל אפי' אחר שתפרע לה הקרקעות לא יהיה נשאר לך רק שער ראשך למכרן לפרנסתך; דגם שער, אף דאפי' עומד לגזוז כקרקעי דמי [כסנהדרין דט"ו ב']? עכ"פ מדאינה ראוי לגבות מהן רק אחר שיגוזו, ואז יהיו מטלטלי איכ' משתלמת מהן: יט) *בנדר להתענות ימים קבועים, ושכח שיש בהן שבתות ויו"ט. פותחין לו אלו ידעת וכו'; ולר"ן זהו נדר טעות וא"צ התרה כלל? לפיכך פי' הוא ז"ל שלא ידע שאסור להתענות בשבת ויו"ט, ופותחין לו אילו ידעת שאסור וכו': כ) השבת ויו"ט: כא) *וי"א דוקא בהותר בפתח ולא בהותר בחרטה, וי"א דל"ש [רכ"ט]: כב) *נקט כיצד? דקמ"ל לא מבעי' בהותר יום א', שהזמן כולו מחובר, לפיכך הותרו כולן; אלא אפי' הותר גוף א' שהוא נפרד מגופות האחרות, אפ"ה הותרו כולן: כ"ג) עי' לעיל [פ"ג סמ"ג]: כ"ד) *וקיי"ל דה"ה לך לך, או לך ולך

ר"ע מברטנורה

רשותו. דכתיב (שם ב') ויואל משה (יא) לשבת את האיש והלריכו הקב"ה ללכת להתיר נדרו בפניו: **ה** פותחין לו בכתובת אשתו. בפרעון כתובתה אם נדר לגרשה: **ו** פותחין בי"ט. ובשבתות. אם נדר להתענות או שלא לאכול בשר לזמן קבוע אומרים לו אלו שמת על לבך לשבתות וימים טובים שבתוך זמן זה (יג) כלום היית נודר ואין זה פותח בכבוד המקום: אותן הימים. שמלא להם פתח להתירם מותרים שהחכם מתירן: ושאר הימים. שאין עליהם חרטה נשארין באיסורן: שנדר שהותר מקלתו הותר כולו. אף על פי שלא מלא פתח על כולו דלא נדר מעיקרא אלא על דעת (יד) שיתקיים כולו נמלא התרת מקלתו פתח לכולו: **ז** לזה ולזה. כגון שאסר הראשון עליו בקונם ואמר על השני הרי זה כראשון (טז) ועל השלישי הרי זה כשני וכן כולם הותר הראשון הותרו

עיקר תוי"ט

והתורה אמרה לא תבלא כו'. שתורה פוקיקתך. לפרנסו ולאהבו ולהתיותו. רש"י: י) ואין **אתה** כו' בגמרא פריך דהא מוטל על הגבאים וזה אינו אסור דכשנותן לגבאי שיתן לו הוי כנותן מתנה לא' כו' ומשני דכל הנופל אינו נופל ליד גבאי תחלה ופרש"י אלא קרוביו מתגלגלין עמו: (יא) ואין אלה אלא שבועה דכ' כו' גמרא. ועתיו"ט: (יב) **שער ראשך**. העיקר דאלו מטלטלי לא משעבדי לכתובה אלא בתקנת בתראי ולכך כיאר בגמרא שאלו הא' מאות זוז הי' לו קרקע שוה זה הכסף. וא"ל אפי' לא ישאר לך שום דבר. אחר פרעון הכתובה אלא ע"ד משל שתלטרך למכור שער ראשך לצורך אכילה יש לך ליתן כתובה. הר"מ ועתוי"ט: (יג) שמחויב בו באכילת בשר לפי שנאמר וקראת לשבת עונג: (יד) ומיהו לימוד לא משמע דמסברא הוא. וכיו' ילפי לה מקרא דכ' ככל היוצא מפיו יעשה דמשמע דוקא כשכולו קיים. הר"ן: (טו) מקצתו. פי' הרשב"ם בהתרת חכם אי מפגמי כגון שפי' אביו א' מהם. הרא"ש: (טז) דאל"ה שלא אמר בכ"ף אלא בלישנא דמתני' כיי"ו לא הוי;

הראשון הותרו כולן, הותר אחרון, האחרון מותר, וכולן אסורין, הותר האמצעי, הימנו ולמטה מותר הימנו ולמעלה אסור. שאיני נהנה לזה קרבן ולזה קרבן, צריכין פתח לכל אחד ואחד(כד): **ח** קונם יין(יז) שאיני טועם שהיין רע למעים. אמרו לו והלא המיושן יפה(יח) למעים(כו), הותר במיושן ולא במיושן בלבד הותר אלא בכל היין(כז), קונם בצל שאיני טועם שהבצל רע ללב, אמרו לו הלא כופרי(כח) יפה ללב, הותר בכופרי. ולא בכופרי בלבד הותר אלא בכל הבצלים, מעשה היה והתירו ר"מ בכל הבצלים(כט): **ט** פותחין לאדם בכבוד עצמו(ל). ובכבוד בניו(לא), אומרים לו אילו היית יודע שלמחר יהיו אומרים עליך, כך היא ווסתו של פלו' מגרש את נשיו, ועל בנותיך(כ) יהיו אומרים בנות גרושה הן(לב), מה ראתה(לג)(כא), אמן של

אלו

ר"ע מברטנורה

הותרו כולם שכולם תלויין בו: לזה קרבן ולזה קרבן. הא מתניתין רבי שמעון היא דאמר גבי שבועת הפקדון. אם היו חמשה תובעים אותו. וכפר. ונשבע. והודה. שאינו חייב קרבן על כל אחד. עד שיאמר שבועה לכל אחד ואחד. וה"נ צריך שיאמר לזה קרבן ולזה קרבן אבל חכמי' אומרי' אם אמר שבועה שאיני חייב לך ולא לך ולא לך חייב על כל א' וא' והכא נמי אם אמר לא לזה ולא לזה ולא לזה אף על פי שלא הזכיר קרבן על כל א' הוי כל אחד נדר בפני עצמו וכן הלכה: **ח** ולא במיושן בלבד הותר אלא בכל היין. והוקא באמר אלו ידעתי כן לא הייתי נודר כלל או הייתי אומר ישן מותר וחדש אסור(יט) אבל אמר אלו הייתי יודע הייתי אומר כל יין אסור עלי חוץ מן הישן הרי זה אין מותר לו אלא הישן בלבד וכל שאר יין אסור: **ט** פותחין לאדם בכבוד עצמו ובכבוד בניו. אם נדר לגרש את אשתו: מה ראתה אמן להתגרש

תפארת ישראל

ולך: כה) *אף בכלן במה שאמר שאיני נהנה: כו) *והוא השיב אילו ידעתי כן לא נדרתי, או הייתי נודר רק מחדש: כז) *וא"ל התרה מדהו"ל נדר בטעות, אבל באמר, הייתי אומר כל יין יאסר עלי חוץ מיבן, אז אסור בחדש [רל"ב ט']: כח) בצל קטן: כט) *וכ"ל דנקט הכא ב' משניות מ"ז ומ"ח, דקמ"ל לא מבעיי' במ"ז דהותר ע"פ חכם, דמעקר עקר לכולהו הנדר [נדרים דס"ח א'], להכי וודאי אמרי' נעקר כולהו, אלא אפילו במ"ח בנדר מיין ובצל, דהוה תולה נדרו בדבר בטעות, וא"ל התרה כלל, אפ"ה הותר כולהו. וגם במ"ח גופא לא זו אף זו קתני, דלא מבעיי' ביין, אמרי' אלו ידע דישן יפה, לא היה אוסר עצמו כלל ביין, דהרי כל ייסן יתישן, אלא אפי' בבצל, לא אמרי' אפי' היה יודע דכופרי יפה אעפ"כ הי' אוסר עצמו בשאר בצלים, ולתברו, קמ"ל דאפ"ה הותר כולו: ל) כ*ל דקמ"ל אע"ג דכיון דוודאי לצעור' נפשיה התכוון, סד"א תם לכבודו לא חשש, קמ"ל דכבודו עדיפא לי' מצערי' דגופו [כסנהדרין מ"ה א']: לא) ולא חייסי' שיבקר: לב) מסתמא מדהיא אשה רעה, ודאוי נמנוע מבנותיה שמסתמא רחילא בתר רחילא וטבען כטבע אמן לג) *כמו נראתה דדרך התנא לשנות מנפעל לפועל, כמו חלון הרוס [ועי' רתוסי"ט פ"י מ"נ], הכי נמי ר"ל מה נראה באמן:

מסתמא

עיקר תוי"ט

שלפני זה בזה אלא לרבנן כ"א הוי נדר כפ"ע כדמסיק הר"ב בסיפא ולר"ש כולא הוי והותר לא/ מותר לכולם אלפ"ז רישא דהכא רבנן דאי כר"ש למאי תני לכולהם לתני לרבותא שאיני נהנה לזה ולזה בלא כ"ף וסברי' אי בשנה כו' ולהר"מ שיטה אחרת. עתוי"ט: יז) יין כו'. צריכא כמ"ש הר"ע דתנא נדר שהותר מקצתו כו' לאפוקי מן הנדר ולענין דברים שנשבעים עליהם ומן האדם שנשבע עליהם: יח) יפה. מפרש בגמרא דחדא ועוד קאמר. דהא לא נדר אלא משום שהוא רע ונמצא שכשאינו רע אין נדרו נדר אלא הכי נמי קאמר דאין רע והכי שרי. ועוד מפני שהו' יפה. וכן מפרשינן בכלל: יט) וכולהו נדרים שהותרו מקצתן דינא הכי וכן בגמרא כהן אביו ואמו דפ"ג וטעמא דכשפכשיו בהזרה עדיין הוא אומר הכל אסור חוץ מ"ו לא הורע כח הנדר: כ) בנותיך. כלומר ולא ימצאו מי שישא אותן. דאמרי אינשי רחילא בתר רחילא אזלא כאמא כן בתה: כא) מה ראתה. ויש לפרש כלומר מה ראתה לעשות מה שעשתה שע"י כן נתגרשה:

מוסר

אלו להתגרש(לד), ואמר אילו הייתי יודע שכן לא הייתי נודר, הרי זה מותר(לה)(כב): י קונם שאיני נושא את פלונית כעורה, והרי היא נאה, שחורה, והרי היא לבנה, קצרה והרי היא ארוכה, מותר בה. לא מפני שהיא כעורה ונעשה נאה שחורה ונעשית לבנה, קצרה ונעשית ארוכה(לו) אלא שהנדר טעות(לז). ומעשה באחד שנדר מבת אחותו הנייה, והכניסוה לבית רבי ישמעאל וייפוה, אמר לו רבי ישמעאל. בני, לזו נדרת, אמר לו לאו, והתירו רבי ישמעאל(לח) באותה שעה בכה רבי ישמעאל(לט) ואמר. בנות ישראל נאות הן(מ) אלא שהעניות מנוולתן. וכשמת רבי ישמעאל, היו בנות ישראל נושאות קינה ואומרות, בנות ישראל אל רבי ישמעאל בכינה, וכן הוא אומר בשאול, בנות ישראל אל שאול(כד) בכינה(מא):

ר"ע מברטנורה

להתגרש. אם לא שנמצא בה ערות דבר. ונמצא פוגם את בניו. ולא חיישינן שמא ישקר שהוא אינו מתחרט. אלא שהוא בוש לומר שאינו חושש לכבוד בניו: י אלא שהנדר טעות מעיקרו. שבשעת הנדר היתה לבנה ואינו צריך שאלה לחכם: ומעשה באחד שנדר וכו'. בגמרא מפרש דחסורי מחסרא והכי קתני רבי ישמעאל אומר אפילו כעורה ונעשית יפה. שחורה ונעשית לבנה. ומעשה נמי וכו' דת"ק לא שרי אלא בזמן שהיה הנדר טעות מעיקרו כגון שהיתה יפה בשעת הנדר ורבי ישמעאל סבר שאף על פי שלא נעשית יפה אלא לאחר הנדר. הנדר מותר דכיון שיכולין ליפותה לא היתה כעורה מעיקרא ואין הלכה כרבי ישמעאל (כג):

תפארת ישראל

לד) מכתמא מצא בה ערות דבר: לה) וצריך התרה: לו) *דאז הו"ל נולד, שאין מתירין בו אף שתלה נדרו בדבר, דאף דמה שאמר (שהיא) כעור', מחשב תולה נדרו בדבר, כיון שפרש ענין זה בנדרו [כי"ד רל"ב ס"ט]? אעפ"כ עתה נתחדש ענין זה שנעשית נאה, וה"ל נולד [ועי' בר"ן בש"ס דס"ה רע"ב שלא פי' כן וכמו כן הכא פירש באופן אחר; וכנלע"ד כתבתי]: לז)*והוא הדין בנדר טעות לצדקה אם פלוני בבית, ושכח שהיה שם, פטור [רל"ב ו]: לח) דס"ל לר' ישמעאל אפי' נעשית יפה א"צ התרה; ולא קיי"ל כן. מיהו לא דמי לאביה רע לעיל [מ"ג]? דהתם פירש „שאביה רע", וכמו כן הכא, אילו אמר שהיא כעור', הוה משמע כל זמן שכעור', משא"כ הכא קאמר פלונ' כעור'. עוד י"ל דהתם מלוי שימות או שיעשה תשוב' טפי מדמלוי הכא דכעור' תתיפה: לט) כי המה לבו על עניותן: מ) *ואין כאן נולד: מא) *סיפא דקרא המלבישכם שני עם עדני'. ומייתי קרא לראיה דבנות ישראל דרכן להצטער אודות חכמיהן

עיקר תוי"ט

כב) מותר. וצריך בכ"ז התרה. אחר שאלה לחכם. הר"מ: (כג) וא"ת מ"ש מהאומר שאביה רע ושמע שמת או עשה תשובה דתנן במ"ג דהוי נדר טעות. וי"ל דש"ה משום דאדם רע עשוי לעשות תשובה ועשוי למות שלכן אומדין דעתו דכי אמר שאביה רע כל זמן שאביה רע קאמר. משא"כ באשה כעורה שאין עשויה להיות נאה שלכן לא הי' בדעתו שתהא מותרת לו כשתהא נאה. הרשב"א ז"ל. א"נ אי אמר שהיא כעורה ה"נ. אבל הכא דלפלונית כעורה קאמר לא משמע כתולה נדרו בדבר. ר"ש בר"י ב"ת ז"ל: (כד) אל שאול. וסיפיה המלבישכם שני עם עדנים כו'

פ״י נערה(א) **המאורסה**(ב) **אביה ובעלה**(א) **מפירין נדריה**(ג) **הפר האב ולא הפר הבעל**(ד)(ב) **הפר הבעל ולא הפר האב**(ו) **אינו מופר**(ה) **ואין צריך** לומר שקיים אחד מהן(ו): **ב** מת האב לא נתרוקנה(ז) **רשות לבעל**(ח). מת הבעל נתרוקנה רשות לאב(ט) בזה יפה כח האב מכח הבעל. **בדבר אחר יפה כח הבעל מכח האב שהבעל מפר**(י) בבגר(יא) והאב אינו מפר בבגר.

נדר־

ר״ע מברטנורה

פ״י נערה המאורסה. בת שתים עשרה שנה ויום א׳ והביאה שתי שערות קרויה נערה. עד ששה חדשים. ובת י״א שנה ויום אחד נדריה נבדקים אם יודעת לשם מי נדרה ולשם מי הקדישה נדרה נדר ואף היא אביה **ובעל׳** מפירין נדריה: הפר האב ולא הפר הבעל. משום דהוה אפשר למטעי ולפרש אביה ובעלה מפירין נדריה. או אביה או בעלה תנא הפר האב ולא הפר הבעל וכו׳ לאשמועינן דתרווייהו צריכין להפר: ואין צ״ל שקיים א׳ מהם. שאם קיים אחד מהם אין השני יכול להפר והא קמ״ל שאע״פ שנשאל הא׳ מהם שקיים. על הקמתו כדק״ל נשאלים על ההיקם. אין זה שנשאל על ההיקם יכול להפר יותר (ג) הואיל ולא היו יכולים שניהם להפר בבת אחת: **ב** מת האב לא נתרוקנה רשות לבעל. שאין הבעל מפר נדרי אשתו עד שתכנס: מת הבעל נתרוקנה רשות לאב. ומפר כל ימי נערותה דכתיב (במדבר ל׳) **בנעוריה** בית אביה (ה): והאב אינו מפר בבגר. כדכתיב

נבית

תפארת ישראל

פ״י א) *היינו בת י״ב ויום א׳ ואעפ״י שלא הביאה ב׳ שערות [י״ד רל״ג, ורמ״ל פי״א מנדרי׳ הניח זה בצ״ע]. מיהו בכולהו מכילתן נער׳ לאו דוקא, רק גם בקטנה בת י״א ויום א׳ בידעה לשם מי נדר׳ דינה כנער׳, רק נקט נערה, דבנערה אפילו אינה יודעת לשם מי נדרה, נדרה נדר. מיהו **בקטנה** או נערה, אביה מפר כל נדריהן, ויש אומרים דוקא נדרי עינוי נפש ויש אומרים דרק קודם אירוס מפר אב כל נדרים, ואח״כ רק נדרי ענוי [רל״ד סנ״ח]. אבל קטנ׳ או נער׳ שנתארסו, אב ובעל מפירין להן, ובהובגרו או נישאו, תו אין לאב רשות בהן [ועי׳ לקמן פי״א סימן כ״א]: ב) *שנתקדשה ולא נכנסה לחופה עדיין: ג) *ודוקא בשמעו ביום א׳ [וצ״ל דאי׳ מדכ׳ ובשמע אישה ביום שמעו דביום שמעו מיותר? ע״כ דביום שמעו דאב דלעיל מנה קאמ׳ וי״ח]. מיהו אפי׳ נדרים שמקודם שנתארס׳, מפירין שניהם בשותפות [שם ה׳]: ד) *אלא שתק ביום שמעו [ודלא כרש״י שכ׳ שמע״פ] ה) *קמ״ל דלא נטעה ברישא לומר דברישא או או קאמר, אי נמי קמ״ל סיפא, מדסלקא דעתך אמינא דברישא רק לכתחלה אביה ובעל מפירין, להכי קאמר אינו מופר, אפילו בדיעבד, או נ״ל דקולא קמ״ל, דמדלא קאמ׳ אסור. או נדר׳ נדר עדיין, ש״מ דרק אינו מיפר לגמרי, אבל הוקלש איסורו ואין לוקין עליו עוד [כמש ס״כ]. מיהו באין לה אב, או שהובגר, אין האירוס מפר: ו) *שהתרצה בנדרה, ואפילו בלב מהני [מש״כ שפרש בלב לא מהני, רק נאמר שלי ואכלי וכדומ׳ [שם סמ״א]. וקא משמע לן הכא, דאפי׳ נשאל א׳ מהן על ההיקם, אף דקיי״ל נשאלין על ההקם ביום שמעו היינו בא״ל רק הפרת אב, או רק הפרת בעל, אע״פ הכא מודיה שעות של היקם שלא הי׳ יכול א׳ מהן להפר, שוב אינן יכולין להפר: ז) שיפר לבדו: ח) שמפר לבדו עד שתבגר: ט) *כשנכנסה לחופה מפר הוא לבד, אב,

נרק

עיקר תוי״ט

(א) **אביה.** בגמרא יליף לי׳ מקרא: **ב) ולא הפר.** אלא שתק מעת לעת. רע״ב: (ג) והקשה הר״ן בשם הרשב״א הא כיון דחכם עוקר הנדר מעיקרו הרי הוא כאלו לא הקים כלל ותי׳ דשאני הפרה דקליש׳ לה ספי דבאפי נפשה לא מידי הוא אלא בצירופא דאידך וכדאיה להצטרף ביחד דוקא וכדתני דהפר אחד מהם ומת בטלה לה הפרתו הלכך כיון דהפרה דחד אפי׳ כי לא הקים הגרי׳ ק יבא טובא. כל היכא דהקים. כיון דהאי שעתא לא הויא להצטרופי בטלה לה לגמרי וכיון דלא חזיא ההיא זימנא לא חזיא בתר זימנא: **ד) לא הר׳.** יליף לה בגמרא מדכ׳ בנעוריה בית אביה כרש״י כל זמן שהיא נערה שלא בגרה לא תצא מרשות אביה ואפי׳ היא ארוסה במשמע. ע״כ. דהאי קרא מוקמינן ליה בנערה המאורסה: (ה) דכיון שאמרנו שבשמעו בכל ימי נערותה לא תצא מרשות אביה ש״מ דברשות אביה היא. והא מיהת כברשות אחר שולט עליה דהיינו האירוס קאמר רישא דקרא בין איש לאשתו בין אב לבתו. אבל כשאינו שולט עליה שכבר מת לא יצתה מרשות אביה ופתוי״ט: **ו) מפר כו׳.** לא מיירי בקדשה כשהיא נערה ובגרה ומעתה שנתרוקן רשות האב **דאלי** שנה ממיתה

כלב

ג נדרה והיא ארוסה(י), נתגרשה בו ביום, נתארסה בו ביום, אפילו למאה, אביה ובעלה האחרון מפירין נדריה. זה הכלל(יא)(ט) כל שלא יצא' לרשות עצמה שעה אחת(יב) אביה ובעל' האחרון מפירין נדריה(יג): ד דרך תלמידי חכמים(יד) עד שלא היתה בתו יוצאה מאצלו(טו), אומר לה כל נדרים שנדרת בתוך ביתי. הרי הן מופרין, וכן הבעל עד שלא תכנס לרשותו(טו), אומר לה כל נדרים שנדרת עד שלא תכנסי לרשותי, הרי הן מופרין(טז), שמשתכנס לרשותו אינו יכול להפר(יז): ה בוגרת(יח) ששהתה י"ב חדש(יט) ואלמנת שלשים יום(כ) רבי אליעזר אומר הואיל(יב) ובעלה חייב במזונותיה יפר(כ) וחכ"א אין הבעל מיפר(יג) עד שתכנס(יד) לרשותו(כא): ו שומרת יבם(כב) בין ליבם אחד בין לשני יבמין(כג) רבי אליעזר אומר יפר(כד)

ר"ע מברטנורה

(שם) בבית אביה בנעוריה: ג נתגרשה בו ביום. ששמע האב(ז). שאם עבר היום. שוב אינו יכול להפר. ונתארסה לאחר. בו ביום אביה ובעלה האחרון מפירין נדריה. שנדרה בפני הארוס הא'. שהארוס מפר בקודמין(ח): כל זמן שלא יצאה לרשות עצמה. לא מחמת בגר ולא מחמת נשואין: ד עד שלא היתה בתו יוצאה מאצלו. קוד' שתבא לרשות הבעל: וכן הארוס אומר לה כן עד שלא תכנס לרשותו. שמשנכנסה לרשותו אינו יכול להפר שאין הבעל מפר בקודמין ושמעינן ממתני' שהבעל יכול להפר נדרי אשתו אפילו בלא שמיעה מדקתני וכן הבעל עד שלא תכנס לרשותו אומר וכו'(י): ה בוגרת ששהתה י"ב חדש. בוגרת שאין אביה מפר נדריה ותבעוה לינשא ושהתה י"ב חדש(יא) שמכאן ואילך בעלה חייב במזונותיה: ואלמנה ששהתה ל' יום. משתבעוה לינשא שהיא אוכלת משל בעלה ר"א אומר הואיל ובעלה חייב במזונותיה. הוא מפר את נדרה ואין הלכה כרבי אליעזר: ו שומרת יבם וכו' ר"א אומר יפר. כשעשה בה יבמה מאמר מיירי דסבירא ליה לר"א מאמר קונה ביבמה קנין גמור מן התורה ואם היא נערה ויש לה אב. אביה ויבמה

שפסה

תפארת ישראל

ברק נתקדשה, אינו מפר בבגר [שם ס"ס]: י) ושמע אביה ולא הבעל: יא) *לאתויי אפי' כשנמסר' כבר לשלוחי הבעל ולא נכנס' לחופ' עדיין, מקרי לא יצאת, דברשות אב היא עדיין: יב) ועי"י נשואין או בגרות: יג) *שארוס מפר בקודמין [שם ה']: יד) *שיודעין הדין שיכולין להפר אפילו לא שמעו: טו) *קודם כניסת' לחופה: טז) דאב או בעל רשאין להפר אף שלא שמעו, וי"א דוקא ששמעו על כל פנים לבסוף [רל"ד סכ"ה]: יז) *דבעל אינו מפר בקודמין: יח) *דאב וארוס אין מפירין נדריה [שם י']: יט) *משתבעה ארוס שתכין מלבושיה לחופ' [כפ"ה דכתובות מ"ג]: כ) *ס"ל מדניזונת את מארוס, רק אדעתו נודרת: כא) *ר"ל לחופה, והכי קיימא לן [שם ב']: כב) *בהיא נערה [עיין יבמות פ"ד מ"ג]: כג) ועשה בה א' מהן מאמר: כד) בשותפו'

פס

עיקר תוי"ט

האב שלא כתריקנה אלא בקדב' כשהיא בוגרת המרינן. ואע"ג דתנינא הדא זימנא לקמן במ"ב איידי דנקיט רישא בזו יפה כח האב כו' נקט סיפא בזו יפה כח הבעל כו'. גמרא: (ז) בדוקא נקט ששמע האב כלומ' ולא הבעל דהכי מוקמינן לה בגמ'. ועתוי"ט: (ח) בגמרא יליף לי' ודקדק מלת ארוס ולא קרי לי' מאורס. עתוי"ט: ט) הכלל. לאתויי הלך האב או שלוחיו עם שלוחי הבעל גמרא: (י) ודייק ממתני' דסתמא קתני דמשמע דאיכא במשמע ואפי' לא שמעו. והר"נ פי' מדקאמר כל נדרים ולא אמר נדר פלוני ופלוני והה"נ ברישא גבי אב דינא הכי ועתוי"ט: (יא) פי' תבעה ביום הבגר שאם לא תבעה ביום הבגר אין לה יב"ח מיום התביעה אלא מיום הבגר ואם כבר עברו עלי' יב"ח אחר הבגר אין לה אלא ל' כדין אלמנ' דתנן במ"ב פ"ה דכתובות ומשום דזה הוא פי' דחוק בל' המשנ' אמרי' בגמרא תני בוגר' ושהתה כו'. ועתוי"ט: יב) הואיל כו'. ומסיק בגמרא משום דכי הנודרת על דעת בעלי' נודרת. כלומר מה שאמרה התורה דבעל מיפר נדרי אשתו משום כיון שהאשה ניזונת משל בעלה אינה נודרת אלא לפי דעתו וכאלו פירשה אם לא ירצה לא יהא נדר. הלכך בכל חשבינן לה ככנוסה לענין הפרת נדרים כיון דניזונת משלו ועתוי"ט: יג) מיפר. יחידי רש"י: יד) עד. שתכנס גו' דלא אמרי' על דעת בעל' נודרת כשנתחייב במזונותיה אלא משנכנס' לרשותו. הר"נ וכניסת רשותה. להר"מ מסירתה לשלוחיו זו היא כניסה' גם להפרת נדרים. ולהטור לא סגי במסירת שלוחיו עד שתכנ' לחופ' ועתוי"ט

ולפ"י

רבי יהושע אומר לאחד ולא לשנים כה), רע"א לא לאחד ולא לשנים כו) א"ר אליעזר מה אם אשה שקנה הוא לעצמו כז) הרי הוא מפר נדריה כח), אשה שהקנו לו מן השמים, אינו דין שיפר נדריה כח), אמר לו רבי עקיבא לא, אם אמרת באשה שקנה הוא לעצמו, שאין לאחרים בה רשות כט), תאמר באשה שהקנו לו מן השמים שיש לאחרים בה רשות ל), אמר לו רבי יהושע עקיבא דבריך בשני יבמין, מה אתה משיב על יבם אחד, אמר לו אין היבמה גמורה ליבם, כשם שהארוסה גמורה לאישה לא): ז האומר לאשתו לב) כל הנדרים שתדורי מכאן יח) עד שאבא ממקום פלוני לג) הרי הן קיימין, לא אמר כלום לד), הרי

ר"ע מברטנורה

שעשה בה מאמר מפירין נדריה: ר' יהושע אומר לאחד ולא לשנים. דלא ס"ל לר"י מאמר קונה קנין גמור מיהו ס"ל דיש זיקה וזיקה ככנוסה(טו) וכשאין שם אלא יבם אחד מפר. אבל כשיש שני יבמין אין שום אחד מהם מפר שאין ברירה: ר"ע אומר לא לאחד ולא לשנים. דסבר זיקה אינה ככנוסה ומאמר אינו קונה קנין גמור מן התורה: אשה שקנה הוא לעצמו. היינו ארוסתו: הרי הוא מפר נדרים. בשותפות עם אביה: אשה שהקנו לו מן השמים. דהיינו יבמתו: אינו דין שיפר נדריה. בשותפות עם אביה: שיש לאחרים רשות בה שגם היא זקוקה לשאר אחים(טז): מה אתה משיב על יבם אחד. כלומר תשובתך טובה על דברי ר"א שאומר שמפר אפילו כשיש ב' יבמין מה תשיבני על דברי שאני אומר לאחד ולא לשנים: אין היבמה גמורה ליבם. להתחייב מיתה הבא עליה: כשם שהארוסה גמורה לאישה. לענין חיוב מיתה(יז) והלכה כר"ע: ז הרי הן קיימים לא אמר כלום. דהוה ליה קיום בטעות לפי שיש נדרי' שלא

תפארת ישראל

עם האב אם היא אלמנה מאירוסין: כה) *ס"ל מאמר אינו קנין גמור, אבל זיקתה עושה אותה ככנוס' [וי"א כארוסה], ולהכי ביבם א' מפר, אבל בב' הרי בדאורייתא אין ברירה: כו) דס"ל דזיק' ומאמר לא מהני: כז) ע"י שקדשה: כח) בשותפות עם האב: כט) *שאין קדושי אחרי' תופסין בה: ל) *דאע"ג דבקידש א' מהשוק את היבמה, הוה רק ספק קדושין [כיבמות דל"ב ב']. עכ"פ בקידש אח המת את היבמה אפי' כבר קדשה אח אחר, הו"ל עכ"פ קדושי ודאי מדרבנן [כיבמות ד"נ ע"ב]: לא) *דעכ"פ יבמה אפילו קדשה יבם, אין אחר שבועלה חייב מיתה: מה שאין כן ארוס' [אמנם ק"ל מה מסתפק שמואל [יבמות דף נ"ב ב'] ביבמ' לשוק אי תפס בה קדושין, הרי ממשנתינו מוכח דלא תפסי בה קדושין מא' בשוק, מדקאמר ר"י מה אתה משיב ביבם א', ומדלא מהדר לי' ר"ע אפי' ביבם א' יש לאחרי' בה רשות? ודוחק לומר דשמואל מספקא לי' אי ר"י הי' סבור דלא תפסי בה קדושין, ומהדר לי' ר"ע אין היבמ' גמורי' וכו', ר"ל דתפסי בה קדושין מאחר, או דתרוייהו ס"ל דלא תפסי בה קדושין מאחר, ומה דקאמר ר"ע אין יבמה גמור' וכו' היינו שאין הבא עליה חייב סקילה, דעכ"פ אין הלשון משמע דפליגי ר"י ור"ע בהא? גם מדקדק ר"ע אין היבמ' גמור', ולא נקט כלעיל, רשות אחרים עליה, משמע טפי דמלתא אחריתא קאמ', שאין בה חיוב סקיל' כשבעל'? ונ"ל די"ל דר"ע לטעמיה דס"ל [כתובו' כ"ט ב'] אין קדושין תופסין בחייבי לאוין, א"כ כ"ש יבמ' דכתיב בה נמי לא תהי', לא עדיפא משאר חייבי לאוין [כיבמות דכ"ב ב'] להכי אצטריך להשיב דע"כ אין בה חיוב סקילה, אבל שמואל מספקא לי', למאי דקיי"ל [אה"ע י"ח, ומ"ד ס"ז] דקדושין תופסין בחייבי לאוין, הפשר דיבמה שאני דכ' גבה לא תהי' בה הווי']. וקיי"ל כר"ע: לב) *ה"ה לבתו: לג) ר"ל משאצא מכאן עד שאבוא ממקום פלוני: לד) דקיום בטעות הוא, דלמא הדור נדר דלא ניחא לי' לפ"ז אם פי' דנדר דניחא לי' שתדור יהא קיים מהני

עיקר תוי"ט

(טו) ולפ"ז אפי' לבדו מצי מיפר. ותימה מנ"ל לעשו' מחלוקת שניה בין ר"א לר"י דלר"א הא פרשינן דמיפר בשותפות ולר"י מצי מיפר לבדו. והר"נ אע"פ שגם הוא מפ' כן כי אה"נ א"נ כי אמרי' ר"י קסבר יש זיקה. לאו למימרא דלהוי ככנוס' אלא דהויא כארוס' ומיפר בשותפות. ועתוי"ט: (טז) שאם עשה בה מאמר יבם זה. ובא אחר אח"כ ועש' בה מאמר תפיס שני כדאמר בפ"ה דיבמות יש מאמר אחר מאמר. רש"י: (יז) לפי שדברי הכל יבמה ארוס' אין חייבין עלי' סקיל' כנער' המאורס' הר"מ: יח) מכאן כו'. מאותה שעה שאצא מכאן ועד כו' והיינו דלא קתני מיום זה לפי שאין דעתו אלא מיום שיצא מכאן ומש"ה לא מפר לה מהשתא

הרי הן מופרין, ר"א אומר מופר לה), **וחכ"א אינו מופר, אמר רבי אליעזר אם הפר נדרים שבאו לכלל איסור לא יפר נדרים שלא באו לכלל איסור, אמרו לו הרי הוא** יט) **אומר אישה יקימנו ואישה יפירנו את שבא לכלל הקם** לו) **בא לכלל הפר, לא בא לכלל הקם לא בא לכלל הפר** לז)**: ח הפרת נדרים** לח) **כל היום** לט) **יש בדבר להקל ולהחמיר. כיצד, נדרה בלילי שבת, יפר בלילי שבת וביום** כב) **השבת עד שתחשך, נדר' עם השכה** מ) **מפר עד** כג) **שלא תחשך, שאם חשכה ולא הפר, אינו יכול להפר** מא)**:**

פי"א

תפארת ישראל

מהני קיום. מיהו זה רק לר"א, אבל לחכמים דס"ל היקם דסיפא, לפיכך אפי' פירש כן, אפ"ה גם נדר דניחא ליה אינו יכול לקיים מדלא בא לכלל הפר לא בא לכלל הקם: לה) *דמסתמא לא ניחא ליה בשום נדר: לו) שחלו כבר: לז) ואין ק"ו שאדם דן מן עצמו שקר היקש שהוא כלמ"ס: לח) אב או בעל שמפירין ביום שמעו: לט) משנדרה עד שתחשך: מ) בשבת עצמו סמוך לחשיכה במוצאי שבת: מא) והא דנקט נדר בשבת? קמ"ל דמפירין נדרים בשבת, אפילו שלא לצורך שבת, דהרי בנדרה בשבת קודם חשיכה, מסתמא תו אינו לצורך שבת, דכבר אכלה ופשטה קשוטיה, ואפ"ה מפר; מסא"כ להתיר נדר בשבת, דוקא לצורך שבת שרי. מיהו המפר בשבת, לא יאמר בלשון הפרה, רק יחשב כן בלבו, ויאמר טול אכול או טול ושתה [רל"ד כ"ד]; ואע"ג שלא תעשה כן מיד רק אחר שעות הרבה מהני, דהרי מפיר אפי' נדרים שאינן לצרך שבת:

פי"א

ר"ע מברטנורה

שלא יחפוץ בקיומן: הרי הן מופרין ר"א אומר מופר. דמסתמא אין אדם רוצה בנדרי אשתו נדרים שבאו לכלל אסור. לאחר שנדרה אסורה בהם אם לא יפר לה הבעל: שבאו לכלל הקם. נדרים שחלו כבר: ח הפרת נדרים. שאמרה תורה (במדבר ל') ואם ביום שמוע אישה יניא אותה (כ): כל היום. עד שתחשך שנאמר ביום שמעו והא דכתיב מיום אל יום צריכא דלא תימא ביממא אין בלילא לא קמ"ל מיום אל יום דזמנין שיש לו זמן להפר מעת לעת כגון אם נדרה בתחלת הלילה: ויש בדבר להקל ולהחמיר. כלומר פעמים שיש להפרה זמן מועט פעמים זמן מרובה: נדרה בלילי שבת. הא דנקט בלילי שבת לאשמועינן שמפירין נדרים בשבת ואפילו שלא לצורך השבת (כא) והחכם אינו מתיר בשבת אלא נדרים שהן לצורך השבת ואע"פ שהיה לו פנאי מבעוד יום יכול להתיר לצורך השבת: שאם חשכה ולא הפר אינו יכול להפר. ואין הפרת נדרים מעת לעת אלא א"כ נדרה מתחלת הלילה. ולענין הפרה אינו מועיל עד שיאמר מופר לך כלישנא דקרא דהפרת הבעל הוא מכאן ולהב' בלא טעם כמו את בריתי הפר (בראשית י"ז) וחכם הוא שאומר מותר לך (כד) אין כאן נדר ואין כאן שבועה שהוא עוקר הנדר מעיקרו ואם אמר החכם בלשון הפרה והבעל בלשון התרה אינו מופר ואינו מותר ואם אמר אם לא נדרת מדירך אני דבריו קיימים ואין צריך שיאמר קיים ליכי הואיל ואפילו שתק כל אותו היום הנדר קיים נדבור כל דהו נמי הוי קיום. ובשבת יאמר טלי אכלי טלי שתי ולא יפר כדרך שאומר בחול והנדר בטל מאליו ואם אינו יכול להכריז מבטל בלבו ואין צריך להוציא בשפתיו (כה) ודוקא בחול כגון טלי אכלי שהוא מכריחה

לעבור

עיקר תוי"ט

דחייבי' דלמא בעודה אללו תדור נדרים שירצ' בקיומן. הר"ן: יט) **הרי הוא ס'**. דאע"ג דאיכא ק"ו בעי"כ הקישן הכתוב. הר"נ: (כ) אע"ג דגבי אב דכתיב קודם. כ' נמי ואם הניא אביה אותה ביום שמעו. ניחא לכו למנקט קרא דגבי בעל. משום דגבי' כתיב מיום אל יום: (כא) מדקתני נדרה עם חשכה משמע שאפי' נדרים שלא לצורך השבת דכבר אכלה ודרך להפשיט תכשיטי שבת משחשיכה ותלי טעמא שאם חשכה ולא הפר כו' ושמא אפי' בתוך היום אינו יכול להפר. אלא ש"מ דאפי' שלא לצורך מיפר. גמרא: **(כב) וביום**. שהיום הולך אחר הלילה כדכתיב ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד: **(כג) מפר עד כו'**. ובדין הוא דליתני אינו מיפר לכשתחשך כיון דלהחמיר קתני אלא להכי תנא האי לישנא משום דשייך ביה טפי מאי דמסיים מלתיה שאם קודם חשיכה לא הפר א"י להפר דאשמעי' בהאי לישנא דמפירין בשבת אפי' שלא לצורך השבת. הר"נ: (כד) בגמרא. ופי' הר"נ דמשמע ליה מדכתיב לא יחל דברו. כלומר לא יעשה דבריו חולין ודרשי' אבל אחרים מוחלין לו שעושין אותו חולין. ובחולין מותר שייך למימר בהו: (כה) לא שאם יכול להכריחה שא"צ ביטול דליתא דלעולם לא סגי בלא ביטול

בגוב

פי"א **ואלו** נדרים(א) שהוא(ב) **מפר**(א) דברים שיש בהן ענוי נפשד(ד) אם ארחץ אם לא ארחץ(ג), אם אתקשט(ה) ואם לא אתקשט(ד), **אמר** רבי יוסי אין אלו נדרי ענוי נפשו(ו), **ב** ואלו הם נדרי ענוי נפשו(ו), **אמרה** קונם פירות העולם עלי(ז) הרי זה יכול להפר. פירות מדינה(י) (זו) עלי, יביא

לא

ר"ע מברטנורה

נשבור על נדרה הוא שמועיל אם חשב בלבו אע"פ שלא הוציא בשפתיו אבל הפרה שאינו מכריחה לעבור על הנדר צריך להוציא בשפתיו ולא סגי אם הפר בלבו:

פי"א ואלו נדרים. בגמרא מפרש דנדרים ושבועות קתני. דבלשון חכמים שבועו' בכלל נדרים הם: אם ארחץ אם לא ארחץ. הכי קאמר הנאת רחיצה אסורה עלי לעולם אם ארחץ היום הרי נדר. אם לא ארחץ. שבועה שלא ארחץ הרי שבועה. וכן אם אתקשט הנאת קשוט אסורה עלי לעולם אם אתקשט היום. אם לא אתקשט שבועה שלא אתקשט: אמר ר"י אין אלו נדרי ענוי נפש. אנדר בלבד פליג רבי יוסי על ת"ק והאומר דהנאת רחיצה אסורה עלי לעולם אם ארחץ היום אין זה נדר של ענוי נפש שהרי אפשר לה שלא תרחץ היום ולא תהיה הנאת רחיצה אסורה עליה לעולם ומניעת יום א' מרחיצה אינו ענוי נפש דניוול של יום אחד לא הוי ניוול ואין הלכה כרבי יוסי ובין האב ובין הבעל נדרי ענוי נפש הוא דמפירים דכתיב (במדבר ל') בין איש לאשתו בין אב לבתו מקיש אב לבעל מה בעל אינו מפר אלא נדרי ענוי נפש(ב) אף אב אינו מפר אלא נדרי ענוי נפש ורמב"ם פסק שהאב מפר כל נדרים ושבועות אפילו אותן שאינן של ענוי נפש שנאמר (שם) כל נדריה ואסריה(ג):

אם

תפארת ישראל

פי"א א) *ה"ה שבועו' בכלל נדרי' בלשון חכמים: ב) *הבעל או האב [וי"א דאב מפר כל נדר [רל"ד כ"ח]: ג) *מדנקט „אם ארחץ", ש"מ דמיירי דאסר' דבר אחר בתנאי אם ארחץ, ומוקי לה בש"ס דקאמר' קונם הנאת רחיצ' עלי לעולם אם ארחץ היום או אם לא ארחץ היום [דמשום דבנדר אוסר החפץ עליו, ורחיצה אינה חפץ, להכי נ"ל הנאת רחיצה עלי. וק"ל דלהכי נקט תנא בכה"ג, ולא נקט כפשוטו קונם הנאת רחיצה עלי? דקמ"ל תרתי, תדא דאע"ג דרחיצת יום א' אינו עינוי נפש רק ניוול והרי ניוול אינו רק דברי' שבינו לבינה, והו"ל דאינו מיפר רק לעצמו [כנדרים דע"ט ב'], אפ"ה יפר לעולם, דמשום ניוול יהיה לה ענוי נפש, ותו קמ"ל דאפילו לא נאסרה ברחיצת היום מכח שנדר, רק מכח תנאי, אפ"ה יפר. ול"א לא תרחץ ולא יאסר רחיצה עלה לעולם, ולרא"ש ור"ן קמ"ל הכא הכי דניפר מהשתא, דס"ל לרבנן דבעל מיפר אף שלא חל שנדר, ותמהני דהרי במשנ' לא נזכר דמיפר מהשתא]: ד) *כ"ל דלא זו אף זו קתני, דלא זו רחיצה שנצרך לאדם טפי, מחשב ענוי, אלא אפילו קשוט שאינו צריך כ"כ לבריאו' ולנקיות ואינו רק חשיבות יתיר' אפ"ה מחשב ענוי נפש: ה) נ"ל דר"ל דלא הייבי' דמשום ניוול יהי' לה ענוי נפש, ואפי' אסרה רחיצה בנדר עלה לעולם, ס"ל דלא הו"ל ענוי נפש. מיהו מודה ר' יוסי דעכ"פ דברי' שבינו לבינה הוה, וכ"מ, דנדרי ענוי נפש, כשמפירם מועיל אפילו לאחרי' כשתתגרש או תתאלמן, אבל נדרי' שבינו לבינה, אינו מיפר רק לעצמו, אבל כשתתאלמן ותתגרש ותנשא לאחר, חל הנדר למפרע: ו) אסוקי מלתא

דר"י היא: ז) *היום, דאי לעולם, א"צ להפר, דהו"ל שוא [רל"ב ה']. וכ"ל דה"ק קמ"ל

דאפי'

עיקר תוי"ט

שלב וכדאמר בגמרא בהדיא כו'. ודברי הרב הכי יפורשו ואם אין יכול להכריחה סגי ליה במה שמבטל בלבו וא"ל שיוציא לו כפרה בשפתיו שכיון שאמר לה שלי אכלי ורצונו להכריחה אלא שאין ביכולתו כי מבטלו בלבו סגי אבל אפי' כשמכריחה ושומעת לו צריך נמי שיהא מבטל בלבו וכדאמרן אלא שזה חדוש הוא כשאינו יכול להכריחה שיהא סגי בביטול. זה הוא שרוצה להשמיענו ועתוי"ט:

א) מיפר. בין האב בין הבעל וקרא כתיב כל נדר וכל שבועת איסר לענות נפש אישה יקימנו ואישה יפרנו: (ב) בכפרי מפורש שם דהכ"נ דברים שבינה לבינו. והר"ב השמיט משום דהכתי לא איירינן בהו ולא קאמר אלא לאפוקי דעת הר"מ: (ג) והקישא אתארסה ונתארמלה מוקי לה. טור. ועתוי"ט: **ד)** נפש. מפי' נגמ' דכ"ק אלו נדרים שהוא מפר בין לעצמו בין לאחרים דברים שיש בהם ענוי נפש כו': **ה)** אתקשט. קשוט ספנים כגון כחול ופקוס דבהא הוא דס"ל לרבנן דמפר משום נדרי ענוי נפש אבל קשוט של מטה אפי' רבנן מודו לר"י דאין אלו נדרי ענוי נפש אלא דברים שבינו לבינה. וכ"כ מוכח בגמרא: **ו)** אין אלו כו'. מדלא קאמר סתמא לא יפר ש"מ דה"ק נדרי ענוי נפש הוא דלא הוי הא דברים שבינו לבינה הווין. גמ'. ועמ"ש במ"ב: **ז)** פירות כו'. ומסתברא דלרבי יוסי נמי בנדרה מפירות מדינה שהיא דרה בו יפר דלא גרסה מדינתה

מתנו'

לה ממדינה אחרת ח). פירות הנוני זה עלי אינו יכול להפר ט) **ואם לא** היתה פרנסתו אלא ממנו י) הרי זה יפר דברי **רבי יוסי** יא): ג קונם שאיני נהנה לבריות יג) יב) אינו יכול להפר יג)

ויבואו

תפארת ישראל

דאפילו קישוט מחשב ענוי נפש, ור"א קמ"ל אפילו פירות עולם דא"א בלעדן עכ"פ כשאמר' ממדינ' זו. לא מחשב ענוי: ח) מדלא קאמ' פירות מדינתי עלי, גם לא נקט, יביא לה מחוץ למדינה? נ"ל דש"מ כר"ן דמיירי בנדרה מפירו' שאינן ממדינתה; אבל מפירות מדינת', לא גרע מחנווני המקיפו: ט) *נ"ל דלהכי במדינה נקט הקנתה, יביא לה, ובחנווני נקט לא יפר? דקמ"ל כר"ן דמדינ' זו מיירי בלא נדרה מפירות מדינתו, א"כ אילו הוה נקט במדינ' זו אינו מיפר, הו"א דבשום גוונ' אינו מיפר אפי' בנדרה מפירות מדינתו והא ליתא דהא הו"ל דברי' שבינה לבינו, דטריח' לי' מלתא ליזל למדינה אחרת, ואפשר דהו"ל נמי ענוי נפש, דלפעמי' יחלש ולא ילך ותתענה: להכי נקט יביא לה, ולא נקט ילך ויביא, לאשמעי' דוקא בלא מחסר רק הבא', שבל"ז הולך לשם; אבל בחנווני נקט לא יפר, דאפי' רחוק קצת יוכל לילך אצל אחר ולא מחשב טרח' [ועי' שם דפ"ב א']: י) בזה מקיפו, וחנווני אחר לא ילוה לו, וכשלא יהי' לו מעו' תתענה: יא) *ואנן קיי"ל דהנאת מקום פלוני עלי או הנאת פלוני עלי אפילו אינו חנווני הו"ל נדרי ענוי; ולרמב"ם הו"ל דברי' שבינו לבינה [שם רל"ב ס']: יב) ר"ל ממה שבייך לבריות: יג) *דיכולה ליהנות מבעל, שאינו

בכלל

ר"ע מברטנורה

ב אם לא היתה פרנסתו אלא ממנו. שהוא מאמינו עד שירויח ויפרע לו (ח): הרי זה יפר דברי ר' יוסי. ר' יוסי לטעמי' דס"ל שאין הבעל מפר כל נדר שיש בו ענוי נפש שהיה מחלק בין ענוי מרובה לענוי מועט ובין ענוי של זמן מרובה לזמן מועט, וכל מתניתין דהאי פרקא אזלא כותיה (ט) ואינה הלכה אלא הבעל מפר כל נדר שיש בו ענוי נפש בין של יום אחד ואפילו שעה אחת (י), בין של זמן מרובה בין ענוי גדול בין ענוי קטן וכן מפר נדרים ושבועות בדבר שבינו לבינה אף על פי שאין בהם ענוי נפש כגון אם נשבעה או נדרה שלא תכחול או שלא תתקשט (יא) וכן אם נדרה שלא תאכל מפירות מדינה זו הבעל מפר שטורח הוא לו להביא לה פירות ממדינה אחרת. והוה דברים שבינו לבינה, ומה בין נדרים ושבועות שבינו לבינה. לנדרי' ושבועות שיש בהן ענוי נפש. נדרים ושבועות שיש בהם ענוי נפש. מפר לעצמו ולאחרים כגון אם נדרה שלא תאכל בשר ושלא תשתה יין מפר לה והיא מותרת לאכול ולשתות ואפי' לאחר שתתאלמן או שתתגרש ותנשא לאחר. ונדרים ושבועות שבינו לבינה כגון אם אסרה עליה תשמיש של כל אדם לעולם או שלא תכחול ותתקשט לעולם מפר חלקו ותהא משמשתו וכוחלת ומתקשטת כל זמן שהיא תחתיו וכשתתאלמן או תתגרש תהיה אסורה בתשמיש כל אדם ולכחול ולהתקשט וכן כל כיוצא בזה: ג קונם שאיני נהנית לבריות אינו יכול להפר. שאין זה מנדרי עינוי נפש שהרי יכולה להתפרנס משל בעל (יג) דבעל לאו בכלל בריות הוא. והא מתניתין נמי ר' יוסי היא ואין כן הלכה. כדפרישנא לעיל ולא מבעיא הי אמרה קונם שאיני נהנית לבריות שאסרה הנאת כל הבריו' עליה. שהוא מפר משום נדרי ענוי נפש אליבא דחכמים. אלא אפילו אמרה קונם שאיני נהנית לפלוני שלא

אסרה

עיקר תוי"ט

מחנוני המקיפו וכי קתני יביא לה ממדינה אחרת כשלא נדרה מפירות מדינתה הר"נ: (ח) ולא ימצא אחר שיאמין מקיפו ושפעמים שאין לו מעות ונמצאת היא מתענה. הר"מ: (ט) גמ'. ודייקינן לה כיון דקתני רי"א אין אלו שרי ואיהו גופיה אמר אלו כן נדרי ענוי נפש. למ"ל למתני תו ה"ז יפר דר"י אלא לאשמעינן מכאן ואילך נמי ר"י הוא: (י) ה"ה דזה שכ' לעיל דניוול של יום א' לא הוי ניוול לר"י דהא לרבנן הוה ניוול ה"ה של שעה אחת דל"ש: (יא) תמיהא טובא כיון שאין הלכה כר"י. והרי לרבנן כל קישוט הוי בכלל עינוי נפש. ואפי' לר"י כי סר"ב דלא פליג בשנשבעה ועוד דמידי הוא טעמא דלא פליג בנשבעה אלא משום דשבועה ליכא תנאה גבה אלא שבועה דלא ירחון לעולם קאמר ובהא לא פליג וא"כ הכא דסתמא קאמר ולא התנה שנשבעה ונדרה לפי שעה א"כ אף ר"יוסי מודה דהוי ענוי נפש. ועתוי"ט שהאריך והגית דברי הר"ב בנ"ע: (יב) לבריות. קונם יהא עלי כל מה שאני נהנה לבריות. רב"י. וגם הרא"ש והטו"ר העתיקו שאני: (יג) וכ"ת דהא והאי בעל אין פרנסתו אלא מן הבריות וה"ל בריות כחנוני שאין פרנסתו אלא ממנו דאמר יפר ל"ק דהתם אסר לה פירות חנוני אפי' בזמן שמביאה להבעל הלקדים.

אבל

ויכולה היא ליהנות בלקט[טו] ובשכחה ובפאה[יד]. קונם[טו] כהנים[טז] ולוים נהנים לי, יטלו על כרחו[יז]. כהנים אלו ולוים אלו נהנים לי, יטלו אחרים[יז][יח]: ד קונם שאיני עושה על פי אבא ועל פי אביך ועל פי אחי ועל פי אחיך[יח] אינו יכול להפר[יט] שאיני עושה על פיך, אינו צריך להפר[כ]. רבי עקיבא אומר יפר, שמא תעדיף[כא] עליו יותר מן הראוי לו[כב]

רבי

ר"ע מברטנורה

אסרה עליה אלא הנאה אותו פלוני בלבד, הבעל מפר משום דברים שבינו לבינה שטורח הוא לו כשלא תהנה מאותו פלוני. והתורה אמרה בין איש לאשתו כל דבר שבין איש לאשתו הבעל מפר: ויכולה להנות בלקט שכחה ופאה. ה"ק. ועוד טעמא אחרינא. שקונם שאיני נהנית לבריות אין הבעל מפר שהרי יכולה ליהנות מלקט שכחה ופאה שאינה נהנית מן הבריות. דמתנות עניים נינהו ונמצא שאין כאן עינוי נפש (יד): קונם כהנים ולוים נהנים לי. כי היכי דקונם שאיני נהנית לבריות מותרת במתנות עניים הכי נמי המדיר כהנים ולוים מנכסיו מותרים במתנות כהונה ולויה: ד קונם שאיני עושה על פי אבא. הקדש יהא כל מה שאני עושה מלבוא על פי אבא כלומר שלא יכול אבא ליהנות ממעשה ידי אינו יכול להפר שאין זה דברים שבינו לבינה ובהא מודו כולי עלמא שאוסרת הנאתה על פלוני אין הבעל מפר. וכן הלכה: על פיך אינו צריך להפר. משום דמשעבדא ליה(יט) ואע"ג דהקדש מוליא מידי שעבוד (כ) אלמוה רבנן לשעבודיה דבעל שאין הקונם מפקיע שעבודו: יפר שמא תעדיף עליו יותר מן הראוי לו. וההקדש חל על החלק העודף שאינו תחת שעבודו לפיכך צריך להפר וההפרה מועלת בו משום דהוי דברים שבינו לבינה שא"א שלא תערב אותו העודף בשל בעלה:

רבי

תפארת ישראל

בכלל בריות [שס ס"ד וס"ה]: יד) שאן הפקר, ואינה נהנית בהן מבריות. ואע"ג דמותרת ליזון מהבעל, והרי עשיר הוא ואיך הנזון עניי'? י"ל דקיפא מיירי כשהבעל עני, או בנתגרשה דאז אסור' גם מבעל: טו) *ר"ל האומר קונם וכו' וה"ה דאיירי באשה, דהרי כל פירות שדותי' של בעל הן, רק בנתן לה אחר על מנת שאין להבעל רשות בהן, וזה אינו מצוי, רק איידי דנקט לעיל שההנאה מפאה נקט נמי הך דדמי לה: טז) *אבל לא יתן להם [כך נ"ל לפי דמסיק הש"ס דמתני' ס"ל טובת הנאה ממון, ואפ"ה מותרים בתרומתו, דמדאסר הנאתו על כל הכהנים, למי יתן התרומה, הרי לא חזי לי' לפיכך הו"ל התרומה לדידי' כעפרא בעלמא, וכאילו אינה שלו, להכי מהפקיר' קא זכי, והא תינח כשלקחו הם מעצמן, אבל בנותן להם הוא, הדר הוא ואתהני' כדידי' ומהנה להו], וכ"ש לקט שכחה ופאה' דלא כתיב בהו נתינה, וודאי מותרי' ליטל בע"כ [רכ"ז נ']: יח) *נקט יטלו? לדיוקא, דאותן שהדירן, אפי' בנטיל' אסו': יח) *ר"ל הקדש יהי' מעשה ידי לאבא וכו': יט) דאינה משועבדת להן: כ) *דמשועבדת לו. ואף דהקדש קדושת הגוף מוליא משעבוד? בעבוד הבעל אלמוהו רבנן טפי: כא) *ע"י שהדחק א"ע יותר ממה שמשועבדת לו, ושמא

יתערב

עיקר תוי"ט

אבל הכא לא אסרי' אנפש' פירות הבריות אלא הנאת הבריות הלכך כל היכא שהבעל לוקח אותם מותרת בהן שאינה נהנה מן הבריות אלא מן הבעל. הר"ב והרא"ש: (יד) וק' גבי תנוי אמאי יפר והרי יכולה להנות מלקט כו'. וי"ל דמיירי בימות הגשמים דליכא לקט כו'. תוס' והרא"ש: (טו) בלקט כו'. אפילו טובת הנאה לית בהו דלא כתיב בהו נתינה. הרא"ש; ומה"ט מפרש בגמרא דלא תנן נמי מעשר עני משום דלא פסיקא לי' דזימנא במתחלק בתוך הגרנות דכתיב גביה והנחת בשעריך שרי לה לאתהנויי אבל במתחלק בתוך הבית דכתיב ביה ונתתה ללוי ולגר וגו'. אסור לה לאתהנויי. ועתוי"ט: (טז) כהנים וכו'. אין זה תלוי בנדר אשה. ואמרו בכאן לדמיון הדין כו'. הר"מ: (יז) על כרחו. אע"ג (דגבי נדרים) טובת הנאה ממון כיון שאסר כל הכהנים הלויים בהנאה א"א לתנו לשום כהן ולוי ואין לו בהם טה"נ וא"א לעכבו לעצמו. הלכך הוו כאלו אינם שלו. ועמ"ש ס"פ דב"ק. ועתוי"ט: (יח) אחרים. ולא אלו. וטעמא דשייך בהו טה"נ. ולהכי נקט כו' ומ"ע דגבן דלא שייך בהו טה"נ כלל תנן דיכולה להנות ואע"ג דהוי כמו שאומר אלו שהרי לא נאסרו אלא לאשה זו מחמת נדר עצמה אלא טעמא משום דלא שייך בהו כלל שום טה"נ ולהכי לא תנן נמי עניים נהנים לי. ועתוי"ט: (יט) וא"ל והרי יכולה אבה לומר איני נזונית ואיני עושה כמ"ש במ"ד פ"ה דכתובות דהא לא תמרה אלא אני עושה ולפיכך הויא כמפקעת מידי שעבוד שאינה יכולה: (כ) והא דתנן במ"ב פ"ז דערכין דאין הקדש מוליא מידי שעבוד מלוה. התם הקדש דמים והכא קרבן דקדושת הגוף הוא. רש"י: (כא) תעדיף. מוספת לו

בגמרא

רבי יוחנן בן נורי אומר יפר, שמא יגרשנה כג) ותהא אסורה לחזור לו כג): ח נדרה אשתו וסבור שנדרה בתו כד) כד), נדרה בתו וסבור שנדרה אשתו כד), נדרה בנזיר וסבור שנדרה בקרבן, נדרה בקרבן וסבור שנדרה בנזיר, נדרה מן התאנים וסבור שנדרה מן הענבים, נדרה מן הענבים וסבור שנדרה מן התאנים, הרי זה יחזור ויפר כה): ט אמרה קונם תאנים וענבים אלו שאיני כו) טועמת כו), קיים לתאנים, כולו קיים, הפר לתאנים, אינו מופר עד שיפר אף לענבי' כז). אמר קונם תאנים שאיני טועמת, וענבי' שאיני טועמת

תפארת ישראל

והערב קאת מזה בשל בעל; ות"ק ס"ל דקך כעדפה של בעל הוא: כב) ועי"ז יפקע בעבודו של בעל ויחול הנדר אבל מבוס העדפ', כת"ק ס"ל, ואף באונס שאסיר לגרשה חיישינן שיגרשה, וכשיחזור וישאנה יבוא לידי מכשול במעשה ידיה. מיהו באונס דאסיר לגרשה, א"ל להפר לריב"נ: כג) *דאין יכול ליזהר בטחינתה ואפייתה וכדומה. ואף דאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם? הכא מדהזכיר' בידים, הו"ל כאומרת יקדשו ידי, והידים איתנהו בעולם: כד) יהפר לשמה: כה) *דהפרה או קיום בטעות לא מהני; מיהו בהפר סתם למי שתהיה, או שנודע לו תוך כדי דבור לטעותו, והתרצה בלב גם בהפרת נדר של זו, מהני [שם לב]. [וג"ל דכולהו ג' בבי לא זו אף זו קתני, לא מבעיי' באשתו ובתו שהיה זה הטעות בגוף הנדר, ולא מבעיי' בנזיר וקרבן דהי' הטעות בתואר הנדר, אלא אפי' בתאני' וענבי' שלא הי' הטעות בנודר גם לא בתואר הנדר, רק במה שנדר, אפ"ה אינו הפרה ותו כ"ל, דנקט יחזור ויפר, מדיש בלשון זה משמעות דצריך להפר ושיכול להפר, דהיינו בין בהפר מקודם שנודע לו, בין שקיים קודם שנודע לו]: כו) *ר"ל בין באמרה אלו, בין שאמר' שאיני טועמת כל המין: כז) *[ועי' לעיל פ"ט מ"ק ודו"ק] ומתני' ר"ש היא. וקיי"ל כחכמים דמה בקיים קיים ומה שהפר הפר, דאין אומרים

ר"ע מברטנורה

רבי יוחנן בן נורי אומר יפר שמא יגרשנה. ועיקר מעשה ידיה צריך הפר' שמא יגרשנ' ויפקע שעבודיה דבעל ואז יחול הנדר ותהא אסורה לחזור לו (כב) והלכה כריב"ן ובאומרת יקדשו ידי לעושיה' (כג) דידים איתנהו בעולם והוי עליהם ההקדש: ח ה"ז יחזור ויפר. דהפרה בטעות לא הויא הפרה עד שיכוין לאשה שנדרה דכתיב (במדבר ל') לא הניא אותה עד שתהיה ההפרה לעצמה של הנודרת. וגם שיכוין לנדר שנדרה דכתיב (שם) ושמע אביה את נדרה עד שידע איזה נדר נדרה (כה): ט קיים לתאנים כולו קיים כו' וטעמא דכתיב (שם) אישה יקימנו יקים ממנו כשקיים מקצתו קיים כלו. אבל יפירנו דליכא למדרש הכי אינו מופר עד שיפר כולו (כז). ואלו דברי יחיד ואינה הלכה אלא הלכה כחכמים שאומרים מקים הקמה להפרה מה הפרה מה שהפר הפר ומה שלא הפר לא הפר. דהא ליכא למדרש מיפירנו הפרה במקצת. אף הקמה מה שקיים קיים ומה שלא קיים לא קיים. דמיקימנו נמי לא דרשינן הקמה במקצת אלא אורחיה דקרא למכתב הכי (כח) ואף על גב דבהתרת חכם אמרי' נדר שהותר מקצתו הותר כולו (כט). בהפרת הבעל והאב

עיקר תוי"ט

בגמרא בשעדפה בע"י הדתק הר"ן והיינו משום דכשנותן לה מעה כמותר שלו: (כב) דכיון דמדינא תייל אי לאו דאלמוהו רבנן לשעבודיה כי אלמוהו ה"מ לכל היכא דקייתא קמיה לא ניחול אבל נתגרשה כאלו הייל מעיקרא דמי כיון דמדינא רהוי להול הר"ן ותוס'. וגשמע דהפרה מועלת לאחר הגירושין: (כג) פי' לשקב"ס בעשאה אבל אין לפרש לגלאכתן דא"כ הו"ל למעשיהן כדאשכחן בפ"ק נדרים. ועתוי"ט: כד) בתו. והפר לשם בתו דש"י: (כה) וז"ל הר"מ ועל הדבר שנדר' עליו ולידע הדבר שנדרה והראיה ג"כ למה שאמר ושמע כו'. ע"כ כפי שיש שני שנויים אם על איזה דבר שנדרה כלומר או תאנים או ענבים. אם באיזה דבר נדרה כלומר או בנזיר או בקרבן כו) אלו שאיני כו'. ל' הר"מ אסרי' עצמה בתאנים וענבים בין בנדר בין בשבוע' בין שאסרה עצמה בכל המין בין שאמר' תאנים וענבים אלו. משמע שמפרש דמתני' תרתי קאמר או שאמרה אלו או שאמרה שאיני טועמת דהיינו בכל המין ועתוי"ט: (כ"ז) כלומר שאין הנדר מופר עד שיפר כולו אבל מה שהיפר מותר כו' וכ"ע מודו בהכי. הר"נ: (כח) דהא"ה להקש הפרה להקמה: (כט) משום דנעשה הנדר טעות מעקרו הלכך כיון דהותר מקצתו הותר כולו שלא הי' דעתו אלא שיהא כל הנדר קיים אבל הפרת הבעל שהיא

[בתפ"י אות כ"ב צ"ל מיהו בכהן שאסור להחזירה א"צ כו']

טועמת הרי אלו שני נדרים(ל): ז יודע אני(כח) שיש נדרים אבל איני יודע שיש מפירין(כט) יפר(ל) יודע אני שיש מפירין, אבל איני יודע שזה נדר, רבי מאיר אומר לא יפר וחכמים אומרים יפר(לא): ח המודר הנאה מחתנו(לא) והוא רוצה לתת לבתו מעות(לב), אומר לה הרי המעות האלו נתונין לך במתנה, ובלבד שלא יהא לבעליך רשות בהן, אלא(לד)(לג) מה שאתה נושאת ונותנת בפיך(לה): ט ונדר אלמנה וגרושה יקום עליה. כיצד(לו), אמרה הריני נזירה לאחר שלשים יום, אף על פי שנשאת בתוך שלשים יום, אינו יכול להפר(לז). נדרה והיא ברשות הבעל מפר לה כיצד, אמרה הריני נזירה לאחר שלשים יום, אף על פי שנתארמלה או נתגרשה בתוך שלשים יום הרי זה מופר, נדרה בו ביום(לח)(לד) נתגרשה בו ביום החזירה בו ביום

אתו

ר"ע מברטנורה

אינו כן: ז איני יודע שיש מפירין. שיש לי רשות להפר: יפר. ביום שנודע לו שיש לו רשות להפר שהוא עליו כיום שמעו: איני יודע שזה נדר. וצריך הפרה: ר"מ אומר לא יפר. דכיון שיודע שיש בידו להפר אע"פ שלא ידע שהוא נדר מ"מ היה לו להפר ואין הלכה כר"מ: ח ובלבד שלא יהא לבעליך רשו' בהם. והנאו קיים ולא קנה הבעל ואע"ג דבמתנה זו מצילו מן הטורח שהרי אשתו נזונת מן המעות הללו ומזונותי' היו עליו אלולי מטרחו' אינה חשובה הנאה: ט ונדר אלמנה וגרושה כו' לגופי' לא צריך קרא. דכיון דאין לה בעל. מי יפר. אלא כשנדרה כשהיא אלמנה לזמן. ולא הגיע זמן הנדר. עד שנשאת: אינו יכול להפר. אע"פ שהנדר חל כשהיא תחתיו. דבתר שעת הנדר אזלינן: נדרה בו ביום. נתגרשה בו ביום והחזירה

בו

תפארת ישראל

בהפרה מדהופר מקצתו הופר כולו, וי"ח [שם ל"ו]: כח) *אב או בעל שאמר אחר יום שמעו, יודע אני וכו': כט) *לא ידעתי שיש כח לאב או לבעל להפר: ל) *דיום שנודע לו שיש לו כח להפר, הו"ל כיום שמעו. לא) *וקיי"ל כחכמים, ואפי' לא ידע שזה נדר של ענוי נפש, יפר ביום שנודע לו. מיהו בלא ידע שצריך להפר ביום שמעו, מודו לר"מ [שם כ"ה]: לב) *שהתנו נדר ממנו הנאה, ונעשה הוא מודר: לג) *דאלו למזונות דהאי ליתן לה וא"צ כלום, כלעיל [פ"ד מ"ג]: לד) נ"ל דהאי „אלא" אריפא קאי, ור"ל מתנה הן לך רק למה שתהיה נושאת ונותנת בפיך, ירק באותה שעה יהי' שלך, וכר"ן: לה) *או למה שתלבשי, ורבותא קמ"ל, אף שאמר ע"פ שאין לבעלך רשות, אפ"ה צריך נמי לומר, למה יהיה המתנה [ר"כב]: לו) דלגופה לא אצטריך דפשיטא' שאין לה בעל מי יפר לה: לז) הבעל, אע"ג שהוא עצמו הי' יכול להפר לה בעודה ארוסה [כפ"י מ"ד]: לח) *ביום

שנארס'

עיקר תוי"ט

שכאן ולהבא מה שהותר הותר והשאר עומד באיסורו. הרא"ש: ל) ב' נדרים. בגמרא מוקמינן למתני' דר"ש היא. דאמר עד שיאמר שבועה לכל א' וא'. פי' הר"ב ה"נ לא חשיבי ב' נדרים עד שתאמר שאיני טועמת לכל א' וא' אבל אם אמרה קונם שאיני טועמת לא תאנה ולא ענב לר"ש נדר א' הוי ולרבנן ה"ל ב' נדרים: לא) מחתנו. קרי ביה חותנו כמו חותן משה: לב) מעות. הא דנקט מעות משום דאי יהיב לה מזונות א"צ לומר לה כלום לפי שאין לבעל זכיה בהן והיינו דתנן בפ' אין בין המודר וזן את אשתו ולא הצריכוהו לומר ובלבד כו' משום דכיון דאיהו זכה במקום הבעל לית ליה לבעל שום זכות באותן מזונות שהרי אפילו נתן לה הבעל מזונות הקצובים לה ונמצמצה והותירה אין לבעל זכות באותו מותר כלום. הר"נ: לג) אלא כו' הר"מ והר"ב לא פירשו אי דוקא בעינן הני תרי לישני אבל ע"מ שאין לבעלך רשות בהם בלחוד לא מהני ואי לאו דוקא. וכתב הר"ן שדעת הר"מ דע"מ שאין לבעל רשות בלחוד לא מהני ומתניתין ר"מ היא כו' ואפי' באומר כל מה שתרצי עשי הואיל ואמר שאין לבעל רשות מהני לשמואל דכי היכי דמיחד לדבר א' מהני ה"נ כיון דמיחד לאותו דבר שתרצה לעשות מהן כל שעה ושעה מהני שאין קנין הל אלא באותה שעה שתרצה לעשות בהן איזו דבר לאותו דבר בלחוד. ול"נ דהר"מ מפרש דשמואל ס"ל דאפילו לרבנן ע"מ כו' בלחוד לא מהני וסובר נמי דע"כ לא קאמר שמואל דבעינן תרי לישני אלא באומר מה שתרצי עשי אבל כי אמר מה שאת כו' אפי' לא אמר ע"מ כו' מהני. דבשמיחד תנאי במתנה עצמה סגי לרבנן. אבל הר"ב מפרש בפ"א דקידושין מ"ג דהלכה כחכמים ולא הצריך אלא ע"מ כו' וכאן סתם ומשמע דבעינן תרוייהו וצ"ע. וע"ע בפ"ה דסנהדרין בסר"ב מ"ג. לד) בו ביום. שנשאת כדאוקי לה בפ' נערה שנשאת ונתגרשה בו ביום וכי קתני נדרה בו

ביום

אינו יכול להפר(לט), זה הכלל(מ) כל שיצאת לרשות עצמה שעה אחת אינו יכול להפר: י תשע נערות(מא) נדריהן קימין(מב), בוגרת והיא יתומה(מג) נערה בוגרת (ע"א ובגרה) והיא יתומה(מד), נערה שלא בגרה והיא יתומה(מה), בוגרת ומת אביה(מו), נערה, בוגרת, ומת אביה(מז) נערה שלא בגרה ומת אביה(מח), נערה שמת אביה. ומשמת אביה בגרה(מט)

בוגרת

תפארת ישראל

שנשאת; ורבותא קמ"ל אף שבאותו יום היתה ברשות אביה, עכ"פ מדנשאת אין לה תקנה: (לט) דאין הבעל מיפר בקודמין: מ) *עי' פ"י סי' י"א. אמר כיי' משנה י' היא משנה חמורה, וכדי להבינה על בוריה; ראיתי להקדים, דהתנא רצה להשמיענו, דאע"ג דכל נערה מאורסה, אביה עם בעלה מפירין נדריה אפ"ה יש ג' מניעות בדבר: (א) כשהיא יתומ' בחיי אב, דהיינו קטנה או נערה שהשיא' אביה ונתגרשה או נתאלמנה, אפי' היא קטנה עדיין אין לאביה עוד רשות בה [כקידושין דמ"ד ב']. (ב) שמת אביה. (ג) כשהובגרה; ואפ"ה גם בוגרת נקרא לרוב בשם נערה, כמו נערות רבות הכתובה באסתר, ואפי' נשואה כמו אבי הנערה אל הזקנים, ובועז שאל על רות למי הנערה הזאת; וכן זכר זקן נקרא בשם נער, כמו יהושע בן נון נער לא ימוש, אע"ג שהי' כבר איש שיבה בזמן ההוא. ובכל א' מאלו הג' מניעות נקט התנא ג' בבות לה זו אף זו, ומנם מלה ראשונה שבכל בבא, ר"ל שנדרה אז; דאף כשנדרה כשהיא בוגרת, אפ"ה כללה התנא בשם ט' נערו', משום שכל הט' מיירי שנתקדשו בנערותן. ועתה נבוא לפרש המשנ' כיד ה' הטוב' עלינו]: מא) שנתקדשו בנערותן: מב) ומעתה מפרש מניעה א', יתומ' בחיי אב: בבא א': מג) ר"ל שנדרה כשהיא בוגרת, וכבר היתה יתומ' בחיי האב, דהו"ל כג' לריעותא, דהשתא היא בגרה, וגם יתומ' בחיי אב, וגם בשעה שנדרה היתה בוגרת: בבא ב': מד) ר"ל שנדר' כשהיא נערה, והשתא היא בגרה, וכבר היתה מנעורותה יתומ' בחיי אב, דהו"ל רק ב' לריעות', בהיא השתא בוגרת ויתומ' בחיי אב, אבל כשנדרה נערה היתה: בבא ג': מה) *שנדרה כשהיא נערה, ועדיין לא בגרה, אבל היא יתומ' בחיי אב, דרק א' לריעות' אפ"ה אינו מפר: מניעה ב', מת אביה, בבא א': מו) *שנדרה כשהיא כבר בוגרת וכבר מת אביה ג"כ, דהו"ל כג' לריעות', דהשתא בגרה, ואביה מת, וגם כשנדרה כבר היתה בוגרת: בבא ב': מז) *שנדרה כשהיא נערה, ואח"כ הובגרה וגם מת אביה, דהו"ל רק ב' לריעות', דהשתא בגרה, ואביה מת: בבא ג': מח) *שנדרה כשהיא נערה, והשתא עדיין לא הובגרה, אבל אביה מת, אף דהו"ל בכה"ג רק חדא לריעות', דאביה מת, אפ"ה לא יפיר: מניעה ג', בוגרת, בבא א': מט) *נערה שמת אביה,

ונדרה

ר"ע מברטנורה

בו ביום. ואחר כך שמע את נדרה: אינו יכול להפר. כיון שיצאת לרשות עצמה בין נדר להפרה דאין הבעל מפר בקודמים(לה): י תשע נערות נדריהן קיימים. נערות לאו דוקא(לו): בוגרת והיא יתומה. שנשאת ומת בעלה כשהיא נערה והיא יתומה בחיי האב שאחר שנשאת אין לאביה רשות בה ובגרה אח"כ ונדרה. נדרה קיים. שאין האב יכול להפר שהרי היא בוגרת ועוד שהיא יתומה בחיי האב: נערה ובגרה והיא יתומה. שנשאת ומת בעלה שנדרה כשהיא נערה ובגרה לאחר מכאן והיא יתומה בחיי האב כדפרישנא: נערה. בשעה שנדרה. שלא בגרה עדין. והיא יתומה בחיי האב והנך תלתא יתומה בחיי אב כיילא להו: בוגרת ומת אביה. בשעה שנדרה היתה בוגרת ומת אביה דהיינו יתומה ממש: נערה ובוגרת כו' והנך תלתא נמי מת [האב] כייל להו: נערה שמת אביה ומשמת אביה בגרה כו'. הנך תלתא דקתני

בוגרת

עיקר תוי"ט

ביום לרבותא נקטי' דאע"ג דבו ביום היתה ברשות אביה קודם שנדרה אפ"ה כיון שנשאת אין לה תקנה אפי' באותו יום עצמו. הר"ב: (לה) ואי הך הזכה דארוסין בלחוד היא נמי אינו יכול להפר בשותפות האב דכיון שנשאת שוב אין לאביה זכות בה. הר"ב: לו) זה הכלל. לאתויי מסר האב או שלוחיו לשלוחי הבעל. גמרא: (לז) וכ"כ הרא"ש. וטעמייהו שהרי יש מהן שנדריהן קיימין מפני שכבר נתבגרה. אבל הר"מ כ' ר"ל שהן היו נערות בשעת קבלת הקדושין וכל מה שמנה מהן בוגרת ר"ל שהיא בשעת הנדר כבר בגרה והר"ב התחיל בפי' הרא"ש

יתיים

בוגרת ואביה קיים נ) נערה, בוגרת, ואביה קיים נא). רי"א אף המשיא בתו הקטנה ונתארמלה או נתגרשה וחזרה אצלו עדיין היא נערה נב) לט): יא קונם נג) שאיני נהנית לאבא ולאביך נד) אם עושה אני על פיך נה), שאיני נהנית לך נו) אם עושה אני על פי אבא ועל פי אביך, הרי זה יפר נז):

בראשונה

ר"ע מברטנורה

בוגרת כיילא להו ובגמ' אמרי' דחכמים לא שנו אלא ג' נערות בוגרת ויתומה ויתומה בחיי האב(לח): ר"י אומר כו' דכיון שנכנסה לחופה יצאתה מרשות אביה בהנהו נשואים: יא קונם שאיני נהנית לאבא ולאביך כו' הרי זה יפר. דכיון דנאסרה בהנאת אביה ואביו ע"י שהיא עושה לבעלה גנאי הוא לבעל(מ)

והוי

תפארת ישראל

ונדרה, ואח"כ הובגרה [כך בבא דמיא כבבא ב' במגיעה ב' סי' מ"ז, רק דהתם נדרה ברשות האב בנערותה וגם תחלה שיבגרה ואח"כ מת אביה, וכאן נדרה כשכבר יצאת מרשות האב ע"י מיתת האב וגם תחלה מת אביה ואח"כ הובגר']. ובכה"ג הו"ל ג' לריעותא, דהשתא מת אביה, וגם בגרה, וגם כשנדרה כבר מת אביה: בבא ב': נ)*שנדרה כשכבר בגרה, והשתא עדיין אביה קיים, דהו"ל ב' לריעותא, דהשתא בגרה, וגם כשנדרה היתי בוגרת: בבא ג': נא) *שנדרה כשהיא נערה, והשתא הובגרה, אף דהשתא הו"ל רק חדא לריעותא, דהשתא היא בוגרת, אפ"ה בכולן לא יפר [וזה דכמניעה ג' בבא א' דהיינו בסי' מ"ט, נקט ההפך מסי' מ"ז. ולא נקט נמי עוד בבא א' ביתום בחיי אב, כהיפוך מסי' מ"ג, והיינו שנדרה בנערותה ואח"כ הובגרה [או שנדרה בבגרותה], ואח"כ נתייתמה בחיי אב? זה ליתא דיתומ' בחיי אב אי אפשר רק בנתגרשה או נתאלמנה בקטנות' או בנערות', כמו שאמרנו לעיל]: נב)*בש"ס גרסי' „ועדיין" היא „נער'", וה"פ, דר"י פליג את"ק דקאמר במגיעה א' בבא ג', דדוקא נערה שהשיא' אביה אין לאב עוד רשות בה, וקא פליג ר"י וקאמר דאפילו קטנה שהרשות ביד אביה למכרה, כשהשיאה אביה וחזרה אליו ועדיין היא נערה כשנדר', נמי אין לאביה רשות בה עוד, ואינו מפר נדריה. אמנם בכל המשניות שראיתי וכ"כ בירושלמ' גרסי' עדיין היא נערה, ולפי גרסא זו ה"א דר"י פליג את"ק במאי דקאמר דנער' שהשיא' אביה אינו מפר, וקאמר ר"י לא מבעיי' נערה שהשיא' אביה, וודאי מפר לה אביה כשנתגרשה וחזרה אל אביה בעוד לא בגרה, דהרי כשהלו תחלת ימי נערותה דאז הוא הזמן שנדריה קיימן, אז עדיין היתה ברשות אביה, ולכן לא הופקעה מהאב, אלא אפילו קטנה שהשיא' אביה, שכשהתחילו ימי נערותה, כבר הופקעה מהאב ע"י הנשואין, אפ"ה כשחזרה אל האב בימי נערות', עדיין היא נערה, ר"ל דינה כנערה בעלמא שיפר לה האב [והיינו דקאמרי בש"ס, זו דברי ר"י [ר"ל לגירסת ועדיין היא נערה, ה"ל לר"י י' נערו' הן, ולגי' עדיין היא נערה, ה"ל לר"י ת' נערו' הן] אבל חכמים אומרים ג' נערות הן, ר"ל ג' של ג' וכדאמרן, דהו"ל ט' נערות. וצ"ל דקמ"ל הש"ס, דלא תימא כיון דבכל דוכתא סתם נמי פלוגת' דר"י ר"מ הוא, ור"מ ור"י הלכה כר"י, להכי קאמר הכא דרבנן הוא דפליגי עלי' דר"י, והלכה כרבים. וכן פסק הרמב"ם [פי"א מהל' נדרי' כת"ק]: נג) הם אמרי' קונם וכו': נד) *ר"ל משל אבא או אביך: נה) *או שאמרה וכו': נו) משלך: נז) נ"ל דנקט הנך ב' בבא לא זו אף זו, דלא מבעיי' רישא בעיקר כוונת' שלא לעשות לבעל', והו"ל שפיר דברי' שבינה לבינו, אלא אפי' סיפא שהכוונ' שלא לעשות לאבא ואביך, אפ"ה יפר, דמחשב גם זה כבינה לבינו, דגנאי הוא לבעל, שיהי' הנאתה ועשיית צרכיו של בעל, תלוי' באיסו' הנאת' ועשיית צרכיהן של אבא ואביך. — מיהו בהוה איפכא שהנאתה איסור דברים שבינה לבינו, בפעולה אחרת שאינו בינה לבינו, כגון שלא אעשה לך אם אלך למקום פלוני, י"א דאינו מפר עד שתלך, ולא קיי"ל כן [ש"ך רל"ד סקמ"ה]. ולרמב"ם דמשנה אפילו באיסו' מיירי. נ"ל דהמ"ל דהא דקאמר

עיקר תוי"ט

ושיים בפי' הר"מ: (לח) הנך תשע כולהו איתנהו בכלל תלת דהיינו יתומה בחיי האב ויתומה ממש ובוגרת כו'. אלא דר"י פליג כל חד לתלתא כדי לחדד התלמידים. הר"נ: (לט) ועדיין כו'. אשמועינן דאפי' היתה קטנה כשנשאה יצתה מרשות אביה בהנהו נישואין וכי קתני ועדיין היא נערה הה"נ אפילו היא קטנה כיון שנשאת אין לאביה רשות בה והאי דנקט נערה משום דנדרי קטנה אינם כלום. הר"ן. והר"מ פי' שנתקדשה כשהיתה קטנה וחזרה לבית אביה ועדיין היא נערה. ואח"כ נתקדשה. אביה ובעלה מפירין נדריה. ופליג על דין נערה ג' שמנה ר"מ. ת"ה: (מ) וכן בסיפא שכן מה שאינה רשאה לעשות לאביה ולאביו כדי שלא תיאסר עליו ג"כ גנאי הוא לו. טור. וי"ל ביותר הוא גנאי לו שלא תהנה ממנו שלא תעשה. א"נ להיפך. הלכך תרווייהו צריכי

יב בראשונה היו אומרים שלש נשים יוצאות ונוטלות כתובה, האומרת טמאה אני לך(נח) שמים ביני לבינך(נט) נטולה אני מן היהודים(ס) חזרו לומר שלא תהא אשה נותנת עיניה באחר(מד) ומקלקלת על בעלה(סא) אלא האומרת

טמאה

ר"ע מברטנורה

והוי דברים שבינו לבינה: יב האומרת טמאה אני לך. באשת כהן מיירי דנאסרה לבעלה באונס. ולא הפסידה כתובתה(מא) והאמינוה חכמים לאסור עצמה על בעלה וכיון דיוצאה בגט נוטלת כתובתה דמספר כתובתה נלמוד. לכשתנשאי לאחר. תטלי מה שכתוב ליכי: שמים ביני לבינך. מפרש בגמרא דאינו יורה כחץ כלומר דברים דקמי שמיא גליא ואינה יכולה לברר ומיירי בבאה מחמת טענה דאמרה בעינא חוטרא לידא ומרא לקבורה(מב). דאי לאו הכי אמרינן לה זילי לא מפקדת אפריה ורביה: נטולה אני מן היהודים. שאסרה תשמיש של כל ישראל עליה(מג) ואף על גב דאמרינן בפרק המדיר היכא דנדרה איהי דיוצאה בלא כתובה. דהיא נתנה אצבע בין שיניה. רש"י פירש ביבמות [דף ק"ב] כיון שאסרה הנאת תשמיש של כל ישראל עליה ודאי אנוסה היא כי קשה תשמיש לה וסברה משנה ראשונה דאפילו דברים שבינו לבינה לא הוי דאפשר שיגרשנה: חזרו לומר כו' נתקלקלו הדורות וחשו שהיא

מפקרת'

תפארת ישראל

קונם שאני עושה להבא אינו דברין שבינה לבעלי, וכ"כ שאיני עושה לך, עכ"פ עדיין אינה משועבדת לעשות לצורך הבעל, והו"ל כלא חל הנדר עדיין. הפ"ה אב או בעל מפירין הנדר אף כשלא חל עדיין, משא"כ אחר אינו יכול להתיר נדרו קודם שחל, כדיליף לה בנדרי' [ד"ל ע"א]. מדכתיב לא יחל דברו, ונ"ל דיליף לה מדיוקא, דאבל אחרים עושין את הנדר חולין [כחגיגה ד"י ע"א], וש"מ דכבר הוא קודש, שכבר חל. מיהו נ"ל מי שנדר להתענות למחר, יכול להתיר נדרו היום כשהגיע זמן תפלת המנחה, מדכבר מחוייב לקבל התענית בתפלה [כא"ח תקס"ב] וראיתי מש"ך [י"ד רכ"ח סקל"א]: נח) *אשת כהן שאמרה שנאנס', דבאשת ישראל לא מצי מיירי, דאי באונס משרי שרי, ואי ברצון, הרי אין לה כתובה [ש"ס. ואילה"ק דלמה לא קאמר הש"ס דלהכי לא אפשר לאוקמי' מתני' ברצון, דא"כ למה נאמנת למשנה ראשונה, הרי אין אדם משים עצמו רשע? דנ"ל לפמ"ש הר"ן [שבועו' שט"ו א'] דדוקא שיפסל א"ע לעדות של אדם אחר, אמרי' א"א משים עצמו רשע. מיהו מדלא נתרץ דמיירי באומרת שזנתה ברצון שחשב' שמותר לזנות, דאסור' כה"ג על בעלה [כט"ז י"ד ל"ט]? ש"מ דגם בכה"ג אבדה כתובת' ע"פ עצמה]: נט) *ר"ל דברי' שביני לבינך, דהיינו תשמיש, שאין רואה ביניני, קמי שמיא גליא היך הוא, שאינך יורה כחץ. או ר"ל כרחיק שמים מארץ, כן מרוחקת אני ממך בענין התשמיש, שאין אתה בר הקמת זרע, מבא"כ הני: ס) *ר"ל יהי' אסור עלי תשמיש של כל ישראל, דהתשמיש קשה עלי [ולהכי לא נקט נטולה אני מהבריות? מדרלתה לאסו' גם בעל' והרי בעל' אינו בכלל בריות, כלעיל סי' י"ג]. והאמינוה במשנה ראשונה בכל הנך, מדזלזלה בנפשה כולי האי, וודאי שפיר קאמר': סא) ותלך למקום שאין מכירין בה ובנדרה ותנשא, ואילה"ק כיון דמדינ' מהימנ', היסור שבה להיכן הלך? והי"ל כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש ואפקעינהו רבנן לקדושין דילה, והיתה פנויי' כשזינתה, דא"כ עכ"פ בשאמר' שנבעלה לפסול, היכא שרי לה במשנה אחרונה לכהן, הרי נאמנת מדינא והתחלל' מכהן? י"ל מדינא אין נאמנת, דהרי אין דבר שבערוה פחות משנים [כקידושין דס"ו א'], ותו דהרי יש כאן חזקת היתר לבעל [עי' י"ד קכ"ז ש"ך סקכ"ז], ורק מכח אומדנ' האמינוה במשנה ראשונה כלעיל סי' ס', ולהכי במשנ' אחרונה אמרו דמדיב גם אומדנ' להיפך, שאמר' כן מדנתנ' עיניה באחר, להכי אינה נאמנת מדינ' [ר"ן]. עוד י"ל דביש חזק' גדולה כזאת שעיניה נתנה באחר, יש כח ביד חכמים לעקור דבר מהתורה אפילו בקום ועשה [תוס', ועמ"ש פ"ה סי' כ"ע] ואי"ל הא שויא אנפשה חתיכה דאיסורא? תירץ אאמ"ו רבינו הגאון זצוק"ל, דמדמשועבדת לבעל לא מצי שוויי' לנפשה וכו'. וג"ל כאי' מיהודית דביתהו דר' חייא דא"ל קבל בי אבוה' קידושין כי זוטרה, ולא הימנה [כקידושין די"ב ב']. ואי"ל הרי הבעל נמי משועבד לאשתו, דמה"ע באמר הנאת תשמישך עלי לא חל [כפ"ב סי' ח'], והפ"ה באמר אשתי זנתה, אמרי' שויא אנפשי' חד"א כתובות ד"ט א', ואה"ע קע"ח י']? נ"ל דהאשה משועבדת לבעל

עפי

עיקר תוי"ט

לריכי: (מא) גמרא דיכול למימר אנא הא חזינא גברא הוא דנסתפחה שדהו כלומר קדושת כהונתו גרמ' לו דהא אונס בישראל משרי שרי הלכך מזלו גרם ויש לה כתוב': (מב) עד שתשען עליו לעת זקנתה. ואם תמות יקברנה רש"י: (מג) ובעל בכלל ואע"ג דבמ"ג לא הוי בכלל כל הבריות. הכא מוכחא מלתא דהא מכוונה לאסור המותר ולכל ישראל הא קיימא באיסור א"א. גמרא: מד) באחר. דשמא תלך למקום שאין מכירין

בה

טמאה אני לך, תביא ראיה [מה]) **לדבריה, שמים ביני לבינך יעשו דרך בקשה** [סב], **נטולה אני מן היהודים, יפר חלקו** [סג]) **ותהא משמשתו ותהא נטולה** [מו]) **מן היהודים** [סד]):

נשלמה מסכת נדרים:

ר"ע מברטנורה

משקרת להפקיע עצמה מתחת בעלה: **תביא** ראיה לדבריה. ולא מהמנינן לה בלי ראיה: **יעשו** דרך בקשה. יבקשו ממנה שלא תדבר עוד בו. ובירושלמי מפרש יעשו סעודה ויפייס: **יפר** חלקו ותהא משמשתו. דהוי דברים שבינו לבינה. ומפר לעצמו:

נשלמה מסכת נדרים:

תפארת ישראל

טפי ממה שמשועבד בעל לה, ומה"ט ידה **כיהו** [נדרים דפ"ח ב'] ולא איפכא]: סב) *נ"ל דהך יעשו ר"ל יכופו, כמו גט מעושה [גיטין דפ"ח ב'] ור"ל יכפוה בדברים עד שתתרצה ותתפייס לישב אצלו: סג) מדהו"ל דברי' שבינו לבינה: סד) *אע"ג דאין איסור נדר חל על איסור א"א? אפ"ה כיון שאחר שתתגרש אסור גם אבעל, הו"ל איסור כולל. [ומה"ט נמי לא אמרינן בכי האי גוונא נדר שהותר מקצתו הותר כולו [כפ"ג מ"ב]; ועיין לעיל סימן כ"ח]:

נשלמה מסכת נדרים:

עיקר תוי"ט

כס ובמדר' ותנחו. הר"ב: מה) **תביא ראיה** כו'. היכא למידק כיון דמדינא מתסר' אבעלה כמשנה ראשונה. איסור שבה להיכן הלך. וכ"ת דכל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש וכי אמרה טמאה אני אפקעינהו רבנן ט' דההיא כשאומרת לכשר נבעלתי אבל כשנבעלת לפסול שנעשית חללה אכתי אסורה לבעלה ומתני' סתמא קתני. ותירצו דמשנה ראשונה נמי דינא קתני דמדינא ודאי אין האשה נאמנת לומר טמאה אני לו להפקיע עצמה מבעלה שהיא משועבדת לו. אלא משום דהא מלתא דטמאה אני לך כסיפא לה תקינו במשנה ראשונה להימנוה דאי לאו דקושטא קאמרה לא הוות מזלזלא נפשה למימר הכי ומשנה אחרונה לוקמי' אדינא. הר"ב ועי' תוי"ט: מו) **ותהא נטולה** כו'. בפ"ג דכריתות מפורש כמה גווני דאיסור חל על איסור ומנייהו איסור מוסיף. וזה דהוקשה דאע"ג דכבר היא אסורה לעלמא באיסור א"א. מגו דאתוסף בנדרה איסור אל בעלה חל נמי אש' להאחרים ובאיסור מוסיף אף ר"י מודה:

נשלמה מסכת נדרים:

פ"א כל כנויי נזירות א) כנזירות ב), האומר אהא, הרי זה נזיר ג). או אהא נוה ד) נזיר ה) נזיק נזיח פזיח ו) הרי זה נזיר. הריני כזה ז), הריני מסלסל ח) ט), הריני מכלכל ט), הרי עלי לשלח פרע י), הרי זה נזיר, הרי עלי צפרים יא)

תפארת ישראל

פ"א א) *עי' פתיח' ריש נדרי', דכנוי הוא [ביינאמע], ויד, ר"ל שלא גמר דבורו: ב) חסורי מחסר' וה"ק, כל כנויי וכו' וידות נזירות כנזירות, ואלו הן ידות, האומר וכו': ג) *ודוקא בנזיר עובר לפניו, והתכוון זה להיות ג"כ נזיר, ואמר אהא, אעפ"י שלא פירש כוונתו: ד) ר"ל נאה בגידול שער. ומיירי בתופס בשערו והתכוון לנזירו' בשעה שאמר כן, דאז הו"ל יד: ה) אי מיירי באומר אהא נזיר פשיטא דאל"כ נזירות היכא משכח"ל? ור"ם הי' נ"ל דה"ק האומר אהא נוה נזיר, דסד"א וודאי לא לנזירות נתכוון, דכיון דקאמר מלת נזיר, אי לנזירות נתכוון הו"ל בקיצור אהא נזיר, אלא וודאי ה"ק אהא נאה כנזיר, להיות לי תלתלים גדולים, ולא לנדר הכוון כלל, קמ"ל, ועי' לקמן סי' ל"ז: ו) *כולהו כנויי נזירות הם בלשונות עמים. וה"ה כנוי שבלשון אחר: ז) ורמז אז על נזיר: ח) *[קרויזענד] שע"י שיתארכו השערו', יעשו גלגלים [כך נ"ל, כמו מסלסל (בספר בש"ס כאן) [שלפע"ד סלסל הוא כמו תלתל, ע"ש קוצותיו תלתלים [שיר ש']: ט) מגדל שער: י) *לגדל שער שהלוי ופורח מבולבל סביב ראשו, דנזיר אסיר לסרוק [כפ"ו מ"ג]. וכולהו מיירי בתופס בשערו בשעת דיבורו והתכוון לנזירו'. והנך כולהו לאו ידות הן, דהרי גמר דבורו, רק שלא פירש יפה הנדרו': יא) ב' תורי' או ב' בני יונה, זהן קרבן נזיר בנטמא וי"ל דה"ק אם אהטמא אהי' חייב בקרבנית אלא ממילא משתמע. מזה שמתחייב א"ע בנזירות, ומיירי נמי בנזיר עובר לפניו. והוא התכוון בדיבורו לנזירי'

ר"ע מברטנורה

פ"א כל כינויי נזירות. דבר שאינו עיקרו של שם נקרי כנוי. כמו המכנה שם לחבירו: האומר אהא. לאו כנוי הוא אלא יד מקרי כמו בית יד שהכלי נאחז בו כך הנדר נתפס בלשון זה ומתניתין חסורי מחסרא והכי קתני כל כנויי נזירות כנזירות וכל ידו' נזירות כנזירות(א) אלו הן ידות נזירות האומר אהא אהא נוה. ואלו הן כנויי נזירות נזיק נזיח פזיח: האומר אהא. שראה נזיר עובר לפניו ואמר אהא הע"פ שלא אמר אהא כזה אם נתכוין(ב) להיות נזיר כמותו הרי זה נזיר ואף על פי שלא הוציא בפיו כזה: אהא נוה. שהיה תופס בשערו(ג) ואמר אהא נוה משמע אהי' נאה בגדול שער זה ואם נתכוין לכך הרי זה נזיר ואף על פי שלא פי'. שאלו וכיוצא בהם ידות לנזירות הם והוי כנזירות: נזיק נזיח פזיח. לשונות של עכו"ם הם שקורין כך לנזיר(ד) ולשונם קרוב ללשון של ישראל ומקרו כנוי נזירות: הריני כזה. ורומז לנזיר שכנגדו(ה): הריני מסלסל הריני מכלכל הרי עלי לשלח פרע. וכלהו דוקא כשתופס בשערו(ז) ודעתו לנזירות: מסלסל. מתליק בשער: מכלכל, מגדל שער ודוגמתו משתכלל העטרה משגדיל שער הערוה: הרי עלי לפורים. שתי תורים או שני בני יונה והם קרבן נזיר שנטמא

עיקר תוי"ט

(א) דלפסק לא גקרא כרפ"ק דנדרים: (ב) ומ"מ בעינן שיהא נזיר עובר לפניו דקננס כלב אדם כלום דגבי נזיר כתיב כי יפליא שיפרש בפיו. אבל כי נזיר עובר לפניו ופי' בשפתיו אהא ובלבו חשב להיות נזיר מחשבת הלב מוכיח כאלו אמר בפיו אהא נזיר כזה שעבר לפניו. תוס': (ג) דאל"ה דלמא אתנאה לפניו במצות כדתניא זה אלי ואנוהו התנאה כו' קאמר. גמרא. ואפי' נזיר עובר לפניו. ועתוי"ט: (ד) שהעלגים מן האומות כשמשתתפין לישראל היו משבשין לשון נזיר על לד שינוי לשונם. אא"כ נעתק זה אל ההמון ונפסד הלשון לפי דורם. הר"מ. וה"ה לשאר כינוים כפי המקום וכפי הזמן כמ"ש בפ"ק דנדרים מ"ב: (ה) גמרא ולגופיה לא איצטריך דהא ברישא אפי' אומר אהא ה"ז נזיר. אלא לדיוקא איצטריך טעמא דאמר כזה. הא כאומר הריני. אפי' נזיר עובר לפניו לא מהני. דטפי משמע אהא כזה מן הריני כי לא סיים כזה. תוס'. ועי' דפ"ד: ו) מסלסל. הני לאו ידות נינהו. דא"כ ליתנינהו לעיל. אלא כיון דגמר דבורו אלא שלא פי' להדיא לנזירות ולכן הוא דמפרשינן דבורו משמע דנזירות בא לומר כי אמר הני לשונות ותפס בשעריה. תו': (ז) דאל"ה

רבי מאיר אומר נזיר וחכמים אומרים אינו נזיריב): ב הריני נזיר מן החרצניםיג) ומן הזגיםיד) ומן התגלחת ומן הטומאהטו) הרי זה נזירטז וכל דקדוקי נזירות עליוטז) הריני כשמשוןיז, כבן מנוח, כבעל דלילה, כמו שעקר דלתו' עזה, כמו שנקרו פלשתים את עיניויז הרי זה נזיר שמשוןיח. מה בין נזיר עולם לנזיר שמשוןיט). נזיר עולם הכביד שערוכ) מיקל בתערכא)כב) ומביא שלש בהמותכג), ואם נטמא מביא קרבן טומאהכג). נזיר שמשון הכביד שערו אינו מיקל, ואם נטמאכג) אינו מביא קרבן טומאהכד):

ר"ע מברטנורה

וכגון שנזיר עובר לפניו: רבי מאיר אומר נזיר. הואיל ונזיר עובר לפניו ולפריש קרבן נזיר שנטמא הם מוכיחין הדברים דהרי עלי לפריש לנזירות קאמר: וחכמים אומרים אינו נזיר. והלכה כחכמים שאינו נזיר אבל מביא לפריש לשלם נדרו: ב הריני נזיר מן החרצנים ומן הזגים וכו'. אם הזכיר אחד מכל אלו הרי זה נזיר כאלו אמר הריני נזיר סתם. ומשום דבעי למתני סיפא דנזיר עולם ונזיר שמשון אין כל דקדוקי נזירות עליהם תנא הכא כל דקדוקי נזירות עליו: מה בין נזיר עולם וכו'. מתניתין חסורי מחסרא והכי קתני ואם נדר להיות נזיר עולם הרי זה נזיר עולם. ומה בין נזיר עולם לנזיר שמשון. נזיר עולם הכביד שערו מיקל בתער מי"ב חודש לי"ב חודש דילפינן מאבשלום שהיה נזיר עולם וכתיב ביה (שמואל ב' י"ד) ויהי מקץ ימים לימים אשר יגלח כי כבד עליו וגלחו וכתיב התם (ויקרא כ"ה) ימים תהיה גאולתו: ואם נטמא אינו מביא קרבן טומאה. ואפי' לכתחלה מותר ליטמא דשמשון היה מטמא למתים והכי גמירי לה והאי דקתני אם

תפארת ישראל

יב) *מדלא הזכיר כלום מהיותו הנזיר בגופו מיהו חייב בלפרי' ושניקן לעולת נדבה: יג) [קערן]: יד) [הילזע] [ועפ"ו מ"ב]: טו) דבהזכיר א' מאלו דינו כאומר סתם הריני נזיר: טז) *נקט כן משום נזיר שמשון ונזיר עולם שנזכר לקמן במשנה שאין כל דקדוקי נזירות עליהן: יז) *לרש"י ותוס' צריך שיאמר ג', כשמשון כבן מנוח כבעל דליל' או כשמשון כבן מנוח כמי שנקרו עיניו דאל"כ דלמא על שמשון אחר מתכוין. וי"ל דלפ"ז קמ"ל מתני', אפילו לא אמר כשמשון בן מנוח בעל דליל', רק אמר כף הדמיון בכל א', אפ"ה אמרי' דכל הסימני' אומר על א'. מיהו לרמב"ם [פ"ג מנזירו'], בחד מהנהו סגי: יח) שלא הי' נזיר גמור, מדלא נדר בעצמו, רק המלאך אמ' שיפרוש מתגלחת ויין, ולפיכך הו"ל זה כשאר נדר, כאלו נדר רק מב' אלו: יט) חסורי מחסר' והכ"ק, ואם אמר הריני נזיר עולם, הרי זה נזיר עולם, מה בין נזיר וכו': כ) *לסוף י"ב חודש: כא) אבל אינו מגלח לגמרי: כב) *ביום שמקיל מביא חטאת עולה שלמי', ככל נזיר ביום מלאות: כג) ב' תורי' או ב' בני יונה א' לעול' וא' לחטאת, וכבש לאשם: כד) ואפי' לכתחיל' מותר להטמא אבל מיין אסורי' שניהן:

עיקר תוי"ט

מסלסל אותה במקבל עליו ללמוד תורה. דכתיב סלסלה ותרוממך מסלסל ליפות מיון עניים כדכתיב ויכלכל יוסף וגו' גמרא אבל בשלות פרע לא מוקים לה בגמרא כשתופש בשערו ומביא קרא דמשמעותי' גדול שער דכתיב שלחיך פרדס רמונים וכר"מ בחבו' משמע דבעי אהיית שער גם לשלות פרע: ח) ה"ז. גמרא מ"ם א"ק מיין ושכר יזיר. ופרש"י דמשמע דאפי' לא נזיר אלא מיין לחודא הוי כנזיר מכולם: ט) בשמשון. ופרש"י ותוס'. דכשאומר שמשון וא"כ שמשון בן מנוח לא סגי עד שיאמר עוד סימן א' מג' סימנין כבעל דליל' סי' ואי אמר חד תהני ג' סימנים בלבד נמי סגי. ולהר"מ בכל חד סגי ואפי' אומר כשמשון בלבד. ומהר"ב בכס"מ מוכח דס"ל כדעת הר"מ ועתוי"ט: י) שמשון. כדתנן בסיפא שמותר להטמא למתים. ולי הר"מ ואשר התירו לו זה שהוא לא נדר בנזיר אבל המלאך אמר לאמו כי נזיר אלקים יהיה הנער. עמינו פירוש. ודימה דא"כ הריני כשמשון למה יהיה נזיר והרי אין נזיר עד שיתפו' בדבר הגדול כדתנן רפ"ב דנדרי' והנזירות מכלל הנדרים כוא שנא' כי ידור נדר נזיר. תוי"ט ועי"ע: יא) בתער. ולא לגמרי. מאבשלום שלא גלח לגמרי שהרי נתלה בשערו תוס'. כלומר שהרי מעשה תליותו סמוך למעשה גלותו סי'. יב) ג' בהמות. בשעה שמיקל כלכ' למשה מסיני ואסמכתא מאבשלום מדאמר אשלם נדרי חטאת עולה ושלמים כנזיר טהור. קרבן טומאה ב' תורים ואשם תוס': יג) אם נטמא כו'. לא אתא לאשמעי' אלא החלוקי' שבין נזיר עולם

לנזיר

ג סתם נזירות שלשים יום(יד). אמר הריני נזיר אחת גדולה(ט) הריני נזיר אחת קטנה אפילו(כז) מכאן ועד סוף העולם, נזיר שלשים יום(כח) הריני נזיר ויום אחד, הריני נזיר ושעה אחת(טז), הריני נזיר אחת ומחצה(יז) הרי זה נזיר שתים(כט)(יח). הריני נזיר שלשים יום ושעה אחת נזיר שלשים ואחד יום, שאין נוזרים לשעות(ל): ד הריני נזיר כשער ראשי(לא), וכעפר ארץ(לב) וכחול הים, הרי זה נזיר עולם(כ), ומגלח אחת לשלשים יום(לג).

יבי

תפארת ישראל

ה) הלמפ"ס: ט) או שאמר: כז) או אפילו אמר הריני נזיר מכאן וכו': כח) *והא דקאמר גדול' וקטנה וסוף העולם, כוונתו דטריחי לי' או דלא טריח' לי', או בטריח' לי' כאילו קבלה עד סוף העולם [ואילה"ק א"כ לקמן מ"ז נמי נימא דמדלא הזכיר זמן הצריך לדרך זה אינו נזיר רק ל"י כי הכא, י"ל התם מוכח מלתא דלימי הדרך התכוון ומדמיירי בהחזיק' בדרך כסי' ל"ח]: כט) דכדאמ' הריני נזיר כבר קבל נזירות אחת, וכי אמר תו ויום א' הו"ל נזירו' ב', דאין נזירו' פחות מל' יום. ומגלח בין ב' הנזירו': ל) ול"א דב' נזירו' קבל, מדים לצרף השעו' עם מניין הל' יום: לא) *שמרובי' מימי חיי אדם: לב) *מדתלה נזירותו בדברי' הלוקים, הו"ל כאומר הריני נזיר נזירו' כמניין שער ראשי, דמגלח בין כל א', אבל נזיר עולם מגלח א' לי"ב חודש. מיהו זה וזה אסורי' ביום תגלחתן ביין וטומ', ולוקין עליהן. ונל"פ דאם לא גלח פ"א בשגלח בכיף ל"י שאח"כ צריך להביא ב' קרבנות של ב' נזירות כלקמן [פ"ב סי' ל"ו], דהא דקאמר תנא ומגלח אחת לל"י אין ר"ל שרשאי לגלח אלא שחייב

לגלח

ר"ע מברטנורה

אם נטמא ומשמע דיעבד אין לכתחלה לא משום דתני רישא גבי נזיר עול' ואם נטמא תנא סיפא נמי גבי נזיר שמשון ואם נטמא: ג סתם נזירות שלשים יום. דכתיב (במדבר ו') קדוש יהיה. יהיה בגמטרי' שלשים מכאן שמכו(יד) אמר שאין נזירות פחות מל' יום: הריני נזיר אחת גדולה. בין שאמר הריני נזיר נזירות א' גדולה בין שא' הריני נזיר אחת קטנה. ובין שאמר הריני נזיר אח' מכאן ועד סוף העולם. נוהג נזירות שלשים יום. ומכאן ועד סוף העולם דקאמר הכי משמע ארוכה עלי זאת הנזירות כאלו היא מכאן ועד סוף העולם(טו): הכי גרסינן הריני נזיר ויום אחד הריני נזיר ושעה אחת הריני נזיר אחת ומחצ' הרי זה נזיר שתים. והכי פירושו אמר הריני נזיר ויום א' כיון שאמר הריני נזיר קבל עליו נזירות אחת וכי אמר תו ויום א' הרי יש כאן נזירות אחרת. דאין נזירות פחות מל' יום וכן נמי כי אמר הריני נזיר ושעה אחת והריני נזיר אחת ומחצה יש כאן שתי נזירות שא"א להיות נזיר שעה אחת או מחצ' נזירות שלא יהיה נזיר ל' יום ומש"ה הרי זה נזיר שתים ומגלח לסוף ל' ונוהג נזירות אחרת: הריני נזיר ל' יום ושעה אחת הרי זה נזיר ל' ואחד יום. שאין נזירות לשעות שנאמר (שם) ימי נזרו והרי הוא כאלו אמר ל' ואחד(יט) ולא אמרינן דשעה אחת דאמר. הויא נזירות בפני עצמה הואיל ויש לצרפה עם מנין שלשים שהזכיר תחלה: ד הריני נזיר כשער ראשי וכעפר הארץ וכו' ה"ז נזיר עולם. ולא נזיר עולם ממש דהא נזיר עולם מגלח אחד לשנים

מבר

עיקר תוי"ט

נזיר שמשון אבל ביין אסורים שניהם. ועתוי"ט: (יד) וז"ל הר"מ וזה ענין מקובל ואמנם סמך לזה ע"ד סימן: (טו) גמרא. ולא אמרי' דלהוי נזיר לעולם כמו במשנה דלק' דאם הוא ר"ל כן הו"ל להזכיר מנין סוף העולם ריזדע הוא שפיר דהעולם יש בו ת"ק שנה מהלך והול"ל ת"ק שנים ולפיכך אזלינן לקולא. וגדולה ר"ל טריחא עלי וקטנה כלומר דלא טריחא. תוי': טז) אחת. נצריכי דלא תימא דדי לנו מאותה שעה לעשותה יום ומצטרפין בהדי ל' יום ויהי' ל"א יום קמ"ל כיון שיש להוסיף על דבורו מוסיף נזירו' שלם. גמרא ותוס': יז) א' ומחצה. ה"נ קירב נזיר אבל מחצה שלא הי' יכול לקרב יותר דהריני נזיר מחצה לא משמע של מה מחלה. תוס'. וצריכא דל"ת דבהאי שעות דאין נודרים לשעות כו' אבל הכא דנקיט לדוקא אימא לא לימני אלא ט"ו יום. גמרא ותוס': יח) שתים. דסמיך נזיר בדבורו אבל היום ואבל השעה. תוספות: (יט) דודאי חייל עלי' ל"א יום דיום ה' מצטרף שפיר בהדי ל' יום למהוי נזיר כל ל"א יום. וה"ה אם אמר הריני נזיר שלשים יום א' דלא הוי נזיר אלא ל"א יום כיון שהפסוק בתיבת שלשים דאריכא קאי. אלא דנקט א' מן הדינין ישמעאל דסליק מינה דהיינו דקאמר הריני נזיר ושעה אחת. תוס': כ) עולם. לפי ששערות ראשו מרובים

מבי

רבי אומר אין זה מגלח אחת לשלשים יום לג), ואיזהו שמגלח אחת לשלשים יום, האומר הרי עלי נזירות כשער ראשי לו) וכעפר הארץ לו) וכחול הים: ה הריני נזיר מלא הבית לד), או מלא הקופה [כב], בודקין אותו, אם אמר אחת גדולה [כג] נזרתי לה), נזיר שלשים יום, ואם אמר סתם נזרתי לו), רואין אותה קופה כאלו היא מלאה חרדל [כד], ונזיר כל ימיו לז): ו הריני נזיר מכאן עד מקום פלוני, אומדין כמה ימים מכאן עד מקום פלוני, אם פחות משלשים

ר"ע מברטנורה

עשר חדש וזה מגלח אחד לל' יום הואיל ותלה נזירתו בדברים חלוקים(כה) הוי כאלו נדר במנין נזירותיו כמנין שער ראשו ובעפר הארץ מפא"כ בנזיר עולם שלא חלק נזירות שלו אלא נעשה הכל נזירות אחת: רבי אומר אין זה מגלח לשלשים יום. דכיון דאמר הריני נזיר הכל נזירות אחת היא ואינו מגלח אלא לי"ב חדש כנזיר עולם ואיזהו מגלח לשלשים יום האומר הרי עלי נזירות כשער ראשי דאז מוכח דנזירות מופסקות קבל עליו כמנין שער ראשו ואין הלכה כרבי: ה אם אמר אחת גדולה נזרתי. נזירות אחת קבלתי ונראית לי גדולה כמלא הבית הוי נזיר שלשים יום. ואם אמר סתם נדרתי ולא היה בלבי אלא כמו שידעו החכמים לשוער הרי זה נזיר כל ימיו. ומגלח כל י"ב חדש(כה): ו הריני נזיר מכאן עד מקום פלוני. והחזיק בדרך(כו) כדי ללכת לאותו מקום אבל אם לא החזיק ללכת לאותו מקום נעשה כאומר מכאן ועד סוף העולם והוי נזיר ל' יום בין שהיה המקום קרוב בין שהיה רחוק ואפילו מהלך כמה שנים שלא נתכוין אלא לנזירות אחת גדולה:

מונה

תפארת ישראל

לגלח, דומיא דרבי היכא דקאמר נזירות, דבכה"ג וודאי חייב לגלח, דהרי נזירות מחולקי' קיבל עליה: לג) דנזירות אחת קבל ע"ע: לד) *ברמב"ם הגי' מלא חבית: לה) שגדולה עלי כבית או קופה מלא: לו) כפי שיפרשו חכמים דבורי: לז) *ואע"ג דספק נזירו' להקל [כפ"ד דטהרו' מי"ב]: וה"נ נימא שמא קופה מלא גוף א' קאמר? ליתא, דזה דוקא באמר הריני נזיר בהנאי שיש כאן ק' גופים, וקודם שספרן נאבדו, דאז א"א שנאמר שיהיה נזיר ויביא קרבנותיו לבסוף, דהרי יש בכן חטאת שאינו בא בנדבה, ודלמא פחות מק' גופים הוי' ויביא חולין לעזרה? ומדלא יכול להביא קרבנותיו לבסוף, א"כ לא יהי' לו תקנה לעולם, ומש"ה לא מחינן נפשי' לספיקא, משא"כ הכא, הרי ע"כ מהיה נפשי' לספק', דהרי עכ"פ נזירו' קבל ע"ע, ובסוף ל' א"א שיגלח, דשמא במלאה חרדל נדר, והו"ל נזיר עולם [כמ"ד]. והאי הנא ס"ל כרבי שם, דכל שלא אמר נזירו', בל"ר הו"ל כל ימיו נזירו' א', והכו' לגלח סוף ל'. [ואילה"ק הרי עכ"פ מגלח כל סוף י"ב חודש [כמ"ב], וכשגילח סוף י"ב חדש הראשון, ילא מכפיקו? י"ל דהאי גלות אינו רק להקל הכובד לא גלות גמור [כסי' כ' אבל כיון שביום גלותו בסוף י"ב חודש מביא ג' בהמות [כלפ"ל סי' כ"ב] א"כ קשה היאך יכול הא כ בסוף י"ב חודש שניה לגלח ולהביא שוב ג' בהמות שמא כבר פסק נזירותו ומביא

עיקר תוי"ט

משני חיו. רש"י: (כא) גמרא. ופירש"י אבל מכאן ועד סוף עולם דלעיל. א"נ עד מקום פלוני דלק'. אע"ג דכמה פרסאות איכא. סד"א דארעא חד הוא. ועתוי"ט: כב) הבית. פי' בית רקנית או קופה רקנית. תו': כג) אם אמר כו'. אבל מסתמא לא. מפום שאינו במשמע הלשון. כמו גבי מכאן ועד סוף העולם: כד) חרדל. ובגמרא ואימא להוייה כאלו היא מלאה קשואין ודלועין ולהוי ליה תקנתא כמספר שקשואין שמחזקת הקופה מי לא תנן ספק נזירות מותר, ומשני התם לא נחית לנזירות הכא נחית לנזירות שאפילו תדייני' בקשואין הרי הוא נזיר עכ"פ וכיון דנחית לנזירות במאי לסלקה דדילמא כחרדל קיבל עליו. ופריך אכתי כשהשלים נזירות דקשואין הו"ל כלא נחית לנזירות. ומשני האי תנא בהא כרבי ס"ל דאם לא אמר הרי עלי נזירות כו' אינו מגלח אלא ליב"ח. וכלומר ושמא כחרדל קיבל ונדון עד יום מותו נזירות חד וארוך. וכפירש"י ותוס'. ול"ק הא לאחר יב"ח הוי כמסולק מנזירות דהא דמגלח ליב"ח אינו אלא הקלת הכבדת השער בעלמא ולא גילות ממש. א"כ לית ליה תקנתא. נ"ל: (כה) דכרבי אתי' אבל לת"ק דהלכתא כוותי' לא הוי נזיר אלא ל' יום ולא יותר ומטעם שכתוב בסמוך וזה הו"ל להר"ב והר"מ לפרש וצ"ע. ועתוי"ט: (כו) גמרא. דכיון שהחזיק בדרך מוכח מלתא דאדעתא דלהוי נזיר כל זמן שיהא בדרך קאמר. ועוד דכיון דהחזיק בדרך ליכא למימר דאריכא ליה מלתא מכאן ועד מקום פלוני דהא חזינן דלא אריכא ליה דרך. דהחזיק בדרך כבר. רש"י. והתוספות כתבו דמסתמא מפני אונסי הדרך קיבל עליו נזירות לסגל מסכנת הדרך לכך אומדין מהלך הימים עד מקום פלוני:

ומיכו

שלשים יום נזיר שלשים יום, ואם לאו נזיר כמנין הימים לח): ז הריני נזיר כמנין ימות החמה לט) מונה נזירות כמנין ימות החמה, אמר רבי יהודה מעשה היה כיון שהשלים מת מ):

פ"ב הריני נזיר מן הגרוגרות א) ומן הדבילה ב) בית שמאי אומרים נזיר ג), ובית הלל אומרים אינו נזיר ד) אמר רבי יהודה אף כשאמרו בית שמאי, לא אמרו אלא באומר הרי הן עלי קרבן ה): **ב** אמר אמרה פרה זו הריני נזירה אם עומדת אני ו), אמר

תפארת ישראל

ותביא חולין לעזרה? אע"כ שנזירות עולם קיבל ע"ע ודו"ק]: לח) *ודוקא בהחזיק בדרך ללכת למקום פלוני בשעה שקיבל עליו הנזירות, דאז מסתבר דמפני סכנת הדרך קבל הנזירות; אבל בלא החזיק בדרך, הו"ל נזיר ל' יום בין שהמקום רחוק או קרוב [כסי' כ"ח]: לט) *שס"ה נזירות: מ) מייתי ראי' בזה לת"ק, דלא אמרי' כל ימי שהחמה בעולם קאמר, והו"ל נזיר עולם; להכי קאמר כיון שהשלים, ובנזיר עולם לא שייך השלמה:

פ"ב א) תאנים יבשים: ב) תאנים דרוסים יחד בעיגול: ג) דס"ל אין אדם מוציא דבריו לבטלה, ע"כ בדקאמר הריני נזיר, הו"ל נזיר ממש, וכי הדר אפילו תוך כדי דבור וקאמר מן הגרוגרות, חוזר מנזירות כאילו בטעות נזר, וס"ל נזר בטעות הוה נזיר: ד) ס"ל אדם מוציא דבריו לבטלה: ה) *ס"ל דגם לב"ש אינו נזיר, רק פליגי באומר שהתכוון במלת נזיר, שיהיה מופרש מהגרוגרות בקונם, דלב"ש אסור מגרוגרות בנדר, ולב"ה מותר בהן, מדקאמר לשון נזיר, ואין נזירות בגרוגרות: ו) *שהיתה פרה רבוצה; והוא נגש להקימה, ואמר

ר"ע מברטנורה

ז מונה נזירות כמנין ימות החמה. שס"ה נזירות כמנין ימות החמה: אמר ר' יהודה מעשה היה כיון שהשלים מת. רבי יהודה שמעיה לרבי דאפליג אתנא קמא ואמר שהאומר הריני נזיר כמנין ימות החמה הוי נזיר עולם. והביא מעשה להוכיח שאינו נזיר עולם (כז) דמעשה היה וכיון שהשלים מת ובנזיר עולם לא שייך השלמה אלא ודאי מונה נזירות וכן הלכה:

פ"ב הריני נזיר מן הגרוגרות ומן הדבילה ב"ש אומרים נזיר. דסבירא להו לב"ש אין אדם מוציא דבריו לבטלה וכי אמר הריני נזיר אדעתא דלהוי נזיר קאמר. וכי הדר אמר מן הגרוגרות ומן הדבילה מהדר הוא דבעי הדר ביה ואפילו בתוך כדי דבור לא מצי הדר ביה דסבירא להו הקדש בטעות שמיה הקדש ולא שייך ביה שאלה ולא חזרה והוא הדין בנזיר דכתיב ביה (במדבר ו') קדוש יהיה הלכך הוי נזיר. ובית הלל סברי הואיל ולא נדר כדרך הנודרים (א) לא הוי נזיר שאין נזירות מן הגרוגרות ומן הדבילה: אמר רבי יהודה אף כשאמרו בית שמאי לא אמרו אלא באומר הרי הן עלי קרבן. דלא נחלקו בית שמאי ובית הלל לענין נזירות דלא הוי נזיר. לא נחלקו. אלא באומר בלבי היה שיהיו הגרוגרות עלי קרבן. בית שמאי סברי דהוי נדור (ב) מן הגרוגרות. וב"ה סברי דלא הוי נדור (ג): **ב** אמר אמרה פרה זו הריני נזירה אם עומדת אני. מי שהיתה פרתו רבוצה ואינה רוצה לעמוד ואמר פרה זו סבורה שלא תעמוד ואומרת בלבה הריני נזירה אם עומדת אני (ד) ואני אומר הריני נזיר

עיקר תוי"ט

(כז) ומיהו פליגי ת"ק ור"י את"ק דמ"ד. דהתם דלא אמר כמנין ס"ל כרבי. ומה"ט אתי' מ"ה כר"י דהכא וא"כ ק' דהתם פסקו הר"מ והר"ב דלא כרבי ומשמע הנא כת"ק והכא פסקי כר"י. וצ"ע:

(א) בגמרא. וא"ת לימא ב"ה כ"ל יש שאלה בהקדש וי"ל משום דאכתי לב"ה נהי דנזיר מיין לא הוי מיהו להוי נדור מן הגרוגרת להכי קאמר דפטור לגמרי שלא התנדב כדרך המתנדבים שאם בא להיות נדור מן הגרוגרות הל"ל בלשון קונם כדרך הנודרים. תו': (ב) וא"ת והא איהו נזיר קאמר. ואיך יהיה נדור. וי"ל דנזיר ל' הפרשה כאלו אמר הריני פרוש מן הגרוגרות. ואע"ג דר"י ס"ל דה' קרבן בלא כ"ף לא הוי נדר בקרבן באו' עלי לא בעי כ"ף. תו'. ועתוי"ט: (ג) וא"כ ר"י ספמא דב"ש אתא לאשמעינן. ומצינו כיוצא בזה. ועי' תוי"ט: (ד) וז"ל הר"מ אמרה זאת הפרה נזירה אני ע"ד העברה כמו שאומרים בני אדם בזמנינו זה בשביל סרבה מן הגולמים כשקשה עליו המלאכה בהם אומר נשבע זה הדבר שהוא לא יתפעל כמו כן בלא ספק הוי' ג"כ בזמנם ע"כ ובל' הפ' נמצא מחשבה אף בדבר שאין בו רוח חיים כמו והאניה חשבה להשבר (יונה א')

אמר הדלת ח) הזה ו) הריני נזיר אם נפתחת אני ו), בש"א נזיר ז) ובה"א אינו נזיר ח) אר"י, אף כשאמרו ב"ש, לא אמרו אלא באומר הרי פרה זו עלי קרבן ז) אם עומדת היא ט): ג מזגו לו את הכוס. ואמר הריני נזיר ממנו, הרי זה נזיר י) ט)

מעשה

ר"ע מברטנורה

נזיר ממנה אם לא תעמוד וכן דלת נעולה שאינה יכולה להפתח ואמר סבורה דלת זו שלא אפתחנה ואומרת הריני נזירה אם נפתחת אני ואני אומר הריני נזיר ממנה אם לא תפתח ואח"כ עמדה פרה זו מאליה או שהעמידוה אחרים ולא העמידה הוא. וכן הדלת נפתחה מאליה או בא אחר ופתחה ולא פתחה הוא: בש"א הרי זה נזיר. דאזלי לטעמייהו דאמרי בנודר מן הגרוגרות ומן הדבילה שהוא נזיר אע"פ שאין נזירות מן הגרוגרות ומן הדבילה הכי נמי אע"פ שאין נזירות מן הבהמה ומן הדלת הרי זה נזיר ואע"פ שעמדה הבהמה ונפתחה הדלת לא היתה דעתו אלא שיעמידנה או יפתחנה הוא בעצמו: וב"ה אומרים. לדבריהם דב"ש. לדידן אפילו אם לא עמדה כלל לא הוי נזיר מפני שנדר שלא כדרך הנודרים שאין נזירות מן הבהמה ומן הדלת אלא לדידכו דאמריתו שאין אדם מוציא דבריו לבטלה וכי אמר הריני נזיר אדעתא דלהוי נזיר קאמר אודי לן מיהת היכא דעמדה מאליה או אחרים העמידוה דלא הוי נזיר שהרי הוא לא אמר אלא אם לא תעמוד והרי עמדה: אמר רבי יהודה וכו'. לא נחלקו ב"ש על ב"ה לענין נזירות דלא הוי נזיר. לא נחלקו אלא באומר בלבי היה שתהיה בהמה זו קרבן בשעה שאמרתי שאהיה נזיר ממנה אם לא תעמוד (ח) דב"ש סברי הואיל ולא העמידה הוא הויא קרבן וב"ה סברי הואיל ועמדה אינה קרבן:

משנה

תפארת ישראל

ואמר, המרה פרה זו [כמו ויאמר שמן נלנו, ואפי' נמה שאינו הי מדבר צייך לשון דיבור ומחשבה, כמו פלהו הרים רינה, תהום אמר לא בי הוא. השמים מספרים, ויום ליום יהוה, והא"נ חשבה להשבר וכ"נ] ר"ל פרה זו כשרואה שאני רולה להקימה חושבת שהריני נזירה [במפיק הא] ר"ל שאני אהיה נזיר שלא מבשרה אם עומדת מעלמה, שלא אקימה אני; ואני משיב אני [כמו כלתה זה בני עשו ויאמר אני] ר"ל הכי מרוצ' בכך להיות נזיר מבשרה אם לא העמידה רק היא תעמוד מאליה. ונגש להקימה, ועמדה מאליה. וכן בדלת— ונפתח מאליו: ז) *קמ"ל ג' מילי, חדא אע"ג דלא פירש דבריו שיהיה נזיר, רק שאמר אני, הו"ל עכ"פ יד לנזירו, ב', קמ"ל אע"ג דנזר רק מבשרה, אפ"ה ב"ש לטעמייהו (בסי' ג') דאפילו בכה"ג הוה נזיר, גם קמ"ל אע"ג דלא פירש באיזה תנאי יהיה נזיר, עכ"פ מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו תדנגש להקימה בכח, וודאי כוונתו שמקבל נזירות אם לא יקימנה הוא, והרי עמדה מאליה [ואע"ג דמחשבתו ניכרת מתוך מעשיו אינו רק מדרבנן (כחולין ד"יג א') והאיך רשאי להביא קרבן לעזרה? היכא דהיה בה גם דבור הוה דאו' (כרש"י שם), ולפיט לתוס' שם, ולרמב"ם (פ"ג מפסולי מוקדשין) דאפילו עם דבור הוה דרבנן] נ"ל דבנזיר מודה, דהרי באומ' אשא נוה (פ"א סי"ד), דאפ' שנתכוון להא נאה במלות, ואפ"ה נתפס בשערו הוה נזיר ומביא קרבן לעזרה] ח) *ב"ה לטעמיי' [סי' ד'] ולהכי מדנזר מבשרה, אפילו עמדה מאליה אינו נזיר, אלא אפילו לב"ה שם, ס"ל לב"ה הכא דאינו נזיר, דאף דמחשבתו ניכרת מתוך מעשיו, שמקבל נזירות בתנאי עמידתה, עכ"פ אמרי' שלא הקפיד רק על עמידתי, ולא על שיקימנה הוא, והרי עמדה ולהכי אינו נזיר [כך נ"ל פי' משנה חמורה זאת, וכרוך שמגלה תעלומות, לעינים פקוחות]: ט) ר"ל דוקא בשאומר שמה שאמרתי שאהי' נזיר ממנה, כהכוונתי שאהיה מופרש ממנה בקונם, דלב"ש כשלא העמידה היא אסורה לו, אבל כ"ע ס"ל דאינו נזיר: י) *כנודר בא' מחיובי נזיר [פ"א מ"ב]

דפכת

עיקר תוי"ט

ויאמר שחשבה בלי אמירה ויאמר עשו בלבו. רש"י: ה) הדלת. וצריכא דלא תימא דוקא גרוגרות ודבילה שאלפי בשנים (דפרי בפרי מיחלף. רש"י) אבל בדלת מודו ב"ש ואי אשמעי' דלת ה"א בהא אמרי ב"ה גמרא. ותוי"ט: ו) הזה. אע"פ שבכתוב נמצא הדלת תסוב על צירה כו' כבר אמר החכם הראב"ע כל אשר אין בו רוח חיים זכרהו ונקבהו: ז) קרבן. כלומר נדור. וכדלעיל. וכן מן הדלת שייך לדור בקרבן בשרי כל דברים שבעולם יכול לאסור עליו בתפיסת קרבן: (ח) וכדמפרשינן ברישא. וכ"ל לפי' דפ"ק שיה בלבי לומר הרי פרה זו עלי קרבן כשאמרתי שהפרה אמרה שתהא נזירה אם עומדת היא שאני אומר הריני נזיר ממנה הר"ש ותוי"ט: ט) נזיר. כמו בנודר מן הגרגלים דמ"ב פ"ק ולא קתני לה אלא משום סיפא:

מעשה באשה אחת שהיתה שכורה, ומזגו לה את הכוס, ואמרה הריני נזירה ממנו, אמרו חכמים לא נתכוונה זו אלא לומר הרי הוא עלי כקרבן יא): ד הריני נזיר ע"מ שאהא שותה יין [א] ומיטמא למתים יב), הרי זה נזיר ואסור בכולן יג). יודע אני שיש נזירות, אבל איני יודע שהנזיר אסור ביין, הרי זה אסור יד), ורבי שמעון מתיר טו). יודע אני שהנזיר אסור ביין, אבל סבור הייתי שחכמים מתירים לי טז), מפני שאין אני יכול לחיות אלא ביין, או מפני [ג] שאני קובר את המתים יז), הרי זה מותר יח), ורבי שמעון אוסר יט): ה הריני נזיר ועלי לגלח נזיר כ), ושמע חבירו ואמר ואני ועלי לגלח נזיר, אם היו פקחים מגלחים זה את זה כא), ואם לאו [יח] מגלחים נזירים אחרים כב):

תרי

תפארת ישראל

יא) *דהכא דשכורה קצת, אמרינן דהתכווני' רק שלא תשתכר לגמרי ע"י כוס זה. מיהו בהשתכר כבר כשכרות לוט, אז לאו בר חיובא הוא כלל: יב) *והוא הדין בע"מ שא"נ גלח: יג) דכל המתנה על הכתוב בתור', תנאו בטל והתנאה קיים: יד) *דלא עדיף מאילו אמר בפירוש שלא יאסר רק בא' מחיובי נזיר דאפ"ה אסור בכולן [כפ"א מ"ב]: טו) דס"ל אינו נזיר עד שיזיר בכולן: טז) יתירו לי לשתות יין אע"ג שאהי' נזיר בשאר מילי, וכן בקבור' מתים בשופא, ע"כ ה"פ והו"ק: יז) ואין שם קובר אלא הוא: יח) *בלי שאלת חכם, מדהו"ל נדרי שגגות [כפ"ג דנדרים מ"א], דלבו אנס. וא"ת א"כ רישא נמי באמר א"י שנזיר אסו' ביין נמי נחשב' נדרי שגגו', י"ל התם שאמר מותר א"א דנחשב' כשוגג דאומר מותר קרוב למזיד [כמכות ד"ז ב'] והו"ל כיודע שהיין אסור ואפילו הכי התנה שיהיה מותר לו: יט) *דס"ל ד' נדרים שהתירו חכמי' צריכים שאלה לחכם (עיי' פ"ג דנדרים סימן ה'): כ) להביא גם קרבנות לנזיר אחר: כא) וכל א' פטור מקרבנות של עצמו, דחבירו יביא עליו: כב) הא משמע לן דלא נימא דמדנזרו שניהן ביחד, נתכוונו דוקא לגלח זה לזה:

דס"ל

ר"ע מברטנורה

ג מעשה באשה אחת וכו'. מתני' חסורי מחסרא והכי קתני אם היה שכור(י) ואמר הריני נזיר ממנו אינו נזיר שלא היה דעתו אלא לאסור אותו הכוס עליו בלבד וכי היכי דלא ליתי ליה כוס אחרינא אמר הריני נזיר ומעשה נמי באשה אחת שכורה וכו': ד הרי זה נזיר. ואסור בכולם. ובהא כ"ע מודו דהוי מתנה על מה שכתוב בתורה וכל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל: אבל איני יודע שהנזיר אסור ביין הרי זה אסור. דיין ותגלחת וטומאה אמורים בנזיר הנודר מאחד מהן נזיר בכולן (יב): ורבי שמעון מתיר דסבר אינו נזיר עד שיזיר בכולן: או מפני שאני קובר את המתי' הרי זה מותר. דהוה נדרי אונסים והוא אחד מארבעה נדרים שהתירו חכמים(יד): ורבי שמעון אוסר. דסבר ארבעה נדרים שהתירו חכמי' צריכים שאלה לחכם(טו) ואין הלכה כר' שמעון בהני תרי בבי דמתניתין: ה הריני נזיר ועלי לגלח נזיר. קבל עליו נזירות ועוד קבל עליו להביא קרבנות (טז) על נזיר אחר ובא חבירו גם הוא ואמר כן. אם היו פקחים. כל א' פוטר את חברו בקרבנותיו ואף על פי שבשעה שנדר הראשון לגלח נזיר אכתי לא הוי השני נזיר (יז):

אם

עיקר תוי"ט

(י) פי' הר"מ אבל לא הגיע לשכרותו של לוט שמשהגיע אינו בר חיובא: יא) שותה יין כו'. משום דכתיב נזר אלהיו על ראשו ניחא להו לאנשי דידור בתגלחת. אבל ה"ה כשנודר מ"מ נגלח: (יב) ומשמע דאין לו התרה וכ"פ הר"מ. אבל הר"א כ' שאם בא לפני חכם וא"ל כך דרך שאלה שהחכם מתיר לו שאין פתח לנדרו גדול מזה ולא אמרו אסור אלא כשהוא סובר להתיר עצמו מזה הדרך. ועתוי"ט: יג) מפני כו', כלומר שאני צריך ליטמאות בהם וליטפל בהם בשכר מחמת דוחקי. תו'. ורש"י פי' שאין קוברין באותו מקום אלא הוא: (יד) והקשו בתו' דמי דמי דנדרי אונסים היינו שהאונס בא אח"כ. אבל בשעת האונס לא ידע בטעות. ומפ' ר"ש דמתני' נמי איירי שהאונס בא אח"כ כגון שבשעת הנדר היה בריא וחזק ויכול לחיות בלא יין ולבסוף חלים. ועתוי"ט: (טו) ועיי' שאלה מותרים אף לר"ש ולא אסר אלא עד שישאל ומכאן סייעתא לפירוש הר"א דמפרש לאסור דבדברי ת"ק דרישא היינו נמי עד שישאל: (טז) שחייב בהם בשעת התגלחת כשנשלם הנזירות. הר"מ: (יז) משום דה"ק דאי משכחנא דהוי נזיר אגלחיה. גמ': יח) ואם לאו. שאין לכם פקחים זה אלא כ"א מביא קרבן

לעצמו

ו הרי עלי לגלח חצי נזיר, ושמע חברו ואמר ואני עלי לגלח חצי נזיר זה מגלח נזיר שלם וזה מגלח נזיר שלם דברי רבי מאיר כג) וחכמים אומרים זה מגלח חצי נזיר וזה מגלח חצי נזיר כד): ז הריני נזיר לכשיהיה לי בן [כ] ונולד לו בן, הרי זה נזיר כה) [כא], נולד לו בת, טומטום, ואנדרוגינוס אינו נזיר כו), אם אמר כשאראה כשיהיה [כב] לי ולד כז), אפילו נולד לו בת [כג] טומטום ואנדרוגינוס, הרי זה נזיר: ח הפילה אשתו כח), אינו נזיר כט). רבי שמעון אומר [כח] יאמר אם היה בן קיימא, הרי אני נזיר חובה, ואם לאו

ר"ע מברטנורה

ו [זה מגלח נזיר שלם] וזה מגלח נזיר שלם דברי רבי מאיר. רבי מאיר לטעמיה דסבר תפוס לשון ראשון וכי אמר הרי עלי לגלח. תגלחת שלימה קאמר. וכי הדר קאמר חצי נזיר לאו כל כמיניה למיהדר ביה אפילו תוך כדי דבור ותנן סברי נדר ופתחו עמו הוא והוי כאומר חצי קרבנות (יט) של נזיר עלי שאינו חייב אלא חצי קרבנות של נזיר והלכה כחכמים: ז ונולד לו בן הרי זה נזיר. דבלשון בני אדם לא מקרי בן אלא זכר. ולא נקבה ולא טומטום ואנדרוגינוס. ולד מקרי אפילו נקבה וטומטום ואנדרוגינוס: ח הפילה אשתו. ולא ידע אי בר קיימא הוא או נפל הוא. אינו נזיר. ומתניתין ר' יהודה היא דאמר (כד) לא מחית איניש נפשיה אספיקא וכי אמר כשיהיה לי ולד. על ולד ודאי קאמר: רבי שמעון אומר יאמר אם היה בן קיימא וכו'. רבי שמעון סבר ספק נזירות להחמיר הלכך צריך להיות נזיר מספק ומתנה ואומר אם בן קיימא הוא הריני נזיר חובה ואם לאו הריני נזיר נדבה ומגלח ומביא קרבנותיו לסוף

תפארת ישראל

כג) *דס"ל תפוס לשון ראשון, דבאמר הרי עלי לגלח, נזירות שלם קבל, ותו לא מצי הדר ביה לומר חצי נזיר. וכ"ש דשמע חבירו לרבותא דר"מ נקטי', דאפי' חבירו שמע שהאחר כבר התחייב בחצי קרבנותיו, אפ"ה לא אמרי' דודאי התכוון באמר הריני מגלח אסיומא דמלתא דקמא, דהיינו רק חצי האחד של הקרבנות מיהו לעיל במשנה ה' גם ר"מ מודה כב"ה מדא"א כלל נזירות בגרוגרת הו"ל נזיר בטעות: כד) דנדר ופתחו עמו הוא, והוה כאומר חצי קרבנות נזיר עלי: כה) *בש"ס אמרינן דאיידי דסיפא נקטי'. ובדברי רתת— דנ"ל דאפשר דקא משמע לן שיהיה נזיר מיד ולא ימתין עד שיהי' בן ל' יום מחשש נפל—: כו) *אע"ג דלגבי יחוס מקרי בן [כיבמות דכ"ב ב', וב"ב דקמ"ט], וגם בלשון רבים, נקיבות נמי בכלל בנים [כיבמות פ"ח מ"ג], אפ"ה בלשון יחיד, לשון בני אדם בן דוקא: כז) נ"ל דנקט כשאראה, ולא כברישא הריני נזיר כשיהי' לי ולד? לרבותא דטומטום נקט הכי דפעמים הוא זכר ופעמים נקיבה, והרי עדיין לא נקרע ולא ראה איזה ולד נולד לו, וכן באנדרוגינוס למ"ד שאינו בריה בפני עצמו רק ספק זכר ספק נקיבה, והרי עדיין לא נראה איזה ולד הוא; והרי לא סבירא לי' דנחית נפשיה לספיקא, כדמוכח מסיפא, בהפילה אשתו. א"כ נראה לי כשאראה לרבותא נקטי'; אף על גב דקפיד לשמוח בראייתו, ולא על הלידה לחוד, והרי בזה לא ישמח כשיראהו: כח) והוא נדר לכשיולד והרי אינו יודע אולי בר קיימא הפילה, דהרי גם בר קיימא יכול למות. או אולי נפל שלא הי' בר קיימא משלם הפילה: כט) מתניתין ר"י היא, דסבירא ליה [סוף ס"א] לא מחית נפשיה לספיקא

עיקר תוי"ט

לשמעו צריך לגלח לנזיר אחר להביא קרבנותיו תחתיו. תוס': (יט) שבזה הכל מודים שאינו מביא אלא חצי וכו' כיון שתלה בחצי בקרבן וכשאומר חצי נזיר עלי הכל מודים דכוליה בפני אתיי כ"ה שיטת התוספות. וכי שמע חבירו ואמר ואני בכדי נקט דהא בראשון נמי פליגי ופתוי"ט: כ) בן. פי' הודאה ושבח להקב"ה ואתבי וחבי ונולד לו בן. תוס': כא) הרי זה נזיר. בגמרא פריך פשיטא. ומשני משום סיפא. בת טומטום וכו'. שאינו נזיר דמ"ד לכשאכנה הוא דקאמר (כדכתיב ואבנה גם אנכי ממנה וכי נולד בת כו' בהני נמי בני ולאו נזיר) קמ"ל דלא: כב) כשיהיה. יש נוסחאות דלא גרסינן לה ולא ידענא מאי שני בסיפא מרישא: כג) בת. דמ"ד ולד דמתחשב ביני איניש קאמר דהייט בן קמ"ל דבת כו' נמי מקרי ולד. גמרא: (כד) כסיפא דלעיל גם מ"ה דהתם כוותיה: כה) רש"א. ולא פליג אהא דנולד לו בן (טומטום כו') דלעיל דכשאמר שיהי' לי בן. ודאי דלא הי' דעתו אלא לבן ודאי לא לטומטום. לא פליג אלא היכא דהפילה בן זכר

לאו הרי אני נזיר נדבה ל), חזרה וילדה, הרי זה נזיר, רבי שמעון אומר, יאמר, אם הראשון בן קיימא הראשון חובה וזו נדבה, ואם לאו, הראשון נדבה וזו חובה: ט הריני נזיר לא), ונזיר כשיהיה לי בן, התחיל מונה את שלו ואח״כ נולד לו בן, משלים את שלו לב) ואח״כ מונה את של בנו, הריני נזיר כשיהיה לי בן, ונזיר לג), התחיל מונה את שלו, ואח״כ נולד לו בן לד), מניח את שלו ומונה את של בנו לה) ואחר כך משלים כו) את שלו לו): י הריני נזיר לכשיהא (ירו׳ כשיהא) לי בן, ונזיר מאה יום, נולד לו בן עד שבעים, לא הפסיד כלום לז), לאחר שבעים, סותר שבעים לח), שאין תגלחת פחות משלשים יום לט)

פ״ב

ר״ע מברטנורה

לסוף שלשים יום ובלא תנאי לא היה יכול להביא קרבן מספק ואין הלכה כרבי שמעון: חזרה וילדה הרי זה נזיר. שהרי לא נהג נזירות מחמת הנפל ועכשיו שילדה ולד של קיימא חלה נזירות ולדברי רבי שמעון צריך לחזור ולהתנות דשמא הראשון היה ולד של קיימא: ט הריני נזיר ונזיר לכשיהיה לי בן. מי שקבל עליו נזירות סתם. ועוד קבל נזירות אחרת כשיהיה לו בן: משלים את שלו. תחלה ומגלח ומביא קרבן ואח״כ מונה את של בנו. הריני נזיר כשיהיה לי בן ונזיר. שקבל עליו תחלה נזירות בנו: התחיל מונה את שלו ואח״כ נולד לו בן. קודם שישלמו שלשים יום: מניח את שלו ומונה את של בנו: דכיון שקבל עליו נזירות בנו תחלה. מיד כשנולד לו בן צריך להניח את שלו ולמנות של בנו ואח״כ משלים את שלו: י עד שבעים לא הפסיד כלום. שכשהוא מפסיק נזירתו ומונה נזירות בנו ומגלח וחוזר ומשלים את שלו לתשלום נזירתו מן השבעים שמנה כבר עד המאה שנדר הם ל׳ יום נמצא בין תגלחת של נזירות בנו לתגלחת של תשלום נזירתו ל׳ יום ואינו מפסיד כלום. אבל אם מנה יותר משבעים יום קודם שהתחיל בנזירות בנו ובא להפסיק נזירתו כדי להתחיל נזירות בנו כשיגלח על נזירות בנו ובא להשלים נזירתו עד מאה יום שנדר. נמצאו פחות מל׳ יום בין תגלחת של נזירות בנו לתגלחת של נזירתו ואי אפשר להיות בין תגלחת לתגלחת פחות מל׳ יום ונמצא מפסיד כל אותן הימים שמנה יותר מע׳:

תפארת ישראל

לספיקא, והתכוון לודאי בן קיימא: ל) ס״ל כספק נזירות לחומרא ולת״ק אסור לעשות כן לנדור לכתחילה מדכתיב טוב שלא תדור [ועי׳ מש״כ בס״ד לקמן [פ״ה סי׳ כ״ט]: לא) בכל גוונא, ועוד נזירות אחרת אקבל כשיהי׳ וכו׳: לב) ומגלח ומביא קרבן: לג) ר״ל ונזירות אחרת אקבל בכל גוונא: לד) קודם שהשלים ל׳ ימי נזירותו: לה) מדקבל נזירות בנו תחילה: לו) *ואמר השלמת ב׳ הנזירות יגלח ויביא קרבנות לזה ולזה, דבסוף נזירות בנו א״א שיגלח, מדכבר מנה תחילה איזה ימים, ואיך ישלים השתא בשאר הימים נזירות שלו, הרי אין גידול שער פחות מל׳ יום. מיהו בהיה נזירות שלו נזירות מרובה, ונשאר עוד אחר נזירות בנו ל״י, מותר לגלח בסוף נזירות בנו [כ״כ רש״י ותוס׳]. ולרמב״ם בין כך וכך מגלח לסוף נזירות בנו, וחוזר ומונה ל״י לנזירותו, מדאין גלוח פחות מל״י [ואי״לסק בשלמא לרמב״ם שפיר קאמר דמניח את שלו לענין תגלחת נאשמעי׳ דמגלח בסוף נזירות בנו, אלא לרש״י ותוס׳, למה קאמר מתני׳ מניח שלו, מה נ״מ אם ימנה לשלו או לבנו, שפי הו״ל לא יגלח לסוף ל״י? נ״ל דנ״מ בנטמא אחר יום ל׳ מהתחלת נזירות שלו, דאז אם ימי׳ שמנה אחר לידה, שייכו לנזירות שלו, הוה לי׳ נטמא אחר מלאת ואינו סותר נזירות שלו, ואי ימים שמנה אחר לידה שייכו לנזירות בנו, הו״ל כנטמא תוך מלאות של בניהן, וסותר הכל [ועי׳ רמב״ם פ״ד דנזירות ה״ג]: לז) דמניח שלו ומונה נזירות בנו ומגלח וחוזר ומשלים ל׳ לנזירות שלו: לח) *לרמב״ם והו׳ הגי׳ הנכונה, עד שבעי׳: לט) להכי אף שכבר מנה יותר מעט, צריך למנות ל׳ לנזירותו, אחר השלמת נזירות בנו:

עיקר תוי״ט

יכל למספקא ליה דשמא הוי בן קיימא והוי בן גמור. תוס׳: כו) משלים. ואחר כך יגלח של שתיהם ומביא ב׳ קרבנות אחת לנזירות בנו ואי׳ לנזירות עצמו אבל לא יגלח אחר שהשלים נזירות בנו דאם כן היאך ישלים נזירות שלו כי לא יוכל לגלח בהשלמת נזירות דאין גדול שער פחות מל׳ יום ונסי דאם נדר נזירות מרובה

פ"ג מי שאמר הריני נזיר א), מגלח יום שלשים ואחד, ואם גלח ליום ל' יצא ב), הריני נזיר שלשים יום, אם גלח ליום שלשים לא יצא ג): **ב** מי שנזר שתי נזירות ד), מגלח את הראשונה יום שלשים ואחד, ואת השניה יום ששים ואחד ה) *) ואם גלח את הראשונה יום שלשים, מגלח את השניה יום ששים, ואם גלח יום ששים חסר אחד, יצא ו), וזו עדות העיד רבי פפיים, על מי שנזר שתי נזירות, שאם גלח את הראשונה יום שלשים, מגלח את השניה יום ששים, ואם גלח יום ששים חסר אחד, יצא, שיום שלשים עולה לו מן המנין: **ג** מי שאמר הריני נזיר, נטמא יום שלשים, סותר [ב] את הכל ז), רבי אליעזר אומר אינו סותר אלא שבעה ח) [ג], הריני נזיר שלשים יום, נטמא יום שלשים סותר את הכל ט):

הריני

ר"ע מברטנורה

פ"ג מי שאמר הריני נזיר מגלח יום שלשי' ואחד. דסתם נזירות שלשים יום: ואם גלח יום שלשים יצא. דמקצת היום ככלו: הריני נזיר שלשים יום אם גלח יום ל' לא יצא. דהואיל ופירש שלשים יום שלמים קאמר: **ב** ואם גלח יום ששי' חסר אחד יצא. שיום שלשים של הנזירות הראשונה עולה לכאן ולכאן וכיון שיום ל' הראשונה נמנה גם מן הנזירות השניה נמלאו שלשים יום של נזירות שניה כלים בששי' חסר אחד: **ג** נטמא יום שלשי' סותר את הכל. שהרי נטמא בתוך ימי הנזירות ולא אמרינן דיום ל' עולה לכאן ולכאן דמקצת היום ככולו אלא כשגלח והביא קרבנותיו בו ביום: ר"א אומר אינו סותר אלא שבעה. דסביר' ליה אמרי' מקצת היום ככולו וכאלו נטמא לאחר מלאת וטומא' דלאחר מלאת לר"א אינה סותרת אלא שבעה: הריני נזיר שלשים יום נטמא יום שלשים סותר את הכל. בין לר"א בין לרבנן דכיון דאמר הריני נזיר שלשים יום. הכל מודים דל' יום שלמים בעינן ולא אמרינן בהא מקצת היום ככולו ור"א דסבירא ליה שהנטמא ביום מלאת ממש סותר שלשים בלבד ואינו סותר הכל יליף לה מקרא דכתיב (במדבר ו') וזאת תורת הנזיר ביום מלאת נטמא ביום מלאת תן לו תורת הנזיר כלומר סתם נזירות שלשים יום הכא שאמר הריני נזיר ל' יום ונטמא ביום שלשי' שהוא יום מלאת לכי סתר כל השלשים סתר את הכל ורבנן נמי דפליגי עליה דר"א ואמרי שהנטמא ביום מלאת סותר את הכל ואפילו שנה כמה ימים הכא כי אמר הריני נזיר ל' יום ונטמא ביום מלאת לכי נמי סתר ל'

חסר

תפארת ישראל

פ"ג א) סתם נזירות ל"י: ב) דמקצת יום ככולו ג) *מדפירש ל', והרי א"ל נפרש כן, ש"מ שלמים קאמר, לפיכך הו"ל כגילח תוך ימי נזירותו [כרמב"ם פ"ח הי"א] שממתין ל"י וחוזר ומגלח על קרבנותיו: ד) שאמר הרי עלי ב' נזירות, או הריני נזיר, ונזיר, אבל באמר הריני נזיר ל' יום ול' יום ואם גילח יום ל' לא יצא וכמ"ש: ה) *דיום גלוח הראשון, אף על גב שגילח בו, עולה לנזירות ב', מידי דהוה אמקבל נזירות בחצי יום, שעולה לו אותו היום, כמ"ש בגם נזירות ב' מגלח ליום ל"א: ו) דמשום דיום גלוח עולה לו הו"ל כאילו גילח השני' ביום ל': ז) ונ"א בכהאי גוונא מקצת יום ככולו, מדלא הביא קרבנותיו עדיין: ח) דסבירא ליה גם בכהאי גוונא מקצת היום ככולו, והו"ל כנטמ' אחר מלאת, דאין צריך לר"א אז רק ז' שסותרו. מיהו חייב בדיני נזיר עד שיביא קרבנותי' אחר כך: ט) לכ"ע, דל' שלימים נזר כשי' ג',

אף

עיקר תוי"ט

מרובה שהיה נשאר אחר נזירות בנו ל' יום דאז היה יכול לגלח לנזירות בנו ונכשלים נזירותו ולשוב ולגלח מ"מ במתני' דמיירי בסתם נזירות דהוי ל' יום כו' לכך לא יגלח עד שישלים ג' הנזירות ויביא ג' קרבנות. רש"י ותוס'. והר"מ נראה דס"ל דאפילו בנזירות מופלגת יגלח ויחזור וימנה ל' יום. ובדעת הר"ב אין הכרע:

א) ס' וא'. שכשגלח הראשונה ביום ל"א נגמר נזירות ומתחלה נזירות שניה בו ביום. מידי דהוה אאדם שמקבל עליו נזירות בהאי שיום שאותו היום עולה לו ליום שלם. הלכך ביום ס' כלו שתי נזירות וכס"א מגלח על השניה ונמצא דכל תגלחת ביום ל"א. תו': ב) סותר. כדכתיב וכי ימות מת עליו וגו' והימים הראשונים יפלו: ג) אלא ז'. כדי שיביא קרבנותיו בטהרה שיזה עליו בג' ובז'. רש"י והיינו סותר ז' שאסור

לבתום

ד הריני נזיר מאה יום נטמא יום מאה סותר את הכל, רבי אליעזר אומר אינו סותר אלא שלשים י), נטמא יום מאה ואחד יא) סותר שלשים יום יב) רבי אליעזר אומר אינו סותר אלא שבעה יג): ה מי שנזר והוא בבית הקברות ז) אפילו היה שם שלשים יום, אין עולין לו מן המנין יד), ואינו מביא קרבן טומאה טו) ח) יצא ונכנס, עולין לו מן המנין, ומביא קרבן טומאה טז)

רא"א

תפארת ישראל

י) אף דסבירא ליה לר"א מקצת יום ככולו [כנזיר די"ב]? אפילו הכי מדלא קאמר עד ק', דהו"ל בלשון בני אדם עד ולא עד בכלל [כח"מ סמ"נ סכ"ז ועי' פ"ח דנדרים מ"ב], שמע מינה דשלימים קאמר; מה שאינו כן באמר הריני נזיר ל' יום, מדהוא כמנין שאמרה תורה, אף בלי עד, מקצת יום ככולו [*ובזה מיושב לפע"ד קושיית תוי"ט ארב"י]. וס"ל לר"א דבנטמא ביום מאה, סותר ל' וכ"כ במשנה ט' דאמר הריני נזיר ולא פרט ימים הו"ל יום ל' כנטמא אחר מלאת: יא) *הוא הדין בכל נזיר שנטמא ביום ל"א, אלא בק' איירי תנא: יב) *דגזרינן יום תגלחת זה, אטו נטמא ביום תגלחת של יום ל' בנזירת סתם, דסותר ל' יום מדאורייתא: יג) *לטעמיה, דסבירא לי' [במ"ב] דאפילו נטמא ביום ל' סותר רק ז': יד) *ואפי' לא נטמא שם טומאה שהנזיר מגלח עליו, לא עדיף מדהיה נזיר בחוץ לארץ דכל טומאתו מדברי סופרים ואפילו הכי אינו עולה לו [כמ"ש] וכל שכן הכא דעל כל פנים הו"ל טומ' דאורייתא; והוא הדין בהיה סמא למת, ונדר: טו) *בנטמא שם טומא' שהנזיר מגלח עליו [כפ"ז מ"ב]. מיהו אפילו בלא זה, אם התרו בו שילא, ושהה, לוקה: טז) *ה"פ יצא והזה בג' וז' וטבל, דמתחיל נזירותו ביום שטבל, ומנה איזה ימים לנזירותו וחזר ונכנס לביה"ק, אבל לא נטמא בהנך דפ"ז מ"ב, אז אינו סותר

ימי

ר"ע מברטנורה

סתר את הכל הלכך בין לר"א בין לרבנן סותר את הכל ובכל הא דאפליגו ר"א וחכמים הלכה כחכמים: ד הריני נזיר מאה יום נטמא יום מאה סותר את הכל. רבנן לטעמייהו דאמרי נטמא יום מלאת. כאלו נטמא בתוך זמנו וסותר את הכל. ר"א אומר לא סתר אלא שלשים. דסבירא ליה נטמא ביום מלאת אינו סותר אלא שלשים (ד): נטמא יום מאה ואחד. לרבנן סותר שלשים דנזרו יום מאה ואחד שהוא יום תגלחת אטו יום מאה. ומכל מקום לא החמירו (ה) כל כך לעשותו כיום מאה שהוא יום מלאת שהוא סותר הכל וגזרו שיסתור סתם נזירות שהוא שלשים יום בלבד: ורבי אליעזר אומר אינו סותר אלא שבעה. ואזדא לטעמיה דאפילו ביום שלשים לא גזר באומר הריני נזיר סתם (ו): ה ואינו מביא קרבן טומאה. דכי כתיב קרבן טומאה. בנזיר טהור שנטמא הוא דכתיב ומכל מקום אם התרו בו חייב מלקות: יצא ונכנס עולין לו מן המנין. ומביא קרבן טומאה. הא מתניתין מפרשא בגמרא הכי יצא מבית הקברות והזה שלישי ושביעי וטבל וטהר מטומאתו והתחיל למנות ימי נזירתו אפס"ה שחזר ונכנס אחר כך לבית הקברות עולין לו מן המנין אלו הימים שמנה אחר שטהר. הואיל והפסיקה טהרה בין הימים הראשונים שנזר והוא בבית הקברות ובין אלו הימים האחרונים

עיקר תוי"ט

לשתות יין ולהטמא למתים עד ביאת קרבנותיו. תו': (ד) ואע"ג דס"ל לר"א מקצת היום ככולו הואיל דקאמר מאה יום שלימים משמע. רש"י: וק"ק דאלא היכי הו"ל למימר דבשלמא כשאמר ל' שהיה יכול לדור בנזיר סתם והוה ל' כי פי' ואמר ל' ודאי שלימים בעי למימר אבל כשרוצה לידור בנזירות מרובה על כרחו צריך לפי' ומנלן דשלימים בעי למימר ונראה כפי' התו' דמשמעות דקרא דזאת תורת הנזיר משמע דאיירי בדמפ' בנזירתו ולא בסתם נזיר ומדקאמר נטמא ביום מלאת קן לו תורת נזיר פי' סתם נזירות מכלל דעד השתא לאו בסתם נזירות קיימי. אבל מנזירות סתם לא מיירי כלל אבל כי נדר בפירוש ל' הא לא הוי נמי סתם נזיר דהא פי' ל' יום בההיא מודה ר"א כי נטמא ביום ל' דסותר ל' דבדידיה נמי איירי קרא: (ה) אבל התוס' כ' דלרבנן אינו סותר אלא ל' דהואיל ויום ק"א יום תגלחת ויום הבאת קרבנותיו גזרי' אטו נזיר סתם היכא דנטמא ביום ל' דהוי יום ל' יום תגלחת מן התורה משום דאמרינן מקצת היום ככולו וסותר כל ל' מדין תורה כדלעיל וגזרינן יום ק"א אטו יום ל' וה"ה לעיל כמ"ל הכי גבי הריני נזיר נטמא יום ל"א סותר הכל מדרבנן. (ו) כלומר דלית ליה גזירה כלל ואפי' ביום ל' אבל לרבנן סותר לאו משום גזירה הוא אלא מן התורה כאו' ופס"ק: ז) בביה"ק. וכ"ה הר"ב סי' סמא ונדר. תוס': ח) ואינו ט'. אם נטמא טומאה שהנזיר מגלח

עלי'

ר"א, לא בו ביום יז) שנאמר והימים הראשונים יפלו, עד שיהיו לו ימים ראשונים יח): ך מי שנזר נזירות מרובה יט) יא), והשלים את נזירותו, ואח"כ בא לארץ, ב"ש אומרים נזיר שלשים יום, ובית הלל אומרים נזיר בתחלה כ). מעשה בהילני המלכה כא) שהלך בנה למלחמה ואמרה אם יבא בני מן המלחמה בשלום אהא נזירה שבע שנים, ובא בנה מן המלחמה בשלום והיתה נזירה שבע שנים, ובסוף שבע שנים עלתה לארץ, והורו בית הלל שתהא נזירה עוד שבע שנים אחרות, ובסוף שבע שנים נטמאת, ונמצא נזירה עשרים ואחד שנה. אמר רבי יהודה לא היתה נזירה אלא י"ד שנה כב). ז מי שהיה שתי כיתי עדים מעידות אותו אלו מעידים שנזר שתים, ואלו מעידים שנזר חמש כג)

בית

ר"ע מברטנורה

האחרונים ואף על פי שחזר ונכנס לבית הקברות טומאת בית הקברות אינה סותרת מנין הימים שמנה בטהרה שאין סותר בנזיר אלא י"ב טומאות האמורות בו (ט). והאי דקאמר הוא ומביא קרבן טומאה. הכי קאמר אם נטמא שוב באחת מן הטומאות שהנזיר מגלח מביא קרבן טומאה וסותר: ר' אליעזר אומר לא בו ביום. כלומר אם בו ביום שטבל וטהר. בו ביום נטמא באחת מן הטומאות שהנזיר מגלח. אינו סותר אותו היום דכתיב והימים הראשונים יפלו אין הטומאה סותרת עד שיהיו לו ב' ימים (י) של נזירות מנויין והוא הדין בנזיר בעלמא שנטמא ביום ראשון של מנין נזירתו שאין הטומאה סותרת אותו היום אלא משלים עליו מנין ימי נזירתו והלכה כרבי אליעזר: ך והשלים את נזירתו ואח"כ בא לארץ. שאין נזירות נוהגת אלא בארץ משום טומאת ארץ העמים ומי שנדר נזיר בחוצה לארץ מחייבין אותו לעלות לארץ ישראל ולהיות נוהג שם נזירותו (יב): בתחלה. צריך לנהוג בארץ ישראל כמנין הימים שנדר בנזירות והימים שנהג בנזירות בחוצה לארץ כאלו לא נהג בהם נזירות כלל: אמר ר"י לא היתה נזירה אלא ארבע עשרה שנה. רבי יהודה סבירא ליה כר"א דאמר לעיל בפרקין שנטמ' ביום שלשים אינו סותר אלא שלשים יום ומשום הכי קאמר דהילני המלכה שנטמאה בסוף ארבע עשר' שנה שהיה ביום תלתא לא סתרה הכל ולא הוצרכה למנות עוד שבע שנים אחרות אלא ל' יום בלבד ולפי שלא היתה שנה שלימה לא מנאה בחשבון והרי כאלו אמר לא היתה נזירה אלא י"ד שנה ושלשים יום: ז אלו מעידים שנדר שתים. שתי נזירות: ואלו מעידים שנדר חמש באותה שעה שהאחרים אומרי' שנדר שתים אלו מעידים שנדר חמש נזירות והוא אומר שלא נדר

כלל

תפארת ישראל

ימי נזירותו שמנה קודם שחזר ונכנס. [ואף דבכל נזיר הדין כן? קמ"ל הכא דאף דחזר נבי"הק, אפ"ה כשחזר ונכנס, אם לא נטמ' טומאת מת, לא הוה כמעיקרא — ולא יהיו שלין לו]. ומביא קרבן טומ' דקאמ', ה"ק ואם שוב נטמ' שם בטומ', שהנזיר מגלח, מביא קרבן טומ' וסותר ימים שמנה קודם שחזר ונכנס: יז) ר"ל מי שנטמ' ביום שמתחיל נזירותו אינו סותר: יח) *דבעינן שיפלו ב' ימים שלימים; ולהכי רק בנטמ' בג' סותר כולן: יט) יותר מל': כ) דנזירות שבחוץ לארץ אינו עולה; דח"ל טמ' מדרבנן: כא) *עי' מ"ס יומא [פ"ג סי' כ"ה]: כב) *דלא נטמאה כלל [ותמיהין דברי הרמב"ם ור"ב בנמנך אחריו בפירוש המשנה דלא כמפורש בש"ס להיפך עי"ש] וקא משמע לן דעל כל פנים אין כאן סוכח' דנימ' דלא כר"א לעיל מ"ג, ואפשר עוד דמדלא קאמר לא נטמאה שמע מינה דוודאי נטמאה ואפ"ה כיון דמדאורייתא יצאה בנזירות ח"ל להכי לא שהנזירו בה בשנטמא' שתסתור מה שמנתה כבר: כג) והוא מכחישן או מסופק או שותק; וב' כיתי

עיקר תוי"ט

שלי'. הר"מ: (ט) ערפ"ז ויש עוד ב' טומאות שמגלח עליהן והן עצם כשעורה ורובע קב עצמות שאלו נזיר אין מטמא באוהל אבל מטמא לנזיר במגע ובמשא ועתוי"ט: (י) כלומר עד שיתחיל יום השני יכ"ז כפי' הר' וכ"ה בפי' הר"מ אבל בתוס' כ' דוקא ב' ימים לכן נ"ל דמ"ש וה"ה כו' ביום הראשון לאו דוקא וכן בדר"ס כו' לא בו ביום ל"ד. ועתוי"ט: יא) הרבה. פי' התוס' הרבה מל' יום יתי"ט גי' מרובה: (יב) והא דתנן ואח"כ בא לארץ לאו דוקא במקרה בעלמא. דלא סגי דלא בעי לא"י להקריב קרבנות ולהשלים נזירות לכך תר נזירים

לית

בית שמאי אומרים נחלקת העדות ואין כאן נזירות(יג), ובית הלל אומרים יש בכלל חמש שתים שיהא נזיר שתים:

פ״ד מי שאמר הריני נזיר, ושמע חבירו ואמר ואני ואני א)א) כולם נזירים(ב). הותר הראשון, הותרו כולן, הותר האחרון האחרון מותר וכולם אסורים(ג). אמר הריני נזיר ושמע חבירו ואמר פי כפיו(ד) ושערי כשערו, ה״ז נזיר, הריני נזיר ושמעה אשתו, ואמרה ואני, מיפר את שלה ושלו קיים. הריני נזירה ושמע בעל' ואמר ואני, אינו יכול להפרו: **ב** הריני נזיר ואת ואמרה אמן(ד), מיפר את שלה ושלו קיים(ח) הריני נזירה ואתה ואמר אמן, אינו יכול להפר: **ג** האשה שנדרה בנזיר והיתה שותה ביין ומיטמאת למתי', הרי זו סופגת את הארבעי'(ט) הפר לה בעלה, והיא לא ידעה שהפיר

לה

ר״ע מברטנורה

כלל(יג): בש״א נחלקה העדות. הואיל ומכחישות זו את זו נתבטלו דבריהם ואין כאן עדות כלל: ובה״א יש בכלל חמש שתים. ויהא נזיר שתים: **פ״ד** מי שאמר הריני נזיר: כולם נזירים. והוא שהתפיס כל א' מהן בתוך דבורו של חבירו(ב)(ג) בכדי שאלת שלום תלמיד לרב. שהוא כדי שיאמר שלום עליך ר': פי כפיו כו' והוא שיאמר פי כפיו מיין ושערי כשערו מלגלח: ושמע בעלה ואמר ואני אינו יכול להפר. שכבר קיים נדרה כשאמר ואני ואם האשה נדרה בנזיר ושמע אחר ואמר ואני ואח״כ הפר לה בעלה אינו מופר לזה שאמר ואני שאין הבעל עוקר הנדר מעיקרו כמו החכם: **ב** הריני נזיר ואת ואמרה אמן מפר את שלה. ודוקא כי אמר לה בלשון שאלה כלומר ואת מה תאמרי תהוי נזירה כמוני אם לאו אז יכול להפר אבל אם אמר הריני נזיר ואת בניחות' ועניתה אמן אינו יכול להפר שהרי קיים לה: **ג** והיתה שותה יין ומיטמאה למתים. ואחר כך הפר לה בעלה, הרי זו

סופגת

תפארת ישראל

כיון שהעדים מעידין על רגע א': כד) ואע״ג דכת אומרת ק' וכת אומרת ר' מודו בית שמאי ובית הלל דיש בכלל ר' ק' ויש״ס ק' [כסנהדרין ל״א א', וב״ב מ״א ב']? הכא לב״ש שאני, דודאי סתרי אהדדי בנטמא אחר נזירו' להכת שאמר שחייב ב' לא סותר מדהוא אחר מ' יום, ולאידך הכת סותר. ומכאן נרא' לי ראיה לרש״י [נזיר ד״כ] דפירש מתני' דלא כי האי תנא דפליגי בכת א' בנזיר והיינו תנא דבי ר' ישמעאל ולא היינו רשב״א דסנהד' ובבא בתרא הנ״ל ודו״ק:

פ״ד א) *ר״ל וכן הב' שמע ואמר ואני, והוא הדין ק': ב) והוא שאמרו כן כל א' תוך כדי דבור של חבירו; דהיינו בכדי שיאמר שלום עליך רבי [עי' ש״ך ח״מ רכ״ה סק״ה]: ג) ועי' נדרים [פ״ט מ״ז]: ד) *או שאמר: ה) והוא שאמר' כפיו מיין, וכשערו מגלוח: ו) דכשאמר ואני, קיים נזירות', מדאי אפשר שיהי' הוא נזיר אם לא יקויים נזירות'. מיהו באמר אחר ואני, והפר לה הבעל, לא הותר זה, דבעל לא עקר הנדר כהחכם, רק גוזז ומבטלו מכאן ולהבא: ז) ונראה לי דכל שכן באמרה מלת גם כן: ח) מיהו באמר בניחותא „ואת״ ועניתה אמן, הרי קיים לה [וצ״ל דלא דמי למ״ש בנדרים פ״י מ״ז דסקים קודם לנדר לא מהני? דשאני תוך כדי דבור כדיבור דמי, ותו דגלי אדעתיה בשתיקותו מיד אח״כ הסיב סקמי']: ט) *אפי' היפר לה אחר כך, דבעל רק מיגז

עיקר תוי״ט

נייז

ליה. תוס'. משמע דמחייבין אותו מיד נילך לא״י. והילני המלכה אפשר שלא ידעו חכמים בנזירותה כו'. כ״מ. ולמ״ש הר״ב בעדיות פ״ד מי״א דטעמא משום קנסא י״ל דאין מחייבים אלא כשהשלים נזירותו וכ״מ מלי' הר״ד ועתוי״ט: (יג) וא״כ באומר איני יודע והשתא צריך לידון לפי העדות. א״נ בשותק וכאו שתי הכתות יחד דלא הוי בתיקתו כהודאה דלאו מודה הוא דאמר מה לי להכחישן הא שתיהן מכחישות זו את זו. תוס': א) ואני ואני. כלומר שנים שמעו לראשון שקבל נזירותו האחד אמר ואני וכן השני אמר ואני הוספות: (ב) דהד בחבריה מתפיס וגלוי בקמא. גמרא. ומשנתינו שבנלה ואני ואני ה״ה אפי' עד מאה דהא א״נ שיתפיסו בתכ״ד של ראשון אלא דתנא לאו כי רוכלא נחשב ליזול. ועתוי״ט: (ג) מסייע לדברי התוס' דהריף ילא שני כמו הכא. דהא ה״נ ואני לאוד לא מהני אלא ע"י התפסה דתכ״ד הע״פ שהיה הנזיר עומד לפניו ושיעור הדיבור כ' הר״מ כדכך בינונים: ד) אמן. דאי לא אמרה אמן היא מותרת שאינו יכול להדירה בעל כרחה:

לה בעלה, והיתה שותה ביין ומטמאה למתים י) אינה סופגת את הארבעים רבי יהודה אומר אם אינה סופגת את הארבעים תספוג מכת מרדות יא):
ד האשה שנדרה בנזיר והפרישה את בהמתה, ואח״כ הפר לה בעלה, אם שלו היתה בהמה, תצא ותרעה בעדר יב), ואם שלה היתה בהמה יג), החטאת תמות (ט) והעולה תקרב עולה, והשלמים יקרבו שלמים ונאכלין ליום אחד יד) ואינן טעונין לחם טו) היו לה מעות סתומים טז) יפלו לנדבה יז), מעות מפורשים, דמי חטאת ילכו לים המלח, לא נהנים יח) ולא מועלין (יא) בהן יט) דמי עולה יביאו עולה,

ומוע ין

ר״ע מברטנורה

סופגת את הארבעים: על שעברה קודם הפרה (ה) תספוג מכת מרדות. מדברי סופרים ומכות מרדות האמורה בכל מקום כפי מראה עיני הדיין וכפי צורך השעה (ו) ודוקא בעבירה שכבר נעשה אבל גבי מצות עשה כגון עשה סוכה ואינו עושה. טול לולב ואינו נוטל מכין אותו עד שיעשה או עד שתצא נפשו: ד ואם שלה. כגון שנתן לה אחר במתנה על מנת שאין לבעלה רשות בהן (ז) דנכסי מלוג ונכסי צאן ברזל כולן משועבדים לבעלה: החטאת תמות. ממיתינן לה עד שתמות: ונאכלין ליום א׳. כשלמי נזיר שאין נאכלים אלא ליום ולילה: ואין טעונין לחם. שכל שלמי נזיר טעונים לחם. וזו הואיל והפר לה בעלה אין שלמים הללו טעוני׳ לחם: היו לה מעות סתומי׳. שהפרישתן סתם. לקרבנות נזיר. ולא פירשה אלו הם לחטאת ואלו הם לעולה ואלו הם לשלמי׳(י): יפלו לנדבה. לתיבות שבמקדש שמשליכים בהם שאר מעות נדבה וקונים מהן קרבנות שכולן עולו׳: לא נהנין ולא מועלין. לכתחלה אסיר

ליהנות

תפארת ישראל

גייז כלעיל סי׳ ו׳ ואפיקך לא הוה התראת ספק דכל עוד שלא הפר הנדר קייס, וגם בלא זה כל נדר לית ביה התראת ספק במה יתיר נדרו, מדהוא דבר חדש לגמרי שמא לא יזקקו להתירו [כתוס׳ מכות ט״ז ב׳]: י) אחר כך: יא) *להכותה מדרבנן לפי אומד בית דין וכפי צורך השעה, על שמרדה בדברי חכמים: [וי״א דמרדות לשון ייסור. כמו יפה מרדות א׳ בלבו של אדם [ברכות ד״ז א׳]. וי״א שהוא י״ג הכאות שליש של מלקות, ועמ״ש פ״ג דמכות סי׳ ג׳, מיהו שמאן מלקיים עשה אפי׳ דרבנן, מכין אותו מדרבנן עד שימות או עד שיקיים העשה [כתובות דמ״ו א׳]: יב) *שנתן לה א׳ על מנת שאין לבעלה רשות בהמתנה [כפי״א דנדרים מ״ח]: יג) *ולא הוה כהקדש בטעות דאינו הקדש [כרפ״ה], דהכא ידעי׳ שיוכל בעל להפר ואפ״ה הקדישה: יד) כשאר שלמי נזיר, ולא ככל שלמים שנאכלי׳ לב׳ ימים ולילה א׳: טו) ולא כשאר שלמי נזיר: טז) *שלא פירשה אלו יהיו לחטאת, ואלו המטבעות יהיו לצורך עולה, ואלו לשלמים, לרמב״ם [פ״ט מנזירות] דדוקא כשהפריש סתם ולא אמר כלום נחשבו סתומי׳ אבל כשאמר אלו לחובתי, אע״ג שלא פירש עולה והטאת, דינן כמפרש: וילכו כולן לים המלח: יז) *ר״ל לתיבות שבעזרה, שקונין מהן עולות נדבה כשהמזבח פנוי, אף על גב דדמי חטאת מעורב בהן, וכל בדאו׳ אין ברירה [כבילה ל״ז א׳]? אפ״ה הלכ׳ למשה מסיני הוא שיהיו כולן בהי׳ לנדבה [כ״ם]: יח) לכתחיל׳: יט) *דבנהנה פטור מקרבן מעיל׳, דמדאזלי לאבוד לאו קדשי ה׳

הו

עיקר תוי״ט

פירוש. תוי׳: (ה) דבפל מינז גייז ולא מספק כדלעיל: (ו) וגמה קורין אותו מכת מרדות מפני שמרד בד״ס צר״ס. הר״ב. והטעם שכ׳ שמרד בד״ת היא הגירסא דסל דמכין על מצות עשה ומכין על ד״ס בניכן שוין בלא אומד ובלא מספר ועד שתצא נפשו יכ״ד הר״מ. ודעת הר״ן עצמו כהרא״ה דכ׳ שמכין אותו באומד ולפקל מלקות של תורה וכ״מ דברי הר״י ועתוי״ט: (ז) בעדר. דכי אקני לה מידי דצריכא לה. מידי דלא צריכא לה לא אקני לה. גמרא: (ח) גמרא. וצריך ג״כ שיאמר לה אלא מה שאת נושאת ונותנת לפיך. תוספות: (ט) תמות. כדמפרש בגמרא לעיל דהכא שהפר לה בעלה והיא לא ידעה ועברה צריכה כפרה וסליחה בני אשה כפרה וסי׳ יסלח לה. והויא כחטאת שמתו בעליה דגמירי דלמיתה אזלא. והת״ח מקשה ע״ז דהתם משום דמטונה לאיסור אבל הכא הוי קרבנות דנזיר סבור בלי שום עבירה וצ״ל טעמא דכיון דהכא ידעה שבעלה יכול להפר ואעפ״כ הקדישה קדשה עכ״ם לענין זה וכן לקמן גבי אב שהפרים בשביל בנו הקטן: (י) לאו דוקא אלא אפי׳ אמרה אלו לחטאת ולעולה ולשלמים. ואיכא דאמרי אפי׳ אמרה אלו הן לחובתי מפורשים הן וכ״פ הר״ם: (יא) ולא מועלין. דכיון דלים המלח אזלי לא קרינן ביה קדש לה׳ וכ״ם דלעיל גבי בהמה מאי

למתני

ומועלין בהן, דמי שלמים יביאו שלמים כ) יב) ונאכלים ליום אחד ואינן טעונין לחם כא): ה נזרק עליה אחד מן הדמים, אינו יכול להפר כב) רבי עקיבא אומר אפילו נשחטה עליה אחת מכל הבהמות אינו יכול להפר כג) בד"א בתגלחת הטהרה, אבל בתגלחת הטומאה יפר כד) טו) שהוא יכול לומר אי אפשי באשה מנוולת כה), רבי אומר אף בתגלחת הטהרה יפר טז) שהוא יכול לומר אי אפשי באשה מגולחת כז): ו האיש מדיר את בנו בנזיר כח) ואין האשה מדרת את בנה בנזיר, כיצד כט), גלח או שגלחוהו קרוביו, מיחה ל) או שמיחו קרוביו לא), היתה לו בהמה מופרשת, החטאת תמות, והעולה תקרב

תפארת ישראל

שוו: כ) *ואין מועלין בהן ככל שלמים שאין מועלין בהן רק באימורין אחר זריקת דמן כשפ"א דמעילה: כא) *מיהו בהיו המעות של בעל טלן יואין לחולין: כב) *דכבר מותרת ביין, ואין כאן ענוי נפש שיפר [אבל משום טומ' בל"ז אינו מפר; ולא דמי לנדרה שלא תלך לבית האבל דמפר [כנדרים דפ"ג ב'] דנ"ל דהתם עכ"פ א"נ להטמ']: כג) משום הפסד קדשים: כד) אף שקרבו הקרבנות דתגלחת טומ': כה) *כלומר מעונה מיין: כו) אף לאחר זריקת דמי', וקודם גלוח, אף שכבר עבר ענויי' מיין: כז) *דאף דאסורה לילך פרועת ראש [כא"ע קמ"ו], ואפילו [בפאלשע טור] אסור משום מראית עין, דאסור אפילו באיסור דרבנן [כא"ח ש"ה י"א ותרע"א ח', וי"ד ש"ך כפ"ז סק"ו], וכ"ש הכא דבפרוע לגמרי דאורייתא הוא [ככתובות דע"ב א'], וביולאים מתחת [להויבע], עכ"פ דת יהודית הוה? יש לומר דמיירי בחלר שאין רבים מלויים שם דשרי [כב"ש שם סק"ט, ועי' מ"ש שבת פ"ו סימן מ"ז]. ולת"ק אפשר בפאה נכרית: כח) הלכה למשה מסיני, והוא שהבן קטן עד בן י"ג ויביא ב' שערות, ולז לרש"י ותוס' מתבטל הנזירות שהדירו אביו, ולר"ב צריך להשלים גם אח"כ [ועתוי"ט סוטה פ"ג מ"ח]: כט) ההדירו אביו קאי: ל) הבן הקטן: לא) *אז ג"כ מתבטל הנזירות

ר"ע מברטנורה

ליהנות בהן ואם נהנה אינו חייב להביא קרבן מעילה האמור בכל מי שנהנה מן ההקדש: ה נזרק עליה אחד מן הדמים אינו יכול להפר. דלאחר שנזרק הדם. היא יכולה לשתות יין וליטמא למתים (יג). ואין כאן יותר נדר של עינוי נפש: רבי עקיבא אומר אפי' נשחטה עליה אחת מכל הבהמות אינו יכול להפר. משום הפסד קדשים (יד): תגלחת טומאה יפר. שצריכה לחזור ולמנות נזירות טהרה ויכול לומר אי אפשי באשה מנוולת כלומר מעונה ומנועה משתיית יין (טו): אף בתגלחת הטהרה יפר. כדי שלא תצטרך להתנוול בגלוח דגלוח באשה נוול הוא ותנא קמא סבר אין הגלוח נוול שהרי יכולה לעשות פאה נכרית (יז). ואין הלכה לא כר' עקיבא ולא כרבי: ו האיש מדיר את בנו בנזיר. כשהוא קטן עד שיביא שתי שערות אחר שיהיה בן י"ג שנה ויום אחד וכל דין נזירות עליו ואביו מביא קרבנותיו ואם נטמא מביא קרבן טומאה והאי מדירו שאומר לו תהא נזיר או הרי בני פלוני נזיר והוא שלא ימחה לא הבן ולא הקרובים ודבר זה הלכה מפני הקבלה: כיצד גלח או שגלחוהו קרובי'. כיצד יעשה האב בקרבנות בזמן שגלח הבן ולא קבל הנזירות או שגלחוהו קרובים. או מיחה או שמיחוהו קרובים דבטל הנזירות ודוקא כשמיחה הוא

עיקר תוי"ט

מתני לא נהנין ולא מועלין. תוס': יב) שלמים. ואצ"ל דאין מועלין בהן. רש"י ועתוי"ט: (יג) ליטמא דמ"ט פ"ו הוא דנקט. אבל ודאי דבמניעה מלטמא למתים אין כאן עינוי נפש. תוי"ט. והת"ח משיג מגמרא דנדרים דפ"ג ע"ב דגבי טומאה נמי אית לה נפרא. וכ' תוס' שם נ"מ שאם נדרה שלא תלך לבית אבל בעלה מיפר לה משום עינוי נפש: (יד) כשנשחטה כחטאת שאם יפר לה נמצאת בהמה זו תצא לבית השריפה שהיא היתה צריכה לחטאת, וגם לא יכול לזרוק דמה לשם שלמים דחטאת שלא לשמה פסולה. גמרא: טו) יפר. אע"פ שקרבו הקרבנות של תגלחת הטומאה הר"מ: (טז) ומצינו ניוול עם שם העינוי בספ"ט דנדרים שהצניעתה מנוולתן. והקשו בתוס' דלמה לא אמר ליתנא דענוי. וצ"ל דקאי אדר"ע דקאמר שאפילו שנשחטה כו' מפני שאפשר לבוא להפסד קדשים אף על גב דאסורה ביין עד שיזרק הדם ויש כאן ענוי נפש פורתא אבל בתגלחת דטומאה דאיכא ענוי נפש גדול שבועות ונעיא לממני מירות אחרת מודה שיכול לומר לה אי אפשי בעשוי גדול: (יז) ורבי סבר בפיאה נכרית איידי דזוהמה שאינה מגופה ומגניא לבעל לא ניחא ליה גמרא: כלו'

תקרב עולה, והשלמים יקרבו שלמים, ונאכלין ליום אחד(כז) ואינן טעונין לחם, היו לו מעות סתומין(כח) יפלו לנדבה(כט) מעות מפורשין, דמי חטאת ילכו לים המלח, לא נהנין(ל) ולא מועלין(לא) דמי עולה יביאו עולה, ומועלין בהן, דמי שלמים יביאו שלמים ונאכלין ליום אחד, ואינן טעונין לחם:

ז האיש מגלח על נזירות אביו(לב) ואין האשה מגלחת על נזירות אביה(לג), כיצד, מי שהיה אביו נזיר והפריש מעות כתובים(לד) על נזירותו, ומת, ואמר(לה) הריני נזיר על מנת שאגלח על מעות אבא, אמר רבי יוסי הרי אלו יפלו לנדבה, שאין זה מגלח על נזירות אביו, ואיזהו שמגלח על נזירות אביו, מי שהיה הוא ואביו נזירים. והפריש אביו מעות סתומים לנזירותו, ומת, זה הוא שמגלח על נזירות אביו(לו):

פ"ה בית שמאי אומרים, הקדש טעות הקדש(א) ובית הלל אומרים אינו הקדש, כיצד אמר שור שחור שיצא מביתי ראשון(ב) הרי הוא הקדש. ויצא לבן, בית שמאי אומרים הקדש(ג) ובית הלל אומרים אינו הקדש:

ב דינר זהב שיעלה בידי ראשון, הרי הוא הקדש. ועלה של כסף, ב"ש אומרים הקדש וב"ה אומרים אינו הקדש, חבית של יין שתעלה בידי ראשונה הרי הקדש ועלתה של שמן(ד) בית שמאי אומרים הקדש ובית הלל

ר"ע מברטנורה

הוא. או מיהו הקרובים מיד. אבל אם התחיל לנהוג נזירות. או שקבל עליו הנזירות תו לא מצי לממהי לא הוא ולא קרובים: ז האיש מגלח על נזירות אביו ואין האשה מגלחת על נזירות אביה. ואפי' היא בת יורשת ודבר זה הלכה מפי הקבלה: אמר ר"י הרי אלו יפלו לנדבה וכו'. ואין הלכה כר"י אלא בין שמת אביו ואמר הריני נזיר על מנת שאגלח על מעות אבא בין שהיו הוא ואביו(יח) נזירים ומת אביו מגלח על נזירות אביו ואם היו בניו רבים וקדם א' מהן וגלח על נזירו' אביו זכה:

פ"ה בית שמאי אומרים הקדש טעות הקדש. דילפינן מתמורה דהוי אפי' בטעות דכתי' (ויקרא כ"ז) והיה הוא ותמורתו יהיה קדש ודרשינן יהיה לרבות שוגג כמזיד(א): וב"ה אומרים אינו הקדש. דלא גמרינן תחלת הקדש דבר שאינו בא מכח הקדש מתמורה שהוא סוף הקדש שבא מכח דבר אחר שהיה הקדש: ב דינר זהב. ריבא אשמועינן במידי דקדוש קדושת הגוף. והכא אשמועינן במידי דקדוש קדושת

תפארת ישראל

הנזירו' שהזירו אביו. וטוב, דוקא מיד כששמעו מיתו: לב) הלממ"כ: לג) אפי' בת שיורשת אביה: לד) הב"ו: לה) אף דמסתבר דזה מגרע גרע מאילו אמר ע"מ שאגלח על מעות אבא, דהרי הכא נדר על מעות עצמו וקיימא לן דאפי' לא היה נזיר כשמת אפ"ה מגלח על נזירות אביו:

פ"ה א) *נקט לה הכא איידי סיפא דנזירו' בטעות: ב) היינו ראשון לכל השוורים שילאו מביתו; הא אלו לא הוה אמר מלת ראשון ויצא לבן, גם לב"ש אינו קדוש דהרי רק שחור לכשילא הקדיש, אבל מדקאמר מלת ראשון, אמרי' דנתכוון רק לבור שילא ראשון, ושחור דקאמר לאו דוקא דרק סבור הי' שילא בחור ראשון: ג) *דסבור שילא שחור: נ"ל

עיקר תוי"ט

(יח) כלו' או שהיה. א"נ יש לגרוס בדברי הר"ב אלא בין שמת הוי"ט:

(א) ובגמרא פריך מה אלו אמר זה תחת זה להאי היום. מי הוית תמורה מהסיא שעת? (בתמים אלא עד דמטי תני היום הוא דהוה תמורה כ"נ לכי מגלי מלתא דיוא שחור תחלה קדים ולא השתא דנפיק לבן בריבא ומסיק דהאי התמורה דליכא לפרושי מלתא בענין אחר כלל מנה שאמר זו תחת זו לחני היום אבל הכא יש לנו לפרש דבריו דמתחלה נתכוין להקדיש ל"ש שחור ל"ש לבן שילא מפתח ראשון והא דקאמר שחור לפי שטעה והי' סבור שהשחור ילא ראשון הלכך טעותו לא ימנע את ההקדש מלחול על השור שילא מביתו ראשון. אפי' על הלבן חל ההקדש: ב) שמן. במקום שהיין שם ביוקר מן השמן ואפ"ה קאמרי ב"ש דהוינו הקדש

הלל אומרים אינו הקדש ד): ג מי שנדר (נ"א שנזר) בנזיר ה) ונשאל לחכם ואסרו, מונה משעה שנדר ו), נשאל לחכם והתירו ז) והיתה לו בהמה מופרשת, תצא ותרעה[ה] בעדר ח), אמרו ב"ה לב"ש, אי אתם מודים בזה שהוא הקדש טעות, שתצא ותרעה בעדר ט), אמרו להן בית שמאי, אי אתם מודים י) במי שטעה וקרא לתשיעי עשירי, ולעשירי תשיעי, ולי"א עשירי, שהוא מקודש יא) אמרו להם בית הלל, לא השבט קדשו יב) ומה אלו טעה והניח את השבט על שמיני ועל שנים עשר שלא עשה כלום, אלא כתוב שקידש את העשירי הוא קידש את התשיעי ואת הי"א יג):

מי

תפארת ישראל

ד) נ"ל דקמ"ל בבא דשור בקדוש קדושת הגוף, לרבותא דב"ה, ובבא דדינר בקדושת דמים, לרבותא דב"ש, ובבא דיין לרבותא דהרוויי', לב"ש אף דטעות גמור הוא דלמה דחזי יין לא הזי שמן, ותו דמסתבר דרק ליין נתכוון, דמטה לפרוש ממנו [כב"ב ד"ל פ"א ועירובין דס"ב א'], ולרבותא דב"ה, מדקיי"ל דמקדיש בעין יפה מקדיש [כרמב"ם מערכין פ"ד הט"ו], א"כ סד"א דוקא שור שחור דמעלי טפי מלבן [כש"ס הכא], וכ"כ דינר זהב עדיף מכסף משא"כ שמן דעדיף מיין [כש"ס הכא] סד"א דמודה ב"ה דלשמן וודאי נ"כ נתכוון, קמ"ל: ה) *וכבר שאין בלשון קבלתו לשון נזירות, ושתה יין: ו) אף דהו"ל לפרוש מספק אפ"ה לא קנסינן ליה. מיהו טומ' וגלוח סותרי' [כפ"ו מ"ה]: ז) שאמר שאין בלשונו לשון נזירות: ח) *דהפרשה בטעות היה. ולא דמי לאשה שהפר לה בעלה [פ"ד מ"ד]? דהתם בעל מיגז גייז, משא"כ הכא שהנדר היה בטעות נעקר מעיקרא, וכ"כ במדיר בנו [פ"ד מ"ו] דבמיתו הקרובי' אפ"ה הבהמו' שהפריש נשארו בקדושה, התם מדידע האב שיכולין למחות ואפ"ה הקדיש, בכל גוונא הקדיש, וכ"כ הכ"ל בגזירות השה [כפ"ד כי' י"נ], ואפילו בהותר ע"י פתח, חכם עוקר הנדר מעיקרא, ואף דלב"ש אין שאלה בהקדש, הכא שאין הלשון טוב שהרי אמר הרי אלו לקרבנות נזירותי והרי אינו נזיר, כ"ע מודו: ט) *ומ"ש מבבא דטעות שבמשנה א' דפליגיתו שם? י) במעשר בהמ': יא) והכא בנשאל לחכם שאני שנעקר הנדר ופטור מעיקרא: יב) *אף שסמנו בשבט בטעות להתשיעי והי"א, לא בשביל זה נעשה קודש, דהרי ומה אלו וכו': יג) וגזירת הכתוב הוא ולא ילפינן מנה:

ר"ע מברטנורה

קדושת דמים: ג מי שנדר בנזיר. בנשין שהיה דומה לו שלא היה נזיר. ונשאל לחכם ואסרו ואמר לו שיש בלשון זה לשון נזירות והוא לא נזהר מלשתות יין(ג): מונה משעה שנדר. ולא קנסינן ליה(ד) על שעבר ושתה יין. אף ע"ג דמספק איסור היה לו לפרוש עד שישאל לחכם: נשאל לחכם והתירו. שאמר לו שאין בלשון זה לשון נזירות: תצא ותרעה בעדר. דהפרשה בטעות הוא ותצא לחולין ובהא מודו בית שמאי דכיון דאינו נזיר כי קאמר לקרבנו' נזירתו ולא מידי קאמר כאדם שאינו חייב חטאת ואמר הרי זו לחטאתי: אי אתם מודים בזה שהוא הקדש טעות. ומאי שנא מרים פרקין דאמריתו הקדש בטעו' הוי הקדש: אמרו להם בית שמאי. לא חשש להשיבם עיקר טעמא אלא לדבריהם קאמרי להו מתשיעי ואחד עשר דקדשו בטעות דמרבינן ליה מן וכל מעשר בקר וצאן (ויקרא כ"ז): אמרו להם בית הלל לא השבט קדשו. בתמיה(ו) כלומר גזירת הכתוב היא דתשיעי ואחד עשר הסמוכים לעשירי השבט מקדשן אם קרא להם עשירי ולא ילפינן מיניה בעלמא דהקדש כטעות

אדעתא

עיקר תוי"ט

קדוש אע"פ שמה שהעלה בידו הוא פחות בדמיו מדמי מה שנדר והוי דומיא דדינר זהב מי': (ג) ובדוקא נקט משום דשתיית יין אינו סותר אבל טומאה וגילוח דסותרין לא גרע מגלח או נטמא לסתים. (ד) משמע אפי' מד"ס דאלו מד"ת לא שייך קנסא אלא דינא הוא או לאו דינא. ועתוי"ט: ה) והרעה כו'. אע"ג דבאשה שהפר לה בעלה אם שלה בהמתה ההטאת תמות. התם שאני דבעל מיגז גייז. אבל החכם עוקר הנדר מעיקרו טוס': (ו) משמע דס"ק דהתם שאני שע"י גזירת הכתוב קדשו השבט. ודוחק לפרש כן שהרי הוא אומר ומה אלו טעה והניח השבט כו' משמע דאדרבא ס"ק. שאין השבט מקדשו אלא גזירת הכתוב כו'. וי"ל דהר"ב ה"ק לא כמו שאתם אומרים וכי השבט קדשו בתמיה. וכמו זה נמצא במשנה שמשיבים בדרך לא כן בפ"ו דפסחים

זהו

ד מי שנדר בנזיר(יד) והלך להביא את בהמתו(טו) ומצאה שנגנבה(טז) אם עד שלא נגנבה בהמתו נזר, ה"ז נזיר(יז). ואם משנגנב' בהמתו נזר אינו נזיר(יח) וזו טעות טעה נחום המדי, כשעלו נזירין מן הגולה(יט) ומצאו בית המקדש חרב אמר להם נחום המדי אלו הייתם יודעים שבית המקדש עתיד ליחרב הייתם נוזרים, אמרו לו לא. והתירן נחום המדי, וכשבא הדבר אצל חכמים, אמרו כל שנזר עד שלא חרב בית המקדש, נזיר(כ) ומשחרב בית המקדש אינו נזיר(יט): ה היו מהלכין בדרך(כ), ואחד בא כנגדן, אמר אחד מהן הריני נזיר שזה פלוני(כא) ואחד אמר הריני נזיר שאין זה פלוני(כב) הריני נזיר שאחד מכם נזיר, שאין אחד מכם נזיר(כג)(י) ששניכם נזירים, שכולכם נזירים, ב"ש אומרים כולם נזירים(כד) וב"ה אומרים אינו נזיר אלא מי שלא(יא) נתקיימו דבריו(כה), ורבי טרפון אומר אין אחד מהם נזיר(ט):

הרחית

ר"ע מברטנורה

בטעות הוי הקדש דאלו הוי טעמא משום הקדש בטעות א"כ אפי' שמיני ושנים עשר נמי אלא הכתוב שקדש עשירי כו' גזירת הכתוב היא ולא ילפינן מינה(ז): ד' מי שנדר בנזיר. ובשעה שנדר היו לו בהמות ואדעת' דהכי נדר שיקריב קרבנותיו מאותם בהמות והלך ומצאן שנגנבו ומחמת זה מתחרט על שנדר בנזיר: אם עד שלא נגנבו בהמותיו נדר ה"ז נזיר. ולא יתיר לו החכם בפתח זה. דנולד הוי(ט). ואין פותחין בנולד: ואם לאחר שנגנבו נדר. ואמר אלו הייתי יודע שנגנבו לא הייתי נודר הרי זה פתח ויתירנו החכם: וזו טעות טעה נחום המדי. כשעלו נזירים מן הגולה ומצאו בית המקדש חרב והם נדרו קודם שחרב הבית והתירן ואמרו לו חכמים דנולד הוא ואין פותחין בנולד והלכה כחכמים: ה' הריני נזיר שזה איש פלוני. אם זה ההולך לנגדי הוא איש פלוני הריני נזיר והשני אמר אם אין זה איש פלוני הריני נזיר: כולם נזירים. ואפילו אותם שלא נתקיימו דבריהם דכי היכי דהקדש בטעות הוי הקדש. הכי נמי נזירות בטעות הויא נזירות: רבי טרפון אומר אין אחד מהם נזיר. דסבר ר' טרפון אין נזירות אלא להפלאה כלומר שיהא

כגוז

תפארת ישראל

יד) *אדעתא שיביא קרבנותיו. שהן חטאת עולה ושלמים, מבהמות שהיו לו אז: טו) *ואפי' לא נגנב רק א' מג' בהמות שהיו, ועי"ז מתחרט שנדר בנזיר: טז) ואין זה פתח הרטה, דגניבה נולד דלא שכיח הוא, ואין פותחין בו: יז) *דמותר להתיר נזירתו ע"י פתח זה: יח) שנזרו קודם שחרב המקדש, ואי"ל דמלת גולה ר"ל ח"ל, דא"כ הרי דיקן שמותרין הכל [כלעיל פ"ג מ"ו] וא"כ לנחום דס"ל מתירין בנולד ל"ל למתלי התרתן בחורבן הול"ל אילו ידעתם שהסתרו הכל? וגם דוחק לומר שבאמת לא מנו עדיין אז עלו למנות בא"י ימי נזירותן, דפשטות המשנה משמע שעלו להקריב קרבנותיהן: אלא כ"ל דבאמת מהושבי א"י היו, ואפ"ה קרי להו גולה, משום שכשעלו כבר חרב המקדש, ואז כל ישראל היו כעין ונדין כה וכה כאילים לא מלאו מרעה: יט) דחורבן ביהמ"ק נמי נולד דלא שכיח הוא: כ) שזה בנ"א: כא) *ר"ל אם פלוני הוא הריני נזיר: כב) אם אינו פלוני הריני נזיר: כג) *ר"ל שא' מכם אינו נזיר, משא"כ באמר שאין בשניכן נזיר, גם ר"ש מודה שזה עכ"פ נזיר: כד) אפילו אותן שלא נתקיימו דבריהן, ולטעמייהו אזלי, דנזיר בטעות הוה נזיר: כה) בש"ס מגיהה, תני מי שנתקיימו דבריו. ורמב"ם היך לשון המשנה דר"ל שלא נתקיים דברי התגלגלותו שיגלגל מלהיות נזיר [ומזה הוכיח לתוי"ט שרבות בידינו לפרש המשנה דלא כש"ס, היכא דאין נ"מ לדינא]: ט) אפילו מי שנתקיים דבריו,

דס"ל

עיקר תוי"ט

(ז) ואף ב"ש לא השיבו זה לעיקר טעמם אלא עיקר טעמם דמהמורה ילפיק: ה) בהמתו. ר"ל ג' בהמות שמתחייבות לו. הר"מ בפי'. ואפשר שהמשנה נתכוונה להורות שאפילו לא נגנבה אלא א' ולפי' שנאן שכל בלי בכפה א"': (ט) ונולד לא שכיח הוא וכן חורבן הבית כשהיה קיים בשעת הנזירות: י) שאין כו'. משמע שאין א' מכם נזיר וחבירו מיהא הוי נזיר. ולא שאין בשניכם הראשונים שום נזיר דא"כ לר"ש לאו נזיר שסרי שניהם אינם נזירים לדידיה ושיר הוי תבוע להפלאה. תוס' וע"ע: יא) שלא כו'. בגמרא מי שלא נתקיים

דבריו

ך הרתיע לאחוריו כז) אינו נזיר כח) רבי שמעון אומר, יאמר אם היה כדברי, הריני נזיר חובה ואם לאו הריני נזיר נדבה כט): ז ראה ל) את הכוי לא) ואמר הריני נזיר שזה חיה לב), הריני נזיר שאין זה חיה, הריני נזיר שזה בהמה, הריני נזיר שאין זה בהמה, הריני נזיר שזה חיה ובהמה, הריני נזיר שאין זה לא חיה ולא בהמה, הריני נזיר שאחד מכם נזיר, הריני נזיר שאין אחד מכם נזיר לג), הריני נזיר שכולכם נזירים לג), הרי כולם נזירים לד):

פ"ו

תפארת ישראל

דס"ל אין נזירות רק באמר בפירוש בבירור שיהיה נזיר: כז) חזר לאחריו זה שבא כנגדן, ולא נודע מי הוא: כח) *ר"ל אין א' מכולן נזיר, דלא מחית איניש נפשי' בנדרו לספק שלא יתברר, ולאו אדעתא דהכי נדר: כט) *לטעמי' [בפ"ב מ"ח] דס"ל דספק נזירות להחמיר; רק משום ספק חולין בעזרה, יאמר התנאי, ולת"ק זה אסור, דכיון דנזיר חוטא כר"א הקפר אסור לנזור בתנאי כמנחו' פ"א א'] האורי' אמר טוב שלא תדור, ואת אמר' ידור לכתחלה: ל) כל א' מהששה הנ"ל: לא) [בופעל]: לב) ר"ל אם זה הי' הריני נזיר. וכן כולן „אם" קאמרו: לג) יש ספק אם נתכוון שכולם נזירי' ודאין ולא אמר כלום או נתכוון שכולן נזירי' מספק: לד) *לר"ט, שכולן לא בטעות נדרו, מדיש בו דרכים שהוא שוה לחיה, ויש לבהמה, ויש לחיה ובהמה, ויש לא לזה ולא לזה [כפ"ב דבכורים]:

פ"ז

ר"ע מברטנורה

בירור וידוע לו בשעת נדרו שיהא נזיר וכל הני לא היה ידוע לו בשעת נדרו שיהיה כדבריו ואין הלכה כרבי טרפון: ך הרתיע לאחוריו. זה שבא כנגדן חזר לאחוריו ולא נודע מי הוא אינו נזיר. אין אחד מהם נזיר דלא מחית איניש נפשיה אספיקא(יב) ודעתו היה בשעת הנדר שאם לא יבא הדבר לידי בירור שלא יהיה בדבריו כלום: ר' שמעון אומר כו'. רבי שמעון לטעמיה דאמר ספק נזירות להחמיר ומה תקנתו שהרי אי אפשר להביא קרבן מספק אלא צריכים להתנות כל אחד ולומר אם אינו כדבריו שיהא נזיר נדבה ואין הלכה כרבי שמעון: ז ראה את הכוי. ששה בני אדם שראו את הכוי ואמר אחד מהן הריני נזיר אם זה חיה ואמר השני הריני נזיר אם אינו חיה ואמר השלישי הריני נזיר אם הוא בהמה ואמר הרביעי הריני נזיר אם אינו בהמה ואמר החמישי הריני נזיר אם הוא חיה ובהמה ואמר הששי הריני נזיר אם אינו לא חיה ולא בהמה ואתו ג' אחריני מעלמא ואמר חד מנייהו לאלו הששה הריני נזיר אם אחד מכם נזיר. ואמר השני הריני נזיר. אם אין אחד מכם נזיר. ואמר השלישי הריני נזיר אם כלכם נזירים כולן נזירים הששה הראשונים והשלשה האחרונים. לבית שמאי(יג) הוו נזירים ודאי. דנזירות בטעות הוי נזירות. בין אותו שנתקיימו דבריו ובין אותו שלא נתקיימו דבריו הוי נזיר. ולב"ה הוי נזירות ספק מפני שהכוי ספק בהמה ספק חיה ספק בריה בפני עצמה(יד):

נזיר ה'

עיקר תוי"ט

דבריו אמאי הוי נזיר. א"ל יהודה אימא מי שנתקיימו דבריו. הכי אמר כגון דאמר אי כמי לאו פלוני [illegible] אכוי נזיר. ומאי לא נתקיימו דבריו לא נתקיימו דבריו הראשונים אלא דבריו האחרונים. ופרש"י דס"ק ב"ה לא מבעיא כי נתקיימו דבריו הראשונים דהוי נזיר אלא אפי' לא נתקיימו דבריו הראשונים הרי זה נזיר משום דבריו האחרונים. והתוס' פי' דמיירי שחזר בו תוך כ"ד ואגב אורחיה קמ"ל דתכ"ד כדבור דמי ודבריו האחרונים עקרים. ועתוי"ט: (יב) ור' יהודה היא ופי' התוס' דפלוגתייהו דמתני' אליבא דב"ש היא: (יג) וכ"פ התוס' ופי' זה דחוק לומר דכולה ר"ש היא ואינה הלכה וג' כפי' הר"מ שכ' כוי יש בו דרכים שוה לחיה ולבהמה כו' ולפי' אל עליו הנזירות באיזה צד שיאמר כו' שכבר אמר אמת במקצת כ"ה. ובחבור הוסיף וז"ל וכל הדרכים האלו בעניני המצות ולא בטבעו ותולדתו ע"כ. כלומר וזה אמת ודאי שיש בו דרך חיה ודרך בהמה כו' ונמצא שהוא נזיר ודאי ולא בא לכלל לא מחית איניש לספיקא: (יד) לכאורה משמע בשלש ספיקות בדבר וליתא שכך אמרו בריה בפני עצמה ולא הכריעו בו חכמים אם חיה אם בהמה. וז"ל התוס' שאין זה לא חיה ולא בהמה דמשמע בריה ולא יכול להכריעה לא עם חיה ולא עם בהמה. ועתוי"ט:

פ"ו שלשה מינין אסורין בנזיר, הטומאה) והתגלחת, והיוצא מן הגפן ב), וכל היוצ' מן הגפן מצטרפין זה עם זה ג) ואינו חייב עד שיאכל מן הענבים א) כזית ד), משנה ראשונה עד שישתה רביעית יין ה). רבי עקיבא אומר אפילו שרה פתו ביין ויש בו כדי לצרף כזית ו) חייב ז): **ב** וחייב על היין בפני עצמו ח), ועל הענבים בפני עצמן, ועל החרצנים בפני עצמן, ועל הזגים בפני עצמן ט), רבי אליעזר בן עזריה אומר אינו חייב עד שיאכל שני חרצנים וזגן י) אלו הן החרצנים ואלו הן הזגים, החרצנים אלו החצונים יא) הזגים אלו הפנימים יב) דברי רבי יהודה, רבי יוסי אומר שלא תטעה כזוג של בהמה, החצון זוג, והפנימי עינבל יג): **ג** סתם נזירות ל' יום יד) גלח או

יש לחוהו

ר"ע מברטנורה

פ"ו שלשה מינין אסורין בנזיר. הטומאה. דכתיב (במדבר ו') על כל נפשות מת לא יבא. התגלחת. דכתיב (שם) תער לא יעבור על ראשו: והיוצא מן הגפן. דכתיב (שם) וענבים לחים ויבשים לא יאכל: וכל היוצא מן הגפן. כגון ענבים לחים ויבשים חרצנים וזגים מצטרפין לכזית ללקות עליהן: ואינו חייב עד שיאכל מן הענבים כזית. וה"ה לשיעור שתיה בכזית(ב) דכיון דכתיב וענבים לחים ויבשים לא יאכל גמרינן מינה מה אכילה בכזית אף שתיה בכזית: משנה ראשונה עד שישתה רביעית יין. אבל משנה האחרו' איפכא שמעינן לה דגמרינן אכילה משתיה ושיעור שתיה בנזיר רביעית דגמרינן שכר שכר ממקדש. ומה שיעור איסור שתיה ברביעית. אף שיעור איסור אכילה ברביעית. אפילו שרה פתו ביין ויש בה כדי לצרף כזית חייב. דס"ל לרבי עקיבא שיעור אסורי נזיר בין באכילה. בין בשתיה. בכזית. והיתר מצטרף לאיסור(ג) להשלי' לשיעו' ואין הלכה כרבי עקיבא: **ב** עד שיאכל שני חרצנין. וזגין. דכתי' (במדבר ו') מחרצנים ועד זג ומעוט חרצנים שנים ויש להם זג א'(ה) ואין הלכה כר' אליעזר בן עזריה. אלא האוכל מן החרצן והזג אינו לוקה עד שיאכל מהן כזית(ו): רבי יוסי היה אומר שלא תטעה. רבי יוסי נותן סימן שלא תטעה: כזוג של בהמה שהחיצון קרוי זוג: **ג** סתם נזירות שלשים יום. אף על גב דהני לה לעיל משום דבעי למתני סיפא

תפארת ישראל

פ"ו א) טומאת מת: ב) *ענבים ויין חרצנים וזגים: ג) ללקות בכזית מכולן יחד: ד) וה"ה חרצנים וזגין שהן ממשות הענבים שיעורן בכזית: ה) דס"ל דשתיי' שיעורו ברביעי' הלוג מיהו בחרצנים וזגין מדהן בני אכילה בכזית: ו) *פליג בתרתי, ס"ל דשיעור יין נמי בכזית, וס"ל נמי דהיתר מצטרף לאיסור. ז) מפת ויין: ח) *ר"ל א"צ לאכל כל המינין, דאפילו באכל רק מין א' חייב: ט) *מיקל בלד א', דבאכל חרצנים בלי זג, אף בהוא כזית פטור, ומחמיר בלד א', דבאכל חרצני' עם זגי' שלהן אף שאינן כזית, לוקה: י) הילזען של הענבים: יא) הגרעינין: יב) וי"ל דכ"מ באכל חילון והתרו בו אל תאכל זג לר"י פטור, ולר' יוסי חייב, ובחרצן הדין להיפוך, מיהו ר' יוסי לא יהיב סימני' רק על החילון, ופנימי ממילא משתמע, אי"נ נראה לי דנפקא מינה בפלוגתייהו אליבא דראב"ע דסבירא לי' שחייב ב' חרצנים וזג א' והו"ק: יג) כבר תני ליה [פ"א מ"ג], רק משום סיפא נקט' הכא:

אפי'

עיקר תוי"ט

א) הענבים. והא נמי מחייב על זג וחרצן. אלא הא אתא לאשמעינן דאינו חייב אלא בכזית והאי דקתני ענבים לאפוקי מר"א דאמר אפילו עלין ולולבין. רש"י: (ב) והיינו כמשנה האחרונה ור"ע נמי הכי ס"ל דאמר כדי לצרף כזית. והתוס' כ' דמתני' אליבא דכ"ע דבאכילה מודו כ"ע דבכזית ולא פליגי אלא בשתיה דמשנה ראשונה עד שישתה רביעית יין כדרך כל שתיה ולא גמר שתיה מאכילה ור"ע גמר כו'. ועי' תוי"ט איך משערין שתיה בכזית ואכילה ברביעית: (ג) בגמרא יליף ליה מקרא ורבנן דרשי ליה לדרשא אחריתי. ועתוי"ט: ד) בפ"ע. ונראה דעיקר חידוש לת"ק בא לומר חייב על הזגים בפ"ע אם אכל לבד מן הזגים והשיא אתא לאפלוגי ראב"ע כו'. תוי': (ה) ועל שניהם הכתוב אומר זג א': (ו) אע"ג דלפי לשון המשנה אינו חייב עד שיאכל כו', משמע דלהקל בא כלומר שאפי' אכל כזית מהרצנים או מן הזגים אינו חייב עד כו'. אבל סובר כל"ב שכמו שיש בדברי ראב"ע להקל כן יש בדבריו להחמיר שאם אכל הרצנים וזג שיהיה חייב אפילו אם הוא בפחות מכזית שסובר שהתורה הקפידה שיהיו הרצנים שנים וזג א' ושאם אכל כך כדי הוא חייב ואפי' אין בהם כזית ויש בדבר להקל ולהחמיר. ובלפי כך כברא הוא דכתב שאין הלכה. אלא אינו לוקה עד שיאכל

כזית

שגלחוהו ליסטים, סותר שלשים יום יד) נזיר שגלח, בין בזוג טו) בין בתער טז)
או שסיפסף כל שהוא יז), חייב יח), נזיר חופף יט) ומפספס כ) אבל לא סורק כא)
רבי ישמעאל אומר לא יחוף באדמה מפני שמשרת את השער כב).
ד נזיר שהיה שותה יין כל היום כג), אינו חייב אלא אחת כד)*). אמרו לו כה)
אל תשתה אל תשתה והוא שותה, חייב על כל אחת ואחת. היה מגלח כל
היום, אינו חייב אלא אחת כד), אמרו לו כה) אל תגלח אל תגלח והוא מגלח, חייב
על כל אחת ואחת, היה מיטמא למתים כל היום, אינו חייב אלא אחת כד)
אמרו לו כה) אל תיטמא אל תיטמא, והוא מיטמא חייב על כל אחת ואחת;
ה שלשה מינין אסורין בנזיר ט), הטומאה והתגלחת והיוצא מן הגפן, חומר
בטומאה ובתגלחת מביוצא מן הגפן, שהטומאה והתגלחת סותרין, והיוצא
מן הגפן אין סותר, חומר ביוצא מן הגפן מבטומאה ובתגלחת, שהיוצא מן
הגפן לא הותר מכללו כו).
ומטמאי

תפארת ישראל

יד) *אפי' בנדר נזירות מרובה, וגלחוהו לסטין ביום מלאת [תוס'], כל דקדוקי נזירות עליו ל' יום: טו) [שעהרע]: טז) [שאהר מעססער]: יז) *שתלש בשער והשיר אפילו רק שער א' במזיד: יח) אבל אינו סותר עד שגילח רוב שערותיו מעיקרן, כעין תער: יט) מתחכך: כ) מותר גם כן להתחכך בצפרניו או בכלי, ילא יתכוון להשיר שער: כא) *[קעממען], דהא"ל פסיק רישא דניחא לי', להקל שערו' ראשו: כב) דהו"ל נמי פסיק רישא: כג) ולא התרו בו רק פ"א: כד *אבל בדיני שמים חייב על כל א' וא': כה) בין שהייה לשתיי': כו) כמו אמר מר הוא; ונר' לי דלהכי נקט משנה ה' סמוך אחר משנה ד' כדי להשמיען טעמא דמשנה ד', דלהכי אצטריך למנקט במשנה ד' בכל אחד מחיובי נזיר שיש חילוק בין שהתרו בו בנתיי' או לא? ה"ט משום שיש חומר בכל א' מבחבירו כמפורש במשנה ה', ידו"ק, ולהכי לא הוה שמעינן בהו מחברי', כז) *אפי' נשבע לשתות יין:

ר"ע מברטנורה

סיפא גלח או שגלחוהו לסטים סותר שלשים יום הכי תנא ליה הכא: סותר שלשים יום. כלומר סותר עד שיהיה לו גדול שער של שלשים יום כשהוא מגלח תגלחת של מצוה (ז) או שספסף כל שהוא. שעקר והשיר אפילו שער אחד חייב דכתיב (במדבר ו') תער לא יעבור לרבות כל המעבירין (ח): חופף. מחכך בידו: ומפספס בצפרניו או בכלי ובלבד שלא יתכוין להשיר דדבר שאין מתכוין מותר: אבל לא סורק. במסרק דהוי פסיק רישא ואסור ואף על גב דהמשיר אפילו שער אחד לוקה מכל מקום אינו סותר שלשים יום עד שיגלח רוב שערו בתער או במספרי' בלד עקרו של שער (ט): לא יחוף באדמה. מין ממיני אדמה שהיא משרת השער (י) דהא נמי הוי פסיק רישיה והלכה כרבי ישמעאל: ד נזיר שהיה שותה יין כל היום. ולא התרו בו אלא אחת: אל תשתה אל תשתה. שהתרו בו בין שתיה לשתיה: ה שהטומאה והתגלחת סותרים. דכתיב בטומאה (שם) והימים הראשונים יפלו. ותגלחת סותרת שלשים

דבעינן גדל פרע שער ראשו (שם) ואין גדול פרע פחות מל' יום: שהיוצא מן הגפן לא הותר מכללו. כגון לשתות יין מצוה דאמרי' מיין ושכר יזיר (שם) לאסור יין מצוה כיין

עיקר תוי"ט

כדת: (ז) לומר שזה שסותר היינו אם אין מיום שגלח כו' עד סוף ימי נזירותו ל' יום כו' שלאחר נזיר מלאת צריך שימתין ל' יום אבל אם יש לו עוד ל' יום אינו סותר כלומר כיון דאיכא עדיין גידול שער ל' יום וכ"פ התוס' ודעת הר"מ דאפי' בנזירות מרובה סותר ל' יום וכל דקדוקי נזירות עליו. אלא שאין מונין לו מן המנין: (ח) דה"ל למכתב בתער לא יגלח כו' ולמסקנת הגמ' אינו חייב אלא כעין תער לשר"י שמעבירין סמוך לעיקרן והתוס' כ' שעוקר השער ומשייתו מעיקרו. ועתוי"ט: (ט) כלומר שלא יהיה נוגע סיכוף ראשו לעקרו: (י) כלומר ולא בכל אדמה אמר פ"י ואפי' שאינו משרת. וגזור אטו משרת. ואע"ג דבגמרא אבעיא לן כו' פי' הר"ב להקל ועתוי"ט: יא) אלא א'. הין זה אלא בדיני אדם שאינו מתחייב מלקות אלא אחר התראה ולכך צריך התראה על כל מלקות. אבל בדיני שמים כל זמן ששתה רביעית יין

וטומאה ותגלחת הותרו מכללן, בתגלחת מצוה (כח) ובמת מצוה (כט)(יד) וחומר בטומאה מבתגלחת, שהטומאה סותרת את הכל, וחייבים עליה קרבן, ותגלחת אינו סותרת אלא שלשים יום, ואין חייבין עליה קרבן: ז הגלחת הטומאה כיצד, היה מזה בשלישי ובשביעי, ומגלח בשביעי, ומביא קרבנותיו בשמיני (ל) ואם גלח בשמיני (לא) מביא קרבנותיו בו ביום, דברי רבי עקיבא, אמר לו רבי טרפון מה בין זה למצורע (לב) אמר לו זה (לג) טהרתו תלויה בימיו (לד) ומצורע טהרתו (לה) תלויה בתגלחתו (לו) ואינו מביא קרבנותיו אלא אם כן (טו) היה מעורב שמש

ר״ע מברטנורה

הרשות (יב): וטומאה ותגלחת הותרו מכללן. טומאה. למת מצוה דכתיב (במדבר ו') לאביו ולאמו לא יטמא לאביו הוא דאינו מטמא אבל מטמא למת מצוה. ותגלחת לנזיר מצורע דאתי עשה דוגלח את כל שערו (ויקרא י״ד) ודחי את לא תעשה דתער לא יעבור על ראשו (יג) (במדבר ו'): ז מגלח בשביעי ומביא קרבן בשמיני. כדכתיב (שם) וגלח ראשו ביום טהרתו ביום השביעי יגלחנו. וביום השמיני יביא שתי תורים וגו' וכבש לאשם: מה בין זה למצורע. דכתיב בפרשת מצורע בתגלחת שניה (ויקרא י״ד) והיה ביום השביעי יגלח את כל שערו וכו'. וביום השמיני יקח וכו'. וקי״ל במצורע דאם גלח בשמיני מביא קרבן בתשיעי: אמר לו שזה טהרתו תלויה בימיו. נזיר טהרתו תלויה בהזאה שלישי ושביעי וטבילה הלכך כיון שטהר בשביעי אעפ״י שלא גלח עד יום השמיני מביא קרבנותיו בו ביום: אבל מצורע טהרתו תלויה בתגלחתו. כדכתיב (שם) ביום השביעי יגלח את כל שערו והדר כתיב ורחץ את בשרו במים ואם טבל עד שלא גלח לא עלתה לו טבילה הילכך אם גלח בשמיני אכתי צריך טבילה והערב שמש הילכך אינו יכול להביא קרבנותיו עד תשיעי והלכה כר״ע:

תפארת ישראל

כח) בנזיר מצורע שחייב לגלח כשנטהר מצרעתו וה״ט משום דעשה דמצורע דחי ל״ת ועשה דנזיר, משום דישנן בשאלה [ותו דעשה דמצורע אלים שמתירו לאשתו וגדול השלום [כתוס' ב״מ ד״ל]: כט) שאין לו קוברין מיהו אף שמותרין זה להטמא וזה לגלח, על כל פנים סותרין הן, מה שמנו כל חד כדיני': ל) ב' תורים או ב' בני יונה, א' לעולה וא' לחטאת, וכבש בן שנה לאשם ולא פירשן תנא, מדמפורש בתור'; אבל פירשן בתגלחת טהרה במשנה ז' משום דפליגי התם על איזה מהן יגלח: לא) אחר שכבר טבל בז': לב) דק״ל דבגלח בח' מביא קרבנותיו בט'? לג) נזיר שנטמא: לד) *ר״ל נזיר טבילתו תלוי בז' ימים שספר, ולפיכך אם רק כבר העריב שמשו, מביא קרבנותיו אפילו ביום גלוחו: לה) *ר״ל טבילתו: לו) *שאינו טובל עד אחר גלוח; הרי אינו יכול להביא קרבנותיו וכו': אחר

ושחט

עיקר תוי״ט

עבירה ועל כל גילוי וכל טומאה עבירה. ועל זה העשה היקש לכל אסורים שבתורה אין הפרש בין לאו או כרת או מיתת ב״ד. אבל תדע שהבא על הערוה חייב ע״כ ביאה וביאה בכלל ואם אנחנו לא נוכל להעניש עליו אלא עונש א'. הקב״ה מעניש אותו על כל עבירה ועבירה. ואם המיתו אותו ב״ד על אחד מאלו העבירות והתודה נתכפר לו על הכל מצד התשובה לא מצד שהעונש הא' שמענישין אותו ב״ד יכפר עונות הרבה. הר״מ: (יב) אבל בטומאה לא אמר לא יטמא בלבד אבל אמר לאביו כו' משמע דמדשתב וכתב מיין ושכר יזיר ילפינן והכל בכלל ואפי' דמצוה הר״מ כו'. ובגמרא יין דמצוה מאי היא קדושא ואבדלתא ליכא למימר שאע״פ שקידוש יום השבת בדברים דבר תורה היא זה שמקדשין על היין מד״ס היא כו' ומשני כגון שנשבע לשתות וקמ״ל דחייל עליה מירות אע״ג שנשבע לשתות: (יג) ותימה דהא איכא נמי עשה דגדל פרע שער ראשו ואין עשה דוחה ל״ת ועשה ובגמרא פריך ותגלחת לא תותר מכללה ק״ו מיין כו' ומשני א״ק ראשו וא״ק זקנו ופי' בתוס' דאי לאו קרא הוה מקיימינן הגילות בשאר גופו אבל ראשו יהיה אסור מטעם דאין עשה כו'. והר״מ מיישב מפני שכבר נטמא הנזיר בצרעת ויגעי תלותו אין עולין לו והרי אינו קדוש בכן ובטל העשה מאליו ולא נשאר אלא ל״ת והפשר דס״ל כאידך תנא דראשו להקפה אתי ועתוי״ט: יד) ובמ״מ. הניא איזו מת מצוה כל שאין לו קוברים. קורא והאחרים עונים אותו אין זה מת מצוה. גמרא: טו) אא״כ כו'. ולכאורה קאי אמצורע כר'
א״נ

שמשי) ז תגלחת הטהרה כיצד, היה מביא שלש בהמות, חטאת(לח) עולה(לט) ושלמים(מ), ושוחט את השלמים(טו) ומגלח(יח) עליהן(מא) דר״י, רא״א לא היה מגלח אלא על החטאת, שהחטאת קודמת בכל מקום. ואם גילח(יט) על אחת משלשתן יצא(מב): ח ר״ש ב״ג אומר הביא שלש בהמות ולא פירש, הראוי לחטאת תקרב חטאת, לעולה תקרב עולה, לשלמים תקרב שלמים(מג). היה נוטל שער ראש נזרו, ומשלח תחת הדוד(מד) ואם גילח במדינה(מה) לא היה משלח תחת הדוד, במה דברים אמורים(מו) בתגלחת הטהרה, אבל בתגלחת הטומאה, לא היה משלח תחת הדוד, ר״מ אומר הכל משלחין תחת הדוד(מז) חוץ מן הטמא שבמדינה בלבד(מח): ט היה מבשל את השלמים או שולקן(מט)(כד) הכהן נוטל את הזרוע

כשלה

תפארת ישראל

מ) אחר שטבל: לח) *כבשה בת שנתה: לט) *כבש בן שנה: מ) *איל בן ב׳ שנים: מא) ר״ל אחר ששחטו, מגלח. והא דנקט עליהן ל״ר והרי רק בהמה א׳ הקריב שלמים, ה״ט מדצריך לשחטו כסדר חטאת עולה שלמי׳ ולהכי קאמר שפיר עליהן דהיינו אחר ששחט כולן: מב) לכ״ע: מג) אף שכל הקרבנות מתפרשות רק על ידי בעלים, הכא כמפורשות דמי: מד) היורה שמבשל בו השלמים, ואם השליכה תחת קדירת החטאת יצא: מה) *ר״ל בירושלים; דאע״ג דכתיב וגילח פתח אוהל מועד? ה״פ וגילח ביום. שאז אוהל מועד פתוח: מו) דמגלח בעזרת נשים משלח תחת הדוד: מז) טהור שגלח במקדש או במדינה; או טמא שגלח במקדש: מח) ששערו נקבר: מט) *בשול מרובה, וקמ״ל דהוא נמי בכלל בישול; מהכא מוכח דשליק׳ בישול מרובה הוא,

דאי

ר״ע מברטנורה

ז ושחט את השלמי׳ ומגלח עליהם. דכתיב בנזיר (במדבר ו׳) וגלח את ראשו פתח אהל מועד ומפרשינן לקרא הכי וגלח את ראשו על זבח שכתו׳ בו פתח אהל מועד דהיינו שלמי׳ דכתיב בהו (ויקרא ג׳) ושחטו פתח אהל מועד (יז): שחטאת קודמת בכל מקום. לעולה ושלמים ודין הוא שיגלח על הראשון והלכה כרבי יהודה שמגלח על השלמים: ח ולא פירש אף על גב דכל הקרבנות צריך פירוש. הכא בבעלי׳ שם הכא לא צריך דמכי אמר אנו לנזירותי הוה כאלו קרא שם לכל אחד ואחד דכבשה אינה ראויה אלא לחטאת (כ) וכבש לעולה ואיל לשלמים: ומשלח תחת הדוד. שמבשלים בו זבח השלמים: היה מגלח במדינה. בירושלים ואע״ג דכתיב פתח אהל מועד לאו דוקא אלא נלמד שאינו מגלח עד שיהיה פתח אהל מועד פתוח (כא): לא היה משלח תחת הדוד. דכתיב (במדבר ו) ולקח את שער ראש נזרו ונתן על האש מי שאינו מחוסר אלא לקיחה ונתינה יצא זה שמחוסר לקיחה והבאה ונתינה תחת הדוד: במה דברים אמורים. שבמקדש נוטל ומשלח תחת הדוד. בתגלחת טהרה. אבל בתגלחת טומאה אפילו גלח במקדש אינו נוטל שער ומשלח תחת הדוד של אשם וחטאת העוף דלא כתיב נתינת שער תחת הדוד אלא בנזיר טהור: הכל משלחין. טהור במקדש ובמדינה. וטמא במקדש (כב) חוץ מטמא שגלח במדינה מפני ששערו נקבר. ופסק הלכה שאין משלח תחת הדוד אלא נזיר טהור שגלח פתח אהל מועד שנעשה כמצותו. ואם שלח תחת הדוד של חטאת יצא (כג). לא נאמר אשר תחת זבח

השלמים

עיקר תוי״ט

א״כ י״ל דקאי אנזיר. וכן פירש״י וכ״ג מהר״מ בפי׳ ובחבו׳. ועתוי״ט: טז) ושוחט כו׳. ל׳ התוס׳ אחרי שאמר הכי שעל השלמים יגלח דין הוא שיקדימו וקשה א״כ למה הקדים חטאת ועולה לשלמים. אבל הר״ב העתיק שחט כו׳ י״ל דה״ק אשחיטת שלמים יגלח ולא על הקודמים וכן סדורן בספ׳ בין בהבאה בין בעשיה ולפיכך י״ל שסדרן בכתוב כן הוא סדרן דמגלן לשנות הסדר ממה שסדירין בכתוב וכ״ה לשון הר״מ בחבורו ובפי׳ פסק הר״י ולי׳ דבכ״מ שא׳ ר״א לא איצטריך אלא דהאמת הוא אומר ועתוי״ט: (יז) דאי פתח אהל מועד ממש א״כ כנגד הפתח בזיון מקדש הוא כדאיתא בגמרא: יח) ומגלח. שתהיה הגלחתו אחר שחיטתו. הר״מ: יט) ואם גילח כו׳. אתיא ככ״ע ובירו׳ יליף לה מקרא: (כ) היינו בנזיר דכתיב ביה כבשה וכבש ואיל אבל בעלמא ראויה נמי לשלמים: (כא) ולעיל דרבי׳ דבשלמים הכתוב מדבר דהכל במשמע: (כב כג) ויליף לה בגמרא מזבח לרבות חטאת בנזיר טהור ואשם בנזיר טמא ועתוי״ט: כד) או שלקן. בפ״ב דפסחים

מ״ז

בשלה נ) מן האיל נא), והלת מצה אחת מן הסל, ורקיק מצה אחד נב), ונותן על כפי הנזיר ומניפן נג) ואחר כך הותר הנזיר לשתות יין ולהטמא למתים, רש"א כיון שנזרק עליו נד) אחד מן הדמים, הותר[כז] הנזיר לשתות ביין ולהטמא למתים נה): י גלח על הזבח, ונמצא פסול נו) תגלחתו פסולה, וזבחיו לא עלו לו נז) גלח על החטאת שלא לשמה נח), ואח"כ הביא את קרבנותיו לשמן נט),תגלחתו פסולה וזבחיו לא עלו לו ס). גילח על העולה ס) ועל השלמים שלא לשמן, ואחר כך הביא קרבנותיו לשמן, תגלחתו פסולה, וזבחיו לא עלו לו סא) רבי שמעון אומר אותו הזבח לא עלה לו, אבל שאר זבחיו עלו לו סב), ואם גלח על שלשתן סג) ונמצא אחד מהן כשר תגלחתו כשרה ויביא שאר הזבחים:

מי

ר"ע מברטנורה

השלמים אלא למצוה: מן ואח"כ הותר הנזיר לשתות יין. דכתיב (במדבר ו') ואחר ישתה הנזיר יין אחר המעשים כלם (כה): ר' שמעון אומר כו'. כתיב הכא ואחר ישתה הנזיר יין. וכתיב התם (שם) אחר התגלחו את נזרו. מה להלן אחר מעשה יחידי (כו). אף כאן אחר מעשה יחידי. הא למדת שכיון שנזרק עליו אחד מן הדמים, מותר לשתות יין ולהטמא למתים וכן הלכה (כח): י ונמצא פסול. כגון שנשפך דמו. או יצא. או נטמא תגלחתו פסולה הואיל ונפסל הזבח שגלח עליו הוה ליה כגלחוהו לשטיה דאמרינן לעיל לר' אליעזר סותר שבעה ימים (כט) ולרבנן סותר שלשים יום: וזבחיו לא עלו לו. שאר הזבחים שהקריב אחר תגלחתו הפסולה לא עלו לו. דכיון דצריך לסתור עד שיגדל שערו הוי כאלו הקריבן קודם זמנם: על החטאת שלא לשמה. היינו על הזבח ונמצא פסול דחטאת שלא לשמה פסולה ואידי דבעי למתני על העולה ועל השלמים פלוגתא דרבי שמעון ורבנן תנא נמי על החטאת: על העולה ועל השלמים שלא לשמן וכו' תגלחתו פסולה. דהואיל ולא עלו לשם חובה שלמי נזיר ועולת נזיר. הוי ליה כמגלח על עולת נדבה ושלמי נדבה. ורבי שמעון סבר דאם גלח על עולת נדבה ושלמי נדבה יצא (ל). ואין הלכה כרבי שמעון: ואם גלח על שלשתן. אחר שהקריבן שלשתן. ונמצא אחד מהן כשר. והשאר פסולים. תגלחתו כשרה לדברי הכל. דהא הכא ואם גלח על א' מגלחתו

תפארת ישראל

דאי בישול מועט, איך יצא הדי תור' זרוע בשיל' קאמר, דודאי בישול גמור קאמר'?: נ) מסוף הארכוב' [קניא] עד רוחב הכתף, שהם ב' פרקים עליונים של יד ימין שנתבשל עם האיל: נא) *מלבד חזה ושוק כשאר שלמי', שנותן קודם בישול: נב) *שהנזיר מביא כ' לחמים, כל א' מחלים עשרון, י' מהן היו חלות עבים, וי' מהן רקיקין דקי', ומושח כולן עם רביעית שמן; וכל הכ' היו מנה [כמנחות דע"ה]: נג) *מוליך ומביא מעלה ומוריד [מנחו' דס"ב]: נד) ר"ל עבורו: נה) וכן הלכה: נו) שנשפך דמו או יצא דמו או נטמ': נז) גם שאר זבחיו שהקריב אחר תגלחתו זה פסולין, דהו"ל כהקריבן קודם זמן גלות, כיון שהגלות נפסל וצריך להמתין מלגלח עוד ל' יום [כמ"ג]: נח) או על וכו': נט) *דרק החטאת שנשחטה שלא לשמה פסולה: ס) שהן כשרין כשהוקרבו שלא לשמן, רק שלא עלו לבעלים לשם חובה: סא) דס"ל כיון שכשרין הן, הוה לי' כאילו גילח על עולת או שלמי נדבה, דסבירא ליה שיצא, ורבנן ס"ל דלא יצא: סב) ר"ל שלא נלה רק אחר שהיטא שלשתן

עיקר תוי"ט

מאי פי' הר"ב דשליקה בישול יותר מדאי עד שנימוח. ולא הוי זו ואצ"ל זו דקמ"ל בשליקה אינו יוצא מתורת בישול: (כה) אחר קרבן ואחר שתגלחת ותגלחת מעכבת. רש"י היינו דלא תני הותר לגלח לפי שכבר גלח שהרי גילוח מעכבת: (כו) דלאחר גילוח עביד תנופה אף כאן אחר מעשה יחידי אחר קרבן אע"פ שעדיין לא גילח ותגלחת לא מעכבת רש"י ובגמרא איתא עד דאיכא תרווייהו דמה התם אחר שתגלחת כדכתיב אחר שתגלחו אף כאן ניתא אחר התגלחו ומשני א"ס ג"ב למ"ל: כז) הותר. משמע ודאי מיד הותר. ועספ"ת: (כח) דשנה רבי לדרי"ש בלי חכמים לק' בס"כ. ועתוי"ט: (כט) לפום רהיטא כתב כן דסתמא תנן לעיל משנ דסותר ל' יום. ומיהו בגמרא אמרינן דלר"א סותר ז' ימים בלבד וטעמא כי היכי דגדלי שערות דקים לבו לרבנן כל ז' יומין אתיא מזיא כדי לסוף דאשו לעקרו: (ל) ויליף לה מקרא. פי' יצא היינו מגות גילוחו אבל

ידי

יא מי שנזרק עליו אחד מן הדמים ונטמא, ר"א סותר את הכל סג) וחכמים אומרים יביא שאר קרבנותיו ויטהר סד) אמרו לו מעשה במרים התרמודית, שנזרק עליה אחד מן הדמים, ובאו ואמרו לה על בתה שהיתה מסוכנת, והלכה ומצאה שמתה סה)[לג], ואמרו חכמים תביא שאר קרבנותיה ותטהר סד):

פ"ז כהן גדול ונזיר אינן מיטמאין בקרוביהן א), אבל מיטמאין למת מצוה ב)[א*] היו מהלכים בדרך ג) ומצאו מת מצוה ר' אליעזר אומר יטמא כהן גדול ולא יטמא נזיר, וחכמים אומרים יטמא נזיר ואל יטמא כהן גדול, אמר להם רבי אליעזר יטמא כהן שאין מביא קרבן על טומאתו, ואל יטמא נזיר שהוא מביא קרבן[ב] על טומאתו ד) אמרו לו יטמא נזיר שאין קדושתו קדושת עולם ה)[ג] ואל יטמא כהן שקדושתו קדושת עולם:

על

ר"ע מברטנורה

מפלשתן יצא: יא ר"א אומר סותר את הכל לא כל הימים קאמר (לא). אלא סותר כל הקרבנות ור"א לטעמיה דאמר שלא הותר הנזיר לשתות יין אלא אחר כל המעשים כלם אחר הבאת כל הקרבנות. וכשנטמא קודם שהקריב כלם הוי כאלו נטמא שחרית קודם שהקריב שום אחד מהם. והוי הקרבן שהקריב כאלו הביאו תוך מלאת: וחכמים אומרים יביא שאר קרבנותיו ויטהר. פירוש לכשיטהר ואותו הזבח שהביא בטהרה לא יחזור ויביאנו. רבנן לטעמייהו דאמרי אחר מעשה יחידי מותר לשתות יין ומותר לגלח (לב). הלכך קודם שנטמא היה ראוי לתגלחת ולא יסתור אותו זבח אבל שאר הזבחים שהקריב משנטמא ודאי סותר דקר' קפיד שיהיו קרבנות נזיר כלן בטהרה: מרים התרמודית. מתדמור היתה. והלכה כחכמים:

פ"ז כהן גדול ונזיר אין מיטמאין לקרוביהן. כדכתיב בפרשת אמור ובפרשת נשא: היו מהלכים בדרך. לאו דוקא בכהן גדול פליגי. הוא הדין בכהן הדיוט נמי פליגי

דחד

תפארת ישראל

שלשתן: סג) *לא כל הימים, דהרי אחר מלאת נרבי אליעזר רק ז' סותר? אלא רצונו לומר סותר כל הקרבנות, מדס"ל דאסור לשתות יין קודם הבאת כל קרבנותיו אם כן הו' ליה כמביא קרבנותיו תוך מלאות: סד) *רצונו לומר לכשיטהר: סה) ונטמאת בה:

פ"ז א) *אב ואם, אח ואחות, בן ובת, ואשתו: ב) שאין לו קוברין: ג) הוא הדין נזיר עם כהן הדיוט פליגי בהו, אלא דנקט כה"ג לרבותא דר"א: ד) דמדצריך קרבן לכפרה, שמע מינה קדושתו שאלה עדיפא: ה) *דסתם נזירות ל', ואפילו נזיר עולם, לא היתה קדושתו משנולד, ואפילו הזירו אביו אז, אף על גב שהנזירות חלה אז עליו גם קודם שהגיע לעונת נדרים [כרמב"ם פ"ב מנזירות ה"יג], על כל פנים לא חלה עליו קודם שהגיע לחנוך, מה שאין כן בכהן מוזהרי' הגדולים על הקטנים. [ולפענ"ד בלא זה יש לומר דקדושת עולם היינו שאין אדם יכול להפסיקו, אבל בהדירו אביו הרי הבן וקרוביו

נזיר קז		יכולים

עיקר תוי"ט

ידי נדרו דקרבן נזיר לא יצא וכדתנן בריש זבחים שלא עלו לבעלים לשם חובה והיינו דקאמר אותו זבח לא עלה לו: (לא) דהא אמר כל לאחר מלאת שבעה סותר. גמרא: (לב) קצת יש לדקדק מדכתב ומותר לגלח שסובר כמ"ש לעיל במ"ז דלר"י עיקר מצות הגילוח אחר השלמים שקרב באחרונה. אבל מ"מ קשה למה נקטי' כלל ושני מליבנא דר"א ור"ש דלא נקטיה כו' דמצותו קודמת. ולר"א מעכב נמי: לג) שמתה ומצאה עליה. רש"י:

א) למ"מ. נזיר מפורש במ"ה פ' דלעיל מדכתיב גביה לאביו כו'. וה"נ בכה"ג: ב) נזיר כו'. שקדושתו עדיפא כיון דזקיקתו תורה להביא קרבן על טומאתו תוס': ג) עולם. ואפי' אמר נזיר עולם מ"מ סתם נזירות כוי ל' יום תוס'. ואפשר נמי לימר דקדושתו לא היתה מעולם אלא מבמר מה שאין כן כה"ג באפ' שלא

ב על אלו ד) טומאות הנזיר מגלח. על המת ה) ועל כזית ו) מן המת, ועל כזית נצל ח) ועל מלא תרווד ט) רקב י) על השדרה ועל הגולגולת יא) ועל אבר מן המת ועל אבר מן החי שיש עליו בשר כראוי יב) ועל חצי קב עצמות יג) ועל חצי לוג דם יד) ועל מגען טו) ועל משאן ועל אהלן. ועל עצם כשעורה על מגעו, ועל משאו טז) על אלו ט) הנזיר מגלח, ומזה בשלישי ובשביעי, וסותר את הקודמין, ואינו מתחיל למנות אלא עד שיטהר ומביא את קרבנותיו י), אבל הסככות יז) והפרעות יח)

ר"ע מברטנורה

דחד טעמא הוא: ב על המת. אף על פי שאינו שלם (ה) אלא שיש בו רוב בנין שהם ב' שוקים וירך אחד. או רוב מנין האברים שהם קכ"ה אברים. אפילו אין בהם רובע קב מטמא באהל ונזיר מגלח עליו. והם אין במת לא רוב מנין. ולא רוב בנין. אין הנזיר מגלח על אהלו עד שיהיה בעצמו' חצי קב. ועל כזית נצל. מוהל היוצא מן המת כמין לחה היוצאת מטפות הבשר: מלא תרוד רקב: מלא כף מעפר רקבון של מת. ואין הרקבון מטמא אלא כשנקבר המת ערום בארון של שיש וכיוצא בו שאין שם רקבון אחר אלא מגופו של מת. ונקבר המת כלו שלם שלא נחסר ממנו אבר: תרוד. כף גדולה שמחזקת מלא חפנים (ו): על השדרה. אפי' אין בה בשר כלל: וכן על עצם הגולגולת. של הראש. אפי' אין בה בשר: ועל אבר מן המת ועל אבר מן החי שיש עליו בשר כראוי. כל שאלו היה האבר מחובר באדם חי. היה יכול להעלות ארוכה ע"י אותו בשר הוא נקרא כראוי. והוא פחות מכזית: ועל חצי קב עצמות. ואף על גב דרובע קב עצמות מטמא באהל. הלכה למשה מסיני שאין הנזיר מגלח אלא על חצי קב. וכן על חצי לוג דם. ואף על גב דרובע דם מטמא באהל. אין הנזיר מגלח אלא על חצי לוג: ועל עצם כשעורה על מגעו ועל משאו. אבל על אהלו לא שאין עצם כשעורה מטמא באהל: וסותר את הקודמים. כדכתיב (במדבר ו') והימים הראשונים יפלו: עד שיטהר. שיטבול ויעריב שמשו אחר שיזה בשלישי ובשביעי: ג אבל סככות, אילן שיש לו ענפים מובדלים זה מזה. ויש כזית מן המת תחת אחד מהן ועבר הנזיר ולא ידוע אם עבר תחת הענף המאהיל על המת: והפרעות. אבנים או עצים בולטים מן הכותל וטומאה תחת אחת מהן:

וכיס

תפארת ישראל

יכולי' למחות [כפ"ד מ"ו], ובל"ז כל נזירות יכול להתבטל בהתרת חכם]: ו) *ר"ל רוב מניין עצמותיו, דהיינו קכ"ה אברים, או רוב מניין הגוף, שהוא ב' שוקים וירך א' [כבכורו' דמ"ה א']: ז) בשר: ח) בשר מת שנמוח נליחה: ט) כף מחזיק מלא הפניים: י) *אפר רקוב ממת שנקבר ערום, והוא שלם בלי חסרון אבר, ובארון של שיש או זכוכית שא"א שהתערב שם דבר אחר [רמב"ם פ"ז מנזירות ופ' ג' מטומ']: יא) *או שדר' או גולגולת, ושניהם בלי בשר: יב) האבר מת נמי קאי, ושיעורו מעט פחות מכזית, דאז על ידי אותו בשר יכול להתרפאות ולהתכסה כולו בבשר בעודו מחובר בחי: יג) *מב' עצמות או יותר [כרמב"ם פרק ב' מטו"מ ה"י]. ואף על גב דרובע קב מטמ' באהל מדאורייתא, בנזיר הלממ"ס דצריך חצי קב דלסתור נזירותיו: יד) *רביעית מטמ' באהל מדאורייתא. ומיהו הלמ"מ דבנזיר אינו סותר נזירותיו בפחות מב' רביעיות: טו) *מיהו רקב א"מ במגע, מדא"א ליגע בכולו כאחד, מדאינו גוף א' ואפילו נבלו יחד במים אינו חיבור [רמב"ם שם]: טז) אבל באהל א"מ עצם כשעור': יז) *כזית ממת מונח תחת א' מענפי האילן, ואינו יודע תחת איזהו מהן עבר: יח) כזית ממת

תחת

עיקר תוי"ט

שלא היתה עליו קדושת כה"ג אלא משנתמנה מ"מ היתה עליו קדושת כהן הדיוט. ועתוי"ט: ד) על אלו. למעוטי עצם כשעורה שאינו מטמא באהל גמרא. ופי' התוס' דתנא והדר מפרש: ה) דהלת"ס על כזית מגלח על עצמו לא כ"ש. וברפ"ב דאהלות מפרש לה הר"ב לנפל שלא נתקשרו איבריו ועתוי"ט: ו) נצל. לשון הפרשה כמו ויצל אלהים. רש"י: ז) ודלא קתני מלא חפניים. נ"ל לפי שאין מדרך העולם ליקח בחפניו רקבון של מת אלא בתרווד וכיוצא בו: ח) מגען. תוס' מה הרקב שאינו מטמא במגע שא"א ליגע בכולו שהרי אינו גוף אחד. הר"מ: ט) על אלו. למעוטי סככות ופרעות גמרא ותנא והדר מפרש. תוס': י) ומביא כו'. לא

גרסינן

ובית הפרס יט) יא) **וארץ העמים** כ) יב) **והגולל** כא) **והדופק** כב) **ורביעית דם** כג) **ואוהל** כד) **ורובע עצמות** כה) **וכלים הנוגעים** יז) **במת** כו) **וימי ספרו** כז) **וימי נגמרו** כח) יח) **על אלו אין** יט) **הנזיר מגלח, ומזה בשלישי ובשביעי** כט) **ואינו סותר את הקודמין** ל) **ומתחיל** כא) **ומונה מיד** לא), **וקרבן**

תפארת ישראל

מונח תחת א' מהאבנים או תחת א' מהקורות, שבולטת מכותל, ואינו יודע תחת איזהו מהן עבר, דאף על גב דהו"ל ספק בקבוע, על כל פנים כיון שאינו ניכר טומאה במקומה הו"ל רק קבוע דרבנן: יט) *שדה שנחרש שם קבר, מטמא ק' אמה מהקבר לכל רוח שחורש: והוא מטמא במגע ומשא מד"ס שמא התגלגל על ידי החרישה עצם כשעורה, מהקבר לשם: כ) גוש מח"ל מטמא מד"ס במגע ומשא: כא) כסוי ארון: כב) דופני הארון: כג) *ר"ל שאינו הני לוג, ואפילו נטמא בו במגע ומשא: כד) *בנגע הנזיר באהל המת של פשתן [עי' פתיחה שלי לטהרות סי' ה']: כה) *שהאהיל על רובע עצמות; אבל מגע ומשא בהן אפי' דקין כקמח סותרין. [ותמהני אם כן למה לא תני לה תנא לעיל בהדי עצם כשעורה? ודוחק לומר דתני ושייר וצ"ע]: כו) שנגע בכלים אפילו בשעה נוגעין במת [ולתוספות בנגע בכלי מתכות, הרב הרי הוא כחלל, וסותר]: כז) מצורע לאחר שנטהר מצרעתו, סופר ז"י: כח) *ימי חלוטו של מצורע. והא דנקט ימי חלוטו כלל, דפשיטא אם ימי חלוטו סותר, מה מהני דימי ספירו אינו סותר? תי' אאמ"ז רבינו הגאון זצוק"ל, דנקט חלוטו לרבותא דאינו עולה לו: כט) *בשמא טומאת מת [ולרמב"ם פ"ז מנזירות ה"ח גם אהל וכלים בטומאה כאן, אם הוא נזיר א"צ שזאם בגו"ז]: ל) *ולעיל פ"ג סי' כ', דאמרינן דנזיר בתחילה? ה"מ לפי שמנה ימיו בח"ל, ואין עולין לו; אבל אם מנה ויצא אינו סותר מטיו שבתחלה: לא) להשלים לימים שמנה קודם שנטמא במת וקודם שנצטרע; אבל ימי טומאתו אין

ר"ע מברטנורה

ובית הפרס. שדה שנחרש בה קבר עושה בית הפרס מאה אמה. שכך שנינו. שהמחרישה מולכת את העצם: וארץ העמים. שגזרו חכמים טומאה על ארץ העמים: גולל. כסוי הארון: דופק. הארון עצמו שהכסוי דופק עליו (יג): ורביעית דם. אפילו על משאו (יד) ומגעו אין הנזיר מגלח: ואוהל ורובע עצמות. אם האהיל על רובע קב של עצמות (טו) המת אינו מגלח עד שיאהיל על חצי קב (טז). אבל על מגע ומשא של רובע עצמות מגלח. ואפי' הם נמוקים ולא נשאר בהם עצם כשעורה שלם: וכלים הנוגעים במת. שהם מטמאים כמת עצמו. והנוגע בהם טמא טומאת שבעה: וימי נגמרו. ימי חלוטו של מצורע: וימי ספרו. לאחר שנטהר מצרעתו דכתיב (ויקרא י"ד) וישב מחוץ לאהלו שבעת ימים: על אלו אין הנזיר מגלח. על כל הנך דמתניתין: ומזה בשלישי ושביעי. הא לא קאי אימי ספירו ואימי נגמרו דלא שייך בהו הזאה ג' וז' (כ): אינו סותר את הקודמין ומתחיל ומונה מיד. כל אלו שאמרנו אינן עולין לימי הנזירות. ואין סותרין. אלא אחר שיזה ג' וז'

ויטהר

עיקר תוי"ט

גרסינן במשנה דנגמרא מבעיא ליה ואף על גב דהפשיטא ליה דמביא את קרבנותיו מ"מ כ"מ דל"ג לי'. וכ"כ התוס': יא) **הפרס**. ואף טומאת בית הקברות הנן בפ"ג מ"ה דאינה סותרת הבל לאו מלתא פסיקא היא. דהרי יכול להטמאות בבה"ק במתים דלבש ויסתור. לפיכך לא תני ליה הכא: יב) **וארץ העמים**. בנזר בארץ ובתוך ימי נזירתו יצא לארץ העמים ונכנס. והא דתנן בפ"ג מ"ו מי שנזר כו' ואח"כ בא לארץ בה"א נזיר בתחלה וסותר הקודמין התם טעמא לפי שעשה נזירתו בח"ל כו'. רש"י: (יג) וכפרש"י ובמ"ד פ"ב דאהלות מפ' כפי' ר"ת: (יד) לאפוקי מר"ע דס"פ דאהלות"ב לא איצטריך. דהא מריבא דתנן על חצי לוג דם ש"מ דעל רביעית דם לא. גמרא: (טו) נ"מ ליכא דורובע. והר"ע פי' ואהל ר"ל שנגע באהל המת או אם האהיל על רובע עצמות והוא ענין מ"ב ורובע: (טז) דאלת"ה לא איצטריך למתנייה. דהא מריבא דתנן ועל חצי קב ש"מ דעל רובע לא ועתוי"ט: יז) **נוגעים**. פי' בעודם נוגעים שאינן מטמאין טומאת ז' אלא בחבורן (בכלי בסף כר"א ודעת הר"מ דא"ל חבורין לגוף כלי ועתוי"ט: יח) **גמרו**. נ"ע למ"ל למתני ימי גמרו דל"ל דסותר דא"כ מאי נ"מ בנגה בימי ספרו אינו סותר כל כבר טהר מטעם ימי נגמרו. תוס': יט) **אין כו'**. לפי שלא נאמר בו וכי יטמא לנפש אלא וכי ימות מת עליו עד שיטמא בטומאות שהן מעצמו של מת. הר"מ: (כ) ומשמע דהאיך כולו קאי. וכארץ העמים מפורש בגמרא דדוקא למטמאת בגושה ולא באוירה ובאהל ובכלים לכר"מ א"צ הזיה כו'. ובתוס' נחלקו ר"ת סובר דבכלי מתכות צריך הזיה. ור"ה הכהן בכיב לו איזה בית אשר תכנו לי דכל שהמיר מגלת שכהן מוזהר עליו: כא) **ומתחיל כו'**. והוא בהכא פירות מרובה כדי שיהא בו גידול

שער

וקרבן אין לו, באמת אמרו ימי הזב והזבה לג) וימי הסגרו של מצורע הרי אלו עולין לו לג): ג אמר רבי אליעזר משום רבי יהושע, כל טומאה מן המת שהנזיר מגלח עליה חייבין עליה על ביאת מקדש לד) וכל טומאה מן המת שאין הנזיר מגלח עליה, אין חייבין עליה על ביאת מקדש, אמר ר"מ לא תהא זו קלה מן השרץ לה) אמר רבי עקיבא דנתי לפני רבי אליעזר, ומה אם עצם כשעורה שאינו מטמא אדם באוהל הנזיר מגלח על מגעו ועל משאו, רביעית דם שהוא מטמא אדם באוהל, אינו דין שיהא הנזיר מגלח על מגעו ועל משאו[כב]), אמר לי מה זה עקיבא, אין דנין כאן מקל וחומר לו) וכשבאתי והרציתי דברים לפני רבי יהושע, אמר לי יפה אמרת, אלא כן אמרו הלכה לז):

פ"ח

ר"ע מברטנורא

ויטהר. אם נטמא בטומאת מת. ואחר שישלים ימי נזרו וימי ספירו אם נצטרע. מגלח נזירתו על מנין הימים שמנה קודם שנטמא ואינו מביא קרבן טומאה: באמת אמרו ימי הזב והזבה. כל ימי טומאתם וימי ספירתם שבעה נקיים וימי הסגרו של מצורע. שנאמר בו (שם י"ג) והסגיר את הנגע שבעת ימים עולין למנין ימי הנזירות. וא"צ לומר שאין סותרין את הקודמין: ד חייבין עליה על ביאת מקדש. אם נטמא באותה טומאה ונכנס למקדש. או אכל קדשי' קודם שטהר מטומאתו חייבין עליו כרת אם היה מזיד. או קרבן עולה ויורד אם היה שוגג: לא תהא זו קלה מן השרץ. דחייבין עליה על ביאת מקדש כדכתיב בויקרא או בנבלת שרץ טמא. ומלתא דר"מ ליתא שהרי מגע ומשא של עצם כשעור' שהוא קל שאינו מטמא באהל הנזיר מגלח עליה כדתנן במתניתין. ורביעית דם שהיא חמורה שמטמא באהל. אין הנזיר מגלח עליה: אין דנין כאן ק"ו. שאין דנין ק"ו על דבר שהוא הל"מ. שעצם כשעורה אינו כתוב בתורה. אלא הלכה היא. ואין דנין ק"ו מהלכה(כג). וזהו הן דברי ר"א הן הן דברי רבי יהושע שאמר אלא כך אמרו הלכה:

פ"ח

תפארת ישראל

אין עולין לו: לב) ימי טומאתן וא"צ שאין סותרין: לג) וכ"ש שאין סותרין, וזה הלמפ"ם הוא: לד) כנטמ' בהן, ונכנס למקדש או אכל קודש במזיד קודם שנטהר, חייב כרת, ואם בשוגג, חייב קרבן עולה ויורד: לה) שאין הנזיר מפסיק נזירותו על ידו, ואפ"ה חייבין עליו על ביאת מקדש, מכל שכן גולל ודופק ורובע עצמות ודכוותיי', שאעפ"י שאין הנזיר מגלח עליהן, על כל פנים מפסיק נזירותו על ידן, מכ"ש דחייבין עליהן על ביאת מקדש. ולא קיי"ל כן, דדבר זה שיהיה נזיר וטומאת מקדש שוין, הלמפ"ם הוא [כרמב"ם פ"ג מביאת מקדש הט"ו], ואין דנין קל וחומר לעקור הלכה [ועי' מ"ק דף ד' ע"א, דאפילו ג"ש שאין אדם דן מעצמו, לא עקרה הלכתא, ודברי הר"ב כאן אינם מובנים כלל, דמה זה נ"ט שכתב, שהרי מגע ומשא וכו', על מה שכתב מקודם דמשו"ה מלתא דר"מ ליתא? והרי ב' הענינים רחוקים זמ"ז כרחוק מזרח ממערב? ובמח"כ הגדול כמדומה דלשון הרמב"ם בפי' המשניות אטעיתיי', דהוא סבור דמ"ש הרמב"ם וכבר נתבאר וכו' הוא נ"ט על מ"ש תחילה שדברי ר"מ אינן נכונים, ולא היא, דמ"ש וכבר נתבאר וכו' הוא ענין בפ"ע, ונמשך למטה, למה שרצה ר"ע ללמוד רביעית דם בק"ו מעצם כשעור'. והדברים ברורים ת"ל]: לו) *ולא אמר לי טעם למה לא נדון כאן קל וחומר מדכך קבל מרבותיו בלשון זה בלי טעם ורבי אליעזר לא אמר דבר שלא שמע מרבותיי כתובה [כ"ד ב'] לז) יעלם כשעורי' הלכה למשה מסיני הוא, ואין דנין מנה קל וחומר:

פ"ח

עיקר תוי"ט

שפר לי יום לאחר שנתגלח בתגלחת שתים של מצורע. רב"י: כב) אינו דין כו'. וה"ה דהל"ל על אהלו דלר"ע אית ליה כהי סברא אלא משום דלגבי שעורה דקמייתי ליה מינה מק"ו לא מצי אמר על אהלו לא אמר נמי גבי רביעית דם. רע"ב: (כג) וצ"ל דהא דאמרן לעיל במ"ב דאלי לוג דם הלכה היא כדמשמע מפי' הר"ב דזהו דוקא לענין אהל. ולרש"י שכ' בסמוך לית ליה לר"ע הלכה הלז:

פ"ח שני נזירים שאמר להן אחד א) ראיתי אחד מכם שנטמא. ואיני יודע איזה מכם, מגלחין ג) ד)

יושביןן

תפארת ישראל

פ"ח א) *וכן שותקין, דאילו הכחישוהו, ע"א בהכחש' לאו כלום הוא, [כקידושין דס"ה ב']. ומיירי שעמדו שניהן ברה"י והעד רואה אותן מבחוץ דאלו עמד העד נמי כן אצלם בתוך חצר, כל שלשה שהם אפילו ברה"י מחשבו כר"ה לענין טומ', והו"ל ספק טומ' בר"ה דספיקו טהור, בין שהיה הספק רק בא' מהן אם נטמ', והב' האחרים ידעינן בודאי טהורין הם, נו שהיה הספק בכל א' מהנ', או שלא היה הספק בנוגע רק במגיע כגון ספק לפרדע ספק שרץ בנגע באדם א' בר"ה טהור [כך נ"ל, והילי ממתני' דסהרו' [פ"ח מ"א ותוס' חולין ד"י: ד"ה דלמא, שהם' בכית'], וזה דלא כמשמע לכאורה מרמב"ם פ"ט דנזירות הט"ז] דנקט רק לישנא דמתני' דהכא, אמנם נ"ל דרמב"ם שם רבותא נקט, דלא מבעיי' כשהיה הספק רק באדם א' אם נטמ', שאין חזקת טהרה באותו ספק, ודאי טמ' ברה"י, אלא אפילו היה הספק בב' בנ"א, שיש חזקת טהרה באותו ספק, דהרי א' מהן ודאי טהור, אפ"ה ברה"י ספיקו טמ', ולא מבעיי' כשהיה הספק בכל הב' אם נטמאו כולן או לא, דכולן נכנסו בכלל הספק וודאי הו"ל ספק טומ' בר"ה, אלא אפילו היה הספק רק בב' מהן, והשלישי שהוא העד הרואה, לא נכנס כלל בכלל הספק, אפ"ה מצטרף להו למחשב ר"ה. אמנם לרהב"ד הם, דוקא בהיו ג' במעמד א' ברה"י מחשב רה"ר, ונ"ל ראיה דהרי ספק טומ' ברה"ר מסוטה ילפינן לה [כסוטה דכ"ח ב']. והרי בסוטה לא מחלקינן בין שהיו העדים באותו חצר עם הבועל ונבעלת או לא, ואף שאין הספק בעדים, אפ"ה מחשב רה"י כשאינן במעמד א', ור"ה כשהן במעמד א']:

ב) *בסוף ימי נזירותן. מיהו דוקא כשהם אי קטנים, אבל אנשים הרי אסורים בהקפת הראש מספק, דהרי גלוח הראשון שהוא גלוח טומ', צריך שיהיה קודם הבאת קרבנותיו [כלעיל פ"ו מ"ו], ותגלחת זה אינו מועיל לו לגלוח טהר' שצריך שיהיה אחר הקרבת הקרבן [כשם מ"ז], נמצא שאם טהור היה, עבר אז על בל תקיף, דבשלמא גלוח ב' מגלח ממ"נ, אי גלוח קמא גלוח טומ' היא, א"כ מגלח הבתא גלוח טהרה, ואי לא טמ' היה, א"כ מדגלח גלוח קמא קודם הבאת קרבנו, לא עלה לו וצריך לגלח אח"כ [כרמב"ם פ"ח הי"א], ואפילו לאחר כמה ימים [כרמב"ם פ"ח ה"ו], אבל על גלוח קמא קשה, דעביר על בל תקיף, הע"כ דמתניתין מיירי באשה וקטן. [ואילה"ק דעכ"פ אף באשה וקטן היאך מגלחין גלוח קמא, דלמא לאו טמ' הוא, ומדמגלח קודם הבאת הקרבן, הרי הו"ל כמגלח תוך מלאות [כנזיר דל"ט א' ותוס' שם ד"ה סתם]? נר' לי כיון דלא סגי בלא"ה, דדלמא טמ' הוא, וגלוח טומ' ודאי מעכב, דעד כאן לא ס"ל לרבנן [נזיר מ"ו א'] גלוח אינו מעכב, אלא מג"ם דאחר אחר, דשייכן בנזיר טהור כ'. אבל בנזיר טמ' לכ"ע מעכב [כמנחות נ"ט א' תוס' ד"ה ואם] דלא בעינן שינה עליו הכ' לעכב רק בקדשים, וכן משמע מרמב"ם [הל' נזירות פ"ח ה"ה], דלא כתב גלוח אינו מעכב רק בנזיר טהור, משמע הא גלוח דנזיר טמ' מעכב, א"כ מש"ה אף דהו"ל ספק טומ', עכ"פ מדאי"ל תקנה בלי גלוח טומ', להכי העשה של גלוח טומ' דוחה לל"ת של גלוח ביום מלאות קודם הבאת קרבנותיו, מבא"כ בל תקיף יש ב' לאוין [כמכות ד"כ ע"א], ובכה"ג כשהב' לאוין שוין בכל אין עשה דוחה אותן [כבוצינת עמקים כלל ב']. והקשה לי הרב מו"ה אברהם וויליענקין נגד הגאון חיי אדם ז"ל דאי הלאו, יביאו קרבן טהרה בתנאי שתהי' למי שמהן טהו' ואח"כ יגלחו שניהן ממ"נ, ואח"כ יביאו קרבן טומאה בתנאי שיהיה למי שצריך? ואם כי במשנתינו נזכר' גלוח קודם הבאת קרבן אין בכך כלו', כי מצינו כרבה דוגמתו ואין סדר למשנה? והשיבותי לו דהוא כנה מפני הדוח ופגמו האחרי דרנה להציל הנזיר מלעבור על לאו הדק שנדחה מעשה, וגרם לו לעבור על עשה מפורשת לגלח ביום טהרתו וקודם טבילה כרמב"ם פ"ו מנזירות הי"ח ורע"ב נזיר דמ"ד ב', ותו נזיר מצורע מאכ"ל דגלוחו קודם טבילה מעכב. ולפי האמור דגלוח טומ' מעכב, א"כ באנשים בכה"ג אין להם תקנה, מדא"א להם לגלח גלוח טמא', ולכאורה לא משמע כן מלי'

סרמב"ם

ר"ע מברטנורה

פ"ח שני נזירים שאמר להם אחד כו'. והם שותקים דאם הם מכחישין אינו נאמן דעד אחד במקום שמכחישין אותו אינו נאמן. ומתני' איירי כגון שזה העד לא היה עמהם. אלא אמר ראיתי מרחוק טומאה שנזרקה ביניכם שאם היה העד אצלם במקומם ב) הויא לה ספק טומאה בר"ה. וספק טומאה בר"ה ספקו טהור דכל ספק טומאה מסוטה ילפי' לה ג) דכתיב בה (במדבר ה') ונסתרה

ויפ"ח

עיקר תוי"ט

א) אחד. דאו הודע אליו חטאתו כתיב מכל מקום. רש"י: (ב) להר"ת באותו חצר או בית. ולר"ת באותו מעמד: (ג) לא מהכא ילפינן אלא כמ"ש הר"ב במי"ז פ"ד דטהרות (והוא מבואר בתוס' בחולין ד"ט ס"ב ד"ה הלכתא גמירי לה ובריש נדה ד"ב וסיל"ל ועיין בחבורינו פתחי נדה פותח שכתבתי בשני אופנים ליישב קושיות התוס' על נכון בעזה"י) ולהכי כי כספק כו': ד) מגלחין. אם הם נשים או קטנים. דאלו גדולים

רין

ומביאין קרבן טומאה ג) וקרבן טהרה ד), ואומר אם אני הוא הטמא, קרבן טומאה שלי וקרבן טהרה שלך, ואם אני הוא הטהור קרבן טהרה שלי וקרבן טומאה שלך, וסופרין שלשים יום ה), ומביאין קרבן טהרה ואומרים אם אני הוא הטמא קרבן טומאה שלי וקרבן טהרה ו) שלך, וזה קרבן טהרתי, ואם אני הוא הטהור, קרבן טהרה שלי וקרבן טומאה שלך, וזה קרבן טהרתך, מת אחד מהן, אמר רבי יהושע יבקש אחד מן השוק שידור כנגדו בנזיר, ואומר אם טמא הייתי, הרי אתה נזיר מיד ו), ואם טהור הייתי הרי אתה נזיר אחר שלשים יום, וסופרין שלשים יום ומביאין קרבן טומאה ז) וקרבן טהרה ד), ואומר אם אני הוא הטמא קרבן טומאה שלי וקרבן טהרה שלך, ואם אני הוא הטהור קרבן טהרה שלי וקרבן טומאה בספק ז) וסופרין שלשים יום ומביאין קרבן טהרה, ואומר אם אני הוא הטמא קרבן טומאה ח) שלי, וקרבן טהרה ח) שלך, וזה קרבן טהרתי, ואם אני הוא הטהור, קרבן טהרה שלי, וקרבן טומאה בספק, וזהו קרבן טהרתך. אמר לו בן זומא ומי שומע לו שידור כנגדו בנזיר אלא ט) מביא חטאת העוף י) ועולת בהמה יא), ואומר אם טמא הייתי החטאת מחובתי והעולה נדבה ואם טהור הייתי העולה מחובתי והחטאת בספק, וסופר שלשים יום ומביא קרבן טהרה ד) ואומר אם טמא הייתי העולה הראשונה נדבה וזו חובה, ואם טהור הייתי העולה הראשונה

חובה

ר"ע מברטנורה

והיא נטמאה ואינן אלא היא והבועל וספיקה טמא. וכל זמן שהם יותר משנים אפי' בתוך הבית ספקו טהור. דהויא לה כספק טומאה ברה"ר. לכך צ"ל שלא היה העד בשעת ספק טומאה אלא במקומם: וסופרים ל' יום. וכגון ששניהם נדרו נזירות ביחד ונדרו סתם נזירות. וה"ה אם נדרו שניהם ביחד ופירשו נזירותם לזמן קצוב. שלאחר שהביאו קרבן טומאה וקרבן טהרה חוזרים ומונים הזמן הקצוב לנזירותם. ומפרישין קרבן טהרה: וקרבן טומאה בספק. חטאת העוף הבא על הטומאה ספק ואינה נאכלת: אלא מביא חטאת העוף. לספק טומאת נזירות. והשם אינו מביא כרבנן דאמרי לעיל (ז) הביא חטאתו ולא הביא אשמו מונה:

נמצא

תפארת ישראל

הרמב"ם [פ"ט הט"ו]: ג) *ב' עופות וכבש: ד) *ג' בהמות [כפ"ו מ"ו ומ"ז], ואף על גב דס' טומא' רה"י, מדאורייתא טמא, היינו באפשר, אבל הכא ממ"נ א' טהור: ה) והוא הדין בנזירות מרובה חוזר ומונה זמן שקצב: ו) כדי שיהיה שלך הקרבן טהרה שאביא בסוף ל' יום: ז) חטאת עוף שעל הספק ואינה נאכלת: ח) שהבאתי מכבר: ט) אחר תשלום ימי נזירותו: י) לספק טומ' נזירות; דהשם אינו יכול להביא מחשש חולין בעזרה, ואפ"ה בדיעבד יצא בחטאת עוף: יא) *כדי לגלח על א' מהבהמות לגילוח נזירות טהרה, וחטאת אינו יכול להביא מחשש חולין בעזרה; משא"כ עולה בא בנדבה ג"כ. מיהו שלמים אף דג"כ בא בנדבה אפ"ה אינו יכול להביאו, דשלמי

נזיר

עיקר תוי"ט

אין מגלחין. משום דאסורים בהקפת הראש מספק. גמרא: ה) קרבן כו' ואע"ג דס"ט ברה"י ספקו טמא מדאורייתא. אין לטמא שניהן מכח זה. ולייתו שניהם קרבן טומאה. כיון דממ"נ חד מינייהו טהור דמסוטה ילפינן ולא ילפי' אלא דבר שיכול להיות. הר"ש: ו) קרבן טומאה וקרבן טהרה שנעשו כבר. תוי': (ז) ר"ל בגמרא די"ת וילפי להו הכא מקרא ועולת העוף אי בעי מייתי ליה לשם נדבה ואי בעי לא מייתי לה כלל. כיון דדורון בעלמא הוא לא מעכב. רש"י: ח) בהמה כדי לגלח על א' מן הדמים שכיון שהוא ספק טמא. בסוף שלשים אינו רשאי לגלח בלא הבאת קרבנותיו. והעולה אינו יכול להביא שאין חטאת בהמה באה מן הספק. שלמים טעונים לחם וזרוע בשלה ואין שלמים כאלו באים נדבה. תוי':

ז׳בה וזו נדבה, וזה שאר קרבני, אמר רבי יהושע נמצא זה מביא קרבנותיו לחצאים יג) אבל הודו לו חכמים לבן זומא: ב נזיר יג) שהיה טמא בספק יד), ומוחלט בספק טו), אוכל בקדשים אחר ששים יום טז), ושותה יין ומיטמא
למתים

תפארת ישראל

נזיר גריכי׳ זרוע בשילה ולחם, והרי כה״ג לא מייתי בשלמי נדבה: יב) ואעפ״כ אין בכך כלום: [ואמר המפרש כדי שיבין משנה ב׳ יפה, ראוי לנו לחזור לעצמינו דיני נזיר טמא וטהור, ודיני מצורע. וכך הוא דינם: נזיר שנטמא במת, מונה ז״י ומזה בהן בג׳ וז׳ טובל ביום הז׳ ומגלח, ולמחרתו מביא ב׳ תורים או ב׳ בני יונה, א׳ לעולה וא׳ לחטאת, וכבש אחד לאשם; ואח״כ חוזר ומונה נזירות טהרה, ומביא בסוף כבש׳ לחטאת וכבש לעולה ואיל לשלמים, וחוזר ומגלח ומותר ביין. ודין מצורע כשנתרפא מביא ב׳ צפרים, ושוחטין בתוך מדאיכן קרבן, ועושה בהן ככתוב, ואח״כ מגלח וטובל. וסופר ז״י או יותר, וחוזר ומגלח וטובל; ולמחרתו מביא כבש לאשם, וכבשה לחטאת, וכבש לעולה; ואם דל הוא, מביא כבש לאשם וב׳ תורים או ב׳ בני יונה א׳ לעולה וא׳ לחטאת]: יג) סתם נזירו׳ של ל׳ יום: יד) *שביום ראשון מנזירותו נסתפק אם נטמא במת, והרי אם ודאי נטמא, צריך ב׳ גלוחין, א׳ אחר הזאת ג׳ וז׳, שטובל ומגלח בז׳, וא׳ בסוף נזירות דטהרה: טו) *באותו
יום

ר״ע מברטנורה

נמצא זה מביא קרבנותיו לחצאים. אם נזיר טהור הוא. דעולה ראשונה היתה חובה ועתה הוא מקריב חטאת ושלמים: אבל הודו חכמים לבן זומא. ולא חששו חכמים שמקריב קרבנותיו לחצאי׳ והלכ׳ כבן זומא: ב נזיר שהיה טמא בספק ומוחלט בספק. [ספק] אם נטמא במת וספק אם הוא מצורע מוחלט: אוכל בקדשים אחר ששים יום. אבל קודם לכן לא. דספק מצורע הוא ועד שיביא כפרתו אסור לאכול בקדשים אבל משום ספק נזיר טמא לא מתסר לאכול בקדשים דלא נקרי מחוסר כפרה שאסור לאכול בקדשים אלא מי שטומאה יוצאה עליו מגופו. כיצד נזיר שלשים יום. וביום הראשון אירע לו ספק טומאת מת. וספק צרעת. מזה ושונה וטובל ונטהר מטומאת מת כאלו בא לגלח כדין נזיר טמא. או כדין מצורע שנתרפא. ואינו יכול לגלח עד שלשים יום מיום שנזר. שמא נזיר טהור הוא. ואסור לגלח עד מלאת ימי נזרו ועד שיביא קרבנותיו. ולאחר שלשים יום מגלח (ט) ספק תגלחת מצורע. ספק תגלחת טומאה של נזיר. וספק תגלחת טהרה. ומביא שתי צפורים (י) כדין תגלחת חלוטו של מצורע. וחטאת העוף הבאה על הספק משום ספק נזיר טמא. ועולת בהמה משום ספק נזיר טהור (יא). ואף על פי שאינו מביא שאר קרבנות של תגלחת טהרה. הא אמרינן אם גלח על אחת מהלכתן יצא. ומתנה עליה שאם אינו נזיר טהור שתהא עולת נדבה. ודין מצורע מוחלט שצריך שתי תגלחות. אחת לאחר גמר חלוטו כשנתרפא מצרעתו. ואחת לאחר ימי ספירו לאחר שספר שבעה מן התגלחת הראשונה כדכתיב (ויקרא י״ד) והיה ביום השביעי יגלח את כל שערו וזה שהוא ספק נזיר אינו יכול לגלח. הלכך צריך להמתין ל׳ יום של ספק נזירות טהרה (יב) ומגלח תגלחת של ספק ימי ספירו של מצורע וספק נזירות טהרה. ומביא עולת בהמה של ספק נזירות כדי לגלח על הקרבנות ומתנה עליה ולמחרת יום תגלחתו מביא קרבן מצורע כדי להתירו בקדשים. ומביא חטאת עוף (יג) שחטאת בהמה אינה באה על הספק. ואינו מביא אשם. שאשם אינו מעכב מלאכול בקדשים ונמצא שלאחר ס׳ יום אוכל בקדשים שאז מביא כפרתו על ספק חלוטו ועדיין הוא אסור לשתות יין וליטמא למתים דשמא מוחלט היה. ותגלחת מצורע אינו עולה לא לתגלחת נזיר טהור. ולא לתגלחת נזיר טמא (יד). וטעון עוד שתי תגלחות. אחד לנזיר טמא וא׳ לנזיר
טהור

עיקר תוי״ט

(ט) מוקי לה בגמרא בזקנה וקטן דלאו בני תיובתא דהקפת ראש נינהו כדלעיל: (י) והם נשחטים בחוץ ולא הוו כהו משום חולין בעזרה. גמרא: (יא) דאלו חטאת ושלמים לא כדלעיל ועוד דהכא דספק מצורע הוא ואינו יכול להניף ובלאו נזיר טעונות תנופה. תוס׳: (יב) לפי שאינו מתנאי טהרה שלא יהיה בין תגלחת לתגלחת אלא ז׳ ימים ולא יותר. אלא הכוונה שלא יהיה פחות. הר״מ: (יג) ועשיר שאינו יוצא בקרבן עני כיצד יעשה יכתוב נכסיו לאחר ומביא קרבן עני. תוספתא: (יד) כך השיב רשב״י לתלמידיו לפי שאינן שוין דגילוח חלוטו של מצורע לגדל שער כל ימי ספורו וגילוח נזיר טהור להעביר דא״ל עוד גידול וגלות דימי ספורו שהוא ג״כ להעביר מ״מ גילוחו לפני זריקת דמים שהרי ביום הז׳ מגלח וביום הח׳ מביא קרבנותיו. וגילוח דנזיר טהור אחר זריקת א׳ מן הדמים. וגילוח דנזיר טמא שהוא ג״כ קודם זריקת א׳ מן הדמים מ״מ אינם שוים דמצורע לפני ביאת מים כדכתיב ביום השביעי יגלח את כל שערו ורחץ את בשרו במים וטהר. ונזיר טמא אחר ביאת מים כדכתיב וגלח ראשו ביום טהרתו משמע לאחר טהרה דמגלח לאחר ביאת מים: (טו) אחר ז׳. הקשו בתוס׳ דהתנן במ״ב פ״ב
בפי

למתים אחר מאה ועשרים יום(טז), שתגלחת הנגע דוחה תגלחת הנזיר בזמן שהוא ודאי, אבל בזמן שהוא ספק אינו דוחה:

פ"ט

ר"ע מברטנורה

טהור ואם מצורע מוחלט היה כל מה שמנה לימי נזירתו אין עולין לו. שימי חלוטו וימי הסגרו אין עולין לו. וצריך למנות עוד ל' יום ולאחר

תפארת ישראל

יום עצמו נסתפק נמי אם הוחלט בצרעתו מכבר, והיום ודאי נתרפא, והרי אם היה בהמת מוחלט נמי, היה צריך ב' גלוחין, או כשנתרפא, וא' אחר ז' ימים שסופר אח"כ,

ואותן ב' התגלחות היו דוחין לנזירות [כפ"ו סי' כ"ט], גם קודמין לגלוח נזירות טומ' או טהרה, מש"ה כ גלוח של ספק מצורע, אינו דוחה לנזירות, אבל קודם הוא לגלוח נזירות טומ' או טהרה, שכשיגיע זמן גלוח הנזירות, מגלח מקודם גלוח של ספק מצורע:

פירוש הקצר

טז) דהרי אם הוא מצורע אסור לאכל בקדשים עד שיביא קרבנותיו, וקרבנותיו א"א שיביא עד שיגלח ב' הגלוחין של צרעת, א' מיד וא' אחר ז"י, והרי א"א שיגלח מיד, דשמא אינו מצורע, והרי נזיר טהו' אסו' בגלות עד ל' יום, וגם יין אסור לשתות עד שיפטור מנזירותו ומנזירותו א"א שיפטור עד שיפטור תחלה מצרעתו, דהרי גלוח דצרעת קודם הוא לגלות נזירות, לכן ממתין ל' יום ומגלח גלוח ראשון לצרעתו ומדיש להוש שמא לא היה מצורע וגם לא נטמא, ואם כן נזיר טהור הוא ואיך רשאי לגלח קודם הבאת קרבנותיו, לכן יביא אז עליו עולה א' כדי לגלח עליו, ויתנה שבאם אינו נזיר טהור יהיה עולה זו לנדבה, אבל גלות הב' של צרעת א"א שיגלח ז"י אח"כ, דשמא אינו מצורע, רק נזיר טמ' היה, והגלות ראשון שגלח היה לנזירות טומ', וכמאן שהתחיל נזירות טהר' מיד אחר גלות הראשון, וכשיגלח אחר ז"י, כמאן יגלח תוך ימי נזירות טהר', לכן גם לגלות ב' צריך להמתין ל"י, שהם יחד ס' יום, ואחר כך יביא קרבנות מצורע, ומותר בקדשים. אבל עדיין אסור ביין דשמא מצורע היה. והיו ב' גלוחין הראשוני' של מצורע, וא"כ הרי עדיין צריך גלות לספק טומ', ואי אפשר לגלחו אחר גלות הב' של מצורע מיד, דשמא טהור הוא, ואז תיכף אחר גלות הב' של מצורע מיד מתחיל נזירות טהר', ואם יגלח בהן, כמאן שיגלח תוך ימי נזירות טהר', לכן גם לגלות טומ' צריך שימתין ל"י מקודם, ומגלח וחוזר ומונה ל"י לנזירות טהרה ומגלח נזירות טהר', שהם הכל יחד ק"כ יום, ואז מותר ביין.

פירוש הארך

טז) *דאילו הי' טמ' ודאי ומצורע ודאי והרי נתרפא, הי' מגלח מיד תגלחת צרעת ראשון, וסופר ז"י, ומגלח שנית בז', ומביא קרבנותיו בח', והיה מותר אח"כ בקדשים אם כבר הוזה בג' וז' לטומאתו, ואח"כ היה סופר ז' ימים כדי לגלח אחר כך לנזירות טומ' [שימי ספירה של צרעת, אין עולין לנזיר לימי טומ' או טהר'], וא"צ להזות בהן בג' וז', שהרי כבר הוזה, אבל מגלח ביום הז' לנזירות טומאה, ומתחיל אחר כך למנות ל"י לנזירות טהר', וחוזר ומגלח לסוף נזירות טהרה ומותר ביין. אבל זה הרי מסופק שמא לא נצטרע ולא נטמ', והו"ל נזיר טהור, ואיך יגלח תוך ימי נזירותו? ואע"ג דהו"ל ס"ס, דשמא נזיר טמא הוא דמותר לגלח מיד, ואת"ל שהוא נזיר טהור דלמא מצורע היה ונתרפא ומותר לגלח מיד, דעשה דוחה ל"ת; הפ"ה כל שאפשר לתקונו בלי היתר הס"ס אסור לגרום הס"ס לכתחילה לכן באמת לא יגלח עד אחר ל"י, ובתוך כך מזה בג' וז', ואחר הל' יום יביא ב' צפרים ויגלח, וכמאן שאם מצורע היה נחשב לו תגלחת זה לתגלחת ראשון של מצורע; ואם לא הי' מצורע רק נזיר טמא, נחשב לו תגלחת זה לתגלחת נזיר טמא, ולכן מביא גם כן העולת העוף בעל הספק כדינו של נזיר טמא, אבל עולת העוף ואשם שמחויב נזיר טמא גם כן לא יביא, דשמא אינו טמא ויהיה חולין בעזרה, והרי בלא זה אין מעכבין. מיהו שמא אינו מצורע ולא נזיר טמא, אלא נזיר טהור והו"ל תגלחת זה תגלחת נזיר טהור, לכן יביא אז גם כן עולת בהמה בתנאי, שאם הוא נזיר טהור, יחשב לו זה לעולת נזיר, ואם אינו נזיר טהור, יהי' עולת נדבה אבל חטאת ושלמים שמחויב גם כן נזיר טהור, לא יביא, מחשש חולין בעזרה, והרי

עיקר תוי"ט

שמי שנזר שתי נזירות מגלח הראשונה ביום ל"א והשני' ביום ס"א וא"כ לא הי' אוכל בקדשים עד יום ס"ב שהוא יום הבאת קרבנותיו ביום שאחר יום התגלחת ותירצו דכיון שאם גילח ביום ל' דיצא. ש"מ דמדאורי הא מגלח ביום ל' והכא מקום אכילת קדשים הקילו בשני תגלחות ראשונות. וכו' דלפי זה אוכל ביום ס' גוסיה דהא תנן התם אם גלח השני ביום ס' חסר א' יצא. ואחר לאו דוקא כו' ודעת הר"ב נ' דאתר ס' דוקא וטעמא לפי שאמרו שיהא נזיר ב' נזירות שלימים דהיינו ב' פעמים ל' הואיל וכן התגלחת ראשונה יכול לגלחה בדין כל הגלחת נזיר שמצותה לכתחלה ביום ל"א. והיינו דכ' ולאחר ל' כו' אבל השניה מגלחה ביום הכ' והיינו דכתב ל' יום ומגלח וי"ל דה"ק ומגלח ביום הל' עצמו. ועתוי"ט: ט"ז) ק"כ יום. לפי מ"ש בדבר הר"ב

ר"ע מברטנורה

ולאחר ל' יום מגלח ספק נזיר טמא. ספק נזיר טהור. ומביא חטאת העוף בספק נזיר טמא. ועולת בהמה בספק נזיר טהור כדי לגלח על הקרבן ומתנה עליה. ועדיין אסור לשתות יין. וליטמא למתים. דשמא מצורע מוחלט היה. ולפיכך השתי תגלחות הראשונות לא עלו לו לשם נזירות. לא של טומאה ולא של טהרה. ושמא נזיר טמא היה. ותגלחת השלישית תגלחת של טומאה היא. לפיכך צריך למנות עוד שלשים יום של נזירות טהרה. ומביא קרבן נזיר טהור ומתנה. ואחר כך מותר לשתות יין. ולהטמא למתים. וכן אם נדר נזירות שנה. ואירע לו בראש שנתו ספק טומאת מת. וספק צרעת. מונה שנה ומגלח תגלחת של ספק טומאה. וספק טהרה. וספק צרעת. ומונה שנה שניה ומגלח ומביא כפרתו ואוכל בקדשים. ומונה עוד ב' שנים קודם שישתה יין ויטמא למתים :

פ"ט

הרי בחטאת אינו יכול להתנות, כבעולה, דהרי אינה באה בנדבה; ואף דבשלמים יכול להתנות, עכ"פ א"ל לכך, דהרי בדיעבד אם גלח על א' מהקרבנות יצא, גם להביא לחם א"א. מיהו גם אחר גלוח זה אסור בקדשים, דשמא מצורע היה שאסור בקדשים אחר גלוח ראשון עד שיספור ז' ימים ויגלח שנית; וגם ביין אסור מה"ט עדיין, דאם מצורע היה לא עלה לו גלוח של צרעתו לגלוח נזירותו; ותו דשמא נזיר טמא היה, וגלוח זה הראשון, לגלוח טומאה היה. לכן ממתין עוד ל"י ומגלח שנית, דאם מצורע היה, הרי היה גלוח ראשון לחלוטו, וגלוח זה לטהרתו, ולכן היה מהראוי שיביא למחרת גלוח, קרבנותיו של מצורע, דהיינו ג' בהמות כדי להתירו בקדשים; אבל שמא אינו מצורע והאיך יביא חולין לעזרה והרי חטאת מעכב בו [כרמב"ם פ"א ממחוסרי כפרה ה"ה, ועי' לח"מ שם פ"ה ה"י] והרי חטאת אינו יכול להביא בתנאי? לכן יכתוב נכסיו לאחר, וה"ל כמצורע עני, וסגי ליה בחטאת העוף שעל הספק, והעולת העוף והאשם שצריך העני להביא, אינן מעכבין [כנזיר די"ח ב' ופרש הסמיע שהעולה שלו אינו מעכב, ולא ידעתי למה]. אבל אין להסתפק שמא תגלחת זה, תגלחת נזיר טמא היה, ויתחייב להביא קרבנותיו כבגלוח ראשון? ליתא, דממ"נ, אם היה מצורע, הרי ב' תגלחת מצורע, קודמין לתגלחת טומאה; ואי לא היה מצורע, אם כן כבר גלח גלוח ראשון לנזירות טמא. אבל יש להסתפק שמא אינו מצורע, רק נזיר טמא היה, והיה תגלחת ראשון לטומאה ותגלחת זה לטהרה; לכן יביא השתא עולת בהמה בתנאי כבתגלחת ראשון. ואחר שהביא קרבן מצורע שבגלוח הב', מותר בקדשים, דהרי כבר הוזה ג' וז' וטבל לספק טומאה; ואי"ל שכ"פ אם היה מצורע, היו ב' התגלחות אלו לתגלחת מצורע, והו"ל מחוסר כפורים מדלא הביא עדיין קרבן לנזירות טומאה, דחטאת העוף שהביא בגלוח ראשון לספק נזירות טומאה, קודם זמן היה, מדצריך לגלח ב' תגלחת מצורע תחילה? ליתא, דאין מחוסר כפורים רק למי שטומאה יוצא' מגופו, כזב וזבה יולדת מצורע. אבל עדיין אסור ביין, דשמא מצורע היה, והיה ב' התגלחות אלו לצרעתו, שאינן עולין לגלוח טומאה או טהרה של נזיר; ושמא גם טמא היה, וצריך לגלח השתא תחלה לטומאה ואחר ל' יום יגלח לטהרה: וזה אינו יכול לגלח השתא אחר ז' ימים מגלוח הב' גלוח הג' לטומאה, דשמא אינו טמא, ונמצא שמיד אחר גלוח הב' מתחיל נזירות טהרה, ואם יגלח אחר ז' ימים הרי יגלח תוך מלאות? לכן ימתין עוד ל' יום ויגלח, ויביא שוב חטאת עוף על הספק, משום ספק תגלחת טומאה; ויביא אז גם עולת בהמה בתנאי, כמו בתגלחת ב', דשמא לא נטמא והוה תגלחת זה תגלחת נזיר טהור. מיהו עדיין אסור ביין, דשמא מצורע היה וטמא היה, והיו ב' גלוחין הראשונים לצרעתו, ושלישי לטומאתו; לכן ממתין שוב אחר גלוח ג' ל' יום, ומביא ג' קרבנות נזיר טהור, ומתנה על העולה שבאם לא היה מצורע ולא נטמא, וכבר יצא בעולה שהביא בגלוח ראשון, יהיה זה העולה שמביא השתא עולת נדבה, והחטאת והשלמים שמביא השתא, הרי ודאי חייב בהם עדיין —; ואחר כך שותה יין ומטמא למתים ומגלח בכל עת. וכן אם קבל נזירות שנה, ונטמא ביום

א'

עיקר תוי"ט

שר"ב דאחר ס' דוקא ויום הגילות הוא ביום הס' ונמצא שמחשב לנזירות השלישי מיום הס' לפי שעולה לכאן ולכאן ונמצא שהג' ביום ל' והרביעי ביום ק"כ ובו ביום מותר לשתות יין כו' ואחר ל"ד ואיידי דריש נקטי'. ועי' תוי"ט :

יכ"ס

פ"ט העכו"ם אין להן נזירות, נשים ועבדים יש להן נזירות חומר בנשים מבעבדים שהוא כופה את עבדו, ואינו כופה את אשתו חומר בעבדים מבנשים שהוא מפר נדרי אשתו ואינו מפר נדרי עבדו הפר לאשתו, הפר עולמית. הפר לעבדו יצא לחירות ומשלים נזירותו

עבר

ר"ע מברטנורה

פ"ט העכו"ם אין להם נזירות. אף על גב דעכו"ם מקריבים נדרים ונדבות כישראל אם נדר בנזיר אין עליו תורת נזירות ומותר לשתות יין ולטמא למתים דכתיב בריש פרשת נזיר (במדבר ו') דבר אל בני ישראל. בני ישראל נודרי' בנזיר ואין עכו"ם נודרי' בנזיר: שהוא כופה את עבדו. כופהו לשתות יין ולהטמא למתים בעל כרחו. ואינו כופה את אשתו בעל כרחה ובשא' נדרים שיש בהם עינוי נפש או בטול מלאכ' אין הרב צריך לכוף את העבד אלא הם בטלי' מאליהם(א) דכתיב (שם ל') לאסור איסר על נפשו מי שנפשו קנויה לו יצא עבד שאין נפשו קנוי' לו וכן השבועו' כול' שנשבע העבד בין שיש בהם עינוי נפש בין שאין בהם עינוי נפש אין רבו צריך לכופו שמאליהם בטלים שהרי אין לו רשות לעצמו(ב) אבל נדרים שאין בהם עינוי נפש ואין בהם בטול מלאכה לרבו חייב העבד לקיימם ואין רבו יכול לכופו עליהם לבטלם: מפר נדרי אשתו ואינו מפר נדרי עבדו. שאם נתרצה בנדר שנדרה אשתו אחר שהפר לה ורוצה שתקיימנו אינה חייבת לקיימו אחר שהפר לה פעם אחת(ד) ואם כפה את עבדו לעבור על נדרו ורצה אח"כ בקיומו חייב העבד לקיימו: הפר לעבדו יצא לחירות משלים נזירותו. לאו דוקא הפרה אלא אם כפה את עבדו לשתות יין. ולהטמא למתים. ואח"כ יצא העבד לחירות חייב העבד להשלים נזירותו(ה) אחר שיצא לחירות. ורמב"ם פירש הפר לעבדו יצא לחירו' שהאומר לעבדו מופר לך פקע זכות האדון ממנו ויצא העבד לחירות בשביל כן וצריך שישלים נזירות ולבי מהסס

בפירוש

תפארת ישראל

א' משנה ראשונה, אסור לאכול קדשים עד אחר ב' שנים, ואסור ביין וטומ' עד אחר ד' שנים, ומגלח בין כל שנה ושנה, ומביא קרבנות בכל גלוח כלעיל. מיהו כל זה בנשים וקטנים כשי' ב', דגדול אסור לגלח מהשש הקפת ראש שלא במקום מצוה, אבל התגלחת אינו מעכב בנזיר טהור כרמב"ם פ"ח מנזירות ה"ו]:

פ"ט א) *לשתות יין ולהטמ'. ודוקא בנזירות צריך לכופו, אבל בשאר נדרים, אם יש בהן עינוי נפש, בטלים בלי כפיי', ואם אין עינוי נפש לא מהני כפיי'; משא"כ בשבועות, בכל גוני' בטלים בלי כפיי', מדאסר נפשי' אחפצי', והרי אין גופו שלו: ב) *דכפיי' לחוד לא מהני, אם לא יבטל הנדר בלבו [כנדרים פ"י מ"ח] ואפי' להרמב"ם [פי"ג מנדרים ה"ה] דגם יכול לכופה עכ"פ מודה דצריך לבטל הנדר בלבו, דאע"ג דבטול בלב לחוד לא מהני [כנדרי' ע"ט א'] מהני, עכ"פ בהדי כפייה מהני, ובשבת אפי' בהדי אמירה טול אכול מהני [י"ד סי' רל"ד סכ"ד] אבל בכפיי' לחוד שני אף שלא בטל: ג) דנתרצה בנדרה אחר שהפיר לה. פטורה מלקיימו: ד) דנתרצה בנדרו אחר שכפהו לעבור, חייב העבד לקיימו: ה) היינו בנדרי עינוי נפש, אבל שבינו לבינה גם באשה מופרי' רק כל זמן שהיא אצלו [כי"ד רל"ד סכ"ה]: ו) *כך גי' הרמב"ם, ור"ל דבאמר לעבדו מופר לך, על נזירותו שנזר, יצא לחרות אבל משלים נזירותו. ולראב"ד הגי' היא משלים נזירותו. ור"ל אם נשתחרר צריך להשלים

נזירותו

עיקר תוי"ט

(א) וכ"ש א"כ אמאי יש להן נזירות. בגמרא מפיק לה מקרא דכתיב ואמרת אליהם לרבות את העבדים וגו' תילוף לה בשאר נדרים: (ב) קשה מ"ש שבועות מנדרים כו' ומסיק וכו' ודאי שגי' אחרת כיתב להר"ב מתחלה וטעמא דבה כ"ל לחלק בין נדרים לשבועות שבנדרים אסר הפצא עליו והשבועות אסר נפשי' אחפצא ולפיכך שבועות דאוסר נפשיה ואין לו רשות לעצמו אין הלין כלל היזה שבועה שתשרי' אבל נדרים שאוסר החפץ עליו כשאין לרבו שום הרעה בזה הנדר שפיר נאסר החפץ עליו: (ג) כופה כו'. פי' הכפיה לחודה לא מהניא אלא צריך שג"כ יבטלנו בלבו כמ"ש במ"ח פ"י דנדרים: (ד) לפ"ז הפר לאשתו הפר עולמית פירושא קא מפרש וז"ל רש"י חומר בעבדים מבנשים שהוא מפר נדרי אשתו. ואיזה חומר בעבדים מבנשים שאם הפר לאשתו הפר לה עולמית: (ה) שקיבל עליו ומתחיל ומונה כבתחלה ואם מנה קצת בפני רבו משלים את השאר. רש"י:

ר"א

עבד מכנגד פניו ז) רבי מאיר אומר לא ישתה ח) ורבי יוסי אומר ישתה ט):

ב נזיר שגלח י) ונודע לו שהוא טמא יא) אם טומאה ידועה יב), סותר יג) ואם טומאת התהום יד), אינו סותר טו) אם עד שלא גילח טז) בין כך ובין כך סותר. כיצד יז), ירד לטבול במערה יח) ונמצא מת צף על פי המערה יט), טמא כ)

תפארת ישראל

פירושו: ז) ר"ל ואם ברח אחר שנזר: ח) כדי שיצטער, ויהיה ע"ז לרבו שיכופו לשתות: ט) שמא יחלה ע"ז, ויפסיד רבו כשיתחלה: י) *כלומר. וקיי"ל דהגלחה אינו מעכב בשום נזיר, ובנזרק דם א' מקרבנותיו הותר מחיובי נזיר: יא) שנטמ' בטומאת התהום בימי נזירותו: יב) *שאפשר להיות ידוע, מדלא היתה קבר התהום: יג) וחוזר ומונה נזירות טהרה: יד) *כגון שנמצא מת תחת הגל שהלך הנזיר עליו, דאז אפשר שלא ידע אדם מעולם שמת מונח שם. [ומה שהקשו תו' [פסחים פ"א ב'] היכא משכח"ל קבר התהום והרי אותו שקברו ידע שקברו? ותרצו בדוחק. ול"ם נ"ל דטומ' תהום אינו ר"ל שמעולם לא ידע אדם שמונח כאן מת, אלא ר"ל שלפי מקום הנחתו שהתא ומסתבר שאין אחד בעולם שידע שמונח כאן מת, אע"ג שהי' פ"א ידוע, עכשיו נשכח, והיינו שכתב הרמב"ם [פ"ו מנזירות ה"ח] למעוטי הרוג, ר"ל שמצא כאן מת שלם, טמון תחת הקרקע, שניכר שנהרג מקרוב הרי מסתבר שההורגו עדיין חי, והוא יודע שנעשה שנהרג קבור כאן, אע"ג שטמון הוא לא נקרא קבר התהום]: טו) הלמ"מ: טז) *ר"ל קודם שנזרק א' מהדמים שבקרבנותיו נודע שנטמ' תוך ימי מלאות: יז) טומ' התהום?: יח) נזיר שנטמא בשרץ או בשאר טומ' שאינו ממת, בין בימי נזירותו או מקודם, וטבל במער': יט) *על פני המים, ומסופק אם נגע בו [ונ"ל דה"ה אפילו בלא צף רק מונח במים, כל שאינו משוקע תחת קרקעית המים, אינו טומאת התהום [כש"ס דס"ג ב']; אלא נקט צף לרבותא, אף דספק מגע שרץ צף, טהור [כטהרות פ"ד מ"ח]? התם ה"ט מדכתיב השורץ על הארץ; אבל ספק מגע מת צף, טמ', והא נ"ל דעל פי המערה דנקט, נמי לרבותא נקטי', אף דבכה"ג ליכא שפיר ספק מגע; וכ"ש בנמצא תוך המערה, דהכי אז בודאי האהיל עליו]: כ) *ואפילו נודע לו ספק זה אחר שגילח, אפ"ה טמ', דאין זה טומ' התהום, וה"ל ספק טמ' בר"ה. ונקט בנולד לו ספק בטובל לטומאה

ר"ע מברטנורה

בפירוש זה: עבד מכנגד פניו. שברח מרבו אחר שנדר בנזיר ר"מ אומר לא ישתה יין. כדי שיצטער ויבא לרבו שיכפהו לעבור על נדרו ויהיה מותר לשתות יין: ר' יוסי אומר ישתה. שלא יחלה וימות. שהרי עתיד הוא לשוב לרבו שיבקש רבו אחריו ויחזירנו. ונמצא כאלו הוא ברשות רבו: ב נזיר שגלח. שהביא קרבנותיו וגלח עליהן ואח"כ נודע לו שנטמא בימי נזרו: אם טומאה ידועה. טומאה שאפשר שהיתה ידועה כגון שאינה קבר התהום (ז). סותר. וחוזר ומונה נזירות אחרת: ואם טומאת התהום אינו סותר. אם נודע לו שבמקום שעבר היתה טומאת התהום והיא טומאה שאין אחר מכירה ואפי' בסוף העולם אע"פ שודאי טמא היה אינו סותר דהלכה היא כך בנזיר: אם עד שלא גלח. תגלחת טהרה. אע"פ שכבר הביא קרבנותיו הואיל ונודע לו קודם הגלוח: בין כך ובין כך. בין טומאה ידועה. בין טומאת התהום סותר. דהא דגמירי דטומאת התהום אינה סותרת היינו דוקא אחר גלוח של טהרה (ח): כיצד. דין טומאת התהום: ירד לטבול במערה. שהיה טמא טומאת שרץ או טומאה אחרת כיוצא בה שאינה של מת וירד לטבול מטומאתו: ונמצא כזית מן המת צף על פני המים ספק נטמא בו או לא נטמא. טמא. והא דקיימא לן (י) ספק טומאה צפה על פני המים טהור. הני מילי בטומאת שרץ. אבל בטומאת מת טמא. ואם נודע לו ספק זה אף אחר שגלח טמא

עיקר תוי"ט

ז) רי"א כו'. והר"ב פי' כר"מ והר"מ הבין דר"מ ור"י הל' כר"י: (ז) ומשמע דאלו קבר התהום לא היתה ידוע' מיקרי וכ"ה בהדיא בגמרא ותימה לי שהרי נודע למי שקברוהו שם והתו' כ' דליכא למימר כגון שנפל בקבל ומת: (ח) ובגמ' פ"ז דפסחים כ' דלאחר שהביא קרבנותיו א"ל להביא קרבן טומאה משמע דלא ליכפר לן בגילום. כו' וכ' שהר"ב פירש כל' אחר שפירש"י דבטומאת התהום אפי' רבנן מודו דהכא א' מן הדמים סגי ומיהו כ' הכ"ג בפסחים שינו מדוקדק ועתוי"ט: ט) טמא. דספק טומאה בכ"מ שכן טמא. תוספ': (י) במ"ש פ"ד דטהרות וע"ש:

נמצא משוקע(יא) בקרקע המערה. ירד להקר טהור(כא) לטהר מטומאת מת(כב) טמא(כג), שחזקת טמא טמא, וחזקת טהור טהור, שרגלים לדבר(כד):
ג המוצא מת(כה) בתחילה(כו) מושכב כדרכו(כז) נוטלו ואת תבוסתו(כח) מצא שנים נוטלן ואת תבוסתן(טו). מצא

ר"ע מברטנורה

טמא דהיינו טומאה ידועה. הואיל והיתה במקום שאפשר שיראוה בני אדם. והאי דנקט ירד לטבול רבותא קמ"ל דאע"ג דהטובל מטומאה לטהרה נזהר מכל דבר המטמא. אפי' הכי טמא: נמצא משוקע בקרקע המער'. במקום שטבל ובודאי נטמא אם נודע לו אחר שנא טהור ואינו כותר דהיינו טומאת התהום שהיתה במקום שלא היתה ידועה לשום אדם: ירד להקר טהור. אף על פי שירד להקר ולהצטנן ולא ירד לטבול כדי שיהי' נזהר מטומאה. אפי' הכי טהור אם לא היה טמא מת: אבל אם ירד ליטהר מטומאת מת. וטבל במערה שהיה המת משוקע בה והשלים נזירתו. או טמא מת שטבל ואחר כך קבל עליו נזירו' טמא וסותר. שחזקת טמא טמא. וחזקת טהור טהור: שרגלים לדבר. כלומר טעם ועיקר יש לדבר לומר דלא גמירי הלכתא לטומאת התהום שהיא טהורה בנזיר אלא כשהיה הנזיר בחזקת טהור ולא כשהיה בחזקת טמא(יב): ג המוצא מת בתחלה. שלא היה ידוע שהיה שם קבר(יג). והיינו דאמרינן בגמ' המוצא ולא שהיה מצוי. ועוד דייקינן מליפנא דמתניתין מת ולא שהיה הרוג(יד): מושכב. ולא שהיה יושב כדרכו. ולא שהיה ראשו מונח בין ירכותיו. דכל הני חייבי' להו שמא עכו"ם הם(טו). שאין דרכן של ישראל לקבור מתיהן כך: נוטלו ואת תבוסתו. מותר לפנותו משם ולקברו במקום אחר. וצריך שיטול מן העפר של הקבר עמו כדי שיהא כל העפר תיחוח שתחתיו(יז) ויחפר בקרקע בתוך ג' אצבעות(יח) דכתיב (בראשית מ"ז) ונשאתני ממצרים וקברתני בקבורתם שאין צריך לומר ממצרים אלא הכי האמר

תפארת ישראל

נטומ' דאורייי', אף דאז נזהר טפי מלטמא, לא אמרינן אינו נגע בו היה יודע: כא)*אפי' ירד להקר ולהצטנן שאינו נזהר כ"כ מלטמ', וכ"ש בטבל מדנטמא בשרץ וכדומ' ואפילו נודע לו אח"כ שוודאי נטמא במת, אפ"ה טהו' אם נודע לו זה אחר גלוח, מדהו"ל טומאת התהום: כב) אם תוך או קודם ימי נזירותו טבל במערה זאת שנמצא בה מת משוקע: כג) אפילו נודע לו רק אחר גלוח: כד) *ר"ל מסתבר, דהרי אף בטומ' התהום, דוקא בהיה בחזקת טהרה טהור: כה)*נקט המוצא, לדיוקא, דהא במצוי, דהיינו שידוע שיש שם קבר, קנה המת מקומו ואסור לפנותו, גם נקט מת ג"כ לדיוקא, דהא בהרוג בכל גוונא מפנהו ואין לו תבוסה: כו) *ר"ל שמצא זה תחילה, ולא מצא ב' קברים מקודם סמוך לזה: כז) ולא במצאו יושב, או ראשו בין ברכיו, שכך קוברי' העכו"ם מתיהם, ולהכי מותר לפנותו בכל ענין [אבל לפנין שיטמ' קבר עכו"ם באוהל, יש אוסר; ויש מקילין, ונהגו להחמיר, אבל במגע ובמשא י"ל דאפי' ממקילין אוסרין [י"ד סע"ב כ"]]: כח) *ר"ל העפר התיחוח שתחתיו, שאפשר שהתבוסס והתגלגל לשם

עיקר תוי"ט

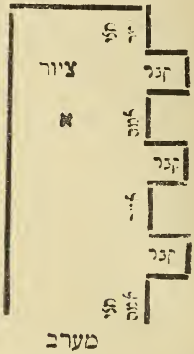
יא) משוקע. ל' הר"מ וכבר הגיע לך מזה המקום ענין צריך שיהיה מצוי לזכרון תמיד והוא שהמת כשנמצאהו בענין שאי אפשר שלא ידע אותו שום אדם בזה המקום הנה אנחנו נחשבו במדריגת טומאת התהום אלא אם כן שנמצא מי שידע כו' ואם נמצאהו מגולה ונראה לא נאמר אולי לא עבר שום אדם עליו ולא ראהו ואין מי שידעהו אלא נאמר שכבר נודע ואינה טומאת התהום: (יב) וכן פירש התוס' ואין ל' המשנה סובל פירוש זה ומל' הר"מ נראה שהוא טעם למה נלך אחר החזקות. וזה לפי שאל"כ הלא נאמר שאפשר שנשתנה ממה שהיה מוחזק בו לא נוכל לעמוד בשום ענין שכשתאמר אפשר שהוא כך תוכל כמו כן לומר בהיפך שהאפשרי' אין להם תכלית שנוכל לעמוד בשום א' מהם וזהו שרגלים לדבר כלומר שאין עמידה בדבר האפשרי וכאלו יש לו רגלים להלוך תמיד: (יג) שלפם קבורה נקבר שם. אבל ידוע שיש כאן קבר ולא נודע אי לשם קבורה אי לפי שעה [לא] מיקרי מצוי תוס': (יד) שאם מצא א' מגוייד או שלבתן מגויידים אמרינן דהכי אתרמי שנהרגו לשם וקברו שם שלא בבית הקברות ולא מחזקינן לה בשכונת קברות אלא נוטלן ואת תבוסתן. רש"י. ותוס' מפרשי כדאיתא בגמרא דמת שהתר אין לו תבוסה ואין לו שכונת קברות ושמא הלכה למשה מסיני הוא ע"כ: (טו) והעכו"ם אין להם טומאת קברות הואיל ואינן מטמאין באהל הרי הנוגע בקברן טהור עד שיגע בעצמה של טומאה או יאהיל. הר"מ. ולמ"ז פ"ב דאהלות דמדורות העכו"ם טמאים. וי"ל דהכי גמירי לה שאין לעכו"ם שכונת קברות: טז) תבוסתן. הר"מ פי' תבוסה המקום שמתגלגל בו. נגזר מל' מתבוססת בדמיך: (יז) שנעשה מחמת האדם שיצא ממנו ומחמת מוהל שיצא מן המת. רש"י: (יח) דאמרינן כשיעור ג' אצבעות נבלע

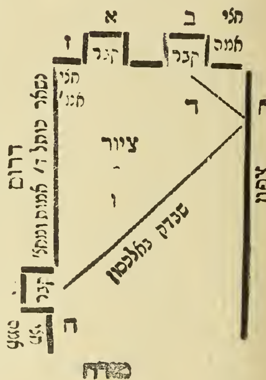
מצא שלשה, אם יש בין זה לזה מארבע אמות ועד שמנה(יט) הרי זה שכונת קברות(כ). בודק הימנו ולהלן עשרים אמה(כא)

משנה

תפארת ישראל

נפש דקב או דם או ליחה מהמת; וכוחל עוד בעומק ג' אלבעות מקרקע בתולה שתחתיו, ואח"כ מותר לעשות שם טהרות, ואינו חושש שנס מת אחר קבור שם. ואע"ג דמת מציה קונה מקומו בכל מקום? לא חיישי' שזה הי' מת מלוה, דקלא אית ליה [שם]: כט) *שיש בין ב' החלונים' לא פחות מד' אמות ולא יותר מח' אמות: ל) דאז מסתבר ששם מיוחד לקברו', ואסו' לפנותן. וגם לענין טומ' חיישינן בקבורים בם עוד מתים אחרים, דאמרינן שהיה כאן מערה וכהמלאת עפר; בכך היה דרכן, עושין חלר ו' על ו' אמות, ומערה לכל רוח מד' רוחותיה, וכל מערה ד' על ו' אמות, ובכותלי המערה סביב היו כוכין, שעשויין כמין הרגז [כובע] ששם שוכחן, שבהן מניחין המתים, ויש בין כל כוך וכוך עובי אמ' אדמה כמין כותל ביניהן: נמלא שאי אפשר שיהיו ג' מתים קבורים על מקום שהוא פחות מרוחב ד' אמות: דהרי לכל מת לריך רוחב אמה, ואמה כותל בין מת למת; נמלא שב' מתים וב' רווחים, לריכין רוחב ד' אמות והמת הג' קבור על האמ' הה', ויש לפ"ז מתחלת מת א' עד התחלת מת ג' לכל הפחות ד' אמות [עי' בליור א]. גם אי אפשר שיהיה מרחק בין ב' החלונים' יותר מח' אמות, דאם ב' קבורין בכותל הקלר שבמערה שרחבו ד' אמות, א"כ תופסין עם הריווח שביניהן ג' אמות, ועוד חלי אמה ברוחב המערה, שמניחין לזוית הכותל, כי כך היה דרכם [בב"ב ד"ק ב'], א"כ אפי' יהיה הקבר הג' שנמלא, הוא שהוא בקלה הכותל הארוך, [עי' בליור ב] לא נשאר מכותל הארוך מסוף הקבר עד זוית ז', רק ד' אמות ומחל', שהרי אמה לריך לקבר שיש בסיפו, וחלי אמה לזוית ה', כי כך דרכם כנ"ל, א"כ לא יהיה מתחלת קבר ב' עד תחלת קבר ג' רק ח' אמות מתחלת חפירתו עד סופו [עי' ליור ב, וכך כ"ל פי' המשנה לע"ד]: לא) *דמדנמלא ג' מתים חיישינן שהיו קבורים במערה שפתוח' לחלר, והיה כאן עוד מערה בעבר השני מהחלר כנגד מערה זו, והחלר בין ב' מערות; להכי בודק כ' אמה להלן, דהיינו שיעו' אורך ב' המערות י"ב אמה, ואורך החלר שביניהם ג"כ ו' אמה, שהן יחד י"ח אמה, ועוד ב' אמה במתרבין ע"י

ר"ע מברטנורה

קאמר מעפר של מלרים טול עמי; מלא ג' אם יש בין זה לזה מד' אמות עד שמנה. כלומר מקבר ראשון עד שלישי אין פחות מארבע אמות(יט) ולא יותר משמנה: הרי זה שכונת קברות. וניכר שמקום קבורה נתנוס שם ואסור לפנותם ואפילו מת א' אם ניכר שמקום קבורה נתון שם אסור לפנותו. הלא בבא' או בשנים אנו תולין שלא נקברו שם אלא לפי שעה והיה דעתם לפנותם אבל בג' מוכח שזה מקום מיוחד לקברות. והאורך המערה דרכה להיות שש ורחבה ארבעה. והאלכסונה עודף שני אמות דהיינו שמנה להכי תנן מארבעה עד שמנה:כמלוא מטה וקובריה. לא גרסינן לה הכא(כ): בודק הימנו ולהלן עשרים אמה. שהמערה ארבעה אמות על שש והחלר

עיקר תוי"ט

נבלע בקרקע. רש"י: (יט) כלומר דאלו נקברין רלופין בפחות מד"א ליכא למימר דע"י הדחק נקברו לשם מ"מ ע"מ לפנותן היום ולמחר כו' ומפר"ת דהני ג' היינו ב' לרוחב וא' לאורך ועתוי"ט: (כ) כלומר אבל בב"ב פ"ו גרסי'

מצא אחד בסוף עשרים אמה, בודק הימנו ולהלן עשרים אמה. שרגלים לדבר(נג), שאלו מתחילה מצאו(נד) נוטלו ואת תבוסתו(נה): ד כל ספק נגעים בתחילה(נו) טהור, עד שלא נזקק לטומאה,

משנה יקק

ר"ע מברטנורה

והחצר שהמערות פתוחין לו מכאן ומכאן שש על שש. דהכי סבירא להו לרבנן בפרק המוכר פירות. נמצא אורך שני מערות והחצר שביניהן י"ח אמות (כא). ולפי שלפעמים בודק מערה אחת באלכסונה(כב) והאלכסון של מערה אחת עודף ב' אמות בקירוב(כג). נמצאו כ' אמות. שמנה המערה ראשונה באלכסונה ושש דהחצר שבין שתי המערות ושש דמערה שניה. דהא אלכסון אמרינן. תרי אלכסוני לא אמרינן. והיינו דקתני עשרים. ועוד צריך לבדוק מלמעלה ומלמטה כ' אמה דהיינו ארבעים אמה דשמא זו היא מערה שבמזרח החצר ויש עדין אחרת כנגדה במערב החצר. או נמי זו היא שבמערב החצר ויש עדין אחרת במזרח החצר (כד): מצא אחד בסוף עשרים בודק הימנו ולהלן כ' אמה. דמי יימר דמבית הקברות היא שהיא מערה שמא קבר אחר הוא. וחצר אחרת מאדם אחר. וצריך לעשות גם לזה. כל בדיקות דלעיל דכמו שיש שם קבר כמו כן יש אחרים: שרגלים לדבר. שזו השדה עשויה לקברים והיו בה גם מערות אחרו'(כה). ומשום רגלים לדבר תנא כל הני משניות הכא: ד כל ספק נגעים בתחלה טהור. כגון שנים שבאו אצל כהן בזה בהרת כגרים. ובזה בהרת כסלע. ובסוף שבוע בזה כסלע ובזה כסלע. ואין ידוע באיזה מהן פשה. שניהן טהורין.

ותפ"ג

תפארת ישראל

ע"י האלכסון של מערה, וכדמוקי לה בג"ם דבדק באלכסונו'[אמר האזוב, שרבה נתקשו בזה רבותינו קמאי, דהרי מערה שהיא ו' על ד' אין אלכסונ' ח'? [ועי' בתוס' שם] ועוד ק' למאי דמסיק הש"ס לעולם כרבנן: א"כ הדרא קושיא לדוכתא, דהו"ל ברישא מדי עד ו'? ע"ש, ונצטרך לדחוק דרישא ר"ש וסיפא רבנן. אמנם לפע"ד, דהא דקאמר הש"ס דבדק באלכסונו, רצה לומר כל בדיקותיו היו באלכסון, ור"ל כשמצ' ב' הקברים א' ב'. זה בצד זה במערב [בציור ב] שוב בדק אלכסון ד'. דהיינו מאמצעית קבר ב'. באלכסון עד נקודה ה'. והוא אלכסון של אמה על אמה, מפני בשיעור שהיה בם קבר, דהרי אמצעית קבר ב'. הוא אמה מהזוית, ונקודה ה'. ג"כ הוא אמה מהזוית, ושם רגיל להיות שם קבר, וכשלא מצא קבר בנקודה ה'. שוב בדק וחפר אלכסון ו' מנקודת ה' עד אמצעית קבר ג' שהוא אלכסו' של ד' על ד' אמה, מפני שבשיעור ששם יש ג"כ קבר בסוף המערה. א"כ כשנצרף זה האלכסון של ד' על ד' אמה, עם האלכסון ד' שהוא אלכסון של אמה על אמה, הו"ל יחד כאלכסון של ה' על ה', שהוא ז' אמות, שוב בודק מאמצעית קבר ג' עוד י"ג אמות, דהיינו אמה אחת מאמצעי' קבר ג' עד פתח המערה, כי כך הי' דרכם להניח חצי אמה בזוים שמערה מהקבר, וי"ב אמות כשיעור אורך החצר והאורך המערה שבצד השני מהחצר, נמצא שכל מה שבדק הוא יחד עשרים אמה, וכדמוקי לה בש"ס ב"ב שם. שמדד אלכסון של מערה אחת]אמנם אופן הבדיקה הוא כך, חופר אמה ומניח אמה עד כ' אמות וכל מה שחופר חופר בעומק עד הקרקע בתולה [כאהלות פט"ז], וכן לכל צד בודק כ' אמה, דשמא הקברים שמצא היו למזרח או למערב לצפון או לדרום נגד החצר: נב) *שהשדה זו עשוי' למערות וקברים, ונקט כל הך משניות הכא, משום דכולהו כשיש רגלי' לדבר מהמרינן כמשנה ב': נג) אע"ג דכבר תנא כן ברישא? כ"ל דה"ק, דאילו מתחלה מצאו לזה הקבר הג' קודם להקבר הב', אע"ג שיש בין קבר א' לג' ח' אמה והי' קצת הוכחה שהן מהנקברי' במערה, וא"כ יש ג"כ מערות אחרו' מסביב, אפ"ה שני בשיטול אותו והבוסתו, והיינו משום שלא מצא מת בין קבר א' לג': נד) *שבאו א' אצל כהן עם ב' נגעים, א' כגרים וא' כסלע, ובסוף שבוע נמצאו כל א' כסלע, והינו יודע איזה מהן פשה, אף דממ"נ א' פשה, טהור:

כגון

עיקר תוי"ט

גרסי' לה ועי' תוי"ט: (כא) ולפי זה החצר עודף אמה מכאן ומכאן שאין אורך המערה כנגד החצר אלא ד' אמות: (כב) ול' גמרא כגון שבדק באלכסונו' ופי' רשב"ם שבדק מערה ראשונה באלכסונה כדי שימצא יפה את המתים שאם זה נמשך לפנים מזה או האחד מן המתים קצר והאחד הרוך הרי נקל למצוא כולן באלכסון הר"ב: (כג) וכ"כ הר"מ אלכסונה של מערה יותר מז' אמות לכן לקח הוא במונה לחומרא. ע"כ. ועתוי"ט איכוש החשבון: (כד) והנה לי קצר נקט בדיקת כ' אמה לאשמעינן דאורך ב' מערות והחצר לא הוו אלא כ' אמות ומדעתך לא ובדוק בדיקת כ' טובא בכל צד דאיכא לספוקינהו הרשב"ם ועתוי"ט: (כה) ולפי הר"מ לעיל אות י"ג ה"ק שחזקת השדה מוחזקת לשכונת קברות ולמה נלך אחר החזקה ולא נאמר שאפשר שאין כאן אלא קבר

זה

משנזקק לטומאה(לה) ספקו טמא. בשבעה דרכים בודקין את הזב(לו) עד שלא נזקק לטומאה(לז) (נ"א לזיבה) במאכל(לח) ובמשתה(לט) במשא(מ) ובקפיצה(מא) ובחולי, ובמראה, ובהרהור(מב) משנזקק לטומאה אין בודקין אותו(מג), אונסו(מד)(לב) וספיקו(מה) ושכבת זרעו(מו) טמאין, שרגלים לדבר, המכה את חבירו, ואמדוהו

לחיה

תפארת ישראל

לה) כגון שספו ב' הנגעי', ונטמא, ואח"כ נתמעט א', ואינו יודע איזה מהן? ואפילו בב' אנשים, בוודאי א' טהור, מדנתמעט שיעור שלו, אפ"ה שניהן טמאין: לו) דבראה באונס טהור: לז) *דהיינו דאם כבר ראה ראיי' ב' שלא באונס, נזקק על ידה לטמא משכב ומושב כזב, ושוב אין בודקין בראיי' שלישית, אבל בראיי' שניי', דעדיין לא הוזקק לטומאה בראיי' ראשונה, דהרי לא נטמא בה רק כבעל קרי, להכי בודקין ראיי' שנייה. מיהו ראייה ראשונה אפילו באונס מטמא עכ"פ כבעל קרי. ומצטרפת עם ראיי' שניי', לעשות זב לטמ' משכב ומושב, ואעפ"כ בודקין ראיי' ראשונה כדי למעט בה ג' ראיות לחייבו קרבן כשלא תהי' באונס [רמב"ם פ"ב ממחוסרי כפרה ה"ה]: לח) *באכל אכילה גסה, או בשר שמן, וחלב, גבינה, בצים, יין ישן, שכל אלו מרגילין לזיבה: לט) בשתה הרבה: מ) שנשא משא כבד: מא) *קפץ [הוא כמו קבץ, וכמו כווץ] והוא שמקבץ ב' רגליו אליו יחד, ומדלג עמהן, משא"כ דלג הוא המדלג עם רגל א': מב) בראה אשה אף שלא הרהר, או הרהר אף שלא ראה, דבאירע לו אחד מאלו אין נעשה זב בראיי' זה: מג) דבראה ראיי' ב' שלא באונס, אף שראיי' ג' באונס, אפ"ה נתחייב קרבן, דאז אונסו וכו': מד) דהיינו כשמסתבר שראה ע"י אחד מז' אונסין הנ"ל: מה) ר"ל אף כשמצא בבגדו זיבה וש"ז, ולא ידע אם בא כל א' לבדו, וסותר ז' נקיים, או שבאו ביחד ואינו סותר רק יומו: מו) *שראה ש"ז ואח"כ זיבה, דאילו קודם שנזקק לטומאה, תלינן הזוב בשיורי ש"ז, משא"כ כשנזקק, או י"ל

לשנין

ר"ע מברטנורה

ואע"ג דודאי אחד מהן טמא(כו): משנזקק לטומאה ספיקו טמא. כגון שנים שבאו אצל כהן בזה בהרת כגרים ובזה כסלע. ובסוף שבוע בזה כסלע ועוד ובזה כסלע ועוד. חזרו להיות כסלע. אף על פי שהאחד מהם ודאי טהור שכבר הלך השיעור שניהם טמאים כיון שנזקקו לטומאה. עד שיחזרו לכגרים: בשבעה דרכים בודקין את הזב. שאם ראה מחמת אונס טהור. דדרשינן זב מבשרו ולא מחמת אונס(כז): עד שלא נזקק לטומאה. דהיינו כשרואה ראיה שני' שבה נעשה זב גמור לטמא משכב ומושב(כח). אבל ראיה ראשונה מטמא באונס טומאת ערב כדין בעל קרי ומצטרפת עם השניה(כט). אפילו היתה באונס: במאכל. אם אכל דברים המביאים לידי זיבה כגון בשר שמן חלב וגבינה בצים יין ישן: ובמשתה. ברבוי שתיה: במשא. כבד שנשא: במראה. ראה אשה אפילו לא הרהר(ל): ובהרהור. אף על פי שלא ראה. אם אירע לו א' מאלו השבעה קודם שראה ראיה שניה אינו נעשה זב. והטפה אינה מטמאה במשא: משנזקק לטומאה. שראה ראיה שניה שלא באונס אין בודקין אותו. ואף אם ראה שלישית באונס נעשה זב לקרבן(לא): וספיקו ושכבת זרעו טמאים. ספיקו מחמת שכבת זרעו. כגון אם ראה שכבת זרע תחלה וטיפת זיבה הבאה אחר כך אינה מטמאה שהרואה קרי אינו מטמא בזיבה מעת לעת(לג). ועד שלא נזקק לטומאה. הקרי מטהר את הזיבה משום דהוי אונס. ולאחר שנזקק לטומאה אין הקרי מטהר את הזיבה שאין תולין שמחמת הקרי באה הזיבה: שרגלים לדבר. שאין אותה ראיה מחמת

אונס

עיקר תוי"ט

ז: שרגלים לדבר שאפשרי ויך לא הכלית ולפיכך נעמיד על החזקה: (כו) אליבא דכ"ע מפ' אבל לחכמים בא' שבא בב' נגעים כו' כדתנן במ"ד פ"ה דנגעים: (כז) כדילפינן ליה מקרא ברפ"ב דכריתות ועי' תוי"ט: (כח) ולספור ז' נקיים וטעון ביאת מים חיים: (כט) אבל לא עם השלישית לקרבן כמפירש במ"ב פ"ב דזבים: (ל) פי' במראה שראה בריה יפה הנורה והערב לו להשגיח ואף על פי שלא קדמה לו לעולם מחשבה בתשמיש הבריה ההיא וכן אם קדמה מחשבתו בענין התשמיש ואע"פ שאין בדמיונו צורת בריה ידוע והוא אמרו בכאן בבירור בענין כזה הרהר עד שלא ראה או ראה עד שלא הרהר. הר"מ: (לא) כרבנן דזבים דלר"א דוקא לרביעית: לב) אונסו. כגון מאכל ומשתה והנך שבע דאמרי' שמרגילין זיבות טמא מבנזקק לטומאה והר"מ פי' ובכלל זה אם הוכה על גבו או נפחד: (לג) כדתנן בזבים שם. ופי' הר"ב דהאי זיבה מעת תולשא דקרי

בוא

למיתה, והקל ממה שהיה, ולאחר מכאן הכביד, ומת, חייב, ר' נחמיה אומר פטור, שרגלים לדבר מז) לח): ה נזיר היה שמואל מח) לו) לדברי לז) רבי נהוראי מט), שנאמר ומורה לא יעלה על ראשו, נאמר בשמשון מורה, ונאמר בשמואל מורה, מה מורה האמורה בשמשון לח) נזיר נ), אף מורה האמורה בשמואל נזיר נא), אמר רבי יוסי והלא אין מורה אלא לט) בבשר ודם נב) אמר לו רבי נהוראי והלא כבר נאמר, ויאמר שמואל איך אלך ושמע שאול והרגני, שכבר היה עליו מורא של בשר ודם. נג):

נשלמה מסכת נזיר

ר"ע מברטנורה

אם כיון שכבר נעשה זב (לד): ר"נ פוטר שרגלים לדבר. שלא מחמת מכה מת כיון שהקל ממה שהיה. ואין הלכה כרבי נחמיה: ה נזיר היה שמואל. והאומר הריני כשמואל או כבן אלקנה. או כמי ששסף אגג בגלגל הוי נזיר לדברי רבי נהוראי. וכן הלכה: אין מורה אלא של בשר ודם. שלא תהא מורת ואימת אדם. עליו:

נשלמה מסכת נזיר:

תפארת ישראל

לענין לטמא במשא, דמספקינן לטומאה, ש"ז של זב מטמא במשא תוך מעל"ע משראה זיבה: מז) *שלא מההכא' מת, שהרי הקל. וי"ל דאת"ק קאי הך ר"מ, דרגלים לדבר שמחמת ההכא' מת, שהרי רק הקל ולא נתרפא לגמרי: מח) *ולפי שנחלקו בו אם נזיר היה, להכי סדרו רבי לבסוף: מט) *והאומר הריני כשמואל, הו"ל נזיר עולם: נ) דמפורש גבי' דנזיר אלהים יהי' הנער: נא) *ואף דאין אשה מדרת בנה בנזיר, חנה נדרה שתפת' לאלקנה עד שיתרצה, ולא מצינו שלא שתרצה: נב) *ר"ל מורה האמור בשמואל, א"א לפרשו רק על מורא בו"ד, מדכתיב ונתתיו לה' ומורה לא יעלה על ראשו, שמשמעותו שיהיה עליו עול שמים, ועי"ז לא יהיה עליו מורא בשר ודם; ואע"ג דלא מצינו לשון מורא בה"א בסוף רק בא' בסוף? י"ל דהכא ע"כ נתחלף א' בה' כהרגל אותיות אהו"י שמתחלפין זב"ז, והיינו מטעם דאמרן; דאי מורה ר"ל תער, הו"ל איפכא מורה לא יעלה על ראשו ונתתיו לה', דהרי חיוב נזירותו קודם לנתינה לה', דגם בעודו אצל אמו אסור לגלחו או לטמאו או להשקותו יין: נג) *ולפיכך א"א לפרש מורה בשמואל רק תער של נזירות. ואע"ג דכתיב וישסף שמואל את אגג, ונטמא במת? צ"ל לפי מה דקיי"ל [גיטין ל"ע ע"ב] דמגויד ומחותך שאמר תנו גט, הו"ל כחי, ה"נ בנזיר; וכ"כ תי' הש"ס לעיל [ד"ד ע"ב] דשווייהו גוססין, דהו"ל נמי כחי לכל דבריו:

נשלמה מסכת נזיר:

עיקר תוי"ט

שלא כו' ונראה דס"ל דהוי בכלל תולי שבז' דרכים ולהכי לא תני נמי דרכים אבל ק"ל דמאי וספקו ושכבת זרעו ספק שכבת זרעו הו"ל למתני. ועתוי"ט באריכות ומסיק דפי' דספקו הוא כשמצא על בגדו זיבה וש"ז וא"י אם בא הזיבה לבדו וסותר ז'. או באו יחד ולא יסתור אלא יומו. ותי' דש"ז הוא כמו שפי' הר"ב. ואם כן אינם ענין א' ואין בי כח ליישב ל' הר"ב: (לד) והקשה הר"ש דהא רבנן ור"א בקראי פליגי כו'. ולי נראה דאלוגסו קאי וטעמא דקרא קדרים. ועתוי"ט: לה) שרגלים. בסנהדרין דע"ה פליגי בפירושא דקרא ואפ"ה קאמר שרגל"ד להכרית סברתו שדורש המקרא. והר"מ מפרש דקאי את"ק וכלומר שרגל"ד שמת מחמת מכה זו דהא אמדוהו למיתה. ועתוי"ט: לו) שמואל. לכאורה נראה מדיליף ליה משמשון שנזירתו היה כנזירת שמשון דתנן במ"ב פ"ק. אבל הר"מ כ' שמואל הרמתי נזיר עולם היה והאומר הריני כשמואל הרי זה נזיר עולם וצ"ל משום דהלכה כרבנן דסבירי להו דון מינה ואוקי באתרה. ולעיל תנן דאיכא בינייהו דשמשון ונזיר עולם. רש"י דשבועות דל"ה. ועתוי"ט: לז) לדברי. כך דברי ר"נ: לח) בשמשון כו'. כדכתיב כי נזיר אלהים יהיה הנער מן הבטן. רש"י: לט) אלא כו'. כלומר בשמואל ליכא לפרש מורה אלא של ב"ו דהכי כתיב קרא ונתתיו לה' כל ימי חייו ומורה לא יעלה כו' שמשמעותו שיהיה לה' בעול מלכות שמים יהיה עליו. ולא עול מורא בשר ודם. והשיבו ר"נ שא"א שיהיה כן שהרי מצינו שכבר היה עליו מורא ב"ו ולפי שנחלקו בו אם היה נזיר לפיכך לא סדרו רבינו הק' אלא בסוף המסכת ועתוי"ט:

נשלמה מסכת נזיר

פ"א המקנא לאשתו א) ר"א אומר מקנא לה על פי שנים ב) ומשקה על פי עד א' או[ב] על פי עצמו ג) רבי יהושע אומר מקנא לה על פי שנים ומשקה לה על פי שנים ד): **ב** כיצד מקנא לה, אמר לה בפני שנים אל תדברי עם איש פלוני ודברה עמו ה) עדין היא מותרת לביתה[ו] ומותרת לאכול בתרומה ו) נכנסה עמו לבית הסתר ושהתה עמו כדי טומאה ז) אסורה לביתה ואסורה לאכול בתרומה[ח] ואם מת חולצת ולא מתיבמת ט):

ואלו

תפארת ישראל

פ"א א) ר"ל שהתרה בה שלא תסתיר א"ע עם איש ידוע: ב) דס"ל דאם לא התרה בה בפני ב' עדים, לא נאסרה עליו אם נסתרה אחר התראתו, גם לא יוכל להשקותה מים המרים: ג) כשעד א' או הבעל עצמו מעיד שנסתרה, משקה לה: ד) וכן הלכה. וקיי"ל דבזה"ז אפי' בינו לבינה לא יאמר לה שלא תסתתר, דשמא הלכה כר"י דאפי' בינו לבינה מהני, וכשמסתתר אח"כ תאסר עליו לעולם, מדאין אפשר להשקותה בזה"ז: ה) אף שעל הדבור הזהירה, וכ"ש בנסתרה שלא הזהירה על הסתירה: ו) חסורי מחסרא וה"ק, אל תדברי, ודברה או נסתרה, או שאמ' לה אל תסתרי, ודברה שלא בסתר מותרת לבעלה ולתרומה וליבם: ז) ר"ל אבל באמ' אל תסתרי ונסתרה כדי צליית ביצת תרנגולת באש בינוני: ח) ר"ל אסורה לבעלה ולתרומה קודם שישקנה, ואם מת בעלה קודם שישקנה, חולצת ולא

מתיבמת

ר"ע מברטנורה

פ"א המקנא לאשתו. אע"ג דהמקנא משמע דיעבד אין לכתחלה לא(א). הלכה היא שחייב אדם לקנאות לאשתו אם היא צריכה לכך. ולקמן מפרש כיצד מקנא: מקנא לה על פי שנים. אם בא להשקותה מי' המרים צריך להביא שני עדים. ולומר לה בפניהם. אל תסתרי עם איש פלוני. ואם לא קנא לה בפני שנים אינה נאסרת עליו בסתירה זו. ואינו משקה אותה: על פי עד אחד או על פי עצמו. אפי' אין עדים שנסתרה אלא עד אחד. או הוא עצמו אומר ראיתיה שנסתרה אחר שקנאתי לה. נאסרה בסתירה זו עד שתשתה. שסתירתה אוסרתה עליו מספק(ג) ר"י אומר כו'. צריך ב' עדים אף לסתירה. והלכה כרבי יהושע. ואעפ"כ אמרינן בגמרא דבזמן הזה לא לימא איניש לביתיה אפילו בינו לבינה אל תסתרי עם איש פלוני שיש לחוש לדברי ר"י ברבי יהודה. דאמר מקנא אדם לאשתו על פי עד אחד או על פי עצמו. ואם נסתרה(ד) אחר שקנא לה בינו לבינה נאסרה עליו איסור עולם בזמן הזה שאין בו מי' המרים: **ב** כיצד הוא מקנא לה. אמר לה בפני שני' אל תדברי עם איש פלוני כו'. בגמר' מפרש למתניתין הכי. אמר לה בפני שנים אל תדברי(ה) ודברה. אל תדברי ונסתרה. ולא כלום הוא ואינה אסורה לא לבעלה ולא לתרומה. אמר לה אל תסתרי. ודברה עמו שלא בסתר עדיין מותרת לבעלה ומותרת לאכול בתרומה אם אשת כהן היא. נכנסה עמו לבית הסתר ושהתה כדי טומאה אסורה לביתה ואסורה לאכול בתרומה ושיעור כדי טומאה כדי צליית(ז) ביצת תרנגולת וגומעה: ואם מת חולצת ולא מתיבמת. ואם מת בעלה קודם שישקנה חולצת ולא מתיבמת דכתיב **באשה** שמצא בה ערות דבר (דברים כ"ד

עיקר תוי"ט

(א) לאו מהמקנא דייק. דיכול לפ' הבא לקנאות. אלא כדפרש"י מדלא תני ר"א אומר מקנא אדם **לאשתו**. תוס'. ולפי' דמקנא לשון כעס הוא שמכעיסה ומקניטה פרש"י כמו הם קנאוני כי קנאה חמת גבר. והלכה כר"ב דחייב לקנאות לפי' דהתראה כמו ויקנא ה' לארצו. גמ' ועתוי"ט: **ב)** ע"פ כו'. דסתירה אתקש לטומאה דכתיב ונסתרה והיא נטמאה. ובטומאה כ"ע מודי דע"א נאמן לאחר קינוי כו' גמרא: (ג) הכי יליף לה בגמרא דכ"ח: (ד) פי' אפי' ע"פ שנים כו' אבל בזמן שיש מי המרים. אע"פ שאם תסתר ע"פ עצמו או ע"פ ע"א תאסר עליו עולמית הואיל ואפשר שיכול להיות שתסתר ע"פ ב' ואז ישקנה. לפיכך רשות או חובה לקנאות משא"כ בזמה"ז שא"א שתבוא להתירה אסרו לקנאות כלל: (ה) ואמר לה לאו פרושא דכיצד מקנא לה הוא אלא תרתי קתני וה"ק לא תדברי כו'. רש"י. ו) **לביתה**. כלומר לבעלה לפי שלא אסרתה תורה מספק אלא ע"י קינוי: (ז) כאש בינונית: **ח) בתרומה**. כדילפי' לקמן שלשה ונטמאה אמורים בפרשה א' לבעל ולפי'

לנועל

ג ואלו אסורות מלאכול בתרומה(ט) האומרת(י) טמאה אני לך(יא) ושבאו עדים(יב) שהיא טמאה(יג) והאומרת איני שותה ושבעלה אינו רוצה להשקותה ושבעלה בא עליה בדרך(יד) כיצד עושה לה מוליכה לב"ד שבאותו מקום(טו) ומוסרין לו שני תלמידי חכמים(טז) שמא יבא עליה בדרך רבי יהודה אומר בעלה נאמן עליה(יז): **ד** היו מעלין אותה לבית דין הגדול שבירושלים(יח) ומאיימין עליה(יט) כדרך(כ) שמאיימין על עדי נפשות(כא) ואומרים לה בתי הרבה יין עושה, הרבה שחוק עושה, הרבה ילדות עושה, הרבה שכנים הרעים עושים(כב). עשי לשמו הגדול שנכתב בקדושה, שלא ימחה על המים, ואומרים לפניה דברים שאינה כדי לשומען(כג) היא וכל משפחתיה(כד) בית

אביה

ר"ע מברטנורה

ויצאה מביתו והלכה והיתה לאיש אחר ודרשי' לאיש אחר ולא ליבם ואף על פי כן אינה מותרת לו בלא חליצה שכשם שאם היה בעלה חי לא היתה מותרת בלא גט. כך אינה מותרת מן היבם בלא חליצה: **ג** ואלו אסורות לאכול בתרומה, לעולם ואפילו היא בת כהן, ואלו שאר סוטות אינן אסורות אלא עד שישתו וימצאו טהורות: ושבאו עדים שהיא טמאה. ואפי' לאחר ששתה ולא בדקוה המים אסורה איסור עולם לפי שאין המים בודקים באשה שיש בה עדים שנטמאת שנאמר (במדבר ה) ונסתרה והיא נטמאה ועד אין בה (י) דליכא דידע בה הוא שהמים בודקים אבל איכא דידע בה אפי' העדים הם במדינת הים אין המים בודקים: ושבעלה בא עליה בדרך. דשוב אין המים בודקים אותה דכתיב (במדבר ה') ונקה האיש מעון. בזמן שהאיש מנוקה מעון שלא בא עליה לאחר סתירה אז והאשה ההיא תשא עונה. אין האיש מנוקה מעון אין המים בודקים את אשתו: שני תלמידי חכמים. שידעו להתרות בו: רבי יהודה אומר בעלה נאמן עליה. אם הבעל נאמן על אשתו באיסור חמור של נדה. לא יהא נאמן באיסור קל של נאו גרידא. וטעמייהו דרבנן מתוך שאיסור קל הוא תקיף עליה יצריה (יא) ואין הלכה כרבי יהודה: **ד** היו מעלין אותה לב"ד הגדול. דכתיב בסוטה (שם) ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת וכתיב התם ע"פ התורה אשר יורוך מה להלן בב"ד הגדול אף כאן בב"ד הגדול: ומאיימין עליה. כדי שתודה; הרבה ילדות עושה. וגורם לילדה שתבא לידי קלקול: דברים שאינה כדי לשומען. שאינם ראויה לשמוע אותן הדברים שאומרים לפניה ממעשיהן של צדיקי' כגון יהודה הודה ולא בוש במעשה תמר. ראובן הודה ולא בוש במעשה בלהה(יב):

תפארת ישראל

שתיבמת: ט) לעולם, ואפי' היא בת כהן: י) קודם ששתה, ואחר קנוי וסתיר': יא) אחר קנוי וסתירה ואפי' מעיד כן רק ע"א, ואפי' ששתה מקודם ולא בדקוה מים, דאין המים בודקין כשיש עד טומ': יב) דאז שוב אין המים בודקין אותה, מדבעל באיסור: יג) מקום דירתן: יד) שיודעין להתרות בו כשירצ' לבעלה וצריך ב' אע"ג דלהתרו' בחד סגי? אלא כדי שיעידו שנתיחד עמה ובעלה ולא ישקנה כלעיל. א"נ כיון שנוסעין יחד בשדה צריכין ג' משום יחוד [כאה"ע כ"ב]: טו) דהרי אפי' באיסור נדה דחמיר נאמן. ולרבנן אדרבה מדאיסור קל הוא, הייבינן טפי שיעבור: טז) סנהדרין של ע"א: יז) *שתודה ולא נצטרך למחוק המגילה עם השמות: יח) *ר"ל כמו שמאיימין על עידי נפשות שלא יהרג אדם חנם על ידן, כך מאיימין עליה שלא תחוב בעצמ' לשתות ולמות: יט) *ר"ל ויש לך התגללות כשחטאת: כ) מביאין לה ראיה מצדיקים כיהודה וראובן שהודו ולא בושו:

ר"ל

עיקר תוי"ט

שותרת

שבועל ולא' לתרומה. רמ"ז: ט) **עדים.** ה"ה לע"א שכ"מ שהאמינה תורה לע"א הרי כאן שנים תו' ועמ"ש מ"ב פט"ז דיבמות: (י) אע"ג דדרשינן ליה לע"א נאמן בסוטה. אין מקרא יוצא מידי פשוטו ודרשינן ליה נמי הכי. רמ"ז: (יא) והדר א"ל ר"י מקרא דכ' והביא האיש את אשתו אל הכהן. מן התורה האיש מביא את אשתו. גמרא: יב) **בדרך.** כלומר כמו שמאיימין יותר על עדי נפשות מעל עדי ממונות כדאיתא בסנהדרין. כמו כן מאיימין יותר על האשה אבל לא שאותו איום עצמו אומרים באשה שאין ענינו לענינה כלל: (יג) כשאמר יהודה צדקה ממני עמד ראובן ואמר בלבלתי יצועי אבי. תנחומא: יד) **וכל משפחת כו'.** שאי אפשר שלא יהי'

ימצאין

אביה[כא]: ה אם אמרה טמאה אני, שוברת כתובתה[כב] ויוצאת[כג](טו) ואם אמרה טהורה אני מעלין אותה לשער המזרח(יז) שעל פתח שער נקנור[כד] ששם(יח) משקין את הסוטות ומטהרין את היולדות[כה] ומטהרין את המצורעים[כו] וכהן אוחז בבגדיה[כז], אם נקרעו נקרעו[כח], אם נפרמו נפרמו[כט], עד שהוא מגלה את לבה וסותר את שערה[ל], רבי יהודה אומר אם היה לבה נאה לא היה(כ) מגלהו, ואם היה שערה נאה לא היה סותרו[לא]:

היתה

ר"ע מברטנורה

ה שוברת כתובתה. כותבת שובר על כתובתה זניתי ואבדתי כתובתי כדי שלא תוכל לחזור ולתבוע כתובתה ממנו ובמקום שאין כותבין כתובה אלא סומכין על תנאי בית דין הוא שכותבת שובר אבל במקום שכותבים כתובה מקרעת כתובתה ואינה כותבת שובר: מעלין אותה לשער המזרח. מעלין ומורידין אותה(טז) כדי ליגעה אולי תטרף דעתה ותודה: שעל פתח שער נקנור. אדם ששמו נקנור שהביא דלתות לאותו פתח מאלכסנדריאה של מצרים ונעשו לו נסים ונקרא שער נקנור על שמו כדאמרינן ביומא: ששם משקין את הסוטות. דבעינן לפני ה': ומטהרין את היולדות. כדי שיעמדו על גבי קרבן(יט). והוא הדין זבים וזבות הטעונים קרבן: ומטהרין את המצורעים. כדכתיב (ויקרא י"ד) והעמיד הכהן המטהר וכו' לפני ה': אוחז בבגדיה. בבית הצואר שלהן: אם נקרעו. אינו חושש: ואם נפרמו אינו חושש. פרימה גדולה מקריעה שנקרעת לקרעים הרבה. לשון אחר פרימה מן הצדדין קריעה באורך: עד שמגלה את לבה, דכתיב (במדבר ה') ופרע את ראש האשה אין לי אלא ראשה גופה מנין ת"ל האשה א"כ מה ת"ל את ראשה מלמד שסותר את שערה: רבי יהודה אומר כו'. שמא תצא זכאה ויתגרו בה פרחי כהונה(כא) שראו לבה נאה ושערה

נאה

תפארת ישראל

כא) *ר"ל אף אם בני בית אביה היו שם, גם הם אינן ראויין לשמוע דברים אלו, דמסתמא כולן כמוה [כשבועות דל"ע א']: כב) ר"ל כותבת שובר על חוב כתיבת', ואם באותו מקום כותבין כתוב', א"ל שובר, דמקרעת כתובת': כג) *בגט, וה"ה באמר' איני שותה, כך דינה: כד) *לשכת הגזית הוא בגובה הר הבית, ומשם מורידין אותה לשער המזרח, שהוא שער החילון, שבתחתית ההר, ומשם חוזרין ומעלין אותה לשער נקנור שהוא שער המזרח הפנימי בין עזרת נשים לעזרת ישראל, והוא שוב בגובה ההר, וכל זה כדי ליגעה, אולי ע"י זה תודה: כה) *יולדות ומצורעין כשיטהרו ומקריבין קרבן, שצריכין לעמוד על קרבנן, עומדי' שם מהאיכן דשאין לכנס לעזרה עדיין קודם שהקריבו קרבן, ולפיכך לא נתקדש אותו חלל השער. וכ"כ זבין וזבות עומדים שם כשיקרבו קרבנותיהן: כו) שצריכין להכניס משם בהונו' לעזר', לתת עליהן דם האשם שיקריב, שאם יוציא הכהן דם האשם, נפסל ביוצא: כז) בבית הצואר: כח) ואינו חושש: כט) *פרימ' גדול' מקריע'. וי"א דקריע' באורך ופרימ' ברוחב וי"א דקריע' בגוף הבגד ופרימ' הוא התרת התפר: ל) סותר קליעתן ומגלן אע"ג שבשער באשה וטפח מבשרה ערוה, אפ"ה כך לותה תורה, ולרבי יהודה יש כח ביד חכמים לעקור ד"ת בשב ואל תעשה [כיבמות דפ"ק ב']: לא) *דחיישינן שמא תצא זכאה, ויתגרו בה פרחי כהונה אח"כ ואי"ל יפרשו שדין בינה לבין אנשי'? יש לומר דבפני אנשים תתבייש ביותר:

עיקר תוי"ט

ואם

נמצאין אנשי ביתה ומבפתתה בזכרון אלו הדברים. הר"מ: טו) ויוצאת. ואינה נהרגת שלא התרו בה עדים בשעת מעשה: (טז) דאל"ה מאי מעלין. שא שם קיימא לפני הסנהדרין שבלשכת הגזית שבעזרה. גמ'. ור"ל מורידין ומעלין ומורידין: יז) המזרח. שער החיצון שבו נכנסין להר הבית ומשם לשער נקנור הוא שער העליון שבין עזרת ישראל לעזרת נשים. רש"י: יח) ששם כו'. ובמ"ג פ"ו דשקלים פי' הר"ב בשער הנשים לעמוד על קרבנן. היינו בנידר ונידב לו בשאר הזבות שאינן מחוסרי כפרה: (יט) מפני שלא נתקדש בקדושת עזרה עובי חלל אותו שער מפני המצורעין שמכניסין ידיהן לבהונות ליתן מדם האשם על בהן ידן ומחוסר כפורים שנכנס לעזרה בכרת לפיכך לא קדשוה שיוכל לעמוד בחלל השער כו'. שאם היה כהן מוציא את דם האשם חוץ לעזרה הרי הוא נפסל ביוצא. לפיכך צריך להכניס ידו לתוך חלל העזרה וביאת מקצת שרי רחמנא. רש"י: כ) לא היה כו'. אע"ג דגזרת הכתוב הוא שב ואל תעשה לאו מיעקר הוא. תוס': (כא) פי' שם שהיו מצויין שם בעזרה יותר משאר העם. רב"י. ואם הוי פורשין כדין בינה לבין האנשים לא היה ניוול כל

ו היתה מתכסה בלבנים מכסה בשחורים[לב]. היה עליה כלי זהב וקטליאות[לג] נזמים[לד][כב] וטבעות, מעבירים ממנה, כדי לנוולה. ואח"כ מביא חבל מצרי[לה] וקושרו למעלה מדדיה[לו], וכל הרוצה לראות בא לראות[לז] חוץ מעבדיה ושפחותיה, מפני שלבה גס[כד] בהן[לח] וכל הנשים מותרות[לט] לראותה, שנ' ונוסרו כל הנשים[מ] ולא תעשינה כזמתכנה: ז במדה שאדם מודד בה מודדין לו, היא קשטה את עצמה לעבירה המקום נוולה[מא], היא גלתה את עצמה לעבירה[מב], המקום גלה עליה[מג]. בירך התחילה בעבירה תחלה[מד] ואחר כך הבטן לפיכך תלקה ירך תחילה[כה] ואחר כך הבטן[מה], ושאר כל הגוף לא פלט[מו]: ח שמשון הלך אחר עיניו[מז][כו], לפיכך נקרו פלשתי' את עיניו. שנאמר ויאחזוהו פלשתים וינקרו את עיניו. אבשלום נתגאה בשערו[כז], לפיכך נתלה[כח] בשערו, ולפי שבא על י' פלגשי אביו,

לפיכך

ר"ע מברטנורא

גאה ואין הלכה כרבי יהודה: ו היתה מתכסה בלבנים מכסה בשחורים. ואם היו שחורים יפין מכסה בבגדים מכוערים: קטליות. ענקים כמשימים סביב הצואר ומפני שהאשה חונקת עצמה בהן כדי שתראה בעלת בשר נקראו קטליות: נזמים וטבעות מעבירים ממנה. מפרש בגמרא דלא תימא שיהו לה הנזמים והטבעות אחר שקרעו בגדיה וגלו את לבה שזה יותר נגאי לה כמו שנגאי יותר לאדם ערום שילך במנעלים ברגליו מלילך יחף. קמ"ל דלא: חבל מצרי. מפרש בירושלמי לפי שעשתה מעשה מצרים(כג) ואם אין חבל מצרי מביא שאר חבלי' וקושר למעלה מדדי' שלא יפלו בגדיה ותשאר ערומה: וכל הרוצה לראות יבא ויראה. ודוקא באנשים רשות ואינה חובה אבל בנשים חובה על כל הנשים המצויות שם לבא ולראות. כדכתיב ונוסרו כל הנשים: וכל הנשים מותרות לראותה. חייבין לראותה. הכי מפרש לה בגמרא: ז המקום נוולה שמגלה כהן את ראשה וסותר את שערה וקורע את בגדיה: היא גלתה את עצמה. ישבה בפרשת דרכים וגלתה עצמה לנואף: המקום גלה עליה. שכהן מעמידה על שער נקנור ומראה קלונה לכל: בירך התחילה בעבירה תחלה. בדרך תשמיש הירך נהנה תחלה בקרוב בשר: ושאר כל הגוף לא פלט. שאר אברי גופה אינם פלטים מן הצער. ואף על פי שלא הוזכרו במקרא. אלא בטן וירך:

תפארת ישראל

לב) ואם שחורי' נאי' לה, יכסיה בבגדי' מכוערין: לג) [האלזבאנד]: לד) *נזמי האף והאוזן: לה) מדעשתה מעשה מצרים השטופי' בזנות. ובאין חבל מצרי בנמצא, יקח חבל אחר: לו) שלא יפלו בגדיה שנקרעו, ותשאר ערומ': לז) באנשים רשות, ובנשים חובה לראותה: לח) שהיא גברת עליהן, ותתבייש מלהודות לפניהן, והרי אנו רוצי' שתודה ולא ימחה שם הקדוש: לט) לשון התראה הוא, ור"ל מוזהרות, ובש"ס קאמר חיובות: מ) *כ"ל לשון התראה, וה"ק בש"ס תני חייבי' לראות': מא) כמשנה ו': מב) ולא נשארה בביתה כדרך נשי' הצנועו': מג) שמראה קלונה ברבים: מד) בפיסוק רגלי': מה) *דלייט תחלה ירך ואח"כ בטן, דכתיב ירכך נפלת ובטנך צבה. מיהו מים דרך ביאתן בודקין תחלה בטן ואח"כ ירך: מו) אף שלא נזכר בכתוב: מז) שנאמר כי היא ישרה בעיני:

לאבשלום

עיקר תוי"ט

כך בפני הנשים כמו באנשים שאין האשה בושה מפני חברותיה ולא יוסרו. תוס': כב) נזמים. שם התכשיט' כלף. הר"מ. ומ"ש הר"ב פ"ו דשבת גם דאוזן בכלל: (כג) לפי שנאמר בתחלת פ' עריות כמעשה ארץ מצרים כו' ואע"פ שנאמר כמו כן וכמעשה ארץ כנען וגו' ויקחו חבל שבמדינה כל השינויים שנוכל לעשות עושין כדי לנוולה ולפיכך לוקחין חבל מצרי שלא מהמדינה. תוס'. וכן יש לפ' כפיפ' מצרית דרפ"ב ועתוי"ט: כד) גס. כשאדם רואה בני ביתו דעתו מתגברת עליו ולא תירא ולא תודה. ואנו מבקשין שתודה ולא ימחה שם הקדש על המים רש"י: כה) תחלה. לקלל אותה דכתיב בתת ה' את ירכך נופלת ואת בטנך צבה רש"י. ובגמ' הא כתיב וצבתה בטנה ונפלה ירכה. א' אביי כי לייט לייט תחלה ירך והדר בטן ומיא כי אורחייהו בדקו בטן ברישא והדר ירך בקללה נמי הכתי' לצבות בטן ולנפיל ירך ההוא דמודע לה כהן דבטן ברישא והדר ירך שלא להוציא לעז על מים המרים: כו) עיניו. כז) בשערו. כח) נתלה. כ"ז מבואר בקרא שופטים

י"ז

שנביות

לפיכך נתנו בו עשרה לונביות(מח), שנאמר ויסבו י' נערים נושאי כלי יואב ולפי שגנב ג' לבבות. לב אביו, ולב ב"ד, ולב ישראל(מט), שנאמר ויגנוב אבשלום את לב אנשי ישראל, לפיכך נתקעו בו ג' שבטים(נ), שנ' ויקח ג' שבטים בכפו ויתקעם בלב אבשלום: ח וכן לענין הטובה(כט) מרים המתינה למשה שעה אחת, שנאמר ותתצב אחותו מרחוק, לפיכך נתעכבו לה ישראל ז' ימים במדבר שנאמר והעם לא נסע עד האסף מרים. יוסף זכה לקבור את אביו, ואין באחיו גדול ממנו(ל) שנאמר ויעל יוסף לקבור את אביו וגו' ויעל עמו גם רכב גם פרשים, מי לנו גדול מיוסף(לא) שלא נתעסק בו אלא משה(נג). משה זכה בעצמות יוסף, ואין בישראל גדול ממנו, שנאמר ויקח משה את עצמות יוסף עמו, מי גדול ממשה שלא נתעסק בו אלא המקום, שנאמר ויקבור אותו בגיא(נד). לא על משה בלבד אמרו, אלא על כל הצדיקים(לב) שנאמר והלך לפניך צדקך כבוד ה' יאספך(נה):

ס"ג

ר"ע מברטנורה

ח לונביות. חניתות: לב אביו. אמר לו אבשלום לאביו כתוב לי שילכו עמי שנים אנשים שאבחר מכל ישראל, כתב לו והיה מראה חותמו של אביו לשנים. והולכים אחריו. שנים אחרים והולכים אחריו. עד שנכנסו מאתים איש כלן ראשי סנהדראות. הרי שגנב לב אביו. ולב בית דין. ולב כל ישראל. דכתיב ויגנוב אבשלום את לב אנשי ישראל: ח וכן לענין הטובה. נותנים לו לאדם שכר מעין הטובה שעשה. ומיהו יותר ממה שעשה משלם. דמדה טובה מרובה בתשלומין ממדת פורענות (כט):

ס"ג

תפארת ישראל

מח) [לונביות]: מט) *שאמר לאביו שיתן לו כתב שילכו עמו שנים איש שיבחר; והראה הכתב ההוא לשני' וחזר והראהו לב', עד שהלכו אתו ר' ראשי סנהדראות, וכולן לא ידעו למה הולכי' עמו. הרי שגנב לב אביו ולב ב"ד; אולם גם לב ישראל, דכתיב ויהי בקרוב איש אליו וגו' ויאמר מי ישימני שופט וגו': נ) (דאלכע) נא) *ג"כ משלם מדה כנגד מדה; אבל מדה טוב' מרובה על מדת פרענו' [ואע"ג דבטובה כ' ורדפו מכם ה' ק', וק' רבב' ירדופו, ובפרענות כ' איכ' ירדוף א' אלף וב' רבבה ירדופו? פי' בתו' דשם לא כ' בפרענו' שיפלו לחרב, כדכתיב בטוב' ונפלו אויביכם לפניכם לחרב. ולא נתיישב דעתי בזה, דהרי אימת הרדיפה בעצמה איכה פרענות, שיתיראו אלף מלפני א', ומלבד זה הקשו עוד שהרי מרגלים היו משלמין יום לשנה, שהוא מרובה מתשלומי מרים שהמתינה למשרע"ה שעה א' ביאור והמתינו לה ז' ימים? ותי"ט תי' דהא דשלמו דור המדבר יום לשנה, זה הי' לטובתם, כדי שלא ימות א' מהן בפחות מס' שנה ולפע"ד מ"ש חז"ל מרובה מדת טובה ממדת פרענות וילפינן לה מדכתיב פוקד עון אבות לשלשים ולרבעים, ובחסד כ' נוצר חסד לאלפים, היינו בשקולה שהשכירה כגודל המצוה, ואם אין אדם יכול לידע, בלתי לד' לבדו]: נב) *מדהיה משנה למלך: נג) *הרי מדה כנגד מדה, שנקבר גם הוא ע"י היותר גדול בדור: נד) *שנתעסק בו הקב"ה: נה) *הרי שהקב"ה ג"כ מתעסק כ"י להשיב הנפש למקומה, ובני אדם מתעסקי' להשיב הגוף למקומו; אבל במשרע"ה גם הגוף נאסף ע"י הקב"ה:

ס"ג

עיקר תוי"ט

י"ח. פ"ב י"ד י"ת. גמרא: (כט) דהכא מדה טובה הכא ז' יומי גמרא. וק' דהמרגלים נפרע מהם יום לשנה א"כ היתה מדת פורעניות מרובה ממדת טובה של מרים תוס'. וי"ל דל"ק שמפני מדת טובה הוצרך הפורעניות להתאחר כל כך כדי שלא ימות א' מהם פחות מבן ס' ועתוי"ט: ל) ואין באחיו כו'. שהיה מלך הרי מדה שמדד שנקבר אביו בגדולים ובו במדה מדדו לו שנקבר הוא בגדולים. רש"י. לא) גדול מיוסף. מי לנו לענין כבוד קבורה ליקבר בגדולים גדול מיוסף שלא נתעסק בו אלא משה שהוא גדול מישראל ואין בישראל גדול ממנו. הרי מדה שמדד לקבור את יוסף ע"י גדול גם מדדו לו שאין גדול בכבודו ממשה שלא נתעסק בו אלא הקב"ה רש"י: לב) על כל כו'. ומ"מ בהא עדיף מרע"ה שעמו לא נתעסק אלא המקום ב"ה משא"כ בשאר צדיקים שכבוד ה' יאספם ועכ"ז מתעסקים בו [גם] בני אדם כדרך כל הארץ ועיין תוי"ט:

ס"ג

פ"ב היה א) מביא את מנחתה בתוך כפיפה מצרית ב) ונותנת על ידיה, כדי ליגעה ג) כל המנחות תחלתן וסופן בכלי שרת ד) וזו תחילתה בכפיפה מצרית וסופה בכלי שרת, כל המנחות טעונות שמן ולבונה וזו אינה טעונה לא שמן ולא לבונה ה) כל המנחות באו' מן החטין וזו באה מן השעורין, מנחת העומר אף על פי שבאה מן השעורין היא היתה באה גרש ו) וזו באה קמח ז) רבן גמליאל אומר כשם שמעשיה מעשה בהמה ח)

ר"ע מברטנורה

פ"ב היה מביא. הבעל: את מנחתה. כדכתיב (במדבר ה') והביא את קרבנה: בכפיפה מצרית. סל עשוי מנצרי הדקל מן ורדים הגדלים סביבות הדקל: כדי ליגעה. שתודה ולא ימחה השם על המים. ולמאן דאמר שבתחלה היה משקה אותה ואחר כך מביא מנחתה אף על פי שנמחק השם תיגעה כדי שתודה ולא תמות מיתה מנוולת שאעפ"י שנמחקה המגלה אם אמרה טמאה אני אינה שותה: תחלתן וסופן בכלי שרת. לאו בכלי שרת ממש קאמר שאין אדם מביא מנחתו מתוך ביתו בכלי שרת אלא בקלתות של כסף ושל זהב שהם ראויים לכלי שרת. וזו בכפיפה מצרית שאין ראוי לעשות ממנה כלי שרת דמי להקריבהו נא לפחתך (מלאכי א): כל המנחות טעונות שמן ולבונה. בגמרא פריך והא איכא מנחת חוטא דכתיב בה (ויקרא ה') לא ישים עליה שמן ולא יתן עליה לבונה וכן הא דתנינן כל המנחות באות חטים קשה דהא מנחת העומר באה מן השעורים. ומתרץ בגמרא לא תתני תלתא בהדי הדדי. אלא כרוך ותני והכי קאמר כל המנחות טעונות שמן ולבונה ואותן שאינם טעונות שמן ולבונה באות מן החיטין ובאות סולת. מנחת חוטא אף על פי שאינה טעונה שמן ולבונה באה חיטין ובאה סולת. מנחת העומר אעפ"י שבאה מן השעורין טעונה שמן ולבונה. ובאה גרש. וזו אינה טעונה שמן ולבונה ובאה מן השעורים ובאה קמח: גרש. מבורר ומנופה בשלשה עשר נפה כעין סולת בחטים: קמח. הכל מעורב כמו שנטחן:

היה

תפארת ישראל

פ"ב א) הבעל: ב) *של עשוי מענפי הדקל. ודע דסדר השוט' כך הוא; אם קינא לה בעלה ונסתרה, מעלה הבעל את האשה ללשכת הגזית, ומשם מורידין אותה לשער המזרח, ומשם חוזרין ומעלין אותה לשער נקנור; ואז מביא הבעל המנחה, והכהן מביא כלי חרס ונותן לתוכו חצי לוג מים מן הכיור, ונותן בו העפר; והאשה העומדת בשער נקנור, הכהן אוחז בבגדיה כנגד בית מוארה וקורען עד שמגלה לבה, וסותר שערה, וקושר חבל מצרי למעלה מדדיה, ונותן הכהן המנחה על ידיה; והכהן לוקח מים המרים ונותן בהם לענה, ומשביע', אם לא שכב וגו', והאשה עונה אמן אמן; ואח"כ כותב הכהן את המגלה, ומוחקה אל המים המרים, ומשקה אותן להאשה; ואח"כ נוטל הכהן המנחה מתוך הכפיפה שבידי האשה, ונותן את המנחה לכלי שרת, ומניף ומגיש, ונוטל קומץ ממנה ומקטיר, וכל זה דלא כסדר שנזכר במשנה, רק כסדר שכתוב בתורה. וכך היא עושה [עתו' כאן, ותו' לעיל די"ז ד"ה דכתיב. ודברי הרמב"ם תמוהין שכ' דלא כסדר המשנה ולא כסדר בקרא]: ג) *ר"ל שהסל עם המנחה הי' נתון על ידיה עד אחר שתשתה, כדי שתתיגע, אולי עי"ז תודה: ד) *לאו דוקא, אלא כל המנחות מביאין אותן הבעלי' בכלי כסף או זהב הראוי לכלי שרת, ומשם מפנה אותה הכהן לכלי שרת: ה) *ואע"ג דמנחת חוטא [דהיינו מנחה שבא על חטא, מכמה שאכל קדש או נכנס למקדש או הנשבע לשקר בשבועת עדות או בטוי, שכל אם מדלדל מביא מנחה בדלי דלות], ג"כ כתיב גבה לא ישים עליה שמן ולבונה? ה"ק, המנחות טעונות לכה"פ חדא; דמנחת חוטא צריכה עכ"פ להיות סולת חיטין; ומנחת העומר שבא מקמח שעורים, צריך עכ"פ שמן ולבונה; משא"כ מנחת סוטה באה משעורי' ובלא שמן ולבונה: ו) *[גרשב געמאהלען]; כדי דכשיתנפה אח"כ בי"ג נפות, יוצא רק היותר מבורר שבה: ז) הכל מעורב כמו שנטחן: ח) שהפקירה עצמה לתשמיש למי שאינו בן זוגה כבהמ':

הכהן

כך קרבנה מאכל בהמה: ב היהפ) מביא פיילי י) של חרס חדשהא), ונותן לתוכה חצי לוגב) מיםיא) מן הכיוריב), רבי יהודה אומר רביעית, כשם שממעט בכתביג) כך ממעט במים. נכנסט) להיכל, ופנה לימינוג) ומקום היה שם אמה על אמה, וטבל' של שיש, וטבעת היתה קבועה בהיד) כשהוא מגביהה, נוטל עפר מתחתי' ונותן, כדי שירא' על פני המיםטו), שנאמר ומן העפר אשר יהיה בקרקע המשכן יקח הכהן ונתן אל המים: ג בא לוד) לכתוב את המגילה, מאיזה מקום הוא כותב, מאם לא שכב איש וגו' ואת כי שטית תחת אישך וגו' ואינו כותב והשביע הכהן את האשה. וכותב יתן ה' אותך לאלה ולשבועה, ובאו המים המאררים האלה במעיך לצבות בטן ולנפיל ירך, ואינו כותב ואמרה האשה אמן אמן, רבי יוסי אומר לא היה מפסיקטז) רבי יהודה אומר כל עצמו אינו כותב אלא יתן ה' אותך לאלה ולשבועה וגו', ובאו המים המאררים האלה במעיך וגו', ואינו כותב ואמרה האשה אמן אמן: ד אינו כותב לא על הלוחיז) ולא על הניירית) ולא על

הדפתרא

תפארת ישראל

פ) הכהן: י) כוס: יא) הלמ"מס: יב) שנאמר מים קדושי': יג) ר"י ס"ל שממעט בכתב, כלקמן: יד) כדי לאחוז בה הטבלא: טו) ר"ל נותן בה כל כך עפר, שיהא נראה על פני המים: טז) אלא כותב והשביע הכהן וגו' וגם אמן אמן: יז) של עץ: יח) עשוי מעשבים כתושי' ודבוקים בדבק להיות כמו עור, בלשון

יא

ר"ע מברטנורה

ב היה מביא. הכהן: פיילי. כוס בלשון יוני: מן הכיור. דכתיב (במדבר ה') מים קדושי' ואין קדושי' אלא שנתקדשו בכלי: כשם שממעט. רבי יהודה. בכתב המגלה לקמן במתניתין. כך ממעט כאן. ואין הלכה כרבי יהודה: מקום היה שם. ניכר מתוך שאר רצפת ההיכל: וטבעת קבועה בה. לאוחזה בטבעתה ולהגביהה משאר הרצפה שהיא טוחה באבני שיש: כדי שיראה. צריך שיתן בה שיעור שיהא נראה וניכר על פני המים: ונתן אל המים. מדלא כתיב ונתן במים. אלא אל המים. משמע שלא יהא נבלע בתוכן: ג מאם לא שכב איש אותך וגו'. הנקי. שהן קללות הבאות מחמת ברכות דמשמע הא אם שכב לא הנקי (ה): ואינו כותב והשביע הכהן את האשה וגו' שאין זה אלא מצוה על הכהן להשביעה. ואינו כותב ואמרה האשה אמן אמן שאינו אלא קבלה שהאשה מקבלת עלי' האלות. ויליף לה מדכתיב האלות האלה האלות לרבות קללות הבאות מחמת ברכות (ו) האלה למעוטי צוואות וקבלות: ר' יוסי אומר אינו מפסיק. מפתחיל אם לא שכב איש אותך עד אמן אמן. וכותב צוואות דוהשביע הכהן את האשה וקבלות דואמרה האשה אמן אמן, דדריש את לרבות צוואות וקבלות: רבי יהודה אומר כל עצמו אינו כותב. כלומר היה זהיר בעצמו שלא לכתוב אלא אלות בלבד ולא קללות הבאות מחמת ברכות ולא צוואות ולא קבלות דדריש האלות ולא קללות הבאות מחמת ברכות האלה למעוטי צוואות וקבלות: ד שר. של עץ: נייר. של עשבים כותשים אותם (ז) ועושים

כמין

עיקר תוי"ט

א) חדשה. בגמרא יליף ליה מקרא והוא הלכתא דכ"ע. ועתוי"ט: ב) חצי לוג. הלכתא גמירי לה רש"י וצ"ל דהכי גמירי לה שצריך מים למחות הכתב יפה יפה בקלות. ולפיכך ר"י שממעט בכתב ממעט במים. ועתוי"ט: ג) לימינו. דאמר מר כל פינות שאתה פונה לא יהא אלא דרך ימין: ד) בא כו'. הכא ודאי תנן שלא כסדר. דהא צריך שישביעה קודם שיכתוב כדאיתא בגמרא די"ו. ועתוי"ט: (ה) הכי ס"ד דגמ' אבל למסקנא הוה טעמא דדריש הנקי [בלא יו"ד] דמשמע תנקי וקאי אקרא דבתריה דכתיב ואת כי שטית למשמע הכי תנקי ממים המאררים האלה ואת כי שטית. רש"י: (ו) בגמרא הכי דריש. אלות אלות ממש האלות לרבות קללות הבאות מחמת ברכות. אלה למעוטי קללות שבמשנה תורה. האלה למעוטי צוואות וקבלות. ור"י דגבי מעוטא למיעוטא דרשינן לה, ורבי יוסי ס"ל דהאלה אינו ממעטת דאורחיה היא. ור' יהודה ס"ל דהאלות נמי למעוטא דריש לה: (ז) ומדבקים אותן בדבק שקורין אותו גלי"ד ועושין כו' רש"י:

בניי

הדפתרא[יט] אלא על המגילה[כ] שנאמר בספר. ואינו כותב לא בקומוס[כא] ולא בקנקנתוס[כב] ולא בכל דבר שרושם[כג] אלא בדיו[כד](ט) שנאמר ומחה, כתב שיכול להמחות: ה על מה היא אומרת אמן אמן, אמן על האלה, אמן על השבועה, אמן מאיש זה, אמן מאיש אחר[כה], אמן שלא שטיתי ארוסה[כו](י) ונשואה ושומרת יבם[כז] וכנוסה[כח] אמן שלא נטמאתי, ואם נטמאתי יבואו בי[כט] רבי מאיר אומר אמן שלא נטמאתי אמן שלא אטמא[ל]: ו הכל שוין שאין מתנה עמה לא על קודם שתתארס[לא], ולא על אחר שתתגרש[לב] נסתרה לאחד ונטמאה[לג] ואחר כך החזירה(יב), לא היה מתנה עמה[לד] זה הכלל(יג) כל שתבעל ולא תהא אסורה לו, לא היה מתנה עמה[לה]:

פ"ג

ר"ע מברטנורה

כמין עור: דפתרא. עור שאינו מעובד כל צרכו דמליח וקמיח ולא עפיץ (ח): בספר. בקלף: קומוס. שרף האילן ומתיכו במים: קנקנתוס. אירמנ"ט ובלע"ז ודריאו"ל: ולא בכל דבר שהוא רושם. ונבלע בקלף ואינו יכול למחוק דקומוס וקנקנתוס עבדי רושם: ה אמן שלא שטיתי ארוסה ונשואה. ע"י גלגול שבועה הוא מגלגל עליה זנות של ארוסין ואעפ"י שלא היה בו קנוי וסתירה. ומכאן לגלגול שבועה מן התורה: שומרת יבם וכנוסה. ואם היתה יבמתו וכנסה וקנא לה ונסתרה מגלגל עליה טומאה שנטמאה כשהיא שומרת יבם. ומתניתין רבי עקיבא היא דאמר שומרת יבם ערוה. ואינה הלכה אלא שומרת יבם שזנתה מותרת ליבם לפיכך אינו מתנה עליה אם זנתה שומרת יבם: אמן שלא נטמאתי וכו'. פירושי קמפרש לאמן על האלה אמן על השבועה דתנינן לעיל. והכי קאמר אמן שלא נטמאתי הוא אמן על השבועה שהשביעה הכהן משביע אני עליך שלא נטמאת: ואם נטמאתי יבאו בי. היינו קבלת אלה שאמר לה הכהן ואם נטמאת יבאו בך כל הקללות הללו: אמן שלא אטמא. שאם תטמא לאחר זמן מים מערערים אותה (יא). ואין הלכה כר"מ: ו ולא משנתגרשה (יב). שאם זנתה לאחר שנגרשה וחזר והחזירה וקנא לה ונסתרה אין המים בודקים על זנות שלאחר גירושין

דגרושה

תפארת ישראל

יון [כייערהאס]: יט) עור שאינו מעובד כראוי, דמליח וקמיח ולא עפיץ [בגהאללעפפעל]: כ) קלף מעובד כהוגן: כא) [גוממי]: כב) [פיטריאל]: כג) שנבלע בקלף ואינו נמחק: כד) העשוי מעשן שמן, שיכול להמחק: כה) נואף זה או אחר: כו) דע"י גלגול יוכל להשביע גם אזמן ההוא. ומשום דמתחלה ארוס' היתה, לכן מקדימ' בשבועתו: כז) *מיהו למה דקיי"ל שומרת יבם שזנתה מותרת ליבם [כאה"ע קנט], אינה משביע' על כך: כח) ר"ל בשעה שכנס' היבם קודם שבעלה דאז היא דומה לארוס' בעלמ': כט) *האלות, ופי' קמפרש למאי דקאמר לעיל, אמן על האלה אלא וכו': ל) לא שנשבע' על כך, דהרי מושבע' ועומדת מהר סיני היא? אלא שמקבלת על עצמה שהענש אח"כ כשתזנה שאם תטמא לאחר זמן יבדקוה מים למפרע: לא) שלא זנתה בעודה פנויה: לב) אחר שנתגרשה: לג) *דדוקא בנתקדשה לאחר, אחר שנתגרשה, אסורה לחזור לראשון, אבל בזנתה מותרת לחזור לראשון [אה"ע יוד]: לד) *והיינו פירושא של ולא אחר שתתגרש: לה) על זנות כזה. וזה הכלל, לאתויי שהיבם יכול להשות שלא זנתה תחת אחיו:

ס"ג

עיקר תוי"ט

(ח) שהיו מעבדי' הקלפים בעפצים שקורין גלי"ש: (ט) בדיו. מלאכת מעשייתו מבואר במ"ב פ"ב דמגילה. והלא שיהו שאני דיו הכא מדהתם דהכא דכתיב ומחה קפיד קרא שכתב שהוא יכול להמחות ולפיכך כשהטיל קנקנתוס בדיו שעי"כ מתקיים הרי זה פסול לפ' סוטה. אבל לדהתם אינה פסולה. דהתם לא קפדינן שתהא יכולה להמחק. כר"מ: (י) ארוסה כו'. אע"פ שבעל הארוסה הוא הגלגול ועיקר שבועה ראוי להקדים מ"מ הואיל והרוסה קודם בזמן הקדימה המשנה: (יא) חוזרין לה לתוך גבוהה כאדם הנחנק על ידי משקה נראה כעושה ערעור. שהוא לי זעקת שבר יעוערו וכ"ה בגמרא: (יב) ה"ג ליה במשנה וה"ק לא על קודם שתתארס כלומר אם בנשואין הראשונים השביעה אינו מגלגל על קודם שתתארס וכן לא משנתגרשה ונסתרה כו', ואח"כ החזירה שהשביעה לאחר נשואין שניים לא היה מתנה עמה על אחר הגירושין. ומילי מילי קתני יעתוי"ט: (יג) הכלל כו'. שלא היתה אסורה כגון אם היא יבמה ואם זנתה בנשואי אחיו נאסרה עליו כדתנן במ"ב פ"ק ואם מת

תולנת

פ"ג היה(א) נוטל את מנחתה מתוך כפיפה מצרית(ב) ונותנה לתוך כלי שרת. ונותנה על ידה, וכהן מניח את ידו מתחתיה(ג) ומניף(ד): **ב** הניף והגיש(ה) קמץ והקטיר(ו) והשאר נאכל לכהנים. היה משקה ואחר כך מקריב(ז) את מנחתה. רש"א מקריב את מנחתה ואח"כ היה משקה, שנאמר ואחר ישקה את האשה את המים(ח). אם השקה ואחר כך הקריב את מנחתה כשר'(ג): **ג** עד שלא נמחקה המגילה, אמרה איני שותה(ד) מגילתה נגנזת(ט) (ה) ומנחתה מתפזרת על הדשן(י) ואין

תפארת ישראל

פ"ג א) הכהן: ב) *לאחר שפתחה: ג) *תחת ידי האשה: ד) *מוליך ומביא מעלה ומוריד: **ה)** הכהן לוקחה מידי האשה' מגיש המנחה לקרן מערבי' דרומי' של מזבח: ו) הקומץ: ז) וזה כתוב אחר הקטרת הקומץ: ח) *דג' קראי כתיבי **בהשקאה**, חד לפני הקטרה, כתיב והשקה את האשה; וב' לאחר הקטרה, ואחר ישקה, והשקה את המים, לת"ק השקא' דכתיב קודם הקטרה דוקא; וב' דכתיבי אח"כ, ואחר ישקה ר"ל **אחר ומח'** דכתיב מקמי הקטרה משמע, דהיינו **אחר** שמחק יפה ישקנה; והשקאה בתרא, קמ"ל קרא שאם נמחקה מגילה ואמרה איני שותה, מכריחין אותה לשתות. ולר"ש, ואחר **ישקה** דכתיב אחר הקטר', דוקא הוא; והשקאה דכתיב מקמי הקטר', קמ"ל קרא דבדיעבד מהני כשהשקה קודם הקטר'; והשקא' בתרא **להכרח'** צריך וכתנא קמא: ט) בלא השיכל: **י)** בבית הדשן שבעזרה, ונשרפת שם כשאר פסולי

ר"ע מברטנורה

הגרושה שנשאת אסורה לחזור לבעלה. דבקדושין תלה רחמנא האיסור לא בביאה דכתיב **(דברים כ"ד)** ויצאה מביתו והלכה והיתה לאיש אחר. לפיכך נתקדשה לאיש אחר. אע"פ שלא נבעלה. אסורה לחזור לבעלה ואם נבעלה בלא קדושין. מותרת לחזור לבעלה:

פ"ג היה נוטל. בעלה את המנחה שאין מצות כהונה במנחות אלא מקמיצה ואילך והגשה נמי תחלת קמיצה היא שאין זר הקרב למזבח אבל קודם כלי ויציקה ובלילה. במנחות הטעונות שמן. כשר בזר: ונותנה על ידה. להניף וכהן מניח ידו תחתיה. שנאמר בשלמים **(ויקרא ז')** ידיו תביאנה. ונאמר במנחת סוטה **(במדבר ה')** ולקח הכהן מיד האשה מה בשלמים הכהן מניח ידו תחת יד הבעלי' ומניף. כך במנחת סוטה כהן מניח ידו תחת יד האשה (א) ומניף: **ב** והגיש. לקרן מערבית דרומית: והשאר נאכל לכהנים. שכל המנחות שיריהן נאכלים: היה משקה ואחר כך מקריב את מנחתה. תלתא קראי כתיבי והשקה **קמא** ואחר ישקה והשקה בתרא. והשקה קמא **לגופיה** שמשקה אחר שנמחקה המגילה קודם הקטרת המנחה ואחר ישקה אף על גב **דמשמע** דוקא על כרחיך מקרא שאמור ראשון נדרש לגופו. ומקראות יתירות האמורים אחריו נשנו לידרש. הלכך ואחר ישקה אף ע"פ שנכתב אחר הקטר' המנחה אקודם הקטרה **קאי**. ואמחיקה הכתובה למעלה קאי. וקאמר דאם לא נמחקה יפה ועדין רשומן של אותיות ניכר לא ישקנה (ג). והשקה בתרא לאשמועינן שאם נמחקה המגלה ואמרה איני שותה. מערערין אותה ומשקין אותה בעל כרחה: רבי שמעון אומר מקריב את מנחתה ואח"כ הי' משקה. בע"כ **ואחר** ישקה דוקא הוא ודוקא כתביה לאחר הקטרה והשקה קמא. שאם בדיעבד השקה ואחר כך הקריב מנחתה כשרה. והשקה בתרא. שאם נמחק המגילה ואמרה איני שותה מערערין אותה ומשקין אותה בעל כרחה. ואין הלכה כר"ש: **ג** מגילתה נגנזת. בלא השיכל: ומנחתה מתפזרת על הדשן. ונשרפת על בית הדשן שהיה בעזרה ששורפים

עיקר תוי"ט

בלא קר'. ואי נמי במחזיר גרושתו ולא זנתה בנשואין הראשונים נאסרה עליו. לפיכך יכול להחמיר על כל זה. בגמרא:

(א) ידו'. ואין דבר כיעור. מניח מפה ואינו חוצץ. ומביא כהן זקן. ואפי' סימא כהן ילד. שאין יצה"ר מצוי לשעה. תוס': ב) מקריב. גמרא הא אקרבה ס"ק כו' ובהשקאה גופה פליגי ר"ש ורבנן: (ג) לאו דוקא נקט דקרא אתא לרשומן ניכר. דכיון דכתיב ומחה ממילא שמעינן שרשומו ניכר דלאו מיחוי הוא כו' אלא עיקר קרא אם הקריב מנחתה ואח"כ השקה כשירה כדדריש ר"ש והשקה קמא. תוס': ד) איני כו'. ואע"פ שאינה אומרת טמאה אני שאין כופין אותה לשתות. הר"מ: ה) נגנזת. דכל כתבי הקודש שאין נקרא

ואין מגילתה כשרה להשקות בה סוטה אחרת. נמחקה המגילה ואמרה טמאה אני, המים נשפכין, ומנחתה מתפזרת על הדשן, נמחקה המגילה ואמרה איני שותה מערערים(י) אותה(יא) ומשקין אותה בעל כרחה(יב): ד אינה מספקת לשתות עד שפניה מוריקות(יג) ועיניה בולטות והיא מתמלאה גידין(יד) והם אומרים הוציאוה שלא תטמא את העזרה(טו). אם יש לה זכות היתה תולה לה(טז) יש זכות תולה שנה(יד) אחת, יש זכות תולה שתי שנים(טו), יש זכות תולה שלש שנים(טז) מכאן אמר בן עזאי חייב אדם ללמד את בתו תורה שאם תשתה תדע(טז) שהזכות תולה לה(יח). ר"א כל המלמד בתו תורה כאלו מלמדה תפלות(יט). רבי יהושע אומר

רוצה

ר"ע מברטנורה

בשורפים שם פסולי קדשי קדשים. דהואיל וקדשה בכלי שרת טעונה שריפה בעזרה(ו): ואין מגילתה כשרה להשקות [בה] סוטה אחרת. דבעינן כתיבה לשמה דכתיב (שם) ועשה לה הכהן. כל עשייתה לשמה: המים נשפכים. דכיון דאמרה טמאה אני בדוקה ועומדת היא. ומים המרים לא נתנו אלא לברר בהם את הספק: מערערים אותה. דדלמא טהורה היא. ומחמת בעיתותא קאמרה(ח): ד אינה מספקת לשתות וכו'. בגמרא מוכיח דמתניתין רבי עקיבא היא דסבר כר"ש(ט) דאמר מקריב מנחתה ואח"כ משקה אותה. דכמה דלא קרבה מנחתה לא בדקי לה מיא דכתיב (במדבר ה') מנחת זכרון מזכרת עון: מתמלאת גידין. מתוך שבשרה נפוח נראית כמלאה גידים: שלא תטמא את העזרה. לא מטומאת מת קאמר אלא שלא תפרוס נדה(י) ותטמא שער נקנור ועזרת נשים שהלא דרך שם. שנדה וזבה אסורין לכנס בהר הבית(יא). אבל המת עצמו מותר להכניסו להר הבית ולשער נקנור שלא נתקדשו בקדושת העזרה(יב) יש לה זכות וכו' בגמרא מפרש דזכות דתורה הוא דתולה לה בהוליכה בניה לבית הספר והמתינה לבעלה שילך חוץ לעיר לעסוק בתורה(יג): כאלו מלמדה תפלות. חבור משכב הנשים(יד) שמתוך התורה היא

תפארת ישראל

פסולי המוקדשין, מדכב' קדש' בכלי: יא) *ערעור הוא לשון בלבול ותמהון, ור"ל מהממין ומבריחין אותה: יב) דדלמא מחמת יראה ממאנת: יג) היינו לר"ש, אבל לת"ק לא בדקי לה מיא עד אחר הקטר': יד) דמדבשרה מתנפח נראית כמלאה גידין: טו) דמתוך אימת מות תפרוס נדה בעזרת נשים, והרי נדה אסורה לכנס בהר הבית, אבל לטומ' מת לא חששו, דמת מותר בשער נקנור [וצ"ל דמשאי טמאה נמי כפלו שוליה, ר"ל משער נקנור ומהר הבית, מדאסור' בשתיהן]: טז) ודוקא זכות תורה בהוליכה בניה לת"ת, או המתינה לבעלה כשהלך ללמוד: יז) *הכל לפי רוב המעש': יח) *ה"ק שאם תשתה סוטה אחת בפני בתו תדע הבת בזכות תולה להסוטה, אי נמי ר"ל שאם תשתה ולא תמות מיד לא תתיאש מפרעניות ולא תוציא לעז על המים כשלא יבדקוה [כך נ"ל]: יט) *זנות, שהסמוך

פ"ז

עיקר תוי"ט

לקרא בהן נגנזין שלא יתבעו. רש"י: (ו) והאי מתפזרת היינו נשרפת כדאמר לק' ואלו שמנחותיהן נשרפות כו'. ז) מערערים. ל' ערער תתערער. ותניא כלבוס של ברזל מטילין לתוך פיה שאם נמחקה המגילה ואמרה איני שותה מערערין אותה ומשקין אותה בע"כ: (ח) רש"י ונראה שנתכוונו להעמיד המשנה כר"ע דסבר דאומרת איני שותה. כי אומרת מחמת בעיתותא הוא דמערערן והכא מחמת בעיתותא הכן קיימינן. וא"כ נר"י דסבר דלעולם מערערין. וטעמא מפרשים אליביה דלעולם אע"פ שאין אנו רואין בעיתותא יש לנו לחוש דלמא מחמת בעיתותא: (ט) אימא סיפא אם יש לה זכות תולה והא ר"ש סבר דאין זכות תולה. ומשני בזכות כרבנן ס"ל: (י) דמחמת בעיתותא פתאומית רגילה לפרוס שמרפים הדמים ונפתח המקור. ולא דמי לחרדה מסלקת הדמים דתנן ספ"ד דנדה. שהיא דהכא אינה באה פתאום. גמרא: (יא) וטעמא שהוא נקרא מחנה לויה ועי' תוי"ט: (יב) לפי שעד שער נקנור הוא מחנה לויה וקוראהו בכלל הר הבית ושער נקנור עצמו אע"פ שהוא בעזרת ישראל לא נתקדש כו' וקדושת עזרה ר"ל עזרת ישראל. ומשם ואילך שהוא מחנה שכינה: (יג) אלא מינה הכל לפי זכותה שאינה דומה עושה מרובה לעושה מועט: יד) שנה. ואע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר. דכתיב וחטיך בצדקה פרוק וגו' הן תהיה ארכה לשלותך וכתיב כולא מטא על נ"נ מלכא וגו' לקצת ירחין תרי עשר. גמרא: טו) ב' שנים כו'. יתר. שנה אחת מנ"נ. ב' שנים מאמנון. ויהי לשנתים ימים ג' שנים מאחאב וישבו שלש שנים אין מלחמה: טז) תדע כו'. תורה ותלמוד בפ' סוטה. דילפינן ונקתה ונזרעה זרע. ונקתה ע"י זכיות כדי וביצת זרע פ' תדפים. וי"א יותר כדמפרש בגמרא: (יז) כאלו כו' בפי"ת מעין תכית שנתרוצצה

מבינה יופלה

יוצא אשה בקב(יט) ותפלות מתשעה קבין ופרישות(כא) הוא היה אומר, חסיד שוטה(כב) ורשע ערום(כג) ואשה פרושה(כד) ומכות פרושין(כה) הרי אלו מבלי עולם(כו)(כ): ה ר"ש אומר אין זכות תולה במים המרים, שאם אתה אומר הזכות תולה במים המאררים, מדהה(כז) אתה את המים בפני כל הנשים השותות, ומוציא את שם רע על הטהורות ששתו, שאומרים טמאות הן אלא שתלתה להן זכות. רבי אומר הזכות תולה במים המאררים, ואינה יולדת ואינה משבחת אלא מתנונה(כא) והולכת(כח), לסוף היא מתה באותה

מיתה

תפארת ישראל

ע"ז לזנות. וי"א דר"ל כתפל בלי מלח, דע"י שאין לה לב להבין טעמי התורה, יהיו לצחוק בעיניה: כ) מזונות מועטין: כא) *ר"ל מדים לה בל"ז נטיי' יתירי' לתפנות, להכי מוזהר טפי מללמדה תורה, והיינו דמזהיר ר' יהושע מללמדה טפי מר"א [כך נראה לי, ואי"נ מהו' אברהם ראטענשטיין פליט"א מצינו טובא שנשנו בלשון פלוגת', ואינן אלא לפרש, כבתוי"ט פ"ג מ"י דבכורים, וכ"כ לעיל פ"ב מ"א ד"ה רב"א]: כב) שמתחסד מלהציל אשה ערומה שטובעת בנהר: כג) *שמעריס להטעים דבריו להדיין קודם שיבא בעל מחלוקתו, [ואין זה עורכי דיינים הנזכר במסכת שביעית דל"א א'?] דהתם במספר לו כל הענין, והרי זה לא ירצה הדיין לשמוע, רק הכא איירי שאינו רק מטעים דבריו לדיין בערמ' שע"י סיפורו מדבר אחר יהא מטה לב הדיין להצדיקו אח"כ, וזה לא ימנע הדיין מלשמוע, כך נראה לי]. או שמחמיר לאחרים כמתחסד, ומקיל לעצמו, ועוד טובא חשיב בש"ס: כד) *במתנהגת בפרישות יתירה כפי שאינו נאות לאשה: כה) *שמכה ראשו בכותל כאילו מעלים עיניו מלהסתכל סביבו ומנקף רגליו בהלוכו שוחה במו עניו, ואינו רואה מכשולים שמונחים לפניו בדרך: כו) *שרזבן אין תוכן כברן, ובערמימותן לוכדין בנ"א: כז) *גוון הכהה נקרא דהוי. ולי"נ מהר"א רא"ש הנ"ל, ר"ל שישמכו לזנות, כי נכולם יש זכות מעט מתורה: כח) כעפית היולית:

שנפשתו

ר"ע מברטנורה

מבינה ערמימות ועושה דבריה בהלנע כדכתיב (משלי ח') אני חכמה שכנתי ערמה(יח): רוצה אשה בקב. ליזון מזונות מועטי' ויהיה תשמיש מצוי לה: מתשעה קבין ופרישות, לפרוש מן התשמיש הלכך אין טוב שתלמוד תורה: חסיד שוטה. מפרש בגמ' כגון דקטבעה אשה בנהר ואמר לאו אורח ארעא לאסתכולי באתתא ולאצולה: רשע ערום. כגון המטעים דבריו לדיין קודם שיבא בעל דין חברו ומשנפתחו בלב הדיין שערי זכות לדברי זה קשה לסלקן והרי רשעתו וערמתו של זה שעבר על לא תשא שמע שוא (שמות כ"ג): ואשה פרושה. כגון אשה כשפנית שהיתה עוגרת רחם הנשים היולדות בכשפים. ובשעה שהיתה היולדת מקשה בלדתה. היתה אומרת אלך ואתפלל אולי תקובל תפלתי וסותרת כשפי' ויולדת: מכות פרושין. שמכה עצמו להראות שהוא עניו ולנוע(יט). כגון שמהלך עקב בצד גודל ואינו מגביה רגלו מן הארץ ומתוך כך מנקף אצבעותיו באבנים והוא שנקרא בגמ' פרוש נקפי או מי שעושה עצמו כעוצם עיניו שלא להסתכל בנשים. ומתוך כך מכה ראשו בכותל ויצא ממנו דם. והוא הנקרא פרוש קוזאי כלומר שמקיז דם מראשו מחמת פרישותו: הרי אלו מבלי העולם. שרוצים להראות לבריות שהם חסידים ואין תוכם כברם: ה מדהה אתה את המים. מחסר ומחסיך. כגון החסר נקרא דיהה בלשון משנה. מתמוגה והולכת. נחלית והולכת:

נשמאת

עיקר תוי"ט

יט) שלא בגלוים וטפלה של תנור כי ההי"ו והטי"ת מתחלפין במוצא דטלנ"ת. והר"מ פי' תפלות דברי הבאי ודברי שקרים. מלש' היאכל תפל בלי מלח. שענינו דבר חסר וגרוע: (יח) ורבנן. כלומר בן עזאי. מבעי' ליה לכדר"י בר"ת דאמר אין ד"ת מתקיימין אלא בידי מי שמעמיד עצמו ערום עליה. פרש"י שפירש מכל עסקיו ונעשה כאילו עני וחסר כל. נ"א שמעריס שיתקיים תורתו לקבוץ על יד ללמוד מכל אדם: (יט) לי הר"ן החכמים קורין עצמן פרושים להיותם מפורשים מבני אדם שיש להם חסרונות והמדות הפחותות והרדיפה אחר תאות העולם. והם מיחלים לשכר העוה"ב ולמדות המעלות: כ) מבלי כו'. או מבלי עולם שאלו הדברים המפסידים הנהגות האדם. הר"מ. ירצה מציאות האדם לפי שהוא עיקר הבריאה בעולם השפל וכן אמרו על ג' דברים העולם עומד: כא) מתנוונה. פליגי בה. רב יוסף ס"ל דלת"ק מתנוונה נמי לא ורב ששת סובר דת"ק נמי ס"ל דתולה אבל מתנוונה וכו' ופרש"י ולא פליגי עליה דרבי אלא בסוף שהיא מתה באותה מיתה לחוד. ועתוי"ט:

עדים

מיתה: ו נטמאת מנחתה עד שלא קדשה בכלי, הרי היא ככל המנחות כט) ותפדה ל), ואם משקדשה בכלי, הרי היא ככל המנחות ותשרף, ואלו שמנחותיהן נשרפות, האומרת טמאה אני לך, ושבאו לה עדים שהיא טמאה לא), והאומרת איני שותה, ושבעלה אינו רוצה להשקותה, ושבעלה בא עליה[כב]) בדרך, וכל הנשואות לכהנים מנחותיהן נשרפות לב): ז בת ישראל שנשאת לכהן מנחתה נשרפת לג), וכהנת שנשאת לישראל מנחתה נאכלת לד), מה בין כהן לכהנת, מנחת כהנת נאכלת ומנחת כהן אינה נאכלת, כהנת מתחללת לה), ואין כהן מתחלל לו), כהנת מטמאה למתים, ואין כהן מטמא למתים, כהן אוכל בקדשי קדשים ואין כהנת אוכלת בקדשי קדשים לז). ח מה בין איש לאשה לח)[כח]), האיש פורע ופורם לט), ואין האשה
פורעת

ר"ע מברטנורה

ו נטמאת מנחתה עד שלא קדשה בכלי הרי היא ככל המנחות. שנטמאו עד שלא קדשו בכלי: ותפדה. ותצא לחולין. ומן המעות יקנה אחרת: ותשרף. שקדשה קדושת הגוף ואינה יוצאה עוד לחולין: וכל הנשואות לכהנים מנחותיהן נשרפות. ואפילו קרב קומץ כהלכתו ולא נטמאת. נשרפים שיריה על בית הדשן ואין נאכלים מפני שיש לכהן בעלה חלק בה שמשלו היא באה והתורה אמרה (ויקרא ו') וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל. ואין כולה כליל מפני שיש לה חלק בה. שלכפרתה היא באה. הא כיצד. הקומץ קרב בעצמו והשירים קרבין בעצמן (כג): ז וכהנת שנשאת לישראל. בת כהן מנחתה נאכלת. דכל מנחת כהן כליל תהיה כתיב. כהן ולא כהנת. וכן כהנת אלמנה וגרושה שהביאה מנחת נדבה נאכלת (כד): כהנת מתחללת. מן התרומה ומן הכהונה אם נבעלה לפסולים (כה). שוב אינה חוזרת לכשרותה לעולם: כהן אינו מתחלל. אם נשא גרושה. חללה. או זונה. אלא כל זמן שהוא עמה הוא פסול לעבודה (כו). משגרשה חוזר להכשירו דכתיב (שם כ"א) ולא יחלל זרעו. זרעו חלל והוא אינו חלל: כהנת מטמאה למתים. דכתיב (שם) בני אהרן. ולא בנות אהרן: ואין כהנת אוכלת בקדשי קדשים. דחטאת ואשם ומנחה בכולהו כתיב (שם ו') כל זכר בבני אהרן (כז) יאכלנה: ח האיש פורע ופורם. כשהוא מנוגע פורע את ראשו ופורם את בגדיו. דכתיב (שם י"ג) איש צרוע הוא וכו'. איש פורע ופורם. ואין האשה
פורעת

תפארת ישראל

כט) שנטמאו קודם שנתקדשו בכלי: ל) ותצא לחולין, ומהמעות יקנה אחרת: לא) *ואף על גב דבכי האי גוונא הקדש טעות הוא, דכשיש עדים לא יבדקוה המים? על כל פנים גזרינן שמא יאמרו מוציאין מכלי שרת לחול [כך מסקנת הש"ס ודלא כרתוי"ט]: לב) מיהו בנשואות לכהן הקומץ קרב כהלכתו, והשיריים נשרפין בבית הדשן, ובאינך דמתני' כל המנחה נשרף בבית הדשן· לג) שירי מנחה נשרפין, בבית הדשן בין מנחת סוטה או שאר מנחה שתביא. לד) ה"ה בגדולה שאינה עוד ברשות אב, דרק במנחת כהן כתיב כליל תקטר: לה) *בנבעלת לפסול לה, אסורה בתרומה ולהנשא לכהן: לו) *בבעל חללה או זונה. מיהו כל זמן שהיא בביתו פסול לעבודה: לז) והא דנקט הכא כהן קודם לכהנת שלא כסדר דרישא? כ"ש מדבעי למנקט בכולהו בן קודם ללאו: לח) *בשאר דברים שאין מענייני כהונה: לט) כשהוא מצורע:
עי'

עיקר תוי"ט

כב) עדים כו' בא עליה. ואע"ג דבהני אגלי מלתא למפרע דלאו קדיש נמשות קדיש גזירה שמא יאמרו מוציאים מכלי שרת לחולין גמרא. תי"ט: (כג) שלא כדקדוק ה' כן דקריבה היינו על המזבח. ואילו בית הדשן היינו מקום בעזרה לפסולי מוקדשים הנשרפים כמ"ש הר"ב לעיל פ"ג. אלא כפשטי. וכ"ע כל שממנו לאישים הרי זה בבל תקטירו מדכתיב לא תקטירו ממנו ה' כל שממנו ה' ור"א סבר מקריב השירים על המזבח ולשם עצים. ורבנן לית להו האי סברא אלא נשרפים שירים על בית הדשן כדאיתא בגמרא: (כד) ל"ד דה"ה חובה ועתוי"ט: (כה) כדדרשינן בקדושין דע"ח: (כו) ול' ספרא להחלו בזמן שהוא עמה מנהג יש פרי הוא חולין: (כז) ואף על גב דמבני אהרן ממעטינן ולא בנות אהרן. טרח קרא וכתב זכר לרבות בעלי מומין למחלוקת כמו שכתב הר"ב בפי"ג דזבחים: כח) מה בין כו'. עייר סוטה סך דספ"ק דקדושין וכן שם
דאין

פורעת ופורמת, האיש מדיר את בנו בנזיר מ) ואין האשה מדרת את בנה בנזיר, האיש מגלח על נזירות אביו מא) ואין האשה מגלחת על נזירות אביה, האיש מוכר את בתו מב) ל), ואין האשה מוכרת את בתה לא*), האיש מקדש את בתו מג) ואין האשה מקדשת לג) את בתה, האיש נסקל ערום, ואין האשה נסקלת ערומה מד), האיש נתלה מה) ואין האשה נתלית מו), האיש נמכר בגניבתו ואין האשה נמכרת בגניבתה מז):

פ"ד ארוסה ושומרת יבם א) לא שותות ולא נוטלות כתובה, שנאמר אשר תשטה אשה תחת אישה, פרט לארוסה ושומרת יבם ג), אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, ממזרת ונתינה ג) לישראל, ובת ישראל לממזר ולנתין, לא שותות ד) ב) ולא נוטלות כתובה ה):

ואלו

תפארת ישראל

מ) *עי' נזיר [פ"ד מ"ו]: מא) *דבנזר אביו והפרים מעות סתומי' לקרבנותיו ומת, אם בנו ג"כ נזיר יכול להביא קרבנותיו מהמעות האלו: מב) *קטנה: מג) *קטנה או נערה: מד) משום בזיונה: מה) *כל הנסקלין נתלין: מו) דמיעט' קרא: מז) מיהו שייר טובא מה שבין איש לאשה:

פ"ד א) שקנא להן הארוס או היבם ונסתרו: ב) מיהו לא נתמעטו רק משתיית מים, אבל כשקנא לה נאסרה כשנסתר'; ומה"ט גם כן הפסידה כתוב', מדגרמ' שתאסר עליו: ג) גבעונית: ד) דאשתו כתיב, בראוי', שתהי' אשתו: ה) *אף דשאר אלמנות לכה"ג נוטלות כתוב' [ככתובות ספי"א] ? זו שגם סתירתה גורמת

ר"ע מברטנורה

פורעת ופורמת: האיש מדיר בנו בנזיר. בנו קטן ותלה נזירותו עליו. ואפילו לכשיגדל (כט). וזו הלכה היא בנזיר ואין לה סמך מן התורה: האיש מגלח על נזירות אביו. אם נדר אביו בנזירות והפרים קרבנותיו ומת. והיה בנו נזיר או שנדר בנזירות לאחר מיתת אביו. הרי הבן מגלח ביום מלאת ומביא קרבנות שהפרים אביו. וגם זו הלכה ואין לה סמך: האיש מקדש את בתו. מקבל קדושי בתו קטנה (לב) שלא מדעתה. דכתיב (דברים כ"ב) את בתי נתתי לאיש הזה: האיש נסקל ערום. דכתיב (ויקרא כ"ד) ורגמו אותו וה"א לומר אותו ולא אותה. דהא כתיב (דברים י"ז) והוצאת את האיש ההוא או את האשה ההיא. אלא אותו בלא כסותו. אבל אותה בכסותה (לד): האיש נתלה. דכתיב (שם כ"א) ותלית אותו על עץ. אותו ולא אותה: האיש נמכר בגניבתו. דכתיב (שמות כ"ב) ונמכר בגניבתו. ולא בגניבתה:

פ"ד ארוסה ושומרת יבם. ארוסה שקנא לה ארוס. ושומרת יבם שקנא לה יבם: לא שותות. דמעטינהו קרא: לא נוטלות כתובה. שהיא גרמה לאסור עצמה עליו שנסתרה אחר קנוי דמקינוי ואיסור לא אמעיט. דכתיב (במדבר ה') דבר אל בני ישראל כו' לרבות ארוסה ושומרת יבם לקינוי (א): תחת אישה. ביושבת תחתיו הכתוב מדבר: נתינה. מן הגבעונים והאסורים לבא בקהל: לא שותות. דלא נאמרה פרשה אלא בראויה לקיימה (ג) דכתיב (שם) כי תשטה אשתו. בראויה לאישות הכתוב מדבר. פרט לאלמנה לכהן גדול וכו': לא נוטלות כתובה. ואע"ג דשאר אלמנות לכ"ג גובין כתובתן. כדאמרינן בכתובות. זו אין לה כתובה

עיקר תוי"ט

יאין אשה מפירה נדרי בתה: (כט) עי' פירושו פ"ד דנזיר מ"ו כו' וכ"ל דפי' לכשיגדל כלומר לאחר שנעשה גדול לענין נדרים ומיהו עד שיביא ב' שערות אחר י"ג שנים ותו לא דפשיטא דמכיון שיצא מרשותו לגמרי פקעה לה הדרת אביו וממילא א"צ להשלים עוד נזירותו ועתוי"ט: ל) בתו. לאמה כשהיא קטנה. רש"י: לא) בתה. דכתיב כי ימכור איש את בתו. גמרא: (לב) לאו לאפוקי נערה דבהדיא תנן האיש מקדש את בתו כשהיא נערה. אלא לאפוקי בוגרת: לג) מקדשת. מריבא דקרא דאת בתי נתתי לאיש יליף לה ואמר אבי הנערה אל הזקנים משמע למעט אמה דאינה זכאה בבתה לתת. תוס': (לד) אותו לגופי' איצטריך דבלא כסותו ועיקר טעמא משום בזיונה ועתוי"ט:

(א) דואמרת אליהם רבויא: ב) אלמנה כו'. משום דתלוקין טעמא הולכך לתלקן. תוס': (ג) ולא צריך לומר דתלוה משום אסגרת ליסנא כמ"ש ברפ"ט דיבמות. אלא כל עון קאמר ושוב דה"ם נמי בכלל כדלהבא

ב ואלו לא שותות ולא נוטלות כתובה ו), האומרת טמאה אני (לך) ושבאו לה עדים שהיא טמאה, והאומרת איני שותה ז), ושבעלה אינו רוצה להשקותה ח) ושבעלה בא עליה בדרך, נוטלת כתובתה ט) ולא שותה. מתו בעליהן עד שלא שתו, בית שמאי אומרים נוטלות כתובה ולא שותות, ובית הלל אומרים לא שותות ולא נוטלות") כתובה י): ג מעוברת חבירו ומינקת חבירו, לא שותה ולא נוטלת כתובה יא), דברי ר"מ, וחכמים אומרים יכול הוא') להפרישה יב), ולהחזירה לאחר זמן יג) אילונית וזקנה ושאינה ראויה לילד יד), לא שותות ולא נוטלות כתובה, רבי אליעזר אומר יכול הוא לישא אשה אחרת ולפרות ולרבות הימנה טו), ושאר כל הנשים או שותות או לא נוטלות כתובה: ד אשת כהן שותה ומותרת לבעלה טז) אשת

ר"ע מברטנורה

כתובה שהסתירה גרמה לה: ב אמר בעלה איני משקה ושבעלה בא עליה בדרך. שהוא גורם לה שלא תשתה. נוטלת כתובתה. מתו בעליהן. של כל סוטות הראויות לשתות ולא הספיקו להשקותן עד שמתו: ב"ש אומרים נוטלות כתובה. דשטר העומד לגבות כגבוי דמי(ד): ולא שותות. דכתיב (שם) והביא האיש את אשתו: וב"ה אומרים לא שותות ולא נוטלות כתובתן. כלומר מתוך שלא שותות אין נוטלות כתובתן. דשטר העומד לגבות לאו כגבוי דמי: ג מעוברת חברו. שמת או גרשה והניחה מעוברת או מניקה ואסרוה חכמים לינשא עד שיהיה הולד בן שתי שנים והלך זה ונשאה קודם הזמן וקנא לה ונסתרה: לא שותה. דהרי אינה ראויה לקיימה דס"ל לר"מ הנושא מעוברת חברו או מינקת חברו יוציא ולא יחזיר עולמית. ואין הלכה כרבי מאיר: יכול הוא להפרישה. עד כ"ד חדשים ולהחזירה. הלכך ראויה לאישות קרינ' בה: איילונית. דוכרניתא דלא ילדה: ושאינה ראויה לילד. ששתתה כוס עקרין. ואסור לקיימן למי שאין בנים: ר' אליעזר אומר יכול הוא לישא אשה אחרת. ויהיה מותר לקיים את זאת. הלכך ראוי' לאישות היא. ואין הלכה כרבי אליעזר: ד אשת כהן שותה ומותרת לבעלה. אם נמצאת נקיה. דמהו דתימא הואיל והשם כהן

תפארת ישראל

גורמת שתאסר, תפסד: ו) אף על פי שהוכנו לשתות אפילו הכי לא שותות וכו' והן אותן שנשנו לעיל [פ"א מ"ג] לענין אכילת תרומה. ולי"נ מה' אברהם ראטענשטיין שליט"א, להכי חלק להו בב' בבי וקתני ואלו ומשום דחלוקין בטעמן מהך דלעיל [ועי' תוס' ר"פ]: ז)*קודם שנמחקה המגילה [כפ"ג מ"ג]: ח)*ר"ל אבל שבעל' וכו'. ואפשר לע"ד דאדלעיל קאי, ושבעל' בא עליה בדרך, אף שאמרה אחר כך איני שותה או שאמר בעלה איני משקה, אפ"ה נוטלת כתובה ועוד נ"ל דגי' הספר נכונה, והכי גרסינן נמי לעיל פ"ו מ"ג ולא גרסינן שאמר בעלה איני משקה דא"צ כלל לאמיר' דידיה ורק בדידה צריך שתאמר טמאה אני או איני שותה דאל"כ מנא ידעינן: ט) דהוא גרם לה: י) *פליגי בשטר העומד לגבות, דלב"ש כגבוי, והוא מוחזקת. יא) דס"ל לר"מ יוציא ולא יחזיר עולמית: יב) עד סוף כ"ד חודש משנולד: יג) וראויה להיות אשתו: יד) ששתתה כוס עקרין: טו) ואפי' הכי פליגי רבנן, דלא דמי למעוברת ומינקת חבירו, דהכא אסורה מצד עלמא: טז) *ולא חיישי' שמא נאנסה, דהא לא בדקי לה מים, ומה"ט הוא

ס"ד

עיקר תוי"ט

לשון שירא ורק בלבה דס"ל דירתא מבירה דד"ס נמי בכלל זו נ"ל. תוי"ט וע"ש: (ד) ול"ז למ"נ ס"ד דיבמות דשם ספק נשואה. ושוי ספק אי עומד לגבות כלל משא"כ הכא דכשמת הבעל והאי עומד לגבות אלא שספק אחר נבוא לשפידה הוי היא שנשבע ומוחזקת גמרא: ה) ולא נוטלות. לא צריך לומר בשמת לשם על זוקתה כמו בפ"ק דכתובות מ"ו א' ואימתא לא יתם שברי רגלים לדבר שקנא לה ונסתרה וכתובה טוליאם מאותה תפסה ועשאה ספק תוס': ו) יכול הוא כו'. והכי ס"ל לרבנן או אשה או בנים כמ"ש במ"ב פ"ו דיבמות. וכ"ש הכי רבנן ליה לטו כך סברה במעוברת ומאי שנא נ"ל דאיילונית איסורייהו דמפקד אפריה ורביה ואהדיק מטה מן התורה אסורה. אבל מעוברת ומינקת לא גזרו להתחיק שום מטה. אלא מפני הבא התינוק שמא שתעבר שמת בזמן הנקה כו' ולפיכך לא החמירו בה [illegible] שכשב כר"מ באין כאן עבירה כגומר אלא

תקנב

אשת סריס(יז) (ט) שותה(יח). ע"י כל העריות מקנין(יט), חוץ מן הקטן(כ) (י) וממי שאינו איש(כא): **ה** ואלו שבית דין מקנין להן(כב). מי שנתחרש בעלה או נשתטה(כג), או שהיה חבוש בבית האסורין. לא להשקותה אמרו אלא לפוסלה מכתובתה, רבי יוסי אומר אף להשקותה. לכשיצא בעלה מבית האסורין ישקנה:

פ"ד

תפארת ישראל

ס"ד דלא תשתה מדכתיב והיא לא נתפשה, אסורה, הא נתפשה מותרת, זאת משקה, אבל אשת כהן שגם בנתפשה אסור' לא ישקה, קמ"ל שותה: יז) סריס חמה, או בשתה כוס עיקרין [ועי' יבמות ספ"ח]: יח) דמותרת לו אף דאינו בר בנים: יט) אפי' בקינא לה מאביה ואחיה או שחוף שאין אברו מתקשה: כ) פחות מבן תשע שנים: כא) *בהמ', דאין זנות לבהמה. ונ"ל דלהכי לא נקט ומבהמה, היינו אליבא דר' יוסי [כלאי' פ"ח מ"ח] דקאמר האדני שדה מטמא' באוהל כאדם, והיינו לפי הירושלמי שם בר נש דטור, והוא מין קוף גדול בקומת אדם [וואלדמענש] בל"א ולהכי אצטריך הכי לאפוקי', דאע"ג דלר' יוסי אינו בהמה אעפ"כ אינו איש: כב) כשרואין בה פריצות: כג) *ונ"ל דדוקא בנשתטי'. דהיינו שלא מחמת חולי: אבל בנטרפה דעתו דהיינו מחמת חולי [כנדה די"ג], אפשר דאין ב"ד מקנאין לה, דימתינו עד שיתרפא ויקנא הוא בעצמו ותשתה. ולזה הערני י"כ מהר"א רא"ש נ"י, רק די"ל דדמי לחבוש בבית אסורי' שאין ממתינין:

פ"ס

ר"ע מברטנורה

כהן שנאנסה אסורה לבעלה. נחוש לה שמא נאנסה ולכך לא בדקוה המים. קמ"ל(ז): אשת סריס שותה. דלא תימא מבלעדי אישך אמר רחמנא. והאי לאו בר הכי הוא. קמ"ל(ח): על ידי כל העריות מקנאים. אם קנא לה מאביה או מאחיה. ומאחד מכל עריות ונסתרה הוי קנוי ונאסרה עליו ושותה. דלא תימא נטמאה נטמאה ב' פעמים אחד לבעל ואחד לבועל היכא דמתסרא עליה בהאי זנות לאפוקי הא דאסורה עליה וקיימא אימא לא קא משמע לן(י): חוץ מן הקטן. פחות מבן ט' שנים ויום אחד שאין ביאתו ביאה כך פירש הרמב"ם(יא). ולי נראה קטן פחות מבן י"ג שנה ויום א' ולא הביא סימני' דכתיב (במדבר ה') ושכב איש אותה. איש ולא קטן: וממי שאינו איש. למעוטי בהמה(יב): **ה** ואלו שב"ד מקנאין להם. אם רואים אותם שמתנהגו' בפריצות: ולא להשקות אמרו. דהא בעינן והביא האיש את אשתו וליכא. ובעלה כמי שכתיב' אינו יכול להשקות' בקנוי זה דבעינן וקנא והביא. ור"י לא בעי וקנא והביא. ואין הלכה כר"י. וסומא אינו משקה את אשתו. שנאמר (שם) מעיני אישה. וממה שנאמר (שם) אשה תחת אישה למדנו שכל המונע הבעל מלהשקות מונע האשה מלשתות אם היה אותו הדבר באשה. לפיכך אם היתה היא סומא אינה שותה(יג). ואם היתה חגרת אינה שותה. שנאמר (שם) והעמיד אותה הכהן. וכן אם היתה גדמת. שנאמר (שם) ונתן על כפיה. או אלמת דבעינן ואמרה האשה וכן אם היה הבעל חגר או גדם הוא אלם אינו משקה. מדכתיב אשה תחת אישה כדאמרן:

פ"ב

עיקר תוי"ט

תקנה ומ"מ אסור לעבור. אבל אילונית היא גזירה ובכלל עשו משמרת למשמרת. והיא עבירה מד"ס. ועתוי"ט: (ז) וקשיא דאשת כהן שנשתה מותרת מבעי' ליה ובגמרא אשת כהן שותה פשיטא ס"ד אשת כהן דאפילו כי נתפשה אסורה אימא לא תשתה קמ"ל ומותרת לבעלה פשיטא במתכוונה דרך אברים כו' אימא דנאנסה כו' קמ"ל. ועתוי"ט: (ח) ומבלעדי אישך לקדמה שכיבת הבעל לבועל תוס': (ט) אשת סריס. לי' כר"מ סריס חמה או סריס אדם המותרות לבעליהן. וסריס אדם כששתה כוס של עקרין שמותרת לו. וקרי ליה סריס אדם לפי שע"י אדם בא לו. כ"מ ועתוי"ט: (י) ותימה הא שמעינן לה מאלמנה לכה"ג דאסורה וקיימא לבעל ואפ"ה איצטריך קרא דכי תשטה למעוטי הא לאו הכי שותה תוס': (יא) משמע ליה כו' דבן ט' ויום א' כיון שביאתו ביאה איש מקרי לגבי שכיבה. כ"מ ובזה מסולק מה שהשיג עליו הר"ב: (יב) שאין זנות לבהמה כדתנן במ"ג פ"ו דתמורה אתנן כלב מותר. גמרא: (יג) ומשמע דחרש ושוטה שאין מונע להשקותה אלא ממה שאינן בני קינוי ולא שמיעטם הכתוב מצד המום שבהם שאינן בכלל היקש דאשה תחת אישה. והר"מ בחבורו כתב דחרש והרשת אינן שותות דא"ק ואמר וגו' שתהא שומעת והשמיע שוטים ולא ידעתי מנין לו זה הלימוד דבגמ' ת"ל איש איש לרבות אשת חרש ואשת שוטה כו':

פ"כ

פ"ה כשם שהמים בודקין אותה, כך המים בודקין אותו א) שנאמר ובאו ובאו ב), כשם שאסורה לבעל כך אסורה לבועל, שנאמר **נטמאה ונטמאה** ג), דברי ר"ע, אמר רבי יהושע כך היה דורש זכריה בן הקצב ג), רבי אומר שני פעמים האמורים בפרשה אם נטמאה נטמאה אחד לבעל ואחד לבועל ד): **ב** בו ביום ה) דרש רבי עקיבא וכל כלי חרש אשר יפול מהם ו) אל תוכו, כל אשר בתוכו יטמא אינו אומר טמא אלא יטמא ז), לטמא אחרים, לימד על ככר שני שמטמא את השלישי ח)ג) אמר רבי יהושע, מי יגלה עפר מעיניך רבן יוחנן בן זכאי, שהיית אומר עתיד דור אחר לטהר ככר שלישי, שאין לו ד) מקרא מן התורה שהוא טמא ט), והלא עקיבא ה) תלמידך י) מביא לו מקרא מן התורה שהוא טמא, שנאמר כל אשר

ר"ע מברטנורה

פ"ה כך בודקים אותו. את בועל (א): ובאו ובאו. שיהיה בוי"ו יתירה לדרשה: נטמאה ונטמאה. וי"ו יתיר' דבנטמאה שניה לדרש' (ב): רבי אומר שני פעמים וכו'. רבי לא דריש וי"ו יתירה כר"ע אלא רבויא דקרא קא דריש בין בובאו ובאו. בין בנטמאה ונטמאה: **ב** בו ביום דרש. **כל** היכא דתנינן **בו** ביום ביום שהושיבו את **רבי** אליעזר בן עזרי' לנשיאות שנתרבו התלמידים שנתנו רשות לכל ליכנס. ומשום דקך דרשא דנטמאה ונטמאה נמי **בו** ביום לדרשא נקטינהו לכל הנך הכא: **כלי** חרס. הוא ראשון שנטמא מן השרץ שהוא אב. והאוכל שבתוכו שני שטמאו הכלי: אינו אומר טמא. **כל** אשר בתוכו טמא אלא יטמא. למדרש ביה נמי יטמא שמטמא את אחרים למד על ככר שני. להכי נקט ככר לפי שהוא מצוי בתנור: שמטמא את השלישי. ואפילו בחולין. דקרא סתמא כתיב: דור אחר. מן התלמידים לבא שיטהר את השלישי. ואף בתרומ' שאין לו מקרא מן התורה: והרי עקיבא תלמידך מביא לו ראיה מן המקרא שהוא טמא אף בחולין. ואין הלכה **כרבי** עקיבא
דאין

תפארת ישראל

פ"ה א) את הבועל: ב) מדכתיב וי"ו יתירה: ג) כדבריך הבל אי"ל דר"ל כלקמן, והיינו כרבי דהרי ר"ע ור' יהושע ור' זכרי' בן הקצב כולם בזמן החורבן היו כדמוכח מכמה דוכתי וקדמו טובא לרבי שנולד כ"ב שנה אחר החורבן, אחר חורבן ביתר ביום שנהרג רע"ק. והחילוק שבין הדרשות, דרי' לא דרש וי"ו יתיר' רק ממלת נטמאה יתירה: ד) וא"ל למדרש וי"ו יתירה: ה) באותו יום שדרשו ונטמאה ונטמאה, שבאותו יום הושיבו ר"א בן עזרי' לנשיאות, וניתן רשות לתלמידים רבי' לכנס לביהמ"ד, ו) מהשרצי': ז) דרשינן כאלו כתיב יטמא: ח) דהשרץ אב הטומ', והכלי שנטמ' ממנו ראשון והאוכל שנגע בכלי שני, וקרי ביה יטמ', דהאוכל שנגע בשני נעשה שלישי, ונקטו ככר, מדמצוי בתנור: ט) *דטמא רק מכח ק"ו מטבול יום, שמותר בחולין ופוסל בתרומ', שני שפסול בחולין [כטהרות פ"ב מ"ג], אינו דין שיעשה שלישי בתרומה, מה לטבו"י שאינו רק באדם וכלי' שיש במינן אב, מהא"כ אוכל א"א שיהיה אב הטומאה [כפתיה' לטהרות סי' ס"ג]? כלי חרס יוכיח שאין במינו אה"ט [עי' שם סי' ס"ב], ואפי' הכי פוסל תרומה, מה לכ"ח שמטמא' מאוירו, טבו"י יוכיח, וחזר הדין לא הרי זה וכו', הצד השוה שבהן, שהן טמאין ומטמאין, אף וכו'. ואמר ריב"ז שהדור האחרון יפרך, מה להצד השוה שכן יש בהן צד חמור? ורבן יב"ז צד חמור לא פריך [עי' תוס' כתובות דל"ב א' ד"ה שכן]: י) *בר"ש
תלמיד

עיקר תוי"ט

(א) הה"נ נומר שבעל אם אינו מנוקה מעון. דהא כשאינו מנוקה מעון לא בדקי לה מיא לדידה. והא דלא תנן לבועל כדקתני בסיפא דהכא איידי דתני אותה תני אותו וסיפא איידי דתני בעל תנא בועל גמרא: (ב) דלביאה מים תלתא כתיבי. ומייתי חד לגופיה שהקב"ה גוזר שיבואו בה המים. וחד לעשייה מודיע הקב"ה ומבטיח לישראל שיבדקום המים. וחד לידיעה דבטן והדר ירך שלא להוציא לעז כוון דבקללה מזכיר הירך תחל'. ותלתא וי"ו לגופיה ומפייה וידיעה לבועל גמרא. ומשום הכי באיסור דבועל סגי בחד וי"ו לדרשא: ג) **את השלישי**. לפמ"ש הר"ב בפ"ק דפסחים מ"ו דאין אוכל מטמא אוכל מן התורה אליבא דר"ע נמי. פרש"י שם דשלישי דהכא היינו מסקין: ד) **שאין לו** כו'. גמרא. ומאחר דאין לו למה טמא. ומשני מן התורה אין לו. מדין ק"ו יש לו. ודור אחר פריך עליה: ה) **עקיבא** כו'. ולא נמנה בין התלמידים החשובים שהיו
לו

אשר בתוכו יטמא יא): ג בו ביום דרש רבי עקיבא ומדותם מחוץ לעיר את פאת קדמה אלפים באמה וגומר, ומקרא אחר אומר מקיר העיר וחוצה אלף אמה סביב, אי אפשר לומר אלף אמה שכבר נאמר אלפים אמה, וא״א לומר אלפים שכבר נאמר אלף אמה, הא כיצד אלף אמה מגרש יב) ואלפים אמה תחום שבת יג). רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי אומר אלף אמה מגרש ואלפים אמה שדות וכרמים יד): ד בו ביום דרש רבי עקיבא אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת לה׳ ויאמרו לאמר, שאין תלמוד לומר לאמר טו) ומה תלמוד לומר לאמר, מלמד שהיו ישראל עונין אחריו של משה על כל דבר ודבר, כקורין את ההלל, אשירה לה׳ כי גאה גאה לכך נאמר לאמר טז) רבי נחמיה אומר כקורין את שמע יז) ולא כקורין י) את ההלל יח): ה בו ביום דרש רבי יהושע בן הורקנוס, לא עבד איוב את הקב״ה אלא מאהבה, שנאמר הן יקטלני לו איחל, ועדין

ודבר

תפארת ישראל

תלמיד ר״א בן הורקנס, תלמיד ריב״ז: יא) ואין הלכה כר׳ עקיבא ושלישי רק פסול בתרומ׳: יב) [אנגער], מקום פנוי מאילנות וזריע׳: יג) ״ר״ל ועוד אלף אמה לענין תחום שבת נאמר, ולא לתתם ללויים, וס״ל תחומין דאו׳, ולא קיי״ל כן: יד) ר״ל ועוד אלף אמ׳ לשדות וכרמים ללויי׳: טו) ״דבכל דוכתא פי׳ לאמור, שנכתב בתורה הלשון שבו נאמר בלי שנוי הגוף. ופירושו בל״א [פאלגענדע ווארטע], אבל הכא א״ל כן, דהרי בל״ז כתב מקמי הכא „את השירה הזאת״ ופשיטא שנכתבה בלשון שנאמר׳. א״נ בכל דוכתא י״ל דצריך לאמור לדרשה לא אמור בדברים [כיומא ד״ד ב׳] אבל הכא ודאי אין כאן איסור לאמרו: טז) ״משה אמר השירה לד׳ וגו׳ והן עונין אחריו כדבריו, משה אמר עזי וזמרת וגו׳, והן אומרים אשירה לד׳ וכן כל פסוק ופסוק: יז) ״ר״ל כש״ץ שמתחיל שמע, וקורין הצבור כולן אחריו, כ״כ הכא שרה רוח הקודש על כולן, וכשפתח משה, כוונו כולן לומר יחד השירה ככתבה: יח) ״כ״ל דלהכי קאמ׳ תו ולא וכו׳, דסד״א דק״ש ל״ד אלא ר״ל ברכת ק״ש משום דיש בתפלתן כמי פסוקי׳ שהצבור עונין כל דבור ודבור שאמר הש״ץ [כמג״א סי׳ מ״ט], והייט כקטן המקרא ההלל שנזכר בש״ס [סוטה ד״ל ע״ה], להכי קאמ׳ ולא כקורין וכו׳, דהכא לא קראו השירה פסוק אחר פסוק, כפסוקי ברכת ק״ש, משה התחלה ואח״כ ישראל אלא קראו כולן יחד. רק משה

פתח

ר״ע מברטנורה

דאין שני עושה שלישי בחולין. אלא בתרומה: ג מגרש. רחבה פנויה מזריעה ומאילנות לנוי העיר. והאלפים לא הוזכר לתתם ללוים ולא נאמרו אלא ליציאת תחום שבת: שדות וכרמי׳. והאלפים סביב נתנו ללוים. מהם הניחו אלף סביב העיר למגרש והשאר(ו) שדות וכרמים. והלכה כר׳ אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי שתחום אלפים אמה דרבנן(ז): ד שאין ת״ל לאמר. שאין דומה לשאר לאמר שבתורה שהשכינה מדבר למשה לאמר הדבור לישראל. אבל כאן. אין לומר כן: כקורין את ההלל. ראשי פרקים בלבד היו עונים אחריו(ח): ה מאהבה. שאהב את המקום:

שקול

עיקר תוי״ט

לו לריב״ז שמנאם במ״ת פ״ב דאבות. לפי שלא תלמידו כי׳ אלא תלמיד תלמידו. והוא ר״א בן הורקנוס: (ו) וכ״ל משום דתפסת מועט תפסת. כיון דבחד ענינא הוא לר״א. אבל לר״מ דקרא דאלף בשל לוים וקרא דאלפים בשל שבת דתרי עניני נינהו מקיימין המקראות שניהם כמות שהן: (ז) ש״מ דלר״ע אלפים דאוריי׳ כן ועתוי״ט שהניח בצ״ע: (ח) מסיים בברייתא משה אמר אשיר׳ לה׳. והן אומרי׳ אשיר׳ לה׳. משה אמר כי גאה גאה. והן אומרי׳ אשירה לה׳. ולשנא דראשי פרקים קשיא ולכן כ״ל שהשירה מתחלקת לענינים ופרקים ובכל פ׳ היו עונין אותו ראש פרק. ובהלל פליגי רש״י ותוס׳. דלרש״י בראשי פרקים עונים ראשי פרקים ולא יותר. ועל כל דבר מאז מראשי פרקים עונין הללויה. עד שיגמור את ההלל. ולהתוס׳ מתחלת הפרק עד סופו עונה ראשו של כל דבר ודבר עד סופו וכן פרק שני כו׳: ט) את שמע. כסופר הפורס על שמע בבהכ״נ. שהוא פותח תחלה והן עונין אחריו פרש״י וקורין כולן יחד וכך שרתה רוח הקודש על כולם וכוונו יחד את השירה כתבה. ומפ״ה בגמרא טעמא ד״ל דדרשינן ויאמרו דאמור כולהו בהדי הדדי לאמר דפתח משה ברישא: י) ולא כקורין. ״ל דלה״ק תו לאפוקי נמי מדעת שלישית כקטן המקרא את ההלל. והן עונין אחריו כל מה שהוא אומר

משה

הדבר שקול יט) לו אני מצפה או איני מצפה כ) ת"ל עד אגוע לא אסיר תומתי ממני, מלמד שמאהבה עשה, אמר רבי יהושע מי יגלה עפר מעיניך ריב"ז, שהיית דורש כל ימיך שלא עבד איוב את המקום אלא מיראה, שנאמר איש תם וישר ירא אלהים כא) וסר מרע, והלא יהושע תלמיד תלמידך כב) לימד שמאהבה עשה:

פ"ו מי שקינא לאשתו ונסתרה, אפילו שמע מעוף א) הפורח ב). יוציא ויתן כתובה ג). דברי רבי אליעזר ג), רבי יהושע אומר עד שישאו ב) ויתנו בה מוזרות בלבנה ד): ב אמר עד אחד אני ראיתיה שנטמאת ה) לא היתה שותה, ולא עוד אלא אפילו עבד אפילו שפחה הרי אלו נאמנין אף

ר"ע מברטנורה

שקול. משקלו שוה אינו מכריע לכאן ולכאן. יש לו הכתוב בוי"ו ומשמעותו כאלו היה לא באל"ף. ויש לא באל"ף. ומשמעותו כאלו כתוב בוי"ו (יא). הן יקטלני הלא הוא הורגני לא איחל לו עוד. או לו אני איחל: מיראה. מדאגת פורענות שלא תבא עליו: ירא אלהים. ולא אוהב אלהים: פ"ו מי שקינא לה ונסתרה אפילו שמע מעוף הפורח. שנסתרה. יוציא ויתן כתובה. ר' אליעזר לטעמיה דאמר בפ"ק סתירה לא בעיא עדות ואפי' עבד ואפי' שפחה נאמנים דהיינו נמי כעוף הפורח דאתקשא סתירה לטומאה דכלהו מהימני בה. הלכך נאסרה עליו. ואם אינו רוצה להשקותה יוציא ויתן כתובה: רבי יהושע אומר עד שישאו ויתנו בה מוזרות בלבנה. נשים הטוות לאור הלבנה. (ג) רבי יהושע לטעמיה דאמר משקה על פי שנים מיהו משישאו ויתנו בה מוזרות בלבנה בפריצותה מכוער הדבר והלא דהא אפילו מיא נמי לא בדקי לה כדתניא בפרק קמא. וטהורה היא. ולא שישאו ויתנו בה מוזרות בלבנה. והלכה כרבי יהושע: ב אני ראיתיה שנטמאת. באותה סתירה שהיא על פי עדים לרבי יהושע. או על פי עוף הפורח לרבי אליעזר: לא היתה שותה. דעד אחד נאמן בה אף להפסידה כתובתה שרגלים לדבר (ד): אף

תפארת ישראל

פתח, ובתוס' הביא תוספ' דמפרש ר"נ דמשה פתח אשירה לה' והם סיימו כי גאה גאה, וכן כל פסוק: וא"כ צ"ל דמה דקאמר כקורין שמע, היינו מדשומע כעונה הו"ל כק"ש פסוק אחר פסוק: יט) ר"ל בספק, דאפשר לפרשו מירא': כ) *דיש לפרשו, לא איחל, בתמיה?: כא) *ולא כתיב אוהב אלקי', ואף על גב דגבי אברהם נמי כתיב כי ירא אלקי' אתה? צ"ל דהכא שאני דסמיך ליה וסר מרע, משמע דהיה סר מרע רק מיראת אלהים. משא"כ התם יראת אלקי' היינו יראת הכבוד, [עהרפורכט] בל"א: כב) ר"ל תלמיד ר"ע, שהיה תלמיד תלמידו של ריב"ז [כלעיל סי' י']: פ"ו א) *ששמע [פאפאגייא] שאומ' שנסתרה והדרך העוף ההוא לחזור ולדבר מה ששמע מאדם מדבר, ואף זה ודאי כך שמע גם הוא מאדם. ולרמב"ם ר"ל ששמע שנטמא': ב) דנאסר' עליו: ג) לטעמיה בפ"ק דא"צ עדות לסתירה: ד) *נשים שטוות לאור הלבנה ומפחד בלילות מתקבלות לטוות יחד, ומדברות יחד דברים של יום; ואורחי' דמלת' נקט, ור"י לטעמי' דצריך ב' עדים. רק מדמפורסם פריצותה גם לאלה הנשים, שוב לא יבדקוה המים ועכ"פ הפסידה כתוב': ה) באותה סתירה, לכל מ"ד כדאית ליה. והא דלא כלל להו תנא בהדי ע"א, דהרי כולן נאמני'? י"ל משום דסד"א דהניכן שוין באמנות, להכי פלגינהו לאשמעי' דבמכחישין זא"ז ע"א עדיף, מדמחייב בשבוע' בדיני ממונות, ועפ"ש

עיקר תוי"ט

משה אמר אשירה לה' כו' והן אומרים אשירה לה' כו' להכי אמר כו' דאפי' בקריאה זו נמי לא (יא) וכ"כ הר"ב ובגמרא לא מייתי אלא בכל צרתם לא צר (ישעיה ס"ג) דכתב באל"ף וכו' (שם) ומלאך פניו הושיעם אלא דמשמע הכי ומשמע הכי:

א) מעוף. אפי' שיש לו ראיה מצפצוף העוף. הר"מ: ב) עד שישאו כו'. כלומר משום סתירה שהיא בה ב' עדים אינה נאסרה עליו. רש"י: (ג) שהואיל וטוות בלילה הנה מפחד בלילות מתקבצות לסיום בקנון ומשיחות ביחד: (ד) בגמרא תדר"י מפני מה האמינה תורה עד א' בסוטה ברגל"ד שהרי קינא לה ונסתרה

אף לפוסלה מכתובתה, חמותה, ובת חמותה וצרתה ויבמתה ובת בעלה ו) הרי אלו נאמנות, ולא לפוסלה מכתובתה ז) אלא שלא תשתה ח): ג שהיה בדין ט) ומה אם עדות ראשונה י), שאין אוסרתה איסור עולם יא) אינה מתקיימת בפחות משנים יב), עדות אחרונה יג) שאוסרתה איסור עולם, אינו דין שלא תתקיים בפחות משנים יד), תלמוד לומר ועד אין בה, כל עדות שיש בה טו) קל וחומר לעדות הראשונה מעתה, ומה אם עדות אחרונה שאוסרתה איסור עולם, הרי היא מתקיימת בעד אחד'), עדות ראשונה שאין אוסרתה איסור עולם, אינו דין שתתקיים בעד אחד, תלמוד לומר כי מצא בה ערות דבר טז), ולהלן הוא אומר ע"פ שנים עדים יקום דבר, מה דבר האמור להלן

ר"ע מברטנורה

אף לפוסלה מכתובתה. שלא תשתה ולא תיטול כתובתה: יבמתה. אשת אחי בעלה: ובת בעלה. מאשה אחרת: הרי אלו נאמנות. לעדות זו. אע"פ שהן פסולות לכל שאר עדות שהוא לרעתה. לפי שהתורה האמינה כל עדות שיש בה. ומיהו לא לפסלה מכתובתה שונאות אותה. אלא שלא תשתה: ג שהיה בדין שלא יהא נאמן בה עד אחד אם לא מגזרת הכתוב: עדות הראשונה. סתירה שאין אוסרתה איסור עולם. אלא עד שתשתה: אינה מתקיימת. בפחות משנים. כדבעינן למימר מגזרה שוה ור' יהושע היא: עדות האחרונה. טומאה: כל עדות שיש בה. נאמן בה. דכתיב ועד אין בה. וכל עד האמור בתורה סתם. אינו אלא שנים. מדאיצטרך קרא לומר (דברים י"ט) לא יקום עד אחד באיש שמע מיני' דעד שנים במשמע. עד שיפרוט לך הכתוב אחד. והכי קאמר קרא תרי לית בה אלא חד. וקאמר והיא לא נתפשה' לאיסורה(ה)

אלא

תפארת ישראל

ועס"פ: ו) *כולן שונאיה [כיבמות פט"ו מ"ד]: ז) *מדשונאי' אותה: ח) ואע"ג דיש להוש דחוששין שמא אם תשתה ותמצא נקיי' תהי' מותרת לבעלה, והם משנאתן אותה רוצים לאוסרה על בעלה [כיבמות שם]? י"ל כיון שקנא לה ונסתר' רגלים לדבר דקושטי קאמרו, ותאסר על בעל' [כרמב"ם פ"א מסוטה הט"ו]: ט) שלא יהא עד א' נאמן אטומ': י) שעל הסתיר': יא) רק עד שתשתה: יב) כפר"ק משנה א': יג) שעל טומ': יד) *ואי"ל מה לעדות אחרונ' שכן רגלי' לדבר שהרי קינא לה ונסתרה? י"ל לפמ"ש תוס' [ד"ז] דבשתתה ולא בדקוה המים, ואח"כ בא ע"א אטומ', אסור, אף דבכה"ג מדלא בדקוה המים, איכא רגלי' לדבר איפכ' שהעד משקר. עוד י"ל עריפת עגלה יוכיח [כלקמן פ"ט מ"ח]: טו) *דכל עד סתם בתורה, שנים במשמע, והכא ה"ק קרא שנים אין בה רק עד אחד [ולכאורה קשה אם דוחקא לומר דהאי ועד אין בה ר"ל ב' עדים אבל עד א' יש לה אטומ', אז אסור' נמצא דלא קאי קרא אהשקאה שמזכיר בהך ענייני' להלן, והרי שפי מכתשר לומר דקאי אהשקאה [דהרי והיא לא נתפשה האסורה לא נזכר בקרא] וה"ק קרא, ועד אין בה שאין בה אפי' ע"א אטומ', אז שותה, אבל כשיש ע"א אטומ' אינה שותה? וכן משמע מרש"י בחומש, ע"ש וג"ל דלש"ס הזה ק"ל למה הזכיר הכ' ושכב איש אותה ונסתרה והיא נטמאה' קודם שמזכיר הכתוב עיקר הענין דהיינו ועבר עליו רוח קנאה וגו'? ואת"ל כמ"ש המפרשי' שהבעל חושב כן ששכב איש אותה ונסתרה והיא נטמאה [ודושכב] וקרא דועבר עליו רוח קנאה פרושא דושכב איש אותה הוא לומר שאינו ודאי כן רק שחשדה כך; עכ"פ מאי האי דמסיים קרא דושכב ועד אין בה והיא לא נתפשה, הרי כיון שאין כאן אפי' ע"א שנטמאה', מה שייך והיא לא נתפשה שלא נאנסה', הרי אין כאן עד טומ' כלל? אע"כ דה"ק קרא אם מעלה בו מעל, דהיינו כשעברה על קנויו, אז מחזקינן ששכב איש אותה, אף שנעלם מעיני אשה, מיד כשנסתרה מחזקינן לה בחזקת שנטמאה, אפי' כשעד אין בה, ר"ל שאין ב' עדי', רק ע"א אטומ' שאומר שלא נתפשה באונס, ובתר הכי קאמר קרא הכל אם עבר עליו רוח קנאה בלי עדי טומ' כלל. בין והיא נטמא' ר"ל שמסתבר שנטמאת', ובין שעבר עליו רוח קנאה ומסתבר לבעל שלא נטמא', על כל פנים מדעברי' על קנויו אסורי' לבעל עד שיביא' אל הכהן להשקותה]: טז) הך קרא להו בקנוי וסתירה כתיב וגם בש"ס מקשה תיפוק לי' דאין קנוי רק בב' עדים מדכתיב בטומאת סוטה ועד אין בה, בטומאה לבד שני עד אחד ולא בקנוי? ומשני דה"כ קאמר דקנוי בע"א לא מהני היינו ממעוט' דמלת בה אבל

בטומאה

עיקר תוי"ט

ונסתרה. ועד א' מעידה שהיא טמאה: (ה) וכן לי' רש"י ובגמרא אסורה וכלומר ק"ה דקאמר והיא לא נתפשה ט דליט הוה בה עד א' ושיא לא נתפשה היתה אסורה: ו) ומה וכו'. תימה דהא"מ למיפרך כתם איכא רגל"ד

ולפמ"ש

להלן על פי שנים עדים, אף כאן על פי שנים עדים: ד עד אומר נטמאת ועד אומר לא נטמאת יז) אשה אומרת נטמאת ואשה אומרת לא נטמאת, היתה שותה יח), אחד אומר נטמאת ושנים אומרים לא נטמאת יט) היתה שותה כ) שנים אומרים נטמאת ואחד אומר לא נטמאת לא היתה שותה כא):

פ"ז אלו נאמרין בכל לשון א) פרשת סוטה ב) ווידוי מעשר ג) קריאת שמע, ותפלה ד)ה) וברכת המזון, ישבועת

ר"ע מברטנורה

שלמא עד אחד מהימן: ד עד אומר נטמאת ועד אומר לא נטמאת. אוקי חד לגבי חד. והרי היא בספיקא ושותה. ודוקא כי אתו בהדי הדדי. אבל בזה אחר זה כשאמר הראשון נטמאת. הוי מהימן כבתרי(ז). והשני שאומר לא נטמאת הוה ליה חד ואין דבריו של אחד במקום שנים: ושנים אומרים לא נטמאת. כלומר לא נטמאה בפניך. שכשבאת ומצאת שנסתרו יחד גם אנו היינו עמך ובפנינו לא נטמאה(ח). הרי נסתלק העד ובטלו דבריו מפני השנים והרי היא בספיקא אם נטמאה קודם שבאו אלו ומצאום. ולפיכך שותה. ואשמועינן תנא בהני תרתי בבי דמתניתין דבפסולי עדות הלך אחר רוב דעות(ט) בין לקולא. בין לחומרא. כלומר בין להשקותה. בין שלא להשקותה:

פ"ז אלו נאמרין: פרשת סוטה. דכתיב(א) (במדבר ה') ואמר אל האשה. בכל לשון שהוא אומר(ב): ודוי מעשר. בערתי הקדש מן הבית וגו'. אומר בכל לשון שירצה דכתיב (דברים כ"ו) ואמרת לפני ה' אלהיך. בכל לשון שאתה אומר(ג): קריאת שמע. דכתיב (שם ו') שמע ישראל. בכל לשון שאתה שומע(ד): ותפלה. צבור שמתפללין מתפללין בכל לשון. אבל יחיד אינו מתפלל אלא בלשון הקדש(ו): **וברכת** המזון. דכתיב וברכת

תפארת ישראל

לטומאה בעלמא שלא יהא בעלה חייב עליה בעד א' שאומר שנטמאת ילפינן מדכתיב כי מצא בה וגו': יז) באותה סתירה: יח) *דאוקי חד לגבי חד. והרי היא בספיקא, ודוקא בבאו ביחד, אבל בזא"ז והורו כבר על פי הראשון, הו"ל הראשון כב' עדים, ואין דבריו של אחד במקום שנים: יט) *אם אמרו לא נטמאת באותה סתירה, והאי שאינה שותה כלל, דהרי אין כאן חשד, אלא ר"ל היינו אז עמך כשנסתר' וראינו שלא נטמאת בפניך ועכ"פ אפשי' שנטמאה באות' סתיר', וכ"ש כשמזימין אותו שהיה אז עמהן במקום אחר: כ) *אפי' בזא זה אחר זה, כא) *קמ"ל תנא הכא תרתי בבא, דמיירי בפסולי עדות, דאזלינן נמי בתר רוב דעות, בין לקולא בין לחומרא:

פ"ז א) *שמבין: ב) *דקודם שכתב הכהן הפרשה, השביע' בעל פה: ג) *בפסח של שנת ד' וז' [עי' מעש"ש פ"ה מ"ו וי']: ד) דוקא בצבור, אבל ביחיד, דוקא בלשון הקדש [א"ת ק"א. אולם בזמנינו קמו מקרו: אוהבי חדשות ורצו להכריע ממשנה זאת להתפלל בביה"כ בלשון אשכנזי. ועל החדשים אלו בושי', כי עיקר כוונתם להשוותינו לאל אשר לא נוכל להתדמות—מפני הגבול שגבלה לנו תורת אלהינו. ולבע"ד לחנם הסיגעו בזה חכמי ישראל

עיקר תוי"ט

לגמרים רס"ק דאיתקים סתירה לטומאה י"ל דהכא סמיך: (ז) ונראה לפרש בזא"ז שקבלו עדות הראשון והוא על פי עדותו. תוס': (ח) אבל ביבמות פט"ז לא פירש כן משום דכשאומרים לא מת מכחישים אותו. אבל הכא אפשר שנטמאה קודם שבאו. ופי' יכול לפרש שאומרים עמנו היית במקום אחר ובדיש עידי סתירה ימיטו אתיא ברמב"ם דהוה כמעידין בן מזימין הראשון ופשיטא דמהימנו מדין מזימין שהאמינה התורה אפילו לגבי שנים: (ט) דבפסולי עדות איירינן כדמוקים בגמרא. דאלת"ה פשיטא דאין עד אחד במקום שנים וכ' ב"י דאע"ג דהא דמעיקרא מבעיא ליה כתרי הוו תרי ותרי ושותה ופי' רש"י וכי מוקמינן בפסולי עדות בין בב"א בין בזא"ז. ומ"מ בזא"ז איצטריך לאשמעינן דאי בב"א מאי הלך אחר רוב דעות איכא. בחד וחד נמי היתה שותה. ע"כ: (א) דאי לאו קרא ה"א נילוף בק"ו מיבמה דבלה"ק. רש"י: (ב) ורש"י כתב דה"ג ואמר אל האשה בכל לשון שהיא שומעת אל האשה משמע דברים הנכנסין בלבה שתהא מכרת בלשון. ועתוי"ט: (ג) ויליף אמירה מסוטה. גמרא. וא"ב לגי' רש"י דאל"כ מאי אולמיה דהאי מהאי: (ד) ואיצטריך לאפוקי מרבי דאמר בגמרא היו כתבם כו'. גמרא: ה) ותפלה. גמרא רחמי היא כל היכא דבעי מצלי. פרש"י דהא רחמי נינהו והוא ליתא ידע לשון גלוי: (ו) דאמר ר' יוחנן כל השואל צרכיו בלשון ארמי אין מלאכי השרת נזקקין לו. פירש"י יחיד צריך שיסייעוהו מלאכי השרת. צבור לא צריכי להו. דכתיב הן אל כביר לא ימאס אינו מואס בתפלתן של רבים

ושבועת העדות, ושבועת הפקדון ה): ב ואלו נאמרין בלשון הקדש מקרא ביכורים ו) וחליצה ז) ברכות וקללות ח) ברכת כהנים ט) וברכות כהן גדול י) ופרשת המלך יא) ופרשת עגלה ערופה יב) ומשוח מלחמה בשעה שמדבר אל העם יג): ג מקרא ביכורים כיצד יד), וענית ואמרת לפני ה׳ אלהיך, ולהלן הוא אומר וענו הלוים ואמרו. מה עניה האמורה להלן בלשון הקדש טו) אף כאן בלשון הקדש: ד חליצה כיצד, וענתה ואמרה ולהלן הוא אומר וענו הלוים ואמרו מה עניה האמורה להלן בלשון הקדש, אף כאן בלשון הקדש, רבי יהודה אומר וענתה ואמרה ככה,

עד

ר״ע מברטנורה

(שם ח׳) וברכת. בכל לשון שהוא מברך(ז): ושבועת העדות ושבועת הפקדון. בכל לשון שהשביעו ולא הודו חייבין. שבועת העדות ילפינן לה דכתיב בה (ויקרא ה׳) ושמעה קול אלה(ח). בכל לשון שהוא שומע. ושבועת הפקדון גמר תחטא תחטא(ט) משבועת העדות: ב מקרא בכורים. שהיה קורא מארמי אובד אבי (דברים כ״ו) עד סוף הפרשה: וחליצה. יבמה היא אומרת. (שם כ״ה) מאן יבמי להקים לאחיו שם בישראל. לא אבה יבמי. והוא אומר לא חפצתי לקחתה. ואחר החליצה אומרת ככה יעשה לאיש: ברכות וקללות. שאמרו ישראל בהר גריזים ובהר עיבל: ברכת כהנים. נשיאת כפים: ברכת כהן גדול. ביום הכפורים אחר עבודת היום שלפני ולפנים. היה קורא את הפרשה בתורה ומברך שמונה ברכות המפורשות במתניתין: ופרשת המלך. היא פרשת הקהל. כדמפרש בסוף פרקין: ופרשת עגלה ערופה. (שם כ״א) ידינו לא שפכה את הדם הזה. כפר לעמך ישראל וגו׳: פרשת משוח מלחמה (שם כ׳) והיה כקרבכם וגו׳ שמע ישראל אתם קרבים היום וגו׳: ג כיצד. כמו מנין(י): ולהלן הוא אומר. בברכות וקללות של הר גריזים: מה עניה האמורה להלן בלשון הקודש. דכתיב(שם כ״ז) ואמרו אל כל איש ישראל קול רם. וכתיב התם(יא) (שמות י״ט) והאלהים יעננו בקול. מה להלן בלשון הקדש. אף כאן בלשון הקדש: ד וענתה ואמרה ככה. אינו צריך ללמדה בגזרה שוה שמעצמו׳ היא למדה. וענתה ואמרה ככה בלשון הזה תאמר:

שבשומרין

תפארת ישראל

ישראל, דרסם כמה קולמסין בענין, דלא יהא שאין בדבר זה משום ובחוקותיהן לא תלכו [עי׳ ט״ז א״ח קנ״ג, וי״ד קע״ח], עכ״פ כיון שרוב חכמי ישראל שהן הן עמודי התורה, חוששין שעי״ז יפול כבוד קדושת הישנות, אשר בכללם שמירתינו החוקי׳ הישני׳ הנושני׳, אפי׳ יהא הנשתם עוד כ״כ רחוקה ותלשה, לותה התור׳ בלאו לא תסור לשמוע בקולם, אפי׳ כשיאמרו על שמאל ימין או איפכא, ולא תהיה המשנה הקדושה גדולה מפסוק שלם, ואפי׳ הוי מצוה שלימה מפורשת בתורה להתפלל בלשון אשכנז, יש כח ביד חכמי הדור, לפי אומד דעתם לפי הזמן, לעקור דבר מן התור׳ בשב וא״ת, כשעושין כן למגדר מלתא [כיבמות דפ״ט ב׳, ורמב״ם מסנהדרין פכ״ד ד׳, וממרים פ״ב ד׳ וט׳], ואפי׳ היו החולקים עלינו בזה ת״ח וצדיקי׳ הלכ׳ כרבי׳. ולכן כל המשנה ידו על התחתונה]: ה) *ושייר הלל וקידוש וברכת הנהנין והמצות ושבועת ביטוי ודיינין? וליכא למימר תנא ושייר, דהא אלו קתני? ואפשר דהנך דלא תני נאמרי׳ אפי׳ בלשון שאינו מבין: ו) ארמי אובד וגו׳: ז) היא אומרת לא אבה יבמי, והוא אומר לא חפצתי לקחתה, ואחר החליצה אומרת ככה יעשה וגו׳, הכל בלה״ק: ח) מפורש במשנה ה׳: ט) נשיאת כפים: י) מפורש במשנה ז׳. לא זכיתי לידע מכ״ל שצריך לומר הברכות בלה״ק דוקא ואפשר משום קדושת היום וקדושת הקורא וקדושת המקום: יא) עי׳ משנה ח׳: יב) ידינו לא שפכה וגו׳: יג) עי׳ ריש פ״ח: יד) ר״ל מנין: טו) דילפינן קול קול ממתן תור׳ שהי׳

בלשון

עיקר תוי״ט

דכים ומשמע להר״ב דכ״ש שאר לשונות דלא. דהא ארמי קרוב ללה״ק הוא. ועתוי״ט. דלגי׳ שנט ל״ל דתני ושייר אע״פ שתני אלו והלל וקדוש וברכת הפירות והמצות): (ז) ולא ילפינן מברכות הר גריזים כדילפי׳ מיניה ב״ע להכי כ׳ וברכה את ה׳ כלומר מאחר שהברכה והשבח כלפי השכינה תוכל לברך בכל ל׳ שתרצה ומסתמא בל׳ שאתה מכיר שתתן שבח להקב״ה כלב להנאתך: (ח) מדלא כתיב והשביעו באלה. ואי לאו קרא ה״ל יליף קול קול ממשה כדלק׳ מ״ג. תוס׳: (ט) אגב דילפינן בשבועות ג״ש זו לענין אחר נקט לה נמי הכא. דמה״ת דנכעי בלה״ק. תוס׳: (י) ותיידי דמ״ה ולהלן תני נמי הכא כיצד: (יא) במתן תורה ובלה״ק נתנה.

רע״ב

עד שתאמר בלשון הזה(טז) (יב): **ה** ברכות וקללות כיצד, כיון שעברו ישראל את הירדן ובאו אל הר גריזי׳ ואל הר עיבל שבשומרון(יז) שבצד שכם, שבאצל אלוני מורה, שנאמר הלא המה בעבר הירדן וגו׳ ולהלן הוא אומר ויעבר אברם בארץ עד מקום שכם עד אלון מורה. מה אלון מורה האמור להלן שכם, אף אלון מורה האמור כאן שכם, ששה שבטים עלו לראש הר גריזים וששה שבטים עלו לראש הר עיבל, והכהנים והלוים והארון עומדים למטה באמצע, הכהנים מקיפין את הארון והלוים את הכהנים, וכל ישראל(יח) מכאן ומכאן, שנאמר וכל ישראל וזקניו ושופטיו עומדים מזה ומזה לארון וגו׳(יג) הפכו פניהם כלפי הר גריזים, ופתחו בברכה(יד) ברוך האיש אשר לא יעשה פסל ומסכה. ואלו ואלו(יט)(טו) עונין אמן, הפכו פניהם כלפי הר עיבל ופתחו בקללה(טז), ארור האיש אשר יעשה פסל ומסכה. אלו ואלו(יז) עונין אמן, עד שגומרין ברכות וקללות. ואח״כ הביאו את האבנים ובנו את המזבח וסדוהו בסיד, וכתבו עליהם את כל דברי התורה בשבעים לשון(כ)(יח) שנא׳ באר היטב(יט). ונטלו(כ) את האבנים ובאו ולנו במקומן(כא):

ברכת

ר״ע מברטנורה

ה שבשומרון. אצל שומרון: מכאן ומכאן. על ההרים: בשבעים לשון. בכתב כל ע׳ אומו׳(יז) וכל הרוצה ללמדה יבא וילמוד שלא יהא פתחון פה לאומות לומר לא היה לנו מהיכן ללמוד: את האבנים. שהרו את המזבח לאחר שהעלו העולות והשלמים(כא): ולנו במקומן. בבית מלונם בגלגל. ושם הקימו את האבנים:

במדינה

תפארת ישראל

בלשון הקדש: טז) כ״ל דכ״מ דלא״ק שני בלה״ק אפי׳ אינו אומר בלשון המקרא ממש, אלא דא״כ לפי מה דקיי״ל כה״ק א״ל בלשון המקרא ממש, וכ״כ בבכורים דלא כתב ככה, אין לשון המקרא מעכב, והלא לא קיי״ל כן: יז) ר״ל אצל שומרון: יח) *אי״ל דהיינו אותן שלא החזיקום ב׳ ההרי׳, דהרי בירושלמי הכא משמע שבכה שבטים שלמי׳ היו בכל הר והר מדקאמי׳ א״א לומר לוי למעלן שכבר נאמר לוי למטה וכו׳ ופליג אהא דקאמר מקמי הכא דלר״ה ב׳ גבשושית עשו להן וקראו להן הר גריזים והר עיבל, אם כן לא הי׳ אפשר שיעמדו ו׳ שבטים על גבשוש אחד, אלא הר הר ממש, ועמדו ו׳ שבטים על כל הר? אלא נראה לי דאהנך שעל גריזים ועיבל קאי, וכן משמע בקרא דיהושע דמייתי: יט) *שנזכרו בגריזי׳ ועיבל: כ) *בכתב ולשון כל ע׳ לשוט׳. ולרבינו סעדי׳ גאון רק מנין המצות היה כתוב בע׳ לשון. ולרמב״ם כל התור׳ מבראשית עד לעיני כל ישראל היה כתוב שם בע׳ לשון והדק נס היה לכתוב הכל ביום א׳, ורק על י״ב האבני׳ בכל אבן משא אים: כא) כ״ל לא דר״ל שסהרו

כהנים

עיקר תוי״ט

רש״י. ולא יליף קול קול משבועת העדות דעני׳ וקול יליף. תו׳: יב) עד כו׳. והא דבמ״ג פי״ב דיבמות קריאה אינה מעכבת בין לר״א בין לר״ע ואם קרא בלי תול מעכב. וכ׳ התוס׳ די״ל דס״ל דקריאה מעכבת וקסבר לא נחלקו ר״ע ור״א בדבר זה ועתוי״ט: יג) וגו׳. וסיפא דקרא נגד הכהנים והלוים: יד) בברכה. כל הארורים היו אומרים תחלה בל׳ ברכה רש״י. ובגמרא מפיק לה מקרא: טו) ואלו ואלו. שבהר גריזים ושבהר עיבל. והא דכתיב ואלו יעמדו לברך. לא שהיו השבטים מברכין ומקללין. אלא הלוים העומדים בין שני ההרים הופכין פניהם לה״ג בבר׳ ולה״ע בקללה רש״י שנאמר וענו הלוים ואמרו: טז) ופתחו כו׳. בגמרא אם יכול יהיו כל הברכות קודמות לקללות. ת״ל ברכ׳ וקללה ברכה אחת קודמת לקללה ואין כל הברכות קודמות לקללות ולהקיש ברכ׳ לקללה. ששניהם בלוים. ובקול רם. ובלה״ק ובכלל ופרט ואלו ואלו עונין אמן: (יז) כלומר בכתב ולשון: יח) בע׳ ל׳. כ׳ רבינו בחיי וכתבת עליהן את כל דברי התור׳ הזאת זה יורה שכל התור׳ כולה כתוב׳ עליהן וכ״כ הר״מ שכל התור׳ הי׳ כתוב׳ מבראשית עד לעיני כל ישראל בתגיה וזיוניה ומשם נעתקו ודרך נס הי׳ בלא ספק למלאות ע׳ ל׳ שכל התור׳ על י״ב אבנים וכתיבת׳ ביום א׳ ועתוי״ט: יט) היטב. דאל״כ באר היטב למה לי. וי״מ תי׳ היטב עולה ע׳ כזה פ׳ ה״י הי״ט היט״ב (וכ״ה גירסא בכנוה): כ) ונטלו כו׳. ובירו׳ עוד הוא מעשה נסים נתן הקב״ה בינה בלב כל אומה ואומה והפיאו את התור׳ שהית׳ כתוב׳ בע׳ ל׳: (כא) כדכתיב והעלית עליו עולות רש״י. וכתיב וזבחת שלמים וק״ל דעדיפא כו׳

לס׳

ו ברכת כהנים כב) כיצד, במדינה אומרים אותה שלש ברכות כג) ובמקדש ברכה אחת כג) במקדש אומר את השם ככתבו כד) ובמדינה בכינויו כה), במדינה כו) כהנים נושאין את ידיהם כנגד כתפיהן, ובמקדש על גבי ראשיהן, חוץ מכהן גדול שאינו מגביה את ידיו למעלה מן הציץ כו) רבי יהודה אומר אף כהן גדול מגביה את ידיו למעלה מן הציץ שנאמר וישא כו) אהרן את ידיו אל העם ויברכם כח): **ז** ברכות כז) כהן גדול כט) כיצד

ר"ע מברטנורה

ו במדינה אומרים אותה שלש ברכות. שמפסיקין הכהנים בין פסוק לפסוק. ועונים אמן: ובמקדש ברכה אחת. לפי שאין עוני' אמן במקדש ואין כאן שום הפסק(כג): ככתבו ביו"ד ה"א: בכנויו. באל"ף דל"ת שאין מזכירין השם ככתבו אלא במקדש בלבד. שנאמר (שמות כ') בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתיך. סרס המקרא ודרשהו. בכל המקום אשר אבא אליך וברכתיך. דהיינו במקדש. שם אזכיר את שמי: כנגד כתפותיהם. מפני שצריך נשיאות כפים(כד). דכתיב וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם. וכתיב (דברים י"ח) הוא ובניו כל הימים(כה) מה הוא בנשיאות כפים. אף בניו בנשיאות כפים כל הימים: ובמקדש. שמברכים את העם בשם המפורש ושכינה למעלה מקשרי אצבעותיהם. ומגביהים ידיה' למעל' מראשיהם: שאין מגביה ידיו למעלה מן הציץ. מפני שהשם כתוב בו. ואין הלכה כרבי יהודה: **ז** ברכות כהן גדול. ביום הכפורים לאחר שכלתה עבודת היום. קורא בתורה ומברך שמונה ברכות

תפארת ישראל

האבנים אחר נכתיבה, דא"כ ק' קו' הש"ס הכא [דל"ה ב'] דאם כן האיך אפשר שיעתיקו מסם האומות בזמן קצר כזה, והרי עיקר הכתיבה היה כדי שיעתיקו מסם האומות? וגם כל הנסים שבאותו כתב לרמב"ם הנ"ל וכי בכדי היו? אלא דר"ל אחר שבנו המזבח מאותן אבנים והקריבו עליו, סתרו המזבח והביאו אבניו למלונם בגלגל, ושם הקימום וכתבו עליהן. הקשה לי הרב מוה' יצחק אלי' מהובנא נ"י שבתורה כתוב שאמרו ברכות וקללות אחר שבנו המזבח, ובמשנתינו קאמר שאמרו ברכות וקללות ואח"כ בנו המזבח? ולפע"ד נ' דבל"ז קשה בניין המזבח מה לו עמן בפרקן, דלא בעי אשמעי' רק דברכו' וקללות נאמרו בלה"ק ועכ"ר רק אגב גררא נקט לה, דאף על גב דברכות וקללות רק בלה"ק נאמרו אפ"ה הכתב שעל האבנים שאח"כ היו בע' לשון; מיהו לא איירי רק בהכתב שכתבו על האבנים אחר שהוקמו בגלגל, שהיה אחר אמירת ברכות וקללות, והא דקאמר תנא הביאו את האבנים, ר"ל אבנים שעשו מהן מזבח קודם אמירת ברכות וקללות, סתרו המזבח והביאו אבניו לגלגל ובנוהו שם בתמונת המזבח כמו שהיה בעיבל וכתבו התורה בע' לשון, ומה דקאמר תו ונטלו האבנים וכו' פירושו דרישא הוא: כב) שבין פסוק לפסוק עונין הצבור אמן: כג) לפי שאין עונין אמן במקדש: כד) *ובכל פעם ששמעו הצבור השם ענו בשכמל"ו: כה) אדני או אלדים: כו) מדפליג ר"י במקדש להכי נקט כאן במדינה קודם למקדש ודו"ק: כז) מפני שהשם כתוב עליו: כח) *י"א דלאו ר"י קאמר לה, דא"כ בגבולין נמי לבעי נשיאות כפים למעלה מראשיהן? אלא דמהאי קרא לא משמע למעל' מראשיהן, רק הכא ארישא קאי, נשיאת כפים מנלן? שנאמ' וישא וגו': כט) *ביו"כ אחר שכלת השעיר

עיקר תוי"ט

*ונ' דאף הכתובה היתה אחר הקרבנות שכן סדרן הכתוב: כב) ב"ב. ותימה דלא פי' מנלן בלה"ק ובברייתא כה תברכו בלה"ק נאמר כאן תברכו ונאמר להלן אלה יעמדו לברך את העם. ועתוי"ט: (כג) תימה והלא עונין בשכמל"ו כשהיו שומעין את השם כדתנן מ"ח פ"ג דיומא וזה היה הפסק גדול מעניות אמן ושמא היו עונין בשכמל"ו לאחר כשהיו שומעין השם הנכבד והנורא ולא היו ממתינין עד סוף הפסוק ולפי שלא היו מפסיקין בין פסוק לפסוק חשיב ליה ברכה א' אבל בין ברכה לברכה לא היו עונין בשכמל"ו דלא היו עונין רק כשמברך היה אומר ברוך ה' אלהי כו': (כד) ומיהו נשיאת כפים הגבהה בעלמא משמע: (כה) ובא ופרש (דברים י"ח) ואתקיש ברכה לשירות דכתי' (שם י') לשרתו ולברך בשמו: כו) וישא. נ"ל דלאו ר"י אמרה דא"כ לדידיה בגבולין נמי לבעי נשיאות כפים למעלה מראשיהן אלא ארישא מהדר נ"כ מנלן שנאמר וישא: כז) ברכות כה"ג. לא אתפרש מנלן דאין נאמרין אלא בלה"ק ולפיכך נראה בעיני דהע"ג דקאמר ברכות כה"ג

כיצד, חזן הכנסת(ל) נוטל ספר תורה ונותנה לראש הכנסת(לא) וראש הכנסת נותנה לסגן(לב) והסגן נותנה לכהן גדול. וכהן גדול עומד ומקבל(לג) וקורא עומד וקורא אחרי מות(לד), ואך בעשור(לה), וגולל את התורה(לו) ומניחה בחיקו. ואומר יותר ממה שקריתי לפניכם כתוב כאן(לז) ובעשור שבחומש הפקודים(לח) קורא על פה(לט) ומברך עליה ה' ברכות(מ) על התורה(מא) ועל העבודה ועל ההודיה(מב) ועל מחילת העון(מג) ועל המקדש(מד) ועל ישראל(מה)(כח) ועל הכהנים(מו) ועל שאר התפלה(מז) (נ"א על הכהנים ועל ישראל ועל שאר התפלה)

ר"ע מברטנורה

ברכות: חזן הכנסת. שמש הכנסת שטורח עסקי הכנסת עליו להכניס ולהוציא להפשיט את התיבה ולהכין [הכל]: ראש הכנסת. על פיו נחתכין דברי הכנסת מי יפרוס על שמע. מי יפטיר בנביא. מי ירד לפני התיבה: סגן. הממונה תחת כהן גדול. שאם יארע בו פסול ישמש תחתיו: והסגן לכ"ג. וכולן משום כבודו של כ"ג. דכתיב (משלי י"ד) ברוב עם הדרת מלך: וכ"ג עומד ומקבל. מכלל דיושב היה ש"מ בעזרת נשים היה קורא דאי בעזרת ישראל קי"ל אין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד: וקורא אחרי מות. שהוא מסדר יום הכפורים: ואך בעשור. שבפרשת שור או כשב דסמוכה היא לפרשת אחרי מות. ויכול לגלול ס"ת לשם בעוד שהמתורגמן מתרגם פסוק אחרון של פרשת אחרי מות ואין כאן שהות כדי שיפסיק המתורגמן: וגולל את התורה אע"פ שעדין לא קרא בעשור של חומש הפקודים יקרא אותה על פה. ולא יגלול ס"ת לשם מפני שהוא רחוק ויש שהות שיפסיק התורגמן ואיכא גנאי לצבור. ולקרות בשני ס"ת אי אפשר לפי שאין אדם אחד קורא בשני ספרי תורות בצבור. משום פגמו של ספר תורה הראשון: יותר ממה שקריתי לפניכם. מה שאני עתיד לקרות עוד על פה אל תאמרו שחסר מן הספר הזה לכך איני גוללו שם. וכל כך למה. שלא להוציא לעז על ס"ת: על התורה. ברכה שלאחריה: ועל העבודה. רצה ה' אלהינו: ועל ההודאה. מודים אנחנו לך: ועל מחילת עון. אתה בחרתנו שחותם בה מלך מוחל וסולח לעונותינו: ועל המקדש. שתשרה שכינה בבית המקדש ויקבל קרבנותיהם ברצון וחותם בה מקדש ישראל וחותם בה בא"י שוכן בציון: ועל הכהנים. [...] הכהנים: ועל שאר התפלה. שיהיו ישראל נושעין

תפארת ישראל

השעיר: ל)*שמש הכנסת שכל תשמישי הביה"כ שבהר הבית נעשים ע"י: לא) שעל פיו נפס' כל עניני ביה"כ, מי ירד לפני התיבה מי יקרא, מי יפטיר, וכדומה. לב) הוא שני בגדולה לכוה"ג, שכשאירע פסול בכוה"ג ישמש הוא תחתיו: לג) *מכלל שהי' יושב, מדקרא בעזרת נשים, ושם מותר לישב, אבל בעזרה רק מלך מבית דוד מותר לישב: לד) *עד סוף פרשת יו"כ: לה) בפרשת אמור: לו) ר"ל סוגרה: לז) שלא יחשבו שחסר בה פרשה שלישית שיקרא אחר כך בעל פה: לח) *ר"ל שכתוב בספר במדבר: לט) *דדוקא אחרי ואך בעשור שסמוכין בס"ת, גולל משם בצבור, אבל אך בעשור שמרוחק מאחרי, איכא טרח' דציבורי כשיגלול לשם. ובס"ת אחרת א"א שיקרא, מחשש פגם של ס"ת ראשון, כשיקרא חד גברא בס"ת אחרת תכופין זל"ז, ורק בהפסיק א' לקרות ביניהן שרי [מג"א שסקמ"ד]: מ) *לאחר שקרא, ואלו הן, על וכו': מא) *א' לאחריה [מלבד ברכה שלפניה] כמו שמברכין בביה"כ, הרי ברכה א': מב) *ר"ל אחר כך אומר רצה ומודים עד לך נאה להודות הרי ג': מג) *אומר סלח לנו כמו בשמונה עשרה, וחותם מלך מוחל וסולח וכו' כמו בתפלת יו"כ, הרי ד': מד) *מתפלל שיתקיים המקדש, וחותם בא"י שוכן בציון, הרי ה': מה) *מתפלל שיתנשא מלכות ישראל בכלל, וחותם בא"י הבוחר בישראל הרי ו': מו) *מתפלל שלא יכשלו בעבודתם ושיהיה שלום ביניהן ושיצליחו, וחותם בא"י מקדש הכהנים, הרי ז': מז) שיושיע הקב"ה לכל

עיקר תוי"ט

כז) קפיד אברכות עצמן אלא על כקריאה מה שהוא קורא בתורה שלא השא אלא בלה"ק. ועי"ז אין ראיה כו. דר"י שהוא קורא בס"ת וכיון שכתוב כתוב אלא בלה"ק וקי"ל נמי דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרו ע"פ מבואר שכשהיה קורא בלה"ק שהוא קורא ורתיב מהר"מ בחבור כו': כח) ועל ישראל. פרש"י מתפלל צ' שרת וחותם

התפלה): ח פרשת המלך[כט] כיצד, מוצאי יום טוב הראשון של חג מח) בשמיני[לא] במוצאי שביעית מט) עושין לו בימה[לב] של עץ נ) בעזרה נא) והוא יושב עליה, שנאמר מקץ שבע שנים במועד וגו' נב), חזן הכנסת נוטל ספר תורה ונותנה לראש הכנסת, וראש הכנסת נותנה לסגן, והסגן נותנה לכהן גדול, וכהן גדול נותנה למלך, והמלך עומד ומקבל, וקורא[לג] יושב[לד], אגריפס המלך נג) עמד וקבל, וקרא עומד, ושבחוהו חכמים נד), וכשהגיע ללא תוכל לתת עליך איש נכרי זלגו עיניו דמעות נה) אמרו לו אל תתירא אגריפס, אחינו אתה אחינו אתה אחינו אתה נו)[לה] וקורא מתחילת אלה הדברים עד שמע, ושמע נז), והיה אם שמוע נח), עשר תעשר נט), כי תכלה
לעשר

תפארת ישראל

לכל יחיד מצרתו, וחותם בא"י שומע תפלה; הרי ח': מח) *ר"ל ליל שקודם יום ב' דסוכות: מט) ר"ל סוכות שאחר שנת השמיטה, תחלת שנת ח': נ) [געריסט]: נא) *באמצע עזרת נשים; ותוקעין בחצוצרות בכל ירושלים להקהיל העם: נב) אע"ג שבתורה לא נזכר שיקרא המלך דוקא, ותו הא תינח בזמן שיש מלך, בשאין מלך מי קוראה, וצ"ל דמה שהמלך קורא זהו מדרבנן כדי ליתן כבוד לתורה וגם כדי שיזהרו ספי במצות התורה בשיראו שגם המלך חייב לשמור מצותיה, כל שכן כל יחיד; מיהו בזמן שאין מלך לא היו מבטלין העשה אלא קורא אותה גדול שבצבור, ככה"ג או ראש הסנהדרין: נג) מזרע הורדוס היה; ובימיו חרב המקדש: נד) דאע"ג דמלך שמחל כבודו אין כבודו מחול (כע"ז), היינו נגד בשר ודם אבל נגד הקב"ה ותה"ק רשאי. אמנם ק"ל הרי כל הפטור מדבר ועושהו נקרא הדיוט? י"ל מדבאמת לא היה ראוי למלכות מדין תורה ולא היה פטור; ולהכי שבחוהו, והיינו דסמיך לה דזלגו עיניו דמעות בקראו פרשת המלך: נה) *דבן גרים היה ופסול למלכות: נו) *כך ענו לו כולם, משום דאמו מישראל הוה. והם חנפו לו בזה, דאע"ג דבכה"ג כשר לשאר התמניות בישראל [כקידושין ע"ו ב'] עכ"פ למלכות פסול עד שיהא אביו ואמו מישראל [כ"כ תו'. וק"ל רחבעם בן נעמה העמונית? דאי"ל דהיתה ישראלית שדרה בעמון, דהרי אמרי' [ב"ק דל"ח ב'] בפירוש דגיורת היתה? גם דוחק לומר דהורתה ולידתה בקדושה היתה? וצ"ל דר"ל אפי' שהיה אמו צריך שיהיה גם אביו, וכ"כ תוס' [יבמות דמ"ה ב' ד"ה כיון] דאגריפס לא היתה גם אמו מישראל, ואפ"ה קרו ליה אחינו, דהיינו במצות [וכ"כ תוס' ב"ב ד"ג ב' ד"ה כל]; וכך צ"ל לרמב"ם פ"א ממלכים דס"ל אמו מישראל כשר למלכות, ע"כ דאגריפס גם אמו לאו מישראל הוה. או דס"ל כרש"י משום דבן עבד שנתגייר הוה וזילא מילתא]: נז) *משום קבלת עול מלכות שמים; ומדלג משם עד והיה אם שמוע, שבפרשת עקב: נח) *משום קבלת עול מצות; ומדלג משם עד עשר תעשר: נט) *משום דאז קרוב לזמן מעשרות; ומשם מדלג עד כי תכלה ואע"ג דגם אחר והיה אם שמוע יש כמה מצות אפ"ה מדלגן מדאיך
רק

ר"ע מברטנורה

מוסיפין מתוכיהם. וחותם בה עמך ישראל צריכים ישועה בא"י שומע תפלה: ח בשמיני. בשנה שמינית של שמיטה שעברה. שהיא מוצאי שביעית זו במוצאי יום טוב הראשון. דכתיב (דברים ל"א) בחג הסוכות שומע אני אפי' ביום טוב אחרון של חג. תלמוד לומר (שם) בבוא כל ישראל לראות. מתחלת חול המועד (ל): אגריפס המלך. מזרעו של הורדוס היה ובימיו נחרב בית שני: זלגו עיניו דמעות. שהמקרא הזה פוסלו מן המלכות: אחינו אתה. שאמו מישראל: וקורא מתחלת אלה הדברים עד שמע. שבואתחנן ומחבר עם פרשת שמע פרשת והיה אם שמוע. שיש בפרשת שמע קבלת מלכות שמים ובפרשת והיה אם שמוע קבלת עול מצות ומדלג וקורא עשר תעשר.
ומשם

עיקר תוי"ט

חותם ברוך הבוחר בעמו ישראל: כט) פרשת המלך כו'. וז"ל הר"מ הקריאה והברכות בלה"ק שנאמר תקרא את התורה הזאת כלשונה אע"פ שיש שם לועזות ויש לתמוה ברכות מנלן ועוד דמשנתי' דייקא פרשת כו' ועתוי"ט: (ל) דביו"ט הראשון לא. דבמועד משמע בתוך המועד. תוס': לא) בשמיני. בשמיני ס"ד. הא אמרת במוצאי י"ט הראשון ומפרקינן אימא בשמינית גמרא. ועתוי"ט: לב) בימה. נגזר משם במה ערוך: לג) וקורא. אותה קרייה ע"י מלך היא כדהגיה בספרי בפ' המלך. רש"י ועתוי"ט: לד) יושב. בגמרא דבעזרת נשים היה כו' דלא נמצא מלך בבית שני לבית דוד: לה) אחינו כו'. תלתא זמני שכן לשון חכמים
יבי"ח

לעשר. ופרשת המלדט). וברכות וקללות, עד שגומר כל הפרשה. ברכות שכהן גדול מברך אותן המלך מברך אותן אלא שנותן של רגלים תחת מהילת העוןסא):

פ"ח משוח מלחמהא) בשעה שמדברא) אל העםב) בלשון הקודש היה מדברג), שנ' והיה כקרבכם אל המלחמה ונגש הכהן, זה כהן משוח מלחמהב), ודבר אל העם, בלשון הקודש. ואמר אליהם שמע ישראל וגו' על אויביכם ולא על אחיכם. לא יהודה עלג) שמעון ולא שמעון על בנימיןד) שאם תפלו בידם ירחמו עליכם, כמה שנאמרה) ויקומו האנשים אשר נקבו בשמות ויחזיקו בשביה, וכל מערומיהם הלבישום מן השלל, וילבישום וינעילום ויאכילום וישקום ויסכום, וינהלו' בחמורים לכל כושלו)

ויביאום

ר"ע מברטנורה

זמנס מדלג וקורא כי תכלה לעשר מפני שהוא זמן אסיף. ומתנות עניים (לו) והפרשת תרומה ומעשרות. ואף על פי שפרשת המלך בין עשר לכי תכלה לעשר. היה קורא אותם יחד (לז) שלא להפסיק במעשרות ואחר כך ברכות וקללות שהן קבלה נזרות ועונשים של תורה וחוזר וקורא פרשת המלך (לח). בוס תשים עליך מלך:

פ"ח משוח מלחמה. ודבר אל העם בלשון הקדש נאמר כאן (דברים כ') ודבר אל העם. ונאמר להלן (שמות י"ט) משה ידבר (ג) מה להלן בלשון הקדש אף כאן בלשון הקדש: לכל כושל. כל הכושלים שאינן יכולים

ללכת

תפארת ישראל

רק מקריות, וד"ק: ס) *שום תשים עליך מלך. ואף דפרשת מלך קדמה לכי תכלה? אפ"ה קורא' אחר עשר תעשר, שלא להפסיק בין פרשת המעשרות, ואף דיש טרח' דלגור' כשיגלול אילך ואילך? מלך שאני: סא)* תחת שלא לנו אומר המלך אהה בתרתנו, והוא מקדש ישראל והזמנים:

פ"ח א) *לעיל [פ"ז מ"ב] הקדים עגלה ערופה למשוח, והכא כשמפרשן נקט איפכא? ה"ט דלעיל נקט יחד אותן שהן חובה על הקורא יותר מעל השומע, כברכה כהנים וכה"ג ופרשת המלך ופרשת עגלה, משא"כ קריאת משוח מלחמה שחוב על השומע טפי, שהרי עקרו להתרות באנשי המלחמ', אבל הכא כשמפרשן, משוח דזוטר מילי' פסק ושדי להו, והדר מפרש עגלה ערופה דנפישי מילי' [כש"ס סוכה ד"ב א']: ב) *כשהמערכה עומדו' לפניו: ג) *כ"ל דנקט, „בשעה", ולא קאמר הי' מדבר וכו', משום דפעמיי' מדבר עמס [כש"ס כאן ד"מ ב'], א' בגבול הארץ וא' קודם קרבם למלחמ', ור"ל דהי' כמה שעות שמדבר עמס. [עי' דברי' כ']: ד) *כ"ל דנקט הכי משום שכשנחלק מלכות והיו יהודה ובנימין מתאחדי' מדהי' חלק בנימין מובלע תוך חלק יהודה. ושמעון שהי' שייך למלכות ירבעם, והי' מועט באוכלסין, וחלקו סמוך ליהודה, הי' רגיל יהודה המרובו' לפול על שמעון, ושמעון המרובה באוכלסין יותר מבנימין שנתמעטו מאוד בפלגש בגבעה, חוזר ונופל על בנימין: ה) [ד"ה ב' כ"ח]: ז) שאינו יכול לילך ברגליו:

אף

עיקר תוי"ט

וכי"ס כפול ולא מבולס. ועתוי"ט : (לו) וק"ק הא אחר שנת השמיטה מיד בחג ססכות עדיין אין אסיף ואין מתנות עניים . וכירו' פ"י שיאלו ישראל משביעית לשמינית שלא לשכח את המעשרות : (לז) ואי משום דיש כאן דילוג בתורה יותר בכדי שלא יפסיק המתורגמן אין למלך מתורגמן ואין מתרגמין אחריו . רש"י. וק' דכל שכן דאיכא גנאי ול"נ דסכא ה"ט דבמקום המלך וכבודו אין מקפידין על שהיות הצבור . ועתוי"ט : (לח) וכן פרש"י וצ"ע מנלן לשנות סדר המשנה פ' המלך ואח"כ ברכות כו' . ועתוי"ט :

א) בשעה כו'. הלי דלא תני הכא נמי כיצד כדקתני פ' דלעיל מקרא בכורים כיצד משום דהתם סליק מיניה דקתני לעיל מיניה ואלו נאמרין בלה"ק . תוי' : **ב) משוח כו'**. מפרש בגמרא דומיא דשוטרים דכתיב ודברו השוטרים מה שוטרים בממונה ויש ממונה על גביו . אף כהן ממונה ויש ממונה על גביו . אבל כה"ג אף על פי שהמלך ממונה על גביו . מיהו בעבודה ליכא . ואימא סגן . סגן לאו ממונה הוא . שכל עוד שלא אירע פסול בכה"ג אין לסגן גדולה של כלום מן התורה ואינו אלא כעין מנוי אמרכל וגזבר שגידלוהו אחיו הכהנים . ופ"ש : (ג) ירו' הרי ק"ש דכתיב בה ודברת בם . והיא נאמרת בכל ל' . ומשני נאמר כאן הגשה ונאמר להלן הגשה ונגשו הכהנים בני לוי מה להלן בלה"ק אף כאן בלה"ק . ואיכא דיליף הגשה הגשה מונגש משה אל הערפל. תוס' : **ד) יהודה על כו'**. כשאמר יהודה על שמעון הייט נמי להיפך . ולפיכך אמר הו ולא שמעון

על

מביאום יריחו עיר התמרים אצל אחיהם, וישובו שומרון(ז) על אויביכם אתם הולכים, שאם תפלו בידם אין מרחמין עליכם. אל ירך לבבכם אל תיראו ואל תחפזו וגומר. אל ירך לבבכם, מפני צהלת(ח) סוסים, וצחצוח(ה) הרבות. אל תיראו, מפני הגפת תריסין(י) ושפעת(ו) הקלגסין(יא) אל תחפזו(יב) מקול קרנות(יג) אל תערצו(יד) מפני קול צווחות(טו) כי ה' אלהיכם ההולך עמכם, הן באין בנצחונו של בשר ודם, ואתם באים בנצחונו של מקום פלשתים באו בנצחונו של גלית. מה היה סופו. לסוף נפל בחרב והם נפלו עמו. בני עמון באו בנצחונו של שובך(טז), מה היה סופו, לסוף נפל בחרב והם נפלו עמו, אבל אתם אי אתם כן, כי ה' אלהיכם ההולך עמכם להלחם לכם וגומר זה מחנה הארון(יז): ב ודברו השוטרים אל העם לאמר. מי האיש אשר בנה בית חדש ולא חנכו(יח), ילך וישוב לביתו וגומר, אחד(ז) הבונה בית התבן, בית הבקר, בית העצים, בית האוצרות(יט)(ח). אחד הבונה, ואחד הלוקח, וא' היורש, ואחד שניתן לו מתנה. ומי האיש אשר נטע כרם ולא חללו(כ) וגומר, אחד הנוטע כרם. ואחד הנוטע חמשה אילני(ט) מאכל(כא), ואפילו מחמשת מינין, אחד הנוטע ואחד המבריך(כב) ואחד המרכיב(כג). ואחד הלוקח, ואחד היורש, ואחד שניתן לו מתנה, ומי האיש אשר ארש אשה וגומר, א' המארס את הבתולה(י) ואחד המארס את האלמנה, אפילו שומרת יבם(כד), ואפילו שמע שמת אחיו במלחמה(כה), חוזר ובא לו. כל אלו שומעין(יא) דברי כהן מערכי המלחמה, וחוזרין ומספקין

מים

ר"ע מברטנורה

ללכת ברגליהן: הגפת תריסין. הכאת המגינים זו בזו להשמיע קול ולאיים: הקלגסין. מקלות. שראשיהן עקומים ומכין בהם על גבי אבנים והם מכהזים על האויבים: שובך. שר צבא הדדעזר בשמואל ב' י' י"ז: ב אחד הבונה ואחד הלוקח. בית בנוי שהרי אלנו הוא הדם. ואחד הנוטע חמשה אילני מאכל. דבהכי הוי כרם. שתים כנגד שתים, ואחת יוצאת זנב: ואפילו מחמשת מינים. מצטרפים:

אילני

תפארת ישראל

ז) *אף שהנביא צוה להם רק פיוסיבוס, הם מרחמנות יתיר' עשו מה שעשו:ח) [וויהערן]: ט) [פונקעלן דער וואפפען]: י) גנעקלירר דער שילדע]: יא) [וויכלען דער העערע] רגנת חיל המלחמה: יב) *לשון אחור בחדרה: יג) [שאלל דער הערנער]: יד) [זיך ענגשטען]: טו) מההורגים ונהרגים: טז) שר צבא שלהן וזכר גלית שבטח על גבורתו: וזכר שובך שסמכו על חכמתו בטכסיסי מלחמה ועל רבוי עמו: יז) ר"ל מחנה ישראל הלוחמים שהביאו הארון עמם ששברי הלוחות מונחי' בתוכו [ירושל' שקלים פ"ו ובבלי ברכות ד"ה ב'] עד כאן משוח מדבר וכהני' אחרים משמיעין דבריו לכל החיל: מכאן ואילך משוח מדבר ושוטר משמיע: יח) שלא דר לתוכו עדיין: יט) *להכניס יין ושמן: כ) *שלא פדה עדיין פירות של שנת ד' מנטיעתו: כא) כשכרם שאינו נקרא כרם עד שיהי' ה' גפנים: כב) *כופף ראש הזמורה תחת הארץ והיא צומחת מתחת ועולה: כג) [איינאימפפען]: כד) *בנפלה לפניו שני, וכדמסיק: כה) ר"ל אע"ג שהוא כבר במלחמה ושמע שמת אחיו:

אחיו

עיקר תוי"ט

של נכיאן: ה) וצחצוח. הוא מריטת כלי המלחמה כגון הסייף והרמחים. הר"מ וכוא מלבון נחושת ממורט עניין זך ונוטש: ו) ושפעת. ל' רבוי כמו ושפעת מים תכסך. ערוך: ז) אחד כו'. בגמ' ילפינן לכולהו מקראי: ח) האוצרות. לאוצר יין ושמן ותבואה רש"י: ט) ה) אילנות. בגמרא ילפי' לכולהו מקרא: י) אחד כו'. בגמרא ילפי' להו מקראי: יא) שומעיי כו'. כמו שומעין דברי מערכי מלחמה של כהן

כלומר

מים ומזון, ומתקנין את הדרכים כו): ג ואלו שאין חוזרין, הבונה בית שער כז) יב) אכסדרה כח) ומרפסת כט) הנוטע ד' אילני מאכל וה' אילני סרק ל) המחזיר את גרושתו, אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה יד) לכהן הדיוט לא), ממזרת ונתינה לישראל, בת ישראל לממזר ולנתין, לא היה חוזר, ר' יהודה אומר אף הבונה בית על מכונו לב) לא היה חוזר, ר' אלעזר אומר אף הבונה בית לבנים בשרון לג) לא היה חוזר לד): ד ואלו שאין טו) זזין ממקומן לה) בנה בית וחנכו לו) נטע כרם וחללו, הנושא את ארוסתו, הכונס את יבמתו, שנאמר נקי יהיה לביתו שנה אחת, לביתו, זה ביתו, יהיה זה כרמו, ושמח את אשתו, זו אשתו, אשר לקח, להביא את יבמתו, אינן מספקין מים ומזון, ואינן מתקנין את הדרכים לז): ה ויספו השוטרים לדבר אל העם לח) וגו', ר' עקיבא אומר הירא ורך הלבב כמשמעו, שאינו יכול לעמוד בקשרי המלחמה לט), ולראות חרב שלופה, רבי יוסי הגלילי אומר הירא ורך הלבב זהו המתירא יז) מן העבירות שבידו מ), לפיכך תלתה לו התורה את כל אלו מא) שיחזור בגללן מב)

רבי

ר"ע מברטנורה

ג אילני סרק. כגון ארזי' ושקמי' שאינם עושים פרי: והמחזי' את גרושתו. והרס' אינו חוזר שאינה חדשה לו. וקרא כתיב אשה חדשה: אלמנה. וארסה כהן גדול אינו חוזר בשבילה. דכתיב ולא לקחה (יג). והיה אפשר לומר ולא לקח מאי לקחה שתהא ראוי' לו לליקוחה: על מכונו. סתרו ובנאו כמדה ראשונה אינו חוזר. דלאו חדש הוא ונגרע מהלוקח והיורש: הבונה בית לבנים בשרון. מקום הוא ששמו שרון. ואין הקרקע שלו יפה ללבנים ולא הוי דבר של קיימא שהיו צריכין לחדשה שני פעמים כל שבע שנים: ד ואלו שאין זזין ממקומן. הנך דלעיל הולכים עד הגבול. ושם שומעין דברי כהן וחוזרים מן המערכה לתוך ארץ ישראל. ואין חוזרין לבתיהן אלא עוסקים בספוק מים ומזון להולכים למלחמה. והללו אין זזין ממקומן ואפילו ללכת עד הספר ולשוב על פי כהן: הבונה בית וחנכו ולא דר בו עדין שנה. וכן הנוטע כרם וחללו. ועדין לא עברה שנה רביעית שלימה עליו: נקי יהיה לביתו. בשביל ביתו: יהיה. לריבויא הוא הוסיף לך הכתוב הויה אחרת להיות כו': ה ויספו השוטרים. על דברי כהן (טז): בקשרי המלחמה. כשמתקשרין לעמוד לפופי' שלא יפרקום האויבים: לפיכך. שהירא זהו הירא מעבירות שבידו תלתה תורה בנה ונטע וארש לחזור בגללן כדי שיתלו בהך החזרה ולא יתביישו. שאומר עליו מעבירות שבידו הוא

ירא

תפארת ישראל

כו) להחיל: כז) חדר שלפני הבית לשומר הפתח. כח) גג בלי מחיצות: כט) [גאלעריא] שלפני חדרים שבעלי' שבו יורדין לחצר: ל) שאין מגדלין פירות: לא) *אף שחלוצ' אסור' לכהן רק מד"ס; ואף שבשניהן אין עבירה עדין בידו, דלא יחלל זרעו כתיב דהיינו בעולה, ולפ"ז אפי' כר' יוסי [במשנה ה'] אתיא: לב) שסתרו וחזר ובנאו: לג) מדינה בא"י שאין קרקעית' יפה ללבני': לד) מדאינו מתקיים: לה) *שא"צ לצאת מעירן: לו) ולא דר בו עדיין שנה: לז) מדכתיב נקי יהי': לח) מכאן ואילך שוטר מדבר ושוטר משמיע: לט) כשמתקשרין יחד הלוחמי' אלו מול אלו: מ) אפי' חטא שמד"ס: מא) שיחזרו הבונה ונוטע ומארס: מב) *ולא יתביישו החוזרי'.

וקשה

עיקר תוי"ט

שומר שהכהן אומר להן. רש"י: יב) בית שער. בית כניסת שער החצר שבתוכו שם שומר הפתח. רש"י כלומר ואינו ראוי לדירה אלא להסתופף לפי שעה: (יג) ואע"ג דבאלמנה לכה"ג כתיב לא יקח. הא פ"ש אינו לוקה עד שיבעול. ועתוי"ט: יד) וחלוצה. לכאורה יהיה חוזר שהרי מד"כ היא החלוצה לכהן הדיוט ולא שנאה אלא משום השגרת לישנא. אבל הר"מ העתיקה ונראה דס"ל דאינו חוזר מד"ס דהא במלחמת הרשות היא: טו) שאין כו'. בגמרא יליף להו. ולעבור עליו בשני לאוין: (טז) וכלומר דודברו השוטרים אינן דברי עצמן אלא דברי כהן והשוטר משמיע. מונגש עד ודברו כהן מדבר וכהן משמיע. מודברו עד ויספו כהן מדבר ושוטר משמיע. מויספו ואילך. שוטר מדבר ושוטר משמיע. גמרא. יז) דמתירא כו'. ומיהת מודו לר"ע נמי דגם הלזו

רבי יוסי אומר, אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה[יח] לכהן הדיוט, ממזרת ונתינה לישראל, בת ישראל לממזר ולנתין, הרי הוא הירא ורך הלבב(מג): ו והיה ככלות השוטרים לדבר אל העם ופקדו שרי צבאות בראש העם ובעקבו של עם(מד) מעמידין זקיפין(מה) לפניהם ואחרים מאחוריהם(מו)[כ] וכשילין של ברזל(מז) בידיהן, וכל המבקש לחזור הרשות בידן לקפח[כא] את שוקיו(מח) שתחלת ניסה נפילה(מט) שנאמר נס ישראל לפני פלשתים וגם מגפה גדולה היתה בעם, ולהלן[כב] הוא אומר וינוסו אנשי ישראל מפני פלשתים. ויפלו חללים(נ) וגו': ז במה דברים אמורים(נא) במלחמת הרשות

ר"ע מברטנורה

ירא וחוזר: רבי יוסי אומר אלמנה לכהן גדול וכו'. לרבי יוסי הגלילי אפילו עבר על דברי סופרים חוזר. ולרבי יוסי עד שיעבור על דברי תורה דומיא דאלמנה לכהן גדול: ו ובעקבו של עם. בסופו של עם שמשמרים שלא יחזרו האחרונים לאחוריהם לנוס: זקיפי'. גבורים ממונים לכך (ים) שאם יפול אחד מן המלחמ' יעמידוהו ויזקפוהו: ואחרי' מאחוריה' וכשילין של ברזל בידיהם. לשמור שלא ינוסו: כשילים. קרדומים של ברזל: לקפח את שוקיו. שתחלת ניסה נפילה. לשון מסורס הוא שתחל' נפילה ניסה: ז במה דברי' אמורים. שחוזרי' מן המערכה ויש שאין זזין ממקומן במלחמת הרשות

תפארת ישראל

והקשה לי אדם הקשה כברזל ה"ה י"נ הרב מהור משה יצחק שליט"א הגאבד"ק קראטינגא הרי כתוב סדר הוא אצל כל א' פן ימות במלחמ' וגו', ואיך קאמ' במתני' הכא שאין שהחרי' שבים ממלחמה רק כדי שלא יתבייש הרך הלבב החוטא? ותרצתי לו ע"פ מ"ד בש"ס [דמ"ב ב'] שפעמיי' הי' הכהן מדבר עמם בפרשה זו, א' קודם צאתם מהספר, וא' קודם בואם למלחמה, ופי' רש"י, שבדברו בספר חוזרו הבונה בית והנוטע וכו'. וא"כ ק' כיון שחזרו אז, למה הי' הכהן חוזר ומדבר עמם ביום קרב. ונופל בה דברי', וכמו שהקשה באמת רלב"ג [פ"ז ממלכי']? ונ"ל שהדיבור השני ביום המלחמ', הי' משום הרך הלבב מעבירו' שבידו, שלא הי' חוזר בדיבור הראשון, דאולי ישוב בינו ביני דאז יוכל שפיר לעמוד בקשרי מלחמ', דבמקום שבעל"ת עומדי', אין צ"ג יכולין לעמוד, או אולי חטא בינו ביני, להכי חזר הכהן להזהירו ביום קרב, שאם עדיין לא שב ילך וישוב לביתו וא"כ עכ"פ ק', למה בדבור שבספר הזכיר הכהן מהירא ורך הלבב שאינו חוזר אז עדיין, ולמה ביום קרב הזכיר הכהן מהבונה בית ונוטע שכבר חזרו בספר בדבור ראשון? ע"ז משיב התנא, לפיכך תלתה לו תורה" וכו' ר"ל כדרך תלויי' בעלמא בדברים שאינם נצרכי', כדי שלא לבייש הירא ורך הלבב כשיראוהו שב, שיחשבו שהוא בונה או נוטע. עוד י"ל דמאחר דאין מיתה בלא חטא כפ"ב דשבת ע"כ אם ימות הנוטע הרי ע"כ שיש בו חטא וא"כ קשה למה הזכירתו תורה הרי בלא"ז צריך להזהיר, דהרי הרך הלבב הוא ג"כ מפני העבירות שבידו? אלא ע"כ שתלתו לו תורה כדי שלא יתבייש]:
מג) דבעמוד והחזיר קאי, אבל בשאר עבירות לא, ולריה"ג גם בשאר עבירו' כל שלא עשה תשובה חוזר. ובש"ס אמרי' דלר"י הגלילי גם אחטא דמד"ס חוזר ולר' יוסי רק אחטא דאו', ותמיה הרי ר"י גם תלי' קחשיב וטפי הול"ל אפכ' ודו"ק: מד) *ר"ל גם בסוף המערכה, והם הנקראי' בזמנינו [האוואנטגארדע] ר"ל שומרי' שלפני המחנה, [והריערגארדע] ר"ל שומרי האחור. ומפרש התנא מהו פקודתן של שרי צבאות בכל קצות החיל? מעמידין וכו': מה) גבורי': מו) אחורי המערכה: מז) [שטרייטעקסטע]: מח) רגליו: מט) *ה"ק תחילת נפילה ניסה, וגם נגד הפנים היו צריכי' זקיפין שלא ינוס דרך שם מן הצד: נ) בבניהם כתיב ניסה קודם נפילה, וצריכי' דאי מקרא קמא י"ל מדמוכח רק במלת גם י"ל דלא שייך זב"ז, ואי מקרא בתרא לא כתיב שנפלו מישראל דוקא עוד י"ל דאי מקרא קמא י"ל דמגיפה כמשמעו שמתו בדבר, ולא ע"י הריגה מאויביהם: נא) בחוזרי' כנ"ל:

אמה תוספה הב"ש

עיקר תוי"ט

שאינו יכול לעמוד בקשרי המלחמה בחוזר כדכתיב ולא ימס לבב אחיו כלבבו כדאיתא בגמ': יח) וחלוצה. בא ודאי אגררא ליתנא הוא דהא פירש הר"ב דלר"י עבירה דד"ס לא היא בכלל הירא מעבירות: (יט) וז"ל רש"י בראשם של צד המלחמה מעמידין בני אדם גבורים ממונים כו'. ויזקיפו ויגבירו את לבבי הגולה בדבריהם: כ) מאחוריהם. פי' מאחורי עם המלחמה וכו' הר"מ מאחור כל מערכה ומערכה: כא) לקפח. פי' הר"ב לחתוך. תרגום וערפתו ותקפיה: כב) ולהלן כו'. דאי מקרא קמא לא שני דכיון דכתיב וגם משמע דמגפה באפי נפשה ולא תליא בניסה ועוד דמגפה משמע בידי שמים יותר מדמשמע בידי אדם ועתוי"ט:

 גמרא

הרשות, אבל במלחמת מצוה, הכל יוצאין, אפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה, אמר רבי יהודה במה דברים אמורים כא) במלחמת מצוה, אבל במלחמת חובה הכל יוצאין אפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה כב):

פ"ט עגלה ערופה א) בלשון הקודש, שנאמר כי ימצא) חלל באדמה ויצאו זקניך ושופטיך, ג' ב) מבית דין הגדול שבירושלים היו יוצאין ג) רבי יהודה אומר חמשה, שנאמר זקניך שנים ושופטיך שנים), ואין בית דין שקול מוסיפין עליהן עוד אחד: **ב** נמצא טמון בגל, או תלוי באילן, או צף על פני המים, לא היו עורפין, שנאמר באדמה, ולא טמון בגל, נופל, ולא תלוי באילן, בשדה, ולא צף על פני המים ג), נמצא סמוך לספר ד) או לעיר שרובה ע"א ה), או לעיר שאין בה ב"ד), לא היו עורפין ו). (נ"א מודדין) אין

ר"ע מברטנורה

הרשות: אבל במלחמת מצוה הכל יוצאים. מלחמת ארץ ישראל. ומלחמת עמלק. הכל מודים שהיא חובה והכל יוצאים בה. ומלחמת בית דוד שהיא לרווחה להרחיב גבול ישראל ולקחת מס מהעמים כגון מלחמת ארם נהרים וארם צובה. הכל מודים שהיא רשות. לא נחלקו ת"ק ור' יהודה אלא במלחמה שנלחמים ישראל עם אויביהם כדי שלא יתגברו עליהם ויעלו להם. ת"ק קרי לה מלחמת רשות(כג): וסובר שאין אדם רשאי להבטל מן המצוה. כדי להלחם במלחמה כזו. ורבי יהודה סבר שגם זו מלחמת מצוה(כד). מאחר שהוא להושיע את ישראל מיד שונאיהם. והעוסק במצוה פטור מן המצוה. ואין הלכה כרבי יהודה:

פ"ט עגלה ערופה בלשון הקדש. מה שהזקנים אומרים ידינו לא שפכה את הדם הזה והכהני' אומרי' כפר לעמך ישראל וגו' בלשון הקדש הוזקקו לאמרן. שנאמר כי ימצא כו'. ובאותה פרשה נאמר וענו ואמרו ונאמר להלן (דברים כ"ז) וענו הלוים ואמרו מה להלן בלשון הקדש. אף כאן בלשון הקדש: היו יוצאים. ובאים שם ומודדים מן החלל לכל העיירות שבסביבותיו לידע איזו קרובה: אין בית דין שקול. אין בית דין עשוין שיהא אפשר לחלק שוה בשוה אלא שיהא הרוב לצד אחד לקיים אחרי רבים להטות (שמות כ"ג): **ב** נמצא סמוך לספר אצל גבול העכו"ם: לא היו מודדים דכתיב כי ימצא

תפארת ישראל

כב) *אשה לאו בת מלחמ'? רק לספק מזון ולתקן הדרכי' אף היא יוצאת. מיהו לכבוש א"י וללחום בעמלק לכ"ע מלחמת חובה היא, ולהרחיב גבול א"י לכ"ע רשות, כי פליגי במלחמה שנגד אויב שירא' מהם שיצורו להם בעתיד, ת"ק קרי לה רשות, ור"י קרי לה מצוה

פ"ט א) *שהזקני' אומרים ידינו לא שפכו, והכהני' אומרים כפר [כמ"ז]: ב) למדוד משחלל איזה עיר קרובה: ג) כל הנ' הוי מצי למילף ממצא אדמה, אלא ניח' ליה טפי להביא מלה יתירתא לכל חד וחד באנפי נפשה: ד) גבול עכו"ם, אף שיש ב"ד: ה) *אפי' בא"י: ו) דכתיב כי ימצא חלל פרט לממליה

פלמו

עיקר תוי"ט

(כג) גמ' רשות דרבנן זו היא מצוה דר"י. מצוה דרבנן זו היא חובה דר"י. ופרש"י זו היא מצוה דר"י ובאותה מלחמה שאמרו חכמים שהיא רשות ואין חתן יוצא לה אמר נמי ר"י דאין חתן יוצא לה אלא שר"י קורא אותה מצוה ול"מ לפוטרו משאר מצות בעודו עסוק בה כדמפרש ואזיל. מצוה דרבנן דאמרי בה שהכל יוצאין אומר נמי ר"י שהכל יוצאין אלא דקרי לה חובה ולאו מידי אשמעינן בהא אלא כולה משום מצות דרשות נקטי פלוגתייהו עכ"ל: (כד) ותימה דכ"ע הא ס"ל שהעוסק במצוה פטור כו' וא"כ אפילו במלחמת מצוה אינו רשאי להתבטל ממצוה דהא אתתן מחדרו לא קיימא פלוגתייהו כלל. ויש לפרש דת"ק וסובר דאין אדם רשאי להתבטל מן המצוה שבאה לידו כשהוא עוסק במלחמה זו מפני שכבר הוא עוסק במצוה. ופטור מזו שבאה לידו דמלחמה זו לאו דמצוה היא. ולפיכך לא יתבטל מהמצוה שבאה לידו:

א) כי ימצא. ס"ק שנאמר וענו ואמרו כו' וסדר עגלה ערופה כיצד כי ימצא גמרא: ב) ג' כו'. מפרש בגמרא זקניך שנים. ואין ב"ד שקול מוסיפין עליהם עוד א' הרי כאן ג': ג) שנים. ות"ק כהים מיבעיא ליה לגופיה שבסביבותיך. ור"י וי"ו דושפטיך דריש למימרא להביא עוד שנים ות"ק וי"ו לא דריש. גמרא. ועתוי"ט: ד) ב"ד. דבעינן זקני העיר וליכא. גמרא:

דבעי

אין מודדין אלא מעיר שיש בה בית דין ז). נמצא מכוון ח) בין שתי עיירות, שתיהן מביאות שתי עגלות. דברי רבי אליעזר ה). ואין ירושלים מביאה עגלה ערופה ט): ג נמצא ראשו במקום אחד וגופו במקום אחר מוליכין הראש אצל הגוף י) דברי רבי אליעזר רבי עקיבא אומר הגוף אצל הראש: ד מאין היו מודדין רבי אליעזר אומר מטיבורו, רבי עקיבא אומר מחוטמו. ר"א בן יעקב אומר ממקום שנעשה חלל, מצוארו יא)

ה נפטרו

תפארת ישראל

עצמו למיתה, מדהלך הם יחידי: ז) *ר"ל דמודדין רק איזה עיר של ב"ד שיותר קרוב דהא בעינן ויצאו זקניך וזקני העיר ההיא. [והרמב"ם כ' שהי' צריך שיהי' ב"ד של כ"ג. והקשה בבאר שבע הרי בכל עיר מצוה למנות ב"ד, כמ"ש שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך? ותי' דמיירי שאין תושבי העיר ק"כ, דאז אינה ראוי' לב"ד כרפ"ק דסנהדרין. והכו"פ בסי' ס"ג הקשה א"כ בלא"ה אין מודדין לעיר שאין בה ק"כ אף שקרובה יותר מעיר שיש בה ק"כ, דרוב וקרוב הלך אחר הרוב? והניח בצ"ע. וי"ל הרב מהו' יעקב צבי שליט"א הג"אבד"ק קעניגסבערג פי' דמיירי בעיר שאין בה ב' חכמים גדולי' א' לדבר וא' לשמוע דאז אין מושיבין בה סנהדרין [כסנהדרין ד"ז ורמב"ם פ"א מסנהדרין]: ודפח"ח. אולם לפע"ד קו' הכו"פ בכ"ז במח"כ לק"מ, דמי לא אלי מיירי שהיתה העיר בת ק"כ פסולי עדות, דאז אין מושיבין בה סנהדרין, דהרי הק"כ שצריכי' להושיב בה ב"ד היינו כדי ב"ד ועדי' זוממין וזוממי זוממין, ומקאמר הכא ולהנך לא כשרי' בעינן]: ח) מצומצם:

ט) מדכתי' אשר ה' אלהיך נותן לך פרט לירושלים, דקי"ל דלא נתחלקה לשבטים, ודלא כרבי יהודה [מגילה דכ"ו א']: י) *והם נקבר, דמת מצוה קונה מקומו. וזה הי' מיו"ד תנאי' שהתנה יהושע עם ישראל בהכנסם לארץ [ב"ק דפ"א] דליכא למימר דלענין מדידה מיירי, דהרי גם אם יטלטלו הגוף אצל הראש, אין מבורר לאיזה צד יניחו טבורו, ולמ"ד מחוטמו אם גם יטלטלו הראש להגוף אין מבורר לאיזה צד יניחו חוטמו? ואפ"ה י"ל דר"א ור"ע כל חד לטעמי' אזיל, דלר"א כמו לענין מדידה טבור שבגוף עיקר ה"נ לענין קבורה מקום הגוף עיקר, ומוליכין הראש אצל הגוף; וכ"כ לר"ע נמי לענין מדידה חוטם שבראש עיקר, להכי גם לענין קבורה מקום הראש עיקר, ומקרבין הגוף אצל הראש: יא) *וקיי"ל כר"ע. ואף דמסכת ראב"י קב ונקי? כבר כ' הרא"ש [פ' מי שהוציאוהו סי' ב'], דהיינו רק בק"ב

דברים

ר"ע מברטנורה

חלל. פרט למתליא את עצמו שסמוך לגבול שהעכו"ם כאלו התליא עצמו למיתה הוא: לעיר שאין בה בית דין לא היו מודדין. אין מודדין אלא מעיר שיש בה בית דין ה"ק נמצא סמוך לעיר שאין בה ב"ד אין מודדין לה אלא לעיר שיש בה ב"ד מודדין. איזו עיר שיש בה ב"ד קרובה לו. ואי לא הדר תניה הוה אמינא מודדין כלל. ת"ל ולקחו זקני העיר מ"מ דהאי העיר קרא יתירא הוא. דמצי למכתב והיה העיר הקרובה אל החלל ויצאו זקניה: מכוון. מצומצם שאין זו קרובה לו מזו אפילו מלא חוט: שתיהן מביאות שתי עגלות דברי ר' אליעזר. ואין הלכ' אלא שתיהן מביאו' עגלה אחת בשותפו' והכי אמרי' בגמ' בבכורות: אין ירושלי' מביאה עגלה ערופה. דכתיב (דברי' כ"א) באדמה אשר ה' אלהיך נותן לך נחלה לרשתה. פרט לירושלי' שלא נתחלקה לשבטי': ג נמצא ראשו במקום א'. השתא לא מיירי הכא לענין מדידה. דמדקתני סיפא מאין היו מודדין. מכלל דרישא לאו במדידה עסקינן. אלא במת מצוה קנה מקומו עסקינן (ו) והכי' דנמצא ראשו במקום א'. וגופו במקום אחר. מוליכין ראשו אצל גופו וקוברין אותו במקום שנמצא הגוף. דגופיה בדוכתיה נפל. ורישא הוא דנייד דברי רבי אליעזר: ר' עקיבא אומר מוליכין הגוף אצל הראש. דרישא היכא דנפיל. נפיל. וגופיה רהיט ואזיל. והלכה כרבי עקיבא: ד רבי אליעזר אומר מטבורו. קסבר עיקר חיותא בטבוריה הוא (ז): רבי עקיבא אומר מחוטמו. עיקר חיותא מחוטמו הוא. דכתיב (בראשית ז') כל אשר נשמת רוח חיים באפיו: ממקום שנעשה חלל מצוארו. דאין קרוי חלל אלא מן הצואר. כדכתיב (יחזקאל כ"א) על צוארי חללי רשעים. הלכך משם היו מודדי' כדכתיב

אל

עיקר תוי"ט

ה) דברי רבי אליעזר. נראה דסבר לי' אפשר לצמצם וקרובה ואפילו קרובה. פירש רש"י כמו בהמה כנס: (ו) דזה אחד מעשרה תנאים שהתנה יהושע. רש"י: (ז) לפי שהוא מוצאות הגוף מכל"א

בפי

ה נפטרו זקני ירושלים והלכו להן, זקני אותה העיר מביאין עגלת בקר אשר לא עבד בה, אשר לא משכה בעול, ואין המוםח) פוסל בה. ומורידין אותה לנחל איתןי) ואיתן כמשמעו קשהט), אעפ"י שאינו איתן כשריג). ועורפיןיד) אותה בקופיץטו) מאחוריה, ומקומו' אסור מלזרוע ומלעבודטז), ומותר לסרוק שם פשתן, ולנקריא) שם אבניםיז): ו זקני אותה העיר רוחצין את ידיהם במים במקוםיב) עריפתה של עגלה, ואומרים ידינו לא שפכו את הדם הזה, ועינינו לא ראו, וכי על דעתינו עלתה, שזקני ב"ד שופכי דמים הן, אלא שלא בא לידינו ופטרנוהו בלא מזוןיט)יג) ולא ראינוהו והנחנוהו בלא לויהכ)יד), והכהנים אומריםטו) כפר לעמך ישראל אשר פדית ה' ואל תתן דם נקי בקרב עמך ישראל, לא היו צריכיןטז) לומר ונכפר להם הדםכא). אלא רוח הקדש מבשרתן, אימתי, שתעשו ככה, הדם מתכפר להם: ז נמצא ההורג עד שלא נערפה העגלהכב), תצא ותרעהיז) בעדרכג) משנערפ' העגלה, תקבר במקומהכד). שעל ספק באתה מתחילתה, כפרה ספיקה והלכה לה, נערפה העגלה, ואח"כ נמצא ההורג, הרי זה יהרג:

עד

ר"ע מברטנורה

של השלג. והלכה כר"ע: ה נפטרו זקני ירושלים. שאינן באין אלא למדוד. דכתיב ויצאו זקניך ושופטיך ומדדו: אע"פ שאינו איתן כשר. שלא נאמר איתן לעכובא. אלא למצוה (י). בקופיץ. סכין גדול: מאחוריה. ממול עורפה (יא): ומקומה אסור. לעולם: ומותר לסרוק שם פשתן. עבודה שאינה בגופה של קרקע. דכתיב (דברים כ"א) אשר לא יעבד ולא יזרע. מה זריעה מיוחדת שהיא בגופו של קרקע אף כל עבודה שהיא בגופו של קרקע: לנקר שם אבנים. לסתת שם אבנים: ו לא בא לידינו ופטרנוהו. בלא מזונות: ולא ראינוהו והנחנוהו. בלא לויה: ז תצא ותרעה בעדר. כשאר חולין: כיפרה ספיקה. היא עשתה את שלה: ואחר כך נמצא ההורג ה"ז יהרג דכתיב בסוף פרשת עגלה

תפארת ישראל

דברים הלכה כמותו: יב) *קרקע אבניית וקשה [כך כ' רש"י, וכן משמע פשטות' דש"ס] ולרמב"ם ר"ל נחל שיטף בחזקה ואע"ג דכתיב אשר לא יעבד וגם התנא קאמר ומקומו אסור לזרוע היינו בשפת הנחל במקום שערפו: יג) דרק לכתחילה צריך איתן, דומיא דסקילה של מאורסה על פתח בית אביה [כתובות פ"ד מ"ג] וק' מזה לתוס' [גיטין ד"נ ב' ד"ה וכי] שכתבו דבדאו' לא אשכחן לכתחילה לדיעבד: יד) קוצץ הראש מנגד העורף: טו) [האקביילע]: טז) לעולם: יז) לסתת ולהחליק: יח) מדאין אשמישן בגוף הקרקע לזריע': יט) *והולך לנסטם, ואפשר שלכך נהרג. או כ"ל דאילו האכלנוהו כראוי, הי' מתחזק נגד הורגיו והי' ניצל: כ) והלך יחידי, ואפשר שלכך נהרג מלסטין שחשבוהו כאיש שאין לו אוהבי' לדרוש דמו: כא) *ר"ל לא שהכהני' צריכי' לומר ונכפר וכו': כב) ר"ל מורידה לנחל איתן שאז נראית לעריפה [עי' כריתות כ"ד ב' ותוס' שם]: כג) כשאר חולין: כד) *דאסורי' בהנא': ומרב"י

עיקר תוי"ט

בלי המזון שבהם נמשך המאכל רבי מקיצא לומר מקום שאיפת הכוס הוא המלך הגדול בסיום לפי שנאמר כל וכו' הר"ב: ח) ואין המום כו'. דת"ד דליף מק"ו ומה פרה כו' קמשמע לן דלא. דש"ס ול"ק אשר אין בה מום בה מום פוסל ואין מום פוסל בעגלה כך למדתי מהגמרא: ט) קשה. פירוש הר"מ חזק שהפשט'. וכ"כ בחבורו נחל שהוא שוטף בחזקה וזהו איתן האמור בתור'. אבל רש"י מפרש נחל איתן קשה שלא נעבד. לדבריו נחל האמור כאן אינו של מים אלא עמק ועתוי"ט: (י) וק"ק דהול"ל ואם אינו איתן כשר בדיעבד ול' קלר כו'. והר"מ פי' ענין איתן גדול כמו שנאמר גוי איתן הוא ולא' אם הי' חזק מהמשפ' ולפי' שלא הי' גדול השעור כשר. בא לומר שאיתן יש בו כמה פרושים גדול וחזק. ושאמר השנא וקפידם הכתוב על החוזק ולפ"ש שאינו גדול. ועתוי"ט: (יא) דגמר עריפה עריפה מחטאת העוף גמרא: יב) במקום. דגמרא יליף לי': יג) בלא מזון. והלך ללסטם את הבריות ולכך נהרג. רש"י: יד) בלא לויה. יחידי בלא שמירה. רש"י. נמי נר' ולא פי' על מה הם נותנים רש"י: טו) אומרים. כדכתיב לעיל ותנא הכהנים: טז) לא היו כו'. כלומר ונכפר דכתיב בקרא לאו לומר ואמרו קאי שיהא לאו זה בכלל האמירה אלא ונאמר נאמר ... רש"י: יז) ותרעה. פרש"י וה"נ כשי שגא דאין יוצאה למעל

ח עד אחד אומר ראיתי את ההורג ועד אחד אומר לא ראית כה), אשה אומרת ראיתי ואשה אומרת לא ראית, היו עורפין כו). עד א' אומר ראיתי ושנים אומרים לא ראית, היו עורפין. שנים אומרים ראינו ואחד אומר להם לא ראיתם, לא היו עורפין: **ט** משרבו הרוצחנים בטלה עגלה ערופה כז) משבא[יט]) אלעזר בן דינאי כח) ותחינה בן פרישה כח) (ס"א בן פרישה) היה נקרא, הזרו לקרותו בן הרצחן כט)[כ]). משרבו המנאפים, פסקו המים המרים, וריב"ז הפסיקן שנאמר לא אפקוד[כא]) על בנותיכם כי תזנינה, ועל כלותיכם כי תנאפנה, כי הם וגו'. משמת יוסי בן יועזר איש צרידה ויוסי בן יוחנן איש ירושלים, בטלו האשכולות ל) שנאמר, אין אשכול[כג]) לאכול בכורה אותה נפשי לא): **י** יוחנן כהן גדול העביר הודיות המעשר לב)

אף

תפארת ישראל

כה) ומרב"י ח"מ סי' כ"ט שהביא לדברי המרדכי נראה שהגירסא לא ראיתי ואע"ג שכל לא ראינו אין ראיה כפ"ב דעדיות משנה ב' היכא דהוי כהדדי הו"ל כאומר לא ראית וה"ל כמכחישו. והא דקאמר ראיתי ההורג, ר"ל ראיתי שהרגו: כו) ודוקא בבאו כאחת; אבל בזה אחר זה, והורו ב"ד כבר שלא לערוף, הרי כבר האמינוהו כבי תרי, ואין דבריו של א' במקום שנים: כז) *דמדרבו הרוצחים, מסתמא יש א' המכיר שרצחו; והתורה אמרה לא נודע מי הכהו. והזמן ההוא היה משבא אלעזר וכו': כח) *רוצח מפורסם הי', שהתקבץ יחד עם חברה שלו לרצח כל עובר ושב: כט) *נ"ל דמתחלה היה עניינו לדון עם כל אדם על כל דבר קל, וקראוהו בן דינאי; אח"כ קלקל יותר להתקוטט אפי' שלא כדין, וקראוהו בן פרישה שראוי לפרוש ממנו ביותר: אח"כ התקלקל יותר לרצח, וקראוהו בן הרצחן [ר"ל כמו בן איש חיל ובן הבקר]: ל) *נוטריקן איש שהכל בו במעלות וחכמה ויראת שמים; ודבריהם כיין אשכולות משמח אלהי' ואנשים: לא) *אלמא דאדם יקר נקרא אשכול בכרם ה' צבאות בית ישראל [ישעיה ה']: לב) *לומר בסוף שנת ג"ו משמיטה בערתי הקודש מהבית וגם נתתיו ללוי [עפ"ז סי' ג']: ותיקן כך משום דעזרא קנס ללוים שלא יטלו מעשר, מדלא עלו עמו, דיש כח ביד חכמים לעקור ד"ת בשב ואל תעשה [כיבמות דפ"ו ב'], ותיקן שיתנוהו

ר"ע מברטנורה

עגלה ערופה (דברים כ"א) ואתה תבער הדם הנקי מקרבך: **ח** עד אחד אומר ראיתי ועד אחד אומר לא ראית. וכגון שבאו שניהם בבת אחת (אז) היו עורפים. אבל אם בא אחד תחלה ואמר ראיתי את ההורג. והימנוהו כבתרי. שהתורה האמינתהו דכתיב (שם) לא נודע מי הכהו הא נודע אפילו על פי עד אחד אין עורפין. אע"פ שבא עד אחד אח"כ והכחישו אינו נאמן השני שאין דבריו של א' במקום שנים: עד אחד אומר ראיתי ושנים אומרים לא ראית היו עורפים. וכגון שהשנים והאחד פסולי עדות הן דבפסולי עדות הלך אחר רוב דעות: **ט** בטלה עגלה ערופה. לפי שמכירין היו בהם מי רגיל להרוג (יח): בטלו האשכולות. איש שהכל בו. כלומר תורתו אמת מבלי דופי (כב): **י** הודיות מעשר. וידוי מעשר בערתי הקדש מן הבית וגם נתתיו ללוי לפי שעזרא קנס את הלוים שלא יתנו להם מעשר כשעלה מן הגולה ובני לוי לא עלו עמו ולוה שיתנו המעשר לכהנים ויוחנן כהן גדול בטל הודוי שלא היה יכול לומר וגם

עיקר תוי"ט

לנחל איתן הוסרתה אלא עריפתה. והר"מ פי' דירידתה אוסרתה בהנאה והפ"ה תלא כו' דאדעתא דהכי לא אקדשה. ועתוי"ט: (יח) כדת"ר לא נודע מי הכהו הא נודע אפי' א' בסוף העולם הכיר בו לא היו עורפין: יט) משבא כו'. ורוצח מפורסם היה: כ) בן הרצחן. בריה קטילה. ינו': כא) לא אפקוד כו'. ת"ר ונקה האיש מעון בזמן שהאיש מנוקה מעון המים בודקין את אשתו ואומר לא אפקוד וגו' מאי ואומר. וכ"ת עון דידיה אין דבניה ודבנתיה לא ת"ש לא אפקוד וגו' וכ"ת עון אשת איש אין. עון דשפיה לא. ת"ש כי הם עם הזונות יפרדו. הם עצמם נואפים כפרדים הללו. רש"י: (כב) ובשתה ומחלוקת. ועד ימיהן לא היה מחלוקת בחכמי ישראל כולן היו אומרים דברים כנתינתן למשה מסיני והן הראשונים שנחלקו בסמיכה קרבנות בי"ט כדאיתא בחגיגה והוא מחלוקת ראשון שהיה בישראל בדברי תורה. רש"י: כג) אין אשכול וגו'. נראה

באשכול

אף הוא בטל את המעוררין[לג] ואת הנוקפין[לד] עד ימיו היה פטיש מכה בירושלים[לה] ובימיו אין אדם צריך לשאול עד הדמאי[לו]: יא משבטלה סנהדרין בטל השיר[כד] מבית המשתאות[לז] שנאמר בשיר[כה] לא ישתו יין וגומר: יב משמתו נביאים הראשונים[לח] בטלו אורים ותומים[לט] משחרב בית המקדש, בטל השמיר[מ]

ר"ע מברטנורה

גם נתתיו ללוי: בטל את המעוררי'. שהיו הלוים בכל יום אומרים על הדוכן עורה למה תישן ה' אמר וכי יש שינה לפני המקו' ועמד ובטלן: את הנוקפין. שהיו מכרטין לעגל של קרבן בין קרניו כדי שיפול לו דם בעיניו כדי שלא יראה ויהא נוח לכפתו ולשוחטו ועמד הוא ובטלו. שנראה כבעל מום והתקין להם טבעות בקרקע להכניס צואר הבהמה לתוכה: נוקפין. מכין. ודוגמתו אין אדם נוקף אצבעו מלמטה: היה פטיש מכה בירושלים. בחול המועד חרשי נחשת וברזל היו מכין בפטיש לעשות מלאכה האבד שהיא מותרת במועד. ועמד הוא ובטלה משום דאוושא מלתא טובא ואיכא זלזול מועד: ובימיו אין אדם צריך לשאול על הדמאי. שהוא אמר לבני דורו כשם שתרומה גדולה עון מיתה. כן תרומ' מעשר וטבל עון מיתה. והיקן שיוציאו מן הדמאי תרומת מעשר ומעשר שני בלבד. ולא יוציאו ממנו מעשר ראשון ולא מעשר עני שיכולין לומר ללוי או לעני הבא ראיה שהוא טבל וטול. ומתקנה זו ואילך הלוקח פירות מן השוק לא היה שואל אם הן מתוקנין אם לאו אלא מיד מפריש מהם תרומת מעשר ומעשר שני ואוכל את השאר שכל הלוקח מעם הארץ פירות. הם בחזקת שהם דמאי: יא סנהדרין. שם הדיינים. ונקראים סנהדרין שנושאים הכרת פנים בדין: בטל השיר. דכתיב (איכה ה') זקנים משער שבתו(כה) בחורים מנגינתם בזמן שבטלו הזקנים היושבים בשער(כו) שהם הסנהדרין בטלו הבחורים מנגינתם גם כן: יב משמתו נביאים הראשונים. כל הנביאים נקראים נביאים ראשונים חוץ מחגי זכריה ומלאכי והבריהן דאחרונים נינהו. שהיו בבנין בית שני: בטל השמיר. כמין תולעתברייתו כשעורה שהיו מראים אותו על האבנים

סרבואות

תוספת

תפארת ישראל

שיתנוהו כהנים שג"כ נקראו לויי' כמבואר שם ולפיכך גם להתוודו' רשאי' מה"ט, ויוחנן סבר דאפ"ה כיון דבאמת קרא הכא בלוי ממש איירי, הו"ל דובר שקרים: לג) *שצעקו בכל יום בשיר הלויי', „עורה למה תישן ה'" וביטל מלומר כלל פסוק זה בשיר הלויי', מדנראה כאילו ח"ו יש שינה לפניו ית': לד) *שהיו חותכי' לקרבן בין קרניו קודם שחיט', כדי שירד הדם בעיניו, ויהא נוח לכפיתו, ובטלו מדמחזי כבעל מום. וי"ל דחשש לנקיבת קרום המוח: לה) *הבעלי מלאכות הכו בפטיש בקול במלאכתן בחוה"מ בדבר האבד, ואפ"ה ביטלן מדאווש' מלתא טובא והו"ל זלזול המועד. והא דלא כללו התנא ברישא וקמא שביטל הכאת פטיש ה"ט משום דביטול לא שייך רק כשקבוע מתחילה לעשות כמעוררין ונוקפין, משא"כ פטיש לא היה קבוע להכות רק כשנצרכו הכו בו: לו) דעד ימיו שאלו אם המוכר נאמן לעשר, וכשאינו נאמן לא היה החבר לוקח ממנו, מדצריך להפריש כל המעשרו' מספק, ועמד הוא והיקן שלא יעברו מדמאי רק תרומת מעשר ומעשר שני, אבל שאר מעשרו' מפריש הקונה לעצמו, כמ"ש ריש דמאי: לז) *שירי שבח אדם על אוהבו על היין: לח) כך נקראי' כל הנביאי' חוץ מחגי זכרי' מלאכי: לט) *כת אורים ותומי' להגיד עתידות: מ) תולעת קטן כשזוחל על דבר קשה נבקע. וכשרצו לכתוב על אבני האפוד שמות השבטים, רשמו בדיו צורות האותיות על האבן, והשימו השמיר נגד הרשום, ומיד הי' הרושם ההוא

מתפרן

עיקר תוי"ט

שאשכול נאמר לכנויי אדם כהשוב בעיני אלהים יתברך: כד) השיר כו'. פי' הפוסקים בשם ר' האי גאון ז"ל דהיינו שיר של אהבה שבין אדם לחבירו ולשבח יפה ביפיו. אבל שירות ותשבחות יזכרון חסדיו של הקב"ה מנהג כל ישראל לאמרן בבית חתונה ובבית המשתאות בקול עינות ובקול שמחה. (כה) מצוה דהכא דמשבטלה סנהדרין כתיב כדאיתא בגמרא ומשום דבהאי קרא לא כתיב בזה האסור אלא משמע דנשיאים מתלין נכמי מייתי מתני' קרא בשיר לא ישתו דלמיסר משמע: (כו) והם הזקנים שאמר הקב"ה עליהן אתן לך בכל שעריך.

שר"ס

ונופת צופים(מא) **ופסקו אנשי אמונה**(מב) **שנאמר הושיעה ה' כי גמר**(כט) **חסיד**(מג) וגו' רבן שמעון בן גמליאל אומר משום רבי יהושע. מיום שחרב בית המקדש אין יום שאין בו קללה, ולא ירד הטל לברכה וניטל טעם **הפירות**. רבי יוסי אומר אף ניטל שומן הפירות(מד): **יג** ר"ש בן אלעזר אומר הטהרה נטלה את הטעם ואת הריח(מה) המעשרות נטלו את שומן הדגן(מו) והחכמים אומרים הזנות והכשפים כולו את הכל(מז): **יד** בפולמוס(מח) של של אספסיינוס(מט) גזרו על עטרות התנים(נ) ועל האירוס(נא) בפולמוס של טיטוס(נב) **גזרו על עטרות כלות, ושלא ילמד אדם את בנו יונית**(נג)

בפולמוס

תפארת ישראל

מתפרץ כתאנה וכשאור המתבקע, וגם בימי בית שני הי', כמו שהוכיחו התוס' [**גיטין** ד"ת א' וזבחי' כ"ד ב']. והר"י אברבנאל [מלכי' א' ה' מט"ז] כתב שהי' **רושמין** בדם התולע' ועי"ז הי' מתבקע ביותר, עכ"ל. ובמת"כ אין זה מסכים עם קבלתינו, ועי' בש"ס כאן, וכן בירושלמי בפרקין אמרי' כש"ס **דאו** שגוף השמיר הי' מבקיע האבן, ולכן הוצרכו **לכרכו בצמר גפן כרוך ומונח בסיבן**: **מא) דבש** שבמקום צוף שמשובח מאוד: מב) *שבוטחי' בה' באמת, ואינן דואגי' לשום חסרון ונזק: מג) וסיפא דקרא כי פסו אמוני': מד) כ"ל כח ההזנה שבהן, וכ"כ שומן הדגן דלקמן הכי פירושו, אבל אין לומר דהיינו השרף הנפלט **של** פני הפרי דהרי זה לא שייך בדגן: מה) *מדה כנגד מדה כשם שפסקו מלאכול בטהרה, שהוא דבר רוחני, כך פסקו אלו הרוחניים מהם: מו) וה"ה לבאר המינין, והוא נ"כ מדה כנ"מ, דבתרומ' כתיב בהרימכם חלבו ממנו, ומעשר נכלל בשם תרומ' [כרתוי"ט דמאי פ"ה]: מז) *דע"י זנות בא רעב [כסוטה ד"ד ב'], **וכשפים** מכחישין כ"י כח פמליא של מעלה [כחולין ד"ז ב']: מח) חיל מלחמה: מט) כשבא על ירושלים בעת החורבן: נ) *שנהגו לעטר החתן ביום החופה, וגזרו למעט השמחה אפילו **על** עטרה מהדס ופרחי' וכדומ' ומדלא היתה הגזרה עדיין גדול' כ"כ לא רצו לגזור גם על הכלות כדי שלא תתגנה על בעלה: נא) שלא להכות [בסרהממעל], דהוא מילי דשמח': נב) *שנחרב הבית על ידו, והית' הצר' יותר גדול', לכן גזרו נ"כ על קישוט הנשי': נג) *לשון

יוונית

ר"ע מברטנורה

הרשומות בדיו וכן נבקעות מאליהן וכו **פתוחי** אבני האפוד והחשן. דכתיב בהו במלואות' שיהיו שלמות שלא יחסרו בהם אלא כותב עליהן בדיו ומראה להם שמיר על פני הדיו בחוץ: **ונופת צופים**. דבש הבא ממקום ששמו צופים(כז) ומשובח מאד: **ופסקו אנשי אמנה**. אנשים שמאמינים בהקדוש ברוך הוא(כח): **יג** הטהרה בטלה את הטעם. טהרה שפסקה מישראל. בטלה טעם הפירות וריחם. שבזמן שהיו ישראל טהורים ועוסקים בטהרה. אף הקב"ה היה מטהר את הפירות מטעם רע **וריח רע**: מעשר בטל שומן דגן. דמעשר אקרי חלב. כדכתיב (במדבר י"ח) כל חלב יצהר(ל): **יד** בפולמוס של אספסיינוס. חיל(לא) שהביא אספסיינוס על ירושלים: גזרו על עטרות חתנים. היו עושים לחתנים עטרות מאבן מלח(לב) שהוא צלול כעין הבדולח וצובעין אותם בגפרית כמין ציורין שקורין ניי"ל. ואית דמפרשי עטרות של הדס ושל ורד ושניהם אסורים ואין מותר אלא עטרות של קנים: **ועל האירוס**. עשוי כמין כפה שדפנותיה עגולות ופותחים על פיה עור דק ומכין עליו במקל דק ומוציא קול נגון ובלע"ז קורין לו **שנבו"ר**: עטרות כלות. כעין עיר של זהב: שלא ילמד אדם את בנו יונית. פירוש חכמת יונית והם רמזים יחידות

שהיו

עיקר תוי"ט

הר"מ: (כז) ומדקדק של' שם המקום לא יתרבה וא"כ האיך אמרו צופים. וצ"ל לדברי הר"ב שהמקום הוא נקרא צופים בל' מקרא כד"א הרמתים צופים. וכן נקרא בימי התנאים אלא שנשתבש אח"כ בפי ההמון והיו קוראין אותו צופיאה ול' הר"מ דבש הבא מא"י נקרא צופים משמע שר"ל שהדבש נקרא צופים ועתוי"ט: (כח) לוותר ממונם לבני הדור מצוה ולצדקה ולהוצאת שבתות וי"ט רש"י: (כט) גמר וגו'. וסיפיה כי פסו אמונים מבני אדם. ואע"ג דדוד אמרו מלינו לו כמה מזמורים שאמרן על העתיד: (ל) וסיפיה דקרא וכל חלב תירוש ודגן. ואף על גב דקרא בתרומה משתעי. הואיל שם מעשרות לכל המתנות וכקט דגן לפי שהוא צורך לב"א יותר מהכל ור"ה [illegible] (לא) ול' [illegible] מתורגם פולמוס [illegible]: (לב) [illegible] עטרות

בשובין

בפולמוס האחרון(נד) גזרו שלא תצא הכלה באפריון(נה) בתוך העיר, ורבותינו(לה) התירו שתצא הכלה באפריון בתוך העיר(נו): **טו** משמת רבי מאיר בטלו מושלי משלים(נז) משמת בן עזאי בטלו השקדנים(נח). משמת בן זומא בטלו הדרשנים(נט) משמת רבי יהושע פסקה טובה מן העולם, משמת רבי שמעון בן גמליאל בא גוביים(ס) ורבו צרות, משמת רבי אלעזר בן עזריה פסק העושר(לח) מן החכמים(סא) משמת ר"ע בטל כבוד התורה(סב)

משמת

ר"ע מברטנורה

שהיו לזונים. ולא היו מכירים בהם אלא הרגילים בהם. ובגמרא מפרש טעמא משום מעשה שהיה (כשצרו) מלכי חשמונאי (לג) זה על זה. היו אותן שבפנים משלשלים לאותן שבחוץ בכל יום דינרין בקופה ומעלין להן תמידין. היה שם זקן אחד ולעז להם בחכמה יונית כל זמן שהם עסוקים בעבודה אין נמסרין בידכם. אותו היום שלשלו להם דינרי בקופה והעלו להם חזיר. באותה שעה אמרו. ארור אדם שיגדל חזיר (לד). וארור אדם שילמד לבנו חכמה יונית: בפולמוס האחרון. הוא חרבן הבית ושל טיטוס נמי הוה: באפריון. כמין אהל של מעילין וטליתות מוזהבות: ורבותינו התירו שתלא כלה באפריון. משום צניעותא. וכן הלכה: **טו** בטלו מושלי משלים. כגון ממשלו' שועלים (לו) דאמרינן בסנהדרין כי הוה דריש רבי מאיר בפרקא הוה דריש תלתא שמעתתא ותלתא אגדתא ותלתא מתלי: השקדנים. שוקדים על דלתות בית המדרש לילה ויום (לז) כדאמרינן ביבמו' דאמר בן עזאי מה אעשה ונפשי חשקה בתורה: הדרשני'. שהי' בקי במדרש טעמי מקראו'. כדאמר ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות עד שדרשה בן זומא: בטל כבוד תורה. שהיה נותן לב לדרוש על כל קוץ וקוץ. וזהו כבוד תורה גדול. שאין בה דבר לבטלה. בטלו אנשי מעשה. שעושים מעשי' נופלאים. כדאמרינן בתעניות יאמר לחומץ וידליק. ולעזים להביא

אלבים

תפארת ישראל

יוונית מותר [כש"ס], רק חכמת [אזָפּיסטען] הוא, שמפורשה שכל דבריהם בחידוה; וגזרו בה מפני מעשה שהיה, כשצבא הורקנס היל רומי על ירושלים, וצרו על אריסתובלוס בירושלים, גילה א' בפני' מעל החומה לאותן שבחוץ בלשון חידה, שכשלא ישלשלו להם קרבנות לפנים, תמסר העיר בידם; וכן עשו וכבשו הרומיי' אז ע"י פאמפעיוס את עיר הקודש. ואף שאז לא נחרב' ירושלי', עכ"פ כשראו אח"כ בימי טיטוס מה שהגלגל ע"י דבר זה שהוכנסו תחת ממשלת רומי, גזרו שלא ילמדו אותה חכמ' [ומתורץ קו' תוס' ב"ק דפ"ג ב' ד"ה ואסו']: נד) *כשנחרב חרב' ירושלים ע"י טיטוס. ולי נראה דהיינו כשבא אדריאן על בן כוזיבא בביתר וכבש' [כירושל' תעני' פ"ד די"ב ב'] ונהרגו אז אלפי מיליאן ישראל: נה) *כמין אהל ממשי אדום עם [בארטען] זהב: נו) *משום צניעות עשוהו לה, מדיוצאת וראשה פרוע; גם בל"ז כלה בושה משיסתכלו בה הכל [כפסחים פ"ו א']: נז) שנאותי' לנמשל, דרק ר"מ הי' גדול בזה: נח) שהי' מתמיד גדול: נט) *להטות לב השומעים בדברי דרשותיו [כרפ"ד דאבות]: ס) חגבים והרבה מסחים' הלמחי': סא) *שהי' גדול מאד בחכמה ובעושר [כשבת כ"ד ב']: סב) *שהיה דורש כל אות יתר וחסר שמרמז על כ"מ לדינא, באופן שאין בתורה דבר לבטל' ועוד שהי' לו תלמידים רבי' [ככתוב' ס"ג א']. והנה ר"א בן עזרי' ור"ע ור' יהושע כולן היו בדור א' [כברכות כ"ח א'] ואחר ר' יוחנן בן זכאי, ור' גמליאל הזקן הי' קודם הרבה לריב"ז, ור' ישמעאל כו"סג קודם לכולן ולא זכיתי לידע למה סכרו שלא כסדר; וכ"כ בן עזאי ובן זומא אחר ר"ע היו [ככתובות שם וסנהדרין י"ז ב']

ומכרו

עיקר תוי"ט

שעוסק בענין כיפה למעל' מראשו ועתוי"ט: (לג) ותימה דקדמו טובא לטיטוס ס' וי"ל דמפיקרא גזרו ולא קבלי מינייהו כמ' תוס': (לד) ותימה דלא תנן לה נמי. וי"ל דשנויה הוא בהדי איסור גדולין דספ"ז דב"ק ולא הולכך לשנותה בכאן: לה) ורבותינו. כ"ל רבינו הקדוש המחבר הל"מ: (לו) וז"ל רש"י מושלי משלות נמה הוא אחתלא מעט לחכמ' לכנוס בה בשערי צעה כגון ממשלת שועלים ומ"ס כלאשו' במקום מן: (לז) ול' תבשת לשקוד על דלתותי יום יום. ומצרש בשרש' קמחי ענין המהירות וההשתדלות וההתמדה על כתדרו לח) העושר. כדאמרינן תרישר אלשי ענלי הוה מעשר מעדריה כל שתא. רש"י:

משמת רבי חנינא בן דוסא בטלו אנשי מעשה סג) משמת רבי יוסי קטנותא פסקו חסידים סד). ולמה נקרא שמו קטנותא, שהיה קטנותן של חסידים סה). משמת רבי יוחנן בן זכאי בטל זיו סו) החכמה סז)[מ], משמת ר"ג הזקן בטל כבוד התורה סח) ומתה[מא]) טהרה ופרישות סט). משמת רבי ישמעאל בן פאבי בטל זיו הכהונה ע)[מב]). משמת רבי בטלה ענוה עא) ויראת חטא עב). ר' פנחס בן יאיר אומר, משחרב ביהמ"ק בושו חברים עג)[מג]) ובני חורין עד)[מד]), וחפו ראשם עה)[מה]) ונדלדלו עו)[מו]) אנשי מעשה עז) וגברו בעלי זרוע ובעלי לשון עח) ואין דורש[מז]) ואין מבקש[מח]) ואין שואל עט)[מט]) על מי לנו להשען על אבינו שבשמים

תפארת ישראל

ונזכרו כאן קודם כולן: סג) *פי' נוטר והקב"ה עושה נפלאות כמאמרו: סד) שהי' חסיד גדול: סה) *ר"ל שבימיו התחיל להתקטן מספר החסידים: סו) [גלאנץ]: סז) *שמלבד שגדול בתורה הי', ידע ג"כ שאר חכמות שנותנין הדור זיו וקשוט לתורה בעיני כל אדם [כסוכה דכ"ח א']: סח) *ר"ל כבוד של לימוד התורה, שעד ימיו למדו תורה בעמידה, כקריאת צווי המלך, ומשמת הרגישו חולשה והתירו ללמוד מיושב: סט) *נ"ל דהאי פרישות ר"ל שנתמעטו הפורשי' מבגדי ע"ה כמנהג הפרושים [עוד נ"ל דלא לחנם נקט התנא במשנה זו ג' לשונות, בטל, פסק, מת? דמת היינו שניטל כח חיות הענין, אבל עדיין נשאר גשמיות הענין ודמיון למה שהי' תחלה, משא"כ נפסק משמע שנפסק לגמרי, אבל עדיין יכול לחזור בקלות, אבל בטל היינו שנתבטל לגמרי [כמכות די"א ב'], וכאילו לא הי' מעולם. ובזה מתורץ, דלעיל [במי"ב וי"ג] משמע דכשחרב הבית נתבטל' טהר', והכא קאמר דמשמת ר"ג הזקן מתה טהר'; ושהי' ר"ג הזקן קדם טובא לחורבן [כשבת דט"ו א' וקט"ו א']? ושהי' אפילו רשב"ג בנו בזמן הבית הי' [ככריתות פ"א מ"ז]: ע) *שהיה כה"ג וצדיק, וכל בניו ותלמידיו כהנים וכהני' [כפסחי' נ"ז א'], וזהו זיו וכבוד לכהונה וצריך לישב למה נזכרו ר"מ ואיך דרישה משנתינו קודם לרבן גמליאל הזקן ולר' ישמעאל בן פאבי דקדמי לר"מ ואיך טובא: עא) *שהי' עניו גדול [ככתובות ק"ג ב'], דאמר כמה גדולים מעשה חייא, וא"ל בנו, אפי' ממך? א"ל אין; אפי' מר' ישמעאל? א"ל ח"ו: עב) *שהי' בו קדושה יתיר', שלא הי' משים ידו למטה מחגורו במקום הניד בלי הפסק מפה [כשבת קי"ח ב']: עג) *ת"ח החברים הנאמני' יחד ביותר: עד) *הצדיקים שהן בני חורין מיצרם, דשיכן, אלו בלימודן ואלו בצדקתן, היו לבוז ולכלימ' בדור, כמ"ש בני אמי נחרו בי; ומכ"ש שהיו לעג וקלס בגוים: עה) נעשו שפלי נפש [מוטהגלאז] מלתקן קלקולי הדור, בשרואין בעצמן שדבריהן מבוזין בעיניהם: עו) *לשון דלות וחלישות כח, גם לשון מיעוט שנתמעטו: עז) *אנשי' שראויין שיעשה מעשה נסים על ידן [כלעיל סי' ס"ג]: עח) *דע"י ב' דברי' יכול הרשע להתגבר על הצדיק, או בכח זרועו להדפו ולרדפו בגלוי, או ע"י כח לשונו להלשינו ולבזותו בסתר בפני כל אדם; ומשניהן א"א להצדיק החלש להנצל, כ"א ע"י מעשה נס מה', וכיון שנדלדלו בעלי נסים, גברו אלו ב' הכתות: עט) *ג' פעלים אלו, דורש, מבקש, ושואל, כך פירושן: דורש הוא

שלד

ר"ע מברטנורה

זהבים בקרניהם: קטנותן של חסידים שהיו החסידים הולכים ומתקטנין והוא היה מקטניהן וסיפן(לט): משמת רבן גמליאל הזקן בטל כבוד התורה. שעד שמת הוא היה בריאות בעולם והיו לומדים תורה מעומד. ומשמת בא חולי לעולם והתחילו ללמוד מיושב. וזהו בטל כבוד התורה: משמת רבי בטלה ענוה. תלמידיו של רבי הוסיפו וכתבו זה במשנה:

נשלמה מסכת סוטה:

עיקר תוי"ט

(לט) ולפי מה שפ"כ כינוי השם שלא לכבודו והר"מ כ' ופי' קטנותם של חסידים בכללם ושרשם לפי ששורש הדבר ותחלתו קטן ע"כ. ובירו' גר' שהי' המאיתן של חסידים: מ) זיו כו', רש"י זה לא ידענא מה היא ע"כ. אנא לא ידענא אמאי לא מפרש כעין כמפ' לזיו הכהונ': מא) ומתה. לא ידענא אמאי נקט לי' מפונה ולא קאמר ובטלה: מב) הכהונה. שהי' חכם ועשיר וכהנים רבים אוכלים על שולחנו רש"י, וז"ש הכס נ"ל כהן: מג) חברים. ר"ל תלמידי חכמים שקראו כך על שם שחברתם חברה נאמנה: מד) ובני חורין. מיוחסים רש"י: מה) חפו ראשם שגברה ידי עזי פנים ממזרים שהם עשירים ואלו עניים: מו) ונדלדלו כו'. אין נס לנס: מז) ואין דורש. לישראל: מח) ואין מבקש. עליהם רחמים עכ"ל רש"י: מט) ואין שואל.

בשלום

שבשמים[פ] ר"א הגדול[נ] אומר מיום שחרב בית המקדש שרו[פא] חכימיא[פב][נא] למהוי כספריא[פג][נב] וספריא כחזנא[פד][נג] וחזנא כעמא דארעא[נד]. ועמא דארעא אזלא ודלדל[פה] ואין שואל ואין מבקש[נה]. על מי יש להשען על אבינו שבשמים. בעקבות משיחא[פו][נו] חוצפא יסגי[פז] ויוקר יאמיר[פח][נז] הגפן תתן פריה והיין ביוקר[פט][נח] והמלכות[נט] תהפך למינות[צ] ואין תוכחה[צא][ס]. בית וועד[צב][סא] יהיה לזנות[צג] והגליל יחרב[צד] והגבלן[צה] ישום

תפארת ישראל

אצל השואל, שמחוייב הנדרש לעשות כן, כאדם הדורש היכן הוא דבר שלו; כמו כי דרוש ידרשנו ד"א, וכ"כ השעיר השני דרוש דרש משה; מבקש הוא אצל הנשאל, בתורת תחינה ורחמי' של השואל; שאלה הוא בדבר השוה לשואל ולנשאל אם הי' כך או כך, רק שואל אם יהי' כך [ובזה פירשתי, נדרשתי ללא שאלו (ישעי' ס"ה), דר"ל נתתי להם מקום שידרשוני לגואלם, שהבטחתי להם, ובידם לדרוש שאקיים הבטחתי; והם לא די שאין תובעי' קיום הבטחתי, וגם אין מתחנני' על זה, אלא אפי' נטיי' קלה בלבבם אין להם לדבר זה. ובראותי כאבם, ואטום לבבם, נמצאתי להם בצרתם, אולי ע"י יסוריהם יתחרטו; אבל גם זה לא הועיל, כי לא בקשוני גם שארחם עליהם אצל תחינה, כי הכחישו השגחת העליון בארץ לגמרי, ואמרו עולם כמנהגו נוהג]. וזה שאמר התנא הכא, אין דורש הגאולה והתשועה אצלי בשביל הבטחת זכות אבות, כמ"ש וזכרתי וגו'; גם אין מבקש אותה בתורת חנינה, אצלם; ואל תאמר שלהכי אין מבקשי' על זה, ביודעם שאינן ראויי' לכך, רק טעם אחרינא איכא, ואין שואל, שאין להם שום נטיי' בלבם שיגאלו, כבשר המת שאינו מרגיש באזמל, שכבר הורגלו בעבדות ושפלות, ובכך הם חפצים, כמ"ש במצרים, חדל ממנו ונעבד את מצרים: פ) כמ"ש הכ' [ישעי' ס"ג] וירא כי אין איש וישתומם וכו', ותושע לו ימינו: פא) התחילו: פב) תלמידים הגדולי': פג) מלמדי תינוקות: פד) *משמשי הכנסת: פה) הולכים ונתגרעין: פו) *כשכבר יראו העקב מהמשיח כי בא: פז) ירבה: פח) היקרות יתנשא כראש אמיר באילן: פט) *שיהיו שכורים רבים, השותים ממרירות נפש: צ) שיהיו יד לאפיקורסות: צא) *ר"ל המשך הדברי', דע"י ד' דברי' אצל השומע אין תוכח' מתקבלת, א' אם השומע חנוף, שהמוכיח מבוזה בעיניו. ב' שהשומע מופלג בפרנסתו, ולהכי אין לבו פנוי לשמוע תוכחת חיים כמ"ש ולא שמעו אל משה מקוצר רוח ומעבודה קשה. ג' שהשומע מובלע בשרירות לבו, וביותר אם שגה בשכר נבלע מהיין [ישעי' כ"ח]. ד' אם רוח אפיקורסות נקפה בו והשומם אותו, כמ"ש כל באיה לא ישובון ולא ישיגו אורחות חיים. ולכן אמר התנא, שבעיקבא דמשיחא יתחברו כל הדברי' האילו לריעותא, שתתרבה הפריצות והחניפות, ומחמת היוקר הגדול יהי' דאגת פרנס' ג"כ, וגם אעפ"כ ילכו בשרירות תאותם עד שישתכרו ביין, וגם המינות יפרוץ מאוד; ובהתחבר כל שבות אלה, בודאי אין תוכחה נשמעת ולכן וירא כי אין איש וישתומם כי אין תומך ותושע לו ימינו וגו' להביא משיח בדור שכולו חייב: צב) בית המדרש: צג) *שבתי מדרשות שלהן היו מחוץ לעיר, שלא ישבתום המון קריה; ומחמת שיפסוק הלימוד בהם, יהי' מקום ההוא מועד לזנות: צד) שהי' שם ת"ח וחסידי' כדאמרי' [פסחים דנ"ה א'] שהיו מחמירי' בדבר טפי מאנשי יהודה; ואפ"ה מדלא הוו דייקי בלשנייהו, לא נתקיימ' תורתן בידם, ולא הי' להם זכות תורה להגן שלא יחרבו [בעירובין דנ"ג א']: צה) *שם מקום. ולפע"ד הם הת"ח מנהיגי הדור, השומרי' גבול

עיקר תוי"ט

בשנות תציכז רכ: נ) הגדול. הוא ר"א בן הורקנוס תלמיד ריב"ז: נא) שרו חכימיא. התחילו החכמים: נב) ספריא. מלמדי תינוקות שהם קטנים מן החכמים: נג) כחזנא. ערש"ז דיומא: נד) כעמי דארעא. כעמי הארץ כעממים כעכו"ם רש"י: נה) מבקש. ת"ק דלא אמר ואין דורש כיון דאפי' תגאלי נינהו וליש' דמר הכין וליש' דמר הכין: נו) בעקבות כו'. בסוף הגלות. לפני ביאת משיח. רש"י: נז) יאמיר. בפ' חלק גר' יעות ופרש"י שלא יכבד זה את זה. ל"א מכובד שהגפן יהא עוותן ידאגו ע"כ. או יאמיר מענין גבהות כו' ויהיה ענין היוקר יגדל עד למעלה כאדם האומר יש יקרות באין למעלה הימנו ועפו"ם: נח) ביוקר. שהכל עוסקין במשתאות: נט) והמלכות. של עכו"ם. השולטת בארץ: ס) ואין תוכחה. אין לך אדם שיוכל להוכיח שכולם נכשלי' בחטאו' ובתשובותיהן ס"ל אתה כמוני: סא) בית ועד. של

ישום[צו]. ואנשי הגבול[צז] יסובבו מעיר לעיר[צח] ולא יחוננו, וחכמת סופרים תסרח[צט] ויראי חטא ימאסו, והאמת תהא נעדרת, נערים פני זקנים ילבינו, זקנים יעמדו מפני קטנים, בן מנוול אב, בת קמה באמה, כלה בחמותה, אויבי איש אנשי ביתו[ק], פני הדור כפני הכלב[קא] הבן אינו מתבייש מאביו, ועל מי יש לנו להשען על אבינו שבשמים[קב] ר' פנחס בן יאיר אומר זריזות[סב] מביאה לידי נקיות[קג] ונקיות מביאה לידי טהרה[קד][סג], וטהרה מביאה לידי פרישות[קה][סד], ופרישות מביאה לידי קדושה[קו][סה], וקדושה מביאה לידי ענוה[קז][סו], וענוה מביאה לידי יראת חטא[קח][סז], ויראת חטא מביאה לידי חסידות[קט][סח]. וחסידות מביאה לידי רוח הקדש[קי][סט], ורוח הקדש מביאה לידי תחיית המתי'[קיא][ע], ותחיית המתי' באה ע"י אליהו זכור לטוב[עא] אמן[קיב]:

נשלמה מסכת סוטה.

תפארת ישראל

גבול פעולות בני דורם לבלי יעברום: צו) יהי' מבומס ומהומם: צז) *גרס"י ר"ל הדרי' בגבול א"י: ולפע"ד הם הסוחרי' המתנהגים כפי צווי הגבלן הנזכר בסי' צ"ה: צח) *לחזור על הפתחים: צט) *יהי' לבוז, ותנא והדר מפרש, הגבלן ישום, היינו חכמת סופרים תסרח, ואנשי הגבול יסובבו וכו', משום דיראת חטא ימאס: ק) *כל זה פסוק הוא [מיכה ז']: קא) *אמרו הטבעיי' שמקלסתר פניו של אדם ניכר טבעו, יש פניו כשור בסכלותו, ויש כאריה בחנפותו, ויש ככלב בחליפותו וכו'. אולם אין שום הכרח לאדם, שהוא בעל בחירי' לכבוש הנטיי' שבטבעו [וערש"י]: קב) *מכאן ואילך הוא ברייתא וודאית, והובא' ג"כ [בע"ז ד"כ, ובירושל' פ"ג דשקלי']: קג) *מי שהוא זריז במעשיו, ג"כ אינו מתעצל מלהתנהג בנקיות: קד) *דכמו שגופו ומלבושיו נקיי', כך פנימיו' מחשבותיו טהורי' ונקיי': קה) *דמפני שמחשבותיו טהורי', הוא פורש מההמון, משום שרובם אינם חושבין כן, שהטהורי' מתי מספר בין אלו כמספר פירות האילן בין עליו: קו) *דמפני שפירש א"ע מאהל ההמון, עי"ז יוכל להתקדש א"ע במותר לו: קז) דמדמבזה ענייני עולם, א"כ על מה יתגאה עוד: קח) *זהו מדריגה יותר גדולה, דעד כאן היה פורש א"ע מהחטא מירא' שיעבור ויקבל עונש. אבל ע"י שרוא' בענותו ושפלותו, וישער נגד זה רוממות הקב"ה, יהי' עי"ז ירא מהחטא ולא מהעונש: קט) *עד כאן הי' נשמר מאד מלעבור על ל"ת, וזה יותר נקל מלקיים המצות עשה בשמח' לשם שמים, והשתא נתעלה יותר, שיהו גם עשיותיו בחסידו' לש"ש: קי) *שע"י שכל מחשבותיו בין בעשיותיו או בבלתי עשיותיו לש"ש, רוח הקודש שורה עליו, והוא מדריג' התחתונה לנבואה: קיא) *שבה נכלל נמי להחיות קדושת הנבואה שמתה בעוונינו בישראל [כיחזקאל ל"ז י"א] קיב) *כמה שכתוב הנה אנכי שולח לכם את

אליהו

עיקר תוי"ט

של חכמים יהיה לבית זנות שכלו החכמים ואין לומד תורה ויהא חרב מאין איש ובעלי זימה מתגודדים שם מפני שחוץ לעיר היו בתי מדרשות שלהם. רש"י: סב) **זריזות** כו'. פי' זריזות שהוא זהיר ומהיר במצות. כד"א זריזין מקדימין למצות הר"ן. וכן בכללו שהוא זהיר להשמר עצמו שלא תבא עבירה לידו רש"י. ופי' נקיות נקי מאין חטא: סג) **טהרה**. פרש"י לח ומלובן ועדיף מנקי. והר"י מפ' טהרות הלב כשימנע עצמו מעבירה יגרום לו שאפי' במחשבתו לא יחטא ועתוי"ט: סד) **פרישות**. אף מדבר המותר פורש להחמיר על עצמו. רש"י: סה) **קדושה**. שהוא פרישות עפ"י להתקדש אפי' מהצריך לגופו כגון נזירות היין ותעניות סגופים י"מ. ויהיה פירוש קדש עצמך במותר לך שאמרו חז"ל כלו' במותר וצריך לך: סו) **ענוה**. מתוך שהוא מבזה עניני העולם בא לידי ענוה. הר"ב: סז) **יראת חטא**. היינו שמלבד החטא בעצמו מתירא. ולא מיראת הפורענות. אלא מאהבת המקום או מפני מוראו ואין זה מורא פורענות אלא שמוראו וגדלו ואימתו מוטלת עליו. א"נ ר"ל שמדקדק מאד פן יכשל בחטא אפי' בשוגג י"מ: סח) **חסידות**. פי' שכל מעשיו לשם שמים הר"ב. ול"נ לפרש דהיינו ויתורו עם חביריו לפנים משורת הדין במשאו ומתנו. י"מ: סט) **רה"ק**. להשרות עליו שכינה. רש"י: ע) **תח"ה**. ביתו' דכתיב ונתתי רוחי בכם וחייתם. שבתחלה יתן בהם רוה"ק. ועי"ז יחיו. וכן פי' כ"י ונתתי רוחי בכם שרוה"ק נדבקת בהם ואע"ג דפשוטו נתינת הרוח בגופם כדי שיחיו. מדכתיב רוחי ולא רוח משמע שהרוח המיוחד לה' דהיינו רוה"ק. י"מ: עא) **על ידי אליהו ז"ל**. וביתו' התח"מ מביאה לידי

אליהו

תפארת ישראל

אליהו הנביא לפני בא יום ה' הגדול [ועיין ירושלמי פ"ג דשקלים דמסיים כן הכא הקרא׳] :

נשלמה מסכת סוטה

עיק' תוי"ט

אליהו ומייתי מדכתיב הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא לפני בא יום ה' הגדול והנורא. ופי' הר"ן וכיון דבשביל אותו יום אתי אליהו נמצא שתה"מ גורמת לאליהו שיבא :

פתיחה למסכת גיטין.

כתוב בתורה, והיה אם לא תמצא חן בעיניו, כי מצא בה ערות דבר וכתב לה ספר כריתות ונתן בידה ושלחה מביתו, מנה ילפינן י' דברי' שפוסלין בגט מדאורייתא: (א) אם לא תמצא חן בעיניו, מלמד שאינה מגרשה רק ברצונו: (ב) וכתב, מלמד שאינה מתגרשת רק בכתב. (ג) לה, לשמה, מלמד שצריך שיהי' הגט נכתב לשמה ולשמו לשם גירושין, ומנה, שהכותב צריך שיהי' ישראל גדול בן דעת, לאפוקי, עכו"ם, עבד, חרש, שוטה, וקטן, דהלו לא יכתבו לשמה. (ד) ספר כריתות, שיהיה מסופר שם דברי' מהגירושין שכורתין בינו לבינה, שלא ישאר עליה שום רשות ושייכות, לאפוקי באמר שם הרי את מגורשת ממני, חוץ וכו'. (ה) ונתן, מלמד שיתננו הבעל או שלוחו, ולא שתקחהו היא ממנו. (ו) בידה, מלמד שאינה מתגרשת, עד שינתן הגט בידה, או ביד שלוחה, או בחצירה שכולן כידה ממש. (ז) ושלחה מלמד שיהא הענין המסופר בגט, שהוא משלח אותה, כגון הרי את משולחת, או מגורשת ממני, או הרי את מותרת לכל אדם, אבל לא שיכתוב ענין שיבדלה עצמו ממנה, כגון איני בעלך, או איני אישך וכדומ', או הרי את בת חורין, דכולן אינן לשון שלוח. וכ"כ ילפינן מהכא שתהיה בת דעת כשיתן לה, ולא קטנה או שוטה שמשלחה וחוזרת, או בנתן לה כשהיא ישינה ולא אמר לה אח"כ כשהיא נעור' הרי גיטך. (ח) דבר וכתב, ילפינן מהא דבר דבר מממון, דכתיב בממון ע"פ ב' עדים יקום דבר, ה"נ בגט צריך ב' עדי מס רה אגל נתינת הגט שכתב, וכדקיי"ל עדי מסירה כרתי. (ט) וכתב ונתן, שלא תהיה מתגרשת רק בגט שאין מחוסר מעשה בין כתיבה לנתינה, כגון שכתבו על קרן שבפרה, נותן לה הפרה ומגורשת, ואם חתך הקרן מהפר, בין כתיבה לנתינה, אינו גט [ואפשר דה"ה בכתב על נייר גדול, וחתכו בין כתיבה לנתינה שלא לייפותו כמו דינא הכי, [ח"מ קכ"ד סק"ה]. וכן בכתבו במחובר, ותלשו בין כתיבה לנתינה: (י) כריתות ונתן, שלא תהיה מתגרשת עד שיתן לה הגט בתורת גירושין, ולא בנתנו לה בתורת פט"ח או מזוזה וכדומה, ולא א"ל אח"כ הר"ז גיטך. כל אלו היוד דברים פסולים מדאורייתא, שבמתגרשת בגט כזה, היא א"א גמור', שהנשאת בו תלא והולד ממזר דאו' וצריכ' גט משני מדבריהם ומהראשון מן התור' להתיר' לעלמא, והסור' לשניהן לעולם, דיש לה כל דין א"א בשמע' שבעלה מת ונשאת ואח"כ בא בעל', ואם לא נשאת לאחר, ובעלה כהן מותרת לחזור לו, חוץ מהאומר הרי את מגורשת ממני ואין את מותרת לכל אדם, דרחמנא אפקה שאסור' לכה, דכתיב ואשה גרושה מאישה לא יקחו, דמלת מאישה יתיר' הוא? אלא ה"ק, אפי' לא נתגרשה אלא מאישה אסורי לכהן. אבל שאר דברי' כגון הזמן והמקום וחתימת העדים וכדומה, ואפילו שם האיש והאשה שבגט, אינו רק מד"ס, שהמתגרשת בו נפסלה מכהונה, ולא תנשא לכתחילה ואם נשאת לא תצא והולד כשר

[ופי' ב"ש סי' קכ"ל ק"ד ופי' ברלה"מ פ"א מגירושין ה"ד כד"ה כילד והן אמת שהר"ן] [גיטין קנ"ג רע"א]

פ"א המביא גט[א]) ממדינת הים א), צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם ב), רבי

פתיחה

כתב דשמו ושמה בחסר פסול מדאו' אבל מדאמרינן [גיטין פ"ט מ"ח] כתב חניכתו וחניכתה כשר, וכ"כ פיקח של גט הרי את מותרת וכו' [גיטין פ"ט מ"ג] משמע טפי כרלא"מ ובפרט למאי דקיי"ל עדי מסירה כרתי ולכה"פ הרי לרלא"מ נפק חומרא. — ועי' ב"ש סקכ"ט סקכ"א וכן כתב ג"כ רב"י רסקכ"ט בשם המרדכי שכתב כן ובשם רבינו יואל. ונ"ל דלפ"ז מאי דאמרינן [גיטין ד"כ א'] לא בעינן שמו ושמה, אינו ר"ל דמשו"ה אינו גט, אלא ר"ל דמשו"ה לא חיישינן דיהיב פשיטא לסופר סת"ת שיכתב הכריתות בהס"ת לשם האשה, דסתם ספרא דדייני מגמר גמירי דצריך מדרבנן שמו ושמה מפורש בהגט, וגם הרמב"ן שכתב דלהכי צריך שמו ושמה מדכתיב ספר כריתות, ואין כריתות בספר רק בנזכר שם שמו ושמה, י"ל דהיינו רק אסמכתא ומדרבנן], ואם לא נשאת ורוצה בעלה להחזירה צריך לקדשה, אבל אינו מברך ז' ברכות, גם א"צ לכתוב כתובה חדשה. מיהו בשינה שמו או שמה, לרמב"ם הגט פסול מדאורייתא; ולתוס' [גיטין ד"כ ע"א ד"ה הא בעינ'] פסול רק מדרבנן [כ"ז יוצא מהרמב"ם פ"א ופ"י מגירושין ומנושאי כליו שם ומב"ש קכ"ט סק"ה, ומאה ע ק"ג]:

תפארת ישראל

פ"א א) *שבלחו הבעל מחולה לארץ לא"י ליתן שם גט לאשתו. וקרי לח"ל מדה"י, משום דהים גבול א"י במערב, ולפיכך בכל חוץ לארץ שיושב בצד מערב מא"י אין שום עיר ח"ל סמוך לא"י דהים מפסיק דס"ל דרק בעיר ח"ל הרחוק מא"י צריך שיאמר בפנו"נ; דכל עיר בסמוך לא"י א"צ לומר בפ"נ וכו' כבסיפא. מיהו ה"ה כל עיר שבח"ל שבשאר רוחות כשאינו סמוך לא"י, צריך לומר בפ"נ וכו': ב) *היך כדי דיבור קודם שיתן לה הגט, צ"ל בפני הב"ד בפ"נ וכו'. והטעם, י"א משום דאין שיירות מצויות מח"ל לא"י לקיים חתימת העדים, ושמא יערער הה"ב הבעל ויאמר לא כתבתיו, ואף דמדאוריי' לא יהא נאמן, דלא חיישי' שיחלוף אדם לזייף. ויצטרך הבעל להביא עדים שאין זה חתימתן, עכ"פ מדרבנן כל שטר צריך קיום, ומשום עגונה הקילו להאמין השליח שהוא ע"א, ומש"ה תקנו שיאמר המביא הגט, גם בפני נכתב, אף שאין זה ענין לקיום, ה"ט כדי שלא נטעה לקיים גם שאר שטרות ע"י קיום ע"א. ולפ"ז אפי' בא"י גופה, היכא דלא שכיח שיירו' מזל"ז, וכ"ש מא"י לח"ל צ"ל בפני נכתב ובפנ"ח, רק תנא חדא נוגא נקט. וי"א דאפי' בשיירות מצויות לקיימו, דהיינו מעיר לעיר בח"ל גופה, אפ"ה צ"ל בפ"כ ובפ"נ, משום דבח"ל מצויי' ע"ה, שאין יודעין שצריך

ר"ע מברטנורה

פ"א המביא גט ממדינת הים. כל חולה לארץ קרי מדינת הים(ב): צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם. אית דאמרי טעמא לפי שאין בני מדינת הים בני תורה. ואין יודעין שצריך לכתוב הגט לשם האשה(ג). הלכך אומר השליח בפני נכתב ובפני נחתם. וממילא שיילינן ליה אם נכתב לשמה. והוא אומר הין(ד). ואית דאמרי טעמא לפי שאין שיירות מצויות משם לכאן. שאם יבא הבעל ויערער לומר לא כתבתיו שיהיו עדים מצויין להכיר חתימת העדים(ה). והאמינוהו רבנן לשליח כבתרי(ו). ושוב לא יועיל ערעור

עיקר תוי"ט

א) גט. לשון ארמי. ספר כריתות מתורגם גט פטורין. ולכך נהגו לכתוב בו י"ב שורות כמנין גט. ועתוי"ט:

(ב) וכ"פ רב"י והר"ב פי' דח"ל של צד מערבי של א"י נקט. לפי שבאותו צד ליכא עיירות מובלעות וסמוכות שהרי הים מפסיק ובצדדים אחרים לא פסיקא ליה מלתא משום דאיכא עיירות סמוכות ומובלעות (ולק' אמרינן דת"ק מפיק אלו מכלל). ומש"ה אמר מת"ה שהוא מערב א"י וה"ה לכל צדדים אחרים מאותן עיירות שכן דומות לאלו שבמ"ה שאינן לא מובלעות ולא כמוכות. ואפשר שלזה כוון רש"י ז"ל במה שסיים כלומר כל ח"ל שהוא דומה לח"ל שבמ"ה: (ג) וקרא כתיב וכתב לה דהיינו לשמה. ואין בקיאין היינו דאינן חוששין להך דרשא דאל"ה מ"ש מסאר הלכות גיטין דלא חיישינן להו דלא בקיאי. תוס': (ד) ורש"י פירש דמסתמא כי מסהיד בפ"כ ובפ"נ לשמה קמסהיד. וסיים הר"ן דמימר אמר האי שליח למה לנו לרבנן למשאל אם נכתב ונחתם בפני ש"מ שיש כתיבה וחתימה בגט שהיא פסולה. ואלו לא נכתב לשמה היה אומר השליח כך אירע מעשה דלאחר נכתב. והא דסגי בע א משום דרוב בקיאין הן ואפי' לר"מ דחייש למיעוטא הכא הוי מיעוטא דמעוטא. ורבנן הוא דאצריך ומשום עגונה הקילו. גמרא. ועתוי"ט: (ה) ופריך בגמרא א"כ בפני נכתב ל"ל ומשני דלמא אתי לאחלופי בקיום שטרות דעלמא בעד א': (ו) דעדים החתומים על השטר כמו שנחקרה

דבן גמליאל אומר אף המביא מרקם ומהגרג(ז) רבי אליעזר אומר אפילו מכפר(ח) לודים ללודז) והכמים אומרים אינו צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם, אלא המביא ממדינת היםט). והמוליך(ו)ט), והמביא ממדינה למדינה במדינת הים(י) צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתםי). רשבג"א

אפילו

ר"ע מברטנורה

ההגר: מן הרקם ומן ההגר. בין קדש ובין ברד. מתרגמינן בין רקם ובין חגרא: אפי' מכפר לודים. שהיא מהולה לארץ: ללוד. שהיא

סמוכה

תפארת ישראל

לכתוב הגט לשמה, וע"י שיאמר בפ"נ, יזכרו ב"ד לשאלו אם נכתב לשמה, והא דלא תקנו שיאמר מעצמו בפ"נ לשמה? ה"ט דחיישינן שע"י רבוי המלות ישכח מלאמרו, ויפסל עי"ז

תקון הכמים בגט, ויהיה הגט בטל. ואף דקיי"ל עדי מסירה כרתי, וא"צ חתימת עדי' כלל בגט, רק משום שמא ימותו עדי מסירי' [כאה"ע ק"ל], א"כ למה צריך עכ"פ לומר בפנ"ח לשמה? י"ל דגזרי' חתימ' אטו כתיב', או י"ל דאע"ג דא"צ חתימה, אפ"ה כשחתמו צריך שיחתמו לשמה. מיהו אע"ג דבכל מקום דאתחזיק אסורא בהדבר שמעיד, אין ע"א נאמן [כי"ד קכ"ז], אפ"ה האמינו הכא לשליח, מדא"צ עדותו דלשמה רק מגד חומר', דרק מיעוט דמיעוט אין בקיאין, ובכה"ג אפילו ר"מ דחייש למיעוט', ס"ל דאזלינן בתר רובא, ורק מדרבנן החמירו, ומשום עגונה אקילו בה. ואנן קיי"ל כטעם קמא, דמשום קיום צ"ל בפ"נ, ואפ"ה מדאין דרך בני אדם להכיר חתימת בני עירן, להכי בין בח"ל בין בא"י, ואפי' מבית לבית בעיר א' צ"ל בפ"כ ובפ"נ, ואם הוא אלם אינו יכול להביא גט. אע"ג דיכול לכתוב בפ"נ, כתיבה לאו כדיבור דמי גם נגבי בעל שצריך לומר בפירוש כתוב גט לאשתי, ואם כתב כך לסופר לא מהני [כאה"ע סימן ק"כ ס"ה] כ"ש בשליח שאמירתו בפ"נ הוא במקום עדות דאמרה תור' מפיהם ולא מפי כתבם, ורק בפסולי עדות הכשירו חכמי' להביא גטה וכלקמן [ספ"ב] אבל בהגדה גופה צריך שיהיה דומי' דשאר עדות [ועי' ריב"ש סי' ר"מ] ואף דבח"מ [ר"ז סי"ט הו"ל כתיב' כדיבור? התם רק לענין אסמכתא [ועי' ח"מ ע"ג סמ"ע, ועי' א"ח מ"ז ותבו' חו"י קל"ד ואה"ע קמ"ב]. ואין ליתן גט על ידי שליח כשהבעל בעיר, אם לא שיבוא השליח שטר הרשאה עמו [אה"ע קמ"א סנ"ה]: ג) *שהם עיירות סמוכות לגבול א"י אבל אם מובלעות דהיינו שא"י מקיף לעיר שבח"ל מג' לדדים, א"צ שליח שבא משם עם גט לומר בפ"נ, דהם בקיאי שצריך לשמה, ושכיחי נמי שיירו': ד) אף שא"י מקיף כפר לודי' מג' לדדי', וא"כ בקיאי שצריך לשמה וגם שכיחי, אפ"ה משום לא פלוג צ"ל בפ"נ. והא דנקט ללוד, ואי משום דסמוך, הרי ר"ג נמי בסמוך מיירי? שה קמ"ל אע"ג דסמוך מאד ובני לוד מלווי' בה תמיד, וגם איכא תרתי, סמוך מאוד ומובלע, אפילו הכי צ"ל בפ"נ: ה) שהוא ח"ל שרחוק מא"י, משא"כ במביא מערי הגבול: ו) *מא"י לח"ל. ולמ"ד דטעם אמירת בפ"נ, הוא מדאין עדים מלווין לקיימו, א"כ ודאי גם לתנא קמא ל"ש מוליך או מביא צריך שיאמ' בפ"נ, ורק דרבנן בתראי לפרושי מלתא דת"ק טפי אתו, רק פליגי אר"ג ואר"א ולהכי קאמרי א"צ שיאמר וכו' [ויפה כתב לי הרב כמהו"ג מהו' ברוך יצחק שליט"א הגאון אבד"ק לאנדסבערג דלמאי דמסיק הש"ס דרבה אית ליה נמי דרבא, א"כ כ"ש שכי ס"ל]: ז) ולטעמא דאין בקיאין לשמה, אפי' באותה מדינה בח"ל נמי

צ"ל

עיקר תוי"ט

פדותן בב"ד ורבנן הוא דאצריך ומשום עגונה הקילו גמרא: ז) ההגר. בגמרא מפרש דבהא פליגי דת"ק סבר דמרקם ותגר אע"פ שהן מח"ל א"צ שיאמר בפ"נ ובפ"נ לפי שהן עיירות הסמוכות לא"י וכ"ש מכפר לודים ללוד שא"צ לפי שהוא מובלע בתחום א"י כו' ואתי ר"ג לאפליגי עלה ולמימר דדוקא במובלעות כמו מכפר לודים גמירי ושכיחי. אבל סמוכות כגון רקם לא גמירי ולא שכיחי. ואתא ר"א למימר דאפילו מכפר לודים שהוא מובלע צ"ל בפ"נ ובפ"נ דנהי דמודה לרבנן קמאי דמובלעים גמירי ושכיחי. אפ"ה מצריך בהו למימר בפ"נ ובפ"נ כדי שלא תחלוק במ"ה. הר"ן: ח) מכפר כו'. מיקרי כפר לודים שבני לוד מצוין בה תמיד. ומש"ה נקט ללוד לרבותא. הר"נ: ט) והמוליך. ובהא פליגי את"ק דלת"ק המוליך מא"י לח"ל א"צ לפי שבני א"י בקיאין לשמה ותכמים גזרו מוליך אטו מביא. ולמ"ד טעמא משום קיום הכמים לפרושי מלתא דת"ק אתו דמביא ל"ד דה"ה מוליך. גמרא: י) במ"ה. לטעמא דאין בקיאין ה"ה באותה מדינה נמי צריך שיאמר אלא דנקט ממדינה למדינה למידק מינה דהא ממדינה למדינה בא"י לא צריך ואפי' לכתחלה ולאידך

טעמא

אפילו מהגמוניא[ב] להגמוניא ח): **ב** רבי יהודה אומר מרקם למזרח ט)[ג] ורקם, כמזרח, מאשקלון לדרום ואשקלון[ד], כדרום, מעכו לצפון ועכו כצפון י), רבי מאיר אומר עכו כארץ ישראל לגיטין: **ג** המביא גט בארץ ישראל אינו צריך[ט] שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם יא), אם יש עליו עוררים יב)[כ] יתקיים בחותמיו יג)[כא]. המביא גט ממדינת הים ואינו יכול לומר בפני נכתב ובפני נחתם יד), אם יש עליו עדים[כ] יתקיים[כא] בחותמיו טו): **ד** אחד גיטי נשים ואחד שחרורי עבדים טז) שוין למוליך ולמביא יז) וזו א'

תפארת ישראל

נ"ל בפ"נ, רק נקט ממדינה למדינה לדיוקא, דבא"י גופה אפי' ממדינה למדינה א"צ שיאמר בפ"נ, דהרי בקיאי לשמה, ושכיחי נמי שיירות ע"י בתי דינין שקבועין בכל עיר, שהולכין לדון שם: ח) *ב' שרים בעיר א', ומקפידין שלא יעברו מכאן לכאן, להכי נ"ל בפ"נ: ט) ר"ל מרקם עד סוף העולם למזרח ורקם בכלל, כולם דינם כמזרח, דהיינו כח"ל, דממדינה למדינה שם נ"ל בפ"נ: מדאין בתי דינין קביעין שם כבא"י, וכן מאשקלון לדרום ואשקלון. כולם דינן כדרום, וכן עכו: י) *אבל מערב אין צריך לחשוב, דשם הים גבול א"י. כמ"ש יהיה לכם גבול ים [במדבר ל"ד. ומ: שהקש' בני המאה"ג מהו' ברוך יצחק שליט"א מלקמן ד"ח א' דמותתין תוט מטורי אמנון עד נחל מצרי', אלמא דאין שפת הים הגבולא יש לומר דודאי אין שפת הים הגבול, אבל סוף כל סוף אחר טורי אמנון וקפלוריא וכו' הים הוא גבול א"י, וכדמוכח מקרא שהבאנו]: יא) אפי' ממדינה למדינה שם אין צריך בפ"נ, מדשכיחי שם שיירות כלעיל סי' ז': יב) שהבעל מערער לפסלו ואע"ג דאין ערעור פחות מב', ערעור דבעל חשוב כב': יג) שיעידו שחתימת העדים הוא וזה דוקא בא"י ולא אמר בפ"נ, אבל באמר בפ"נ, בין בא"י ובין בח"ל לא מהני הו ערעור דבעל רק כשיבא עדים [אה"ע קמ"ב]: יד) שנתן הגט כשהי' פקח, ואח"כ נשתתק והוא הדין כשלא ראה הכתיב' וההתימה [קמ"ב ס"א]: טו) *למ"ד דלא בקיאי לשמה, מיירי הכא אחר שלמדו בני ח"ל שצריך לשמה. ואפ"ה ביכול לדבר נ"ל בפ"נ, שמא יחזרו לקלקולם. ואפ"ה בנשתתק, מלתא דלא שכיחי היא ול"נ בה רבנן [כש"ס ד"ה א', ובל' די"ח א']: טז) *שגם עבד אסור בבת ישראל עד שיקבל גט שנכתב לשמו ומכ"ש דצריך לקיים חתימת שטר שחרורו, ואפילו נביה להאמין השליח שהוא ע"א כדי שלא יתעגן: יז) לומר בפ"נ ובפני נחתם:

ר"ע מברטנורה

שמוכה לה והיא מארץ ישראל: מהגמוניא להגמוניא. שני הגמונים בעיר אחת ומקפידים זה על זה(יא): **ב** מרקם למזרח. מרקם עד סוף העולם למזרחו קרוי ח"ל. ורקם עצמה נדונה כמזרח העולם. ולא כארץ ישראל: **ג** אם יש עליו עוררים. שהבעל מערער שהוא מזויף(טז). יתקיים בחותמיו. אם יעידו העדים על חתימת ידן או עדים אחרים יכירו החתימה כשר ובזמן הזה המביא גט בין בא"י בין בח"ל צריך ליתנו לה בפני שנים וצריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם(יז). ואם החתימת העדי' נכרת במקו' נתינת הגט ונתקיי' הגט בחותמיו אין צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם(יח): ואינו יכול לומר. כגון שנתנו לה כשהוא פקח ולא הספיק לומר בפני נכתב ובפני נחתם עד שנתחרש(יט): **ד** שוין למוליך ולמבי'. לומר בפני נכתב ובפני נחתם(כב).

תון

שמר גשום הלו

עיקר תוי"ט

שטמא נמי בא"י דקביעי ב"ד שכיחי שיירות. גמרא: (יא) גמרא ופרש"י שלא ילך מזו לזו. ובא"י נמי לטעמא דקיום כיון דמקפידין ולמ"ד לשמה נמי דאיכו ס"ל נמי טעמא דקיום דאלו בח"ל אפילו באותה הגמוניא כדאיתא בגמרא: יב) **הגמוניא**. פקידות. ראה וזב ת"י ריש והגמון: יג) **למזרח**. אבל מערב א"י א"צ גבול שהים הגדול גבולה דכתיב וגבול ים והיה לכם הים הגדול. רש"י ועתוי"ט: יד) **ואשקלון**. ובספר יהושע מוכח דמא"י היא גם בספרי חשיב פרשת אשקלון מכבוש עולי בבל. והר"ן תי' דפרש' אשקלון איתו אלא פרשת דרכים שלה ושכ"ה בירו': טו) א"צ כו'. דמשום עגונא הקילו ולא הוצרכו קיום כל שלא ערער תוספות: (טז) דאלת"ה הא קיי"ל (פ"ב דכתובות מ"ה) דאין ערעור פחות משנים. והא תרי. תרי ותרי נינהו מה חזית דסמוך אהכי סמוך אהני ואוקמה בחזקת א"א ועתוי"ט: (יז) משום דלא קביעי ב"ד ולא שכיחי שיירות: (יח) משום דקיי"ל כמ"ד דטעמא משום קיום הוא: (יט) דלאחר נתינה תוך כ"ד מצי למימר בפ"נ ובפ"נ הר"ן: כ) **עדים**. דקיי"ל עדי מסירה כרתי: **כא) יתקיים**. מפרש בגמרא למ"ד דלא בקיאי כו' דהכא לאחר שלמדו. כלומר לאחר שקבלום הדרשה דלשמה. ואפ"ה ביכול נ"ל בפ"נ ובפ"נ דלא עקרו לתקנתייהו כו' אבל פקח ונתחרש מלתא דלא שכיח הוא ולא גזרו בה רבנן: (כב) דכתיב או חפשה לא ניתן לה. עד שיכתוב לשמה. הר"ש ולמ"ד

א׳ כג) מן הדרכים ששוו גיטי נשים כד) לשחרורי עבדים: ה כל גט יח) כה) שיש עליו עד כותי, פסול יט) חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים כ) מעשה שהביאו לפני ר״ג לכפר עותנאי גט אשה, והיו עדיו עדי כותים, והכשיר כא) כל השטרות העולים בערכאות של עכו״ם כב) אע״פ שחותמיהם עכו״ם כשרים כג) חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים, רש״א אף אלו לא) כשרין כד)

כא

ר״ע מברטנורה

ה חוץ מגיטי נשים. בהם יש עליו עד כותי אחד כשר (כו) אבל שניהם כותים פוסל ת״ק אפילו בגטי נשים: ורבן (שמעון בן) גמליאל עשה מעשה והכשיר. אפי׳ כששניהם כותים (כז). והאידנה דגזרו על הכותים שיהיו כעכו״ם לכל דבריהם לא שנא שאר שטרות. ולא שנא גטי נשים. אפי׳ עד א׳ כותי פסול: בערכאות שלהם. שהעידו העדים עדותם לפני השופט במקום מושב משפטיהם (כח). והוא שידענו בהותו שופט ובאותם עדים דלא מקבלי שוחדא. ודוקא בשטרי הלואות ושטרי מקח וממכר שהעדים ראו בנתינת הממון (כט). אבל שטרי הודאות וגיטי נשים. וכל דבר שהות מעשה ב״ד בערכאות שלהם. הכא פסיל (ל): ר״ש אומר כשרים. לא הוזכרו בב״ה להפסל אלא

בזמן

תפארת ישראל

יח) בטר: יט) *אף דס״ל גרי אמת הן, אפ״ה חשידי לשקר: כ) שכשרי׳ כשחתם כותי תחלה, ואח״כ עד ישראל, דמדאין עדי גט חותמין רק בזה בפני זה, מסתמ׳ כותי חבר וכשר הי׳, דאם לא כן לא החתימו ישראל תחלה. אבל בשטר אחר שא״צ שיחתמו זה בפני זה, חיישי׳ שהניח העד האחרון רווח׳ לישראל אחר דקשים מניה, שיחתום לפניו, ובא כותי זה החשוד לשקר וחתם למעל׳: כא) דאפי׳ בב׳ עדי׳ כותי מכשיר: כב) מקום משפט שלהן נקרא „ערכאות" מדכל דיניהן ערוכי׳ וסדורי׳ ע״פ שכל האנושי [אמנם תז״ל הפא״ו זאת מלשון יון, שכן נקרא] געריכטס קאנצעליי [בל״י ערכאות]: כג) והוא שידענו שהשופט והעדים אינן מקבלין שוחד. ודוקא בהלואות ומכירות, דאע״ג דאין עדותן עדות, אפ״ה תקנו רבנן דלהמנו מכח אומדנ׳ דמוכח [ככתובו דנ״ו א׳] וה״נ מוכח דיהיב ממונא, ואם כן השעבוד חל משעה שנתן המעות, אבל בשטרי הודאות לא קני לה רק בהודה בפני ב׳ עדים כשרי׳, וכ״כ במתנות דלא קני רק מכח מסירת השטר, והרי האי שטר חספא בעלמא הוא. מיהו במקום שדינא דמלכותא לכתוב כל השטרות בערכאות, כל שטר שנעשה שם כשר, דדינא דמלכותא דינא [ח״מ ס״ח]: כד) *דס״ל עדי מסירה כרתי. ונראה לי דמיירי בכתבו ישראל לשמו, דהרי למ״ד עדי מסירה כרתי בעינן כתיבה לשמה [כש״ס כ״ג א׳]. וכ״כ רש״י [גיטין ד״ט סע״ב] ומיירי נמי ששמות העדים החתומים בגט נכרין שם שעכו״ם, דאל״כ חיישינן שיסמכו על קיום חתימתן בלי עדי מסירה, ות״ק גזר נכרין אטו שאינן נכרין, ואתי למסמך עלייהו:

בכהמ״ד

עיקר תוי״ט

ולמ״ד משום קיום ודאי דבעי קיום מידי דהוה אשאר שטר ועתוי״ט: כג) אחד כו׳. לומר שיש עוד דרכים אחרים ששוים וכדלקמן: כד) ג״נ. איפכא הו״ל ששוו שחרורי כו׳ דעיקר דין מוליך ומביא הוי בהם׳ אלא דאגב דעד השתא איירי בגיטין נקטיה ברישא. תוס׳: כה) כל גט. כל שטר קרוי גט: (כו) מפ׳ גמרא כגון דחתים ישראל לבסוף. כלומר אחרי הכותי דאי לאו דכותי חבר הוא לא מחתים לי׳ מקמיה דהאין עדי גט חותמין זה בלא זה גזירה משום כולכם. אבל שאר שטרות דחתימי זה בלא זה אימר רווחא שביק למאן דקשיש מיניה ואתא כותי וחתם למעל׳. והיינו למאן דאמר גירי אמת הן ואיכא עכ״פ תרי סהדי. תוס׳. ועי׳ תוי״ט: (כז) ומפליג פליגי ות״מ וה״ק ור״ג מכשיר בשנים ומעשה נמי כו׳ גמרא. ולדידיה דאחזוק בהא כלומ׳ בגיטין ושחרורין ולא אחזוק בהם בשאר שטרות הוכ׳. ולת״ק אפילו באחזוק לא סמכינן עלייהו לפי שאין בקיאין בדקדוקי הגות: (כח) והוא לשון עריך וסדור: (כט) בגמרא אמרינן בשכר דאי לא יהיב זוזי קמייהו לא הוי מרעי נפשייהו לאסהודי שקרא והקנין עצמו נגמ׳ ע״י זוזי שקרקע נקנה בכסף. ועתוי״ט ושטרי הלואות לא אתמר בגמרא ודעת הר״מ להשוותו לשטרי מכר. ופי׳ המגיד שכיון שעיקר השעבוד חל מהמת קבלת המעות לענין פרעתי יכול לומר שטרך בידי מאי בעי ע״כ. וכ״ש לענין להד״מ ואלא מיהת לענין לגבות מבני חורי בלבד: (ל) ותני חוץ מגיטי נשים. גמרא. אבל לא הוזכר בגמרא אלא שטר מתנה. ופרש״י דע״י השטר הוא קונה אותה המתנה במסירת השטר ושטרא הספא בעלמא הוא. והר״מ כ׳ נמי שטרי הודאות. ועתוי״ט: לא) אף אלו. מפרש בגמרא דדוקא בדאיכא עדי מסירה הוא דמכשיר. וס״ל כר״א דעדי מסירה כרתי ומיירי נמי בשאותן עדים החתומים בגט שמותיהן מובהקים כלומר נראים שהם עכו״ם דלא״ה חיישינן דלמא

אתי

לא הוזכרו(כה) אלא בזמן שנעשו בהדיוט(כו): ן האומר תן גט זה לאשתי, ושטר שחרור זה לעבדי, אם רצה לחזור בשניהן(כז) יחזור(כח) דר"מ וחכמים אומרים בגיטי נשים(כט) אבל לא בשחרורי עבדים לפי שזכין לאדם שלא בפניו ואין חבין לו אלא בפניו(ל)

שאם

תפארת ישראל

כה) בבהמ"ד לפסול: כו) על ידי עכו"ם הדיוטות שאינן דיינין דלית להו קלא שהן עכו"ם ולהכי חיישי' אף בעדי חתימה ניכרין שהן עכו"ם, שמא אתו למסמך עלייהו גם בלי עדי מסיר', אבל ערכאות יש להן קול שהן עכו"ם ולא יסמכו עליהן בלי עדי מסירה: כז) *קודם שיגיע לידן: כח) *ואין השליח יכול לזכות בהן לגרכן, דחוב הוא שמאבדין מזונותיהן: כט) יכול לחזור בהן דחוב הוא לה: ל) *והרי זכות הוא השחרור להעבד, וכדמסיק, וכבר זכה בו לגרכו [ולכאורה קשה הרי המשחרר עבדו עובר בעשה [כגיטין דל"ח א'], וא"כ האיך ישתחרר ע"י שליח זה, הרי אין שליח לדבר עבירה [כב"מ ד"י ע"ב]? ובשלמא לר"מ דס"ל דעכ"פ דכשיגיע ליד העבד יהי' משוחרר, אולה"ק עכ"פ איך יהי' שליח לסביאו לידי העבד? די"ל דכיון דא"צ לזכיית השליח, א"כ דל שליח מהכא, דמעשה קוף בעלמ' קעביד, כעירוב ששלחו ע"י עכו"ם ליתנו לישראל [כעירובין דל"א ב']: והרי אפי' בגט כששלחו ע"י עכו"ם ליתנו לישראל שימסרנו לאשתו, כשר כשמקיי' הגט בחותמיו [כאה"ע קמ"א סל"ה] רק שאין נוהגין כן כמ"ש שם, א"כ כ"ש הכא בשחרור דמחשב האי שליח כליתא. אלא לחכמים דפליגי אר"מ, וס"ל דהשליח זוכה להעבד, ק' שפיר, אע"ג שהוא שליח של העבד, עכ"פ הרי הוא גם כן שלוחו של הבע"ב שעשהו שליח שיהיה שליח של העבד, דלולא שליחות של הבע"ב לא מהני שליחות של העבד מידי, דהרי לא יכול ליקח השטר בע"כ של בעה"ב, א"כ קשה שפיר דכיון דאין שלד"ע, הו"ל כאילו עשה השליח כן מעצמו [כרש"י קדושין, דמ"ב ב' ד"ה אין שליח], א"כ יש ליקח השליח השטר שחרור מעצמו בלי דעת הבע"ב מי הוה שחרור? ולכאורה נ"ל לרמ"א [ח"מ קפ"ב] דקיי"ל דהיכא דאין שליח בר חיובא יש שלד"ע, א"כ ה"נ כיון דאין העבד שלו, לא מקרי שליח ב"ח, ויש שלד"ע, ואפי' למ"ש תוס' [ב"מ ד"י ע"ב] ד"ה דאמר, דכהן דאמר לכהן קדש לי גרושה, דאף שאינו מקדשת לעצמו, מיחשב בר חיובא ואין שלד"ע? י"ל דהתם עכ"פ אפשר לו שיקדשה לעצמו. ולהכי מחשב בר חיובא, משא"כ הכא א"א שיעשה השליח איסו' השחרור בגוף עבד זה, אם לא שיקנהו תחלה, ואז פנים חדשות באו לכאן, לפיכך בכה"ג יש שליח אפי' לד"ע. ולכאורה נ"ל ראי' לסברא זאת לחלק בכה"ג, ממ"ש רמ"א [בי"ד ק"ס סט"ז], דבלוה ע"י שליח מותר לשלוח הרבית ע"י השליח, מדינא, דאין שלד"ע, ולפיכך לא הוה כרבית הבא מיד מלוה ללוה, משא"כ בלוה הוא עצמו, אסור לשלוח הרבית ע"י שליח, ע"ש, דלכאור' קשה מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא? ע"כ נ"ל דדוקא בלוה על ידי שליח, י"ל הרי היה אפשר בילוה השליח המעות הזה לעצמו ברבית, ולפיכך אמרי' גבי' אשלד"ע, משא"כ בסיפא שלוה המלוה בעצמו, ורק הרבית שלח ע"י שליח, הרי בגוף הלוא' זו שכבר לוה המלוה, א"א שיעשה השליח העביר', דאף אם יתן השליח הרבית מכיסו לא יעש' עביר' [וכך כ' רמ"ל פ"ה מהל' מלוי' הי"ד], דאף שאפשר שילוה השליח מהמלוה ויתן לו רבית, עכ"פ בכה"ג פנים חדשות בא לכאן, והוא כדברינו הנ"ל. אמנם לפע"ד י"ל דמש"ה קאמ' רמ"א בסיפא דבהיה הלוא' ע"י עצמו דאסור לשלוח הרבית, דלו יהא דאין שלד"ע, דל שליחות מהכא, עכ"פ כיון דכבר לוה הלוה בעצמו המעות מהמלוה, אפי' בהניח אח"כ הלוה הרבית ע"ג קרקע ולקחו המלוה, אסור, דוגמת המודר הנאה מחבירו, שאסור לשלוח דבר שמתהנה ממנו, ול"א אין שליח לדבר עבירה, דהרי אפי' הניחו על גבי קרקע ע"ד שיקחו המודר, אסו' [בי"ד רכ"א ס"ח וע"ש], אבל היכא דצריך שליחות, כגט ושחרור וכדומה, מנ"ל לחלק בין שאפשר לשליח לחטוא אותו חטא בגוף זה, או בגוף אחר, דלמא כיון שאפשר שיחטא שליח אותו חטא אף שא"א שיחטא אותו חטא בגוף זה רק בגוף אחר, ככהן שאמר לכהן שיקדש לו אחות השליח שהיא גרוש', אפ"ה מדאפשר שיחטא השליח אותו חטא בגוף אחר מחשב אשלד"ע? ומלבד זה כבר כ' הש"ך [בח"מ רכ"ב קפ"ב] דקיי"ל כמ"ד דכל היכא דהאי בעי עביד או לא עביד אשלד"ע? ונלפע"ד לפמ"ש תוס' [ב"מ ד"י ע"ב ד"ה דאמר] בתי' קמא שם, דהא דאישלד"ע, היינו דלא מתחייב המקבלת ע"י המעש'. אבל עכ"פ המעש' קיים [וכ"כ קצת מזה רט"ז בי"ד ק"ס סי"א ע"ש], א"כ ה"נ אף דאישלד"ע, על כל פנים מעש' השחרור קיים, ואפי' לתי' ב' של תוס' שם, דאי אשלד"ע גם המעש' אינו קיים, י"ל דהכא מיירי בשחררו לצורך מצוה לצרפו למנין עשרה וכדומה [כברכות מ"ז ב'], דלצורך מצוה דרבי' כי התם, או כדי להציל רבים מחטא, כהאי שנהגו בה הפקר [כגיטין ל"ח ב'] וכ"כ בחציו עבד וחציו ב"ח [כתובו' פסחים פ"ח ב' ד"ה כופין] שרי לשחררו.

ר"ע מברטנורה

בזמן שנעשו בהדיוט. ע"י הדיוטות שאינם דיינים(לב). ואין הלכה כר"ש: ן רצה לחזור בשניהן. קודם שיגיע ליד האשה והעבד: יחזור. ואין השליח יכול לזכות בהם לגרכן דחוב הוא להן שמאבדין מזונותיהן: וחכמים אומרים בגיטי נשים יכול לחזור. אבל לא בשחרורי

עבדים

עיקר הוי"ט

דאפי' למסמך עלייהו דמודי ר"א במזויף מתוכו שהוא פסול ות"ק נמי ס"ל כר"א אלא דגזר אטו שמות שאינן מובהקים הר"ב: (לב) דהדיוט לית ליה קלא. ואפי' בשמות מובהקים איכא למיחש שמא יטעו שמר דישראלים נינהו ואתו שמייהו הכי ויבואו להכשיר בלא עדי מסירה משא"כ ערכאות דקלא אית להו וידעו שהם עכו"ם

ולא

שאם ירצה שלא(לג) לזון את עבדו רשאי(לא) ושלא לזון את אשתו אינו רשאי(לב) אמר להם והרי הוא פוסל את עבדו מן התרומה(לד) כשם שהוא פוסל את אשתו(לג) אמרו

ר"ע מברטנורה

עבדים. והלכה כחכמים: שאם ירצה שלא לזון את עבדו רשאי, הלכך כי משחרר ליה לא מפסיד ליה מזוני. אבל שלא לזון את אשתו אינו

תפארת ישראל

ותו נ"ל דבלא"ז ק' ממ"ד בגיטין [ד"מ ע"א] דכשאמר בשעת מיתתו, פלונית שפחתי אל ישתעבדו בה, כופין להיורשין לשחרר, ואמאי הרי צריך מצוה דרבי' דוקא? וכ"ל דה"ט, דמשום דמצוה לקיים דברי המת אמרינן לעבוד בה, דאע"ג דלעולם בהם תעבודו עשה דאורייתא, והמצוה לקיים דברי המת אינו אלא מדרבנן, עכ"פ יש כח ביד חכמים לעקור דבר מה"ת בשב ואל תעשה [כיבמות פ"ס ב']; ואם כן כיון דאסורים לעבוד בה, ונסתר העשה דלעולם בהם תעבודו, ליתא נמי ללאו דשחרור הבא מכלל העשה; א"כ גם בכה"ג מצי איירי מתני'. אמנם אי נימא כר"ן [גיטין קס"ד א'] דהך עשה דלעולם בהם תעבודו לאו עשה גמור הוא, דפשטא דקרא משמע רק שלא ישחרר במתנת חנם, ומה"ט כשמשחררו לצורך מצוה שאינו עושה מתורת הנינה, שרי; א"כ בלא"ז מתורץ קו' הנ"ל אמתני', דמה"ט נמי כשמשחררו מדעשה לו קורת רוח, שרי, וכדאשכחן בגיטין [ד"מ ע"א] הנ"ל, דהו"ל כמכרו לעצמו. רק דק"ל אדברי רבינו הר"ן מש"ס ברכות הנ"ל, דמה מקשי התם אר"א ששחרר לעבדו כדי לצרפו לעשרה, הרי מצוה הבא בעבירה היא; דמה עבירה איכא, הרי לא מכוון להנית להעבד בתורת הנינה? ותו מה מתרץ התם מצוה דרבים שאני, הרי גם בלי מצוה דרבים כשאינו מתכוין להטות להעבד שרי? ויש לדחוק דהכי מקשה, דכיון דע"י המצוה גופה שילטרף העבד לעשרה, מתהני העבד, הו"ל שפיר מהנה"ע, ולולא שהיה מצוה דרבים היה אסור; אבל במשחררו מדעשה לו נייחא, שרי בכל ענין. מיהו אין להביא ראיה לר"ן מגיטין [די"ב א'] דבשנת בצורת מותר לשחררו לכ"ע? וכ"כ הרב מוה' וואלף לעמפלבורג נ"י דנ"ל דהתם כדי להצילו שלא ימות ברעב, עדיף ממצוה דרבים. מיהו אילה"ק בלא"ה, האיך שחרר ר"א לעבדו, הרי אפילו יהיה עשה דתפלה דאורייתא, לא דחי ל"ת רק אם בעידנא דמיעקר לאו מקיים העשה [כשבת קל"ב], והא היינו לר"י [תוס' פסחים דנ"ט א' ד"ה אתי] דבעשה דוחה עשה לא בעינן בעידנא, אבל לריב"א התם דלא ס"ל הך סברא, אשר גם בל"ת הוה כמלתא בלא טעמא, דמ"ש עשה דדחי עשה או עשה דדחי לאו, א"כ ק' הנ"ל? נ"ל דכל היכא דלא סגי בלא"ה א"צ בעידנא [כפסקי תוספות זבחים סי' ס"ט]; וכה"ג צ"ל נמי בחליה שפחה והניח כ"ח, דכופין לשחררו משום לא תהו בראה דמחשב כעשה דרבים, דמדלא סגי בלא"ה הו"ל כבעידנא. ואילה"ק לפסקי תוס' הנ"ל ממ"ד [ביצה ד"ח ב'] הניתי עשה דכסוי ולדחי ל"ת דמלאכה ביו"ט? ומתרצינן דאינו בעידנא; וק' ממ"נ אי אפשר לקיים העשה בלי העברת הלאו, אם כן לא מקשי מידי, דהרי בכה"ג לא דחי עשה לל"ת [כשבת קל"ב]; ואי בלא אפשר לקיים העשה בלי העברת הלאו, א"כ לא תי' מידי, דהרי בכה"ג לפסקי תוס' הנ"ל אין צריך בעידנא? נראה לי דלפסקי תוס' הנ"ל, דדוקא בא"א לבוא אל הגוף שבו חל חיוב העשה, כמות של פסח שסגור בעלם, וכהגוף של העבד המעוכב שחרורו, אמרי' דבכה"ג א"צ בעידנא; משא"כ בהעפר של הכסוי, אין חיוב הכסוי על העפר, רק על הדם — ודו"ק, ואילה"ק לפס' תוס' הנ"ל מדאמרינן [קדושין ד"י ע"א], דאי נימא סוף ביאה קונה, אסור לכה"ג לקדש בתולה בביאה, דמשעת הערא' עשאה בעולה ופסלה לעצמו; ולפסקי תוספות הנ"ל הרי בלא"ה אפשר לקיים סוף המעשה בלי תחלתה, הו"ל כאלו נעשו בבת אחת, א"כ כה"ג נמי לשתרי לקדש בביאה, מדא"א לקיים גמר ביאה עד שיערה בה תחלה? י"ל דהתם נמי אפשר לקדש בכסף ושטר — ודו"ק. אמנם לתוס' חגיגה [ד"ב ב'] ד"ה ליטא, שתרצו דלהכי אין עשה דלשבת דוחה ל"ת דקדש, מדאינו בעידנא, דהרי משהערה בה עבר, ועשה אינו רק בגמר ביאה. ולפי פסקי תוס' הנ"ל אין מקום לתרוצם? וצ"ל כתרוצם קמא שם, דמדאפשר לקיים שיכן בלי דחוי, עי' שיפתרו, לא דחי עשה לל"ת. מיהו אילה"ק, היכא אפשר שיהיה שום שחרור חל, הרי כל מלתא דאמר לא תעביד, אי עביד לא מהני [כתמורה ד"ד ב']? ואפי' נימא דשחרור אסור רק מדרבנן, הרי גם באיסור דרבנן נמי אמרינן דלא מהני [כח"מ ר"ח]? י"ל דשאני שחרור דגלי קרא דמהני בשפחה חרופה, דכ' גנב כי לא חופשה, ואי"ל דמיירי בשחררה לצורך מצוה לצרפה למנין עשרה, דהרי שפחה היא, ודוחק לומר דמשחררה מדנהגו בה מנהג הפקר [כגיטין ל"ח ב' כנ"ל], דא"כ למה לא שחררה גם כן הרב השני? אלא על כרחך דקא משמע לן קרא דכששחררה הוה שחרור. אחר זמן רב שכתבתי כל זה, אמרו לי שגם הגאון בעל בית מאיר ז"ל בתשו' [סל"ה], התעורר בקושיא הנ"ל, ותירץ שם באופן אחר, יע"ש. עוד אמרו לי שגם הגאון מהרע"ק מפוזנא זצ"ל בתשובותיו [סקנ"ד], הקשה במשנה זו קושיתי הראשונה, רק שהקשה בסיפך מדברינו, שכ' דלהחכמים אין קושיא כלל רק לר"מ; ובמח"כ הגדול אגב שטפיה לא ירד לאמיתית הדברים, כאשר יראה כל יודע ומבין]:
לא) דיכול לומר עשה עמי ואני זנך, רק חזור על הפתחים, לפיכך לא מפסיד בשחרורו מידי: לב) ונמצאת מפסדת מזונות על ידי הגירושין: לג) *דכשלא שחררו אף שלא היה זנו, היה מתפרנס בתרומה בתורת צדקה, משא"כ אח"כ. ואם עבד ישראל הוא, עכ"פ הפסדו

עיקר תוי"ט

ולא אתי לאכשורי אלא בעידי מסירה. הר"ן: לג) שלא כו'. דיכול לומר לעבדו עשה עמי ואיני זן גמרא. ופירוש רש"י אלא חזור על הפתחים. ומ"ש הר"מ בישראל מצויה להיות עבדים שמכניסם ד) התרומה. ועבד ישראל מפסידו משפחה כנענית. ואע"ג דמתירו בבת חורין עבדא בהפקרא ניחא ליה אינו

אמרו לו מפני שהוא קנינו[לה]. האומר תנו[לו] גט זה לאשתי, ושטר שחרור זה לעבדי, ומת, לא יתנו לאחר מיתה[לו], תנו מנה לאיש פלוני ומת יתנו לאחר מיתה[לז]:

פ"ב המביא גט ממדינת הים, ואמר בפני נכתב אבל לא בפני נחתם, בפני נחתם אבל לא בפני נכתב, בפני נכתב כולו ובפני נחתם חציו[א], בפני נכתב חציו ובפני נחתם כולו, פסול[ב]. אחד אומר בפני נכתב ואחד אומר בפני נחתם פסול[ג]

שנים

תפארת ישראל

אסרו ע"י שחרור בשפחה, ובת חורין אינה מצוי' לו להשגא אחר שיבחרר, ונמלא מפסיד ע"י שחרורו: לד) ר"ל אכילת תרומה אינו הפסד כ"כ להעבד, דאכילתו תרומה אינו רק מדהוא קניינו של כהן, והרי יכול למכרו לישראל, גם הא דמותר בשפחה התלה לא מחשב לו הפסד, דחשיבותי' כשישתחרר יותר בבת ישראל, אף שאינה מצוי' לו, עדיף לי': לה) *מדלא אמר תן [כמ"ו], להכי גם בעבד לכ"ע לא עשאו שליח שיזכה עבורו, א"כ אין גט לאחר מיתה [ועי' פ"ו מ"ז]: לו) *דדברי שכ"מ ככתובי' ומסורי' דמי. ואף שלא אמר מנה זו, לא חיישי' שעל מנה קבור קאמי'. ודוקא במלוה מחמת מיתה, או בחילק כל נכסיו, קצת לזה וקצת לזה, אבל בלא הקנה רק אותה מנה לזה, הו"ל מתנת שכ"מ במקצת, דלא קנה רק בקנה סודר, והרי הכא מטבע הוה, ולא נקנין בחליפין, ולא מהני רק בשקנה לו אגב קרקע, או שמסר המנה ביד שליש [ח"מ רנ"ג י"ח]: **פ"ב** א) שרק עד אחד חתם לפני: ב) *ודוקא בפני נכתב חציו האחרון מדנקט הציו סמוך לבפ"נ, ודו"ק, אבל בפני נכתב חציו הראשון, שיש שם האיש והאשה והזמן, כשר; ואפי' לטעמ' דאמרי' לעיל [פ"א סי' ב'] דלהכי צריך לומ' בפני נכתב, דלא לחלף בשאר שטרות לקיים גם אותן בע"א? אפ"ה יש חילוק בין חציו הראשון לאחרון, דשם האיש והאשה וזמן הוא עיקר הגט, ורק אם זה היה בפניו, לא אתי לאחלופי בשאר שטרות: ג) *בזמן שא' מהן שליח, אבל בשניהן שלוחין, ונתנו הא' במעמד חבירו, א"ל כלל לומר

בפנים

ר"ע מברטנורה

היינו רשאי. הלכך כי מגרש לה מפסיד לה מזוני: מפני שהוא קנינו. כלומר הא דהוי' אכיל בתרומה כשהוא עבד כהן אינו אלא מפני שהוי' קנינו של כהן מידי דהוי' אבהמתו של כהן שאוכלי' בכרשיני תרומה. ולאו משום מעליותא היא(לה). הלכך כי משחרר ליה. אף על פי שמפסידו מלאכול בתרומה. אין זו חובה לעבד: לא יתנו לאחר מיתה. דגיטא לא הוי עד דמטי לידה וכי מטי לידה הא מית ואין גט לאחר מיתה. ושטר שחרור נמי כי מטא לידיה הא מית ופקע רשותיה מיניה: יתנו לאחר מיתה. ואע"ג דלא אמר מנה זה(לז). דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו: **פ"ב** המביא. נחתם חציו. אחד מן העדי' חתם בפני: נכתב חציו כו' פסול. ודוקא חציו האחרון. אבל בפני נכתב חציו הראשון שהוא שם האיש והאשה והזמן כשר(א). וחציו הראשון נמי לא צריך שיראה הכתיבה עצמה אלא אם שמע קול הקולמוס בלבד עובר על הנייר בשעת כתיבה תו לא צריך: אחד אומר בפני נכתב ואחד אומר בפני נחתם פסול. בזמן שהגט יוצא מתחת יד אחד מהם. דאצרכוהו רבנן לשליח המביא גם למימר תרוייהו אבל אם הגט יוצא מתחת ידי שניהם. כשר(ב) ששני' שהביאו גט אין צריך שיאמרו

בפניט

עיקר תוי"ט

דילא ליה לזלזל בה לכל אחותו ומהנהג' עמו בפריצות ורבנן הל דמהירו בבת חורין עדיפא להו. גמ': (לה) וק"ק דאע"ג דבהמה נמי אוכלת. מ"מ כיון שאם יהיה בן חורין לא יאכל.הוי זכות מה שאוכל עכשיו. ובגמ' שמי איתא מפני כו'. דאי בעי שקיל ד' זוזי מישראל ופסיל ליה כל היכי דאיתא תוי"ט וע"ע: לו) תנו. גרס ול"ג רן. שלא מסרו ליד שליח בחייו לפיכך לא נחלקו חכמים בדבר לומר שמשעה ראשונה זכה לו בשליח לעבד להיות משוחרר: רש"י: (לז) ולא אמרינן שמא מנה קבור בקרקע יש לו וההוא דיהיב לו: (א) ואפילו למ"ד משום קיום וצ"ל בפני נכתב משום דלמא אתי לאחלופי. בחציו ראשון שיש בו שם כו' שהוא עיקר הגט מינכר מלתא ולא אתי לאחלופי. פי': (ב) וא"צ שיהיו שניהם אדוקים ואחוזים בגט אלא בשניהם

שנים אומרים בפנינו נכתב ואחד ד) אומר בפני נחתם ה) פסול ג) ור' יהודה מכשיר ו), אחד אומר בפני נכתב ושנים אומרים בפנינו נחתם כשר ז): ב נכתב ביום ונחתם ביום ז) בלילה ח) בלילה ונחתם בלילה ונחתם ביום ט) כשר י), ביום ונחתם בלילה פסול יא) ר"ש מכשיר, שהיה רש"א כל הגיטין

שנכתבו

ר"ע מברטנורה

בפנינו נכתב ובפנינו נחתם(ג): שנים אומרי בפנינו נכתב ואחד אומר בפני נחתם פסול. בזמן שהגט יוצא מתחת יד אחד מהם. אבל אם יוצא מתחת יד שניהם כשר(ה): ורבי יהודה מכשיר. ואפילו יוצא מתחת ידו של אחד מהם. ואין הלכה כרבי יהודה: ב בלילה ונחתם ביום כשר. שהיום הולך אחר הלילה ואין זה מוקדם: ביום ונחתם בלילה פסול. שהרי מוקדם הוא. ותקנו חכמים זמן בגטין גזירה שמא יהיה נשוי עם בת אחותו ותזנה עליו(ח) וחס עליה שלא תחנק ונותן לה גט בלא זמן. וכשמעידים עליה בב"ד מוציאה גטה ואומרת גרושה הייתי ופנויה באותה שעה(ט): ורבי שמעון מכשיר. דסבר ר' שמעון דחכמי' תקנו זמן בגטין משום פירי(י) שאם לא יהיה זמן בגט יהיה הבעל מוכר ואוכל פירות נכסי מלוג של אשתו לאחר גרושין וכשתתבענו בדין יאמר קודם גרושין מכרתי ולהכי מכשיר ר"ש בנכתב ביום ונחתם בלילה אעפ"י שהוא מוקדם

דסבר

תפארת ישראל

בפ"נ ובפנ"ח, דלמ"ד משום קיום הרי שניהם בפנינו שקיימוהו, ולמ"ד משום דלא בקיאי לשמה, עכ"פ השתא שכבר למדו כשר, דבב' שלוחי' דלא שכיחי, לא חיישינן שיחזור הדבר לקלקולו [עי' פ"א סי' ט"ו]: ד) *ר"ל א' שלישי; דאי"ל א' מהשני', דא"כ יש א' שאומ' בפני נכתב ובפנ"ח: ה) *דמדאיכא ב' סהדי אכתיב', תו לא מחלף בשאר שטרו': ו) *למ"ד משום קיום, זה כבר מקויים הוא וא"צ כלל בפ"נ ובפ"נח, ואפילו בלא היה רק א' מהן שליח, ולמ"ד משום לשמה, מיירי שאותן שנים שמעידין בפנ"ח, שניהן שלוחין, ובכה"ג לא חיישינן שיחזור לקלקולו [כלעיל סימן ג']: ז) *באותו יום: ח) *באותה ליל': ט) שלאחריו: י) דאינו מוקדם, דהלילה הולך אחר יום שלאחריה: יא) *דמוקדם הוא. וס"ל דלהכי צריך זמן בגט, כדי שלא יהא יכול לחפות על אשתו שזנתה, וירחם עליה שלא תהרג או שלא תאסר עליו, ויתן לה גט בלי זמן, ויאמר שזנתה אחר גירושין [ואילס"ק מה יועיל, הרי הורגין על החזקות [כקדושין ד"פ א"ע], והרי הוחזק' אשת איש, ועליה להביא ראיה שכבר נתגרשה כשזינתה? י"ל כיון דגט בידה, איתרע חזקת א"א, ואדרבה יש לה חזקת כשרות שלא זנתה, אבל השתא שתקנו זמן, אם יתן גט בלי זמן אדרבה איתרע חזקת כשרות ע"י גט כזה, ומוקמינן לה בחזקת א"א. ואי"ל ל"ל שהוא יחפה עליה, נימא שהיא תחפה על עצמה, שכשלא יתקנו זמן בגט ותזנה, תאמר שזנתה אחר גירושין, אם אתרמי שנתן לה גט אח"כ? י"ל א"כ הו"ל ב' אתרמי, דאתרמי שזנתה, ואתרמי שנתן לה גט, ולתרי אתרמי לא חיישי' (כגיטין כ"ז ב'), משא"כ שיתן לה הוא גט בשביל שזנתה, מדתלי הא בהא, הו"ל רק חד אתרמי ואי"ל בלא גט תוכל לחפות על עצמ' כשזנתה, שתאמ' לבעל, גרשתני דאמנת [ככתובות דכ"ב ב']? י"ל דהתם ה"ט משום דאינה מעיזה, והכא כדי להסר מעצמה השד שזנתה, מעיזה ומעיזה [ועי' תשו' הרא"ש כלל מ"ד ב']. ואת"ל הרי אם הוא אומר גרשתי', אף דלהבא ואין גט בידה הו"ל ספק מגורשת, ולא קטלינן לה [כאה"ע קנ"ב]? למפרע ודאי לא מהימן [כב"ב קל"ד ב']. כל זה נ"ל: ומשמע מזה דלא כב"ש [אה"ע קנ"ב ב'] דלרמב"ם אף לשעבר הו"ל עכ"פ ספיקא. אמנם אילס"ק בגט שנשלח מרחוק ולא נמסר ביום שנכתב, מה הועילו חכמים בתקנתן, הרי תוכל לזנות בימי בינים, ותאמר נתגרשתי מיום הכתיבה? י"ל דהו"ל כב' אתרמי לעיל. ותו, גם כזה שלא נמסר ביום הכתיבה יש לו קול מתי קבלתו. ואי"ל שאיך יתנו לה גם

כזה

עיקר תוי"ט

שניהם אומרים שהבעל עשה שניהם שלוחים על כך ואמר להם שניכם הוליכו גט לאשתי ונתנו הא' במעמד חבירו כו'. תוס': (ג) למ"ד משום קיום האיכא שנים שמעידין לקיימו. ולמ"ד משום לשמה. מיירי לאחר שלמדו. דבתרי לא שכיחי שלכן לא גזרינן שמא יחזור הדבר לקלקולו: ד) ואחד. שלישי. רש"י: (ה) דכיון דהוא דאמר בפני נחתם לא אמר בפ"נ אתי לאחלופי בקיום כו' ומ"ד לשמה. הא ס"ל נמי טעמא דקיום גמרא: ו) מכשיר. כיון דאיכא דמסהדי אכתיבה תו לא אתי לאחלופי גמ': ז) כשר. למאן דס"ל טעמא דקיום. אפי' אין שם עד מעיד על הכתיבה כשר שהרי נתקיים ע"פ שנים. ולא נקט א' אומר בפ"נ אלא אגב רישא דתנא א' אומר כו' תוס'. ואפי' יוצא מת"י א' נמי כשר ולטעמא דלשמה דוקא ביוצא מת"י שניהם. ועתוי"ט: (ח) ונ"ל דנקט בת אחותו לפי שהיא בת גילו כדאי' בספ"ת דנדרים. ובירו' מעשה באחד שנשא בת אחותו וזנתה כו' ולפ"ז י"ל דמשום מעשה שהיה נקט ב"א: (ט) דלא אמרינן אוקמה אחזקת א"א והבא"ל הוא דאיגרשה כיון שהיא גרושה לפנינו. ועוד אדרבה אוקמה בחזקת כשרה שלא נבעלה כשהיא א"א. תו' ועתוי"ט: (י) דאי משום זנות לא שכיח ורבנן סברי דמשום פירי לא הוצרכו לתקן זמן דבאין בו זמן נמי כשיבא הגט

לידי

שנכתבו ביום ונחתמו בלילה פסולין(יג) חוץ מגיטי נשים(יד): ג בכל כותבין, בדיו(יה) בסם(טו) בסיקרא(טז) ובקומוס(יז) ובקנקנתום(יח) ובכל דבר שהוא של קיימא(יט)(יא) אין כותבין לא במשקין(כ) ולא במי פירות(כא) ולא בכל דבר שאינו של קיימא. על הכל כותבין. על העלה של זית(כב)(יב) ועל הקרן של פרה(כג) ונותן לה את הפרה(כד) על יד של עבד ונותן לה את העבד. ר"י הגלילי אומר

אין

ר"ע מברטנורה

דסבר משעה שנתן עיניו לגרשה אע"פ שלא גירשה. שוב אין לו לבעל פירות. ואין הלכה כר"ש: ג בדיו. אלמיד"ר בערבי: סיקרא. צבע אדום: קומוס. שרף האילן: קנקנתום. וידריאול"ו בלע"ז: על העלה של זית. תלוש: ונותן לה את הפרה. שאינו יכול לקצצו אחר כתיבה דכתיב (דברים כ"ד) וכתב לה ספר כריתות ונתן בידה. מי שאינו מחוסר אלא

כתיבה

תפארת ישראל

כזה, ניחא שמא פייס ביני ביני וביטל הגט [כגיטין ע"ו ב']? נ"ל דלא חיישי' לשמא פייס רק בהאמר לשליח שלא יתנהו לה עד זמן פלוני, דגלי דעתי' דלא ניחא ליה בגירושין]: יב) מדהן מוקדמין: יג) *דס"ל דזמן שתקנו בגט לאו משום זנות, דהא לא שכיח, רק לר"ש תקנו זמן בגט, דבלא זמן הי' אוכל ומוכר פירו' של נכסי מלוג שלה אחר גירושין, וכשתתבענו יאמר קודם גירושין מכרתי, והרי ס"ל לר"ש דמשעה שנתן עיניו לגרשה שוב אין לו פירות, וא"כ בנכתב ביום ונחתם בלילה, משעה שנכתב אין לו פירות, ולפיכך כשר. ואנן קיי"ל דבאין בו זמן אם נשאת לא תצא, ובנכתב ביום ונחתם בלילה, או שנתאחר אחר כתיבה וחתימה כמה ימים קודם שניתן, אז בלאו אפשר ליתן גט אחר מותרת להנשא אפי' לכתחילה. המגרש גט מוקדם להדיא אף דפסול הוא, קדושין תופסין בה, וגם לאחר קדושין מאחר אסורי' לראשון [קכ"ז א' וב']. מיהו אף דנכתב ביום ונחתם בלילה, וכ"ש בנכתב ונחתם בלילה כשר, עכ"פ אין ליתן לכתחילה גט בלילה, מדהו"ל כמו דין, ורק בשעת הדחק כשר [ססקכ"נ]: אבל בנותן ע"י שליח, כיון דצריך ב"ד, רק דסגי בב' דשליח מצטרף [כגיטין ד"ה ב', ולדידן אמ"ל], לפיכך י"ל דאפי' בשעת הדחק פסול בנתנו לה השליח בלילה כך נרא' לי, וכן פסק נמי הגאון מהרי"ע זצוק"ל בתורת גיטין שלו, וטעמו משום קיום שטרות יע"ש. אמנם מ"ש ר"ב הכא בש"כ, דאין הטעם שתקנו זמן בגיטין משום זנות, דלא שכיח', אלמ"ק הרי בריש כתובות תקנו להנשא בתול' בד' משום זנותה והי"ל התם היינו בלא התרא' שכיחא, משא"כ הכא בהתרא, ע"כ צריכי' התראה, ולא שכיח שתזנה בהתרא'; עכ"פ ק' דהרי גם בזה"ז שאינה נהרגת אפ"ה צריך זמן בגט, שלא יחפה עליה כדי שלא תאסר עליו [כאה"ע קכ"ז], ובכה"ג א"צ התרא', וכי ס"ד דלר"ש בזה"ז א"צ זמן בגט? י"ל דהתם תקנו שאם זנתה יבואו עדים ע"י שתנשא בד', אבל הכא דניחא שמא זינתה ושמא יבואו עדים, הו"ל כב' אתרמי לעיל—פיוד י"ל דהכא דהחשש שזנתה כשהיא נשואה, נשוא' בעלה משמרה [כקידושין פ"א א']. ומה שתרצו רבעתו"ס דשפי איכא למיחש לשמא הזנה מלשמא זנתה, ונתקנו רבי' בפירוש דבריהם, נ"ל דכוונתם דכמו דאמרי' שמא מת לא חיישי', שמא ימות חיישי' [גיטין כ"ח ב'], כ"כ הכא והתם בכתובות לא חיישי' שמא זנתה כבר רק כתם לפכי תקנו שתכנס לחופה ביום ד', שמא תזנה אחר כניסתה לחופה דהיינו בין חופה לביאה]: יד) [קיענרוס]: טו) מין אדמה שבאי זאמוס בים היקארי בארץ יון: טז) *רעטהעל, ר"א [מעננינע]: יז) [גוממי]: יח) [קופפער וואססער]: יט) שכשיתיבשו יהיה רשומן ניכר: כ) הנכבשין מפירות העשויין לשחטן, כתותים וענבים ורמונים: כא) מי פירות שאינן עשויין לשחטן: כב) תלוש. וה"ה עלה אחר תלוש רק נקט עלה זית דמדהוא עב קצת נוח לכתוב עליו. מיהו עלה ירקות שאינו מתקיים וכדומה פסול: כג) *"קרן פרה", היינו קרן תלוש מהפר'. משא"כ "קרן של פרה" ר"ל מחובר בפרה [וכן כל לשון "של" בלש"ק, היינו במקורב שמיוחס להדבר שנתיחס אליו, בין שנתיחס בגוף יחד, או במחשב'.—ובריטא גרסי' "עלה זית"]: כד) *אבל לא יקצצו לאחר כתיב', דכתיב וכתב ונתן, שלא יחסר בין הכתיבה לנתינה שום מעשה בגוף הגט, ואפי' חתמו העדים בתלוש, פסול. יר"ה בכתבו על נייר גדול, וחתכו לאחר כתיבה פסול:

רק

עיקר תוי"ט

ניד כשהיא יכולה לבוא לב"ד אי נפני עדים ותאמר להם ויכתבו לה שמאותו היום נתגרשה. תוספות: יא) של קיימא. לאתויי מי טריא (פי' גשמים שנשארים על הגגות. לי"א מים שעורין כנ: פירי) ועפצא: יב) של זית. דוקא ע"כ של זית וכיוצא בו דמתקיים כו' אבל של כרישין ובצלים ועלה ורדין וירקות וכל

דבר

אין כותבין לא על דבר שיש בו רוח חיים כז) ולא על האוכלין כו): ד אין כותבין במחובר לקרקע כז), כתבו במחובר תלשו וחתמו ונתנו לה כשר כח) רבי יהודה פוסל עד שתהא כתיבתו וחתימתו בתלוש. רבי יהודה בן בתירה אומר אין כותבין לא על הנייר כט) המחוק ל), ולא על הדיפתרא לא), מפני

ר"ע מברטנורה

כתיבה ונתינה. יצא זה שמחוסר כתיבה. קציצה. ונתינה. רבי יוסי הגלילי אומר כו'. דרחמנא קרייה לגט ספר. מה ספר מיוחד שאין בו רוח חיים ואינו אוכל. אף כל שאין בו רוח חיים ואינו אוכל. ורבנן אמרי אי כתב בספר כדקאמרת השתא דכתיב ספר לספירת דברים הוא דאתא (יג). והלכה כחכמים: ד אין כותבין במחובר. מפני שמחוסר קציצה: כתבו במחובר וכו'. הכי קאמר כתב במחובר הטופס שהוא כל הגט כולו חוץ ממקום האיש ומקום האשה והזמן (יד): ותלשו וחתמו. כלומר שכתב התורף (טו) שהוא מקום האיש. והאשה. והזמן (טז). אחר שתלשו. כשר. דכיון שנכתב התורף בתלוש. אף על פי שהטופס נכתב במחובר. כשר: על הנייר המחוק. שיכול לחזור ולמוחקו (יז) עד העדים ולכתוב עליו מה שירצה ולא מנכרא מלתא שהרי עדים כמי על המחק הם חתומים (יח): ודיפתרא. אין המחק שלו ניכר. דיפתרא דמליח וקמיח ולא

תפארת ישראל

רק בקצץ מעט לאחר כתיבה לייפותו, כשר [קכ"ד]. ואם היה בדעתו בשעת כתיבה לחתוך אחר כך קצת ממנו לייפותו, פסול [גם פשוט]. מיהו בכתבו על עלה שבעציץ, אפילו נתן לה כל העציץ פסול, דגזרי' שמא יקצוץ העלה בין כתיבה לנתינה [ואע"ג דבפרה לא חיישיק הכ"נ? נ"ל דכמו שאסור להשתמש בשבת באילן גזירה שמא יקצוץ, ולא חיישי' שלא יאחז בקרן הפרה מה"ט; ע"כ דקציצת העלה שכיח בקל טפי מקציצת קרן הפרה [ועי' תוס' דכ"א ב' ד"ה יצא]: כה) כגון פרה: כו) כגון עלה, דכתיב ספר, שיהיה כספר שאינו בעל חי או מאכל. ולחכמים, ספר לספירת דברים של גירושין הוא דאתי: כז) *מטעם דלעיל סי' כ"ד. ואע"ג דכבר שמעינן לה מקרן פרה דמשמע דוקא פרה? קא משמע לן הכא דלכתחילה אפי' טופס לא יכתוב קודם קציצה [טופס הוא מלשון לאטיין טיפוס [ענטוואורף]. והוא הדבר שאין בו כל הגיטין; משא"כ תורף ר"ל גלוי, והיינו גלוייו של גט, שמגלה של מי הוא, והוא שם האיש והאשה והמקום והזמן דאף דזמן בגט מד"ס אלמוהו כדאורייתא [ב"ש קכ"ג סק"ו]. ויי"א דאף מלות הרי את מותרת לכל אדם הוא תורף. ולבני הרב המאה"צ מהו' **ברוך יצחק** שליט"א הגאבד"ק לאנדסבערג מלת תורף נגזר מלשון יון שבו נקרא **טראפאם** תואר והכונה עצמית של כל דבר; ובל"א [דאס אייגענטהימליכע וועזען, אודר דיא קאראקטעריסטישע פערפאססונג אונד איינריכטונג איינער זאכע]; אמנם לרש"י כאן שפירש תורף לשון גלוי, קשה דאמרינן בתרומות ובפסחים אם מונחת במקום התורפה, וגם שם פירש רש"י לשון גלוי. והוא תמוה, דהרי גם זה מכר מיד כמבנה אם היה מגולה וכו'? [ולפי דעתי אין זו קושיא דהתם בשהתבית מגולה פיה והכא בשמונחת בשוק קאמר] אלא מלת תורפה התם, וכ"כ בגדה כנגד בית התורפה טמאה, וכ"כ בע"ז [דכ"ס] ההולכין לתרפות, הנך נגזרין מלשון רומי בושה ובזיון **טורפיטודא**. עד כאן לשון בני הנ"ל ודוגמא לזה מצאתי בערוך]:

כח) ה"ק כתב טופס במחובר ותלשו, וכתב התורף וחתמו בתלוש כשר: כט) *פאפיער; בלשון יון נקרא ניירא, [פאזערן], והם חוטין של עשבין שעושין מהן [פאפיער] במצרים: ל) מדיכול לחזור ולמחקו ולכתוב למעלה מהעדים מה שירצה, ולא יהא ניכר שזייף דהרי העדים נ"כ על המחק חתומים: לא) *עור דמליח וקמיח ולא עפיץ [ועמ"ש מגילה פ"ב מ"ב. ולבני הרב מהו' **ברוך יצחק** שליט"א הוא לשון יון ממש, שכך נקרא בל"י עור אחר שנמשך מגוף בהמה. והיה פוד ומדברי רבינו רש"י בש"ס [דף י"א א'] ד"ה שאינו יכול לזייף, מוכח דלהכי פסול, דדוקא בעפוץ, שנושה מראה הקלף לבהרות, אינו יכול לזייף כתב שעליו, שכשיגרר על גביו יתלבן כעור, ויוכר זיופו, משא"כ דעיבדא שאינו עפוץ טוב

עיקר תוי"ט

דבר שאינו של קיימא פסול. תוס': (יג) אע"ג דבמ"ד פ"ב דסוטה לענין מגילת סוטה דכתיב בספר לא דרשינן הכי ל"ק דהכא שאני דכלל ופרט וכלל דרים דונתן חזר וכלל. אבל התם כלל ופרט ואין בכלל אלא מה שבפרט א"נ הכא קרא יתירא קדרים וכתב לה תרי זימני. תוס': (יד) ל' טופס הוא שהוא העתק ותואר הגט. והתורף הוא גילוי הגט מלי' יניחנה במקום התורפה: (טו) וליכא למימר דדיעבד אפילו תורף כשר. דהא כיון דמחובר פסולה דהוי' היא אפילו דיעבד אית לן למפסליה. הר"ן: (טז) יש לעיין כיון דכתיבת זמן בגט ליתא אלא מדרבנן כל בשאר התורף נכתב כהלכתו זמן לא יהיה לו אלא דין טופס. ואפשר דאלמוהו כאלו היה של תורה. ב"י: (יז) ויעביר תגאי שהיה בו. רש"י: (יח) ואע"ג דאינו דומה כמחק פעם א' לנמחק ב"פ ויהיה היכר אגל מחק העדים. סבר ת"ק שגזרו דלמא דמי האי מחקא להאי מחקא. וחכמים מכבירין דאי איכא חששא אזלינן

מפני שהוא יכול להזדייף, וחכמים מכשירין לג) יט): ה הכל כשרין לכתוב את הגט אפילו חרש שוטה וקטן לג). האשה כותבת את גיטה לד) כג) והאיש כותב את שוברו לה) כד), שאין קיום הגט אלא בחותמיו לו) כה), הכל כשרין להביא את הגט לז), חוץ מחרש שוטה וקטן לח), וסומא לט). ועכו"ם

תפארת ישראל

כולו שחק לבן ולא יוכל שיזדייף]: לג) *בגט, מדקיי"ל עדי מסירה כרתי, ולהכי מותר לכתבו על דבר שיכול להזדייף, והכי קיי"ל [קכ"ד]; ולשיזייף ויכתוב ממעל לעדים שט"ח אחר, לא חיישינן, דירא שיכחישוהו העדים לומר לא חתמנו על דבר זה מעולם; רק כל חששתינו שיזייף לכתוב שום ריעותא לשטר זה, דאפשר שישכחו העדים המלה שמרעה כח השטר: לג) אבל דוקא רק טופס, וגדול עומד על גביו ואומר כתוב לשמה, אז כותבין לכתחלה, דחש"ו שיכתבו מילתא דל"ש ולא גזרו בהו רבנן בטופס אטו תורף, כלעיל סי' כ"ז. מיהו כותי, או מחלל שבתות בפרהסיא לפני יו"ד ישראלי' בני דעת [אפילו חלל שבת דאיסור דרבנן, בטלטול מוקצה או מוציא חוץ לעירוב בשבת וכדומה הו"ל מומר לחלל שבתות, כא"ת שפ"ה ותוס' עירובין ס"ט א'], אפי' כשר עומד ע"ג אסור לכתחלה. אמנם לכתוב תורף, אפי' חש"ו אפי' בדיעבד פסול [קכ"ג]: לד) בטוח לה הבעל; ואם לא הקנתה לו תחלה הקלף, תקנהו לו לאחר כתיבה, ולא מחשב מחוסר מעשה בין כתיבה לנתינה, מדאין נעשה בגוף הגט כלום דהקנין הוא דבר שחוץ מגוף הגט: לה) [קוויטונג] שקבלה הכתובה, שמהראוי שהאשה תכתבו: לו) *ר"ל עדי מסירה שרגילין ג"כ לחתום בגט. מיהו לכתחלה לא יכתוב הבעל בעצמו, גם לא יגיד לסופר כתוב כך, רק יאמר לו סתם לכתוב. ואפי' קרוב הבעל לא יכתוב היכא דאפשר [שם]: לז) בין להולכה או להבאה: לח) *דלאו בני דעה ושליחות נינהו: לט) *דוקא בח"ל, מדאינו יכול לומר בפ"נ; ואף דפקח סגי בשמע רק קל קולמס וקל מגילתא [כסף' קמ"ב ס"ו]? בסומא כשיאמר בפ"נ מדמשמע הכך, מחזי כשקרא; ואת"ל יאמר שמעתי קול קולמסא? הרי משנה תקנת חכמים בגט, מיהו במקויים ע"י ב' עדים. או בא"י, דא"צ לומר בפ"נ

ר"ע מברטנורה

ולא עפין: וחכמים מכשירין בגיטין בלבד. דסבירא להו עדי מסירה כרתי. והעדים שהגט נמסר בפניהם הם עיקר הגרושין לא עדי חתימה. אבל בשאר שטרות דסמכינן אעדי חתימה (כ) מודים חכמים שאין נכתבים לא על נייר מחוק ולא על דפתרא. והלכה כחכמים: ה ואפילו חרש שוטה וקטן. והוא שגדול עומד על גביו ואומר לו כתוב לשם פלוני. אבל עכו"ם ועבד אפילו גדול עומד על גביו לכתחלה לא יכתוב (כא) גט. מפני שהם בני דעת ואדעתא דנפשייהו עבדי שאפילו גדול אומר לו כתוב לשם פלוני. הוא לא יכתוב אלא לדעת עצמו. ואם עכו"ם ועבד כתבו טופס הגט. וישראל בן דעת כתב התורף שהוא שם האיש והאשה והזמן. שכל אלו צריכין לשמן הגט כשר. וכן חרש שוטה וקטן. דאמרינן במתני' שכשרים לכתוב את הגט. ה"מ טופס (כב). אבל תורף. אינו כשר אלא שיכתבנו ישראל גדול ובן דעת: חוץ מחרש שוטה וקטן דלאו בני דעה נינהו: וסומא. פסול להביא גט ממדינה לארץ שאינו יכול לומר בפני נכתב ובפני נחתם (כו). אבל להביא גט בארץ ישראל שא"צ לומר בפני נכתב ובפני נחתם או אפילו בח"ל אם הגט מקויים בחותמיו

עיקר תוי"ט

אזלינן לעדי מסירה. ב"י ועתוי"ט: יט) מכשירין. אין נתמה איך מכשיר ר"א בדבר שיכול להזדייף והא מודה ר"א במזויף מתוכו שהוא פסול. דהא מודה נמי היכא דלא אתי למסמך עלייהו כגון בשמות מובהקים דככר. ה"נ כשר. הג"ה: (כ) ואע"ג דבשאר שטרות נמי קי"ל דע"י ע"מ גובה ממשועבדים מ"מ כיון דלגוביינא קיימא דלמא לא מזיק להו עד זמן ארוך ושכחו עדי מסירה את הדבר וסמכינן אעדי חתימה והוא מזויף כתב העליון וחותם העדים עומד במקומו וכתבו התוס' דהיינו דוקא בשטרות העומדים לראיה אבל שטר מכר ומתנה דמו לגיטין ועתוי"ט: (כא) היינו טופס: (כב) משום דלא שכיח כלל שריא אפי' לכתחלה. ולא דמי לכתבו במחובר דמתני' דלעיל כר"ן: כג) את גיטה. ומקנתו לבעל וחוזר ומסרו לה לגירושין. רש"י. ואף על גב דמחוסר הקנאה בין כתיבה לנתינה לא הוי מחוסר מעשה כיון שאינו מעשה בגופו של גט דומיא דקציצה הר"ן: כד) שוברו. שובר פרעון כתובה כשהאשה היה לה לכתבו ולמסרו לו להיות לו לראיה רש"י: כה) בחותמיו. היינו עדי מסירה הר"ן. והא דנקט חותמיו משום דרוב עדי מסירה הם החותמים בו וגרוס גיטין החותמים הם אפי' לר"א מפני תקון העולם רש"י: (כו) ואע"ג דאמרי' לעיל דסגי בקול קולמסא. הייט למאי

ועכו"ם מ) : ו קבל הקטן מא) כח) והגדיל מב), חרש ונתפקח, סומא ונתפתח, שוטה ונשתפה מג), עכו"ם ונתגייר מד), פסול, אבל פקח ונתחרש וחזר ונתפקח, פתוח ונסתמא וחזר ונתפתח מה), שפוי ונשתטה וחזר ונשתפה, כשר, זה הכלל כל שתחלתו וסופו בדעת מו) כט) כשר : ז אף הנשים שאינן נאמנות לומר

מת

ר"ע מברטנורה

בחותמיו (כז) או להיות שליח של אשה לקבל גיטה לכל אלו הסומא כשר : ועכו"ם. דליתיה בתורת גיטין וקדושין ובמידי דלנפשיה לא חזי לא מצי למעבד שליחותא לאחריני : ו קבל הקטן. הגט מיד הבעל. והגדיל קודם שמסרו לה ; פתוח ונסתמא וחזר ונתפתח. אפילו לא חזר ונתפתח כשר הואיל והיה פתוח בשעת קבלת הגט שפיר מצי למהוי שליח דהא יכול לומר בפני נכתב ובפני נחתם. אלא איידי דבעי למתני סיפא חזר ונשתפה שצריך שיהיה בן דעת בשעת נתינה תנא נמי רישא וחזר ונתפתח. וכל פסולי עדות בעבירה פסולין להביא את הגט שאין נאמנים לומר בפני נכתב ובפני נחתם. ואם הגט מקויים בחותמיו

כשרים

תפארת ישראל

בפ"נ, או בהוא שליח לקבלה כשר [שם] : מ) *דאינו בתורת שליחות. מיהו בנתנו לעכו"ם שיתננו לישראל שיתננו לאשתו, וכתב לאותו ישראל שיהי' שלוחו, אם נתקיים הגט בחותמיו במקום הנתינה, שאז א"צ לומר בפ"נ, הגט כשר, ואין נוהגין כן למנות שליח בכתב [קמ"א נ"ג] ועי' ברא"ש פ"ב דגיטין סי' כ"ז דכך נוהגין באשכנז וצרפת לשלוח גט ע"י עכו"ם וממנה ישראל במקום האשה להיות שליח ע"י מכתבו ועי' שם בהג"ה מעשה דקטניא שכך עשו מעשה ; אמנם מפני שצריך השליח לומר בפ"נ או שיכול לקיים חתימת עדי הגט במקום הנתינה, לפיכך גט שנשלח על ידי הפאסט מעבר לים באופן זה קשה הוא לגרש בו, דמי יכיר חתימת העדים ובפרט בכתב אשורית שאין אדם רגיל בו? להכי יש תקנה אחרת שימנה הבעל שליח, ושליח זה יסע עם גט למקום אחר שאין הבעל שם, דלכתחילה אין לגרש על ידי שליח במקום שהבעל שם [קמ"א סק"ה] ושליח זה יאמר במקום השני בפני ב"ד בפ"נ ובפנ"ח וימנה שליח ע"פ בית דין במקום ההוא בכתב להשליח שבמקום האשה והשליח השני יאמר בפני הב"ד השני שבמקום האשה שליח ב"ד אני. ונ"ל דבאפשר לגרשה ע"י שליח לקבלה יותר טוב הי' [ועי' בא"הע קמ"א סכ"ט]. וכן רשע פסול לשליחות, דאינו נאמן לומר בפ"נ [ב"ש שם. ולכתחילה לא יהא שליח קרוב לאיש, לאשה, ולדייניס [קמ"א לה] : מא) הגט מהבעל : מב) קודם שנתנו לה : מג) *נתיישב [ונ"ל דשוטה הוא לשון משוש באהרן [אונרוהיג], שמחשבותיו אינן שוהין בהתבוננות על כל דבר, רק משוטטים ועפים הנה והנה ; וכנגד זה כשנתיישב, נקרא נשתפה, בהוא לשון מנוחה, כמו שפה מהלעטר [נדה ל"ז] : מד) *רתוי"ט כ' דלהכי נקטינהו הכא שלא כסדר המורגל, הבו"ק יחד ; משום דכל דבר במורגל תקנתו שפי מהקודם ? טפי נקט לי' בריבא ; ואחמ"כ רבינו מכחיש המפורסם, דעפי מורגל שיתפשה השוטה מביתפתח הסומא, וכ"כ תקנת הסומא מצוי יותר מתקנת החרש ? רק נ"ל דמתחיל בקטן, דהוא היותר פשוט שיפסל, מדרבעת קלקולו ה"א שיתוקן. וסדר נקט חרש דדמי לקטן, שעכ"פ שניהן יכולין לומר אחר שנתקנו בפ"נ מקודם, משא"כ סומא הרי לא ראה מקודם ; והדר נקט סומא, שעכ"פ יכול להעיד שמשמע נסמיותו קול קולמוסה, משא"כ שוטה אינו בר דעת כלל ; מיהו כולהו בכלל ישראל הם, ואולא קלקולם היה בני עדות, משא"כ עכו"ם אפי' מל וטבל ולא מכוון לשם גירות, לאו בכלל עדות הוא : מה) *אפי' לא חזר ונתפתח נמי כשר, מדמצי שפיר לומר בפ"נ. מיהו צריך אז לומר בפ"נ, בפני ג', דהוא אינו מצטרף, דסומא אינו נעשה דיין ; וגם צריך שיכיר האשה בטביעת עינא דקלא, ולא מהני שיעידו לפניו שזו היא אשת פלוני, אע"ג דבפתוח ואינה מכירה מהני כה"ג [קמ"ב י"א]. והא דנקט מתני' חזר ונתפתח, היינו איידי דאידך. מו) *נקט זה הכלל, לאשמעי' דבדעת תליא מלתא ולא בכשרות, ולאפוקי

סומא

עיקר תוי"ט

למאן דיהיב למהוי דנשתפי סופר מיניה דלאו חזי ליה. אבל בסומא כיון דלא אפשר למחזי לא משתפי מיניה הלכך לא מצי אמרי הר"נ ועתוי"ט : (כז) היינו למאי דפסקינן כמ"ד דטעמא משום קיום : כח) הקטן. פס דהכיח טפי תני ליה בריבא. דגדלות הקטן ודאי שכיח. וכן פקחות החרש שכיח יותר מפתות הסומא ופתוח הסומא שכיח טפי משיפוי השוטה : כט) בדעת. לומר דבדעת תליה מלתא אבל לא בכשרות יסומא שהיה

פתוח

מת בעלה, נאמנות(לא) להביא את גיטה(מו), חמותה ובת חמותה, וצרתה, ויבמתה, ובת בעלה(מח), מה בין גט למיתה, שהכתב מוכיח. האשה עצמה מביאה את גיטה(מט), ובלבד שהיא צריכה לומר בפני נכתב ובפני נחתם(ג):

פ"ג כל גט שנכתב שלא לשם אשה, פסול, כיצד היה עובר בשוק, ושמע קול סופרים מקרין(א) איש פלוני מגרש את פלונית ממקום פלוני, אמר זה שמי, וזה שם אשתי, פסול לגרש בו. יתר מכן, כתב לגרש בו את אשתו, ונמלך, מצאו בן עירו(ב), ואמר לו שמי כשמך, ושם אשתי כשם אשתך, פסול לגרש בו(ג). יתר מכן, היו לו שתי נשים ושמותיהן שוין, כתב לגרש בו את הגדולה לא יגרש בו את הקטנה(ד). יתר מכן אמר ללבלר כתוב לאיזו שארצה אגרש, פסול לגרש בו(ה):

ר"ע מברטנורה

כשרים להביא(ל): ז חמותה ובת חמותה ס'. אינן נאמנות לומר מת בעלה משום דסניין לה ומכוונן לקלקולה: ובלבד שהיא צריכה לומר בפני נכתב ובפני נחתם. ודוקא כשהיתה הבעל עמה בשעה שמסר הגט לידה ואמר לה לא תתגרשי אלא בבית דינו של פלוני ותאמרי בפני נכתב ובפני נחתם(לב). והבית דין לוקחין אותו מידה אחר שאמרה בפני נכתב ובפני נחתם. וממנין שליח שיחזור ויתן אותו לה. אבל אשה שהגט יוצא מתחת ידה בכל מקום שהיא. הרי זו מגורשת. ואפילו שאין הגט מקוים בחותמיו. ואינה צריכה שתאמר בפני נכתב ובפני נחתם(לג):

פ"ג כל גט. קול סופרים מקרין. הגדולים מקרין לתלמידיהם כשיבא גט לפניכם כתבוהו כך. והזכירו שם אינש בעלמא: יתר מכן. ולא זה בלבד שנכתב שלא לשם גרושין אלא לתלמד. אלא אף זה שנכתב לשם גרושין גמורים ונמלך. פסול: יתר מכן היו לו ב' נשים כו'. ולא זה בלבד שנכתב שלא לשם גרושין של אדם זה. פסול. אלא אף זה שהיו לו שתי נשים שנכתב לשם גרושין דהאי גברא. פסול כיון שכתב שלא לשם גרושין של זו: גדולה וקטנה. לאו דוקא: יתר מכן. אמר ללבלר וכו', הא קמ"ל דלא אמרינן הוברר הדבר למפרע דבשעת כתיבה נמי דעתיה אהא והיכא גרושין דידיה ודידה(ג):

תפארת ישראל

שומא דא"ל סופו בכברות: מז) *בח"ל דליכא למימר לקלקולא מכוונא, דכיון דצריכות לומר בפ"נ אי אתי בעל ומערער לא מזגחינן ביה, ובמה תתקלקל, אבל בא"י שא"צ לומר בפ"נ, ואי יערער הבעל מהני לאסרה, באמת א"כ: מח) כיון שונאות אותה, וחשודי' לקלקלה: מט) *כשנכתב הגט לפניה ואמר לה הרי את שלוחי להולכה עד שתביא הגט לבית דין פלוני, והם ימנו שליח ליתנו לך לגירושין:

נ) בפני הב"ד קודם שיתנו לשליח:

פ"ג א) לתלמידיהם לדוגמא להתלמד: ב) ר"ל שמכיר שמו כשמו וכו'. אבל הי"ל דפסול מדצריך להזכיר מקום דירתו, דהרי קיי"ל דאין צריך להזכיר בגט רק מקום עמידתו בשעת גירושין [כאה"ע ר"ס קכ"ח]. ואילה"ק הרי בל"ז הן ב' יוסף בן שמעון בעיר א' ואין לגרש בו מדאין לברר מתוכו איזהו המגרש, וא"כ אפי' כתב לשם המגרש אסור לגרש בו [ק"כ ס"נ]? י"ל דהיינו לכתחילה, אבל בדיעבד הרי קיי"ל עדי מסיר' כרתי, וכי מוכח מגדול' וקטנה [פ"ג מ"א, ופ"ט מ"ה, ועי' אה"ע קל"ו ס"ו]: ג) אף דזה נכתב לשם גירושין: ד) *אף דהי' עכ"פ לשמו: ה) דבדאו' אין ברירה, לומר הוברר לבסוף

עיקר תוי"ט

פרים בשעת קבלה לא דעינן בידה סופו בכברות. גמ': (ל) דהלכה כמ"ד דמשים קיים הוא: לא) נאמנות. מסרש בגמרא. בה"ל דכיון שצריכה לומר בפ"נ ובפ"נ. ואי אתא בעל ומערער לא מסגיחינן ביה מהימנא. ליכא למימר דלקלקולא מכוונה אבל בא"י דאינה אומרת בפ"נ ובפ"נ. ואי אתא בעל ומערער מסגיחין ביה. אינה נאמנת דמכוונא לקלקלה. (לב) ל"ד שיתנה הוא שתאמרי וז"ל הר"נ וקמ"ל מתני' שאע"פ שאלו רצתה האשה לומר כבר נתגרשתי בגט שבידי לא היתה צריכה לומר בפ"נ ובפ"נ. אפ"ה כל שהיא רוצה בשעתה שליח צ"ל בפ"נ ובפ"נ ולא מפטרה במיגו דאבעיא אמרה נתגרשתי: (לג) ואפילו שאין הגט מקוים ועתוי"ט:

א) לגרש כו'. כולהו יליף להו בגמרא מקראי: (ב) אפי' למ"ד בעלמא יש ברירה. הכא מודה משום דוכתב

ב הכותב טופסי גיטין(ו) צריך שיניח מקום האיש, ומקום האשה ומקום הזמן(ז), שטרי מלוה, צריך שיניח מקום המלוה, מקום הלוה מקום המעות, מקום הזמן. שטרי מקח צריך שיניח מקום הלוקח, ומקום המוכר, ומקום המעות(ח), ומקום השדה, ומקום הזמן, מפני התקנה(ט) רבי יהודה פוסל בכולן(י) ר"א מכשיר בכולן. חוץ מגיטי נשים(יא) שנאמר וכתב לה לשמה(יב):
ג המביא גט, ואבד הימנו(יג), מצאו לאלתר(יד) כשר, ואם לאו פסול(טו) מצאו בחפיסה(טז) או בדלוסקמא(יז),

ר"ע מברטנורה

ב הכותב טופסי גיטין. סופר שרגלה שיהיו מזומנין אצלו. שפעמים אדם בא לשכרו והוא טרוד בשטרות אחרים: צריך שיניח מקום האיש ומקום האשה ומקום הזמן. ובגמ' מוסיף אף מקום הרי את מותרת לכל אדם(ד): מפני התקנה. התירו לכתוב טופסי גטין ושטרות שלא לשמן מפני תקנת הסופר שיהו מזומנים לו. ובלבד שישייר התורף לכותבו לשמה. וגזרינן תורף שאר שטרות אטו תורף דגטין: ר' יהודה פוסל בכולן. דגזר טופס אטו תורף ושאר שטרות אטו גטין: [ר"א מכשיר בכולן. דלא גזר שאר שטרות אטו גטין:] חוץ מגטי נשים שנאמר וכתב לה לשמה. וגזרינן טופס אטו תורף והלכה כר' אליעזר(ו): ג לאלתר. מיד(ז) כשר: ואם לאו פסול. ודוקא שאבד במקו' שהשיירות מצויות דאיכא למימר מעוברי' ושנים נפל(ח). אבל אם אבד במקום שאין השיירות מצויות אפי' לאחר זמן מרובה כשר. ואפי' אבד במקום שהשיירות מצויות. אם יש לעדים [בו] סימן מובהק(ט) כגון שיאמרו נקב יש בו בצד אות פלוני. או שיאמרו מעולם לא חתמנו בגט באלו השמות אלא בזה(י) בלבד כשר ואפי' לאחר זמן מרובה: בחפיסה או בדלוסקמא. אמתחות שרגילין לתת בהם שטרות ויש בהן סימן בהם שלו(יא):

תפארת ישראל

שלשמה נכתב, ואפי' למ"ד יש ברירה בדאו', הכא שאני דכתיב וכ' לה, צריך שיהי' מבורר בשעת כתיב': ו) סופר שמזמן גיטין שיהי' מזומנין למי שירצה לקנותן: ז) ובש"ס מוסיף, אף מקום הרי את מותרת לכל אדם שהוא עיקר הגט [כפ"ט מ"ג]: ח) כדי לידע סך מעות המכירה שאם יטריפוה ממנו, יצטרך המוכר להחזיר לו כך: ט) תקנת הסופר היא, דלהכי התירו לו שיכתוב טופס, דלפעמי' אינו פנוי: י) דגזר טופס אטו תורף: יא) והכי קיי"ל: יב) במקום שהשיירות מלויות, או שבמקום שנכתב הגט הוחזקו שנים ששמותיהן ושמות נשותיהן שוות: יג) *מלה מורכבת מן „אל" אתר, ופירושו על מקומו, ור"ל מיד [כמו והוא שלמד אל אתר, ירושלמי פ"ק דברכות] והיינו שראה שלא עבר אדם שם עדיין, ואפילו שהה זמן מרובה: יד) *מיהו בשיש סימן בגט או בכלי שהוא מונח בו, והוא סימן מובהק, כשר, אבל הכרה בטביעות עין לא מהני רק כשמלאו הוא בעצמו דאז אית ליה מנו, דאי בעי אמר לא אבדתיו [קל"ב ס"ד]: טו) *חמת קטנה: טז) [אימהאנגבייטל]:

עיקר תוי"ט

לה לשמה משמע שיהא מבורר בשעת כתיבה. תוס'. ג) מקום כו'. ומשמע שם שידו ושם עירה דנ"ל: כג"ה: (ד) שגם זה עקרו של גט ומתני' ר"א היא דאמר ע"נ כרתי הלכך וכתב לה יהו אחתימה קאי דהתימת העדים אינה אלא מד"ס מפני תקון העולם וכי כתיב לה לשמה אפיקר כריתות קאי דסיינו כל הפי דאמרו: ה) חוץ כו'. קביא דר"א אדר"א דריבא דמתני' הוקמינן כר"א ושרי לכתוב לטופסי גיטין ובלבד שינית. הרי תנאי אליבא דר"א. גמרא: (ו) ול"ק ממ"כ פ' דלעיל דשרינן בתש"ו אפי' לכתחלה לכתוב טופס ולא גזרינן אטו תורף. דהש"ו לא שכיח כלל לא גזרו ועתוי"ט שמביא פלוגתת הפוסקים בגיטי נשים אי פסול אפי' דיעבד: (ז) ובגמרא פליגי איכא מ"ד כדי שיהי' אדם עומד ורואה שלא עבר אדם שם. ואיכא מ"ד שלא שהה אדם שם עד שעת מציאת הגט: (ח) להרא"ש פסול ואפי' לא הוחזקו שנים ששמותיהן שוים כל זמן שלא ראה שלא עבר אדם שם ולהר"מ אפי' עבר כשר דהלכתא כמ"ד שלא שהה כו' אא"כ הוחזקו ג"כ דאז בעבר הוה ב' לריעותא. ומובן ג"כ באין השיירות מצויות ועתוי"ט: (ט) פי' התוס' דשליח נמי נאמן בסי' מובהק. אלא דבעדים אף על פי שראוהו כבר מהימנן ושליח לא מהימן אלא שאומר כן קודם שראהו: (י) משמע שיודעים שלא חתמו אלא על אחד אבל אין מכירין מי הוא אותו יוסף בן שמעון וכשהעדים אומרים כן והוא אומר שעל שלו חתמו נאמן דלא חיישינן לי' שישקר במזיד לומר שזה שלו לקלקלה. אבל כשאין העדים אומרי' כלום חיישינן שמא הוא סובר שהוא שלו לפי שאינו יודע שיש יוסף ב"ש אחר או יודע ואין נראה לו לחוש שגם הוא אבד גט ולכך אומר שהוא מכיר אע"פ שאינו מכיר תוס': (יא) וא"ת וניחוש לשאלה וי"ל דקים לי' ינשביה

אם מכירו יב) כשר. המביא גט, והניחו יח) זקן יט), או חולה כ) יג), נותנו לה בחזקת יד) שהוא קיים כא). בת ישראל טו) הנשואה לכהן והלך בעלה למדינת הים, אוכלת בתרומה בחזקת שהוא קיים. השולח טז) חטאתו ממדינת הים מקריבין יז) אותה בחזקת שהוא קיים כב). ד שלשה דברים אמר רבי אליעזר בן פרטא לפני חכמים וקיימו את דבריו, על עיר שהקיפוה כרקום כג) ועל הספינה המטורפת בים כד), ועל היוצא לידון כה). שהן בחזקת קיימין, אבל עיר שכבשוה כרקום, וספינה שאבדה בים. והיוצא ליהרג כו) יט), נותנים עליהן חומרי חיים וחומרי מתים, בת ישראל לכהן כז) ובת כהן לישראל כח) לא תאכל בתרומה כ): ה המביא גט בארץ ישראל כט) והלה

ר"ע מברטנורה

אם מכירו כשר. מלתא באנפי נפשה הוא. והכי קאמר מצאו בהפיסה או בדלוסקמא אע"פ שאינו מכירו לגט. או שמכירו לגט(יב). אע"פ שמצאו בכל מקום כשר: נותנו לה בחזקת שהוא קיים. ולא חיישינן שמא מת ובטל שליחותו. דאמרינן העמד דבר על חזקתו. אבל אם נודע שמת קודם שהגיע גט לידה הגט בטל. דאין גט לאחר מיתה: מקריבין אותה. ולא חיישי' שמא מתו בעליה. והטאת שמתו בעליה למיתה עומדת: ד כרקום. תרגו' מצור כרכומין: המטורפת. ועדין לא טבעה (יח): לידון. בדיני נפשות: בת ישראל לכהן. חומרי מתים: בת כהן לישראל. חומרי חיים: ה המביא גט בארץ ישראל. שאין צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם:

מסלתו

תפארת ישראל

יז) לכלי: יח) שליח להמגרש: יט) *וי"א דוקא פחו' מבן פ' או יותר מק' [וי"א דביותר מל' סגי], אבל בימי בינו מפ' לצ' אין לו חזקת חי: כ) *וי"א דוקא שלא נעשה טריפה: כא) *מיהו בגוסס שאינו מדבר, אף דכחי הוא, אפ"ה רוב גוססין למיתה [קמ"א ס' סח], וגוסס היינו בחזה שלו מתלבנת כששואף רוח, ע"י העלאת ליחה שמתהווה בה קרוב למיתה [אה"ע קכ"א]: כב) *מיירי בקרבן נשים, או בחטאת עוף, או ערל וטמא שמשלחין קרבנותיהן, דכל אלו א"צ סמיכה. וקמ"ל כולהו, תרומה, אף דליכא חשש עגונה כבגט, ואף דא"צ לה כל כך, דהרי אפשר לה בתאכל חולין, וקמ"ל נמי הטאת, אף דאיכא חשש חולין בעזרה, ואף דנ"כ א"צ כ"כ לחיי נפש כתרומה, אפ"ה סמכינן אחזקה דאוי' בכל דוכתא: כג) חיל של אומה מלשת שרוצים לכבשה מיד האויב: כד) *שנשלכה בין הגלים בסער: כה) בדיני נפשות אפי' בדיני ערכאות: כו) אפי' בדיני ישראל [רמב"ם פ"ט מהרומות]: כז) לא תאכל דחשבינן לי' כמת: כח) *דחשבינן לי' כחי ובגט של א' מהעיר ביד שליח ונתנו לה, ספיקי הוה [קמ"א סב"ט]: כט) שא"צ

נוסף

עיקר תוי"ט

בנפשיה שלא השאילם לשום אדם אי נמי ביודע שבתפיסה אבדו ומכל מקום צריך שיהא מכיר התפיסה בס"פ (יב) בטביעת עינא. ובתפיסה ודלוסקמא נמי ס"ע. כמו סימן. אלא דאיכא בין סימן לט"ע. דס"ע אין מועיל להכשירו אלא כשמצאו אותו בעצמו שאבד לו ולא כשמצאוהו אחרים ועתוי"ט: יג) או חולה. משא"כ גוסס דרוב גוססים למיתה. גמרא: יד) בחזקת כו'. מדאורייתא נפקא לן בחולין ד"י. העמד דבר על חזקתו רש"י: טו) בת ישראל. צריכא דאי אשמעינן גט משום דלא אפשר (למיתב למיתה דאי חיישת אין לך שולח גט לאשתו והן עגונות). אבל תרומה דאפשר (להיות נזונות בחולין) אימא לא צריכא. גמרא: טז) השולח. צריכא דאי אשמעינן תרומה דזמנין דלא אפשר (שהיא עניה ותטול בגרנות). אבל חטאות דאפשר לא ליעול חולין לעזרה. צריכא גמרא: יז) מקריבין. בגמרא מפרש דדוקא בקרבן נשים א"נ חטאת העוף שא"צ סמיכה דאל"ה לכתחלה אין לעשות בלא סמיכה דהא מעלין עליו כאלו לא כפר: (יח) וכ"ש רש"י. ומשמע דאלו אבדה דבספינה היינו בטבעה וקמ"ל דאעפ"כ נותנין עליו חומרי חיים דשמא יצא (כדאיתא פט"ז דיבמות מ"ד) דכתב יש מים שאין להם סוף כוא ועתוי"ט בשם הר"מ יט) ליהרג. בגמרא איכא תרי לישנא חד לישנא דוקא בב"ד ישראל אבל בב"ד דעכו"ם מכי חתם הדיין הגדול שבהן אין נותנין עליו חומרי חיים (והוא דעת הר"מ). לאידך לישנא דוקא בב"ד עכו"ם אבל בב"ד ישראל אין נותנין עליו חומרי חיים. ועתוי"ט: כ) בת ישראל כו'. וכ"ש לאיסור אשת איש. ואם היה גט אחד מהם ביד השליח אינו

עתנו

והלה, הרי זה משלחו ביד אחר ל)(כא) ואם אמר לו לא) טול לי הימנה חפץ פלוני לב), לא ישלחנו ביד אחר, שאין רצונו שיהא פקדונו ביד אחר לג): ו המביא גט ממדינת הים לד) וחלה לה), עושה ב"ד לו) *) ומשלחו, ואומר לפניהם לז) בפני נכתב ובפני נחתם, ואין שליח אחרון צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם לח), אלא אומר שליח ב"ד אני לט): ז המלוה מעות את הכהן ואת הלוי ואת העני להיות מפריש עליהן מחלקן מ), מפריש עליהן בחזקת שהן קיימין, ואינו חושש שמא מת הכהן, או הלוי, או העשיר העני. מתו, צריך ליטול רשות מן היורשין מא), אם הלוון בפני בית דין מב)(כו) אינו צריך ליטול(כז) רשות מן היורשין:

*) גמ' ורי"ף שליח

המניח

ר"ע מברטנורה

משלחו ביד אחר. ועושה שליח מאליו ולא בב"ד ודוקא חלה: ואם אמר לו. בעל לשליח: טול לי הימנה חפץ פלוני. כשתתן לה את הגט(כב). לא ישלחנו ביד אחר: ו עושה בית דין שליח. ומשלחו: שליח ב"ד אני. ומסתמא ב"ד עשו הדבר בהכשרו. ושליח ב' ממנה שליח ג'(כג) עד מאה וכו'; בבית דין מדתנן במתניתין אין השליח האחרון כו' אלא אומר שליח בית דין אני: ז להיות מפריש עליהן [מחלקן]. כשיפריש התרומה ימכרנה ויעכב הדמים לעצמו בשביל חובו שיש לו על הכהן. ומעשר ראשון ומעשר עני יעכב ויאכל בשביל החוב שיש לו על הלוי ועל העני. אלא שמפריש ממעשר ראשון תרומת מעשר לכהן. ואם הוא רגיל ליתן תרומותיו ומעשרותיו לזה הכהן. או הלוי. או העני שהלוה להן. אין צריך לזכות להם מעשרותיו ותרומותיו על יד אחר אלא נוטלן לעצמו מיד אחר שיפרישם(כד). אבל אם רגיל ליתן תרומותיו ומעשרותיו לאחרים. אינו יכול לעכבן בחובו. עד שיזכה להם על ידי אחר תחלה. ואחר כך יחזור ויטלם בחובו: צריך ליטול רשות מן היורשין. שירשו מהם קרקע משועבדת לבעל חוב(כה) צריך ליטול מהם רשות אם רוצים לפרוע חוב זה מתרומות ומעשרות הללו דשמא רוצים הם ליקח מתנותיהן ולפרוע חוב מורישם ממקום אחר:

תפארת ישראל

לומר בפ"נ: ל) ודוקא בחלה, שנאנס, דאל"כ חיישי' דקפיד בעל: לא) בעל לשליח: לב) *קודם שתתן לה הגט:: לג) *מיהו בדיעבד, אם החזירה החפץ לשליח ב' קודם שקבלה הגט, מגורשת, ואם לא החזירה עד אח"כ, אפילו נתנה החפץ לשליח א', אינה מגורשת [קמ"א ל"ח וכ"א]: לד) שנ"ל בפ"נ: לה) ה"ה אונס אחר שאירע לו קודם שהגיע למקום האשה: לו) *בהא אף לדידן שליח מצטרף לב"ד, אם כשר לדין: לז) *השליח א' קודם שיתנו לשליח ב' אומר וכו': לח) כשנתנו להאשה: לט) *ומסתמא ב"ד עשו כהכשרו וה"ה בעשה שליח ב' שוב שליח ג', ואפי' עד ק' שלוחין, כ"א אומר קודם שנתנו לשליח אחר, לפני הב"ד, שליח ב"ד אני [קמ"ב ס"ט]. מ) ר"ל על מנת שכשיגיע הקציר, יפריש התרומה וימכרנ' כדי לקבל הדמי' שהלוה להכהן, ואח"כ יפריש מעשר ראשון ומעשר עני, ויטלם בחובו שהלוה ללוי ולעני, רק שיפריש תחלה מהמעשר תרומת מעשר לכהן, דהרי זה אסור לו לאכלו. מיהו באינו רגיל ליתן לו מתנותיו, צריך לזכות להם תחל' המתנות ע"י אחר, קודם שיטלם בחובו: מא) *שמא ירצו טפי במתנותיהן, וישלמו החוב מדבר אחר שירשו [דהאידנ' מטלטלי דיתמי משתעבדי לבע"ח]: מב) על מנת שיטול אחר כך מתנותיהן

בכשירלם

עיקר תוי"ט

שתנו לאשתו ואם נותנו לה הרי זו ספק מגורשת. וכנ"ב הר"מ: כא) אחר. דשליח עושה שליח כדאיתא בקדושין דמ"א ודוקא חלה. ועתוי"ט: (כב) ומשמע דלא קפיד אם יטול החפץ תחלה אם לא והרי זה כאומר תן לה הגט וטול החפץ שגם בזה לא ישלחנו ביד אחר כו'. ועתוי"ט: (כג) ובחלה. דלא עדיף ממי שבא בכתו. פוסקים: (כד) כיון דמלתא דפשיטא הוא דלדידהו יהיב להו אפשי להו שאר כהנים דעתייהו והוי כמאן דמטי לידייהו דהכי רש"י והר"ן. ובהג"א יהיב טעמא משום דהוו כמתנה מועטת ואסור לחזור בו: (כה) ואפי' לא ידע אלא מלה מהני משום דגובה וחוזר וגובה גמרא. ועתוי"ט: כו) ב"ד. ע"מ שיפריש על מנות אלו מחלקם. הר"ש: כז) א"צ כו'. דיש כח ביד ב"ד להטיל חוב זה על הכהונה והלויה לפי שתקנתם שאי

שים נלו

ח המניח פירות להיות מפריש עליהן תרומה ומעשרות[מג], מעות להיות מפריש[מד] עליהן מעשר שני, מפריש עליהן בחזקת שהן קיימין. אם אבדו[מה], הרי זה חושש מעת לעת[מו]. דברי רבי אליעזר בן שמוע. רבי יהודה אומר בשלשה פרקים בודקין את היין[מז]. בקדים[ל] של מוצאי החג[מח], ובהוצאת סמדר[מט][לא], ובשעת כניסת המים בבוסר[נ]:

יום יג

פ"ד השולח גט לאשתו. והגיע בשליח[א] או ששלח[א] אחריו שליח[ב], ואמר לו גט שנתתי לך בטל הוא הרי זה בטל. קדם[ב] הוא אצל אשתו, או ששלח אצלה שליח[ג], ואמר לה גט ששלחתי ליך בטל הוא, הרי

ר"ע מברטנורה

ח המניח פירות להיות מפריש עליהן כו'. סומך על אלו ואוכל טבלים אחרים שיש לו ואומ' הרי תרומתן באותן פירות (שהנחתי) לכך: ואם אבדו. הלך לבדקן ומצאן שאבדו: הרי זה חושש. לאותן טבלים שתקן בהבטחתן של אלו. ואם לא אכלן (כט) צריך להפריש מהם שמא כשאמ' הרי תרומה בפירות (שהנחתי) כבר היו אבודין: מעת לעת. של בדיקה. כשבדק ומצאן אבודין חושש שמא מאתמול בעת הזאת אבדו. ואם עשאן מעשר אוכל מעת לעת על פירות אחרים צרי' להפריש עליהם מספק ועפי מהכי לא אחמור רבנן למיחש אלא סומכין אחזקה: בודקין את היין. שהניחו להיות מפריש עליו צריך לבדקו. דשמא החמיץ ואין תורמין מן החומץ על היין: בקדים של מוצאי החג. כשמנשבת רוח קדים במוצאי החג: ובשעת כניסת המים. כשהן כפול הלבן נקראים בוסר (לב). וכשהאשכולות נכנסת וגדילה בתוכו שיכול לעצור מהן כל שהוא. היינו כניסת מים. פי' אחר היו כותשים הענבים כשהן בוסר ונותנין לתוכו מים ועושים חומץ לטבול. והלכה כרבי יהודה:

פ"ד השולח. והגיע בשליח. שלא היה מתכוין לרדוף אחריו להשיגו. אלא שהשהה השליח בדרך והי' לו גם דרך לשם וראהו וביטל הגט. אפי' הכי בטל. ולא אמרינן לצעורי

תפארת ישראל

מג) כשירצה לאכול טבליו, אומר שתרומתן יהי' בפירות הללו. ומיירי באומר כן בע"ש, דאז מדטרוד א"ל להפריש מן המוקף: מד) *אחר שעשאן תרומה, מצאן שאבדו: מה) חושש שמצאן שאבדו חושש מעת לעת למפרע שמא אז כבר אבדו, וכל טבל שתיקן מאז שעתא על דעת הנך פירות, אם עדיין קיים הוא צריך לתקנו מחדש: מו) שמניחו להפריש עליו והולך: מז) ר"ל כשמנשב רוח קדים במוצאי סוכות: מח) *כשיפול פרח הגפנים, ונראין ענבי' באשכולות: מט) כשהרף בא לענבים שגדלו כבר כפול הלבן; וי"א דר"ל באותו זמן ששופכים מי' על בוסר כשעושי' שיהפכו לחומץ; בג' זמנים הללו רגיל כל יין להחמיץ, ולפיכך צריך לבדקו:

פ"ד א) ר"ל אף שלא נתכוון להשיגו, רק דרך מקרה פגשו, וקמ"ל דלא אמרי' מדלא רדף אחריו, רק לצעורה נתכוין כשבטלו: ב) סד"א לא אזיל שליח בתרא מקמא, קמ"ל: ולא

עיקר תוי"ט

שיגלגלו מעות להלואה. רש"י. אבל על העני שהעשיר לא עבדי תקנתא דלא שכיח: כח) מפריש כו'. בערבי שבתות ר"ס איירי דהרי שלא מן המוקף. תוס' ועתוי"ט: (כט) ומשמע דאלו כבר אכלן אין מטריחין אותו להפריש והלכך בנכסיו כאבדו הואיל וכבר נאכלו וליכא אלא חיוב השבת תרומות ומעשרות. והר"מ לא פילק. ועתוי"ט: ל) בקדים כו'. בגמרא שנה בתקיפה כלומר שמוצאי החג הוא בתקופת תשרי ואלו שמשכה תקופת תמוז עד כאן לא. רש"י ועתוי"ט: לא) סמדר. כתוס פרח ועכשיו נראין באשכול כסדן. רש"י: (לב) ונראה לזה מדמה הבוסר משהביא מים:

א) ששלח. מ"ד לא אלימא שליחותא דבתרא משליחותיה דקמא לבטליה. קא משמע לן גמ': ב) קדם כו'. מ"ד כי לא אמרינן לצעורה קמכוין ה"מ לשליח אבל לדידה ודאי לצעורה קמכוין קמ"ל גמרא ופי' הר"ן דהואיל דשליח דהיינו דפגע ממילא ה"נ באשתו דפגעי בה ממילא וקמ"ל דלא אמרינן לצעורה הו' וקדם ע"י שלא אורחא ממלתא נקט ועתוי"ט: ג) שליח. מ"ד איהו הוא דלא טרח אדעתא לצעורה אבל שליח איהו לית. כי טרח ודאי לצעורה נמרא. ועיין דנקט לאו טרחה הדרך ודיעה שבמרה קאמר ודבי פייסי

הרי זה בטלג) אם משהגיע גט לידהד) שוב אינו יכול לבטלוה):
ב בראשונה היה עושה בית דיןו) במקום אחריז) ומבטלוח), התקין רבן גמליאל הזקן שלא יהיו עושין כן, מפני תקון העולםט),

בראשונה

ר"ע מברטנורה

לעוררי בעלמא מכוין שאם [היה] בדעתו לבטלו היה רודף אחריו: אינו יכול לבטלו. הא קמ"ל דאף ע"פ דהזמין ליה דמהדר עליה מעיקרא לבטוליה לא אמרינן אגלאי מלתא למפרע דבטולי בטליה. והיכא דיהיב איניש גיטא לדביתהו לזמן או על תנאי. אי אמר לה הרי זה גיטך מעכשיו ולזמן פלוני או אם יתקיים תנאי פלוני. מכי מטי גיטא לידה לא מצי תו לבטוליה ותהיה מגורשת לאותו זמן. או כשיתקיים התנאי. ואי לא אמר לה מעכשיו. אפילו לבתר דמטי גטה לידה מצי מבטל ליה: ב בראשונה. לא היה מבטלו בפני האשה ולא בפני השליח אלא במקום שהיה עומד היה מבטל בפני שלשה(ד): מפני תקון העולם. שהשליח שאינו יודע בדבר מוליכו לה והיא

נישאת

תפארת ישראל

ג) *ולא אמרי' מדלא קידם ועיכב השליח וודאי לעורר מכוון: ד) הגיע לכאן ביטולו. ה) אף דראינוהו מקודם שמהדר לבטלי', ורדף אחר השליח לא אמרי' כבר בטלי' מעיקרא: ו) של ג': ז) שלא בפני האשה והשליח: ח) דהרי מצי למעבד הכי [כפ"א מ"ו], והיינו קודם שנתנו השליח להאשה. ט) *שנעלם משליח שבטלו, וימסר לה הגט ותנשא. מיהו בבטלו בפני ב', אפי' זה שלא בפני זה, הגט בטל [קמ"א ס'] דלא קיי"ל כרשב"ג בש"ס [דל"ג א'] דס"ל דאינו מבוטל, דאע"ג דמדאו' בטל, עכ"פ כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש ואפקעינהו רבנן לקידושין מני'. וק"ל מ"ש מתליוהו וקדיש [ב"ב מ"ח ב'] דמטעם כל דמקדש וכו' אין קדושיו קדושין; וכ"כ אמרי' [יבמות ק"י ע"א] בהאי דאותבא אכורס', ואתא אחר וחטפה וקדשה, ומטעם כל דמקדש וכו' אין קדושיו קדושין? ואת"ל דבהנך שאני משום דאותן הקדושין שקדשה אדעתא דרבנן, בהן עצמן הי' הקלקול, משא"כ הכא הקלקול בהגט הי' ולא בהקדושין, או דבהנך שאני מדהוה להכניס לכלל א"א אליש חזקת פנויי' דמעיקרא, משא"כ הכא הוה להפוקה מכלל חזקת א"א דמעיקרא. עכ"פ ק"ל ממה דקיי"ל [באה"ע קמ"ד] אין אונס בגיטין, ובכתובו' [ד"ג א'] אמרי' הטעם, משום דכל דמקדש וכו', וכ"כ קיי"ל [אה"ע קמ"ה] בשכ"מ שגירש אף דמתנה אם עמד חוזר מדאו', עכ"פ בגט אפילו עמד מגורשת, ובש"ס [גיטין דע"ז א'] אמרי' דטעמי' משום דכל דמקדש וכו', ואמאי אפקוה מחזקת א"א, ומ"ש מהכא דלא אמרי' דכיון דקידש אדעתא דרבנן, לא הוי ביטול? וכ"כ ק"ל במה דאמרי' [גיטין כ"ז ב'] באבד הגט והי' לו הי' וטביעת עין, והחזירוהו לו, והספק אי משום סימן החזירוהו לו דסימנין דאו', או סי' דרבנן, והחזירוהו משום טביעת עין, וק"ל אפילו סימן דרבנן א"ל טב"ע, דהרי כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש? אמנם נ"ל דהר"ן סוף נדרי' הקשה באומרת טמאה אני לך שאינה נאמנת, שלא תתן עיניה באחר, והקשה הר"ן אם מדינא נאמנת, האיך התירוה לו חכמים? ותירץ משום דכל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש ואפקעינהו וכו'. והקשה לי הגאון מהר"ר משה טובי' זצוק"ל אבד"ק האנוי, א"כ מה הועילו חכמים בתקנתן, דעדיין תוכל להפקיע עצמו' מבעלי', שתאמר טמאה אני ונטולי' מיהודים, דאי נימא אפקעינהו וכו' א"כ לא יוכל להפר נדרה שאמרה נטולה אני מיהודי'? אח"כ מצאתי קו' זו בכנ"י בל אאמ"ו הגזצוק"ל בשם קו' השולם. אמנם נ"ל במאי דק"ל דאי נימא אפקעינהו וכו', א"כ לא מצאנו ידינו ורגלינו, דא"כ אם זנתה תחתיו במזיד ונאסרה ואח"כ אירע שאפקעינהו וכו', לא תהרג ותהי' מותרת לו? ואת"ל כתוס' [גיטין ל"ג א' ד"ה אפקעינהו] דבכה"ג לא אפקעינהו, ליתא, דהיינו במתכוון לכך וכמ"ש בם, אבל מה נאמר בלא התכוון לאפקעינהו לקדושין? ותו הכי ס"ד דבכל אפקעינהו נימא שהוא מותר בקרובותי' והוא בקרוביו? ותו אם נדרה מלאכול והפר לה ואכלה, או שהיתה אשת כהן ואכלה תרומה, ואח"כ אירע שאפקעינהו, הרי עבד איסורא למפרע? ותו אם לגשה אדם ונהרג עליה, ואח"כ אירע שאפקעינהו, הרי עבדינן איסורא למפרע בהרגנוהו חנם? ועוד קושיו' רבות. אמנם נ"מ מרבותי נ"ל דהא דאמרי' כל דמקדש וכו' ואפקעינהו וכו' אין הכוונ' שבטלו הקדושי' לגמרי, דא"כ הוה סגי דימא אפקעינהו רבנן לקדושין, ומה מניה דקאמרי'? אלא נ"ל דמניה אפקעינהו, אע"ג דקידש כלה הנאי, עכ"פ מדקאמר בשעת קדושין כדת משה וישראל, הו"ל כאילו התנה בשעת קידושין שכשיארע אח"כ דבר בעניין הנשואין, יהי' כמו שאמרו חכמי', — דאע"ג דהפרוטי' שלו היא, עכ"פ הרי קיי"ל הפקר ב"ד הפקר [ביבמות פ"ט ב'], והו"ל כאילו הקנה הפרוטי' בקידש בה לרבנן, והם נתנום לו ע"ד שלא יהי' לו רשות בה כ"א לקדש על פי דעתם; וכ"כ בקידש בביאה, מדאמר כדת משה וישראל הו"ל כאילו התנה שבאם לא אהרצה כפי שיאמרו חכמי' יהי' בעילתו בעילת זנות, והרי אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות [כאה"ע קנ"ח]. לפ"ז בבלמי' נהוגה בגיטין [כתובו' ד"ג א'], כיון דכשגירש' אמ' שהם, הי לא אתינא עד ל' יום, להכי תקנת חכמי' היא שיהי' כאילו התנה בשעת קדושין שאם אגרשיך ואמר אי לא אתינא יהי' הוגם בכלל; וכ"כ לקמן בשכ"מ שגירש.

מדגירשה

עיקר תוי"ט

מידי בפגע אלא סרחת הדיבור שיש טורח ועמל על האדם לגער האדם בדיבור על ידי עצמו משא"כ כשידבר לשליח. ועתוי"ט: (ד) זה דעת ר"ש ור"ל בגג'. דדייקי דב"ד שיהו ג'. וטעמא דבעינן ג' והרי אין זה אלא

עדות

בראשונה היה משנה שמו ושמה שם עירו ושם עירה י) התקין ר"ג הזקן שיהא כותב איש פלוני וכל שם שיש לו, אשה פלונית וכל שם שיש לה, מפני תקון העולם יא):

ר"ע מברטנורה

ניסחא בי. ומכח תקנת ר"ג מלקין (ה) על מי שמבטל הגט או מוסר מודעה על הגט. בראשונה היה משנה שמו ושמה. כשהיו לו שני שמות. אחד כאן. ואחד במדינת הים. היה מגרשה בשם הנוהג במקום כתיבת הגט. ולא היה מקפיד לכתוב את שניהם: מפני תקון העולם. שלא יוציאו לעז על בניה מן השני לאמר לא גרשה בעלה שאין זה שמו. ואדם שהוחזק בשני שמות. בשני מקומות אחד במקום הכתיבה. ואחד במקום הנתינה אינה מגורשת עד שיכתוב שם של מקום הנתינה ושם של מקום הכתיבה עמו. אבל אם הוחזק בשני שמות במקום אחד. וכתב אחד מן השמות. בדיעבד הגט כשר. מיהו לכתחלה צריך לכתוב שניהם. והיכא דשינה שמו או שמה בגט. אע"פ שכתב אח"כ וכל שם שיש

תפארת ישראל

מדגירשה סתם, הו"ל כהתנה בשעת קדושין שאם יגרשה בשטות שכ"מ סתם, יהיו גירושין גמורי', אבל הכא שמבטל הגט להדיא, כיון דמדינא הוו גט כשבטלו קודם שבא לידה, היכא נימא דהוה כאילו התנה מעיקרא שלא יהא ביטול, הרי מבטלו ומבטלו קמן, וכ"כ באותו שהחזירו לו הגט בסימנין, אי נימא סימנין דרבנן היכא נימא דהו"ל כאילו התנה שבאם אגרשך בגט שאינו שלי תהי' מגורשת, דכיון דסי' דרבנן אין זה הגט שלו, וכי ס"ד שיוכל להתנות כזה?—א"כ מאורלת קו' תוס' [גיטין ל"ג א'] הנ"ל, גם קו' מהרמ"ט זצוק"ל, דוודאי אשתו היא לכל דבר, רק דהו"ל כהתנה בשעת קידושין שכשתאמ' טמא' אני לא תהי' נאמנת, דוגמת מה דאמרי' [לקמן ע"ו ב'] נאמנת עלי שלא פייסתי [ועי' תוס' לעיל די"ח ב'], אבל ודאי יכול להתיר נדרה. ובני הרב המאה"ג מהו' ברוך יצחק פליט"א יצא בתרבו ובקשתו והרבה לגי גם בתרומי הנ"ל, גם הקשה הקשה כברזל, מרש"י [פסחים ד"ו א'], ותו דהאמאי לא נימ' גבי בטול הגט נמי דהו"ל כאילו התנה בשעת קדושין בתחלה שכשיבטלו אח"כ לא יהא בטול דומי' ביטול דמודעי, וכמה פעמים אשכחן דיכול אדם להתנות על העתיד שכל מה שידבר או יעשה יהי' מבוטל [כהא"ע קל"ה, ועירובין ד"כ א'] וכדומי'? ותו עכ"פ האיך יתישבו דברי הר"ן בנדרי' שכתב וז"ל ונמצא בשעה שנכנס' פנויי' היתה? והשבתי לבני אדות לבי הנ"ל שימי את! אם אינך רוצה להסתפק בדברי הנ"ל, תא ואימא לך מלתא דשוה לתרוויין, דקו' הגאון מהרמ"ט הנ"ל בלא"ז לפע"ד ל"ק מידי, לפי מ"ד [נדרי' דע"ג ב'] דלר"א התם דבהגיע זמן נשואיה, מדאוכלת משלו מפר נדרים, א"כ ר"א ומשנה ראשונה [כתובות דנ"ז א'] דאוכלת משלו ובתרומה אמרו דבר א' דהתם אוכלת בתרומה מדהגיע נשואיה, כ"כ מה"ט מפיר נמי נדריה? ומשנינן, דלמא ע"כ לא אמרי' משנה ראשונה, רק דתאכל תרומה דרבנן, אבל מנ"ל דמתיר נדרים דאורייתא? וכמו כן עד כאן לא קאמר ר"א אלא דמתיר נדריה, וכדרי' פנחס דכל שנודרת על דעת בעלה נודרת, אבל בתרומ' לא תיכל? וקשה לפי מאי דקיי"ל [רמב"ם תרומ' פ"ו] דלהכי ארוס' לא תאכל בתרומה שמא תשקה לאחיה, א"כ נ"ל לש"ס כלל לדר' פנחס, הו"ל ע"כ ל"ק ר"א אלא בנדרי' דליכא טעמי' דשמא תשקה, אבל בתרומ' דאיכא כך השקאה אסו'? והרי בלא"ז נ"ל לפי תירוץ זה דר"א כ"ל דלאו דוכתא מיחד לה, וכמ"ש הר"ן כאן? וע"כ נ"ל דהש"ס נקט דרב פנחס, כדי לייבב נמי לאידך טעמי' דכתובו' דארוס' אסור' בתרומ' משום סמפון, א"כ ק' באמת מה הועיל הש"ס דקאמ' דבנדרי' להכי מיפר לה בעל משום דרבי פנחס, דנודרת על דעת בעלה, עכ"פ שמא ימצא לה אח"כ סמפון, נמצא שלא הי' בעלה למפרע, ולא נדרה אדעתי' ואיך יפיר נדריה? ע"כ נ"ל דאעפ"כ כיון דעכ"פ בשעת נדרה סברה שהוא בעלה, הו"ל כאילו פירשה דעל דעתו נודרת, תדע דהרי אפילו בליכא נשואין דאורייתא כלל כאבהו קטנה בנדרה, אפ"ה מפר לה בעל אפילו לכשתגדל, אף דאין בעל אחר מפר בקודמין הכא כיון דסברה שהוא בעלה, נודרת רק אדעתי' כשירצה [כנדה דמ"ו ב'], א"כ מתורץ קו' מהרמ"ט הנ"ל דאף דנימא דאפקעינהו רבנן לקדושין לגמרי, עכ"פ כיון דבשעת הנדר סברה שהוא בעלה, נדרה רק על דעתי' ויכול להפר לה ודו"ק]:

י) כששינה שמו שלא יכירוהו, כותב בגט שם שבמקום הכתיבה ועשו כן לפעמים מפני הבושה:

יא) שלא יוציאו לעז על בניה מהב', לומר שלא נתגרש' מבעל ראשון. ולכן נוהגין כשנקרא פעמים כך ופעמי' כך, כותבין שם העיקר תחל' ואח"כ הטפל, וכותבין ביניהן דמתקרי [קכ"ט].

עיקר תוי"ט

עדות בעלמא. כ' הר"ן דתקנה קדומה היתה כדי שיצא לדבר קול ע"כ. דבי תרי לא מפקי קלא דהכא בעיא גילוי מילתא טפי מלגבות ממשעבדי כו' ולדידהו חשש ממזרות ליכא דהא ג' מפקי לקלא. אלא טעמא משום תקנות עגונות דכיון דאטרחינן עליה לילך כו' לא יטרח בשביל לעגנה. ור"נ ור"י סברי דב"ד היינו תרי (וקרי להו ב"ד משום דאין דבר שבערוה פחות משנים ואפי' היכא דלא חיישינן לשקרי) וכ"פ כל הפוסקים ולדידהו טעמא משום חשש ממזרות וא"כ הרב מזכי שטרי אבי תרי ודלא כהלכתא. ועתוי"ט: (ה) והיינו מכות מרדות. דודאי דאין כאן מלקות דאורייתא. וטעמא דמלקין משום דקיי"ל דתקנתא דר"ג לא היתה אלא לכתחלה אבל דיעבד אם בטלו מבוטל ומיהו דוקא לאחר תקנת ר"ג. אבל מה שקודם ר"ג למר כדאית ליה ולמר כדאית

ג אין אלמנה נפרעת יג) מנכסי יתומים אלא בשבועהיג). נמנעוייד) מלהשביעה טו). התקין רבן גמליאל הזקן שתהא נודרת ליתומים כל מה שירצו טז) וגובה כתובתה יז). העדים חותמין על הגט מפני תיקון יב) העולם יח).

הלל

ר"ע מברטנורה

לי. הגט בטל: ג אין אלמנה נפרעת כתובתה מנכסי יתומים. אלא בשבועה. שלא נתקבלה כלום: נמנעו מלהשביעה. שמפני שהיה טורחת לפני היתומים (ח) מורה התירא לעצמה לישבע שלא נקחה כלום. ואף על פי שלקחה דבר מועט סבורה שבשכר טרחה נוטלתו ואינו מפרעין כתובתה ולפיכך נמנעו מלהשביעה והיתה מפסדת כתובתה: התקין ר"ג שתהא נודרת ליתומים כל מה שירצו. כגון קונם מיני מזונות עלי (ט) אם נהניתי מכתובתי: וגובה כתובתה. ואם נשאת לאחר קודם שהדירוה היתומים על כתובתה. ואם ידירוה אחר שנשאת שמא יפר לה בעלה (י). כילד יעשו. משביעין אותה חוץ לב"ד (יא) שבועה דרבנן שאין ענשה מרובה ונוטלת כתובתה אחר שנשאת. וכשבאת לגבות כתובתה קודם שתנשא לאחר. הרשות ביד היתומים. רצו משביעין אותה חוץ לבית דין. או מדירים אותה בבית דין: העדים חותמים על הגט מפני תקון העולם. ואתרוייהו קאי. גבי אלמנה שתהא נודרת ליורשים כל מה שירצו מפני תקון העולם. שיהיו הנשים נשאות לבעליהן ולא תדאגנה להפסיד כתובתן. וגבי

פדים

תפארת ישראל

יב) כתובתה: יג) שלא נתקבלי כלום, כמו כל ב"ח שאין נפרע מיתומי' רק בשבועה: יד) בתי דינין: טו) *מדראוה מורה היתר שמה שלקח' הי' בשביל טרחתה ליתומי', ונשבע לשקר, לכן הפסידוה שלא תגבה כתובת' כלל: טז) *לומר קונם פרי פלוני עלי אם קבלתי כלום [דכאסר' אנפשה כל מיני מזונו', כדמשמע לכאור' מר"ב, הו"ל שבועת שוא [כי"ד רל"ו פ"ד], ואין לחוש שתתיר הנדר מחכם, דהרי צריך לפרוט הנדר והסיב', ולא יתיר לה [עי' י"ד רכ"ח סי"ד], וגם כשהנשא אין בעל מיפר בקודמין, ואינה חשודה לעבור, ואם תעבור אין ענשה חמור כל כך כשבוע', שנפרעין כשהוא לשקר, גם מכל העולם [כשבועו' ל"ט א'] ולהכי לא השביעוה: יז) *ובלא נדרה עד שנשא', שיוכל בעלה להפר לה, ואף דנדר' על דעת יתומי', בדיעבד מהני הפרתו, ואפילו ידירוה ע"ד רבים, מהני הפרתו, דכל הנודר' ע"ד בעלה נודרת, להכי תשבע חוץ לב"ד, שאין ענשה חמור כ"כ. [ואי"ל ידירוה בדברי' שאין בהם ענוי נפש, שאין הבעל מפירן? י"ל בכה"ג לא תחוש אם תקיימן, ואי"ל תדור מזה הככר ותאכלנו מיד? י"ל שמא לא תחוש לאיסו' שעברה בשעה א' רק לאיסו' שתעמוד בו כל ימים, ואת"ל יקיים לה בעל לפניגו, דאז אינו יכול להפר? י"ל הרי קיי"ל כשאלין על ההקם, ותו נ"ל דאם גילה דעתו מקודם שלא יהא הקמתו כלום, מהני, דלא עדיף מנדר גופי'. דמצי להתנות עליו כן [כי"ד רי"א], דדוקא היא לא תוכל להתנות מעיקרא כן, מדנדר' ע"ד יתומי', מבא"כ בהיקם לא שייך שיקיים ע"ד יתומי'. או ר"ל משום דא"א ליתומי' להכריח לבעל שיבוא לב"ד ויקיים מדאומר להם לאו בעל דברי' דידי אתון. ועי' תוס' שבמת"כ תרצו בדותק]. וכל זה תיקן ר"ג משום תיקון העולם, שלא תמנע מלהנשא מחשש איבוד כתובת': יח) אף דעדי מסיר' כרתי. עכ"פ שמא ימות א' מהן, ולא יהי' לה ראי'

להנשא

עיקר תוי"ט

ליה. אפי' בדיעבד הוא: ו) אלמנה כו'. וכל הבא ליפרע מנכסי יתומים. וה"מ למתני אין נפרעים מנכסי יתומים אלא בשבועה. ונמנעו מלהשביע האלמנה אלא דאלמנה הוי תדוש טפי כד"א משום הינא אקילו רבנן עלה. ולכך נקט רישא נמי באלמנה כדאיתא בגמרא ותוס' ועתוי"ט: ז) נמנעו. ב"ד. הר"מ: (ח) ולפיכך באלמנה הוא דנמנעו אבל לא בגרושה. גמרא: (ט) וז"ל הר"ן כל מה שירצו יבחרו היתומים דבר קשה להדירה בו כגון קונם וכו' ולא חשודה לעבור על נדרה ואפי' תעבור אין ענשן של נדרים חמור כל כך כענשן של שבועות שנפרעים ממנו ומכל העולם. ובגמרא וניתוש דלמא אזלא לחכם ושרי לה. ומשני קסבר צריכה לפרוט את הנדר הילך נדרה נדר הזה וכי מפרטא קמיה דליתומים נדרס וכך נדרה אם נהניתי מכתובתי כלום לא שרי לה: (י) וא"ת ידירוה בדברים שאין בהם עינוי נפש שאין הבעל יכול להפר. וי"ל כיון שאין בהם עינוי נפש לא תחוש אם תקיימה כו'. וא"ת ידירוה שלא תאכל ככר זה כו' ותאכלנו לאלתר בפנינו וי"ל דלא תחוש לעונש זה אלא בנדר שע"י עומדת באיסור כל ימיה. תוס' והרא"ש. ובגמרא וכי לא כיסת נמי לכי מנסבה מיפר לה בעל. ומשני אין הבעל מיפר בקודמין. ועתוי"ט: (יא) פרש"י שבועות הדיינים של תורה היא ונקיט ס"ת בידים או תפילין ומשביע לה בשם או בכינוי. כדאשכחן באברהם שים נא כו' ואשביעך ועונשה מרובה. וחוץ לב"ד שבועה דרבנן בקללת ארור ולא נקיט מידי. ואין עונשה כל כך. ואע"פ שבשבועת המשנה שבשיסה בשל תורה תקנו כאן להקל בכך כדרך שתקנו שתהא גובה בנדר: יב) תקון כו'. לאו למימרא שיהיו צריכין

כך

הלל התקין פרוזבוליט) מפני תיקון העולםכ): ד עבדכא) שנשבה, ופדאוהוכב) אם לשם עבד, ישתעבדכג) אם לשם בן חורין לא ישתעבדכד), רבן שמעון בן גמליאל אומר, בין כך ובין כך ישתעבדכה)(טו), עבד שעשאו רבו אפותיקי לאחריםכו), ושחררוכז), שורת הדין, אין העבד חייב כלום. אלא מפני תקון העולםכח) כופין את רבוכט) ועושה אותו בן חורין, וכותבל) שטר על דמיולא), רשב"ג אומר אינו כותבלב), אלא משחררולג)

ה מי

תפארת ישראל

לפרשה: יט) *שלא תשמט שביעית, אומר המלוה לב' עדים מוסרני חובותי לב"ד פלוני, ומ"ל לתבוע ממש השט"ח לב"ד; ואפי' חובו שבע"פ יכול לתבוע כה"ג; והן כותבי' ונותנין לו שאמר בפניהן כך [ועי' שביעי' פי' סי' י"ח]: כ) דאל"כ לא ילוה אדם לחבירו. וכל הנך תקון העולם דנקט עד סוף הפרק, נקטינהו אגב תקון העולם דנקט במשנה ב': כא) של ישראל: כב) אחרים: כג) לרבו ב'; דלאחר יאוש מיירי: כד) כלל: כה) *לרבו ראשון שמחזיר דמיו לפודה, דאל"כ יפיל עצמו לגייסו' שישבוהו, שבשיפדה יפקע מרבו א': כו) *בלשון יון נקרא משכון [היפאטהעקע], וחז"ל השיבוה ללשון הקודש, שמשמעות המלה, פה תהא קאי, לגבות חובך מזה ולא מדבר אחר: כז) רבו א': כח) שלא יערער המלוה לומר עבדי אתה: כט) ר"ל כופין למלוה: ל) העבד למלוה: לא) כפי שהוא בשוק, ולא כפי החוב שלוה עליו: לב) שהעבד אינו חייב כלום, רק רבו ראשון; שהמזיק שעבוד חבירו חייב

ר"ע מברטנורה

עדים חותמים על הגט מפני תקון העולם. דהואיל ועדי מסירה כרתי שהעדים שנמסר הגט בפניהם נאמנה הם עיקר הגרושין. לא היה צריך שיחתמו עדים בגט. אלא מפני תקון העולם. דחיישינן שמא ימות אחד מן העדים שנמסר הגט בפניהם. ונמצא הגט פסול בלא עדים. כדאיתא בגמרא: הלל התקין פרוזבול. שראה את העם שנמנעו מלהלוות זה את זה. ועברו על מה שכתוב בתורה (דברים ט"ו) השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל. עמד והתקין פרוזבול. וזה גופו של פרוזבול. מוסר אני לכם פלוני ופלוני הדיינים. שכל חוב שיש לי אצל פלוני שאגבנו כל זמן שארצה: ד עבד שנשבה ופדאוהו. ישראלים אחרים לאחר שנתיאש רבו ממנו: אם לשום עבד ישתעבד. לרבו שני (יג): לשום בן חורין לא ישתעבד. לא לרבו ראשון. ולא לרבו שני. לרבו שני לא. דהא לשום בן חורין פרקיה. לרבו ראשון נמי לא. דלמא ממתני' ולא פרקי' (יד): רבן שמעון בן גמליאל אומר בין כך ובין כך ישתעבד. לרבו ראשון. שלא יהא כל אחד ואחד הולך ומפיל עצמו לגייסות ומפקיע עצמו מיד רבו (טו): אפותיקי. פה תהא קאי. מזה תגבה חובך. ולא ממקום אחר (טז): ושחררו. רבו ראשון: שורת הדין אין העבד חייב כלום. לרבו שני. שהשחרור שחררו רבו ראשון. מפקיעו מידי שעבוד: אלא מפני תקון העולם. שמא ימצאנו רבו שני בשוק ויאמר לו עבדי אתה ויוציא לעז על בניו: כופין את רבו. שני. ועושהו בן חורין וכותב לו העבד שטר חוב על דמיו. כלו' כפי מה שהוא שוה לימכר בשוק. לא כפי החוב אם היה החוב יתר על דמיו: רשב"ג אין העבד כותב. ש"ח. שהוא אינו חייב כלום אלא רבו ראשון שהזיק שעבודו זה הוא שצריך לשלם לו דמיו שהחזיק בשעבודו של

עיקר תוי"ט

לכך לכתחילה דהא לעיל מכשירין חכמים דהיינו ר"א אפי' בלא עדי החתימה אלא הינך ולימד לעשות כן כדי שלא יהא צריך לע"מ אבל אם ירצה לכתחילה לסמוך על ע"מ יש לסמוך. הרא"ש: (יג) דקי"ל ניחא משכחי דכיון דרבו ראשון אייאש קנאו השבאי במה שמחזיק בו דיכול עכו"ם לקנות עכו"ם למעשה ידיו מק"ו דישראל דעכו"ם קונה ישראל דכתיב וישב ממנו שבי כדאיתא בגמרא: (יד) ותימה דהיפוך לי' נמי בשהייאש ממנו וכדי איתא בגמרא וכ"כ הר"מ ועתוי"ט: (טו) דאי ישתעבד נמי אכתי יפיל עצמו לגייסות כדי שירויח לגנין מגיתם ומתנה דלא קני לי' שבי אלא למעשה ידיו כמו שקנאו השבאי שממנו קנאו הוא ופעמים נמי שבוא אצלו לגרם מתמול שלשום ומפקיע עצמו ממנו. הר' ועתוי"ט: (טז) ישתעבד. ורבו נותן דמיו. תוספתא. ופי' הר"ש דהיינו אם פדאו לשם עבד. אבל כשפדאו לשם בן חורין. הרי הפקיר דמיו: (יז) והיינו אפותיקי מפורש אפותיקי אם כתב לו גבה מזה ... דהיינו אפותיקי סתם ... שאמר לא כתוב יקאי דהא מבעבדי

ה מי שחציו עבד וחציו בן חורין(לג) עובד את רבו יום אחד ואת עצמו יום אחד, דברי ב"ה. אמרו להם ב"ש תקנתם את רבו(לד) ואת עצמו לא תקנתם, לישא שפחה אינו יכול(יח), שכבר חציו בן חורין(לה) בת חורין אינו יכול שכבר חציו עבד(לו). ליבטל, והלא לא נברא העולם אלא לפריה ורביה, שנאמר לא תוהו(יט) בראה(כ) לשבת יצרה(לז). אלא מפני תקון העולם כופין את רבו ועושה אותו בן חורין, וכותב שטר על חצי דמיו. וחזרו ב"ה להורות כדברי ב"ש: ו המוכר עבדו לעכו"ם, או לחוצה לארץ, יצא בן חורין(לח) אין פודין את השבויי' יתר על כדי דמיהן, מפני תקון העולם(לט), ואין מבריחין את השבויין, מפני תקון העולם(מ). רשב"ג אומר מפני תקנת השבויין(מא), ואין לוקחין ספרים(כג) תפילין ומזוזות מן העכו"ם יותר

על

ר"ע מברטנורה

של חבירו חייב. והלכה כרשב"ג: ה מי שחציו עבד וחציו בן חורין. כגון עבד של ב' שותפי' ושחררו א' מהם. א"נ שקבל רבו ממנו חצי דמיו ושחרר חציו באותם הדמים: תקנתם את רבו. שאינו חסר כלום: לישא שפחה אינו יכול. מפני צד חירות שבו: בת חורין אינו יכול. מפני צד עבדות שבו: כופין את רבו ועושהו בן חורין. וה"ה אם היה עבד של ב' שותפין ואחד מהם שחררו שכופין את כלם לשחררו: ו יצא בן חורין. אם ברח מן העכו"ם או שקנסו אותו ב"ד לפדותו מן העכו' כדאמרינן(כא) כופין אותו לפדותו ואחר שפדאו לא ישתעבד בו. וקנס חכמים הוא לפי שהפקיעו מן המצות וכן לח"ל יצא לחירו' לפי שהוציאו מא"י(כב): מפני תקון העולם. שלא ימסרו העכו"ם עצמן להרבו' להביא שבויין כשרואין שמוכרין אותם ביותר מכדי דמיהם: ואין מבריחין את השבויין מפני תקון העולם. שמא יקפצו על השבויין העתידים לבא לידם. ויתנום בשלשלאות וישימו בסד רגלם: רבן שמעון בן גמליאל אומר מפני תקנת שבויים. דלא חיישו רשב"ג על העתידי' לבא בשביה אלא על אותם שהם שבויים עתה עמו שאם אין שבוי אלא הוא יחידי מבריחין אותו ואין חוששין כלל מפני תקנת שבוים אחרים כשאין שבויים אחרים עמו והלכה כרשב"ג

תפארת ישראל

חייב: לג) שהי' עבד של שותפין ושחררו א' או שנתן לו א' חצי דמיו שישחרר חציו: לד) שלא יפסיד: לה) *דאסור בשפחה בלאו, ולא אתי עשה דפרו ורבו ודחי ל"ת דשפחה? מדאפשר לקיים שניהן שישחררו רבו: לו) *ואת"ל ישא ממזרת, דמשוחרר ועבד מותרי' בה, ואף דלצד עבדות שבו הו"ל כאשת איש של צד בן חורין, עכ"פ ישאנה כפלגש? י"ל אי מרבין ממזרי' בישראל, דלמא אתו לידי תקלה: לז) *לא נקט קרא דפרו ורבו? דרצה למנקט קרא דשייך נמי גבי צד עבדות שבו; ותו דשייך נמי גבי אשה שחציה שפחה. והכי פי' דקרא, לא ברא הקב"ה העולם להיות תהו וריקן, רק לשבת בה בנ"א: לח) כשברח מהלוקח, או כשכפוהו ב"ד לפדותו, יצא ב"ח; דמדהפקיעו ממצות או מדהוציאו מא"י קנסוהו: לט) שלא יתאמצו להרבות שבויין: מ) שלא יאסרו לשבויין בשלשלאות: מא) דדוקא כשיש עוד להרבות שבויי' שם, חיישינן לנערן: דאל"כ מבריחין, ולא חיישי' על העתידין להשבות דמידי ספק שישבו אין ספק מוציא מידי ודאי [והרמב"ם פסק כאן כת"ק, דהכלל כל מקום ששנה רשב"ג הלכה כמותו לאו כללא הוא כרתוי"ט

עקר תוי"ט

משעבדי ליה שלשה נכסי. תוי"ט יח) א"י כו'. משום להו דלא יהיה קדש. דמתרגמינן לא יהא גברא מבני ישראל אינתתא אמה. ולישא אמה שפחה וחציה ב"ח ה"י דאתי צד עבדות ומשמש בצד חירות ומ"י ש"ט: יט) לא תוהו פה דלא נקט קרא דאורייתא דפרו ורבו. משום דאי היה יכול לקיים שבת כל דהו. משום פרו ורבו לא הוה כפינן ליה דלא מחייב בה משום דאנוס הוא. ועי"ל דנקט לשבת משום דשייך אף בצד עבדות אבל פו"ר לא שייך אלא בצד חירות (דאתתא לא מפקדה אפו"ר וכל מצוה שאין האשה חייבת בה אין העבד חייב בה) תוס': כ) בראה. יותר הארץ לא על תהו להיות ריקנין ברא אותה כי אם לצור לשבת בה ישוב ינרב. רש"י: (כא) ר"ל בגמרא: (כב) והלוקח קאי שהוא המוציא והסורא גבי אימא יתוא קנסו שיאבד דמיו. גמרא: כג) ספרים. שלא להרגיל אותן לגונבן וליגזלן. הר"ב

יצ"ו

על כדי דמיהן מפני תקון העולם [מב]: ז המוציא את אשתו משום שם רע [מג], לא יחזיר. משום נדר [מד], לא יחזיר [מה]. רבי יהודה אומר כל נדר שידעו בו רבים, לא יחזיר. ושלא ידעו בו רבים, יחזיר [מו]. רבי מאיר אומר כל נדר שצריך חקירת חכם [מז], לא יחזיר. ושאינו צריך חקירת חכם יחזיר [מח]. אמר ר"א, לא אסרו זה אלא מפני זה [מט]. אמר רבי יוסי, מעשה בצידן, באחד שאמר לאשתו קונם נ) אם איני מגרשך, וגרשה. והתירו

ר"ע מברטנורה

כרשב"ג: ז משום שם רע. שיצא עליה לעז זנות: משום נדר. שנדרה והוא אומר אי אפשי באשה נדרנית (כד): לא יחזיר. ואפילו נמצאו הדברים שקר או הנדר התירו חכם. שמא תלך ותנשא לאחר וימצא הלעז של זנות שקר. והנדר יתירנו חכם והיא לא הויה פרוצה בנדרים. ויאמר אלו הייתי יודע שכן אפי' היו נותנים לי מאה מנה לא הייתי מגרשה. ונמצא גט בטל ובניה ממזרים (כה). לפיכך אומרים לו הוי יודע שהמוציא את אשתו משום שם רע ומשום נדר לא יחזיר עולמית. ומתוך הדברים הללו הוא גומר ומגרש גרושין גמורים ולא מצי תו לקלקלה: רבי יהודה אומר כל נדר שידעו בו רבים לא יחזיר. רבי יהודה סבר דטעמא דאמור רבנן המוציא את אשתו משום שם רע ומשום נדר לא יחזיר. כדי שלא תהיינה בנות ישראל פרוצות בעריות ובנדרים (כו). ומשום הכי קאמר דנדר שידעו בו רבים. עשרה מישראל או יותר איכא פריצותא. וקנסוה. ולא יחזיר. ושלא ידעו בו רבים ליכא פריצותא כולי האי ולא קנסוה: לא יחזיר. דרבי מאיר סבר טעמא משום קלקולא. הלכך נדר שאינו יכול להפר אבל חכם יכול להתיר. יכול הוא לקלקל את הגט לאחר שתנשא לאחר ויאמר אלו הייתי יודע שחכם יכול להתיר לא הייתי מגרשה: ושאינו צריך חקירת חכם. אלא הוא יכול להפר. לא הוצרכו חכמים לאסור עליו מלהחזירה. לפי שאינו יכול לקלקלה ולומר אלו הייתי יודע כו' שהאי נדר פתוח הוא. יהיה לו להפר ולא הפר (כז). לא אסרו זה. שצריך חקירת חכם להחזיר: אלא מפני זה ואינו צריך. דבצריך לא היה לנו לחוש לקלקולא לפי שאינו יכול לומר אלו הייתי יודע שחכם יכול להתירו לא הייתי מגרש. דאנן סהדי שאע"פ כן היה מגרש. שאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בבית דין בפני חכם לילך לבית דינו ולשאול על נדרה אלא מפני נדר שאינו צריך חכם ובעל יכול להפר אסרו את כלן שלא יאמ' אלו הייתי יודע שהייתי יכול להפר לא הייתי מגרשה: א"ר יוסי בר' יהודה כו'. בגמרא מפרש דחסורי מחסרא והכי קתני בד"א. כשנדרה היא. אבל נדר הוא שיגרשנה וגרשה. יחזיר ולא חיישינן לקלקולא

תפארת ישראל

כרתי"ם פירוקין פ"ת פ"ז]: מב) שלא יתאמצו לגנבן. ודוקא הרבה אין נותנין, אבל מעט יותר מכדי דמיהן חייב ליתן [י"ד רפ"א]: מג) לעז זנות: מד) *שנדרה, ומוחזקת בנדרנית: מה) ואפי' נודע אח"כ שהלעז שקר, ושהנדר הותר מחכם, אפ"ה כדי שלא יוליאו לעז שהגירושין בטעות, ובניה מהשני ממזרים, לפיכך יזהירוהו שאסור להחזירה בכל גוונא. והא דפליגינהו תנא לב' בבי היינו משום דרק בנדר פליג ר"י: מו) ס"ל דמש"ה לא יחזיר, שלא יפרצו הנשים בעריות ונדרים, ולפיכך דוקא בהפריצה לנדור לפני י' קנסוה: מז) שאין הבעל יכול להפירו: מח) דס"ל כמי כת"ק, דמש"ה לא יחזיר כדי שלא יקלקלה אח"כ, א"כ ביכול בעצמו להפירו, מה יקלקל, הרי הי' יכול להפר: מט) ר"ל גזרו על הצריך חקירת חכם מפני אותו שא"ל חקירת חכם, שבצריך אין לחוש שיקלקלה אח"כ, דאינו רוצה שתתבזה אשתו בב"ד לשאול על נדרה, אבל בא"ל מצי למימר לא ידעתי שאוכל להפר ויקלקלה: נ) פירות עלי:

עיקר תוי"ט

(כד) וכ"ל שלא בא לומר שצריך שיאמר כן בשעת גרושין דא"כ בפומא משום ש"ר נמי הו"ל לפרש כן אלא שהיא בעי איכפת ליה באשה נדרה וקאמר שהוא אומר אי אפשי כו'. פי"ם וע"ע: (כה) לאו דוקא דהא לא כתנב בכך. אלא לעז בעלמא. וכ"כ התוי': (כו) אבל לקלקולא לא חייש הכא דבצריך חקירת חכם ס"ל כר"א. וכת"ק ס"ל כר"מ. גמרא: (כז) כ"ל דר"י לטעמיה במ"ז פי"א דנדרים באומר לא הייתי יודע שזה נדר שאעפ"כ הי"ל גביה יר"א

התירו לו חכמים שיחזירנה נא) מפני תקון העולם נב): ח המוציא את אשתו משום אילונית(כט) , רבי יהודה אומר לא יחזיר נג) , וחכמים אומרים יחזיר נד) , נישאת לאחר , והי' לה בנים הימנו , והיא תובעת כתובתה נה) אמר רבי יהודה, אומר לה שתיקותיך יפה ליך מדיבוריך נו): ט המוכר את עצמו ואת בניו לע"א , אין פודין אותו נז) אבל פודין את הבנים לאחר מיתת אביהן נח).
המוכר

ר"ע מברטנורה

לקלקולא(כח). ואמר רבי יוסי ברבי יהודה מעשה נמי בצידן באחד שאמר לאשתו קונם אם איני מגרשך. כלומר יאסרו כל פירות שבעולם עלי אם איני מגרשך. וגרשה והתירו לו חכמים שיחזירנה: מפני תקון העולם. כלומר שלא אמרו חכמים המגרש את אשתו משום נדר לא יחזירנה אלא מפני תקון העולם דחיישינן לקלקולא. והא לא שייך אלא משום נדר דידה. אבל בשנדר הוא שאין כאן משום תקון העולם. התירוהו להחזיר והלכה כרבי יוסי: ח רבי יהודה אומר לא יחזיר. שמא תנשא ותלד ויאמר אלו הייתי יודע שכן אפילו היו נותנים לי מאה מנה לא הייתי מגרשך(ל): וחכמים אומרים יחזיר. דלא חיישינן לקלקולא. ובגמרא מפרש מאן חכמי'. רבי מאיר דאמר בעינן תנאי כפול. והכא במאי עסקינן דלא כפליה לתנאיה(לא) שלא אמר לה הוי יודעת שמשום אילונית אני מוציאך. ואם אין את אילונית לא יהא גט(לב). דהשתא הוי גט אפילו אינה אילונית: והיא תובעת כתובתה. שהאילונית אין לה כתובה. ועכשיו שנמצא שאינה אילונית. תובעת כתובתה: שתיקותיך יפה ליך מדבוריך. שיאמר אלו ידעתי שסופי ליתן לך כתובה לא גרשתיך(לג) ונמצא גט בטל ובניה ממזרים: ט אין פודין אותו ושוא שרגיל בכך. כגון שמכר ושנה ושלש:
לוקח

תפארת ישראל

נא) הסורי מחסרא וה"ק, בד"א בשנדר' היא אבל בשנדר הוא שיגרשה, מותר להחזיר', וא"ר יוסי מעשה וכו': נב) *ר"ל מדאין בזו טעם דתקון עולם הנ"ל, דאי שלא יקלקלו, הכא דנדר הוא ה"א שיקלקלה; ואי משום קנס, הכא בגברא, דלא שכיח שינדור לא קנסוהו וקיי"ל כר' יוסי [אה"ע י']. מיהו בנדרה היא, בכל גווני' לא יחזיר, כה"ק. וי"א דוקא באמ' לה משום נדרך או לעזך אני מוציאך; וי"א דוקא בכפל דבריו בשעת נתינת הגט, שבאם לא יהי' נדר או לעז לא הי' מוציאה, אסור להחזיר', אבל בהי' תנאי ממש, וודאי הגט בטל אמגס בעבר והחזיר' קודם שנתקדש לאחר מותרת, ובחזר ונרשה אחר שחזר ונשאה, והי' לה כבר בנים מנשואין שניים, מותר שוב להחזיר' אפי' לכתחל' [שם]: נג) שמא כשתנשא לאחר תלד, ויוציא לעז. ואף דלעיל בנדר לא חיישינן ללעז רק משום קנס? התם ה"א שיוציא לעז, דס"ל כר"מ, דצריך חקירת חכם אינו רוצה שתתבזה אשתו בב"ד, ובאיס צריך חכם ס"ל כר"מ דלא מצי למימר סבור הייתי שאיני יכול להפר. להכי א"א לקלקלה, משא"כ הכא: נד) ר"מ היא, ומשום דלא כפל למלתי' נימר אילו ידעתי איילונית לא הייתי מגרשך. וקיי"ל דאיילונית דינה כהך דלעיל[שם]: נה) דמשום דהשביה כאיילוני', לא קבלה כתובתה: נו) שיוכל לומר לא גרשתיך על דעת שאכלה כתובתך, ויוציא לעז: נז) והוא שמכר א"ע כבר פעם שלישי: נח) דכתיב יש לחוש
[illegible]

עיקר תוי"ט

ור"א ס"ל כרבנן דהתם ועתוי"ט: (כח) בגמרא פשיטא מאי נחוש לה. מ"ד לגזור משום דר"נ דתניא ר"נ אומר שנודר כאלו בנה במה והמקיימו כמו שמקריב עליה קרבן. והאי כיון דקיים נדרו נקנסיה מלהחזיר קא משמע לן: (כט) אילונית. פי' כתב שהיא אילונית גמורה דלא ילדה וגרשה בגט. ואע"פ שהאילונית א"צ גט כדתנן רפ"ק דיבמות כו' הכא איירי כדאמרן דלא נולדו בה סימני אילונית גמורות אלא שהוא חשב כן והיינו דקתני כו' והי' לה בנים. ואם נולדו בה סימני אילונית א"א בשום צד שיהיו לה בנים. הר"ן: (ל) לפיכך או' לו קודם גירושין הוי יודע שהמוציא את אשתו משום אילונית לא יחזירנה עולמית. רש"י: (לא) כלומר והשתא רבנן נמי חיישי לקלקולא ועתוי"ט: (לב) וקשיא דא"כ בטיל התנאי בגט עצמו וכשלא נתקיים נמצא שהגט בטל. דמתני' דלעיל דכפליה ה' לא נתקיים התנאי והגט בטל מה הועילו חכמים בתקנתם דלא יחזיר. והתו' והר"מ כ' בדכפליה למילתיה ולא כפליה לתנאיה. דאי כפליה לתנאיה אין מועיל מה שלא יחזיר. דלעולם איכא קלקולא וכי לא כפליה למילתיה אפי' לעז ליכא. דהשם קלקול זה אינו אלא לעז בעלמא ועי' תוי"ט: (לג) כי הוא היה סובר שהיתה אילונית אלא שאמרו לו שיהא גומר ומגרש בכל צד הכל לא גרש על דעת
שתתבע

תמוכר את שדהו לע"א. וחזר ולקחה ממנו ישראל, הלוקח מביא[לד] ממנה ביכורים[נט] מפני תיקון העולם[ס]:

פה הנזקין שמין להן בעידית[א] ובע"ח בבינונית[ג] וכתובת אשה בזיבורית[ד] ר' מאיר אומר אף כתובת אשה בבינונית:

תפארת ישראל

ביהזור אביהן וימכרם: נט) *אפילו נדלו הפירות ברשות עכו"ם: ס) *דמדאו' אין קנין לעכו"ם בא"י להפקיעה ממעשרו', ולהכי צריך גם ביכורי'. מיהו כשראו חכמי' שהעכו"ם יקרו השער, שהרגישו שא"י חביבה לישראל, תקנו שלא יביא ממנה בכורים, כדי שידעו ישראל, שביד עכו"ם ירדה מקדושתה. וכשהזרו אהו חכמים שמי"ז זלזלו בה ישראל ביותר לא קנוה כלל, חזרו ותקנו שחייבת בבכורי' מפני תיקון העולם, כדי שלא תשתקע א"י ביד עכו"ס:

פ"ה א) *לשון עדי ותפארת, כלומר ארץ מקושטת מיהו תרגום של נאות אלדי', עידית אלדים. פ"מ דלשון ישוב שות, ארץ מיושבת ונאה]. ומדאו' ניזק משתלם כעידית שלו, רק משום תיקון עולם כדי שיהא נזהר מלהזיק, לפיכך תקנו שבאם עידית דמזיק עדיפי מדניזק, משתלם מנייהו, דאף שדמי עדית וזבורית שוין, אפ"ה ניחא לניזק טפי למגבי מעידית, דמדהן מועטי' א"ל כ"כ שולאות בזיבו' ותריבה כבזבורית המרובין. מיהו מיתמי ניזק גובה רק מזיבורית: ב) מדאו' דינו בזבורית, ומשום תקון העולם שלא ימנעו מלהלות זל"ז, תקנו שיגבה בבינונית: ג) *מדליכא למיחש בתמנע מלהכנסה? דיותר ממה שהאיש רוצה לישא האשה רוצה להנשא [ויאילה"ק מלעיל פ"ד מ"ג סי' י"ז. דחששו כה"ג? דכ"ל דדוקא התם שלא תנכס לא בהני. וזיבורית הוא מלשון זיבורא שהוא בפ"ח שוקן בח"מ קי"א. וכ"ל ע"פ מ"ד [חגיגה ד"ה א'] זיבורא

ר"ע מברטנורה

לוקח ומביא בכורים. בכל שנה צריך ליקח מהעכו"ם בכורי פירותיה בדמים ומביאן לירושלים(לה): מפני תקון העולם. שלא יהא רגיל למכור קרקע בא"י לעכו"ם. ואם מכר יטרח לחזור ולפדות:

פ"ה הנזקין שמין להם בעידית. אע"ג דמדאורייתא היא(א) דכתיב (שמות כ"ב) מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם האי תנא סבר דמיטב שדהו דניזק קאמר קרא ומפני תקון העולם(ב) אמרו חכמים שישלם המזיק מעידית שבנכסיו. אע"פ שהם שוים מעידית של ניזק כדי שיהיו נזהרים מלהזיק: ובעל חוב בבינונית. דמדאורייתא לא גבי אלא מזבורית. דכתיב (דברים כ"ד) והאיש אשר אתה נושה בו יוציא אליך את העבוט החוצה. ואין דרכו של אדם להוציא אלא הפחות שבנכסיו. ומפני תיקון העולם אמרו ב"ח בבינונית. כדי שלא תנעול דלת בפני לווין(ד): וכתובת אשה בזבורית. דליכא למיחש בה לנעילת דלת דיותר ממה שהאיש רוצה ליבא האשה רוצה להנשא(ה). ר"מ אומר כו'. ואין הלכה

עיקר תוי"ט

שתתבע כתובה הר"ב: לד) הלוקח מביא. ה"ג בספרים מדויקים וזו היא גי' הר"מ. ומפ' הכי ביארם שהעיקר אצלינו אין קנין לעכו"ם בארץ להפקיע מן המעשרות לפיכך לקח מן העכו"ם יביא מן התורה וכשראו חכמים שהיו מתיקרין בלקיחתן מן העכו"ם התקינו שהלוקח מן העכו"ם לא יביא בכורים. כדי שיתבאר לו שירדה מקדושתה ולא יתאוו לקנות מהם. וכשראו ג"כ שזה גורם שתשאר ביד העכו"ם ותשתקע בידם. התקינו שהלוקח מהם יביא כדי שידע שאין קנין לעכו"ם בא"י קנין גמור. ולכך ישתדל בפדיון זה הקרקע מידו לפי שהוא עומד בקדושתה ובמתנות ידועות ועתוי"ט: (לה) ה"ג במשנה ול"ג וחזר ולקחה כו' וכ"ה גי' רש"י. ולא מפרש לאוקמתא דתרי תקנות היו ככ"ל דכ"ז למ"ד אין קנין לעכו"ם כו' אבל הר"ב פסק כמ"ד יש קנין ומפרש למשנתינו אליבא דהלכתא וא"צ לאוקמתא הנ"ל:

(א) כלומר דהא לסכי תנן לה הכא בגיטין ואע"פ שאין ענינו מענין גיטין אלא משום דתני בפ' דלעיל מילי דתקון העולם: (ב) שמת לו לאדם לגבות מועט מקרקע עידית ולא הרבה מזבורית. רש"י: ג) עידית. את כל נאות יעקב תרגום ית כל עידית בית יעקב. נאות אלהים תרגום עידית. ערוך: (ד) גמ'. ופי' הר"ן שאע"פ שהזבורית שוה כנגד החוב לא קפיץ עליה זבינא: (ה) וקשה דלמ"ד כתובה דאורייתא דיליף לה מכמוהר הבתולות כו'. מדאו' דינה בעידית ואמאי הפקיעו חכמים דינה מהאי טעמא. ור"מ נמי דאמר בבינונית קסבר כתובה דאורייתא בר"פ אע"פ וי"ל דטעמא דהפקיעו חכמים דינה כדאמרי' בגמרא גבי בע"ח. שלא יראה אדם שדה נאה ויאמר אקפוץ ואלונו ה"נ חשו חכמים באשה שמא תקנטנו כדי שיגרשנה ותגבה כתובה. וטעמא דיותר משהאיש כו' לא הוי אלא משום דלא תימא כמו שבע"ח בבינונית משום נעילת דלת אשה נמי משום חינא שיכו האנשים עשאים חן בעיני הנשים וינשאו להן תהא בבינונית. תו': ו) בזבורית. הפחות והרע ולא טדע לי

ב אין נפרעין מנכסים משועבדים ז) במקום שיש נכסים בני חורין ה) אפילו הן ט) זיבורית. אין נפרעין מנכסי יתומים ו) ח) אלא מן הזיבורית ז) ג אין מוציאין לאכילת פירות. ולשבח קרקעות ח) ולמזון האשה והבנות ט) מנכסים משועבדים. מפני תקון העולם י)

תוספתא

ר"ע מברטנורה

הלכה כרבי מאיר: ב אין נפרעין מנכסים משועבדים. כגון לוה שמכר בינונית שלו שהיא משועבדת לבעל חוב. אין הבעל חוב יכול לטרוף אותה מן הלוקח אם נשאר אצל הלוה נכסים בני חורין ואף על פי שאינן אלא זבורית (ז): ג אין מוציאין לאכילת פירות ולשבח קרקעות. הגוזל שדה ומכרה לאחר. וזרעה ונטעה ועשתה פירות ובא נגזל ונטלה עם פירותיה מן הלוקח אינו משלם ללוקח כי אם היציאה. וחוזר הלוקח על המוכר וגובה דמי הקרקע מנכסים משועבדים שהרי מכרה לו באחריות וכתב לו שטר מכירה והרי היא מלוה בשטר (ט). ואלו הפירות מנכסים בני חורין ולא ממשועבדים (י): וכן לשבח קרקעות. אם השביחה הלוקח בנטיעת אילנות או בזבל וכיוצא בזה: ולמזון האשה והבנות. דתנאי כתובה הוא. ואת תהא יתבא בביתי ומתזנא מנכסי וכן נוקבן דיהווין ליכי מנאי יהווין יתבן בביתי ומתזנן מנכסאי וכו'. כשבאות לגבות מזונותיהן. אין גובים אלא מנכסים בני חורין. ולא ממשועבדים: מפני תקון העולם. שהם דברים שאין להם קצבה

ולא

תפארת ישראל

זבורית מעלי נקריד', ואעפ"כ כל אדם מואס בה, ומדהזיקה יותר מהרווחתה, כ"כ שדה זו טרחתה בחרישה וניכוש היא יותר מהרווחה שישנה אח"כ עי"ן]: ד) *קרקעות מכורים: ה) *קרקעות שלא מכרן הלוה או המזיק: ו) *אפי' גדולים: ז) *דאין להוש בכה"ג שמא ימכנו מהלות, דלא מסיק אדעתי' שימות הלוה, שימנע מלהלות עי"ז, ומשום דאזיל הטעם שבקוה אדאורי': ח) *דמי שגזל שדה ומכר' לאדם שלא הכיר שגזולה היא, ועשתה פירות וגם הקרקע הושבחה, הנגזל טורף הקרקע עם השבח והפירות, בין שבח שהשבחה הקרקע מעלמה, שהוקרה, או אפי' שהשבחה הלוקח ע"י שהוציא עליה הוצאות, דבזה אינו נותן ללוקח רק הוצאותיו [והכיר בה שגזולה היא מפסיד הלוקח לגמרי השבח היתר על ההוצאות]. ואם כבר אכל הלוקח הפירות, או חזר והפסיד השבח, חייב לשלמן לנגזל, ולא ינכה מהן רק הוצאותיו. וקמ"ל הכא, דכשחוזר הלוקח לגבות מהמוכר, אף שדמי הקרקע גופא גובה ממשעבדי של הגזלן, שהרי באחריות מכרה לו, עכ"פ השבח, והפירות ששילם להנגזל גובה רק מנכסים בני חורין של גזלן [ח"מ קס"ו וספ"ג] וה"ה שאין הנגזל גובה מהלוקח רק מב"ח, דלא הטא, ואפי' שבח קרקעות משכח"ל בלוקח וכגון שחזר הלוקח והפסידו. והא דנקט אכילת פירות, ולא פירות גופייהו? נ"ל דקמ"ל דלא מבעיי' בטרפו ממנו פירו' גופייהו אינו חוזר וטורף ממשעבדי אפי' מלקוחות שקנו מהגזלן אחר שטרפו מהלוקח הפירו', דמדאין יודעין כמה שוין, הו"ל כאין להן קצב', ולא נשתעבדו לשלמן, אלא אפי' טרפו ממנו מעו' בעד הפירו' שאכל, ואח"כ לקחו הלקוחו' מגזלן, הרי אח"כ יש קצב', וידעו כמה יצטרכו לשלם, אפ"ה כיון דבתחלת קנייתו לא השתעבד לו מוכר בדבר שאין לו קצב', להכי אינו גובה ממשעבדי. או נ"ל דהא"ג דמתני' בגביית לוקח מגזלן מיירי, אפ"ה כלל נמי גביית נגזל מלוקח, דפשוט דבאם אכל הלוקח הפירו' והנגזל גובה מהלוקח דמי פירות שאכל, ג"כ אינו גובה רק מב"ח]: ט) *דתנאי כתובה הוא, שהאלמנה והבנות יזונו מנכסי בעל, וקמ"ל הכא דאין גובין מזונות ממשעבדי: י) דכל אלו אין להם קצב', ולא ידעו לקוחות להזהר כמה יניחו למוכר בני חורי', ביני

אלו

עיקר תוי"ט

מהזה לי הוא. (ז) ותשיב תיקון העולם דאי לאו תק"ה היה גובה אפי' ממשעבדי בבינונית משום נעילת דלת ע"כ ומש"ה נקט הר"ב בע"ח וה"ה לנזקין: ח) יתומים. מפרש טעמא בגמרא משום דלא מסיק אדעתיה דמלוה דמית לוה ונפלי נכסי קמי יתמי דה"ל נועל דלת והלכך אפילו יתומים גדולים. ובנזקין אף על גב דמדאורייתא בעידית היינו דניזק וגבי יתמי אוקמוה אדאורייתא. ועיין תוספות: (ט) ולשון לאכילת פירות לא דייקא דלפירות בלחוד ה"ל למתני. והר"מ מפרש כשגזל ראובן קרקע משמעון והיתה מלאה פירות ואכל ראובן הפירות והפסיד הקרקע כו' כשיבא שמעון לגבות מראובן הפירות שאכל כו' ושני הפירושים בגמרא ב"מ די"ד ופי' הר"ב נדחה: (י) אבל דמי פירות הוה כמלוה ע"פ דאע"פ דכתב מוכר ללוקח אנא איקום ואשפי אימן ועמליהון ושבחיהון. אפ"ה אין קול יוצא אלא על המקח לא על השאר כיון שעדיין

אינו

המוצא מציאה יא) לא ישבע, מפני תיקון העולם יב): ד יתומים שסמכו אצל בעל הבית יג) או שמינה להן אביהן[א] אפוטרופוס יד) חייב לעשר[ב] פירותיהן, אפוטרופוס שמינהו[ג] אבי יתומים ישבע טו), מינהו בית דין לא ישבעטז), אבא שאול אומר חלוף הדברים יז). המטמא יח) והמדמע יט) והמנסך כ) בשוגג, פטור כא)

במזיד

תפארת ישראל

אלו מהן: יא) והבעלים אומרים שלא החזיר כולה: יב) דא"כ לא ישפל אדם להחזיר אבידה. אילה"ק למה לי טעם תקון העולם הרי בל"ז פטור מטעם מגו? תירץ הר"ן שבועות דתקון העולם היינו אפי' בטענו ברי. ולסמ"ע ח"מ סס' רס"ז דבטענת ברי באמת נשבע, כ"ל דתקון העולם היינו משום דבכל מודה במקלת הרי לא מהני מגו אפי' אי"ל אין אדם מעיז פניו לבע"ח. א"כ בשרולה לתבוע שכר השבה, והו"ל מגו להוליא מיירי: יג) שהתקרבו א"ע אליו, ומינוהו הן שיהיה אפוטרופסן, אף שאין זה אפוטרופס כדינא: יד) *הוא לשון יון ממש עפיטרופוס ר"ל בל"א [פֿאָרמונד] [ואילה"ק אפטרופס שמינהו אביהן ל"ל, הרי כ"ש הוא ממינוהו הן עצמן? כ"ל ע"פ מ"ד בש"ס [דנ"ב א'] דמתני' מיירי דוקא להאכילן, אבל מה שירלה להניח לא יעשר, כדי שיעשרו הן עצמן לכשיגדלו, כדי שיהיה טובת הנאה שלהן; וג"ל דהכי דייק לישנא דמתני', מדל"ק „חייב לעשר את שלהן" אלא נקט פירותיהן, משמע פירות הצריך לאכילתן. וא"כ נקט שפיר אפטרופס שמינהו אבי יתומים לרבותא, דלא מבעי' במינוהו הן עלמן, דאינו רשאי לעשר רק אכילתן, דאלו השאר מפסיד להן הטובת הנאה, והרי אפי' מחלו לו הטה"נ, יתמי לאו בני מחילה נינהו, [כב"מ כ"ב ב']; אלא אפי' מינהו אביהן סד"א להא נמי שויה שליח, ומחל לו הטה"נ בשכר טרחתו. קמ"ל]: טו) *אף על טענת ספק שלהן לכשיגדלו; דלא אמרי' משום שבועה תמנע מלהיות אפטרופס, דאי לאו דהו"ל הנאה מניה לא הטריח באפטרופסת, ומש"ה נמי לא תמנע: טז) דבחנם הוא עושה, ואם נשביעו ממנע מלהיות אפטרופס: יז) *דבמינוהו ב"ד כבוד הוא לו, ולא ממנע בשביל השבועה; משא"כ במינהו אביהן. וקיי"ל כאבא שאול דרק במינוהו ב"ד נשבע, ולא במינוהו היתומים או אביהן או קרוביהן, דבכה"ג נפטר בקבלת חרם; מיהו בטענת ודאי גם בכה"ג ישביעוהו [ח"מ ר"ל סמ"ז]: יח) טהרות חבירו: יט) שעירב תרומה בחולין של חבירו: כ) *שעירב יי"נ ביינו; דאי מנסך ממש, אין אדם מישראל דרכו לאסור דבר שאינו שלו, ודאי לנעורי מכוון. מיהו מומר לע"ז גם מנסך אוסר [ח"מ שפ"ה]: כא) דהיזק שאינו ניכר הוא:

מתיקון

ר"ע מברטנורה

ולא ידע כמה הם. ולא מלי מזדהר: והמולא מליאה. והחזירה והבעלים אומרים שלא החזיר כולה: לא ישבע מפני תקון העולם. שאם אתה אומר ישבע אין לך אדם שמטפל במליאה להחזירה: ד יתומים שסמכו אצל בעל הבית. לעשות מעשיהם על פיו ולא נתמנה להם אפטרופוס. אפילו הכי כאפטרופוס הוא. אפטרופוס בלשון רומי קורין לאב פאפ"ר ולקטנים פוטוס. ופי' אפטרופוס אביהן של קטנים: שמנהו אבי יתומים ישבע. דאי לאו דאית ליה הנאה מניה לא הוה ליה אפטרופוס. ומשום שבועה לא אתי לאמנועי: מנוהו בית דין לא ישבע. דטובת חנם היא שזה עושה לב"ד לקבל דבריהם ולטרוח חנם ואי רמית עליה שבועה אתי לאמנועי: אבא שאול אומר חלוף הדברים. מנוהו בית דין ישבע. דבהאי הנאה דקא נפיק עליה קלא דאינש מהימנא הוא דהא סמכי עליה בי דינא. משום שבועה לא אתי לאמנועי. מנהו אבי יתומים לא ישבע. דטובת חנם עושה לו לטרוח עם בניו. ואי רמית עליה שבועה אתי לאמנועי. והלכה כאבא שאול: המטמא. טהרותיו של חברו: והמדמע. מערב תרומה בחולין של חברו. ומפסידו שלריך למכרן לכהנים בזול: והמנסך. שמערב (יד) יין נסך ביין כשר ואוסרו בהנאה:

במזיד

עיקר תוי"ט

אינו בעולם. רש"י והר"נ: יא) אביהן. וכ"ש הממונה מהב"ד שהוא שליח ב"ד: יב) לעשר. קראן כל המהטת בשם מעשר בלבד. ובגמרא למינן דתנן (בריש תרומות) והתורם את שאינו שלו אין תרומתו תרומה ומשנין ל"ק כאן להאכיל כאן להניח. פירש"י להאכיל יתומים נאמר חייב לעשר. להניח ההבואה כאוצר עד שיגדילו למה לי עישור לכשיגדלו יעשרו הם: יג) שמינהו. ומי שסמכו אצלו שבקי' מלדון בו. ויש בזה מחלוקת הפוסקים למי דמי יותר: (יד) ואע"ג דהייט מדמע שהוא נמי מערב. איצטריך למהני כבדיא משום

דקנסא

במזיד, חייב כב) הכהנים שפגלו במקדש כג) מזידין כד) חייבין כה). **ה** העיד רבי יוחנן בן גודגדה על החרשת יז) שהשיאה אביה. שהיא יוצאת בגט כו) ועל קטנה יח) בת ישראל שנשאת לכהן שאוכלת בתרומה כז) ואם מתה בעלה יורשה כח) כ, ועל המריש כט) הגזול שבנאו בבירה ל) שיתן את דמיו, מפני תקנת השבין לא) ועל חטאת הגזולה

שלא

ר"ע מברטנורה

במזיד חייב. ודין הוא שיהא פטור דהיזק שאינו ניכר לאו שמיה היזק (טו). אלא מפני תקון העולם שלא יהא כל אחד ואחד הולך ומטמא טהרותיו של חברו ואומר פטור אני: **הכהנים שפגלו.** קרבנות בשחטו וזרקו דמם (טז) במחשבה לאכול מהם חוץ לזמנו ולא הורצו לבעלי': **מזידים.** שידעו שפסולים בכך. **חייבי'** לשלם דמיהן לבעלים שהרי צריכין להביא אחרים. ואי נמי נדבה הוא שאינו חייב בתשלומין. מ"מ קשה בעיניו שלא הקריב קרבנו. שהרי להביא דורון היה מבקש: **ה** על החרשת שהשיאה אביה. ואע"ג דהויא א"א גמורה שהרי קבל אביה קדושיה כשהיא קטנה אפילו הכי יוצאה בגט ומקבלת את גטה כשהיא חרשת. ואע"ג דלית בה דעת. דאשה מתגרשת בעל כרחה. הלכך לא בעינן דעתה: **ועל קטנה בת ישראל שנשאת לכהן.** והיא יתומה דלא הוו נשואי' אלא מדרבנן: **שאוכלת בתרומה.** דרבנן (יט). ולא גזרינן תרומה דרבנן אטו תרומה דאורייתא: **מריש.** קורה: **בירה.** בית גדול: **מפני תקנת השבים.** שאם אתה מצריכו לקעקע בירתו ולהחזיר המריש עצמו

ימנע

תפארת ישראל

כב) מתיקון העולם שלא יעשה כן: כג) *בחטא או קבל או הוליך או זרק הדם, והתכוון אז לאכל או להקריב מהקרבן חוץ לזמנו או חוץ למקומו, דנפסל הקרבן: כד) שידע שמזיקו בזה: כה) אפי' היתה נדבה שהבעלי' פטורי' מלהביא אחר. ונ"ל דלהכי לא נקיט ס"ל שוגגין פטורי', מדאינו מצוי שלא ידע הכהן שמפסיד הקרבן כשיפגלו ויהי' שוגג, דהרי למד דיני קרבן ה' שנים קודם שנכנס לעבודה [כחולין דכ"ד א] דאם בן לוי כך כ"ש כהן שדיניו מרובי'. ואי"ל להק עכ"פ מזיד במטמ' ומדמע היכא משכח"ל דלחייב, דמי יודע שעשה כן במזיד, והי' בהודא' מעצמו, הרי מודה בקנס פטור? י"ל דזהו רק בקנס דאו' מדכתיב ירשיען אלהים פרט למרשיע את עצמו, ובל"ז נמי משכחה"ל בשאמר מקמי הכי בפני עדים סמוך מיד למעשה שיעשה כן במזיד. מיהו קמ"ל כולה בבא דלא מבעיי' רישא דהזיקו במעשה, אלא אפי' סיפא דלא הזיקו רק במחשבתו, אפ"ה קנסוהו, וי"ל דמה"ט נמי אין צריך למתני שוגגין פטורי': כו) אף דקבל אביה קדושיה הו"ל קדושין דאו', וחרשת לאו בת דעת היא לקבל גיטה, עכ"פ בגט א"ל דעתה: כז) *אפי' יתומ' שהשיאוה אחיה ואמה, דקדושיה רק מדרבנן, אפ"ה מותר להאכיל' בידים עכ"פ תרומה דרבנן, אבל חרשת שנשאת מעצמה, אף דנמי הוה קדושי' דרבנן, לא אכלה אפי' בתרומה דרבנן, דגזרי' חרשת לפקחת אטו חרש לפקחית, דנמי קדושיו מדרבנן, והיא גדולה שאסורה לאכל, גזרינן תרומה דרבנן אטו דאו', משא"כ בקטנה הכא, א"א שתעשה איסור: כח) דהפקר ב"ד הפקר: כט) קורה: ל) בית גדול לסתרו: לא) שכשיתחייבו להחזיר הקורה ימנע מלשוב. מיהו גם בסוכה התנ' הדין כן [כסוכה דל"א א']. אבל בגזל קרקע אפילו בבנין, מקעקע כל הבירה ומחזירה [ח"מ ש"ס א']:

עיקר תוי"ט

דקנסא מקנסא לא ילפינן דהא לאו דינא הוא. והיכא דקניס קנים. והיכא דלא קניס לא קניס. גמרא. (טו) וז"ל המזיק שעבודו של חבירו דתנן בפ' דלעיל מ"ד דלרשב"ג דקיי"ל כוותיה מחייבינן ליה דהשיב היזק ניכר לגבי הנך דהכא תו' ועתוי"ט: (טז) וה"ה לעבודת הילוך וקיבול: יז) החרשת. משום תרתי בתרייתא דמשום תקנה נינהו. תנא ליה הכא. רש"י: יח) קטנה כו'. אבל חרשת דאיירי בה ובשקה ב"מ דלא אכלה וטעמא בגמרא גזירה שמא חרש שנשא פיקחת יאכילנה. וגזירה משום תרומה דאורייתא: (יט) וא"ת ולוקמה אפי' בדאורייתא דקטן אוכל נבילות הוא דאין מצווין להפרישו. וי"ל דבגמרא משמע דאפי' מאכילים בידים. ועוד משמע דאפי' לכי גדלה אוכלת מכח זה אע"פ שעדיין לא בעל. תוס' ועתוי"ט: כ) יורשה. דהפקר ב"ד

הפקר

שלא נודעה[כא] לרבים[לג][כב] שהיא מכפרת[לג][כג] מפני תקון המזבח[לד]: ן לא היה סיקריקון[לה] ביהודה[כד] בהרוגי המלחמה[לו] מהרוגי המלחמה ואילך[לז] יש בו סיקריקון[לח]. כיצד. לקח מסיקריקון, וחזר ולקח מבעה"ב, מקחו בטל[לט]. מבעל הבית וחזר ולקח מסיקריקון, מקחו קיים[מ]. לקח מן האיש[מא] וחזר ולקח מן האשה, מקחו בטל[מב] מן האשה וחזר ולקח מן האיש[מא] מקחו קיים. זו משנה ראשונה. ב"ד של אחריהם אמרו הלוקח מסיקריקון, נותן לבעלים רביע[מג][כז]. אימתי[מד][כח] בזמן שאין בידן[מה] ליקח.

אבל

ר"ע מברטנורה

ימנע מלעשות תשובה: שלא נודעה לרבים. שהיא גזולה: שהיא מכפרת. ואין צריך להביא אחרת מפני תקון מזבח. שלא יהיו כהנים עלבים שאכלו חולין שנשחטו בעזרה. ונמצא מזבח בטל. שנמנעים מלעבוד עבודה: ן לא היה סיקריקון. עכו"ם רוצח כלומר לא דנו דין סיקריקון. לומר שהקונה קרקע של ישראל מיד עכו"ם רוצח. יהיה חייב לדון עם הבעלי': בשעת הרוגי מלחמה. בשעה שהיתה הגזירה קשה על ישראל ליהרג במלחמה. שהלוקח ממנו באותה שעה היה מקחו קיים ולא היה צריך לדון עם הישראל בעל הקרקע משום דאגב אונסיה דישראל הוה גמר(כה) ומקני לסקריקון. וקיי"ל תליוה וזבין זביניה זביני: אבל מהרוגי המלחמה ואילך. שלא היתה הגזירה ליהרג דנו דין סיקריקון. לומר שהקונה ממנו יעשה דין עם הבעלים. כמו שמפורש במשנה: מקחו בטל. דאמרינן מירא עבד: לקח מן האיש. קרקע המיוחד לכתובת אשתו(כו) מקחו בטל דאמרה נחת רוח עשיתי לבעלי:

נותן

תפארת ישראל

לג) שלא ידעו ג' בני אדם שהבהמה גזולה, ועכ"פ יאוש כדי לא קנה: לג) וא"צ להביא חטאת אחרת דהפקר ב"ד הפקר [כיבמות דפ"ט ב']: לד) *שלא יתעלבו הכהנים שאכלו חולין בעזרה: לה) דין גזל קרקע: לו) *ר"ע בזמן גזירת הריג' אחר שכבש טיטוס ירושלי', אם אז קנה ישראל קרקע מעכו"ם שגזלו מישראל אחר, והבעלים אמרו ללוקח חזק וקני, אין בהמכירה דין סקריקון המפורש בסיפא להחזיר לבעלים, דמדירא שיהרגו העכו"ם, גמר ומקנה ללוקח: לז) שנתבטל' גזירת הריגה: לח) דין סקריקון: לט) *דמירא מכר, ואין היראה גדול כל כך שיהי' גמר ומקנה עבורה: מ) קמ"ל דלא אמרי' דהרצון הכריחו לעשות כן: מא) קרקע: מב) *דמיראה קמא מכרה, וקמ"ל אף דאין בו אימת רצח כבסקריקון אפ"ה מקחו בטל, ואפי' היתה קרקע המיוחדת לכתובתה או שהכניסה לו בנדוניא, מצי טענה הכי, וי"א דאפי' הבעל עצמו מצי לערער על המכר, וכשמתה בחייו הבעל יורש כח' ומבטל המכר [אה"ע ל' סי"ג]: מג) שבשיעור זה הוזיל גבי' גזלן: מד) זכה לוקח בהקרקע ע"י שיתן עוד דמים כרביע מקרקע לבעלים: מה) של בעלים

דיהבי'

עיקר תוי"ט

בספק כדמפרש' לי' בגמרא מקראי: כא) שלא נודעה. דאי נודע' לרבים. מלתא דלא שכיחא הוא [illegible] הגזלן. ולא תקנו במלתא דלא שכיח: כב) לרבים. אמרי' בירו' דרבים היינו ג' ועתוי"ט: כג) מכפרת. ואי קשיא האיך יכולין ב"ד לעקור דבר מן התורה ולפטור את זה מהחטאת שהוא חייב. הא אמרינן ביבמות ד"פ שב ואל תעשה שאני דלאו מיעקר הוא. רש"י. וקש' דעדיין אינו מיושב האיך הכהנים אוכלים חולין בעזר'. ולהמסקנא מהדין דרבנן אוקמי' ביד הגזלן שיהי' שלו ושיוכל להקדישו. ופירש"י הפקר ב"ד הפקר א"כ הרי שלו נמי לענין כפרי' ומיושב הכל. ת"ח: כד) ביהודה. מלחמות טיטוס שהיתה בירושלים וביהוד' רש"י ובירו' בראשונה גזרו גזירה על יהוד' לפי שמסורת בידם מאבותם שיהוד' הרג עשו. דכתיב ידך בעורף אויביך תוספות: (כה) לי' מפורש הוא דישראל אגב אונסי' הוא כו': (כו) או שכתב בכתוב' או שהכניס' לו בשום כתובת'. וכ"ש שאר נכסים. דאי לא עבדה לי' א"ל מיפק נפקת בגירושין ובמית'. רש"י ועתוי"ט: כז) רביע. כגון שלקח מהסיקריקון שד' בל' דינרין הוא נותן לבעל הבית י' דינרין לפי שאנו אומדין דמי הקרקע מ' דינרין ויותר והרוב שהסקריקון עושי' ממנו זול אף על פי שהיתה' אלו בלא דמים הוא זה השיעור והוא ענין מה שאמרו רביעי בקרקע שהיא שליש במעות הר"מ: כח) אימתי כו'. מלשון אימתי משמע דקאי אדסמיך ליה נותן לבעלים רביע אימתי כו' וכלומר שזה שהקרקע נשאר אצל הלוקח אלא שנותן רביע לבעלים. הוא בזמן שאין ביד הבעלים ליקח דאלו יש בידן ליקח צריך שיחזיר להם כל הקרקע בדמים שנתן בה. ומדלא מסיים אבל יש בידן ליקח יחזיר הקרקע לבעלים ומסיים הן קודמין. משמע דמיירי כשבעלים ליקח הלוקח והבעל שהמעות

וזל

אבל יש בידן ליקח, הן קודמין לכל אדם(מו). רבי הושיב בית דין ונמנו שאם שהתה בפני(מז) סיקריקון(מח) שנים עשר חדש, כל הקודם ליקח, זוכה, אבל נותן לבעלים רביע: ז הרש רומז(מח) ונרמז(מט) בן בתירא אומר קופץ(נ) ונקפץ במטלטלין(נא): הפעוטות(נב) מקחן מקח(נג) וממכרן ממכר(נד) במטלטלין(נד): ח ואלו דברים אמרו מפני דרכי שלום, כהן קורא ראשון(נה),

אחריו

ר"ע מברטנורה

נותן לבעלי' רביע. כשיעורו. דסיקריקון מתוך שנכנס בא לידו מוזיל גביה רבעא: ז רומז ונרמז. מה שהוא רומז או שאחרים רומזים לו ונתרצה. הכל קיים(ל). רמיזה בידיו ובראשו. קפיצה עקימת שפתים שנאמר (איוב ה') קפצה פיה ואינו סימן ניכר כמו רמיזה: במטלטלין. אם מכר מטלטלין. ואין הלכה כבן בתירא: הפעוטות. הקטנים כבן ז' כבן ח'(לב) אם הוא חריף(לג) ויודע בטיב משא ומתן. או כבן ט' ובן י' אם אינו חריף כל כך: מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין. ומתנתן מתנה. אחד מתנת בריא ואחד מתנת שכיב מרע. אחד מתנה מרובה. ואחד מתנה מועטת: ח כהן קורא ראשון וכו'. כשהן שוין בחכמה. אבל אם ישראל גדול בחכמה. קודם לכהן וללוי. דממזר תלמיד חכם קודם לכהן גדול עם הארץ. הדין הוא דינא דגמר'. והאידנא נהוג שכהן אפי' עם הארץ קודם לחכם גדול בישראל. מפני דרכי שלום. דמדאורייתא(לה) יכול הכהן לתת רשות למי שירצה שיקרא בתורה לפניו. ומפני דרכי שלום אמרו שיקרא הוא ראשון. ולא יתן רשות לאחר שיקרא דלא ליתו לאנצויי ולומר מפני מה הרשה לזה ולא לאחר. ולא שנא בשבתות וימים טובים דשכיחי רבים. ולא שנא בשני ובחמישי. בזמן הזה(לו) לעולם כהן קורא ראשון ואינו יכול לתת רשות לישראל שיקרא לפניו. כי היכי דלא ליתי לאנצויי. ואם אין שם כהן נתפרדה החבילה. ולא יקרא לוי בני אלא

נעי

תפארת ישראל

מו) *ויחזיר ללוקח דמי מקחו. וי"א דוקא שהי' יד הבעלי' משגת ללקחה מהגזלן בשעה שלקח' הלוקח [עתוי"ט], וזהו פי' המתני' שאמרה שהי' בידו ליקח: מז) ר"ל ביד הגזלן: מח) ביד או בראש: מט) מרמזין לו, ומה שנתרצה קיים, ודוקא בקדשה דכשהוא חרש דכמו שכנסה ברמיזה כך מוציאה ברמיז' אבל בקדשה כשהוא פקח ונתחרש, היינו שאינו שומע ואינו מדבר, אינו יכול לגרש כלל, אבל כשנשאה כשהוא פקח, ונשתתק שאינו יכול לדבר אבל שומע, וכ"ש כשנשאה כשהוא אלם אבל שומע, וכן הוא ג"כ בשעת גירושין, יכול לגרש ברמיזה אחר שיבדקוהו, כ"פ כלקמן רפ"ז [עי' אה"ע קכ"א ס"ה וו'], וכתיבה לא מהני, ולרמב"ם אם כתב מהני [עי' אה"ע ק"כ ס"ה וקמ"ב ס"ז]: נ) דאפילו עקימת שפתיו מהני: נא) *במכירת מטלטלין, אבל בגט ד"ה צריך רמיזה: נב) *קטן יותר מבן ו' שבדקוהו שיודע בטיב מו"מ: נג) *ומתנתו קיימת בין מתנת בריא או שכ"מ: נד) *אבל בן י"ג שהביא ב' שערו', אף שאינו יודע בטיב מו"מ, מהני במטלטלין, אבל בקרקע, אף שלא ירשה, רק קנאה או קבלה במתנה, לא מהני הגדל לחוד, עד שיודע נמי בטיב מו"מ. מיהו קרקעו' שירש מאביו, צריך שיהי' בן כ' והביא ב' שערו' ויודע בטיב מו"מ [ח"מ רל"ה]: נה) *אפי'

כהן

עיקר תוי"ט

של הלוקח שלא ליקח ולתת הרביע אלא ימח לבעליו שיקח (אבל אי קדם הלוקח וקנאה זכה) ומהר"מ משמע כדדייקינן מהסיפא. והטור כ' כדדייקינן מהרישא כו'. ובמגרים (כל"א ח"ה) דייק מהירו' שאם ידו משגת בשעה שלקחה לוקח בעלים מסלקין ללוקח כ"ז שירצו. והשתא אתי שפיר ליה' דקודמין דמלתא בטעמא קאמר שהרי שיו קודמים אלא שלאיזה סיבה נמנעו באותה שעה ליקח לא מפני זה אבדו זכותם. ואף דברי הר"מ נוכל לפ' כן. תוי"ט ועי"ע: כט) בפני כו'. פי' ברשותו. הר"ב: (ל) ואע"פ שזה שנתרצה ג"כ הוא ברמיזה וא"כ היינו רומז. לא קשיא דה"א כי נרמז מאחרים מה שנתרצה ברמיזה לא לבעי דדלמא טעה במה שנרמז לו קמ"ל. והאי נתרצה לא קאי אלא אנרמז דאלו ברומז מאי בעי טפי ומה רצוי שייך: לא) במטלטלין. אבל בגיטין ד"ה ברמיזה. כדתנן ברפי"ד דיבמות ואיכא דאמרי כמחלוקת במטלטלין כך מחלוקת בגיטין ואימא אף במטלטלין. גמרא. מיהו הא דגיטין כשנשא כשהוא חרש כדתנן התם כשם שכנס ברמיזה כו': (לב) כ"כ הרי"ף בדרב כהנא: (לג) וזה הענין תלוי בדיין. הר"מ: לד) מקח. וטעמא משום כדי חייו. גמרא. דאי לאו זביניה זביני לא מזבני ליה מזוני ולא מזבני מיניה. רש"י: (לה) לפי שדבר תורה הוא מה שכהן קורא ראשון ומקראי יליף להו ואיכא דמילף מוקדשתו: (לו) דשכיחי נמי רבים. תוס':

ופי'

ואחריו לוי, ואחריו ישראל, מפני דרכי שלום(נו) מערבין(נז) בבית ישן(נח) מפני דרכי שלום(נט) בור שהוא קרוב לאמה(ס) מתמלא ראשון(סא) (לט) מפני דרכי שלום, מצודות חיה ועופו' ודגים יש בהם משום גזל מפני דרכי שלום(סב) רבי יוסי אומר גזל גמור(סג) מציאת חרש שוטה וקטן(מא), יש בהן משום גזל, מפני דרכי שלום, רבי יוסי אומר גזל גמור(סג). עני המנקף(סד) בראש הזית(סה), מה שתחתיו(סו) גזל, מפני דרכי שלום, ר' יוסי אומר גזל גמור (סו)אין ממחין ביד עניי ע"א בלקט שכחה ופיאה. מפני דרכי שלום: ט משאלת אשה לחברת' החשוד' על השביעית(סז), נפה(סח) וכברה(סט) ורחים(ע) ותנור(עא).

אבל

תפארת ישראל

כהן ע"ה קודם לת"ח ישראל: נו) *מדאו' יכול הכהן לכבד לאחר, רק מדרבנן שלא יתקוטטו עבור זה, לכן הוא עצמו קורא. מיהו כשהכהן עומד בפסוקי דזמרה, לא יקראוהו ביש כהן אחר; ובעומד בברכת ק"ש יכ"ש בק"ש עצמה, אפי' אין שם כהן אחר לא יקראוהו: וטוב שילא מביה"כ, אבל בקראוהו, אפי' באמצע הפרק פוסק ועולה, מפני כבוד הצבור. אבל לא יקרא עם הש"ץ. מיהו בין גאולה לתפלה, או בת"צ והוא לא התענה אפי' קראוהו לא יעלה [כ"ז בא"ח קל"ה מג"א שם ורמ"ז סי' תקס"ו ולב"ח ולתלמידו עטרת זקני' בסי' קל"ה, אפי' לא התענה מותר לעלות]. והאבל תוך ז' לא יקראוהו אפי' אין שם כהן אחר, אבל בקראוהו, נ"ל דעולה, דהו"ל כרבי' צריכי' לו, דמותר האבל בד"ת [בי"ד שפ"ד], ותו דאיכא נמי כבוד הצבור, דמותר בשאילת שלום [י"ד שפ"ה], וכ"ש דמותר בד"ת מה"ט [וזה דלא כהגאון מהר"י מליסא בסידור שלו, דפסק דאינו עולה]. ובאין כהן בביה"כ מותר לקרות ישראל במקום כהן, ולא יעלה לוי אחריו; ואם ירצו לקרות גם הלוי, יקראוהו קודם הישראל [א"ח קל"ה]: נז) *מניחין הפת של ערובי חצרות: נח) *שרגילין להניחו שם: נט) דכשיראו בני אדם שאין שם עירוב, יחשדום שמטלטלין בלא עירוב. או יחשדו שבני בית הראשון גנבו הפת, ולכן לקחו משם העירוב: ס) אמת המים: סא) ואח"כ ימלאו הרחוקים: סב) אפי' אין להמצודה תוך שיקנה לבעל הכלי: סג) מדרבנן יוצא בדיינין, משא"כ לת"ק: סד) חובט ותולש זתים: סה) *שכח' או פיאה: סו) *בנפל כשהכהו: סז) לאכלו אחר הביעור: סח) *[זיעב] לנקות התבואה. סט) *[זיעב] לקמח: והא דנקט להו שלא כסדר? היינו טעמא דלא מיבעיא אף זו קתני, אף דכברה אין צורך חיי נפש שלא קרובה כל כך כנפה [ועי' נדרים פ"ד משנה ה' בפירושינו סי' ב']: ע) [האנדמיהלע]: עא) *דבכולהו

תלינן

ר"ע מברטנורה

כפי חשיבותו. ואית דאמרי לא יקרא לוי בתורה כלל (לז). וכן המנהג: מערבין בבית ישן. בני חצר שרגילים ליתן עירובן בכל שבת בבית אחד. אין משנין את מקומן ליתנו בבית אחר: מפני דרכי שלום. שבני אדם שהיו רגילים לראות העירוב באותו בית. עכשיו שאין רואים אותו יאמרו שמטלטלין בלא עירוב. ואיכא חדא (לח): בור שהוא קרוב למוליך אמת המים. הבא מן הנהר: מתמלא ראשון(לט). ואחריו יתמלאו התחתונים: מצודות חיה. שאין להם תוך דלקני ליה כליו: יש בהן גזל מפני דרכי שלום. ולא נפיק בדיינים: ר"י אומר גזל גמור. מדבריהם ונפיק בדיינים (מ). ומיהו מודה רבי יוסי דלא הוי גזל דאורייתא לעבור עליו בלאו. ואין הלכה כר"י: המנקף. חובט(מב) כמו ונקף סבכי היער (ישעיה י'): ט החשודה על השביעית. לאכול פירות

שביעית

עיקר תוי"ט

(לז) ופי' נתפרדה החבילה נפסק הקשר איבד הלוי את כבודו בשביל חבילתו הנפרדת ואינו קורא כלל. רש"י: (לח) ונ"ל שאם יחשדו יבואו ע"י כך לידי מחלוקת רש"י. ור"ת מפ' חשדא שלא יאמרו מפני החשד שחושדים אותם לגנוב פת של ערוב אין מניחין אותו שם: (לט) וכשהוא ממלאו סוכר את האמה עד שיתמלאו. רש"י: (מ) וטעמא דר"י בכולהו דקסבר עשו מפני ד"ש את שאינו זוכה לקנות קנין גמור כזוכה. רש"י: מא) חש"ו. דמדאורייתא לא זכה לפי שאין לו יד לזכות במה שאינו שלו ואין דעת אחרת מקנה לו. ב"י: (מב) ומיירי כשחותך הפרי אינו אוחז לפרי בידו. והיינו דתנא בגמרא אם ליקט ונתן ביד ה"ז גזל גמור. וז"ל התוס' נראה דאיצטריך לאשמעינן בתולין בידו ומפילן אע"פ שלא נתעכבו בידו ולא אחז בהן אלא להפילן:

התקבל

אבל לא תבור(עב) ולא תטחן עמה(עג). אשת חבר משאלת לאשת עם הארץ(עד) נפה וכברה(עה) ובוררת וטוחנת ומרקדת עמה(עו), אבל משתטיל המים(עז) לא תגע אצלה(עח) (ס"א עמה) לפי שאין מחזיקין ידי עוברי עבירה. וכולן לא אמרו(עט) אלא מפני דרכי שלום(פ) ומחזיקין ידי ע"א בשביעית(פא) אבל לא ידי ישראל, ושואלין בשלומן(פב) מפני דרכי שלום:

פ"ן האומר התקבל גט זה לאשתי, או הולך גט זה לאשתי אם רצה לחזור יחזור(א) האשה שאמרה התקבל(ב) לי גיטי, אם רצה לחזור לא יחזור(ג), לפיכך(ג) אם אמר לו הבעל, אי אפשי שתקבל לה אלא הולך ותן לה, אם רצה לחזור יחזור(ד) רשבג"א אף האומרת טול לי גיטי אם רצה לחזור לא יחזור(ה): ב האשה שאמרה(ו) התקבל(ה) לי גיטי, צריכה

שתי

ר"ע מברטנורה

שביעית ולהכניסם מן השיעור ואילך: לא תבור ולא תטחון עמה. לסייעה. מפני שאסור לסייע בידים ידי עוברי עבירה בשעת העבירה: לאשת עם הארץ החשודה על המעשרות: ובוררת וטוחנת. לפי שרוב ע"ה מעשרין הן: אבל משהטיל המים בעסה לא תגע עמה. לפי שמשנגלגלה הוטבלה לחלה וקא מיטמאה. מחמת כלים טמאים שהרי הוכשרה לקבל טומאה וזו מסייעתה לגלגל ואסור לגרום טומאה לחלה: וכולן לא אמרו וכו'. לא התירו להשאיל כלים ולסייעה שלא בשעת עבירה עלמה אלא משום דרכי שלום: ומחזיקין ידי עכו"ם. לומר להם תחזקנה ידיכם: ושואלים בשלומם. כל הימים ואפילו ביום חגם, ואע"פ שמטיל שם שמים על העכו"ם. ששלום אחד משמותיו של הקב"ה:

פ"ן האומר התקבל. אם רצה לחזור יחזור. דגט חוב הוא לה ואין חבין לאדם שלא מדעתו: לא יחזור. דכיון דאיהי שוייה שליח ידי הוא כידה ונתגרשה מיד בקבלתו של זה: אף האומרת טול לי גטי. לשון קבלה הוא והלכה כרשב"ג: ב צריכה. להביא לפנינו שתי

כתי

תפארת ישראל

תליקן שצריכה אותן לדבר המותר: עב) לא תברור עמה התבואה ופירות מהפסולת: עג) כשיודעת שהן וודאי שביעי': עד) החשודה אמעשרות ושביעי': עה) *דאף שיסמכן הע"ה, אפשר לטבלן אח"כ: משא"כ תנור הרס, אין טביל' בכ"ה; וכ"כ רחיים מדהוא גדול סריח' לי' למטבלי', גם א"א לנקותו יפה מהקמח הטמ' קודם טביל', ויתעכב מלטבלו, וביני ביני אתא לידי תקלה בו: עו) *דרוב ע"ה מעשרין הן: עז) בעיסה: עח) לסייע בגלגול, מדכבר הוכשר העיסה לק"ט מכלי ע"ה, ואף דקיי"ל דמותר לטמ' חולין מתוקנין, עכ"פ הכא משנתגלגל הוטבל לחלה והרי טבל רק לגרום לו טומ' מותר, ולא לטמ' בידי' [רמב"ם כט"ז מאוכלי' ה"ט]: עט) מה שהתירו לעיל: פ) *וכ"מ שתזהר כל מה שתוכל: פא) לברכו כשחורש בשביעי': פב) *בכל עת, אף דשלום שמו של הקב"ה:

פ"ן א) קודם שיגיע גט לידה, דגט חוב הוא לה ואין חבין לאדם רק בפניו [כלעיל פ"א מ"ו], ואף שאמר הבעל התקבל, אפ"ה מדאינו יכול לעשות שליח לקבלה, ה"ק התקבל והולך. מיהו כשהגיע גט לידה, מגורשת: ב) *דשליח לקבלה שעשתה האשה, נתגרשה מיד כשקבל השליח. וקיי"ל דאין לעשות שליח לקבלה רק מדוחק גדול [קמ"א כ"ט]: ג) *ר"ל מפני שבשליח לקבלה אינו יכול לחזור, לפיכ' אי אפשר שיחזור בעל בנירושין הא"כ אמר הבעל וכו': ד) דשבה"נ נ"כ שליח לקבלה הוא: ה) לשליח שיקבל הגט:

בידי

עיקר תוי"ט

א) התקבל כו' וכי מטא גיטה לידה ולא חזר מיגרשה. ואע"ג דבעל לאו בר שוויי שליח לקבלה הוא אפ"ה אמרי' דאדם יודע שאינו יכול לעשות שליח לקבלה. ונמר ותן לשם הולכה והתקבל והולך לא קאמר. גמרא: ב) התקבל. בגמרא דקדושין דמ"א ובלאה מלמד שהאשה עושה שליח ופי' רש"י קרי בי' ושלחה שלא מפיק ה"א: ג) לפיכך כו'. כיון דאמרן אין יכול לחזור אין לו תקנה לחזור אא"כ אמר בעל כו'. רש"י ועתוי"ט: ד) יחזור. כל זמן שלא הגיע הגט לידה שאינה מתגרשת אלא מדעת המגרש והוא אינה רוצה שיהא גט עד שיגיע לידה. רש"י: ה) התקבל. והוא חזר ואמר קבלתי. רש"י.

כיתי

שתי כיתי‏ו) עדים, שנים שאומרים בפנינו אמרה, ושנים שאומרים בפנינו קבל‏ז) וקרע‏ח), אפילו הן‏ט) הראשונים והן האחרונים‏י) או אחד מן הראשונים ואחד מן האחרונים ואחד‏יא) מצטרף עמהן‏יב). נערה המאורסה, היא ואביה‏יג) מקבלין את גיטה, רבי יהודה אומר אין שתי ידים זוכות כאחת, אלא אביה מקבל את גיטה בלבד, וכל שאינה יכולה לשמור‏יד) את גיטה‏טו) אינה יכולה להתגרש‏טז): ג קטנה שאמרה התקבל לי גיטי, אינו גט עד שיגיע גט לידה‏יז) לפי' אם רצה הבעל לחזור‏יח) יחזור, שאין קטן‏יט) עושה שליח, אבל אם אמר לו אביה צא והתקבל לבתי גיטה אם רצה לחזור‏כ) לא יחזור‏כא), האומר תן גט זה לאשתי במקום פלוני, ונתנו לה במקום אחר פסול‏כב)

הרי

תפארת ישראל

ז) *מיירי בשעת שגזרו האומות שלא יקיימו ישראל המצות, ולפיכ' אחר נתינת הגט, מיד היו הב"ד מאבדין הגט. [וס"ל דצריכו לעדים שנקרע? נ"ל משום דבלא נקרע אחר קבלתו בקרע ב"ד, אתי למימר דהדרי' ושליח לקבלה הוי, דלמא שליח להולכה, והרי לקולא לא אמרי' חזקה שליח עושה שליחותו באיסו' דאורייתא [כגיטין ס"ד ב'] רק בדרבנן [כעירובין דל"א ב'], ואתו דלמא חזר וביטל השליחות קודם שהגיע גט לידה]. מיהו לא הוה כל כת כמעידי' על חצי דבר של עדות דלא מהני? דשאני הכא שראתה כל כת כל מה שצריכ' לראו'. אמנם בלא נקרע הגט, ונתקיים חתימת עדי הגט, א"צ עדי מסירה, רק שיאמר השליח שקבלו בפני ב' [אה"ע קמ"א י']; אבל בקבלה הגט ע"י שליח להולכ', א"צ רק ב' עדים שקבלה הגט ע"י השליח, וא"צ עדים שעשאו הבעל שליח, דהמנוהו רבנן לשליח נגד ערעור דבעל כלעיל רפ"א [וי"א דכשבעל כופר הר"ז ספק מגורשת [קמ"א ס"א]: ח) *שביכן מעידין על האמיר' והקבלה, ול"א מסתברא שסוכרתן להעיד שקר, דהיך יזדמן שיראו ב' הדברי' שמסתמא בב' עיירות היו, מדלא קבלתו היא עצמה לגט מהבעל: ט) שליש: י) שמעיד עם זה ועם זה: יא) היא או אביה: יב) ממיעוט דעת שבה מקטנות'. וי"א דשיעורא בנותנין לה צרור וזורקה אגוז ונוטלה. וי"א בת ו' או ז' שנים, כל חד לפום חורפה: יג) *וי"א אפי' בקבל אביה גיטה אינה מתגרשת [קמ"א ו']: יד) *כשאין לה אב, דביש אב, אביה ולא היא: טו) ודוקא כשמתגרשת בעודה ארוסה או בנשואה לא, דמשנשאת אין לאביה רשות בה [רש"י קדושין דף מ"ג ב' ד"ה היא] וכן פסקינן להלכה [אה"ע קמ"א ס"ג]: טז) דאולי בעל מקפיד שלא

ר"ע מברטנורה

שתי עדים: שנים שיאמרו בפנינו אמרה לו לקבלו: ושנים שיאמרו בפנינו קבל וקרע. ובשעת הגזירה שהיו שגזרו על המצות והיו קורעים גט מיד שלא יראוה(ח): ואפילו הן כו'. השנים שאמרה בפניהם הם עצמם ראו שקבלו: או אחד מן הראשונים ואחד מן האחרונים ואחד. שליש. שנעשה עד בזו ובזו מצטרף עמהם: היא ואביה. או היא או אביה. היא יש לה יד דהא גדולה היא. ואביה נמי זכאי לקבלו: אינה מתגרשת. ואפילו בקבלת אביה דכתיב (דברים כ"ד) ושלחה מביתו מי שמשלח ואינה חוזרת יצאה זו שמשלחה וחוזרת: ג במקום אחר פסול. שהבעל מקפיד

שאין

עיקר תוי"ט

ו) שתי כתי כו'. ולא הוה כל כת מעידה על חצי דבר בלבד דהא מנה אמר דבר ולא חצי דבר דכל כת ראתה מה שיכולה לראות באותה שעה. תוס': ז) קבל. כשאין מכירין חתימת העדים החתומים על הגט. אבל אם נתקיימה חתימתן א"צ שתהיה עדי מסירה רק שיאמר השליח שקבלו בפני שנים. טור ועתוי"ט: (ח) ולכאורה ק"ל דלמאי נ"מ מעידין כן. ונ"ל משום דאע"פ שיש גזירה. ומש"ה נקרע. צריך שיעידו על כך דלאו כ"ע מסקי אדעתייהו דמש"ה לא יביאנו בידו ויאמרו אלו היה אמת היה לו להסתכן בנפשו ולהביאו ויוציאו לעז: ט) אפילו הן כו'. סד"א דמתני כשיקרא שהאיך אפשר שנזדמן הדבר שאותן בעצמן ששמעו השליחות ראו הקבלה דמסתמא הבעל והאשה בשתי עיירות הן כיון ששוה ממנה שליח ואינה מקבלתו מיד הבעל. ומש"ה הדר תני ואו' מצטרף עמהם דסד"א דנהי דלתרי לא חיישינן דמשקרי אחד מיהא חיישינן קמ"ל. הר"ב: י) לשמור. יש חילוף גרסאות בזה כיודעת לשמור רש"י וסייעתו גורסין שהגיע לעונת הפעוטות. ולגי' הרי"ף וסיעתו שהגיע למדת צרור וזורקתו אגוז ונוטלתו: יא) שאין קטן כו'. והע"י פי' לה חזר הא בגט מדין ידה אהרבי ועי'

הוי"ט

הרי היא במקום פלוני, ונתנו לה במקום אחר, כשר(טז). האשה שאמרה התקבל לי גיטי במקום פלוני, וקבלו לה במקום אחר פסול(טו) רבי אליעזר מכשיר(יז). הבא לי(יג) גיטי ממקום פלוני והביאו לה ממקום אחר כשר(יח): ד הבא לי גיטי(יט), אוכלת בתרומה עד שיגיע גט לידה, התקבל לי גיטי, אסורה לאכול בתרומה מיד(כ)(יד), התקבל לי גיטי במקום פלוני, אוכלת בתרומה עד שיגיע גט לאותו מקום(כא) רבי אליעזר אוסר מיד(כב): ה האומר כתבו גט ותנו לאשתי(כג) גרשוה(כד) כתבו אגרת(יז) ותנו לה(כג), הרי אלו יכתבו ויתנו(כד), פטרוה(כג) פרנסוה(כה) עשו לה

כנימוס

ר"ע מברטנורה

שאין רצונו שילעיזו עליו שם: הרי היא במקו' פלוני. אינו אלא כמראה מקום שם המלאכה: ורבי אליעזר מכשיר. דסבר איהו דמדעתיה מגרש. איכא קפידא. איהי דבעל כרחה מתגרשת(יב) מראה מקום היא לו. ואין הלכה כר' אליעזר: ד הבא לי גיטי אוכלת בתרומה. אם אשת כהן היא. עד שיגיע גט לידה: לאותו מקום. שכך אמרה לא תהא שלוחי אלא שם(טו): ורבי אליעזר אוסר מיד. משפירש מאצלה. ור' אליעזר לטעמיה דמכשיר כשקבלו במקום אחר. דמראה מקום היא לו. ומשעת קבלה איגרשה לה. לפיכך משעה שפירש מלפניה אסורה שמא מצאו חוץ לעיר וקבלו שימנו(טז). ואין הלכה כרבי אליעזר: ה כתבו אגרת וכו'. שהגט קרוי אגרת. שכך כתוב בו ואגרת שבוקין: פטרוה לא אמר כלום. דלמא לשון פטור וחובה קאמר להקל מעליה חובות שחייבת: פרנסוה. לשון עשיית צרכיה כמו מוליכים לפרנסה וכו'. הלכך לא ידעינן אי צרכי הגט הוא. שלא תהא זקוקה

ליבם

תפארת ישראל

ילעיזו עליו שם: טז) דמראה מקום הוא לו [כקדושין פ"ב מ"ד]: יז) *כיון דבבעל תליא לגרשה בכל מקום וודאי מראה מקום היא לו; ורבנן ס"ל דעכ"פ אין טופה בעל לגרשה בע"כ ע"י קבלתו של זה: יח) *לכ"ע, מדיכול לכופה להתגרש ע"י שליח להולכ': יט) והיא אשת כהן: כ) שמא השתא קבלו: כא) *אע"ג דכשקבלו במקום אחר, אף דמטי אח"כ לאותו מקום אינו גט, כמ"ג? הכא מיירי שאמרה התקבל במקום פלוני, ואם תמצא להבעל במקום אחר, שקליה; הרי לא קפדה, והא דקבעה לי' מקום, ה"ק לשליח, בכל מקום שתקבלו, לא יהא גט עד שתגיע למקום פלוני [ולבאור' הי' נ"ל דגם בהבה באמרה הרי בעלי במקום פלוני התקבל לי גטי ממנו, דהגט כשר, דמ"מ מבעל דכל שאמר כהך ליסנא אמרינן מראה מקום הוא לה, ה"נ גבי הבה; והא דנקט לעיל [במ"ג] דדוקא באמרה הבא לי גטי ממקום פלוני דהוה גט, רבית' קמ"ל דאפי' ליכא למימר מראה מקום אפ"ה בהבא לי גטי כשר. אלא דק"ל מ"ד למה אצטריך השים לתרולא למשנה דמיירי דבכל מקום שתקבלו לא יהא גט עד וכו', נוקמ' בשמראה לו מקום כנ"ל?]: כב) משהלך מאתה, דאזיל לטעמי' במ"ג דמראה מקום היא לו, ושמא מצאו לבעל מיד: כג) או שאמר: כד) דכולן לשון גירושין הן: כה) דאפשר שכוונתו שיפטרוה מבע"ח

ושיפסקו

עיקר תוי"ט

תוי"ט: (יב) דמנא ידעה דניחא ליה לבעל למתבה התם. רש"י: (יג) הבא לי כו'. אפי' לרבנן דכיון דאינה מתגרשת בקבלתו ליכא קפידא כשמביאו לה ממקום אחר. הר"ן: (יד) מיד. שמא קבלו כבר ואע"ג דהוא"ל חזקי אשה בחזקת שלא נתגרשה. חומרא הוא שהחמירו חכמים. משום דחזקה שליח עושה שליחותו אע"ג דאין ביד השליח לעשות שמא לא יתן לו הבעל גט כו'. תוס': (טו) ובגמרא פריך וכיון שקבלו במ"א היכי הוי גיטא כלל והתנן ברישא התקבל כו' וקבל לה במ"א פסול ומוקמינן לה בדא"ל קבל גיטא במתא מחסי' וזימנין דמשכחת ליה בבבל כיון דהדר א"ל הכי מכלל דלא קפדה אי מקבל ליה בדוכתא אחרינא. וכא דקבעה ליה עיקר במתא מחסיא הכי קא"ל מקבל כל היכא דמשכחת ליה שקול ליה מיניה. גיטא לא להוי עד דמטית למתא מחסיא. גמרא: (טז) ובגמרא פריך פשיטא. ומשני ל"צ דאיתיה לבעל במזרח. וה"ל זיל במזרח וקאזיל במערב מ"ד במערב הא ליתיה קמ"ל דלמא בהדי דקאזיל מפגע פגע ביה עמ"ש רפ"ח דתרומות בשם הירושלמי:

(יז) גט כו' כולהו ל' בני אדם הם. לקרות ספר כריתות אשה. גט גרושין. אגרת. רש"י:

ומדלא

כנימוס[כו] עשו לה כראוי, לא אמר כלום. בראשונה היו אומרים היוצא בקולר[כז] ואמר כתבו גט לאשתי, הרי אלו יכתבו ויתנו[כח], חזרו לומר אף המפרש[כט] והיוצא בשיירא[ל], רבי שמעון שזורי אומר אף המסוכן[לא]:
ו מי שהיה מושלך בבור, ואמר כל השומע את קולי יכתוב גט לאשתי[לב] הרי אלו יכתבו ויתנו[לג]. הבריא שאמר כתבו גט לאשתי, רצה לשחק בה[לד]. מעשה בבריא אחד שאמר כתבו גט לאשתי, ועלה לראש הגג[לה] ונפל ומת, ארשב"ג אמרו חכמים אם מעצמו[כ] נפל, הרי זה גט[לו], אם הרוח דחאתו אינו גט:
ז אמר לב' תנו גט לאשתי[לז], או לג' כתבו גט ותנו לאשתי, הרי אלו יכתבו ויתנו[לח] אמר לשלשה תנו גט לאשתי, הרי אלו יאמרו לאחרים ויכתבו[לט]. מפני שעשאן בית דין, דברי ר"מ וזו הלכה העלה רבי חנניה איש אונו מבית האסורין[מ], מקובל אני, באומר לג' תנו גט לאשתי, שיאמרו לאחרים ויכתבו, מפני שעשאן בית דין, אמר רבי יוסי[כא] נומינו לשליח[מא], אף אנו מקובלין שאפי' אמר לבית דין הגדול[כב] שבירושלים תנו גט לאשתי, שילמדו ויכתבו[מב] ויתנו

תפארת ישראל

ושיעסקו בצרכיה: כו) כנהוג: כז) *יוצא בשלשלת שמשימין סביב לצואר מי שיוצא ליהרג [כסנהדרין ד"ז ב'], מיהו גם בנתפס על עסקי ממון, כל קולר בחזקת סכנה: כח) דאגב פחדי' שכח לומר תנו, אבל כך נתכוון בדבריו: כט) ליס: ל) [קאראוואנע], שיוצא בחבורה למדבר במקום סכנה, וטרוד עי"ז, אף שאין סכנתו ברור כ"כ כיוצא בקולר: לא) בחולי: לב) *ופירש שמו ושמה ועירם: לג) *ברהוהו חי בשעת נתינה, ולא חיישי' שיתכוון לקלקלה: לד) מדלא אמר תנו: לה) אחר שקבלה הגט: לו) דסופו מוכיח דדעתו מתחילה לכך הי', ובבהילתו שכח לומר תנו: לז) *דבב' אף שלא אמר כתבו לא שווינהו ב"ד, לפיכך יכתבו אחד מהן, ויחתמו שניהן, דקיי"ל הוא סופר ועד כשר [כלקמן פ"ט מ"ה], ואם כתבו שניהן הגט והתנוהו, לחלקת מחוקק פסול גט שנכתב מב' בני אדם ולרפ"ח [אה"ע ק"כ] כשר: לח) ולא יאמרו לאחרים לכתוב ולחתום, דלא ב"ד שווינהו רק עדים: לט) *ולאחרי' ויחתמו: מ) של רבי עקיבא: מא) *אמרנו להכניס בלית של הלכה זו: מב) *אף דת"ה צריך שידע, שהוא', כתב, אלא

ר"ע מברטנורה

ליצם. אי צרכי מלבוש וכסות הוא: כנימוס. כחק. לא ידעינן אי חק גט. אי חק מזון וכסות וכן כראוי: היוצא בקולר. ליהרג בדין המלכות: ואמר כתבו. אע"פ שלא אמר תנו: יכתבו ויתנו. דאגב פחדיה טריד ולא פריש: המפרש ליס: והיוצא בשיירא. למדברות: המסוכן. חולה (יח). והלכה כר"ש שזורי: ו ואמר כל השומע את קולו. ופירש שמו ושם עירו (יט). רצה לשחק בה. הואיל ולא אמר תנו: מעשה בבריא. מפרש בגמרא דחסורי מחסרא והכי קתני ואם הוכיח סופו על תחלתו. ה"ז גט ומעשה נמי בבריא וסי' והלכה כרשב"ג: ז אמר לשנים תנו גט לאשתי. אע"ג דלא אמר כתבו ותנו. הרי אלו יכתבו בעצמן ולא יאמרו לסופר אחר שיכתוב. ולא לעדים לחתום דלאו ב"ד שויתהו לצוות על אחרים אלא עדים שויתהו. וכן כן שלוחיו כן עדיו. ואם אמר לג' כתבו ותנו גט לאשתי. אע"פ שכן ראוין ליעשות ב"ד כיון דבהדיא אמר להו כתבו. לאו ב"ד שויתהו. אלא עדים. אמר לג' תנו. ולא אמר כתבו: הרי אלו יאמרו לעדים אחרים. לכתוב ולחתום. וליתן. מפני שעשאן ב"ד: מבית האסורים. מתמו של ר"ע שהיה חבוש בבית האסורים: נומינו לשליח. אמרינו לגירי תיובתא בנעשה שליח בהלכה זו לאומרה בבה"מ: ילמדו. אם אינם

עיקר תוי"ט

(יח) ומדלא כי תולה המסוכן ש"מ דכל תולה מסוכן קרי ליה ועמ"ש הר"ב פ"ד דטבול יום מ"ה. ועתוי"ט: (יט) ושם אשתו ושם עירה: כ) מעצמו. דדעתו מתחלה היה לכך וסופו הוכיח וה"ל כמפרש ליס ומסוכן רש"י: כא) אזור י'. נגמרה הלכה כר"י דאמר מילי לא מימסרן לשליח: כב) לב"ד הגדול. אית עין כשמגנו שב"ד הגדול שבירושלים

ויתנו לה מג). אמר לעשרה כתבו*) גט לאשתי מד), א' כותב ושנים חותמין, כולכם

*) גמרא ותנו

ר"ע מברטנורה | תפארת ישראל

שאינם יודעים לכתוב. ילמדו לכתוב. עד שיכתבוהו הן בעצמן · פ"ז

מילה [כחולין ד"ט א', וסימנך. לעבדו ש'כ'ם' אחד]? נ"ע דמיירי באין העדים מכירין כתב עברי. והרי צריך שיקראוהו קודם נתינה [כגיטין י"ט ב']; והרי רק בשעת הדחק גט כשר בכל לשון [כאה"ע קכ"ו]; ור"ל דאע"ג דת"ח צריך שידע כתב, היינו שום כתב בעולם והרי לכתחילה צריך לכתוב הגט בכתב עברי. א"נ דהא דאמרי' דת"ח צריך שידע לכתוב, היינו אפילו אינו יכול לאמן ידיו לכתוב האותיות כדינן שלא יתדמה שום אות לחבירו והרי בזה צריך ליזהר בגט, ולזה צריך אומנות יתירה שילמדו שלא יקלקל הגט. ואף דעכ"פ ב"ד הגדול צריכין שיהיו יודעין כל הלשונות? עכ"פ א"ל שידעו כל מיני כתב הלשונות [כסנהדרין י"ז]: מג) *ולא יאמרו לאחר לכתוב, דמילי לא ממסרן לשליח [מיהו דוקא באומר אמרו. אבל בלא אמר אמרו מודו כ"ע דמילי לא ממסר [כפ"ז מ"ב], ואי"ל התם תיפוק ליה משום קפידא דבעל, דדלמא מקפיד שיכתבו הם ולא אחר [כגיטין כ"ט א']? יש לומר דאי משום האי טעמא בתלה מותר [כפ"ג מ"ה ואה"ע קמ"א סל"ה]. אמנם בטעמא דמילי לא ממסרן לשליח כ' רש"י [גיטין דס"ו ב'] דדוקא בשליח ששלחו עם גט דמסר לו מידי, שליח עושה שליח; משא"כ באומר כתבו, דלא מסר לשליח מידי, אין בדברי' כח לחזור ולהמסר משליח לשליח. ולמרדכי כ"פ דלעיל, הכא ה"ט דכל שנעשה שליח לדבר שלא נגמר הענין, אין שליח חוזר ועושה שליח; לפיכך בשליח עם גט דנגמר הענין מדמסר לו הגט שיכול לגרש בו בע"כ, מני שליח משוי שליח; אבל באומר כתבו, בכתיבה הרי עדיין לא נגמר הענין. והנ"מ בין רש"י למרדכי. בשליח קידושין, לרש"י מני שליח משוי שליח, דהרי מסר לשליח הראשון הפרוטה; ולמרדכי לא, משום דעכ"פ עדיין לא נגמר הענין, דשמא לא תרצה לקבל הקידושין. וכובאו ב' הדעות באה"ע [סי' ל"ה ס"ו וסי' ל"ז ס"ה]. ועוד נ"מ בדיהיב בעל לסופר קלף לכתוב עליו הגט, לרש"י בכה"ג שליח עושה שליח, ולמרדכי עכ"פ בכתיבה לא נגמר הענין, ואין שליח עושה שליח; וכן משמע מדברי הפוסקים כמרדכי, מדלא חלקו בכך [באה"ע ק"כ סק"ד]. מיהו בשליח לקבלה שעשתה האשה, לפי הטעמים הנ"ל לכ"ע אין שליח עושה שליח, דהרי לא יהבא ליה לשליח ולא מידי, וגם לא נגמר הענין עדיין, דמי יודע אם יתרצה הבעל לתת לו הגט. וכ"כ העצמות יוסף רפ"ב דקידושין בשם תוס' רי"ד. אבל בשם הריטב"א שם כ' דבשליח לקבלה מני שליח משוי שליח. ולפע"ד דריטב"א ס"ל כמרדכי הנ"ל מיהו ס"ל דוקא בשליח דכתיבה, מחשב שלא נגמר הענין, דבכתיבת גט אין שם גמר, וכ"כ בשליח שולכת פרוטת הקדושין, אולי לא תתרצה האשה לגמור הענין לקבל הקדושין; משא"כ בשליח לקבלה, שיא עשאתו שליח על גמר הענין לקבל הגט, וא"צ אח"כ שום דבר. ואילה"ק לריטב"א, ממ"ד בקדושין [דמ"א א'], מנ"ל דבקדושין שלוחו של אדם כמותו? וכ"ת דילפינן מגירושין, מה לגירושין שכן ישנן בע"כ. וק"ל הרי בפירוש אמרי' מקמי הכא לגבי גט ושלחה מלמד שהאשה עושה שליח, אף שאינה מתגרשת בע"כ דבעל? בשלמא לתוס' רי"ד י"ל דקושי' הש"ס דבקדושין מנ"ל דשליח שעשה שליח, דס"ל כרש"י דשליח קידושין באמת שליח משוי שליח מדיהיב ליה לשליח מידי, ובהא ליכא למימר דנילף מגירושין, דיי"ל שאני גירושין שכן ישנו בע"כ, דליכא למימר הרי שליח של אשה משוי שליח אף שאינו בע"כ דבעל, ליתא דהרי לתוס' רי"ד באמת אין שליח קבלה עושה שליח, אבל לריטב"א דס"ל דגם שליח לקבלה מני עביד שליח, ק' שפיר דהיכא קא' הש"ס שכן ישנו בע"כ, הרי בשליח שלה אינו בע"כ דבעל? נ"ל דהכי מקשי הש"ס, דלמא דוקא בעל בגט מני משוי שליח, מדכחו גדול לגרשה בע"כ, וגם אשה המתגרשת מני משוי שליח, מדאין במעשיה ממשות כל כך שיהיה צריך שתעשה היא בעצמה; דוגמת מ"ד [פסחים דפ"ח א'] דהי שה לב"א לאו דאו', ממנן על הפסח אפי' שלא מדעתן. מיהו עוד יש דיעה להגאון [הובא באה"ע קמ"א כמ"ג], דכשרשה האשה אותו לעשות שליח, גם שליח לקבלה מני משוי שליח. אבל אין להקשות נ"ל קרא בשבועת עדות דאין משביעין ע"י שליח [כשבועות דל"ה א'], הרי בל"ז מילי לא ממסרן לשליח? וכ"כ בנדרים [ד"ח ב'] בעי לן אי בעל יעשה שליח לחרטת אשתו, וק' הרי מילי ניהו שהספר היא לבעל ובעל לחכם? י"ל דבעל דבר עצמו שפיר מני משווי שליח אפי' במילי לחוד, ואפי' לא מסר לו מידי [וכ"כ פ"י רפ"ב דקידושין] והכי אפי' בשליח שעשה שליח דוקא בשלה שליח א' לב' מעצמו, אבל כל שא"ל הבעל שיעשה שליח שני, מני משווי שליח ב', וכהומר אמרו לסופר ויכתוב וכו' [גיטין דס"ז ב']. ובני הרב המאה"ג מהו' ברוך יצחק שליט"א הגאבד"ק ל"ב, תירץ, דהיכא דכל הענין רק מילי הם, כשבועות ונדרים שאין בהן מעשה כלל, בכה"ג מילי ממסרן לשליח, עכ"ל. והומר, שישו בני מעי! דנפק מנך טעמ' מלפך, דיפה דבריו מדברי, דלתרוצי הנ"ל עדיין קשה מה מקשו תוס' [יבמות דק"א ב'] ד"ה וקראו לו ולא שלוחן, דנילף מהתם דאין שליח של אדם כמותו? ולדברי, מה קו'. דלמא משום דבוקראו לו אינן בעל דבר, ומילי לא ממסרן לשליח? ולדברי בני הרב נ"י לא"ע דעת שפתי רבותינו ברור מללו]. מיהו אכן קיי"ל גם באומר אמרו אפי' ייחד הבעל את הסופר והעדים, אם גרשה הו"ל ספק מגורשת [כאה"ע ק"כ ס"ד]; ועמ"ש רפ"ב דקידושין: מד) לרבותא דסיפא נקט י'; מיהו ה"ה בפחות מזה

עיקר תוי"ט

שבירושלים לא יהיו בקיאים בכתיבה לפי בהתנאי בב"ד שיהיו חכמים לא שיהיו סופרים. הר"ש: ומ

כולכם כתובו כג), אחד כותב וכולם חותמין, לפיכך אם מת אחד מהן, הרי זה בטל:

פ"ז **מי** שאחזו קורדייקוס א) ואמר כתבו גט לאשתי, לא אמר כלום ב) אמר כתבו גט לאשתי, ואחזו קורדייקוס, וחזר ואמר אל תכתבו, אין דבריו האחרונים כלום ב). נשתתק ג) ג) ואמרו לו נכתוב גט לאשתך, והרכין ד) בראשו, בודקין אותו שלשה פעמים ה) אם אמר על לאו לאו ה) ועל הן הן ו) הרי אלו יכתבו ויתנו ז): **ב** אמרו לו נכתוב גט לאשתך ח), ואמר להן כתובו ו), אמרו לסופר וכתב ולעדי' וחתמו, אעפ"י שכתבוהו וחתמוהו ונתנוהו לו, וחזר ונתנו לה, הרי הגט בטל עד שיאמר לסופר כתוב ולעדים חתומו ט): **ג** זה גיטך אם מתי י) זה גיטך אם מתי מחולי זה יא) ז) זה גיטך לאחר מיתה ט), לא אמר כלום יב) י), מהיום אם מתי יא),

ר"ע מברטנורה

פ"ז מי שאחזו קורדייקוס. שנתבלבלה דעתו מחמת שד השולט על השותה יין חדש(א): אין בדבריו האחרונים כלום. וה"ל לחזור ולשאלו אחר שנתיישבה דעתו. אלא כותבים הגט וסומכים על דבריו הראשונים. ומיהו כל זמן שדעתו מבולבלת. אין כותבין הגט: הרכין. הטה(ד): בודקין אותו. בדברים אחרים: הרי אלו יכתבו ויתנו. אם הרכין על הגט הרכנת הין: **ב** אמרו לו. לבריא או לשכיב מרע הוא: נכתוב גט לאשתך. שלא הוזקק לידה: **ג** זה גטך אם מתי, לא אמר כלום. דמשמע לכשאמות ואין גט לאחר מיתה(ח): מחולי זה. משמע מחולי זה ואילך וכיון שמת מתוך החולי נמצא שאין הגט חל אלא לאחר

תפארת ישראל

ה"ה; וכל כתובו שנזכר במשנתינו היינו לאמר כתבו וחתמו [א"הע ק"כ]:

פ"ז א) *חולי שמבלבל שכל האדם וה"ה מי שהוא שכור כלוט; אבל כשלא הגיע לשכרות לוט, כל מעשיו קיימין, ובעבר עביר' נהרג עליה [ח"מ רל"ה כ"ב]: ב) *ולהכי, אחר שנתיישב דעתו כותבין ונותנין ואין צריך לחזור ולשאלו; אבל כל זמן שדעתו מבולבלת, אם כתבו ונתנו, לטור בטל מדאו' [א"הע קכ"א ב'] ולרמב"ם פסול רק מדרבנן, ולהכי יש חלוק אם רפואתו היא בידינו הר"ז פסול, ואם לאו אינו גט: [שם]: ג) *נעשה אלם: ד) הטה: ה) בג' דברים שאינן מצויין; כגון לשאול לו בחורף אם היום גדלו' פירות באילן, ובקיץ אם שלג אפשר שיפול היום וכדומה: ו) כלומר הטוב' כראוי: ז) ויבדיקוהו בג' מיני הן וג' מיני לאו בסירוגין, חד לאו וב' הן, וב' לאו וחד הן [קכ"א]: ח) שלא הוזקק לידה: ט) *דמילי לא ממסרן לשליח [כסוף פ"ג]: י) *כך אמר בריא: יא) *כך אמר שכ"מ; הו"ל כאילו אמרו זה גיטך וכו': יב) *דאין גט לאחר מיתה. וי"א דלר' יוסי דס"ל זמנו של שטר מוכיח עליו, הו"ל כאמר מהיום,

עיקר תוי"ט

כג) **כתובו**. ול' שצריך שיאמר ג"כ חתומו וכ"כ הב"י:

(א) והא דנקט קורדייקו' שמה גמרא: ב) **כלום**. ואפי' אמר כתבו ותנו תוס': ג) **נשתתק**. לאו שהאחז קורדייקוס קאי אלא אדם שנעש' אלם מחמת חולי. רש"י: (ד) ויט שמים (ש"ב כ"ב). מתרגמינן וארכין [illegible] רש"י. ובתוס' הקשו לא כך מתרגם הרכינו הר"ן: ה) **לאו**. שרומז על שותק לאו. הרכנה שדרך בני אדם להרכין על לאו. ועל הן הרכנה הן. ועתוי"ט: ו) **כתובו**. מסקינן בגמרא דהולה ר"י (דס"פ דלעיל) דאף (דע"כ שהיו ג' דאלו לב' אפי' ר"מ מודה רש"י) ודאמר כתבו ל"ד דה"ה שהו נמי פסול כדקתני סיפא עד שיאמר כו' והוכחא דהכ' לתתני ולאשמועי' כו' ול"מ קאמר ל"ת היכא דלא אמר תנו אלא אפי' אמר תנו לא. ור"מ היכא דלא אמר לבי תלתא אלא אפי' אמר לבי תלתא לא: ז) **אם מתי כו'**. בריא שאמר אם מתי. חולה שאמר אם מתי מחולי זה. הר"ן: (ח) שכן הדין בכל התנאים שהאומר ה"ז גיטך אם תעשה דבר פלוני אם לא תעשה. אין הגט חל אלא מאותו זמן ואילך כדתנן לק' פ"ט. ה"ז גיטך אם לא באתי מכאן ועד י"ב ח"ח אינו גט. הר"ב ועתוי"ט: ט) **לאחר מיתה**. לא הוה ע' ופל"ל א'. אלא ה"ק הרי זה גיטך אם מתי מן' נפש' כלומר לאחר מית' ולא אמר כלום: י) **לא כו'**. ודלא כרבי יוסי דת"ז פ"ח דב"ב דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו ואפילו לא אמר מהיום כמאן דאמר דמי. גמרא. דבגיטין לא חיישינן לדר"י הר"ב:

יא) **מהיום א"מ**. דלי תשי פשי לבוונה משמע. משמע כמעכשיו ומשמע כלאחר מיתה לא מהיום

מעכשיו אם מתי הרי זה גט. מהיום לאחר מיתה, גט ואינו גט[יג] ואם מת חולצת ולא מתייבמת. זה גיטך מהיום אם מתי מחולי זה, ועמד והלך בשוק, וחלה ומת, אומדין אותו, אם מחמת חולי הראשון מת, הרי זה גט, ואם לאו אינו גט[יד]: ד לא תתיחד עמו[טו] אלא בפני עדים[טז]. אפילו עבד אפילו שפחה חוץ משפחתה מפני שלבה גס בה[יז]. מה היא באותן הימים[יח] רבי יהודה אומר כאשת איש לכל דבריה[יט] רבי יוסי אומר מגורשת ואינה מגורשת[כ]: ה הרי זה גיטיך על מנת שתתני לי מאתים זוז, הרי זו מגורשת[כא] ותתן. על מנת שתתני לי מכאן ועד שלשים יום, אם נתנה לו בתוך ל' יום מגורשת[כב]. ואם לאו אינה מגורשת[כג]

ר"ע מברטנורה

מיתה: מהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט. מספקא לן אי תנאה הוי מהיום אם אמות. וכיון שמת נתקיים התנאי ונמצא שהוא גט משעת נתינתו. אי חזרה הוי שחזר בו ממאי דאמר מהיום ואמר לאחר מיתה יהא גט ואינו כלום כיון דלא אמר מהיום אם מתי: חולצת. שמא אינו גט: ולא מתייבמת. שמא גט הוא והויא לה גרושת אחיו וקיימא עליה באיסור כרת: ד לא תתיחד עמו. זה שנתן גט ואמר לה מהיום אם מתי לא תתיחד עמו. שמא יבא עליה ותהא צריכה גט שני. דחיישינן שמא בעל לשם קדושין: מה היא באותן הימים. לאו ארישא קאי (יב) באומר מהיום אם מתי. דהויא ודאי לכי מיית אגלאי מלתא דהוי גט משעת נתינה והבא עליה פטור. אלא באומר לה במסירת הגט הרי זה גטך והתגרשי בו מעת שאני בעולם אם מתי. ר' יהודה סבר סמוך למיתה הוא דהוי גט ומקמי הכי אשת איש היא. רבי יוסי סבר מכי יהיב לה גיטא כל שעתא מספקא לן דלמא זו היא שעה הסמוכה למיתה והוי גט ספק ואע"ג דהי טפי אין ברירה הלכך ספיקא היא. והבא עליה באשם תלוי: ה הרי זו מגורשת ותתן. מגורשת מעכשיו משעת קבלת הגט וחייבת ליתן מה שהתנה עמה. ואם אבד הגט או נקרע קודם שתתן אינה צריכה גט אחר דכל האומר על מנת

כאומר

א"ד

תפארת ישראל

ושמא הלכה כמותו [קמ"ה]: יג) דמספקא לן אם תנאה הוא דהיינו אם אמות יהיה גט מהיום, ולפ"ז כשמת נתקיים התנאי, ומגורשת משעת נתינה, או חזרה הוא, שחזר בו ממה שאמר תחלה מהיום, רק שלא יהא גט עד אחר מיתה: יד) *ולכתחילה אין לגרש בתנאי [רק מדוחק, כגון שהבעל כהן, או שהכתובה מלטער]. רק יעשו חרם וקנס שיחזרו לישא זא"ז [קמ"ה ט']. וכשמגרש בתנאי, לא יכתבו התנאי תוך הגט, ולא יאמר לסופר ולעדים לכתוב ולחתום בתנאי, רק יכתבו גט כשר, ובשעת כתיבה מתנה על תנאי כך וכך [קמ"ז]: טו) *עם המגרש על תנאי: טז) *אפי' ע"א, ואפילו עבד או שפחה, ושני נשי בנכנס ויוצא. אבל בנתיחד עמה בלי נכנס ויוצא, חיישי' שמא בא עליה קודם קיום התנאי, וביטל התנאי וחזר וקדשה בביאה [קמ"ח]: יז) *[פערטרויט] [וכ"ל שהוא מלשון מחד גיסא, דהיינו לד, וה"נ ר"ל מלודדת ומקורבת עמה]: יח) *בגרשה בחליו על תנאי מהיום: יט) *דודאי התכוון בתנאו שיתאחר זמן חלות הגט, עד שעה א' קודם למותו: כ) *דשמא לא יתקיים התנאי. ולא קאמ' הר"ז ספק מגורשת? דכל מקום דקאמ' מגורשת ואינה מגורשת בעל' חייב במזונותיה: כא) *מעכשיו, ואפי' אבד הגט קודם קיום התנאי, עכ"פ כל על מנת כמעכשיו דמי: כב) *ולא אמרי' דרק לזרזה אמר ל' יום:

אנטפל

עיקר תוי"ט

כמאן דא"ל מעכשיו דמי. לא א"ל מהיום כמאן דא"ל לאחר מיתה דמי. גמרא: (יב) כ"פ רש"י והקשו התוס' דליכא דמה היא שהוזכר כו' משמע דקאי אמאי דלעיל מיניה. לפיכך פי' דקאי אמהיום אם מתי. ור' יהודה סבר שדעתו לאחר הגט כל מה שיוכל רק שיחול מהיום שעה א' סמוך למיתתו ולפיכך היא כא"א לכל דבריה. ולדידיה בריאת דלא תתייחד כו' לא הוי טעמא משום חששא דקדושין. דהא עדיין אינה מגורשת אלא טעמא משום גט ישן ור"י מספק ליה אי מהיום ממש קאמר והרי היא כפנויה או מעת שאני בעולם והוית א"א עד שעה א' סמוך למיתתו. ולא הוי טעמא משום דאין ברירה. דאי משום דאין ברירה. לא הוה לחול הגירושין כלל. אע"ג דהוברר הדבר לבסוף כיון דאין ברירה: יג) מו"מ. ולא הגן ספק מגורשת דכשאמרו בלבון מו"מ. בעלה חייב במזונותיה כדאיתא בגמרא: יד מגורשת. פשיטא מ"ד קפידיה לאו קפידא ולזרזה קאמר

רח"ל

רבן שמעון בן גמליאל, מעשה בצידון באחד שאמר לאשתו הרי זה גיטך על מנת שתתני לי אצטליתי כג), ואבדה אצטליתו ואמרו חכמים תתן לו את דמיה כד): ו הרי זה גיטיך על מנת שתשמשי את אבא, על מנת שתניקי את בני, כמה היא מניקתו שתי שנים כה)[טו] רבי יהודה אומר י"ח חדש. מת הבן או שמת האב כו), הרי זה גט כז). הרי זה גיטיך על מנת שתשמשי את אבא שתי שנים, על מנת שתניקי את בני שתי שנים, מת הבן (או שמת האב) או שאמר האב אי אפשי שתשמשני, שלא בהקפדה כח) אינו גט, רבן שמעון בן גמליאל אומר כזה גט, כלל אמר רשב"ג כל עכבה שאינה הימנה הרי זה גט כט): ז הרי זה גיטך אם לא באתי מכאן עד שלשים יום, והיה הולך מיהודה לגליל, הגיע לאנטיפטרס ל) וחזר לא) בטל תנאו לב). הרי זה

גיטיך

תפארת ישראל

כג) *[מאנטעל] בלשון לאטיין סטאלא: כד) *ואילה"ק למה צריכה ליתן מעות להוי כמת הבן לקמן מ"ו, דא"ל להניק ואפ"ה הוה גט? י"ל שאני הכא דאפשר שיקנה במעות אצטלי' אחרת, ורבנן פליגי עלי', וקיי"ל כרבנן. מיהו בנתרצה במעות י"א דמהני [קמ"ג]: כה) *ר"ל זה זמן הנקה, שבתוך זמן זה צריכ' לקיים תנאו, אבל בשימוש האבא, כל עת שתרצה תשמשתו. אבל שיעור הנקה ושמוש לא פירש מתני', י"א דסגי ביום א', וי"א בשעה א' סגי, אבל י"א דשיעור הנקה כל כ"ד חודש, ושיעור שימוש לא איצטריך מתני' לפרש, מדהוא כל ימי חייו: כו) קודם שנתקיים התנאי: כז) *דלאו לצעור' נתכוון, רק להרווחתו, והא לא צריך, ולדידן ספיק' הוה ואזלינן לחומרא [שם]: כח) ר"ל אפי' לא הכעיסתו, שאין העכב' ממנה, וכ"ש במת האב, רק נקט במיאן האב, לרבות' דרשב"ג דאע"ג דהאב עדיין חי, אפ"ה מדאין העכבה ממנה הר"ז גט: כט) *ולדידן ספיק' הוה ואזלי' לחומרי' [שם]: ל) *עיר שבין גבול יהודה לגליל, והיא בא"י וסמוך לה הי' כפר עותנאי והיא עיר בגליל: לא) מיד: לב) *לפי מה דנקט מתני', שהתנה אם לא יחזור מגליל, ק' למה הגט בטל, הרי לא הלך לגליל ונמצא שלא חזר

משם

ר"ע מברטנורה

כאומר מעכשיו: אמר רשב"ג מעשה בצידן בגמרא מפרש דחסורי מחסרי והכי קתני. אם אמר לה על מנת שתתני לי אצטלתי ואבדה אצטלתו. דוקא קאמר לה. רשב"ג אומר תתן לו את דמיה. שלא נתכוון הבעל אלא להרווחי' דידיה ומעשה נמי בצידן באחד שאמר לאשתו וכו': ואמרו חכמים תתן לו את דמיה. ואין הלכה כר' שמעון בן גמליאל: ו על מנת שתשמשי את אבא על מנת שתניקי את בני. בגמ' מוכח דכל שתם שלא קבע זמן. כמה תשמש את אביו. או כמה. תניק את בנו. יום א' בלבד הוא: כמה היא מניקתו. כלומר כמה היא זמן היניקה. שאם הניקתו יום אחד בזה הזמן. נתקיי' התנאי: שתי שנים רבי יהודה אומר י"ח חדש. אבל אם הניקה אותו אחר שכלו ב' שנים לרבנן. וי"ח חודש לרבי יהודה. אין זו יניקה. ולא נתקיים התנאי. ואין הלכה כרבי יהודה: מת הבן. ולא הניקתו כלל. או מת האב. ולא שמשתו: הרי זה גט. דלאו לצעורה אכוין בתנאו אלא להרווחי' דידיה(טז) והא לא אצטריך. ואם היה יודע שימות אביו או בנו. לא היה מתנה: שלא בהקפדה. אע"פ שלא הכעיסתו ואין העכבה ממנה אינו גט. וכ"ש אם היה בהקפדה: כזה גט. הואיל ולא הקפידתו ואין העכבה ממנה. ואין הלכה כרשב"ג: ז הגיע לאנטיפטרס. מפרש בגמר' משנה זו. כגון דאתני שני תנאים. אי משינא לגליל. לאלתר להוי גיטא. ואי מטינא לגליל. אי מעכבינא תלתין יומין ולא אתינא ליהוי גיטא. ואי לא לא להוי גיטא(יז). והלך והגיע לאנטיפטרס. שהוא סוף ארץ

יהודה

עיקר תוי"ט

קמ"ל. גמרא: (טו) ב'. ולענין לשמש את אביו. כל ימי חייו. רש"י: (טז) ול"ק דרבנן אדרבנן דהכא לא נתכוין לצעורה כהכס. אלא לצורך בנו ואביו. וכי מת. הא לא איצטריך. אבל גבי אצטלית לעולם הוא צריך לאצטלית ולא לדמיה ולכך כשאבדה יכול לומר איני חפץ בדמי אצטלית. תוס': (יז) והכי משמע מתני' הרי

אם

גיטך אם לא באתי מכאן עד שלשים יום, והיה הולך מגליל ליהודה(לג) והגיע לכפר עותנאי(לד) וחזר(לה), בטל תנאו(לו)(יח). הרי זה גיטך אם לא באתי מכאן עד שלשים יום, והיה הולך למדינת הים(לז), והגיע לעכו(לח) וחזר, בטל תנאו(לט). הרי זה גיטך כל זמן שאעבור מכנגד פניך שלשים יום(מ) היה הולך ובא, הואיל ולא נתייחד עמה הרי זה גט(מא):

חרי

ר"ע מברטנורה

יהודה. וחזר קודם שלשים יום. בטל הגט. דלא לגליל מטא. ולא אשתהי תלתין יומין: וכן אם היה הולך מגליל ליהודה והגיע לכפר עותנאי. שהוא בקצה גבול הגליל: והיה הולך למדינת הים והגיע לעכו. שהיא בקצה הגבול של ארץ ישראל(יט) וחזר בתוך שלשים יום בטל הגט שהרי לא הלך למ"ה וגם לא נשתהה ל' יום: כל זמן שאעבור מכנגד פניך שלשים יום. כשאשתהה ל' יום. ואעבור מנגד פניך. אז יהא גט: והיה הולך ובא וכו'. לאחר מכאן כשישתהא ל' יום עובר מנגד פניה. יהא גט. ולא אמרינן הואיל ומעקרא היה הולך ובא ניחוש שמא פייס קטטה שביניהם ובטל גיטא. דמאחר שלא נתייחד עמה בשעה שהיה הולך ובא. לא חיישינן שמא פייס(כ) וכי מקיים תנאיה ושהה ל' יום עובר מנגד פניה הויא גיטא. ובגמרא מוקי לה באומר בשעת התנאי על מנת כן אני מוסר לה הגט. שתהא נאמנת עלי כמאה עדים כל זמן שתאמר שלא באתי ונתיחדתי ופייסתי. וכן הלכה. שאם לא אמר כן בשעת התנאי חיישינן שמא יבא בעל

ויערער

תפארת ישראל

ממש? אלא מתני' מיירי שהיה הולך לדרכו, והתנה מקודם ב' תנאי', שאם יבוא לגליל, תיכף יהי' גט, ואם לא ילך לגליל, עכ"פ כשישתהה ל"י יהי' גט, ולהכי כשחזר מאנטיפטרוס, בטל ב' התנאים, דלא לגליל הלך ולא שהה ג"כ ל"י: לג) *ולהכי התנה עוד שבאם יגיע ליהודה תתגרש מיד: לד) הוא סוף גבול גליל: לה) מיד: לו) דלא ליהודה הלך וגם כן לא שהה ל"י: לז) *ולהכי התנה עוד שכשיגיע למדה"י תתגרש מיד: לח) היא בסוף א"י: לט) דלא למדה"י הלך וג"כ לא נשתהה ל"י, ובכל הני בזה נפסל הגט לגמרי מלגרש בו עוד, אפילו קיים אח"כ תנאו, אפ"ה הרי לא התנה רק על מהלכו הראשון. ונ"ל דקמ"ל הכא דאע"ג דאם רק הי' מתנה התנאי של ל"י, וחזר קודם של"י היה יכול לקיים תנאו אח"כ, וכשיטא דמתניתנו. ואפ"ה אם התנה עוד תנאי שילך למקום פלוני במהלך ראשון, ולא הלך לשם במהלך ראשון, אז ביטל לגמרי גם התנאי של של' יום, וכ"ש בהתנה רק תנאי המקום לבד והלך וחזר קודם שהגיע לאותו מקום, מיד ביטל הגט, ונפסל לגמרי, אפי' ילך אח"כ לשם, עכ"פ הוא לא התנה רק על מהלך הראשון. והא דנקט תרתי בבי, הלוכו לגליל והלוכו ליהודה? ה"ט מדסד"א דדוקא בהתנה על הלוכו לגליל, כל שלא הגיע לגליל ממש אע"ג שכבר הגיע קרוב לגליל ביטל תנאו ונפסל הגט, והיינו משום דיהודה חשיב טפי, דשם ירושלים מקום המקדש ומושב המלך והסנהדרין, להכי לא בטל עיר שבקצה גבולה לגבי גליל שהתכוון לילך לשם, אבל אי הוה איפכא שהתנה על הלוכו מגליל ליהודה, סלקא דעתך אמינא דאף על גב דעותנאי גליל הוא אפ"ה מדסמוך גם ליהודה, בטל לגבי חשיבות דיהודה שהתכוון לילך לשם, וכאלו כבר הגיע ליהוד' והוי גט, קמ"ל דאין כל א' בטל לגבי חבירו, ונקט תו בבא דעכו, להשמיענו דאע"ג דלענין מביא גט דינו כח"ל [כפ"א מ"ב] אפ"ה הכא דינו כא"י: מ) *שאשהה ל"י מראות פניך: מא) *אם לאחר שהלך ובא, שוב שהה ל"י מראות פניה, ולא חיישי' כיון שלא גירשה מעכשיו שמא יוציא לעז שפיים ביני וביטל הגט? דמיירי באמר בשעת

התנאי

עיקר תוי"ט

זה גיטך אם לא באתי מכאן ועד ל' יום מיום שאצא מכאן. והיה הולך מיהודה לגליל ותלה הגט גם בביאתו לגליל. הר"ב: יח) בטל תנאו. ואין כאן עוד תנאי לקיימו כו' ואפי' קיימו לאחר זמן הרי לא התנה אלא על מהלך ראשון. הר"ב: (יט) דעכו מא"י היא אע"ג דלענין מביא גט ממ"ה עכו כח"ל לת"ק דמ"ב דפ"ק: (כ) וכ"פ הר"ב כשיחדה עמו ובעל הו"ל גט ישן ע"כ וכו' ותנן במ"ד לקמן דב"ה אוסרין לגרש בו. והכא שאני ה"ז גט דמגרשים בו לכתחלה הר"ב. לפי שמחשב קיום התנאי לנתינת הגט כו' וכ' התוס' דמלי' דר"י [וכ"כ הר"ב] ויערער. משמע שחששא זו אינה אלא משום דיוציא לעז וכיון שהאמינה לא יוציא לעז דכשיפא

א"כ

ח הרי זה גיטך אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש, ומת בתוך שנים עשר חדש, אינו גט. הרי זה גיטך מעכשיו[כא] אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש, ומת בתוך שנים עשר חדש, הרי זה גט מב)[כב]: **ט** אם לא באתי מכאן עד שנים עשר חדש, כתבו ותנו גט לאשתי, כתבו גט בתוך שנים עשר חדש ונתנו לאחר שנים עשר חדש, אינו גט מג)[כג]. כתבו ותנו גט לאשתי אם לא באתי מכאן ועד שנים עשר חדש, כתבו בתוך שנים עשר חדש ונתנו לאחר שנים עשר חדש, אינו גט. רבי יוסי אומר כזה גט מד)[כד], כתבו לאחר שנים עשר חדש ונתנו לאחר שנים עשר חדש, ומת, אם הגט קדם למיתה, הרי זה גט, ואם מיתה קדמה לגט אינו גט מה)[כה]. ואם אין ידוע, זו היא שאמרו[כו] מגורשת ואינה מגורשת מו)[כז].

פ"ח הזורק גט לאשתו, והיא בתוך ביתה א)[א] או בתוך חצרה הרי זו מגורשת ב), זרקו לה בתוך ביתו או בתוך חצרו, אפילו

תפארת ישראל

התנאי שתהא נאמנת עלי שלא פייסתי [תוי"ט]: מב) *אף דכבר שמעינן ברישא וסיפא ממ"נ? אפ"ה קמ"ל הכא ברישא רבותא, אף דלא תלה תנאו במיתה, אפ"ה אמרי' אין גט לאחר מיתה; וסיפא נמי נראה לי דרבותא קא משמע לן, דבאמר מעכשיו, אף שהוא לא התנה רק סתם, לא אמרינן דמסתמא נתכוון רק כשיתעכב בחייו מלחזור, ולא לכשיתעכב מלחזור מחמת מיתה, דהרי מיתה לא שכיחה [כגיטין דכ"ח ב'], ואיך יתכוין לעיכוב כזה? אפ"ה כשמת הוה גט: מג) *דגם אכתיבה קפיד שיהיה אחר יב"ח: מד) *דמדלא קאמר כברישא, ה"ק כתבו מיד ותנו אם לא באתי: מה) *אם מת אחר י"ב חודש, ואחר שנכתב הגט קודם שנתנוהו לה: מו) *ולא מוקמינן ליה בחזקת חי ונימא דלאחר י"ב חודש מת? דחזקה דהשתא שמת, אלימ' מחזקה דמעיקרא.

פ"ח א) של נכסי מלוג, או שה"ה שאול או מושכר לה: ב) *דאף דכל מה שקנה אשה קנה בעל? עכ"פ גטה וידה באין כאחד. והוא שעמדה בצד ביתה וחצירה. ומשתמר לדעתה; דמדהוי משום יד אתרבאי, צריך שיהיה כיד, שסמוכה לה; וצריך ג"כ שכשזרק לה

ר"ע מברטנורה

ויערער ויאמר פייסתי: **ח** אינו גט. דכיון דלא אמר מעכשיו. משמע לאחר י"ב חדש יהא גט והרי מת בתוך הזמן וצריכה ליבם: **פ"ח** הזורק. הרי זו מגורשת. דכתיב (דברים כ"ד) ונתן בידה ומדלא כתיב ובידה יתננו. משמע ונתן מ"מ (ג). בין בחצרה בין בגגה בין בקרפיפה. והוא שתהא עומדת בצד

עיקר תוי"ט

ליה מלתא. ועתוי"ט: כא) **מעכשיו**. אע"ג דכבר תנן לה נקיט מ"מ סד"א נהי דאם מתי כלאחר מיתה משמע ה"מ היכא דתלה במיתה. דכיון דלא מגרש לה אלא כי היכי דלא תפול קמיה יבם אף הוא אינו רוצה שיחול גטה אלא לאחר מיתה דסבור הוא דיש גט לאחר מיתה אבל הכא דתלה באם לא באתי סד"א דמעכשיו משמע. קמ"ל כו'. הר"ב ועי"ע: כב) **ה"ז גט**. ובגמרא איכא דמתני אמתני' דהכא נמי שצריך שיאמינה אם תאמר שלא בא. ואיכא דלא מתני הכי אמתני' דכיון שלא ראינו שבא לעיר משילא לא חיישינן שמא בא. והר"ב שלא פי' משמע שסובר דא"צ וכ"פ הר"מ. עוד אבעיא להו אם מותרת מיד שמת שהרי ודאי לא יבא עוד וי"ב כאן קיום תנאי ה"ד לאחר יב"ח דאתקיים תנאה. ופי' התוס' משום דאיכא למיגזר אטו לא מת ולא אפשיט' ופסקו לחומרא: כג) **אינו גט**. דלא תימא שלא הקפיד אלא על הנתינה. אלא אף על הכתיבה הקפיד. הר"ב: כד) **כזה גט**. מדהו"ל אם לא באתי כתבו ותנו ואמר כתבו ותנו אם לא באתי ה"ק כתבו מעכשיו ותנו אם לא באתי. ורבנן ל"ש הכי ול"ש הכי. גמ': כה) **אינו גט**. אם מת אחר יב"ח אחר שנכתב הגט קודם שיתנוהו לה. הר"מ: כו) **זו היא כו'**. כלומר גם זו היא בכלל שאמרו מגורשת כו' כז) **מוא"מ**. ולא מוקמינן ליה בחזקת חי ונימא דלאחר י"ב חודש מת אלא כיון דהשתא מת מקמי הכי מספקינן ליה דלמא בתוך יב"ח מת. הר"ב:

א) **ביתה**. של נכסי מלוג וזרקו לה ע"ג קרקע. רש"י ובגמרא פריך מה שקנתה אשה קנה בעלה וא"כ אכתי לא נפיק גט מיד הבעל. ואסיק רבא דגטה וחצרה באים כאחד מידי דהויא יד עבד דקני ליה לרבים אע"פ שקונה את עצמו בשטר ע"י עצמו מביא הגטו וידו באין כאחד: ה"נ גטה וחצרה באין כאחד: (ג) **וידה** דכי

אפילו הוא ג) עמה במטה ד), אינה מגורשת. לתוך חיקה ה) או לתוך קלתה ו) הרי זו מגורשת ז): ב אמר לה כנסי שטר חוב זה, או שמצאתו מאחוריו ח) קוראה והרי הוא גיטה, אינו גט ט) עד שיאמר י) לה הא גיטיך יא), נתן בידה והיא ישנה יב), נעורה קוראה והרי הוא גיטה, אינה גט, עד שיאמר לה יג) הא גיטיך. היתה עומדת ברה"ר יד) וזרקו לה, קרוב לה טו) מגורשת, קרוב לו טז) אינה מגורשת, מחצה על מחצה יז)

מגורשת

ר"ע מברטנורה

באגד ביתה או באגד חצרה: ג) קלתה. כלי שהנשים נותנות בו מטוה ומחטין: הרי זו מגורשת. ואפילו היה בתוך ביתו דמקום חיקה וקלתה קנוי לה שאין אדם מקפיד לא על מקום חיקה (ה) ולא על מקום קלתה: ב או שמצאתו מאחוריו. שהיה הגט על גבי ועקס גבו לה כדי שתטלנו אינו גט עד שיאמר הא גטך ולכי אמר טלי גטך מיהא הוי גט. אבל אם היה הגט על גבי קרקע או על גבו או בגופו ולא עקס גבו או לא המליא גופו לה כדי שתטלנו. אפילו אמר טלי גטך אינו גט: קוראה והרי הוא גיטה. כשהיא קוראה בו רואה שהוא גיטה: קרוב לה מגורשת קרוב לו אינה מגורשת. כל שהיא יכולה לשומרו והוא אינו יכול לשומרו. הוי קרוב לה וכל שהיא אינה יכולה לשמרו

וזוא

תפארת ישראל

לא ידעה שהוא גטה, דאל"כ ספיקא הוה [קל"ט]: ג) הגט: ד) *מטה שאינה שלה; דבשלה ויושבת עליו וגבוה י"ט מגורשת [שם]: ה) *חיקה הוא כיס ממש, רק מיירי בבגדיה מגוררין ע"ג קרקע, וזרקו עליהן: ו) *סל למטוה ולמחטין: ז) דמקום הסל והחיק קנוי לה, שאין אדם מקפיד על מקומן: ח) *שהי' הגט על גבו, ועיקם גבו לה שתטלנו [רק כ' הר"ב, וע"כ הכי מיירי, דאם לא עיקם לה גבו, אלא שנטלתו מגבו מעצמה, אפי' א"ל בשעה שנטלתו הרי זו גיטך, אינו כלום, דבעינן ונתן [כאה"ע קל"ה]: ט) *אפי' היו עסוקים תחלה בעניני גירושין. הא אילו הי' נתנה לה מיד ליד הי' גט כשר כיון שעסוקי' בענין גירושין שני אף שלא אמר הר"ז גיטך: י) *ואפי' לא א"ל כן עד אחר שנתן לה הגט, ובעודו בידה, שני [שם]: יא) *כשהיא נעורה; אע"ג שנתנה לה כשהיא ישנה, והוא שנשאר בידה משעה שנתנו בידה כשהיא ישנה עד שנעורה [קל"ח ס"ג]: יב) *או ברשות שאינו של שניהן: יג) שיכולה היא לשמרו: יד) כל שיכול הוא לשמרו: טו) *כשניהן יכולין לשמרו כל א' לבד, או שאין יכולין לשמרו כל א' לבד, רק ביחד, דבאין יכולין לשמרו כלל, פשיטא דאינה מגורשת כלל. [תוס'. ואילה"ק בשניהן יכולין לשמרו, כאחת לתה מגורשת ואינה מגורשת הכי אגידא בי' י"ל דווקא בשתום שהגט עדיין בידו ממש [שם], או בשמונה קנה רמוי עדיין בד' אמות שלו, מתחב אגידא בי' מבא"כ בכה שאין הגט אגוד בי' רק מדאינה יכולה היא לשמרו בלתי סועת אחר, לא מחשב אגידא בי', דהרי יכולה לשמרו בסיועת אדם אחר שאינו בעלה. אמנם ק"ל, נ"ל דנקט כלל ברישא קרוב לו, דהיינו שיכול הוא לשמרו, דמדסיפא אינה יכול לשמרו, הה לי שיכול הוא לשמרו וראיתי שגם רש"ל דקדק בזה, ותי' דר"ל שהוא יכול לשמרו לבד והיא רק עם אחר. ותמוה, דהדברים בעיון ראה כשם שניהן יכולין לשמרו לתוס' הנ"ל והו דמה יענה רבינו לסתך מ"ד בש"ס, דפי' קרוב לו שיהו בתוך ד' אמות שלו, דק' נמי מה מהני שהגט תוך

ד' אמות

עיקר תוי"ט

ידי דתמנא דבעינן דומיא דידה דמשתמר' לדעת' ועתוי"ט: (ג) גמרא וטעמא כי ידה מה ידה בסמוכה אף חצרה בסמוכה ומזה כלבון משמע דבאגד וחולה לה שני ובתוך ל"ד ועתוי"ט: ד) הוא. פי' הגט. ומוקי לה בגמרא כשהמטה שלו. אבל מטה שלה וגבוה עשרה תולקת רשות לעצמה. שאי איכא מקום כלפי המקום כרעי לא קפדי אינשי: (ה) וא"ת פשיטא דהא היקה הוה ממש כידה. ואור"י דמיירי כשבגדיה נגררין בארץ. תוי: ו) אינו גט. בעסוקין בענין גירושין עסקינן דאי לא מאי איריא א"ל כנסי ש"ח כו' אפי' נתנו לה נתינה מעליותא אלא שלא פירש אינו כלום. דהא קי"ל צריך לפרש אלא בעסוקין בענין גרושין בתחלה עסקי' כו' אלא כיון שא"ל כנסי ש"ח זה הרי נתבטל כל מה שהיו עסוקין באותו ענין מתחלה. כיון שלא אמר לעדים אלו גם שאני נותן לה דבהכי מהני (כדאיתי' בגמ' דנ"ה) וכן נמי כשמצאהו מאחוריו אין עסוקין באותו ענין מועיל כיון שהיא נתינה גרועה שעיקם גבו לה. הר"ב: ז) עד שיאמר. פי' אפי' בעודו בידה וה"נ לחזור ליטלנו מידה כרכי בגמרא דונתן בידה קרינא בי' אע"ג דנתינה ראשונה לאו כלום היא. הר"ב. אבל נתינה בעינן ומש"ה טלי גטך מע"ג קרקע לא מהני ואפי' א"ל אח"כ הא גיטך: ח) הא גיטך. שצריך שיתן לה בתור' גרושין שנאמר ספר כריתות ונתן בידה שיתן אותו בתורת ספר כריתות. הר"מ: ט) ישנה. דאע"ג דלא בעינן דעתה דידה. מקום המשתמר מיהא בעינן וכשהיא ישנה לא מינטר הר"ב: י) עד שיאמר כו'.

יאמ"ס

מגורשת ואינה מגורשת(טו): ג וכן לענין קידושין(יד) וכן לענין החוב(יז) אמר לו בעל חובו זרוק לי חובי(יח) וזרקו לו, קרוב למלוה(יט) זכה הלוה(כ)

קרוב

ר"ע מברטנורה

והוא יכול לשמרו(יא) זהו קרוב לו. שניהם יכולים לשמרו. או שניהם אינם יכולים לשמרו. זהו מחצה על מחצה(יב). ולענין פסק הלכה אינה מגורשת עד שיגיע(יג) גט לידה או לרשותה: ג אמר לו בעל חובו זרוק לי חובי. בגמרא מוקמינן לה באומר זרוק לי חובי בתורת גטין(טו). דכיון דא"ל הכי. הוה ליה לחוב זה דין גט. ואם זרק אותו הלוה קרוב למלוה והבדי זכה הלוה ואינו חייב לשלם. ואם קרוב ללוה. הלוה חייב וכו'. אבל אם אמר לו זרוק לי חובי והפטר מכיון שזרקו

תפארת ישראל

ד' אמות שלו, כיון דעכ"פ אינו בתוך ד"א שלה? ולפע"ד מסוף הסוגיא דקאמר כל שקרוב לה מלו והוא יכול לשמרו ולא היא, אינה מגורשת, מה מוכח דלמ"ד דקרוב דמתני' היינו שמירה, ה"ק קרוב לו שהוא יכול לשמרו אף שהגט מונח באמת קרוב לה רק שאינה יכולה לשומרו, אבל בלא הוי הוא שומרו, אף שגם היא אינה שומרת, כיון שמונח בד' אמותיה, א"נ דעתה בשמירתה. — ולאידך מ"ד דס"ל דקרוב דמתניתין היינו הד' אמות, ה"ק קרוב לו תוך ד' אמותיו אף שהיא שומרתו רק שהוא חוץ לד' אמותיה אינה מגורשת. — מיהו לי"א [ח"מ ר' ס"א] דבמתנה ומכר, במשומר בדעת נותן או מוכר בגי, שפיר נקט מתני' רבותא אפי' משומר הגט לבעל אפ"ה לא מהני בגט. — אמנם ק"ל למ"ד בש"ס דמחצ' על מחצה היינו ששניהן עומדין וד' אמות בין זל"ז, ופקשי תו ולחזי הי מנייהו קדים? וכ"ת דאתו תרווייהו בהדדי, וכא ה"א לנמנס? ותמוה וכי במי אפשר לצמצם דאתו תרווייהו בהדדי, הכתי אגידה בי'? ואת"ל דבאמת הוה מצי לאקשויי הכי, רק דמוקי לפי מה דקיי"ל דלא כריה"ג [יבמות כ"ה ב'] דבכה"ג גם בידי אדם א"א לצמצם; או כמו שתירץ י"נ כרב מהו' וואלף צעמפלבורג נ"י דלפמ"ש תוס' בכורות די"ז ב'] קו' הש"ס הוא דדוחק לאוקמי' מתני' בדבר שאינו מורגל, שהזדמן שהו שניהם בב"א, עכ"פ מה קושיא דאי אפשר לצמצם, דלמא באמת מה"ט מגורשת ואינה מגורשת, משום דמה"ט ספיקא הוא? ונ"ל דהכי מקשי, דעכ"פ היכא נקט מתני' לישנא דמחצה על מחצה, הרי מדמוקמית לה שעומדין תוך ד"א, משמע דאילו היו ביניהן ח' אמות מצומצמות מגורשת, והרי לישנא דמתני' דנקט מחצ' על מחצ' משמע אפילו בכה"ג מגורשת ואינה מגורשת [וזה כעין תי' תוספות ד"ה בא — ואפשר דסיא היא. וגרסי' בתוס' תחת מלת כגון מלת כיון ודו"ק]. או נ"ל דהכי מקשי, בשלמא אי נימא דאפשר לצמצם, להכי שפיר בסיפא בחוב שקרוב למלוה וללוה, שניהן קונהו כב' אוחזין בטלית ויחלוקו, אבל הרי קיי"ל א"א לצמצם, וא"כ בספיקא הוא, והאיך יחלוקו המע"ה? אמנם הקשוני דמה מקשי הש"ס והא א"א לצמצם, נימא דמיירי שעמד שם אדם אחר קודם שבאו האשה ובעל תוך ד"א, וכשבאו הלך משם אותו האיש, נמצא שקנו האיש והאשה כד' אמות כאחת? וכן אמת יש קצת ראיה לזה [מב"ש קל"ם סקכ"ג]. אמנם לפע"ד לא נראה כן, דהרי כיון דהאי לאיש ההוא שום שייכות בקניית הגט, לפיכך אפי' עומד שם אותו האיש מדיין קנתה האשה הגט בתוך ד' אמותיה מטעם חצר משעת ביאתה לשם. תדע, אילו נתן ראובן לשמעון מתנה שמונח תוך ד"א בסימטא, דפסקינן [בח"מ רמ"ג כ"ג] דקנה, דוקי ס"ד שבאם עמד שם אחר בגדו, שיעכבו כלה מלקנותה] —. מיהו אפי' נימא כרבינו ב"ש הנ"ל שיעכב כלה שלא תקנה האשה בד' אמותיה בגט, אפ"ה הבל יפצ' פיהם בקושיתם, דעכ"פ כשחזר והלך אותו האיש, קנה למפרע האיש או האשה משעת ביאתם לשם, תדע דאל"כ מה הועילו חכמים בתקנתן שיקני ד"א דלא ליתי לנצויי [כב"מ ד"י ע"א] הרי בר"ם מצוי כן זה הולך וזה בא והדקו ועיילו לשמט', ואכתי אתו לאנצויי? אלא ש"מ דדמי קניית הד' אמות לאיש אשה דמתלי תלי וקאי [יבמות דל"ב א'], ולשבועה שלא אוכלנה [שבועות דכ"ז ב']. וכל זה לפי טעותם, אבל כאמת יורה דרכו, דהע"ג דקאים התי גברי התם, קנו כד"א לאיש ולאשה בדבר שאין לו שום שייכות לאחים בסוא]: טז) *ואכן קיי"ל דאפילו לתוך כליה או חיקה, הסורה להכנסה עד שיבואה לתוך ידה ממש [קל"ט]: יז) תלוי במי שיכול לשמרו: יח) בתורת גיטין, דאל"כ מדא"ל זרוק לי והפטר, אפי' נפל קרוב ללוה נפטר, ואי באמר ליה זרוק לי חובי ולא אמר והפטר, אפי' נפל קרוב למלוה חייב, דזרוק לי ושומרו קאמר, ואע"ג דבאמר שלחהו לי א"ל לומר והפטר [כב"מ פ"ה נ"ג]? י"ל התם דקא"ל שימסר החוב ליד אדם בר דעת, אין צריך שישמרנו הלוה עוד: יט) דבגלגד בם כשו':

בראבד

עיקר תוי"ט

ואע"פ שהיו מתחילה עסוקין באותו ענין ואפי' אמר לעדים מתחלה ראו גט שאני נותן לה דמהני ברישא הכא לא דישנה לאו בת אגרושי היא הר"ן. ויאמר לה בעודו בידה כשנעורים וכרבי וכמש"ל: (יא) וא"ת מה לי יכול לשומרו כיון דהיא אינה יכולה לשומרו. וי"ל בפני עצמה אינה יכולה לשומרו אלא עם אחר והוא יכול לשומרו בפ"ע. תוס': (יב) תימא היא אמאי מגורשת כלל והי' בתוס' דשניהם אינם יכולים לשומרו היינו כל א' בפ"ע אבל שניהם ביחד יכולים לשומרו ותוי"ט: (יג) גזירה שמא יאמרו על רחוק שהוא קרוב. רש"י: (יד) קדושין. דכתיב ויצאה והיתה. גמ': (טו) פרש"י דדוקא לענין גטין מפני התקנה וכן לקדושין משום דאתקש הלכך הא דתנן וכן לענין החוב דוקא בשא"ל בתורת גטין דהלו כתמא זרוק לי ושמור קאמר. ואמרו

יגמרא

קרוב ללוה(יט) הלוה חייב(כ) מחצה על מחצה(כא) שניהם יחלוקו. היתה עומדת על ראש הגג(כב) וזרקו לה, כיון שהגיע לאויר הגג(כג) הרי זו מגורשת(כג), הוא מלמעלה(כד) והיא מלמטה וזרקו לה, כיון שיצא מרשות הגג, נמחק(כה) או נשרף(כה) הרי זו מגורשת(כה): ד בית שמאי אומרים פוטר אדם את אשתו בגט ישן(כו), וב"ה אוסרין(כז), ואיזהו גט ישן, כל שנתייחד עמה אחר שכתבו(כח) לה(כח): ה כתב לשם מלכות אחרת(כט), לשם מלכות מדי(כט), לשם מלכות יון(ל) לבנין

ר"ע מברטנורה

לו בכל ענין. פטור (טז): לאויר הגג. לפחות משלשה. סמוך לקרקעית הגג. דכלבוד דמי: מרשות הגג. יצא ממחיצת הגג ונכנס לתוך מחיצת המקום שהיא עומדת בו (יח): או נשרף הרי זו מגורשת. והוא שקדמה זריקת הגט בחצר קודם שתהא הדליקה באויר החצר. שאם היתה הדליקה בחצר תחלה. מעיקרא לשריפה קאזיל ואינה מגורשת: ד בגט ישן. שכתב לגרש את אשתו ואחר שנכתב הגט נתייחד עמה. בית שמאי סברי לא אמרינן גזירה שמא יאמרו גטה קודם לבנה. שמא ישהה את הגט שנה או שנתים בין כתיבה לנתינה. ויהיו לה בנים ממנו בתוך זמן זה. ואח"כ יגרשנה בו. וכשיראו זמן הגט קודם ללידת הבן. יהיו סבורים שנתן לה גט משעת כתיבה. ואי פגם. שיאמרו מן הפנויה נולד(כא). ופסק הלכה לא יגרש אדם את אשתו בגט ישן. ואם גרש והלך הבעל למדינה אחרת. תנשא בו לכתחלה: ה כתב לשום מלכות אחרת. אם היה בבבל וכתב לחשבון שנות מלכות אחרת שאין להם מלכות במקום כתיבת הגט. תצא מזה ומזה: או שכתב לשם מלכות מדי. לפי שצריך לכתוב לשם המלכות של מדינה שהגט נכתב בה משום שלום מלכות(כב).

שיאמרו

תפארת ישראל

כ) בנאבד: כא) *שלה: כב) פחות מג' סמוך לקרקעי' הגג, אף שנאבד אח"כ: כג) *מיהו בים מעקה לגג, מיד שהגיע לאויר המעקה, מגורשת: כד) בחצר שלה: כה) *וה"ה ברישא, רק נקטיה הכא, דבחצר שכיח אש ומים. ודוקא שקדמה זריקת הגט להדליקה שבחצר, דאל"כ לשריפ' אזל. ודוקא שנשרף דרך ירידה, אבל דרך עלייה, כשזרקו להעבירו מעל מעקת הגג, אז כשנמחק דרך עלייה אעפ"י שהוא כבר תחת מחיצות התחתונות אינה מגורשת, דלא מקריא נתינה רק דרך הנח': כו) *שנתייחד עמה בין כתיבה לנתינה, וכתב בני הרב מהרב"י הגבאד"ק לאנדסבערג, על הגליון, ומשום מוקדם ליכא דמיירי ע"י שליח, או שהתייחד עמה ביום הכתיבה: כז) שמא יפגמו בניה שנולדו מהעיבור שבין כתיבה לנתינה, שיאמרו שנתעברה מכן אחר נתינת הגט: כח) *וקיי"ל דאם כבר גרשה בגט זה, תנשא לכתחילה. וי"א דבגרשה ע"י שליח, ונתייחדו בין כתיבה לנתינה, דוקא בנשאת לא תצא [קמ"ח]: כט) שאינו דר שם, שבימי חז"ל הקפידו המלכיות על זה, להכי תקנו לכתוב בשטרות חשבון שנות מלכותו, משום שלום מלכות: ל) *אף שאין עוד בעולם, איכא

חשש

עיקר תוי"ט

בגמרא דקמ"ל דלא מצי א"ל משטה אני בך ועתוי"ט: (טז) וז"ל הר"ת א"ל המלוה זרוק לי חובי והפטר. וזרקו והלך או נשרף קודם שיגיע ליד המלוה פטור ומשמע ליה לכר"ב דבכל ענין קאמר דפטור ועי' תוי"ט: (יז) הגג. מסיק בגמרא בגג דידה וחצר דידיה: (יח) וכן לשון הר"מ וכלומר ולא בעי ביציאה מרשות הגג לבד אלא עד שיכנוס לתוך מחיצת המקום וכו' משום דקודם שיכנוס לתוך מחיצות אין ראוי לנוח דאתי זיקא ודחי ליה תוך למחיצות ועתוי"ט: (יט) נמחק. בגמרא אמרי' דהיינו שנמחק דרך ירידה אבל כשנמחק דרך עלייה אע"פ שהוא בתוך מחיצות התחתונות אינה מגורשת דלא מקריא נתינה אלא דרך הנחתו ועתוי"ט: (כ) או נשרף. וה"ה ברישא והא דתני לה בסיפא אורחא דמלתא נקט. דבחצר שכיח מים ואש. פוסקים: (כא) ואזלי לטעמייהו. דב"ש אית להו בסוף מכלתין לא יגרש אדם את אשתו אא"כ מצא בה דבר ערוה. הלכך מזוהמת היא בעיניו ואינו בא עליה. וב"ה אית להו אפי' הקדיחה תבשילו יכול לגרשה ואינה מזוהמת בעיניו ויאמרו כי בא עליה. ירושלמי. ואע"ג דלב"ש נמי אסור שמגרשה משום דבר ערוה. מ"מ חיישינן שמא יאמרו שהקדיחה לו: (כב) אחר כו'. כלומר ואפילו ביומו שנכתב ונחתם. והלכך לא שייך למפרך הדהכא א"כ מה הועילו חכמים בתקנתן דזמן בגטין כדפרכינן אגטין שמביאין ממ"ה. תוי"ט ועי"ע: (כג) מדי. דאי אשמעינן אחרת ה"א משום דמולכת עכשיו ולפיכך יתקיים, אבל מלכות מדי מאי דהוה הוה. קמ"ל. גמרא: (כד) שיהא לנו

שלום

לבנין הבית(לא)(כה) להורבן הבית(לב)(כו). היה(לג) במזרח (כז) וכתב(לד) במערב(לה) במערב וכתב במזרח, תצא מזה ומזה(לו), וצריכה גט מזה ומזה, ואין לה לא כתובה(לז), ולא פירות(ז) ולא מזונות(לח) ולא בלאות(לט)׳ לא על זה ולא על זה, אם נטלה מזה ומזה, תחזיר, והולד ממזר מזה ומזה(מ), ולא זה וזה מיטמאין להם(מא), ולא זה וזה זכאין לא במציאתה(מב) ולא במעשה ידיה(מג) ולא בהפרת נדריה(מד). היתה בת ישראל, נפסלת מן הכהונה(מה) בת לוי, מן המעשר(מו) בת כהן, מן התרומה(מז) ואין יורשין של זה ויורשין של זה יורשין כתובתה(מח). ואם מתו, אחיו של זה ואחיו של זה חולצין ולא מייבמין(מט), שינה(ל) שמו ושמה(ט) שם עירו ושם עירה(נא), תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה:

רל

ר״ע מברטנורה

שיאמרו חבירים אנו בעיניהם שכותבים בטרותיהם בשמינו: הנה מזה ומזה. אם נשאת בגט זה. תנא מן הראשון ומן השני: ואין לה לא פירות ולא בלאות כו׳ כולה מתני׳ מפרשה ביבמות פרק האשה רבה. (כח): והולד ממזר מזה ומזה. מתני׳ ר׳ מאיר היא דאמר כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בגטין הולד ממזר (כט). ואינה הלכה.

כל

תפארת ישראל

שבה הקפדת המלך. א״נ קמ״ל אף שבשעה שהיו מושלים בישראל היו כותבין כן בגט: לא) של ביהמ״ק, אף שאינו בנות מלכות, חייבי׳ להקפדת המלך: לב) *אף שהוא חשבון של נער הייסי׳ דקפיד: לג) *מקום שחתמו שם העדים: לד) ר״ל כתב כאילו חתמו העדי׳ בעיר אחרת, אף דליווי של הבעל שיחתמו, הי׳ בהעיר אחרת: לה) בנשאת עם גט כזה: לו) *קי׳ ור׳ ותוס׳: לז) מי מכניהן שאכל פירו׳ נכסי מלוג שלה אחר שנשאת לב׳, פטור׳ מלשלם: לח) *אפי׳ מה שלותה כבר ואכלה: לט) *אפי׳ מה שבלה מצאן ברזל דקיימי ברשות בעל, אפ״ה א״נ לשלם לה: מ) *מבעל ראשון ממזר דאורייתא, ומבעל ב׳ דרבנן, וי״א איפכא: מא) *אם כהני׳ הן, מדפסולי׳ לכהן: מב) *דנתקנ׳ לבעל שלא ישנאנה, משא״כ הכא מה כ״מ שישנאנה: מג) *דנתקנה לבעל תחת מזונות והכא הרי פטורי׳ מלזונה: מד) *דרך שלא תתגנה אמרה תורה שיפר, מה שא״כ הכא: מה) *במתו קודם גירושין, עכ״פ זונה היא. מו) *אף דזונה מותרת במעשר? הכא קנסוה: מז) *אפי׳ תרומה דרבנן: מח) *כתובו׳ בנין דכרין [כתובות פ״ד מ״י]. והא דאשמעינן כל הנך דיני דהנך גיטין פסולין ולא גם בשאר דוכתי מדוכתי במכילתין בשאר גיטי דתני גבייהו פסול? נ״ל דבאינך פשיטא דכך הוא הדין דהרי הגט פסול מדאורייתא, אלא אפי׳ הנך דכל פסולייהו רק משום שנוי מטבע שטבעו חכמים בגיטין אפ״ה החמירו בה: מט) מאחיו של ב׳ חליצ׳ דאורייתא, ומאח של א׳ מדרבנן. וכולה מתני׳ ר״מ היא. אבל אנן קיי״ל דבנשאת בא׳ מגיטין הנ״ל לא תצא [קכ״ח]: נ) *אף שהיה לאי׳ מהן ב׳ שמות, וכ׳ הטפל לבד, או כתב הטפל, וכלל לעיקר השם בוכל שום דאית לי [קכ״ט ב״ש ג׳]: נא) *מקום דירתן. מיהו אנן קיימא לן דאין כותבין רק מקום עמידתו בשעת כתיבה.

עיקר תוי״ט

פ״ז

שלוב עמהם שיאמרו כו׳ רש״י: כה) לב״ה. דס״ל כיון דלא מלכותא היא לא קפדי. גמ׳: כו) לח״ת. דלא תימא בנין הבית דמדכרי חשיבותייהו הוא דקפדי. אבל חורבן הבית דלצערא הוא אימא לא נריכא. גמ׳: כז) במזרח כו׳. גמרא מאן תנא בעל היינו שינה שמו ושמה שם עירו ושם עירה אלא לאו סופר כדא״ל רב לספרי כו׳ כי יתביתו בשילי כתובו בשילי ואע״ג דמימסר לכו מילי בהיני כו׳ וכ׳ רוב הפוסקים דספרי ל״ד אלא עדים כתוגמים קאמרי: (כח) ומיהו איכא בינייהו דאי כהם אשתו דראשון מדאורייתא היא. ואלו הכא איפכא דאשתו של שני מדאורייתא היא ולפיכך ישתנה הדין והטעם ביניהם וקל להבין ממקומה ולפיכך לא הוצרך לבאר ורש״י מפרש כסגנון דהתם ונתקו עליו התוס׳ והר״ן. ול״נ לישב שסובר דהא דאר״מ הולד ממזר היינו שעשאוהו ממזר גמור כשל תור׳ ומותר בממזרת. וכ״כ ב״י לדעת י״ת. ואפשר שכ״ה ג״כ דעת הר״ב וכמ״ש הר״ן בעצמו בסמוך ועתוי״ט: (כט) דאי לאו ר״מ אפי׳ מדבריהם לא. ולא דמי לנהא דהאשה רבה דחד הוה מדבריהם: (ל) שינה. עי׳ התוס׳ לאו שינוי ממש קאמר. אלא שיש לו שני שמות בב׳ מקומות וכן שינה בשם העיר דאי בשינוי שם ממש פשיטא שהגט פסול. אלא נכתב השם במלי׳ בלל. ויהו תדאיצטריך למימר בגמרא דחכמים מודים לר״מ בזו ואם שינה ממה אתי נריכה למימר. ב״י ועתוי״ט דחשיב

דבר

ו כל העריות שאמרו[נב] צרותיהן מותרות[נג], הלכו הצרות האלו ונישאו, ונמצאו אלו[נד] איילוניות[נה], תצא מזה ומזה[נו], וכל הדרכים האלו בה[נז]: ז הכונס את יבמתו[נח][לב], והלכה צרתה ונשאת לאחר, ונמצאת זאת[נט] שהיא איילונית[ס], תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה[נז]: ח כתב סופר גט לאיש ושובר לאשה[סא], וטעה ונתן גט לאשה ושובר לאיש, ונתנו זה לזה[סב], ולאחר זמן[סג] הרי הגט יוצא מיד האיש, ושובר מיד האשה, תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה, רבי אליעזר אומר אם לאלתר יצא[סד], אין זה גט, אם לאחר זמן יצא[סה], הרי זה גט, לא כל הימנו מן הראשון לאבד זכותו של שני[סו]. כתב לגרש את אשתו, ונמלך, בית שמאי אומרים

פסלה

ר"ע מברטנורה

ו כל העריות שאמרו צרותיהן מותרות. חמש עשרה עריות שאמרו חכמים שצרותיהן מותרות לינשא לשוק בלא חליצה: הלכו הצרות. של עריות ונשאו לשוק ונמצאו העריות אילונית ואיגלאי מלתא שהיו קדושי המת בטעות ונמצא שלא היו אלו צרותיהן. ולא פטרום העריות האלו מן החליצה: תצא מזה ומזה. מבעל שנשאת לו ומן היבם. וכל הדרכים האלו בה. וביבמות מוקמינן לה כרבי עקיבא דאמר יש ממזר מחייבי לאוין ואינה הלכה (לא): ז ונשאת לאחר. דקי"ל ביאת האחת פוטרת צרתה ונמצאת זו שנתיבמה אילונית. ואין יבומיה יבומין. ונמצא שלא נפטרה צרתה ונשאת לשוק בלא חליצה: תצא מזה ומזה. מבעל זה, ומיבמה הראשון: ח כתב סופר גט לאיש. לגרש בו אשתו. ושובר לאשה. שתמסור לבעלה כשיפרע לה כתובה: וטעה. הסופר כשמסר להן השטרות: ונתן גט לאשה ושובר לאיש. והם מסרו זה לזה. והלכה זו ונשאת כסבורה שזה גט שמסר לה בעלה וזה סבור שמסרה לו אשתו שובר. ורמב"ם גרס ונתן גט לאיש ושובר לאשה. ופירש ונתן שחשב שנתן גט לאיש ושובר לאשה. אבל הוא לא עשה אלא בהפך. והוחק הוא: אם לאחר. כל זמן שלא נשאת יצא גט מתחת יד הבעל אינו גט וצריכה גט אחר: ואם לאחר. שנשאה הרי זה גט: לא כל הימנו. אין הכל כדבריו של זה הראשון להאמינו: לאבד זכותו של שני. שנשאה דאמרינן קנוניא היא ביניהם (לג)

שלא

תפארת ישראל

נב) *ט"ו עריות שבריש יבמות: נג) לשוק בלי חליצ': נד) *העריות: נה) שאינן יולדו', ונמצא שקדושי המת בעריות בטעות הי', דאחר שהיא בת כ"ה שנים ולא נולדו לה ב' שערות הרי היא איילונית אף שלא נראו בה סימני איילונית [כאה"ע קנ"ה סי"ג] ולהכי אפשר שלא הכירו בה מקודם שהיא איילוני': נו) מהבעל שנשא' ומהב': נז) והכי קיימא לן דאין ממזר מחייבי לאוין: נח) ועי"ז הותרה צרתה לשוק: נט) זו שנתייבמ': ס) אם כן לא נפטרה צרתה ע"י יבומיה: סא) *שהתנו לבעלה שקבלה כתובתה ממנו: סב) *הבעל נתן לה השובר דסבור שהוא הגט והשה טעתה בהיפך [וכ' בני הרב המאס"ג מהו' ברוך יצחק שליט"א הנ"ל, ואילה"ק הא מסתמא שלא קראו קודם נתינה מיירי דאל"כ הליך טעו כן, ואם כן אפי' נתן שבעל הגט להאשה אינה מגורשת [כגיטין די"ע ב']? י"ל דבכה"ג עכ"פ אם נשאת לא תצא, משה"כ בהותלפו. או דמיירי בקרינהו ובתר הכי עיילוהו לבי ידי' והפקוהו, דהא צריך ליקרי שנית, ומיהו אותה קריא' אינה חמור', או כ"כ שתהי' אסור' להנשא בלעדה דלא חיישי' לאחלופי עד דידעינן שהוחלפו [רא"ש פ"ב דגיטין סס"ז ותוס' שם]: סג) *אחר שנשאת לאחר: סד) ר"ל קודם שנשאת לאחר: סה) ר"ל אחר שנשאת לאחר: סו) דאינן נאמנין, דשמא קנוניא עשו שבעל הראשון עם

כאשה

עיקר תוי"ט

דהר"מ חולק ומפרש בשינוי מעשה יבמ"ש ג"כ דעת כר"ב: (לא) דאע"ג דמודו רבנן בשינוי שמו ושמה דהולד ממזר אפי' מן הראשון. התם היינו טעמא לפי שנשאת בגט פסול בעושה ולדה מהשני ממזר מדאו'. ותש"ה קנסינן ליה מדרבנן בולדה הראשון אבל כל היכא דליכא ממזר מדאורייתא לא קנסינן למעבד ממזר מדרבנן. הר"ב ועתוי"ט: לב) הכונס. וצריכא דאי אשמעינן בכך קמייתא משום דלא אקיים מצות ליבום הלכך קנסינן לה על שלא המתינה עד שתראה שהערוה אילונית. אבל הכא דאקיים מצות יבום אימא דלא הוי לה להמתין ולא לקנסה. ואי אשמועינן הכא משום דקא רמיא קמיה והואיל והיא זקוקה לו כמו האחרת הוי לה להמתין עד שתראה ביהיו יבומי חברתה כשרין כדי לצאת מידי זיקתה אבל התם דלא רמיא קמיה שמתחלת נפילתה לפניו היתה כשורה שהיא צרת ערוה ומעולם לא נזקקה לו אימא לא נקנסה על שלא המתינה צריכא. גמרא: (לג) וא"ת מה קנוניא שייך דכיון שנשאת לשני לא מצי להחזירה דתצא מזה ומזה. וי"ל דפעמים דאין הבעל

שם

פסלת(לד) מן הכהונה(סז). ובית הלל אומרים אף על פי שנתנו לה על תנאי, ולא נעשה התנאי, לא פסלת מן הכהונה(סח): ט המגרש את אשתו ולנת עמו בפונדקי(סט), בית שמאי אומרים אינה צריכה הימנו גט שני. ובית הלל אומרים צריכה הימנו גט שני(ע) אימתי בזמן שנתגרשה מן הנשואין(עא) ומודים בנתגרשה מן האירוסין, שאינה צריכה הימנו גט שני. מפני שאין לבו גס בה(עב). כנסה בגט קרח(עג). תצא מזה ומזה וכל הדרכי' האלו בה: י גט קרח הכל משלימין(לו), עליו(עד), דברי בן ננס. רבי עקיבא אומר אין משלימין

תפארת ישראל

סו) מדרבנן' היא להתגרש ממנו, והרי בחזקת שמא' הני לך אינה נאמנת, כסוף נדרי' [ועי' תוס' כאן] להכי חיישינן שהחזירו ז"ל שהגט להבעל והשיבו להאשה כדי לעשות קנוניא: סז) *משום חומרא, מדכבר נכתב הגט: סח) *והכי קיי"ל [קמ"ג]: סט) ונתייחדו בעדים: ע) *דעדי יחוד הן כעדי ביא'; ומדאין אדם בועל בזנות כשאפשר בהיתר, להכי ודאי קדשה בביאה: מיהו בלא היכי חששו מקודם אפי' בא עליה בפני עדים אין חוששין לה [קמ"ע ס"ב]: עא) דלבו גס בה: עב) עי' פ"ז סי' י"ז: עג) *כך מעשהו; כותב שורה א' או ב' וכורכן על החלק שתחתיהן ותופרו יחד, וחותם עד על החלק מבחוץ, וחוזר וכותב מבפנים שורה א' או ב', וחוזר וכורך ותופר וחותם מבחוץ כבתחלה, וכן עד סופו, מניין הכריכו' והקשרים כמניין העדי'; וזה נקרא גט מקושר. ותקנוהו חז"ל לכהנים שהן קפדנים, ובכעס כל דהו מגרשי' נשותיהן, והרי כשיתחרטו אסורים להחזיר, לכן תקנו שכל כהן יגרש בגט מקושר, שצריך זמן רב לתקנו, שמא בינו בינו תנוח דעתו ולא יגרש. מיהו אם הי' בגט מקושר כרך א' בלי חתימת עד, אז נקרא גט קרח, וכסוף פרקן, ופסול; וקאמ' הכא שאם נשאת בגט כזה: עד) לחתום במניין קשריו אפי' קרוב או פסול, מדיש עכ"פ ב' עדי' כשרי'; דטעם שקרח פסול, דחיישי' שמא לאחר זמן כשירצו שאין חתימות כמניין הקשרי', יאמרו שמסתמא הזמין הבעל עדים כמניין הקשרי' ולא חתמו כולן, וכיון שהזמין כולם ולא חתמו כולם אם כן באמת גט פסול; ולהכי כשיש החתימות כמנין הקשרים, תו ליכא למיחש הך חששא. ואע"ג שהן קרובים, עכ"פ הרי לאו בתורת עדות חתמו, שיפסול עי"ז כל העדות,

רק

ר"ע מברטנורה

והחליפו השטרות. לאחר שנשאת. והלכה כר' אליעזר: ט ולנה עמו בפונדקי. ויש שם עדי יחוד ואין שם עדי ביאה. בית הלל סברי הן הן עדי יחוד. הן הן עדי ביאה(לה), ואין אדם עושה בעילתו בעילת זנות והרי קדשה בביאה'. ובית שמאי סברי לא אמרינן הן הן עדי ביאה' על פירוש שנבעל': גט קרח. שקשריו מרובין מעדיו. דתקון רבנן גט מקושר משום כהנים קפדנים שהיו כותבים גט פתאום לנשותיהם ומתחרטים ולא היו יכולים להחזירן ותקנו להם גט מקושר שאינו נוח ליכתב מהרה שמא בתוך כך יתפייסו וכותב שטה אחת או שתים וכורכן על החלק ותופר ועד אחד חותם על הכרך מבחוץ. וחוזר וכותב שני שטין או יותר מבפנים וכורכן על החלק. וחותם עד שני על הכרך מבחוץ. וכן עד שלישי. ואם יש קשר כרוך ואין עד חתום מאחוריו זהו קרח ופסול דמסתמא למנין קשריו היו עדיו מתחלה. וחיישינן דלמא הבעל אמר להו כלכם חתומו. והרי אחד שלא חתם. ואם נשאת אשה בגט זה. תצא מזה ומזה. וכל הדרכים האלו בה. ומתניתין רבי מאיר היא. דאמר כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בגטין הולד ממזר. ואינה הלכה: י הכל משלימין עליו. ואפילו

פסול

עיקר תוי"ט

שם על לבו שאסור להחזירה ועושה קנוניא תו'. לד) פסלה כו'. חומרא בעלמא היא כדאמרי: נקודם יוסיפין להוסיפה לכהונה מפני כתיבת הגט. כדמוכח בגמרא: (לה) וכתב הר"ש שכל המקדש בביאה צ"ל לבעול בפני עדים שלא יתיחד בפניהם ויבעול: לו) הכל כו' ואפי' פסולים דליתא להא הטלת' אלא משום חששא דעלמא שמא כשילך לאחר זמן בב"ד יפסלוהו דיהיו סבורי' שהזמין הבעל עדיו למנין קשריו ולא חתמו כי כולם. רע"ב. וה"פ היכא דהזמין בהדיא שריבה הקושר בו קשרים יותר ממנין העדים והכא ליכא למיחש להכי הכל משלימין עליו ואפי' פסולים לפי שלא יבאו ב"ד אחר לפוסלו. דכיון דבעיקר עדותו של מקושר דהיים כשר משום דבלאו במקושר לאו דאורייתא כדאיתא בגמרא והכא לפי' שאמ'

בזמנם

משלימין עליו אלא קרובים, הראויין להעיד במקום אחר פה) , ואיזהו נש
קרח , כל שקשריו מרובין מעדיו :

פ"ט המגרש את אשתו , ואמר לה א)[א] הרי את מותרת לכל אדם אלא לפלוני , רבי אליעזר מתיר ב) וחכמים אוסרים ג) , כיצד יעשה, יטלנו[ג]) הימנה, ויחזור ויתננו לה, ויאמר לה הרי את מותרת לכל אדם, ואם כתבו בתוכו , אע"פ שחזר ומחקו פסול ד)[ד]) : **ב** הרי את מותרת לכל אדם אלא לאבא ולאביך , לאחי ולאחיך , לעבד ולעכו"ם ה)[ה]) , ולכל מי[ו]) שאין לה עליו קידושין ו) , כשר ז)[ז]) . הרי את מותרת לכל אדם , אלא אלמנה לכהן גדול ח)[ח]) , גרושה והלוצה לכהן הדיוט , ממזרת ונתינה לישראל , בת
ישראל

ר"ע מברטנורה

פסול לעדות מחמת עבירה: אלא קרוב שהוא ראוי להעיד בעדות אחרת. שאין עליו פסול עדות אלא קורבה. אבל עבד או גזלן לא. עבד דלמא אתי לאסוקי' ליוחסין (לז): וגזלן דלמא אתי למימר עבד תשובה. אבל קרוב כולי עלמא ידעי ליה דקרוב הוא. והלכה כבן ננס שהכל משלימין עליו ומ"מ אין חותם עליו אלא עד אחד פסול בלבד. והשאר צריך שיהיו הכל כשרים:

פ"ט המגרש. רבי אליעזר מתיר. טעמא דרבי אליעזר דכתיב (ויקרא כ"א). ואשה גרושה מאישה לא יקחו. אפילו לא נתגרשה אלא מאישה. דאמר לה הרי את מגורשת ממני ואי את מותרת לכל אדם. פסולה לכהונה. אלמא גט הוא והכא דשריא לכל אדם חוץ מזה מותרת לאחרים: וחכמי' אוסרים. דאמרי איסור כהונה שאני. שרבה בהם הכתוב מלות יתירות. ואף על גב דהוה גט לפסלה לכהונה. לא הוי גט להתירה לאחרים. והלכה כחכמים. ולא אסרי רבנן אלא כשאמר הרי את מותרת לכל אדם אלא לפלוני או חוץ מפלוני. אבל אי אמר לה הרי זה גיטך על מנת שלא תנשאי לפלוני. מודו רבנן דהוי גט שהרי התירה לכל אדם במסירת הגט. אלא שהתנה עמה שלא תנשא לאותו פלוני והוי כשאר תנאי בעלמא. ואסרי רבנן למגרש לומר הרי זה גיטך על מנת שתנשאי לפלוני. שלא יאמרו נשותיהן נותנים זה לזה במתנה. וכל תנאי שמתנה אדם בגט קודם כתיבת הגט. אף על פי שלא נכתב התנאי בתוכו. פסול (ב). אלא אחר שנתנו לידה מתנה מה שהוא רוצה להתנות: **ב** אלמנה לכהן גדול. כיון דקדושין תופסים בחייבי לאוין ולהכי לא תפסי משום איסור אישות שבה. אשתכח
דשייר

תפארת ישראל

רק התמו שלא יוליאו לעז אח"כ על הגט: עה) *משא"כ עבד דלמא יאמרו נשתחרר ויתירוהו בבת ישראל, או בגזלן יחשבו שעשה תשובה, ויאמינוהו גם לעדות אחרת, משא"כ קרוב, מפורסם קרובתו:

פ"ט א) בשעת מסירת הגט: ב) *דס"ל אפילו אמר הרי את מגורשת ממני ואין את מותרת לכל אדם, אפ"ה מגורשת: ג) *ואעפ"כ פסול' לכהן. מיהו באמר, על מנת שלא תנשאי לפלוני, מודו רבנן דמותרת מדהתירה על תנאי, וי"א דגם בכה"ג הוה שיור בגט [קל"ז]: ד) מדעכ"פ נכתב על תנאי זה שאין בו כריתות: ה) אע"ג דאפשר בהו קדושין כשיתגייר הנכרי וישתחרר העבד, השתא מיהו לית בהו קידושין: ו) לאתויי שאר חייבי כריתות: ז) דלאו שיורא הוא דבלא תנאו נמי לא תפסו בה קידושין ח) *אף דהוה שבתא אלמנה וגרושה, קמ"ל
דאפ"ה

עיקר תוי"ט

מולכם עדים לא לצרף פדותן אשר כן ותכא עדותן בטלה אלא כך אמר שיחתמו שכשרים כדינן והקרוב כדים. סר"נ : (לז) תימה אמאי לא מפרש נמי בעבד שמא יאמרו נשתחרר וכ"ה בגמרא למסקנא וכ"ס בר"ן : א) ואמר לה. בשעת מסירה. רש"י : (ב) סר"מ וטעם לדבר מחמת שאין אומרים יש ברירה דלפ"ס בנתקיימו התנאים. מ"מ בשעה שנכתב הגט לא היה ספר כריתות. כמגיד : ג) יטלנו כו'. אפילו לרבי דא"ל לחזור ולטלו ממנה. שאני הכא שואיל וקנאה בנתינה קמייתא ליפסול בו לכהונה. הלכך צריך לחזור וליטלו הימנה אבל הסיא דלעיל לא זכתה בו לכלום. בגמרא : ד) פסול. לפי שלא נכתב הגט אלא על תנאי זה ואין כאן כריתות. תוס' : ה) לעבד כו'. דלא תפסי בהו קדושין כדפירש"י ביבמות דמ"ה ע"ש. ועתוי"ט : ו) ולכל מי כו'. לאתויי שאר חייבי כריתות. גמרא : ז) כשר. דלאו שיורא הוא ובלאו איסור איבום נמי לא תפסי לכו בה קדושין. רש"י : ח) אלמנה כו'. משום סירכא דשאר דוכתי נקט הכי שסרי
מבום

ישראל לממזר ולנתין, ולכל מי[ב] שיש לה עליו קידושין ט)[י], אפילו בעבירה י), פסול יא): ג גופו של גט יב), הרי את מותרת לכל אדם, ר' יהודה אומר ודין דיהוי ליכי מינאי יג) ספר תירוכין יד) ואגרת שבוקין טו) וגט פטורין טז) למהך להתנסבא לכל גבר דתצביין יז). גופו של גט שחרור, הרי את בת חורין[יב], הרי את לעצמך: ד ג'[יג] גיטין פסולין, ואם נשאת הולד כשר[יד] כתב בכתב ידו ואין עליו עדים יח)[טו], יש עליו עדים ואין בו זמן יט) יש בו זמן ואין בו אלא עד אחד כ)[טז], הרי אלו ג'[יז] גיטין פסולין ואם נשאת הולד
כשר

תפארת ישראל

דאפ"ה הוה פנויה: ט) *אם היתה פנויה: י) לאתויי שאר חייבי לאוין: יא) *דהרי ע"י תנאו לא תפסי בה קידושין, והוה שיור: יב) *ר"ל גט זה הוה גופו, וצריך לכתבו בגט שאם לא נכתבו בו פסול [הכ"ו סמ"א], מלבד התורף. דהיינו הזמן והמקום ושם האיש והאשה: יג) *פי' זה הספר יהיה לך ממני: יד) גירושין: טו) *[עגסלאססונג]: טז) *[אבפערטיגונג]. וי"ל שג' לשונות של גירושין אלו הם נגד ג' היובים שחייב בעל לאשתו שאר כסות ועונה לומר שמכולם נתנתק מהשתא ממנה: יז) *לילך להנשא לכל איש שתרצה; דס"ל לר"י דצריך שיהא מוכח מהגט שע"י ספר זה מגרשה: יח) *לכתחילה פסול, דמדאין בו עדים, יכתוב כל זמן שירצה; — ובדיעבד כשר, לר"מ דס"ל עדי חתימ' כרתי, הרי כתב ידו כק' עדים דמי; ולר"א דעדי מסירה כרתי, אפ"ה דוקא בכתב סופר צריך עדי מסירה, ולא בכתב ידו: יט) דזמן תקנתא דרבנן הוא רק לכתחילה [כפ"ב מ"ב]: כ) *וה"ה אפי' אין בו ג"כ זמן מותרת בדיעבד; רק קמ"ל אפי' יש בו זמן אסור' לכתחילה. וי"א דאכתב ידו קאי, ורישא קמ"ל דאפילו אין עליו עד כלל מותרת בדיעבד; וסיפא קמ"ל דאפי' יש בו ע"א לא תנשא לכתחילה. וי"א דרישא בכתב ידו, וסכא בכתב סופר קאי, ואפ"ה בדיעבד מותרת, דסופר הוא במקום
עד

ר"ע מברטנורה

דשייר בגיטא: ג גופו של גט. עיקר כתב הגט. כך יכתבו בו: ודין די יהוי ליכי מנאי. צריך להוכיח בתוכו שעל ידי ספר זה הוא מגרשה. ואי לא כתב ביה הכי אתו למימר דבדבור בעלמא גרשה. וספר ראיה בעלמא. והלכה כרבי יהודה (יא): ד כתב בכתב ידו ואין עליו עדים. לרבי מאיר דאמר עדי חתימה כרתי כתב ידו כמאה עדים דמי. ולר"א דאמר עדי מסירה כרתי. הואיל וכתב ידו הוא. וכתב ונתן קרינא ביה. ואף ע"ג דליכא עדי מסירה כשר מדאורייתא. וחכמים פסלוהו. דלמא אתי לאכשורי בכתב סופר: ואין בו זמן. דזמן תקנתא דרבנן הוא. אי משום פירות. אי משום שמא יחפה על בת אחותו. כדאמרינן בפרק שני: ואין בו אלא עד אחד. איכא למ"ד אכתב ידו קאי ורישא אשמועינן דאפי' אין בו עד הולד כשר והכא אשמועינן דאפי' יש בו עד אחד לכתחלה לא
ואיכא

יקר תוי"ט

משום גיטין שלנו נאסרה אף לכהן הדיוט וכ"ל אלא לכה"ג ולכהן הדיוט. ועתוי"ט: ט) ולכל מי. לאתויי שאר חייבי לאוין כגון עמוני ומואבי. גמרא: י) שיש כו'. אם היתה פנויה. רש"י: (יא) וטעמא משום דאמרי' בגמרא דפליגי ת"ק ור"י בידים שאין מוכיחות אי הויין ידים. רבנן סברי דהויין ידים ואע"פ דלא כתב לה ודין, מוכחא מלתא דבהאי גיטא מגרש לה. ור"י סבר לא הויין ידים. וטעמא דכתב לה ודין דמוכחא מלתא כו' אבל לא כתב לה ודין אמרי בדיבור גרשה כו'. ובריש נדרים קיימא לן דלא הויין ידים ועתוי"ט: יב) בת חורין. משום דבגט אשה קיימינן ניחא ליה למנקט שחרור נמי בשפחה (ובס"א וירו' ורי"ף גרס בן) ועתוי"ט ד' בפ"ק גט שכא ודין (ועי' בקרבן העדה. ה"ג): יג) ג'. מכילא למעוטי גט ישן דתנשא לכתחלה. ולמעוטי שלום מלכות דהולד ממזר אליבא דר"מ. א"נ לרבן דאתא. גמרא: יד) כשר. ומה שהקילו בג' גיטין הללו מבאר גיטין פסולין. היינו טעמא משום דדבר הנוהג בגיטין ולא בשטרות החמירו יותר כדי שלא יבואו להשאת גיטין בשטרות כו'. אבל בדבר שלא נתקן בגיטין בלבד אלא גיטין ושטרות שוים בהם הקילו ועתוי"ט: טו) ואין כו'. טעמא דפסול משום שיוכל לכתוב הזמן כמו שירצה. והוי כאין בו זמן דאיכא למיחש שמא יחפה. וא"נ משום פירי ודאי דהבעל אינו נאמן (בתוי"ט קיצר ופי' בתוספות באריכות). ולכן פסלוהו דלפעמים תפסיד האשה שלא כדין כשכתב יום שעמד בו ולא יקדים הזמן. והיא לא תוכל לטרוף לפי שהם תופסין אותו שהקדים הזמן ולכך פסלוהו דהשתא לא תטרוף האשה מזמן הכתוב כיון שהגט פסול. דדוקא בגט כשר גובה מיום הכתיבה. תו' וע"ע: טז) ע"א. נראה דה"ה דאין בו זמן אלא לאשמעינן דאע"ג דיש בו זמן לא תנשא לכתחילה: יז) הרי כו'. למעוטי הא דתניא במביא גט ממ"ה מתוך לה ולא אמר בפ"נ
יבפ"נ

כשר(כא) רבי אלעזר אומר אף על פי שאין עליו עדים(יח), אלא שנתנו לה בפני עדים(כב), כשר. וגובה מנכסים משועבדים(כג)(יט), שאין העדים חותמין על הגט אלא מפני תקון העולם(כד): ה שנים ששלחו שני גיטין שוין(כה) ונתערבו, נותן שניהם לזו, לפיכך אם אבד אחד מהן הרי השני בטל(כו) חמשה שכתבו כלל בתוך הגט(כז) איש פלוני מגרש פלונית, ופלוני פלונית, והעדים מלמטה, כולן כשרין, וינתן לכל אחת ואחת. היה כתוב טופס לכל אחת ואחת(כח) והעדים מלמטה, את שהעדים ניקרין עמו(כד) כשר(כט)(ח): ו שני גיטין שכתבן זה בצד זה(ל) ושני עדים עברים באים

תחת

ר״ע מברטנורה

ואיכא למ״ד הכתב סופר קאי. ואפילו הכי אלד כבר דסופר הוה ליה במקום עד שני: תקון העולם. שמא ימותו עדי מסירה ויבא הבעל ויערער לומר לא גרשתיה. והלכה כר׳ אלעזר: ה שני גטין שוין. בשמותיהם: הרי השני בטל. דלא ידעינן דמאן ניהו (כח): כלל. זמן אחד לכלן בכך בשבת גירש פלוני פלונית ופלוני פלונית: טופס לכל אחת. זמן לכל אחת ואחת (כב). בכך בשבת גירש פלוני לפלונית. והשלים הגט. ובכך בשבת(כג) גירש פלוני לפלונית. והשלים הגט. וכן כלם. והעדים מלמטן: ו שני גטין שכתבן בשני דפין. זה בצד זה: ושני עברים. התומים מתחת הגט

הראשון

תפארת ישראל

עד ב׳: כא) *מגייל׳ דרישא למעוטי גט יבן דתנסא בו לכתחילה. [אבי ואפילו לרמ״ב שכ׳ הרא״ש בשמו [פ״ה סוף אותו א׳] דבגט יבן שנתנו ע״י שליח, ונתיחד בין כתיבה לנתינה, דוקא בנסאת לא תנא. וכמ״ש הה״מ ו הגג״י בפירושו לעיל פ״ה סימן כ״ח, א״כ ק׳ לנקט תנא הכא נמי הא? נ״ל דנ״ל מבוש דבהכך ג׳ דנקט הכא אין חלוק בין סוא לשלוהו מבא״כ בגט ישן פב״פ יש חלוק], ולמעוטי שלוש מלכות [פ״ח סי׳ כ״ט] דהתם עכ״פ לרבנן תנא, והכא כ״ע ס״ל דבדיעבי׳ לא תנא. ומגייכא דכיפא למעוטי היכא שיש תקנה, כגון שליח שהביא גט ולא אמר בפנ״כ יטלנו ממנה ויחזור ויתננו לה, וה״ה באמר הרי את מותרת וכו׳ חוץ מפלוני כמבנה א׳: כ״ב) אפי׳ אינו כתב ידו: כג) גם בבאר

שטרות ס״ל עדי מסירה כרתי, והכי קיי״ל [ק״ל ס״ו]: כד) במא ימותו עדי מסירה ולא תוכל להנשא, וכן הלכה: כה) בשמותיהן: כו) מדלא ידעינן דמאן ניהו: כז) *שבגט א׳ כתבו זמן א׳ לכולן, בכך וכך בשבת וכו׳ ואח״כ כתבו תורף וגל עיקר הגט לכל אחת ואחת לבד, ואח״כ הזרו וסיימו שאר הטופס בכולל א׳ לכולן יחד, דאם כולן בתורף, סו״ל כגט א׳ לנשים הרבה דכולן אינן מגורשות [ק״ל ס״ע]. כח) *טופס דהכא אינו כשאר טופס שבמסכת זו, דהכא מדלא נזכר הגלו מלת תורף, משמעו „נוסח״, ור״ל שכתב ססח גט לאחת והשלימו, וחזר וכתב נוסח גט לאהרת והשלימו, וכן לכלן וכולן היו ביום א׳: כט) *ואפי׳ יש במשמעותו שהעדים מעידים נ״כ על אותן שלמעלה, כגון שכתוב ויו החבור בהתחלת כל גט מהאחרוני׳ ואין עדי מסירי׳ לכ״א. מיהו בלא ויו החבור, גם בים עדי מסירה, דם באחרוני כשר [ק״ל ס״ס] ובכתובי׳ בויו החבור ויש עדי מסירה לכל אחד שלן כשרין: ל) על קלף א׳ זה בצד זה

שכתב

עיקר תוי״ט

ותפ״נ יוצאה והולד ממזר דר״מ. גמ׳. ועתוי״ט: יח) עדים. ואינו כתב יד כשר ליכא לכתחלה: יט) וגובה כו׳. פ״ק והם שטר כוא גובה כו׳ דר״א ס״ל עידי מסירה כרתי בין בגיטין בין בשטרות. ועתוי״ט: ב) לזו. אפילו לר״א דאמר ע״ב כרתי ופל כרחך לא לשמה דכתיב בקרא לאו אהתימה קאי אלא אהכתב ומיהו אוכחן לא קאי דלא בעינן שידעו העדים בשעת מסירה בפי מנייהו מתגרשת. (כא) וז״ל הר״ן לא בטל ממש אלא דכיון דלא ידעינן דמאן ניהו לא יתנן לא לזו ולא לזו. אבל אם נתן לאחת מהן או לשתיהן כ״ז ספק גירושין: (כב) זמן בכלל תורף הוא. אבל שם טופס הונח על כל נוסח הגט כו׳. אלא שהוניהו מן הכלל וקראו למקצת מהן תורף. ואם נאמר טופס בלא הזכרת תורף עמו יש במשמע טופס כל נוסח הגט. ועיין פר״ש: (כג) מפרש בגמרא הזה הזמן בו ביום עצמו של הראשון דאל״כ הוי ראשון מוקדם לחתימת העדים. ולא היה צריך לטעם שאין העדים נקראים עמו. וגם מפורש בגמרא דדוקא שכתוב ובכך בוי״ו החבור. דאל״ה שפוק ליה דאין עדים התומים על הכל: (כד) נקרין עמו. היינו תחתון אבל עליונים פסולים שמא לא העידו אלא על האחרון. רש״י: (כה) כשר. ולא האחרים היינו בלא עידי מסירה אבל בעידי מסירה כולם כשרים דלא גרע מאם לא היו בו עדים כלל כר״מ וכ׳ הרמב״ן ובפרש יבק כו׳. ולהתוי׳ והרא״ש דאין בוס

גם

מתחת זה לתחת זה(לא) ושני עדים יונים(לב) באים מתחת זה לתחת זה(לג) את שהעדים הראשונים נקראין עמו כשר(לד). עד אחד עברי ועד אחד יוני ועד אחד עברי ועד אחד יוני, באין מתחת זה לתחת זה שניהם פסולין(לה):

תפארת ישראל

לא) *שכתב עברי הולך מימין לשמאל, וחתמו שמותם תחת הימיני, ושם אבותיהן תחת השמאלי: לב) יהודים שחתמו בכתב יווני: לג) דכתב יווני הולך משמאל לימין, וחתמו שמותם תחת השמאלי, ושם אבותיהן תחת הימיני: לד) *אם העברים חתומים למעלה הימיני כשר, מפני ששמותיהן תחתיו; דאע"ג דבן איש פלוני עד נמי כשר וכמשנה ח', וא"כ גם באותן שלמעלה יש ספק שמא על השמאלי חתמו? י"ל הנ"מ בשחתם רק בן איש פלוני, ולא חתם שמו, אבל בשחתם גם שמו וודאי רק על אותו ששמו תחתיו חתם; ואם היוונים חתומים תחלה, השמאלי כשר. אבל אותו שחתמו עליו ב' שתחתונים, פסול; דמספקא לן אם חתמו על הגט הב' או שמא חתמו א"ע ג"כ על הגט שחתמו עליו הראשונים, רק שהפכו דרך כתבם, שאם הראשונים היו עברי' וחתמו א"ע מימין לשמאל, והעידו על הימיני, גם היווני' שחתמו אח"כ מימין חתמו א"ע לשמאל להעיד על הימיני; וכ"כ אם היווני' חתמו תחלה, שמא חתמו א"ע העבריי' ג"כ משמאל לימין: לה) *דמספקינן דלמא ב' עדים האחרונים חתמו א"ע כדרך חתימת עד הראשון מימין לשמאל, נמצא שאין שום עד על הגט השמאלי, או שהעד הב' היווני כתב משמאל לימין, וב' האחרונים חתמו א"ע כמוהו משמאל לימין, ונמצא שאין על הימיני רק עד ראשון; ומספיק' שניהן פסולין:

ברוחב

ז שייר

ר"ע מברטנורה

הראשון לתחת השני שם העד תחת הראשון. ושם אביו תחת השני(כו). וכן על שני תחתיו וחזרו וחתמו תחתיהם. שני ישראלים הדרים בארץ יון וחתמו בכתב יוני. ודרך הכתב יוני שהולך מן השמאל אל הימין(כז). נמצא שם העד תחת שני. ושם אביו תחת הראשון: את שהעדים הראשונים נקראים עמו כשר. אם העברים חתומים למעלה. שדרך כתב עברי שהולך מן הימין אל השמאל. ונמצא שם העד תחת הגט הימיני. ושם אביו תחת הגט השמאלי. הימיני כשר. ואם היוני' חתומי' למעלה. השמאלי כשר. ששמות העדים תחת השמאלי הם. וטעמא. דחיישינן שמא העדים האחרונים הפכו את כתבם לסדר שכתבו העדים הראשונים(כח). שאם העברים היו חתמו מתחילה שהם הולכים מן הימיני. אל השמאלי וחתמו על הגט הימיני. כשבאו ב' היונים לחתום תחתיהם שלכו גם הם מן הימיני אל השמאלי. כסדר כתיבת העברי ונמצא שארבעתם חתמו על הגט הימיני. וכן אם היונים חתומים למעלה. שמא הפכו העברים שבאו אחריהם סדר כתב עברי. והלכו מן השמאלי אל הימיני ונמצאו ארבעתם חתומים על השמאלי: ה"ג עד אחד עברי ועד א' יוני. ועד א' עברי ועד אחד יוני באים מתחת זה לתחת זה. שניהם פסולים. וטעמא דחיישינן שמא העד עברי הראשון חתם על הגט הימיני הראשון כפי סדר כתב עברי. והעד היוני השני חתם על הגט השמאלי השני כפי סדר כתב יוני שמתחילין מן השמאל והעד השלישי העברי הפך כתב העברי והתחיל גם הוא מהשמאל כמו היוני שלפניו. ונמצא גם הוא חתום על הגט השמאלי. והעד היוני האחרון חתם כדרכו מן השמאל אל הימין. וגם הוא חתם על השמאלי. ונמצאו ג' עדים חתומים על השמאלי. וא' בלבד חתום על הימיני. אי נמי בהפך שהעד השני היוני הפך כתבו

לסדר

עיקר תוי"ט

גט יהבר בלא ע"מ צ"ל דכשר דא"כ להביא הע"מ לפנינו דאנו תולין שכדין נמסר לה: (כו) מפרש בגמ' דהכי כתב פלוני בן תחת הראשון ופלוני אבתרא. דאל"ה אלא בן יעקב עד אבתרא כשרים כדתנן במשנה דלקמן בן איש פלוני עד כשר והשני פסול. וכן נמי כשר קמא דפשיטא דקאי אבן יעקב עד דבתראי. וא"כ כ' פ' בן תחת הראשון ופ' עד אבתרא שניהם כשרים שהבן חתום על הא' והאב אשני. ועתוי"ט: (כז) ולא הבנתי זה שאם הוא כדרך שכותבים האומות ללשונם באותיות שקבועותינו כו' א"כ האיך אפשר לומר שאחרונים הפכו כתבם לסדר שכתבו הראשונים. וגם י"י ונפרש חתימ' היונים איל' נקראת כחתימת העברים שכשהיוני חותם יוסף בן שמעון בידוע ששמו שמעון בן יוסף כלומר בנו של יוסף שמעון. ונמצא שם העד חתום על השני ושם אביו על הראשון הלכך ע"כ היונים תחת השני חתמו ע"כ. ונמצא דחשש שמא הפכו משום קושיא היא דשמא יוסף בן שמעון היוני לא שמעון שמו אלא יוסף ומתם עצמו כדרך החתימות העברי: (כח) דלאו משום דאיפלגי'

בשהימתן

ז שייר מקצת הגט, וכתבו בדף השני לו) והעדים מלמטה לז) כשר לח)[ל]. חתמו עדים בראש הדף לט) מן הצד מ), או מאחריו בגט פשוט מא) פסול. הקיף מב)[לא] ראשו של זה בצד ראשו של זה והעדים באמצע, שניהם פסולין מג), (נ"א סופו של זה בצד סופו של זה, והעדים באמצע, את שהעדים ניקרין עמו כשר). ראשו של זה בצד סופו של זה והעדים באמצע, את שהעדים נקרין בסופו כשר: ח גט שכתבו עברית ועדיו יונית מד)[לב] יונית ועדיו עברית מד), עד אחד עברי ועד אחד יוני, כתב סופר ועד מה), כשר, איש פלוני עד, כשר, בן איש פלוני עד, כשר, איש פלוני בן איש פלוני, ולא כתב עד, כשר, וכך היו נקיי הדעת שבירושלים מו) עושין. כתב חניכתו
והניכתה

ר"ע מברטנורה

לסדר כתב עברי והתחיל מן הימין אל השמאל כמו שחתם העד עברי הראשון והעד עברי השלישי חתם כדרכו מן הימין ונמצאו שלשתן חתומים על הגט הימיני הראשון. והעד היוני האחרון לבדו חתם כדרכו על הגט השמאלי. ומשום דלא ידעינן בהי מינייהו חתימי תלתא (כט) ובהי מינייהו לא חתום אלא חד. שניהם פסולין: ז בדף השני. שאצלו ברוחב המגילה: מן הצד. בגליון של ימין הגט. או בגליון השמאלי: או מאחוריו. בגט פשוט. שעדיו בתוכו: הקיף. חבר (לב) זה אצל זה: שניהם פסולים. שאין נקראת החתימה לא עם זה ולא עם זה: את שהעדים נקרין. בסופו שגג חתימה כלפי סופו. ולא שרגלי חתימה כלפי ראשו. כשר: ח כתב סופר ועד. חתם (לד) סופר ועד. דהוו להו שני עדים. ואשמועינן מתני' דלא חיישינן שמא הבעל לא צוה לחתום לסופר. אלא אמר לשנים אמרו לסופר ויכתוב ולפלוני ופלוני עדים ויחתומו וחשו הנך שלוחים לכסופא דספרא שיאמר איני בעיניו כשר לעדות. ואחתמוהו בלא רשותו דבעל. להא לא חיישינן: חניכתו. שם לווי של משפחה (לה):
מעושה

תפארת ישראל

לו) *ברוחב הקלף, זה אצל זה: לז) בסוף דף השני: לח) *ומיירי שניכר שלא נחתך מתחת או למעלה כלום; דאל"כ חיישי' שמא ב' גיטין היו, והשמאלי היה כתוב בגובה הקלף יותר מהימני, והיה שם שום תנאי בימני למטה ותתכו, ותתך גם השמאלי מלמעלה, באופן שיתכוונו יחד. מיהו דוקא בכתב סוף הגט בצד דף הראשון ברוחב הקלף, אבל אם כתב סוף הגט בצד שמאחוריו וחתמו שם העדים פסול בכל גוונא [ב"ש ק"ל סק"ה]: לט) או: מ) בגליון ימין או השמאל שבצדדיו: מא) שעדיו חותמין בתוכו: מב) הסמיך: מג) *מדאין עדים נקראין עם א' מהן, מסתברא שלא חתמו על א' מהן: מד) *והעדים מכירין ב' מיני הכתבים: מה) *ר"ל חתם הסופר וע"א, דהו"ל ב' עדים ולא חיישינן שמא לא אמר הבעל לסופר שיחתום, רק אמר לב' אמרו לסופר ויכתוב ולעדים ויחתמו; והן חששו לכסופא דסופר, שנראה כאילו פסול לעדות ואחתמוהו בלי רשות הבעל, א"א לחוש כן, דהא מני ר' יוסי היא דס"ל [פ"ז מ"ז] מילי לא ממסרן לשליח אפילו באומר אמרו: מו) *נקיי הדעת מדברים בלשון קצר:
שם

עיקר תוי"ט

בחתימתן מן הגט לא היו פסולים דקי"ל מלאוהו בקרובים כשר. גמרא: (כט) והא ודאי דאפשר דאקמא חתימי מלהו אלא שלא הוצרך לומר כ"א החשש דעי"ז כן פסולים תרווייהו: ל) כשר. מסיק בגמרא שהיה ניכר בקלף שלא נחתך ממנו כלום כו' דאל"ה חיישינן שמא ב' גיטין היו זא"ז והשמאלי נכתב בגובה יותר מהימני ובימני היה שום תנאי בסופו ותתך התנאי מהימני והעליון מהשמאלי וכוונם יחד. ועתוי"ט: לא) הקיף כו'. וא"ת למאי איצטריך למתני דהיינו בראש הדף וי"ל דאיצטריך למיפסל גגו של עדים כנגד גגו של כתב דמרישא לא שמעינן אלא שרגלי חתימת עדים כנגד גג הכתב כו' ומשום דמהכא ה"א דפסולים היינו משום דכי היכא דלא קיימי אהאי לא קיימי נמי אהאי אבל היכא דאינו אלא גט א' מיהא ודאי קיימי עליה חתימה זו קמ"ל רישא. וסיפא דסיפא דראשו של זה בצד סופו של זה איצטריך דלא תימא דפסלי מטעם כי היכי דלא קיימי אהאי כו'. ולרש"י דג' מעיקרא סופו כו' לא הוה צריך סיפא דסיפא. אלא דכל גווני משמיענו. תוס': (לב) כמו אין מקיפין שתי חביות. רש"י: לג) ועדיו כו'. והוא שיהו מכירים לשון הכתב וכתיבה. הר"מ: (לד) הכי איתא בגמרא. אבל כתב סופר ולא חתם לא הוי כעד שני. וזה דלא אליבא מ"ד שכתב הר"ב בפי' מ"ד דכתב סופר במקום עד שני. ועתוי"ט: (לה) וכ"פ רש"י והרא"ש. [ור"מ] ור"ת ז"ל מפרשים שם לויי של האיש עצמו או של האשה.
והניכת

וחניכתה מז) כשר. גט מעושה מח), בישראל מט) כשר, ובעכו"ם פסול נ). ובעכו"ם חובטין לח) אותו, ואומרי' לו עשה מה שישראל אומרי' לך וכשר נא): ט יצא שמה בעיר מקודשת נב), הרי זו מקודשת נג). מגורשת, הרי זו מגורשת נד)
ובלבד

תפארת ישראל

מז) *שם טפל שלהן, [ביינאמען] שיש לכן באותו עיר ג"כ עם שם העצם: מח) כ"ל שהוא מלשון ועשותם הרשעים [מלאכי ג' כ"א], שהוא לשון מיעוך ודחק; שדחקוהו עד שנתן גט: מט) שאנסוהו ב"ד כדין, באותן שכופין לגרש: נ) אפי' אנסוהו כדין מיהו נפסל לכהן עי"ז מטו של ישראל: נא) דהו"ל כשליח ב"ד, דאע"ג דאין שליחות לעכו"ם, ה"מ במילי דצריך שליחות אבל הכא מעשה קוף בעלמא הוא דלא אכפת לן למי שלחו ב"ד לכופו: נב) שיצא קול על פנויי' שנתקדשה: נג) *והוה ספק מקודשת. אמנם יש ב' מיני קול (א) קול ששמעו עדים מפי נשים שנתקדשה, וצריך בזה ו' תנאים (א) שהעידו כן ב' עדים כשרים (ב) שהעידו כן בפני ב"ד (ג) שהעידו ג"כ שראו כן מעצמן נרות דולקות ומטות מוצעות, כנהוג בשמחת אירוסין, ונשים שמחות עמה, והאומרות פ ל ו נ י ת נ ת ק ד ש ה ה י ו ם; ולא בשאמרו הנשים שנתקדשה אתמול (ד) צריך שיעידו שאמרו הנשים פלונית נתקדשה היום: ולא שתתקדש למחר (ה) צריך שיאמרו הנשים שנתקדשה לפלוני (ו) צריך שיאמרו הנשים שנתקדשה בעיר הזאת; ולא שנתקדשה בעיר אחרת. (ב) קול באופן אחר שיש הברה בעיר פלוני' נתקדשה, ובאו ב' עדים כשרים בפני ב"ד, והעידו ראינו כמו שמחת אירוסין, נרות דולקות ומטות מוצעות כנהוג, ושמענו ג"כ הברה בעיר; ושמענו ג"כ מפלוני שאמר ששמע מפלוני שנתקדש' פלוני' בפני פלוני ופלוני שהלכו למדה"י [ולא שמתו]; וי"א דגם בכה"ג צריך שיאמרו שנתקדשה ל פ ל ו נ י ובעיר הזאת; וי"א דלא הוה בכה"ג קול, רק בשמע ב' מב', ואפילו ראובן משמעון, ולוי מיהודה, ולא בשמע חד מב'. מיהו בכל ב' מיני קול הנ"ל, צריך שיאמרו ששמעו שנתקדשה בלי שום גמגום, כתנאי, או שום דבר אחר שמגרע קנין הקידושין [אה"ע מ"ו ס"א וב' וג']: נד) *ואסורה לכהן אחר מיתת בעלה
אבל

ר"ע מברטנורה

מעושה. בחזקה: בישראל כשר. אם אנסוהו כדין (לו). כגון כל הנך דכופין להוציא. או שהיתה אסורה לו. ואם אנסוהו שלא כדין פסול. ופוסל מן הכהונה משום ריח גט: ובעכו"ם. כדין פסול. ופוסל מן הכהונה (לז). שלא כדין אפי' ריח גט אין בו ומי שחייב ליתן מן הדין ואין כח בדייני ישראל לכופו. חובטין אותו על ידי עכו"ם. שאומרים עשה מה שישראל אומר לך ונותן הגט על פי דייני ישראל: ט יצא שמה בעיר מקודשת. פנויה שיצא עליה קול. פלונית נתקדשה היום לפלוני. ולא קול הברה בלבד. אלא כגון שהיו נרות דולקות ומטות מוצעות. ובני אדם נכנסים ויוצאים. ואומרים פלונית נתקדשה היום: מגורשת הרי זו מגורשת. ארישא קאי (לח) האי אתתא דיצא עליה קול מקודשת וחיישינן ליה ואסרנוה לינשא. אלא לאותו האיש. אם חזר ויצא עליה קול מגורשת שגרשה אותו פלוני שיצא לה קול
קדושין

עיקר תוי"ט

וחניכת אבות דגמרא חניכה אחרת ולא מיירי בשם לווי וכו' הב"י דלרש"י ז"ל נמי שם לווי של הגוים עצמו נגם תשי"ב בשיר נכתוב דהברא הוא דעדיף מחניכת המשפחה' ול"ד למשנ' שמו דפ"ד מ"ב דהתם בב' מקומות והכא במקום א'. המגיד. ועתוי"ט: (לו) ותנן נמי בספ"ה דערכין וכן בגטי נשים כופין אותו עד שיאמר רוצה אני דאי אנים אין גטו גט. וכ' הר"מ ולמה לא בטל גט זה שהרי הוא אנוס בין ביד עכו"ם בין ביד ישראל שאין אומרים אנוס אלא למי שנלחץ ונדחק לעשות דבר שאינו מחויב בו מן התורה כגון מי שהוכה עד שמכר או עד שנתן אבל מי שתקפו יצרו הרע לבטל מצוה או לעשות עבירה והוכה עד שעשה דבר שחייב לעשותו או עד שנתרחק מדבר שאסור לעשותו אין זה אנוס ממנו אלא הוא אנס עצמו בדעתו הרעה. ולפיכך זה שאינו רוצה לגרש מאחר שהוא רוצה להיות מישראל. ורוצה הוא לעשות כל המצות ולהתרחק מן העבירות ויצרו הרע תקפו. וכיון שהוכה עד שתשש יצרו ואמר רוצה אני כבר גרש לרצונו: (לז) גמרא ומסקינן דטעמא דבדין פסול בכדין דישראל מיחלף. ואי אמרת דאינו פוסל אתי למימר דבדין ישראל ע"י עישוי נמי אינו פוסל. והשתא ניחא מעליא הוא. שלא כדין דעכו"ם בכדין דישראל לא מיחלף. ופרש"י ואי אמרת מיחלף בשלא כדין דישראל ואתי למימר שלא כדין דישראל נמי לא פסיל והאמרן לעיל דפסיל. היא גופא גזירה אטו כדין וגזירה לגזירה לא גזרינן: לח) חובטין. שעכשיו אין העכו"ם אלא כמקל ורצועה לב"ד של ישראל ושלוחו של ב"ד ואין מדקדקים בשליח שהוא חובט אם הוא ישראל או עכו"ם. הר"ב: (לט) גמרא דאינו למיסר אגברא [אם אשת
כהן

ובלבד שלא יהא שם אמתלא נה)[מ]. איזו היא אמתלא גירש איש פלוני את אשתו על תנאי נו)[מא], זרק לה קידושיה ספק קרוב לה ספק קרוב לו, זו היא[מב] אמתלא: י בש"א לא יגרש אדם את אשתו אלא א"כ מצא בה דבר ערוה, שנאמר כי מצא בה ערות דבר, ובה"א אפילו הקדיחה תבשילו נז) שנאמר כי מצא בה ערות דבר נח), ר"ע אומר אפילו מצא אחרת נאה הימנה, שנאמר והיה אם לא תמצא חן בעיניו:

נשלמה מסכת גיטין

ר"ע מברטנורה

קדושין ממש. הרי זו מגורשת. ומותרת לכל. שהרי קול שחששנו לו תחלה. שוברו עמו: ובלבד שלא יהא אמתלא. שלא יהא עם הקול של קדושין או של גרושין. אמתלא. טעם שהוא שובר את כח הקול: י אפי' הקדיחה תבשילו. שרפתהו על ידי האור או על ידי מלח (מג). לדרשי בית הלל ערות דבר. או ערוה או דבר (מד). כלומר שאר דבר סרחון שאינו ערוה: רבי עקיבא אומר אפילו מצא אחרת נאה ממנה. ודריש קרא [הכי] אם לא תמצא חן של טוי בעיניו. או אם מצא בה ערוה (מה). או דבר סרחון (מו) על כל אחד משלשה דברים הללו. יכול לגרש. והלכה כבית הלל:

נשלמה מסכת גיטין

תפארת ישראל

אבל לבעלה כהן מותרת דכל קלא דבתר נשואין או בתר אירוסין אין חוששין לו [אה"ע ס"ו ס"נ]: אבל לא שתהא מותרת לעלמא. מיהו בנאסרה תחלה נ"כ רק ע"י קול שיצא שנתקדשה, לרמב"ם ולרש"י מותרת לשוק; ולראב"ד וטור דוקא כשיצאו ב' הקולות יחד, אבל קול גירושין שיצא אחר קול קדושין, לא משגחינן בקלא דבתר קידושין, ומותרת רק לאותו שנתקדשה לו תחלה, אפילו הוא כהן, ואסורה לאחר מיתתו לכהן אחר [ב"ש ו' י']: נה) *נמנום בהקידושין או הגירושין דמוקמינן לה אחזקתה דמעיקרא דאמרי' מסתמא לא נתקיים התנאי. ופי' מלת אמתלא, י"א דר"ל אמת לא וי"א דר"ל שהדק משל היה הדבר: נו) *וזה שמעו מיד ששמעו הקול, או חיישינן שמא לא נתקיים התנאי: נז) *ששרפה תבשילו והתכוונה להקניטתו: נח) *ולא כתיב דבר ערוה? ש"מ דה"ק, או ערוה, או דבר; והא דהסמיכן הכתוב וכתב ערות? אורחא דקרא הוא, כמו הבה לנו עזרת מצר. והא דנקט קרא ערוה כלל, הרי כ"ש הוא מדבר? קמ"ל קרא דאפי' בגירשה משום ערוה, אפ"ה מותרת לאחר:

נשלמה מסכת גיטין

עיקר תוי"ט

סמן סיא. רש"י] הא קי"ל כל קלא דבתר נשואין לא חיישינן ליה: מ) אמתלא. משל וטעם. רש"י: מא) על תנאי. שמא לא נתקיים התנאי. רש"י: מב) זו היא. של קדושין והה"נ איפכא. רש"י: (מג) אם קדחה באפי: (מד) ואצטריך לכתוב ערוה לומר שאפי' יצאה משום ערוה מותרת לינשא לאחר כדכתיב ויצאה והיתה לאיש אחר ולב"ש איצטריך דבר לג"ש. דכתיב הכא ערות דבר וכתיב להלן ע"פ שנים עדים יקום דבר מה להלן בשנים אף כאן בשנים ועפוי"ט: (מה) דאמר ר"ל כי משמש בד' לשונות. אי אלא דלמא דהא. ב"ש סברי כי מצא דהא מצא. ורע"ם כי מצא. אי נמי מצא: (מו) הייט כדמסקי סתים' דר"ע כב"ש אתי. דאי לאו דאייתר ליה דבר להקדיחה תבשילו לא הוה דריש כי מצא בה בלשון אי נמי

נשלמה מסכת גיטין

מסכת קידושין

פ"א האשה(א) נקנית(ג)א) בשלש דרכים(ב), וקונה(ד) את עצמה(ג) בשתי דרכים(ה). נקנית בכסף(ד) בשטר(ו) ובביאה(ז). בכסף. בית שמאי אומרים בדינר ובשוה דינר(י), ובה"א בפרוטה(ח) ובשוה

פרוטה

תפארת ישראל

פ"א א) נקט בה"א ידיעה, ר"ל אשה הראוי' להתקדש, לאפוקי חייבי כריתות או איילוני' וכדומה בשאר קדושי טעות: ב) *לבעל, להצריכ' גט ארוס', אבל ליורשה וטמו' לה, ולהפר נדריה בלי אב, אינו רק אחר נשואין גמורי', ע"י חופה ויחוד שאחר הקדושין. מיהו חופה בלי קידושין ספיקא הוה [אה"ע כ"ו ב']. והא דלא תני האיש קונה? קמ"ל דאין אשה מתקדשת בע"כ, ואיידי הא, תנא נמי סיפא היבמ' נקנית, אף דמתיבמת בע"כ: ג) להיות מותרת לעלמא: ד) *בנתן לה כסף, ואמר לה מתחלה או בשעת נתינה הרי את מקודשת לי בזה, מקודשת. ובנתן לה בשתיקה, ושניהן מודי' דלשם קידושין כוונו, י"א דהוו קדושין, אפילו לא דברו תחלה מעסקי קידושין [אה"ע כ"ז], ואף למאי דקיי"ל דקדושין בלא עדי' לא מהני [שם מ"ב] והרי הכא לא ידעו עדים מה בלבם? י"ל מדאגלאי מלתא למפרע, הו"ל כידעו עדים [ועי' פ"ג סי' כ']: ה) בכתב לה על נייר הרי את מקודשת לי. ונתן לה הכתב לפני עדים: ו) *בנתיחד עמה, ואמ"ל מקודם בפני עדי', הרי את מקודשת לי בביאה זו. וכולן צריכין ב' עדים, וי"א דאף ע"א מהני בקידושין, אבל עדות נשים לכ"ע לא מהני [שם מ"ב ב']: ז) *הוא קל"ב פרוטות [ואמרי' בפ"כ דייג א', דב"ש מאמה עבריי' יליף לה דלא מקניה בפרוט', וכיון דאפק' מפרוטה, אוקמא אדינר. וק"ל ואימא מעה, ואימא פונדין או איסר? וי"ל דלב"ש כיון דאפקה מפרוט' מסתבר דלהוי דינר, דהרי כופר נפש איב הוא מחלית השקל, ותנס של קודש כפול הי', הו"ל ב' דינרין: ואשה פלג גופא דבעל, הו"ל דינר]: ח) *הוא מלבון פרט וכלל, משום דהשלש כולל כמה פרוטות. והוא חצי שעור' כסף צרוף [אה"ע סל"ז]. וי"א דבזה"ז בהמעות באל יותר מפירות, בקדש' בפרוט' הו"ל ספק [סמ"ע ח"מ ספ"ח]. והא דלא סגי למיתני רק שוה פרוט' [כקושית תוס']? נ"ל לפמ"ש [ב"ש כ"ז א' ול"ח ס'] דלכתחילה אין לקדש במטבע דילמא דשפה אשרה ולורתה שכיד' דבטלה, א"כ קמ"ל מתני' דאפ"ה בדיעבד מקודשת. וי"ג אבל כמאה"ג

ר"ע מברטנורה

פ"א האשה נקנית. לפי שאין אשה מתקדשת אלא מדעתה הנא האשה נקנית. ולא הנא האיש קונה(ב). ואיידי דתנא רישא האשה נקנית. תנא סיפא היבמה נקנית. ואע"ג דיבמה נקנית ליבם. בין מדעתה בין שלא מדעתה: נקנית בכסף. דגמרינן קיחה קיחה משדה עפרון כתיב הכא (דברים כ"ד) כי יקח איש אשה. וכתיב התם (בראשית כ"ו) נתתי כסף השדה קח ממני: בשטר. כגון בכתב לה על הנייר או על החרס ואע"פ שאין בו שוה פרוטה. בתך מקודשת לי(ז). בתך מאורסת לי. בתך לי לאנתו. ונתנו לה בפני עדים. וילפינן לה דכתיב (דברים כ"ד) ויצאה והיתה. מה יציאה בשטר. כדכתיב (שם) וכתב לה ספר כריתות. אף הויה בשטר: ובביאה. בא עליה(ח) בפני עדים לשם קדושין דכתיב(שם) כי יקח איש אשה ובעלה ואף על פי שאין לה קדושין מפורשים בתורה יותר מקדושי ביאה. אמרו חכמים שהמקדש בביאה. מכין אותו מכת מרדות שלא יהיו בני ישראל פרוצין: בפרוטה. היא חצי שעורה של

כסף

עיקר תוי"ט

א) נקנית לבעלה להצריכה ממנו גט. הר"ב: (ב) והכתי קשיא דליתני מתקדשת ומתרץ בגמרא משום דקא בעי למתני כסף דילפינן קיחה קיחה. וקיחה אקרי קנין דכתיב השדה אשר קנה אברהם. ועתוי"ט: ג) בב' כו' מנינא למעוטי חליפין. דל"ת הואיל וגמרי' משדה עפרון מה התם בחליפין אף כאן בחליפין. קמ"ל דלא. דהאשה בפחות מש"פ לא מקניה נפשה. ותליפין אפי' בפחות מש"פ. ולא דבר הכתוב בקיחה דאשה אלא בקנין דמים. גמרא: ד) וקונה. להיות ברשותה להנשא לאחר. רש"י: ח) בב'. מנינא למעוטי חליצה דלא פימ' ק"ו מיבמה שהיא יוצאה בגט כו' ת"ל כו'. גמרא: ו) בכסף. וצריך שיהיה לשם קידושין ולפני עדים. ותימה על הר"ב והר"מ שלא פי'. ועתוי"ט: (ז) איברא דבגמרא הכי איתא אבל הר"ב מכיים ונתנו לה משמע דלא במתקדשת ע"י אביה איירי. ועתוי"ט: (ח) ולאו דוקא אלא נתייחד עמה: ט) בדינר. טעמייהו דב"ש שלא יהו בנות ישראל כהפקר. גמרא. ומצינו שיעור דינר שהוא שיעור חשוב: י) בשוה. והטעם דכיון שהיא

מסו'

מש"מ

פרוטה ט) וכמה[א] היא פרוטה אחד משמנה באיסר האיטלקי י)[ב]. וקונה את עצמה בגט[ג] ובמיתת הבעל יא), היבמה נקנית יב) בביאה יג) וקונה את עצמה בחליצה[ט] , ובמיתת היבם[ט] : **ב** עבד עברי יד) נקנה טו) בכסף טז)[ח] ובשטר יז) וקונה את עצמו יח) בשנים יט) וביובל

ר"ע מברטנורה

כסף : היבמה נקנית . ליבם להיות כאשתו לכל דבר : בביאה . אבל כסף ושטר לא מהני בה מדאורייתא (יד) . אלא רבנן הוא דתקון דמהני בה מאמר לפסלה על שאר האחין . אבל לא לפטרה מן החליצה . ולא להטמא לה : **ב** עבד עברי נקנה בכסף . דכתיב (ויקרא כ"ה) מכסף מקנתו . מלמד שהוא נקנה בכסף (יז) : ובשטר . שנאמר באמה העבריה (שמות כ"א) אם אחרת יקח לו הקישה הכתוב לאחרת . מה אחרת בשטר (יט) אף האמה בשטר וילמוד עבד עברי מאמה העבריה דכתיב (דברים ט"ו) העברי או העבריה מקיש עברי לעבריה : בשנים . לסוף ו' שנים יצא חפשי ואפי' היתה שמטה בתוך שש שנים עובד . דכתיב (שמות כ"א) שש שנים יעבוד ובשביעית . פעמים שהוא

תפארת ישראל

מהו' משה יצחק שליטא"בד"ק קראטינגא, תי' לפי מה דפליגי לקמן [ד"ז ב'] נקדשה במטלטלי ואמר בכל דהו , דלרב יוסף אינה מקודשת , דשוה כסף ככסף מה כסף דקיץ אף ש"כ דקיץ א"כ י"ל דמה"ט נקט נמי במתני' גם בפרוטה, לאשמעי' דבשניהן צריך שיהיה דקיץ ; ואף למאי דקיי"ל כרבה התם, דבכה"ג מקודשת , והא דתני' בכסף הוא נקנה ולא בתבואה וכלים, מיירי כאין בהן ש"פ, וקמ"ל דאפי' תבואה וכלים דמקרב הניית' אפ"ה צריך ש"פ ; א"כ י"ל נמי דלהכי קמ"ל במתני' בפרוטה דקמ"ל דאע"ג דמטבע לא מקרב הניית' סגי בפרוטה וא"צ דינר . עכ"ל. ואם כי ערבים עלי דפח"ח , עכ"פ צריך לדחוק נמי דלהכי נקט ב"ש בדינר , דהד"א דמדלא מקרב הניית' צריך טפי מדינר . — ולבני הרב המאה"ג מהו' ברוך יצחק שליט"א הגאבד"ק לאנדסבערג , קמ"ל דכמו בפרוטה א"צ שומא, כ"צ בשוה פרוטה , וכרבה בל"ק שם . או קמ"ל ל"מ פרוטה דהוא פרוטה אצל כל אדם ; אלא אפילו שוה פרוטה רק לדידי', ג"כ מקודשת [וכקידושין די"ב א'. ואפ"ע ל"א ג']: ט) *מיהו אפילו בפחות מש"פ עכ"פ מקודשת מספק , דשמא שוה פרוטה במקום אחר [ל"א ג' וע"ש]. ואין לקדש בטבעת שיש בו אבן , דמדאין ידוע שומתו , שמא חשבה דשוה טפי [ל"א ב']: י) [איטאליען]: יא) *הא דהקדים גט למיתה , אף דמיתה שכיח טפי ? נ"ל משום דהא דקונה א"ע במיתה רק מגט גמרי' [כש"ס י"ג ב']: יב) ליבם להיות כאשתו: יג) *אבל כסף ושטר רק מדרבנן קונה ביבמה לאסרה על האחין , ולא לפטרה מחליצה: יד) *שמכר א"ע או שמכרוהו ב"ד בגניבתו: טו) *שלא יוכל לחזור בו עד שיחזיר להאדון גרעון כסף ממכרו : טז) *בקבל המוכר המעות משוה [וגמ"ס יליף לה מדכתיב והפדה, מלמד שמגרע' בפדיונה ויוצאת ; ופי' רש"י אלמא בכסף נקנית , דאם לא , מאי מגרעה . והמוה דלמא לעולם רק בשטר מקנה' , ואמרה תורה שמגרעת במעות שנתן עבורה ? א"כ מצאתי ק' ז בריטב"א . ואפשר דכוונת רש"י דאלת"ה במתורה לו כסף קונה היא א"ע , דהל"כ מה מגרעה , והרי אף שתחזיר לו הכסף עדיין אינה נפדית , והר"ך קאמר קרא והפדה ? ונולא מסתאפי' נ"ל דמדקאמר דוהפדה הוא לשון גרעון , והרי כל גרעון היינו שמכבל מקצת ומניח מקצת ; והייט במקניא בכסף , אז שפיר במתורת מקצת הכסף , נשאר קצת קנין ע"י המעות שנשאר עדיין בידה ; אבל אי נימא דרק בשטר מקניא , מה גרעון שייך כאן , הרי כשמקרע השטר נעקר כל המקח]: יז) *שכותב לו הריני מכור לך [רמב"ם פ"ב מעבדים]; אבל בחזקה לא , דלא הוקשה לקרקעות רק עבד כנעני [קדושין כ"ז א']: יח) לצאת חפשי : יט) *לסוף שש משמכרוהו ב"ד ; ומוכר את עצמו , שנמכר גם ליתר משש , יוצא לסוף זמן מכירתו אם עמש

עיקר תוי"ט

שהרצית כדבר וניתא לה בשוה כסף דככסף דמי ואין צריך קרא לרבויי . יא) וכמה כו'. הא דלא מפרש כמה הוא דינר משום דדינר הכל יודעים כמה היה כו' ועוד דדברי ב"ה דקי"ל כוותי' איצטרך לפרושי טפי . תוס': יב) האיטלקי . הוא אטליא של יון : יג) בגט כו'. בגמרא ילפי' להו מקראי : (יד) כדיליף לה בגמרא מקרא : טו) בחליצה. יליף ליה בגמרא מקרא: טז) ובמיתת ט'. ק"ו . מה א"א שהיא בחנק מיתת הבעל מתירתה. יבמה שהיא בלאו לא כ"ש ט': (יז) וכ"כ הר"מ ובגמרא אשכחן ע"ע הנמכר לעכו"ם הי' מכר לישראל מנלן . א"ק והפדה מלמד שמגרעת פדיונה ויוצאה . (פרש"י אלמא בכסף נקנה דאי לא קנאה בדמים מאי מגרעת . והוקש עברי לעבריה) אשכחן מכרוהו ב"ד הואיל ונמכר בע"כ מוכר עצמו מנלן יליף שכיר שכיר . ופרש"י נאמר במוכר עצמו כשכיר כתושב יהיה עמך ונאמר במכרוהו ב"ד כי משנה שכר שכיר: יח) בכסף . ולא פירשה משנתינו זו בכמה. והר"מ כ' באמה ואינה נקנית בפרוטה מפני שצריך לקנותה בדמים הרבה כדי שתגרע פדיונה ותצא . ומצאתי לו ראיה כו' ובע"ע לא כ' כן . וב' הכ"מ משמע דדינו בפרוטה וק' הכא איתקש לעבריה : (יט) כלומר קיחת קדושין . ולפי זה בשטר דאמה נמי הקונה כותב בתך קניה לי . ובגמרא

וביובל כ) [בא] ובגירעון כסף כא) [כב]. יתירה עליו האמה העבריה שקונה את עצמה בסימנין כב). הנרצע כג) נקנה ברציעה. וקונה את עצמו ביובל ובמיתת האדון כד):
ג עבד כנעני נקנה בכסף ובשטר ובחזקה כה) [כו] וקונה את עצמו בכסף [כז] על ידי אחרים כו) ובשטר

ר"ע מברטנורה

שהוא שנה בשביעית (כ): וביובל. אם פגע יובל בתוך שש שנים יוצאו: ובגרעון כסף. דכתיב באמה העבריה (שם) והפדה. והוקש עברי לעבריה אם קנאו רבו בשש מנים. והוא עתיד לצאת לסוף ו'. נמצא קונה עבודת כל שנה במנה. כשבא לפדות עצמו מגרע לו רבו מפדיונו דמי עבודת השנים שעבד: יתירה עליו אמה העבריה. שקונה עצמה בכל אלה (כג). ובסימני נערות כדילפינן מיינאה תגא ריבה לה יציאה נזו שיוצאה בסימני': ובמיתת האדון. דכתיב ועבדו לעולם לו ולא לבן. אבל הנמכר ומת האדון בתוך ו' עובד לבן דכתיב שש שני' יעבוד. בין לו בין לבנו. ודוקא לבן עובד כל שש אם מת האדון. אבל לבת ולאח ולשאר יורשים אינו עובד דכתיב (דברים ט"ו) ועבדך שש שנים. לך ולא ליורשים. ואמה עבריה קונה עצמה במיתת האדון כנרצע. דכתיב גבי נרצע (שם) ואף לאמתך תעשה כן (כד): ג עבד כנעני נקנה בכסף בשטר ובחזקה. דכתיב (ויקרא כ"ה) והתנחלתם אותם לבניכם לרשת אחוזה (כה) הקיש עבדי' לקרקעות. מה קרקע נקנה בכסף בשטר ובחזקה. אף עבד כנעני נקנה בכסף בשטר ובחזקה והזקת העבד כגון שהתיר מנעל לרבו או הנעילו או הוליך כליו אחריו לבית המרחץ הפשיטו הרחיצו סכו גרדו הלבישו הגביהו או שהגביה הרב את העבד קנאו: בכסף ע"י אחרים. שיתנהו לרבו ע"מ שיהיה זה בן חורין

תפארת ישראל

מעט או הרבה: כ) *דפגע יובל תוך זמן ממכרן, יוצא [וצ"ל דעכ"פ כותב שטר אדמים בל יתר השנים, דלמה יפסיד רבו, והרי נתאנה? ומה שהקשה לי חביבי המאה"ג מהו' משה יצחק שליטאבד"ק קראטינגא דמ"ש ממקדש את אחותו דאמרי' מדכל אדם יודע שאין קדושין תופסין בה יהיב המעות לשם מתנה [בקידושין מ"ו ב']? נ"מה"כ ליתא, דיש חילוק בין אחותו לנכראי, והרי בהכיר בה שאינו שלו, קיי"ל דמעות יש לו מה"ט [כרמ"ם פ"ק דב"מ סל"ט]; וגם בל"ז נק"מ, דדוקא בקדש אחותו, דבריר' לכל אדם באסיר' לו, וכדאמרי' [שבת קמ"ה] אם ברור לך הדבר כאחות תאמר; אבל בדבר שאינו ברור כל כך, א"א שהמעות מתנה; והרי אפי' במוכר שדהו ביובל אמרי' שהמעות חוזרין, מדאין ידוע לכל שאין למכר ביובל [כתוס' ערכין ד"ל ע"א ד"ה דלמא], מכ"ש הכא, דהא דליכא למימר שלא ידע כמה שנים הוא ביובל, דבכה"ג לא טעי אינש, כדמוכח מסנהדרין [כ"ה מ"ג והו"ק], עכ"פ אפשר לומר יפה, כיון שקנהו באר היטב על כמה שנים, לא ידע שאעפ"כ יצא ביובל]:
כא) *בהשיג ידו ורוצה לפדות א"ע, חושב דמי ממכרו לפי שנות ממכרו, ומחזיר דמי מותר השני' ויוצא. והא דלא תני וקונה א"ע בשטר, דהרי רבא ס"ל דגם עבד עברי גופו קנו וצריך שטר [בקידושין ט"ז א']? י"א דלא תנא רק מה שהוא על כרחו של אדון, משא"כ שטר ברצון אדון הל': כב) *גם בסימני', דהיינו בהביא ב' שערות אחר י"ב שנים ויום אחד יוצאת: כג) *עי' ריש פרשת משפטי': כד) *אבל בלא נרצע, ומת האדון, עובד לבנו, אבל לא לבתו או ליורש אחר. אבל אמה אף שאינה נרצעת יוצאת במיתת האדון אף מבן: כה) חזקה היינו ששימש את רבו שקנו, או שהגביהו רבו וה"ה איפכא; וה"ה דנקנה בחליפין או במשיכה, רק מדאיתנהו גם במטלטלין, לא קתני להו, דפשיט': כו) *בנתן א' מנון לרבו ע"מ שיהי' זה בן חורין; אבל ע"י עצמו אפילו נתנו לו אחרי' מעות

עיקר תוי"ט

בגמרא פליגי בה והר"מ פוסק כמ"ד דכותב בתי קגויה לך: (כ) והך קרא במכרוהו ב"ד כתיב אבל במוכר עצמו דינו שמוכר עצמו אפילו לעשרים שנה ואם פגע בו יובל אפילו אחר שנה אחת יוצא. שנאמר עד שנת היובל יעבוד עמך ונראה לי דהוא"ל ומ"מ יוצא בשנים שקצב במכירתו שפיר תני סתם דע"ע יוצא בשנים ואלא מיכא הא כדאיתא והא כדאיתא: כא) וביובל. בגמרא יליף לי' מקרא: כב) ובגירעון כסף. תנא וקונה א"ע בכסף ובשוה כסף ויליף לי' מקרא כו' ודע דבברייתא תני ובשטר כלומר שטר שחרור. וכ' התוס' דתנא דמתני' לא חשיב אלא יציאות שהם בע"כ של האדון. ועתוי"ט: (כג) מהקיש' דעברי ועבריה. הר"מ: (כד) וכיון דאיתא נמי באיש לא קתני. גמרא: (כה) והאי קרא בפ' בהר כתיב ובאומות שאינן מז' עממין כדמפורש לעיל מיניה כו'. הלכך כ' רש"י ז"ל וכל עובדי כוכבים ככנענים משנמכר לעבד אלא שכל עבדים נקראים על שם כנען דכתיב ביה עבד עבדים: כו) בכסף כו'. בגמרא דהוא הדין בחליפין ובמשיכה. ומילתא דאיתא במטלטלי לא קתני: כז) בכסף. וביובל לא ואע"ג דאיתקיש קרקעות לשדה אחוזה ושדה אחוזה יוצאת ביובל כמפורש בכתוב.
עבד

ובשטרכח) **ע״י עצמו**כז) **דברי ר״מ, וחכמים אומרים בכסף ע״י עצמו**כח) **ובשטר ע״י אחרים**כט) **ובלבד שיהא הכסף משל אחרים**ל): **ד בהמה גסה נקנית במסירה**לא) **והדקה בהגבהה**לב) ד) **דברי ר״מ ור׳ אליעזר, וחכמים אומרים בהמה דקה נקנית במשיכה**לג):

נכסים

ר״ע מברטנורה

חורין. אבל הוא עצמו לא יקבלו מהם ואפי׳ ע״מ שאין לרבו רשות בו דקסבר אין קנין לעבד בשום צד בלא רבו: ובשטר ע״י עצמו. דסבר חובה הוא לעבד שיצא מתחת ידי רבו לחירות. שאם עבד כהן הוא פוסלו מלאכול בתרומה ואם עבד ישראל הוא אוסרו בשפחה משום הכי קאמר דאינו יוצא לחירות בשטר ע״י אחרי׳ אלא ע״י עצמו דכיון דחוב׳ היא לו אין חבין לאדם אלא בפניו. וכסף דע״י אחרים שאני שכן קבלת רבו גרמה לו להשתחרר מאליו ואין אחרים הללו חבין לו אלא קבלת הרב והרב אינו נעשה שלוחו אלא לצורך עצמו ומקנהו מאליו: וחכמים אומרים בכסף ע״י עצמו. דקסברי יש קנין לעבד בלא רבו הילכך קונה את עצמו בכסף אפי׳ ע״י עצמו וכל שכן ע״י אחרים: ובשטר ע״י אחרים. דסברי זכות הוא (כט) לעבד שיוצא מתחת ידי רבו לחירות וזכין לאדם שלא בפניו והלכה כחכמי׳. והעבד כנעני קונה עצמו אם סימא רבו את עינו או הפיל את שנו או קטע ממנו א׳ מכ״ד ראשי אברים (ל) שהם ראשי אצבעות ידים. ואצבעות רגלים וראשי אזנים וראש החוטם וראש הזכרות וראשי שדים באשה. והא דלא חשיב להו במתניתין בכלל הדברים שהעבד קונה את עצמו משום דיוצא בראשי אברים צריך גט שחרור (ולא) מרבו. והיינו קונה את עצמו בשטר: ובלבד שיהא הכסף משל אחרים דעבד אין לו כלום דאף מציאה וקבלת מתנה הכל לרבו: ואם בא להפדות ע״י עצמו צריך להיות הכסף משל אחרים שיתנוהו לו ע״מ שאין לרבו רשות בו (לב): **ד** במסירה. בעלים מוסרין (לג) אותה ללוקח באפסר או בשער: בהגבהה. ולא במשיכה: נקנית במשיכה. ואע״ג דאפשר בהגבהה מ״מ

נקנית

תפארת ישראל

מעות על מנת שאין לרבו רשות בהן אפ״ה לא מהני, דס״ל אין לעבד קנין כלל בלא רבו. והא דלא תני דבנותן לעבד המעות ע״מ שילא להירות, דבכה״ג גם לר״מ מהני ע״י עצמו? ה״ט דכה״ג הוה ככסף ע״י אחרים, מדלא זכי ביה כלל, והרי ע״י אחרי׳ כבר תנא ליה: כז) *רק ע״י עצמו, דחוב הוא לעבד שילא לחירות, דנאסר עי״ז משפחה׳ דשריא לי׳ טפי מבת חורין, ואם עבד כהן הוא נאסר אף מתרומה, ואין חבין לאדם רק בפניו. ואף דבכסף נפדה ע״י אחרי׳ אף דחוב הוא לו? ה״ט דכסף קבלת רבו גרמ׳ ליה, והרי רבו אינו שלוחו, ונמלא ע״י קבלת רבו מעלמו הוא יולא: כח) *אפי׳ ע״י עצמו, דס״ל יש קנין לעבד בלא רבו: כט) *גם ע״י אחרי׳ דס״ל זכות הוא לעבד שמשתחרר דמותר עי״ז בבת ישראל, דחשיבא לי׳. [וכא דלא עריב ותני, בכסף ובשטר ע״י אחרי׳ וע״י עצמו? מתרץ בש״ס דסיפא רשב״א היא דס״ל בשטר רק ע״י אחרים, ונקט שטר לרבותא]: ל) *שניתן לו ע״מ שאין לרבו רשות בהן. והא דלא קתני שקונה א״ע בקלץ לו רבו א׳ מכ״ד ראשי אברים. ה״ט משום דגם זה אינו קונה א״ע רק בשטר שחרור: לא) *שיאחזנה הלוקח בפני המוכר או במלותו [ח״מ קנ״ח א׳]: לב) ולא במשיכה מיהו לרש״י כל הגבהה לקנות לריך ג״ט ולתוס׳ בטפח א׳ סגי [כתובות דל״א א׳ וח״מ סס כ״ב]: לג) *וקיי״ל דגסה ודקה נקנין רק במשיכה: וי״א דגסה נקנית גם במסיר׳.

מיהו

עיקר תוי״ט

כעבד כתיב לעולם בכס שעבודו כדאיתא בגמרא: כה) ובשטר. דגמר לה לה מאשה: (כט) ולפ״ז כ״ש ע״י עצמו וא״ת לערבינהו ולתני בכסף ובשטר בין ע״י עצמו בין ע״י אחרים. ובגמרא דקך בלא ובשטר כו׳ או תכמים אמרי לה אלא רשב״א היא וב׳ מחלוקת בדבר. ופרש״י ה״ק לי׳ רבנן לר״מ אף בכסף ע״י עצמו דיש קנין וכ״ש ע״י אחרים דזכות הוא לו וכ״ש שטר דזכות. ורשב״א אומר בשטר ע״י אחרים וה״ק אף בשטר וכ״ש בכסף דע״י אחרי׳ דוקא. דאין קנין כו׳: (ל) יליף לי׳ בגמרא מכלל ופרט וכלל: (לא) יליף לה שילות מאשה: (לב) שמעינן מינה דסברת הר״ב דכל׳ כי אמר ע״מ שאין לרבו רשות בו מהני ולא קנה רבו וא״כ כ״ש אשה שאם א״ל כן שלא קנה בעלה שהרי העבד גופו קנוי לרבו ולא כן האשה לבעל׳ ועתוי״ס: (לג) לי׳ דא״נ שימסרנ׳ מיד ליד. אלא כל שאחזה במלותו סגי. הר״ב: לד) בהגבהה. ג׳ טפחי׳ דנפקא לי׳ מתורת לבוד רש״י ול״ד לערוב דש״ו ע״ז דערובין דהגבהת טפח סגי לזכות בו. דשאני (שתופי) מ[י]אות

דרבנן

ה נכסים שיש להם אחריות [לד] , נקנין [לה] בכסף [לו] [מא] , ובשטר [לז] , ובחזקה

תפארת ישראל

מיהו הגבהה קונה בכל דבר ובכל מקום: משא"כ משיכה אינה קונה רק בקרן זוית הסמוך לר"ה, או בחצר של שניהן, אבל לא בר"ה או בחצר שאינו של שניהן, אפילו נתן לו המוכר רשות למשוך שם, אם לא שימשכנה משם קצת לסימטא או לרשותו [קצ"ח סי"ד]. ומשיכה דקנה, הייט במשכה לפני המוכר או במצותו; ואפי' קרא לה ובאה, או שהכישה במקל ורצתה, בכולן משעקרה יד ורגל קנאה [ח"מ קצ"ז ס"ב]. ובדבר כבד שא"א להגביה או למשוך, נקנה במסירה. ודוקא בר"ה או בחצר שאינו של שניהן [ח"מ קצ"ח ס']: לד) *כך נקראין קרקעות, מדים להן אחרית, שאינן כלין [וכ"ל דנקט הך לישנא, ולא נקט קרקעות? ה"ט דרצה למכלל נמי מטלטלין שהקנן אגב קרקע; וה"ק, נכסים אפילו מטלטלין, שיש להן ואצלן אחריות, דהיינו קרקעות, נקנין בכסף בקונה בהן קרקע. או כ"ל דמה"ט לא נקט קרקע, דקמ"ל דלאו דוקא קרקע, אלא אפילו שאר מילי שיש להן אחריות, ככל מחובר לקרקע דדינו כקרקע [כת"ע קצ"ג]: לה) *במכירה או מתנה או בשכירות, שלא יהיה יכול לחזור בהן [ק"נ]: לו) *בשוה פרוטה, ואפי' נתן הפרוטה ע"מ להחזיר; אף דבאשה לא מקניא בהכי? התם ה"ט, משום דכל ע"מ להחזיר דמי לחליפין, דאין אשה נקנית בהן; [אה"ע כ"ט א']. מיהו במקום שדרך לכתוב שטר, לא קני במעות [ח"מ קצ"ו]: לז] *אפילו כתב ידו בלא עדים מהני

ר"ע מברטנורה

נקנית במשיכה משום דמסרכא שהיא מתחזקת בצפרניה תמיד לאחוז ע"ג קרקע. ופסק הלכה בין בהמה דקה בין בהמה גסה נקנית במשיכה. וכ"ש בהגבהה (לה). ומשיכה קונה בסמטא שהיא זוית של רשות הרבים. ובחצר של שניהם (לו) ומסירה קונה ברשות הרבים. ובחצר שאינה של שניהם (לז). והגבהה קונה בכל מקום. וכל מה שדרכו בהגבהה אינו נקנה אלא בהגבהה (לח). ודבר שנקנה במסירה אינו נקנה במשיכה (לט). וכן דבר שנקנה במשיכה אינו נקנה במסירה: **ה** נכסים שיש להם אחריות. היינו קרקעות שהמלוה את חבירו סומך עליהם לפי שקיימים ועומדים ופירוש אחריות חזרה שחוזר המלוה עליהם (מ) וטורף אותם מן הלקוחות כשלא ימצא כלום ללוה: נקנין בכסף. דכתיב (ירמיה ל"ב) שדות בכסף יקנו (מב). והני מילי במקום שאין רגילין לכתוב שטר אבל במקום שרגילין לכתוב שטר לא קנה עד שיכתוב שטר (מג): בשטר. שכותב על הנייר או על החרס שדי נתונה לך שדי קנויה לך (מד) ומוסרו לקונה. ודוקא במתנה נקנה הקרקע בשטר אבל במכירה עד שיתן את הכסף (מה) אלא א"כ מוכר שדהו מפני רעתה (מו) דבהא קנה בשטר לחודי'. ומנלן דמקרקעי נקנין בשטר דכתיב (שם) וכתוב בספר וחתום (מז): ובחזקה

עיקר תוי"ט

דרבנן לא הצריכו קנייה כל כך. ור"ת מפ' דכל הגבהה בטפח קני: (לה) תמיהא דבמסירה לא. ש"מ דמשיכה עדיפא ממסירה: (לו) טעמא דמלתא משום דמשיכה הייט שמושך הדבר ברשותו ואילו רה"ר לאו רשותו הוא שהרי אין לו רשות להביא שם כליו. ואף דבכלל משיכה מסירה שהרי א"נ מיד ליד (ומשיכה צריכה נמי לסיום במאת המוכר א"נ בפניו וכן דין המסירה). וכיון שהמסירה קונה ברה"ר איך אפשר שהמשיכה לא תקנה. לאו קושיא הוא דכיון שמשך גלי דעתיה דלא ניחא ליה דלקני במסירה אלא במשיכה ומשיכה ברה"ר לאו מידי היא. ופה דמסירה לא קני בסמטא ובחצר של שניהם משום דאפשר במשיכה. א"נ כו' ומתוי"ט: (לז) הייט כשהכניסה אלא ברשות בעל החצר דאל"כ הוי חצר שלו או של שניהם המגיד: (לח) מסיים הר"מ ואפי' שאט אומרים בו דנקנה במשיכה. ומ"מ יצא מן הכלל בהמה דקה משום דמסרכא. וצתוי"ט: (לט) לא ידעתי טעם הדבר דודאי דמשיכה דעדיפא ממסירה כמ"ש מהני בדבר הנקנה במסירה דגריעא מינה: (מ) וכלומר שחוזר לאחור ול' כפרוך ואחריך תאכל באש (יחזקאל כ"ג). תרגום וספר ארעך תתוקד בנורא: מא) בבסף. בשוה פרוטה. דכספא מש"פ לא מיקרי כסף. ב"י: (מב) ואימא עד דאיכא שטר דכתיב וכתוב בספר וחתום. אי כתיב יקנו לבסוף כדקאמרת השתא דכתיב יקנו מעיקרא. כסף קני. שטר ראיה בעלמא הוא. גמרא: (מג) כיון שרגילים בהכי לא סמכה דעתיה דלוקח עד דנקיט שטרא ועיקר דעתו לקנות על השטר הוא. רש"י. ובכל שטר עסקי' ואפי' בשטר הודאה. (כלומר שטר ראיה. ב"ד) ומיהו כשרגילין בשטר קניין תולה קנייתו בשטר ואינו קונה מבעת נתינת הכסף וכשרגילין בשטר ראיה. כשכתב השטר קנה למפרע משעת נתינת הכסף, הר"ן. ומתוי"ט: (מד) או או קאמר ומשכחת ליה בקנייה. במוכר שדהו מפני רעתה כדמפרש ואזיל: (מה) דלא גמר מוכר ומקנה עד שמקבל דמים. ואע"ג דקביל דמים בעי שטרא כדלעיל. רש"י: (מו) דניחא ליה דלקנייה ליה שטרא ולוקח כי היכי דלא מצי למיהדר ביה. רש"י: (מז) וכ"כ הר"מ ותימה דהא אמרן לעיל דהאי קרא לשטר ראיה בעלמא הוא. ובגמרא אלא מכלא ולקח את ספר המקנה. פירש"י אלמא יש קניין אף בספר לבדו:

ושייר

ובחזקה לח) . ושאין להם אחריות לט) אין נקנין אלא במשיכה מ)[י] . נכסים שאין להם אחריות נקנין עם[יא] נכסים שיש להם אחריות בכסף בשטר ובחזקה מא) . וזוקקין מב)[יג] נכסים שאין להם אחריות את הנכסים שיש להם אחריות לישבע עליהן מג) : ו כל הנעשה דמים באחר מד)

כיון

ר"ע מברטנורה

ובחזקה . כגון שחפר בקרקע מעט או נפל . וגדר . ופרץ (מח) כל שהוא בפני המוכר . ואם היה שלא בפניו . צריך שיאמר לו לך חזק וקני . ומנלן שקרקע נקנה בחזקה . דכתיב (דברים י"א) וירשתם אותה וישבתם בה במה ירשתם בישיבה : ושאין להם אחריות אין נקנין אלא במשיכה . דכתיב (ויקרא כ"ה) או קנה מיד עמיתך . דבר שאפשר לתתו מיד ליד . אינו נקנה אלא בנתינה מיד ליד (מט) : נקנין עם נכסים כו' . אם מכר מטלטלין עם הקרקע כיון שקנה לוקח הקרקע באחד מג' קנינים הללו . נקנו מטלטלין עמה . והוא שיאמר לו קנה [הני] אגב קרקע ונפקא לן מקרא דכתיב בדברי הימים [ב' כ"א ג'] ויתן להם אביהם מתנות רבות לכסף ולזהב ולמגדנות עם ערי מצורות : וזוקקין נכסים . הללו שאין להם אחריות כו' . אף על גב דאין נשבעין על הקרקעות . היכא דטענו מטלטלין וקרקעות ונתחייב לישבע על המטלטלין . זוקקין המטלטלין את הקרקעות לישבע עליהם ע"י גלגול שבועה . ולמדנו גלגול שבועה מסוטה . דכתיב (במדבר ה') ואמרה האשה אמן אמן . אמן מאיש זה . אמן מאיש אחר . אמן שלא שטיתי ארוסה . אמן שלא שטיתי נשואה. שומרת יבם. וכנוסה (נב): ו כל הנעשה דמים באחר . מפרש בגמרא כל הנשום דמים באחר . כל דבר שאלה בא לתתו באחר . צריך לשומו . דהיינו כל מטלטלין

בד

תפארת ישראל

ודוקא במכר שדהו מפני רעתה דאל"כ לא קנה עד שיתן כל הדמים [שם ק"צ א']: לח) *בנעל גדר ופרץ כל שהוא, בפני המוכר או במצותו ; וכ"כ בהשתמש בבית שקנה . אבל חפירה לא מהני , רק בעומד לחרישה [קצ"ב] . וה"ה שקרקע נקנית בחליפין, אפילו החליף קרקע בקרקע , כיון שקנה א' קנה נ"כ חבירו [ק"צ ור"ג] ; ולא נקט לה התנא, מדאיתא ג"כ במטלטלין כסי' כ"ה : לט) מטלטלין : מ) משימשכו כל כך שיגיע סופה למקום שהיה שם ראשו בתחלה ; [קצ"ח ס"ג] מיהו זה דוקא בשמשך הדבר בסימטא או ברשות של שניהן ; אבל בשמונח ברה"ר ומשך קצתו לסימטא או לרשותו , קנה [קצ"ח ס"ט] וכמ"ש לעיל [סי' ל"ג] . [ורק בבהמה סגי בעקרה ביד ורגל כלעיל ? ה"ט דמשעקרה יד ורגל, ממילא תזוז כולה] ; וכ"ש דהגבהה קונה במטלטלין בכל דבר . ודבר תורה מעות קונות , רק שמא קודם שימשך הלוקח , יארע אונס במטלטלין , והמוכר שהן אצלו לא יטריח להצילן , להכי תקנו דרק משיכה תקנה , אפי' לא נתן מעות עדיין . ואפ"ה יש דרכים שמעות קונות [כח"מ קצ"ח וקצ"ט] . והא דתני אלא במשיכה לא אתא לאפוקי אלא כסף שטר וחזקה , דקונין הן בקרקעות אבל ודאי דכל מטלטלין נקנין בהגבהה או בק"ס וחליפין בכל מקום או במסירה ברה"ר [שם] . המנהג בכל אופן אינו קונה רק אחר שהסכימו שניהן על סכום המקח [ח"מ ר' ס"ז]: מא) דבקנה קרקע ע"י א' מאלו השלש , נקנו גם המטלטלין שמכר לו , אפי' זו במכר ואלו במתנה או איפכא , ואפי' אינן צבורין בתוכה ; מיהו בכה"ג צ"ל לו קנה המטלטלין באגב ; וי"א דאף בצבורין צ"ל לו כן [ח"מ ר"ב]: מב) *אונדים ; כמו ויאסרוהו בזיקים : מג) *אף דאין נשבעין אקרקעות אפי' מודה במקצתן , עכ"פ בנתחייב לו שבועה אמטלטלין , חייב לשבע גם אקרקעות [שם צ"ה] : מד) *בש"ס אמרי' דה"ק , כל הנישום דמים באחר ר"ל

כל

עיקר תוי"ט

(מח) ושייר קנין חליפין : (מט) וכ"כ הר"ש ותימה דבמ"ב פ"ד דב"מ מפרש' ד"ת מעות קונה וחכמים תקנו משיכה כו' ובגמרא כתמא דגמרא קאמר דכ' קנה מיד כו' . והדר אמרי' ולר"י דאמר ד"ת מעות קונות מא"ל תנא תקנתא דרבנן קתני : נ) במשיכה . לא אתא למעוטי אלא קניין דנכסים שיש להן אחריות דהיינו כסף שטר ותזקה . אבל אה"נ דנקנין במסירה והגבהה. ונקט משיכה משום דרוב קניית מטלטלין במשיכה כו' . הר"ן ועי' תוי"ט : נא) עם . מסקי' בגמרא דלא בעי' צבורין ומונחין בקרקע : (נב) ואע"ג דסוטה איסורא ילפינן מינה לממונא . ושבק"ו ומה סוטה שלא נהגה להתבע בעד א' מגלגלין . ממון שניתן להתבע בעד א' לשבועה . אינו דין שמגלגלין . גמ' נג) וזוקקין . גוררין . הר"ב פ"ו דשבועות מ"ג :

כדכתיב

כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפיו(מה). כיצד, החליף שור בפרה או חמור בשור(מו) כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפיו(מז). רשות הגבוה בכסף(מח)(נו) ורשות ההדיוט בחזקה(מט). אמירתו לגבוה(נ) כמסירתו להדיוט(נא):

כל

תפארת ישראל

כל שכשבא להחליפו בדבר אחר, רגילין לשומו אחלה כמה שוה, והיינו כל מטלטל, חוץ ממטבע שא"צ לשומו. [וכא דלא תני מטלטלין וקנין בחליפין? נ"ל דרבותא קמ"ל אעפ"י שבשמו המטלטלין כמה דמי' שוה, בשעה שהחליפן, לא אמרי' בתורת דמי' קנינהו, או נ"ל דאתא לאפוקי מעות, אף שגם מעות מחשב כמטלטל. או נ"ל דלהכי נקט כל הנישום לאתויי בהמה שאינו נחשב ממש מטלטל. מיהו לתוספ' דגם בהחליפו קרקעות זב"ז כיון שהחזיק הא' בשלו קנה גם חבירו, שפיר נקט כל הנישם]: מה) כיון שמשך הא' נתחייב האחר ליתן חליפיו, ואם מתו או אבדו, אבדו להקונה אותו. והליפין קונה אפי' אין בהן שוה פרוט'. מיהו אין חליפין חל על מעות או על מחילה, או על כל דבר שאין בו ממש, כגון ע"מ שילך עם פלוני, או על קנין אתן, או על טובת הנאה [ר"נ ורמ"ה]: מו) ר"ל בין שניהן מין א', או שהן ב' מינין: מז) *נ"ל דנקט כילד? דא"ל רק לדיוקא, דדוקא בהחליף שור בפרה, אבל בהחליף שור וחמור בפרה, כל זמן שלא משך שניהן לא קנה שכנגדו [ר"נ ב']: מח) דגזבר שקונה בהמה לקרבן קונה בכסף: מט) *דהדיוט אינו קונה רק בחזקה, דהיינו במשיכה, אבל במעות יכול לחזור בו, רק מקבל מי שפרע [כרפ"ד דב"מ]: נ) שאמר שור זה עולה, בית זה הקדש: נא) *ואינו יכול לחזור בו. ודוקא במקדיש, אבל במוכר להקדש [כסי' מ"ח] דוקא דמי קנה ולא אמירה, רק במתכוון לוותר להקדש, אז גם במו"מ קנה אמירי'

כעירוכין

ר"ע מברטנורה

כל ממטבע: כיון שזכה זה. כלו' כיון שמשך האחד. נתחייב האחר בחליפיו בכל מקום שהם. אם מתו או אבדו ואע"פ שלא משך. לפי שבמשיכת המוכר את השור. או את החפץ. נקנה המקח ללוקח בכל מקום שהוא. ואף ע"פ שאין בחפץ שקונים בו שוה פרוטה ובלבד שלא יהיה מטבע או פירות. שאלו אין קונין בהם. וכל הדברים נקנים בחליפין מטלטלין עבדים. וקרקעות. חוץ מהמטבע שאינה נקנה בחליפין משום דדעתיה דאינש אצורתא דמטבע לא על גופיה. וצורתא עבידא דבטלה (נה). לפיכך אם לקח אדם מטבע בלא משקל ובלא מנין. ואמר אלו חליפי שדה פלונית. או עבד פלוני. או חפץ פלוני. כיון שמשך זה. נתחייב האחר בחליפיו. דהא גלי דעתיה דלאו אצורתא קפיד הואיל ולא שקל ולא מנה. ואין שום דרך שיועיל בקניית המטבע היכא דליתיה בעיניה. אלא להקנותו אגב קרקע: רשות הגבוה בכסף. גזבר שנתן מעות בבהמה לצורך הקדש אפי' היא בסוף העולם קנה. ובהדיוט לא קנה אלא בחזקה. כלומר עד שימשוך(נז): ואם נתן ההדיוט דמים על החפץ כל זמן שלא משך החפץ לא קנה. ומחזיר המוכר את הדמים אם חוזר בו ממכירת החפץ וצריך לקבל עליו מי שפרע. אבל אם משך הלוקח החפץ אע"פ שעדין לא נתן הדמים שהתנה. אין שום אחד מהם יכול לחזור בו. ואם לא נתן דמים ולא משך החפץ אלא שנתפשרו המקח בפני עדים ונתרצה זה שיקנה בכך וכך. ונתרצה חברו למכור בכך וכך. אפילו אמר אתם עדי אין באלה הדברים כלום. ואפילו מי שפרע אין כאן: אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט. האומר שור זה עולה(נח). בית זה הקדש. אפילו בסוף העולם קנה.

ובהדיוט

עיקר תוי"ט

(נד) כדכתיב ושלף איש נעלו: (נה) שהמלך פוסלה וגוזר לצור צורה אחרת שלכך ס"ל כדבר שאינו מסוים ושלם דממעטינן דבר שאינו מסוים מדכתב נעל. רש"י. וטעם דפירות לא. מדכתיב נעלו נעל אין מידי אחרינא לא גמרת. וק' דלמ"ד אין קונין בפירות לא קיימא הך אוקימתא דכל הנשום כל מטלטלין שכ' הר"ב ברישא. ומוקמינן שנתחייב לו דמי שור ואחר כך קונה אלו פרה באותן הדמים ומשום דלא שכיח לא תקנו בו רבנן שלא יהיו מעות קונות פר והר"מ מפרש כל הנשום כו' כגון שיאמר אלו בהמות או זו הבדה שוים כך וכך לטרות פלפלין לפיכך כשהחליף פלפלים עם הבהמה כו' (כיון שמשך זה נתחייב כו') ולא יתקיים הקנין לא בפירות (לא במטבע). לק"מ לפי דדבריו הראשונים אין הקנין כמו ק"ס שבו אמרו אין קונין בפירות דהימעטו מנעל. אבל דבריו הראשונים בתורת שיווי דמים הן וס"ל דבכה"ג כ"ע ס"ל דקונין זא"ז. ומ"ש הר"ב הואיל ולא שקל כו' כ"כ הר"מ וק' דהא אפשר דאעפ"כ דעתו אצורי'. ובגמרא אמרו משום דלא שכיח כו'. ונ"ל שלו' הר"ב מאורב שמ"ש וכל כו' עד בחליפין. ול אחר ולא מנה. ותוי"ט: (נו) בבבא. בגמרא יליף לי'. (נז) והחזקה ל"ד וה"ה משיכה ל"ד: (נח) מבהמה

במקח

ז כל מצות הבן על האב(נב), אנשים חייבין ונשים פטורות(נג). וכל מצות האב על הבן(נד), אחד אנשים ואחד נשים חייבין(סד). וכל מצות עשה שהזמן גרמא(נה) אנשים חייבים ונשים פטורות(ע), וכל מצות עשה שלא הזמן גרמא, אחד אנשים ואחד נשים חייבים(נו). וכל מצות לא תעשה, בין

שהזמן

ר"ע מברטנורה

וההדיוט לא קנה עד שימשוך בבהמה. ויחזיק בבית: ז כל מצות הבן על האב. כל מצות הבן המוטלות (נט) על האב לעשות לבנו. והן ששה דברים. למולו. לפדותו אם הוא בכור. ללמדו תורה. ללמדו אומנות. להשיאו אשה(ס). להשיטו בנהר(סא): אנשים חייבים: האב חייב במצות הללו לבנו. והאם פטורה: וכל מצות האב. המוטלות על הבן לעשות לאביו. שהם מורא וכבוד. מורא. לא ישב במקומו (סב). ולא יסתור את דבריו. ולא יכריע את דבריו(סג). כבוד. מאכיל. ומשקה. מלביש. ומכסה. מכניס. ומוציא: אחד אנשים ואחד נשים חייבים. הבנים והבנות חייבים: כל מצות עשה שהזמן גרמא. שהזמן גרם למצוה שתבא כגון שופר סוכה לולב וציצית (סה): שלא הזמן גרמא. כגון מזוזה מעקה (סז) אבדה (סח) ושילוח הקן (סט) והני תרי כללי לאו דוקא כדקי"ל אין למדין מן הכללות (ע) אפי' במקום שנאמר בהם חוץ שהרי מצה בלילי הפסח (עא)

ושמחה

תפארת ישראל

[בעירובין פ"ה מ"ב]: נב) *כל מצות של הבן, שחייב האב, כגון מילה, פדיון הבן, ללמדו תורה, ואומנות, ולשוט בנהר, ולהשיא אשה [וסי' מפת אשא]. נג) ר"ל דאמו פטורה מכל אלו בו: נד) *ר"ל כל מצות שהבן חייב לאב ואם כמורא וכבוד. איזה מורא? לא ישב ולא יעמוד במקום המיוחד להן"ה בשום מקום, ולא יסתור דבריהם, ולא יכריע דבריהם בדבר שחולקים עם אחר, לא יאמר נראין דברי אבא או אמא [ודוקא בפניו, אבל שלא בפניו, אפי' לחלוק על אביו מותר בד"ת [י"ד ר"מ], ולא יזכיר שמו אפי' שלא בפניו. וא"ת הרי יעקב אבינו אמר אלהי וגומ' ופחד יצחק הי' לי? י"ל כיון שהזכיר עליו שמו של הקב"ה הו"ל כאומר אבי מרי, דפחד יצחק, היינו שהוא עבד ד' ויראתו על פניו, והרי בכה"ג גם ברבו מותר שלא בפניו [כי"ד רמ"ב סע"ו] וכ"ש באביו [עי' ש"ך רמ"ב סקכ"ז]. אמנם דהרי קאמר יעקב רבינו נמי שמה קברו יצחק ורבקה אשתו? וצ"ל דמורא דלאחר מיתה מדרבנן הוא; וכ"ל רש"י מקידושין [ל"א ב'] שמשמע שאמו באה אחריו לא"י ויצא נח"ל לקראתה, וצ"ל דה"נ דעשה דכבוד או"א דוחה לנ"ת דיצא מא"י לח"ל; וכשמצא אח"כ שמתה אמר אלו ידעי' לא נפקי' ש"מ משום דאז כבוד ומורא אינו רק מדרבנן, ואינו נדחה לנ"ת, ואפי' הכוהו או קללוהו או"א ברוב עם, ישתוק. איזה כבוד? מאכילן ומשקן ומלבישן, מכניסן ומוציאן, ואם אין לבן יתן להם בסבר פנים יפות, וכל עת שיראה אותן באים, יקום לפניהן וכל שמזכיר מהן דבר יזכירן בכבוד ואפילו לאחר מותן, ואפי' כשיפסידו מעותיו לא יכלימם [י"ד שם]: נה) שתלוי' בזמן. נו) *מיהו אין למדין מכללות אפי' כשנאמר בהן חוץ [בעירובין דכ"ז א'], דהרי מצה,

ושמחה

עיקר תוי"ט

דבמקח וממכר לא משכחת לה ומ"ב פ"ה דעירובין מדבריהם כיה המגיד ועתוי"ט: (נט) ועקים התנא לשונו לומר דמצות הבן הם. שאם לא שאין לו אביו חייב הוא בעצמו לעשותן כדאיתא בגמרא ובסיפא אגב רישא נקט האי לישנא: (ס) כולהו ילפי' להו בגמרא מקראי ועתוי"ט: (סא) חיותא הוא. שמא יפרו' בספינ' והטבע דשהכן אם אינו יודע לשוט: (סב) כללי' הם ולדוגמא נקטינהו כמ"ש הר"מ: (סג) אם הי' חולק עם אחר בדבר הלכה לא יאמר נראים לי דברי פלוני. רש"י. וכת"ה כ' זה אין צריך דהיינו סותר את דבריו אלא אפי' נראין לו דברי אביו. אין לו לומר נראין דברי אבא שנראה כמכריע דברי אביו אלא אם יש לו תשובה להשיב על החולקים ישיב. טור. סד) חייבין. דכתיב תיראו. ומ"ה ת"ל איש. שהוא שיפה בידו לעשות (שאין מוטה בידו) אשה רשות אחרים (בעלה רש"י) עלה. גמרא: (סה) ואף דצירו' אמרי' כסות יום שלבשה בלילה חייבת בציצית. אפ"ה כיון שהוא תלוי במה שהזמן גרם. לביטתו ביום. יש לה ליחשב ז"ג בזמן לביטתם גורם החיוב. תוס': (עו) פטורות. מה תפילין נשים פטורות. אף כל מ"ע שהזמן גרמא נשים פטורות. גמרא: (סז) אע"ג דאית ביה לאו ולא תשים דמים. וא"כ תיפוק לי' דנשים חייבות משום הלאו. מסיק הר"ב דלאו ועשה אינן באין כאחד. דלא הנשים הוות כשבנה ע"מ שלא לעשות. ואעפ"כ מחייב אח"כ לעשות מעקה משום המעשה: (סח) נמי לאו דלא תוכל להתעלם כשנטלה ע"מ שלא להחזירה עבר הלאו. ומ"מ מחויב לקיים עשה דהשב תשיבם: (סט) אם נטלה ע"מ שלא לשלחה עובר משום לא תקח האם. ואח"כ חייב בעשה דשלח לרבנן לאו מעקרו משמע. הר"ב: (ע) ומ"ש כל האמור כ"ל הרוד הר"מ (עא) דזמן גרם ונשים חייבות

כדאיתא

שהזמן גרמא בין שלא הזמן גרמא, אחד אנשים ואחד נשים חייבין נו) חוץ מבל תשחית נח) ובל תקיף נט) ובל תטמא למתים ס): ח הסמיכות סא) והתנופות סב)[עז], והגשות סג), והקמיצות סד), והקטרות סה), והמליקות סו), וההזאות סז)[עח] והקבלות סח), נוהגין באנשים ולא בנשים סט), חוץ ממנחת סוטה ונזירה[עט]) שהן מניפות: כל

תפארת ישראל

ושמחה במועד, ומצות הקהל [עי' סוטה פ"ח] דהזמן גרמא, ואפ"ה נשים חייבות? והרי ת"ת, ופדיון הבן, ופריה ורביה, שאין הזמן גרמא, ואפ"ה נשים פטורות? אלא הך כל וכו', ר"ל רוב המצות: נז) *ואף על גב שלא הוזהרו מלהנשא לפסולים? היינו רק בהך שאין האיש זר מוזהר, כגון כהנת לחלל או לגר וכדומה, אבל באם הוא מוזהר גם היא מוזהרת [ועי' קידושין ע"ו א']: נח) הזקן אם יש לה: נט) פיאות הראש: ס) אם היא בת כהן: סא) לסמוך ידיו על הקרבן קודם שחיטה: סב) *להניף הקרבן או המנחה: סג) *להגיש המנחה לקרן המזבח: סד) *לקמוץ המנחה: סה) *להקטיר האימורין או הקמיצה: סו) לקרבן עוף: סז) *הזאות של חטאת עוף; ונכלל בזה זריקת דם של כל הקרבנות. [מיהו גם הזאת מי חטאת על טמא מת, והזאת דם לצפור ומים חיים של מצורע, נוהגות רק באנשים [כרמב"ם פרה אדומה פי"ב, וטומאת צרעת פי"א ה"ה]. ונ"ל דלהכי נקט הזאה קודם קבלה, לגלויי דגם על חטאת עוף קאי, מדאסמכה למליקה והקדימו לקבלה: סח) *קבלת הדם והולכתו למזבח: סט) *דלכולהו יש מיעוט מקרא. ואף דבל"ז פטורים מדהו"ל עשה שהזמן גרמא, דהרי אין כשרות רק ביום? עכ"פ סד"א מדשחיטה קרבנות כשרות בנשים, ה"נ כולהו מדהוקשו אהדדי, קמ"ל. ואף דבל"ז עבודתן פסולה מדמחוסרי בגדים? י"ל דסד"א מדלא נצטוו על בגדי כהונה, לא מפסל בהכי; או דקמ"ל אפילו לבשו בגדי כהונה

ר"ע מברטנורה

ושמחה במועדים והקהל בחג הסוכות (עב) כולן מ"ע שהזמן גרמא הן ונשים חייבות. ות"ת ופריה ורביה (עג) ופדיון הבן (עד) ממ"ע שלא הזמן גרמא הן ונשים פטורות אבל כללא בתרא דכל מצות לא תעשה אחד אנשים ואחד נשים חייבים. חוץ מבל תקיף. ובל תשחית ובל תטמא למתים. כללא דוקא הוא. וילפינן ליה מדכתיב (במדבר ה) איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם. השוה הכתוב אשה לאיש. לכל עונשים שבתורה (עה): חוץ מבל תקיף ובל תשחית. דכתיב (ויקרא י"ט) לא תקיפו פאת ראשכם. ולא תשחית את פאת זקנך. כל שישנו בהשחתה. ישנו בהקפה. וכל שאינו בהשחתה. אינו בהקפה. והני נשי הואיל ולתנהו בהשחתה. לתנהו בהקפה. ומנלן דלתנהו בהשחתה. דכתיב פאת זקנך. ולא כתיב פאת זקנכם. מאי זקנך. זקנך ולא זקן אשתך (עו): ובל תטמא למתים. דכתיב (שם כ"א) אמור אל הכהנים בני אהרן. בני אהרן. ולא בנות אהרן: ח הסמיכות והתנופות. אינה סומכת. ואינה מניפה. ואינה מגשת מנחה בקרן מערבית דרומית כשמגישה. אם היא כהנת. ואינה קומצת. ולא מקטרת. ואינה מולקת עוף. ואינה מקבלת דם במזרק. ואינה מזה דם: חוץ מסוטה ונזירה שהן מניפות. מנחתן בעצמן. במנחתן

עיקר תוי"ט

כדאיתא בפסחים דמ"ג. ושמחה במועדים דכתיב ושמחת בחגך אתה ובנך ובתך. רש"י: (עב) כדכתיב הקהל את העם האנשים והנשים: (עג) כת"ק דספ"ו דיבמות דהלכתא כוותיה: (עד) מפורש לעיל: (עה) ולאתויי עונשי מלקות הן ובגמרא אי מהכא אימא דוקא משום כפרה חס רחמנא עלה. פי' התוס' כגון עריות דכתיב בנשים עונשין כתב רחמנא אשר תשים לפניהם השוה ט' לכל דינים. ואי מהא ה"א משום דתיותה הוא דאי אין עליה דין הכל גוזלים אותה והיא גוזלת אחרים והכל בדילין הימנה כתב רחמנא והמית איש או אשה בשור המועד שהרג השוה כו' ואי מהא משום דאיכא כופר נשמה חס רחמנא אבל הנך תרתי אימא לא צריכא: (עו) אפילו רעליה זקן רש"י: (עז) המטיבות כו' נראה דמהגשות ואילך איירי בכהנים. אבל סמיכות ותנופות איירי בישראל. תוס'. ובגמרא ילפי' לכולהו מבני מקריבי ואתן בהיקש ובק"ו. וכ' התוס' ואע"ג דאינן כשרין אלא ביום והוו מ"ע שהז"ג איצטריכו קראי כמיפסל הקרבן. וסמיכה דלא מיפסל הקרבן בסמיכתה איצטריך דס"ד דאיתקש לשחיטה דכשרה בנשים משום דכתיב וסמך ושחט. ותנופה ה"א דנילף מסוטה ט'. וכ' עוד ומחוסרי בגדים לא הוו כיון דלא נצטוו בהם. ועתוי"ט: (עח) וההזאות. והולכה וזריקה לא קתני דהולכה בכלל קבלה. שהרי מן והקריבו הכהן נפקא כמו קבלה. וזריקה בכלל הזאה. תוס': (עט) סוטה וכו'. מפורש רפ"ג דסוטה

ט כל מצוה שאינה תלויה בארץ ע) נוהגת בארץ ובחוצה לארץ, וכל מצוה שהיא תלויה בארץ עא), אינה נוהגת אלא בארץ, חוץ עב) מן הערלה עג) והכלאים עג), רבי אליעזר אומר אף החדש עד): י כל העושה מצוה אחת עה), מטיבין לו ומאריכין לו ימיו, ונוחל את הארץ עו), וכל

ר"ע מברטנורה

מתניתין שנויה התנופה בבעלים: ט כל מצוה שאינה תלויה בארץ. כל מצוה שהיא חובת הגוף (פ). מיקרי אינה תלויה בארץ. ושהיא חובת קרקע. מיקרי תלויה בארץ (פא): חוץ מן הערלה. שנוהגת בחו"ל הלכה למשה מסיני. וכלאי הכרם בחוצה לארץ מדרבנן. וכלאי זרעים מותרין לזורעם בחוץ לארץ: רבי אליעזר אומר אף החדש. אסור בח"ל מן התורה. אע"פ שהוא חובת קרקע. שנאמר (ויקרא כ"ג) בכל מושבותיכם. בכל מקום שאתם יושבים (פג). והלכה כרבי אליעזר: י כל העושה מצוה אחת. יתירה על זכיותיו כדי שיהיו זכיותיו מרובין מעונותיו: מטיבין לו ומאריכין לו ימיו. לעולם הבא (פד): ונוחל את הארץ. ארץ החיים (פה):

וכל

תפארת ישראל

כהונה, פסולה: ע) *רק מוטלות על גוף אדם, כשבת, תפילין, ע"ז, פטר חמור, מילה, עריות, וכדומה: עא) *שהיא חובת קרקע, כתרומה, מעשרות, וחלה, לקט, שכחה, פאה, שביעית, חדש, ערלה, כלאים: עב) אף שתלויה בארץ, נוהגת בח"ל הלממ"ס: עג) *כלאי כרם נוהג בח"ל רק מד"ס [ועי' פירושינו ספ"ח דכלאי']. וכלאי זרעים שרי לגמרי: עד) *וקי"ל דחדש מותר בח"ל [ועי' פירושנו חלה פ"א ז']:

אמר המפרש, משנה י', אם כי דברי אגדה היא, היא משנה חמורה דהרבה נתקשו בה קמאי, וכרש"י ותוס'. ותו ק"ל א' מדקאמר כל העושה וכו' מטיבין וכו' לאו שמעת מנה, דכל שאינו עושה מצוה אחת אין מטיבין לו וכו'. וסיפא א"כ ל"ל? ב' לר' יעקב דקאמר בש"ס הכא, דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא: א"כ איך יתיישב מתניתין דקאמר מטיבין לו וכו'? ג' סיפא דחשב הנה ואזיל כריכלא, דכל שיש בו מקרא משנה וד"א אז לא במהרה הוא חוטא; ול"ל כולי האי? הרי אי אפשר שיחטא האדם, רק בעברו על מצות התורה; והרי המשנה כוללת כל המקרא ותפרשהו יותר, א"כ המשנה היא כל התורה כולה ובה לחוד סגי, וא"כ מקרא למה? וגם ד"א למה? דמהו בד"א שיקרא חוטא בנטו מדרכה? ועוד יש הרבה דקדוקים בהמשנה. ואני בעניי אפרשה כפי אל ד', אשר יגיה עלי מאורו אור מבין סדקי ערפלי שוכר, ויושב הגלות ישראל יאיר עינינו באור תורתו, כי באורה נראה אור]: עה) *בבינוני איירי, כי כך הם רוב בני אדם מחצה עונות ומחצה זכיות [כקדושין ד"מ ע"ב]; ולהכי קאמר שאם בינוני זה עושה עוד מצוה א', דהו"ל לפ"ז רוב זכיות: עו) הזכיר התנא ג' דברים אלו, משום דג' מיני הטבות הם; הטבת הגוף שיהיה חזק וקיים; הטבת הקנין, שיהיה לו עושר ופרנסה; והטבת הנפש החיוני, דהיינו בדברים שהם חוץ מגופו וממונו, דאפשר שיהיה גופו בריא אולם, וגם עושר רב יהיה לו, ואעפ"כ לא יראה שמחה בעולמו, ולא תנוח רוחו מדאגות וכעס והתמעטות כבודו. לכן אמר התנא הכא שכל שרובו זכיות, הרי הו"ל כקיים כל התורה, דרובה ככולה, והרי כתיב בה כי היא חייך ואורך ימיך, חייך בעוה"ז, ואורך ימיך לעוה"ב; מלבד שיש בכללה גם כמה מצות שאדם אוכל פירותיהן בעוה"ז והקרן קיימת לעוה"ב [כריש פאה], לכן מטיבין לו, לשמח נפשו בעולמו; ומאריכין לו ימיו, לחזק גם גופו ולקיימו; ונוחל את הארץ, שנותנים לו משמים גם קנייני הארציים. מיהו אעפ"כ נפרעין ממנו מיעוט עונותיו בעוה"ז מעט מעט על חטאיו שעשה, מה שחסר לו משאר המצות. שיקרהו לפעמים צרה למרק עונותיו; מה שאין כן כשיש לו רוב עונות, משלם לו הקב"ה מצותיו המעטים בעולם הזה

וזהו

עיקר תוי"ט

פשוטה. ונזירה אתיא כף כף מסוטה. גמ' ועתוי"ט: (פ) המוטל על גופו של אדם כגון שבת תפילין ע"ז פטר חמור מילה עריות וכיוצא בהם. רש"י: (פא) פרש"י המוטלת על הקרקע או גדוליו. כגון תרומות ומעשרות חלה לקט שכחה ופאה שביעית חדש ערלה כלאים ובגמרא יליף להו מקרא: פב) חוץ כו'. בירו' פריך ואמאי לא תני חלה. ומשני לפי שאינה בעיסה של עכו"ם ולא איירי מתני' אלא בדברים הנוהגים בישראל ובעכו"ם ועתוי"ט ואמאי לא פריך נמי מתרומות ומעשרות: (פג) ות"ק מפרש בגמרא דס"ל דבא לומר שאף בארץ לא נתחייבו כל שנה שהיו בגלגל שכבשו וחלקו עד שנתיישבו בה והכיר כל אחד את שלו: (פד) וכלו' שזיכה לעולם שכולו ארוך שהרי אין שם קצור ימים כלל. וא"ת דהיינו ונוחל את הארץ י"ל דה"ק דבעוה"ז מתקנין לו כדי להטיב ולהאריך ימיו בעוה"ב כדאיתא בגמרא שנפרעין ממנו מיעוט עונותיו בעוה"ז ומי שזכיותיו מועטים משלמין לו שכרו בעוה"ז: (פה) מפרש הר"מ ר"ל העוה"ב. וכ"כ רש"י חיי העוה"ב. והא דתנן בריש

מס'

וכל שאינו עושה מצוה אחת עז) אין מטיבין לו ואין מאריכין לו ימיו ואינו נוחל את הארץ עח) כל שישנו במקרא ובמשנה ובדרך ארץ לא במהרה הוא חוטא עט) שנאמר (נ"א עליו הכתוב אומר) והחוט המשולש לא במהרה ינתק

ר"ע מברטנורה

וכל שאינו עושה מצוה אחת. שהיו עונותיו מרובין מזכיותיו. והינו עושה מצוה אחת שיהיה מחצה זכאי ומחצה חייב. אלא כשהרו עונותיו מרובין (פו): ולא בדרך ארץ. שאין משאו ומתנו בנחת

תפארת ישראל

[וזהו דקאמר הש"ס, מתני' דעבדין ליה יום טוב ויום ביש; ר"ל מתני' דאיירי ברוב זכיות, נפרעין ממנו פסק' פסק', מעט מעט על עונותיו בעוה"ז]: עז) גם הך בבא בבינוני מיירי, שאינו עושה מצוה אחת יתירה על עונותיו, דהו"ל מחצה על מחצה: עח) *לא קאמר מריעין לו ומקצרין לו ימיו וכו'? דא"כ הוה משמע שמענישו הקב"ה בפועל אפילו אם סדרי הטבע נאותים להטיבו, וזה ליתא, דוכי משום שוטה זה מקלקל, ישנה הקב"ה טבע עולמו [כע"ז נ"ד א']? ותו הרי אמרו בני חיי ומזוני לאו בזכותא תליא מלתא רק במזלא [כמ"ק כ"ח א']? ורק קיום כל התורה, או המצות המיוחדין לאכול פירותיהן בעוה"ז גורמין כולן כלעיל, אבל לא שיהא החטא מכריע את המזל? רק ה"ק, אי מטיבין לו בפועל ובדרך שנוי הטבע והמזל, רק מה שיש בטובת עוה"ז, יהי לו כמים גנובים ממשרתי המלך בכבוד, והם המזל והטבע, אבל לא יקבלם בסבר פנים יפות מידי אב הרחמן יתש"ו [ואי"ק הרי כל מחצה זכיות הו"ל כרובו, כדאמרי' [ר"ה י"ז א'] דבמחצה על מחצה, הקב"ה מטה כלפי חסד להחשב כרובו? נ"ל דהיינו לעוה"ב, והרי מסבר הרואתי בעה"ב לא איירי הכא ככה; אבל בעוה"ז כל מחצה על מחצה, אדרבה, מדהקב"ה חפץ חסד לבלי לנכות לו משכרו בעוה"ב, לכן ימרק עונותיו בעוה"ז. או נ"ל דהתם בשורת הדין, ומתני' דידן בדרך השלומין מיירי. מיהו אם לזה הבינוני שהוא מחצה זכיות, יש בכללן א' מהדברים שאדם אוכל פירותיהן בעוה"ז [כריש פאה], אז ודאי מחשב כרוב זכיות שמטיבין לו וכו' כלעיל. אולם גם בעוה"ב שאמרנו דרק במחצה זכיות מטה כלפי חסד, עכ"פ יש מצוה אחת שמצלת את האדם מגיהנם, אפי' כשהיא לבד, ואין אנו יודעין איזהו [סנהדרין קי"א א']: ולכן הזהיר בשנה הוה זהיר במצוה קלה כבחמורה. שאין אתה יודע מתן שכרן של מצות —]: עט) *נראה לי דנקט הנך תלת, משום דחיובי האדם ג' הם, באמונות, ובפעולות, ובמדות. באמונות, להאמין שיש אל חי יחיד ומיוחד מושל משגיח ובעל יכולת ומרחם ורב חסד, והכל עד אין קץ ותכלית, וכ"כ להאמין בכל י"ג העקרים. בפעולות, הם כללות כל מצות התורה בעשה ול"ת. ובמדות, שלא נתגאה ושלא נכעס, ושנרחם על הבריות, ושנקבל כל אדם בסבר פנים יפות, שנסתפק במועט, שנתרחק מהזוללות ושיחה בטלה וקנאה, וכדומה. והנה חלק האמונות לא נתבארו מהמשנה, וגם במקרא לא נרמזו עליהן בפירוש רק על דרך המועט, והטעם שלא נזכרו במשנה, היינו משום דהמשנה אינה רק פי' המצות שלא נתבארו במקרא יפה [כעירובין דכ"א ב'], וקבלנו פירושם הלמ"מ בעל פה. אמנם גם במקרא לא היו נצריכים להתבאר משום דע"י סיפורי התורה ותוכחותיה היו מבוארים ממילא, שעל ידן נוכל להכיר יוצר בראשית ומדותיו יתברך, כפי שהתנהג עם דור ודור להאריך אף ולבלי ידח נפש הנופלה, ושנאמן לשלם שכר; וכל זה אינו צריך להתבאר מה"ש גם במשנה. אמנם בחלק המדות, גם במקרא גם במשנה לא מצינו בהן צווי מפורש בעשה ול"ת; שלא נמצא בתורה לאו מפורש שלא יהא גאותן וכעסן עצל או רעבתן, ושלא יאכל בשוק וכדומה! וכ"כ בעשה שבמדות, לא נזכר, שיהיה רחמן, וסבלן, שומע חרפתו ואינו משיב

עיקר תוי"ט

פי' פאה אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן בעוה"ז והקרן קיימת לעוה"ב ואלו הן כו' דליכא למימר דהכי' לא קיי"ל שכר מצות דהא רובו עושה כולה ואמאי הך דוקא לאלו. מוקמי' בגמרא שאם היה שקולה פי' הכף מאזנים יש במחצה זכיות אחת מאלו מכרעת פי' מכרעת את הכף כאלו רובא זכיות ואינו צריך למצוה יתירה דמתני' אלא יש לו דין עושה מצוה יתירה: (פו) וכ"ש הר"מ. ונראה בעיני שהוכרחו לפרש כן אע"ג דקשין דיוקי אהדדי. דתרישא דפי' מצוה א' יתירה דמפרש בגמ' שמעי' דבעי' מרובה בזכיות והשתא מפרשי' דלא בעיא אלא מחצה על מחצה. לפי שמסקי' בר"ה (די"ז) בינונים כו' בה"א ורב חסד מטה כלפי חסד. וברישא דמפרשינן מצוה א' יתירה. אע"פ שמחצה כו' סגי לפי שהקב"ה מטה כלפי חסד. מ"מ עדיף נדיק מרובה בזכיותיו. למי שהוא בינוני אלא שע"י חסד נעשה כמרובה. וכלפי מה אמרו בגמ' דרישא דמיירי ביתירה משום דבה מטיבין כו' ע"פ שורת הדין. אבל בסיפא דהכן אין מטיבין ע"כ כשעונותיו מרובין דהא אפי' אין לו יתירה נמי מטיבין לו מצד החסד כדאמרן:

ישרב'

ניתק, וכל שאינו לא במקרא ולא במשנה ולא בדרך ארץ(פז) אינו מן הישוב(פח):

פ"ב

ר"ע מברטנורה

בנחת עם הבריות: אינו מן הישוב. אינו מועיל ליישובו

תפארת ישראל

מטיב, ושיהיה טוב עין ומטיב לכל, ושירחם הנדכאים, ושלא יעמוד בין היושבים או יושב בין העומדין, בוכה בין המשחקים או שוחק בין הבוכים וכדומה לרוב, ואפי' לצער בע"ח שהיא ודאי דאורייתא [כח"מ רע"ב ס"ט] ואפי' לבטל כלי מהיכנו התירו מה"ט [כא"ח ש"ה סי"ט], ואפ"ה לא נמצא בה עשה מפורש בתורה, רק ברמז דכתיב ונתתי עשב בשדך והדר ואכלת ושבעת [גיטין ס"ב א'], ואף שככר נשמעו מכלל דבריה, עכ"פ אין לאו או עשה מפורש בה, אמנם נ"ל עוד דלהכי לא פי' תורה העשה והל"ת שבמדות, משום שאי אפשר לשום גבול לחיוב המדות, משום דדבר זה משתנה לפי המקום, והזמן, והדור, ולפי הענין הנלוה.— ולכן דבר זה צריך לימוד והרגל יפה בשימוש ת"ח זמן רב, שע"י זה יראה באיזה זמן ראוי להשתמש במדה או בשכנגדה, כמו בכעס, יראה באיזה זמן ראוי לכעוס קצת [כשבת ק"ה ב'], או לזרוק מרה שבינו [ככתובות ק"ג ב'], ובאיזה זמן צריך למילף נפשי' בניחותא [כתענית ד"ד א']. וזהו לפע"ד מ"ש חז"ל [סוטה כ"ה א'], קרא ושנה ולא שימש ת"ח, הר"ז ע"ה. דקי' אמאי? אלא על כרחך דהאי שימוש, שימוש ממש הוא, שעי"ז יראה הנהגתם וילמד מדותיהם, ואם לא עשה כן הרי הוא כשאר ע"ה שמשפטהו זרם [אפפעקט] בחמימות או בקרירות, אשר בהן הטבע הנשמה בבואה לידי חטא. ומי לנו גדול ממשרע"ה, אף שיפה דיבר באמרו החייתם כל נקיבה? עכ"פ אפ"ה לא היה לו לקצוף אז על צדיקים וקדושים שהשליכו נפשם מנגד לנקום נקמת ה', ובשובם מהעבודה הכבידה, יכלו להתפאר ולא נפקד ממנו איש, ואיך יאמר לקדושי' עמלי' כאלה כדברים האלו? לכן נענש ונתעלמ' ממנו הלכ' [כפסחים ס"ו ב'], וכ"כ נענש על שאמר בכעס לעם ד' שמעו נא המורים! והיה לו לרבינו לשקול בדעתו הטהורה, כי אף שבאמת המרו את רוחו וילונו, אבל הנה לא יין ועוגות שאלו כי אם נפשם מרה בעבור מעט מים לשתות, לכן גם כן נענש בלא תבואו כמוזכר בתהלים, כי המרו את רוחו ויבטא בשפתיו [ועי' בח' פרקים להרמב"ם פ"ד]; מה שאין כן בבני גד וראובן כששאלו מתוך כרס מלא' לירש נחלתם בעבר הירדן; אז הרה אף הרועה הנאמן עליהם, והגה ברוחו הקשה, וימטר עליהם אש אפו מתלקחת בתוך ברד דבריו, „והנה קמתם תחת אבותיכם תרבות אנשים חטאים". הן אמת שגם אלו דברים מרורי' כלענה לצעירי הצאן, ואפ"ה לא נענש עליהם, מפני שהי' שאלתם שלא כהוגן מכמה פנים, ומסוכנת מאוד להצלחת כל עם ישראל, כי כן דברו אז אחר שראו הנסים והגבורות והתשועות במלחמת סיחון ועוג, בשעת ורגע כניסתם לארץ, וקודם פרידת הרועה הנאמן מהם, ונראה מדבריהם כאילו במורך לב רוצים להשמט ממלחמת הענקים בעבר הב' מהירדן, וכאילו יתר העם כעבדים כבושים להם, ומלבד שע"י זה ימוגו לב ישראל, יתגלגלו גם כן שלהבא יחלק ישראל לבלי להתאחד בעת צרה, כי יהי' מעשה זה התחלה, שלהבא כל חלק יכבוש חלקו לבד, ולא יעזרו איש את אחיו בכיבוש א"י, לכן לפי המקום והענין והזמן, יפה התמרמר הרועה הנאמן, הדואג תמיד לטובת ישראל כאב לבנים וישפוך עליהם זעם אפו, לכן חיסך עליו הכתוב בזה, לא כפעם הראשון אצל הסלע. אולם אם מבחר מין אנושי כמשרע"ה שגה לפעמי' במדות, וכדאמרן, מה יעשו אזובי קיר, ונהי בעינינו כחגבים עבים, ואם כן לנדיבי עמי', יונקי התורה נוטרי כרם ד"ל, מה יעשו העלים היבשים אשר אין בהם כל רוח לשקול בפלס השכל את הראוי ואת הבלתי ראוי במדות? אם לא על ידי הראיי' מהאחרי' המושלמים והתרגלות במעשיהם, וכולי האי ואולי.— ומעתה יפה אמר התנא, כל שישנו ב מ ק ר א, שעי"ז יתחזק בלבו אמונה שלימה להכיר אביו שבשמים ושאר י"ג העיקרים, ו ב מ ש נ ה, שעל ידה יבין היטב כל עשות ול"ת שבתורה, ו ב ד ר ך א ר ץ, שגם בקי ומדד בפלס הררי המדות היטב, אז לא במהרה בא לידי חטא: פז) ר"ל שאין לו אפילו א' מהן: פח) דראוי לו לדור במדבר מקום חיות הרעות, מפני שמסוכן יותר מהם למין האדם, ומה"ט פסול נמי לעדות, כש"ס הכא [וזה לפע"ד פי' שכ', ואדם ביקר ולא

יבין

פ"ב האיש מקדשא)א) בו ובשלוחו. האשה מתקדשת בה ובשלוחה. האיש מקדש את בתוג) כשהיא נערהג)ד). בו ובשלוחו. האומר לאשה התקדשי לי בתמרה זו התקדשי לי בזו. אם יש באחת מהן שוה פרוטה מקודשת ואם לאו אינה מקודשתג). בזו בזו ובזו. אם יש שוה פרוטה

בכולן

תפארת ישראל

יבין, שהוא בתמונה יקרה של מין האדם. ואעפ"כ לא יבין שתעסק בתבונה, זר מעשהו, זהו נמשל כבהמו' יער, אבל גרוע מהן, דאלו, בלתי ספק יש בהם ואפי' בהיותר מסוכני' שבהן, שום צורך בבריא', לרפואה או לכסות בעירה, אבל אלו הפראי' הם רק כחיות נדמו, הגבועי' בבשר ומצויר' בקיר, שאינם לא לרפואה ולא ליפועה, כ"א גבשושית יתירה בעולם, חרפת אדם ובזוי האנשי. — **אולם** המשך דברי הפרק, דמדהזכיר התנא קניני האשה [במ"א], הזכיר נמי איך נקנה עבד עברי ועבריה [מ"ב], ועבד כנעני [מ"ג]. ובהמה [מ"ד], ואיך נקנו נכסים שיש להם אחריות ושאין להם אחריות [במ"ה], וכן כל הקניינים. אח"כ הדר תנא לקמייתי מענין קדושין, דמדרגה למנקט השתא האיש מקדש, נקט תחלה כל מצות הבן על האב, דמן הראוי שאביו יתעסק להשיאו אשה, ולעיל סי' כ"ב, אבל אמו פטורי', ואגב זה נקט נמי כל המצות שאנשים חייבים ונשים פטורות, ואגב זה נקט נמי החילוק שבין תלויות בארץ, שיש חלוק ביניהן במקום עשייתן, כמו שיש חלוק בין מצות שהזמן גרמא לאין הזמן גרמא, באדם העושה, ומדנקט כמה מצות שאין האשה חייבת, וכמה מצות שתלויות בארץ באי אפשר השתא בח"ל לקיימן, להכי למען לא יתבהל לב הישראלי עבור זה, לחשוב שאבד הרבה מעולמו עי"ז— להכי תנא כל העושה מצוה א' וכו', דרחמנא ליבא בעי [כסנהדרין דק"ו], אם רק חפץ לעשות ולהרבות מצות, ונאנס, מעלה עליו הכתוב כאילו עשהו, כש"ס הכא, רק שיהעמל בכל יכלתו בג' עקרי תכלית האדם, והם האמונות, והפעולות, והמדות הנכללים בג' מצוה, מקרא, משנה, יד"א]:

פ"ב א) *בין אשה סתם בין פלוני', דשלוחו כמותו [ויאמר לה השליח הרי את מקודשת לפלוני], מיהו בשאינו מכירה, אסור לקדש ע"י שליח באפשר בעצמו, ואפי' בא"י אפשר, אין לעשות שליח לקדש סתם, ובמכירה, רק מצוה בו יותר מבשלוחו [אה"ע ל"ה]: ב) *תינוקת בת י"ב שנים ויום א' כשהביאה ב' שערות הו"ל נערה ו' חדשים, ואח"כ היא בוגרת, ומקודם לכן היא קטנה. ונקט כשהיא נערה, דמשמע הא קטנה לא, אף דהרי כ"ש קטנה? עכ"פ קטנה שאין בה דעת אסורה לקדשה, ובשיש בה דעה, נכון שלא לקדשה, ובסמוך לפרקן, דהיינו שסמוכין לזמנכערות מצוה לקדשן כך נ"ל ובזה מתורץ קו' האחרונים [באה"ע ל"ז ס"ח], הא דקאמר בש"ס הכא אסור, ובסנהדרין [דע"ו] אמרי' מצוה לקדשן, ובאה"ע קאמ' דנכון שלא לקדשן? ולפי דברינו הכל מיושב על נכון]: ג) *דמדאמר התקדשי התקדשי, כל חד הו"ל קדושין באנפי נפשה

אה"ע

ר"ע מברטנורה

ליפובו של עולם. והוי מושבו מושב לצים(פז). ופסול לעדות(פח):

פ"ב האיש מקדש בו ובשלוחו. בו תחלה ואח"כ בשלוחו. שמצוה בו יותר מבשלוחו דכי עסיק גופו במצו' מקבל שכר טפי. וילפינן שלוחו של אדם כמותו מקרא דכתיב (שמות י"ב) ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל. וכי כל ישראל שוחטין(ב). אלא מכאן שלוחו של אדם כמותו: האיש מקדש את בתו כשהיא נערה. וכל שכן כשהיא קטנה. והאי דנקט נערה אורח ארעא אשמועינן שאסור לאדם לקדש את בתו כשהיא קטנה עד שתגדיל ותאמר בפלוני אני רוצה: ואם לאו אינה מקודשת. דכיון שאמר התקדשי. התקדשי. כל

חד

עיקר תוי"ט

(פז) ופרש"י שזה שאינו באחת מאלו במה יתעסק אם לא בלצנות: (פח) דכיון שאינו מן הישוב אינו מקפיד על עצמו ואין לו בושת פנים רש"י:

א) **מקדש.** וניתני האיש קונה (כדתנן האשה נקנית). מעיקרא תני לישנא דאורייתא כמפורש שם ולבסוף תני לישנא דרבנן דאסר לה אכ"ע כהקדש. גמרא. ולשון התקדשי לי. כלומר להיות לי מקודשת לעולם בשבילי כמו הרי הן מקודשים לשמים. להיות לשמים. ופשטא דמלתא מקודשת לי מיוחדת לי ומזומנת לי. תוי': (ב) והלא אינו שוחט אלא אחד. פי' הר"ן דנפקא לן מדכתיב תזבח שלא יהיו שנים שוחטין זבח אחד כדאי' בחולין. ואפ"ה אמר רחמנא ושחטו כו'. ועתוי"ט: ג) **האיש** כו'. ולא היא. ואע"ג דרבנן פליגי עליה דר"ש בגירושין כדתנן במ"ב פ"ו דגיטין שאני קדושין דמדעתה. דהא בעינן דעת המקנה הלכך אביה ולא היא. שהתור' זכתה לו. אבל גירושין שישנן בע"כ בין היא בין אביה. דמה לנו ולדעתו כי מקבל לי' איהו נמי בע"כ הוא גמרא: ד) **נערה.** דמדזכאי בכסף קדושי'. כדתנן במ"י פ"ד דכתובו'. סברא הוא דאיהו נמי מקבל דהשתא

אבי'

בכולן, מקודשת. ואם לאו אינה מקודשת. היתה אוכלת ראשונה, אינה מקודשת עד שיהא באחת מהן שוה פרוטה ד): ב התקדשי לי בכוס זה של יין ונמצא ו) של דבש ז), של דבש ונמצא של יין, בדינר זה של כסף, ונמצא של זהב, של זהב ונמצא של כסף, על מנת שאני עשיר, ונמצא עני, עני ונמצא עשיר, אינה מקודשת ח). ר' שמעון אומר אם הטעה לשבח מקודשת ט): ג על מנת שאני כהן ונמצא לוי, לוי ונמצא כהן, נתין ונמצא ממזר, ממזר ונמצא נתין, בן עיר ונמצא בן כרך י). בן כרך ונמצא בן עיר, על מנת שביתי קרוב למרחץ ונמצא רחוק, רחוק ונמצא קרוב, על מנת שיש לי בת או שפחה גדלת יא) ואין לו, או ע"מ שאין לי ויש לו יב), ע"מ שאין לי בנים ויש לו, או ע"מ שיש לי ואין לו, על כלם אע"פ שאמרה בלבי היה להתקדש לו יג) אעפ"כ אינה מקודשת. וכן היא שהטעתו:

האומר

ר"ע מברטנורה

חד הוו קדושין באפי נפשייהו: עד שיהא באחת מהן שוה פרוט'. האי אחת מהן לא מתוקמא אלא באחרונה שבהן. דכי אמר לה התקדשי לי בזו. ובזו ובזו. והיתה אוכלת אחת. אחת. כל אותן שאכלה הוו מלוה גבה וכי מטיא אחרונה שבה נגמרין הקדושין אי אית ביה שוה פרוטה הוה ליה מקדש במלוה ופרוטה. וקי"ל המקדש במלוה ופרוטה דעתה אפרוטה ומקודשת. אבל אי לית באחרונה שוה פרוטה. אע"ג דאיכא בקמאי שוה פרוטה. כי מטי גמר קדושין הוה ליה מקדש במלוה. והמקדש במלוה אינה מקודשת(ה): ב של זהב ונמצא של כסף כו'. דאיכא דניחא לה בהא ואיכא דניחא לה בהא(ח): ר"ש אומר אם הטעה לשבח הרי זו מקודשת. לא פליג ר"ש. אלא על שבח דממון. דסתמא ניחא לה באותו שבח. אבל על שבח דיוחסין. כגון לוי ונמצא כהן. מודה ר"ש. דאפילו הטעהו או השטה הוא אותה לשבח אינה מקודשת. דלא ניחא לה בשבחו מפני שמתגאה עליה. ואין הלכה כר"ש: ג שפחה גודלת. קולעת שער הנשים(יא). פירש אחר דברנית ובעלת לשון כמו שנא' (יחזקאל ל"ח) ותגדילו עלי בפיכם: אע"פ שאמרה בלבי היה להתקדש וכו'. הדברי'

בלב

תפארת ישראל

[אה"ע ל"ה ה']: ד) *ודוקא כשהאחרונ' ש"פ. דכל אותן שאכלה מקודם הו"ל מלוה גבה, עד בסוף שגמר קדושיו בנתינת האחרונה, והו"ל כמקדש במלוה ופרוט', דקיי"ל דעתה אפרוט' ומקודשת. אבל באין באחרונה ש"פ, אף דאיכא בקמאי ש"פ, כי מטי גמר קדושין הו"ל קמאי כבר מלוה, ואינה מקודשת במלוה. מיהו לדידן הו"ל בכה"ג ספק קידושין, דשמא אחרונה ש"פ במקום אחר [שם]: ה) דבכל חד איכא לד טיבות', ואיכא דניח' לי' בהא ואיכא בהא: ו) וקיי"ל כת"ק [שם ל"ח כ"ד]: ז) ישיבת כרכי' קשה [ככתובו' פי"ג מ"י] שאם היוקר מצוי במזונו' ודירה: ח) *גדולה לשמשה, או מקלעת שערות נשים, דנ"כ יש לד לריעותא, דמדהולכת מבית לבית, מספרת

ממנה

עיקר תוי"ט

אבל מקבל כסף קדושי' ואיהי תקד' נפש'. תוס': (ה) ויהיב טעמא בגמרא דמ"ו דמלוה להוצאה ניתנה וכיון שרצאי להוציא' אינה של כמגו' כלל ולאו מידי יהיב לה: ו) ונמצא כו'. כגון שהי' מטשטש ולא הכירה בו עד אח"כ, שאלו ראתה וקבלתו כברה וקבלה. טור: ז) דבש. פי' משקה הנעשה מדבש שקורין מע"ד כו' דומית דיין וכן נמי אין רגילות לתת בכוס של שתיה דבש שעדיין לא נעשה ממנו כמשקה כ"נ: (ח) גמ', ת"ל הר"מ אפשר שדעתה ורצונה בזה הדבר הפחות לכוונה שום ענין יותר מזה שרוצה הדבר האחר וז"ל התוי' כגון שצריכה כסף להשלים תכשיט של כסף שעוש': ט) לשבח כו'. פרכי' בגמרא ולית ליה לר"ש. יין ונמצא חומץ חומץ ונמצא יין שניהם יכולין לחזור ומשני הכ"ע היכא שאמרה היא לשנותה לא וקבל לי קדושין מפלוני שאמ' לי התקדשי לי בדינר של כסף והלך ונתן לו דינר של זהב ומאי נמצא דקא ניחא בבליתא כשנתנו לבלית. מר סבר קפידא ומ"ס שרחא מקום. והיכי דמעי אישי נופה מודה ר"ש: י) בן כרך. ישיבת הכרכים קשה שהוא מקום דוחקים והיוקר מצוי בו ודוחק עוברים ושבים. רע"ב: (יא) כמו מגדלת שער נשיא הוס' ולי' משנ' שלימ' שפ"י דשבח וכן תגודלת: יב) ויש לו. דניחא לה כשאין לו דמהון שהולכת מבית לבית לקלוע שמספרת כל כדברים ממנה. תו': יג) אע"פ כו' כ' רש"י אע"פ שאין הדבר כן אלא כמו שהוא עכשיו שאין

תגרי

ד האומר לשלוחו צא וקדש לי אשה פלונית במקום פלוני, והלך וקדשה במקום אחר, אינה מקודשת(ט) הרי היא במקום פלוני, וקדשה במקום אחר, הרי זו מקודשת(י): ה המקדש את האשה על מנת שאין עליה נדרים ונמצאו עליה נדרים, אינה מקודשת(יא). כנסה סתם ונמצאו עליה נדרים, תצא שלא בכתובה(יב), על מנת שאין בה מומין, ונמצאו בה מומין, אינה מקודשת. כנסה סתם ונמצאו בה מומין, תצא שלא בכתובה(יב) כל המומין הפוסלים בכהנים פוסלים בנשים(יג): ו המקדש שתי נשים בשוה פרוטה, או אשה אחת בפחות(טו) משוה פרוטה, אף על פי ששלח סבלונותיו(יד) לאחר מכאן, אינה מקודשת. שמחמת קידושין הראשונים שלח(טו) וכן קטן שקידש(טז): ז המקדש אשה ובתה, או אשה ואחותה, כאחת(יז) אינן מקודשות(יח). ומעשה בחמש נשים, ובהן שתי אחיות, וליקט אחד כלכלה של תאנים. ושלהם היתה, ושל שביעית היתה, ואמר הרי כלכם

מקודשות

ר"ע מברטנורה

שבלב אינם דברים: ד וקדשה במקום אחר כו'. דמראה מקום הוא לו. ואין זה תנאי: ה תצא שלא בכתובה. דאמר אי אפשי באשה נדרנית. אבל גיטא בעיא מספק כיון דלא פיר' דלמא דעתיה נמי אנדרים: הפוסלים בכהנים. מפורש בכתובות דף ע"ה: ו סבלונות. דורונות(טז) שדרך חתן לשלוח לארוסתו: אינה מקודשת. ולא אמרינן יודע היה שאין קדושי קדושין. וגמר ושלח סבלונות לשם קדושין. אלא אמרינן מחמת קדושין הראשונים שלח. וכן קטן שקידש. ושלח סבלונו' משהגדיל: ז אינן מקודשות. דאמר קרא (ויקרא י"ח) ואשה אל אחותה לא תקח לצרור. בשעה שנעשו צרות זו לזו אין לך לקוחין אפי' באחת מהן וה"ה לכל שאר עריות שיש בהן כרת. שאין קדושין תופסין בהם(יז): ושלהן היתה. שמעי' מהא מתניתן דהמקדש בגזל ואפילו בגזל דידה אינה מקודשת. ולא אמרינן מדקבילתיה אחילתיה. מדקתני ושלהן היתה ושל שביעית היתה משום דשל שביעית היתה שהפירו' הפקר משום הכי

שנשים

תפארת ישראל

נמנה: ט) *דמסתבר דקפיד, משום דבמקום שהזכיר, אוהבי' אותו ולא יגנוהו בפני אשתו [ודו"ק, ועי' רמ"ל פ"ז הכ"א מאישות]: י) *דרך מראה מקום הוא לו [ל"ז ז' ה'] ועי' גיטין [פ"ו מ"ג]: יא) עי' כתובו' [פ"ז מ"ז]: יב) דאין אדם חפץ באשה נדרנית, אבל גט צריכ' מדלא פירש תנאי בשעת קדושין: יג) ויתרים עליהן נשים, ריח רע מבשרה, וזיעה, וריח הפה [וי"א אף דהוטס], וקול עבה, ודדים גסים ביותר, וצלקת שמכה [שראה בל"א], ובומא שעל הפדחת בלי שער אם לפעמים נראה ולפעמים אינו נראה, דבנראה' תמיד, הרי ראה ונתפייס, ובלא נראה כלל, לא תתמהם עי"ז [שם ל"ט ד']: יד) מתנות לארוסתו: טו) ולא אמרי' דיודע שאין קידושין בפחות מש"פ, ושלח הסבלונות לשם קדושין. טז) *ושלח סבלונות כשהגדיל. וקמ"ל דבין בפחות מש"פ ובין בקדושי קטן, אמרי' דטעה וסבר שהקדושין תופסין: יז) וה"ה שאר חייבי כריתות: יח) *דכל שאינו בזא"ז, דהרי אין קידושין תופסין בחייבי כריתות, להכי גם בבת א' אינו. ודוקא באמר להן התקדשו לי כולכם, אבל באמר להן, אחת

מכם

עיקר תוי"ט

תנאו אמת: יח) אינה מקודשת. דדוקא קא"ל במקום פלוני שיש לי שם אוהבים. ואם בא אדם לומר דברים עלי בפניהם ימחו בידו. רש"י. ועתוי"ט: טו) בפחות כו'. וצריכא דאי אשמעי' ש"פ איידי דקא נפיק ממונא מיני' טעי אבל פחות מש"פ אימא יודע שאין קדושין תופסים בפחות מש"פ. וכי קא משדר סבלונות אדעתא דקדושין קא משדר. ואי אשמעינ' הני תרתי משום דבין פרוטה לפחות מש"פ לא קים להו לאינשי. אבל קטן שקדש הכל יודעין שאין קדושי קטן כלום. אימא כי קא משדר סבלונות אדעתא דקדושין קא משדר. קא משמע לן. גמרא: (טז) ונגזר זה השם מסבל והוא נושא המשא. שנושאים אותה מיד זה ליד זה. הר"מ. והתשבי הוסיף וכן פרש"י סבלות מצרים משא מצרים ונמצא משא בלי מתנה כמו וישא משאות מאת פני' ויתן מתנות: (יז) ובגמרא מסיק דהך קרא בזו אחר זו משתעי ומסברא אמרי' כל שאינו בזא"ז אפי' בבת אחת אינו. וגם מסיק דשאר עריות ילפי' דא"ק כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו. הוקשו כל עריות כו'

תוך

מקודשות לי בכלכלה זו(יט) וקיבלתה אחת מהן על ידי כולן(כ). ואמרו חכמים אין האחיות מקודשות(כא): ח המקדש בחלקו בין קדשי קדשים(כב) בין קדשים קלים, אינה מקודשת(כג). במעשר שני, בין שוגג בין מזיד לא

קידש

ר"ע מברטנורה

שנשים מקודשות. אלא שאין אחיות מקודשות. אבל אם לא היתה שביעית הואיל ושלא היתה לא היו קדושין תופסים באחת מהן ודוקא בגזל שלפני יאוש בעלים אמרינן דלא הוה קדושין. אבל המקדש בגזל שלאחר יאוש. קידושיו קדושין. ושמעינן נמי שהמקדש בפירות שביעית מקודשת. ולא אמרינן אין ממונו לזכות בהן. אלא כיון שזכה בהן ממונו הם לכל דבר ושמעי' נמי שאשה נעשית שליח לחברתה. ואפי' במקום שנעשית לה צרה. ואף על גב דבכל עדות שהאשה כשרה לה. אין הצרה כשרה לה. שליחותא מיהא כיון דעבדא. עבדא. והא הכא בקדושין הללו הן נעשות צרות על ידי זו שקבלתה. וקתני היו אחיות מקודשות. הא נכריות מקודשות. ומתניתין מתרצה בגמ' אליבא דהלכתא הכי. המקדש אשה ובתה. או אשה ואחותה שתיהן כאחת אינן מקודשות. הא אחת מאשה ובתה אחת מאשה ואחותה. כגון שאמר לשתיהן אחת מכם מקודשת לי ולא פירש לאיזה מהן מקדש. וקבלה אחת מהן הקדושין על ידי חברתה (יח) או שתיהן קבלו הקדושין כאחת. מקודשות. ושתיהן צריכות גט ואם אמר הראויה מכם לביאה מקודשת לי. אינן מקודשות. דכל אחת מהן איכא לספוקה באחות אשתו. ואין שום אחת מהם ראויה לביאה. ומעשה נמי בחמש נשים ובהן שתי אחיות. ולקט אחד כלכלה של תאנים ואמר הראויה מכם לביאה תתקדש לי ואמרו חכמים אין האחיות מתקדשות. הא נכריות שהיו ראויות לביאה. מתקדשות. אבל אם אמר כולכם מתקדשות לי. לא היתה שום אחת מהן מקודשת. דכי היכי דאין אחיות מקודשות. כך אין האחרות מקודשות. היכי דאמר כולכם(יט): ח המקדש בחלקו. שחלק עם אחיו הכהנים: אינה מקודשת. דכהנים משלחן גבוה קא זכו. ואמר קרא (כ) (במדבר י"ח) וזה יהיה לך

מקדש

תפארת ישראל

מכם מקודשת לי, וקבלו שניהן הקידושין כאחת, או שקבלה אחת בשליחות חברתה, שתיהן מקודשות מספק, אף דהו"ל קדושין שאין מסירי' לביאה, דהרי אסור לבעול כל אחת, אפ"ה צריכות שתיהן גט. ואם אמר, הראוי מכם לי לביאה מקודשת לי, א"כ הרי שתיהן אינן ראויות לביאה, וא"צ גט: יט) *באמר כולכן, אז גם הנכריות אינן מקודשות רק מספק [כאה"ע מ"א ג'], דאף דקיי"ל קני את וחמור קנה מחצה [כח"מ ר"ין]? י"ל דהכא שאני, מדכלל הכל במלה א', להכי לא הלו הקדושין כלל, אבל מתני' מיירי באמר, הראוי' מכם לי לביא' מקודשות לי: כ) ר"ל בשליחות כולן: כא) *ודוקא תני שביעית, משום דהכל הפקר, אבל בשאר שנים, גם האחרו' אינן מקודשות, דהרי שלהן הי', והו"ל גזל, ומדקידש מיד כשליקט, הו"ל גזל לפני יאוש, דאין אשה מתקדשת בו, ואפי' בגזל לא אמרי' מדקבלתי' אחלתי'. וקמ"ל נמי דקידש בפירות שביעית מקודשת, דמדזכי בהן כבר, שלו הן. והו קמ"ל דאשה נעשית שליח לחברתה לקבל קידושין, אפי' הכך דפסיל לה לעדותה עליה, מדשוו"א זה"ז [כיבמות פט"ו מ"ד]. כב) שחלק עם הכהני' בקרבנות: כג) *דהינו שלו רק משולחן גבוה זכי [ואע"ג דשב"פ נשנית על ידו, ומ"ש מעל מנת שאדבר עליך אל השלטון [פ"ג מ"ו], דאע"ג דלא נתן כלום מקודשת, דעכ"פ סיא נהנית? ואף דמסקינן התם בש"ס דמיירי שמקדשת בפרוט', ומתנה ע"מ וכו', היינו רק משום דאל"כ הרי ישנה לשכירו' מתחלה ועד סוף, והו"ל כאילו קדשה במלוה, הא לאו מלוה הוא מקודשת, והכא לאו מלוה איכא? י"ל דשאני התם דיוכל ליטול שכר בשביל דבורו, והל"ל כנתן לה פרוט', משא"כ הכא אינו שלו, ואינו יכול ליטול ממון עבור הנא' שעשה לה. כך נ"ל פי' קו' התוס', ומתורץ קו' לתם אבירים לדבריהם ממסקנא דהתם, דמוקי לה במקדשה בפרוט' על הנא', ומה שתי' הוא, דלתוס' רק במקדש' בשכר שאעשה, צריך פרוט' ולא בשכר שאדבר. ובמתא"כ אשתמיטתי', שבש"ע [אה"ע ל"ח י"ג] הובא דין זה בלי שום חולק] ובני המאה"ג הגאון מהו' ברוך יצחק שליט"א משי

בקשתו

עיקר תוי"ט

אין שנדס ועתוי"ס: (יח) ור"ל גם בשביל הצרתה שחברתה עשתה שליח והוא אמר לה אחת מכם ולא פי': (יט) וטעמא משום דהוי כאומר קני את והמור ואת והמור לא קנה שהרי לא שקנה לזה בלא זה ותמור לא קנה את נמי לא קני. גמ'. ופתוי"ט: (כ) וכ"ש כר"מ והמיהני דכיון דקרא כתיב למאי צריכין לטעמא דמשולחן

גבוה

קידשכד), דברי ר"מ, ר' יהודה אומר בשוגג לא קידשכה)כג) במזיד קידשכו). ובהקדש, במזיד קידשכז) ובשוגג לא קידשכח) דברי ר"מ. רבי יהודה אומר, בשוגג קידשכט). במזיד לא קידשל): ט המקדש בערלהלא), ובכלאי הכרם בשור הנסקללב), ובעגלה ערופהלג), בצפורי מצורעלד)

ובשער

תפארת ישראל

בקשתו ואגב בי' גירא בהרב להם אבירים, ממאי שהביא הרא"ש שם בסוגי' שאדבר עליך אל השלטון, שתוס' הוקשו למאי דמוקי לה ר"ל למתני' דמיירי בשנתן לה פרוט', א"כ מה קמ"ל? ותרצו דסד"א דתוכל לומר, דברים אלו שאמרת להשלטון לא ניחא לי בהן, אלמא דתוס' גופייהו ס"ל דגם בשאדבר עליך מיירי בשנתן פרוט'? ומה יכריחנו לומר דתוס' דהתם פליגי אתוס' שבסוגיא יכו? ותו לחם אבירים אכל איש, שהקשה קו' חזק' עליו, מדמקשי' התם [דס"ג א'] בש"ס, מנ"ל לר"ל לאוקמי למתני' בשקדשה בפרוט'? ותרצינן מדתני על מנת, והרי כל עיקר על מנת דתני נקט לי' בהדיא גבי' שאדבר עליך אל השלטון, הרי בפירוש דלא כהרב לחם אבירים עכ"ל]: כד) *דמע"ש ממון גבוה הוא לר"מ, מדכתיב בי' לה' הוא, בהוייתו יהא: כה) דכיון דלא ידעי דמע"ש הוא, הו"ל קדושי טעות, מדצריכ' טרח' להעלותו לירושלים: כו) *דס"ל מע"ש ממון הדיוט הוא: כז) *דמהי' במזיד, נתכוון לחלל קדושתו, ונפיק לחולין: כח) *דמדלא ידעי שהוא הקדש, לא ניחא לי' דלתחלל הקדש על ידו. ודוקא בקדשי בדק הבית, אבל בקדשי מזבח בין בשוגג בין במזיד לא נפיק לחולין, דאין מועל אחר מועל במוקדשין, רק בבהמה וכלי שרת בלבד [כמעיל' י"ט ב'], ש"מ דקדשי מזבח בקדושתייהו קיימי, ולא הוה חולין שתתקדש האשה בהן [והר"ב קילר במובן במח"כ יותר מהראוי]: כט) *דמעיל' ליכא רק בשוגג, ומדמעל נפיק לחולין: ל) *דמדלא מעל לא נפק לחולין: לא) משנאמר דינו נאסר בהנאה [קידושין ד"נ ע"ב]: לב) משירדה לנחל איתן נאסר' [כריתות כ"ד כ']: לג) שחוטה,

ר"ע מברטנורה

מקדש הקדשים מן הארץ. מה אם אין אתה משתמש בו אלא לאכילה(כא). כך מתנו' הללו לא תשתמש בהן אלא לאכילה ובמעשר כתיב לה' הוא בהווייתו יהא(כב): ר' יהודה אומר מזיד קידש. במעשר שני. הואיל ויוצא לחולין על ידי פדיון. והרי הוציאו לחולין ע"י קדושין הללו. ור"מ סבר לית דרך חלול בכך: ובהקדש. של בדק הבית: מזיד קידש. שכיון שידע שהוא הקדש והוציאו לחולין בכוונה נתחללה קדושתו(כד): ובשוגג. דלא ידע שהוא הקדש ולא ניחא ליה דלתחלל הקדש על ידיה לא נתחללה קדושתו. ואינה מקודשת. ורבי יהודה סבר איפכא. והלכה כרבי מאיר במעשר. וכרבי יהודה בהקדש: ט המקדש בערלה וכו' אינה מקודשת. דכולהו איסורי הנאה נינהו. ערלה. דכתיב לא יאכל. אחד איסור אכילה. ואחד איסור הנאה במשמע: ובכלאי הכרם דכתי' (דברים כ"ב) פן תקדש פן תוקד אש: ובשור הנסקל. דכתיב ביה (שמות כ"א) ולא יאכל את בשרו(כו). ובעגלה ערופה. דכתיב בה כפרה כקדשים(כז). שנאמר (דברים י"ד) ונכפר להם הדם: בצפורי מצורע. דתני' נאמר מכשיר ומכפר בפני' אשמו של מצורע שהוא מכשיר אותו לאכול בקדשים. וחטאתו שמכפר. ופניהם נעשים בפנים. ונאמר מכשיר ומכפר בחוץ. מכשיר. צפורי מצורע. שמכשירין המצורע לבא אל תוך המחנה. ומכפר. עגלה ערופה. שנאמר בה ונכפר להם הדם. ופניהם נעשים חוץ

גבוה קא זכו ובגמ' ליתא הא דמשולחן כו' אלא לטעמא דר' יוסי דס"ל מהיים ממונ' הם אבל לאחר שחיטה משולחן גבוה קי' ולהכי תני נמי מהלקו. דלאחר שחיטה איירי: (כא) כ"כ הר"מ ותימה שהרי למלאכה נ"כ אתה משתמש בו וכן להתחמם במדורת עצים ואש ובגמרא כתב מה אם לאכילה אף הוא נמי לאכילה ופרש"י כאש תלקו של אהרן הבוה לחלקו של מזבח. מה מזבח לאכילה. אף כהן לאכילה. ולא לדבר אחר: (כב) ומ"מ נראה דלא איצטריך אלא לר"י. אבל לר"מ הא ס"ל מע"ש ממון גבוה היא: כג) לא קידש. ובהקדש סבר ר"מ דלא קידש. ואמרו בגמרא דר' יוחנן אמר בטעמייהו תרתי חדא לפי שאין אשה רוצה [ואם היתה יודעת שהוא כן לא קבלתו לשם קדושין וה"ל קדושי טעות]. וחדא לפי שאין שניהם רוצים ופליגי אמוראי בסי מינייהו הוא רוצה ועתוי"ט: (כד) דר"מ לטעמיה דאמר הקדש במזיד מתחלל. ומפיק לי' מקרא או מעלה מעל (נ"ל דתמעול גפל מהרי"ב) ואין מעילה אלא בשנוי. כלומר במזיד דאם ירצה לגוזלו יקננו מיד. וזה שינה היכא דקידש במזיד כו' ובמעילה הוא דגלי' קרא דבמזיד מתחלל אבל מעשר כל היכא דאיתא שם מעשר עליו. ור"י סבר ממון בעלים הוא דגלי' קרא דבמזיד מתחלל אבל מעשר כל היכא דאיתא שם מעשר עליו. ור"י סבר ממון בעלים הוא ולכך במזיד קידש. ובשוגג לא משום טעותא דאורתא. תוספות ועי' תוי"ט: כה) בערלה. והאי דלא תני איסורי עכו"ם. משום דבעי למתני מכר' וקידש בדמיהן מקודשת ומיהו שייר המן בפסח ונותר ופגול שאם קידש בהן א"מ מכרן כו' מקודשת. הר"ב: (כו) את בשרו אע"ג דשחיטה כעין בשר. גמרא: (כז) וקדשים אסורים בהנאה שהרי מועלין בהן:

ובשער נזיר, ובפטר חמור, ובבשר בחלב, ובחולין שנשחטו בעזרה(לא) אינה מקודשת, מכרן(לה) וקידשה בדמיהן מקודשת(לו)(לב): י המקדש בתרומות(לג)

ימעשרות

ר"ע מברטנורה

לעזרה. מה מכשיר ומכפר האמור בפנים שהם אשמו וחטאתו של מצורע. עשה בו מכשיר כמכפר. דתרווייהו קדשים נינהו ואסורי' בהנאה. אף מכשיר ומכפר האמורים בחוץ שהם צפורי מצורע. ועגלה ערופה. עשה בו מכשיר כמכפר להיות אסורו' בהנאה. ומאימתי אסורין צפורי מצורע בהנאה. משעת שחיטה. והצפור השחוט' בלבד היא שאסור' בהנאה(כח). ועגלה ערופה ירידתה לנחל איתן אוסרתה: ובשער נזיר. דאמר קרא (במדבר ו') קדש יהיה גדל פרע שער ראשו [גדולו] פרע שער ראשו יהיה קדש(כט): ופטר חמור. נאמר בו (שמות י"ג) וערפתו ונאמר בעגלה ערופה וערפו מה עגלה ערופה אסורה בהנאה. אף פטר חמור אסור בהנאה. ואינו אסור בהנאה אלא אחר עריפה(ל): ובבשר בחלב. נאמר ג' פעמים לא תבשל גדי בחלב אמו. אחד לאיסור אכילה. ואחד לאיסור הנאה. ואחד לאיסור בשול: ובחולין ששחטו בעזרה. דכתיב (דברים י"ב) כי ירחק ממך המקום וזבחת. בריחוק מקום אתה זובח. ואי אתה זובח בקירוב מקום(לא) יכול לא יאכלנו. אבל ישליכנו לכלבים ת"ל (שמות כ"ב) לכלב תשליכון אותו. אותו אתה משליך לכלב. ואי אתה משליך לכלב חולין ששחטו בעזרה: מכרן וקדש בדמיהן מקודשת. שאין לך דבר שתופס את דמיו להיות כמוהו אלא ע"ז ושביעית. ע"ז שנא' (דברים ז') והיית חרם כמוהו. כל מה שאתה מהווה ממנו הרי הוא כמוהו. ושביעית שנאמר קדש היא תופסת דמיה כהקדש. והוו ע"ז ושביעית ב' כתובים הבאים כאחד וכל ב' כתובים הבאים כאחד אין מלמדין: י המקדש בתרומות. תרומה

גדולה

תפארת ישראל

נאסר' בהנאה משנשחטה, וגם משולחת נאסר' בהנאה משנשחטה חברתה עד ששולח היא: לד) שכולן אסורין בהנא': לה) לעכו"ם, או לישראל והודיע לו שהוא איסו' הנא', דבלא הודיעו, הרי המעות גזל, ובל"ז אינה מקודשת: לו) דאין תופס דמיו רק יי"נ, שביעי', ע"ז, הקדש, ישעה סי', כספ"ו דשביעי', ופ"ז דס"ב א'. והרב השמיט הקדש ויי"נ ואע"ג דגש"ס נמי לא הזכיר רק שביעית וע"ז? היינו משום דיי"נ כלול בלע"ז [כרש"י בע"ז דס"ב א'], ושביעית ילפינן מהקדש, אבל הר"ב שכתב אין לך דבר שתופס דמיו אלא וכו', דמשמע דזולת אלו אין שום דבר שתופס דמיו, מדד לנו במדה מחוקה אחמ"כ יותר מדאי. אולם בהך סוגיא [קידושין דנ"ח א'] דקדקתי דמקשי הש"ס לנאי דאמרי' דע"ז ושביעי' הו"ל ב' כתובי' הבאים כאחד ואין מלמדין, ולמ"ד מלמדין מאי איכא למימר? ומשני שאני הכא דמיעוטי' כתיבי. וק"ל ל"ל מיעוטי, הרי לעיל [דל"ה א'] אמרי' דאף למ"ד מב' כתובין מלמדין, עכ"פ מג' כתובי' הבאי' כא' לכ"ע אין מלמדין וא"כ הרי הכא איכא נמי כתוב שלישי בהקדש, ופדה בערכך [כרש"י ע"ז דנ"ד ב']? וא"ל כיון דשביעי' והקדש ילפי מהדדי, להכי לא מתשבו תרווייהו רק ככתוב א', ליתא, דכיון דכל כא ב' או ג' כתובים הבאי' כא' דלא נילף מנה, שוא רק דאי נימא נילף מנה, בחד קרא או בב' סגי, א"כ ה"נ אי ס"ד נילף מנה, ג"ש ל"ל, והו"ל שפיר ג' כתובי' הבאי' כא' אף דילפינן שביעי' מהקדש מג"ש? ולכאורה הי' נ"ל, דהרי בל"ז ק' למה מייתי הכא ש"ס שביעי' דהו"ל רק הלמד מהקדש, ולמה לא מייתי הקדש גופי', דהו"ל שמלמד? אע"כ דמשום קדשי' לא מתשב ב' כתובי', דהכי לא הוי ילפינן שום דבר מהקדש, דחולין מקדשי' לא גמרינן בבניין אב [כפסחי' דמ"ה א' ושבועות דכ"ו ב'], א"כ מה"ט לא מתשב נמי משום קדשי' ג' כתובי' הבאי' כא', דהרי אינך צריכי [ואף לבתר דאמרי' [פסחי' כ"ז ב'] דר"י יליף המן מנותר, דמה שניהן אסורי' באכיל', שוו נ"כ שיעורו שניהן בשריפה, וא"ל נבילה תוכיח. וק' ולמה לא פרכי לי' רבנן דחולין מקדשי' לא גמריי? צ"ל דדוקא היכא דאיכא דדמי' לי' בחולין, מדדמי לי' ילפינן, וכדאמרי' חגין [דפ"ה א'] דנין חולין מחולין ואין דנין חולין מקדשי', אבל בלא אפכהן דשוותי' בחולין, שפיר ילפינן גם חולין מקדשי'.

וא"כ

עיקר תוי"ט

(כח) דהמשולחת מותרת. ולפ"ז קשיא ליבנא דלפורי דהוא ליה למימר לפור. ומהאי טעמא כתב התוס' ומשולחת נמי מתסרא משחיטת חברתה עד השילוח. ועתוי"ט: (כט) אי מה קדש תופס את דמיו ויוצא לחולין אף שער כו' ובסיפא תנן דאינו תופס דמיו. ומפני מי קרינא קדש דמשמע שם קודשא. קדוש קרינן משמע שוא קדוש. גמרא: (ל) דהא מועריפתו ילפינן. ומיהו אין כן הלכה כמה שכתוב במשנה ג' פרק קמא דבכורות: (לא) יכול לא ישחוט ואם שחט יהא מותר ת"ל כי ירחק כו' וזבחת ואכלת מה שאתה זובח בריחוק מקום אתה אוכל. ואי אתה אוכל מה שאתה זובח במקום קרוב. גמרא. ועתוי"ט: לב) מקודשת וא"ת והא הני זוזי לאו דידי' נינהו שצריך להחזיר הדמים כיון שמכר לו איסור הנאה. וי"ל דמיירי כשמכרו לעכו"ם או לישראל והכיר בהם דהוו מעות מתנה. תוס': לג) בתרומות. דתרומות לא משולחן גבוה זכו כדאיתא בגמרא ספ"ע דיבמות. ופרש"י תרומה היא קנויה לכהנים שאינה שירי שולחן מלך. אבל שירי קדשים

הרי

ובמעשרות ובמתנות(לז) ובמי חטאת(לח) ובאפר חטאת(לט) הרי זו מקודשת׳ ואפילו ישראל(מ):

פ״ג האומר לחבירו צא וקדש לי אשה פלונית(א), והלך וקדש׳ לעצמו(ב)

מקודשת

ר״ע מברטנורה

גדולה ותרומת מעשר: ובמעשרות. מעשר ראשון ומעשר עני: ובמתנות. הזרוע והלחיים והקיבה: ובמי חטאת. ובמי אפר חטאת (לד) ורוצים למכרם לטמאים ליקח מהם שכר הבאה ושכר מלוי המים. אבל שכר הזאה ושכר קדוש והואת נתינת האפר במים אסור(לה): ואפי׳ ישראל. הכי קאמר ואפי׳ ישראל שנפלו לו תרומות ומתנו׳ מבית אבי אמו כהן. שזכה בהם ויכול למכרם לכהנים (לו). אם קדש בהם את האשה מקודשת. ואפי׳ לא נפלו לו תרומות אלא טבלים (לז) בעדין לא הורמו. הואיל ומורישו כהן היה עומד להרימ׳ והתרומות שלו. זה הישראל שירש אותם כמי שפרים מהם התרומה והיא שלו. ויכול למכרה לכהנים. דמתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמו:

פ״ג האומר לחברו לא וקדש לי אשה פלונית והלך וקדשה לעצמו. המריק בגמ׳ מאי והלך (א) שהלך ברמאות. ולהכי תנן האומר לחברו. ולא תנן האומר לשלוחו (ב) לאשמועינן דאע״ג דלא עשאו שליח מתחלה נקי. אלא

שאמר

תפארת ישראל

וא״כ פרכי לי׳ רבנן הכי, כגילה הוכיח, דג״כ אסור׳ באכילה, א״כ מדאצטרכן דכותי׳ בחולין לא ילפינן חולין מקדשי׳[. אבל באמת בזה לא יתיישב הביט׳ בקידושין. לפמ״ש תוס׳[קידושין דל״ת א׳ ד״ה ושני] דבכל ב׳ כתובי׳ הבאי׳ כא׳, כגי בשיכול ללמוד מא׳ אף שאינו יכול ללמוד גם מהאחר, וכן מוכח לע״ד משבועות [דכ״ו ב׳] יע״ש—א״כ ה״נ אף דלא מצינן למילף כולי מילי מהקדש, עכ״פ מצינן למילף להו שפיר משביעית, וכו״ל שפיר מה״ט כג׳ כתובי׳ הבאי׳ כא׳? ודוחק לחלק בין ב׳ לג׳ כתובי׳ שבכ״ה. וצ״ע. אמנם בל״ז דברי תוס׳ שם תמוהין מאד, שכתבו דהוה מצי יליף עכו״ם משביעי׳, וק׳ הרי בזבחי׳ [ד״נ ע״ב] בלקי בתיקו אי ילפינן במה מצינו דבר הלמד בג״ש, וכן במנחות [דע״ו א׳] מסתפק הש״ס בהכי, וא״כ כיון דילפינן שביעי׳ מהקדש בג״ש, הא תינח דילפינן עכו״ם משביעי׳ בק״ו אבל היכא תשבינן לתרוויי׳ ב׳ כתובי׳ הבאי׳ כא׳ הרי מעכו״ם לא מצינן למילף לעלמ׳ במה מצינו מדאיהו גופי׳ ילפי׳ בג״ש, וא״כ היכא הו״ל ב׳ כתובי׳ הבאין כאחת? בשלמא לפ״פ ל״ק, די״ל דאף דתשביעי׳ ליכא נמילף מדהו״ל למד מלמד, עכ״פ ילפינן בכל תורה כולה שב״ה, ושבכל דהוי׳ דע״ז שאני דאסו׳ בהנא׳, לא תשבינן לי׳ פרכא, מדלא הלי מידי בשיסי׳ תופס דמיו, ואדרבה מדאסו׳ בהנא׳, אין הדמי׳ שקדל בעדו חליפי ע״ז, וכמ״ש הר״ן [ע״ז דס״א א׳] בשם הירושל׳. דלהכי במכרן להסורי הנא׳ וקידש דמיהן מקודשת, לפי שאין ממון זה דמי ערלה, רק מתנה הן, נמצא שאינו נהנה ע״י הערל׳ [ודו״ק, ועי׳ רמל״מ פ״ה מאישו׳ ה״ז], אבל לתוס׳ כ״ל, דמע״ז לא מצינן למילף, מדאסו׳ בהנא׳, והרי הוכחנו דגם תשביעי׳ לא מצינן למגמר מדהו״ל למד מלמד, א״כ היכא חשבי לי׳ הש״ס ב׳ כתובי׳ הבאי׳ כא׳? וצ״ע]: לז) *זרוע לחיים וקיבה שניתן לכהן מכל בהמת חולין שישחט ישראל. ואינו נוהג בחו״ל [כי״ד סי׳ ס״א]: לח) *מים שנשאבו לצורך אפר פרה: לט) *אפר של פרה אדומה, ושתיקן רשאין למכרן לטמאין, שישלמו שכר שאיבה ושכר הבא׳ אבל שכר הזאה אסור ליטל: מ) *שירש מאבי אמו כהן, תרומו׳ ומעשרו׳ או טבלי׳ שלו, שהי׳ יכול אבי אמו להפרים מהטבל התרומו׳, והם שלו, להכי גם נכדו זה יכול לעשות כן וימכור תרומו׳ לכהנים, ואפילו בטבל, הרי מתנות שלא הורמו כהורמו דמיין, ויכול לקדש בהן אשה. אבל ישראל שקדש בתרומו׳ שמתבואתו׳ שלו, מדאין לו בהן רק טובת הנאה, אינה ממון, ואינה מקודשת: פ״ג א) *לרבי נקט „לא״, דמיירי שלריך גלגה למקום אחר לקדשה, וטריחא לי׳ מלתא דאל״כ מלוה בו יותר מבשלוחו [כפ״ב סי׳ א׳]: ב) במנית שליח [אה״ע ל״ה ט׳]:

דאף

עיקר תוי״ט

הרי הן כמשהות מאת פני הלוים שהן שירי שלהן: (לד) ונראה דל״ג ובאפר חטאת אבל לי הר״מ ואפר פרה אדומה. והמים שנות מזה עליו: (לה) גמרא וכו׳ רש״י שכר הבאה ומלוי. דמלתא דטרחא הוא ורחמנא לא דמיה עלי׳ ושרי למשקל אגרא. מקודשת. ומתני׳ דבכורות בשכר הזאה וקידוש דליכא טרחא ושכר למוד מלוה הוא נוטל והתורה אמרה ראה לימדתי אתכם וגו׳ מה אני בחנם אף אתם בחנם וכו׳ התוספות דאסמכתא בעלמא הוא: (לו) דאי מתנותיה ובהמה שלו ליה ליה בתרומות ומתנות אלא טובת הנאה וטובת הנאה לאו ממון: (לז) הכי אוקמוה בגמרא. וכ׳ רש״י וה״ה דה״מ לאוקמי בתרומות כו׳ אלא דקבעיא ליה מאי קמ״ל: (א) דאלו במ״ד דפ״ב דתנן האומר לשלוחו כי׳ והלך וקדשה במקום אחר שפיר תנן והלך. כלפי שלא דיבבר על דעת משלחו שא״ל וקדש לי במקום פלוני: (ב) כלומר כהאי (דר״פ) דלעיל. ומסיק בגמ׳. דלעיל דתנן שלוחו הוי נמי לרבותא דקמ״ל דאתי׳ בשלוחו דטעית לבקש במקום אחר. הוא״ל ועשאו שליח לא אמרינן

מרא

מקודשת[ב] לשני[ג], וכן האומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שלשים יום, ובא אחר וקידשה בתוך שלשים, מקודשת לשני[ד] בת כהן לישראל[ה], תאכל בתרומה[ו], מעכשיו ולאחר שלשים יום, ובא אחר וקידשה בתוך שלשים יום, מקודשת ואינה מקודשת[ז] בת ישראל לכהן או בת כהן לישראל, לא תאכל בתרומה[ח]: ב האומר לאשה הרי את מקודשת לי[ט] על מנת שאתן לך מאתים זוז, הרי זו מקודשת, והוא יתן[י].

ע"ם

ר"ע מברטנורה

שאמר לו קדש לי אשה פלונית (ג). אם קדשה לעצמו קרינן ביה שהלך ברמאות ורמאי הוי: ובא אחר וקדשה בתוך שלשים יום מקודשת לשני. ויכול לכנסה אפי' בתוך אלו השלשים יום. בת כהן לישראל. אם בת כהן היא זאת שנתקדשה לאחר ל' יום כל אותם שלשים יום תאכל בתרומה. שלא נפסלה מלאכול בתרומ' בית אביה. ואם בת ישראל לכהן היא לא תאכל בתרומה שעדין אינה אשת כהן: מקודשת. וצריכה גט מתרווייהו: ב הרי את מקודשת לי. בפרוטה זו. על מנת שאתן לך מאתים זוז: ויתן. ומשיתן נתקדשה למפרע. דכל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי.

הרי

תפארת ישראל

ג) *דאף דנקרא רשע שרמאהו, וסד"א דנימא דלהוי ככל דאמר רחמנא לא תעבד אי עביד לא מהני [כתמור' ד"ד ב'], ואפי' בעבר אדרבנן לא מהני, כדאמרי' [כתובו' פ"א ב'], השתא דאמר רבנן לא נזבן, אי זבן לא מהני: וא"כ לפקעינהו רבנן לקדושין מני'? קמ"ל דלא אמרי' לא מהני, רק כשפעול' היא אסור' מל"ע, משא"כ כשאסור' מצד ד"א, כמצד הזמן וכדומה. מהני [וכרע"ז ה"מ סר"ח]; וה"נ רק מצד ששלחו פלוני, נאסר לו לקדשו: ד) *לעולם. ואף דגם כאן עשה שני שלא כדין, כמחזיר אחר דבר לקנותו וקנאו אחר, דנקרא רשע, [כח"מ רל"ז], אפ"ה מקודשת. מיהו במת או גירשה השני תוך ל', י"א דכשהגיע יום ל' מקודשת לראשון [אה"ע מ"ב ב']: ה) כשלא בא אחר וקדשה. וי"ג בת ישראל לכהן, והיינו כשהמקדש השני כהן: וקמ"ל דלא תימא דרק לחומרא מקודשת לשני: ו) *קמ"ל דאפי' לקולא מקודשת להשני: ז) *דמספקא לן, במאי דאמר ולאחר ל' יום, אם כוונתו להתנות, שאם לא יחזור תוך ל' יום, יחולו הקדושין מעכשיו וא"כ חיילו קדושין של ראשון, או חזרה הוא, שחזר בו תוך כדי דיבור ממה שאמר תחלה מעכשיו, רק שתתקדש לו לאחר ל"י, וא"כ מקודשת לשני, להכי צריכי' גט משניהן מספק: ח) דרק לחומר' מקודשת: ט) בפרוט' זו: י) *ואז מקודשת למפרע, דכל על מנת כמעכשיו דמי, ולהכי אפילו קודם שיתקיים התנאי לא תפסי בה קידושין [ואילו"ק לר' יוסף נ"ס [ד"ז כ'] נקדשה בבירא' ואמ' דשוה ג', אע"ג דשוה ג' אינה מקודשת, דהכא לא סמכה דעתה, מכ"ש הכא שלא נתן לה עדיין כלום, מנא נמי דלא סמכה דעתה שיתן? ואת"ל דהתם שאני דקדשה בכל הני דדוקא בגוף הקידושין

עיקר תוי"ט

מגלה מקום הוא לו ולא עשאו שליח אלא באותו מקום: (ג) שלא שלחו לשם כך. אלא אם יזדמן לו במקום פלוני דרך אגב: ד) מקודשת. וא"ת מאי קמ"ל פשיטא וכי מפני שנהג בה רמאות לא תהא מקודשת. י"ל דסד"א כיון שעשה שלא כהוגן לפקעי לרבנן לקדושי מיני' כו' אי נמי סד"א קדושי טעות נינהו שאלו ידעה שהלה עשאו שליח לקדשה לא היתה מתקדשת לו. קמ"ל. הר"ש. ועתוי"ט: ה) לשני. בגמרא אמר רב לעו"ס. ת"ל הר"מ לפי שבשעה שקדשה השני לא היתה מקודשת ותפסו בה קדושי שני ונעשית אשת איש ולאחר שלשים יום כשיבואו קדושי ראשון ימצאו אותה א"א ונמצא הראשון כמו שקדש אשת איש שאין שקדושין תופסין בה ו) בתרומה. לאשמעי' דלא"ת דכי אמרי' מקודשת לשני. ה"מ לחומרא בלבד. דליתא. אלא מקודשת לגמרי ואין תופסין לקדושי ראשון כלל. אבל בפי' הר"מ מצאתי. ומ"ש בת כהן לישראל תאכל בתרומה חוזר לפסקא הראשונה. והוא מ"ש הרי את מקודשת לי לאחר ל' שהיא אוכלת בתרומה כל אותן ל' יום ואם אמר לה מעכשיו כו' אינה אוכלת מפני שקבלה הקידושין ע"כ. ונראה שגורס בריש' בת כהן לישראל שאכל בתרומ'. ומפ' כשלא בא אחר וקידשה. וסד"א שלא תאכל משום דמיפלפ' במעכשיו קמ"ל דלא. הר"ן. וצריכין אנו לפי' הר"ן בהר"מ גם להר"ב שג"כ גורס כהר"מ: ז) מו"ם. ובגמ' אמר רב לעולם ואפי' לאחר ל' יום עומדת בספק קדושי שניהם והסוגה לבניהם בלא גט האחד. וטעמא משום דמספקא לן הא ולאחר ל' אי תנאה הוי אם לא אחזור בי בתוך ל' יהו קדושין מעכשיו. אי חזרה הוי ממאי דאמר מעכשיו וקאמר איני אומר מעכשיו אלא שתקדשי לי לאחר ל' (דכיון שלא גמר מעכשיו משמע ברוצה הוא לימלך אלא שהאומר מעכשיו כדי שלא תוכל היא לחזור בה. הר"ן) הלכך לעולם היא בספיקא. דאי תנאי הוא קדושי ראשון חיילי קדושי שני לא חיילי

ואי

ע"מ שאתן לך מכאן ועד שלשים יום, נתן לה בתוך שלשים מקודשת, ואם לאו אינה מקודשת(יא)(ח). על מנת שיש לי מאתים זוז הרי זו מקודשת ויש לו(יב). על מנת שאראך מאתים זוז, הרי זו מקודשת. ויראה לה(יג)(ט). ואם הראה על השלחן(יד), אינה מקודשת(טו): ג על מנת שיש לי בית כור עפר(טז), הרי זו מקודשת, ויש לו(יז). על מנת שיש לי במקום פלוני, אם יש לו באותו מקום מקודשת. ואם לאו אינה מקודשת(יח)(יא). על מנת שאראך בית כור עפר, הרי זו מקודשת ויראנה(יט). ואם הראה בבקעה(כ) אינה מקודשת(כא): ד רבי מאיר אומר כל תנאי(כב) שאינו כתנאי בני גד ובני ראובן

ר"ע מברטנורה

הרי זו מקודשת ויש לו. אם יש עדים שיש לו. ואם לא נודע שיש לו. הרי זו מקודשת מספק. שמא יש לו ומתכוין לקלקלה: ואם הראה על השלחן. שהיה שולחני (י) והראה על השולחן מעות שאינן שלו אינה מקודשת: ג בית כור. מקום הראוי לזרוע כור. שהוא שלשים סאין: ויש לו. אם יש עדים שיש לו מקודשת ודאי. ואם אין ידוע שיש לו מקודשת מספק ולא אמרינן זוזי דעביד אינשי דמצנעי חיישינן דלמא אית ליה ומתכוין לקלקלה. אבל ארעא לא חיישינן דלמא אית ליה. דאם איתא דהוי ליה ארעא. קלא אית ליה: ואם הראה בבקעה. שאינה שלו. ואע"ג דנתנה בה לחכירות או לקבלנות (יב). אינה מקודשת: ד כל תנאי. שאינו כפול כו' אינו תנאי. ואע"פ שלא נתקיים התנאי

תפארת ישראל

צריכ' שסמוך דעתה, ונפ"מ הכא במעות של תנאי, עכ"פ ק"ל ממ"ד בפ"ס [ד"ח א'] שהקדשי לי במנה, ונתן לה דינר, הר"ז מקודשת, וישלים, והכי קיי"ל [אה"ע כ"ט ז'], וק' מ"ש משראי הנ"ל דקיי"ל דאינה מקודשת [בס ל"א ס"ב], והרי בשניהן נתן הכל לשם קידושין? וא"ל דהתם מדלא נתן רק הדינר מיד, אמרי' דכוונתו דרק הדינר יהיה לשם קידושין? והשאר יהיה כתורת תנאי, משא"כ הכא מדנתן לה הכל מיד, דיינינן שכוונתו שיהי' הכל בתורת קידושין, והרי היא לא סמכה דעתה דשוה כ' ... ותירוץ בני הרב הגאון מהו' ברוך יצחק שליט"א, דדוקא בדבר שתולה בבעל', שיתן לה שאר המנה, סמכה דעתה שוודאי יקיים הבטחתו, משא"כ בשראי, דבשומא תליא, מימר אמרי' דלמא טעה בעל, ולא סמכה עי"י. עכ"פ ק"ל ממ"ד בכ"ס [דמ"ז ב'] דבקדשה במלוה שביד אחרי' במעמד שלשתן, דלר"מ מקודשת, וכן פ' הרמב"ם [פ"ה מאישות הי"ז]. וק' ומ"ש משראי הנ"ל נימא דלא סמכה דעתה שישלם לה? ונ"ל דדוקא בשראי שאמר לה שהוא בוודאי כ', אמרי' דלא סמכה דעתה, דסברא שמא אינו שוה כ"כ כמו שאמר הוא דרך וודאי, וא"כ באמת אם תלה דבריו בתנאי, הריני מקדשך בשראי מעכשיו ע"מ דשוה כ', ואשתכח דשוה כ', באמת מקודשת, מדהתרצית להכניס א"ע בספק זה, ולפ"ז בקדשה במלוה, וודאי פשוט שכוונתו אם ישלם הלוה, לפיכך הו"ל נמי כאילו קדשה בתנאי אם ישלם, והרי התרצית להכניס א"ע להספק, שאם יתברר לבסוף שישלם, יהיו קדושין למפרע, ולהכי מקודשת, הא למאי זה דומה כמקדשה בכים מעות בין שיהיה הרבה או מעט, שכשימנו אח"כ הותן ויהיו שוה פרוטה מקודשת למפרע [באה"ע כ"ח ס"ו], דאף שלא הזכיר התנאי הו"ל כהזכירו] יא) *ולא אמרי' דל' יום דקאמר, רק לזרוזי נפשי' נתכוון: יב) *וסגי בים עדי' שיש לו, ובאין ידוע, הוה ספק קידושין, דדלמא מעלימן כדי לקלקלה [ועי' גיטין פ"ז מ"ה]: יג) *ממעות שלו, ולא מהני עדים: יד) מנעות שבידו מאחרים להשתכר בהן, וי"א אפי' יש לו בהן ר' חלק רווח, אפ"ה מדלא חלקו אינה מקודשת [וכ"ל דאיה"ק מנ"ד קיי"ל זוזי כמאן דפליגי דמי [בב"מ ס"ט א']? דהיינו דוקא שיהיה רשאי לחלקה בלי דעת חבירו, מדאין א' מהן מובחר מחבירו, אבל לא שיהיה ככר כשלו אף בלא חלקה]: טו) *והכי קיי"ל [אה"ע ל"ח י"ח]: טז) *קרקע נזרוע עליו כור, והוא רע"ד על רע"ד אמות בקירוב: יז) ובאין ידוע שיש לו, לא חיישינן לקדושיו, דאם הי' לו, הי' קול לדבר: יח) משלו: יט) שאינה שלו: כ) *אפי' מושכרת לו, לא אמרי' שכירות ליומא ממכר הוא. [עי' ש"ך י"ד

עיקר תוי"ט

ואי תורס הוא קדושי שני חילי קדושי ראשון לא הויי. רש"י: ח) אינה מקודשת. פשיטא. מ"ד לא תנאה הוא ולזרוזי קאמר קמ"ל. גמרא. ועתוי"ט: ט) ויראה לה. אפי' איכא סהדי דיכול לאחזויי לה לא הוי קדושין. עד דמחזי לה. ומכי מחזי לה אגלאי מלתא דמעיקרא הססי בה קדושין. טור: (י) גמרא פשיטא. ל"ל דאע"ג דנקיט דמי עיסקא. ופרש"י למחצית שכר היו לפניו על שולחנו להוליך ולהשתכר. ועתוי"ט: יא) אינה מקודשת. פשיטא. מ"ד א"ל מאי נפקא לך מיני' אנא טרחנא ומייתינא. קמ"ל. וה"ה במעות אם אמר ע"מ שיש לי במקום פלוני שאם אין לו במקום פלוני אינה מקודשת. הר"מ והרא"ש. ולהר"מ קדושי ספק הן בתרווייהו דשמא יש לו ומכוין לקלקלה: (יב) אפי' באריסות בתי אבות. דמ"מ אינו שלו ואי מפסיד נמי יכול בעל הקרקע לסלוקיה. הר"ב:

בל

ראובן, אינו תנאי(כא) שנאמר ויאמר משה אליהם אם יעברו בני גד ובני ראובן, וכתיב ואם לא יעברו חלוצים(כב). רבי חנינא בן גמליאל אומר צריך היה הדבר לאומרו(כג) שאלמלא(טו) כן, יש במשמע שאפילו בארץ כנען לא ינחלו(כד): ה המקדש את האשה ואמר כסבור הייתי שהיא כהנת, והרי

היא

ר"ע מברטנורה

התנאי נתקיימו הדברים: אם יעברו ואם לא יעברו. ואי לא כפל הדברים היתה מתנתו קיימת והיו נוחלים את ארץ הגלעד אע"פ שלא היו עוברים. ואע"ג דאמר אם יעברו אתכם. לית לן מכלל הן אתה שומע לאו. ושמעינן מיניה נמי דבעינן תנאי קודם למעשה. מדלא אמר תנו להם אם יעברו משמע דאי הוה אמר הכי לא אתי תנאה ומבטל מעשה דמתנה דקדמיה. וש"מ נמי דבעינן הן קודם ללאו (יד). דלא אמר הלה אם לא יעברו אל תתנו ואם יעברו ונתתם: רבי חנינא כו'. אתנאי כפול פליג דאין צריך לכפול דמכלל הן נשמע לאו. וזה שכפלו משה. צריך היה הדבר. ולענין פסק הלכה אם אמר ע"מ. אין צריך תנאי כפול. ולא הן קודם ללאו ולא תנאי קודם למעשה אלא התנאי קיים. ואם לא אמר ע"מ. צריך כל הני דאמרינן. ואם לאו התנאי בטל והמעשה קיים. ולא שנא בתנאי בדיני ממונות ולא שנא בתנאי שבגטין וקדושין הכל שוה לדבר זה:

וכוכר

תפארת ישראל

יד קנ"א קי"ז] השיהי' שלו נגמרי קאמר: כא) והתנאי בטל, והמעשה קיים אף בלא נתקיים התנאי: כב) *שהיה שם תנאי כפול, אם יעברו ואם לא יעברו, דלא אמרי' מכלל הן נשמע לאו, וגם הי' הן קודם ללאו, אם יעברו ונתתם, ואם לא יעברו לא תתנו, וגם הי' תנאי קודם למעשה, מדלא אמר תנו להם אם יעברו: כג) ר"ל צריך הי' לכפול תנאו: כד) *כשלא יעברו, מטעם קנסא, להכי קמ"ל קרא דאם לא יעברו ונאחזו בתוככם ר"ל תאחירו להם חלקם, שיתבשו הן בעצמן [כך כ"ל]. ורהב"ג גם אבאר דיני תנאי פליג, מכח כ"ש, דבהו איכא למימר מעשה שהיה כך הי'. אמר כמפרש אגב דאתא לידי האי סוגי', חושבני והטלה אם לא אגלה לעיני אהי יונקי שדי אמי היא הכ"ק, את אשר הראה ד' לקטין תריך בקא, בר יומא בקא, משגש דרכה דאמיה עלאי מכולא כרכא. דבדוגיא זו החמורה הרבה נדהקו בה לפרש רבותינו קמאי, אשר הפורש נהם כפורש מן החיים, כמה רש"י ותוס' וערוך;—ואני ברי' קלה כמות שהיא, הישות בלי עינים, והפשית בלי כרסוליים, הנה אני בא כננס קטע היוצא בקב שלו בשדה המלחמה בין גבורים תופשי מגן ונכה, והרב פיפיות בידם? והנה אני בא במקלי ותרמילי בין אלף הזקיפים, והנא היי? אולם מה אעשה, ורות בטני כלקתני, וזאת נתמתי בעניי, כי שליותותייהו דרבותינו קעבידנא, כי אנכי אמת כם;—ודלי אמרי דלהון היא, תורתה ולימודם אשר נטעו בלבינו, ה"ל כי הגליה וגם עשה פרי, דבכל אדם מתקנא חוץ מבנו ותלמידו, תלמידם אני, ומימיהם שתיתי ואשתה יום יום, שהמה ירווני לדלות ולהשקות מבאר הכמתם לבני גילי.—ועתה אתי היושבים בגנים, הקשיבו חבירים נקול עלה נדף, אשר רוח ד' נשאתהו על הרי בשמים.—תמן אמרי' [קידושין דס"ב א'], בשלומי' לרהב"ג דס"ל דא"צ תנאי כפול, היינו דכתיב אם לא שכב איש אותך. ואם לא שטית סומי' תחת אישך הנקי; אלא לר"מ דמצריך תנאי כפול, הנקי מבע"ל? א"ר תנחום הנקי כתיב. ע"כ לשון הגמ'. ורבינו מאור עינינו רש"י פי', דהקושי' הוא, דאף דכתיב אהריו ואת כי שטית וגו' זה אינו מכלל כפילות התנאי, רק השבועה דהתרה קאי, ולהכי מקשי שפיר לר"מ שאין כאן בקרא תנאי כפול? ומתרץ בש"ס הנקי כתיב, והאי הנקי הו"ל כאילו כתוב תנקי וקאי הדבתרה, ור"ל תנקי ואת כי שטית ורבעתוס' תמהו ארש"י, דא"כ הו"ל מעשה קודם לתנאי? והרבו דה"פ, דהכהן הי' כופל ומתנ' ואת כי שטי' תנקי, אף שלא נזכר בקרא. וכל אשר עינים לו יראה כי דחיקא מלתא טובי' בין לרש"י בין לתוס' ליישב דבריהם בהקרא גופי'?—ומכ"ש בנאמר שזה כוונה התרגן שאמר הנקי כתיב, יהי' כוונתו תנקי כתיב, ובזה עדיין אין שום תירוץ לקושית המקשן אם לא בנאמר ונוסף בה דברי' הי לרש"י כדאית לי' אי לתוס' כדאית להו, והרי עיקר חסר מהספר? ורבינו בעל הערוך ריפא לנו קצת בשהנית המלה כדכתיב', שכתב הנקי כתיב, ור"ל התנקה נפסק

נגופך

עיקר תוי"ט

יג) כל תנאי כו'. כגון הרי זה גיטך ע"מ שתתני לי ר' זוז ולא פי' לכפול (ואם לא כו'). רש"י. וכ"כ הר"מ דר"מ חולק על אלו הכבות הקודמות שאומ' ע"מ ומצריך ג"כ תנאי כפול. אבל אין הלכה כמותו בפ"מ פו': (יד) היינו שלא יהא מסיים דבורו בהן דבגמר דברים אדם מתפיס. ונמצא מעשה קיים ותנאי בטל. הר"ב ומתוי"ט: טו) שאלמלא כו'. לא מבעיא בארץ גלעד לא ינחלו דכיון שהיה להם יפוי כח בארץ גלעד אם יעברו דבשביל זה נתנה להם. א"כ דין הוא שהורע כחם אם לא יעברו. אלא אפילו בארץ כנען שלא יפה כחם אם יעברו שהרי בשביל זה לא נתן להם בארץ כנען, אפ"ה הורע כחם אם לא יעברו הלמלא היתה הכפילות דיאם לא יעברו ונאחזו דהיינו בארץ כנען.. ועתוי"ט מסוגיא דגמרא:

בלא

היא לויה, לויה, והרי היא כהנת, ענייה, והרי היא עשירה, והרי

היא

תפארת ישראל

מגופן ור"ל בתמוה, — הוגה גם לערוך עדיין צריכי' אנו להוסיף אי כרש"י אי כתוספות דמלת זה אין שום כוונה בפירושו של ר' תנחום? גם מלבד זה לא יתיישב הלשון בהשיבו ר' תנחום הנקי כתיב, וכי בקריאת המלה הוי פליג עליי' המקשן, הרי גם הוא מודה הוי' דהנקי כתיב, רק עיקר מה דתדייק מן ר' תנחום, הוא נרש"י דנימי' דקאי אותת כי שטית, או כתוס' שהוי' מתנה אף שלא נזכר בתור', וזה עיקר תירוצו של ר' תנחום לפי דעת רבותינו, והוא לא אמר לנו גם אות א' מזה, מלבד מה דיש לדקדק במה דמקשה הש"ס הנקי מבע"ל, ולמה נקט מלת הנקי דוקא, ולא הקללה דכתיב' בלוריי' דמשה, יתן ד' אותך וגו'? ולפע"ד העני בדעת כ"ל להקדים ד' הקדמות: הקדמה א' דכל בניין הפעיל שהוא פועל יוצא לשלישי, אין חילוק בין שהפעולה היוצא' על אדם שלישי, או על המפעיל עצמו, כדחזינן במלת הכעיס וכדומה, דהמכעיס מסבב שהכועס יכעס על המכעיס. — הקדמה ב' צריך שנדע החילוק בין הצווי בנפעל לצווי בהפעיל, דהרי צווי בנפעל א"א שיצוו לאדם שיהי' נפעל? על כרחך דהצווי בנפעל היינו שישתדל הנפעל שיעשה' בו הפועל הפעולה ההיא, וק' דהרי זהו ממש הצווי בהפעיל ג"כ, ואיזהו החילוק שביניהן? על כרחך צ"ל דהצווי בנפעל היינו שיניח שנפעל' שיעשה בו הפעול' ההיא, ולא ימניענו, משא"כ הצווי בהפעיל היינו שישתדל ויתעסק גם האדם הנפעל שתחול עליו הפעול' שיעשה' בו הפועל. — הקדמה ג' שורש נקי מצאנוהו לרוב בתנ"ך בכוונת נקיון, וזכון, והפשית, וזהו במורגל במאוד, — אולם מצאנוהו ג"כ בלשון השחתה, כמו ונקתה לארץ תשב [ישעי' ג' כ"ו], ויסרתיך למשפט ונקה לא אנקך [ירמי' ל' פי"א] פי' רש"י לשון טיהוט והשמד. הקדמה ד' כל כפילות תנאי אינו רק בהן ולאו בהדבר עצמו, ולא בהתחדשות דבר אחר, למשל כשאומר לאשה אם אדבר עליך אל השלטון הרי את מקודשת לי, ואם לא אדבר עליך אל השלטון, אתן לך ק' זוז, זה פשוט שאין זה תנאי כפול, דנתינת המנה לא נזכר באופן תנאי הראשון, ופנים חדשות באו לכאן שצריך תנאי כפול לבד — והמעיין היטב בסוגיא דלן לעיל, דאמרי' סד"א לא קללה ולא ברכה — ימצא תוכן הכוונ' כדברינו. — ועתה נתהלכה ת"ל ברחבה בסוגיא דלן, דהש"ס מקשי שפיר לר"מ דמצריך תנאי כפול הנקי מבע"ל, שהוא ההיפוך אמיתי מהנקי, שתשאר בחיים, על זה שייך לומר בהכפילות הנקי היינו שתמות. משא"כ מה דכתיב ואם שכב וגו' יתן ד' בטנך צבה וירכך נופלת זהו עונש נורא ודבר חדש לגמרי, שלא נזכר בתחל' ביכולה בטנה יתחזק ירכי'? אמנם הוי' יכול הש"ס לתרץ דפשיטות, מדאשכחן בג"ז בקראי דשוט' כפילות דברי', אם לא שכב איש אותך, ואם לא שטית שזהו ידעי' כפילות דברי' ללא צורך, דהיא היא? ולמה לא נימא שהם תנאי כפול, והוק קרא, אם לא שכב איש אותך, מוטב, כדאשכחן קראי טובא כה"ג, וכדפי' רש"י גבי אם תשא חטאתם [שמות ל"ב פל"ב], ואם לא, רק שטית טומי' תחת אישך, הנקי, ור"ל תשמד מהארץ, אולם א"א לפרש כן, דהרי בסופו' העש' השתדלות רב להשמדה, מדמשקה מים המרים, וא"כ לא הוי' לכתוב הנקי דהיינו הצווי בנפעל, רק הנקי דהיינו הצווי בהפעיל דבשלמא אי פרשינן לבין נקיון מעוכב שפיר, מאחרי' עושי' מעש' כלל רק שתקבל"ה הנקה אותו' מעוכב, אבל לר"מ ק'? ומתרצין הנקי כתיב, ר"ל יש אם למסורה, דלא כתיב יו"ד אחר הה"א דמותין לפ"ז לפי המסורת לקרות שפיר הנקי, ור"ל כדפרשינן לעיל השמדי מהעולם ע"י שתשקה מים המרים, ולפ"ז יש כאן שפיר תנאי כפול, ותנאי קודם למעש' ונתיישבו כל הקושיות והדקדוקים בלי שום לחץ ת"ל. ויתברך המשביר העליון אשר בדברו כאוק מעריב ערבים, ובחכמ' פותח שערים לדלים וריקים כנערים, מביא אלמים ומתיר אסורים]. מיהו אנן קיי"ל בדיני תנאי (א) שצריך תנאי כפול, (ב) שיהי' הן קודם ללאו, רק בשכיב מרע צריך לאו הן לאו [גיטין ע"ה ב'], רק שלא ישוים עם הן. (ג) צריך שיהיה נמי תנאי קודם למעשה, דהייט באמירה שיאמר אם יהיה כך הרי את מקודשת, ואם בהיפך אין את מקודשת, וגם בפועל צריך שיקדים התנאי למעשה, דהיינו שתחלה יתנה ואח"כ יתן הגט או הקדושין. (ד) ויהיה התנאי דבר שאפשר לקיימו, ואפי' אי אפשר לקיימו רק באיסור, כגון ע"מ שתאכל בשר חזיר, הוי כמתנה על מה שכתוב בתורה, דהרי אפשר שלא תאכל ולא תתגרש. (ה) וצריך שיהיה המעשה דבר שאפש' לקיימו ע"י שליח, מיהו בקדשה בתנאי בביאה, מהני תנאה, אף דאי אפשר לקיים המעשה ע"י שליח, עכ"פ מדאפשר קדושי כסף ע"י שליח, וכ"כ שטר אפשר ע"י שליח, הוקשו הוויות אהדדי [כתובות ע"ד א']. (ו) וי"א דבעינן עוד שלא יהיו התנאי ומעשה בדבר א', כגון הילך אתרוג זה לצאת בו, ע"מ שתחזירהו לי. וי"א דדוקא בסותר התנאי למעשה, כגון הר"ז גיטך ע"מ שתחזירהו לי, דאימתי מתגרשת לכשתחזיר, ואז אין הגט בידה, ויש לחוש בכל גוונא לחומרא. (ז) וי"א דאפי' לא פי' כל דיני תנאי, רק אמר סתם, שהתני מתנה כתנאי ב"ג וב"ר, צריך לקיים התנאי, רק לא יקדים הלאו. (ח) וי"א דבאומר מעכשיו, או על מנת שדינו כמעכשיו, אז א"צ שום דיני תנאי, רק שיהא אפשר לקיימו. (ט) וי"א דהא דבאם אין כל דיני תנאי הנ"ל המעשה קיים אף שלא קיים התנאי, היינו לחומרא, דנקדשה בתנאי כזה, מקודשת מספק, ונגרשה בתנאי כזה וקדשה אח"כ אחר, אסורה

להתגרש

היא ענייה, הרי זו מקודשת, מפני שלא הטעתו כה)[יז]. האומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שאתגייר, או לאחר שתתגיירי, לאחר שאשתחרר, או לאחר שתשתחררי, לאחר שימות בעליך, או לאחר שתמות אחותיך כו), לאחר שיהלוץ[יח] לך יבמיך כז), אינה מקודשת. וכן האומר לחבירו אם ילדה אשתך נקבה הרי היא מקודשת לי, אינה מקודשת, אם היתה אשת חבירו מעוברת, והוכר עוברה, דבריו קיימים, ואם ילדה נקבה, מקודשת כח): ו האומר לאשה הרי את מקודשת לי כט) על מנת שאדבר עליך לשלטון ל), ואעשה עמך כפועל לא) דבר עליה לשלטון [כ] ועשה עמה כפועל לב) מקודשת [כא], ואם לאו אינה מקודשת לג). על מנת שירצה אבא לג), רצה האב מקודשת, ואם לאו אינה מקודשת. מת האב הרי זו מקודשת לד), מת הבן לה), מלמדין האב לומר שאינו רוצה לו): ז קדשתי את בתי ואיני יודע למי קידשתיה, ובא

ר"ע מברטנורה

ה והוכר עוברה דבריו קיימין. כתב הרמב"ם דאין לו לבא עלי' על שיקדשנה קדושין שניים(יח). שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם. ולא אמרו דבריו קיימים אלא להחמיר עליה שאסורה לינשא לאחרים: ו ואעשה עמך כפועל. בפעולת יום א'. ולאו דמקדש לה בשכר פעולה (יט) דכיון דקי"ל ישנה לשכירות מתחילה ועד סוף. נמצא כשנגמר פעולתו. הוי שכירותו מלוה אצלה. והמקדש במלוה אינה מקודשת. אלא דמקדש לה השתא בפרוטה. ע"מ שיעשה אח"כ עמה כפועל: ע"מ שירצה אבא. בגמרא מפרש שלא ימחה אבא וכשקבע זמן למחאתו כגון שאמר שלא ימחה אבא כל שלשים יום שילך רצה האב. שעברו שלשים יום ולא מיחה. הרי זו מקודשת. לא רצה. שמיחה בתוך שלשים אינה מקודשת: מת האב. בתוך שלשים הרי זו מקודשת. דאמרינן מאן מחי. מת הבן. בתוך שלשים מלמדים את האב שימחה. כדי שלא תהא זקוקה ליבם: אני

תפארת ישראל

להמגרש ולהמקדש [כ"ז מבואר. מא"ס ל"א וב"ש שם]: כה) *מדלא פי' בשעת קידושין; הא אם גלה דעתו אז שעל דעת כן מקדשה, הרי הטעתו ואינה מקודשת; ואף שלא כפל תנאו, א"ל תנאי כפול רק בהתנה, ולא בגלה דעתו שרק על דעת כן עושה, והוי כאומר הריני מקדשך בכוס יין זה ונמצא דבש, דאינה מקודשת אף שלא כפל תנאו [ובזה יתיישב סייכות משנה זו לדלעיל דדמי לה]: כו) שהיא אשתי: כז) *קסבר האי תנא אין קידושין תופסין ביבמה; ואנן קי"ל דיבמה שנתקדשה הו"ל ספק קידושין [אה"ע מ' ס"ה]: כח) *בש"ס משמע דל"ג סך סיפא במתני'. והכי קיימא לן דרך לחומרא מקודשת, דהרי קי"ל [בח"מ ר"ם] מה שתלד פרתי קנוי לך לא קנה [אה"ע שם בב"ש וח"מ]: כט) בפרוטה זו: ל) שייטיב לך: לא) *וים עדים על זה, או שהיא מודה שקיים התנאי [ב"ש ל"ח כ"ו]. מיהו בקדשה שלא בפני ב' עדים אינה מקודשת [קידושין ס"ס א']; וי"א דבשניהן מודים בעד אחד סגי [אה"ע מ"ב כ"ג]: לב) אבל בקדשה בשכר הדיבור ובשכר הפעולה, הרי קיי"ל דישנה לשכירות מתחלה ועד סוף, ולא חלו הקידושין רק כשנגמר פעולתו, ואז הוי ליה הכל מלוה שלו אצלה, והמקדש במלוה אינה מקודשת [שם]: לג) *אבי החתן: לד) בש"ס מוקי לה, שהתנה על מנת שלא ימחה אבא תוך שלשים יום, הלכך רצה האב, דהיינו שעברו שלשים יום ולא מיחה, או שמת תוך ל"י ולא מיחה, מקודשת; אבל לא רצה ר"ל שמיחה תוך שלשים יום אינה מקודשת: לה) תוך ל"י: לו) כדי שלא תזקק ליבום [וע' גיטין פ"ז מ"ו]: דלא

עיקר תוי"ט

יז) שלא הטעתו. אלא הוא הטעה את עצמו. וכיון דלא פירש לאו כל כמיני' דה"ל דברים שבלב. רש"י ועתוי"ט: יח) שיהלוץ. קסבר האי תנא אין קדושין תופסין ביבמה לשוק. רש"י. וכלומר ר"ע הוא דסבר אין קדושין תופסין בחייבי לאוין ואין הלכה: (יח) ומסיים כדי שיכנים אותה בקדושין שאין בהן דופי: (יט) והא קמ"ל מתני' דישנה לשכירות מתחלה ועד סוף. דאי ל"ה פשיטא דתנאי זה מועיל כשאר תנאי דעלמא. רש"י: כ) לשלטון. והניתה השלטון ולא תבעה. הר"מ: כא) מקודשת. אם יש עדים שעשה עמה כפועל ודבר עליה לשלטון: מקודשת

ובא אחר ואמר אני קידשתיה, נאמן לז). זה אומר אני קידשתיה וזה אומר אני קידשתיה, שניהם נותנים גט לח), ואם רצו אחד נותן גט ואחד כונס לט): ח קדשתי את בתי מ), קדשתיה וגרשתיה מא) כשהיא קטנה, והרי היא קטנה מב), נאמן מג) כד). קדשתיה וגרשתיה כשהיא קטנה, והרי היא גדולה, אינו נאמן מד). נשבית ופדיתיה, בין שהיא קטנה בין שהיא גדולה אינו נאמן מה). מי שאמר בשעת מיתתו מו) כו) יש

תפארת ישראל

לז) דלא דמי להך דיבמות [פ"ב מ"ט]? דהכא לא חייש לשקר שירא פן יכחישנו האב; ולהכי נאמן אף לכנסה, ואף דאין דבר שבערוה פחות משנים, ורק בעגונה הקלו בע"א מדלייקא ומנסבא משום הומר וכו', והכא ליכא להאי טעמא, דאיך, הדייק והרי אינה יודעת? יש לומר דזה רק להוציאה מחזקתה, משא"כ הכא מעמידה בחזקת', רק שאומר ש[ל]ו נתקדשה [ויא דנקט קדשתי בתי, דאילו כשאמר היא עצמ', נתקדשתי ולא"י למי ובא א' ואמר אני קדשתיך, א"כ לכנס', דהיא עצמה עלי' ולא הכחישנו, בלא שאסרה לכל אדם, ומגו דמפרע ל"א, ולהכי אסור כנס הוא משקר וה"ט, אבל נאמן לגרש' שתהי' מותרת לעלמא'; ורק בכנסה אין מוציאין אותה מידו [א"הע סי' ל"ב סכ"ה] מיהו גם בכה"ג, בים ע"פ שקדשה, נאמן לכנס']: לח) *וא"ז מותרת לכל אדם [וא"ל להק כיון דס' חדא חליף לשקר בפני האב, דלמא גם האחר כן, ולמה מותרת לכל, אהדי ביגרשת? י"ל דשניהן מגרשין אין אדם חוטא ולא לו [ב"ש ל"ז] מיהו כשבא ב' אחר שכנסה הראשון, אינו נאמן לאסרה; וי"א אפי' רק משהתירוה להנשא הבי: לט) *אף שהאחר מכחישו, אבל היסכא לא, דשמא המגרש קדשה, והרי כשנבעלה קודם גירושין אסור' לבעל ולבועל: מ) קטנה דקאמ' בסיפ' גם אהך בבא קאי; וה"ה נער', ולא אתי לאפוקי רק בוגרת או שאמר וכו': מא) קבלתי גטה: מב) עכשיו כשאומר כן, עדיין אינה בוגר': מג) לפסלה לכהן, דאב נאמן על בתו קטנה או נערה; ונאמן נמי שתהי' מותרת לכל. ודוקא שאמר כן תוך כדי דיבור; אבל אח"כ, אינו נאמן, מדהוחזקה כבר אשת איש על פיו: מד) וכ"ש בלאמר קדשתיה לחוד דא"כ לאסרה אכ"ע: מה) לפסלה מכהונה ותרומה, דרק על נשואיה שאתינא סורה משום דבידו לקדשו, והגירושין נמי נאמן, מדלאתקיים ינואה לסוף דכתיב ויצאה והיתה, ולא שנשבית; ואפי' בנשואין נמי, א"כ לומר שקדשה למי שפסלה בביאתו מכהן ומתרומה. [וא"ל להק ליהמן במגו דקדשתיה וגירשתיה? י"ל דמה שאומר שנשבית או שנבעלה לפסול לה, פוגמה יותר ממה שיאמר שנתגרשה, שהרי אם היתה בת כהן ונתגרש' מותרת בתרומ', אבל בנשבית או נבעל' לפסול, אסור' בתרומת בית אביה, א"כ לא יהי' נאמן רק לפסל' לכהן ולא לתרומ'. והו"ל הבו רק לחדי טענה, דלא אמרי' לה. — עוד י"ל דנאמנות האב חידוש הוא, דהכי הו"ל קרוב וע"ש, ולהכי א"כ בדבר שאר במגו דסיתם [כ"ז]: מו) *אורח' דמלתא נקט; או משום סיפא נקט הכי, דאף דאין אדם

תבעם

ר"ע מברטנורה

ז אני קדשתי' נאמן. לכנס' (כב) דלא הליף למיתני קנים דאב שקבל הקידושין אני הוא. אם לא היה אתה. דמרתת דלמא מכחיש ליה: ח וגרשתיה. קבלתי את גטה: והרי היא קטנה. עכשיו כשאמר עליה כך: נאמן. לפסלה מן הכהונה. שהאב נאמן על בתו כל זמן שהיא קטנה. דכתיב (דברים כ"ב) את בתי נתתי לאיש הזה כשאמר לאיש אסרה על הכל שאין אנו יודעים למי כשחזר ואמר לזה התירה לו (כג): והרי היא גדולה. ואם לאחר שגדלה אמר כך ובקטנותה לא אמר. אינו נאמן: נשבית ופדיתיה וכו' אינו נאמן. לפסלה מן הכהונה. דבשבויין התניה רחמנא לאב. לשבוי' לה התניה (כה): יש

עיקר תוי"ט

מקודשת בודאי ואם אין עדים מקודשת מספק. טור: (כב) והעיקר שאין דבר שבערוה פחות משנים ועד אחד דמהימן לומר מת בעלה היינו משום דאיהי דייק' ומנסבא ומתוך חומר שהחמרת עלי' בסופה. והכא ליתיה להאי טעמא כהם הוא להוציאה מחזקתה אבל זה שמעמיד' בחזקתה אלא שאומר שנתקדשה לו נאמן. הר"ן. והגאון בספר יהושע בסוגיא שלא נרגא בדברי הר"ן. ובספרי פתחי נדה פותח פ"ה מ"ב האריכתי בענין ונקוס הניחו לי להתגדר בעזה"י: (כג) וק"ה בין בקטנה בין בנער' אלא שאינה בוגרת מיירי ולפיכך צריך לפרש דקטני' דהכא היינו לאפוקי בוגרת: כד) נאמן. דוקא בתוך כ"ד. אבל היכא דהוחזקה א"א על פיו אינו נאמן לומר לאחר זמן גרשתיה דלא הימני' רחמנא בגירושין. הר"ן. דהא קרא את בתי נתתי הוא דכתיב: (כה) וכ"ש בקידושי ביאת איסור לא המניה רחמנא ובהכי ניחא דלא"ל מיגו דקדשתיה לפסול לה. הר"ן. ועי' תוי"ט: כו) מיתתו. אורחא דמלתא נקט רבינו:

ואפילו

יש לי בנים[מז] נאמן[מח], יש לי אחים[מט], אינו נאמן. המקדש את בתו סתם[נ] אין הבוגרת[כח] בכלל[נא]: ט מי שיש לו שתי כתי בנות[נב] משתי נשים[נג][לא] ואמר קדשתי[לב] את בתי הגדולה[נד] ואיני יודע אם גדולה שבגדולות[נה], או גדולה שבקטנות[נו] או קטנה שבגדולות[נז], שהיא גדולה מן הגדול' שבקטנות[נח], כולן[לג] אסורות, חוץ מן הקטנה שבקטנות, דברי ר"מ. ר' יוסי אומר[לד] כולן מותרות, חוץ מן הגדולה שבגדולות[נט]. קדשתי את בתי הקטנה, ואיני יודע אם קטנה שבקטנות, או קטנה שבגדולות, או גדולה שבקטנות, שהיא קטנה מן הקטנה שבגדולות, כולן אסורות, חוץ מן הגדולה שבגדולות, דברי ר"מ

רבי

ר"ע מברטנורה

יש לי בנים. ואין אשתו זקוקה ליבם(כח): יש לי אחים. ואשתו זקוקה ליבם. שעד עכשיו היתה בחזקת שאינה זקוקה: אין הבוגרות בכלל. לפי שאין ברשות האב לקדשן. ואף על פי שעשאתו הבוגרת שליח לקבל קדושיה(כט). אמרינן לא שביק איניש מצוה דרמיא עליה(ל) ועביד מצוה דלא רמיא עליה. אבל הקטנות והנערות כולן צריכות גט מספק דלא ידעינן איזו מהם קידש: ט קדשתי את בתי גדולה. הא דתנא לאשמועינן פלוגתא דר"מ ור' יוסי בקדשתי את הגדולה ובקדשתי את הקטנה. דאי אשמועינן בקדשתי את הגדולה הוה אמינא בהא קאמר רבי מאיר דכיון דאיכא דזוטרא מינה להך גדולה קרי לה דשבח הוא לאדם לקרוא בתו בלשון גדולה אף על פי שהיא קטנה כשיש קטנה למטה ממנה. אבל קטנה אימא מודי ליה לר' יוסי דכל שהוא יכול לקרות אותה גדולה אין קורא אותה קטנה. ואי איתמר בהא. בהא קאמר רבי יוסי אבל בהך אימא מודי ליה לר"מ. לכך הוצרכו שתיהן. והלכה כר' יוסי בשתיהן:

שהאומר

תפארת ישראל

משטה בשעת מיתה [כח"מ ה"א], אפ"ה אינו נאמן: מז) ואין אשתו זקוקה ליבום: מח) *ואפי' היא בחזקת יבום, שנשמע שיש לו אחים, אפ"ה מדאינו עוקר החזקה, רק בא להתירה מצד אחר, נאמן: מט) *שהיתה בחזקת היתר לשוק ובא הוא לזקקה ליבום: נ) *ויש לו כמה בנות: נא) *אפי' עשתו שליח וגם אמר' שיהא הכסף קדושין שלו, דמתהנה גם מקדושיה, אפ"ה אמרי' הלא שבק מצוה דרמיה עליה לקדש בנות שברשותו, ויקבל הקדושין לבת שיצאת כבר מרשותו, ולא רמי כל כך המצוה עליו לקדשה [ועי' פ"ב סי' ב'. ודו"ק] מיהו קטנות ונערות בכלל הספק, דקדושי' שאין מסורין לביאה הוי קידושין [כפ"ב סי' י"ח]: נב) *וכולן קטנות נערות או בוגרות שאע"ג שאין ברשותו לקדשן, מיירי שכל א' מהבוגרות נתנה לו רשות לקדשה, דאל"כ הרי אין בוגרות בכלל: נג) *שאחת ילדה קודם חברתה ולא היה לשניה רק ב' בנות, כך אוקמה בש"ס: נד) כך אמר להמקדש הנני מקדש לך בתי הגדולה והגדולה הלה ונתן לו פרוט'. ונ"ל דה"ה באמר כך המקדש, רק דבכה"ג הא"ל

לב' בני כבי' נ"ח ודו"ק: נה) שבכת ראשונה: נו) שבכת ב': נז) *לר"מ מחית איניש נפשי'

עיקר תוי"ט

(כז) ואפילו הוא מוחזק באחי נאמן. ועתוי"ט: כח) אין הבוגרת כו'. הא קטנות בכלל. דקדושין שאין מסורין לביאה דכל אחת ואחת ספק אחות הבת אפילו הכי הוו בכלל בספק קדושין וצריכות גט: (כט) הא לאו הכי למאי תנן אין הבוגרת בכלל דמלתא דפשיטא היא. ועתוי"ט: (ל) דמתניתין סתמא קתני ואפילו אמרה לו קידושי לך דאית ליה נמי הנאה מינה. גמרא. והא דקרי ליה מצוה דרמיא עליה דכתיב ואת בנותיכם תנו לאנשים. רש"י: לא) מב' נשים. שנשא שניה לאחר מיתת הראשונה. גדולות כת הראשונה קטנות כת שניה. רש"י. וכולן ברשותו וכלומר שכולן קטנות או נערות או שכולן בוגרות ונתנו לו רשות לקדשן דאלו בוגרות במקום קטנות או נערות. מבואר לעיל דאפי' שויתה שליח אינה בכלל. ב"י: לב) קדשתי. נראה בעיני דדומה לאותה ששנינו במ"ז קדשתי וא"י למי כו'. וה"נ שאומר קדשתי כו' וא"י איזהו. ואף על גב שהמקדש יאמר שזו היא שקדש. אינו נאמן. דהתם ה"ט דנאמן כמ"ש בשם הר"ן. דחזקתה מקודשת. ואיש מוציאה מחזקתה. אבל הכא דלמא לא זו היא שקידש ונמצא שאותה שנתקדשה באמת מוציא מן הספק שיש לו בה. ואין דבר שבערוה פחות משנים מלבד האב שהאמינתו התורה שנאמר את בתי נתתי. ועתוי"ט: לג) כלן. מפרש בגמרא דבשאין בכת שניה אלא גדולה וקטנה עסקי' שאלו הי' אמצעית בכת שניה אפילו לר"מ היתה מותרת. משום דלא מקריא גדולה אא"כ היא גדולה לגבי כל כת אחת והיינו דלא קתני א"י אם אמצעית שבקטנות. אבל אמצעית שבגדולות נכללת בקטנה שבגדולות. הר"ן: לד) דר"מ ורי"א. בהא קא מפלגי

ר"מ

ורבי יוסי אומר כולן מותרות, חוץ מן הקטנה שבקטנות נח): י האומר לאשה קדשתיך נט) [לה], והיא אומרת לא קדשתני, הוא אסור בקרובותיה ס) [לו], והיא מותרת בקרוביו, היא אומרת קדשתני והוא אומר לא קדשתיך, הוא מותר בקרובותיה והיא אסורה בקרוביו סא). קדשתיך והיא אומרת לא קדשת אלא בתי, הוא אסור בקרובות גדולה סב) וגדולה מותרת בקרוביו, הוא מותר בקרובות קטנה וקטנה מותרת בקרוביו סג): יא קדשתי את בתך סד) [לז], והיא אומרת לא קדשת אלא אותי, הוא אסור בקרובות קטנה, וקטנה מותרת בקרוביו, הוא מותר בקרובות גדולה, וגדולה אסורה בקרוביו סה): יב כל מקום שיש קדושין סו) ואין עבירה סז), הולד הולך אחר הזכר [מ], ואיזו, זו כהנת לויה [מא] וישראלית שנישאו לכהן וללוי ולישראל סח). וכל מקום שיש

שיש

תפארת ישראל

נספיקא ואסורות כולן לעלמא וגם להמקדש כדלעיל [פ"ב סי' י"ז], משא"כ לר"י: נח) ולריכ' ב' בבי? משום דעפי מסתבר שיקרא לגדולה שבקטנו' גדולה, ממה שיקרא לקטנ' שבגדולו' קטנה, דרוצה לשבח בתו שהיא גדולה ודהוי' נשואין, להכי קמ"ל רישא לר"י, דאפי' ברישא שהזכיר גדול', אפ"ה אמרי' דלא התכוון רק על גדולה שבגדולות, וסיפא קא משמע לן לרבותא דר"מ, דאפילו בדקאמר קטנה, מספקינן בקטנה שבגדולות. וקיי"ל כר' יוסי [אה"ע ל"ז י"ח י"ט]: נט) בפני ב' עדים והלכו למדה"י: ס) *דשויה אנפשיה חתיכה דאיסור': סא) אפי' לאחר שיגרשה או לאחר שימות קמ"ל סיפא, דסד"א מדאסר' נפשה אכולה עלמא, ודאי קושטא קאמר', ותאסר עליו קרובותיה, קמ"ל: סב) היא האם, מדשוי' אנפשיה חד"א: סג) דאין האם נאמנת אבתה, אפילו מדרבנן: סד) *שקבלה בתך הקדושין ברצונך, דמהני מד"ס או שאמר בתך גדולה שלחה אותך לקבל קדושין ממני והבת מכחשת [ודלא כרתוי"ט ועי' רמ"ז שדבריו תמוהין]: סה) *ובכל שאומרת קדשתני, מבקשין שיגרשה להתירה לעלמא, אף שעי"ז יאסר בקרובותיה. מיהו בנתן גט מעצמו, חייב גם בכתובתה, תלי דעתיה דקדשה [אה"ע סימן מ"ח]: סו) שקדושי' תופסין בה: סז) בנשואיה: סח) והאי

כללא

ר"ע מברטנורה

י האומר לאשה קדשתיך וכו'. אצטריך לאשמועינן באומ' קדשתיך ובאומרת קדשתני דאי אשמועינן באומר לאשה קדשתיך שהוא אסור בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו ה"א דינא הוא דלא מתסרא איהי בקרוביו ואיהו שקורי קא משקר דגברא לא איכפת ליה אם אוסר עצמו הגם בקרובותיה ומשקר ואמר קדשתי' אע"פ דלא קדשה. אבל איהי כי אמרה קדשתני דאסרה נפשה אכולי עלמא עד שיתן לה גט. אי לאו דקים לה. לא הוה אמרה ונתסר איהו על פיה בקרובותיה ואפילו יהב לה גט. קמ"ל: קדשתיך והיא אומרת לא קדשת אלא בתי וכו'. משום דהוה סלקא דעתיך לומר מאחר שהאב נאמן על בתו מן התורה תהיה האם נאמנת על בתה מדרבנן. קמ"ל דאינה נאמנת: יא קדשתי את בתך וכו'. איידי דתנא להני בבי דלעיל תנא נמי להא ואף על פי שהיא משנה שאינה צריכה. ובכל הני דהיא אומרת קדשתני. מבקשים ממנו ליתן גט (לח) כדי להתירה. ואם מעצמו נתן גט. כופין אותו ליתן כתובה (לט): יב כל מקום שיש קדושין ואין עברה. שקדושין תופסין בה ואין עברה בנשואיה. והאי כללא לאו

דוקא

עיקר תוי"ט

ר"מ סבר מחית איניש נפשי' לספיקא ורבי יוסי סבר לא מחית איניש נפשי' למימר מלתא דליתי בה לידי שאלה לחכמים. וכי אמר גדולה גדולה ממש שבכולן קאמר. גמרא: לה) קדשתיך. בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים דהא אין קדושין בלא עדים גמרא: לו) אסור כו'. דשויהו עלי' חתיכ' דאיסורא בהודאתו. רש"י: לז) בתך. בגדולה שעשאתה שליח. והיא קבלה קדושין לעצמה ואמרה שגם הוא כשקדשה נתכון לקדש את עצמה: (לח) וכופין לא. דאמר לא ניחא לי דאתסר בקרובתה. גמ': (לט) דגלי דעתיה דקדשה. וארוסה יש לה כתובה. רש"י. ולמאן דסובר דאין לה כתובה הכא שכתב לה. וא"ת איך יכול לומר לא קדשתיך. וי"ל דמיירי במקום שכותבין כתובה ואח"כ מקדשין. הר"מ: מ) הזכר. דלמשפחותם לבית אבותם כתיב. רש"י: מא) לויה. גמ' ותו לא והרי הלל שנשא בת ישראל הולד הולך אחר הזכר. כו' תנא

שיש קדושין ויש עבירה[מג], הולד הולך אחר הפגום[מד] שבשניהם, ואיזו, זו אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט[מה] ממזרת ונתינה לישראל, בת ישראל לממזר ולנתין[מו]. וכל מי שאין לה עליו קדושין אבל יש לה על אחרים קדושין, הולד ממזר, ואיזה זה הבא על א' מכל העריות שבתורה[מז] וכל מי שאין לה לא עליו ולא על אחרים קדושין, הולד כמותה, ואי זו, זה ולד שפחה[מח] ונכרית: **יג** רבי טרפון אומר יכולין ממזרים ליטהר[נ]. כיצד, ממזר שנשא שפחה[נא] הולד עבד, שחררו נמצא הבן בן חורין, רבי אליעזר אומר הרי זה עבד ממזר[נג]:

פ"ד עשרה יוחסין[א] עלו מבבל[ב] כהני[ד], לוי

ר"ע מברטנורה

דוקא(מג). שהרי גר שנשא ממזרת יש קדושין ואין עבירה דקהל גרים לא אקרי קהל. ואעפ"כ אין הולד הולך אחר הזכר שהולד ממזר. אחד גר שנשא ממזרת. ואחד ממזר שנשא גיורת: וכל מי שאין לה עליו קדושין וכו' הולד ממזר. ביבמות נפקא לן מקרא. דכתיב (דברים כ"ג) לא יקח איש את אשת אביו וסמיך ליה לא יבא ממזר. ומוקמינן לה בשומרת יבם של אביו. שהיא אשת אחי אביו שהיא עליו בכרת: על אחד מכל העריות. של חייבי כריתות(מו): ולד שפחה ועכו"ם. דכתיב בשפחה (שמות כ"א) האשה וילדיה תהיה לאדוניה(מח). ובעכו"ם כתיב (דברים ז') כי יסיר את בנך מאחרי. ומדלא כתיב כי תסיר ש"מ הכי קאמר. בנך לא תתן לבנו. כי יסיר בעל בתך את בנך אשר תלד לו בתך. מאחרי. אבל אבתו לא תקח לבנך לא מהדר. שאין הבן הבא מן הנכרית קרוי בנך. אלא בנה(מט): **יג** ממזר שנשא שפחה. ואפילו לכתחלה יכול ממזר לישא שפחה כדי לטהר את בניו(נא). והלכה כרבי טרפון. ומודה רבי טרפון שעבד שנשא ממזרת. הולד ממזר. שעבד אין לו יחוס(נב):

פ"ד עשרה יוחסין עלו מבבל. שהפריש עזרא כל הפסולים שהיו בבבל(ב) והוליך עמו כדי שלא יתערבו עם המיוחסין. מאחר שאין שם בית דין(ג):

תפארת ישראל

כללא לאו דוקא, דהרי גם בממזרת, או איפכא, דיש קדושין ואין עבירה, דהרי קיי"ל קהל גרים לא אקרי קהל [א"הע סי' ד סכ"ב], אפילו הכי הולד ממזר: סט) שהולד הלל: ע) שהולד נתין או ממזר: עא) *חייבי כריתות, חוץ מנדה [שם י"ג]: עב) *אפילו לכתחיל'; והכי קיי"ל דממזר מותר בשפחה והולד יכול להטהר [שם כ']; אבל בנכרית אסור'; וגם אפי' יגייר בנה שתלד לו, וכדקיימא לן דקטן מטבילין אותו ע"ד אביו, אפ"ה מה מהני, הרי בהגדיל יכול למחות [ודלא כרתוי"ט]:

פ"ד א) *י' מיני יוחסין שנודע באיזה דרך נולדו ומי אביהן: ב) *עם עזרא; שהוא העלה עמו כל חכמי הדור, ומשו"ה חשש שיתערבו בבבל פסו.י' בכשרי', לכך העלה עמו כל הפסולים

עיקר תוי"ט

כמו לאתויי: (מב) ובגמ' דאיזו זו אתי למעוטי כה"ג: מג) **עבירה**. ואפ"ה תפסי קדושין דקסבר קדושין תופסין בחייבי לאוין והכי איפסיק הלכת': מד) **הפגום**. בבבניה' הנולד מפסולי כהונ' הולד פסול. וכן בן ממזרת מישראלי' וכן בן נתינה לישראל נתין ובן נתין מבבר' נתין. רש"י. והא דהולך אחר הפגום ילפי' מקראי: מה) **ואיזו** כו'. ותימה דלא הביא נמי לחייבי עשה מצרי ואדומי ונ"ל דהנא ובייר. ועי' תוי"ט: (מו) חוץ מן הנדה ועתוי"ט: מז) **שפחה**. מנלן דלא תפסי בהו קדושין דא"ק שבו לכם פה עם החמור. עם הדומה לחמור: (מח) ובשפחה כנעני' נשוא' לעבד עברי מיירי גמ'. ופרש"י וא"ק דלא יצא תפסי עם אביו ועתוי"ט: (מט) וכיון דפשיטא דולדה כמוה ממילא מפשיט לן דלא תפסי בה קדושין. הר"ב ועי' תוי"ט: נ) **ליטהר**. מפסול זרעם שלא יהו ביניהם ממזרים רש"י: (נא) דאע"ג דממזר חייב הוא בכל הלאוין שבתורה, לאו דשפחה שאני דלא אמר רחמנא לא תשא שפחה ואסקיה בלשון לא יהי' קדש דמתרגמי' לא יסב גברא מבני ישראל אמתא אמה. משמע שאין ממזר בכלל. שכיון שילדתו בעבילי' קדש ועומד הוא. ר"ת ועי' תוי"ט: (נב) איני מתייחס אחר אביו דכתיב עם כו' כבהמה שאין הולד כרוך אחרי האב: נג) **עבד ממזר**. בגמרא פליגי בילפותא דקרא:

א) **יוחסין**. שם היחס הונח על ידיעת האיש לבית אבותיו לדעת ענינו. על איזה דרך שנולד ועתוי"ט: (ב) מדלא תנן עלו לא"י אלא עלו מבבל נשמעינן שהוא עלו מבבל. גמ': (ג) כלומר סנהדרי גדולה שהיו יושבים ודנין את הכשר. כדתנן בסוף מס' מדות: ד) **כהני** כו'. מנלן דסליקו ט' ויליף להו מקרא בגמרא

לויי(ג) ישראלי, חללי(ד), גירי, וחרורי(ה) ממזירי נתיני(ו) שתוקי, ואסופי(ז). כהני לויי וישראלי מותרין לבא זה בזה, לויי(ח) ישראלי חללי גירי וחרורי(ט), מותרין לבא זה בזה, גירי וחרורי ממזירי ונתיני שתוקי ואסופי, כולן מותרין(י) לבא זה בזה(יא): ב ואלו הם שתוקי, כל שהוא מכיר את אמו ואינו מכיר את אביו, אסופי כל שנאסף מן השוק ואינו מכיר לא אביו ולא אמו(יב), אבא שאול היה קורא לשתוקי בדוקי(י): ג כל האסורים לבא בקהל מותרים לבא זה בזה(יא). רבי יהודה אוסר(יב), ר' אליעזר אומר ודאן בודאן מותר(יג),

ודאן

תפארת ישראל

הפסולי', ולא הניח הם רק כשרי': ג) *שגם לוי' עלו עמו; [ואע"ג דאמרי' [סוטה פ"ט מ"י] דעזרא קנסן מדלא עלו עמו? י"ל דהלויים שעלו עמו היו קטועי בהונות [כילקוט תילים בפרשת על נהרות בבל], שאינן ראויין לשיר, ולהכי קנס להשאר שבבבל; עוד י"ל דלהכי קנסן מדלא עלו עד שעלה אחריהן; או משום דלא עלו רק מעט מהן, שלא הי' בהן כדי לשמש בשיר ובשערי בי"המק. וק"ק וכי מפני אלו יקנסו לדורות גם לאלו שעלו? ודוחק לומר כיון דהכתוב לא עשו דיינין להו בעונש כמשפחות דילג' שקנסום אף שלא חטאו אגב אשה שבמשפחו' שלהן שחטאה [כשלהי סוכה] ושפיר נראה שלא עלו עם עזר' כלל, וכמ"ש בקרא מפורש ומבני לוי ולא מצאתי, והא דק"מ' הכא שעלו, היינו אח"כ שהכריחם עזרא שיעלו ואולי ע"י המלכות, שהודיע לכורש שנצרכים ללויים בבי"המק לשיר ולנעילת שערים]: ד) *שנולדו מפסולי כהונה, או שנבעלו לכהן הפסול להן: ה) עבדים שנשתחררו: ו) גבעונים שמלו בימי יהושע: ז) מפורשים לקמן: ח) *דאין בגבעוני' לאו דלא תתחתן גם כשאר שבעה עממין שנא"י דמדנתגיירו ליכא טעמ' דכי יסיר בנך מאחרי [ולתוס' כתובות [דכ"ט א'] ד"ה אלו, יש בנתיני' לאו דלא תתחתן; וצ"ע א"כ למה חללי' וגירי מותרי' בהם? וצ"ע]: ט) וספק ממזרי' הם: י) *שבודקין אמו, דבאומרת לכשר נבעלתי נאמנת [ועי' מ"ש פ"ק דכתובות ועי' א"הע סי' ד' סכ"ו ל"א]: יא) קמ"ל אפי' גר עמוני ומואבי עם ממזרי שתוקי ואסופי: יב) ה"ק אפילו רבי יודא שאוסר גם בממזרת, דקהל גרי' לדידיה אקרי קהל, אפ"ה בגר עמוני ומואבי שאסו' בקהל, מודה ר' יודא דמות' בממזרת: יג) כגון ממזרי בנתיני':

ממזרים

ר"ע מברטנורה

חללי. כהנים שנולדו מן הפסולות לכהונה כגון אלמנה לכ"ג גרושה (ו) חללה זונה לכהן הדיוט: חרורי. עבדי' משוחררים: נתיני. גבעוני' שמלו בימי יהושע ונאסרו לבא בקהל (ז). שתוקי ואסופי. מפרש להו ואזיל: גיורי וחרורי ממזרי כולם מותרין לבא זה בזה. דקהל גרים לא אקרי קהל. ולא הוזהרו ממזרים לבא בקהל גרים אבל לוי וישראלי בממזרי לא. ושתוקי ואסופי ספק ממזרי' הם ואסורין להתערב בממזר ודאי דאמרינן בקהל ודאי הוא דלא יבא. הא בקהל ספק יבא (יא): ב שתוקי. כל שהוא מכיר את אמו. שקורא אבא. ואמו משתקתו: בדוקי. שבודקין את אמו אם אמר לכשר נבעלתי הולד כשר. והלכה כאבא שאול: ג כל האסורים לבא בקהל. אע"ג דתנינן נמי ברישא ממזרי ונתיני וכו' מותרי' לבא זה בזה. הא קמל"ן; כגון גר עמוני ומואבי עם ממזר שתוקי ואסופי: ר"י אוסר. מפרש בגמרא דהכי קאמר אפי' רבי יהודה שאוסר גר בממזרת ה"מ גר של שאר עכו"ם שמותר לבא בקהל הוא אסור בממזרת לרבי יהודה דסביר' ליה קהל גרים אקרי קהל. אבל גר עמוני ומואבי שאסור לבא בקהל מודה רבי יהודה שמותר בממזרת: ודאן בודאן מותר.

כגון

עיקר תוי"ט

בגמרא: ה) לויי. והא דכתיב ומבני לוי לא מצאתי שם. זה הי' בעודו בבבל דוק בפסוקים. והא דעזרא קנסם שלא עלו עמו [כמ"ש הר"ב סוף מעש"ש] היינו על שלא נתעוררו מעצמם לעלות. ועתוי"ט: (ו) ולא מפני הטמאה משום דד"ס הוא ומ"מ הולד חלל מדבריהם ועתוי"ט: (ז) שנ' ויתנם יהושע חוטבי עצים וגו'. וחייבי' ישראל למול עבדיהם הכנענים והנהו הוו בכלל מקנת כספא (ועמ"ש רפ"ג דמכות): ח) ולויי כו'. אבל כהני בחללי גירי וחרורי לא. שחללה בלאו. וגיורת ומשוחררת בהזה"ת זונה. רש"י: ט) וחרורי. משמע אבל עבדים לא. אליבא דר"ט ה"ה לממזרים דמותרין בעבדים אלא משום אינך שאסורים בעבדי' תנא חרורי. הר"ן: י) מותרים כו'. ואף דנתינים קיימא בלא התחתן דקאי אז' עממין בגרותי' די"ל דלא מחייבי בלאו דתיתון אלא היכא דאיכא השתא דכי יסיר לפי שלא השבם הורה אלא אמיוחסים. אבל הפסולים לא אלא דבגיותן אסורי משום השם הסרה אבל נתיני שהם גרים וחייבים בכל המצות לאו בני הסרה נינהו: (יא) והכי אמר איכא למדרש ממזר יבא ולאסרי ביה אלא לשתוקי ואסופי וה"נ אמרינן

בגמרא

ודאן בספיקן (יד), וספיקן בודאן (טו), וספיקן בספיקן (טז) אסור [ג]. ואלו הן הספקות, שתוקי ואסופי וכותי (יז): **ד** הנושא אשה כהנת (יח) [ד] צריך לבדוק אחריה ד' אמהות (יט), שהן ח' (כ) [ה], אמה ואם אמה, ואם אבי אמה ואמה, ואם אביה, ואמה, ואם אבי אביה ואמה. לויה

ר"ע מברטנורה

כגון ממזרי בנתיני: ודאן בספיקן. ממזרי ונתיני. בשתוקי ואסופי: ספיקן בספיקן. שתוקי בשתוקי. ואסופי באסופי. ואסופי בשתוקי. אע"פ שזה ספק. וזה ספק. אסור. שמא זה כשר. וזה פסול. והלכה כרבי אליעזר: כותי. הוו ספיקייהו לפי שאין בקיאין בתורת גטין וקדושין. והאידנא עשאום כגוים גמורים לכל דבריהם: **ד** ארבע אמהות. ב' מצד האב וב' מצד האם: שהם שמנה. ארבע מן האב. וארבע מן האם. ואלו הן. אמה. אם אמה. אם אבי אמה. אם אם אבי אמה. אם אביה. אם אם אביה. אם אבי אביה. אם אם אבי אביה. בודקי' בהם שלא היה באחת מהן מן הפסולות (טו). ואם היתה לויה וישראלית. וכהן (טז) בא לכנסה. מוסיפין עליהם עוד אחת. אם אחת בכל זוג וזוג כגון אמה. ואם אמה. ואם אם אמה. וכן כולם. והא דבדקינן באמהות ולא בדקינן באבו' שמא יש פסול באביה או באבי אביה. משום דדרך האנשים כשמגנין זה את זה מתוך קטטה. מגנים ביוחסי ואם היה שום פסול מצד האבות היה ידוע אבל הנשי' אין זו מגנה את זו בפסול יחוס אלא בזנות וכי איכא בהו מילתא בפסול יוחסין. לית ליה קלא. ולא נאמרה חיוב בדיקה זו אלא משפחה שקרא עליה ערעור (יז) אבל משפחה שאין בה חשד אינו צריך לבדיקה שכל המשפחות בחזקת כשרות הן עומדות וכהנים בלבד הוא שצריך לבדוק כשבא ליטא אשה ממשפחה שיש בה חשד אבל כהנת כשבאת לינשא אינה צריכה לבדוק אחר כהנים שלא הוזהרו (יח) כשרות לינשא לפסולים וכהנת מותרת לכתחלה להנשא לגר ולחלל וכ"ש ללוי וישראלים (יט):

תפארת ישראל'

יד) ממזרי' ונתיני' בשתוקי ואסופי: טו) תמוה דהיא היא כרישא? וא"ל דרישא מיירי שפירש ודאי והלך אל הספק שנשאר במקומו דהו"ל הספק בקבוע כמחצה על מחצה; וסיפא מיירי שפי' הספק והלך אל הודאי שנשאר במקומו בקבוע ניסא, דא"כ איסור' דסיפא כ"ש מרישא דהרי בסיפא י"ל כל דפריש מרוב' פריש [יומא דפ"ד ב'] והרי רוב ישראל כשירי', ואסור להנשא להודאי? ונ"ל דה"ק וודאן בספיקן שנתערבו, או גם ספיקן של תערובות הזה אסור להנשא בוודאן, אע"ג דבכה"ג בספק הזה שנושא את הודאי, יש כ"כ לפסול, דשמא הוא הודאי, והא"ל שהוא הספק, הרי גם בהספק הזה יש ספק פסול, ושמא פסול. ולפיכך ס"ד דלשתרי להנשא לודאי פסול, קמ"ל. מיהו ביש ספרי לא גרסו הכך ב' מלות, בוודאן וספיקן: טז) שתוקי ואסופי בדוגמתן, ושמא זה כשר וזה פסול: יז) נמי ספק הוא, מדאין בקיאין בתורת גיטין וקידושין: יח) *כהן שרוצה לישא בת כהן, שהיא ממשפחה שהעידו שנים שנתערב בה ממזר, חלל, או שפח'. ולרש"י מיירי שקראו שנים על המשפחה קול שמן פסול, ולא שהעידו עדות גמור: יט) *דהיינו אמה; ואם אבי אמה; ואם אביה, ואם אבי אבי': כ) *ר"ל עוד ד' אמהות של אמהות הנ"ל. והא דלא בדקינן באבות כמו דבדקינן באמהות?

כ"ט

עיקר תוי"ט

נגמ'. אלא דחכמים הם שעשו מעלה ביוחסין ולא רצו להכשירם לישראל אבל זה בזה לא עשו מעלה: יב) אסור. דס"ל עשו מעלה ביוחסין אפי' בהני: יג) הנושא כו'. פי' כהן שבא לישא אשה כהנת. וקאי דצריך לבדוק משום שאנו רואים שבנה ישמש ע"ג המזבח אבל א"נ דמיירי בישראל כו' דא"כ אמאי נקט כהנת אפי' חללה נמי הוי בנה כשר לכהונה. תוס'. ועתוי"ט דלהר"ב דמפ' דדוקא בערעור. דין שבדיקה משום עצמו שלא ישא למוזהר עלי'. ואפ"ה אין לפרש בישראל דכל שאין כאן פסול חללות א"נ בדיקה אפי' לממזרות וכ"כ התוס' דעיקר הבדיקה משום חללות ואגב כו'. ועתוי"ט: יד) שמנה. נקט הכי ליסנא לפי שמשני בדיק' הד' צריך לבדוק האחרות שאין הד' נבדקות אא"כ הוא בודק בלמעלה מהן. הר"ן: (טו) וכ' רש"י בודקים שלא היו ממזרת או אחת מן הפסולות לקהל: (טז) וכן לי' רש"י. אע"ג דהכא איירי הוצרכו לפרש כאן שלא נטעה דבין ברישא בין בסיפא הנושא הוא כמו הניבאת: (יז) שיעידו שנים שנתערב בהם ממזר או חלל. או שיש בהן עבדות כרי"מ: (יח) ול"ק דהא משום דכתיב אשה כו' לכל עונשין דהא אמרי' בגמ' דכל היכא דהוא מוזהר עלי' היא מוזהרת עליו שלא תנשא וא"כ הרי היא שוה לו: (יט) וכיון שלא הקפידה תורה עליהם ליוחסין רבנן נמי לא עביד בהו מעלה להצריכינהו בדיקה ואפי' מחמת ממזרות ושתוקות. אלא כי אתחזק איסור'

ב"י

לוייה) וישראלית), מוסיפין(כא) עליהן עוד אחת(כב): ה אין בודקין, לא מן המזבח(כג) ולמעלה(כג), ולא מן הדוכן(כד) ולמעלה(כג), ולא מן סנהדרין ולמעלה(כה), וכל שהוחזקו אבותיו משוטרי הרבים(כו), וגבאי צדקה(כו), משיאין לכהונה וא"צ לבדוק אחריהן, ר"י אומר אף מי שהיה חתום עד בערכי הישנה של ציפורי(כז), ר' חנינא בן אנטיגנוס אומר, אף מי שהי' מוכתב באסטרטיא(כח) של מלך(כט)(כח):

בת

ר"ע מברטנורה

ה אין בודקין מן המזבח ולמעלה. התחיל לבדוק באמהות ומצא שאבי אביה שמש על גבי המזבח (כב). אין צריך לבדוק אחר אם אבי אביה דכיון דכהן שמש על גבי המזבח בידוע שמיוחס היה: ולא מן הדוכן ולמעלה. אם מצא שהיה משורר על הדוכן: ולא מן הסנהדרין ולמעלה. והוקא מן הסנהדרין שבירושלים(כה) ואפי' מאותם שדנין דיני ממונות בלבד שלא היו מעמידין מן הסנהדרין בירושלים אלא כהן ולוי וישראל מיוחס. שנאמר (במדבר י"א) והתיצבו שם עמך. בדומין לך ביחוס ובחכמה: וגבאי צדקה. כיון דמנצו בהדי אנשי שממשכנין על הצדק' ואפי' בערב שבת אי הוה בהו מלתא קלא הוי להו: בערכי ישנה של צפורי. בסנהדראות של עיר שהמה ישנה הסמוכה לצפורי: ערכי. סנהדראות שהיו עורכין ומסדרין היוחסין(כז): באסטרטיא של מלך. בחלוקת חדש בחדש ללאת למלחמת

ביח

תפארת ישראל

ה"ע דהבות כי מגלי אהדדי, מגנין א"ע ביוחסין, ואם היה בהן בעצמן פסול הי' ידוע, משא"כ נשים בקטט, מגנין ה"ע בזנות ולא בפסול יחוס, מדלא בקיאי ביוחסין [כלקמן מ"ס סי' ל"ט], הלכך אין פסולן ידוע: כא) *ר"ל עוד אם א' לכל צד למעלה, דהיינו אם אם אמה, ואם אם אם אביה, וכן כולן, כמלא הן י"ב אמהות [ובש"ע סי' ב' דסגי רק בב' אלו, שהן בכלל י' אמהות]. ומה"ט צריך בישראלית בדיקה יתירה, משום דישראל אינן נזהרין כל כך מלהתערב בפסולין: כב) *התחיל לבדוק, ומצא שאבי' עבד בביהמ"ק, א"צ לבדוק אחר אמו, וכ"כ באבי אביה, כשעבד עבודה א"צ לבדוק אמו, והנא ושייר, דה"ה באכל תרומה, או נשא כפיו, או קרא ראשון בביה"כ, או שכתוב בשטר פלוני כהן, בכל אלו ידוע שמיוחס הוא: כג) אם היה משורר עם הלויים על הדוכן: כד) *דלידון דיני נפשות צריך שיהיה מיוחס, כה) *שדנין דיני ממונות, ובירושלים מיירי, שגם אף לממונו' ממני' דוקא מיוחסי: כו) *בכל מקום, דממשכני' על הצדקה, ורגילי אינשי להתקוטט עמן, ואם הי' בהן פגם אפי' רק מלד אם, היה נודע [ודו"ק]: כז) *אלו דייני עיר שבמה ישנה שאצל צפורי, [וצ"ל דנקט כן, משום דישנה אחרת הי'. ול"נ שישנה, דאין שם פגם עם שם שידעה כ"א בדרך זרות, כמו פלס שפי [יהושע ח'], וכדומה] והי' שם תקנה לבלי להאמין שום עדות ממון, רק כשהן מיוחסין, ויש כח ביד בני עיר לתקן כן אף שהוא נגד דין תורה בדיני ממונות, וכדאמרי' [ב"ק קט"ז ב'] דשאין בני חבורה להתנות שכל מי שיאבד חמורו יעמידו לו חמור אחר. ולרב"י ל"נ פד, ור"ל דמיירי שחתם בם כדיין, שבם לא היו ממנין דיין שאינו מיוחס: כח) *בלשון יון שוא חיל מלך, [סרמעע]: כט) *שלא

לפתו

עיקר תוי"ט

כו'. אבל לתפשא ולאבדק לא אצריכנא. רמ"י: ב) לויה כו'. דאע"ג דאין בכן חשש חללות. שאביה הוא לוי וישראל אפי' כשאמה חללה כשרות לכהונ' כדתנן במ"ו. מ"מ הואיל והצריכו לכהן לבדוק משום פסול חללות בכהנ' דשייכי בה הלכך הצריכוהו לבדוק שיהי דלא שייך אלא פסול ממזרת כגון לויה וישראלית. תוי': בא) מוסיפין כו'. לפי שהתערובות בהם יותר הר"מ: (כב) וה"ה באבי' שא"צ לבדוק עוד לא באמו ולא באם אם אביה וכן בכל אב: כג) המזבח. מיירי אפי' בעבודו' הכשירות בזרים כגון שחיטה כו' דלכתחילה לא עבדי כ"א מיוחסים והיינו דלא תני ס"ח ותרומ' ונשיאת כפים משום דמילתא דפשיטא מינהו דאינן אלא כהנים ושייר נמי שטרות דאיכא מ"ד דמעלין תוס'. ועתוי"ט: כד) הדוכן כו'. דאמר מר ששם (בלשכת הגזית. הש"י) היו יושבין (סנהדרין גדולה) מיתבי כהונ' מיתבי לוים גמ': (כה) תימה דהא אין כשרים לד"נ אלא המשיאין לכהונה וכל כנהדרין הנין ד"נ וכל עיר שיש בה ק"ך ראוי' בסנהדרין. אלא עיקרא דמילתא דסנהדרין בכ"מ. ותנאי דבירושלים אמרוהו בגמ' אשוטרי הרבים משום דלד"מ הכל כשרין ואפי' ממזר ועתוי"ט: בו) משוטרי. היינו דפי' הר"ב שדנין דיני ממונות. ת"ש רש"י: (כז) לי רש"י בערכי שהי' כתוב בסנהדרי שדיינין שהיו רגילין לייתב את הראוים לדון שהיו מיוחסים וכותבים על הסדר פלוני ופלוני מיוחסין מן שתין תגילי בני המקום למנות דיין שאינו מיוחס: כח) מלך. דא"ק והתיה נגנה באלחמ':

פריט

ו בת חלל זכר פסולה מן הכהונה לעולם(ל). ישראל שנשא חללה, בתו כשרה לכהונה(לא), חלל שנשא בת ישראל בתו פסולה לכהונה, רבי יהודה אומר בת גר זכר(לב), כבת חלל זכר: ז רבי אליעזר בן יעקב אומר, ישראל שנשא גיורת, בתו כשרה לכהונה, וגר שנשא בת ישראל, בתו כשרה לכהונה, אבל גר שנשא גיורת, בתו פסולה לכהונה, אחד גרים ואחד עבדים משוחררים, אפילו עד עשרה דורות, עד שתהא אמן מישראל(לג). רבי יוסי אומר(לג) אף גר שנשא גיורת, בתו כשרה לכהונה(לג) ח האומר בני זה ממזר(לד) אינו נאמן(לה), ואפילו שניהם אומרים על העובר שבמעיה ממזר הוא, אינם נאמנים(לו), רבי יהודה אומר נאמנים(לז): ט מי שנתן

רשות

ר"ע מברטנורה

בית דוד משפחה פלונית בחדש פלוני ולא היו יוצאים למלחמה אלא מיוחסין שתהא זכותן(כט) וזכות אבותן מסייעתן: ו בת חלל זכר פסולה מן הכהונה לעולם. בת בנו או בת בן בנו עד סוף כל הדורות, אבל בת בתו מישראל כשרה לכהונה דבת חללה עלמה מישראל כשרה לכהונה: בת גר זכר. אפילו מישראלית פסולה לכהונה כבת חלל זכר: ז רבי אליעזר בן יעקב אומר כו' מסקינן בגמ' שהבא לימלך מורין לו כרבי אליעזר בן יעקב שלא ישא כהן בת גר וגיורת, אבל אם נשא. הלכה כר' יוסי. ואין מוציאין אותה מידו. וזרעו ממנה כשר: ח האומר בני זה ממזר הוא אינו נאמן. דקרוב הוא אצלו ואין קרוב כשר להעיד(לג): אפילו שניהם. הבעל ואשתו. ולא מבעיא כשהאב לבדו מעיד שהוא ממזר. דלא מהימן. דלא קים ליה בגויה. אלא אפי' אמו דקים לה בגויה. אינה נאמנת. אפי' על העובר שבמעיה. שלא היה לעולם בחזקת כשרות: רבי יהודה אומר נאמנים. טעמא דר' יהודה דכתיב יכיר יכירנו לאחרים. מכאן שהאב נאמן לפסול את בנו. ואין האם נאמנת על בנה(לד). ודוקא על בנו הוא נאמן. אבל לא על בן בנו. שאם היו לבן זה בנים. אינו נאמן

תפארת ישראל

לקחו לחיל ישראל רק מיוחסין, שיעמוד להם זכות אבות במלחמה [ואף שאתי הגתי שר צבא דוד המלך היה [כשמואל ב' י"ח], וסוא היה גוי [כעיין דמ"ד א'] ! וכ"כ מלינו שהיו בחיל ישראל חיל אדום [כמלכים ב' ג']! נ"ל שהעמידום חיל מיוחד לסייע את ישראל, ולא ערבום בין המיוחסין. ולבני הרב המאה"ג מהו' ברוך יצחק שליט"א, אסטרטיא של מלך, ר"ל שומרי ראש המלך, ובל"א לייבגארדע דעם קעניגס, דרך להשיבות חיי המלך ויקרותו, היו נזהרים בזה בחיל המסבבי' אותו שיהי' לו שמירה מעולה מהקב"ה, ולא בשאר חיל המלחמה, וכדאשכחן שהיו מזהירים בחייו יותר מבחיי כל ישראל, שאמרו לו אם ימותו חלינו לא ישימו עינו לב, כי אתה כמונו עשרה אלפים [שמואל ב' י"ח]: ל) *אפי' בת בנו או בת בן בנו וכו'; אבל בת בתו מישראל, כשירה לכהן: לא) אפילו מישראל: לב) *ה"ה אביה ישראל סגי: לג) *וקיי"ל דבדיעבד לא תלא; ולכתחילה לריך לד א' ישראל [ז' סכ"א]: לד) ר"ל זה שמחזיקי' אותו שהוא בני אינו בני רק ממזר הוא, וכ"ש באומר שבעל הוא ערוה, וזהו בני מהערוה דא"כ דהרי במזיד אין אדם משים עלמו רשע, ואם אומ' שהי' שוגג, עכ"פ קרוב הוא, ופסול להעיד על קרובו: לה) *דאע"ג דעובר לית ליה חזקה כשרות, אפ"ה קרוב פסול לעדות: לו) אף דאמו קים לה בגוויה טפי וגם אמרו כן על העובר שבמעיה, שאין לו חזקת כשרות: לז) *והכי קיי"ל דהאב נאמן שזה אינו בנו, אבות ממזר, וחזקה בלא החזיקו שהלה בחזקת בנו הפסר דאל"כ א"ל [אה"ע סי' ד' סכ"ט

עיקר תוי"ט

(כט) כיינו לומר דכמו שמניט דבעי' זכותן כדאי' במ"ב פ"ם דסוטה ה"נ שצריך דוד המלך ע"ה שיהיה להם זכות אבותם: ל) לעולם. פ"ה מידי דהוה אמלרי ואדומי מה לכלן לאחר ג' דורות כו' קמ"ל. גמ': לא) כשרה כו'. בגמ' יליף ליה מקרא ועתוי"ט: לב) רי"א. הרי ג' מחלוקות בדבר. ול"ר יהודה דלעיל בת גר זכר פסולה ואפי' נשא ישראלית. לר"א איכא לד א' ישראל מכשיר. ומיהו גר וגיורת בתו פסולה ולר' יוסי אפי' גר שנשא גיורת בתו כשרה. ומיהו הורתה ולידתה בקדושה בעי'. ובגמ' וכולן מקרא אחד דרשו כו'. ועתוי"ט: ולג) ותמיהני למה הוצרך לכך דכיון דבחזקת כשרות הוא אין ערעור פחות משנים. הר"ן. ול"נ דמשום עובר שאין לו חזקת דכשרות הוצרך לזה: (לד) אע"פ שלהכשיר נאמנת כדלעיל במ"ב לאבא שאול. שאני דלהכשיר חבר תורה אין אנו צריכין לה דהא מד נא לא הוי אלא ספק ממזר. וספק ממזר מן התורה מותר לבוא כמ"ש במ"ב אלא

דרבנן

רשות לשלוחו לקדש את בתו, והלך וקדשה(לח), אם שלו קדמו, קידושיו קידושין, ואם של שלוחו קדמו, קידושיו קידושין, ואם אינו ידוע, שניהם(לט) נותנים גט, ואם רצו, אחד נותן גט ואחד כונס. וכן האשה שנתנה רשות לשלוחה לקדשה, והלכה וקדשה את עצמה, אם שלה קדמו, קידושיה קידושין, ואם של שלוחה קדמו, קדושיו קידושין, ואם אינו ידוע, שניהן נותנין גט, ואם רצו אחד נותן גט וא' כונס(לט): י מי שיצא הוא ואשתו(מ) למדינת הים, ובא הוא ואשתו ובניו(מא) ואמר אשה שיצאת עמי למדינת הים הרי היא זו, ואלו בניה, אין צריך להביא ראיה לא על האשה(מב) ולא על הבנים(מג). מתה ואלו בניה, מביא ראיה על הבנים(מד)(לט), ואינו מביא ראיה על האשה(מה): יא אשה נשאתי במדינת הים, הרי היא זו ואלו בניה, מביא ראיה על האשה ואין צריך להביא ראיה על הבנים(מג)(מ). מתה ואלו בניה, צריך להביא ראיה על האשה ועל הבנים(מו):

לא

תפארת ישראל

שכ"ט], אבל רק לפסלו ולא לפסל זרעו דבים לכהן בנים אז גם על הבן א"כ [כה]: לח) *שקבל אביה קדושין מאחר: לט) *וצריכי ב' בבי, רישא אף דאב אינו מקפיד כל כך אם תנשא בתו לבעל כל דהו, דבתך בגרה שחרר עבדך [כפסחים קי"ג], אפ"ה אמרי' מדאשכח מיוחס טפי, בטליה לשליחותי', וקמ"ל אשה, אף דאשה אינה בקיא' ביוחסין כאיש, אפ"ה אמרי' דבטלה לשליחותה: מ) *שכבר נבדקה שהיא מיוחסת: מא) *ואין אדם מכירי' מדהשת' ימי' רבי': מב) *דמדידעינן שהי' לו מיוחסת, לא חיישינן שמתה או גירשה וזו אחרת היא: מג) *ודוקא שכרוכי' אחרי', שהן קטני' ודבוקי' אחר אמן: מד) *שהן מאשתו שמתה: מה) *דאמרי' אותה שנותה היא שהלכה, ולא חיישי' שנשא שוב אחרת ומתה גם היא ואלו בניה [כך נ"ל, ופי' רש"י ותוס' ומהרש"א ומ:רש"ן]. ואע"ג דכל אדם בחזקת כשרות, רק בקרא עליו ערעור [כלעיל סי' י"ה][ה] היינו דמי שאינו חושש שיהי' זרעו מוחזק לכהן, מותר ליקח מהן; אבל משפח' בדוק' לכהן אין נושאין מהכ"ל עד שיבדקו אמותיהן: מו) ר"ל דהה"ק נמי מהם ולמעלה צריך נמי להביא ראי' שהבנים הללו הם מזאת האשה

ר"ע מברטנורה

נאמן לפסלם(לה). והלכה כרבי יהודה: ט וכן האשה שנתנה רשות לשלוחה. איצטריך תנא לאשמועינן באב שעשה שליח לקדש את בתו ובאשה שעשתה שליח לקדש את עצמה. דאי אשמועינן באב. ה"א אב דקים ליה ביוחסין. וכשמצא מיוחס זה קדשה לו הוא דאמרינן דבטל את השליח. אבל איתתא דלא קים לה ביוחסין אע"ג דקדשה את עצמה לא סמכה על קדושיה ולא בטלה את השליח דסברה דלמא משכח שליח אדם מיוחס מזה. ואי אשמועינן בדידה הוה אמינ' משום דאיתתא דייקא ומנסבא כי קדשה עצמה בטלה את השליחות. אבל אב דלא קפיד על בתו אם תנשא לבעל כל דהו לא בטליה לשליחות דשליח והאי דקדיש וקדשה סבר דלמא לא משכח. צריכא: י אינו צריך להביא ראיה על האשה: שהיא מיוחסת. שכבר בדקנוה כשנשאה(לז) ולא על הבנים. בבנים קטנים שכרוכים(לח) אחרי אמן:

לג

שבדקו

דרבנן גזרו עליהם והאמינוה בשל דבריהם. אבל לפסול כיון דמדאורייתא מותר לבא בקהל ואסור בממזרת ודאית. ואם היו מאמינים אותו ומתירין אותו בממזרת ודאית היו מקילין בשל תורה ולא נתנה תורה נאמנות אלא לאב. ואפי' לאב נחלקו חכמים. הס"מ: (לה) הואיל ואינו נאמן לפסול לבני הבן. אף אבנו א"נ. שאם נאמינו על הבן. ממילא יהיו נפסלין בני הבן. תו' והר"נ: לו) שניהם כו'. אם באת לינשא לאחר. רש"י: (לז) והתו' הקשו פשיטא כיון דנבדקה כבר שוב א"צ בדיקה. ועוד דאינו מביא ראי' דשפחה מיוחסת. כו'. ול"נ די"ל דאה"נ דכולה מתני' לא איצריך אלא משום ראיה דעל הבנים. דברישא א"צ כיון דכרוכים. ובסיפא כיון דמתה צריך והגב נסיב נמי בין ברישא בין בסיפא דא"צ ראיה על האשה. ועתוי"ט: (לח) נדבקים אצלה. רש"י: לט) על הבנים. כ"ל דמתני' אפי' לר"י דמ"ת שסובר דד"ת האב נאמן לפוסלו וכ"ש להכשירו וכמ"ש לעיל. אפ"ה משום מעלה דיוחסין אמרו חכמים שלא להאמינו. וכ"ז הוא רק נגד משפחות הבדוקות שלוים שיהיה משפחתן בדוק: אבל בלא"ה א"צ להביא ראי' דכל אדם בחזקת כשרות עד שיפסל (עי' ערעור). המגיד: מ) הבנים.

הקטנים

יב לא יתיחד(מז)(מא) איש אחד עם ב' נשים(מח), אבל אשה אחת מתייחדת עם ב' אנשים(מט). רש"א אף איש אחד מתייחד עם ב' נשים בזמן שאשתו עמו(נ), וישן עמהם בפונדקי(נא)' מפני שאשתו(מה) משמרתו. מתייחד אדם עם אמו, ועם בתו. וישן עמהם בקירוב בשר(נב). ואם הגדילו(נג) זו ישנה בכסותה, וזה ישן בכסותו(נד): יג לא ילמד רווק(נה)(מח) סופרים(נו). ולא תלמד

אשה

ר"ע מברטנורה

יב לא יתייחד איש אחד עם שתי נשים. מפני שדעתן קלות ושתיהן נוחות להתפתות: אבל אשה אחת מתייחדת עם שני אנשים. שהאחד בוש מחברו. ופסק ההלכה לא תתיחד אשה אחת עם שני אנשים. וכל שכן איש אחד עם ב' נשים. אלא אם כן היו שתי הנשים צרות או יבמות. או אשה ובת בעלה או אשה וחמותה(מב). או אשה עם תינוקת שיודעת טעם ביאה(מג) ואינה מוסרת עצמה לביאה. לפי שאלו שונאות זו את זו. ומתיראות זו מזו. וכן היא מתיראה מן הקטנה שמא תראה ותגיד. ומלקים על יחוד(מד) הפנויה ועל יחוד עם עריות חוץ מאשת איש שאין מלקין עליה שלא להוציא לעז על בניה ומותר להתיחד עם הבהמה ועם הזכר שלא נחשדו ישראל על הזכור ועל הבהמה: הגדילו זה ישן בכסותו וכו'. והוא שתהיה הבת מי"ב שנה ויום א'. והבן מי"ג שנה ויום א'. ובזמן שהיא בושה לעמוד לפניו ערומה(מו) אפי' בפחות מכן. ישנים הוא בבגדו והיא בבגדה: יג רווק. פנוי בלא אשה: לא ילמד סופרים. לא ירגיל עצמו להיות מן הסופרים. כלומר מלמד תינוקות(מז). מפני שאמותיהן של תינוקות שמצויות אצלו להביא את

בניהן

תפארת ישראל

שבדקו יחוסה: מז) *יחוד היינו בחדר הפתוח לר"ה; מיהו בליל' גם בזה אסור [אה"ע כ"ב]; וכ"כ בזה שעמה תנוקת שיודעת טעם ביא', שבושה לעמוד ערומ', ואינה מוסרת עצמ' לביא', משום קטנותה, מותר ביום להתיחד; וי"א דבדרך גם בכה"ג אסור [שם]: מח) ואפילו עם הרבה, ואפילו עם זקנות; וי"א דעם ג' נשים מותר להתיחד, כל שאין עסקו עם הנשים. ויחוד א"א דאו', ועם פנויה מדרבנן: מט) *דשתם אנשים. כשרי' הם, ודוקא בעיר, אבל בשדה או בלילה, צריך ג' אנשים. מיהו בפריצי, אפילו י' ואפי' ביום, אסור [שם]: נ) *ובכה"ג אפילו עם אשה א' מותר להתייחד. מיהו ישראלית עם עכו"ם אסור אע"ג שאשתו עמו [שם], ומשו"ה לדיוקא לבד נקט ב' נשים דבעכו"ם גם כה"ג אסור: נא) הוא כעין חדר שפוסקין במדברות ללון שם עוברי דרכי', ואין בני אדם מצויין שם לדור: נב) וה"ה לחבקה ולנשקה, וה"ה אח עם אחותו קטנה: נג) *שיהיו שדים נכונו ושערך צמח, אפילו אין הקטנה בת י"ב, והקטן אינו בן י"ג [סי' כ"א]: נד) ואפי' אם היא נשואה. מיהו אפי' בכה"ג, באחות אסור [ב"ש שם]: נה) *פנוי שאין לו אשה: נו) *ר"ל לא ילמוד עם התנוקות, דעי"ז מתרגל

עם

עיקר תוי"ט

שקפים הכרוכים אחריה. גמ': מא) לא יתיחד. רמז ליחוד מן התורה מנין שנ' כי יסיתך אחיך בן אמך. וכי בן אם מסית בן אב אינו מסית אלא לומר לך בן מתיחד עם אמו (ולהכי נקט בן אמך שהבן מצוי אצל האם) ואסור להתיחד עם כל עריות שבתורה. גמ'. ולפי שלא אמרו אלא רמז כ' הר"מ ואיסור יחוד העריות מפי הקבלה וכתב עוד דוד וב"ד גזרו על יחוד הפנויה. שמאי והלל גזרו על יחוד כותים. ע"כ. ומיהו כ"ז ביותר מג' שנים ויום א'. ירו' וכ"פ הר"מ. ועתוי"ט: (מב) ורש"י והר"מ כ' נמי בת חמותה: (מג) כלומר מה היא ביאה שתדע לספר דברים בשוק ואינה מוסרת ט' מתוך קטנה עדיין לא לבשה יצר הלכך אין כאן משום דעת קלה שלא שהא נוחה להתפתות. רש"י: (מד) שניהם בכלל. הר"מ: מה) שאשתו. הקשו בתוס' פרפ"ב דעכו"ם דתנן ולא תתיחד אשה עמהם ומפרשים אפי' כשאשתו עמו דבישראל שרי. משמע שאשה א' מתיחד' עם איש שאשתו עמו. והכא משמע דאפי' לר"ש דוקא ב' נשים. ומכ"ש לרבנן. ומתני' דהתם דלא כמאן ט'. לכך כתבו דה"ג. רש"א אף איש אחד מתיחד עם ב' נשים. ובזמן שאשתו עמו ישן עמהם בפונדקי מפני שאשתו משמרתו. והתם אפילו לרבנן וכן גי' הרי"ף: (מו) בידוע שיש בה טעם ביאה. רש"י. כלומר ויש לחוש שמוסרת עצמה לביאה ואין זה כטעם ביאה דלעיל דהתם אינה מוסרת. ומש"ה לעיל אמרי' שיודעת והכא שיש בה: (מז) דאלו פיטקים עמנן לא נחשדו ישראל על הזכור. גמ': מח) רווק. תרגום של ובחורים כשול יכשלו.

אשה(נו) סופרים(נז). רבי אליעזר אומר. אף מי שאין לו אשה(נח) לא ילמד סופרים(נט): יד רבי יהודה אומר לא ירעה רווק בהמה. ולא ישנו שני רווקים בטלית אחד. וחכמים מתירים(ס). כל שעסקו (שאומנותו) עם הנשים(סא), לא יתייחד עם הנשים(סב). ולא ילמד אדם את בנו אומנות בין הנשים. רמ"א לעולם ילמד אדם את בנו אומנות נקי' וקלה(סג)(נג) ויתפלל למי שהעושר(נד) והנכסים שלו(נה). שאין אומנות שאין בה עניות ועשירות(סד) שלא עניות מן האומנות ולא עשירות מן האומנות(סה), אלא הכל לפי זכותו(סו)(נו):

רבי

תפארת ישראל

עם אמותיהן של הילדי', ואפי' לא יתיחד עמהן אסור [סי' כ"ב]: נז) *משום יחוד עם אבות הילדי' שבאין אצל בניהן: נח) *ר"ל שאין אשתו אצלו: נט) *והכי קיי"ל; וי"א כת"ק [ב"ש שם]: ס) *דלא נחשדו ישראל על הבהמה או זכר, והכי קיי"ל: סא) שמשתכר במלבושיהם וקשוטיהן: סב) *אף שצריך לכן לפרנסתו, וכ"ש אחר דאסור באין אשתו עמו. ולרש"י בעסקו עם נשי' אסור להתייחד אפי' עם ג' נשים, דבכה"ג מותר באחר, עכ"פ זה מדלגו גם בהן יתפו עליו: סג) כ"ל דר"מ פירושי קמפרש דברי ת"ק, דאע"ג דלא ילמוד בין הנשים שבמורגל עוסקי' במלאכה קלה, אפ"ה ישתדל ללמוד מלאכה שנקייה מחטא נשים ואע"פ כן תהיה קלה: סד) ולא תאמר שעי"י שהיא קלה א"א שירוויח בה הרבה. וג"ל דהמשך המשנה כך הוא, ילמד מלאכה נקייה וקלה, ולא יאמר משום דקלה היא כמות שהיא, אין בה לקוות רווח ועושר, שעל העושר יתפלל להקב"ה שהעושר שלו דלא לבד במלאכה קלה, אלא אפילו במלאכה שנאותה להשתכר בה, צריך שיתפלל על ההצלחה בה, מדאין מלאכה שאין בה עניות ועשירות, יש מתעסקים בה ומתעשרים, ויש שמתענים בעסקה: סה) ר"ל שלא האומנות גרמה העניות או העשירות, דהרי בכולן יש עשירי' ועניי': סו) *ר"ל הכל לפי מזלו [כך פי' התוס']:

ר"ע מברטנורה

בניהן אל בית הספר: אף מי שאין לו אשה. אע"פ שאינו פנוי אלא יש לו אשה ואינה שרויה עמו (נ) לא ילמד סופרים. ואין הלכה כרבי אליעזר: יד וחכמים מתירין. והלכה כחכמים שלא נחשדו ישראל על הזכור (נא): כל שאומנותו בין הנשים. שמלאכת אומנותו נעשית לנשים. והנשים צריכות לו: לא יתיחד עם הנשים. ואפי' עם הרבה נשים לפי שלבן גס בו ומחפות עליו. ואלו הינם אחריכא עם שתי נשים תנן דלא. שלש ודי' שפיר דמי ורמב"ם פי' דלא צריכן אפי' משום כדי חייו (נב). להתיחד עם הנשים הואיל ופרנסתו מהן

תמר

פירוש הקצר

ואין להקשות, אם הכל תלוי במזל, א"כ מה תועיל התפלה? על זה נשיב, שאין הכוונה במלת „מזל" על מעמד הכוכבים בשעת עיבור ולידה, ח"ו לא שהיה כזאת בישראל, וכבר צעקו כי כרוכיא על זה רבותינו גאוני עולם, וגדולם ע"ר רבינו הרמב"ם שמש החכמי', באגרותיו היקרי', בתשובתו לעיר מרשיליא, בתשוב' המתחלת, הגיעה אלת אלופינו וכו' יע"ש. ואם נמצא

לרבותינו

פירוש הארוך

והנה רהתוי"ט הקשה על זה, ואם הכל תלוי במזל, א"כ התפלה מה מועיל? ולכאורה נ"ל להרץ לפי דברי רבעהתוס' ה"ש מתניתין, דלולא התפלתו הי' תלוי במזל, וכמ"ש בנדרי' [דל"ב א'] מה דעתך דקאי לדק במערב, הנה מהדרנא לי' למזרח. האמנם

מגנה

עיקר תוי"ט

אוי רווקים. תוס': נט) אשה. מפני אביהם שבאים לבית את בניהם. גמרא · (נ) אלו בבית הספר. טעמא דת"ק דאע"פ שהיא בביתה מיקרי פת בסלו. ובתוי"ט: (נא) ועל הבהמה. רש"י ור"ן: (נב) כלומר דס"ל אסורי להתיחד עם ג' נשים משום כדי חייו. וכ' הר"מ וכיצד יעשה יתעסק עמהן ואשתו עמו. או יפנה למלאכה אחרת: נג) נקיה כו'. בגמרא מחטא דתלמיותא כלומר תופר בגדים קרועים וכייט הלמיות שבתפירו' גשויות שורות שורות כתלמים של מחרישה. רש"י והערוך מפרש נקיה מגזל וקלה דאין בה תסרון כיס: נד) למי כו'. ל' רב"י ואל יאמר שלבו אומנות זו אינה מעשרת אלא יבקש רחמים למי שהעשר שלו: נה) שלו כו'. שנאמר לי הכסף ולי הזהב אמר ה' צבאות. גמרא: נו) לפי זכותו. וק"ל דאם הכל לפי זכותו א"כ תפלה מאי מהניא לי'. באם זכותו כדאי אין הקב"ה מקפח שכרו ואם זכותו אינו כדאי מה מהני הכל לפי זכותו. ומסיק שעל ידי התפלה זכותו יגרום לשנות מזלו כמו על ידי זכות גדול ותשו"ב:

פירוש הארוך

מנכד דק"ל א"כ מה קמ"ל תנא בזה, אם תולה עשרו או עניותו במזל או במקרה, די לו שיאמר, דכיון שבכל העוסקים במלאכה יש עניים ועשירים, לכן יתפלל להקב"ה שיתן לו עשירות, ויהיה מניעת העשירות מאיזה טעם שיהיה? מלבד זה ק' קו' רתוי"ט השנייה, דאיך רצ לומר דזכותא היינו מזלא, והביאו ראיה מדאמרי' [מ"ק כ"ח א'], בני חיי ומזוני לאו בזכותא תלי' מלתא אלא במזלא, והרי משם אדרבה מוכח דזכות ומזלא ב' הפכיים נינהו? ולפע"ד גם זה יש לתרץ, דרבותינו בעלי תוס', הכריחו דזכות דנקט הכא הינו מלשון זך ונקי בצדקותיו; דעל כרחך הכא ליכא למימר הכי, דא"כ מה איכא בין ר"מ לר"ש בן אלעזר, דקאמר נמי בסיפא „אלא שהרעותי מעשי וכו'"? אע"כ דזכות דקאמר ר"מ הייט לשון קנין, וכרוב לשון זכות וזוכה שבש"ס במשנה, כמו זה שהחזיק בה זכה בה [ב"מ פ"א מ"ד], וכ"כ הואיל וזכה באשה לא יזכה בנכסים [כתובות פ"ח מ"א]; ה"נ לשון קנין הוא, ור"ל מה שקנה ע"י המזל; ולפ"ז כוונת המשנה לפי פי' תוס', שגם אומנות נקייה וקלה, וגם התפלה, שניהן לא יועילו רק לפי מדת המזל. —

אולם כדי לפרש ענין זה יפה, נצטרך לבאר מלת מזל מהו? ובביאור זה יתורץ גם קושית העולם, על שראינו לפעמים צדיק ורע לו רשע וטוב לו; לכן נעתיק פה מאמר א' מדרשותינו הנקרא

כוכב המזל

וז"ל שם:

פירוש הקצר

לרבותינו חכמי הש"ס אשר מימיהם אנו שותים, דברים כאלה שיתדמו כהפך מדברינו, מחוייבים אנחנו לומר שהם דרך משל ומליצה כשאר אגדות שבש"ס; וכ"כ ג"כ הרמב"ם שם. אולם הפי' האמיתי של מלת „מזל", כבר האריכנו בו בפי' הארוך עם ראיות מוכיחות, וכאן לקצר אני צריך, דתוכן הענין הוא כך:

א הנה ידוע כי לכל דבר שבעולם יש סבה:

ב יש סבה מכרחת התכלית, ויש עושהו רק אפשרי:

ג והנה כל השתדלות האדם בעולם, הוא להשיג שמחה, וכבוד:

ד ושה ישוגו ע"י כח הגוף, כח הממון, כח הנפש:

ה והסבות להשיג ג' כחות אלה, הוא או ע"י השתדלות האדם, או ע"י הצדקת, או ע"י מזל:

ו בהשתדלות ובצדקה, אינן סבות מכריחות להשית כח הגוף והממון והנפש:

ז רק המזל הוא המכריח; ולכן נקרא מזל, שנוזל כשטף מים כבירים מרום לתחת:

ח יש ב' מיני מזל, מזל הגלוי, ומזל הנעלם:

ט הגלוי הוא הטבעי, והוא תלוי בששה ענינים:

א) בטבע אביו ואמו:
ב) בטבע האקלים שנולד בו ודר בו:
ג) בטבע הזמן שנולד בו וגדל בו:
ד) בטבע מאכלו ומשקהו של אדם:
ה) באיזה אופן הדריכוהו וגדלוהו.
ו) באיזה מלאכה הוא עוסק בה. ע"י ו' דברים אלו יתחזק גופו או יחלש, יתרבה עשרו או יתמעט, יתגדל חכמתו או יתמעט. אמנם למה נולד זה באחד מו' דברים אלה לטובה, ולאחר הין לריעותא?

י זהו מטעם מזל הנעלם הנקרא [בעשטיממונג] שכך גזרה חכמתו ית' עוד טרם הולדו מטעם עמוק ונעלם; כמ"ש חז"ל [נדה דט"ז ב'] המלאך הממונה על הריון וכו' ושואל טפה זו מה תהא עליה גבור או חלש, חכם או טפש, עשיר או עני. עתה נבוא לפרש המשנה וכו' [עי' בשלהי פי' הארוך בד"ה עתה נבוא וכו']:

הנה אין דבר ופעולה בעולם שאין לו סבה או סבות שקדמו לה; ורק סבת כל הסבות שלא קדמה לה סבה, הוא האין סוף ב"ה וב"ש, שהוא ברצונו ית' המציא את הכל; ואין עת אל מציאותו, כי גם העת מעשה ידיו היא. — אולם הסבות המסבבות שיתהוו על ידן דברים בעולם, הן ב' מינין, יש סבה שמכרחת התכלית, ויש עושה אותו רק אפשרי. ונבאר טונתינו; סבה מכרחת. הוא שכשיתמש בסבה ההיא על כרחו ישיג התכלית; כמדליק נר, על כרחו שיאיר, וכאוכל, על כרחו שישבע, וכדומה. אמנם סבה אפשרית, הוא שאעפ"י שישתמש בהסבה ההיא, אין עוד ברי שישיג התכלית; כזורע שאפשר שלא יצמיח, וכמבקש דבר, אפשר שלא ימצאנו, וכדומה. אולם תכלית מסחוי כל יגיעת האדם הוא, להשיג בעולמו שמחה, או כבוד, ויהיה גופני או רוחני. — ולהשיג שני תכליתיות אלה, יש ג' סבות, והם טי וכח הגוף; עושר וקנייני הממונות; חכמה ומדות טובות שבנפש. ולכן נאלם ובאלה יתיגע האדם תמיד, כדי שבדבוים להאדם ישיג על ידן השמחה והכבוד שזכרנו. אמנם גם הבנת כח הגוף, והעושר, ושלימות הנפש, תלוי שוב בד' סבות מנושאות; והם: (א) בטבע הכללי המושלת בעולם. (ב) בהשתדלות אדם; שיתעסק הוא או אחר, או שימנענו מלעשות דבר, לטובתו או לרעתו. (ג) בצדקת או רשעת של האדם בעצמי,

ט

תפארת ישראל

או של אבותיו, או של משכניו. (ד) או שתפגשהו דבר רעה או טובה ע"י דבר שיכנוהו מזל; אשר ילווה האדם מרחם עד הקבר. אולם אם כי כל ד' אלו, הם סבות להצלחתו ולבלתי הצלחתו של אדם בעולם העובר, אעפ"כ אין כח שלן בזה בהענין. דכח הטבע, יכול האדם לרוב לכבשה בכח הגוף והשכל, ולכל הפחות יכול להמלט כחה לבלי תגע בו רעה, וכמו כן אם תהיה הוראת הטבע עליו לטובה, אפשר באולת אדם תסלף דרכה, וימנע האדם בעצמו ממנו טובת הטבע שהיתה מועדת לו. וא"ל להאריך בביאור זה.—וכ"ש שההשתדלות אינה סבה מוכרחת להצלחתו או בלתי הצלחתו של אדם, דידוע לכל, איך יקרה הרבה פעמים, שיהיה כל יגיעת אדם לריק והשתדלותו לתהו, ותחת חטה יצא חוח, ותחת טובה ימצא רעה, אולם יקרה גם להיפך, פשהיה בזו בז, ותמצא כקן ידם כל טובות הזמניות, אשר לא עמל בה ולא התיגע בהם. אבל גם צדקת או רשעת אדם אינן מכריחות טובות האדם או רעתו, דידעת היטב, שיש צדיק אובד בצדקו, ויש רשע מאריך ברשעתו, דאם כי גדול אדונינו ורב כח, וה' משמים השקיף על בני אדם, פני ד' בעושי רע, וכ"ש על צדיק ההולך בדרכיו, וכמ"ש עין ד' אל יראיו ואזניו אל שועתם [תהלים ל"ג]. כ"ז לא יועילו רק להקל לכן סבת טובתם, ולהכביר ולכן להם כוס צרתם, ואעפ"כ אפשר שיפקד גם הצדיק בצרות מד' טעמי', א) או שיכנו לו משום חטא קל שעשה [בתעני' י"א א'] כדדרשינן אל אמונה שהקב"ה משלם לצדיק חטא קל ולרשע מצוה קלה שעשו בעה"ז, ב) או שהוא לנסיון; כדרשו של קדר לבדוק קנקנים היפים, וגם הרשע יתנסה לפעמים בהטבות רבות משמים אולי ידע עול בושת, ג) או שיתגלגל עי"ז בסוף טוב' ע"י הרעה, ורעה ע"י טוב'—ולפעמים ירחק כל כך חוק ההטבה או הרעה שלבסוף, עד שאין עין האדם החלש יכול להשקיפה מדיה אחר כמה דורות,— ד) או שהטבת הצדיק ורעת הרשע הוא נגד הטבע, כי כן יסד המלך—והטבע הוא לשון מטבע עובר לסוחר, שאין המלך פוסלו רק מדוחק גדול,—והוא הוא המלאך שרמז' עליו תה"ק, שנאמר הנה אנכי שולח מלאך לפניך הוא הטבע [שנקרא בין המקובלי' מטטרון נער [ועי' תוס' יבמות ט"ז ב']—מפני שהטבע מעשהו כנער בהרגל—ובמעשה נערות—והוא הנקר' בהיכ' אחר' גם סנדלפון, שעומד אחורי מרכב' וקושר כתרי' לרבו, דכל מעשי הטבע הם לכבוד ולא שכבוד—והדברים עתיקים]—כי כך רצה הקב"ה, שאעפ"י שיהיו עושי רצונו, ויעשה להם ניסים כשאין ידם מגעת, אעפ"כ כל עוד שיוכלו להעזר בכח הטבע, אין סומכין על הנס, ויהיו חגורי חרב עושי מלחמה, חורשי' בזמן חרישה וקוצרי' בזמן הקציר, כדרך שהעולם נוהג, ולכן אמר, השמר מפניו, אל תמר בו, לבלי נחטוא נגד הטבע, אעפ"י צדיק גמור אתה, כי לא ישא לפשעכם, אם תחטא, ותפשע בעצמך נגד הטבע, תענש מידה, ולא ישגח על צדקתך בזה, כי שמי בקרבו, דהטבע בגמטריא אלהים, וכחה כח אלהים—ולכן גם כן לא התפלל משרע"ה לבלי לשלחו, כמו שהתפלל אחר העגל, כשבשרוהו הנה מלאכי ילך לפניך? דהתם והכא הכוונה על הטבע, שידע משרע"ה שלא ישנה הקב"ה כחה כ"א לעתים רחוקים בשא"א זולתו,—רק שאני התם שאמר הקב"ה "כי לא אעלה בקרבך", ע"ז השיב הרועה הנאמן אם אין פניך הולכים אל תעלינו מזה—והארכנו בזה הרבה בדרשתינו, וכאן לקצר אני צריך, וכבר התרחקנו ממטחוי ענייניו הרבה.—רק רצינו לבאר, כי גם לצדיק או לרשע לא ישנה הקב"ה בעבורם כל כך בנקלות כח זרם הטבע כשחטאו נגדה, או כשתסכים עם טובתם.—וכ"ב יש עוד כמה מניעות לתשלומי שכר ועונש בעה"ז לצדיק או לרשע מכח המזל, כדאמרינן [תענית דכ"ה א'] דא"ל הקב"ה לר"א בן פדת ניח' לך דאהפכי לעלמא אפשר דמזדמנית במזלא דמזוני.—בא וראה כמה קשה כח המזל, דהרי ר"א בן פדת מבני פלטין של מלך הי', ואפ"ה לא שינה הקב"ה הטבע בעבורו, ואנן יתמי דיתמי מה נענה אבתרי'? ולפי האמור, כל אלה הסבות, דהיינו הטבע, וההשתדלות, וצדיק ורשע, כולן אינן סבות מכריחות לטובת או רעת האדם, אולם הם רק סבות אפשריות אבל רק המזל הוא סבה מכרחת מעמד האדם לטוב או לרע.—ונבאר מלת מזל מהו, פרשו אל, ור"ל כדבר הנוזל וניגר, שהוא מחובר יחד כטיפות מי נחל המוגרים במורד, שיבואו בשטף חזק בהכרח להעמק, ע"י התאחדות הטפות במעין או המעינות שהם למעלה,

תפארת ישראל

—כ"כ מקריות האדם להרע או להטיב, יתקוממו לו ע"י סבות מוכרחות שהתאחדו הקשורים והאחוזים זב"ז כנחל, והם יכינו באופן מוכרח מעמדו בין לטוב או לרע, בגוף, בממון, ובמדת הנפש ולפיכך הסבות המכריחות מעמדו של אדם יקראו מזל, אבל יש ב' מיני מזל. יש מזל הגלוי, ויש מזל הנעלם. מזל הגלוי הוא ששה מינים, וכן סבות מכריחות: (א) ע"י אב ואם, שהם הניחו הזרע הראשון לכל הוית הולדתו או בלתי הצלחתו, בגוף, בקנין, ובנפש, דלאשר הוא חלק מעצמותם לכן כאשר ידמה להם בתואר הפנים, כך ידמה להם גם בנוי וכח הגוף, וגם בחכמה ומדות הנפש, אמנם גם מהונם וממונם וקנין יחלקו לו ומכחם ישחדו בעדו וכן אמר שלמה בחכמתו [משלי י"ט י"ד] בית והון נחלת אבות, ואמרו חז"ל [עדיות פ"ב מ"ט] האב זוכה לבנו, בנוי ובכח, בעושר בחכמה ובשנים (ב) כבה ב' ע"י מחוז הארץ האקלים שנולד ודר בו האדם, גם זה יפעל על גופו, שיהי' עי"ז חזק או חלש, יפה תואר ומראה או להיפך, וכהנראה, שאנשי צפון יותר יפים בתואר ובמראה והייהם ארוכים, יותר מאנשי דרום, ואנשי דרום יותר גבוהים בקומה וחזקים מאנשי צפון, וכמ"ש הטבעיים, ובראשם הרופא המפורסם הופלאנד במאקראביאטיק שלו. וכ"כ בחכמה ומדות הנפש, נבדלים יושבי ארץ אחת מיושבי ארץ אחרת, אלו חכמים ואלו סכלים, אלו זריזים ואלו עצלים, אלו בטבעם מהוממים ואלו מקוררים. וכ"כ בקנינים, יש חלוק בין ארץ לארץ אחרת, יש ארץ זבת חלב ודבש אבניה ברזל ומהרריה תחצוב נחושת, רגביה כסף תועפות, ועפרות זהב לה, לחוף ימים תשכון, ויושביה עשירים רוכלי הארץ, ויש אשר אדמתה כמדבר שממה, לא מילא כפו קוצר, ויד עמל לא תשבע לחם. עניים מכוסים בשכבות בוקים ומבוקים ומבולקים. וכן אמרו חז"ל [רבה פרשת שלח לך] יש ארץ מגדלת גבורים. ויש מגדלת חלשים, ואמרינ' [מכות ד"ט ב'] בגלעד שכיחי רוצחים, אלמא דגם מדות האדם יתכוננו לפי מקום גדולו, ואמרי' [ב"ב קנ"ח ב] אוירא דא"י מחכים, ואמרי [קדושין מ"ט ב'] י' קבין גבורה ירדו לעולם, ט' נטלה פרס וכו', י' קבין חכמה ירדו לעולם, ט' נטלה א"י וכו', י' קבין יופי וכו' י' קבין עושר ירדו וכו', י' קבין עוני ירדו וכו', אלמא שטבע הארץ ג"כ יפעל הרבה על אלו, (ג) הזמן גם הוא יפעל על ג' אלה באדם, כידוע לחכמי הטבע שכל בריאות הנולדים באביב, ויהי אדם או בהמה או עוף, הוא גוף יפה בריא וחזק יותר מהנולדים בשאר עתות השנה, ואמרו שבאביב כל האדם והברואים הם חזקים יותר מבכל שאר עתות השנה ולכן אז הזמן נאותה לרפואה, ואמליעותי של אביב הוא חדש מאיוס הוא היותר מסוגל לזה, וכן אמרו חז"ל [שבת קמ"ז ב']. כולהו שקיינא מדבחא עד עצרתא, ר"ל מפסח עד שבועות, מעיילי. ואמרו הטבעיי' שבחורף האדם יפה מראה יותר מבשאר עתות השנה, ואולם בבציר יש שפע קנין ועושר וברכה בעולם יותר מבשאר עתות השנה, ומגאו הגרנות בר, והיקבים תירוש יפרוצו. אולם גם על הנפש, על מדותיה ומעלותיה, יפעל הזמן מאוד, הלילה נאותה יותר להתעמקות ולאוקמא גירסא בסייעתא דשמיא, דע"י הדממ' שפולטת אז, מתקשרים החושים טפי בהעניינים, וכמ"ש חז"ל [עירובין ס"ה א'], לא איברא סיהרא אלא לגירסא—ואמרי' [בי"ד רמ"ו סכ"ג] הרוצה להנצל בלימודו לא יאבד לילה א' בשינה, אבל ע"י השתמשות כלי החושים בלילה, אשר אז יותר נאותים למנוחה, ע"י התיגעו אז בשן, יחלים הגוף ביותר, אבל עתות השחר מבהיקים כברקים, כי הם יותר מסוגלי' להתעופף בחריפות, כמ"ש חז"ל [בעירובין שם] נהירין במעתקך, ה"ל דיממא ניהו אולם גם הגוף בבוקר כארי יקים וכלביא יתנשא, וכמ"ש חז"ל [ב"ב ט"ז ב'] אדלי יומא אדלי קצירא. וכ"כ על המדות יפעל הזמן, הקיץ יותר נועד לשמחה, והחורף יעורר נכאת רוח, בבוקר אדם מסוגל יותר לתת לאיש מאלתו בטוב עין, וכ"כ עוד על דברים במדות יפעלון היום והלילה, וחלקי עתות השנה. (ד) הרבה המאכלות והמשקות, גם הם יפעלו מאוד על ג' אלו. המאכלות הגסות יחזקו הגוף, אבל יעכרו השכל ויטמטמו לבו מכל מדה יקרה, והמאכלות הקלות והדקות, יזקקו השכל ויגבירוהו, אבל גם ידקדקו ויקילו כחות הגוף וכ"כ יש מאכלים ישמו טבעי במדות, ויש אשר יקררהו. ואחז"ל [כתובו' י"ט ב'] הרוצה שתלבין בתו ישקנה חלב. ואמרי [מ"ק ד"ט ב'] בנהיה דרב ביבי דשתיין שכרא, בעיין טפלא

ואמרי

תפארת ישראל

אמרו [יומא ע"ו ב'] חמרי וריחני פקחין. אמרו [הוריות די"ג ב'] כמה דברים שמטמטמין לבו של אדם. ואמרו [פסחים דמ"ב ב'] דבשר שמן [לאפוקי שומן עצמו] ויין ישן מעלי לכולה גופא. אולם כ"ז שיפעול מזונו של אדם על קניינו ועשרו; שלמה אמר בחכמתו [משלי כ"א י"ז] אוהב יין ושמן לא יעשיר. ואחז"ל [פסחי' קי"ד א'] דאכיל אליתא טשי בעלייתא, דאכיל קיקלא, אקיקלא דמתא שכיב. (ה) הגידול, גם על איזה אופן נתגדל מנעוריו, ובאיזה חברת אנשים יגור כשכבר נתגדל, ג"כ יפעול מאד על ג' אלה. דאם יזרזו כחו מנעוריו, יתחזק הגוף; כמ"ש טוב לגבר ישא עול בנעוריו: וביותר, אם רואה חברת מריעיו שסביבו כולם מתחזקים ומתאמצים לכל מלאכה כבידה וגבורה, ילמד ממעשיהם, ויתחזק ויתגבר גם הוא. וכן הוא בכל חכמה ומדה, אם הדריכוהו מוריו על מי מנוחות, בחכמה ובכל מדה נכונה, ההרגל תהיה לו לשוכנת ולמשענת לטבע שני; וביותר ילמד האדם ממעשה חברת שעשוע נעוריו; שלמה אמר [משלי י"ג פ"כ] הולך את חכמים יחכם; ואמר עוד [משלי כ"ב כ"ה] אל תתרע את בעל אף, פן תאלף אורחותיו. ואמרו [ד"ב כ"א] קנאת סופרים תרבה חכמה; ואמרו [פסחים קי"ב ב'] לא תדור בשכוניה משום דלצני הוו ומשכי לך בליצנותא: ואמרו עוד [באבות פ"ב] איזה דרך ישור לו האדם? והשיבו, שיהיה לו חבר טוב; ואמ. עוד [שם פ"א] יהי ביתך בית ועד לחכמים והוה מתאבק בעפר רגליהם עשה לך רב, וקנה לך חבר; וכן הוא אומר [תהלים קי"ט] חבר אני לכל אשר יראוך. וכן בכל מדה ומדה בין נדיבים תתנדב נפש האדם, ובין רעים תשחת נפשו בו. אולם גם בעושר גם בקניינים תולה הדבר בחברת האנשים אשר יגור ביניהם ויתעסק עמהם, כדכתיב ברבות הטובה רבו אוכליה [קהלת ה' פ"י]; וכן אחז"ל בתר מרי נכסי ליבי משוך [ב"ק צ"ב א']; ולכן הזהירונו חז"ל [פסחים קי"ב א'] הוה מתחבר עם מי שהשעה משחקת לו; וכן אמר החכם, שהעני בין העשירים הוא עשיר יותר מהעשיר בין העניים, שזה אינו מספיק להתעשר וזה אינו מספיק להתעני; — וכן כתיב איש את רעהו יעזורו ולאחיו יאמר חזק [ישעיה מ"א ז']. (ו) המלאכה והעסק או הפקודה [אמט בל"א] אשר בה ישתמש האדם בעולמו, גם הוא יפעול הרבה על ב' אלה. כל מלאכה כבידה וגסה, תשנה כח הגוף ותחזיקו, אבל תחליש ותדקדק גם כח הנפש. וכל עוד יותר שיתעסק אדם במושכלות יחודים, כל עוד יותר יתחדד שכלו ויגבר, אבל ביותר יחליש גופו; וכמ"ש חז"ל [ב"מ פ"ד א'] דלהכי נקראת תורה תושיה שמתשת כחו של אדם; וכן אמרינן [בר"ה ט"ו א'] כמאן מצלינן שאדנא אקרירי ומריעי, דהיינו ת"ח. ולא די שבניין גופם רפוי, כ"א גם במראה פניהם ניכרים עבדי המלך, מדנושאין שעול הזהב על צוארם תמיד, לכן צפד עורם על בשרם, יבש כעץ; וכדאמרינן [תענית ד"ז א'], אי הוה שני הוה גמירי טפי; וה"נ אמרינן [גיטין דמ"א א'] משום דאמי שפיר נאה הוא, אמר שמעתתא דלא שפירן. [ואם נ"ל מה דאמרינן [ע"ז דס"ג ב'] פתיא אוכמ' מני ומנך שפסיים במעשה, וה' אמרי' [מגילה י"ד ב']; לא מדי לנמתו בדיוקנו לאחר שכי, רק לשבחו, מדאיך נאה בגוף להכי נאה נבשך בחכמה. תהו שלש' הכ' אל שלוחי שסתור' [והו תכבס] שמופתי השמש של עיניה, הי' ש"הק]. — אולם אעפ"כ, מדהם תמיד שמחים בעמלם, לכן הנשמה הבריא' והיפה אשר תקונן בגוף הרעוע והרפוי, תליץ מתרכיה ביפיה והדרה, ולכן פניהם צהובות תמיד, ועיניהם יזהירו ויברק שמחה כשלהבתיה; וכדאמרינן [נדרים מ"ט ב'] דר"י היו פניו צהובות, ואמר למטרונית', שהוא מדכתיב חכמת אדם תאיר פניו [ובזה מתורץ דלא תקשה סוגי' דתענית ונדרים אהדדי]. אולם לא לבד בתורה הוא כן, כ"א בכל מתעסקי בחכמה, בכולן הגוף מתרופף והנפש מתחזקת, בזמן שתלאה זו הרבה זו; וביותר ניכר זה בשקדנים, שאין מתמעטי' במלאכתם ועסקם אנה ואנה; בכל עסק ועסק של אדם יתפעל הגוף ותם הנפש, בחיזוק או ברפיון, הכל לפי המלאכה, והכל לפי העסק. ואפילו על המדות יפעול עסקו של אדם; כנראה בכל העוסק במלאכה דקה ונקייה. יהיה גם הרגשתו דקה, כמנגן וצייר וכדומה, טבעו רך ורחמני, וכדאשכחן באלישע הנביא שאמר קחו לי מנגן [מלכים ב' ג' פט"ו]. שע"י הניגון נחה רוחו; משא"כ טבח, ציד, ואיש מלחמה, טבעם אכזרי מדעוסקי' במלאכה אכזרי, וכדאמרינן [במתניתין] רוב טבחים שותפו של עמלק, ר"ל אכזרי'; ורוב ספנים חסידים. וכן כל עוסקי בעבודה גסה ועבה, שתגשם ותתעבה

הרגשתו

תפארת ישראל

שרגשתו ושכלו וכל כחות נפשו. אלה הם הסבות הגלויות המכריחות, אשר ע פיהן ישתובב מעמד האדם בגופו ובממונו ובנפשו להרע או להטיב, לפי רבוי הסבות אלה ולפי התחלפותן זו מזו, דלפעמים ילחמו הסבות אלה נגד אלה, יוכרע הדבר אחר רבים להטות, וכל זה נקרא מזל הגלוי. ועדיין יש לשאל, למה נברא נפש אדם זה מאבות אלה ועם סבות אלה שיועילו לטובתו, ונפש אדם אחר עם סבות הפוכות מאלה? גם לזה יש סבה, אבל נעלמה מעין כל חי, בלתי לה' לבדו — וכמו שא' חז"ל בנדה [דט"ז ב'], שהקב"ה גוזר על הטפה מה יהא עליה גבור או חלש, חכם או טפש, עשיר או עני, והוא הנקרא [בעשטימונג], שהוחלט על האדם קודם יצירתו, מעמדו באלה מטעם כמוס ונעלם, וכמ"ד [ברכות ל"ג] הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, וכמו שאין לשאל להבורא ב"ה למה ברא לזה כהן ולזה לוי, לזה איש ולזה אשה, לזה ישראל ולזה נכרי עכו"ם. לזה פיל וארי חזק, ולזה זבוב ותולעת חלש ודל, כ"כ לא נוכל לשאול אותו למה ברא זה עם סבות לטובתו וזה עם סבות לרעתו?—בלתי שפק הכל בתבונה ודעת כדי שישיג השלמתו, זה באופן זה וזה באופן זה, אשר בלתי ספק כך מחוייב ומוכרח הי' שיהיה נברא כך, רק שלפי קט שכלינו לא נשיג הטעם, והוא הנקרא מזל הנעלם. אמנם יש אשר רצו להכניס בין מזל הגלוי למזל הנעלם שזכרנו, עוד דבר אחר ממוצע, ורצו להשיב על שאלתינו הנ"ל, למה נברא אדם זה עם סבות אלה, והאחר עם הפוכן? וישיבו אותנו דבר, בעל כרחך יהיה כך, מפני שאדם זה נולד בשעת ששבתאי או מאדים או צורת כוכבים אחר עולה, המורה השחתה ובלייה, והאחר נולד בשעה שנוגה או צדק או צורה כוכבית אחר עולה, שמורים על הצלחה ושמחה, ולפי דעת זו, כל מקריותינו תולים, בכוכבים ובמעמדם, איך שהשליכו נגד קרני אורם מבטן ולידה ומהריון, — וגם כל התחלת מלאכה ועסק, הצלחה או לא, רצו בעלי דעת זו לתלות בגלוי שחבות אלה, — וכל זה הבל תעתועים אין בו ממש כלל, רק כריר חלומות בטף ההמון, שחבלים תמיד בדבר שאין השכל תופסו, — וקרא צווח לא תעוננו [עי' סנהדרין ס"ו א'], תמים תהיה עם ד' אלקיך. — וכן אמת שכבר נראה לפי השקפה הראשונה, שקצת דברי חז"ל נוטי' לדעת זה, כדאמרינן [נדרים דל"ב א'] מה דעתך דקאים צדק במערב, הא מהדרנא לי' ומוקמינא לי' במזרח, וכן אמרו [שבת קנ"ו א'] מזל יום גורם, מזל שעה גורם, האי מאן דבצדק, האי מאן דבמאדים, וזה הכריע לב כמה גדולי ישראל תופשי התורה, לחשוב הדברים כפשוטן. אבל ח"ו שנתפוס דברי רבותינו בזה כפשוטן, דאחר אשר קדשנו הקב"ה במצותיו וצונו לא תעוננו, לומר עונה זו יפה לזה ועונה זו יפה לזו ורעה לזו [סנהדרין ס"ה א'], על כרחך שאין אנו תלויין לא בזמן ולא בכוכב ולא בשום דבר, רק ברצון אבינו שבשמים לבדו. וגם למה נדחוק את עצמינו להוציא הך מלתא דסנהדרין הנ"ל מפשטות' ושיא שמעתתא, ולא נימא דהך אגדתות [דשבת ונדרים הנ"ל] אינן כפשוטן רק כשאר אגדות קדושות שבש"ס, מלובש בהן בחכמת אלעגארי סודות קדושות והעלומות הכמוסה [וכבר ידעת מ"ש הרמב"ן בספרו מאמר השכל [דס"ז בד"ס וראיתי להזכירך באזהרה גדולה וכו'] שמי שיאמין שהאגדות שבש"ס כן כפשוטן הוא סכל גמור ואפוס השכל]. גם בלא זה לא הועילו כלום בתשובתם הנ"ל, דעדיין יש לשאל, ולמה נברא אדם זה בשעה עלות כוכב זה, וזה בשעת רעהו? ועל כרחך ישיבו כמונו כי כך עלה במחשבה לפניו יתברך, כמו שהשיב הקב"ה למשרע"ה כשראה מיתת ר"ע [מנחות דכ"ט ב'], ואם כן מה ולמה לנו להכניס ממשלת עבד מעבדיו ית' בינינו לבין השגחת אלהינו עלינו ועל כל ברואיו? ומה לנו לצמצם כחו של יוצר בראשית, לומר ששעה זאת לא יברא רק גבורים עשירים וחכמים ומוצלחים, ובשעה זאת יברא רק אינן מוצלחים? כל זה הוא דבר שאין בו טעם וריח, ויש בזה ג"כ אביזרא דע"ז, דע"י מחשבה זו הקטירו האומות הראשונות להכוכבים והצורות, בחשבם עוד יותר שהם בעלי רצון להשפיע ולמנוע השפעתם מבני אדם, אבל אנחנו יונקי שדי התורה אשר עליה הורגנו כל היום, אם יקרה ג"כ דבר בעולם שנוחס עד סבות הגלויות שזכרנו, כשלא נשיג איך השתובב להיות כך וכך, לא נתלהו לא בקרני פרה, ולא בזנב כסיל וכימה, רק נניח לכסיל להתלות בכסיל, ואנו ליה עינינו ועינינו ליה. במנהיג העליון יתש"י. ואחר איזה שנים שכתבתי זה, מצאתי דאתי לידי ספר אגרת הרמב"ם,

יראיתי

וראיתי בתשובה שהשיב שם בסוף הספר לחכמי מרסעליא ששאלוהו בדבר זה, והשיב כדעתים בארוכות: וע"ש במ"ש בד"ה ואני יודע שתתפשו ותמאלו וכו' מחכמי אמת רבותינו ז"ל בתלמוד ובמשנה שדבריהם מראין וכו' אל יקשה זה בעיניכם וכו', יע"ש. ולפע"ד באו בני אדם למחשבה נפסדה זאת, ע"י שראו שהחמה והלבנה [ואולי גם שאר כוכבי לכת שקשורים יחד בתקופת חמה שלנו, הוא שנקרא [זאננען זיסטעם]] יפעלו הרבה על הארץ אם לזול אם ליוקר, לשובע ולרזון, לבריאות ולחולי: אשר זה אמת מוחלט, שבעבור קורבתם אלינו יפעלו הרבה על אוירינו, בחמימות ובקרירות יבשות ורטיבות, אשר הם סבות באמת לשובע ולבריאות ולהפוכן; וכן הן סבה א' או ב' מסבות הגליות שזכרנו למעלה. [אב"י עי' כוזרי מ"א ס' ע"ז שכתב ממש כע"ר אאמ"ו שליט"א] אולם אלה חשבו ויעשו גם הם בחרטומים בכל הגוים הקודמין, באמרם כי רם ונשגב ד' מהביט על האדם השפל והדל השוכן בעמק; לכן העמידו לנו את הכוכבים במשמרותם ופקודתם, שהם ישגיחו עלינו כשהן בעלייתם ייטיבו לנו, וכשהן בירידתם ירעו ולא ייטיבו. אולם כל זה אין לו מציאות כלל וכלל רק בכח המדמה התולה על בלי מה בקורי עכביש הבל הבלים, כי לד' הארץ ומלואה תבל ויושבי בה.

ואולם רק באויר [אטמאספערא] יש יחוס להארץ עם [הפלאנעטען] הסמוכים לה; אבל במקריות יחידיות של אדם, בחכמה ועושר וחוזק וכדומה, שאין להם יחוס כלל עם האויר, אין לאלה משרתי העולם שום כח ואומץ עלינו; כי רק ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה [משלי ב' ו']; ורק ברכת ה' תעשיר [משלי י' כ"ב]; ורק ה' יתן כח לעשות חיל [דברים ח' י"ח]. זהו דעתינו בענין המזל, שתוכן כוונתו פנה או סבות. אולם לפעמים ילחמו הסבות זו כנגד זו, דלמשל מחמת סבת אבותיו יחוייב שיהיה חלש ובלתי מוצלח, ומחמת טבע האקלים או הזמן או משאר הסבות יחויב להיפך, אז כל דאלים גבר; — רק ביד האדם לזרז כוחותיו בהשתדלות לכבוש הסבות המניעות, וביותר בשיש סבה שתסייעו כמו שכתבו חז"ל [ילקוט ראה], כי יברכך ה', יכול יהא יושב ובטל, ת"ל בכל אשר תעשה; ואעפ"כ בכל אלה לה' הארץ, ועיניו משוטטות בכל הארץ, וכשהאדם הולך בצדקו, בידו להכריע הכף בהשגחתו ית', אם שיהיה האדם מוצלח חכם ובעל מדות או לא, וכמ"ש חז"ל [מגילה ו' ב'] אבל לאוקמא גרסא סיעתא דשמיא; וכן בחוזק הגוף וכן בעושר, ואפי' שיהיה השתדלותו לטובתו מעט, מלאכתו נעשית ע"י אחרים, כדאמרינן [ברכות דל"ה ב'] וכן כתוב הדר הוא, כן יתן לידידו שנה. ואולם הכרעה זאת מדודה לפי המניעות ורבויים, כמו שהבאנו לעיל מתשובה שהשיב הקב"ה לר"א בן פדת תענית [כ"ה א']; כי כל סבות האלו שזכרנו, הם באמיתיות כחות הטבע, והטבע הוא מטבע של מלך מהמהקב"ה, ולא כל כך בנקלות יפסל המלך המטבע שקבע הוא בעצמו שתהיה עובר לסוחר; אבל תועיל התפלה והבקשה מלפניו ית', לעשות לפעמים מהחמין פושרין, וכמ"ש חז"ל [ספרי, דברים ס' פ"כ] ואתפלל גם בעד אהרן וישמע ד' אלי, מכאן לתפלה שעושה מחצה; ולפעמים לפי מעמד צדקת האדם כי רבה היא, יעשו לו נסים, ויסולקו מלפניו המניעות מכל וכל, והכל לפי רוב המעשה, ולפי רוב המניעות. ואם נשקול בפלס יפה כל הדברים שנאמרים פה בזה, לא ישאר שום רושם קושיא אם נראה צדיק ור"ל רשע וט"ל; — מלבד מה שנוכל לתרץ כשנראה צדיק ור"ל, שהוא לו לנסיון, כמ"ש ד' צדיק יבחן. או שיגולגל לו טובה ע"ז, או שינצל ע"י זאת הצרה מרעה גדולה יותר מזאת; ומלבד כל אלה נוכל לתרץ ג"כ הקושיא כשנראה רשע וט"ל וצדיק ור"ל, שהוא לפי המזלות הנ"ל כמו שביארנו, שאין צדקתו כל כך גדולה שתכריע כל הסבות שהם כנגדו — ודוק היטב. —

עתה נבוא לפרש המשנה, שר"מ אמר שלעולם ילמד אדם אומנות נקייה וקלה, ואע"פ יהיה לו השתדלות נאה להצלחתו; אבל לא יאמין שההשתדלות לבד תצליחהו, רק גם בכוחות הטבע של הענינים תליא מלתא, לכן יאחז זיין הצדקת נגדה, ויתפלל להקב"ה שיסיר מלפניו דבריו המונעים בטבע את הצלחתו ויסייעו ברחמיו וחסדיו להצלחתו; אבל עכ"פ לא יחשוב שעבור תפלתו ישנה הקב"ה כל סדרי הטבע, וטבעי הסבות שזכרנו, ומלבד שזה מזכיר עונותיו של אדם, דזהו בכלל עיון תפלה [בר"ה ט"ז ב'], מלבד זה מסכן לו מחשבה כזאת, שכשיראה שעם כל התאמצתו בתפלה אפ"ה לא נעשה בקשתו,

יוכל

רבי שמעון בן אלעזר אומר(נז) ראית מימיך חיה ועוף שיש להם אומנות, והן מתפרנסין שלא בצער, והלא לא נבראו אלא לשמשני, ואני נבראתי לשמש את קוני אינו דין שאתפרנס שלא בצער. אלא שהרעותי(נח) מעשי(כז) וקפחתי את פרנסתי(סח). אבא גוריין איש צדיין אומר משום אבא גוריא. לא ילמד אדם את בנו חמר(סט), גמל(ע), ספר(עא)(נט), ספן, רועה(עב), והנוני(עג), שאומנותן אומנות לסטים. רבי יהודה אומר משמו, החמרין רובן רשעים(עד)(ס) הגמלין רובן כשרין(עה)(סא) הספנין רובן חסידים(עו)(סב) טוב שברופאים לגיהנם(עז)(סג)

והבשר

תפארת ישראל

יוכל להתרפא חלילה מלהאמין בהשגחתו ית', — לכן הודיעו התנא, אלא הכל לפי מזלו, ר"ל גם השתדלותו גם תפלתו אינן דברים המכריחי' טובתו, כי גבול יש להם, אם ועד כמה יסייעוהו, ולפי מיעוט ורבוי הכבות, לפיכך ישיב גאולתו לטובתו, זאת יקוה בתקותו, וה' הוא נחלתו באמתתו: סז) בחטאי נגד ד': סח) שגם לא השתדלתי כראוי בגופי לטובה שלי. דב' דברים לריכי' לו ביטיב לו בעוה"ז, א' שלא אתחייב לפני המקום ב"ה במעשי, ב' ושאשתדל בכל מה שבכחי להשיג הטובה שגזר הקב"ה עלי, וכמשחז"ל [ילקוט ראה] למען יברך ד', יכול יהא יושב ובטל, ת"ל בכל אשר תעשה: סט) מוליכין תבואות על חמורים, למכור מעיר לעיר: ע) *מוליכי סחורות על גמלים למקום רחוק יותר: עא) *בש"ס גרסי' „קדר", והוא המוליך קדירות למכור מעיר לעיר [וכן מסתבר]: עב) *כולן לסטות, דכשנוספין בדרך רועין בהמתן בשדות אחרים: וכ"כ רועה, זה כל ענייני [ולגרסת הספר דנקט „כפר", והוא שמגלח, גם כן אומנתו לסטית, ליפול לפעמים יותר מהראוי, כראותו שהזמן גורם להתגלח כתספורת בן אלעשה [שבת דף ע' ב']: עג) מלומד באונאה לזייף היין במים וכדומה: עד) מפני לסטות: עה) שפורשין למדברות בין חיות ולסטין, לכן משברין לבן לפני המקום: עו) *מדסכנתן מצויי' יותר מגמלין, ותמיד הם בפחד ורעדה, כי אין ביניהן לבין המות רק קרש דק: עז) *נ"ל דאין מאמר זה נגאי לרופא, רק שבח הרופא המומחה, — והוא על פי מה שמ"כ דבר נחמד, שכשהוציא משרע"ה את ישראל ממצרים, שמעו עמי' ירגזון וגו' ויתמהו מאד על זה האיש משה, כי על ידו נעשו כל הגבורות והנפלאות האלו, ולכן התעורר מלך ערבי א' ושלח צייר מובחר לצייר תמונת המנהיג הגדול הזה ולהביאו אליו. וילך הצייר ולייר תמונתו ויביאה לפני המלך. ויצלח שוב המלך ויביא ויאסף יחדיו כל חכמי חרטים אשר לו, וישאל להם לשפוט על פי פרצוף פניו של משה כפי המצוייר, לדעת תכונת טבעו ומדותיו, ובמה כחו גדול? וישיבו כל החכמים יחדו אל המלך ואמרו, אם נשפט על פי ציור קלסתר פניו של האיש הזה המפורסם לגדול, נאמר להודיעו כי הוא רע מעללים, בגאות וחמדת הממון ובשרירות הלב, ובכל המדות שבעולם שיגנו נפש אדם המעלה. ויקצוף המלך מאוד ויאמר, מזה! הכי תתעללו בי! הלא בכל אלה שמעתי מכל עבר ופינה בהפך מזה האיש הגדול? ויחרדו האנשים מאד, וישיבו את המלך בשפל קול התחנה, ויתנצלו א"ע הצייר והחכמים, כל א' בחסרון ידיעת חבירו, הצייר אמר, אני ציירתיו כהוגן, והחכמים שנו בידיעת', והחכמים

גלט

ר"ע מברטנורה

חמר גמל וספן. כל אלו אומנות לסטות שהולכין בדרכי' נכנסי' ולוקטים ענבים ופירות מן הכרמים. ועוד שנשכרי' לבני אדם ומעבירין על תנאם: רועה. בהמות שלו שמעביר הבהמות לרעות בשדה אחרים: חנוני. מלומד באונאה. להטיל מים. ביין. ולרורות בחיטין. שחייב אדם ללמד את בנו אומנות נקיה:

נשלמה מסכת קידושין:

עיקר תוי"ט

נז) רשב"א כו'. כלומר ר"מ הביא ראיה מן השכר. ורשב"א הביא ראיה מן הפוגע: נח) שהרעותי כו'. פנא' מעוהיכם הטו. גמרא: נט) ספר. בגמ' ובירו' גרס קדר ופרש"י בעלי קרנות: ס) רשעים. מפני לסטיות: סא) כשרים. שפורשין למדברות למקום גדודי חיות ולסטים ויראים לנפשם ומשברים לבן למקום: סב) חסידים. שפורשין למקום הסכנה ותמיד הם ברעדה יותר מן הגמלים: סג) לגיהנם אינו ירא מן החולי ומאכלו מאכל בריאים ואינו משבר לבו למקום ופעמים שהורג נפשות. ויש בידו לרפאות העני ואינו מרפא:

יהבשר

והכשר(עז) **שבטבחים שותפו של עמלק**(עח) **רבי נהוראי אומר מניח אני כל אומניות שבעולם. ואיני מלמד את בני אלא תורה, שאדם אוכל משכרה בעולם הזה והקרן קיימת לעולם הבא, ושאר אומניות אינן כן, כשאדם בא לידי חולי או לידי זקנה או לידי יסורין**(עט)**, ואינו יכול לעסוק במלאכתו, הרי הוא מת ברעב, אבל התורה אינה כן**(פ)**, אלא משמרתו מכל רע**

בנערותו

תפארת ישראל

גללו כל החסרון על הצייר שלא צייר תמונת משה כהוגן. והמלך אשר נכסף לדעת מי מצדיקן ילדק, נסע ברכבו ובפרשיו ויבוא אל תוך מחנה ישראל, ובבואו וישא עיניו וירא את משה איש האלהים מרחוק וימהר ויקח את הציור מתוך חלגו, ויבט והנהו כתמונתו וכצלמו כאשר ציירו הצייר, קולע אל השערה ולא יחטא. ויפג לבו ויפלא ויתמה עד מאוד — זילך ויבא בעצמו אל אהל איש האלהים ויכרע וישתחוה לאפיו, ויספר למשה כל הדברים האלה אשר נעשו — ויאמר עוד, בי אדני איש האלהים, הנה קודם ראותי פניך פני אלהים אמרתי אך אולי הצייר שגה במלאכתו, לבעבור חכמי מפורסמי׳ לבקיאי׳ מאד בחכמת [הפיזיאגנאמי] ואין דוגמתם, אך עתה אחרי ראותי כי תמונתך מכוונת אל הציור אשר הביא הצייר, לא נותר בי כשמה רק לומר כי חכמי בגדו בי, וכי חכמי אליל הם וחכמת מה להם, והם אוכלי שולחני ויתעוני מאז בהבליהם. ויען משה איש אלהים ויאמר, לא כן! גם הצייר, גם חכמיך, נפלאי׳ הם בידיעתם וחכמתם, אולם דע לך! כי לולי הייתי בטבע באמת כפי ששמעת ממדותי, לא טוב אנכי מבול עץ יבש — כי גם ממנו נמנעו ונחשכו כל חסרונות האדם; ואם כן, הכי בעבור זה אהי׳ יקר בעיני אלהים ואדם? אמנם כן ידידי! לא אבוש לומר לך, כי כל החסרונות אשר שפטו עלי חכמיך, כולם קשורים בי בטבע, ואפשר עוד יותר מאשר שפטו חכמיך, ואני בכח אמיץ הנה התחזקתי ורדיתי וכבשתי אותם, עד אשר קניתי לי הפוכם לטבע שני, ולכן ובעבור זה יקרתי והתכבדתי בשמי׳ ממעל ובארץ מתחת. ועל פי זה נבין היטב שבח הרופא ממאמר זה, דמלא קאמ׳ אשר שברופאים כבסיפא בטבחין? ש״מ שהטוב הזה אין כוונתו כשר, רק מי שחושב את עצמו שהוא המומח׳ היותר טוב שברופאי׳, הוא מעותד לגיהנם, דבגאותו זאת סומך על ידיעתו בספק ואינו מתיעץ עם חביריו, כראוי למי אשר בפיו ובקולמסו מונח חיים או מות, וגם ברוב גאונו אינו מסתפק במה יטעהו דמיונו, ואינו חושש לעיין היטב בספרי הרפואות קודם שיתן להחולה סמי רפואה קודם שידע מהן שלא יוכלו להזיקו כראוי, ליגך לאט לאט בענייני סכנת נפשות. וראה שלא אמר התנא, שהוא רשע, או יבא לגיהנם, רק אמר ל„גיהנם", ר״ל יש לו הכנה שיוכל לבא על ידה לגיהנם, אבל כל עוד יותר שיהי׳ לו הכנות לגיהנם כל עוד יגדל שכרו ושבחו כשיכבש הכנותיו: עח) *דמדעוסק כל היום בשפיכת דמים, מתאכזר בטבעו כעמלק שלחם בישראל, לא נחל הרגם גם לא לקחת ממונם, כי מבית הכלא יצאו עם עני ודל, וכי ידע אכזר זה מביזת מצרים ומשלל הים? רק בגאותו ההפקר באכזריות חמה להשחית עם עני ודל. אמנם לא נקט הכא לגיהנם כדנקט ברופא לעיל? דהכא כיון דבטבעו מוכרח נכך מה הית לי׳ למעבד, וגם האכזריות בטבעו, אינו דבר שיכריתו כל כך שיבוא לגיהנם עי״ז כהגאוה של הרופא, אמנם רק שותפו של עמלק היא, וכ״מ להתרחק ולנזוזי מני: עט) היינו לרות הנפש, כדאגה וכעס וכדומה שכולן

בזן

עיקר תוי״ט

כד) והכשר כו׳. ספיקי טריפות באות לידו והם על ממונו ומאכילן. עכ״ל רש״י. ושותפו של עמלק לא מיחת דמה ענין עמלק למאכיל טריפות. ול״נ לפרש טוב שבטבחים הוא אכזרי ומזגו רע והוא שותפו כו׳ האכזרי שזינב כל הנחשלים. ולא היה אומה ולשון שנזדווגו בישראל אחר שיצאו ממצרים והנסים בנפשו להם כי אם עמלק ראשונה. וזה מורה על אכזריות לבו שלא שם אל לבו כל הנסים והנפלאות שנעשו לישראל ובמכות של מצרים במצרים ועל הים. אלא אכזריותו וזדונו הכריעו לכך כמ״ש ולא ירא אלהים: כה) אינה כן. פי׳ אף שבא לידי זקנה או יסורין ואינו יכול לעסוק בה הוא אוכל ממתן שכרה. דכתיב עוד ינובון בשיבה. ונ״ל דממילא דה״ה יסורין דכל שאינו יכול לעסוק בה מ״ל זקנה ומ״ל יסורין:

אחריות

בנערותו, ונותנת לו אחרית(סו) ותקוה בזקנותו(פא). בנערותו מהו אומר וקוי ה' יחליפו כח, בזקנותו מהו אומר, עוד ינובון בשיבה(סז). וכן הוא אומר באברהם אבינו ע"ה, ואברהם זקן, וה' ברך את אברהם בכל(פב). מצינו שקיים (ס"א שעשה) אברהם אבינו את כל התורה כולה עד שלא ניתנה, שנאמר עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמור משמרתי מצותי חקותי ותורותי:

נשלמה מסכת קידושין

תפארת ישראל

חוץ מגופו: פ) ר"ל קיום: פא) כשאינו יכול לעסוק בה מחמת זקנה או יסורין הלילה אוכל משכר יגיעתו בה בנערותו, כדכתיב עוד ינובון בשיבה, דשנים ורעננים יהיו, להגיד כי ישר ה': פב) *ולא תקשה, מאי ראי' מאברהם, הרי לא היה תורה עדיין בימיו? על זה משיב מצינו וכו'.

נשלמה מסכת קידושין:

עיקר תוי"ט

סו) אחרית. הוא מענין אחריות שפירושו מיטב וכן מכייס דשנים ורעננים יהיו: סז) בשיבה. ל' רש"י זקנתו למות. ויחיד שכן לעת שיבתן דשנים ורעננים יהיו:

סליקא לה מסכת קידושין וסדר נשים בסייעתא דשמיא.

בריך רחמנא דסייען עד כאן וב"ה ל"א ו"ע:

בעה"י

אבי עזר

הקיצור מחבורי על שו"ע אבן העזר שחנני אבינו שבשמים בו, וברוב העינים קב"ה האיר עיני מספר בית ישראל מאאמו"ר הגאון ע"ר זצוק"ל, שנשרף בעו"ה, גם נכלל בו טובא מבני בכורי זצוק"ל שהניח אחריו שמנה ספרים ולא הגיע להשלים שנת כ"ו, ובדיל מהם לחיים, כמה חדושים נכללו בו מבני הגאון אבד"ק דעסויא והמדינה יע"א, וזה הספר ת"ל מרגניתא דלית כמוהו, דכולל כל הדינים המצויין דנהיגן בזה"ז, מאה"ע, והכל בקיצור נמרץ, וכ"כ טעמם בקצרה ותוספת שחנני יוצר הכל ב"ה וב"ש. נאום גדליה ליפשיץ.

והועתק

ע"י חלא בר המרא, ואהני לי ת"ל קמרא, דע"ר הגאון הצדיק זצוק"ל זכותי' נקי בעמרא, דמשלחן גבוה קאזכינא למנחת דל הנקרא עץ אבו"ת, ר"ת אמר בנו ותלמידו. ושמא דמרי ע"ר עלואי, זכותו יעמד לי ולזרעי ולז"ז ע"ע א"ס:

שנת תקפ"ז בעוד לא שלמה שנת העדר הצדיק אשר עלה אל אלהים ט"ב אדר ראשון בשנת תקפ"ו כהן הגדול לפ"ק

(כך כתב הצדיק כמתנבא בעצמו הפרט בצוואתו האחרונה בשנת העדרו):

דברי השותה בצמא דבריו הקדושים

הק' ישראל ליפשיץ.

נדפס פעם ראשונה בדאנציג בשנת אהב יקרה מפנינים לפ"ק

וילנא

הקדמה כוללת

ופתיחה מהגאון הגדול המחבר רשבבה"ג זצוק"ל

על כל חבוריו בנגלה ובנסתר אשר הניח אחריו ברכה

אודה ה' כי טוב כל"ח, כי בחסדו תמיד נחני מבטן בחסד חנם, וכן בימי עניי מאשפות הרמני וגדלני יותר ויותר מערכי בנפלאות עד אין מספר, ועל כולם עלי להודות לשמו יתברך שהנחני ונתני בתורת אמת, כי בה חפצתי מעודי, גם אז בשבתי בצל אאמ"ו ע"ר הגאון הגדול זצוק"ל, ואמי ע"ר הרבנית הצדיקת ע"ה. וגם אח"כ כאשר אבינו שבשמים הושבני בראש בכמה קהלות קדושות, תמיד זאת מגמתי, כי אמרתי אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו, ותורת אמת היתה בפיהו. והנה כבר נטו לי צללי ערב, וטרם לכתי להר המור, עלי להקריב תודה לאבינו שבשמים, אשר עד הנה עזרני בנפלאות עד אין מספר, עד שהגעתי ת"ל לגבורות, ולו דומיה תהלה. והנה חנני ה' בספר זה כל בו הכולל י"ז ספרים [על תנ"ך, וש"ס וד' ש"ע, וסתרי תורה, וסוד העיבור, ותורת ביהמ"ק וכו']. ונכלל בו הרבה מאאמ"ו ע"ר זצוק"ל ומבני בכורי הגאון מהו' אליעזר זצוק"ל, ובדיל מהם בני הגאון המפורסם אבד"ק דעסויא והמדינה, הקב"ה יאריך ימיו על ממלכתו, הוא ובניו בקרב ישראל א"ס, ות"ל יפה כח וכו' בתורה ובחכמה ואודה ה' שנתקיים לי בו ישמח אב בי"ת ותגל אמו, היא אשתי זוגתי הרבנית קילא ע"ה, בפרי בטנה, אלה דברי חדל אשים המכיר מקומו, והסד קוט, לנכה לבב

גדלי' ליפשיץ

הצופה לעבוד אבינו שבשמים בלתי ממשלת
זרים, להיות יציאתי כביאתי — א"ס.

ס"א לשו"ת רש"ל גם בהשה שאינה יכולה לשהר לבעלה, אסור לגרשה בע"כ. משא"כ לשו"ת מהרח"ש סל"ג ושו"ת מים עמוקים סל"ב, ושו"ת פלישת בית יהודא, כל שאינו יכול לדור עמה שרי לגרשה בע"כ, דבכה"ג לא גזר בחרגמ"ה [אבו"ת ועיין לקמן סי' קס"ו]. וכ"כ נלפע"ד, דהא באים כשאין לו גבורת אנשים כופין לו לגרשה כסקנ"ד אף דבאים בעינן רצונו מדאורייתא, מכ"ש באשה, דא"ל רצונה רק מחרגמ"ה, אבו"ת כאן הבן שואל והתלמיד מקשה לדעת דהא דבאים בעינן רצונו מדאוריי', שכ"פ כשיכפוהו עד שיאמר רוצה אני, מתשב כרצונו [כב"ב דמ"ת א']? ולכאורי' נראה דכוונת ע"ר הג"זצוקל דה"נ בהאש' כופין אותה עד שתאמר רוצה אני. אמנם יותר נראה דר"ל אם באים דבעינן רצונו מדאורייתא, אפ"ה שרו לכופו עד שיתרצה, מכ"ש באשה שא"ל רצונה רק מתדר"ג מכ"ש דמותר לכופה בקבלה. וגם בלא זה לא גרע איש מאשה כיון דלאים אית ליה לערא טפי, דלא ולמד מי שוכר את מי [כתובות דס"ד ב'] ודוחק לומר דהתם מתחילת נשואין היה בקדושי טעות כשל"ם, ואפילו באירע לו אח"כ, שכ"פ אי"ל מזלה גרם דאין איש שדה של אשה, כתוס' פ"ז דכתובות. משא"כ הכא שמא מזלו גרם שאינה יכולה לשהר? שכ"פ נ"ל דלענין למונעו ממלות פ"ו לא תלה במזל [אבו"ת והי"לסק מכתובות ד"ב ע"ב דשלא בשעת וסתה נמי אמרי' נסתחפ' שדהו, וכיון דיכול לגרשה כיהך יעלה לה מזונות שלא נתחייב לה עדיין? י"ל התם לא מתבטל לגמרי מפ"ור, משא"כ הכא] וכן כ' האמ"ו כגאון בתשובת אור ישראל זצוק"ל, בהך דדש מבפנים וזורה מבחוץ [בהסי' כ"ג ס"ה] דאסור לשמש עמה מדהו"ל כמעשה ער ואונן, כתב שם וז"ל, דאף את"ל דהדרגמ"ה גם במקום מצוה, שכ"פ במקום עבירה לא גזר. ע"כ דברי ע"ר האמ"ו זצוק"ל. ומה"ט הסכים בכפר בית ישראל נ"ב ססקנ"ד, דגם בשהה עשר שנים ולא ילדה, דבשלא הפילה, מגרשה בע"כ [דא"א שמא עון ח"ל גרמה כפ"ו דיבמות דס"ד, בסופו נעלות] דלא גזר במקום שבה דפ"ור, כספ"ח דפסחים, דעשה דפ"ור עדיפי כעשה דרבים כתו' שם דפ"ח ע"ב, בכ' דמה"ט כופין בהאי עבד לשחררו ולעבור בעשה דלעולם בהם תעבודו אא"כ בשעת הגזירה כתוס' ספ"ג דב"ב, או בשעת רעבון דליכא עשה דפ"ור, כתענית פ"א די"א, דבשני אלו ליכא עשה דפו"ר שכת"ד האמ"ו ע"ר זצוק"ל. ומכ"ש בהשעותו במום שנודר לה מקודם כב"ש פסקי"ז, ואף בשתק כמה שנים ואח"כ נוח, אי"ל חזקה א"א שותה בכוס הלא אם כן בדקה כפ"ו דכתיבות דע"ה, שכ"פ במום שאפשר לה להעליס, מגרשה בע"כ. וגם לשו"ת רדב"ז ח"ב, ושו"ת רבב"א ח"ג סתכ"ו, אפילו בנשואי טעות ליכא הרגמ"ה. וכ"ל דה"ט דגם גט חומרא בעלמא ככל"ס, וגם נ"ל דכיון דכתובה הוא מטעם שלא תהא קלה בעיניו להוציאה כפ"ג דכתובות דל"ט, א"כ לא מבעי' לכתובה דרבנן, דוודאי פטור מספק, [וכרש"י כתובות פ"ז דע"ז, במאי דקאמר התם לא תימא דל"ב בקדשה על תנאי וכנסה סתם, אחולו אחלי' לתנאי, וגם בכתובה חייב, אלא רק לגבי גט אמרי' הכי, מטעם דאין אדם עושה בעילתו בעילה זנות. אבל כתובה פטור. והי"ל הדי בשהה עמה בלא כתובה, נמי הוה כבעילת זנות, כרפ"ה דכתובות והלכה כר"מ בגזירותיו? דהכא הוה כהתנה עמה, דכשאינו כתנאו יגרשנה, וכשהתרצה לזה, תו אינו כגזירת כתובה שלא תהא קלה בעיניו להוציאה שלא מדעתה [אבו"ת הקושיא היא קו' הר"ן שם בכתובות דע"ג, ותירץ וז"ל דהכא לאו ב"ז ממש אלא לומר דה"א עושה בכ"ז. ונפלע"ד דהאי מלת הכא דנקט הר"ן ל"ד, ור"ל דקאי אהאי דפותת, דהתם בהמת לאו ב"ז ממש הוי דאפילו פיחת לריכה שכ'פ גט, וא'כ ע"כ לאו ב"ז ממש הוא אמנם ל"מ נ ל דבל"ז ל"ק קו' הר"ן, דזיל בתר טעמא למה אמרו כל הפוחת וכו' הר"ז בעילת זנות, כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה, והכא כיון דהתנה שכשאינה כתנאו יגרשנה, א"כ תהא קלה וקלה בעיניו להוציא' דהרי כך התנה ונתרלית ושיא אונאתו ורמאתו], הנה אפילו מה שהכניסה נהי דלכאורה א"י לפטור עצמו בשבועת אין לי, כבע"ח דעלמא [בח"מ סי' נ"ט] דהכא מ"מ כן מסרה לו, שכשלא יהיה לו, לא יוכל לגרש' שכ"פ בא"ת לו לדור עמה, אפשר הני בחרס דאין לו. דלא דמי לב"ח דמשביעין וכנ"ל, דהא לפטור אין משביעין בטענת שמא. רק בחיוב וודאי וספק פטור, [כח"מ סע"ה ס"ט], א"כ דוקא ב"ח שם סנ"ט משביעין משום דחיוב וודאי, וס' בפטור אם יש לו או לא, ותדע משבועת פועל, דאינו רק להפיס דעתו של ב"ה כפ"ו דשבועו' דמ"ה, דמשמע דלולא כן, כיון דב"ה טרוד בפועליו, אין משביעין בשמ' אפילו לגבות היה גובה בל"ג, כיון דחייב וודאי וספק בפטור, משא"כ במגרשת מדינא ס' בחיוב. מדקיי"ל דיש לבעל פירות עד שעת נתינ' כבקמ"א סנ"ט, אף בנתן עיניו לגרשה, דזמן בנם הוא רק משום בת אחותו ולא משום פירות כסקכ"ז. א"כ החיוב ספק דשמא תמות קודם גט וירשנה. [אבו"ת כוונת ע"ר הג"זצוקל דבשלמא אי מטעם שנתן עיניו לגרשה

נגרשה אין לבעל פירות, א"כ אז מתחיל היובו, ולאחר הגט כשמסופקים אם יש לו או לא, הו"ל ספק בפטור, משא"כ כיש לו פירות עד שעת נתינ', א"כ בשעת התשלומין מתחיל הספק ולהכי הו"ל ספק היובו, וכדמסיק שמא תמות וירשנה]. ולא"ל מסייע לה חזקת חי, גם בחזקה העשוי להשתנות כפ"ב דגיטין מ"ג, ליתן הגט ע"י שליח בחזקת חי, אא"כ באיתרע, כמש ספ"ז בשמת וא"י אם מיתה קודם לגט, הו"ל ספק? עכ"פ בהמירה באונס נהי דלא הפסידה כתובה בלא התראה כסקט"ו, וגם שריא לבעלה ישראל כהנושה בי"ד סקנ"ז, דגם ביהרג ואל יעבר, בעבר הו"ל כאונס, עכ"פ הו"ל כעוברת על דת, דמצוה לגרשה, אף כשאין לו לשלם כתובה כשו"ת אא"ז מהר"ם פאדווי ותה"ד סרמ"ב, [ויהלם לה כשיהיה לו]: ולישבו"י ח"א סק"כ] בשרי לגרשה בע"כ, א"ל לשאול לה כנוסח סדר גיטין, רק ילך המסדר והבעל והסופר והעדי' עם הגט לחדרה, ויזרק לה הבעל הגט תוך ד"א שלה, ולומר בזריקה ה"ז גיטך, ובו תהא מגורשת ממני ומותרת לכל אדם, דמ"ש ואת לא תעביד עובדא עד דמטי גיטא לידה, כסקל"ע סי"ה, זהו להסרה ולא לאסרו: אק"ל כיון דליטא אשה על אשתו, או לגרש אשתו בע"כ, שניהם מחדרגמ"ה, הרי מוטב ליטא אחרת, דנאסר רק מלד גוף אחר, ולא עשה מעשה בגוף האוסר, וכסברת רבי לענין כסוי דם פ"ו דחולין, דשותם גבי כסוי דם שחיטה שא"ר ל"ש שחיטה, ולענין או"ב שתם להיפך, וע"כ ה"ט לחלק בכה"ג דבאו"ב קילא שחיטה שא"ר, שאינו בגוף הנדון ונקטינן לה כרבוי' [אבו"ת ק"ל פרי בש"ס חולין דפ"ה פ"א קא' דטעמי' משום דהכא מסתבר קראי כר"מ והכא מסתבר קראי כר"ש? ולפע"ד דנתכוון ע"ר הגאון זצוק"ל למה דקא' התם פ"ב לא לכל א"ר כר"מ דמודה ר' דוולד טעון שחיטה, וק' דמ"של וע"כ משום דבאו"ב אנו דנין על או"ב שאינו מגוף אחר, משא"כ ויוב שחיטת הוולד מנ"ע והו"ק! [אמנם אי"ל דאך דלגבי דידי' הא עדיף עכ"פ כדי לבטל האשה שיאה, מלמעבד אסורא להכשא לאיש שיש לו אשה, והוא בין כך וכך מוכרח לעבור על חר"ג, אומרים לו לאדם חטא לגרשה בע"כ כדי שיזכה חבירך היכא דלא פשע כהו' [ערובין ד"ק ע"א ד"ה מתן וכ"כ שם דל"ב]? ז"א דבדידה ליכא אסורא כלל, כמ"ש אאמ"ו הגאון זצוק"ל דאשכנזי' מותרת להנשא לספרדי שיש לו כבר אשה אחרת דשכיבתה אוסרתה ולא שכיבת אהותה [כיבמות פ"י דל"ה ורפי"א]? וג"ל דהתם בכסוי דם לאו היינו טעמא, רק משום דבאותו ואת בנו לעשות מעשה בידי' המור טפי משב ואל תעשה דכסוי דם, משא"כ הכא ליכא אהרת, איסור הנמשך הוא והמיר טפי מלגרשה בע"כ, דלא עביד אסור רק פעם א'] עכ"פ ק"ל במומרת למה מזכה לה גט כש"י, הרי בעל לאו בר מעביד שליח לקבלה כרפ"ו דגיטין? ולא"ל זכות הוא לה להתיר', וזכין לאדם שלא מדעתה, וכשפט"ו דיבמות, במזכה גיטה במקום יבם, הרי הכא שמא להובה [דבהפקירא ניחא לה] דמים גנובים ימתקו כסנהדרין דכ"ו דחשוד לעריות פסול גם לעיולי מה"ט, וכגירסת הרי"ף? ותו הרי בל"ז סותר סוגי' דסנהדרין לספי"א דנדרי' דבהזהיר הנחשד לבעל מלהכל מה דאכל חוי', אשתו שרי', דהיא עבד אסורא ניחא ליה דלימות, וכקושית ב"ש סמ"ב סקכ"א? ול"כ דל"ק, דזהו ס' אם רוב בני אדם חושבין כן להשב מים גנובים או לא, א"כ בסנהדרין דלעיולי מסייע חזקת פנויי', וסוף נדרים מסייעה חזקת היתר לבעל, והרי ה"כ מהנגד חזקת ה"א? [אבו"ת ק"ל א"כ לר' מאיר [גיטין רי"ג ע"א] דקאמר תוב הוא לעבד שיצא לחירות, דנאסר בשפחה כנענית, ולמאי והרי מים גנובים ימתקו ויזנה א"כ באיסור? ולא"ל דהתם נמי מכת כפיקא מוקמי' ליה אחזקה קמייתא. דנהוי עבד כדהוי מעיקרא, או דמה"ע באמת מסיים הש"ס שם זילא ליה שכיחא ליה, ור"ל דאי לאו טעמא דשכיחא ליה, בטעמא דפריצה ליה לאוד לא הוי סגי, דמים גנובים ימתקו, משא"כ כשיתהרר תפרש ממנו ולא תהי' שכיחא ליה, עכ"פ לרבנן התם דס"ל זכות הוא לעבד, ואע"ג דעבדא בהפקירא ניחא ליה כמו שכ' התם הש"ס [כתובו' די"א א'] קי' ע"כ צ"ל כתו' בם, דהא שיפקיע עצמו משיעבוד נה"ל טפי מהפקירי', וק' א"כ מאי האי דמהדרי ליה לרבנן, הרי אתה מתילו בבת הורין הו"ל הרי מפקיעו משיעבוד? ודוחק לומר דלדבריו דר"א מהדרו דטפי הו"ל טעמייהו באמת? וגם ר"מ לא קאמר רק בהפקירא ניחא ליה טפי מבת חורין, ואין זה טעם האמת, רק דטעמי' דהפקירא ניחא ליה טפי מהפקעת השעבוד? ועיקר פלוגתתם תלי מהספר? וע"כ צ"ל דכוונת תו' דרבנן ס"ל דע"י שמשועבד רשות אחרים עליו ולא יוכל לזנות עמה כל זמן שירצה, משא"כ כשיתהרר יזנה עמה באין מוחה ואף שיהי' אז באיסור, ואפ"ה מים גנובים ימתקו, וקשה הרי לפי דברי אאמ"ו הגאון זצוק"ל מים גנובים ימתקו ל"א רק מכח כפיקא, והיכא מכח כפיקא נפיק לי' מרשות הרב? ול"מ לדידי ק' טפי דמה התם בשילהי נדרים ידע נואף דאתרנת אתתא, אפ"ה ל"א מים גנובים ימתקו, מכ"ש בהך דסנהדרין למשהד לעיולי, דלא ידע דאתרנה ליה, וכדאמרי' בשבת מאן יימר דמיזדקק ליה הכא, [שם דמ"ו ע"ב], ואע"ג דלעבירה דאלימא יצרא טפי ל"א מאן יימר [כתובות דל"ו ע"ב] דפריצא שכיחא, עכ"פ עדיפא מהך דנדרים שוודאי נתרנית וכו'. ול"מ מזקוקין הנורא דא"מ הגאון הלדיק הכ"מ כו"א, דבכל דוכתי אמרינן גנובים ימתקו, רק בהך דנדרים ל"א כן, משום דבעל לא ידע מני' כלל, כדמוכח התם דארכוסי כוי מרכס, ואי איתא דמים גנובים ימתקו ליה, לא הוה גלי לי' נפשי' דדלמא לא יאכל בל"ז, משא"כ השתא דידע מיני' בעל, אשה בעלה משמרה, [כתו' נדרים דפ"א א'] ואי"ל אין אפוטרופס לעריות [כנדה ד"ל ע"ב], דשאני הכא דהבעל שומרה, לכן לא אסר כנלפע"ד.

שאלפע"ד שמוע כמוני. או נ"ל, דדוקא בעיולי, דוודאי אמה בעבירות, וכיון דככל פעם פעמא דאיסורא, אמרינן גבי' מים גנובים ימתקו, משא"כ בהך דנדרים דס' אס עביד איסור' כלל, דמי לקטן שמטבילין אותו [ככתובי' ד"א], וכיון דלא פעים טעמא דאיסורא לא אמרינן נמי גבי' ניס גנובים ימתקו, כמו דלא אמרינן גבי' נהפקירא ניחא ליה מה"ס; וכ"כ בעבד נר"ת בגיטין הנ"ל אכתי לא פעם טעם דאיסורא ודוק. וכדבן ס"ל כיון דהפתא מורגל בזנות כטעים טעם איסורא דמי ותוס' סוף נדרים תרלו דנוסף א"י דמים גנובים ימתקו, ודבריהם מוטיס דא"כ בעיולי נמי נהמכי' מה"ע? לולי שנאמר דטוותם כדברינו. ועכ"פ ק' קו' ע"ר זלוק"ל במומרת שנשאת כבר לעכו"ם בטעמה טעם איסור ק'?]. וכ"ל דעק"ל מ"ם ממומר ססק"מ, שיעשה מספק שליח לקבלה ואח"כ שליח להולכה ולא להיפך, דשמא חוב הוא לה, ויהיה קרח מכאן ומכאן, דהרי ביטול שליחו' קמא, וק"ל הרי דמספקא ליה אי אמרי' דלעביד בעל שליח לקבלה או לא? הע"כ רק הסם להתירה מספקא לי' הכי; משא"כ הכא, דאינו להתירה כרפ"ו דגיטין, רק להתיר לבעל, דלא תלי' בדעתה, דהא הסה מתגרשת מדאורייתא, גם שלא מדעת. אמנם א"כ ק"ל בנשתטית, שהוא להתירו, למה לריך הסכמה ממאה ס"ח מסלם מדיות? ואת"ל דנהי דא"ל רלונה, עכ"פ לריך דעתה, תדע, מדכתן גט בידה כשהיא ישנה אינה מגורשת כפ"ח דגיטין מ"ב, עכ"פ לס"ות נ"ל בנשתטית להשליש גיטה וכתובה ביד אחר, ולתן לה מזונות, ולשמרה מהפקר, וכשאין לו יקנה ספק כתובתה בטובת הנאה, ולהשליש דמי קניין ביד אחר; הו"לל מלא"י לדור עמה שרי לגרשה בע"כ כמש"ל דק"ו באין לו גבורת אנשים, דגם לבעל כופין אף דבעינן רלונו מדאורייתא, א"כ לא עדיפא מסאר בע"ח דסגי בשבועה אין לו כה"מ סל"ט ול"ע [אב"ות לולא מסתפינא הייתה למפרך דהתם לא הדר בריא, משא"כ בנשתטית, אמנם אינה למיליף לה מסי' קנ"ד]: וגם נ"ל דמומרת כשחזרה לדת, הותרה בגט זה כשימסר לה השליש, דהרי ע"י שליח דאית ליה קלא ליכא משום מוקדש כסי' קכ"ז, וגם א"ח שמא פייס, כמ"ש ת"ל סקל"ד, רק בקבע זמן לגירושין, שניכר שאינו מגרש ברלון, דהרי אינו מגרשה מיד, ומכ"ש בזינתה דמאוסה עליו, וודאי לא חייסינן לשמא פייס, כסקי"ז, דהרי מה"ע לדור בשכונתה: גם נ"ל בנתגרשה מדינא ע"י דבורו ואין ב"ד יודע אם משקר, דא"א לברר, אז סגי להזהירו, דאם משקר ומגרשה בע"כ, נתפס כל ימיו בחדרגמ"ה, וכה"מ ספ"ז סל"ד, בע"ב שנשבע ליתן ומכחישו; תדע מא"הע סקע"ו, באומר שרלה שזינתה נאמן לגרשה בע"כ, והשמיט דעת הרא"ש פ"ג דקדושין, דתלד הרגמ"ה אינו נאמן? דע"כ דה"ע דלדבריו דנאסרה עליו, ממילא שוי' לנפשי' חתיכה דאיסורא, דרק בנדר א"י להתירה ע"ע, דמשועבד לה [כ"א באומר הנאת תשמיש עלי], והרי א"י חז"ל לעקור איסור תורה בקום ועשה, כרש"י במקדש בחיטי קורדנייתא פ"א דפסחים ד"ז ע"א, דרק דכל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש, ולא באיסור שנולד אחר קדושין ושלר בי"ד שרכ"ח, דאין פותחין בנולד [אב"ות שני מכי, ע"כ זלוק"ל הוה ואתאי [גיטין ל"ג] דנמי אפקעינהו רבנן לקדושין מני'? וכ"כ בכתובות ד"ג ע"א ובטול שליחות [גיטין דל"ג ע"א]? ואת"ל התם עכ"פ לא נולד איסור אח"כ כי הכא שאומר שזנתה ונאסרת עליו, עכ"פ ק"ל דהרי אנן קיי"ל דהא דיש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה אפי' בקום ועשה [כיבמות דפ"ט ב'] דהרי קיי"ל כרב הונא [כתובו' ד"א] דקטן מטבילין אותו, דאין לו זכיי' ולא שליחות ואפ"ה מתירין אותו בבת ישראל, וכתו' ד"ה מטבילין? ול"ע]. או נ"ל דהתם דוקא בדרך שנאסר בש"ם שנתקבל לכל ישראל, יש כח בידם, משא"כ בחדרגמ"ה שלא נתקבל מכל ישראל, כאהינו הספרדים, ועוד כיון דע"י זנות נאוסה עליו כרסקי"ז הו"ל כבני שנואה ספ"ב דנדרים וק"ו מאמרה מאוס עלי סע"ז: גם נ"ל במקדש אשה שלא כדת, דהיינו בלא שדוכין כרב דמנגיד בכה"ג או במקדש בביאה כקדושין די"ב, אפשר דכופין לגרשה, כיון שעשה שלא כהוגן [כב"ב דנ"ח ע"ב] ופ"י דיבמות. ומכ"ש לכופה אם היא הסיתתו, כשבות יעקב ח"ב, ומו דאיכא למימר, דבארוסה לא גזר רגמ"ה כי"א בס"ס: — וגם נ"ל במסרבת לילך אחר בעלה כסע"ה, ושלח לה גט, הגם דנאסר לישא אחרת עד שיעור שיגיע גט לידה, מדים לבעל פירות עד שעת נתינה כסקמ"א בכ"ח, על כל פנים בעבר הזמן הנ"ל, כיון דאיסורי' רק מדרבנן הרי בדרבנן אמרינן חזקה שליח עושה שליחותי', כפ"ג דערובין דל"א א', ופעמים גם בדאורייתא לתו' שם: ומשמע פ"ג דגיטין מ"ב דגם כשבעל עצמו בדרך מועיל חזקת חי; אמנם במרחק כמהלך יצ"ח שפיר איכא למיחש שמא מת בדרך; ובדרכת מחי' מתים יוכיח כא"ח סי' רכ"ח:

ס"ב לקב"ש באלמנת עיסה הרי הו"ל כספק א' בגופו וס' שני בתערובתו, כסקי"ד? בת"כ אסתמיעתי' דרשב"א באוסר בא' טריפה שנתערב, ס"ט דשמא זהו הס' שנאסר

מטוכבא

מעיקרא בפ"ע בספק א', ושוב לא הותר בס' השני, מכא"כ באלמנת עיסה נולדו ב' הספיקות בבת אחת [ור"ל בא א לפגוע בגוף היתה בו רק ס' א', כיון דבשעה שנשאת כבר היה הס"ס]:

ס"ג ק"ל בהוחזק כהן מפיו, היאך נאמינו, שמא משום כבוד כהונה ומשום דמי פדיון בכורות משקר? ואת"ל כפ"ה דגיטין דכ"ד מדנאמן להפסיד שכרו, כ"כ נאמן לפסול ס"ת, כ"כ ה"נ מדנאמן ע"ע לחומרי כהונה כ"כ נאמן לשאר מילי דטיבותא, עכ"פ ק"ל למה באמת נאמן לחומרי כהונה ללקות בנטמא למת כהכא, הרי ממ"ד אשר ירשיעון אלדי' פרט למרשיע א"ע? וכ"ל דעק"ל בחלק בכורה בח"מ רע"ח דניחש שמא הפילה מקודם, ואי"ל מטעם רובא דרוב נשים ולד מעליא ילדן, דהרי קיי"ל כשמואל בח"מ ססרל"ו דבמתנגד חזקת ממון ל"א בת"ר? וכ"כ ק"ל בזנתה אחר קדושי אבי', למה חייבת מיתה, שמא לאו אבי' הוא, רק משום דרוב בעילות הולין בבעל, והרי חזקת הגוף שלא להרגה עדיף מחזקת ממון כר"ג פ"א דכתובות מ"ו, דמ"ש שם כי אר"ג בברי ושמא, עכ"פ הרי בס' בבהרת שם דע"ה מוכח דהיכא דלא מתנגד חזקת ממון לכ"ע חזקת הגוף עדיף [אב"ות כוונת ע"כ, דא"כ אם בחזקת ממון אין הולכין בתר רובא להפקיע ממונה, מכ"ש שלא להפקיע חייה משום רובא, והרי רואה בנתערב באחרים וודאי כולן פטורין] ה"כ הו"ל שלא להרגה מספק? אע"כ דהא דשמואל דאין הולכין בממון אחר הרוב, היינו רק בנולד ס' רוב עם ס' חזקת ממון בבת אחת כרפ"ג דב"ק ורפ"ו דב"ב, משא"כ בהוחזק ע"י רוב קודם שהתנגד חזקת ממון או חזקת הגוף, אזלינן בתר האי רובא לכ"ע א"כ ה"נ כיון שהוחזק לכהן קודם שטימא א"ע למת, תו לא הו"ל כמרשיע א"ע, ולפ"ז כ"כ הא דהוקלין ושורפין על החזקה ססר"ט, היינו נמי מדהוחזק כבנה קודם עבירה:

ס"ד ק"ל בניכר דלא הושלך לשם מיתה, נהי דחשש ממזרות ליכא כהכא, עכ"פ יש חשש אחווה, וכדפריך בקדושין דע"ג דליתסר שתוקי בשתוקית מה"ט? והא דמשני הש"ס דמילתא דל"ש לא גזרו בה רבנן, וכרש"י שם, תמיהני דהיסור אחוה דאורייתא? ואת"ל דאזלינן בת"ר דעלמא [וכב"ש שם] א"כ גם ס' ממזרות ליכא [אב"ות לעקם הנערה המאורסה ואין מושיע לה ברי' שאין לה עיני' כמוני, שעו פיני מני דעת, הרי דברי הב"ש ברור מללו דמעלה עשו ביוחסין וצ"ע]? וכ"ל דעק"ל לרמב"ם כפט"ו מה' איסורי ביאה, דהנושא ממרחקיה, א"ל לחקור שמא מקרוביו, וכיומא די"ה, וק"ל שמא ביומא איירי בעבר ולא הקר? אע"כ ס"ל לרמב"ם, דבשלמא בחשש ממזרות, לא סגי ברובא דשמא בשום ביאה יבא הוודאי אלא הספק, וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי, כספ"א דכתובות, מכא"כ בחשש אחוה, הספק מלך שניהם, והרי לכל ביאה עכ"פ חד ניידי, לומר תמיד מרובא פרים ואין כאן אחוה כלל: ובנמצא שהאשה שנשא היא אחותו וכמעשה שהי', נהי דהולד ממזר, עכ"פ פטורים מקרבן, כאנוסים וכנשאת ברשות ב"ד רפ"י דיבמות, וכרפי"ב דפרה מ"ד בהוזה מחלין של רבים ונכנס למקדש ונודע פסולו פטור, דרק בטעות מעלמו הו"ל כשוגג וכהוחלפו נשותיהן ספ"ג דיבמות: אק"ל כיון דבעילת עכ"ום ליכא רק משום נשג"ז מדרבנן, משום דדם עכ"ום כדם בהמה, כרפ"ד דנדה ופ"ט דסנהדרין ופ"ב, א"כ למה קנאין פוגעין בו רק קודם שפירש, מ"ש מבא על הבהמה? ואת"ל כהי דדמן שוה, ועכ"פ לורתן [ותיקן] נשתנה; עכ"פ ק"ל לאאמ"ו ע"ר זצוק"ל דשרי להתחתן עם קראים דבני נדה לא הוי ממזר מדהפשו בהן קדושין, ואף דגיטין אינו גט, עכ"פ קדושיה בפסולי עדות עכד"ק; וק"ל הרי הראשונים קדושיהן בעודם ישראל וממזר איסור עולם כפ"ח דיבמות מ"ג? וכ"ל דהולין ברובם, שלא נתגרשו בין הראשונים ואף דלפעמים הס' קבוע וכמחצה על מחצה דמי, הרי כשלא ניכר האיסור במקומו כספיקא דרבנן, כש"ך בי"ד סק"י, וכיון דספק ממזר דרבנן כקדושין דע"ג, הו"ל כתרי דרבנן, וכשבות דשבות בא"ח סל"ז ס"ה, רק אפשר דהא דמקילין בשבות היינו במעשה ולא באכילה, דאכילה חמיר ממעשה, מדלא בטל הה"ל גם באיסור דרבנן כי"ד סק"א, [אב"ות אף דיש לחלק, דבביטול שאני, דטעמו דהותר כשנתבטל, הוא משום דהו"ל כאינו, ואם הוא חהר"ל השיבותו משוויי' לי' כבעינ', עכ"פ הרי גם לענין אין מבטלין איסור לכתחילה אפי' בדרבנן אמרינן] וביאה נמי הו"ל כאכילה, וכ"ד אכלה ומחתה פיה כפ"א דכתובות די"ג. וכ"ל מדאין זנות לבהמה לאסרה על בעלה או לכהן, ממ"ד כי יקח איש כיבמות דנ"ט, וסוטה פ"ד, דכ"ו ע"ב, וכ"כ ביאה שה, כב"ש ס"ז סקי"ז מדאינו כאיש רק לחמשה דברים כפ"ב דחגיגה

רט"ז א"כ נ"ל דגם בקדשה שד הינה מקודשת ממ"ד כי יקח איש, והשתא נימא דשי"ל ספק, מסייע חזקת פנויי', אא"כ איתרע כתוס' [כתובות] דכ"ג ע"א: גם נ"ל כהאמ"ש זצוק"ל דאשת חנוך והלוי' ע"ה וריב"ל דנכנסו לג"ע בחייהם, נשותיהן אסורים, מדלא הורש גם במיתת הבעל רק מדאיתקש לגט פ"ה דקדושין די"ג אינו רק בשמת בטבע [אבו"ת פי' בספר כנסת ישראל לא"ר זצוק"ל הכ"מ, בעירובין פ"ו בנפלאות שכ', דכיון שאפשר שיחזירו ליכא ראי' מקרא דקדושין, וסיא היא, ועיין בפסקי מהרי"א סי' ק"ב שכ' נכתירן, דאשת רעהו אסורה, ולא אשת מלאך]:

ס"ה לאו אמור בדבריה, במהרש באברי זרע לכל שהארלכה, אפי' בלא מתכוין רק לרפואה. ודוקא בפסיק רישא דניחא ליה, מדאצטריך קרא למשרי מילה בצרעת פי"ט דשבת דקל"ג וכמהר"ם ווייל הבי פ"ר דלא ניחא ליה אינו רק מדרבנן, ורק לענין שבת גם פ"ר דניחא ליה הו"ל דרבנן, דמלאכת מחשבת אסרה תורה, וכהרא"ש פ' הבונה ומג"א בא"ח סש"כ"א: מיהו שלא באברי זרע, דהיינו לשתות כוס עיקרין, דוקא לאשה שרי, מדאינו רק מניעת מלקלוט הזרע, אבל לא לאיש, ועכ"פ מותר לבוא בקהל כסוטה דכ"ו, [א"ה ר"ל כתוב' שם]. ומדל"כ הפצוע בידים. א"כ בבילה אחת ע"י חולה נ"ל דאר"ל כש"ס דשרי אפילו לכתחילה [אמר האביון המעתיק נ"ל טוונת פ"ר ע"פ פ"ד יבמות דע"ס ע"ב דפצוע משמע בידי שמים, ומדל"כ הכי דפירוש משמע דוקא בידים הו"ל דאורייתא ועכ"פ מידי ספיקא לא נפקא, דהרי רמב"ם חולק על רש"י ומכשיר פצועי דכא ע"י חולי, דכיון דבבילה אחת נמי איכא פלוגתא כמוזכר כאן בש"ע א"כ הו"ל ס"ס], וכפ"ב דנדה דט"ו בספק ראתה או טבלה, ושרי נמי לכתחילה, וגם בספק ממזר דהו"ל מדרבנן כקדושין דע"ג, אם יש בו פלוגתא הלכה כדברי המיקל, ככל ספק דרבנן כפ"ק דע"ז ע"א: אק"ל למה בהמה שנפלה לבור, מותר להביא כלי להניח תחתיו ולבטל כלי מהיכנו, אף דאסור מדרבנן, וכשבת דקכ"א וא"ח סש"מ משום צער בע"ח, דיש בבהמת עכו"ם וכח"מ סע"ב וסשל"ת, הרי העמידו דבריהם גם במקום עשה, כפ"ח דפסחים דל"ב? ואת"ל התם בעשה שבין אדם למקום ב"ה, ולא לצער בע"ח, וכ"ד ורחמיו על כל מעשיו, א"כ למה לצורך אדם ליכא משום צעב"ח, כשוקרין על המלכים פ"א דע"ז ד"א, וכ"כ למרוט נוצות כהכא, ולחתך בשר ממפרכסת חולין פ"ב [ומי עדיף צורך אדם מצורך מצוה דרבנן]? וכ"ל דצער אדם גרע טפי להתיר לצורך לדחו' צער דבהמה [אבו"ת יר' ל דהכי במקום צערא ל"ג רבנן ככתובות ד"ס בגונת יונק חלב ועיי' בספר הזכר הקדוש, נא"ת סי' ש"פ ומ"ש בעץ אבות ת"ל]:

ס"ו לאאמ"ו ע"ר הגאון זצוק"ל, נהי דאין אשה נאמנת לומר לכשר נבעלתי, רק להכשיר בתה. מדאין לבת תקנה, וכפ"ד דקדושין דע"ד, אבל להתיר לאמה, לא התירה ר"נ ר"פ ברוב כשרים כהרא"ש פ"א דכתובות סכ"ח; עכ"פ בדיעבד שלא להוציאה מכהן, נ"כ הו"ע כאין תקנה. ולעד"נ דגם לכתחילה שרי בהודה הבעל, שממנו נתעברה, כיון דהוא וודאי ואחר ספק, כספ"ו דיבמות ד"ע, בהודה הארוס גם בדיימי מעלמא, דלא כסוף מכות במעשה דתמר דאמרינן דלמא גם אחר אזל גבה? הרי אין למדין מאגדה בסותר לשמעתא, כירושלמי פ"ב דפאה [ועבא"ח בזה בהל' תפילין]; ואת"ל ארוס שאני, דלהוציאה מארוס הו"ע כדיעבד דאל"כ מ"ש משבויי' דהמעיד בה לא ישאנה שמא עיניו נתן בה, כש"ז ס"כ [אבו"ת י"ש נ"ל דאע"ג דגם בדרבנן אמרינן א"א משים עצמו רשע [כתובות י"ח ע' ברש"י שם ד"ה הפה שהתיר] עכ"פ מדפלגינן דבורי' כסנהדרין ד"ט א"כ קילא הכא טפי משבויי' משום דפוגם עצמו דהלה בלא ברכה אסורה לבעלה כהדם], עכ"פ זכינו לדין, דנאמן להתירה לכהן אחר, דא"א הוטא ולא לו, כפ"ג דקדושין ס"ז, בא"י למי קדש בתו, ואמר א' אני קדשתיה נאמן להתירה לאחר מה"ש, אמנם אסור דגם לעצמו נאמן בשניהם מודין, דשבויי' שאני שמא נאנסה, דלא תלי' בדעתה, משא"כ אם בדעתה תלי' לא שבק היתרא ואכל אסורא, כח"מ סס"ז באומר פרוזבל הי' לי ואבד ממני מה"ש, כ"כ ה"נ ברצונה תלי' שתבעול לכשר ולא לעכו"ם לפסלה; ואי"ל דהכא לאו בדעתה תלי' דשמא כשר לא ישמע לה, הרי מדהתרלה לה לבסוף, אגלאי למפרע דגם מתחילה היה נשמע לה [אבו"ת י"ש היה נ"ל דלא חיישינן דלמא לא ישמע לה הכשר, וכדאמרינן [כתובות דל"ז ע"ב], דפריצי ברצונה תליא, ולא בהכנתה, והרי יבמה שנפלה לפני מוכה שחין יכולה לומר לאחיך הייתי יכולה לקבל ולא לך, [כלקמן סקס"ה] אע"פ דשוין. ודלמא ה"נ הפסול היתה יכולה לקבל ולא מצאה דוגמתו בכשר, וכמו אמרו שאין נתינת טעם נאות המשוא אשר תרפה היא לנו], ובפרט כיון דהוא וודאי ואחר ספק, אין ספק מוציא מידי וודאי, כפ"ק דפסחים, ואי משום איסור נדות, הרי שכיח נהרות לטבול

ועוד דהו"ל כס"ס שמא ממנו, או מכשר אחר, דאי"ל מיד שמא מעכו"ם, דא"כ בהטינו שניהם לספק, פ"ט דנדה מ"ב, שמא מבעל או מגול, נימא מיד שמא דם נדה אע"כ בספק בשני גופים, אי"ל מיד שמא נאסרה, דא"כ צריכים להחליט דמעכו"ם, וזהו הספק וכש"ך בי"ד סק"י, והרי בס"ס גם לכתחילה שרי וכנדה דט"ו, בספק ראתה או טבלה, גם בזה תקנה לברר לשאול את פיה, וגם אי"ל דבחד שמא כהלכה אי מכשיר זה או מכשיר אחר, אינו ס"ס וכפ"ק דכתובות ד"ט, דהם אונס חד הוא? דהתם רק בשניהם בגוף א', ואפי' בגוף אחד, אם ספק א' מתיר טפי, דינו כס"ס, וכי"ד סי' קי"ב, דהתם כליה אינם ב" מס"ס, שמא עבר מעל"ע או פוגם למאכל אחרון, כיון דלספק אחד לא נאסר מעולם למאכל אחרון, כ"כ ה"נ אם ממנו גם משום מעוברת חבירו ליכא להפרישם כסי"ג: וגם אם הכחיש מעיקרא, דשוי' אנפשי' כהתיכה דאסור', חוזר באמתלא, וכי"ד סקפ"ה בנדה, ואת"ל מ"ש מאומר דראה דזינתה אשתו, דאינו חוזר באמתלא כלקמן סקע"ח, דע"כ התם טעמא משום שהוא אסור הנמשך לעולם כרפ"ה דסוטה, דאסורה לבעל כלבועל להכי תקף יצרו טפי, וה"נ כן? זה אינו דבספק ע"ח נאסרה עליו וודאי, משא"כ הכא גם לפי דבורו, לא נאסרה עליו וודאי לעולם, דשמא לכשר אחר נבעלה; וכ"ש שאין לומר דשוי' אנפשי' התיכ' דאסור', ודמי לעדות דאינו חוזר ומגיד כח"מ סכ"ט. וכקושיות מהו' רפאל ני', דא"כ קשיא מי"ד סקפ"ה בנדה דחוזר ומגיד, וכ"כ מאומר נתגיירתי בפ"ע דנאמן לפסול עצמו דשויי' אנפשי' התיכה דאיסורא, לאסור עצמו לקהל ולא לזרעו כהרא"ש יבמות פ"ד דמ"ז והרי בעדות בבטל מקצתו בטל כולו כח"מ סכ"ה? וה"א פלגינן דבורו, רק לעצמו ולאחר, משום דגופו אינו נכלל בקרא דעדות ממ"ד יקום דבר ולא בעושי דבר כפ"א דמכות ד"ו, משא"כ לעצמו ולקרוביו וכמ"ש ת"ל בח"מ סל"ד: ומש"ש בדר עמה בשכונה אחת, דליכא מעבר לרבים ביניהם, שכונה עדיף מרוב עכו"ם וכפ"ב דב"ב דכ"ג בעגלה ערופה: מיהו בהודה ונשאה כתובתה רק מנה, דרק בבעילה בתוליה בנשואין כתובתה מאתיים, מצד תקנת חז"ל שלא תהא קלה בעיניו להוציאה כפ"ג דכתובות דל"ט, וגם קנס לאנוסה בזה"ז ליכא כסקע"ז, ומכ"ש מפותה דמחלה, וגם אין חוששין שמא תפטרה מיבם ע"י ולד זה, וכסקנ"ו, דהרי רוב נשי' מתעברות ויולדות, [אבו"ת ויאמר הסריס הן אני עץ יבש, ומאן יהיב לן מתמרים שבירתו, סימלתא דאתא מבי הנדווי, דלפי עני בדעת כמוני לא סמכינן ארובא כ"א בדיעבד ולא לכתחילה, תדע ממ"ד [בגיטין דס"ו ע"א] דלהכי אומר אמרו פסול שמא תשכר עדים להעיד שקר, וקשיא והרי בכתובות [דל"ו ע"ב] אמרינן אם הוא הוחזק כל ישראל מי הוחזקו? ולאו ק"ו הוא, דהרי בכתובי' כבר הוא מהדר אזיופי? אע"כ כמש"ל הו' [גיטין ד"ז ע"ב], דאע"ג דזנות לא שכיחי, ולא חיישינן שמא זנתה, שמא תזנה חיישינן בריש כתובות, דלהכי בתולה נשאת ליום רביעי, כ"כ ה"נ אע"ג דלשמא מנאה עדים לא חיישינן, לשמא תמלא עדים חיישינן כמ"ד [גיטין דכ"ח ב'] שמא מת נ"ח שמא ימות תנאי הוא, אלמא דלכתחילה חיישינן אע"ג דאיכא רובא, מיהו י"ל דהכא כדיעבד דמי, ותו דאיכא ס"ס, דשמא התעבר, והה"ל לא תלד. עכ"פ שמא לא יפכהו שזהו הבן שאינו פוטר דאין שכהה מצויי' קידש ס' בנים [בכתובות ד"כ ע"ב] גם איכא רובא, דאפילו לכתחילה סמכינן אלא, ורק בממון חיישינן לכתחילה וכ"כ בכתובה ודו"ק]: אמנם במכחישה א"ל נשבע, לפטור ממזונות שעובר, ואפילו בהודה שבעלה, הרי גם באשתו נאמן לומר אין זה בני, אף דרוב בעילות תולין בבעל, כב"ש סכ"ב [סק"ה כנ"ל ולא דמי לתובעת אתננה דנשבע כססקפ"ז] סי"ב מריב"ש, וה"מ שער"ט, וכופין אותה לכסות ראשה, ניכר דכתובתה מאחר רק מנה, אבל לא במי שגרש בתולה מאירוסין דכתובתה מאתיים, כסס"ז: אמנם בתבעה הוא שהבטיח לה אתנן או לישא אותה, דיכול להחייב בדבור בעלמא ובשכירות דא"ל קנין, כח"מ רסקפ"ב, חייב לשבע להכחישה וא"י לתבוע ממנה דמי בשתו אחר שנשבע. מדלא התכוונה לביישו כח"מ רסתכ"א:

ס"ט קיי"ל במלקות ונשואין כרבי, דבב' פעמים הו"ל חזקה, ושי' מנ"ר]: וק"ל להו' פ"ז דכתובות דאין בעל שדה של אבה לומר לה נסתחפה שדך, עכ"פ הרי י"ל דגם מאירוסין הו"ל קטלני' דגם בלא מעיין מזל גורם? וצ"ל דלפמ"ש הרא"ש דמה"ט בעל אינו קטלן, דבפרנסה תלי' שלא יהיה לה בעל לפרנסה, א"כ הו"ל מצד ד"א ולא מצד שהבעל שדה של אשה וח"ק: ולאאמ"ו ע"ר זצוק"ל, במשרב בשידך, לומר דלא ידע שקטלנית שכנה כ"כ, ישבע דמאושה עליו ע"ז לפטור מקנס כסע"ז:

ס"י במגרשה שרי להחזירה, גם בזינתה ביני ביני, ממ"ד והיתה לאיש אחר לשין הוי', וכ"כ בינאה במיאון, אבל מיאון דחבירו לא מבטל גיטא דידי' כפי"ג דיבמות דק"ת:

סי"א

סי"א בפנויי' מלקין על הייחוד ואין נאסור בא"א רק בקינא וסתירה כסיקע"ח, או בעדי טומאה, ולא בעדי כעור, רק במסייע קול וליכא בניס [וסי' כק"ב], ומצטרפין עדי כעור, אפילו בכעור דחזי האי לא חזי האי. ונסו"ת עה"ג רק בנראה כעור ממנה ולא מבועל, וכרמב"ם וספ"ב דיבמות, וגם רק בים לחוש שנבעלי' בזמן הכעור, ועמ"ש ס"ל סקט"ו: ובאין האיש בביתו ואשתו העובר יתר משעור עבור, אם לא אשתו יב"ח לא הו"ל ממזר, כ"א בפרוצה אמו ביותר, כס"ד סי"ד וסי"א: ונ"ל דבכעור מלד אומדני' אסור גכופו לנרסה, דהא רלונו בעינן מדאורייתא, ואלו כעור מלד אומדנא, לא הו"ל רק מדרבנן, מדאין ממתין באומדנא, במעשה דהבא הלפתא, פ"ט דסנהדרין ד"פ ע"א, ותו דהרי לרי"ף, בכעור אינו אסור רק לבועל, אבל אינה אסורה לבעל, דמהוציאה ממנו כדיעבד דמי' ולאסו' הו"י ביאת פחות מבן תשע ששכב בחיקה. לא אסרה אבעלה. ונ"ל דמה"ט כעור גרע מסתירה, דלא ניכר אהבה עי"ז במעשה, ונ"ל בא"א שזינתה דלא הפסידה בלאותי' קיימין. כספי"א דכתובות דק"א, דאם היא זינתה כליה מי זינו, ולהרא"ש וסו"ת ה"ל, גם בנכסי מ"ב מיירי, דמ"ש מבע"ח דעלמא דגם בהמיר יחזיר ליורשיו כח"מ סי' רפ"ג, וכ"כ [ועכ"פ כל"ל לע"ד] נכסי נ"ב באחריות הבעל, די לפטרו בשבועה אין לי, ועמ"ש ת"ל סקט"ו:

סי"ג במניקת חבירו, לא סגי בהשלים מעות למסמס בחלב ובליס כפ"ד דיבמו' דמ"ב, דהפס' לא פלוג רבנן בתקנתייהו רק דבי' ריש גלותא שרו, דיש להן היכר דקלא אית להו כהר"ן פ"ו דכתובות, דבנאסרה להנשא, אז שתם אם מרחמה על פרי בטנה, א"כ כל אשה שלא הניקה מקודם מלד סכנה אמו. הרי חייה קודם כפ"ה דיבמ' דס"ב, בכה"ג ג"כ יש קלא כדברי ר"ג ישגי להשלים כנ"ל:

סט"ו נושאין על אנוסה ומפותה, במתה ראשונה, ותגושא אביו או אחיו גם בחייהם שרי:

עגונה

סי"ז ק"ל לב"ש, דמתיר עגונה בע"ס, נימא מיד במא חי? ואת"ל בע"ס משני גופי', אי"ל מיד במא חי, דא"כ לריכין להאגיט ביה אחר, וה"ז הספק, וכמ"ש ת"ל לעיל ס"ד מפ"ט דנדה משפל יע"ש, עכ"פ ק"ל לרבב"א דס"ם ורובא בווין, הרי חזקת א"א וריבא כפלגא ופלגא, כתוי' קדושין דפ"א [עי' בי"ד סק"י ס"ך כקס"ד] ואת"ל מדלא יותר עגונה דק אחר יב"ה כס"ה, נסתלק חזקת הי"ל כא"ח סרכ"ה לברך א"כ מתי' מתים, א"כ גם חזקת ה"א ליכא, עכ"פ נימא נאמן ע"א, וגם פסולין, מאומדנא, דמה דעבידי לגלוי לא משקרא אינשי, גם דייקא ומנסבא, משום חומרא דר"ז רפ"י דיבמו'. ואלו בעובדא דהבא חלפתא סנהדרין ד"פ, לא הו"ל אומדנא כוודאי להמיתו? ואת"ל לז"כ רב"י שבת פכ"ב דקמ"ה דכל דמקדם אדעתא דרבנן מקדש, וגם לסו"ת הרא"ש במעשה דמכליף בן מגל, מה"ט מקילין בעגונא טפי, עכ"פ בתרי ותרי ואמרה ברי לי, נימא מותרת לאחד מעדיה כפ"ב דכתובות דכ"ב, מ"ש מיבם דא"נ במת אחיו, ליבם אשתו כרסקנ"ח? ואת"ל הכא בשעת הגדה אינו נוגע בעדות, דא"י למי תתייבם תנשא, וא"ה הוטא ולא לו, משא"ה התם לא חזי' רק ליבם, [ואע"ג דהרבות בידה לבלי להתייבם כלקמן סקס"ה, עכ"פ ספי קיימ' קמי' מלאים אתר] עכ"פ נימא מהימנא בתבעת להנשא, במא תעריס לגבות כתובה ולא להינשא? ואת"ל כמו דספק טבילה מוליא מידי ס' ראיי', מנ"ס כפ"ב דנדה דע"ו, כ"כ ה"נ ספק מיתה מוליא מידי ספק ערוה, עכ"פ קי"ל מ"ש בתשובת הרא"ש כלל נ"א דגם בהכיר [כ"ל דל"ל בהזכיר] העד שמו מפיו סגי. כיוחנן הריה, יבמות דקכ"ב, הרי תנן [משנה ערוכה היא דתנן כל"ל לע"ד] גם להדיא במעשה דצלמון אני פב"ב נשכו נחש? ואי"ל דהתם נקט לה רק לרבותא דגם בחייס אין חוששין שמא משקר לשנות שמו, דבורח הוא, א"כ נמה קיי"ל דלא סגי בהכיר העד רק שמו לבד, דלריך שמו ושם עירו וגם אביו כסי"ח? אמנם באמר סמוך לעיר פלוני, הו"ל כפי' שם עירו, ובאמר סמוך לביתו, סגי בשמו לבד כבי חואי יבמות דקכ"א: ובמה דאמרינן שם בפרשת זריזי דא"ל שם כלל, נ"ל דשם אומנתו סגי, וכ"כ באמר חזן מעיר פלוני, וכ"כ בהוליכוהו בקולר, וכהלכי לאנטוכיא דתנן שם: אמנם טביעת עינא דקלא רק לאשתו הוי כי' מובהק משום דמלויי' עמו כחולין דל"ה, ומדשרי סומא באשתו דאלי"ב:

דאל"כ שמא בגר קלא וככ"ב דקס"ז, ומ"ש יבמות דקכ"ב במא קול נרתע, והרי יש ט"ע דקלא? התם שאני, דשמא בכוונה שנתה קולה כדי לקלקלה: והא דמלבוש חיישי' נשאלה, אפשר איט בכל מלבושיו, דחזקה אין אדם מניח עצמו ערטלאי, כה"מ סר"ן, דלכך במתנת שכ"מ בכולה בעמד תוזר [ווי"ל], ואפשר גם בארבע כנפות, דלא שביק מלוס דרמי' עלי' וכסל"ז סט"ו, דמה"ט אין בוגרת בכלל אחת מבנותי מקודשת לך, רק אפשר התם חזקת פטויי' מסייע. אמנם בכלים שהאל לבעלמו, מהכ"ת יעבור על מ"ש חז"ל אין שואל רשאי להשאיל, [ואחזוקי אינשי ברשיעא לא מחזקינן] וכה"מ סי' רל"א וסשסמ"ב, וכארנקי וטבעת סכ"ד, וגם סכין שחיטה לא מושלי אינשי כשפ"ע דב"מ. אמנם בהניח אחריו כתב שיטבע א"ע בנהר, אז אפילו נמלאו כל מלבושיו בשפת הנהר, הרי ניכר עי"ז כמשוגע, ואפשר אחר הפשט כל בגדיו ברח ערום, כשבות יעקב, אבו"ת [ואפפ"י דכאומר שעולה לגג ושיפיל א"ע, כ"ס בחזקת מאבד ע"א לדעת וכי"ד ששמ"ב וכש"ך שם, והמאי, כימא נמי שהוא משוגע ומעצמו נפל אה"כ? י"ל דהתם הוכית תחילתו על סופי, שחזקתו לדעת עשה, ואף בעשה בשגעון דינו כמאבד א"ע], ואפשר דבכה"ג, בנמלא בנהר, הוי בשימן בינוני, וכמו דמהני סימן בינוני, בהא דפליגי בים ס"ע בפרלוף פנים עם החוטם ולא נחבל בפניו, אבל שיה נאחר ג"י כסי' כ"ו, או שהיה תוך ג"י בנחבל כסי' כ"ה, וב"כ בהא דפליגי בניכר באלבתהי מהאוצלא, דשיים עה"ג דבמסייע שימני כליו, או סי' בינוני, או סוס הרכב עליו, דהו"ל נמי ככליו, דמהני, כ"כ נ"ל הכא נמי הכי: ובמסייע סי' בינוני שבגיף לסי' כליו כסוס, מדפליגי בתרווייהו ביבמות דקכ"ב, דשמחמיר באחת מקיל בשני', בלי הייכו לתרווייהו נמי מהני: ובשני עדים, א"ת שיאמרו בדדמי, שיהיו נריכים לומר קברתיו [כבע"א] אה"כ במלחמה גדולה, או באמרו שהניחוהו מת בדרך, דשמא השירא! לעכב כסי"ז, וב"כ אשה נאמנת גם בלא קברתיו, במלחמה קטנה כרלחניס, דאשה זייכא עלה, כיבמות דקט"ז וע"ז דכ"ה: ובשפירש בעלה ממנה בקטטה, או ביושבת מענגא כמה שנים, א"כ דמת, וע"א מסייע לה הו"ל ספק כסמ"ת: וא"צ היפוס כסי"ט, רק כשא"י מי ילא מעיר כבאמ"ו ע"ר זצוק"ל: ובמים שאין להם סוף, ואפתהי כדי שתלא נפשו, איט רק איסור דרבנן, והרי כשנמלא עם סי' בינוני, או שמסייע סברת ר"ת סכ"ה, או שמסייע הגדת עכו"ס גם בלא מסל"ת באאמ"ו זצוק"ל וב"ש אות רכ"ט: וק"ל בהורף דנקרשו המים, למה הו"ל כמים שיש להם סוף כב"ש, ולא ניחוש שמא יש מקום פתוח, ומשם עלה, [ושלא ב"ש לא מלריך לבדוק שמא יש בתוך ג' בעות ממקום שנשבע מקום פתוח]? וכ"ל דרק במגולה חששו, ולא במכוסה דא"י מקום שנפתח ועלות בו, [ואפשר דהו"ל כס"ס]: אנשא דשמקא יבמות דקכ"א, כ"ל דאפשר זהו [קעססענגרובע בל"א]: אין חוששין שמא מילל בנס, הא"כ אמרה דגם שיא נללת, כעישן עלינו הבית דתנן התם: ובנמצא כתב שמת, אפשר ע"י קול, נכתב במדומה ושקר סשי"א: קטן איט נאמן, רק עם קישור דברים כסי"ג: ועכו"ס א"כ רק במסל"ת, ובלבד שיהיה התחלה מעכו"ס, ואח"כ רשאין לחקרו: ובחיפוש ישראל איט כאילו התחיל הישראל כסט"ו, וכ"ל דה"ט כפ"ד דשבועות דל"א, למה אתה רץ אחרינו שבועה שאין אנו יודעין לך עדות פטור, אלמלא דריכה איט כהתחלה. וגם במ"ש שם בהשביעו ה"פ חוץ לב"ד, וכפר בב"ד חייב ממש, משם מוכיח לע"ד דבהתחיל ישראל, ובפגע שנית התחיל עכו"ס, נגרר אחר התחלה קמא [ווי"ל]: ובצוות עכו"ס וי, ושאלו ישראל למה, והשיב דמת פב"פ, וי הו"ל כהתחלה מעכו"ס וכבכיית פונדקית סוף יבמות: ולאאמ"ו ע"ר זצוק"ל, בשאל ישראל על ראובן, והשיב עכו"ס דנהרג ראובן ושמעון, נאמן לשמעון. וק"ל דנהי דאף דוגלא נהרג על שניהם קאי, אפשר לומר דפלגינן דבוריה כהרגתיו ס"ו, עכ"פ מ"ש מחיפוש סט"ו, ומשאל על שפינה, כב"ש אות רמ"נ, או ראה אשת נרלה, או בשיפר מנזלניס? וגם נ"ל ממ"ש יבמות סכט"ו דקכ"א, עשה דלא אמיתך כמו דהרגתי לפב"פ, משמע כשלא ניכר [הנהרג], אין חוששין שמא משקר כדי לאיים או לבזות נרלחן, וכמו דא"ת בעכו"ס שמא ניכא מסל"ת לקמא או שמא מלאו קמא אחר נ"י משנרלה, וכן נ"ל דבנשאת ע"י ב"ע, ונודע דאח"כ מת, הו"ל כאנוסה דשרי לבעל שני, דאיט כסנ"ו לאסרה מלד גט דקמא, דהכא שמת קמא בהגי, מבא"כ בנשאת בע"א, [דהו"ל כפוצעת דלא דייקא כראוי כנ"ל ושינו לרמב"ם אבל למתכר משמע דל"ש]:

סי"ח ליכא ממזר רק בחייבי כריתות. ולא ביבמה שזינתה, וגם לא מנדה, כיון דקדושי

תופסין בנדה ממ"ד ותהי נדתה עליו הוי'. וק"ל שמא קרא רק בקידשה בשטר וכסף. לא בביאת נדה, וכרבא פ"א ד"ד, ככל מילי דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני? ואת"ל דהוקשו הויות להדדי כפ"ד דיבמות דמ"ה, עכ"פ למה יבמה נדה קניא בביאה כסק"סד ס"ד? וכ"ל דביבמה ק"ו מאשה דעלמא. דלא זקוקה מקודם, ורבא מיירי רק באיסו' מל"ע, ולא מגד נדות, וכרהט"ז בחושן משפט סר"ח בקנין בשבת או בחט בשבת דנאכל כפ"א דחולין די"ד:

ס"יט ק"ל למה סוקלין ושורפין אחזקה, כשבעלה אחר שנראה כרוך אחריה כבן אחר אמו, הרי אין ממיתין באומדנא, וכאבא חלפתא סנהדרין ד"פ? וכ"ל התם ס' בחיוב, שמא לא המית זה, אבל הכא הרי בעל ודאי, רק ס' בפטור שמא אינו אמו, וכח"מ סע"ה ס"ט, וכ"כ כשהוא בכור ודאי וס' אם נפדה כי"ד סש"ה, ועוד הכא הוחזק כבן קודם שנולד הספק, כמ"ש ת"ל ס"נ: וכ"ל כשבא זוג ממרחק, ומת הבעל, זקוקה ליבם דאין לומר שהפקירה א"ע לו משום עושרו, דהא יותר מהלהין יומין לא מוקי איניש אנפשיה, ואין אדם עושה בעילתו בעילת זנות [ככתובות דע"ג] ובעל לשם קדושין, ואף דקדושין לא הוו רק בב"ע כסמ"ב, הרי עדי ייחוד הן הן עדי ביאה, ואף בנודע דלא טבלה, הרי גם ביאת נדה קונה, ואינו ממזר כסי"ח, וכשעשה בזנות הו"ל עבירה טפי, להכי הלינן דלא חטא כ"כ.

[אב"ות וליכא לדמויי לכל פנויי' שנבעל' בזנות דא"ת לקדושין אפילו נתייחדה בעדים? דהכא קיים אותה הללו כאיש לאשתו. אמנם ק"ל הרי גם באשה שאמרה שבעל' איני בועלה י"א דנאמנת, והמאי הרי טפי מל' יומין לא מצי מוקי אנפשי'? ואת"ל דדוקא בביאה ראשונ' לא מוקי אנפשי', ואשכחנ' דוגמתו בפרשה נדה קודם ביאה ראשונ'. צריכי' שמירה כי"ד קנ"ב, אף דא"כ מהימן, עכ"פ כ"ל דאפי' בביאה ראשונ' דוקא באין איסור בביאה, אמרי' לא מוקי אנפשי' משא"כ הכא דנדה היא וכדמשיק ע"ר הגזצוק"ל, ודאי אפי' טפי מהני מוקי אנפשי', וכי"ד קנ"ב דלכתחיל', אפי' מיד הושבין, ואפי' נימא דבעל אותה, עכ"פ שמא בעלה לשם זנות, והו"ל ס"ס דדוקא בנתקדש' לו בתנאי, אמרי' כשבעל אתנ' אתנאי, מטעם שאין אדם עוש' בעילתו בעילת זנות, משא"כ במופקרת לו אף דנתיחדה בפני עדים לא תלינ' שקדשה דטפי אמרי' שלא יכביל רבים בירנו לנשאה ולא ידעו מקדושין, והו הרי בכל גוונא לא כ' לה כתובה, וגל הפוחת מכתובה עושה בעילתו בעילת זנות. כסס"ו ס"ט. ועי' ברמב"ם פ"י מגירושין ה"יא ונא"הע קמ"ט ס"די

ס"כ ספק הוא אם קדושין תופסין ביבמה כסקכ"ט, ואפילו הכי בזנתה הולד כשר, מדליכא כרת, ועכ"פ נאסרה ליבם עי"ז, כתו' רפ"ד דסוטה, ועיין מה שכתבתי לעיל ס"ו: ולרבינו לבוש הא דאסיר להזדווג פנים נגד אחור, כזוהר הקדוש, היינו תדיר אבל באקראי שרי. ונראה לי דה"ע כרש"י בהפיכת שולחן נדרים ד"כ ע"ב ותוס' יבמות דל"ד ע"ב:

ס"כח משרת שחתך פרוסה וקדש המשרתת בפני ב' עדים, נהי דהוי כמקדש בגזל, דהרי שניהן מזוהן על ב"ב, ואף באין מזונות המקדש על ב"ב, על כל פנים שמא טורח חיתוך שוה פרוטה, ושמא אומן קונה בשבח כלי כסט"ו, ואפשר דהוה ס"ס, שמא אין טורח החיתוך ש"פ, ואת"ל וכו' שמא אין אומן קונה בש"כ —. וכ"כ עני שהחזיר פרוס' להנותנתו לו וקדשה בו, הרי בשתיק' על אמירה בשעת נתינה, מקודשת, דקבלתה מסייע, תם במקדש בגזל דידה, היתה מקודשת לולא איסור גזל, כהכא. ולאאמ"ו ע"ר הגאון זצוק"ל, גם באמר דוא זאלסט איין מאל מיין זיין, מקודשת, אף על פי שאמר [איין מאל] וכאומר היום את אשתי פ"א דקדושין ד"ז, דרק בהלי פרוטה אינה מקודשת, וק"ל דלמא לעבודה קאמ', מדלא הזכיר אשות וחבה כהתם? ואף דלא הו"ל רק ספיקא, הרי חזקת פנויי' מסייע. אלא אם כן איתרע כתוס' כתובות פ"ב דכ"ג ע"א ול"ע: וק"ל בקדש' בנשרפין למה אינה מקודשת כספ"ב דקדושין, דלמא בהנאת הפרן קאמ'? ואת"ל דבשעת אמירתו דייניק ליה, [אבו"ת ולי"מ נ"ל דהתם איירי דלא ידעה שהן מנשרפין והטעה], על כל פנים ק"ל באמרי' נתקדשתי ונתגרשתי, דמהימנא במגו, אלא אם כן פירשה נתקדשתי לפלוני, אז א"כ במגו להפקיע זכות אחר כסל"ז סכ"ס וכפ"ב דכתובות דכ"ב, באומר בתי נתתי לאיש הזה, נאים אסרה, הזה התירה תכ"ד, והמאי הרי במקדש או במגרש א"י לחזור גם תכ"ד, כפי"א דנדרי' דפ"ז? ואת"ל התם רק באמירה בשעת נתינה, אב"ות אך נלפע"ד, דהכא באמרה נתגרשתי אינו חוזר כלל ממה שאמרה תחילה נתקדשתי], על כל פנים ק"ל באומר הרי את מקודשת לי ולפלוני סל"א ס"ה, למה הו"ל כחוזר מכולה תכ"ד? ואת"ל התם כשלא נתן רק אחר גמר דבורו, עכ"פ ק"ל דנהי דבטעה המקרא להקרות להמקדש מלת לי. נהו כלוס הוא, מדלא נתן לה המקרא מידי, עכ"פ בשעה הגליה לימר הרי את מקודשת לי, למה הו"ל כמקדש בטעות כסל"ב

ס"ט הרי א"ל טעיתי רק במגו, כח"מ סבפ"א וסקכ"ז סי"ג? ונראה לי דהכא חזקה שאינו משקר, דאין אדם חוטא ולא לו, כפ"ג דקדושין דס"ג ע"ב, והרי חזקה עדיף מע"א כח"מ סספ"ד, וע"א עדיף ממגו לפטור מש"ה, בס סע"ה וס"רלו, מכל שכן דעדיף חזקה ממגו, שיכול לומר טעיתי, והא דמגו במקום חזקה כספק כרפ"א דכ"ב, התם במתנגד מגו לטענה, ולא לחזקה:

ס"לד הקשה הרא"ש פ' א' דכתובות ס"יב, בברכת אירוסין, אקבמ"ו על העריות, הרי לא משכחת לה כהאי גוונא לברך על איסור רק על היתר, דאטו לא כן יברך בשחיטה על איסור אבר מן החי? ק"ל על נזיר שאבינו, דהכא לאו על עריות דעלמא קאי, רק על ידי קדושין נתוסף איסור עריות לאסור בקרובותיהן: [אבנ"ת וצ"ל צ"ות שד, דהאי פי' תוס' וקדושין דמסיים בסוף קאי על ואסור לנו וכו' ועל והתיר לנו], הא דא"ל ברכה לביאה לקיים מצות עונה. משום דבידה למחול, ומכל שכן למצות פו"ר שמא לא תתעבר:

ס"לה המקדש על ידי שליח, ומת השליח, אסור בכל הנשים שמא קדש אחת מקרובותיה וכנזיר די"ב, ואי"ל יש אלו לכל קרובותיה כמו דמהימנא להתירן לעלמא? תי' האמ"ץ ע"ר הגאון זצוק"ל בשם רמב"ן דרק לגבי עלמא מהימנא משום חזקת פנוייה ולא להתיר קרובותי', [אבנ"ות כר"ן גיטין בסוגיא דשליש דקע"ג פ"ב שכיא דברי הרמב"ן וסיים כשמו, הא אנן באו כקרובות והפידו, מותר כה דע"א נאמן באיסורין וע"ש]. וק"ל אם כן מה פריך בזה בנזיר שם, שקן הפרת, דלהתר לכולם, הרי לעלמא [ר"ל כ"כ בקינין] מסייע חזקת היתר מעיקרא? והא"ל הרי הכא נמי לא מסייע לעלמא חזקת היתר דמעיקרא רק באמר' הרי לי, הרי לבעל ליכא ברי? ואי"ל עגונא יוכיח, שמותרת להנשא על פי דבורה שאמרה מת בעלי, ליתא דהתם משום דעבידא לגלויי', שירא' שמא יחזור חי, להכי לא משקרה, [וגם איכא דייקא]: מה שאין כן הכא דמת השליח, משלח אין יכול להכחישה, ונראה לי דגם רכ"מ הקשה [לפע"ד צ"ל פ"מ פ"ט הל' ד' מהל' אישות] דלמה אסור משלח בכל הנשים, לשתרי בקרובת השליח, דהרי בלא זה יש להקשות האיך יכול לעשות שליח לקדש לו אשה, הרי תופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים, אלא על כרחך דמטעם מגו דזכי לנפשיה זכה נמי לחבריה, וה"ת בשאינן קרובות השליח אבל בקרובות השליח ליכא מגו? וכוונת תירוצו דאם כן צ"ל למימר בהמקדש אחת מבנותיו, דאין הבוגרת בכלל, מטעם דלא שביק איניש מצוה דרמי עליה כסל"ז סט"ו, תיפוק ליה דלא לקדש בתו בוגרת, כ"א בשעבתתו שליח, והרי לאב ליכא מגו דקדשה לעצמו, אלא על כרחך ביה דעת לנתפס א"צ מגו, ולפי"ז משכחת לה שקדש שליה לאחותו [ואי"ל דנוגע בדבר]? הרי צריך שני עדים לקדושין כסמ"ב. וכ"כ י"ל נמי קושיתי דלעיל, דכמו דבעגונא לא משקרא, דבעיתא שמא יחזור בעלה להכחישה. כ"כ ה"ל שמא יחזרו עדים להכחישה: גם נראה לי דמ"ש בקדושין דכ"נ דליכא מידי דאיהו לא מצי עביד. ועל ידי שליח מצי עביד, על כל פנים להיפך איכא לקדש בתו בוגרת למשלח, ולא לעצמי [או כגון דמקדש גרושה לישראל]:

ס"לז בנערה שקדשה א"ח שמא נתרצה אב כם יה: וקטנה שלא יקדשה אביה בזה"ז, על כל פנים ברי' לקבל קדושיה במעמד אביה, ואינה יכולה למאן דגם בקטנה וחרשת ושוטה, כיון דהו"ל, על ידי אביה, גם לחרשת ושוטה הו"ל דאורייתא, רק ביתומה גם בזה"ז המאן, כשקנ"ה, אבל לא בחרשת, דלא ימנעו מלנשאה [שאין לה תקנה כקטנה שתגדיל] ושוטה אין צריך מיאון: שבאמר כולם מקודשת לי, ואחיות ביניהם, מדכללם בדבור אחד, הו"ל כקני את וחמור בח"מ סנ"א וסר"י, וכל שאינו בזה"ז גם בב"א אינו, וק"ל למה באמר לאחיות אחת מכם מקודשת לי, למה קניא, אף דהו"ל קדושין שא"מס לביאה, מ"ש משיפה דלא חזי' לביאה שם"א? ונראה לי דשאני קדושין דלעולם לא חזי לביאה, דהכא בלא ברכה דהיינו בלא חופה היא שעהברכה, אסורה כנדה [ככס"א]:

תנאי

ס"לח רק באיסור, כקדושין וגט, אמרי' דכשאין בתנאי חמשה דברים [ר"ל תנאי כפול, הן קודם ללאו, תנאי קודם למעשה, ואפשר לקיימו וכשהמשי תנאי בדבר א' ומעשה בדבר אחר לא בעינן רק להומרא] תנאי בטל ומעשה קיים מה שאין כן במ"ומ, בכל תנאי סגי, דכל מו"מ

במגבג

במנהג תלוי' כחושן משפט סרט"ו ורי"ח, ובלא התנה [כלל] הו"ל רק כגלוי מלתא שם ר"ז ובאמר על מנת או אמר מעכשיו, אז אפי' בגט וקידושין א"ל כל הני: והקשה רבע"ז בהקדמ' לי"ד, לתוס' קדושין דמה שאנו רוצין הו"ל הן, אם כן בגט שכ"מ למה התקין שמואל לומר אם לא מתי ואם מתי ורא"ש ל"מ, פעם שלישי, הרי אנו חפצין שלא ימות, והו"ל שפיר בתרי בבי קמאי הן קודם ללאו? וכ"ל לפמ"ש הר"ן פ"ז דגיטין דמה"ט צריך הן קודם ללאו, שאלו יאמר בהיפך, דיסיים יהא גט, יטעו לומר בגמר דבריו אדם נתפס להיות גט בלא תנאי, לפ"ז דוקא בתנאי שבין אדם לחבירו בעינן הן קודם ללאו דאפשר למטעי משא"כ בסוטה בינה למקום לא שייך טעות [אבו"ת כמדומה דלא פ"ר הכ"מ לתרץ קו' התוס', ול"פ שיש ג"ל לתרץ קו' הרע"ז, ע"פ שיש להקשות היכא אפשר שיהי' בשום תנאי הן קודם ללאו, הרי כל הן כלל בו לאו וכל לאו הן, למשל אם אתן לך ר' זוז תהי' מגורשת, ואם לאו לא תהי' מגורשת אם כרצה הוא להיפך, לאו קודם להן, דאם יתן לא תהי' א"א, ואם לא יתן תהי' א"א, אע"כ דמה שאנו רוצין לחדש בה דהיינו הגירושין, בזה צריך שיהי' ההן קודם ללאו, וזהו עומק כוונת רבעתו', ורע"ז אחמ"כ הקשה כאלו כ' תוס' מה שאנו חפצים יותר הוא מחשב הכן, והרי רבעתו' בפתח בריר מללו, מה שאנו רוצים שתעשה, ולפי דעת רבע"ז הו"ל שעבה', וכי מה עלי' לעשות עוד, אלא כוונתו ז"ל דמה שאנו רוצים שתעשה, ר"ל עיקר

הפקיית סוט' להכיר השד בעלה ממנה, וזהו נחשב' כהן, להכי צריך להקדים אם לא שכב, וכ"כ התם בגיטין, עיקר נתינת גט שכ"מ הוא משום שמא ימות, להכי צריך להקדים אם ימות יהא גט ואם לא ימות לא יהא גט דזולת זה אין כאן התחדשות כשלא ימות, ורק כשימות יהי' התחדשות שיהי' גט, משא"כ בסוט' גם כשלא תמות יהא התחדשות שיסור הבד בעלה ודו"ק, כנלפע"ד כוונת רבותינו בעתו' ל"מ, ועי' רמל"מ פ"ו מאישות הכ"ב ב' ד"ה כן אמת, וזכות' יגן לי ולזרעי א"ב]:

סל"ט בהתנה ע"מ שאין בה מום סתם, אין קפידא רק למום בכהן כפ"ו דבכורו', ובאמר על מנת שלא יהא בה מום, כגי בגהדפא. ואיילונית ספק מום, מדהו"ל בת ביאה, רק שמתקשה בשעת תשמיש כהרא"ש רפ"א דיבמות, ואפשר כ"כ סרים דאינו מוליד, על כל פנים בר שכיבה הוא להפקות אשתו, אף דבעינן דהקדים שכיבת בעל לבועל, כפ"ד דסוטה מ"ד, מה שאין כן כשאין לו גבורת אנשים להזדקק לה כסקכ"ד, או בנשבע מאוסה עלי דהו"ל כבני בנולה כפרק ב' דנדרים, ודי בגט על כל פנים, ובקדושי טעות ודאי, אין צריך גט:

ס"מ באמר הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר למד יום, מקודשת גם בנתעכל המעות, מה שאין כן בפדיון בכור י"ד סש"ה לא מהני, מדא"א מעכשיו, ובאמר הרי את מקודשת לי מעכשיו לאחר שאתני', גם בלא נתעכל אמ"ק מדחסר פעולה. ואי"ל באמר מעכשיו ואחר למד יום, דהו"ל ס' שאלו קדושין מעכשיו או עד אחר למד יום, בזינתה תוך למד. דלהוי התראת ספק? ליתא [דהתראת ס לא מהני, רק כשאינו עתיד להתברר כהכה זה וחזר והכה את זה] או אם בידה לבטל, כלאו דנותר, שבידו לאכול מקודם, כתו' כתובות פ' ג' דל"ג ע"א, מה שאין כן הכא שלאחר למד יום יתבררו קדושין ודאין, ואין בידה לבטל, בכהאי גוונא אמרי' אגלאי מלתא למפרע, אף על גב דהוי ספק בשעת העבירה וכספק סרים שאכל חלב יבמות פרק ח' דף פ' ע"א, וכבר הגאון מהו' אליעזר זצוק"ל ולפי זה מתורץ קו' התוס' פרק ג' דכתובות דט"ז, [וגיטין דל"ג תוס' ד"ה ואפקעינהו] שהקשו, הרי לנזיר ביין התראת ספק, דמצי למשאל עלה כפרק א' דיבמות די"ט, דנראה לי הכא נמי אין בידו דמאן יימר דמזדקק לי' חכם, וכפרק ג' דשבת דמ"ו ע"ב, במוס מעי"ט אינו כמוכן מה"ט [אבו"ת לכאור' נבהלתי משמוע, דמלבד מה דאמרי' התם בשבת דמ"ו דבנדר דסגי ג' הדיוטות לא אמרי' מאי יימר הרי רש"י פי' התם מאן יימר שמא לא ימצאנו לחכם, וכן מוכח בש"ס, דאם נאמר דר"ל שמא לא יתרצי החכם א"כ בג' הדיוטות נמי א"כ"ל הכי, והרי בנזיר דלוק' ע"כ ימצא ג' חכמים בב"ד שירצי' להלקותו, ויוכל להתיר בפניהם? — וכ"ה שהאיר עיני להבין דברי ע"ר הגאון זצוק"ל, לפמ"ש תוס' שם בד"ה התם, דדוקא היכא דספק שקול, אמרי' דמזדקקי לי' תלתא הדיוטות, משא"כ במסתבר טפי דלא מזדקקי לי, כהאי מומין ביו"ט דלא מסתרי, שפיר אמרי' אפי' בהדיוטות דלא יתרצו לי', א"כ ה"נ כיון דפשע ואכל ענבים ושתה יין אחר התראה, מסתבר טפי, דלא מזדקק לי' כדי לקנסו ומזה כ"ל ראי' לסתור הכתהי לטור י"ד [סי' רס"ה] שכ' ב"י בשמו, דצריך לגר בזה"ז ג' ת"ח, ובש"ס לא נזכר רק שלש', ורציתי להוכיח ממ"ד בקדושין דכ"ב ע"ב גבי לאחר שאתגייר, מאן יימר דמזדקק לי' תלתא, ואי נימא דבגי בהדיוט' הרי בתלתא הדיוטות לית מאן יימר, אלא לאו ש"מ דצריך מומחין, וא"כ היכא אפשר לגר בזה"ז להתגייר שאין מומחין. ודוחק לחלק בין ת"ח למומחין? ולפי דברינו ניחא דבודאי בהדיוטים סגי, רק הפ"ה אמרי' מאן יימר כיון דמסתבר טפי דלא מזדקקו לי', משום דקשים גרים לישראל כספחת כפ"ד דקדושין ד"ע ע"ב]:

סמ"ב ק"ל בבניהם מודים בקדושין, אף דמחייבים לאחרים [הול"ע] פלגינן דבורן

אבו"ת

[אבו"ת ר"ל שלא נאמינם מה שאמרו שקדשה שלא בעדים, ועי' תוס' כתובות די"ח ב' דדוקא היכא דצריך מאמר הראשון; לפי' של מאמר האחרון אז לא פלגינן דבורא, ודו"ק]. ונחמיר להאמינם להבא, במגו דקדשה עכשיו, כב"ב דקל"ד, בהודו בגט לעבר, מהימנא להבא במגו, להחמיר דחולצת לא מיבמת? ואת"ל כיון דמגו בתרי ליכא כתו' כתובות די"ח, רק [היכא שהוא לפטור ס"ע ממון] כתו' קדושין דמ"ג ע"ב, או היכא דשתי הטענות שוין, כהתם דמצו למימר יהבנוהו למלוה, במגו דאהדרנוהו ללוה; וא"כ דוקא בגט דא"ל דעתה ורצונה אמרי' מגו, משא"כ בקדושין דצריך רצונה, ה"ל מגו בתרי, ושמא רצונה רק להול קדושין לעבר ספי מלהבא, כדי לבטל קדושין מאחר דביניהם. עכ"פ ק"ל לב"ש [סק"ז] לאסרה גם באמר ע"א שנתקדשה לפניו ולפני ע"א אחר שהלך למדה"י או שמת; במ"כ דרבינו, מג"ש קדושין דס"ה, ע"א בהכחשה [בקדושין כל"ל נע"ד] לאו כלום, סתם, משמע גם בכה"ג ועוד דאל"כ כל פעם יעריס ע"א לומר בכה"ג כדי להאמינו; וראייתו מסמ"ז, בע"א נתקדשה וע"א לא נתקדשה, דמשמע דלולא ע"א המכחישו לקמא, היה הראשון נאמן, ע"כ בכה"ג, שאמר שהיה עוד אחר שם ומת, מדבעי בקדושין ב"ע; במ"כ התם בא"א שתכחישו, דאמר שהקדישה אביה ומת [וכ"כ הב"ש בעצמו שם], משא"כ באמר דעד השני במדה"י [והיא מכחישתו דמהימנא], דלא משקרה דמתירא שמא יחזור, דומיא דעגונא שאמרה מת בעלי, דמהימנא דלא משקרה דשמא יחזור כסי' י"ז, אף דמתנגד חזקת א"א, מכ"ש הכא דחזקת פנויה מסייעה: ומה שנסתפק בהיו עדי קדושין קרובים לאב ולא לבתו, ומשכה"ל כח"מ סל"ג; נ"ל כספק פ"א דקדושין ד"ז ע"ב, בשתי בנותיך לשני בניי בפרוטה, אם דמין בתר פועל, או בתר נפעל, ה"נ בכה"ג; ואף דבחושב להאכיל כזית למחר לשנים אמ"ל כזבחים דל"ד, התם אין הבנוי בגוף השנים כהכא ודוק [אבו"ת ולפענ"ד דהתם בזבחים ז"ל הכא ליכא אכילה ז"ל הכא ליכא אכילה, לפיכ' אמ"ל, משא"כ הכא לגבי אב של הבעת שקיבל הפרוטה איכא צירוף]. ומה שהקשה הב"ש ס"ד בשם המרדכי בלא ראו העדים נתינה, רק שמעו שאמר התקדשי לי בחפץ פלוני ואח"כ ראו החפץ בידה והיכא הוכחה שקבלה הקדושין, דלא מהני, מ"ש מאומדנא דהן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה? נ"ל דהתם אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות, והכא בלא ראו העדים שבא לידה בתורת קדושין, שמא לשחוק התכוין [באמירתו ולא נתן לה בשעה שקדשה]: ובמכחישים שני עדים א"ע במה קדשה. י"ל שמא אינו כע"א אומר מת וע"א אומר נהרג לעיל סי' י"ז ס"ע דמהני, דהתם י"ל דלא משקרי משום דעבידי לגלויי, וגם א"א בכלל מאתים מנה כספ"ג דנזיר, רק בב' כתי עדים ולא בע"א שהלוהו יין ופ"א שמן בזמן א' כח"מ סל"ב ס"ב [אבו"ת אני איני כדאי לפתוח פי לפני ע"ר הגאון הכ"מ, וקרית ספתי מעשה רבה הוה; ואעפ"כ ענותו הקדושה תרבני לעורר עוד על דבר א', דבל"ז לא דמי הכחשה דהכא לכך דהתם, ע"פ מ"ש הרא"ש שם, דכיון דשניהן מודים שאינו קיים, אינו הכחשה בגוף הענין; וביאר בם הב"ש יותר, דכיון דשניהן ראו שמת, לא דקדקו יפה אחר הכיצה ע"י מה מת; וה"ט התם שא"צ לראות ענין מיתתו, רק בשיראו אח"כ שמת, די; משא"כ בקדושין הכא אין עיקר הגדתם על דבר שראו אחר הקדושין, רק צריכין שיראו הנתינה בעצמה, גם צריכין לדקדק בה אם ש"פ או לא, להכי מחשב שפיר הכחשה; ולא דמי למנה שחור או לבן בח"מ סל"ב, דהתם כיון דשניהן ראו שהיה דינר, מה לי אם שחור או לבן, להכי לא דקדקו בו כולי האי דמלתא דלא רמי' עלייהו; משא"כ הכא, ודאי צריכים לראות ולדקדק יפה במה מקדשה, כדי להמר כמה שוה, להכי מחשב שפיר הכחשה]: וק"ל בקדשה בע"א, וחזר וקדשה בע"א, כסמ"ב ס"ה, נהי דאינו כב"ע כיעור דמצטרפין כרסי"א, דשאני הכא כיון דלא היו ב"ע יחד, שמא היה כלבם לשחוק; או כב"ש סי"א סקי"ג. עכ"פ ק"ל למה בנתינה בע"כ נקמ; סי' קמ"ג ס"ד הו"ל ספק, שמא א"צ לתקנת הלל להשלים כפ"ז דניסין דע"ה, רק שלא בפניו; מ"ש מתלוהו וזבן ח"מ סי' ר"ה דאמרי' אגב אונסא דזוזי גמר ומקני? וכ"ע דלהקנות כל גופה שאני, וכאנס' לקבל קדושיה דמי כרסמ"ב [אבו"ת כוונת ע"ר הגאון"ל דבסי' קמ"ג שהיה כל גופה קנוי לו, והיא הכריחתו לחזור ולהקנות לה גוף שלה, להכי בכה"ג ל"א דע"י קבלת המעות גמר ומקני. אמנם לא זכיתי להבין מ"ש גוף אשה מגוף עבד, דודאי כל מכירה באונס מהני, אפי' במכר עבד? ידוחק לומר דהכא אשתו כגופו דמיא [כמנחות דנ"ג]. ול"מ היה נ"ל, דבתלוהו וזבן, כיון דע"כ מיירי באמר המוכר או כתב בדי קנוייס לך, וכיון דמלינו כה"ג דמהני בקרבן, כופין אותו עד שיאמר רוצה אני [כר"ס ד"ו א'], כ"כ הכא; ואף דשאני התם דכבר מחוייב מטעם שנדר, עכ"פ הכא ע"י הגלת זוזי, לא גרע מחיוב נדר. משא"כ בסקמ"ג הרי מיירי שלא אמר הבעל שמתרצה בקבלת המעות, כדמוכח [בגיטין דע"ה] דמיירי דומיא דתקנת הלל, להכי ל"א אגב זוזי גמר ומקני. אמנם כן דרכמ"ב שהביא ע"ר הגאון"ל, דודאי מיירי אפי' באמרה ע"י הכפייה רוצה אני והפ"ה אינה מקודשת [כב"ב מ"ח ב'], מדקס הב"ב רק טעמא דעשה שלא

כשוגג

כהוגן מש"ה קנסוהו, קשיא בפיר מ"ש ממכיר' באונס, דהוי נמי שלא כהוגן ולא קנסוהו, דאף דלא תתמוד לאינשי שלא דמי משמע להו [כב"מ ד"ס ב'], עכ"פ למה יגרע הכרת דמכיר' מהכרת דקדושין? ובזה וודאי אסביר לן מ"ר הגאון זצוק"ל לפייגן, לחלק. דבקדושין כיון דהכרית' לאבד חפציות של גופה, מחשב שהוא שלא כהוגן, טפי ממכירה]:

סמ"ג תקנו קדושין ליתומה קטנה, כדי לשמרה מהפקר, ולא לקטן, דא"י לשמור אשתו רק סמוך לפרקו כשפ"ט דסנהדרין דע"ו, וגם כל"פ דרק לגבי קטנה אמרי' דגדלה קדושין בהדה כשקנ"ה, ולא לקטן כשלא בעל משגדל, דגופה נאסרה, ולא גופו נאסר: וחרש כונס ברמיזה ומוציא ברמיזה כסמ"ד; וכ"ל דמה"ט אין נושא גטה כפקחת, שלא יאמרו אין קדושין תופסין באחותה, וכגט מיאון שקנ"ה ס"ז: אמנם שומע ואינו מדבר, הו"ל כפקח, דקדושין דאורייתא נקדשה בשטר כשל"ב, בנכתב לשמו ולשמה [אבו"ת אע"ג דבשטר נמי עכ"פ צריך שיאמר ס"ז לקודשך כב"ש של"ו סק"ב, כ"ל דכתר מ"ש רמ"א דסי' כ"ז דכשמדברים בעניין תחלה מעניינ' קדושין א"צ אמיר' כלל, א"כ משכח"ל הכא שפיר כה"ג]: ובקדש בן מומרת [אפי' כשאביו עכו"ם] מקודשת, דהו"ל כישראל, דבנך הבא מישראלית קרוי בנך כקדושין דס"ה, ומכ"ש מומר שקדש, דאעפ"י שחטא ישראל הוא:

סמ"ד [אין לו דין קול כ"א כראה שמתה בעיר, ושמע קול שברה, ויש עד מפי עד [ושי' רש"ע] וי"א דצריך ב' עדים מפי ב"ע, אפי' לא שמע כ"א מהם רק מפי ע"א [כסי' מ"ו ס"ב]: ומדאסור לחקור בקלא דבתר נשואין כרש"י ור"ן גיטין דפ"ט, א"כ הו"ל קיל שלא הוחזק בב"ד, דאינו רק לעז לבד שילא לאחר נשואין שקדשה אחר מקודש: ופליגי אם מבטלין קלא, ולפ"ז בספק זנות א"ה, דמצוה לחקור, מצוה לבטל קלא:

סמ"ז תרי ותרי הו"ל ספיקא דאורייתא, ואם נשאת תצא; רק בנשאת לאחד מעידיה וטוענת ברי כפ"ב דכתובות דכ"ב ע"ב, לא תצא: אמנם בים לה חזקת היתר הו"ל ספיקא דרבנן; ובחד וחד, אם בא המתיר תחלה, כספק דאחר שחיטה שרי' כרט"ז בי"ד של"ט ס"ז: ובפסולים הלך אחר רוב דעות, ומאה נשי וחד גברא הו"ל כפלגא ופלגא, כסי"ז ורפי"ד דיבמות:

ס"נ לחוקי דרך אינו כשדכן רק בדיבר מסך הנדן; ומשערין השדכנות לפי הסך המרובה שמכניסים, א' מהרק מכל מאה זהו' [במדינת פאלען]; וממאה ראשונה כפל; ומספרים וקרקע והכשיטין, נותנין מחציו; ואלו שדכנות שנותנין למתחילין ואליו לגומרי', אבל לאמצעיים ולא כלום; ולקרובים פסולי עדות אין נותנין, רק בניכר [לפי ראות עיני הדיין] שעשו פעולה, דאל"כ כ"א יעיד על קרוביו שהיו שדכנים. וברחוקים הלדים זה מזה עשר פרסאות יתן שדכנות כפל, דהו"ל כרחוק מקום פסחים דל"ג. ובמכחיש לשדכן עח"מ ספ"ז וסרפ"ו וסרל"ד; ובהעני יוכל להפחית מנדן שליש וכבשר בזול בח"מ סמ"א [אבו"ת וכ"ל דאינו יכול להכרית להחתן ליטל פחות, רק שאין החתן יכול להכריחו כשתב עד שתלבין ראשי, אם ירצה ליתן שליש פחות, יוכל לומר לחתן או כנוס או פטור, וכמשמע נמי מסוף דברי ע"ר הכ"מ] או כי"ד סרל"ב סט"ז: ובעבר הזמן שקבעה, ויש קפידא [מצד אחד], אפי' בנאנס המעכב, אפ"ה השני פטור כסיף ח"מ סכ"א ורהט"ז בי"ד סרל"ו, ואז יתירו החרם כנדר: וכ"ל במחל החתן ואבי הכלה [אהדדי] אינו מזיק מה שנשאר השטר בידו כח"מ סי"ב וסרמ"א, ואי"ל דא"י למחול שעבוד הכלה וכח"מ סשל"ג? ליתא דהא לא זכתה מאביה סך הנדן עדיין, דהו"ל קניין חתן, כח"מ סרמ"ג וסרמ"ה, ולא כתב לה רק ע"מ לכנסה כאה"ע סי"ג ס"ב, והרי אין החתן צריך לנשאה חנם, והו"ל כגורם דגורם דפטור כפ"ד דשבועות דף ל"ג ב': אמנם בקרעו לתנאים בחלי', אין כאן כלום, דהו"ל כמחילה בטעות, כח"מ סכ"ה, דהא ליכא ריע מזל רק אחר אירוסין כאה"ע סי"ן ס"ה, וכתבו' שבות יעקב, וכ"ל כיון דקנס דתנאים רק מצד בושה, א"כ במסרבת ליטא בעל אחותה לרחם על בני אחותה, מפני שקבה עלי' עפולן, או במסרבה בחתן כדי ליטא בעל אחותה שמרחמת על בני אחותה, פטורה מקנס, דהרי היא מתכוונת לשמים, ובושת אינו חייב כ"א במתכוון, כח"מ סת"כ וסתכ"א, וכ"כ במסרבת בתו, האב פטור מקנס כס"ן ס"ו. ובטוענת מאום עלי הטבע כבסע"ז, ובחזרו הלדי', יחזיר הנדן, ואלי רווח, כעיסקא ח"מ סק"ח וסרל"ב, כבני ע"ר מה' אליעזר זצוק"ל:

סנ"ג אין תוזר בשבת הזרע [ושי' בשנה ראשונה אחר הנשואין שמחזיר הכל, ובשנה שלאחריה שמחזיר חצי

אי שם] רק נל"ב, ולא כ"מ [ואין וואורף], כתשו' שב יעקב, ויגבה הוצאות חליי' וקבורתה ומעשר שנתן מנדן, ובהפסיד במו"מ, ההפסד הוא לפי ערך, כשותפים וכב"ש. וי"ל דב"ח דבעל אינו גובה מנדוניא רק בחיי' כח"מ סל"ז, דהא גם בעל צריך להחזיר [ולא עדיף מני' ב"ח דידי'] לכך הו"ל כפקדון שם סל"ט, דאינו ב"ח גובה ממנו. ובשנה שניי' יחזור רק החצי, ואח"כ עכ"פ שך הנדן שעודנו ביד חמיו אינו גובה, מדלא הגיע לידו מעולם, רק כשנתן לו חמיו ממרגא שהם לכל מי שמוציאו, דאז כגבוי דמי. אמנם מ"ש הב"ש דגם מערב גובה, מש"ש במה קיי"ל כרש"י כתובות פ"ד דמ"ז ע"א, דמה דאמרי' התם דלא זכה הבעל, היינו דוקא בארוסה שמתה, או שמא כי"א דערב כגבוי דמי, וכיון דהוו ס"ס גובין מספק, כתו' פ"א דכתובות, השיג עליו בשבות יעקב, דהו' איירי דוקא בשמא לנתבע, וחזקת הגוף מסייע לתובע, וצ"ל דאיי' מרשב"א דס"ס כרובא. והרי לא אזלינן בתר רובא במתנגד חזקת ממון, כח"מ סרל"ב: ובהניחה זרע דראוי להתאבל עליו, גם במת אחר אמו מיד, לעולם יורש הכל כשבות יעקב: פליגי הפוסקים אם נתקן חזרה גם בנהרגה או המירה, או הכניסה אליו משל עצמה, אבל לא מנדוניא שנתן לה אבי': והקשה בני גאון ישראל נ"י לאי"ט, עמ"ש דמת בעל תוך שנת חזרה, א"צ כתובתה, רק נדוניא ותו' שלים, הרי בלא"ה נכלל כתובה בכלל תו' שלים כב"ש סס"ו ס"א? ותירץ דע"כ איירי הכא בשלא הגיע בכדי כתובתה:

סנ"ה לארוסה א"צ כתובה רק בכתב לה, ואעפ"כ תוס' אין לה שלא כתב לה רק ע"מ לכנסה. אמנם בחייבי לאוין להיפך, דכתובה דרבנן שלא תהא קלה בעיניו להוציאה, ככתובות דנ"ט, להכי בכה"ג לית לה, אבל תוס' דמדעתו, יש לה, גם כשלא ידע, דאי"ל דהו"ל כהטעתו? דסברה מים גנובים ימתקו ויתרצה, אמנם ברואה דם מחמת תשמיש, שאינה בת ביאה, או במום כבקט"ז. אין לה גם תוספת:

סס"א ממ"ש פ"ו דיבמות דנ"ז, דרק בפסולי כהונה או קטנה, אין חופה לפסולת, נ"ל דנדה דיש לה היתר לאחר זמן, גם בת ביאה היא טפי מקטנה, חופה קונה, ומ"ש רב אשי פ"ה דכתובו' דנ"ז דגם בנדה אין קונה, היינו במתה או גרשה מקודם שנבעלה, תדע מקדשה מעכשו ולאחר ל' יום, דחל קדושין למפרע, דאין אומרין בכה"ג הא מהשתא לא קדיש כ"כ למפרע ככתוב' דנ"ט ע"א, דהרי חזי' לביאה מל"ע נ"ל:

סס"ב ז' ברכות בסעודה שניי' ליכא, רק בבתולה עם פנים חדשות, והפנים חדשות צריכים שיהיו הרוב מתעברה, וכא"ח סס"ט וסקל"ז אי בשבת במנחה כשדורש החתן, אבו"ת ק"ל א"כ מה רוב פנים חדשות איכא כאן, ול"מ מסוד קדושת אתמ"ו כגאזוק"ל לכאורי בל"ז לא דמי לא"ח ס"ט וקל"ז דהתם הרוב מחוייבי, אבל הכא מאן יימר דחיוב ז' ברכו' לשבני' ומסובי, אפשר דאין החיוב מוטל רק על החתן בעת שמח' בעת כניסתו לחופה, וגמ"ש ויקח בועז עשרה אנשי' ומברכין דקאמר הב"ש קאי אהתני' דעלמא, וכ"כ בשעת שמחת סעודה כשיבואו פנים חדשות וישמחו חתן וכלה שפי, ואפילו ישמחו רק על אדם א' חשוב סגי, וא"כ בשבת נמי שכ' תוס' דמתשב פנים חדשות בישמחו חתן וכלה בו וכ"ש כשידרוש החתן אז]. ולא אחר ז"י מהחופה, אעפ"י שלא בעל עדיין [אבל אשר ברא מברך כל ז"י כשאוכלים עם בנ"א שאינם בני ביתו וא"צ י'] ובאלמנה מבבעל גם אשר ברא א"א כש"ך בי"ד סשל"ז, וכשא"א ז' ברכות רק אשר ברא, יאמר קודם בהמ"ז נודה לשמך, ולא דוי הסר, ולבני הגאון מהו' ישראל נ"י לאי"ט, ה"ט ממ"ד ממ"ד אחרית שמחה תוגה, לכן רק בשמחה גדולה שברך ז' ברכות, מתפללין דוי הסר, ועמ"ש ת"ל בקהלת, דלז"כ ביום טוב הי' בטוב וביום רעה ראה: ובבני חתנים ביום א' יעמידו לכ"א חופה בפ"ע, משום עה"ר וכי"ד ברמ"ה במילה. רק לסעודה אחת שרי בהמ"ז לשניהם ביחד, מדלא נזכר שיש שם שני חתנים [משא"כ בחופה ניכר כשמקדש]:

סס"ו אבו"ת אע"ג דקיי"ל דכתובה דרבנן שלא תהא קלה בעיניו להוציאה כפ"ג דכתוב' ושם פ"א וכפרת"ש שם והטור סס"ו כאן, אעפ"כ כותבין בנוסח כתובה דחזי לכי מדאורייתא, ע"פ מ"ש תו' בכורות ד"נ ע"ב דבין למ"ד דאורייתא או דרבנן, אעפ"כ כתובה נגבת בכסף צורי ולא בכסף מדינה, כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה, א"כ מ"ש דחזי לכי מדאורייתא, י"ל כסף דאורייתא, וכן פי' בב"ש. אמנם מ"ש אח"כ בנוסח ודין נדוניא דהנעלת לי' כותבין כן מצד מנהגא שלא לבייש את מי שאין לה, שהכניסה מאה זקוקים והיינו מאה מהרק שב"א הוא מ"ח ג"ש, וכ"כ אוסיף לה מן דילי' כסך הכוא, וכך נהגין כדי לסלות שתיבה עליו, וס"ה מאתיים זקוקים, כש"ך זהו, או נ"ג ר"ט וי' ז"ג ואעפ"י שסך הכתובה שסיה דומת שהר, דאורייתא חמשים כסף אינו כ"א שלשים ר"ט, כפי דברי ע"ר הגאון זצוק"ל הכ"מ, שכתב כן ע"פ הש"ך בי"ד בש"ס שכ' שסך חמשה שקלי' של פדיון הבן ג' ר"ט, נוהגין שזה נכלל בסך נ"ג ר"ט וי' ז"ג הנ"ל, ועיי' ב"ש:

נ״ב כאן] וק״ל בנאבד הכתובה, שכותב לה כתובה אחרת כש״ג, ניחש שמא תמלא קמא ותגבה ב״פ, וכפ״ב דכתובות דע״ז ע״ב, דאבדה כהטמינה בפנינו דמי, ואת״ל התם באלמנה הנזונית איירי, משא״כ בחייו, יש ספק גביי׳. דשמא תמות וס׳ גביי׳ מוליא ספק שתמלאנה לכתובה, וכנדה דש״ו דספק טבילה מוליא מידי ספק ראיי׳ מש״ס, עכ״פ ק״ל לב״ש בס״ק סק״ל דבאין תוספת כתובה, יבורר כמה הכניסה ע״י תנאים, דמשמע תנאים ראשונים, ק׳ ניחש שמא הפחית מנדן כנהוג כ״פ, ובס׳ חיוב, א״ה נכסים בחזקת אלמנה קיימי, רק בסי׳ ל״ג, דהתם בס׳ קבלה מזונות כבר, דחיוב וודאי. וס׳ בפרעון, אין ס׳ מוליא מידי וודאי כששים ד״ט, אבל בס׳ חיוב לא, וכסי׳ ל״ו, בספק מנה ומאתיים? וצ״ל דס״ל דמדנשאה הו״ל כאומר הריני כאלו התקבלתי, וכנדרים ספ״ח מ״ז. אק״ל מדליכא תוספת שלים רק בהכניסה מעות בעין שיוכל להרוויח בהן, מהכ״ת נומר ב״פ, הריני כאלו התקבלתי כנזכר בתנאים, והריני כאלו התקבלתי הכל במזומנים [להוסיף שלים גם יא׳ יה שלא קבל]
והו״ל יורשיו וודאי טפי ממנה וכשמ״ע כח״מ כסרמ״ז:

סס״ח לב״ש שכתב סי׳ זה בנמלאת מעוברת חבירו אחר נשואין, דחייב לגרשה, והפילה קודם גרושין, וכמנך לקיימה, לריך נשואין שנית, דקדושין קמאי קדושי טעות הוה, דאם לא כן למה האמינו לבעל מכח חזקה דא״א טורח בסעודה ומפסידה כפ״א דכתובות ד״י, הרי אינו מפסיד הסעודה כשמקיימה, ודלמא כוונתו להרוויח מנה, ולקיימה, ודלא כרמב״ם שהביא שם. ובמ״כ דרבינו ממ״ש בסי״ג ערוקי מסתייע, משמע דא״ל לגרשה ולקדשה שנית ואפי׳ כשהי׳ ממאן בה מעיקרא, כשמנך הלו קדושין למפרע, דמדנמלך אינו כקדושי טעות רק כאגלאי מלתא למפרע דמחאה בטעות, דאינו כמקדש ע״מ שירצה אבא, ומיחה וחזר ונתרצה דכיון דפסקה פסקה, כשל״ז, ואי״להק מסי׳ ל״ט ס״ב במקדשה ע״מ שאין עלי׳ נדר, והתירה הכם אחר שנודע לבעל שנדרה דנתבטלו הקדושין? דהתם בפירש בשעת קדושין, משא״כ בשתם מהכ״ת נאמר, דהו״ל כקדושי טעות, כשנתרצה בסוף, רק הו״ל כמקדש מעכשיו ולאחר למד כשתרצה: ובפה גט יוכיח בק״ן, דכשרוצה לקיימה יקדשה שנית בלא ברכה ובלא נשואין, רק כתובה אחרת לריך, מדהו״ל כשטר שנמחל שעבודו ח״מ סמ״ח, ומ״ש ראי׳ מפ״א דכתובו׳ ד״י, התם שאני, דא״י שתתרצה בכתובת מנה כבעולה, לה״ק אין אדם טורח בסעודה ומפסידה, דא״י שתתרצה במנה, משא״כ הכא שנתרצת וודאי לבסוף במנה דמי למקדש מעכשיו ולאחר למד כשתתרצה וכנ״ל, דחלין קדושין למפרע, ומכ״ש נשואין, דמהכ״ת לחלק, ואף למ״ד כלה בלא ברכה אסורה לבעלה, היינו בלא חופה? הרי עיקר חופה הכנסתו לביתו, והרי כבר היא בביתו [אבו״ת נ״ל כוונת פ״ר דשרי ברכות אינן מעכבו׳ גם בחופה כאה״ע סס״א דעיקר החופה הוא הכניס׳ לביתו, הוא בסי׳ נ״ס]. אמנם ברולה לגרשה יככה מנדונייתה כל הולאות, וכח״מ סרל״ב במקח טעות, ואף בהי׳ מקיימה אחר ג׳ חדשים בכדי הכרת הולד, אינו כמשתמש במקח אחר שנודע מומו, דהו״ל כמחל שם בסרל״ב, דהכא אפשר להעלים, דאל״כ היכא משכח״ל בן תשע לראשון או בן ז׳ לאחרון, כפ״ד דיבמות מ״ד, מדניכר בג׳ חדשים, כ״ל: מיהו הא דיכול לנכות היינו בהכניסה משל עלמה, אבל בהכניסה משל אבי׳, אם מקבל האב בחרס שלא ידע שזנתה, א״י לנכות מנדונייתה, כנוס שלא ידע המוכר, שם סרל״ב [ואי״ל דכבר הקנה האב לבתו] דהרי לא פסק, לה רק ע״מ לכנסה כסנ״ג ס״ב, והכא בנשואי טעות, גם הגט רק חומרא בעלמא, [ואי״ל דלמא ישבע האב בטענת שמא דבעל]? די״ל דלגבות אפשר דמשביעין בטענת שמא, כמ״ש ת״ל בח״מ סע״ה, ועכ״פ פטור בעל בשבועת אין לי, כב״ח דעלמא, כה״מ סל״ט דאינה כאשה דעלמא דכשאין לו כדי כתובתה ונדונייתא מוכרח לקיימה? דהאי הכא מוכרח לגרשה: יש שהקשו להרא״ש פ״א דכתובו׳ סי״ח, שכ׳ דלרבינו יונה קשה, הרי לר״ג נמי א״כ רק במגו, והכא ליכא מגו עכ״פ? וקשה דה״נ מגו דמוכת עץ כרש״י די״ב? וכ״ל התם בטענת דמים, שיולא גם ע״י עץ, משא״כ בטענת פתח פתוח, כר״א ותו׳ שם ד״ט:

ס״סט בזה״ז א״א שיסתלק הבעל א״ע מירושתה בין אירוסין לנשואין, דהנהגו שושין האירוסין ונשואין בבת אחת, ואפ״ה תקנה לזה, שיתחייב הבעל א״ע בסך ידוע אם לא יחזיר מה שירש מאשתו דאינו כאומר מה שאירש מאבא מטור לך בח״מ סי׳ רי״א דלא אמר

כשם

כלום, דהכא כיון דמחייב עצמו בסך ידוע כשלא יקיים, אפשר להקנות גם ראוי כמוחזק וכשפה"ו סק"ח ואבן משפט ס"ס:

ס"ע הלך בעלה למד"ה, וזנה אביה או אחר, אינו חייב בעלה לשלם, רק בפירוש שמאכילה לשם שלוה לידה, אז גובה משעבודא דר"נ, ואינה יכולה לפטור בעלה, לומר שכבר פרע לה בעלה דמי מזונות, כיון שמחייבה בהודאתה לאחר כח"מ סע"ז: וכברחה מבעלה, אינו חייב לזונה במקום אחר, אא"כ לא מנעה תשמיש מבעל בבואו אצלה, [והי' המניעה מצד הבעל או משבת שהנ"ה, ולא נדה], ואינו כופה לחזור רק בבא בעצמה אחריה [אבו"ת נ"ל דהתם כיון דארגיל הוא קטטה בעל אכידי' מחזיר אחר אבידתו כקדושין ד"ב ב' ובהכי איירי]: וק"ר למה בשתקה ולא תבעה מזונות הו"ל כמחילה, מ"ש מחוב ישן ח"מ סס"א וסל"ת? ואת"ל התם ספק מחילה אינו מוציא מידי וודאי חיוב, משא"כ הכא ספק מחילה מוציא מידי ספק חיוב, דשמא כפקה במעשה ידי' למזונות וכאומרת איני נזונת ואיני עושה וכנדה פ"ב דט"ו דספק שבילה מוציא מידי ספק ראוי [אבו"ת ל"מ הי' נ"ל דוקא במלוה דמלא שחזיר השטר ב"מ דלא מחל להחוב, דדוקא במחל בפירוש, וי"א בסי' רמ"א בה"ג דמהני אף שלא החזיר השטר, רק במחילה דמסתבר ע"י שתיקה, אמרי' מאן יימר: רק הכא באשה מה יימר דלא מחלה שמא מחלה דכך מסתבר מדשתקה, ואף שלא החזירה השטר, היינו משום הך כתובה שבה, דלא רצתה למחלה אמנם הכי גם במלוה ישנה ע"פ נמי אמרי' דלא מחל משום שלא תבע [כחו"מ רסי' ע"ח]? ע"כ. דמלוה שנתן מעות פ"א, אמרינן אין אדם עושה מעותיו אנפרות, ולא הוי זוזי בכדי ולז מחל [ככתובות דל"ו ב'] משא"כ באשה שלא נתנה לו מעות בעין. עכ"פ ק' מ"ש הוצאות קבורה דחייב בעל להחזיר כסי' פ"ט, ומ"ש למי שזנה דאינו חייב להחזיר [א"ה עב"ש שם סק"ג]? ואת"ל דבמזונות פשעה דהו"ל ליטול דרך הלואה או שתחזור על הפתחים, עכ"פ לתו' פ"ד דכתובות דנ"ג דמ"ש קבורתה תחת כתובתה, ר"ל תחת נדוניא, מדא"ח לקבור ארוסתו; א"כ יפטור נ"כ לקברה בשלא הכניסה כלום? ואת"ל מדכפל רפי"א דכתובות, יורשי' יורשי כתובתה חייבין בקבורתה, משמע אפי' ברק ראוי לירשה סגי וכפסקי תו' שם, א"כ במתה קודם בשבעת שבעת כתובה, למה א"ח יורשי' לקברה כרמב"ם, הרי סגי בראוי לירש? וצ"ל דהתם פשעה בעצמה, דלמה לא מיהרה לשבע קודם מותה:

סע"א אינו חייב לזון רק עד שש שנים, רק באמוד [נד"א היא להם ממון, אבל באין להם זון בתקנת חכמים עד שיגדלו אבל אין כופין כ"א בדברים רק באמוד] הא"כ אמר אין זה בני כב"ש [סק"ה ועיי"ן] סי' כ"ב ס"ב. וק"ל דלמא יכיר רק דרשאי להחזיקו לממזר כח"מ שער"ש, ולא להמיתו ברעב? ואת"ל גם בלא קרא דיכיר הרי לא מחזקינן לי' כבן רק משום דרוב בעילות תולין בבעל ונהי דרוב בעילות תולין בבעל אין הולכין בממון אח"ר כח"מ ססרל"ב. א"כ נ"ל אמירה דאב? [א"ה עי' ב"ש סי' ד' סק"נו] אע"כ דהתם במכחישו בברי: הו נ"ל דא"ח להשיא לקרובתו, דלא כב"ש [סק"ד] רק בשידוך בינוני, ממ"ד די מחסורו ולא לעשרו כפ"ו דכתובות דס"ז. ותדע מדא"ח לזון גם לבנו ת"ח בים לבנו פרנסה בלמנוס, כי"ד שרנ"א ושרנ"ג, ולהרא"ש פי"ב דכתובות, גם לאחותו פטור להשיאה כירושלמי: ובמדירה עסע"ב: וכסות ודירה עסע"ג: ויכול בעל למחות באשתו שלא תלך לבית אבי' רק פ"א בחודש. ושלא יבואו אצלה רק בחליה ולידתה כסע"ד: וכשאינו יכול לפרנסה במקום זה, כופה לבוא אחריו למקום אחר, כסע"ה: ואין יורשים חייבים בפדיונה כסע"ט: ורפואה בלא קצבה הו"ל כמזונות כסע"פ: ובהשכינה מצד בעל ולהיפך סע"ו:

סע"ז מורדת מתשמיש דטענה מאיס עלי, בלא תובעת כתובתה רק גט, בזה ניכר אונסה ודינה כמתיבתא, כהרא"ש פ"ה דכתובות דס"ג שיחזיר נ"ב שהכניסה ומכ"ש נ"מ. וכ"ל מדסיים כן, משמע אבל לא תוס' שלים. וכן משמע ברי"ף ומרדכי ושו"ת הרא"ש. ובלא ניכר אנסה, אז רק בתפסה נ"ב זכתה, ולא בתפס שלוחה. ואפי' אבי' כאחר דמי, דהו"ל כתופס לב"ח במקום שחב לאחרים ח"מ סק"ה. ויש לבעל עליה מיו ממרנא שהם לכל מי שמוליאו, דכנבוי דמי כהכ"ג, אז גם לנדוניא שביד אבי' א"י לעכב: ובניכר ערמה גם בתפסה תחזיר. אמנם בתבעה גט וכתובה, אז דינה כש"ס, לגרשה אחר ד' שבועות ושלא להחזיר לה רק נ"מ, ובמתה קודם גט יורשה: ונ"ל דבהוא מורד אינו יורשה, דנהי דיש לבעל פירות עד שעת נתינה כסקכ"ז, וה"ה ליורשה כה"ל ס"ס, עכ"פ במורד מלקנסוהו פדידי' לידה, כדלקמן, מכ"ש מדידה לדידי', וכעין סברת תו' פי"א דכתובות דק"א ע"א, כ"ל

נ"ל: ולקי' דלה"ת במורד שאין מוסיפין לכתובתה כשרוצה לגרשה תיר' א"כ יפריש כש"ג לבעל הרמב"ם שימרוד כדי לגרשה בע"כ? נ"ל דעוד קשה בק"ע בקנס נגרשה. שם יוקנס כשלא גרש דשקל"ד ש"ד, הרי מדאורייתא אסור לכופו? אע"כ כיון שכפיית הקנס מצד ד"ס הרי, מכ"ש במורד שכופה מצד ד"א לבעל ממנה שאר כסות ועונה עד שתרצה לקבל הגט, וכשי' ל"ח בתנאי ע"מ שתאכל בשר חזיר, דמחשב תנאי שאפשר לקיים, שתאכל ותלקה, ורק מצד ד"ס א"א לקיימו; ולא מחשב נמי מתנה ע"מ שכתוב בתורה, דהא א"א לחייבה לאכל, רק כשלא תאכל הגט בטל:

ס"פ ק"ל למה בעל מוחה מלהניק לבן אחר עם בנו, וכ"כ מוחה שלא תאכל דבר המזיק לולד, אף בנכנס עי"ז, כשי"ב, הרי גם כביסתו קודם לחיי חבירו לר' יוסי בנדרים דפ"א? וצ"ל שהם פטור להציל, כשב ואל תעשה, משא"כ הכא כמזיק בידים; ולהכי לא דמיא נמי לשנך דרפ"ה דב"מ דס"ב ע"א בכד מים שאינו מספיק רק לאחד, דחייך קודמין לחיי חבירך. מיהו זהו דוקא בחייבת להניק כשפ"ב:

ס"פא הקשה הר"ן למה בהקדיש בעל מעשי אשה, לא קדיש רק כשפירש יקדשו ידיך לעושיהן, כרמב"ם פ"ו מהל' ערכין, ובהקדישה היא עצמה, גם בשתם שגי, כרמב"ם בנדר' פי"ב? נ"ל דבשלומה לעצמה, מדאין אדם מוציא דבריו לבטלה כר"מ כתובות דנ"ח, מש"ע הו"ל כאמרה בפירוש יקדשו ידי לעושיהן, משא"כ בבעל, א"א נעשה כאומר, דא"כ גם בדידה ניחא מדלא אמרה כבעל, נעשה כאומרת איני נזונת ואיני עושה, דאז לא מהני הקדש של בעל. מיהו בני הגאון מהו' **אליעזר** זצוק"ל הקשה דדוקא לגבי בעל אמרי' נעשה כאומר, מדאמר מקנה מאותו ענין, משא"כ היא הא לא קאמרה כלל, והיכא ניחא דנעשה כאומרת, [אב"ות וכ"מ נ"ל לתרץ קו' הר"ן דבבעל ואשה בשניהן הטעם בשוה, דבהקדיש בעל, מדיכולה להפקיע ש"ע לומר איני נזוני' וכו' להכי צריך שיקדיש מה שמשועבד לו בה דהיינו ידים, ומה"ט נמי מדיכולה לומר איני נזוני' וכו' מה"ט אינה צריכ' נמי לומר יקדשו ידי]:

ס"פב לקו' לה"ת והגהמיי' תלן לכופה להניק בנה כשאין לו לבעל, או באינה מגדל תינוקת, הרי אפי' באין לו מוטל על הקהל לפרנס להילד, ומ"ש היא מכל הנשים שאין כופין אותן, והרי חיוב מזונות רק על האב ולא על האם? וצ"ל דמזונות חסרון כיס, משא"כ חלב דמגופה בלי חסרון כיס, נכלל יותר בקרא ומבשרך אל תתעלם, דלא קאי אתקבל לבד דהיינו הקרוב, רק גם אנושן דהיינו בשר המניקה, ור"ל כשצריכך מבשר עצמך בלי חסרון כיס אל תתעלם; מכ"ש הכא בתינוק דאיכא סכנה [אב"ות ואע"ג דהכא נמי איכא סכנה כיון דהכי פוסקין מתעש"י ומוסיפין על מזונתה ככתובו' דס"ד ע"ב? הרי זה בלאות מרויח הבעל לבסוף, כצ"ל כיוס פ"ד הגאון הכ"מ]: **חבלה** אדם בגלוי, ב' שלישים לבעל; ובסתר ב' שלישים לאשה; וחלקה כל דין כ"מ יש ע, וכ"כ בושתה שבסתר ובגלוי, יש בהם חלוק דין זה, השי' פ"ב, ותליאם אשה לבעל כשפ"ד:

ס"פה כל מה שעומד מנכסי האשה באחריות של בעל, הו"ל נכסי צ"ב, כדוגיא וכדומה; ושאר כמלבושי' ותכשיטי' וירושתה בשטה"ז וכדומה, שאין לו לבעל מהם רק הפירות הו"ל נכ"מ; ואפי' נכסי מלוג רשאי שבעל להשכין כדי ללוות עי"ז לפרנס א"ע, בהעמיד ערב על הקרן, כהכא ושי' ל' שט"ז. מיהו למכור אינו רשאי אפי' נצ"ב משום שבח ביש אבי' כשפ"ח: **אשה** שהפקידה בידו, יחזור רק לה; ואיה נאמנת לומר של פלוני הוא רק באים לה מגו וכדומה כשפ"ז: ואין חזקה בנכסי א"א כשפ"ז ואפי' לאחר אין לו חזקה בנכסי'; ובנ"מ פטור מגניבה ואבידה, דהו"ל כבעלים עמו במלאכתו, ולא בנתקלקל של ידו דהו"ל כמזיק בידים; ובהוציא הוצאות על נ"מ, כשהוגה בדינר פטור כשפ"ח:

ס"צ בעל אינו יורש בראוי, וכבכור בח"מ שער"ח, אף בזמן פרעון בחיי', עכ"פ לא הגיע לידו בחייה כב"ש שפ"ה ס"ז; רק ב כניסה לו שט"ח בכות"ם או בתעמד שלשתן, או בשי' מונייתה ביד שליש ועבר זמן פרעון בחייה, דאח"כ הו"ל כשליח מבעל, וכשתמלא שלא בח"מ שע"ר, דאחר שנתמלא נשאל שמדה ללוקח לזכות ללוקח, כאא"ו ע"ר בספרו **בית ישראל** זצוק"ל. הק"ל למה אינה יכולה למחול מלוה שהכניסה לבעל, מ"ש ממוכר שט"ח ומחלו בח"מ שס"ו [דהרי בעל בנכסי אשתו לוקח הוא כב"מ דל"ה א']? ונל"פ דהתם משום דשעבוד גוף הלוה נשאר למוכר; משא"כ הכא הרי אשתו גם גופה לבעל [אב"ות שי' עא"מ פ"ו הכ"ש הכ' הטעם דאין קני' לאשה בלא בעל והיא היא]: ולקוב"ש במתנה נכשר

הידועים לבעל, דכשמת הבעל, המכר קיים למפרע; דמי איכא מידי דמהשתא לא קדים ולמפרע קדים כפ"ה דכתובות דנ"ט? תירץ האמ"ו ע"ר זצוק"ל בספרו בית ישראל, דהתם לא קידם השתא מגד עצמו, משא"כ הכא אינו קדים רק מגד ד"א כתקנת אושא: ולקוב"ש במחלה שעבוד נכסיו דמהני כשט"ז ברמ"א, והרי רק להלואה סגי מחילה כח"מ סרמ"א? כ"ל במ"כ לק"מ, דכמו דלהלואה סגי לשון מחילה וא"ל לשון מתנה מדליכא ממשות, דמלוה להוצאה נתנה, כ"כ שעבוד דשמא תמות בחייו, אינו כממשות: אק"ל מה מועיל קניין מאשה והדר בעלה, דלמא בפ"ה דגיטין, דוקא בקנה מאשה קודם שגילה בעל דעתו למכור דאל"כ י"ל נ"ר עשיתי לבעלי להסכים עמו? ואף שנתן מעות לידה, אי"ל אגב אונסא וזוזי גמר ומקני כח"מ סר"ה, דשאני הכא דאין המעות נשאר בידה? ואפי' למנהגינו ליתן לה מלבוש, הרי י"א דיש אונאה גם לקרקע ביתר מפלגא כח"מ סרכ"ז? וכ"ל דהתם בקרקע דודאי שלו, משא"כ הכא דבספק, דשמא תמות בחייו, עדיף לה מתנה מועטת וודאי, מספק של המרובה לאח"ז, דבולינא טבא מקרי כספ"ה דסוכה: וירושת שטה"ז כשמתה אחר אביה, אבל קודם חילוק עזבונו, דין ראוי יש לו; ממ"ש בנוסח שטח"ז, למה שנמצא בשעת חילוק עזבונו, א"כ לא זכה מקודם כש"ך בח"מ סק"ד; משא"כ בבת יורשת, דזכה מיד במות המיו בחיי אשתו. ונל"פ דמה"ש דבשטח"ז חוב עיקר, כח"מ סרפ"א, והרי ב"ה מכאן ולהבא גובה, כפ"ב דפסחים ד"א: אמנם בהניחה זרע, ומת הזרע קודם מורישו, אז הדין להיפך, דכשהיתה אמו בת יורשת, אין זרעה יורש את אמו בקבר להנחיל למשפחתו, כח"מ סער"ו, רק בשטח"ז, דשט"ח עיקר, יורש ממשות השטח"ז ממנו, ואף דב"ח מכאן ולהבא גובה, הרי שבנו גובה ראוי ומוחזק: ובשכתב בשטח"ז לה ולי"ח, זכרים ונקבות שוין, וכח"מ סרמ"ז ס"ד; משא"כ כשכתב לה וליורשיה, הרי זכר קדם לבת גם בנכסי אם, כח"מ סער"ו; אבל יש רשות לאם, להרבות לאחד מזרעה שפי, דאינו כאחריך לפלוני כסמ"ע שם סרמ"ח ס"ז; ולכך כשהשיאה האם לבתה, וכתבה לה שטח"ז, אין לה בשטח"ז מאבי אביה, [אמה כנ"ל לע"ד] רק כחצי זכר מאחיה: ובשכתב אבי אמה בשמח"ז לה ולי"ח, נהי דפנוייות עם זכר שוין, עכ"פ מה שנפחת מחלק בתה הנשואה כנ"ל, יטול זכר לבד, כיון דזכרותו גרמה כשב"י ח"ב: וכתב עוד דמ"ש בשטח"ז חוץ מספרים וקרקעות, עכ"פ אותם שאינם לצרכו, חק למו"מ, עטלת בשוה להם, וכמ"ש פ"ב דב"מ דמ"ב, דישלים רק שלים בקרקע; וכיש לו קרקעות יותר בשלים עשרו, בטלה דעתו אגל הכל, וכרפ"ו דברכות בקבע על היין; לג"צ בים לו שטח"ז מחמותו, אפי' מת אבי חמותו אחר חילוק עזבון חמותו, ואשתו חי', נמי נוטל חלק בשטח"ז מאבי חמותו, דאף דכתב בשטח"ז, רק מה שנמצא בשעת חילוק עזבונו, עכ"פ הרי ממשות שטח"ז נמצא בשעת חילוק עזבון המותו; ועכ"פ יוכל הזכר לומר טול כל עזבון אמנו, שלא תחלוק בעזבון אבי אמי שהרי שטח"ז רק כחוב, והרי אין לב"ח בנכסי יורשים דלוה כלום כח"מ ססק"ד, די"ל אבוה דאבא ירותנא. וק"ל דהרי הכא חלק של אמו בנכסי אבי אמו ג"כ מגד חוב, ולא מגד ירושה כח"מ ססק"ד, והרי לש"ך שם, בא"א לומר אבוה דאבא ירותנא, ב"ח גובה גם מראוי כמוחזק, וכהכא דאבוה דלוה בעצמו נמי חייב לוה? וצ"ע: ויכול זכר לשלם לב"ח מעות כדי שישאר קרקע, כדי לסלק גישו, כסק"ח וסקי"ג ס"ב; ואינו יכול לוותר לאחת מהאחיות, ליתן לה כל חובה כדי שתפסיד שניי', דיכלה שנייה, לומר ממה נפשך, תנו לי חובי; ואם אמול כיורש, צריך הסכמתי, כסק"מ סקי"ג ושב"י ס"ב: וכ"ל דה"ע דרק הכא לוותר צריך דעתה. משא"כ לסלק מעות לבע"ח, דליכא וותרנות א"ל דעתה: וב"ל כב"ש סק"ה, כשכתב שטח"ז לבת בין הבנות, ולבנות אחרות לא כתב, טוגתו נטפת כהה כשיניח זכר, ולא נגרע כחה בין הבנות; [ואפילו לקחה האחת חצי חלק זכר ולא הספיקו טולם לגבות עד שמת הבן], א"א וויתרה מדליכא ריווח בהא ביתא ככתובות דס"ט, וכפין קו' תאו' עה"ג סימן ע"ו? דכ"ל דהתם נגד עישור נכסי דרבנן, ולא לבטל ירושה דאורייתא מספק, וכסמ"ע בח"מ סרמ"ז [כנ"ל כוונת ע"ר הגאון הכ"מ זצוק"ל כי קצר בלשונו המפיק מרגליות]:

סצ"א אין בעל חוב שלה של קודם נשואין גובה מלוה ע"פ מבעל, רק מנ"מ כב"ב דקי"ס; מיהו מידי דאין דרך לכתוב שטר, דלא פשע מלוה, אז גובה גם מנל"ב; ומכ"ש בשט"ח דגובה שפיר, דנגד פסידא דאתרינא שלא פשע מלוה, עשאו לבעל כיורש גם בנל"ב.

כמו

במו דחייב בקרבן לידה של אשתו כתו' ב"מ דק"ד, כ"כ משלם קנס עבירה, ור"ל דהיינו בהזיקה בשוגג דחייב כח"מ סקכ"א, דאל"כ תפשע תמיד, וכפ"ד דידים מ"ו, דחייב מה"ש בהיזק שע"י בהמתו ולא שע"י עבדו:

סצ"ג ק"ל למה בספק אם קבלה מזונותי' כשט"ו הכא, אמרי' דנכסי בחזקת אלמנה קיימו, ולא בספק מאהיים סשל"ו [סט"ו]? וכ"ל דא"א בספק נכסים בחזקת אלמנה קיימי, רק בש' פרעון מזונות, דהחיוב וודאי, ולא בש' חיוב דמנה ומאתיים, וכספק דפילגה [דשלקא בש"ס בתיקו, וקיי"ל דיורשים פטורי'] כלקמן סל"ד ס"ב כאאמ"ו ע"ר זצוק"ל בספרו בית ישראל. אמנם ק"ל עמ"ש פ"א דב"מ די"ב, באשה דמציאתה לעצמה, אם גרשה אעפ"י שלא נתן לה כתובתה, דמיירי התם בספק גירושין דחייב במזונותי', הרי גם בוודאי גט נמי יש לה מזונות קודם גביית כתובתה מבעל [ולא מיורש] כב"ש סק"ד ועירוכין דכ"ב ע"א ורפי"ג דכתובות [א"כ מה דוחקא דש"ס לאוקמא למתני' בש' מגורשת]? וכ"ל דממ"ש במשנה אעפ"י שלא נתן לה כתובה, ה"כ מכ"ש בנפרע כתובתה [וה"ט בש' מגורשת שפיר אילטריך לאשמועינן], משא"כ בגט וודאי פשיטא, דהא תו לא אגידא בי' כלל: מעשה ידי אלמנה ליתמי כשל"ה. ושכר הנקה מבואר של"ג:

סצ"ו שבועות אלמנה חומרא בעלמא לטובת יתמי, לכן מלי יורש למחול לאמו השבועה, נגד ב"ח של אביו לטובת עלמו כשמתה אמו, כדי שירש מאמו, אבל אינו יכול למחול נגד שטח"ז, דיכולה בת למימר ממ"כ תנו לי חובי, ואם יורש אני, לריך הזכר השכמתי, וב"מ ונל"ב כשהן בעין, או אפי' אינם בעין, רק שמת בעלה פתאום, דתו ליכא למיחש לאתפשה לררי כדי שלא תתבזה בב"ד, אינה לריכה שבועה, (אף) דחזקה דא"א פורע תוך זמנו. וק"ל דמ"ש מקדשה ע"מ שאין עלי' נדר, והתיר לה חכם, דמקודשי כשי' ל"ס ס"ב, מטעם דאדם רולה שתתבזה אשתו בב"ד? וכ"ל דשניהם לטובתה, משום אהבתה:

ס"ק ממ"ש בגמ' ליתן לה להשתמש בכלים שמשה בחיי בעלה, משמע רק לשמוש ולא לתלושין, דהא גם טבעת קדושין שמין לה כב"ש ס"ק [דמסיק שם רש"א דספיקא דדינא הוא], וכ"כ כל בגדי' כשל"ט, וגם המתנות שנתן לה קודם נשואין, כדי שתתרלה להנשא לו, קיימא לן דלמשקל ולמיפק לא יהיב לה כשפ"ח סי"ח, רק בזה"ז כל הנושא ע"ד המנהג נשאה, אפשר גם במנהג טעות [בדין]: וטועים הסופרים לכתוב תוספת כתובה, כנושאת שנייה דנחלת שבעה, אף דחתן לא הקנה הוס' שלים בק"ס, רק על מעות מזומנים, דיכול להרויח בהם, כב"ש סכ"ג [אבל לא בגדים ותכשיטין]: ובהקנה לה בגדיה בפירוש, ובאים את"כ לשלקה, אין חושבין שמא הוסיפה עליהם אחר החתונה, וא"י להקנות דשלבל"ע, כח"מ סר"ט, כ"כ בל"ל, ושב"י ח"א חולק עליו יע"ש. וגם לי קשיא ארל"ל הנ"ל, דנהי דבלא מהנגד טענת ברי, אמרי' כאן נמלא כאן היה למפרע ככתובות דע"ו וח"מ ס"ס ס"ו ושסר"ן, עכ"פ הרי ליכא ספק שקול, דכיון דבדעתה תליא מסתמא הוסיפה את"כ, והיכא דאומדנא מסייע משביעין אף בטענת שמא, כח"מ סט"ו ס"ד, והיא ספק ויורש ודאי כשמ"ע שם ששרמ"ז ולריך עיון ולהרא"ש פ"ט דכתובות, דוקא בנדונייתא קדמה לב"ח, ולא בתוס' שלים, מדליכא חסרון כיס, כב"ש סקי"ב סק"ה, ונל"פ דבנ"מ ונל"ב בעין, אינו גובה ב"ח דבעל מהם לעולם, רק מדמי נדונייתה בחיי בעל, כח"מ סל"ז סכ"ו: מדהקנה לה בעל בכתובתה מטלטלין אג"ק, יש לה קדימה אפי' במטלטלין נגד בע"ח מאוחר כח"מ סקי"ג: רק מנה ומאתיים אינה גובה מראיי ומשבח נכסים דאחר מיתת הבעל, משא"כ נדונייתה, כש"ך בח"מ סק"ד, דרך ירושת אבי בעלה, יכול לומר יורש, נגד ב"ח ואשה, אנא אבוה דאבא ירתנא [ולא בשאר דאוי]: לשבות יעקב ח"ב, נהי דאלמנ' שהיא חונה מדינא כשל"ג, גם בזנתה נזונת והולכה, עכ"פ בחזונת מלד לוואה של בעלה, אדעתא דעבירה לא נוה, וכב"ש רש"ל דאומדנא מבטל מתנה, וק"ל ממשחרר עבד שקבל במתנה, דמתנה קיימת אף שעבר עבירה בשחרר כפ"ח דב"ב דקל"ז? ואת"ל התם שלא לבטל קבלה למפרע, ולא לגבות להבא [או ככא כיון דמזונות גם כבוד בעל', וקנאה חמת גבר אומדנא דמוכח הוא דאדעתא דהכי לא הקנה לה], עכ"פ ק"ל לאאמ"ו ע"ר זצוק"ל שכ' בספרו בית ישראל דבזה"ז שאסי' ליבם, הו"ל כספק הפילה, דכיון שאסור לייבם יכולה לתבוע כתובתה מיד כדלקמן סק"ס, וק"ל דבאי הכא דיכול לומר קים לי כמ"ד דמלות יבום קודם כשקס"ה? וכ"ל דהתם רק לפטור עלמו מחלילה, ולא נגרע כחה, וכמש"ל ת"ל

ת"ל סל"ג: ובשכתב כל נכסיו לאשתו אינה רק אפטרופסת, אא"כ פירש לחלוטין כסק"ז; וכ"כ כשכתב לבנו בין הבנים, כח"מ סרמ"ז: ובאמר תטול כא' מהבנים, והיו מועטין ונתרבו או להיפך, הו"ל איהי ספיקא, כסק"ח, ויורשים ודאי, כסמ"ע בח"מ ססרמ"ז: ובצוה ליתן לה בגד, אין קרקעות בכלל, כסק"ט, מדהו"ל שם בפ"ע:

סקי"א בזה"ז ליכא כתובת בנין דכרין כסס"ו; אמנם שאר תנאי כתובה, כמזונות בנות, ועישור נכסי, גם השתא איתנהו; ואפילו מטלטלין נגבין; אבל לא מנכסי אם, כסקי"ג. ומחלקין עישור לאחת, ומנשאר נותנין עישור לשנייה, ומנשאר לשלישית ואחר כך מחלקין ביניהון בשוה; ומשערין לנכסין כשעת מיתה: וק"ל דהלא לגבות כתובת בנין דכרין משערין במותר דינר, וכ"כ בספ"ח, וכ"כ מבע"ח לגבות מהקדש מוסיף דינר ופודה כפ"ז דערכין, ובעלמא קונה בפרוטה? וכ"ל דהתם דנתרלה קונה ומקנה, או להייבו קרבן מעילה, כפ"ח דמעילה, וכדומה:

סקט"ן ממ"ש פ"ז דכתובות מ"ו, מאכילתו שאינו מעושר, ומדל"ק שהאכילתו, משמע דוקא באיכא למיחש להבא ג"כ ע"י שרגילה; ועכ"פ בדעברה רק פ"א נמי מצוה לגרשה; גם בלא התראה כשו"ת רשב"א: לרבינו מרדכי ר"פ המדיר, במקום מצוה ליכא חדרגמ"ה. ולתה"ד ואא"ז מהר"ם פאדווע, גם בהמירה באונס דשריא לבעלה, מצוה לגרשה, בעברה על דת, מדיהרג ואל יעבור, כי"ד סקג"ז. [אבו"ת א"כ בזנתה באונס מחמת שלא יהרגנה נמי]? ואף דיש לה כתובה כספי"א דכתובות דק"א. עכ"פ סגי ליה בשבועת אין לי, דלא כרח"ל כמש"ל סי"א. ובעברה עבירה דעלמא, דוקא במחטיאה לבעלה או לבניו בעבירה ההיא, אבל לעלמא לא, וכסג"א פ"ז דכתובות ס"ט, ועיין מ"ש ת"ל בס"א, באומר שראה שזינתה. ועידי כיעור מלפרפין, אף דכיעור דחזי האי לא חזי שני, ונאסרה עי"ז דוקא במסייע קול. [אבו"ת ר"ל קול שיצא שלא ע"י עדי כיעור כמ"ש בתשו' מהרש"ל ובתשו' עה"ג סשכ"ח], וליכא בניס, ורק בים להוש שנבעלה בשעת הכיעור, כסיעור, ביבמות דכ"ד ורמב"ם פכ"ד מהל' אישות; ולשו"ת עה"ג סכ"ז וסכ"ח, רק בנראה הכיעור מאשה, ולא בנמצא עומד מלובש סמוך למטתה; וכ' עוד שם, אפי' במסנף עצמו בתשובה מאד, א"כ שזנתה עמו נאסרה; וכ"ל דה"מ מדסתם פ"ו דקדושין, דס"ב ע"א, דע"א בהכחשה לאו כלום הוא, וגם בשעת מיתה א"כ ע"א דיש לו בנים, נולא מנו תירשה פ"ג דקדושין מ"ח. אמנם ק"ל לב"ש סקכ"ח, באומר שזנתה עמו, וע"א מסייע, נאמנים כתרי דפלגינן דבורי', מ"ש מהודית בעצמה שזנתה וע"א מסייע, שנאסרה, דמאמינים אותה לגמרי, כ"כ בע"א מסייע לבועל, יאמינוהו לפסול א"ע, ותו אמ"ל נאסרה? ואת"ל דעכ"פ נאסרה ממ"נ, אבל אינו נפסל ע"י הודאתו [לעדות] אחרת; עכ"פ באמרה טמאה אני כשלהי נדרים, ל"ל למימר דאינה נאמנת, שמא עיניה נתנה באחר, הו"ל דאין אדם משים עצמו רשע, ממ"ד אבד ירשיעון אלהים? ואת"ל התם איירי באומרת נאנסתי, ואיירי באשת כהן, כדקאמר התם בש"ס. [אבו"ת ואע"ג דקא' התם אי באשת ישראל מי אית לה כתובה, ברצון, ש"מ דמהימנא וצ"א דאין אדם משים עצמו רשע, היינו דלענין לחייב פנמא ממון ודאי מהימנא, וכמ"ש הר"ן שבועות דמ"ז ע"א, יע"ש, ומתני' לס"ד דמיירי באשת ישראל וברצון, וקאמר דיוצאת ונוטלת כתובה, היינו כשירצה לגרשה, אבל אינו מחוייב לגרשה, דהרי מדאין אדם משים עצמו רשע א"כ בהיה ברצון ודו"ק: ולולא דבאתרא דמרי קירי תלי זייגא, רעיא לא תלי כולביה, והגא בקי כר יומא, לא טעמתי תבילא דבשרא במינה מיומא, ואפי' תיוי דכייתא לא כססתי, הו"א ת"ש דהליא באבלי רברבא; דבסוף ספר תקון לתם ספנים הביא השו' של גדול א' לרמג"א, דיש דעה שאין כופין לבעל לגרש אשתו שזנתה, מדפשעה וכ"כ רמ"א [באה"ע רסקי"ז]. ולפע"ד לכאורה מוכח מתוס' [זבחים ד"ב ע"ב ד"ה סתם] דאפי' בלא פשעה אינו חייב לגרשה; דאין לומר דתוס' איירי בפשעה דאז אין חייב לגרשה, דא"כ נסתרה קו' תוס' בלא פשעה, ודו"ק; ואילה"ק לפ"ז מדלא יספוך אדם מי בורו ואחרים צריכין לכן דכופין על כך [כאה"ע קכ"א ס"ב], והכי קיי"ל [בח"מ רסקע"ד] דכופין על מדת סדום? י"ל דהיינו בשצריך שיעשה מעשה, כופין שיעשה אותה באופן שלא יזיק לחבירו עי"ז; אבל בשא"צ שיעשה שום מעשה, שנכריחהו שיעשה מעשה לטובת חבירו, זו לא שמענו; ואילה"ק א"כ למה תשנו במשנה אחרונה סוף נדרים שמא עיניה נתנה באחר, הרי כשירצה בעלה לא יגרשנה? י"ל דאולי תהשוב שתשבו ברוב לקחה, ובפתוי דברים שיתרצה לגרשה מדאינו מפסיד עי"ז, וסו"ל כזה נהגה וזל"ח, וגם ע"י שיגרשנה יפטר מלזונה, ודאי יתרצה; אבל אם ירצה לפרנסה ולא לגרשה, מנ"ל דנכפיי'? — מיהו אי ניחא כרשותיה לחלק בין פשעה ללא פשעה; יש לתרץ קו' האמ"ו ע"ר הגזוק"ל, דבגלמא בסוגיא דסוף נדרים דמיירי באשת כהן שאמרה שנאנסה ובלא פשעה, שפיר איכא למיחש שמא עיניה נתנה באחר, ויהיה מוכרח לגרשה, מדלא פשעה; משא"כ הכא שנסתרה, בעית' למטען שנטמאת, דלמא לא ירצה לגרשה, מדפשעה להסתר עמו. אמנם מ"ש באותו תשובה הנ"ל ראיה מאה"ע סי' קט"ו באמרה טמאה אני לך דנאמנת להפסיד כתובתה, אבל רבאי לקיימה דשמא עיניה נתנה באחר, דע"כ מיירי באמרה שנבעלת ברצון, דאל"כ למה הפסידה כתובתה. ואי"ע

כאיך

שאיך נתנה עיניה באחר שמא לא ירצה בעלה לגרשה? ע״כ דכופין לגרשה עכ״ל. לפע״ד נ״ק, דודאי לא חיישי׳ שמא תאמר כן להפסיד לעצמה שיהיו כל החומרות הללו בה ולבסוף קיקלון על כבודה על מגן; משא״כ בשטענה באמת כאן, אמרי׳ אטו כ״ע דיני גמירי [כגיטין דנ״ה א׳] היא סברה דבכה״ג טופין, או כיון דמאיס׳ עלי׳ [כרמ״א רסי׳ קי״ז] מעצמו לא יקיימנה, או כתרוצינו הנ״ל, מכ״ש למנהגינו שלא לישא ב׳ נשים, מעצמו יגרשנה כנלפע״ד ודו״ק]; או ממ״ש בפסקי מהרא״י ועה״ג דגם בהכחישה מתחלה והודית אח״כ ע״י הכאות ויסורין, נמי א״כ, דתולין דמעיקרא לא נתנה עיניה באחר עד לבסוף, א״כ באיירי כה״ג שהודית ע״י כפייה, הינה כמרשיע א״ע [לענין זה שתאסור א״ע עליו, ואין מאכילא לו לאדם דבר שאסור לו, כנלפע״ד פשוט כמוני לייסב דברי ע״ר הכ״מ]; עכ״פ לב״ש ס״ז, דברגליה לדבר או שנסתרה, נאמנת שזינתה, א״כ יכולה להפקיע א״ע מבעלה להסתיר א״ע כדי להאמינה? ואת״ל ממ״נ, כשר לא ישמע לה להסתר עמה, ולרשע לא תסתיר היא א״ע עמו, דשמא באמת יאנסה, ואין לחוש שתסתיר א״ע עם אותו שנתנה עיניה בו, דא״כ תאסר עליו; עכ״פ ק״ל מה פריך בסוטה פ״ד דכ״ו, למ״ד התם דעקרה נפקדה, א״כ יסתירו א״ע כל העקרות? אלא רק בילדה בנער ילדה ברווח, א״כ גם התם ק׳ ממ״נ? אע״כ, דהרי עוד קשה קו׳ התוס׳ שם, דגם למ״ד ילדה בנער ילדה ברווח, קשה כן דיסתרו א״ע כדי לילד ברווח, אע״כ פירכא דהתם שתסתיר א״ע עם הבלתי כשר במקום שנשמע קולה כשירצה לאנסה, ואפ״ה ישמע לה להסתר עמה דשמא תשמע לו ע״י פיוס, ואם לא תשמע לו, עכ״פ ינצל מחשד, דהרי נתברר לדקתו דנפקדת, משא״כ בילדה בלא נער, דלא ניכר לאחר, כ״א לעצמה, גם הרשע לא ישמע לה להסתר עמה במקום זה, דשמא לא תתפייס, וישאר בחשד חנם. [אבו״ת דמה שנדקוה המים אין ראיה, דשמא זכות תלה לה], ומכ״ש בזה״ז דליכא בדיקה בעו״ה במי סוטה, שפיר ק׳ הב״ש, ולא חיישי׳ שמא תסתיר א״ע כנ״ל: אק״ל לב״ש ס״ו בע״א שזינתה, וע״א שהודית לפניו, לא מצטרפי, רק ברגלים לדבר הרי לב״ש סקכ״ג בע״א שזינתה, רק בשתקה שרי, ולא בהודית? וצ״ל דהכא בחזרה להכחיש לע״א ההוא, שלא הודית לפניו לעולם, להכי לא מצטרף כ״א באיכא רגלים לדבר [ע״ש דמבואר דאיירי בכה״ג]: ולעבודת הגרשוני סכ״ח, גם אם נמצא נואף במטתה, יכולה לומר ישנה הייתי ולא הרגשתי, אא״כ שכבו זע״ז כדרך המנאפים; וצ״ל דה״ט כב״ש סי״א סק״ד, דרק כשידעינן שבעל, אמרי׳ אין ס׳ אונס מוציא מידי ודאי בעילה; וגם לתו׳ פ״א דכתובות ד״ט, היכא דלא מתנגד לומר כל אונס קלא אית ליה מוקמינן לה בחזקת היתר בספק שקול; ומכ״ש כשלא היה רק כיעור, דלא ראוס יחד כמנאפים כנ״ל, דליכא רק אומדנא, אינו רק כידיעה בלא ראי׳, דאינו רק מדרבנן, מדפסר במעשה דאבא חלפתא סנהדרין ד״פ ע״א, וכמ״ש ת״ג בח״מ סס״ו. וגם כ״ל דלרי״ף ורמב״ם מה״פ בכיעור נאסרה רק לבועל, דהו״ל כלכתחילה, ולא להוציא מבעל:

גיטין

סקי״ט בצרור וזרקו אגוז ונטלו, זוכה לעצמו רק בדעת אחרת מקנה כגיטין דס״ב ומתגרשת מדאורייתא מדמבחנת בין ניסה לד״א, וכ״ד ושלחה מביתה, דמשלחה ואינה חוזרת; ובבליר מהכי אפי׳ מדרבנן לא מגרשה, אא״כ יודעת לשמור עצמה, או יש לה אב לשמרה; ואע״ג דא״ל רצונה של אשה בגט מדאורייתא, עכ״פ דעתה בעינן, ולא בנתן גט בידה כשהיא ישינה, כפ״ח דגיטין מ״ב:

סק״ב מדאוריי׳ סגי בשפוי בדעתו בשעה שמצוה ליתן גט כרפ״ז דגיטין, ומדרבנן צריך להיות שפוי גם בשעת כתיבה ונתינה, ואינו מועיל מה דשמא בידן; ולכן בס׳ דרבנן שרי בדיעבד. ולכן בצוה חולה בעיר שאי אפשר לסדר שם גט, לגרשה בעיר אחרת, יצוה למסדר ולסופר ולעדים ולשליח ולעדי הרשאה, לילך לעיר אחרת ליתן לה הגט ע״י שליח שמה, ויכוונו לזמנם שני [אוהרען], להניח אחת לפני החולה, ושניה למקום סדור הגט לידע אם היה שפוי, גם בשעת כתיבה ונתינה, כהרב מה״ל יואל ז״ל וכסקכ״א. ובנשתטה בנתיים, כשר בדיעבד כרפ״ז דגיטין. ולשבות יעקב ח״א גם בבריא שמוכרח לילך משם קודם כתיבה ונתינה, ממנה שליח לפני מסדר וסופר ועדים ועדי הרשאה, ויכתוב בגט, שם עיר הכתיבה וזמן הכתיבה כסקכ״ו ס״ו, וישמיט מנוסח הגט דסקנ״ד מתיבת פב״ב עד תיבת לביתי, שדאין הבעל שם בשעת הכתיבה וכסקכ״ח ס״ב באין האשה שם; רק בנוסח הרשאה יכתוב

זמן השטר, ולשנות כמה תיבות מלאין הבעל שם. ותו כתב שם במומר שפיר אחרת שאינו
יכול ישראל לבוא שם, ילוה המומר באיגרת לסופר פב"פ לכתוב ולעדים פב"פ ופב"פ לחתום,
ושליח פב"פ ליתן הגט לאשתו פב"פ, ולעדי הרשאה פב"פ; דמ"ד בש"ס קולא לאפוקי
מדר"ש, היינו רק באפשר, כהרא"ש פ"ו דגיטין סי"ט, דבשעת הדחק לא גרע כתיבה ממעשה
דהרכנה בנשתתק ס"ה וס"ו. [אבו"ת מיהו נ"ל דצריך שיתקיים חתימתו במקום הכתיבה, וכ"כ בשולא
גם ע"י עכו"ם או על הפאסט וממנה הבעל בכתבו לפלוני להיות שליח ליתן הגט לאשתו, דכשר בשעת הדחק
בסי' קמ"א סל"ה, נמי כיון דבהכה"ג א"א לשליח שיאמר בפנ"כ ובפנ"ח, צריך עכ"פ לפע"ד לקיים חתימת העדים
בסי' קמ"ב ס"א]. וק"ל הרי התם ניכר מעשה בגופו? ונ"ל דמושלך בבור יוכיח. גיטין פ"ו
מ"ו, וסקמ"א סי"ט, אף דלא נראה גופו ולא נודע שמו רק מפיו; ומהתם הקיל האמ"ו
ע"ר הגאון זצוק"ל בספרו בית ישראל באורח לגרש בשעת הדחק אף דאינו יודע שמו רק
מפיהם אף דלא הוחזק בשם זה רק מפיהם, ולא הוחזק ל' יום; ונ"ל דאף דאפשר
להמתין, עכ"פ הרי פשיטא שיוחזק אח"כ בכך, וכר"ז במנחות די"ח ודק"ג כל הראוי לבילה
אין בילה מעכבת בו. ולרמב"ן מבור הנ"ל שמעינן דאפי' לא הקנה לסופר כל כלי כתיבה
נמי כשר; ושיים שבות יעקב הנ"ל דאין חוששין שמא יבטל מומר לשליחות, מדצריך לבטל
בעדים, כסקמ"א ס"ס, ועכ"פ צריך לפסול נמי לעדי בטול וכמומר סק"מ, ובפיסול עדי מודעא
כח"מ סר"ה. אק"ל בשלמא בח"מ שהוא לפנינו, ליכא להקשות דלמא אף על הבטול מסר
מודעא, דעכ"פ דבור בתרא ביטל דבור קמא, כרפ"ג דקדושין דנ"ט, משא"כ הכא בשעת כתיבה
אינו לפנינו, ולהכי גם בפסל לעדי בטול, יכול לחזור ולבטל מה"ט? ונ"ל דעכ"פ א"י ישראל
לבוא לשם, להעיד שחזר בו: ענ"ל ממ"ש הר"ן בספק אם נתקיים התנאי מוקמינן אחזקה
דמעיקרא, וכח"מ סרמ"א, כ"כ ה"נ א"ח שמא ביטל אא"כ נודע בעדים: אק"ל במגרש
ביום השוק דרבים מצויין, שמא יש שם שני יוסף ב"ש כססקנ"ו? ונ"ל מדא"ל ניכר מתוכו רק
גר"מ, ולא גר"א דעדי מסירה כרתי כב"ש סק"ל סק"ד, וכדמוכח משני גיטין שנתערבו פ"ב
דגיטין מ"ה, לפיכך א"א רק בוודאי יש שם שני יב"ש דשמא גרש לאשת חבירו, וכספק
גס"ס, [אבו"ת עי' תו' ב"מ די"ח א' ד"ה והוא, ותו' גיטין דכ"ד א' ד"ה בעידי] וגם נ"ל
כאאמ"ו ע"ר הגאון זצוק"ל בספרו בית ישראל, להכשיר גם גט משני סופרים, וכמומר לסופר
וישראל לתורף סקנ"ג ס"ג ועוד דכמו דגר"מ וכתב אעדים קאי דהו"ל משני סופרים, כ"כ
גר"א דעל כתיבה קאי, כשר משנים, ואפי' בתורף, דאפוסי פלוגתא לא מפסיק כשו"ת
מהרי"ק: ותו נ"ל דנהי דבשינה שמו כשר בהוחזק כן ל' יום כפ"י דב"ב דקס"ז והרא"ש
פ"ד דגיטין ס"ו; עכ"פ שינוי בשם אביו גם בכה"ג פסול, דרשות לשנות שמו משום רוע
מזל וכפ"א דר"ה דט"ז, ולא לשנות שם אביו. [אבו"ת ואף דאפי' לא הזכיר שם אביו והביא כשר
בדיעבד [כסקכ"ט ס"ס]? עכ"פ כה"ג דנקט ע"ר האמ"ו הגאון זצוק"ל הכ"מ דשינה שמו, גרע טפי מדלא הזכירו
כלל וכב"ש שם סקכ"ג] ועוד מדרגיל לכל אדם בשמו ולא בשם אביו רק לס"ת, להכי לא שייך
גבה החזקת השם ל' יום; ולפ"ז בספק, שכתב בכתובה זאב המכונה [וואלף], ובגט בנימין
המכונה [וואלף], והוחזק כן ל' יום, מדלא נקרא בלשון הקודש לשום אדם, לא מהני
הוחזק, ואף דבדיעבד בחניכתו שני, כפ"ש דגיטין מ"ח, עכ"פ הרי שינוי שם גרע מחסר
לגמרי: ובספק בשמו אם נקרא לס"ת בנימין או זאב, נ"ל דיקדים שם המורגל בפי רובה,
ויכתבו זאב דאתקרי בנימין המכונה [וואלף], [אבו"ת נ"ל דנ"ל דמתקרי, משום דמלב
דאתקרי באלף משמע לשעבר, משא"כ דמתקרי במ"ם, כרש"י פ' חיי שרה, בפסוק מרא
אכלה לדבר סכ"ד פמ"ה]:

סקכ"א חולה שרוצה לגרש א"ל בדיקה, רק בנשתתק. אמנם גם בעתים שוטה, שני בבשא
בשעת טוהה מדאורייתא; ומדרבנן צריך נמי שיהיה שפוי בשעת כתיבה ונתינה,
ואפי' בנשתטה בינו וביני כרפ"ז דגיטין: והרש שכנס ברמיזה מוציא ברמיזה כס"ז וסמ"ד,
ויכתוב כנוסחא דנ"ל ורי"ו וא"ל י"ב שיטין: ולשבות יעקב גם דפקח נתרשת יכתוב נוסא
שנם, כשאר גט פקחית, מדלא מכר דעתה בגט, דלא כנ"ל וכ"ם; וק"ל מ"ש מגט מיאון
דצריך לקצר, להיכר דקדושין שלו תופסין באחותה כספ"ג דיבמות דק"ז. [אבו"ת ור"ל דהא הכא
בשי איירי בהיתה חרשת בשעת קדושין? אמנם לפע"ד נו"ת נ"ל, דדוקא במיאון דנתגדלה הה"כ ואפשר בה גט
דאו' שפיר איכא למטעי, להכי עשו בו היכר, משא"כ חרשת הרי חרשות' מוכיח דאין גיטה דאו']:

סקכ"ב

ס"קכב בכמה קהלות מסדר הרב גיטין ביחידות בלא ב"ד, וצ"ל דה"ט מדכשר בליל כש"ה [ולפע"ד ב"ות נראה לי ראיי' מפורשת דאמרינן בעירובין [דכ"ג א'] אטו דכל דמגרש בב"ד מגרש; וכן מוכח נמי ביבמות [פ"ב מ"י] דקאמר מיאנה או שחלצה בפניו ישאנה מפני שהוא ב"ד, ולא נקט נתגרשה כמו במשנה ט' ש"מ דגט א"צ ב"ד]: וגם מ"ש ח"מח דבנפסל אפי' רק אחר של' אות אחת, דילוה בעל שנית לסופר, הוא חומרא בעלמא, דהיינו כאלו כבר גמר שליחותו רק בנגמר כולו בהכשר, כפ"ו דגיטין דס"ג ע"ב דמי אמר כתבו חשפא; ואף בספק פסול, נמי א"צ לצוות השתא לכתוב גט אחר, דהרי מדעתו שיכתוב עד מאה גיטין עד שיוכשר לדעת המסדר, א"כ גם ספק פסול, כוודאי פסול. כיון דבפולין נוסח הגט כב"ש, ובאשכנז כנוסח נ"ש להכי בנשלח מאשכנז לפולין או להיפך יכתוב כמנהג מקום הנתינה כב"ש רסקכ"ט, אף דזמן נכתב כשעת הכתיבה: מיהו גם באשכנז מדכותבין וכל שום אחר שם מקומה, א"כ גט שנשלח באשכנז מעיר לעיר, דנשמט שם מקומה, משמיטין ג"כ מלות וכל שום: [אב"ות נ"ל דר"ל וכל שום של מקומה]: ובנכתב ביום אין לתנו אחר שהתפללו הקהל מעריב, דמועט נמשך אחר רובא: ויהא אורך הגט יותר מרחבו, בכתב ויניש, גליון מלמעלה כרוחב אצבע, ובצדדי' כחצי אצבע, ולמטה כדי תפיסה, שהוא ד' אצבעות [וסי' אחד [א"בות וישרטט מבחוץ, וק"ל לבו"ת הרי עיקר טעמו דישרטט מבחוץ כדי שלא יהי' כתב ע"ג כתב, והרי גם שרטט מבחוץ נמי כתב הוא, כדאשכחן בלין דנמי בעי כתב כגיטין ד"כ ע"ב, וכתב מבחוץ ואעפ"י שהיו ג"כ האותיות הפוכות אפ"כ מחשב בפנים כתב? וצ"ע, וצ"ל דאילו חומר' בעלמא'] ולהיות גוף האות למטה משרטוט, רק נוטר למ"ד למעלה משרטוט, ולא יגע ג"כ שום אות בשרטוט שבצדדין ולהיות שמו ושמה בשם שטות העליונות, ותיבת ודין בתחילת שטה י"א ובשטה י"ב לא יכתוב רק כדת משה וישראל, ולכך יעקם בסוף שטה י"א ן' של כשורין שלא יגע בגג למ"ד דסוף שטה י"ב, ויהיו מלות "והרי "את "מותרת "לכל "אדם בשטה אחת: ולש"ות עה"ג [סי' מ'] גם למ"ד דהרי את מותרת לכל אדם כהורף, עכ"פ תיבת אדם הו"ל כטופס [אב"ות ר"ל לעניין מחק כסי' קכ"ט פי"ט דכשר במקום עגון בטופס וכ"כ לעניין אותיות פסוקות, דכשר בטופס כסי' קכ"ל סט"ז]: וצ"ל דכ"כ תיבת "את, דהרי א"ל ניכר מתוכו רק לר"מ כב"ש סק"ל סק"ד, והרי בנתינה ניכר למי בא להתיר וגם בקדושין שהם, קיי"ל דבהי' ביניהם דבור מעסקי קדושין קודם נתינה, שגי גם להקל שלא יחולו קדושין מאחר, דהו"ל כידים מוכיחות וכשכ"ז ס"ד, בדבר עמה מעסקי קדושין ואמר הרי את מקודשת, והשמיט תיבת „לי" [א"כ ע"ב דהוי ס' קדושין, אבל אין לחלק בין חסרון מלת „לי" כמבואר שם ש"ס ע"ש]. וגם נ"ל כשכתב לעיר או לנהר דמתקרי לשון זכר. ולא דמתקריא לשון נקיבה, כשר בדיעבד דכל שאין בו רוח חיים זכריהו ונקביהו כרש"י ר"פ ויפלח של"ב פ"ע המחנה האחת; ועוד הרי בטופס חסר ויתיר כשר כשסקכ"ו וכסקכ"ז ושסקכ"ט: אק"ל עמ"ש בסקכ"ג ס"ג, די"א דהרי את מותרת לכ"א הו"ל כטופס, משום דכבר הותרה ממ"ש להתנסבא; וק"ל הרי להתנסבא משמע רק למי דשרי' להנשא לו, ולא לכהן, והרי באומר חוץ מכהן הו"ל שיור בגט [עש"י קל"ז ס"ב]? תדע ממ"ש פ"י דיבמות דל"ב בהתירו לה בית דין להנשא והלכה וקלקלה, חייבת בקרבן, דלא התירו לה אלא להנשא, דלמ"ד התם קלקלה היינו אלמנה לכה"ג, עכ"פ בזינתה עם כשר פטורה, דמאי אמרה שוייתן פנוי': דק"ל הרי באלמנה לכה"ג נמי מאי אמרה הכי שוייתן פנויי', דליכא רק לאו דכהונ' ועכ"פ אינה מחייבת קרבן ? אע"כ מדלא התירו לגוף זה להנשא, נשאר איסור כמעיקרא [כ"כ באמר להתנסבא משמע רק לאדם דשייך נשואין] [אב"ות וצ"מ נ"ל כל שלא אמר חוץ או אלא לא הוה שיור, תדע דגיטין (דע"ב) דמבעיי באמר חוץ מראובן ושמעון ואח"כ הרי את מותרת לראובן ושמעון, ש"מ בלא אמר חוץ בפירוש מהני, ובדפשיט התם הכי, והי"ל דהתם שאני, דכבר כלל האחרים בהרי את מותרת הראשון [ועי' ב"ש קל"ז סק"ה וסק"ז], עכ"פ נ"ל דראי' מקמ"ג ט"ו, אם אמר הרי את מגורשת ע"מ שתנשא לפלוני, בנשאת לו מגורשת, רק מדרבנן אסור, ש"מ דכל שלא אמר חוץ בפירוש מהני, מיהו יש לחלק דהתם אם תנשא תחילה לאותו פלוני מותרת אח"כ לכל העולם]: וק"ל בטשטוש מעט בגט דפסול, ואמאי, נהי דמודה ר"א במזוייף בתוכו דפסול, ע"כ במעט במה אפשר לזייף? וצ"ל דהרי בחסר או יתיר ויו או יו"ד נמי נשתנה הענין והרי גם חק תוכות פסול: אמנם בחתימת העדים, יש תקנה נגד הטעות ולתקן, כב"ש סקכ"ה סקי"א, וגם טשטוש בחתימת העדים כבר מדלא נפסל בשטר בח"מ סי' מ"ה רק משום שמא מחוק השטר ויזייף, הרי בגם

דטשטוש

דפספוס פסול בגוף הגט ליכא למיחש להא, כסקכ"ה סס"ו, אבל הק תוכות גם בעדים פסול שלא במקום עגון כב"ש סק"ל סק"כ; ובספק אם אות דומה לאות אחר, אינו מועיל היכר תינוק, רק בטופס ולא בתורף, רק במקום עגון כח"מ סקכ"ה סס"ו, אבל חק תוספת גם בטופס פסול: ובעד שיש לו ב' שמות א"ל לכתוב דמתקרי המכונה, רק פב"פ עד [סדר גיטין אות קס"ו] כזה, „אורי שרגא בן אליקום עד", והיינו טעמא דליכא למיחש שיטעו לומר שאחר הוא שהרי הקיום, הוא רק מגורת הכתב, בחתם בדוגמת זה בגט אחר, ואפשר שפיר לקיים חתימתן משטר אחר כח"מ סמ"ז, דאל"כ בל"ז כתב אשורית, אינו ניכר

ט, מדחותם תמיד בכתב שלנו, שהוא כתב משיטה. אע"כ מדחזי לקיים מגט אחר:

סקכ"ו הקשה רבינו יעקב האגיז, למנהגינו לכתוב נוסח הגט כמדבר בעדו, דלכך יסיימו העדים בחתימתן תיבת עד, ולא כנוסח ע"ר הרא"ש, א"כ בשני שמות לבעל, למה יכתוב אנא כלוני דמתקרי פלוני להול"ל דמתקרינא? ותירץ דאשכחן כה"ג פ"ד דנדה דל"ז, אנא איסי בן יהודה דהוא איסי בן גמליאל: אק"ל בכופין להוציא כסי' קנ"ד למה יכתוב לביתי ברעות נפשי? וכ"ל מדתנן ספ"ה דערכין, כופין עד שיאמר רוצה אני, דבור מבטל דבור קמא, כרפ"ג דקדושין דנ"ט, ודברים שבלב בסותר לפיו אינו כלום, וכמ"ש ת"ע בח"מ סי' קפ"ה, אא"כ באינו סותר, כנדרים ספ"ב מ"ד: ובחסר ש' מששה, ור' מרביעי. ואייר בחד יו"ד, כשר כס"נ וב"ש סקכ"ו ס"ב וסק"ל; ויש לתמוה למה כשר? ואת"ל מדשני בחדש פלוני, ולהכי הו"ל מנין ימים כטופס, דחסר ויתיר כשר גביה, כסקכ"ו וסקכ"ס; עכ"פ ק"ע בשגרש ארוסתו למה בגט יכתוב ארוסתי כסקכ"ו סמ"ו, וכשמגרש לארוסתו ע"י שליח, יכתוב בהרשאה מלת „בעל", כסדר הגט ארוך אות נ"א ברמ"א שם, כב"ש בסה"נ? וכ"ל דבגט איכא למיחש, שמא יגרש בגט זה אחר נשואין, דהו"ע גט ישן, כתוס' פ"ג דגיטין דכ"ו ע"ב משא"כ בהרשאה דגם בנאבדה כשר כסקמ"א סכ"ה, לכן ס"ל דמוטב לכתוב מלת בעל דמשמע נמי „בעל דבר", כמו ולקח בעליו ולא ישלם, הא אם נכתב מלת „ארוס", משמע נמי כארים בשדה וכרם: ומספר הימים כותבין בלשון זכר אחד, שנים, שלשה, ארבעה, חמשה, וכו', כולם בה"א בסוף, דלשון זכר משמע, חוץ משמונה דבין לזכר ובין לנקיבה ה"א לבסוף, ועכ"פ בשתנה נקודתן, דלזכר הנו"ן בסגול ולנקיבה בקמץ, וכר"פ פנחס לזמרי מוכה, ולכזבי המוכה [וסי' אשה עיניה נרה באורחין] ומעשרה ואילך יכתוב יום; והפרט יכתוב בלשון זכר, והכלל בלשון נקיבה, אחד עשר יום, שנים עשר יום, וכו'; ובשנות עולם יכתוב להיפך, עד עשר בלשון נקיבה, אחת שתים שלש ארבע וכו', ומעשר ואילך הפרט בלשון נקיבה, והכלל בלשון זכר, אחת עשרה, שתים עשרה, וכו'. [ועוד יש חלוק ביניהם מעשרים ואילך, דבימי חודש מקדימין הפרט, וכותבין אותו בלשון זכר, אחד ועשרים, שנים ועשרים וכו' ובמספר השנים מאחרין הפרט, וכותבין אותו בלשון נקיבה, עשרים ואחת, עשרים ושתים] וכ"ל דשליש' רביעי חמישי מלא בב' יודין כר"פ בראשית, ועשרים שלשים ארבעים חמשים ששים שבעים בחד יו"ד כבפ' מסות; ובגט יכתוב ירח לרמז מ"ד גרש ירחים; ובכתובה יכתוב חדש; זכר לדבר אשה חדשה לא יצא בצבא: גם כ"ל בשפת הדחק א"ל שני נהרות, כססקכ"ח ממ"ד בב"מ די"ם בשוירי מתא דעל רכים נהרא, אלמא חדא סגי בדיעבד: לשו"ת הרא"ש כלל מ"ה א"ל שם הנהר כלל, רק בשלח בגט לעיר אחרת, לסימן שמא יאבד: ולאאמ"ו ע"ר הגזלוק"ל בספרו בית ישראל מה"ס יכתוב מתא, דכולל כרך ועיר גדולה או קטנה; ובנקרא כל המדינה ע"ש העיר כמו מדינת קליוס, יכתוב קליף דמתקריא קליווא מדינה, וכב"ש סקכ"ח ס"ב; ובשם המקטין יסיים בא' כמו ווין ווינא, בזל בזלא:

סקכ"ז ק"ל גם בנזכר זמן בגט, יכול לפסור בת אחותו ממיתה, להעריס לבטל השליח שלא בפניו, דבטלו קדושין למפרע? ולתירוץ תוס' בגיטין דל"נ ע"א דלערמה לא תקנו דלפקעו קדושין, עכ"פ להציל ממיתה אפי' באומדנא שיש הערמה, אין ממיתין באומדנא דאבא חלפתא סנהדרין ד"פ? וכ"ל התם בספק חיוב, משא"כ הכא ודאי זינתה וכ' בפטור [שמא לא נתכוין לערמה] אין ס' מוגא מידי ודאי, ועי' סי' י"ם:

סקכ"ח נ"ל מעיגות בחד יוד כר"פ נח, ונהמ"ח ססקכ"ם וב"ם וכ"ש, דחד ו' כפ"א רפי וב' ווין כבי"ת רפוי, בשם ויילל, ק"ע ממ"ד ויאמינו בה' ובמשה עבדו וכדומה

ירוז

לרוב שהעפ"י שיכתב בחד וו, אעפ"כ אינו נקרא כפ"א רפוי, וכ"כ ווי העמודים וחשוקיהם? ואו ק"ל בשם נהר ורטא, דא"א לכתוב בבי"ת רפוי, שיטעו לקרותה כבית דגושה, הרי גם כה"ג יטעו לקרותה באלף גנובה, כמו ובמשה שנקרא כאלו נכתב אובמשה? מיהו י"ל דדוקא וי"ו החבור נקראת באלף גנובה: ובותבין ט' במקום ת' דגושה, וס' במקום ש' שמאלית, רק במקום כ"ף רפוי' א"א לכתוב חית, משום דיש קורין לחית כמו ה"א רפוי', כב"ש ססקכ"ח. [אבו"ת ק"ל למ: חושבין לתיו דגושה לכתוב במקומה טית, דלא נשפה לקרותה רפוי', כ"כ הו"ל למיחש בכף דגושה לכתוב במקומה קוף, דלא נטעה לקרותה רפוי', כבשם כונדי וכרמי, עי' בשמות הגיטין נשים באות כ' ויש לדחוק שכולם נקראים כך בכף רפויי, אמנם הוא נגד גדר הלבוו, דכל בג"ד כפ"ת שבראש המלה הם דגושים בדגש קל, וכ"כ בכל שם שיש פ"א רפויי' באמצע מלה כמו קיפמאן, שעפטיל, למה אין כותבין וי"ו התחיה, שלא נטעה לקרותה דגושה? וצ"ע]:

סקב"ט ביש לו ב' שמות, ושניהם לשון הקדש יקדים לשם שנקרא בפי רובם, ועל השני יכתוב דמתקרי. ולאשה דמתקריא. ובלא רגיל בשני עכשיו, רק לשעבר יכתוב „דאתקרי" באלף לזכר, ודאתקריא לנקיבה, וכרש"י פ' חיי שרה ספ"ד טרם אכלה לדבר, דאלף לשעבר. וש"ס בשט"ו וכאאמ"ו ע"ר הגזלוק"ל בספרו בית ישראל, וכ"כ בס' גט פשוט, וכשנקרא בשניהם לס"ת אף מעיקרא ישראל, וח"ו בחליו נשתנה שמו אברהם, אז בם חליו עיקר לכתוב אברהם דמתקרי ישראל כסי"ת, וכשאינו רגיל בשם ישראל יכתוב דאתקרי ישראל: וממ"ש ב"ש סי"א דבספק קיצר השם מוטב לכתוב שניהם, ועל הקצור בם יכתוב המכונה, מדאו"ל חול אין לכתוב דמתקרי, רק אם גם השני קדש, א"כ כ"ל כשחותם א"ע אברהם ישראל, וכ"כ בעלותו לס"ת, כדי להקדים בם חליו, ובפי כל נקרא רק בשם ישראל, יכתוב בגט ישראל „דאתקרי" [לפע"ד צ"ל דמתקרי] אברהם, ואם הוא כהן או לוי ויש לו ב' שמות בלה"ק יכתוב דאתקרי אברהם הלוי, אבל בשני חול, שיכתב ביניהם מלת המכונה, יקדם תיבת כהן או לוי למלת המכונה, יצחק הלוי המכונה איצק, [אברת צ"ד דהרי אין כותבין יצחק המכונה איצק כשמות הנשים בם אייזק. אמנם ק"ל בת"ש בשמות הגיטין לאנשים אות יוד, דא"ל לכתוב יעקב המכונה יעקל רק במקומו, שיש ליעקל בם אליקים, וק"ל הרי צריך לכתוב יצחק המכונה אייזק מדיש אייזק כנוי נמי לשם שאלתיאל, א"כ גם ליעקל יכתבו בכל מקום יעקב המכונה יעקל] דהל"כ יטעו לומר דמכונה לוי ואינו לוי מבא"כ באתקרי או במתקרי א"א לטעות בהכי: ובנקרא משה ליב לעילם, ולס"ת עולה בשם משה יהודא, יכתוב משה יהודא המכונה ליב כב"ש סקכ"ה, דמסתמא קאי הכנוי על מה דסמוך לה, וק"ל הרי בכנוי אחת גו ולאבי' שתב המכונה לבסוף וקאי על שניהם. כס"ע? וצ"ל דשם ליב ניכר דעל יהודא קאי מפ"ד גור ארי' יהודה, ומכ"ש מ"ד שאול בן קיש מלך ישראל, ל"ק דנימא דהתם מלך קאי אשני שניו, דהתם ליכא מלת המטנה או מתקרי ביניהם: אינו נקרא קצור השם רק בשינן במבטא בנקודה כמו אהרן· ארון. אליעזר ליזר, או אלעזר בלא יוד דנקרא בקמץ, לאזיר, משא"כ אהרן ארן, או אלעזר ליזר, או ביש לפעמים כינוי אחר לשם

קודש זה או לפעמים יש לכנוי זה שם קודש אחר, יכתוב שניהם, וכ"כ בספק אם הוא קצור השם מוטב לכתוב שניהם: ובמסופק בסוף השם אם יסיים בא' או בה', בשם חול יסיים באלף אבל בשם קודש או בחול היוצא משם קודש יסיים בה כמו שרה המכונה שרקה או שייה, ובספק אם יכתוב אליעזר אלעזר, יכתוב כבשם שעולה בו לס"ת, ולא כחתימתו כב"ש בס"ג אות א', וק"ל מ"ש מספק יהודה או יהודא שיכתוב כחתימתו, כב"ש אות יוד? וצ"ל דהתם בעלותו לס"ת לא ניכר במבטא השותר לשם שעולה בו בחתימתו: וצ"ל דבנכתב בגט, בתשבע, דמתקריא בבא כנ"ם, וגודע דלא נקראת מעולם בתשבע, פסול ממ"ם בגט פשוט, דבנכתוב בגט יצחק דמתקריא חיקו, אם גם במילה נקרא חקין, ולא יצחק פסול, אא"כ נקרא יצחק מעיקרא, וצ"ל דגם בכה"ג בהוחזק למד יום בעיר בשם חקין ונכתב בגט חקין אינו כחניכתו פ"ט דגיטין מ"ח דבשר, דחסר כשר טפי משנוי: ובחותם אני' עם רבימה, כ"ל כשבות יעקב לכתוב כמו שנקרא לס"ת מדלא הותר לחתימתו, דלא כב"ש, וכ"כ בספק יששכר או יסכר דהא גם בס"ת אע"ג דכתיב יששכר קרינן יסכר אף דאינו נמנה פ"ד דנדרים דל"ו, בכלל כתיבן ולא קריין, אלמא דגם שין עם דגש חזק בוה לשני סיניו, ולבו מומר דנהרא לב"ת בשם לא אביו משום בושה יכתוב בגט שם

אביו ויכלל [נ"ע דל"ל ולא יכלל, ועי' ב"ש קכ"ט סקי"א] שם אבי אביו בתיבת כל שום כם״.
וקי"ל דהרי עדיף להחזיר מלשנות, מדכשר גם בהגהתו פ"ט דגיטין מ"ח ול"ע:

סקל"ד לרש"י פ"ג דגיטין דכ"ט ע"ב, דבשליח להולכה [בלא קבע זמן לנתינה] א"ה שמא בא בעל וקידש לשליח לבטל או לפייס, דמספיקא לא עקר נפשי', א"כ מה יענה רבינו בבעל אומר לפקדון, ושליח אמר לגירושין שם פ"ו דס"ד דשלשתן בעיר אחת [אבו"ת וצ"ל לפמ"ד דכהס"ג וודאי אין חלוק בין קבע זמן לגירושין או לא ושמא ביטל או פייס הבעל]? ואת"ל רש"י לשיטתו, דס"ל התם דאיירי בשליח לקבלה, עכ"פ להר"ן דס"ל התם דאיירי בשליח להולכה, דמ"ש התם אי לגירושין לדידה הוה יהיב, ר"ל בתנאי שלא תתגרש מיד לדידי' קשיא ניחוש שמא פייס, כדפריך נמי ספ"ז דגיטין ניחוש שמא פייס, שם דע"ו? וצ"ל דעק"ל היכא ניחוש שמא פייס, מ"ש מכל תנאי שהוא בקום ועשה וא"י אם נתקיים התנאי, מוקמינן אחזקה דמעיקרא דלא נעשה, משום דמחוסר פעולה, כהר"ן וה"מ ברמ"א הע"כ בפ"ג דגיטין מדקבע זמן לגירושין, ולא גרשה מיד, ש"מ דעדיין לא החליט בדעתו לגרשה מש"ה שפיר חיישינן שמא פייס, וגם רק בגוונא דהתם דלא מסר אח"כ הג"ט מידו לידה, או בשליח להולכה, משא"כ במסר אח"כ מידו לידה, אף בפייס בנתיים, הרי גם בבעל הגט חוזר ומגרשה בו, כרפ"ד דגיטין דע"ח. דעל כרחך ה"ט דדבור אחרון מבטל לדבור קמא כרפ"ג דקדושין דנ"ט, דגט נמי איתו כמעשה עד שעת נתינה, כתו' שם גיטין דל"ב, וגם בבעל בנתיים, היינו רק כגט ישן, דכשר בדיעבד כסקמ"ח. ולפ"ז נ"ל בהתחייבה א"ע בק"ש לקבל גטה, ומשנשלח לה מסרבה מלקבל, דשרי לכופה כסקי"ט ובא"ח לכופה לקבל, מנכין מן כתובתה כל ההוצאות וכה"מ סשל"ג באומר לאומן לעשות כלי ומסרב לקבלו, ואם נתרצית לאחר כמה שנים לקבלו ע"י שליח, ליכא משום מוקדם, דע"י שליח קלא אית ליה וכסק"ד, וגם אין חוששי' שמא פייס, רק במרחיב זמן דניכר אהבתו לה, וכמש"ל ת"ל, ומכ"ש במומרת או זינתה דמאוסה עליו, וכרסקי"ו דשרי לדור בשכונתה מה"ט: ולקושית הר"ן עמ"ש ספ"ז דגיטין, באומר נאמנת עלי שלא פייסתי. דאם הוא הימנה, לדידן אמאי מהימנה? נ"ל כתוס' גיטין דס"ד, בשליש דהימנו, דגם במשקר יהי' כאילו נעשה כמאמר השליש: ולאאמ"ו ע"ר זלוק"ל בספרו בית ישראל מה"ט באומר כנסי שט"ח זה, שני בחזר ואמר לה הי"ז גיטך כסקל"ו ס"ה ואלו באומר חוץ מפלוני צריך ליתן לה שנית כסקל"א? דהתם מדהועיל נתינה קמא לאסרה לכהן, א"י לחזור ולומר רק בנתן לה שנית. וק"ל מ"ש מזרק דם שלא במקומו במזבח דכיון דאהני דכיפר בעלים [כרפ"ב התם] אינו מועיל ליתן שנית [מאותו דם] להתיר אכילתו כפי' ר"ב פ"ג דזבחים מ"ב? וצ"ל דהכא כיון דהו"ל ממש אותו גט דמעיקרא שאני, וכקמץ בשמאל דיחזור ויקמץ בימין כפ"א דמנחות מ"ב [אבו"ת ול"מ נ"ל דהתם כבר אהנו מעשיו לפסול הקרבן לאכיל', אינו חוזר וזריקה שניי' לשתירו לאכיל', משא"כ הכא בגט, כיון דלא אהנו מעשיו בנתינה קמא כלום, הו"ל כאילו עדיין לא נתנו לה כלל להכי חוזר ונותנו לה ומותרת על ידו]:

סקל"ז בנפל גט מידה קודם שקפצה ידיה, יחזור ויתן לה שנית; וצ"ל דגם בלא שבדים השבעות ליכא משום חליצה בדיעבד כסי"ד, דשני גיטין יוכיח, דאין פסולין רק משום דאין ברירה, כסקכ"ט סי"ש [אבו"ת עי' באה"ע קכ"ט ב"ש סקל"א דכתב בשם הכ"ה נמי שפמי' דתליה] ואף דהתם במינו דאינו חוצץ כפ"א דבכורות ד"ש [אה"מ עי' מ"ש ה"ל ברמזי י"ד סקל"ם על הגליון שם ע"ש] עכ"פ הכא גם שני כשאינו כשר הו"ל כמנא"מ, [אבו"ת לכאורה ק"ל ממאי דאמרי' סוכה דל"ז ע"ב בדן לולבא בהושענא והרי שרפי דהושענא, דהפ"ה לא הוי תלייה דמין במינו אינו חוצץ, והרי טרפי לגבי הושענא כיון דטרפי לא חזי להושענא לפי דברי ע"כ הו"ל כמנא"מ? אמנם נ"ל כוונת ע"ר הכ"מ זצוק"ל דהכא גבי גט הרי אפילו אם היה מין במינו היה חוצץ, למשל כשהניחה רגלה תוך ידה, והניח גיטה על רגלה וודאי דלא הוי גט, דונתן בידה כתיב, אף דידה רשותה משמע, דוגמת מ"ש ברמזי י"ד סי' קנ"א על הגליון לענין טבילה דנמי אפי' מינה חוצץ, כקרא שפתיה ע"ש, מכ"ש כשקלף פסול מפסיק בין ידה לגט הכשר ככ"ל] וגם נ"ל כי"א להפשיט ידיה בקבלת גטה, ולא לזקפן יחד, דשמא תהדק לגט בקמצי ידיה קודם שיסלק הבעל ידו, והו"ל כנפילה ולא כנתינה כסקל"ח ס"ה:

סק"מ מומר המגרש ע"י שליח, יעשהו תחילה שליח לקבלה, דשמא זכות היא לה וכספ"ז דיבמות, במזכה לה גט במקום יבם, ויחזור ויתנו שנית לאותו שליח בתורת שליח להולכה

להולכה, דשוב הו"ל ס"ס דשמא זכות הוה לה ונתגרשה מיד בקבלה קמא, דשוב א"א לו למומר לבטלו, או שמא לא יבטל, משא"כ להולכה קודם לקבלה, שמא חוב הוא לה, וכשחוזר ליתנו לקבלה, קרח מכאן ומכאן, [דזה בטל לשליחות קמא עכ"פ ושליח קבלה לא הוי שהרי חוב הוא לה] כאאמ"ו ע"ר הג"זלוקל בספרו בית ישראל: ובמומרת כש"ה כגי בשליח להולכה, למסור לה כשתחזור לדת ישראל, והוא מותר לישא מיד דמ"ם שמואל [גיטין דע"ח ב׳] וא"ת לא תעביד עובדא עד דמטי גיטא לידה, זהו רק שלא להתיר להאשה: אמנם בשליח הולכה בעלמא, גם הבעל נאסר, עד שיגיע גט לידה, מדים לבעל פירות עד שעת נתינה כשקכ"ז [אבו"ת ועכ"פ נלפע"ד דא"ל להודיע רק שימתין עד שעה שאפשר לבוא לידה, דהרי קיי"ל חזקה שליח עושה שליחותו, — מיהו אפשר בזה"ז כיון שצריך דעתה לקבל, בכה"ג ל א חזקה שליח ע"ש, דהך דנזיר דלא וקדיש לי אשה פלונית דאסור מה"ט בכל הנשים שבעולם, קנסא הוא כמ"ש הר"ן ורמב"ן גיטין פ"ז דקע"ג ע"ש] ונ"ל דבשעת הדחק אפ"ה אינו מותר, דלא דמי לנוומרת, דמומרת לא חיישינן שמא יפייס משום דמאיסה עליו ובזינתה רקקמ"ז:

ס"קמא אינו ראוי לשליחות, רק בממולא שער בזקנו, דאז וודאי הגדילו ב"ש בערוה, דתחתון ממהר לבוא כשכ"ד ופ"ו דנדה: ויתמנה השליח קודם כתיבה, וכ"ל לכתוב הרשאה רק כנוסח ב"ש, דאלו יכתוב כנוסחא אחרת, הו"ל כעדות שקר, מדלא נוהגין שיאמר הבעל כנוסחא אחרת רק כמפורש בנוסחא של ב"ש, וגם בנוסחא דב"ש יש הא מטה באות כ"ב, דיכתוב כאות מ"ב, מיהו כשכתב כנוסחא אחרת, דהו"ל טעות בהרשאה, אם נודע דהמסדר ת"ח, כשר, כבו"ת ע"הג, מדלא נפסל טעות בהרשאה, רק משום חשש שמא המסדר עם הארץ, תדע מדכשר גם בנאבד כתב הרשאה כשכ"ד: ושיפור ועדים פסולין לשליחות, מדאי"ל כלשון חז"ל בפכ"כ ובפ"נח, מיהו גם אבי המגרש או אבי המגרשת נמי כשר לשליחות, דהא גם היא עצמה מביאה גטה למסור לשליח אחר בפני ב"ד והוא ימסור בוב לידה לגרשה שם כשפ"ב דגיטין, ואי"ל הרי לא חליף הינם לבוי׳ לאביו לשליח כשל"ה התם בפתם, משא"כ בעשאו שליח בפירוש, תדע משני בנותיך לבני בני פ"א דקדושין ד"ז ע"ב דע"כ איירי התם בעשאו שליח בפירוש, דאל"כ אין רשות לאב רק לקדש בתו קטנה או נערה, אבל לא בנו אא"כ עשאו שליח [אבו"ת ל"מ מכבוד קדשו דע"ר הכ"מ במעניק חמש בקומתו שו"א דממקומו הוא מוכרע, דהרי באנשו אנשי׳ קמי׳ שפיר הוה שליח, בקידושי׳ דמ"ס ב׳]

ס"קמג מהבא נ"ל דמשכח"ל שכשר מלידהו, ונעשה אח"כ ממזר למפרע מלידתו, בנתגרש׳ אגנו ע"מ שלא תנשא לראובן [דלי׳א הו"ל כריתות ולא דמי לע"מ שלא תשתי יין לעולם, כיון דהכא אפשר שיפסיק התנאי כשימות ראובן בחייה] ונשאת בדיעבד לשמעון והולידה ואח"כ מת שמעון ונשאת לראובן דגט קמא בטל למפרע, וכ"כ להיפך ע"מ שתנשא לראובן ונשאת לשמעון והולידה ממזר. וכשמת שמעון ונשאת לראובן נטהר הממזר למפרע, דאין אומרין דבנתיים הו"ל כספק א"א כפ"ז דגיטין דע"ג, עד שיתקיים התנאי, דהיינו רק בתנאי דאם, משא"כ בתנאי דע"מ הל מעכבין כשיתקיים למפרע, כרסקמי"א ושל"ח ס"ו, וגם לרשב"א דלא תנשא עד שיתקיים התנאי אף בשב ואל תעשה, ואפי׳ בידה לקיים התנאי דשמא תעריס לעבור כדי לקלקל נשואי שני כשט"ז, עכ"פ בדיעבד מודה, תדע מדלא נאסרה בעל מנת שלא תשתה יין כל ימי חייו כש"כ, מדים אפשר היתר למלות להסורה, משא"כ כל ימי חיי השתו, אינו כריתות, דהרי אגידא בי׳ כל ימי חייה. תו משכח"ל ממזר למפרע, בשקדשה ע"מ שירלה אבא וזנתה למפרע, מלמדין לאב למחות: יש מקשים לרמב"ם, דע"מ שתחזיר לו הנייר גיטין ד"כ ע"ב דהינה מגורשת משום דאגיד בי׳ דלא כרש"י דש"ו דטעמא משום דאותיות פורחות, א"כ מה בעי אח"כ בין שיטה לשיטה מה ובלקא בתיקו, [הרי בכה"ג נמי אגידא בי׳] ותירץ אאמ"ו הגזלוק"ל בספרו בית ישראל, דהרי ע"ק למה השמיט הרמב"ם אבעיי׳ שניי׳ אע"כ לרמב"ם זהו עלמו הבעיי׳ שניי׳, אם טעם דדינא קמא כרש"י או כרמב"ם וכ"מ אם כבר לאבעיי׳ שניי׳, וא"כ לרמב"ם לשיטתו שפיר השמיט אבעיי׳ שניי׳ [דאזלינן לחומרא ופסול] ואדרבה לרש"י ק׳ דאי כטעמי׳, למה סלקא בתיקו דהו"ל לחומרא, הרי באבעיי׳ ראשונה החליט הטעם משום אותיו׳ פורחו׳ ולא משום אגידא בי׳:

ס"קמד אין טענת אונס בגיטין זהו רק בשכיח האונס קצת, [וכיון דלאו אתני א"א למטעון], משא"כ בלא שכיח כלל, גם לבטל גט מהני, ובשכיח לגמרי, גם בממון

לא

לא מבטל מדלא אתני, ועח"מ ספל"א דרק בבא להוליא אמרי' דהו"ל להתנות. ופליגי בהתנה לתת ממון, ונתנו לו בע"כ, אם סגי בהכי, מדלריך תקנת הלל, [חלבו בלבכה] או דנימא הלל תיקון גם שלא בפניו, כמ"ש ת"ל בח"מ סק"כ, ועי' לעיל סי' מ"ב:

ס"קמה אין לגרש בתנאי בז"הז, רק לכהן, כדי שלא תתסר להחזירה, או לבקשת שב"מ שלא תטרף דעתו, וא"ל בדיקה רק בנשתתק כסקכ"א, ובנתנה משכן לבטחון לחזור להנשא אליו כשיתרפא, ועברה להנשא לאחר, פליגי אם הוא רק כגלוי דעת, דלא מבטל גט למפרע, וכשו"ת הא"ז מהר"ס מלובלין ז"ל:

ס"קנד כאן מפורש דאמת כופין לו לגרש. וק"ל להגהות מיימוני סוף הל' אישות, דאין כופין מומר לגרש, הרי מדאסורא להזדקק לו לא גרע מאין לו גבורת אנשים? ואת"ל דעכ"פ מלד עלמו חזי' לי' להכי שאני, או באמת כמרדכי ס"פ המגרש דכופין מומר לגרש, עכ"פ ק"ל בז"הז למה א"כ גם באמרה דאי"ל גבורת אנשים אף די"ב בזה העזה יותר מאינו יורה כחץ, כיון דבזה"ז שכיחא העזה, ואלו באמרה בפני בעלה גרשתני גם בז"הז נאמנת כסי"ז, דא"י להעיז שקר במידי דידע בעל אם משקרת? וצ"ל דהדר יוכיח דאין פותחין בכבוד או"א מדא"י להחליף כי"ד סרכ"ח, אא"כ בנדר דבינו לא"א דכבר החליף, כ"כ ה"נ מדהעיזה כבר לטעון כן לפני ב"ד [אבו"ת ר"ל מש"א כגרשני בעלי אינו העוז בטענה כן בפני ב"ד, רק בטענה כן בפני בעלה], א"נ הכא דמתנגד לרובא די"ב להם גבורת אנשים באני:

יבמות

ס"קנה ערך גדלות כן, בשש ושבע הו"ל כפעוטות כח"מ סרל"ה ולהנך כא"ח סתר"ס, ובהשע ביאתו ביאה, ובהתעבר א"א עד שיהי' היא בן י"ג כפ"ח דסנהדרין דמה"ט לבן סורר ומורה רק ג' חדשים, ובן י"ג מגרפין אותו לעברה אף בספק הביא שערות, דבי"ג מסייע חזקה דרבא נדה דמ"ח, ובוודאי אין לו שערות הו"ל כקטן עד כ' שנה דאז הו"ל כסריס כסקע"ב כאן, והיינו בים לו סמני סריס. ובאין לו סמני סריס הו"ל כקטן עד עבור רוב שנותיו כח"מ סל"ה, ובסמני סריס הו"ל כגדול למפרע משנת י"ג, ולא בשערות [ר"ל כשנולדו לו שערות אחר שנת י"ג אין אומרין שיהי' גדול למפרע כיבמות ד"פ], ולנקיבה בת ג' הוי ביאתה ביאה כפ"ה דכתובות, ובת י"א חזיא להתעבר כיבמות ד"יב, ולעונשין צריכה להיות בת י"ב עם ב' שערות, דבינה קודמת לה מן לו, ממ"ד ויבן ד' את הצלע כפ"ה דנדה דמ"ה ע"ב, ומסוף שנת י"ב עד שש חדשים נקראת נערה, ואח"כ בוגרת ספ"ו דנדה ושערות תוך הפרק דהיינו לא תוך שנת י"ב, ולו תוך שנת י"ג שומא הוי, כאילו נתהוו לפני הפרק:

ס"קנו כמ"ד אסר תלד ביבמה, פרט לאיילונית שאינה יולדת, מיהו רק באיילונית דמשונה בגופה, אבל לא זקנה ועקרה, דמותרות להתייבם בזקינה, מדהו"ל בעת הכונס ובעקרה מדים לה רפואה כפ"ח דיבמות מ"ד בסריס: נ"ל בזה"ז דא"י לגרשה בע"כ, אם אמר יש לי בנים, אינה מותרת בלא חליצה, דליכא מגו דגרשה. דשמא לא תתרצה בגירושין אפי' לטובתה דטב למיתב טן דו מלמיתב ארמלא, וכשפט"ו דיבמות במזכה לה גט במקום יבם, ואי"ל דעכ"פ איכא מגו דגרשה על תנאי אם ימות. דעכ"פ איכא טן דו מדנאסר להתייחד עמה כסקמ"ח, ומכ"ש באנוסה, [ר"ל אונס שחייב לנשאה, וא"ש נשאת, ונעשה שב"מ א"נ לומר יש לי בנים לפטר' מחליצה] דלא מהימן במגו דגרשה, דאסור לגרשה בע"כ, ואף דבדיעבד מגורשת גם לרבא תמורה ד"ד, מדלקי כהן בגרשה משום דא"י להחזירה? עכ"פ הוי המגו גרוע להתרצות למלקות משום טובה דידה, אמנם יש לומר מדבאמת לא גרשה, עכ"פ מלטרף למגו, מדחזי לגרשה עכ"פ מלד עלמו, לולא האיסור מלד ד"א, וכמערב ברגליו מיו"ט לשבת בעירובין פ"ג דל"א, דמהני במגו די"ל שביתתי במקומי מל"ע לולא איסור הכנה, ול"ע [ור"ל דשם אין טעם משום דנאמן במגו כי הכא]:

ס"קנז למהר"י בדין באחיו מומר וכדומה דא"א בחליצה, יקדשה בתנאי ככל דיני תנאי כשל"ת, שיאמר. אם אשאיר זרע קיימא לפטרך מיבם. הרי את מקודשת לי,

בטבעת

נשבעת זו כדת משה וישראל, ובלא אשליר ז"ק לפטרך מיבם לא תתקדש לי, ואח"כ ישים בבעת באשבעה, והקשה רבינו בערש זצ"ל להמ"מ פ"א מהל' אישות, דגם בבעל פנויה הו"ל כזנה מדרבנן א"כ בתנאי הנ"ל ניחוש שמא בשום ביאה יפייסה שתתרצה להתקדש לו שנית, בלי שום תנאי כדי להנצל מאיסור דרבנן? וצ"ל דנהי דעדי יחוד כעדי ביאה, וגם בא"י שנתייחדו, שפי מתלתין יומין לא מוקי אינש אנפשי' כשס"ח, הכא כעדים בקדושין סמ"ב, עכ"פ [כיון שהתנה בפירוש] הרי אין העדים יודעין שחזר מתנאי קמא [וכח"מ סרמ"א ור"ן הנ"ל]; וגם המ"מ לא איירי בדרך אישות בתנאי [אבו"ת ר"ל כיון שכך תקנו חכמים ע"כ דעשה דפו"ר דוחה ל"ת דרבנן והותר לגמרי, ולמה אח"כ יחזור בו כגלפע"ד פשוט כמוני]:

סקנ"ח א"נ מת אחי ליבם אשתו, דגרע מע"א דעלמא שאמר מת בעלה ונשאה, דהתם אינו נוגע בשעת עדות כסי"ז וסכ"א, משא"כ הכא מדא"א להנשא רק לו, הו"ל כנוגע בעדות בשעת עדותו, וכ"כ בע"א שמת יבם נמי א"נ: מדליכא חומרא לא דייקא ומנסבא. ולאאמ"ו ע"ר הגזוק"ל בספרו בית ישראל ממ"ש פ"י דיבמות דנ"ד, דא"כ דמתה אשתו לישא אחותה מה"ט מדאפשר באחרת, א"כ בזה"ז לישא אחרת, מותר דנאמן:

סקנ"ט בזה"ז לא ישא עד שחלץ ליבמתו, אא"כ במשודכת כבר כס"ה: וביבם קטן אין לה מזונות, דמשמיס קנסוה כסק"ס ס"ג: ובמתה קודם חליצה פליגי אם יירשה כסק"ס וסקס"ה: ובהפילה אחר חליצ' הו"ל חליצ' פסול' לחלוץ מכל האחין [חוץ מאותו שחלצה אותו כבר, דמזה א"צ להלוץ שוב. כסי' קס"ד]: כל יבמ' לא תחלוץ רק אחר צ' יום חוץ מיום מיתת הבעל ויום החליצה; וה"ה במת יבם לא תנשא רק אחר צ' יום כנ"ל ממיתתו [בסקס"ד]: ורק האח שחלץ אסור בקרובת חלוצתו, ושאר האחים מותרים, משא"כ במתה היבמה, כל האחים אסורים בקרובותי' דזיקה בכדי לא פקעה: ולב"ש ססקס"ה הקניין והחרם שבשטר חליצה, קניין דברים הוה, וגם בנשבע הו"ל כנשבע לבטל את המצוה, די"ל קים לי כמ"ד דמצות יבום קודם; והקשה בשבות יעקב הרי מדנשאת לאחיו ע"י שטר זה הו"ל כערב בשעת מתן מעות דא"צ קניין כח"מ סקכ"ט? וצ"ל דלק"מ, דא"כ בפסיקה דרב גידל סנ"א נמי יתחייב לעולם מה"ט מדנתקדשה לזה ע"י הפסיקה? אע"כ ערב בשעת מתן מעות שאני, דודאי .תחייבו, משא"כ הכא ספק שמא תמות היא בחייו: אק"ל למה הו"ל כנשבע לבטל את המצוה, הרי ברצונו תליא ממ"ד והיה אם לא יחפוץ לקחתה, וכי"ד סרל"ט ס"ז, בנשבע לחלוץ דחלה שבועתו מה"ט? ואת"ל התם בנשבע אחר נפילתה לחלוץ עכ"פ הרי קודם נפילתה עדיין לא חל מצוה, דאינו כנשבע ממצה ומסוכה קודם יו"ט דלא חל שבועה, דהתם ודאי יתחייב לבסוף? [אבו"ת ת"ש סוכה דנמי לאו ברי שיתחייב לבסוף, דהרי הולכי דרכים ביום ובלילה פטורים מסוכה בין ביום ובין בלילה [כסוכה כ"ו א'], ואפ"ה אין שבועה חלה עליו כי"ד רל"ט]: ועק"ל למה פליגי במתה אם ירשה הרי כיון דאינו יכול ליבמה, מ"ש מהפילה? [אבו"ת נ"ל דכוונת ע"ר זצוק"ל, דמ"ש מספק נפלה [לעיל קנ"ו ס"ד שאינה יורשה כי"א כסי' י"ס ס"ו בהגה] ? ואת"ל התם איסור דאורייתא; עכ"פ הרי הוא ספק יורש, וקרובי' וודאי ואין ספק מוציא מידי וודאי? דמ"ש פ"ד דיבמות מ"ג דנל"ב בחזקת יבם התם בהותר ליבמה? וצ"ע [אבו"ת נ"ל דכוונת ע"ר זצוק"ל, אמאי דאמרי' בסי' ק"ס ס"ז דלי"א יורשה אף שמספק אינו רשאי ליבמ', הרי הוא ספק יורש והקרובים וודאי יורשין, דהן יורשין ודאין בדליכא יבם, והיבם כספק יורש אפילו בדליתנהו, ודו"ק]: ולשבות יעקב ח"ב כופין לאחיו ליתן שטר חליצה. כמו דכופין לשחרר לחצי עבד, מדנתעכב להנשא כס"ד דגיטין מ"ה. וק"ל דהכא שאני. דבחצי עבד אין תקנה אחרת, משא"כ הכא יש תקנה לקדשה על תנאי כמהר"י ברין סקנ"ז. או שישא עניי' פרומה דיש לה לסמוך על רוב נשים מתעברות כרפ"ז דיבמות, ולא הוה כזה נהגה וזה לא חסר כח"מ סס"ג ס"ו, ביוכל להרויח מידי [אבו"ת ר"ל דאי"ל דמשו"ה כופין להאח ליתן בשח"ל דהו"ל כזה נהנה וזל"ח, דהכא שאני ביוכל להרויח לבסוף ע"י מניעתו מליתן שטח"ל בשתא] כשם רסקע"ד נומר מעלינא לך כנכסי דבר מריון עד שיפייס בפנים עשרו. דכ"כ מליט בהדור מציה עד שלים, ב"ק ד"ם: ולרבינו הות יאיר, באחיו קטן לא מהני שטר בשתון שנתן אבי החתן, כנ"ש, דבמקרב קטן כשיגדיל, גם אביו פטור שהוב כס"ג כ"ו; רק יבלים אבי החתן ממרנא שהם בתנאי [להחזיר כשיתרצה בנו] דכמגבי דמי, כב"ש סנ"ג:

ש"קסט חליצה הוא ברגל ימין, בעומד מכוון נגד הקורא, דבאיזה רגל שיפסיע תחלה הוא הימין; דאם אינו מכוון עד הקורא דרכו להתחיל לפסוע באותו רגל המרוחק טפי, מ"כ: ומ"ש בחלצה בימין במנעל של שמאל, היינו דיש מדינות דסנדליהן משופעות בראשיהם לפי גובה האצבעות, ובאגודל בולט טפי, דבזה ניכר איזה של שמאל. ע"כ. ובספק איזה רגל של ימין, יחלוץ בשתי רגליו, ואז רקיקה וקריאה אחר שתי החליצות, כשבות יעקב ח"א; וכ"ל דה"ט דשמא מקמא לאו כלום, ובזריקה קודם חליצה שניי' לפני יבם הו"ל כחליצה פסולה דצריך לחזור על כל האחים, ולפ"ז כשאין רק אח אחד, ליכא למיחש: וביד של אשה א"צ ימין דוקא, דבאשה שהיא אטרת יד שוה בימין כל אדם: ומדשרי לחלוץ בנדתה כשקס"ד ס"ד, ע"כ ה"ט, דא"א כל שאינו עולה ליבום אינו עולה לחליצה, כיבמות דכ"ז רק באיסור אחוה; תדע מדחולץ בז"הז גם ביש לו אשה [וכ"כ בשה"ג פ"ג דסנהדרין מ"א דאע"ג דאינו מיבם עכ"פ חולץ]; ומכ"ש דשרי לגרש אשתו בנדתה, דשייעה [וזריקה] ליד אשתו בנדתה, חומרא בעלמא, כתוס' פ"ג שבת די"ג ע"א, ומכ"ש דבגט ליכא קרבות וחיבה: וחליצה מוטעת כשירה אבל לא חליצה מעושה: ספק ערוה לבעל, יחלוץ כסקע"ג; ותמוה דפשיטא וממ"נ תתייבם? ולאאמ"ו ע"ר זצוק"ל בספר בית ישראל, מיירי בקדש אחת משתי אחיות, וא"י איזה, דהו"ל ספק אחות זקוקה (כפ"ד דיבמות דמ"א):

סוטה

סק"ע אין מחילה לקינוי, גם בקינוי בפ"ע אחר סתירה: ובאמר שראה שזינתה, א"י לחזור אפילו באמתלא כס"י: והקשה ב"ש, מה נ"מ בזה"ז במה דאמרי' דע"א שנאמנות הו"ל כב' עדים, אחר קנוי וסתירה, הרי בלא"ה נאסרה בקינוי וסתירה, ותירץ אאמ"ו ע"ר הגאון זצוק"ל בספרו בית ישראל דבקינוי וסתירה אין כופין לבעל לגרשה, רק בע"א דטומאה כופין; ולי בנו ותלמידו נראה דה"ט, דבקנוי וסתירה רק אומדנא דרבנן; תדע, מדאסור ממיתה באומדנא, במעשה דאבא חלפתא סנהדרין ד"פ, ואלו רצון בעל בעינן מדאורייתא; וגם מדתנן פ"ד דסוטה מ"ב כשאין בעל רוצה להשקותה, משמע דאסור לדור עמה [אבל כל טוחת ע"ר הגזוק"ל דאף דמהתם לכאורה משמע דכשאין משקה אותה צריך לגרשה, מדאמר לא טפלת כתובה? י"ל דהתם מיירי ברוצה לגרשה, מהאסור לדור עמה]: נשלם ס"ע בשנת תקפ"ד לפ"ק ותס"ד להוולדי, אודה לה' כ"ש כנ"א:

ותשלם ההעתקה בסוף שנה כשלם שנת נויעת ע"ד הגאון אאמ"ו זצוק"ל והכ"מ, יום ה' ט"ז מרחשון וחסדו לעולם על יראיו תקפ"ז לפ"ק. והועתק, מלב נשבר ונדכה, ויד רותת ונוסה, על מעות מאה מעי אסתרי בנגינא, וקיה קים קרא, כי השולחני אין שוהו אצלו, כי שנה אל אנשים תנצב"ה והכ"מ בנו ותלמידו, ה"ק ישראל ליפשיץ:

והוא לוח ראשי התיבות שנסדר זה, מסודרים על פי א. ב. אמנם ידיע לשי כי כל ראשי תיבות שתחלתן אחת או שתים מאותיות השימוש כמו ב. ד. ה. ו. כ. ל. מ. ש. לא יבקשו ולא ימצאו בסדר באות השמושיי, ויבוקש הדבר וימצא כתוב, באות השרשיי הראשון כי שם ביתו. למשל, במלת דבלא"ה לא ימצא באות ד', רק יכיר הד' שהוא אות השמוש, ויחפש וימצא באות ב', ולמראה עיניו ישפוט, שרציתי לומר דבלאו הכי. וכן בכל דבר ועניין.

א' אחד. **א"א** אי אפשר. אין אומרים. אי אמרת. אשת איש. אין אדם. **או"א** אביו ואמו. **אח"ז** אחר זה. **אח"כ** אחר כך. **אחמ"כ** אחר מחילת כבודו. **א"י** אינו יכול. ארץ ישראל. **אי"ל** אין לומר. **אילה"ק** אין להקשות. **אישלד"ע** אין שליח לדבר עבירה. **א"כ** אם כן. **א"ל** אמר ליה. **אל"כ** אם לא כן. **אלת"ה** אי לא תימא הכי. **אמ"ט** אינו מטמא. **א"נ** אי נמי. אינו נאמן. **א"ע** את עצמו. **אע"ג** אף על גב. **אע"כ** אלא על כרחך. **אעפ"י** אף על פי. **אפ"ה** אפילו הכי. **א"צ** אינו צריך. **א"ת** אם תאמר. אל תעשה. **את"ל** אם תמצא לומר.

בא"י בארץ ישראל. ברוך אתה ה'. **בדיע'** בדיעבד. **ב"ד** בית דין. **ב"ה** בית הלל. ברוך השם. **בו"ת** בנו ותלמידו. **בזה"ז** בזמן הזה. **ב"ח** בן חורין. בעל חוב. **ב"י** בית יוסף. **ביה"כ** בית הכנסת. **ביהמ"ד** בית המדרש. **ביהמ"ק** בית המקדש. **ביה"ק** בית הקברות. **בל"א** בלשון אשכנז. **בלא"ה** בלאו הכי. **בל"ז** בלא זה. **בעה"ב** בעל הבית. **בע"ח** בעל חיים. בעל חוב. **בעת"ש** בעל תשובה. **בפנ"ח** בפני נחתם. **בפנ"כ** בפני נכתב. **בפ"ע** בפני עצמו. **ב"ש** בית שמאי. בית שמואל. **בשכמל"ו** ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד.

ג"ט ג' טפחים. **ג"כ** גם כן. **ג"פ** ג' פעמים. **ג"ש** גזירה שוה.

ד"א ד' אמות. דבר אחר. **ד"ה** דבור המתחיל. דף ה'. **דהמע"ה** דוד המלך עליו השלום. **דהמוציא** מחבירו עליו הראיה. **דו"ד** דין ודברים. **דפח"ח** דברי פי חכם חן. **דשיל"מ** דבר שיש לו מתירין. **ד"ת** דין תורה.

ה"ד הוא הדין. **הו"א** הוה אמינא. **הו"ל** הוה ליה. **הול"ל** הוה ליה למימר. **הומ"ל** הוה מצי למימר. **ה"ט** היינו טעמא. **הלממ"ס** הלכה למשה מסיני. **ה"נ** הכא נמי. הכי נמי. **הנ"מ** הני מילי. הנפקא מינה. **ה"פ** הכי פירושא. **ה"ק** הכי קאמר. **הר"ז** הרי זה.

זא"ז זה אחר זה. **זה"ז** זמן הזה. **זוד"ג** זה וזה גורם. **זל"ז** זה לזה. **זמ"ז** זה מזה.

חדרגמ"ה חרם דרבינו גרשום מאור הגולה. **חוה"מ** חול המועד. **ח"ל** חוצה לארץ. חייבי לאוין.

טבע"י טביעות עין. **טה"נ** טובת הנאה.

י"א יש אומרים. י' אמות. **יו"כ** יום כפורים. **י"ח** יש חולקין. יוצאי חלציו. **י"ט** י' טפחים. יום טוב.

כ"א כל אחד, כי אם. **כה"ג** כהאי גוונא. כהן גדול. **כוה"ג** כהן הגדול. **כ"כ** כמו כן. כל כך. **כמ"ד** כמאן דאמר, כמו דכתיב. **כנ"מ** כנכסי מלוג. כנגד מדה. **כ"ע** כולי עלמא. **כרו"פ** כריתי ופליתי. **כ"ש** כל שכן. כל שהוא.

ל"א לא אמרינן. **ל"ג** לא גזרו. לא גרסינן. **ל"ד** לאו דוקא. **ל"י** ל' יום. **ל"ל** למה לן. **ל"מ** לא מסתפינא. **ל"צ** לא צריכא. **ל"ק** לא קשיא. לא קאמר. **לק"ט** לקבל טומאה. **לק"מ** לא קשה מידי. **ל"ש** לא שנא. **לש"ש** לשם שמים. **ל"ת** לא תעשה:

מ"א משנה א'. **מ"ב** משנה ב' וכו'. **מג"א** מגן אברהם. **מ"ד** משנה ד', מאן דאמר. **מדה"י** מדינת הים. **מד"ס** מדברי סופרים. **מהב"ע** מצוה הבאה בעבירה. **מו"מ** משא ומתן. **ממ"נ** ממה נפשך. **מנ"ל** מנא לן. **מעל"ע** מעת לעת. **מעש"נ** מעשר שני. **מ"ש** מאי שנא. מה שכתב. **משא"כ** מה שאין כן. **משכח"ל** משכחת לה. **משרע"ה** משה רבינו עליו השלום.

נ"ט נותן טעם. **נ"מ** נפקא מינה. נכסי מלוג. **נמ"ל** נכסי מלוג, **נצ"ב** נכסי צאן ברזל.

סד"א סלקא דעתך אמינא. **ס"ל** סבירא ליה. **ס"ס** ספק ספיקא. **ס"פ** סוף פרק.

ע"א עד אחד. **עאכ"ו** על אחת כמה וכמה. **ע"ג** על גבי. **ע"ד** על דעת. **ע"ה** עם הארץ. **עוי"ל** עוד יש לומר. **ע"ז** על זה. עבודה זרה. **ע"י** על ידי. **עי"ז** על ידי זה. **עיו"כ** ערב יום כפור. **עכלה"ט** עד כאן לשונו הטהור. **ע"כ** עד כאן, על כרחך. **עכ"ל** עד כאן לשונו. **עכ"פ** על כל פנים. **ע"מ** על מנת. **ע"ע** על עצמו. **ע"ש** ערב שבת. עיין שם. על שם.

פ"א פרק א'. **פ"ב** פרק ב' וכו'. **פו"ר** פריה ורביה. **פ"ח** פרק ח'. פרי חדש. **פ"י** פני יהושע.

צ"ג צדיקים גמורים. **צ"ל** צריך לומר. **צעב"ח** צער בעלי חיים. **צ"צ** צמח צדק.

ק"ו קל וחומר. **קי"ל** קיימא לן. **ק"ל** קשיא לי, קשיא ליה. **קמ"ל** קא משמע לן. **ק"ש** קריאת שמע.

ראב"י ר' אליעזר בן יעקב. **ר"ה** ראש השנה. רשות הרבים. **רה"י** רשות היחיד. **ר"ח** ראש חודש. **רט"ז** רבינו טורי זהב. **ר"ל** רצה לומר. ריש לקיש. **רלח"ם** רבינו לחם משנה. **ר"מ** רבי

פתח התיבה

מאיר. רמל"ם רבינו משה למלך. ר"ע רבי עקיבא. רפ"א ריש פ"א. רפ"ב ריש פרק ב'. רפ"ק ריש פרק קמא. ר"ש רבי שמעון. רשב"ג רבן שמעון בן גמליאל. רתוי"ט רבינו תוספות יום טוב. ש"ז שכבת זרע. שבל"ע שלא בא לעולם. ש"מ שכיב מרע, שמע מנה. ש"ע שולחן ערוך. ש"פ שוה פרוטה. ש"צ שליח צבור. ש"ש שומר שכר.

ת"ח תלמיד חכם. ת"ק תנא קמא.

מצאתי כתוב לומר קודם הלמוד כל זה ויועיל להציל משכחה בעזהש"י:

יהי רצון מלפניך ה' אלהי וא"א שלא יארע דבר תקלה על ידי ולא אכשל בדבר הלכה ח"ו וישמחו בי חבירי, שלא אומר על טמא טהור ולא על טהור טמא, ולא על מותר אסור, ולא על אסור מותר, ולא יכשלו חבירי בדבר הלכה, ואשמח בהם: יהי רצון מלפניך ה' או"א שתאיר עיני במאור תורתך ותצילני מכל מכשול וטעות הן בדיני איסור והיתר הן בדיני ממונות הן בהוראה או בלימוד, גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך; ומה שהשגתי כבר העמידני על האמת כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה.

יערף כמטר לקחי תזל כטל אמרתי כשעירים עלי דשא וכרביבים עלי עשב צור תעודה חתום תורה בלמודי (כל זה יאמר ג"פ ישר והפוך):

בא"י למדני חוקיך (ג"פ ישר והפוך):

שיר המעלות הנה ברכו את ה' כל עבדי ה' העומדים בבית ה' בלילות שאו ידיכם קודש וברכו את ה' יברכך ה' מציון עושה שמים וארץ:

לשם יחוד קוב"ה ושכינתיה בדחילו ורחימו ליחד יה בוה בשם כל ישראל הריני רוצה ללמוד כדי שיביאני התלמוד לידי מעשה ולידי מדות ישרות ולידי ידיעות התורה:

זכור דבר לעבדך על אשר יחלתני (יאמר י"פ):